
3 1761 08116929 4

LUMÍR

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ

ROČNÍK DVACÁTÝ DRUHÝ

1894

REDAKTOR A VYDAVATEL

JOS. V. SLÁDEK.

Gregora

V PRAZE.

NÁKLADEM J. V. SLÁDKA. — KNIHTISKÁRNA J. OTTY.

1894.

OBSAH.

Básně původní.

Básně přeložené.

Povídky původní.

Povídky přeložené.

Články a pojednání.

Drobné črty a zprávy.

ROČNÍK XXII. 1. ŘÍJNA 1893. ČÍSLO 1.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány Časopis „Lumír", Praha, Karlovo náměstí číslo 34.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Romance Puka.

Báseň Jaroslava Vrchlického.

Ondy ořech dutý
za masku jsem vzal,
v krunýř jeho žlutý
dírky vyvrtal.

Dírky pro dvě oči,
v dutinu jsem vlez'
a skryt ve klokoči
zíral v dálný les

Fantastické, dálné
volné průhledy
kynuly tu v kalné
oči nezvedy.

Nikým neviděný
všecko viděl jsem,
jak před zjevem ženy
divadlem je zem.

Moh' to roháč říci,
za družkou jenž spěl,
v doubí, stříbrolící
kde kvet' jitrocel.

Veverˇ o tom věděl
v šeři borovic,
veverce jenž hleděl
stříknout zrnka v líc.

Srn, jenž odhodlaně
k potoku se bral,
kam pít chodí laně,
jak jen měsíc vzplál.

A pták na to věří
žluna, kos i drozd,
dí to jejich peří
rozsypané v hvozd.

Doupňák ten tím kvílí
v stínu vlhkých skal,
echo to tím čílí
a zní dál a dál.

Ach, před ženy zjevem
zem je divadlem,
vše se stává zpěvem
a zpěv polibkem!

Vše se mění divem —
než se naděješ,
vše hrá v plesu živém
i naději též!

Nad vším čarným prutem
mávne illuse,
žár vzplá v kmenu dutém,
staré haluze

Šumí, šepcí, dyší
jako v mládí zas,
chví se láskou v tiši
květy sedmikrás!

Všady vládne láska,
jen se neptej kde?
Každá její maska
vítána je zde!

V ořech skryt jsem viděl
zázrak čarovný,
zač bych dřív se styděl
u své královny.

V starých buku stínu
jako v pohádce
měla na svém klínu
hlavu ušatce.

Šimrala mu šíji,
uši líbala,
v lásky poesii
níž se shýbala

A ty uši dále
rostly a jich stín
na holé stál skále
i pad' v lesa klín.

A když král sem přišel
a zřel obraz ten,
polibků zvuk slyšel,
stanul udiven

Slyšel povzdech, mnohý
něhy sladký ston;
uší stín — to rohy,
nes' je — Oberon.

Domů.

Od Aloisa Jiráska.

I.

Josef Pinkava, psal se Pinkawa, kancelista, bydlil na Malé Straně v Nebovidské ulici, v starém, ne zrovna čistém domě, v zadu přes dvorek, nad nímž při jedné straně nesla se nevysoko od země zděná pavlač, zarostlá při jednom konci ubohým psím vínem, v létě více šedivým nežli zeleným. Byt měl Pinkava malý: kuchyňku, ne hrubě světlou, a pokoj, vlastně pokojík.

V tom bytě žil už kolik let, ne šťastný, ne také nešťastný, pořád stejně. Den měl jako den, žádný jinačí, rok jako rok. Vše chodilo pořád stejnou kolejí, vracelo se zas a zas, v létě, v zimě. Život jednotvárný, jak jej má takový malý úředník, starý mládenec.

Ráno vstav strojil se v pokojíku a šlechtil: pročísl, přihladil přistřižené, prošedivělé kníry a hnal a rovnal několik pramenů vlasů od týla přes temeno a upravil je nad čelem v obvyklou kadeř. Ty prameny a ta kadeř daly mu nejvíc práce; zabýval se jimi v tajnosti, vždy při zavřených dveřích, aby ho posluhovačka nepřekvapila.

Snídani vařil si sám a snídal v kuchyňce, kde mu bylo volněji a útulněji. Po snídani si zapálil dýmku přichystanou již od večera a zašel do pokoje ošetřit své spolubydlící: starého číže a rostlinstvo za oknem. Kromě muškátu a rozmarýny měl něco zvláštního: oves, jejž zasíval koncem zimy do dřevěné, táhlé bedničky a jenž se mu dařil, a len, jenž sice hezky vyhnal, ale nikdy nekvetl a brzo prosýchal. Mezi tím ovsem a lnem bytoval v drátěné, staré kleci starý číž, který již nemohl ani na bidélka. Seděl pořád na dně klece s nezavřeným zobáčkem, rozčepejřený, skoro bez pírek v ocase, a jen oddychoval, oči přivíral. Jen někdy, když se mu v té dusnotě a v zkaleném světle snad zdálo o svěžím, orošeném jitru venku na olšinách u čisté řeky, zazpíval slabým hláskem, ale ne dlouho.

Nad tím ptákem, nad ovsem a nade lnem stával kancelista každého jitra a pozoroval je, nejvíc svou ourodu, od prvního klíčení, od prvního zeleného dvojlístku nad hnědou prstí až do uschnutí (lnu), až do žní (ovesných), den co den, až dokouřil. Obyčejně se při tom zamyslil, mohlo by se říci, že si zabloudil.

Pak vzal šosatý kabát, přes něj na jaře a na podzim vyrudlý svrchník, měl ho již léta, v zimě tmavý zimník, ještě letnější nežli svrchník, dobře však hleděný, pak hůl nebo deštník a tvrdý, černý klobouk a šel rovnou do kanceláře. Tak chodil už léta a vždy stejnou cestou, nevysoký, vyschlý kancelista, který již nepočítal, kdy „povýší", ale kdy se již dostane do pense.

Po kanceláři šel na laciný oběd, po obědě si doma sedřiml, přehlédl ourodu a květiny, dal čížovi čerstvé vody, pak opět do kanceláře, po té na procházku, nebyla nikdy velká, obyčejně jen přes most, často hned domů a po skrovné večeři do hospudky ke svému stolu, kde se scházel se svým krajanem, starým sollicitatorem Krejčím. Před desátou šel domů, denně, doma si na jaře a v létě posvítil ještě na ourodu, někdy četl, někdy nic, nachystal si na ráno dýmku, ulehl, spal, ráno vstav strojil se v pokojíku a šlechtil: pročísl, přihladil atd.

Den měl jako den, žádný jinačí, rok jako rok. V tom však jeho vlastní život nebyl. Spíše v minulosti a v budoucnosti. Mělť minulost, dobu herojskou; ale ještě více se těšil na budoucnost. V tom svém suchaparu pořád ještě něco čekal, že ještě něco přijde, že bude jinak, příjemněji. To myslil, až bude volný, bez těch pout, až bude na pensi. To byl ten zlatý věk, pro který všecko konal.

Těšil se, chystal se, že ho stráví ve svém domově. V tom bylo to jeho blouznění nad ourodou v okně a nad čížem, kterého mu před lety „od nich", z Hradecka, přinesl o sv. Janě synovec darem, pročež ten čížek přišel „panu strýčkovi" hodně dráž nežli od pražského ptáčníka. Ale že byl zelený opeřenec od nich, že ho upomenul, jak on sám za chlapeckých let, za jasných, podzimních jiter číže chytal, měl z něho radost. A „krajan" mu byl čím dále tím milejší. Když se tak nad ním zamyslil, nejednou ho v duchu oslovil a těšil:

„No, počkej kamaráde, no počkej! Až doma, až doma! Až tě pověsím do otevřeného okna, ven do zahrady, k potoku, k olšinám! To budeš dýchat! To bude povětří, a ne ty pražské smrady. No počkej, to okřejeme."

II.

Kancelista Pinkava byl z pohorské vsi, učitelův syn. Když si odbyl rok „podreálky", osiřel na dobro. Otec mu zemřel, matka již dřív odešla na věčnost. Že nic nezbylo, chytal se jak mohl, v kancelářích, až pak on, nevelký a dosti slabého těla, odveden na vojnu.

„Dne 12. srpna 1847 byl ten den, který mě vřadil do počtu rakouské armády." Říkával, když v hospůdce přišla řeč na vojnu a tím také na jeho vojanská léta, a když tam mimo krajana sollicitatora seděli cizejší. Před takovými se vždycky vyjadřoval, jak myslil, vybraně. Tím dnem 12. srpna 1847 tedy počala se jeho herojská doba.

Vzali ho, ostříhali mu vlasy, tenkráte ještě neměl oné kadeře nad čelem, a přísahal. I na dům se pamatoval, kde se to stalo, že na něm byl „obraz sv. Floriana, patrona hasičů, v nadpřirozené velikosti a zkroucenosti, a že mu (sv. Florianu) sáhal hořící domek až pod kolena".

Přidělili ho, Pinkavu, k pětadvacátému pluku, k deváté setnině.

„A pod velení mě dostal starý vojín, ale též starý opilec. A jinak nebyl velký dobrák."

Pinkava se dostal s plukem brzo do Italie, a brzo také do ohně. O tom se však nechvastal, ani sám nezačínal. Jen když ho hovorem tam „dolů" dostali, povídal; ale jen rhapsodicky. Třeba někdy jen o svízelích tehdejšího mašírování vůbec a svého zvlášť, jak on suchoparný mladíček těžko nesl „tele", ručnici, plášť a všecko ostatní a jak ho pořád dřely střevíce.

Jindy o Veroně spustil, „o Piazza d'Erbe", „což jest náš zelený trh, ale krásnější, protože má hrůzu krásných melounů s červeným masem plným much". Když se ho krajan sollicitator, byl dlouhý, suchý, bez vousů, s brejlemi, a třásly se mu ruce, zeptal, no a jak Taliánky ve Veroně a vůbec Taliánky. —

Na to kancelista, byli-li u stolu cizejší, zakroutil hlavou a potřepal rukou do vzduchu prsty vzhůru, že nic, a dodal, „to že nešlo tenkrát milovat, když naše vojáky přepadali a střeva jim okolo židlí otáčeli".

Při tom trochu mrkal, ale jinak to povídal docela klidně, zúmysla suše tak, jakoby mluvil o motouzu nebo bavlně. Úžas však u posluchačů čekal, a že budou trnouti. Když u stolu mluvili o jiném čase, o jiných místech, o Uhrách nebo Bukovině a někdo ze společnosti na něm zase vyzvídal, co a jak ženské tam — „Á, nic, á nic s ženštinami." Toho slova rád užíval. „S ženštinami nic. A vůbec, jak sv. Augustin povídá (odkud ten citat měl, sám nevěděl), kdyby byla oblaka papírová, moře samý inkoust a andělé písaři, nebylo by dost, aby vypsali klam, faleš a podvod ženský —"

„A to se osvědčuje na mně," říkával sollicitator, „protože jsem po třetí ženatý." A smál se obojetně. Ten smích si mohl každý vyložiti jak chtěl, jako odpor proti sv. Augustinu nebo jako doznání, že má svatou pravdu. Pinkava však dobře rozuměl. Vědělť, jak dostal krajan druhou ženu, a jak ho oženila třetí žena.

To o ženštinách bývalo v těch hovorech jenom episodou, a dost řídkou. Z pravidla se brzo vraceli jinam, často na vojnu, dolů do Italie. Z těch italských rhapsodií byla nejdůležitější ona o bitvě u Novary, v níž „pan kancelist“ také bojoval.

„A zabili někoho?“

Když se ho tak někdo při pivě zeptal, převrátil na stole dvakráte dlaň o malík a začal docela skromným „no —“ a že střílel, a pak že hnal s ostatními sturm, jako že šlo na bodák, „a tu jsem jednoho Sardina bod', to vím, svalil se jako hnilička, to mám také v paměti“.

„V tom dostal ránu do hlavy, svalil se, taky jako hnilička;“ to vždycky připojil krajan sollicitator, jenž už mohl pokračovati, kde by koliv kamarád přestal, ale jenž proto přece pokaždé s chutí poslouchal. Pinkava nenabyl vědomí, až v jakési prostranné kolně, cihlami špatně kryté, stojící na silných sloupech. Ležel tam na slámě, a nějaký starý voják mu podával vodu s vínem „až ke zvadlým rtům, což mně lahodilo“.

Tak se vyjadřoval a dál povídal, že měl hlavu obvázanou, že v ní cítil strašné bolesti palčivé, ale měl radost, že žije, že je tu.

S velkým namáháním se obrátil na stranu a tu viděl: kolem pod kolnou leželi na slamnících, na slámě, v otepích samí ranění. Prostřed kolny stál velký stul, na tom ležel také raněný a tomu řezal ranhojič s dvěma pomocníky nohu.

„A za stolem leželo uřezaných noh a ruk jako dříví. A voják na stole křičel . . .“

Pinkava se chtěl obrátit, protože se na ty hrůzy nemohl dívat, na raněného, na ranhojiče v zástěře s vyhrnutými rukávy, jak se zlobil a křičel:

„Nuž! Nužky! Cupaninu!“ —

Ale Pinkava se nemohl obrátit bolestí. Zamhouřil oči. Svíral je a když je zas otevřel, obracel je jinam. Ale jaká úleva! Všude kolem samí ranění, bez vlády, bez vědomí; jiní vzdychali, tiše stenali nebo volali na vojáky, bylo jich šest, kteří roznášeli víno s vodou. Ze všad na ně volali a kývali, leckterý raněný je chytal už za nohu, za kabát nebo lezl jim naproti. To všecko strašlivou žízní a každý chtěl první dostati trochu té vody s vínem.

Pak přijelo několik selských vozů a s nimi sedláci v sametových kazajkách a v širokých kloboucích. Husaři je doprovázeli. Na první dva vozy vynesli zpod kolny mrtvé a uřezané údy, do ostatních naložili raněné.

Na Pinkavu došla řada druhého dne. Jel skoro hodinu bojištěm, kde kolem všude ještě zakopávali mrtvé. „Puch byl všude, až člověku bylo mdlo a těžko.“ Tak se dostal na voze do města, do Novary, viděl pobořené zdi a střechy, „a ženštiny splachovaly koštětem krev z ulic“. Zavezli ho s jinými do jednoho kostela, kde již leželo plno raněných. „Mě složili na pravé straně u oltáře na rohožku.“

„Tam jsem vyležel osm dní a nemoh' jsem ani vstát. Ale už jsem se moh' modlit. A to se pane člověk modlí. Až devátý den jsem vstal a mé první bylo, jsou-li tu krajané.“

Bos, v modrých nohavicích, v košili, v šedém plášti přes ramena přecházel kostelem. „Byla to čistá stavba, a moc krásných vyobrazení v něm bylo, a zlata dost a mramoru.“ Nenašel však nikoho. Desátého dne na velké jeho prošení pustili ho k pluku. Nějaký Vlach ho vedl, a voják s nabitou puškou je vyprovázel. Pinkavův pluk tábořil ve vsi asi půl hodiny od města. Tam se shledal se svou setninou. Ale jak! Byla jich hrstka a z důstojníků zbyl jediný poručík.

„A mně se také divili, náramně, myslili, že jsem už zakopaný.“

Tu dělával kancelista pausu a končil před širším posluchačstvem svou rhapsodii o bitvě u Novary. Jiné však zakončení znal krajan sollicitator, a dva ze stálých hostí, jimž kancelista vypravoval, jak tenkrát od kompanie všichni, co zbyli, radostně domů psali, že jsou živi, a jak psaní dostávali, z domova, „až radostí plakali“. Já jsem také na „domů“ (domov neříkal) „vzpomínal, a jak! Ale co! Já neměl komu psát. Nikoho jsem neměl, a sestra, ta byla někde sloužit, kde, to jsem nevěděl. Nic jsem o ní nevěděl, a sama nepsala. A jiný, kdo — Byl jsem jako kůl v plotě, sám. Kamarádi plakali radostí, no — a já — já pěkně zalez'. Bylo mně taky do pláče —“ **(Pokračování.)**

Mezi bosenskými Turky.

Návštěva u tureckého starosty. Napsal Rud. Jaroslav Kronbauer.

Když jsem přijel do Žepče, byl jsem ihned uveden k starostovi města Ibrahimu Sačir Effendia Agičovi a náčelníku okresu, jehož funkce a instrukce mu vymezují týž obor jako našemu okresnímu hejtmanu. Bylo mně řečeno, že návštěva k starostovi je zdvořilostí, kdežto k náčelníku že je nevyhnutelnou nutností. Za půl hodiny, kterou jsem prodlel u tohoto okupačního hodnostáře, otázal se dost obratným a uhlazeným způsobem na všecko možné. Za řeči jsem se podřekl, že si povezu pěknou upomínku na pobyt v Žepči. Pan prestojník povytáhl brvy a rychle řekl: „Jsem zvědav . . . nevěděl bych skutečně co.“ Poněvadž mne pranic nenapadlo, řekl jsem, že jsem dostal od Mehmeda Bajriče Hafize dvě vykládané pistole. Jako zvláštní zajímavost jsem uvedl, že prý jimi Hafiz v roce 1878 zastřelil dva rakouské vojáky.

Povšiml jsem si, že můj průvodce Čech a žepečský berní p. F. se nápadně zarazil. „To jste to provedl.“ řekl mně na odchodu berní a již za dvě hodiny jsem se dověděl, jakou nejapnost jsem učinil. U Hafize vykonána ještě před polednem dokonalá domovní prohlídka, všecky zbraně, které byly dobře uschovány pod divanem v Hafizově studovně, zabaveny, s Mehmedem zavedeno rozsáhlé vyšetřování . . . a já dostal odpůldne pěkně psaný německý lístek, v němž mne pan prestojník žádal, abych mu . . . pistole daroval na památku. V náhradu mně poslal skutečně krásný čibuk. Ještě téhož dne jsem se dověděl, že pistole uloženy . . . do arsenálu, kde prý leží na hromadě jako staré železo na tisíce zabavených pušek, pistolí a handžárů. — Do Bosny hnala mne dvojí touha. Chtěl jsem na své oči viděti Turkyni, pravou mladou a krásnou

Mohamedánku a prohlédnouti si několik tureckých domácností. První touha zůstala bohužel touhou. Žepečský berní je v Bosně již na šestnáctý rok a Turkyně nespatřil. A nepoštěstilo se ani rakouským vojákům. Episodka, kterou mně vypravoval berní, náležitě ochladila moji horlivost. Před pěti lety tábořila v Žepči setnina 28. pluku. Četař poslal si časně z rána dobrovolníka R*** do města pro mléko. Voják vrazil do prvního stavení, vešel dlouhým průjezdem až na dvůr a poněvadž tu nenašel živé duše, vešel až do domu, kde napadl tři ženy v nejbělejších nedbalkách. Voják vyvalil oči a nadobro zapomněl, proč vlastně přišel. Turkyně vykřikly, vyrazily ze světnice a než se voják vzpamatoval, byl obklopen asi pěti Turky, jejichž rozzuřené tváře a obušky byly mu pobídkou, aby co nejrychleji zmizel. Jako s větrem o závod hnal se z domu, z něhož za ním lítalo kamení jako kroupy. Dva nebo třikráte byl trefen . . . a ke všemu ještě přišel před vojenský soud, poněvadž vnikl do tureckého stavení, v tomto směru chráněného přísnými zákony. Voják dokázal, že o zákonu jako nováček ničeho nevěděl, a vyvázl šťastně jen několikadenním kasárníkem.

A tak s lítostí doznávám, že jsem neviděl ani jediné Turkyně tváří v tvář. Pod večer potkal jsem jich každého dne několik na promenadě za městem, ale poněvadž všecky byly zahaleny, tak že mně připadaly jako chmelový žok, nerozeznal jsem šedesátiletou stařenu od dvacetileté mladice. Zmiňuji se jen mimochodem o tom, že podobnou touhu zaplatil rakouský důstojník životem. Turkyně koupaly se v hermeticky uzavřené koupelně v Bosně, do které chtěl důstojník jako výborný plavec podplavati. Vrhl se do vody asi sto kroků nad koupelnou, která je chráněna po obou stranách prudkými spodními víry. Důstojník byl stržen pod hladinu, kde zmizel jako kámen.

Pozoroval jsem, že episody tyto vypravují se mně s taktuplnou varovnou intencí. Za to ale vyplnila se druhá moje touha plnou měrou. Zvláštní protekci berního a svého příbuzného, jenž je v Žepči lékařem, mám co děkovati, že jsem byl pozván k starostovi města Ibrahimu na oběd. Když starosta vzkázal, že by si pokládal za čest, navštívím-li ho o půl dvanácté, napadla mne bláhová a mírně řečeno tuze naivní myšlénka, že snad uvidím při hostině . . . domácí paní . . . tedy, poněvadž Ibrahim má ve svém haremu pět žen a jenom jednu dceru, jeho haseki, kterou jako matku Turek z harému nemůže propustiti. Počítal jsem také na zahradu . . . moje hlavní touha byla skutečně nezapuditelná. Starostovo obydlí, rozsáhlé a kolem do kola obehnané ovocnou a zelinářskou zahradou, vypadá z venčí jako malá pevnost. Nad vraty ve průčelní frontě úplně bez oken je vysedlá pavláčka, přepažená drobnou dřevěnou mřížkou, zdobená po okrajích pěknými řezbami. U vchodu do zahrady čekal nás Ibrahim, oblečen ve slavnostní oděv. Dlouhé široké zpodky i vlající kaftan byly z bílého, hvězdičkově vytlačeného piku. Úzký a skorem titěrný životek byl přeplněn zlatem vyšívanými ozdobami. Krvavě rudý, pečlivě natočený turban krásně slušel podlouhlému obličeji, osmahlému a tuhých rysů, jenž mně připadal jako zasazený do dlouhé, jako uhel černé a jako hedvábí lesklé brady. Turek se hluboce uklonil, zavlnil rukou od turbanu až po životek a mne objal na znamení, že v bratrském přátelství zve mne pod svůj krov. Po celou tu dobu, co jsem dlel v Ibrahimově domě, mně Turek tykal. Když jsme přišli k domu a průvodci moji se s námi rozloučili, zabušil Ibrahim na velké kruhové klepátko na silných dubových vratech, jež znělo jako puklý zvon.

Asi pět minut čekali jsme venku a pak vešli jsme do tmavého, mosaikově dlážděného průjezdu. Viděl jsem do nádvoří, v jehož středu byl kruhový bassin, zastíněný kolem do kola krásnou hradbou kvetoucích oleandrů. V pozadí na štíhlém černém sloupci bělala se socha. Byl bych se rád podíval k bassinu, ale když jsem viděl před sebou odměřeného, ale úslužného a zdvořilého Turka, nemohl jsem se k tomu nikterak odhodlati.

Byl jsem v domě jednoho z bohatších Turků. Ze všech stran a koutů, jaksi schovaná a zastrčená, vykukovala zvláštní a nezvyklá nádhera a jakoby tajená a skromná elegance. Na velikých, červených a bílých plotnách dlážděného nádvoří zpozoroval jsem tlum ženských stop, způsobených mokrou bosou nohou. Pohozené květy oleandrové, rozhozené mezi ladnými a jako rty vykrajovanými stopami zrovna dýchaly tím nahým rejem, který zaplašily rány kladivem na kovový kruh. Z růžového háje zaharašila voda a dlouhý pohled na květnatou plochu přivábil do zrakové sítnice kontury lahodně zarůžovělého těla ženského. Vyjevené oči ještě na rychlo zavadily o loubí a zamřížovanou galerii nad ním, s jakousi bujnou lehkomyslností podepřenou jenom dvěma štíhlými sloupy. Ve stínu loubí zakmitl se mně dlouhý a široký nízký divan, přehozený pocuchaným strakatým kobercem, na němž pohozeno bylo bílé, na několika místech provlhké prostěradlo. Byl bych tak rád řekl Ibrahimovi, že se podívám na onu sochu . . . ale něco mně říkalo, že by to bylo dotěrné a že bych Ibrahima urazil. V té vodě, nasáklé vůní před chvílí se koupajících žen, v těch neoschlých stopách, v té vlhkosti prostěradla, nadýchaného výparem občerstvených a ještě orosených ňader a v těch pocuchaných květech pestrého koberce uvázlo tolik nedůtklivé intimnosti, že jsem všecky tyto utajené detaily zpolıltil úkradí.

Vstoupili jsme na široké dřevěné schody, na nichž nechal Turek svoje střevíce. Vešli jsme na prostranný korridor, jenž končil verandou do nádvoří, převyšující asi o sáh strop korridoru. Drobná, jako sítina jemná, dřevěná mřížka zakrývala verandu, vyloženou po stěnách slabě zarůžovělou a hebkou látkou. Vše tonulo v zarůžovělém světle a vše mně připadalo něžné a titěrné. Jedinou ozdobou byly tu cínové baňaté nádoby s dlouhými krky a napouchlými držadly, cínové a emailované talíře, z nichž sestaven byl na volné stěně jako rozhoupaný půlměsíc. Poslední talíře, tedy vlastně krajní, nebyly o nic větší říční škeble, za to prostřední byl jako pořádný buben. Ibrahim otevřel jedny z čelných dveří, černých a skrčených, a hlubokou úklonou mne vybídl, abych vešel. Jako žhavě teplý proud ovanula mne silná, omamující a zhuštělá vůně růží. Jasně modravé světlo, způsobené jemnými a průsvitnými záslonami, jimiž byla tři podlouhlá a úzká okna úplně zakryta, vzbudilo ve mně nepříjemný a tísnivý pocit. Salonek byl na podlaze, stěnách i stropu zakryt těžkými koberci, podél stěn jasně rudé divany, povlečené jemně háčkovanými pokrývkami; se stropu visela lampa, jež mně připomínala naše náhrobní svítilny na bohatých hrobkách. Na první pohled se mně zdálo, že mne uvedl Ibrahim do svého skladu koberců. Nebylo tu žádného nábytku a jenom kamna

nasvědčovala tomu, že jsem ve skutečném příbytku. Byla z obyčejné cihlové hlíny, upěchovaná v podobě kulaté věžičky s dvěma rovnými přístavky po stranách. Nahoře umístěny byly skleněné nádoby se zavařeninou z růží. Bylo mně skorem poněkud nevolno a byl jsem Ibrahimovi povděčen, když mně nabídl papirosu. Pak rozhrnul Turek těžký koberec, za nímž objevily se malé nízké dvéře, jimiž vešli jsme do starostovy pracovny. Okna zakryta byla záslonami jantarové barvy a stěny pokryty nádhernými výšivkami se zlatými a zelenými květy. Mezi okny viselo v jednoduchém rámečku boží požehnání, překrásně perem v pestrých barvách provedené. To byl také jediný obraz, jejž jsem u Turka spatřil. V rohu stála krásně vyřezávaná police s tureckými knihami, vyložená nahoře titěrnými emailovanými kotlíčky. Strop přivedl mne v úžas . . . byla to tak jemná a filigránská mosaika z bílého a tmavého dřeva, jakou možno viděti na vzácných památkách v našich kostelích. Mezi okny stál malý jednoduchý stoleček, na němž byl kalamář a nějaké úřední listiny. V celém příbytku nenašel jsem ani jediného zrcadla. Těsně vedle knihovny odhalil starosta koberec a já div že překvapením nevykřikl. Celá polovina stěny od stropu až k podlaze byla vyložena dlouhými, stříbrem a zlatem vykládanými pistolemi, kolem nichž jako zmije obtáčely se zakřivené turecké šavle. Vzpomněl jsem si na svou nejapnou a naivní prostořekost u prestojníka a důvěra Ibrahimova přivedla mne do rozpaků. Turek rozhrnul koberec dále a ukázal mně těžký kožich, podložený krásnou liščí koží. Nastavil jej proti světlu a ukázal mně dva otvory.

„Tudy proletěly dvě koule,“ řekl lakonicky a spustil koberec, nedodav, že se to stalo, když měl kožich na svém těle.

Zmiňuji se o tom výslovně, že jsem mluvil s Ibrahimem česky a že mně znamenitě rozuměl. Není to nic tak divného, uvedu-li, že v Žepči je pět Čechu, na jichž denní společnost je starosta odkázán. Za hovoru jsem seznal, že Turek ví pěkné detaily z našeho národního a společenského ruchu. Pochlubil se mně vyobrazeními z výstavy, Národního divadla, ukázal mně několik illustrovaných prospektů našich nakladatelů, vybavuje je zpod divanu s pietou, jejíž aspoň slabý odlesk bych byl rád našel u nás doma. S jakousi hrdostí ukazoval mi tobolku na doutníky s vyobrazením ústředního paláce, kterou mu berní přivezl z Prahy na památku.

Ibrahim je muž asi osmatřicetiletý a skutečně krásný. Při hovoru nemohl jsem se ani dost nahleděti do jeho živých, chytrých, ale upřímných a otevřených očí. Ale proto přece jenom postřehl jsem v celém jeho chování jakousi zdrženlivost. Připadal jsem si jako člověk, kterého pozveme do zahrádky a na nějž dáváme pozor, aby nám něco nepošlapal. Neupozorníme ho sice, aby dával pozor . . . ale je na nás znatelná jakási úzkostlivost.

Je asi více než pravděpodobno, že jsem byl jako u vyjevení a že jsem všemu věnoval plnou a zaujatou pozornost. Když jsme se vrátili ze studovny do salonku, našel jsem něco, čeho jsem si před chvílí nepovšiml. Těsně vedle kamen ležely na zemi střevíčky . . . drobné jako pomerančový květ, žluté jako kanárek a krásně zlatem vyšívané. Těsně vedle střevíčků přehozeny byly punčošky černé barvy s onou ležérností, která upomíná na květ, ležící pod stromem, s něhož právě spadl dolů. Shýbl jsem se čile k zemi a vzal střevíčky do rukou s onou rozradostněnou tváří, s kterou jsem brával do ruky koťata nebo mladé králíky. Zvláštnímu instinktu děkuji, že jsem se punčošek ani nedotkl.

Střevíčky byly něžné a jemné jako babí leto. V tom podíval jsem se na Ibrahima a střevíce vypadly mně z ruky. Turek byl jako plena . . . oči jeho byly zavřené. Zdálo se mně, že nechce ani viděti tu důvěrnou stopu ženy v mých rukou. Beze slova zvedl střevíce a zmizel s nimi ve své studovně. Když se vrátil, ukázal mně se znatelně odměřenou důstojností na divan. Usedl jsem.

„Ibrahime Sačir Agiři . . . vy se hněváte . . .“

Turek se zarděl, uklonil se, zavlnil rukou od čela k pasu a usmál se. Vyjádřeno slovy znamenalo to asi tolik: „Nu . . . je lépe, nebudeme-li o tom mluviti.“

Byl jsem trochu zaražen. Tušil jsem, že jsem provedl beztaktnost. Šetrný Turek pozoroval moje rozpaky a honem nabídl mně papirosu. Pak odběhl na korridor a pronikavě zapiskl. Takřka v minutě přiběhli dva mladí Turci, uklonili se, zase odběhli a jeden přišel s měděným umyvadlem a druhý přinesl malou stoličku, mosaikovanou jako strop studovny. Umyl jsem si ruce, Turek přinesl čerstvou vodu a Ibrahim šplíchal se v ní dobré dvě minuty. Pak přišoupl si ke mně divan, usedl na bobek naproti mně a podal mně obě ruce. Mladí Turci lítali zatím kolem nás jako posedlí. Jeden železný talíř na nízkém stojanu, naplněný žhavým popelem, postavili ke mně a druhý k Ibrahimovi. Nevěděl jsem sice, co se bude díti, ale tušil jsem, ač jsem neviděl ani ubrousků, talířů a nožů a vidliček, že se konají přípravy k jídlu. Díval jsem se na vše asi tak, jako kdysi na vařené raky, které jsem doposud nedovedl jísti. Nejvíce mne prozatím zajímaly rozžhavené uhlíčky na železné misce, z nichž šouraly se do výše teninké a vonící obláčky. Konečně se přihnal mladý Turek s talíři, pestře malovanými, z nichž jeden dal mně a druhý mému hostiteli. Poněvadž nebylo místa, kam bych jej postavil a poněvadž si jej Ibrahim podržel v ruce, udělal jsem to po něm. Pak nám nalil stříbrnou sběračkou Turčín do talíře kalnou tekutinu. Byla to pirmičová čorba, podobná naší rýžové polévce, do které bylo přimíseno na drobné kousky rozsekané kuře. Polévka byla znamenitá a Ibrahim, pozoruje, jak mně chutná, šlehl po mně několikráte náramně měkkým a vděčným pohledem. Sotva byl s čorbou hotov, zapálil si o uhlíček v železné misce papirosu.

„Aha,“ pomyslil jsem si . . . a zapálil jsem si také.

Ještě jsme ani nedokouřili, když Turčín přinesl na cínové míse prapodivnou, zlatě žlutou kašičku. Nabral jsem si slušnou porci . . . pro případ, že by to bylo dobré a pak také proto, abych hostitele neurazil. Tak poněkud připomínala kašička špenát. Dal jsem se s chutí do jídla . . . přiznávám se, že nedovedu příchuť tohoto pokrmu nikterak naznačiti. Uznáte to laskavě, řeknu-li vám, že jsem jedl pitu, to jest sekané kopřivy, promíchané tvarohem a pečené na másle. Poněvadž se na mne Turek po očku díval, jedl jsem o překot, jakoby mně to Bůh ví jak chutnalo. Sluhové přinesli mně nějaké červené víno, jež bylo velmi dobré, a starostovi čistou vodu. Po pitě dostali jsme ovčí maso, pečené na rožni a obložené syrovou cibulí, k němuž přikusovali jsme kukuřičový chléb. Když jsem si na vybídnutí Turkovo nevzal masa, rozdělil zbytek na šest dílů. Jeden díl byl mnohem větší

než všechny ostatní. Než sluha odešel, ukázal Ibrahim na každý kousek zvlášť a něco po turecku nařizoval. Dověděl jsem se později, že pět kusů bylo určeno Ibrahimovým odaliskám a šestý jediné dceři. Největší kus ustanoven byl pro Ibrahimovu první ženu. Sluha s masem potkal se ve dveřích se svým druhem, jenž přinášel pečivo. Bylo dost neúhledné, ale velice chutné. Teprve druhý den, když jsem požádal berního, aby se otázal, co jsme to vlastně jedli, jsem se dověděl, že mne Turek uctil nejvzácnějšími zákusky ... totiž ananasovým pečivem. Poněvadž druhý sluha se zatím vrátil a čekal na pečivo, trochu jsem se se svou chtivostí ... zákusky byly skutečně výtečné ... mírnil, aby mně těch šest podílníků nějak nekale nežehnalo. Na konec přinesl sluha velkou cínovou mísu ... s mlékem. Poněvadž mně to s vínem dost harmonicky nehrálo, vzal jsem si jen asi tři lžičky ...

S celým obědem byli jsme za hodinu hotovi. Sotva že mně sluha přinesl vodu na umytí, ihned jsem vyskočil z divanu, poněvadž mě nohy ukrutně bolely a jedna mně dokonce zdřevěněla. Turek doma kávy nevaří a proto mne starosta vyzval, abych šel s ním do kavárny. Poděkoval jsem Turkovi a div že mně ze zvyku neuklouzlo: „milostivé paní uctivě ruku líbám“.

Na odchodu podal mně starosta ihned celou škatulku papiros. Poznal jsem na nich, že jsou domácně vyrobeny. Otázal jsem se, dělá-li si je starosta sám.

„Nikoliv,“ řekl lakonicky a nějak se zarazil. Tak se mně zdálo, že měl deset chutí říci: „Poslechni ... dej sem ty cigarety.“ Strčil jsem je rychle do kapsy ... byl jsem pevně přesvědčen, že je robila něžná ručka jeho odalisky. Snad dokonce ta, jejíž žluté střevíčky jsem měl v ruce a jejíž punčošky jsem aspoň spatřil. To je ale vše, co jsem z Turkyně viděl. Všiml jsem si, že divan v loubí byl pěkně uspořádán a z rozžhavených ploten že už dávno zmizely ladné stopy bosé nohy, na které mne tak nápadně připomenuly žluté střevíčky a černé punčošky ...

Šli jsme do kavárny ...

Z knihy: Podzimní sonety.

Od J. S. Machara.

Sonet genrový.

Jen modrý arch — sta hromů! — teď ho stih'
v rozkvětu síly ... každý vzdor tu marný ...
svlek' uniformu ... hluboce si vzdych',
pensisty život začal jednotvárný.

Dny jako moře: každý smuten, tich,
a život jak lán pouště suchopárný.
Až jednou z rána vzrušeně se zdvih',
šel, byt si najal zrovna u kasárny.

A znovu žil. Tu denně v okně stával
a zíral na dvůr, rekrutů kde šik
byl honěn v zad a v před a v levo, v pravo —

při každé chybě zlostně pěstí mával,
klel neustále, někdy hlasně vzkřik'
a zřídka jenom bručel: „Hoši, bravo!“

Sonet z konce září.

Včera, či předevčírem ještě snad,
jsem viděl někde vlaštovici
a dnes už podzimní a šedý chlad
se roztahuje po ulici.

Z těch oken, kde klid mrtvý v létě vlád',
hlas piana zní řinkající;
zežloutl, zrudl celý městský sad
a k zemi padá listí mokvající ...

Je čas tu ozářených promenad,
rým zlobných, mlh, jež houstnou v šeru,
a zoufanlivých podvečerů

a marných starých želů z marných ztrát
a litování uprchlého žití,
jež přec snad mohlo více jasu míti.

Sonet z vycházky.

Pár bosých dětí jako běsi
před vraty statku svévolí;
na trávu po návsi se věsí
prach hus a kachen; z stodoly

zní tepy cepů, za vsí kdesi
je echo stále hlaholí;
ve žlutorudých barev směsi
sad každý tone; v topoly

u hřbitova pár vran teď slétlo —
kouř z chalup padá ku zemi.
Jdeš ze vsi. Siné jakés světlo

chví dokola. A v šíři, v dáli
se nebe v posupný mrak halí
nad zoranými pláněmi.

Sonet z vlaku.

Vlak prolet' tunelem. Do zadu spěti
bokem svým zdá se stráň tmavá ...
na znak se válí tam pár drobných dětí,
jedno z nich čepicí mává ...

Stráň letí dál a dál ... zakrslé sněti
stromku se zamihly ... Kůzlata hravá
kmitla se na skále ... Obloukem letí
v zad mochny, slzičky, zažloutlá tráva ..

Stráň náhle skočí v zad ... Mohutný vrch
zvedá se za tebou .. v špičatou výš
— naivnost vesnické duše! —

(hrom bije jistě v ni za bouřných sprch)
ona tam mezi dvě zakrslé hruše
Krista dá z plechu na červený kříž ...

Mezi lidmi.

Známé postavy. Napsal Karel V. Rais.

I.

Jeden z davu.

S panem oficialem Vlačihou seznámil jsem se na Vinohradech bydle s ním pod jednou střechou domu blíže nuselských schodů.

Pokoj pro svobodného pána od domácího najal jsem si, poněvadž poskytoval vábnou vyhlídku do nuselského údolí, k Michli, Pankráci, na černé lesy kunratické, k Chodovu, lesnatým koutkům hostivařským, na věkovitý Bohdalec, lemovaný řadou topolů, na širá pole strašnická. Najal jsem pokoj v období únorovém, abych na jaře mohl pozorovati celý ten kraj, jenž není sice venkovem pravým, jakého užil jsem za mlada, alespoň však pěkným kusem venkova předpražského.

Pokojík můj v zadi domu, obráceného čelem do ulice, měl vchod z pavlače a jediný v celém druhém patře poskytoval milé té vyhlídky; soused můj, pan oficial Vlačiha, chtěl-li ji užiti, musil si vyjíti na pavlač. Dvéře jeho velkého bytu byly právě naproti schodům, a bělaly se na nich dvě navštívenky, jedna s nápisem: Ferdinand Vlačiha, k. k. Postofficial, na druhé stálo JUC. Franz Hojer.

Za krátkých dní ku konci zimy přicházíval jsem domů již za hodného šera, ale nerozsvítiv hned, slavil jsem černou hodinku. Židli přistavil jsem si k oknu, hlavu podepřel do dlaní a hleděl jsem na šerý kraj, pokrytý sněhem; světla michelských a pankráckých domů kmitala do tmy jako hvězdy, a trestnice zářila světly jako palác, ve kterém odbývá se nádherný ples.

Kostry stromů ztrácely se víc a více, a temné střechy splývaly s tmou. — S radostí pozoroval jsem, jak se dni týden po týdnu natahovaly, jak toho časného šera ubývalo.

Když jsem v polovině března přisedával k oknu, mohl jsem již přehlédati celý kraj, pokrytý bílou plachtou, velmi již děravou; velké pruliny černaly se na ní po širé planině. A ta bílá plachta rozpadávala se víc a více, takže konečně zbývaly z ní jenom roztroušené hadry. Běl domků byla den ze dne jasnější, veselejší, a zrovna se ke mně blížily.

Velmi často, vraceje se podvečerem domů, vídal jsem pana oficiala přecházeti po pavlači.

Byl velký, černovousý a černovlasý, ale hodně prošedivělý, tváře pěkné, pravidelné, černých očí, ale z celého pohledu zírala zasmušilost, unavenost, ospalost. Krk měl poněkud vytáhlý, ostrého ohryzku, ramena sklesslá, lopatky vysedlé. Soudil jsem, že není mu mnoho přes čtyřicet, ale že je sešlý, upracovaný, ustaraný. Hodně tomu zevnímu dojmu přidával také oděv jeho, patrně jenom po domácku nošený; že burnusek pamatoval notná léta, pravila ošumělost jeho i druh látky, nohavice, tuze široké, se mu kolem suchých nohou klátily. Na hlavě míval černou moherovou čepici s rozlámaným štítkem a vždycky kouřil z vyřezávaných dřevěnek.

K pozdravu mému děkovával mužným, trochu zpěvavým a tahavým hlasem: „Dobrý večéér — dobrý večéér."

Když usedal jsem v pokojíku svém, dlouho slyšel jsem s pavlače volné kroky jeho, měřené od konce ke konci.

Za dní mrazivých procházel se pan oficial pokuřuje po chodbě před svým bytem, anebo sedal na posledním stupni schodů; seděl opřen o stěnu, nohy měl křížem, a bílé oblaky kouře válely se nad schody. Paní profesorka, bydlící v prvém patře, měla je vlhkým hadrem do přízemku co honit. Jednou slyšel jsem ji, když na chodbičce u domovnice hubovala: „Jak pak my k tomu přijdeme, abysme to všecko vyčichali! Nevídáno, aby milostpaní nepadla do mdlob — potřebuje ho honit až na chodbu!"

Choť pana oficiala poznal jsem také; byla velká, vzpřímená, snědá, tmavých očí, ačkoliv poněkud přitloustlá, přece dosud hezká, takže bývalou mladou krásu svoji dobře dávala tušiti. Na ulici chodila vždy pod závojem, oděna nádherně; ale také doma na chodbě potkával jsem ji ve skvostném županu, jenž formám jejím dodával ladu, ano pávabu.

Byla z těch dam, které se umějí strojiti a vědí dobře, co jim sluší.

Po mém pozdravu jenom hlavu trošku uhýbala stranou, a lícemi přiletěl jí okamžitý, milostivý pohled.

Na ulici doprovázíval ji asi dvacetiletý elegán, houpající se na špičkách, jakoby se chtěl vznésti. Oděn byl vždy dle modního listu: lehký cylindr seděl mu poněkud stranou a vrouben byl světlými, zářícími vlnami kadeří, svrchník měl podobu zvonce, nohavice byly široké, nažehlené. Tvářičky mládencovy byly krev a mléko, na modrých, měkce unylých očích měl zlatem vroubený skřipec, s něhož splývala široká, černá stuha, pod ušima kroutily se zlatové kotletky, pod nosem dva měkké, hedvábné vločky knírku. Vznášíval se po levé straně paní oficialové a švihaje hůlčičkou bavil ji mazlavým hláskem, smál se chechtavě jako starý bezzubý dědeček, a na konci řeči nebo smíchu nechával ústa chvilku zeti, při čemž mu ze širokých růžových retů svítily dvě řady drobných, perličkovitých zubů.

Zůstávala za nimi celá oblaka fialkové vůně. —

Když jsem je poprvé tak spatřil, ji vypjatou, vznešenou, kulatých, kyprých boků, očí zpod závoje svítících, jeho švitorného, houpavého, švarného, chechtavého, hned napadlo mi, že nevelký ten společník je jurista Franz Hojer, spolunájemník, a slyše z úst paniných měkká, zrovna dětsky žvatlavá slova: Aber Franci, Franci! byl jsem v domněnce své utvrzen.

Snad někdo z příbuzenstva, pomyslil jsem si a s útrpností vzpomněl jsem na pana oficiala, jenž ošumělý, unaven bafával na pavlači a ráno či v podvečer zdlouha, o hůl se opíraje, ramena maje spadlá, kráčíval na dlouhou službu.

Oděv míval na ulici jiný nežli doma, ale nic na něm nebylo elegantního; byl to úbor chudšího měšťana venkovského, úbor malého úředníka, starostlivého o hromadu dětí.

Nosil měkký, rozmačkaný klobouk, přiléhlý svrchník, pruhované, tuze úzké nohavice na suchých, kostnatých nohou, a v ruce prostou sukovku zobcovitého ohybu — snad vlastnoruční výrobek.

Ale myšlénky, jimiž jsem si domácnost pana oficiala opřádal, byly klamné; křivdil jsem mu domnívaje se, že nosí rohy.

Jurista Franz Hojer nebyl pouhým příbuzným paniným, ale vlastním synem jejím; pan oficial ženě se brał si vdovu se synem.

Náhodou zvěděv tento poměr rodinný, díval jsem se na elegantní dvojici paní i syna, jakož i na hlavu rodiny zcela jinak.

V paní viděl jsem matku panského světa, jež shlíží se v synovi svém, posluchači vysokých škol, každé slovo jeho lapá jako skvost, mazlí se s ním a těší, vše na něm vidí krásnější než na jiných, chodí s ním na procházky, aby jej stavěla na odiv a chlubila se, jakého má syna. V rusovlasém, růžovém juristovi spatřoval jsem pražského synka měkce vychovaného, studenta, jenž ve všem pohodlí šťastně protloukl třídu po třídě, nyní posluchače vysokých škol, majícího všecka práva i příležitosti plným douškem píti sladkosti světa, a vědoucího, že je blahem a pýchou své mami.

Je jich po pražských elegantních třídách jmenovitě za jasných dopolední a v podvečer jako strnádků na cestách, křovinami obrostlých, nesejí, nevějí, neshromažďují do stodol, cvrlikají den za dnem stejně, cupitají, hopkují, pitvoří se. Neprohánějí se stezkami vědy, ale pěšinkami, na nichž kmitají se elegantní úbory štíhlých krásek a zní duchaprázdný jejich švehol i trylkující smích, nepotápějí se do hlubin záhad společnosti lidské, ale do bažin velkoměstského polosvěta, nestarají se o nové výzkumy duchů, ale sbírají klep rodinný, politický i umělecký. Lidská radost i žel projede jim srdcem prázdně a hluše jako zoufalý ryk raněné zvěře hlubinu lesní, pro zápas národní, pro práci učencovu, dílo umělcovo, mozol dělníkův mají stejný, ledový úsměv, pozorují svět přivřenýma očima, jsou lhostejní jako vyžilí starci a chladnost nazírání svého staví na odiv.

Počátkem dubna bylo vlažno, takže jsem v podvečer počal sedávati při otevřeném okně. Na bezových i angreštových keřích vinohradských zahrad prosvitovaly žlutavé, ještě zpola zavité lupínky, naditě pupeny mladých kaštanů zářily jako lucerničky, z brázd při záři západu leskly se stružky a korýtka, ozim zelenala se mezi tmavými pruhy měkkot a zdávalo se mi, že slyším šum vzdáleného mladnoucího lesa. Sedal jsem tak až do tmy, kdy se v nuselském údolí začervenaly svítilny podél trati a z komína parního stroje před hlučícím vlakem hukaly ohnivé mráčky. Pana oficiala slýchal jsem choditi po pavlači a někdy ke mně pronikl i jeho přitlumený zpěv nebo hvizdot národních písní. Zpíval dutým barytonem a slova kloktavě, trylkovitě plnila mu z hrdla.

Jednou v podvečer jda domů, pozdravil jsem ho jako obyčejně, ale strkaje klíč do zámku, byl jsem jím osloven: „Není libo trochu se posadit na lavičku? Je tu překrásně!“

„Račite-li dovolit, přijdu hned,“ odpověděl jsem, a obstarav si vše, po několika minutách opět vyšel jsem z pokojíka na pavlač a sedl si vedle něho.

Chvíli jsme mlčky zírali na širou planinu, nad níž rozpínalo se nebe překrásně zbarvené: na straně k Vyšehradu bylo červenavé, s jemnými, krabatými chumáčky rudých oblaků zlatě lemovaných, výše modré, s krvavými, ve hloubce ohnivými šlehy, jež se do dáli rozplývaly, nad dolíkem až světlozelené, ještě dále bělavé a konečně jako voda.

Stromy bez pohnutí vypínaly řídké, ostře narýsované větve, a po cestách kmitaly se skupiny dělníků nebo výletníků.

„Tady je hezky, ne? Člověk ani není jako v Praze,“ začal pan oficial a z vyřezávané dýmky volně vypouštěl drobné chumáče dýmu.

Zapaluje si doutník vypravoval jsem, že právě proto našel jsem si byt až v tomto ústraní.

„Já jsem tu taky nedávno a zrovna tak jako vy přistěhoval jsem se k vůli té vyhlídce; má paní si to taky přála, že je tu zdravě,“ odpovídal.

„Jen ty cesty do úřadu jsou trochu daleké.“

Přisvědčil mlčky a zabafl.

„Co pak ty cesty,“ začal zase po chvilce přitemnělým hlasem, „ale práce zmahá, a člověk aby pořád dělal víc a více, mladí si rádi poboví, ale staří aby to odtahali. Ani nevím, jak to teď je: když jsem já začal, hnal jsem se do práce jako drak, dělal jsem za jiné, ale teď ti hoši takoví nejsou. Člověk aby jim všecko dal do rukou, všecko dvakráte vysvětloval — a to to raději udělám sám.“ A pan oficial více a více se rozohňuje počal mne zasvěcovati do všech nitek úředního života svého.

Poznal jsem, že myšlénky o službě jsou mu nejmilejší, jimi že se nejraději obírá i sděluje. Hned po tom prvém hovoru měl jsem jistotu, že pan oficial Vlačiba i při té své německé navštívence je tělem i duchem čistě český člověk, žijící, dýšící denní povinnosti. Požaluje si, postýská na tu lopotu, jež jej kruší a zmahá, pod jejíž tíhou očividně sestarává, ale obětuje jí každou kapku krve a je šťasten, najde-li časem ucho, jež by zprávám o službě té naslouchalo, najde-li duši, jež by měla aspoň trochu porozumění. Pohubuje si na osoby níže postavené, ale v úřadě pomáhá a lopotí se za ně; cítívá nesprávnosti, nehumanní jednání a častou prázdnotu vyšších, ale sotva si k těm výšinám dovolí pohlédnouti, natož aby slovem zavadil, spíše má pro ně obdiv a setkává si kolem nich i rodin jejich celé legendy, plné záře a úcty.

Od té doby jsme často v podvečerní hodině s panem oficialem sedávali a povídali si, dokud z chodby nezazněl ostrý hlas: „Vlačiba!“, anebo dokud chladný, ostrý větřík, projezdiv se mladnoucími větvemi stromů a křovisek, nevedral se až na pavlač. Ponenáhlu dozvídal jsem se o spoluúřadnících páně oficialových, o rodinách jejich i poměrech, ve kterých žijí, ale nic jsem si z toho nepamatoval, protože jména ta byla pro mne prázdným zvukem.

Pan oficial mluvil o všech se šetrností náramnou, každý měl nějakou výtečnou vlastnost, kterou horlivě chválil: jeden byl zeměpisec, jakých málo, o každém městečku na té širé zemi věděl; jiný znal několik jazyků, v celé Praze není prý takového znalce, každou chvilku pro něj přibíhají; třetí byl mathematik, jenž hravě řešil nejtěžší úkoly, které přinášejí časopisy mathematikův.

O panu oficialu samém poznal jsem, že je milovníkem řezby lupenkou, i nožem že pracuje a v prázdné chvíli vyřezává sirníčky, kalamáře, rámečky, stojánky, pouzdra, skřínky. Snesl mi celou náruč těch tretek a vykládal, jak dlouho na které pracoval, v čem spočívá její krása a výtečnost, čím liší se od fušerských prací kopových lupenkářů. (Pokračování.)

Poslední scena.

Napsala Alfhilda Agrellova.

Zahrada byla zarostlá květinami, čínským jmelím, oranžovými stromy, platány, cypřišemi, skvoucím čilimníkem, tmavozelenými myrtami a kameliemi, jichž zeleň šťavnatá byla téměř dušena spoustami květů. Slunečnice, jemně sametové macešky a podzimní fialy byly tu v jedné směsi jedny přes druhé, a tu a tam, jako náhodou rozházena, objevovala se celá náruč růží. Napolo zralé citrony skvěly se na zdích a šikmými lištami prokukovala zvědavé réva. Vzduch býval by tu omamující, kdyby jej byl stále neoživoval čerstvý vítr od moře, které vroubilo obzor.

Jako navštívenka v kytici stál malířský domek uprostřed bujné nádhery. Bylo to ošklivé, ploché, nezajímavé stavení, které však vypadalo malebně díky svému okolí a především díky neobyčejnému pozadí tvořenému různými palmami, které vystupovaly terasovitě a jejichž jemnými, přiostřelými listy dopadalo sluneční světlo na všední budovu a činilo ji zářící.

Malířská dílna byla vystavěna německým kupcem, jejž přírodní krásy tohoto místa okouzlily tak, že hodil obchodem a vším a chytil se umění. Nezdařilo se mu, přišel na mizinu a konečně poslali jej domů šíleného.

Na to přišla dílna do zlé pověsti u pověrčivých Italů. Její nynější majitel koupil ji za fatku a dělal potom dobré obchody pronajímaje dům cestujícím umělcům, kteří místo navštívili a jimž pohodlná dílna přirozeně byla velmi vítanou. Proto byla „chalupa“, jak zahradnímu domu celé okolí obyčejně říkalo, zřídka kdy prázdnou.

Ve velkém, vzdušně vysokém salonu, jehož teple červené stěny vroubeny byly vlysem s průvodem bachantek, seděla toho večera žena v chladném bílém šatu a šila nervosně, jako by jí ta práce byla trestem a musela býti skončena čím dříve, tím lépe.

Její bledý, jemně nepravidelný profil ostře se odrážející od tmavomodré fantastické draperie vysokého okna, jevil stopy zdraví i výstřednosti. Chomáč bledých růží pnoucích se k oknu téměř dotýkal se její schýlené hlavy, jejíž zlaté vlasy nedbale byly spoutány na tylu.

Na první pohled nemohlo se říci, byla-li to tvář ženy, která již překročila svůj první rozkvět, nebo obličej dívky na prahu ženství. Ale při prvním otevření jejích očí veškerá pochybnost zmizela. Byly to oči ženy, tmavé, ostře rýsované, které se na tebe dívaly, — nebezpečné oči, které slibovaly něco, sám nevěděl's co, jasné, mladistvé oči s hlubokými stíny, které mluvily o bezesných nocech nebo snad o účincích narkotik. Pleť byla neobyčejně bledá, ale jemná jako samet, rty plné a červené — a rysy kolem nich ostré a hluboké jako u ženy starší.

Snad že to byla právě tato zvláštní směs mladistvosti a stáří, zdraví a únavy, zkušenosti a nezkušenosti, kteráž dodávala Linnei Dalové tolik čaromoci nad muži. Ať se ukázala kdekoliv, všude shlukli se kolem ní jako mouchy u kousku cukru. Úzká, zahrazená pěšina vedoucí k malířskému domu byla oblíbenou procházkou šviháků onoho místa. Lidé věděli pramálo o ní a jejím manželu. Věděli toliko, že přišli z nějaké cizí podivné země, mluvili podivným jazykem a vedli podivný život. Málokdy bývali viděni pohromadě, snad nikdy. Muž maloval a vycházel na dlouhé, osamělé výlety do hor, vypil co večer láhev vína v hostinci starého Beppa, kde si přečetl místní noviny, ale nikdy s nikým nepromluvil.

Naproti tomu bylo Linneu a její hezounké, asi čtyřleté děvčátko co den vidět na velké Promenadě a lidé říkali, že tu neodmítá vřelé dvoření se mnohých, — a zvláště jednoho . . .

Dílem proto, že jim bylo nesnadno vysloviti její jméno, a dílem pro neobyčejně světlou její pleť a vlasy nazývali ji Italové „La Bianca“, a jejímu manželu říkali na rozdíl od ní „Il Notte“.

Po nějakém čase začaly se trousiti divné pověsti ze čtyř stěn „chalupy“. Lidé si vyprávěli o nočních orgiích, jež „La Bianca“ a jindy zase její muž střídavě pořádali, o bouřlivých scenách mezi manžely, o opětném smíření a zase neshodách, které trvaly celé dny, ano i kolik neděl.

Mužové, až do posledního, stranili „La Biance“. „Manžel,“ pravili, „který si neumí zachovati takovou ženu, zasluhuje svůj osud.“ — Ženy pak hájily manžela, jehož tesklivý pohled a krásný úsměv pronikal jim přímo do srdce.

Co na těch řečích bylo pravdy a co výmyslu, nikomu nepodařilo se vyzkoumati. Hleděli vyzvídati na Babettě, staré francouzské chůvě malého děvčátka, ale nepochodili. Buď pokrčila rameny, nebo vzala dítě za ruku a odešla; — to bylo vše. Ale nejistota udržovala interes tím více v napjetí a tak poskytovali obyvatelé „chalupy“ nevyčerpatelnou látku k údivu a klepům v malém tom městě, kde se na osadu cizinců jinak hledělo s tak tichou lhostejností. —

V komnatě šilo se zatím dále s týmtéž neklidným chvatem. Konečně byl rukávek dětských šatečck spraven. Linnea sklonila hlavu k jedné straně a zahleděla se na svou práci posuzujíc ji.

Záplata byla arciť přišita poněkud na křivo a stehy mohly býti úhlednější, ale koncem konců bylo to spraveno a ona udělala to sama.

Když byla Linnea uložila šaty do malé skříně, již částečně dětským oděvem naplněné, začala choditi sem a tam po pokoji. Postava byla vysoká a krásná, hořejší část těla snad trochu příliš plná a boky poněkud úzké, ale to dodávalo ohebného rhytmu její chůzi a zvyšovalo velice nápadnou samorostlost jejího půvabu.

Na stole ležel dopis právě napsaný. Náhle se Linnea zastavila a zadívala se na dlouhé, neúhledné písmo. Podpis byl: „Matčina milující Linnea“.

Linnea pohledla do zrcadla a pokrčila rameny.

Její jméno zdálo se jí vždy takovou parodií, ale snad nikdy tolik, jako právě teď.

Vypadala jako květina Linnéova s těmi hlubokými rýhami mezi obočími a jinde na tváři, s těmi rýhami, které svědčily o tak mnohé výstřední zkušenosti! Potom zaletěly její myšlénky na mžik do Švédska, k tomu hrobu pod smuteční vrbou na krásném hřbitůvku malého městečka, kde její otec, jemuž botanika byla vším na světě, teď — spal. On jí, dceři své, dal jméno po své nejmilejší květině. Bylo jí teď do smíchu nad tou romantičností. Romantičnost a — ona!

Potom si vzpomněla na svou matku, tu srdečnou, ryzí ženu, jejíž jedinou vadou bylo, že vyžadovala téže upřímnosti také na jiných, vada, kteréž otec její se odnaučil. Proto jej Linnea milovala více. Avšak její mysl byla teď příliš zaujata přítomností, než aby byla mohla dlouho přemýšleti o dobách minulých.

Po krátkém váhání vyndala Linnea klič ze skříně na prádlo. Stanula klátíc klíčem v ruce sem a tam, ale potom zdálo se, že se rozhodla. Chvatnými kroky prošla úzkou chodbou a zastavila se přede dveřmi, na nichž bylo napsáno smělými, kosmými literami: Herman Dal, umělec.

Opět zaváhala, ale potom vstrčila klíč do zámku, otevřela dvéře poněkud nesnadně a vstoupila. Atelier byl velmi prostranná síň se záclonami, které se daly snadno odhrnout. V jednom koutě stálo torso sochy a stěny byly ozdobeny smělými, silnými studiemi v černi a bělu, — to bylo vše. Celá ostatní úprava byla jednoduchá. Bylo viděti, že osoba, která zde meškala, považovala se za tažného ptáka. Nebylo žádného pohodlí, byly jen věci nejnutnější.

Na velkém podstavci, poněkud stranou, stál zakrytý obraz.

Linnea přímo a rychle přikročila a stáhla roušku. V její tváři značil se živý interes.

Obraz představoval upíra s tělem krásné ženy a bujnými zlatými vlasy. Ležela tisknouc se pevně k srdci muže. Plné, neobyčejně červené rty byly trochu rozevřeny a malé bílé zuby byly pevně zaťaty v mase. Vidělo se, že ssaje krev jeho srdce a vidělo se také, že on to věděl, ačkoliv neměl ani vůle, ani moci se vyprostit.

Dole bylo napsáno pevnými, černými písmenami: „La Femme“ — Žena.

Obraz byl malován směle. Barvy snad trochu surové, ale provedení brillantní. Podrobnosti byly cynicky realistické, ale celé dílo prozrazovalo nepopíratelnou geniálnost.

Linnea prohledla si obraz se všech stran, odhrnula záclony s oken, aby měla více světla, a stála pak několik minut v hlubokém zamyšlení. Pojednou vyšla z pokoje a hned zas se vrátila s fotografickým aparátem, s nímž zacházela tak obratně, že měla za několik minut dobrou kopii obrazu.

Opět stáhla roušku, spustila záclony a vrátila se do své komnaty.

Vypadala k smrti unavena a mohlo se mysleti, že vykonala dlouhou cestu v této krátké době. Ale v očích hořelo ji nové světlo vzporu a pevné odhodlanosti.

Vyndala malou láhev a naplnivši čišku, jež sloužila za zátku, lihovinou, vypila ji na jeden doušek. Pohledla na své dlouhé bílé ruce, které se dříve třásly nervosně; teď byly klidny.

Napudrovala si pečlivě obličej, přistrčila divan k oknu, schoulila se do jednoho koutku, zapálila si cigarettu a čekala. Hlasné vlnobití moře mísilo se se splývavým hlukem čilého města. Linnea naslouchala s přivřenýma očima. Ten zmatený hluk venku byl jí jako představou jejího vlastního žití, tak plného chvatu a násilnosti. Musí se to skončit dnes — neodvratně dnes. Slyš! Tak dlouhá hřmějící vlna! A zase druhá, ještě delší, — potom bleskotavé světlo, — potom zářivá sluneční záplava, — potom tiché vlnkovité chvění, — potom vítr, — potom bouře, — potom tma a klid.

Právě tu ozval se do toho šumu svěží, zvonivý dětský smích a Linneino malé děvčátko přibíhalo květinami, následováno Babettou v bretonském čepci.

Tvářičky dítěte byly růžové a oči zářily mu radostí. S výkřikem rozkoše vrazila do dveří a skočila matce na klín.

„Pochovej mne! Pochovej mne!“ zvolala radostně. Linnea pohlédla na ni jako do prázdna a nechala ji vyšplhati se vzhůru a vplétati jí do vlasů zmačkané květiny.

Těšilo ji to, když ty malé prsty dítěte bloudily jejími hedvábnými vlasy. Zdálo se jí, jakoby kouzlem odpuzovaly ty šeré myšlénky, které znepokojovaly jí mozek. Ale když děvčátko za mžik potom ovinulo jí ruku kolem šíje, chtějíc dostati obvyklou hubičku na dobrou noc, uhnula se instinktivně. Vzpomněla si na ty poskvrněné rty v atelieru. Potom náhle přitiskla dítě vroucně k sobě a zlíbala tu malou, roztomilou, nepravidelnou dětskou tvář celou a celičkou.

Za několik okamžení potom byl hukot moře jediným zvukem, jenž rušil ticho: ale nálada Linneina se změnila: moře již k ní tak nemluvilo jako dříve — dráždilo ji. Byla nervosní a netrpěliva.

Což tedy on nepřijde a nepřijde?

Konečně ozvaly se rychlé, ale nestejné kroky na písčité cestě a brzo potom vstoupil její muž s rukama plnýma novin.

Herman Dal, jeden z nejnadanějších a nejbezohlednějších zákopníků školy impresionistů, byl něco přes třicet let stár. Měl vynikající čelo, husté vlasy a tmavé, jako ocel šedé oči, jichž poněkud šikmý řez mírnil ostrou pronikavost pohledu a dodával tváři zvláštního nádechu melancholie. Ústa byla sensitivní a neklidná, líce výrazné, pleť přižloutlá s bohatým nádechem broskve. Býval by to krásný muž, kdyby postava nebyla tak nedbalá. Zdálo se, jako by se nedovedl držeti zpříma.

Po krátkém pozdravu vrhl se na divan a několik minut zdál se býti celý zabrán do svých novin.

Linnea vzala knihu a oba, jak se zdálo, zahloubali se do čtení.

„Blbci!“ zamručel muž po chvíli a odhodil noviny netrpělivě na zem.

„Myslíš francouzskou porotu?“ otázala se Linnea klidně.

Muž neodpověděl. Patrně nebyl naladěn k hovoru. Tak četli oba mlčky dále.

„Hlupáci!“ řekl muž pojednou a odhodil všecky noviny. „Rozumějí umění tolik jako Beppo v hospodě vínu. Vin du pays. — nebo krásné vignety. Voilà. Jen blázen čte, co ti blbí kritikové píšou,“ mluvil dále, zývaje. „Ta jejich tupost obrací člověku žaludek.“

Natáhl se na divan, jakoby chtěl spát. Linnea vstala a zavřela dvéře.

Muž díval se na ni přimhouřenýma očima.

„Jak,“ řekl ospale, „bude zase scena? Dnes nejsem naladěn k hádce.“

„Musíme si říci několik slov,“ odvětila rychle. „Jest nejlépe užiti této příležitosti. My se teď často nevidáme.“

„Zajisté! Ale myslím, že se umíš potěšit. Máš k tomu zvláštní dar. Je to vskutku škoda, že jsem tak proklatě

dlouho živ. Jen si pomysli, jak ideální vdovou bys byla, jak taktně bys truchlila nosíc ten tmavý smuteční šat s dlouhou vlečkou a půvabnými záhyby. A potom ten dlouhý, crepový závoj odestřený s té bledé klidné tváře. Roztomilé, není-li pravda? Teď se, ubohý drahoušku, musíš spokojit, když se oblékáš v cudné barvy nevinnosti a máš cudné, nevinné jméno: La Bianca! Ach, tolik pohrdání je v tom jméně!"

Linnea zakousla se do rtův, že bylo stopy vidět, — ale mlčela.

Manžel zvedl hlavu udiveně.

„Ty neodpovídáš," řekl, „ačkoliv jsem tak zdvořilý, že jsem vystřelil první ránu, aby si Madame nedělala výčitky. Tys bezpochyby svůj bitevní plán už zosnovala. To něco znamená. Nuže?"

„Byla jsem v atelieru, vzdor tvému zákazu," řekla krátce.

„Toť se rozumí!" V mužově hlase bylo pohrdání. „Může-li žena udělat něco sprostého, — ta toho neopomine."

„Setkal jsi se někdy s ženou, kterou můžeš ctít, Hermane?"

Otázka ta, jak se zdálo, mimoděk jí vyšla ze rtů.

„Nikdy."

„Tvá matka? —"

„Rodila děti."

„A mezi nimi tebe?"

„Zajisté."

„Nuže to byla přece velká věc."

„V kteréž ona neměla iniciativy. Ale myslím, žes neměla v úmyslu mluviti o psychologických věcech, když jsi —"

„Ó ne, pouze mi to tak napadlo. A potom jest ještě jedna věc, kterou bych si tuze přála vidět."

„A ta jest?" —

„Proč jsi se ženil?" — Linnea upřela naň rychlý zkoumavý pohled.

Muž pokrčil rameny.

„To víš nejlépe ty sama. Byli jsme tak prokletě do sebe zamilováni a tys tenkráte tak dobře hrála úlohu slušné ženy. Škoda, že tě to tak brzo omrzelo!"

„Já myslím, proč jsi sobě nevybral ženu, která by byla přijala úlohu milenky, aniž by měla jméno manželky?"

Muž zamžikal očima, jako by byl kdo kolem přejel žhoucím železem. (Pokračování.)

FEUILLETON.

— O Dru. Ant. Dvořákovi napsala „Chicago Tribune" u příležitosti vystoupení jeho jakožto dirigenta koncertu, jenž v „Český den" dáván na Chicagském výstavišti: „Jakkoliv okolnosti, za kterých Dr. Ant. Dvořák poprvé před obecenstvem Chicagským tváří v tvář se objevil, nebyly nejpříznivější, neboť slavnostní hluk právě nepřál povznešené náladě velkého umění, — nemohlo ani jinak býti, než že viděli jsme před sebou muže, jenž dovede ukázati se celým umělcem vždy a všude. Vliv takového skladatele, jehož pověst jest světová, musí nutně oživiti novým, svěžím duchem skladatele americké, kteří až dosud do nejvyšších sfér hudebních proniknouti nedovedli. Jakkoliv pobyt Dvořákův v této zemi byl dosud krátký, pronesl již tak mnohé nové a světlé myšlénky o vývoji hudby americké, a dal úvahám o této věci tak nové směry, že něco úspěšného skutečně z nich vzniknouti musí. Až dosud neobjevila se mezi našimi skladateli velká postava, která by je vyvedla z pouště. Doufejmež, že v Dru. Dvořákovi nalezli takového vůdce." —

— „Chicago Times" pak píše: „Dr. Ant. Dvořák, jeden z nejpřednějších žijících hudebních skladatelů, řídil na výstavišti několik čísel svých orchestrálních děl. Příležitost byla vhodná, neboť jeho krajané se shromáždili u velikém počtu na oslavu své vlasti. Bylť na výstavišti Český den. Díla Dvořákova jsou již po celé Americe tak známa, že skladatel, chápaje se taktovky, nestál před naším obecenstvem jako cizinec. Jeho pobyt v New-Yorku učinil jeho osobnost Američanům tak známou, jako známými byla již jeho díla, v nichž ocenili jsme jeho geniálnost. Mohlo se mysleti, že uslyševši je v Chicagu již tak často, nepostřehne ucho nových krás ani pod vlivem skladatele samého, jehož osobnost mívá vždy na hudebníky elektrisující vliv. Ale mýlili jsme se. Dvořákova díla jsou v pravdě klasická a nedají se z plna oceniti na jedno poslechnutí. Čas dodává jim tím větší ceny, a kdo je studuje, nalézá vždy nové jemné nitky melodií a bohatost instrumentace. Z děl těch vane věčná svěžest netoliko proto, že vzešly z opravdové inspirace, ale také proto, že byla poctivě pracována. Dvořák byl uvítán dlouho trvajícím potleskem, když vystoupil, aby řídil svou symfonii v G-dur. Skladatel jest muž imponujícího zevnějšku a důstojné tváře. Bylo patrno, jak jeho přítomnost rázem veškeré spoluúčinkující síly oživila. Dvořák při dirigování neposuje. Nelibuje si v nadbytečné gestikulaci. Málokdy užívá obou rukou. Ale když se má hráti velká, složitá passage, jest ten muž jako proměněn a každý sval jeho těla napnut, aby dodal důrazu tomu, co hudba vyslovuje. Když se skladatel loučil, propuklo veškeré obecenstvo, až divoké, rozjařením v bouřlivý jásot, a velký český skladatel byl zasypán růžemi."

— Pět let na Sumatře. Vypravování vojenského lékaře. Napsal MDr. Pavel Durdík. — V Praze, nákladem Dra. Fr. Bačkovského. Cena 2 zl. 70 kr. — Dr. Pavel Durdík vypravuje vždy zajímavě a vždy jen o tom, co viděl a prožil sám. V holandské Indii pobyl skoro šest let, sloužil u vojště jako lékař a měl hojně příležitosti seznati důkladně kraj, lidi, říši rostlinnou i živočišnou o které vypravuje. První články: „Ze severní Sumatry" mají ráz více novinářsky reportérský a mnohé věci se v nich opakují; jak vznikly, tak je autor podává a čtenář nalézá náhradu v zajímavosti materiálu samého. Se zvláštním důrazem líčí Dr. Durdík lásku Ačinců k rodné zemi a postranní šlehy, které uděluje nám Čechům, jsou dobře a poctivě míněny, ač snad přece místy poněkud nespravedlivy. Mladíkův, kteří třeba ranění ležíce v nemocnici pro cizince nemají jména jiného, než anding blanda (bílí psové), sice nemáme, ale všechno u nás není přece jenom povrchní, nevlastenecké a vetché. Kdyby tomu tak

*

bylo, dávno již byli bychom smeteni s povrchu zemského. Že však mnohému bychom se mohli od obyvatelů Sumatry, jak líčí je Dr. Durdík, naučiti, jest pravda. Oddíl II. „Ze střední Sumatry“ rozehřívá a baví každého milovníka přírody. Zde dýchají Tropy s celou svou rostlinnou bohatostí a se všemi svými roztomilými tvory, jakož jsou tygři, krokodili, opice, ještěrky, moskiti a podobná havěť. V málokteré cestopisné knize sneseno tolik zajímavých příhod, jako v díle Durdíkově. Sloh páně doktorův jest jadrný, místy až příliš nehledaný. To vyobrazení holandského řádu na první stránce Předmluvy mohlo odpadnouti. Věříme Dru. Durdíkovi na slovo, že byl zasloužilým holandským lékařem, ale českému čtenáři stačí, že jest Dr. Pavel Durdík výborným vypravovatelem a že obohatil chudou českou literaturu cestopisnou a dílo ceny trvalé.

— Milovníky růží zajisté by zajímalo právě vydané dílo Ch. Joreta „La Rose dans l'Antiquité et au Moyen Age“. — Růže v staro- a středověku. — Spisovatel líčí tu dějiny růže, pokud se jich vůbec dostopovati mohl. Zkoumá, jaký asi druh růží to byl, jenž opěván řeckými a latinskými poety. Domnívá se, že Stolistka byla růží básníků a že kolébkou této květiny byla Afrika nebo Asie. Staří znali prý jen málo odrůd růží. V Egyptě neměli vůbec žádných, ani jedna nenalézá se na pomnících a v hrobkách Faraonů. Teprve za Ptolomeovců objevila se v údolí Nilském. Růží neznali prý ani staří Hebrejci, a mluví-li se o Růži Saaronské, jest to chyba v překladu. Na pomnících assyrských také růží se nevidí, ač jsou tam vyobrazeny tak mnohé domorodé rostliny. Také ve staré Mezopotamii nebyla pěstována. Ve Vedách se o ní nečte, ani v dramatech Kalidásových, ani v lékařských dílech Suçkrutových. Hindustan měl jen dvě domorodé růže: Rosa sempervirens a Rosa involucrata. Teprve Řekové o růži mluví. Píše-li Arab Abu el Kér o modré růži a druhý o jiné, která měla lístky zevně červené a uvnitř modré, neví se, mluví-li o růži vůbec, neboť staří neměli vědecké terminologie. — Albertus Magnus radí těm, kdož chtějí míti kvetoucí růže v zimě, aby je sázeli do země smíšené s krví a krví aby je zalévali. To mohlo v jeho době státi život nejednoho otroka. Staří pěstovali růže ze semen a shledali, že jen pomalu dospívají. Potom začali s odnožemi a sázeli je po zapadnutí Pleiad, okopávajíce a štěpujíce je před kalendami březnovými. Kolem nich nasázeli česneku, aby květy byly vonnějšími. — Ch. Joret vypravuje také několik krásných křesťanských legend o růži. Pohanství, které mělo růže tak rádo, kleslo, ale růže křesťanstvu zůstala. Když Arabové vyhnáni ze Španěl, zůstaly tu po nich růžové sady a také způsob jich zavlažování. Rozmnožení růže na tisíce odrůd jest dílem teprve doby nové. Na mnoze jest to pak pouhý sport, jako každý jiný.

— Od r. 1835 do letoška se počet anglicky mluvícího obyvatelstva na zeměkouli skoro ztrojnásobnil. Roku 1835 mělo Spojené království velkobritanské 24, nyní má 37 milionů obyvatelů. Ve Spoj. Státech severoamerických žilo 15, nyní žije 60 milionů lidí. Australie měla tenkráte docela nepatrný počet, nyní má 4 miliony duší. Rovněž tak Nový Zeland, kde jest nyní asi jeden milion obyvatelů. V jižní Africe žilo r. 1835 asi 200.000, nyní žije tam skoro milion lidí. V Indii s 250 miliony duší rozumí několikrát sto tisíc lidí anglicky. V témže poměru rozmohl se počet anglického čtenářstva.

— Ve Spojených Státech severoamerických začal vycházeti časopis „Happenchance“, jenž otiskuje pouze rukopisy zamítnuté v jiných redakcích.

— Na prospěch autorů, jichž rukopisy nebývají redakcemi vráceny, přináší list anglického spisovatelstva: „The Author“ následující „Moderní komedii“.

Moderní komedie.

(Hraje se denně.)

Scena: Fleetstreet. — Velký krám s návěštní tabulí: „Nábytek se kupuje a prodává.“

Vystoupí: Pan Young, spisovatel. — Čte návěští.

Pan Young, spis.: Ha, to jsem právě hledal! Mám doma několik hezkých židlí, které bych rád prodal. Donesu je sem.

(Odejde domů, sebere židli a přinese ji.)

Pan Young, spis.: Dobré jitro, pane. Vidím, že máte obchod s nábytkem. Přinesl jsem vám židli nového vzoru, dělám právě několik takových. Budu velmi rád, když vám tu zde prodám. Co za ni dáte?

Pan Ostrý, redaktor (majitel závodu): Není času mluviti s vámi. Ale židli můžete zde nechat.

Pan Young, spis.: Ó děkuji! Nechám ji zde a dovolím si po čase se zeptat. (Odejde.)

(Uplyne šest měsíců.)

Pan Young, spis. (bojácně): Dovolil jsem si, pane redaktore, zastaviti se u vás, abych se zeptal, zdali jste se rozhodl koupiti mou židli. Dal jsem vám ji sem před šesti měsíci, jestli se snad pamatujete.

Pan Ostrý, redaktor (překvapen): Vaše židle! Můj drahý pane, — té jsem na božím světě nemohl upotřebiti k ničemu a proto jsem ji s ostatním harampátím dal rozštípat na dříví k topení.

Pan Young, spis. (zastená): Ale to jste mi ji přece mohl vrát t. Byl bych ochotně zaplatil za dovoz, nebo jsem mohl přijíti sám.

Pan Ostrý, redaktor (uražen): Měl jste si nechat kopii. Můžete si zajisté snadno udělat jinou podle téhož vzoru, je potřebí jenom kousku dřeva a trochu té práce. A vy tu přicházíte okrádat mne o můj drahocenný čas tou svou mizernou židlí!

Pan Young, spis.: Dovolte mi, pane, abych s vámi o té věci promluvil klidně. Židle byla můj majetek, ne váš. Snad to byla tretka, ale byla moje, — moje myšlénka, má práce, — o dřevě ani nemluvím. Vám není k ničemu, ale byla by snad k něčemu obchodníku jinému. Každým způsobem měla cenu pro mne i prosím vás, abyste mi ji zaplatil.

Pan Ostrý, redaktor: Jak jsem již řekl, nemám kdy smlouvati se s vámi. Ale nežli na mne soudně dokročíte, dovoluji si vás upozorniti na jednu věc. Snad jste ji dříve neviděl, ale to není mou věcí. Na mé návěštní tabuli, pod mým jménem, podíváte-li se dobře, můžete čísti slova: „Nemůžeme vraceti nábytek, zaslaný nám k ocenění. Vyrabitelé posílají věci na své vlastní risiko.“ A teď, pane, vidíte, že mám zákon na své straně. Dobré jitro!“

(Odejde pan Young, spisovatel, truchl a hroze pomstou.)

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sladek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNIK XXII. 10. ŘÍJNA 1893. ČÍSLO 2.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . 1 zl. 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Mezi lidmi.

Známé postavy. Napsal Karel V. Rais.

I.

Jeden z davu.

(Pokračování.)

Také jsem poznal, že pan oficial čte pouze lístek, který má v úřadě, a v tom hlavně denní zprávy, zprávy ode dvora, církevní a tržní.

Mezi řečí smluvili jsme se, že páně oficialův kollega, assistent Chadima, je můj bývalý spolužák.

Pan oficial zmiňuje se o něm, rukou činil pohyby, jakoby něco odháněl, starostlivě tahal si vousy a tvářil se tuze vážně.

„Nerozuma — nerozuma mladý — a neposlechl! Hodný člověk, pilný člověk, ale ženil se jak divoký. Taková známustka udělá se v Praze hned, o to není, ale Chadima hnal se hned do svatby. Teď se tam pere bída s nouzí — inu, jak pak jinak — neměla nic, on jen tu krvavou službu — co pak s tím v Praze?“

„Mluvil jsem s ním nedávno a nenaříkal si,“ podotknul jsem udiven, „naopak, panička i on byli samý smích a štěstí jim z očí svítilo.“

Pan oficial zase tak zamítavě do prázdna kýval dlaní.

„To se neříká — to potom každý ukrývá — ale je to, je. Každý jsme mu to říkal, ale neposlechl; teď to na něm vidíme, ať si zapírá jak chce.“

„Má velmi roztomilou a, pokud jsem poznal, hodnou ženušku.“

„Snad — snad — ale kde nic, tu nic, jak povídám — čáry dělat nedovede.“

Neodporoval jsem již, ale byl jsem přesvědčen, že se pan oficial mýlí, že věří pouhé domněnce.

„Kdo se z takových lidí, jako jsme my, hodlá oženit, musí hledět, aby něco dostal, jinak je to bída a nouze, o tom jsem přesvědčen. Vždyť to na mou milou vidím — totě jsou starosti — i když člověk není odkázán zrovna jen na tu gáži. Tuhle moje paní byla vdova po hejtmanu, domácnost měla zařízenu, to si dovedeme pomyslit, byla tu kauce — a když se rok s rokem sejde, nezbude mi nic. No pravda, je zas jiný život — jiná domácnost — vždyť to vidíte!“

Pan oficial vypravoval to klidně pobafuje a vážně zíral do dáli.

„Ráčíte být dlouho ženat?“ tázal jsem se.

„Deset roků — Francimu bylo tenkrát taky deset — moje paní se vdávala mladá, je to dosud na ní vidět,“ odpovídal zálibně.

„Pan syn je na české?“

„Ba ne — paní je Vídeňačka a je její — na německé ve druhém roce práv.“

„Máte radost —“

„Máme — jak pak by neměla radost, jediné dítě, má ho tuze ráda — no, můj sic není, ale jako můj, mám ho jako svého. Člověk musí jednat rozvážně a ne jako Chadima — co pak až bude mít hromádku dětí!“

„A proto lépe se neženit, když člověk neví, jak by potom dopadl. Já už podle všeho v tom svém staromládenectví smutném zešedivím,“ smál jsem se.

„I nic, nic nenaříkejte — mládenectví je také krásný život — svůj pokojíček, starost jen o sebe, o svou kapsu!“ zvolna, slovo za slovem, jakoby je z myšlének ulamoval, povídal pan oficial, a při těch slovech, jak se tak zvláštně měkce díval do dálky, přeletělo mu tváří něco jako touha, slastná vzpomínka, lítost. Tuze mne ten chvalozpěv překvapil, protože se s dřívější řečí oficialovou nesrovnával.

„Mně taky dlouho nenapadlo ženit se a žil jsem jako pták,“ pokračoval veseleji, a tváře i oči zasvítily mu radostným leskem, „ale náhoda je náhoda. Žili jsme v jednom domě, pozoroval jsem, že nejsem lhostejným — rozumu bych byl neměl, abych štěstí odkopával.“

Mlčel jsem.

„A jak si člověk takovým sňatkem poslouží v úřadě! Všecko — od nejnižšího do nejvyššího dívá se naň potom docela jináč, když se ví, jakou dostal paní, a že zrovna na ten groš nečeká. Kolikráte jsem slyšel, že si kollegové povídali: ‚Jo, co pak Vlačiha, u toho je všecko jináč!‘ Musíte se k nám jednou podívat —“

Přisvědčiv, mlčel jsem zase; pan oficial povstal a přecházeje pavlačí přitlumeně, kloktavě si prozpěvoval . . .

O velikonocích sešel jsem se s venkovským přítelem Hlabalem, bývalým spolužákem, teď hraběcím pokladníkem v Podkrkonoší, a dva večery probesedovali jsme spolu v plzeňské pivnici na Václavském náměstí.

Společnost byla tu hlavně německá, vlastně židovská; několik sestaralých, blahobytných obchodníků, kteří i těch několik českých slov, jimiž oslovovali sklepníka, bídně lámali, hejno vystrojených mladíčků, kteří celý den sedají v komptoirech, ale k večeru vymydleni, vy-

strojeni, načesáni, s hůlčičkami v ruce proháněji se v parku mezi orientálními kráskami a potom zajdou si na panskou večeři — a jiné židovské panstvo obojího pohlaví obsazovalo tu okrouhlé, bíle pokryté stoly. Přehazovali listy vídeňských i berlínských listů politických nebo humoristických, chechtali se, švadronili, prohlíželi jídelní lístek, několikráte zavolali si číšníka, aby se vyptali, čeho by jim zvláště doporučil, co je hotovo, je-li ta vepřová pěkná, je-li husička čerstvá, není-li ta svíčková ohřívaná, a konečně zastrčivše ubrousek pod bradu s plnou chutí, labužnicky, s elegantními pohyby pustili se do jídla. Chychtali se těm několika českým slovům, jimiž oslovovali řetkvičkářku, dělali vtipy o jihoslovanském prodavači špiček, dýmek a čibuků, jenž ve svých volných nohavicích z modrého sukna vážně putoval od stolu ke stolu — a vzájemně koketovali, mužští jako ženské.

Restauraci tuto doporučil nám přítel Chadima, ale Dlabal mu pro tu společnost zle dobrořečil, a teprve druhá sklenice s vysokou zahnědlou pěnou ho usmířila.

Po oba večery přišla sem také paní oficialová s Francim; uprostřed místnosti měli zadaný kulatý stolek, z čehož jsem soudil, že jsou tu častými hosty. Paní odhrnula závoj a rozhlédla se celou místností, Franci očistil si skřipec a přimhouřenýma očima drze měřil israelitské krásky. Společně prohlíželi si jídelní lístek a zkoumali dlouho. Jedli jako ta židovská honorace, dávali si vzájemně ochutnávati, zapíjeli často, a když pojedli, Franci natáhl nohy, zapálil si doutník a kroužil bílé kotoučky, jež volně vypouštěl růžovými rty, mezi nimiž blýskaly se čisté zuby.

Vzpomínal jsem si na pana oficiala.

Že jsme se spolu blíže seznámili a stali se důvěrnějšími, již také na pavlači večeřel. Z kapsy burnusu vytáhnul zamastěný papírový balíček a krajíc chleba, papír rozbalil si na kolenách a krájeje si chleba zavírákem, zakusoval salámem nebo jiným uzenářským zbožím. Litr piva, jež mu domovnice ve džbánečku přinesla, vystačil mu na celý večer.

Srovnával jsem pyšné oděvy jejich s jeho prostým oblekem — a věru, kdybych byl neměl jistoty, byl bych nevěřil, že ti lidé patří k sobě.

Ti dva se tu bavili, hodovali, smáli, kdežto on dojista chodil doma po pavlači, loupal salám, bafal či přitlumeně si prozpěvoval. A vzpomínal jsem si na jeho slova: Člověk musí jednat rozvážně — —

Když jsme s přítelem po deváté odcházeli, Franci večeřel po druhé . . .

Přítel Chadima s paničkou přišli mezi nás teprve druhého dne — včera byla služba. Veselí zářilo jim z očí a kus toho svého domácího sluníčka přinesli i sem — a ozářili celý večer i nám.

„Jak se máte, jak se máte?“ ptali jsme se.

„A dobře — vždyť to vidíš! Kdyby člověk měl nevím jaké starosti, tuhleta čertice vždycky jednoho rozesměje!“ a štípl paničku do tváře.

„Proč bychom se nesmáli,“ povídala, „smutkem člověk nic nepředělá!“

Napovídali jsme si celá hejna vzpomínek, zkušeností a nasmáli jsme se dost a dost.

Paní oficialová s Francim přišli teprve po představení v německém divadle a sršeli smíchem.

„Ty zůstáváš vedle Vlačihy, viď?“ ptal se mne Chadima. „Povídal mi o tobě kolikrát. Neříká ti, jaký jsem neopatrný a nerozumný člověk, že jsem se tak oženil?“

Usmál jsem se přisvědčivě.

„V ouřadě mi to taky pořád říkal. Inu, ananasy nejíme, ale člověk musí žít, jak může. Chuděra — sám káže rozvážnost, a zatím všichni víme, jak to s ním stojí. Vždyť tamhle vidíte ten párek — a jděte o koncertě na Žofín, do Grand Hôtelu, k Eisovi, na rozhlednu a kam ještě — všude se s nimi setkáte. Vlačiha myslí, že to neznáme!“

„Prosím tě — že si ho vzala?“ ptal jsem se.

„Vlačihu? Proč by nevzala? Před lety nebyl jako dnes — pamatuju ho dobře, byl jsem tenkráte praktikantem. Ta ramena mu ještě tak nepadala, byl takový zdravý, ramenatý, venkovský člověk — a hezký člověk, třebaže trochu nešikovný. Zůstával vedle ní, jak ty teď vedle nich zůstáváš, a ta hejtmanka byla podle toho, aby pobláznila jiné lidi než Vlačihu — vždyť to ještě dnes vidíš.“

„A má peníze?“

„To u Vlačihy asi taky padlo na váhu, jinak, myslím, byl by se přemohl a jinam odstěhoval — je to rozvaha! No, zůstala jí kauce, pravda, ale co dluhů, to žádný nevěděl. Náš Charousek zůstával s nimi kolik roků v jednom domě, ten to zná.“

„Je tam pokoj úplný,“ připomněl jsem.

„No je, je, ale nebyl! Vlačiha se teď už poddal všemu, ale trvalo to dost dlouho, než se tak zpřelámal. Ta si ho vzala jen pro tu službu, a on se chudák dře a dře; má hezký příjem, ale kde může, pracuje ještě mimořádně. Ti dva se zatím mají dobře, vesele, jdou užít všeho, jezdí na letní byty, a on jen že se tak nají.“

„No, to je ale baba! Co pak pro pána Boha nevidí?“ vmísil se Dlabal a vypustil velký mrak kouře.

„Povídal jsem, že snad viděl, ale ukřičeli ho. Charousek dokonce říká, že ho i tloukli, ale Charousek někdy mnoho mluvívá. Jednou to ve Vlačihovi tuze vzkypělo, a to byl několik dní z domu; do kanceláře chodil s napuchlýma očima, tabák a pivo z něho čpělo — ale vrátil se k nim zase sám. Je to dobrý člověk, takový věřící venkovan, a přivedli si ho, myslím, tak daleko, že teď už všecku vinu shledává jen v sobě, ne na nich.

„Tomu bych dle všeho věřil,“ přisvědčil jsem.

Chadima rozčísl si prsty bradu, napil se a pokračoval:

„Snad ani neví, že ona mnoho nemá, aspoň když mi kázával, říkal: ‚Podívejte se tuhle na mne, nechci-li brát paní z kapitálu, musím se notně honit, aby bylo všecko v pořádku, a to člověk aspoň na něčem pevně stojí, ale vy budete jako ve větru! — Ale kdyby všecko prohlížel, všemu rozuměl, k vůli pokoji a k vůli lidem poddá se všemu. Pyšnil se tím, jakou dostal ženu, a pyšní se dosud.“

„Jistě že ji má rád,“ přesvědčivě ozvala se panička, a velké modré oči, v té chvíli beze všeho čtveráctví, ale velmi moudré, obrátila k mužovi.

„Má,“ přisvědčil rozhodně, „vždyť u něho ani jinak není možno; je jednoduché, ale čisté srdce, i toho tlouťka má rád a chlubí se jím.“ (Pokračování.)

Věčný oheň.

Báseň Beneše Grünwalda.

Děl oikista: Za mořem v zátoce
je pláň, kde řeka proudí široce:
tam vzrůstá město, již jsem pyšným naň,
štít bude rekům, bratřím družná dlaň;
by kvetlo, kéž jen ochranou mu jest
Zeus otec náš a Apoll, hradba měst.
A řekl kněz: Řeč takou slyším rád,
i požehnání bohů chci vám dát.
Hned ohněm, který z nepaměti už
plál od oltáře v chrámu stín a hluš,
  prý týž to byl, jejž z božských sídel sám
vzal Prometheus pro ten právě chrám —
všem poutníkům lamp zlatých zažeh' lem,
by střehli jej i v novém domě svém

Pak sedli k veslům plni veselí
a zátokami kvapně projeli,
kde lid jim pestrý mával vavříny
se schodišť chrámů jdoucích z hlubiny.
Leč v brzku znikl zraku každý břeh
a moře jen se skvělo se stran všech,
nad mořem tím jen slunce skvoucí běl,
v němž božský Vozka nad spřežením bděl.
A za sluncem loď s plachtou napnutou
jak racek létla vlnou klenutou.
Den pohasnul, však plavci tíhli dál
a jestli hvězdou obzor nebes plál,
tož lampami, v nichž věčných ohňů jas,
loď osvětlila noc kol jižní zas.
Ba v jejich záři hvězdy hasnuly
jak jiskérky, jež z lamp těch vzlétnuly,
jak myšlénky při prvním zdřímnutí,
tak tiše hasly v nebes klenutí.

Mha hustá kolem sedla na vodu,
kdo starý plavec, tušil nehodu:
leč jaký strach? Vždyť požehnání vzal —
a do temnoty pluli dál a dál.
A vlny, jež se k lodi blížily
a do její se světel hřížily,
to byly hřívy, křídla netvorů —
leč s lodě zpěv, jas táhly k obzoru.

V tom přilét' vichr, věru posel zlý,
bůh pomoz všem, kdo v moři širém dlí!
Leč plavci jenom plachty svinuli
a s bohy svými k předu plynuli.
Blesk mraky zkřížil, zaplál v tříšti pěn
a jako lev, jenž večer probuzen
řve z pouští všude, býk se zachvívá,
tak bouřil hrom skrz mračna ohnivá,
jež s výše své až ve vln padly jek.
Proud rahnem chvěl a hloubkami loď vlék'
a vítr s deštěm v tanci divokém —
leč koráb dál plul divým poskokem.

Jak vlny bily a jak vichr vál,
lamp oheň věčný tu tam shasínal:
a běda lodi, zhasne-li ten svit,
ký talisman ji pak má zachránit?

Noc rodí hrůzy. Kdy se rozední?
Vše lampy shasly, jedna poslední
jen ještě hoří slabým kmitáním,
též jistě shasne bouří, zmítáním...
Ó ne, bůh nesmí s očí spustit nás
a zachován být musí lampy jas!
V tom je-li svitě čarná skryta moc,
tož vyvede nás k cíli skrze noc!
A s těží stožár podpálili jím
a pluli dále mořem bouřlivým.

Co liják platen, vlny dokola?
Plam posvátný, hle, vodám odolá,
mrak sráží dým, leč hlavy stožárů
jak pochodně se skvějí v požáru.
A dál a dál vždy bouřnou vánicí
jak pekel zmok spěl koráb hořící,
tmou mužstvo své nes' ve šťastnější zem
a na cestu jim svítil plamenem.

Vaplevo.

List z pomezních objížděk. Napsal Edvard Jelínek.

Pomezní čára slovanských krajin v německé říši táhne se ještě daleko za hranice Poznaňska, ona zřetelně prostupuje královské Prusy, doráží na hrdé bašty druhdy sídelních zámků velmistrů Německých rytířů, ano zasahuje až k samému Baltu.

Ale jinak tu, než v jiných částech starého Polska. I společenské složení porušeno valně. Čím více postupujeme k severu, tím vzácnější se stávají typické polské šlechtické dvorky. Jsou tam již k pohledání. Toť území staletého tuhého zápasu, v němž i lidé stali se tvrdší a snad i houževnatější. Stojí tu vedle sebe se spuštěným hledím svých přilb. Tu Polák ví ode dávna, že uloženo na jeho živobytí. Ale bývali zde od pradávna doma, seděli tu a žili — sedí a žijí podnes.

Polský život v královských Prusech neprovaluje se okázale do veřejnosti, s kterou má co dělati všední turista. Není okázalý, poněvadž jej obrovská přemoc dusí a tlačí k zemi, ale je a stává! Vine se ta rostlina jakoby pod mechem a má své kořeny, které šlapané květině vždy novou a novou dávají vláhu i šťávu. Němci, opanovavše města a proniknuvše povážlivě i venkov, sedí na povrchu dobře i výhodně, ale nemají hlubokých ko-

*

řenů v zemi samé. Slovan naopak jest zaryt. Němci zdejší nikdy by neodolali takovým nátlakům, jakým odolali do dneška Slované. Germanisace jakoby kosou uržela, co domácí kořen vydával, ale kořen konec konců se svou život dajnou šťávou v zemi zůstal dosud. Němec zdejší nedospěl ještě ani k úplnému vědomí domorodosti, neboť nepřilnul k té zemi citem, ale jen politikou a praktickou stránkou života. On zaujímá jen stanovisko vítěze. Jinak se Slovanem, který visí na té zemi docela přirozeně. Že tato domorodost má svou nepokonanou sílu, toho dokladem jsou popolštění kolonisté v těchto krajinách. Tak zvané gburské vesnice jsou učiněným obrazem národního pomíchání ve prospěch domácího živlu. Nebyli by zámožní, statní gburové polští bez německých kolonistů. Jiný poměr jeví se ovšem v městech (Gdánsk, Toruň atd.), ale taková města v pravém smyslu toho slova dělali Němci, oni byli jádrem těchto měst i jejich rozvoje. Tu velký jest rozdíl mezi městem a vsí, rozdíl historického rozvoje.

Kdyby dnes ustal germanisační nátlak, celá krajina vyhlížela by jako o vzkříšení rázem. Ušlapané trávy vstaly by přes noc . . .

Nelze popříti, že slovanského poutníka, projížděj cího tyto krajiny, přemáhá množství stísňujících dojmů. On chvílemi sam sebou upadá ve spor. Německá záplava obstupuje jej odevšad, nepopíratelně velká civilisace a síla hází zaplavující vlny všemi směry; zvláštních studií, řekl bych zvláštních schopností jest třeba ku proklubání se těmito spoustami.

Jest nutno nejen kolem sebe hleděti, ale i bezprostředně věci rozebírati. Tu stane se, že i z kostelníka křižáckého kostela, který má německé jméno a německý obličej — vytřesete polskou dušičku a polskou řeč! Jen udeřte na ty lidi v těch rozličných kabátech a s pruskými čapkami na hlavách a vytřepete z nich Slovana častěji, než jste si troufali. Tak jest až k břehům Baltu, na pomezí Kašubském, kde Slovanstvu dnešnímu konec nečiní Germanie, nýbrž jen . . . moře!

Arci, to ubohé Slovanstvo úpí tu u velkém podruží, a připadalo mi jako skrývající se v lesích a slujích před zlým světem. Jen tak při kolovrátku přede se tiše ta nitka života . . . aby se nepřetrhla. Ale kutí a hospodaří se přece, čehož dokladem jest vedle vzpruženého tu a tam spolkového života a patrného vlivu časopisectva zejména skvělý výsledek letošních voleb do Berlínského parlamentu.

Do této krajiny, a sice do pomezní její části sjel jsem přímo s roztomilého Gdánska.

Kus cesty za Gdánskem minul jsem Těev, jenmž jednu ze svých výborných povídek posvětil náš Alois Jirásek (Těevská hranice). Již tam kradl se k sluchu měmu nesmělé, ale zřetelně polský zvuk. Pak zabočil jsem k Malborgu, kdež hrdá sediba velmistrů Německých rytířů temně shlíží se po krajině. Za nedlouho po té stanul jsem v nepatrné stanici, v Mlečevě. Odtud do Vapleva dorazí se dvorským povozem za hodinku. Že cesta ta uplynula rychle a příjemně, zavděčuji ovšem přívětivé a laskavé společnosti hraběte Adama Lva Soltana, který ve Vaplevě sídlí zejména letní dobou. Nejednou byl v Praze a často se těší z našich pokroku, jež sleduje s upřímným zájmem. Pravý to Litvín, nositel jména dobře v dějinách zapsaného.

Na půl cestě zarachotil povoz náš na dlažbě Starého Trhu (Stary Targ, Altmark), v němž dělo se památné jednání mezi králem Sigmundem III. a Gustavem Adolfem. Místní obyvatelé náležejí již k tak zvaným gburům, jejichžto stavení již na pohled statně se ukazují.

Krajina rychle se mění. Nastává větší pestrost, jakási větší oživenost, jakkoli na dohled spatřuje se málo osad. Širokému rozhledu zabraňují zvolna se zvedající pahorky, pokryté hustými lesy. Tu i střelec před úsvitem jistě dobře pochodí. Nad cestou klenou se ratolesti nádherného stromořadí.

Konečně bělá se zdivo v zeleném věnci, prokmitá již kaple kostelíku podobná, ponenáhlu zámek, pak škola, hospodářská stavení, řada bílých veských zágrod.

Vaplevo!

Jedno z nejzazších, takřka pomezní panské sídlo polské v této krajině!

Nikdy neimponovaly nám bezvýznamné sediby šlechtické, takové, které jsou jen bezbarvým útulkem blahobytu. Za to tím větší půvab nalézáme v těch residencích a dvorech polských, které jsouce strážnicemi národního ducha, podobají se útulkům, v nichž zachovává se věrně i upřímně — minulost po otcích zděděná.

Vaplevo jest neporušeně své. Není to královský Villanov u Varšavy, není to učený Kórnik u Poznaně, ne uměním prosycený Goluchov na hranicích ruských, nejsou to také hetmanské Podhorce: — jen Vaplevo! Ale stačí sobě svrchovaně, zvláště tu „na kresách", kde význam i půvab jeho jako sediba polská jen mohutní a roste.

Polská forma svědčí ovšem, že Vaplevo odedávna obýváno bylo lidem polským, ale již na začátku XIV. stol. nalézalo se v držení cizinců. Teprve v XVIII. stol. dostalo se Vaplevo v držení nynějších majitelů, hrabat Sierakowských, kteří tím jej učinili, čím nyní jest.

Tiché sídlo šlechtické, založené hlavně jen proto, aby v něm teplo bylo hospodářům i potomkům.

Přestupujíce práh, ocitujeme se rázem v ovzduší zachované polské sediby. Gaňkem, jenž nesmí scházeti žádnému polskému dvorku, vchází se do přízemních komnat. Je prostorný, aby možno bylo v něm vítati i sto hostí. Jen topoly, ti šumiví obři, zde před gaňkem scházely.

Než vešel jsem a poklonil se především domácí paní, ctihodné hraběnce Sierakowské z Potockých.

Poněkud opozděná odpolední hodina ovšem nikterak nevadila pohostinnosti, o níž zvláště se zmiňuji jen proto, abych připomenouti mohl, že i tu host uráčen bývá talířem skvělého polského — chłodnika. Tak začínají dobré polské obědy. Mimovolná příležitost pro uvážení a rozjímání o rozsáhlosti území, obývaného podnes Poláky. Můj Bože! Polský poutník setkává se s chłodnikem na obrovském geografickém čtverci: na mythické Litvě, na stepnaté Ukrajině, pod velebným Gevontem v polských Tatrách — ano i při Baltu! Tedy docela přívětivá vzpomínka . . .

Ale pohlížeje před sebe, mimoděk upíral jsem uprostřed oživené rozmluvy zraky své k nevelké podobizně, zavěšené tu při okně. Stará to malba, zajímavá podobizna zajímavého člověka. Představovala Krištofa Arciszewského, jenž narozen r. 1592 v Polsce, vstoupil r. 1612 do služeb hollandského vojska. Proslavil se jako výborný válečník za oceánem, vedl s velkým úspěchem památnou výpravu brasilskou, začež v Amsterdamě vítán byl jako

bohatýr a obdařen zlatým řetězem i medaillí, k jeho cti raženou. Do vlasti vrátil se Areiszewski r. 1645, byl jmenován generálem polského dělostřelectva, ale brzy potom, opustiv veřejné působiště, zemřel r. 1656 u svých příbuzných nedaleko — Gdánska.

A podobiznu tu maloval — český malíř, nikdo jiný než mistr Jan Kupecký (1667—1740), jehož druhý znamenitý obraz, podobiznu Petra Velkého, spatřil jsem loni v Kórniku u Poznaně. Tam nalézá se ostatně i třetí obraz téhož českého mistra, k jehož dílům obracíme zraky se vší vážností a oddaností. Vždy jest milo takto se setkati s krajanem.

Ale český navštěvovatel, překročivši pohostinné prahy Vapleva, nemůže zustati při této vlastenecké reminiscensi. Ještě mnoho a mnoho tu věcí, hodných nejbedlivějšího povšimnutí.*)

Sbírky, přechovávané ve Vaplevě, mají ráz převážně rodinný a intimní. Nejlépe ocení je ten, kdo se k nim také citově přiblíží. Velká, národní stránka není tu ovšem poslední.

Tu na těch stěnách a v těch skříních připomínají se navštěvovateli zejména zvučné staropolské rody, s Vaplevem přímo neb nepřímo spřízněné: Sierakowští, Soltanové, Pociejowé, Radziwillové a Potočtí. Jedno to předivo, jehož nitka zasáhá do doby starší i novější. Co krásných, typických tu podob okázalých kontušovcu, hodnostářů světských i církevních, mezi nimiž i jeden blahoslavený (Stanislav Sierakowski). Jaký to pěkný výraz v tváři plukovníka hr. Soltana! Jest ovšem i mnoho podobizen dam, z nichž cizince snad nejvíce zajme Anna Teodora ze Sierakowských Sierakowská, kastelánová Slomská, jejíž utěšený vzhled ku podivu vábí. Ale oko s vděčnou vzpomínkou spočine také na podobizně šlechetné „matky Krakova“, hraběnky Arturové Potocké, a na jiných i jiných . . .

K tomu ke všemu druží se důstojně knihovna o 10.000 svazcích. Druhdy obsahovala převážně jen literaturu francouzskou, ale noví hospodáři doplnili ji soustavně starší i novější literaturou polskou. V knihovně nalézají se ostatně také sbírky rukopisné, jmenovitě mnohé dopisy Sigmunda Krasinského, dva voluminy Václava Sierakowského, arcibiskupa Lvovského a j. v. Knihovnu spravuje hrabě Lev Soltan, o němž hr. Stanislav Tarnowski pěkně praví, že „jest z těch lidí, které Bůh stvořil úmyslně proto, aby jiným byli pomocí a opatrností“.**)

*) Srv. Katalog zbioru obrazów wraz innych przedmiotów sztuki znajdujących się w posiadaniu rodziny hrabiów Sierakowskich w Waplewie. Poznań 1879.

**) Z Prus królewskich. Kraków 1882.

A přítulno jest v těchto komnatách jako v zřídka kterém pyšném zámku. Pološero i jas jich proniká domácí teplo, kterému není rovno. Slunce neodráží o cizí, chladné mramory, zasahuje jen dumavé tváře předku a památky, které po nich zustaly . . .

Také se strany k zahradě nalézá se obšírný ganek, zase výhodný, pěkně před větrem ukrytý. Tu umístěny jsou v dřevěných obrubách kamenné památky indické, s nimiž rovněž z dalekých cest do vlasti se vrátil hospodář.

Odtud bezprostředně vedou stezky do parku — starého a tichého. V haluzích překrásných stromu a nad kobercem kyprých trav šumí právě stará báj. Jen smír a smír.

Trochu dále probkmitá pak romanská kaple, jejíž největší a nikoli všední ozdobou je socha Matky Božské, pocházející z velkého oltáře slavného Marianského kostela v Gdánsku. Skvělé toto dílo řezbářské připomíná samého Víta Stvoša.

A pod zemí hroby rodinné . . .

Přirozeno, že ve Vaplevě vládne život tichý a klidný, ale bylo by jistě ještě tišeji a klidněji, kdyby staropolská hostinnost přes tu chvíli nevolala a nevábila za Vaplevské prahy rád viděné hosty. Téměř celé první patro s řadou roztomilých pokojíku pro ně je připraveno.

Vrátiv se večer ze společnosti stejně vzácné, jak milé, do jedné z těch hostinných komnat, ozdobené zase jen obrazy z vlasteneckých dějin polských, nalezl jsem na stole Památník, do něhož dle dávného obyčeje zapisují se Vaplevští hosté. Listu popsáno tu mnoho, veršem i prosou. Všickni pocítili pohnutku srdce zaznamenati do této knížky výraz upřímné vděčnosti za to, že okolnosti popřály jim kratší neb delší dobu prodlíti v těchto místech. List po listu obracel jsem zvědavě. Inu ovšem! Vedle podpisu a sentencí četných jiných pánu a dam z polské aristokracie netěžko bylo najíti také zápisy Stanislava Tarnovského, předsedy krakovské akademie věd, mistra Jana Matejky, skladatele Vladyslava Želeňského a jiných. Ano, zápisy polských malířu, polských skladatelu, polských spisovatelu. Všickni sešli a našli se pod pohostinným šlechtickým krovem na pomezi.

Zamyslil jsem se. Mysl moje zaletěla mimo vůli do Čech, k branám hrdých českých zámku. I ptal jsem se v duchu, kdy as u nás do takových Památníkú zapisovati se budou: český malíř, český skladatel, český spisovatel?!

A čím více jsem o tom mimovolně rozjímal, tím jasněji a pronikavěji kreslily se rysy útulného, polského Vapleva v nočních stínech na pomezi . . .

Domů.

Od Aloisa Jiráska.

(Pokračování.)

III.

A to bylo nejhlavnější z herojské doby Pinkavovy. Co zkusil dále na vojně, to se nehodí pro letopisy, leda to, že stav se šikovatelem, sloužil nějaký čas v Bukovině a že se mu v této zemi více nežli kdekoliv stýskalo po Čechách. A ono se mu stýskalo všude, i v krásné Italii. V Bukovině bylo, kdy ho skličila jednou tak velká tesknota, „že si myslil, že se musí zastřelit“.

Tenkráte zrovna dostali nového hejtmana. Pinkava dosti brzo vypozoroval, „že je tak z těch menších opilců

a velký podivín“. Zlý jako čert a někdy si zas Pinkavu pozval a dával mu pít a „byl veselý a častěji mi ruku k stisknutí podával“.

Tak Pinkava širšímu stolu vypravovával, a pak o Kimpeluňské výpravě, jak musil z toho hnízda, kde leželi, s tím hejtmanem do Kimpelunku na dostavníku. Ten dostavník jak se pro ně před domem zastavil, s třemi huňatými koníčky „velmi smutně vyhlížel“. Tenkráte Pinkava, jak sám vypravoval, upřímně litoval, že nebyl tak dávno u zpovědi, neb se domníval, že tím povozem bude najisto zabit.

Dostavník ho nezabil, spadl s ním však do nějaké rokle, kdež si šikovatel zlomil nohu. To bylo jeho štěstí. Tím se vyplnilo jeho toužebné přání, aby se z vojny dostal a z té Bukovinské země. Dostal se, ale ne do Čech, nýbrž do Uher, k ouřadu, kamž zažádal, jako „starý vojín a poddůstojník“. To bylo tenkrát za Bacha, kdy tam tolik našich lidí sloužilo a pomáhalo šířiti nechuť i záští k našemu jménu. —

Za bílý kabát měl Pinkava úřednickou čapku a blúzu. Začal vlastně jako písař, později se stal kancelistou. A ještě nemusil býti konec. Tenkráte myslil a těšil se na postup, vždyť viděl, že ten neb onen začal jako on a že se dostal ještě dále nežli on. Ale již jeho postavení ho těšilo. Byl přece „pánem“; a co si u nich doma myslili! Vyrozuměl to z psaní své sestry, na niž se po té italské vojně doptal a s níž si zase dopisoval. Psala mu z domova, kamž se z Prahy vrátila a kdež se pak vdala.

Po čas vojenské služby nikdy si tak tuze nepřál domů se podívat jako tenkráte, když se stal ouřadníkem. Maloval si, jak by bylo, až by z nenadání přijel domů, jak by šel po vsi, a co ten, a ten, starý Splavský, a on Kudrna, co se tak chlubil svým synem, písařem na zámku. A hubatá Kopřivová co o něm, Pinkavovi, tenkráte řekla, když musil z realky, co že z něho bude, že nedostudovaný pobuda ... Teď by viděla, a viděli by, až by v neděli přišel v uniformě do kostela a usedl v čestné lavici u hlavního oltáře, jako tam před lety jako chlapec viděl komisara Hovorku, rodáka ze sousední, k nim přifařené vesnice ...

Žádati však o dovolenou zrovna v ten čas nešlo. Později kapsa nedala. Vydal se hodně z peněz. Sestra v psaních stýskala a dala znáti, co že on, že má nazbyt. Na zbyt neměl, ale poslal. A poslal zas. Pak se narodil sestře hoch, jemuž byl kmotrem; do roka druhý a tomu, rozumí se, nemohl nikdo jiný kmotrovati nežli uherský strýček. Ovšem kmotrem byl jen na papíře, domů nejel, ale ta kmotrovství stála dost a tu dobu mezi obojími křtinami nepsala sestra jen jednou a nikdy na prázdno. Pojednou se našel i nějaký bratranec, jejich nebožky matky, jenž se k němu a vůbec k nim dříve nikdy nehlásil; když do roka zemřel, vzpomněl si na uherského příbuzného také jeho syn, jenž psal z Vídně hrozně německy, a přišel ho pak i do Uher, jak šel vandrem, sešlý, otrhaný, navštívit.

Strýček poslal sem i tam, třeba ne mnoho, ale cítil to, zvláště když u sestry jeho podpor bylo stále potřeba. Posýlal z droboty, ze soucitu; také ho trochu marnivost v tom pobízela.

Tenkráte meškal ustavičně v Uhrách. Uběhlo několik let, a doma pořád ještě nebyl. Nemohl; a pak dostali nového radu. To zas viděl, co je „supernace“. Rada byl sekant, hrozný člověk: nic nepovolil, ohledu neměl, nic neodpustil, paragraf, čirý paragraf. Byl už starší, šedivých vlasů na spánky přičísnutých, prostřední postavy, suchý, zvadlý s přistřiženými kníry a nosil stále černý aksamitový nákrčník. Schiedeck se jmenoval. Říkali, že je „dajtšbém“, ale česky neuměl. Všechno všude vedl po německu, v ouřadě, doma, když šel se svou paní, Uherkou, na procházku, a jen mimořádně, bylo-li nutno, okřikl lidi lámanou maďarčinou. Česky slyšel nerad. Při soudě bylo kolik ouředníků Čechů, ale před ním, v jeho přítomnosti nikdy česky nepromluvili jako jindy, když byli sami. Vědělif, že to má pan rada nerad, že toho nestrpí.

A tohoto mocného a přísného člověka si kancelista Pinkava nějak pohněval. Jak, nevěděl. Ale že mu pan rada nepřeje, to viděl i cítil. Naděje na povýšení tím na ten čas silně potuchla. Než ani klidu a pokoje neměl. Každou chvíli nebylo něco v pořádku a přes tu chvíli „nos“. Pinkava se začal strachovati, že bude ještě přeložen dál do Uher nebo až do Sedmihradska někam ...

Pojednou nepřišel rada Schiedeck do kanceláře, a celý den se tu neukázal. Byla to událost. Povídalo se po kancelářích, že se mu náhle a těžce roznemohla paní. Kromě kanceláře a jí nebylo pro něj nic na světě. Cítili, že je s paní radovou hrubě zle, když rada nepřišel do kanceláře ani druhého dne. A toho dne musil Pinkava k němu, do bytu, s nějakou listinou. Nebyloť odkladu.

Šel tam velmi nerad. Tušil, jak bude rada nevrlý a jak jej uvítá. Vešel se strachem do domu, na horu do patra. Mříž na chodbě k bytu byla otevřena, dvéře u kuchyně otevřeny, v kuchyni nikdo, u dveří koš se zeleninou převržený, jakoby někdo odtud zrovna vyrazil a ven po schodech sběhl zapomněv zavříti. Kancelista chvíli čekal, pak vešel do předsíně vedle, zaklepal uctivě na dvéře k pokoji, naslouchal, zaklepal zas, a když se mu zdálo, že se ozval hlas, vešel. Pokoj byl prázdný, u psacího stolu nikdo, dvéře do vedlejšího pokoje otevřeny, a odtud se v ten okamžik ozvaly divné zvuky ...

Jako pláč, dušený vzlyk, jenž trhaně, těžko se dral z prsou. Kancelista se lekl. Chvilku stál, nevěda co dělat. Pak chtěl už zpátky, než v tom mu připadly otevřené dvéře venku, nepořádek v kuchyni ... Snad se tu stalo něco zlého. Kuchařka snad běžela pro doktora. Proto postoupil ke dveřím druhého pokoje a v tom tam někdo zaúpěl, po česku:

„Ach, Ježíš Marja Josef! Co si počnu, ach já ubohý člověk!“ — —

Rada Schiedeck tak naříkal. Stál zády obrácen k Pinkavovi, opodál lože; stál shrbeně, žalem zmožený. Šedivá hlava mu poklesla, sepjaté ruce tiskl k prsům.

Na loži před ním zahlédl Pinkava v poduškách zsinalé čelo s tmavými vlasy, špičatý nos, zapadlé oči a vystalou vzhůru bradu. To byla mrtvá paní radová. Ale již opět na něj hleděl, na toho hrozného radu, nyní tak skrušeného, schváceného zoufalým žalem, v němž bezděky si ulevil výkřikem v jazyku mateřském. Pinkava stál jako přimrazen. Žasl, trnul ... Rada ... Čech ... A tak to tajil! V tom ho napadlo, aby odešel, a již také, jak se zmaten rychle obrátil, kopl do dveřního ostění. Nežli však doběhl ku dveřím vedoucím do předsíně, stanul v oněch do druhého pokoje rada. Pinkava se musil zastavit, musil zpátky ...

Rada stál jako zjevení. Šedivé vlasy neměl hladce přičesány, oči byly od pláče zardělé, obličej žlutavě popelavý. Chmurný jeho pohled tkvěl upřeně, pronikavě na kancelistovi a pojednou se ozval, krátce, z ostra, jako v kanceláři, s onou přísností, jež strachy naháněla:

„Was wollen sie hier?"

Pinkava se omlouval, že sem musil, že nese tohle k podpisu. Mluvil německy, než pojednou, v návalu bezděčného soucitu a ze šetrnosti, maje na mysli nebožku ve vedlejším pokoji právě skonavší, bezděky vyhrkl po česku:

„Ráčej'-li poroučet, přišel bych —"

„Was!" utrhl se rada a hrozně si ho změřiv vytrhl mu listinu z ruky. Ale víc neřekl. Stál, hleděl do listiny. Četl, nečetl; pak šel ke psacímu stolku, ne však svým úřednickým krokem jako v kanceláři, ale jako by zmožen, mdle. Sedl, podepsal, pískem posypal a neobrátiv se podával listinu kancelistovi. Ten ji bral zdaleka, ukláněje se; a uklonil se zas, když rada, ani se na něj nedívaje řekl, ovšem po německu, aby vyřídil, že přijde ještě dnes do kanceláře. „A oni" — dodal, pořád německy, a tu se na kancelistu náhle obrátil, významně, hrozivě, „ať mlčejí!"

A podíval se tak, že Pinkava ten pohled dlouho měl před očima. I mlčel. Za nějaký týden pak dostal ouřední přípis, že ze služebných ohledů je přesazen.

Posýlali ho dál do Uher, do nějakého hnízda až dolů na Sedmihradské hranice. Jak to kancelista dostal, byl jako omráčen. Drže přípis v třesoucích se rukou, četl a četl, očím nevěřil, až všechen pobouřen, před celou kanceláří, přede všemi řekl na hlas:

„To mně udělal pan rada Žídek! Náš krajan!" dodal s jízlivým úsměvem obraceje se k ostatním Čechům. —

IV.

Do toho hnízda však se Pinkava nedostal. Když už měl nastoupiti cestu, bylo r. 1860, stalo se ono velké stěhování úředníků z Uher. Rada Schiedeck — Žídek dostal se do pense, kancelistu Pinkavu přeložili do Rakous. Tenkráte se mu vyplnilo dávné přání. Podíval se odtud do svého domova, poprvé od té doby, co se dal na vojnu, tedy po třinácti letech. Přijel domů na jaře, kdy luka kvetla a osení krásně stálo na dole i ve stráních. Lesy měly ještě svěží zeleň, zvláště buky ve březích a na stráních, a olše dole u potoka. A luka, kvetoucí luka!

Užil jich hodně; měliť ze stanice domů dvě hodiny a stezka vedla dlouho lukami. Šel jimi sám, neboť nikomu nepsal, že přijede: šel v husté trávě, samými květy, v samé vůni. A kam se podíval, všude si na něco vzpomněl z mladých let, všecko ho tak těšilo. A jak se ho chudák sestra lekla, jakou měla radost! Starší známí ho rádi viděli, i stará, hubatá Kopřivová, co řekla, že z něho bude pobuda. Ta se tolik, baba, hlásila, a že vždycky říkala, že z Pepíčka učitelova bude chlapák . . . I v kostele seděl, jak si myslíval, v lavici na pravo u oltáře, aby viděli, že se ve světě neztratil . . . Na tu návštěvu si pak rád vzpomínal, třeba že se z ní vrátil s prázdnou kapsou.

A s břemenem. Doma se na své oči přesvědčil, že sestře se zrovna kale nedaří, že je potřeba výpomoci. A pak se starší z jejích dvou chlapců, Josef se jmenoval po něm, dobře učil a byl tak čiperný, že strýc mínil, aby měl alespoň nějakou školu. Rodiče souhlasili, ale myslili ovšem hlavně na strýcovu pomoc. A strýc také tu pomáhal. Někdy, když ho to zmáhalo, počal uvažovati, že pořád platí na jiné a na sebe že nepamatuje. Než platil pak zas a posýlal, zvláště když sestra ovdověla, a když Pepík na gymnasii znamenitě prospíval.

Druhý, mladší, šel na řemeslo, truhlářství se učil, a ten to byl, co přinesl panu strýčkovi pěkného čížka mladého. To bylo prvního roku, co se kancelista Pinkava dostal do Prahy. Tenkráte měli oba hoši na mále, zvláště student, jenž měl přijíti do Prahy. Chytloť pojednou strýce kancelistu ženění, ač už mu bylo přes čtyřicet, ač měl vlasy nad čelem už valně prořídlé. Nějaká mladá vdova mu padla do oka; k oltáři ji však nedovedl. Dala mu sama kvinde, jakmile nabyla jistoty, že pan kancelist nemá žádných peněz ve spořitelně, jak se o něm povídalo, a že podporuje a chce ještě podporovati nějakého studenta z příbuzenstva.

Toto vše byla docela intimní kapitola, o které Pinkava nikdy u stolu nemluvil, o které věděl jenom krajan, sollicitator, s kterým se v Praze seznámil a to zrovna v té hospůdce, kde pak léta večer co večer spolu sedali. Nehoda ta, kterou později štěstím nazýval, tenkráte ho hrubě kormoutila. Byloť už před samou svatbou, také si vymohl dovolenou na několik dní — a pojednou ze všeho nic! Ještě smíchu měl ke vší škodě a ke všemu mrzení. Nejvíce však ho hryzlo, že se tak zmýlil, že ta, kterou si upřímně oblíbil, o něj vlastně docela nic nestála, jak se stavěla, nýbrž jenom o jeho peníze. Z té alterace, když už dovolenou měl, zajel si domů. Tentokráte se pranic netěšil. Jel mrzut, roztrpčen nad svým sklamáním a nad lidskou neupřímností . . .

Vrátil se však jinak. Rodný kraj působil jako na Antea; kancelista se povyrazil a nevážil už své nehody tak těžko. Sestra ho tak pěkně přijala, viděl, že má přece duši sobě oddanou, a všichni tam, staří sousedé i kamarádi, také už nemladí, měli se k němu tak upřímně, měli ho rádi, ač nic od něho neměli, nic neočekávali a čekati ani nemohli.

Tenkráte si umínil, že jak jen bude moci, že si žádá zas o dovolenou, že pojede sem, domů, a pak až na pensi, také domů, že v Praze nezůstane, a ženění — čert aby vzal takové ženštiny! Nic s nimi, nic: raději sám. Hoši budou opatřeni, a on — no do té doby něco ušetří, — kdyby se zmohl na takovou chalupu u nich, měl by svatý pokoj; sestra by mu opatřila domácnost, měl by všecko, jak by chtěl . . . Tak počítal a chystal se, když se vracel z domova do Prahy.

Dříve však, nežli myslil, jel zase domů, ale ne na dovolenou, nýbrž sestře na pohřeb. Bylo hned druhého roku na podzim. Doma se tentokráte nezdržel. Hned druhého dne po pohřbu musil do Prahy. Na stanici šel sám pěšky; tentokráte ne lukami, nýbrž lesní stezkou. Poněvadž vyšel dosti časně, šel zvolna, a když přišel na kraj lesa ve stráni, usedl pod starý rozložitý buk, ač ušel sotva čtvrt hodiny od rodné vsi. S pod buku, se stráně bylo na ni a na všecku krajinu pěkná podívaná, na údolí dole, kde se luka u potoka ještě dost zelenala, a ještě více olše v nich. S pod buku se díval po vrších a kopcích, na lesy tu tam žlutě a červeně kropenaté od buků, habrů i javorů. Bylo větrno, ale slunečno, krásný, teplý podzimní den.

Pod bukem plno bukvic, holých, lesklých i v kožiškách, níž svítila se na slunci v holé stráni zvadlá tráva a vysoká metlice, a lesem výš nesl se táhlý šumot . . .

Kancelista si vzpomněl na Prahu, na kalnou, hustou mlhu, která ji dusila, když odjížděl, na těžký vzduch plný dýmu a sazí, na černé, zprahlé stromy skoro již holé, na svůj tmavý, těsný byt. Jeho zrak utkvěl na kostele, jenž se probělával přes údolí nade vsí se hřbitovem nízké zdi porostlým lipami a javory. Jejich listí, žluté jako zlato se svítilo v záplavě slunečného světla.

Zadíval se tam, zamyslil. Včera tam pod ty stromy uložili sestru vedle maminky a tatínka. Budou tu teď docela sami. Teskno ho pojalo . . . A přec je tu veseleji nežli v Košířích nebo na Volšanech, tam v té spoustě. Zvláště na Volšanech, fuj, člověka tam do té vody hodí, to jim je jedno . . . Tam . . . „No, však tam nebudu ležet," pomyslil rozhodně, „tam ne, ale tady" a pohlednuv naposled na vesnický hřbitůvek pod lipami, vstal . . .

(Dokončení.)

Poslední scena.

Napsala Alfhilda Agrellova.

(Pokr. a dokonč.)

Jednou pro vždy ti to řeknu," pravil konečně zvolna. „Arciť ty mi neporozumíš, protože žena nikdy nemůže porozuměti nejjemnějším pocitům mužovým. — Víš, po čem já, skeptik, nevěrec, rouhač, nepřítel žen, rozmařilec — po čem já toužil, prahnul s veškerou opravdovostí duše? — Ano, po ženě, k níž bych mohl pohlížeti vzhůru, do jejíhož srdce bych mohl ukládati své myšlénky jako zrno a bráti je opět z něho jako uzrálé ovoce: po ženě, jejíž vlídná ruka by utišovala horečný spor v mém mozku, jež by očišťovala mé nesvaté touhy a krotila mé prudké vášně. Po ženě, která by rozuměla mé vůli, mým touhám, mému hněvu, mé brutálnosti, — která by učinila mou domácnost oasou, kde bych mohl očistit svou duši od prachu pouští, kde bych se mohl napíti z čistých vod lásky, kde bych si mohl oddechnouti v slunečnu a nabyti opět síly, odvahy, osvěžení a všeho, co tak vroucně balím v čistý závoj ženského jména. Ona aby mně byla něčím, co žádná jiná žena býti nemohla, něčím, co — —"

Váhal. Byl bled a jeho pohled byl hluboký a vážný.

Linnea také byla bledá, ale rty měla hořce sevřeny.

„A tak jsi mne tedy začal vychovávat na družku svého hýření," řekla drsně.

„To byl očistec," odpověděl úsečně on.

„V kterém se já měla očistit?"

„Nikoliv — já." — Hlas jeho byl drsný jako dřív, ale pod ním chvěla se něha. „Ty nevěříš, že naschvál jsem to udělal," pokračoval po chvíli rychleji. — Rozkošnictví jest mi tak přirozeno, jako voda rybě — a přece — —"

„A přece?"

„Nuže, — velkou věcí u nás mužů jest to, že ať jakkoliv hluboko vás strhneme dolů, přece na vás žádáme nejvyšší mravní dokonalost. Ale ty mi nemůžeš rozuměti. Ty myslíš, že dostačí, když uděláte očistec tak příjemným, jak jen možno, — slovem když docílíte, abychom zapomněli na ideál i na povinnost. Vy nás potopíte do bahna až po krk a potom nás potěšíte několika kapkami růžové vody. Hm, — a my dáme ďáblu jeho daň!"

Linneiny oči hořely a zvedla hlavu.

„A kdo že měl mne vychovati k tak vznešené výši?" řekla.

Manžel si pohvizdoval.

„Tvoje náboženství snad," řekl konečně. „Hodí se více ženám než mužům."

„Ty věříš v křesťanství? To je něco nového."

„Nevěřím, ale na tom nezáleží, jen když věříš ty."

„Já neumím pohrávati si slovy jako ty," vyhrkla Linnea třesoucím se hlasem. „Já neumím oblékati prostopášnost v licoměrné roucho svatosti. Já nejsem geniem. Ale kdo nemá sny? Já také snila, cítila, trpěla, ne-li tolik, co ty, tedy dost na moje síly."

„Ano, vím, co chceš říci: já tě měl vychovat, já, který podle tvého náhledu lidsky tak nízko stojím, — já, který nedovedl ani vychovati sama sebe! — Ten, kdo je silen, ať vede druhého, — a tys silna."

„Cos mi dal ty? Jaké to zrno zasils do mého srdce?"

„Ah! — ošklivost k pohlaví, k němuž náležím já, pohrdání s mou neschopností duševního vývoje. Což nemám také já znak nízkosti svého pohlaví vpálený v duši? — A potom — čemu jsi mne naučila ty? Ach ano, odpoutání se od těla, — a tys podle toho žila. Ty bys mohla vědět, že takové věci působí příkladem. Ty se odvažuješ stavěti mi před oči zrcadlo, abych viděl svou podlost a činíš to u vědomí své povýšenosti nade mnou. Ty pravíš: ‚Hle, to jest to nebe, s kterým jsi se minul.' — Jak licoměrná jsi!"

„Pamatuješ se na tu chvíli, kdy se ti ponejprv podařilo mne opít? Pamatuješ se na to, jak jsi tenkráte líbal mé nahé nohy, líbal, líbal, líbal? A potom později, láska pod vlivem morfia! Což nebylo to tou největší rozkoší života? A potom chceš mi namluvit, že to byl jenom očistec, z něhož měla jsem tě vyvésti čistého a svatého a já ti nevážila nic, já, která neměla síly genia k odporu a proto musila vzdáti tělo i duši. Sobče, sobče, sobče!"

Linnea umlkla. Prsa se jí zvedala a oči byly tmavy náruživostí.

„A to dítě?" Hlas mužův dopadl jako hromová rána.

„Dítě?" Linnea byla opět chladnou a na tváři její objevil se výraz nepřemožitelného pohrdání.

„Ano, dítě! Můžeš-li věřit, že tak podlého skutku byl bych se mohl dopustit já?"

Linnea mlčela.

„Odpověz! Máš-li atomu srdce v sobě, odpověz! Nemyslil jsem ani stínu toho, co jsem řekl, — ani slova ne. Byl to jenom sen poety, bez skutečnosti. Ale to dítě, — je mé?"

„Zda jsem již neodpověděla?"

„Ano, — napřed řeklas „A n o; potom N e, — ďábel jak jsi."

„Jsou obvinění, na kteráž možno odpověděti pouze j e d n o u: to bys měl věděti."

„Je tedy moje?"

„Věříš mi, když řeknu — Ano?"

„Nevěřím."

„Nevěříš mi, když přísahám?"

„Nevěřím."

„Uvěříš mi, když se zabiju?"

Muž sebou trhnul.

„Morfiem?" — Náruživé chvění v jeho hlasu ustalo, bylo v něm opět jenom pohrdání.

Linnea vyjala hbitými prsty několik fotografií ze zásuvky. „Protiví se mi státi zde a vytýkati si naše chyby," řekla rychle. „O tom dítěti si můžeš myslet, co chceš. Pamatuješ se, cos jednou odpověděl, když jsem se tázala? Cizoložství není v činu, ale v následcích. Teď musíš nésti následky — musíš pochybovat. Nemohu ti pomoci a také nechci. Nevěřils o mně nikdy ničeho, než zlo, a to mne činí zlou. Pouze jednu věc ti vytýkám. Co jsi právě řekl, bylo krásné, velmi krásné, a já bych si přála, aby . . . Ale je už pozdě. A krom toho nemám takových vloh v sobě. Což není bacil prostopášnosti v mé krvi? Snad je to všecko moje vina, ale nezáleží mi na tom, abych to nyní zkoumala a také nemohu, jsem spokojena s tím, jak to bylo. Ale i kdybych byla nejbídnější z bídných, měls-li právo udělati to zde?"

S chvějícíma rukama ukázala mu fotografii. „Viz tady, viz tady, viz tady! Pokládáš to za svá mistrovská díla, jež rozhlásila tvé jméno a tvou potupu! Viz tady — cizoložnice, — to jsem já; viz tady, zlodějka, která se vlupuje do komptoiru svého muže, — to jsem já; viz tady, — bachantka, nahá, s révou ve vlasech, to jsem také já, třeba jsi trochu barvy změnil. Oběť morfia, opilá žena, — vše, všechno, všechno to jsem já! Tys mi strhnul masku a vyvrhls mne ven, kus po kuse před oči lidské, tys prodával moje hříchy, bral plat za moje poklesky. — a my oba jsme zbloudili. Není podlosti, snad ne zločinu, který bys byl dříve se mnou neprozkoušel a potom's to namaloval jako pravdu, a nebyla to pravda! Tvojí družkou ve hříchu jsem byla, ne tvou zhubitelkou, ale to's ty nikdy neřekl a nikdy nemohls říci jediného slova na svou obranu! Tys mne skandalisoval a donutil mne k mlčení — mne, stojící duchem pod tebou, zkrušils celou tíhou svého nadání! Já vždycky doufala, že tě to unaví a že necháš něco netknutého. Byla jsem zbabělou, — zapomínám tak snadno. Já nepřála si to viděti a k vůli nám oběma jsem nechtěla v tom hloubat. Ale minulého podzimku jsem přísahala, že nechám příští obraz rozhodnout. a hle, ten příští, to soustředění všeho „La Femme", ten upír, pijící krev mužovu, ano, — to jsem také já. Tam jsem nahá a odsouzena — odsouzena bez soudu! Tys neměl práva udělati to, slyš, tys neměl práva! — Tys vyzval veřejnost za svědka a sám nepřišels před soud. To je podlé. Tys mne prodal, svoji ženu, kterous miloval. Proto tě obviňuji a proto tě opouštím!"

Horký ruměnec polil mužovu tvář i vztáhl mimoděk ruku po fotografiích, ale potom váhal.

„Co máš co říci?" tázala se Linnea po dlouhé přestávce.

„Nic!" — Odpověď byla krátká a skoro surová. Měl jí říci, že to byla jeho vlastní hanba, co maloval, a ne její? Že jeho obrazy byly výkřikem slabocha volajícího o pomoc a ne muže silného, jenž zatracuje? Ne, tisíckráte ne! On se dozajista jednou vyprostí sám a potom bude k ní tak plný ohledu, — tak dobrý! Potom ji namaluje jako Madonnu, svolí-li ona. Ale do těch dob! — On nenáviděl celé ženské pohlaví a opovrhoval jím dívaje se skrze ni na ně jako sklem, ale ji samu nenáviděti nemohl, ona vždy a stále byla na témže místě, v hloubí jeho srdce. On ji odstrkoval od sebe týráním a násilností. Však ona vždy se vracela potřísněna, ubrocena, poskvrněna, ale vždy tatáž na své staré místo, kteréž marně se snažil vyplniti láskou jiné ženy, kterou s ošklivostí šlapal do prachu.

On se nemohl uvolnit a v tom byla jeho nenávist, jeho úzkost, jeho ošklivost. A pak se na ní mstil nedbaje, bylo-li to šlechetné neb podlé, právo nebo křivda. On chtěl jen zachránit sebe a svéráznost svého umění. Ona měla vliv na jeho mozek zrovna tak jako na jeho srdce. Jeho úsudek ji zatracoval jako nepatrnou a nehodnou u porovnání s ním samým. Ona musí jít, ona musí pryč! Ale dnes nebude se hádat a neřekne drsného slova. Neviděli se již tak dlouho — slunce svítilo tak zářivě a květiny voněly tak luzně.

Přistoupil k oknu a díval se ven. Žádných křiklavých barev, žádných tvrdých obrysu. Vše bylo soulad, vše krásné, i ten akát, jenž onehdy k večeru byl tak tmavý a ohyzdný. Hle, jak sluneční záře oblévala jeho lehkou, špičatou korunu, jak se ty jemné lístky chvěly rozkoší v teplém větru! Mohl-li ten krásný strom ukrývati něco tak ohyzdného jako posledního milence jeho ženy? Ne! Byla to jen jeho obrazotvornost, která byla ohyzdná. Někdy byla mu silná pohnutí mysli potřebou, — v tu dobu tvořil své nejlepší obrazy, — ale teď byl právě skončil jedno ze svých děl a nalézal se v otupělém stavu reakce: pohnutí mohlo se ho dotknouti pouze na povrchu. On musí míti radost, poklid, světlo, mír! Zapálil si cigarettu a obrátil se trochu lehčím tonem.

„Tys měla býti herečkou," řekl. „Zdá se, že máš k tomu nadání. Ale pravda," dodal s obvyklým trpkým přízvukem, „potom byla bys musela pracovat a to není v tvé povaze. Každým způsobem jsi chráněna díky svému privilegovanému postavení jako zákonitý cizopasník."

„Psala jsem své matce o Jiřině," odvětila Linnea nedbajíc urážky. „Babetta půjde jistě s ní."

„A kdy pak chce Madame odejít?" tázal se muž tímtéž bezstarostným hlasem.

Linnea mlčela.

„Bah," řekl Herman krče rameny, „t o h o ty se neodvážíš."

Linnea ještě mlčela.

„Ty, která lneš k životu každým vláknem své bytosti! A kromě toho zapomínáš, že ta hrozba je teď už trochu obnošena."

Přestal, jako by čekal na odpověď.

Linnea se třásla, ale mlčela.

„Jsi němá?" Ta slova vyhrkl rychle a jeho tmavá obočí se svraštila hněvem.

„Ne. Já nechci odpovídat.“

„Skutečně?“

„Ano, řekla jsem vše. — jak tomu říkají v divadelní řeči, když ji chceš slyšet. — Teď jsi svoboden.“

S podivným, rychlým a přece znaveným pohybem otevřela dvéře a odvrátila se od něho.

Paprslek sluneční dopadal šikmo na štíhlou postavu a rozlil se po jemné, bílé šíji, kde se rusé vlasy kadeřily. Vysoké, plné poprsí odráželo se markantně o hluboké pozadí, — pás byl tak útlý, tak něžný — zrovna k obejmutí. Okno s květinami venku tvořilo tak nádherný rám té bílé postavě. Muž díval se a díval, a znenáhla zapomněl na vše jako stokráte před tím. Cítil ve svých žilách tentýž opojivý proud života, který jediná ona mohla vyvolat. Zaprahnul potom, aby ji mohl sevříti do náruče, pohladiti ji, ucítit tu jemně sametovou bradu u tváře své! On by zapomenul vše, — byl by hotov udělati vše, — ano i zapříti sama sebe, jen kdyby ji mohl nazvati svou, ještě jedenkrát, jen jedenkrát.

Rychlým, tichým krokem popošel a ovinul jí ruce kolem pasu.

„Pojď,“ zašeptal hlasem překonávající něžnosti. Pojď, zapomeňme a milujme se. My se můžeme milovati. — my dva, — mi můžeme žít! Já ti odpouštím vše, — my odpustíme jeden druhému, — není-li pravda? vše si odpustíme! Miluji tě, miluji, miluji! Zlíbej mne, laskej mne, kousej mne, upíre!“

Rychlým pohybem se Linnea vymkla a udeřila jej do tváře.

Tu stáli na okamžik jeden proti druhému na smrt bledí s tváří ztrnulou a prudce oddychujíce, ale potom se Linnea odvrátila a vyšla z pokoje. O chvíli později bylo viděti muže, jak chvatně vystupuje pustým svahem vedoucím do hor. —

Dětský pokoj byla prostranná jizba zvláštního tvaru, po jedné straně jako přiseknutá sráznou střechou a s vikýřovým oknem, zakrytým květinami a úponkami. Stěny byly ozdobeny dětskými obrazy a v malém výklenku stál dřevěný kříž, pod nímž hořela lampička. Babetta seděla na nízké stoličce a v postýlce ležela Jiřina přemáhající spánek.

Otec jí dosud nedal dobrou noc, a to dělal skoro vždycky. Protože nepřišel včera, přijde dozajista dnes. Proto se Jiřina bránila usnutí a otcovo „dobrou noc“ bylo velkou událostí celého dne. On nedával dobrou noc tak jako matka, která, jak se zdálo, se při tom na ni ani nedívala, ale on ji líbal, mazlil se s ní, houpal ji, — někdy až přílišně, ale za to přinesl jí skoro vždycky něco hezkého, někdy hračky, někdy hezké šaty. Jiřina měla ráda hezké šaty, které se nerozpadávaly a neškrtily ji. Až bude velká, nebude chodit nikdy roztrhaná a nikdy nebude šaty spínat špendlíky, nikdy. A potom bude míti peníze a nebude bez nich jako otec a matka a Babetta a všichni a ona, Jiřina, též. Neboť někdy neměla ani na cukroví. Peníze, ty jsou netvor, jenž dává vše, — to Jiřina již věděla, — ale jako všichni netvorové jsou zlé a nedají malým dětem ničeho, ať se modlí jak chtějí.

Jiřina zamyslila se do té hádanky, když zaslechla venku pomalé, unavené kroky. Zvedla se s vyjevenýma očima a čekala.

Je to otec, jenž chodil celý den a jest unaven! — Ne, to není otec, ale matka zahalená ve svou hezkou, černou, krajkovou mantillu.

S lehkým povzdechem se Jiřina opět položila. Matka jest také dosti hodná, ale ne v deset hodin večer. — kdy měl by přijíti otec.

Mnohokráte potom si Babetta vzpomněla, jak podivně paní v ten večer vypadala, jak mechanické byly její pohyby a jak bledá byla její tvář.

Linnea zastavila se zrovna ve dveřích a rozhlédla se kolem. Přišla instinktivně. Zaprahnula po něčem čistém a také utekla se k dítěti. Bylo jí, jako by byla padla hluboko a byla stále ještě omráčena od toho pádu. Všechno zdálo se jí cizí, podivné. Nebylo to její dítě, co tam spalo, ale ona sama jako malé děvčátko, byla to její matka, která přicházela, aby se s ní pomodlila a dala jí dobrou noc. Pokojík byl malý, se světle modrými tapetami, a u okna s čistými, bílými záclonami seděla stará Kristina pletouc a u ní stála velká, bujná hydrangia, stále kvetoucí.

V kontě byly ty tak jí vždycky milé hodiny s kukačkou a —

Přejela si čelo rukou. Zdálo se jí to, — její nervy byly přepjaty. Ona je tu sama a v posteli leží její dítě a — jeho, kteréhož milovala tak zoufale a s nímž se tak smutně rozpadla. Zachvěla se a vešla dále. Ale ty divné pocity nechtěly přejíti, a ona nemohla se opanovati. Jako automat popošla k posteli, klekla k pelesti a vzala malou dětskou ruku do své. To musí udělat, to cítila. To jiná žena v její bytosti, matka, žádala toho.

A potom chtěla, aby ta chvíle u dítěte byla posvěcena, — ať tomu jakkoliv. Zticha, zvolna, třesoucím se hlasem začala říkati modlitbu dětskou, na kterou byla již tak dávno zapomněla: Bože, ty, jenž miluješ malé dítky.

Malá Jiřina poslouchala udiveně. Takového něco nikdy před tím neviděla a neslyšela. Ale potom rozhostila se spokojenost po té milé tvářičce. Babettiny dlouhé francouzské modlitby byly tak těžké, — to zde je něco docela nového! Sepjala zbožně malé ručky a opakovala modlitbu slovo za slovem. Nikdy už ji nezapomněla. Ta slova se jí zrovna vpálila do duše. Provázela ji životem a stala se něžnou, těšící upomínkou, tím jediným, co zachovala hluboce o své matce.

Když Linnea skončila krátkou modlitbu, políbila své dítě vroucně, zahalila se těsně do šátku, jakoby se chtěla chránit před zimním mrazem, zakývala na Babettu mlčky a odešla z pokoje tímtéž znaveným krokem, jako byla přišla.

Venku spadla náhlá jižní noc na krajinu. Olivové sady na svahu halily se v jemné, tmavomodré tony, vše splývalo a ztrácelo se v barvě i tvaru. Nebylo již viděti velkolepost přírody, ale cítila se, přecházela u vědomí, pila se, žilo se v ní! Veškeré tajemné kouzlo jihu, silné jako život, plnilo vše dokola, moře šeptalo utlumeným hlasem lásky a vůně květin utišovala mozek do spaní. Každý měkký závan větru zpíval tutéž píseň: Miluj a a žij, žij a miluj! Nad pásmem hor svitnula jasná pruha. Rozšířila se v bleskotnou vlnu světla a potom zvedal se měsíc zvolna nad obzor.

Bylo to, jakoby celá příroda byla stanula k hlubokému oddechnutí. Tvary opět vystupovaly a braly na sebe svou

skutečnou podobu, olivy probraly se ze svého tajemného závoje a hojné květy stromů nevypadaly již tak šeře.

Snivá jasnost měsíčná zaplašila mystický přísvit soumraku. Linnea chvátala dále, aniž se ohledla. Stáhla závoj přes obličej v bezvolné dychtivosti, aby se uchránila před vidinami, které v ní vše kolem budilo, ale marně. Přemáhaly ji, kroky byly těžké, dech prudký. Zdrcující pocit zahanbenosti začal ji opouštět a s ním chránící ji otupělost. Cítila, jak se život do ní vrací a ohřává ji. Jenom žít, to je tak zázračně krásné! Jenom žít! Ale potom zadržela své myšlénky; ne, nesmí myslet, nesmí cítit, musí jen dále, ku předu, ku předu — „tam“.

Až dosud bylo moře ve stínu. Ale teď padl na ně proud světla, a teď druhý. Voda chvěla se jako osykové listí po větru, a potom rozlil se krásný odraz jeho povrchem.

Linnea stála na skalisku a dívala se do moře. Odhrnula závoj. To vše bylo tak nádherné, tak čisté, tak zázračně čisté!

Poklekla a nahnula se ku předu, aby lépe viděla. Tak temno a nesmírno zdálo se vše, když opět pohledla vzhůru. Ale ona nechtěla dívati se vzhůru, ona chtěla vidět jen krásu. Teď ví, čemu se to podobá! Vidí jasně studnici nádherných vod lásky! Jak čeří se, — bílá jako stříbro! Ó, kdyby to jen byl řekl dříve, snad, — ne, ne, ne, ne, tenkráte nebyla by tomu rozuměla.

Potom si náhle zpomněla na jejich první setkání v taneční síni. Jak ušlechtilý, velký a dobrý tenkrát vypadal! Jak se milovali a co bojů podstoupila za svou lásku! Její matka říkala „ne“ až do poslední chvíle.

Jak prosvítalo to tam z jejich sadu! Jak krásné byly stíny stromů a ta cesta jak byla ozářena!

A hle, to jest jejich domov v Paříži. Vše bylo bílé, vše, nábytek, všechno. On volil to všecko sám za rámec k ní. Ó, jak se to mohlo vše státi tak trapným, tak beznadějně trapným!

Pamatovala se, jak jednou sjal klobouk s hlavy v síni, jako by vstupoval do svatyně. A potom ty kytice fialek, které jí vplétával do vlasů ráno, když se vrátil ze svých dlouhých procházek.

A jak se to tak všechno mohlo stát! Jest jisto, že ona nemůže jej následovati v tom, co je krásné, ale jen v tom, co je nízké. V tom držela se statečně, v tom neměla předsudků a rozuměla mu. Rozuměla!

A potom to, co ji zlomilo poprvé: — to, že mohl milovati ji a přece objati . . . Ano, a potom přišlo podezření s obou stran — pak trpká slova — potom přání zapomenout. A potom bylo štěstí jejich potřísněno jako jejich bílý nábytek, první skvrnu mohli setříti, druhou, třetí též. Pak toho nechali být. Nastal spor. Ona neměla síly se vzchopit a proto byla rozdrcena.

Vyskočila.

Ah, — k čemu to myšlení, — za chvíli bude dobře, — konečně je to snadné. Ani dost málo se nebojí, ani dost málo. — Ale jak se třese od hlavy k patě. — Bojí se, — hrozí se, — je zbabělá!

Má jíti domů?

Ohledla se plaše kolem, jako by se bála, že její myšlénky někdo slyšel.

Teď začpěl jí z šatů čoud tabáku. Ošklivil se jí. Domu po tom pokoření! Ne, nikdy!

Slezla dolů se skal k moři, rychle a svlékala se. Chtěla vyjíti přímo do té nádhery a čistoty, chtěla ucítit šplounání té krásné vody kol a kol svého těla, chtěla se vykoupat, — jen vykoupat, to jí posilní. Potom šlápla rychle do měkkého, lesknoucího se písku. Světlé stříbrné vlny pohrávaly kolem ní; to bílé, dokonale modellované tělo bylo překrásné v tmavomodré vodě. — ale na to nyní ani nepomyslila, nedbala již své tělesné krásy. Dále, dále tam v moři musí být — až tam daleko venku! Tam obemkne ji cudnost zas, — ať minulost už byla jakákoliv.

Jak jest jí klidno, jak ticho v duši. Zavřela oči a dále šla. Moře začalo ji zvedat. Chytala se úzkostlivě vln, jako by ji mohly udržet.

Lehký větřík zavanul od břehu plu sytých vůní. Ano i zašumění stromů bylo slyšet a klokot slavíka, něžný a zvučný.

Linnea stanula s rozevřenými chřípěmi. Ne, ona nechce, ona nechce — umřít! Ona chce žíti, žít za každou cenu! Musí se vrátit zpátky k zemi — k životu — k dítěti — k němu! Ale moře ji odnášelo dál a dál. Ztratila všecku sílu. Vlny přicházely, ty těžké, tmavé vlny! Potom rozlehl se srdcelomný výkřik, — a druhý. Na bleskotnou vodu padl na okamžik stín.

Potom bylo zase všechno ticho a klidno.

* *
*

Rok na to způsobil obraz Hermana Dala sensaci. Představoval utopenou ženu, ležící jako odlesk světla na moři. Mladé, jemné tělo bylo cudně pokryto bílou rouškou, jejíž průsvitnost nezakrývala krásu postavy. Bohatý světlý vlas splýval volně a jako krev červené rty byly rozevřeny jako výkřikem. Moře obmykalo ji pokojně a tiše a nad skalami na břehu, víc tušena než viděna, jevila se hlava upíra s mužskými rozcuchanými kadeřemi.

Dole bylo napsáno mdlým, nepravidelným písmem: „Ma Femme.“ — „Moje žena.“

FEUILLETON.

Z literatury polské.

Červencové „Athenaeum“ přineslo jako každoročně přehled literární práce vynikajících zemí evropských za minulých dvanáct měsíců. Podáváme z přehledů těch u výtahu, co by našim čtenářům zahraničních knih a zvláště překladatelům mohlo býti zajímavo.

O písemnictví polském píše Adam Belcikowski:

Naši nejpřednější belletristé vydali za minulých dvanáct měsíců málo. Paní Orzeszková vytiskla pouze „Vestalku“, krátkou povídku ze dnův starého Říma. H. Sienkiewicz vydal „Lux in tenebris“, povídku z uměleckého života se silným přídechem mysticismu, a „Následujme ho“, kde hlavní scenou jest ukřižování Spasitele. — B. Prus spojil v „Malé Angelice“ jemný humor s hroznou tragedií. Z našich veteránů uveřejnil P. T. Jež „V tem-

*

notách", kde líčí krutý osud selské rodiny, Z. Kaczowski „Zakliku", bolestný to obraz poslední generace polské šlechty. Jednou z nejlepších noveletek posledních roků jest „Zlomek života" od paní Zapolské, studie to ženy, kteréž hluboce ubližováno nehodným manželem. Jiná dáma, píšící pod pseudonymem Zmogas, uveřejnila dvě vlastenecké povídky, jednu o Nihilismu a druhou líčící hrůzy povstání na Litvě r. 1863. Abgar-Soltan líčí v „Říši Carův" korrupci, nemravnost a nedostatek vlastenectví ruské byrokracie. Dva začátečníci obrátili na sebe pozornost, J. Dombrowski psycho-pathologickou studií „Smrt", a slečna J. Szebková svou první povídkou: „Život Sisyfův", kde líčí nuzného sedláka jevícího nepopíratelné nadání a konstruktivní dovednost. Kontrastem jejího vypravování jest jiná povídka z venkovského života „V stínu a slunci" od Sewera. Jako většina děl tohoto spisovatele vyniká i toto opravdovostí, citem, poesií a skutečně slunečným ovzduším. — Kosiakiewicz jest zajímavý povídkář a dobře zná život našich malých měst, jak jeho tři poslední povídky svědčí, kdežto povídky Rogoszovy mají za pozadí minulé i nynější poměry haličské, které výborně líčí. — „Malá Rosalka" od paní J. Z. Kowerské došla nemalého uznání a tak také její sbírka jiných povídek optimistického rázu. — V historickém románu „Charcyzy" zobrazuje Rawita hrůzy kozáckého povstání v Polště v minulém století. — Básnířka M. Konopnická vydala také knížku povídek a tak také J. Lentowski, jehož sentimentální idealismus jest u mnohých oblíben. Pracemi docela opačného druhu vystoupili H. Dygasinski a Z. Niedzwiecki, jenž považován jest od kritiků za neobyčejný talent, ačkoliv proti jeho erotickým výbočkám činěny námitky. — Malíř W. Luskina napsal povídku „Velký rok", kde líčí příští evropskou válku, která, jak se domnívá, rozhodne se na pláních polských.

Dlouho již nebyli naši dramatikové tak činni, jako v roce minulém. Snad k tomu přispěly ceny vypsané ve Varšavě i Krakově. „Učitelka" od předčasně zesnulého hraběte W. Koziebrodzkého upomíná na jednu z her Dumasových, ale motivování a provedení jest naskrz originální. — Hrdina hry „Jakub Warka" od Zglinského jest zatvrzelý obchodník, jenž uvrhne své nejbližší příbuzné do neštěstí a konečně sám podlehne soupeři téhže zásad, jakými se řídí sám. — „Práva srdce" od K. Zalewského vynikají i účinnými situacemi i uměleckou úměrností. — Dvěma prvotinami „Fredzio" a „Hrabě Jiří" dobyl si S. Graybner dobrého jména. — „Flirt" od Baluckého došel v minulé saisoně všeobecné přízně. Týž autor napsal historické drama „Kilinski" jednající o spiknutí, které před sto lety zosnováno proti Rusům ševcem téhož jména. „Starý dluh" od Gawalewicze probírá se spletitou sociální otázkou a osudem nemanželských dětí. Jiné dílo téhož autora „Perla" jest rázu zcela jiného a thema vzato z romantické episody ze života Leonarda da Vinci. „Poslední jednání" od Jeske-Choinského podává smutný obraz úpadku vynikající rodiny, zaviněný slabostí hlavy domu. Naproti tomu byla velmi příznivě přijata nová fraška od Wolowského a poslední dílo nejznamenitějšího polského spisovatele komedií poslední generace J. Blizinského, jehož nedávná smrt byla pro literaturu velikou ztrátou.

Po dlouhém umlknutí vydal vážený básník Felicyan (Faleński) pod názvem „Meandry" sbírku epigramů a krátkých satyr a také „Překlady z cizích básníků" s veškerou u něho tak charakteristickou dokonalostí formy. „Několik rýmův" od C. Jankowského a „Szella" od K. Lewandowského, hlavně lehké erotické verše nalezly příznivou kritiku. — W. Spasowicz vydal svá sebraná díla v šesti svazcích.

— Tristium Vindobona. Básně J. S. Machara. (V Praze 1893. Nákladem F. Šimáčka). J. S. Machar bude asi málo spokojen s recensemi, které se toho času objeví v českých listech o jeho nejnovější knize. Bude mimovolně porovnávati tu výheň, z níž dílo jeho vyšlo, a sílu, s kterou kováno, s krámem, kam se dostalo a kde vše odhaduje se jen tak od kusu. Kromě toho postavil se autor zcela a nepokrytě proti lacinému vlastenčení, proti frási v básni, žurnalismu a politickém řečnictví a pomalu tak skoro proti všemu, čím nynější společnost žije a z čeho tyje. Věci takové nedají se odpustit. A přece jest kniha Macharova jednou z nejvážnějších, které v posledních letech zasáhly do našeho aktuelního života. Škoda, že u nás verše nečtou muži. Vrchlického „Breviř moderního člověka" a Macharovo „Tristium Vindobona" otevřely by jim oči v tak mnohém, po čem marně sháněji se ve svých politických žurnálech, na táborech a občanských klubech. Nalezli by tu mnoho, co nepoví jim ani mnohá kniha sociologická a mnohé školní a kostelní kázání. V „Tr. V." mluví zralý muž, člověk žijící v dusné atmosféře nynější společnosti, ale prahnoucí žíznivostí zdravých plic po doušku čerstvého vzduchu, jejž cítí proudit nad hlavou. Kniha činí dojem svou opravdivostí, neodvislostí, šlehavou satyrou, hlubokým bolem, slovem, celým svým obsahem. Některá čísla zdála by se až suchá, kdybychom je četli sama o sobě, ale ve spojení s druhými patří tak k celku, jako křemelovité jesepy k mohutné řece. Není řádky v knize nenapsané s plnou uvědomělostí cíle, k němuž básník směřuje. Tutéž rozvahu i uvědomělost vidíme na díle se stanoviska ryze uměleckého. To je v pravdě moderní básník, před kterým si z plného přesvědčení zvoláme: Klobouk dolů! Tak si tu modernost představujeme: nové, třeba nejsmělejší myšlénky v souhlasu s nezměnitelnými a nepošinutelnými základy umění. Je škoda, že literární hlas je u nás hlasem volajícím na poušti. Jak mnohým českým srdcem by tu zalomcovala silná kniha Macharova! A ona neučí beznadějnosti, ona učí vítězství, — vítězství mužů silných, hledících poměrům v tvář, jak jsou, mužům, spoléhajícím na zbraně, které dává jasný mozek, vřelé srdce a poctivá ruka. Kéž knize „Tristium Vindobona" porozuměl u nás každý, komu blaho vlasti leží na srdci!

— Londýnské „Athenaeum" oznamuje, že počátkem příštího roku vyjdou v „Moderní bibliotéce", vydávané firmou Bliss, Sands & Foster, A. V. Šmilovského „Nebesa". Překladatelem jest prof. Mourek.

Vrchlického překlad Ariostova „Zuřivého Rolanda" dotiskne se koncem t. r. ve Sborníku poesie cizojazyčné vydávaném Českou Akademií věd a umění.

Listárna redakční.

Rukopisy se nevracejí.

Neuveřejníme práce znamenané: „Nad jezem" atd. — „Život", „Rolnická" atd. „Štědrý večer". — J. H. — „Stejný osud" atd.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Voloček".

ROČNIK XXII — 20. ŘÍJNA 1893. — ČÍSLO 3

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Bubeník Arkolský.

Provençalská báseň Frederika Mistrala. Přeložil Sigismund Bouška O. S. B.

I.

Prolog.

„Vpřed, děti, vlasti na ochranu!“
tak pěli krásní plukové
z Provence, z Champagne, Bretonci, Vlámové,
pod trojí barvou šli, prach zvedajíce z lánů,
šli hrůzní, vespol druhové,
a táhli proti Rakušanu.

Blesk hrůzyplný teď proniknul nebe chmuru!
A muži Francie svým potem vlažíce
tu více, méně tam po krajích vinice,
si řekli: Zralé jsou již hrozny, bratři, vzhůru!
Táž vykvasí je káď a nové víno již
hned bude silnější a uchová se spíš.

V před oheň, ať se všecko vzníti!
V před vinobraní plný tok!...
Pak kolem do kola z Krau drahý vína mok
ať z tykve společné voj celý počne píti
kol stromu Svobody a — skok!
již vše se zpilé v tanec řítí.

Když zřeli taký vzruch a také vzkypění
vinného moštu, žití, nadšení,
sousedé němečtí, již doma pivo pili,
jich plaví princové hned řeku překročili...
Však chtíce spořádat ty muže opilé,
zde našli, myslil bych, dost práce nemilé!

II.

Bitva.

V italském valném voji
je malý bubeník,
pro Republiku svoji
se s láskou staví v šik.

Toť červík, malé děcko,
jež zrodil Cadenet,
teď do války jde všecko,
teď malý, velký jde.

Jdou jak lilije zpříma,
svět žasne udiven,
svět celý do nich hřímá,
jdou za svobodu jen.

A bubny, trouby znějí,
havrani mají hlad...
již voje přicházejí,
již utkají se snad!

Je dosud řeky, doly
dělily, skalní tes,
však most již u Arkoly
je jistě spojí dnes.

A čtyřmi stále pluky
jest statně bráněn most,
však v prsou srdce tluky
odvahy jeví dost!

Ach! první šik, jenž řeku
chtěl přebroditi, v tom
jest rozbit, na útěku
se ztápí v blesk a hrom!

Šik druhý novým vzmachem
zas na most rychle vlít'...
ach! roztříštěný prachem
jde mrtvé rozmnožit.

A Bonaparte s mečem
v ráz chopil zástavu,
děl! „Na most, ať ho ztečem!“
meč zdvihnuv nad hlavu.

„V před, statní granátníci!“
však nejstatnější z nich
skráň věší, blednou v líci
a v osudu zří smích.

Tvých děti couvly šiky,
Francie statná, dnes
synové Republiky,
strach tyranů a děs!

Ne! hošík z nenadání
v ten oheň připleten,
hoch, hleďte, jak se sklání,
žár v oku, nad buben!

A duše jeho plála
a běže v buben bil,
by až před generála
se v čelo postavil.

Jak pěnice je pouze,
však víří na buben,
že hrozně duní dlouze
o cti, svobodě jen.

Ve hněvu mluví, vzteku,
o starcích, o synech,
o vlasti slavném věku,
vlas vstává, stane dech.

A mnohý junák jarý
si náhle zaškytne,
a bručí voják starý
a slza zakmitne.

A volá do útoku,
je tlačí, žene v před,
je všecky nutí k skoku
ve zmatku v prudký let!

A v salvy hromobití,
jímž celý duní most,
voj ku předu se řítí,
něm, však é kázně prost.

A s kiví, která kouří,
křik, chrapot raněných,
prach zažehnutý v bouři,
smrť, velký vír se zdvih',

při Marseillaisy zpěvu,
při zpěvu svobody,
voj francouzský v svém hněvu
most dobyl u vody.

III
Pantheon.

Ach! tambor malý hrdina jest pravý!
Před celým vojem, kde žár slunce plál,
by jeho čelo došlo svitu slávy,
hned čestné prsteny dva generál,
to bílý ze sloně a zlatý plavý,
a vysvědčení za rámcem mu dal.

Jej všude časopisy, listy, školy
citují jako příklad, jako vzor,
a jeho jméno jde přes hory, doly,
a v nejslavnějších jmen se druží sbor,
ba malý bubeník ten od Arkoly
jest v obrazech i písních slavný tvor.

Pak v zpěvu válečném a triumfálném,
jenž při rachotu děl se rozvinul,
od Taja slunného až v ledu dálném
nad národy když Orel zaplanul,
tu v jasu císařském a v stesku žalném
svit hvězdy tambora se rozplynul.

Moc vody uplynulo v Rhôny lůně,
říš zázračná se rozplynula v ráz —
kdo vše chce pohltit, ten za to stůně. —
přes krále velké, malé přešel čas...
Vladaře zhltla zapomnění tůně,
jak skořápka v ní bubeník kles' zas.

Když v Paříži se procházel tak jednou
sláb, zjizven, stár, vlas šedý skrání vál,
tu v něm jak ve snu vzpomínky se zvednou
na mládí, dávnou slávu, brzký žal,
rok osmdesátdevět, dobu bědnou,
vzmach Republiky, kterak zemřel král,

našeho Mirabeau hlas hřímající,
jak do Paříže stoupá Marseillan,
na Revoluce pokřik vztekající,
na pozdvižení v massách; Angličan
a Němec, Rus jak všichni ve směsici
jsou rozprášeni do všech světa stran;

on sám v té vřavě, zvuk v tom ohně blesku,
a jeho bubnu statné víření,
jež, Vlasti, zaznívá v tvém bolném stesku,
a muže napájí v té síly plameni,
že srdce ve tvém zachvěla se lesku
a duše prozpěvují v nadšení.

On nezakusil nyvé lásky něhy,
jen slepou láskou miloval zem svou,
a druzi vítězství za války šleby
jím vrcholu cti došli náhodou.
Massena z Nizzy dějin řídil běhy,
Gaskoňan Lanno stal se vévodou,

Jan Bernadotte ve Švédsku nenadále
a v Neapoli Murat králem hned,
neb císař Bonaparte zdeptal krále
a národy svou botkou jako květ, —
on chudý bubeník po slávě malé
zas bubeník jak dřív... Tak jest ten svět!

A potom stáří trpké, zapomnění,
jež věčné odříkání rodívá,
pak chudá mísa, mnišská strava denní
se samotou, jež steskem oplývá...
„Ó," vzkřikl náhle, „slávo, plané snění,
ó zpilé šílenství, ó zdobo marnivá!

Jak lepší mohlo být, vší nechat války,
na březích Durance tam v Cadenetu rád
svou půdu moh' jsem orat bez zahálky
a opatřit si ženu, děti snad,
jak jiní činí v luzích rodné dálky,
kde bylo hnízdo, mír, když byl jsem mlád!"

Tu slza náhle pomočila líci
starého vojína. Dál procházel
ty dlouhé ulice, zdi k nebi čnící,
a vřavou Paříže tím hlukem šel
dál s duší nemocnou a zvolna snící
až k patě Pantheonu, jenž se skvěl.

Ve vzduchu nahoře, Maria Panno!
v tom obrovském a novém průčelí
jest sousoší tak krásně urovnáno
a zlatým písmem vlys plá přeskvělý.
„Od vlasti vděčné velkým mužům dáno!"
Jak divně osud lidi podělí!

„Tambore, zvedni hlavu!" mimojdoucí
naň křičí... „Toho nahoře jsi zřel?"
Ku chrámu, jenž se tyčí v nebe žhoucí,
zveď paprsk čelo, v němž se paprsk chvěl.
V tom slunce ze své kštice zlatoskvoucí
na Paříž dštilo příval světlých střel.

Když voják viděl, kopulí jak svojí
zde ku nebi se zvedá Pantheon,
když se svým bubnem na řemenu v boji
při útoku, jak byl by živý, on
se poznal, hošík z Arkoly jak stojí
nahoře, vedle něj Napoleon! –

zpit v první šílenství své klesl zpátky,
tak sebe vida v také výši stát
nad roky, mraky a nad bouří zmatky
ve slávě, azuru, ve slunci plát,
tu cítil náhle v srdci nával sladký
a rázem mrtev na dláždění pad'!

Domů.

Od Aloisa Jiráska.

(Dokončení.)

V.

Doma pak neměl už žádných příbuzných. Sestřenci tam nebyli. „Anton", mladší, truhlář uchytil se ve Vídni, starší Josef, „jurista", jak mu strýc říkal, dostal se na Moravu k soudu. Nežli až v tyto konce dospěli, trvalo to nějakou chvilku, dobrých šest let. Za tu dobu ovdověl také sollicitator, který byl už po druhé ženat, když se s ním kancelista Pinkava seznámil. Vdovcem však dlouho nezůstal. Jeho krajan utvrdil se ve svém smýšlení o ženštinách, když sollicitator po čase začal vzdychat a někdy si mu, když byli sami, posteskl, že se již neměl ženit, óh, že neměl . . .

To si již kancelista v duchu liboval, jakému trestu on ušel. A vůbec se mu uvolnilo. Starostí o sestřiny chlapce neměl. Posýlat už nemusil, a také si umínil, že by neposlal, kdyby i psali. „Hrabte se," tak už v duchu napřed odpovídal. „Dost jsem ho daleko vytřepal." Myslil Josefa. „Budeš pánem, třeba radou. Pane, radou! Vidíš? Kancelista, radu, to jsem přece něco pořídil."

Šetřil však a škrtil jako dosud a nepřál si nic, nijak si nepřilepšil. Počítal a ukládal. Počítal, že má už jenom osm let do pense, a ukládal jak mohl, sobě na přilepšenou, ale až do pense, nebo na pohřeb. Na ten také vzpomněl. Jedno viděl, — že si již na chalupu nezachová. Ale když nebude míti své, najme si ji, u nich nejsou tak drahé, a se zahrádkou. Zřídí si to ve stavení, čistě a zahrádku. Viděl ji nevelkou, třeba jen v ostávkovém plotě, za ní kousek louky, u té potůček, olše. Na jaře bude rýt, kopat.

Na to myslíval nad starým čížem, nad ovsem a lnem, které se u nich doma tak dařily a které měl rád. A mihly se mu vesnické zahrádky za prvního jara, s vyrážející hlavaticí, přikrytou roštím, na jarním slunci . . . On hlavatici nebude mít, ale trochu zeleniny si nasází, a květiny, karafiáty, boží dřevce, mariánku, mátu, dymian, satorku a nějakou růži. A v létě odpoledne, až tam bude stín, sedne si do zahrádky, pokouří. V neděli půjde do městečka, zastaví se na víno, a třeba by moh' mít sám nějakou láhev lacinějšího. Sklípek bude . . .

A bude tam svatý pokoj, žádné klanění, nic, a budou ho mít v úctě. Někdy přijede Josef, „jurista", někdy ho třeba on navštíví, a Josef, adjunkt, nebo snad už soudce, zavede ho mezi ostatní, na víno dopoledne nebo večer do besedy a bude sedět třeba s rady . . .

Proto již ani jednou nezadal o dovolenou, ani jednou se již domů nepodíval. Nechával si všecko až do pense, pak že toho užije. Zatím na domov jen vzpomínal a o něm mluvil se sollicitatorem, o mladých letech, jak u nich bývalo, o starých lidech, kdo ze známých umřel a kdy měl pohřeb. Kancelistovi se pokaždé mihl jejich hřbitov pod lipami, jak je tam ticho, slunečno a pěkně. Někdy se u stolu v hospůdce do „těch strejců" tak zabrali, že se jim až smáli. Časem pověděl kancelista, co Josef, adjunkt psal, někdy huboval, že dlouho nepíše, pak přišla zas Italie, bitva u Novary, nebo Piazza d'Erbe s melouny červeného masa plného much.

Někdy si starý sollicitator tajně na ženu posteskl nebo zahuboval, ruce se mu teď ještě více třásly, někdy se rozhovořil o Jeníkovi, synovi z prvního manželství, jenž chodil do reálky a pak do obchodní školy, jenž byl jeho jediná radost i naděje . . . Pak přišla třeba zas Kimpeluňská výprava, nebo rada Schiedeck-Žídek. Všecko pořád jedním během, v hospůdce i doma. Občas jen vykonal kancelista Pinkava zvláštní procházku. To chvátal přes most a šel dál, dál po nábřeží a tiskl pravou ruku pořád na srdce, nad nímž v náprsní kapse měl svou spořitelní knížku . . . Pak se zase vrátil domů a zavřev dvéře, schoval knížku do starého kufru, dolů do škatule, kde měl vojenský „abšíd" a ostatní listiny. To všecko konal spokojeně, vesele, a když kufr dobře zamkl, přecházel pokojíkem nebo se zastavil u ourody nad čížem a tiše si pohvizdoval, nebo v duchu těšil číže, jenž oddychoval a oči přivíral, aby kamarád, on, číž, počkal, až doma, až doma!

Časem mu v takové chvíli, když si tak chalupu upravoval nebo zahrádku zřizoval, napadlo, co někdy sollicitator říkal, když byl rozmrzelý nebo nespokojený:

„A co je člověk, co má, že se tak pachtí za štěstím. Co je štěstí! Klouzačka! Člověk se z daleka rozbíhá, aby se kousíček svezl a hladce jel, a už — fiík — jsi u konce, nebo bác a ležíš na zádech."

To se kancelista na mysli zarážel a říkal si v duchu nevěda kudy kam:

„Ale vždyť — ale vždyť — —" Až se resignací utěšil:

„Nu, a kdyby! Aspoň tam budu ležet. To budu. Aspoň to! Pěkně na vršíčku, pod lipami."

VI.

Už mu jen rok scházel do pense. Když se na podzim díval na hlínu v truhlíčku na okně a na hrnek, v němž pěstoval len, pomýšlel, že již je k jaru naposled „oseje", a za rok že již bude doma vídat celé lány lnu krásně zeleného i kvetoucího, a mezi ovsy a jiným obilím že bude chodit, a to že se bude procházet a kouřit.

*

Číže teď častěji pozoroval a přehlížel. Měl o něj starost, aby se té pense dočkal. Rád by ho s sebou domů dovezl, kde ten zelený krajan za mládí vesele poletoval. Přál by mu to, aby se odtud dostal, z těch zdí, z té tmy, ven do zelena, do světla. A číž se držel, t. j. vytrvale meškal na dně klece, rozčepejřený, oči přivíral, oddychoval nemoha už ani zobáček sevřiti; někdy se i ozval, pořád stejně, a nebylo na něm pozorovati, že by s ním bylo hůř.

Za to to na druhém, starém krajanovi pozoroval, na sollicitatorovi Krejčím. Bývalť někdy jako zařezán, málomluvný, až si posteskl. A vždycky to bylo o ženě, co mu dělá, jak ho souží a Jeníka, syna, že mu pořád vyčítá a hochovi také, co již stál, že by mu tatík všecko vrazil: teď když Jeník školu vychodil, že se válí doma, že sotva měsíc na místě pobyl a že už zas přišel domů jim na krk. Že pro nemoc musil, a že dlouhou nemocí přišel o místo, toho nedbala, a jen vyčítala synovi lenost, a že celou zimu se bude doma povalovat. Syna to trápilo, a tatík neměl dost síly, aby ženu skrotil.

Na štědrý den odpoledne přišel z nenadání ke krajanovi kancelistovi. Ten právě rozsvěcoval lampu. Návštěvou byl překvapen. Krejčí málo kdy přišel k němu do bytu, a dnes ho teprve nečekal. Ale viděl ho rád. Sám byl už od poledne rozmrzelý, nějak rozčilen. Čekal psaní od sestřenců, myslil, že mu adjunkt pošle nějaký dárek. Ale nepřišlo nic, ani psaní. Byl už z toho zlostný. Jindy psali vždycky v čas, a napřed, to když něco čekali. Teď on čekal, a již dvéře sám otvíral, jak se venku ozvaly schody, mysle, že jde poštovní posel. Zapomněli . . . Dřív nezapomínali, opakoval si, a že je zle, když už na člověku ani nic nechtějí. To je na dobro zapomenutý.

V tom přišel krajan sollicitator. Přece někdo si vzpomněl! Vítal ho, ale hned si všiml, že má ruce červené, že je zkřehlý a při tom ve tváři ne jako jindy. Nesedl, jak ho Pinkava pozval, přešel rozčileně dvakráte pokojem, zastavil se, a jak promluvil, zachvěl se mu hlas.

„Kamaráde, příteli —“ začal — „nejdu tě zvát na večeři“ a smutně se usmál. „Rád bych, to víš, měl bych . . . Ale jaká pak radost u nás, to víš. A dnes zrovna — Ale co“ a dlouhý suchý sollicitator postrkuje blíže k očím brejle, jež opocené prve sešoupl, „co bych o ženě — Jdu ti povědět, co nesu Jeníkovi štědrého večera. Ten bude mít radost!“ a starochovi svitlo obličejem. „Moh' by mít, to je pravda — Byl by šťastný člověk, měl by budoucnost. Bože! To by mně spad' kámen, a jemu! Chudák!“

Odmlčel se, jakoby nevěděl, jak dál.

„Máš pro něj místo,“ ozval se kancelista, jenž s účastenstvím poslouchaje blíže postoupil. Sám to rád slyšel, přál jim to; hoch byl hodný, a tady ten starý —

„Měl bych, mám, ale —“ Tu sollicitator utichl a pohlédl se strachem přes brejle na krajana. „Kamaráde, když jsem o tom místě zvěděl, letěl jsem tam a plný radosti — ale — kdyby nebylo — víš, kauci chtějí, ta musí být —“ vyrazil — „A brzo; místo se obsadí hned. Nechytneme-li to teď, místo je pěkné, krásné —“ a začal o něm vykládat, až pověděv opět se na krajana podíval, jakoby váhal, jakoby čekal . . .

Pinkava zamrkal, pohladil spánek, pak zvolna řekl: „Ty myslíš — jako abych tu kauci —“

„Kamaráde! Půl hodiny jistě jsem chodil před domem, nežli jsem k tobě vešel. Vím, jaks ty peníze ušetřil. Ale nemám kam jít, a hoch, víš, Jeník — a já bych měl pokoj — Kamaráde! —“ a tu jak stál proti kancelistovi, sepjal ruce a sepjaté zdvihl je proti němu. Byly červený a třásly se, a hlas se mu třásl.

„Jeník ti to všecko řádně splatí, sám to hned nepotřebuješ — kamaráde — půjč —“

Pinkava mu mírně stáhl ruce dolů. Nemohl se na něj starého, šedivého tak dívat. Bylo mu ho líto.

„No, víš,“ pravil nerozhodně, „já jsem — Do pense je skok — Ale hoch je hodný —“ Nedomluviv obrátil se pojednou a otevřel kufr. Odtud vytáhl tenkou spořitelní knížku a drže ji v ruce pravil:

„Je na čtyři sta.“

„To je dost, —“ vpadl rychle Krejčí vzpružen nadějí.

„Víš, to si chystám na pensi a nebo, kdybych tady umřel, tady v Praze, do té doby, tak ať mě převezou k nám, domů; tady nechci ležet — Tady,“ z knížky vytáhl papír, „mám už nápis na pomník, rodičům — nám všem. Budeme pohromadě, víš tam na kopečku u nás“ — Chtěl se usmát, podíval se na sollicitatora, ten na něj, a oči starých brachů se zalily slzami. — — —

Když kancelista Pinkava osaměv, kufr zavíral, spořitelní knížku do něho neuložil. Neměl ji.

VII.

Po těch vánočních svátcích, v únoru, za ošklivého dne, déšť se sněhem padaly do bláta, ubíral se k malostranskému hřbitovu nevelký, pohřební průvod. Za rakví kráčelo několik úředníků, několik žen. V čele však jakoby nejbližší příbuzný sollicitator Krejčí a vedle něho mladý muž, jeho syn. Vyprovázeli kancelistu Pinkavu.

Před třemi dny padl náhle nedaleko kamenného mostu raněn mrtvicí. Odvezli ho, a do večera skonal, nenabyv vědomí. Sollicitator Krejčí byl tím neštěstím ohromen, všechen od sebe, on i jeho syn. Litovali krajana, a s tou smrtí jeho padla na ně povinnost.

Zvláště starý ji cítil. Marně se však namáhal i syn; za tu krátkou dobu nesehnali tolik peněz, aby mohli dát svého dobrodince převézt „domů“. Marně také sollicitator telegraficky prosil Pinkavova sestřence adjunkta, aby vyplnil strýcovo přání; sám se při tom přihlásil ke dluhu a oznámil, že strýc ty peníze určil na svůj pohřeb domů. Adjunkt odpověděl, že je churav, na pohřeb že v tom nečase nemůže. O tom, aby byl strýc domů převezen, se ani nezmínil.

U otevřeného hrobu starý sollicitator opět zaplakal. V ten okamžik, za toho smutného dne živěji pocítil nebožtíkovou tíseň a úzkost z velkého hřbitova a touhu odpočinout doma . . . A byl sklíčen, že on to zmařil, že vlastně k vůli němu . . .

Po pohřbu se zastavil v Nebovidské ulici v domě, kde nebožtík krajan bydlil, a kde on, sollicitator, ubytoval u domovnice Pinkavova číže. Když ho po smrti krajanově bral s okna, aby ho dolů odnesl, všiml si, že oves v truhlíku již klíčí . . . Číže by si byl rád sám vzal domů, a hleděl ho. Věděl však na jisto, že by mu ho žena vy-

hodila. I uvolil se domovnici, že bude na něj platit, a po pohřbu se u ní zastavil, aby jí hned něco dal. A chtěl se na ptáka podívati.

„No, ten dlouho u mne v nájmu nebude,“ povídala domovnice. „Podívají se —“ a ukázala na rozčepejřeného ptáka, jenž přitisknut ke dnu klece těžko oddechoval. Sollicitator se na něj díval, pak ohlédnuv se tmavou, dusnou světničkou pokývl mlčky hlavou, a myslí se mu mihlo, jak nebožtík na pražské povětří huboval a jak mluvil o zelenu, o potoku a olších, o zahrádce . . .

Atropa belladonna.

List ze svého herbáře. Podává Boh. Bauše.

Přináším si více dojmů nežli květin ze svých exkursí. Za to tyto sušené mumie vzbuzují ve mně živé obrazy plné života a lokální nálady onoho místa, v němž rostlinu jsem sbíral. Jednotlivý člen vytržený z celku může sám o sobě býti krásným — oduševněným stane se teprv v přirozených svých poměrech. Tu oblétalo mou květinu plno mušek, nápadníků i vetřelců, kapka rosy třásla se v záři sluneční a libou vůní dýchalo okolí. Aneb stála v pošmourném zákoutí, vše tvorstvo míjelo zlověstnou barvu i vůni její, nikdy nepolila ratolesti její plná slunce zář, neb hynula by v jasu denním. A podobně účinkovaly zjevy přírodní po staletí; ale člověk ve své obmezenosti brzy slídil jen po hmotném užitku, brzy hrůzou jat byl před neznámými silami, brzy v přírodě hledá prázdný schematismus jmen, neb pídí se po účelnosti druhů; dnes vynáší do nebe účinky některého modního léku, zítra upadá v nevděčné zapomenutí vše, co poskytovalo po staletí úlevu a útěchu celým pokolením. Dnes horuje se ovšem pro přírodu a vše hrne se do hor, na vyhlídky, do lesů. Hory, louky, lesy, vodu, na ty patřiti může ovšem každý, ale nalézti pravý styk s přírodou a ponořiti se do tajůplného života jejího, není věc každého.

Již starý Seneca praví: „Crede mihi, res severa, verum gaudium!“ (Věř mně, věc krušná, pravá radost!)

A tak, milý čtenáři či čtenářko, zkusme pochytiti šťastnou chvilku a sestupme v šeru ranním třeba na stanici Zbečně, na Berounce položené. Ve starobylé této osadě, starší Křivoklátu, dnes jednoduché farní vsi, ústí potok Kličava a podél této pustíme se k tajemné zřícenině Jivnu. Ale kdybychom kamkoli kroky své namířili poznati kus zátiší volné přírody, hlučná společnost se nám nehodí. Dosud lesy, luka i vody naše jeví plno zjevů života, avšak ty všechny prchají a skrývají se před hřmotným zjevem člověka. Při nejmenším šelestu proměníme se v sloup a staneme nehybně; cosi indianského musí míti, kdo odlouditi chce přírodě kus obrazu volného pohybu. Zvíře nesmí tě viděti, slyšeti ani větřiti. Proto lovec šatí se v barvy šedé a hnědé, jako jest půda a kůra stromů; tvé límce a manšety neb bílé šaty jsou postrachem zvěře drobné i vysoké. Bílý list papíru zavěšený na větvi účinkuje více na zapuzení zvěře nežli sebe hroznější hastroš. Ale i hlahol hlasů, zvuk krokčejů, ano i výpar člověka zapuzuje vše, co se hýbe a skáče.

Ale jen klidně postojme a důvěra tvorů se vrátí; zapomenou na vyrušení; veverky slabě hrochtajíce počnou honiti se od větve k větvi, divoký holub zalétce k potoku, by se napájel, celá rodina srnek vystoupí z houští, jen občas hlavy zvedajíce a směrem, kde stojíme, upřeně pátrajíce. A v potoce slabá vlnka naznačuje nám plovoucího hraboše vodního, jenž záhy usedne na vyniklém pařezu, by kořen rosičky vodní ohlodával. A jako malá myška kmitne se rejsek, zmizí však v kameni hráze. Lehký stín přelétl nám nad hlavou; zašelestily perutě velikého káněte lesního.

Tak kráčejíce a občas postávajíce dostaneme se k oboře. Cestu neokazují nám veselá znamení turistická, pásky červenobílé; naopak výstražné tabulky nevlídně zadržují krok náš.

Mohli bychom ovšem jinam do lesů obrátiti krok svůj; ale proč lákají nás nepatrné trosky, pobořené zdi a opuštěné příkopy zříceniny, o nichž historie nezanechala nám skoro více než pouhé jméno? Právě spějeme k místu podobnému. Vysoké kmeny tvoří sloupy, na nichž větve u značné výšce spojují se v klenby. Kroky naše šustí v opadlém listí, jež vysoko půdu pokrývá, neb nikdo zde nehrabe. Avšak přece někdo; — právě to zašustělo v houští, toť vyplašený jelen; a zde čerstvé stopy, ano i hrabáno v listí.

Poštěstilo se nám již dříve nalézti v zemi ony lahodné houby zvící lískových ořechů, černavých kulovitých, na povrchu rýhovitými bradavkami pokrytých. Jsou to lanýže; nenáležejí sice k témuž druhu jako světoznámé lahůdky francouzské, avšak ani chutí ani lahodnou vůní nezadají těmto.*)

Průvodce okazuje nám, jak jeleni právě v půdě hrabali, po lanýžích slídíce.

Nyní stoupáme a octneme se u polovyschlého rybníka, jenž prý hrad Jivno vodou zásoboval. Jsme tedy zřícenině na blízku, bloudíme však, neb žádná stezka neokazuje k místu hledanému. Všude povalují se zpuchřelé větve a zetlelé kmeny, v nichž nalézáme kukly hmyzu. Habry a duby tvoří zvláštní skupeniny pěti až šesti kmenů ze společného kořene vyrážející.

Však již ocitli jsme se na ostrohu, jenž za hlubokým příkopem okazuje nízké rozvaliny, vše zastíněno majestátnými stromy, jež zakrývají snad hlučné někdy sídlo lovecké.

Mohutný javor zapustil své kořeny jako spáry do starého zdiva. Zeď se drobila a nižila, javor však uchvácené kameny nepustil, a tak vidíme je nyní pevně vklíněné do kořenů nepokrytých. Sledujeme komnaty, zasypaná sklepení, pobořené krby, jež Al. Jirásek ve svém historickém románu „Mezi proudy“ rozmarnými postavami nám oživil. Co zde vidíme, více dráždí nežli uspokojuje naši zvědavost.

*) Lanýže křivoklátských lesů nejsou téhož druhu s italskými a francouzskými druhy Tuber melanosporum a brumale, jsou však příbuzné s druhy Tuber aestivum a mesentericum. Srovnej zprávu prof. Velenovského ve Vesmíru roč. XX. str. 58.

Hle tu před nejzapadlejší klenbou, v šeru zdí očernalých rozkládá přes metr zšíří přímé větve své rulík zlomocný.

Milý čtenáři! rulík, jak víš, není právě nic vzácného; viděl jsi jej snad v botanické zahradě, snad ve světlých mýtinách někde v lese. Ale zde v tom šeru lesním, v rozvalinách hradu, v samotě a tichu až příšerném, učinila na nás rostlina hluboký dojem. Krásné černě lesklé bobule, pravidelně podél celé větve za listím vyzírající, pošmourná zeleň, celý ráz rostliny na pověstnou mandragoru upomínající, vábí a láká svou mystickou povahou.

Jedovatý jest ovšem rulík jako více méně všechny lilkovité, ale blahodárně účinkovaly léčivé jedy z nich, ano byly snad jedinými účinnými léky v hrozných dobách středověku, kdy lid neměl lékařů, ale různé nemoci, malomocenství, mor, hlad, chudokrevnost hromadně celé vrstvy jeho napadaly. Mimo arabské a židovské lékaře, které králové draze si platili, praví Michelet,*) léčilo se v středověku jen přede dveřmi kostelu, svěcenou vodou: „Hřešili jste a Bůh vás tresce: velebte jej, neb odbudete si takto část trestů již na tomto světě; oddejte se do vůle boží, trpte, mřete: církev má pak své modlitby za zemřelé.“ A lidé v bídné své malomocnosti poddávali se osudu. Ale ne všichni. Ženy ode dávna zkoušely léčivé síly bylin; za vděk nazvány čarodějnicemi; pokud se do strachu mísila i úcta k nim, i „moudré“ neb „krásné paní“ a „belladonna“ jest symbolická jejich rostlina.

Právě potměšilé, velmi nebezpečné rostliny, které konejší a dráždí zároveň, staly se protijedy trýzni celých zemí. Náležela ovšem odvaha k tomu, sáhnouti po lécích tak nebezpečných. Nicméně staly se lilkovité „těšitelkami“ (solaney odvozují též od lat. solari = těšiti), které opatrně použity často vyléčily neb bolest umírnily. Veliký a mocný lékař doby renaissanční Paracelsus prohlásil, když roku 1527 v Basileji spálil všechny staré řecké, arabské a židovské knihy lékařské, že ničeho neví, nežli čemu naučil se z lidového léčení babiček, čarodějnic, pastevců a katu; tito bývali obratní ranhojiči i zvěrolékaři.

Vzpomeňme si, že u nás až do r. 1753 nebývalo lépe. Slovutný náš chirurg Dr. Vilém Weiss ve svých „Dějinách chirurgie v Čechách“ (v Praze 1891) stručně líčí, jací lidé u nás choroby chirurgické léčili: byli to dryáčníci a mastičkáři, různá sběř z Německa přišlá, pro kterou již A. D. z Veleslavína nazval Čechy „špitálem říše německé“; pak kati či mistři popravčí, kteří měli aspoň z tortur značnou zručnost, dále pohodní, ovčáci a pastýři.

Ale ke komu měly se obrátiti ženy v těchto trudných dobách? Nikdy nebyla by se žena tehdy svěřila muži se svými tajemstvími; jen čtěme o poměrech středověku bez okrášlení romantismu. Kdo tu vládne? Bezmezná jest moc feudálů a surových žoldnéřů; všude necudnost a smyslnost nevýslovná. Strašná bída ostatních nejvíce spočívá na ženě. A tato obrací se o radu jedině k čarodějné babici, která jest její jedinou důvěrnicí i lékařkou.

A v solaneích poznána celá stupnice účinků.**) Již vábná potměchuť vzbuzuje zvláštní dráždění a chuť nejprve medosladkou, pak hořkou. Na venku děti, ač o jedovatosti potměchuti poučovány, neodolají pokušení kůru kousati.

*) J. Michelet „La sorcière“ 1862; z duchaplného, ovšem poněkud fantastického díla tohoto jsou též některá data následující sem pojata.

**) Michelet čerpá zde z díla Pouchet-a „Botanique genéral, a monografie o Solaneích, v niž hojné jsou doklady z Matthiola, Porty, Gessnera, Souvages-e, Gmelina a j.

V hrozných dobách kožních vyrážek dobře posloužila as potměchuť; ale k čarodějným bylinám brány prudčí jedy, jaké poskytují právě durman, blín a rulík. Dívčice vyrážkou znešvařená i k nebezpečnějšímu byla by sáhla jedu, když opět po něm krásy nabyla.

Nejhorší pověst již od starověku má blín, odporný svým vzezřením a zápachem: ve všech částech jsa jedovatý, budil odpor i hrůzu, ale výtažek jeho ve víně dle starých mírní zimnici, bolest a hojí rány. Staří Gallové napouštějí blínem jedovaté šípy a kopí, nať působí závrať, ospalost, třeštění.

Co Hamlet tuší, slyší zděšen z úst ducha otcova:

— když v zahradě jsem spal,
jak to můj po polední obyčej,
v jistý ten čas přikrad' se stryjec tvůj
s láhvičkou proklatého blínu*)
a v otvory mých uší vylil jed
ten žžíravý, jehožto účinek
taký jest lidské krve protivník,
že rtuti rychlostí se hned rozbíhá
do všech tělesných cev a průchodů
a náhlým chvatem staví v každé žilce
a sráží jako ostré kapky v mléku
zdravotnou, čistou krev. — Taktéž i mně!
V okamžení lišej mě osypal
jak Lazaru, svrbným, přehnusným strupem
hladkého těla povrch.
A tak mne spícího oloupil bratr
o život, korunu a královnu.

Čarodějky nepopíraly při výšetřování moc, jakou lid ve své bezedné pověřčivosti jim přičítal; a při brutálnosti soudů středověku, kde lekvary nebyly zkoušeny, aniž jaké pokusy jimi činěny, odpravovalo se vesele dle hnusné knihy „Malleus maleficarum“. Mandragorou (rostlina lilkovitá v Evropě jihovýchodní rostoucí, nejhojnějším způsobem ve středověku užívaná, viz vyobr. a popis ve Vesmíru roč. VII. str. 64.), u paty šibenice psem vyhrabanou, dovedly prý lidi poblouzniti, zvlášť ženy rozvztekliti, ano i ve zvířata proměniti. A hroznější bylo ještě bláznění, jež durmanem prováděly, neb lidé po užití k smrti se utancovali, vědomí pozbývali, co nejpošetileji si počínali.

Posunčina či tanec sv. Víta bývala ve středověku epidemicky rozšířena. Jedem z rulíku léčívali posunčinu, ač především na nervy účinkuje a k tanci nutí. Byla to smělá myšlénka homoeopathie; léčení opačné, jak Michelet praví, úplně odporují léčení, jaké křesťané od Arabů a židů přijali.

Byla to prý ďábelská myšlénka užívati k léčení jedů a činiti opak toho, co zbožný a svatý svět konal; církev jen duchovními prostředky, modlitbou, svátostmi chce účinkovati i na tělo, ďábel hmotnými prostředky působiti chce i na ducha; vášeň, lásku, zapomenutí, sny budí i konejší svými jedy.

*) V překladu použil J. J. Kolar místo blínu (henbane) „bolehlav“, maje tento za známější rostlinu jedovatou; avšak právě ono líčení účinku blínu jest u Shakespeara pro tehdejší dobu karakteristické.

Buď jak buď, rulík, snad z vděčnosti Belladonna zvaný, tiší křeče při porodu, uspává utrpení matky; teprv v druhé řadě slouží ješitnosti ženské; zorničky po vstříknutí do oka se rozšiřují, tak že atropinem lesku a ohně nabývá. V Italii ze šťávy též krášlicí vodičky k uchování čisté jasné pleti vyráběli.

Moc uspávací byla již Xenofontovi dobře známa; dle Montanusa namíchali Skotové šťávy rulíkové do nápoje, kterým válečné vojsko dánského krále Svena uspáno a nato, přepadeno jsouc, snadno podlehlo.

Linné nazval proto rostlinu Atropa, po bohyni smrti, která v podsvětí nelitostně přestřihuje nit života, druhými oběma sudičkami upředenou. A tak octli jsme se již ve střízlivé, ale světlé době vědy lékařské, která podnes alkaloidu z rulíku připraveného, totiž atropinu užívá v očním lékařství, při nemocech nervových, někdy i prsních proti pocení, při křečích, padoucnici, co protijedu při otravě morfiem a j.

Již není třeba o půlnoci neb jen na štědrý večer o jedenácté hodině rulík dobývati a různá pravidla při tom zachovávati, by zlý duch, jenž bylinu hlídá, byl oklamán (srov. Sobotka, Rostlinstvo o pověrách); pochopujeme, jak ve středověku slepé a ze strachu ukrutné množství kamenovalo a topilo zlou čarodějnici, která jedovaté rostliny sbírala a lekvary prokleté připravovala.

Dnes již sotva dle jména znají rostliny. „Znáte tu rostlinu?“ tážu se babky, jež tu v lese kopytník sbírala. „To je oměj, to my známe; má-li kdo apostemu, dává se to pro ulehčení; a jaký dlouhý kořen to má, jako petržel, ale svraskalý a plno vláken.“ A co s tím kopytníkem? „Tím léčíme koně.“

A opodál mineme rodinu cikánskou, která tu na rožni cos peče a v bídné káře veškeren svůj majetek má složený. Ble ti mnoho se nezměnili od svého příchodu do Čech před 400 lety; jim přičítá se rozšíření zlopověstného durmanu.

Vracíme se slunným údolím, kde olše voní a potok bublá! Vše, co jsme viděli, zříceniny, rulík, durman, cikáni připadá nám jako zbytky pošmourného středověku. Příroda zůstává vždy mladistvá a svěží, jen v té dlouhé tragoedii člověka mění se stále osoby.

Amnestie.

Ze sbírky Cuentas de Marineda. Napsala Emilia Pardo Bazánová.
Ze španělštiny přel. A. Pikhart.

Ze všech žen, které mydlily prádlo ve veřejné prádelně v Marinedě a křehly za březnového rána krutým mrazem, byla posluhovačka Antonie nejvíce zkřivena, nejvíce vysílena, ždímala nejmenší silou a valchovala prádlo nejméně durazně: často přerušila svoji práci a přejela si rubem ruky zčervenalá víčka, a krůpěje vody a bublinky mýdla vypadaly na její zvadlé pleti jako slzy.

Družky v práci pohlížely na Antonii soustrastně a pronášely čas po čase ve hluku rozprav a sporu pololhlasně několik krátkých slov, promíšených výkřiky úžasu, rozhorlení a hněvu. Celá prádelna znala do podrobna útrapy posluhovačky a nalézala v nich důvod nekonečných výkladův: nikomu nebylo neznámo, že nešťastnice, provdána za mladého řezníka, žila před lety s matkou a manželem v předměstí před hradbami a že žila s rodinou v poměrech příznivých, díky vytrvalé práci Antonie a úsporám stařeny, které si nastřádala ode dávna překupnictvím, vetešnictvím a půjčováním peněz. Nikdo také ani v nejmenším nezapomněl na ono smutné odpoledne, ve kterém byla stařena zavražděna a víko truhlice, v níž skrývala svoje úspory a nějaké zlaté náušnice a drobnosti, roztříštěno; taktéž nikdo nezapomněl na hrůzu, jakou vzbudila v obecenstvu novina, že lupičem a vrahem byl manžel Antonie, jak ona sama prohlásila, dodávajíc, že až do té doby sžírala zločince toho touha po penězích tchyně, kterými chtěl zříditi si vlastní hernu. Nicméně se pokusil obviněný prokázati alibi, opíraje se o svědectví dvou neb tří přátel z krčmy, a tak se stalo, že místo na šibenici přišel na dvacet let do žaláře. Veřejné mínění nebylo tak shovívavo jako zákon: krom svědectví manželčina byl ještě jeden převážný důkaz: rána nožem, kterou byla stařena zavražděna, rána přesná a správná, bodnuta se shora, jakou zabíjejí řezníci prasata, nožíkem úzkým a velmi špičatým, aby vjel do masa. Obecenstvo nepochybovalo, že stihne vinníka popraviště. A osud Antoniin počal buditi posvátnou hrůzu, když se rozšířila poplašná zpráva, že se na ni manžel zapřisáhl na den, kdy vyjde ze žaláře, protože naň svědčila.

Když se narodil Antonii syn, nebyla s to ho kojit, tak byla slaba a vysílena i umořena úzkostí, kteráž ji od onoho zločinu napadala; a protože neměla peněz pro kojnou, přikájely ženy v té čtvrti, které měly dítě u prsu, po řadě stvořeníčko, jež bylo stále slaboučké, protože bylo procítilo všechny úzkosti své matky. Když se poněkud sebrala, oddala se Antonie horlivě práci a, ačkoliv měly její tváře neustále onu zamodrale bledou barvu, jakou vídáme u churavých srdcem, vrátila se přece zase její píle a milé její chování.

Dvacetiletý žalář! Za dvacet let (rozvažovala v duchu) může zemříti on, nebo mohu zemříti já, a do té doby ještě mnoho vody uplyne. Pomyšlení na přirozenou smrt ji nezaráželo; děsila ji pouze představa, že se její manžel vrátí. Marně ji utěšovaly sousedky, budíce v ní pravdě nepodobnou naději, že zlý vrah bude činiti pokání, že se napraví čili, jak říkaly ony, „přijde na jiné myšlénky“: Antonie vrtívala při tom hlavou, šeptajíc zasmušile: On? Na lepší myšlénky? Jako že nesestoupí Bůh sám s nebe a nevyjme mu to srdce psí a nedá mu jiné...

A když mluvily o zločinci, pobíhal jí po těle mráz.

Ale konečně, dvacet let, toť mnoho dní, a čas utiší i nejkrutější žal. Někdy si Antonie představovala, že to vše jest pouhým snem, anebo že úzká branka žaláře, která se zavřela za odsouzencem, ho již nepropustí, anebo že zákon, který přece dovede trestati zločin první, dovede také zabrániti zločinu druhému. Zákon! Ta nor-

mální bytost, o které si Antonie utvářela tajemnou a zmatenou představu, byla nepochybně silou hroznou, ale ochraňující; železná to ruka, která ji zachytí na pokraji propasti. A tak se pojila s bezmezným strachem nekonečná důvěra, zakládající se v čase přešlém, jakož i v tom, který ještě až do ukončení trestu jeho zbýval.

Zvláštní to vratkost událostí! Král jistě nepomyslil, když, oděn uniformou vrchního generála, prsa vyzdobená řády a odznaky, podával před oltářem ruku princezně, že tento slavnostní akt způsobí nekonečnou hořkost ubohé posluhovačce ve vzdáleném městě provinciálním! Když se Antonie dozvěděla, že byla jejímu manželu udělena milost, nepromluvila ani slova, a sousedky ji spatřily seděti na prahu dveří se sepjatýma rukama, hlavu skloněnu k prsům, co zatím dítě, zvedajíc smutnou tvář churavého tvora, škemralo.

„Maminko, ohřejte mi polévku, pro Boha, mám hlad!"

Dobrácký a štěbetavý sbor sousedek obklopil Antonii: jedny připravovaly jídlo pro děcko, druhé utěšovaly matku, jak dovedly. Je hodně hloupá, že se tak rozčiluje! Ave Maria Purissima! Vypadá to, jakoby ten člověk neměl jiného na práci nežli přijíti a zabiti ji. Vždyť jest přece krajský soud, díky Bohu, a nejvyšší soud a pomocní; může požádati o pomoc četníky, alkalda . . .

„Jakého alkalda!" řekla hluchým hlasem, pohlížejíc zasmušile.

„Nebo gubernatora, nebo presidenta soudu, nebo městského velitele: měla by jíti k advokátovi, aby zvěděla, co ustanovuje zákon . . ."

Dobrosrdečná jakás mladice, provdaná za strážníka, navrhla, že pošle svého manžela, aby mu, darebákovi, nahnal strachu; jiná, prudká a snědá, se nabídla, že bude každou noc spáti v bytě posluhovačky: úhrnem se vyskytlo tolik a tak rozných projevu sousedského zájmu, že se Antonie rozhodla něco učiniti a, aniž by skončila sezení, určila, že promluví s právníkem, co jí poradí.

Když se Antonie vrátila z porady, bledší než obyčejně, sbíhaly se ze všech bytů a světnic prostovlasé ženy zeptat se, co nového, a tu se ozvaly výkřiky hrůzy. Zákon, na místě aby ji chránil, nařizoval dceři oběti, aby žila pod jednou střechou v manželském svazku s vrahem!

„A to jsou zákony, božský Pane na nebesích! To je darebáci, kteří je dělají, lehce snesou!" volal sbor rozhorlen.

„A není tu nějaká pomoc, osobo, není tu nějaká pomoc?"

„Praví, že bychom se mohli rozejíti po něčem, co nazývá se rozvodem."

„A co jest to ten rozvod?"

„Velmi dlouhý proces."

Všem klesly beznadějně ruce: procesy se nekončí nikdy, a ještě hůře, skončí-li se, protože vždy prohraje nevinný chuďas.

„A při tom," dodala posluhovačka, „bych musila dříve dokázati, že se mnou manžel zle nakládá."

„Pro Boha! Což ten tygr nezabil její matku? To není zlé nakládání, he? A neví už i každá kočka, že jí vyhrozil, že ji také zabije?"

„Ale když to nikdo neslyšel . . . Advokát povídá, že žádají přesné důkazy . . ."

Vzniklo jakési spiknutí. Některé ženy rozhodly se, jak prohlásily, podati žádost na samého krále, žádajíce o odvolání amnestie: a budou spáti po řadě v domě posluhovačky, aby se mohla chudák vyspati. Na štěstí přišla třetího dne zpráva, že byla amnestie pouze částečná, a že trestanci bude ještě několik let vláčeti okovy. Noc, ve které se to Antonie dozvěděla, byla první, v níž se nekrčila na lůžku s očima vytřeštěnýma hledajíc pomoc.

Od tohoto lekání uplynulo více než rok, posluhovačka, zaujata prostou prací, nabývala opět klidu. Jednoho dne se domníval sluha z domu, kdež posluhovala, kdož ví jakou radost že způsobí té bledé ženě, jejíž muž jest v žaláři, a řekl jí, že jest královna s útěžkem a že při narození děcka bude najisto udělena amnestie.

Posluhovačka myla schody a když uslyšela tuto zprávu, odhodila věchet a stáhnouc sukně, které měla podvinuté k pasu, vyšla mechanicky němá a studena jako socha. Na dotazy potkávajících odpovídala, že jest churava, ačkoliv byla ve skutečnosti úplně zničena, a nebyla s to pozvednouti ruce k nějaké práci. Den královského porodu oznamovaly výstřely děl, jejichž dunění jí znělo v lebce, a když jí někdo řekl, že se narodilo děvče, počala doufati, že by hoch způsobil ještě obsáhlejší amnestii.

Ostatně proč by se mělo dostati amnestie právě jejímu manželu? Již mu udělili milost jednou, a zločin jeho byl hrozný: zabil bezbrannou stařenu, která nikomu nepřekážela, a to pro několik mizerných zlaťákův! Děsná scéna se zjevila znovu před jejíma očima: zasloužil milost dravec, který dovedl tak hrozně bodnouti? Antonie se pamatovala, že měla rána bílé okraje, a zdálo se jí, že vidí krev, ssedlou vedle lůžka.

Uzavřela se doma a seděla po celé hodiny na stoličce u ohniště. Bah! Když už ji mají zabít, bude lépe, zemře-li jen tak.

Pouze žalostný hlas děcka jí vyrušoval z hlubokého zamyšlení.

„Maminko, mám hlad! Maminko, kdo to je u dveří? Kdo to jsem jde?"

Ale konečně jednoho pěkného slunného rána pokrčila rameny a šla s uzlem špinavého prádla ku prádelnám. Na soustrastné otázky odpovídala chabě a úsečně a oči její se upíraly neurčitě, jakoby pomateny, do mýdlové pěny, která jí stříkala do obličeje.

Kdo to přišel do prádelny s neočekávanou novinkou, když Antonie již skládala vyprané a vyždímané prádlo a chtěla již odejíti? Vymyslil ji někdo jen z útrpnosti, či to byla tajemná zpráva neznámého původu, která v předvečer událostí, důležitých pro osady či jednotlivce, polétá a šumí vzduchem? Jisto jest, že chudák Antonie, když to slyšela, přitiskla maně ruku k srdci a klesla na znak na mokrou dlažbu prádelny.

„Ale zemřel do opravdy?" tázaly se ty, které zde byly od rána, nejnovějších příchozích.

„Ovšem . . ."

„Já to slyšela na trhu . . ."

„Já v krámě . . ."

„A kdo to řekl tobě?"

„Mně? můj muž."

„A tvému muži?"

„Kapitánův sluha."

„A sluhovi?"

„Jeho pán . . ."

Tato autorita se jim zdála dostatečnou, a nikdo již nepátral dále a pokládal zprávu za určitou a pravou. Vrah zemřel před samou amnestií, než vypršela lhůta jeho trestu!

Posluhovačka Antonie pozvedla hlavu, a poprvé se pokryly tváře její zdravou červení a rozproudil tok jejích slz. Plakala radostí, a nikdo, kdo to viděl, nebyl pohoršen. Teď se dostala amnestie jí; radost její byla oprávněna. Slzy se jí vyhrnuly z pod víček a uvolnily jí srdce, neboť byla od doby zločinu jako ohromena; neměla totiž slz. Nyní dýše volně, sproštěna celé té tíhy. V celém případě se jevila ruka Prozřetelnosti takou měrou, že posluhovačce ani nenapadlo, že by mohla zpráva ta býti nepravdiva.

Toho večera se navrátila Antonie domů mnohem později než obyčejně, neboť došla si pro svého synáčka do opatrovny a koupila mu cukrové preclíky a jiné mlsky, na které měl hoch již dávno chuť, a oba se prošli ulicemi, zastavujíce se před krámy, aniž by měla chuť k jídlu. Nemyslila na nic, jen lokati vzduch, těšiti se životu a započíti znovu žití.

Antonie byla tak rozčilena, že si ani nepovšimla, že byly dvéře do jejího bytu pootevřeny. Nepouštějíc dítě z ruky, prošla skrovnou místností, která jí byla síní, kuchyní a jídelnou, a ustoupila ohromena, vidouc, že lampa hoří. Temná postava se pozvedla za stolem, a výkřik, deroucí se na rty posluhovačky, jí uvázl v hrdle.

Byl to on; Antonie, nehnuta, upírajíc oči na podlahu, již na něho nehleděla, ale hrozný ten obraz utkvěl v jejích rozšířených zřítelnicích. Ztrnulé její tělo zachvátily okamžikové křeče; studené ruce pustily dítě, které se ustrašeno ukrylo do sukní. Manžel mluvil.

„To jsi mne nepěkně čekala!“ zahučel s přízvukem temným, ale klidným; a ve zvuku toho hlasu, ve kterém, jak se Antonii zdálo, chvěly se ještě proklínání a výhrůžky smrtí, ubohá ta žena, jakoby zbavena začarování, procitla, vykřikla pronikavě „Běda!“ a chopíc dítě do náručí, začala prchati ke dveřím. Muž ji zaskočil.

„Eh . . . pst! Kam pak, paničko?“ slabikoval s kriminálnickou ironií. „Pobouřiti čtvrt v této době! Vždyť všechno spí!“

Poslední slovo řekl bez jakéhokoli hrozivého posuňku, ale tonem, že Antonii zledověla krev. Nicméně se změnila počáteční její ohromenost v horečku, prostoupenou pudem sebezachování. Náhlý nápad jí kmitl hlavou: ochrániti se dítkem. Jeho otec ho nezná, ale jest přece jenom jeho otcem. Pozvedla je a přiblížila se ku světlu.

„To je ten hošík?“ zabručel kriminálník, a vezma lampu, posvítil si na tváře hochovy. Ten zamrkal oslněn a přitiskl ruce na tváře, jakoby se chtěl brániti tomuto neznámému otci, jehož jméno slyšel pronášeti s hrůzou a všeobecným odsuzováním. Přitiskl se k matce, a ta, s tváří bledší než vosk, ho taktéž nervosně přitiskla.

„Ten kluk je ošklivý,“ zahučel otec, stavě zase lampu. „Jakoby ho byly vyměnily lesní ženy!“

Antonie se opřela, nepouštějíc hocha, o zeď, neboť omdlévala. Byt se s ní točil, viděla ve vzduchu modravé plamínky.

„Nuže, není tu nic k snědku?“ zavolal manžel.

Antonie posadila dítě do koutka na zem, a co zatím hoch strachy plakal, zadržuje vzdechy, počala matka přecházeti světnicí a přistrojila třesoucí se rukou na stůl; vyndala chléb, láhvici vína, přinesla s ohniště misku ryb, a popilovala si v pilné posluze, aby horlivostí svojí utišila nepřítele. Zločinec se posadil a počal hltavě jísti, zalévaje to doušky vína. Ona zůstala státi, pohlížejíc přimražena na zhnědlý ten obličej, potměšilý a vyschlý, s tím zvláštním výrazem kriminálníků. On dolil náhle sklenku a zavdával jí.

„Nemám chuti . . .“ zakoktala Antonie, a víno jí v záři lampy připadalo jako ssedlá krev.

Pokrčil rameny, vzal si na talíř ještě ryby a hltal je hladově, pomáhaje si prsty, žvýkal velká sousta chleba. Žena na něho pohlížela, jak se cpe, a slabá naděje se jí vkrádala do duše. Snad, až se nají, odejde, aniž by ji zabil; ona pak zamkne o překot dvéře, a kdyby ji chtěl zabíti pak, probudí se sousedstvo a uslyší ji křičeti. Jenom že jistě nebude moci křičeti. A odkašlala si, aby měla volnější hlas. Zatím se manžel najedl, vyndal z opasku doutník, uštípl ho nehtem a zapálil si ho klidně o lampu.

„Pst! . . . Kam pak?“ zvolal, vida, že manželka jeho měří pokradmo ke dveřím. „Buďme jen klidně veselí.“

„Jdu uložit hošíka,“ odpověděla, nevědouc, co mluví; a unikla do vedlejšího pokojíku, nesouc syna v náručí. To byl pokojík, v němž spáchal zločin, pokojík její matky; tam spávala, než se vdala; a nouze, která nastala po smrti stařeny, donutila Antonii prodati manželskou postel a spáti v posteli po nebožce.

Domnívajíc se, že jest v bezpečí, počala svlékati děcko, kteréž se nyní na jejím klíně odvažovalo plakati hlasitěji; ale dvéře se otevřely a kriminálník vešel.

Antonie zahlédla, jak se podíval úkosem kolem a pak se úplně klidně zul, rozepjal opasek a konečně ulehl do lůžka své oběti. Posluhovačka myslila, že sní; kdyby byl manžel její rozevřel zavěrák, bylo by jí to snad méně překvapilo nežli hrozný ten klid. Protahoval se a rozvaloval na prostěradlech, uhlazuje jejich záhyby a oddychuje spokojeně, jako člověk unavený, když najde měkké a čisté lůžko.

„A co ty?“ zvolal, obraceje se na Antonii „Co tu stojíš nehybně jako sloup? Nelehneš si?“

„Já . . . nechce se mi spáti,“ zakoktala cvakajíc zuby.

„Co na tom, že se ti nechce spáti! Což budeš státi celou noc na stráži?“

„Když . . . když . . . nebude místa . . . Spi ty . . . Já tuhle, jak se to dá . . .“

On zvolal několik hrubých slov.

„Máš přede mnou strach či ošklivost, či kterého hroma? Hned si lehni, sic . . .“

Manžel vstal a napřáhna ruce, chystal se skočiti s postele na zem. Ale Antonie se počala již svlékati s fatalistickou poslušností otrokyně, pospíchající její prsty přetrhávaly tkanice, vytrhávaly divoce poutka a rvaly sukně. V koutku světnice ozývaly se tlumené vzlyky dítěte . . .

A dítě to, křičíc zoufale, vzbudilo za svítání sousedy, kteří nalezli na loži Antonii nataženou, jakoby mrtvou. Lékař přišel a ihned prohlásil, že žije, a pouštěl jí žilou, ale nemohl dobyti ni kapky krve. Zemřela za čtyřiadvacet hodin smrtí přirozenou, neboť neměla žádných ran. Dítě tvrdilo, že člověk, který tam byl v noci, na ni mnohokráte volal, aby vstala, a když pozoroval, že neodpovídá, že se dal na útěk jako šílený.

Mezi lidmi.

Známé postavy. Napsal Karel V. Rais.

I.

Jeden z davu.

(Pokračování.)

„A ještě jedno tu je — nemají děti! Kdyby měli svoje děti, bylo by také jinak," velmi vážně pravila mladá paní Chadimová, ale v té chvíli tuze zčervenala a oči přikryla si oběma rukama. To že se na ni choť podíval divně se usmívaje.

Vida, ženská! napadlo mi. Mladičká je, nezkušená, ale rodinné věci bystře prohlíží.

„No mlč, mlč," smál se jí manžel, „a mluvme zas o něčem jiném. Tak jsem se o tom rozpovídal, protože ty dva tamhle vidím a starého je mi líto. Myslím, že až ten klouček něčím bude, až bude z domů, že také u Vlačihů bude lepší život!"

„Starý je zdravá povaha a přemůže snad všecko — jenom že se sedře, ten celý život dá jim! Co se as u nich doma namozolili a pro koho to všecko? Když člověk takhle ten svět pozoruje —"

„Čert aby mu rozuměl, že?" zabafl mi do řeči Dlabal.

„No a co ty stále děláš?" obrátil se k němu Chadima, „skoro pořád jen posloucháš a sám nepovíš nic!"

A rozprávka přešla na jiné pole. —

Za několik dní potom v podvečer seděli jsme opět s panem oficialem na pavlači a zírali jsme na michelskou pláň, na niž se do světla západu natahovaly stíny. Bylo teplíčko; z blízké zahrady voněla již meruňka, jejíž rozkácené sněti byly obaleny bílými květy. Mezi nuselskými domy, řídce rozsetými, honily se chumáče dětí větších i pouhých košiláčků.

Od nuselských schodů pronikaly k nám hlasy. Černý kus čmoudu z vyčouhlého komína valil se k západu a pod ním na úbočí stráně chodil ještě oráč za ruchadlem, do něhož zapřažen byl bílý kůň.

Maně zahleděl jsem se na tu dvojici, sleduje každý běloušův vážný krok, pozoruje čeledína, jenž o kleče opřen kráčel brázdou.

Pan oficial stoje u zábradlí pavlače také je chvíli pozoroval; potom přešel pavlač tam a zpátky a spustil kloktavě:

„Voráči, voráči,
pojeď domů —
„Já eště nevoral,
nepojedu.
Eště mám vorati
tu cestičku,
kterou jsem hušlapal
pro Hančičku."

Dozpívav, opět opřel se o zábradlí a hleděl v dol. Když se obrátil, zakýval několikráte hlavou, vzdechl si: „Jojo!" a sedl vedle mne. Ukradkem přejel si oči hřbetem dlaně.

„Jste také z hospodářství?" ptal se mne přitlumeně.

„Také — člověk, když ho tamhle vidí chodit v brázdě, hned zaletí domů."

„To já taky," přisvědčil s tesknotou ve hlase a bafl.

Již v dřívějších hovorech řekli jsme si, odkud kdo jsme, já že z Turnovska, on od Písku.

„Byl jste někdy tam u nás?" ptal se stále hledě ven.

„Byl jednou."

A vzpomněl jsem si na krásné doliky, na pahrbky se zelenými lesíky, na bílá městečka veselých pohledů, na šťavnaté pastviny, přikrčené baráčky vísek v tom pěkném kraji od Brd k Otavě.

„U nás jste nebyl?" tázal jsem se.

„Nebyl, v severních Čechách ve Šluknově jsem byl ve službě, ale tam ne."

„Je u nás podobný kraj jako u vás, a lidé jsou, myslím, živi právě tak."

„Teď je tam krásně —"

„Kdy jste tam byl naposledy?"

„I to už je dávno — služba člověku nedá."

„Jednou za čas by snad přec dovolenou dali," pokračoval jsem. „To já teď musím k nám každý rok aspoň na chvíli, ač každá ta návštěva budí jenom stesk a zármutek — ale musím, musím."

„Mmno— jste svoboden, to je jináč — kdybyste se oženil, sotva by to šlo, viděl byste."

„Nevím, nevím! Nikoho tam už nemáte?"

„I mám — bratr hospodaří, otec s matkou jsou na vejměnku."

„Velké hospodářství?"

„Ba ne — chatrné — jen tak, že se neumře — dření — ale kolikrát si myslím, že by to tam bylo lepší — úřad pro mne není — a velké město teprve ne — tak se mi zdá, že bych radši chodil v brázdě, sázel bandory, sekal seno a vázal snopy — uměl jsem to všecko!"

„To se člověku zdá — ale je to lopota —"

„Je, je — ale člověk je v tom i s kořeny jako strom. Ejej, když já si vzpomenu, jak jsem se po těch mezích honil, na lukách jak jsme práskali a povídali si při ohníčkách! Člověk byl jako rys, a spal jenom na seně pod střechou, kroužil jen bandory a chleba, ale chutnalo mu — tady i to maso ztěžka polyká."

„Milostpaní tam taky byla?"

„I kde pak —"

„Myslím s vámi —"

„Co vám napadá, kam bych ji vedl, neměla by ani kde spát!" odpovídal velmi rozhodně.

„I doma snesou, co mohou!"

„Je to platno, člověk musí vědět, koho vede a kam ho vede —" a pan oficial povstav chvíli přecházel. Potom postavil se u zábradlí, zvolna kouřil, ale nemluvil.

Také já pohroužil jsem se do vzpomínek na domov, na mladá léta, na náš kraj, jehož luhy se jistě zas tak svěže zelenají jako za prchlých let, prokvétají blatouchy, sasankami a petrklíči, sady se zase počínají rozvíjet a řady vytáhlých topolů, jejichž sněti obletují hejna kropenatých, štiřikavých, hvízdajících špačků, voní široko daleko smolnatou šťavou. Všecko jistě zrovna tak, jako když jsem tam býval. A vzpomněl jsem si na domek s malým dvorem, na němž ve stínu jabloně stojí vůz se dvěma kravkami, jež již již chystají se vyjeti do polí.

Povstav, dal jsem ‚Dobrou noc' a šel jsem ke svým dveřím.

„Kam pak, kam pak tak brzy?“ ptal se pan oficial.

„Budu trochu číst.“

Rozevřev okno a rozsvitiv našel jsem si ‚Babičku', natáhl jsem se na pohovce a zahleděl se do řádků, stakráte přečtených.

Po chvíli slyšel jsem, že pan oficial opět zvolna přechází, pobručuje hlasitěji a hlasitěji, až zase spustil přitlumeně, kloktavě. Zachycoval jsem jenom úryvky těch jeho písniček, jež i při veselém nápěvu svém z úst jeho zněly velmi teskně.

„— pod ní stojí rozmarina,
netrhá se!
já ji musím utrhnout,
kdybych tam měl zahynout — “

Až jsem se podivil, co krásných písniček umí, a v duchu jsem mu věřil, že by radši chodil v brázdě, kolem níž beztoho ty písničky vyrostly.

Z myšlének vyhoupla se mi vzpomínka na večer v plzeňské restauraci, v níž u bílého stolu seděla hrdá paní oficialová se synem unylého pohledu, nakroucených světlých kudrn a zápasili vidličkami a noži.

„— daleko od mámy,
od zlatý mamičky —“

zpíval pan oficial.

Včera sešli jsme se spolu na cestě z úřadu a jdouce k parku Čelakovského potkali jsme paní oficialovou s Francim.

Spatřil jsem je prvý a pana oficiala jsem upozornil: „Milostpaní — a pan syn — “ (Dokončení.)

FEUILLETON.

Anglický tisk.

Noviny. — Kniha. — Bibliotéky.

Napsal Max Leclerc. Přel. J. E.

I.

Jest tomu již více než sto let, co tisk v Anglii jest podstatnou částí organismu sociálního a politického; tvoří sám o sobě pravou instituci a jest spolu zárukou za všecky ostatní. Není na světě země, kde by národ veškerý, shůry dolů ve všech vrstvách, více četl novin, týdenníků a knih; není země, kde by tisk byl lépe informován, poctivějším i upřímnějším. Noviny jak kniha jsou tu všem třídám, každému věku nejhlavnějšími dvěma prostředky vychovávacími. Angličan čte po celý život svůj, nejen by se pobavil, ale by se poučil, i po odbyté době školní; neboť zcela přirozeně jest proniknut myšlénkou, že člověk se nikdy nedoučí. — Vliv novinářství na národ anglický během tohoto století byl ohromný a veleblahodárný. Již r. 1831 pravil lord Lyndhurst k p. Grevillovi: „Věru, Barnes jest mužem nejmocnějším v celé říši!“ Barnes tehdy dirigoval „Times“.

O povaze veškerého novinářství anglického téže doby dobré svědectví podává výrok oprávněného k věci kritika: „Snahy jeho (novinářství totiž) se nesly k dobru i pro dobro, a vliv jeho sloužil moudrosti, ctnosti a pravdě.“

Po šedesáti letech tisku anglickému dostává se neméně vzácného uznání mužem, jehož drsnou a duchaplnou přímost zajisté nikdo nepopře: „Novinářství této země,“ pravil lord Rosebery za příčinou banketu společnosti žurnalistů, „vede naše státníky a projevuje myšlénky národa. Kdyby novinářství nekonalo tyto dva velké úkoly, zajisté že by nikterak nezasluhovalo úcty, v níž je máme. Heslo našich žurnalistů by mohlo zníti: „Budiž spravedlivým a neboj se“ (be just and fear not), neboť právě svou spravedlností a neohroženostì anglická žurnalistika se byla povznesla nad veškerou žurnalistiku světa.“ Když Barnes již r. 1831 byl mužem nejmocnějším v říši, co dnes lze říci o ředitelích pěti nebo šesti čelních časopisů londýnských?

R. 1846 uveřejněn první velký časopis pětikrejcarový (penny paper): byl to Daily News v Londýně. Tím zahájena doba levných časopisů. Nyní jest jich asi půl tuctu, velkých těch ranních listů pětikrejcarových, vycházejících v Londýně a čtených po celé Anglii. Hmotná jich organisace representuje ohromný kapitál: mohou čeliti každé nové konkurenci. Londýn i Anglie nikdy neznaly a nepochybně také nikdy neseznají zlo listů efemérních, nesčetných, za nic neručících, jež řádí v jiných zemích. Za pět krejcarů muž z lidu i měšťan si opatří každého jitra osm stránek tisku hustého, jasného a pěkného, na dobrém papíru: všecky zprávy z celého světa, došlé telegrafním lanem za posledních čtyřiadvacet hodin; zprávy politické, literární, obchodní, finanční, živnostní, námořní, osadní, — v hojnosti přesně, dobře seřaděné a dle nutnosti doklady opatřené. Avšak není to groš čtenářův — byť i byl násoben 300.000, jako při Standardu — jenž by byl s to uhraditi nesčetné výlohy: nečítaje ani výlohy redakční, — pouze papír a čerň, jež jsou dobré jakosti, sestavení, jehož se pečlivě dbá, doprava dodavatelům a speciální vlaky, které ve čtyry hodiny z rána rozvážejí do všech končin listy čerstvě tištěné. Veškeren systém spočívá na annoncích. Zprávy, články jsou jádro, jež jest zahaleno hustou slupkou: čtyry listy annoncí obklopují čtyry listy úvodních článků (leaders) a depeší. Narození, sňatky, úmrtí, pronájem domů i bytů, výstavy, divadla, cesty, sport, odjezd lodí, koní a vozů, vychovávací ústavy, knihkupectví, oznámení obchodní všeho druhu, banky, pojišťovny, půjčky i zálohy peněz, poptání i nabídky služeb atd., atd., celý to svět, ohromné tržiště, kde lze hledati i nalézti vše, neboť pro vše zde místo vyhrazeno.

Veledílo tisku anglického jest „Times“. Při rozevření čísla „Times“, jež o čtvrté z rána vyjde z tisku, člověk všecek jest zaražen, pomní-li, že před dvaceti čtyřmi hodinami nic z toho, co se tu nalézá v oněch dvanácti neb šestnácti stránkách ku podivu krásně, na pěkném papíru tištěných, nebylo ani psáno, ani složeno, ano snad se ani nebylo ještě událo; že o jedenácté den před

tím snad ani slovo z ohromných těchto řečí telegrafovaných a podaných in extenso, nebylo ještě vysloveno v parlamentě, v Manchestru neb v Edinbourghu. Jsou to dějiny posledních čtyřiadvaceti hodin světa veškerého dopodrobna vypravované a znamenitě seřaděné. Vše, co se událo dříve, než oněch čtyřiadvacet hodin, patří k dějinám starověku a není hodno zmínky. Všecky čelné časopisy londýnské mají v hlavních městech evropských velice skvěle placené zvláštní dopisovatele, kteří každého večera telegrafují na sta a na tisíce slov. „Times" byl prvním, jenž se odvážil k ohromným těm výlohám, a všickni druzí následovali. — I provincie má své listy, téměř rovněž mocné, a zajisté rovněž podnikané a stejně dobře, ba často i lépe informované než listy londýnské. V nich novinářství metropole má statné konkurrenty. — Touto svou, až k pravdě nepodobnou podnikavostí, ohromným svým kapitálem, činností a intelligencí svých ředitelů čelný list londýnský neb i provinciální uskutečňuje zpola heslo, jež mu navrhuje lord Rosebery, jeví svou neohroženost, a co se týče spravedlnosti, shledáváme, že vládne celým tónem časopisu.

II.

Časopis anglický jest jak velký obchodní podnik, jehož představení znají svou zodpovědnost oproti svým zákazníkům a proti obecenstvu: jich společenské postavení, jméno listu, jenž si byl vydobyl jakéhos věhlasu, jest vzácné jmění, jež nutno střežiti stejnou téměř dětinnou uctivostí, jíž bývají proniknuti chefové starých domů obchodních, vážených a solidních, ve středu Londýna, Manchestru neb Liverpoolu. Avšak nezáleží jim pouze, by čest uchovali obchodnímu jménu svému: jest jim na se vzíti zodpovědnost morální mnohem těžší, tím těžší, čím mocnější a skvělejší jich list jest. Dobře jsou si vědomi tíhy této zodpovědnosti, a nutno se přiznati, že dovedou ji nésti důstojně.

Chovají v nejvyšší míře smysl pro vyšší zájmy země, pro čest anglického jména, chovají úctu k dobré pověsti, k životu soukromému a k zájmům jednotlivců.

Úvodní články se nepodepisují: tož list mluví sám. Malicherné otázky samolibosti, polemiky osobní, ano i polemiky mezi jednotlivými listy naprosto již zmizely: „To není více obvyklé. Naši sousedé (píše F. Daryl) poznali již před půl stoletím, že lidé nejsou ničím a že záleží jedině na myšlénkách: jsou nadobro vyléčeni z „individuí". Obecenstvo působilo na časopis, a časopis zas působil zpět na obecenstvo, a tak se bylo utvořilo pozvolna a již ode dávna veřejné mínění, jež odsuzuje a nemožnými činí ony malichernosti neb přemrštěnosti, jimiž my ve Francii trpíme. Tisk tím povznesen na stanovisko pevné instituce, poněvadž nečerpá svou sílu než z úcty, jíž jest obklopen a jíž i zasluhuje. — Ostatně nutno v tom připsati obecenstvu patřičný díl: chce o každé otázce utvořit si zvláštní své mínění: chce znáti pro i proti, chce vyslechnout všecky strany, ať jde o parlamentární jednání, o proces civilní neb trestní, aneb o jakoukoli diskusi veřejně projednávanou. Není to nic nového, a jest to neklamným znamením, že mravní náhledy lidu jsou zdravé. Jedině úvodní článek jeví znaky strany, které list náleží. Vše ostatní jest naprosto dokumentární: jsou to akta procesu. Ať jest to kterákoli strana, kterou list má zastupovati, uveřejňuje vždy nestranitou analysu jednání parlamentárního, bez poznámek, beze změny jakékoli.

Dokládáme svědectví anglického publicisty, p. Chamberlaina, jemuž bylo vybojovati mnohou půtku:

„V celku anglické novinářství jeví, vzhledem ku svým politickým odpůrcům, tolik spravedlnosti, nestrannosti, šlechetnosti, kolik lze rozumným způsobem očekávati od člověčenstva nedokonalého a — anonymního."

Podobně má se věc s jednáním soudním: reporter často bývá advokát velezasloužilý, jenž příliš velkou chová úctu k svobodě lidské, než aby jako s provinilcem nakládal s obžalovaným, který zasluhuje veškerých ohledů, pokud není odsouzen. Obklopeny touto tuhou hmotou dokumentů, podrobných zpráv, úvodní článek, „leader", tvoří uprostřed jak jádro věci. „Editor", jenž jest zodpovědným za mínění a celý směr listu, všude dohlíží. Ví o všem, stopuje všecky otázky; neboť jest autokratem, jenž rozhoduje, o kterém předmětu a v jakém smyslu se má psáti ten který „leader". Tyto články z pravidla bývají psány dosti chladným, zdvořilým tónem: „Jest to moudrost veřejná, jest to sbor antický probírající události dne." (Fr. Dan.) Ovšem tu a tam se stane — všecko na světě se stane — že i nejmoudřejší ztratí hlavu: a mohlo se pozorovati, jak před nedávnem osudná, bolestná a nekonečná ona otázka irská dovedla dohnati i nejvážnější listy k nejhorším prostředkům podlého strannictví a k pravdě nepodobným přehmatům u volby řečí. Přes to nelze popříti, že posledních třicet až čtyřicet let tón anglických novin, i v sebe vášnivější polemice, značně se povznesl. „University men", páni z university rozmnožili řadu sil činných v síních redakcí, a díky tomu, vládnoucí myšlénky nalezly v tisku každodenním tlumočníky důstojné, a dovedly vniknouti k širšímu obecenstvu. (Dokončení.)

— Přinesli jsme zprávu londýnského „Athenaea", že povídka A. V. Šmilovského „Nebesa" vyjde v Anglii překladem prof. Dra. V. E. Mourka. Dovídáme se dále, že sám redaktor „Athenaea", pan Macoll, interessuje se o českou belletrii přiměl nakladatelskou firmu Bliss, Sands & Foster, aby se o české práce ucházela. Prof. Mourek se svou chotí, rozenou Angličankou, ujal se na zvláštní vyzvání jmenovaných nakladatelů nesnadného úkolu překladatelského. Honorář učinili nakladatelé zcela závislým na hmotném úspěchu knihy u anglického čtenářstva a jest tedy práce prof. Mourka tím obětavější a záslužnější. Ujme-li se podnik v Anglii, budou následovati překlady jiné. V tom ohledu odporučovali bychom především knížku krátkých povídek (Short Stories) nyní v Anglii tak oblíbených. Mohlo by tu býti zastoupeno více spisovatelů najednou a máme v tomto oboru mnoho prací výborných a samorostlých, které by anglickým čtenářstvem zrovna asi tak vřele vítány byly, jako podobné práce norské, dánské a švédské, jichž se teď mnoho překládá. — Také varšavský „Tygodnik ilustrowany" požádal v Praze o výbor kratších českých povídek, které chce dáti do polštiny překládati.

— Na pamětní desku básníka Bohdana Jelínka zaslali naší redakci: prof. Dr. Z. Winter 8 zl. a slč. Rokosová, učitelka 1 zl. Peníze odevzdány sběrateli panu Šnablovi, expeditorovi „Matice České".

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Voláček".

ROČNIK XXII

1. LISTOPADU 1893.

ČÍSLO 4.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 20 kr.
na půl leta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 25 kr.
na půl leta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Pohádka o lásce.

Napsal Felixe Téver.

Bylo to v posledním týdnu v roce, v těch krátkých, dlouhými večery jakoby nastavených dnech, postupujících od štědrého večera k tajuplné novoroční noci. — S oblohy padaly tiše bílé vločky sněhu a tvořily v chladném vzduchu jakoby skvěle bílý závoj, skrze nějž se na zem díval a ji ve svou chladnou náruč svíral šedobrvý panic mráz. Pod jeho krutou vládou bylo vše jako ustrnulé, ztichlé. Vysoké hory vroubící krajinu byly zahaleny v mlhu, staré mohutné jedle na jich úpatí skláněly své větve pod tíží napadlého sněhu a okénka spoře po krajině roztroušených chaloupek vykukovala jakoby bojácně z pod svých vysoce sněhem zavátých doškových střech. — Toliko jednopatrový, těžkou vysokou střechou krytý dům osamělého dvorce tvořil v tom zimním tichu jakousi výjimku. Z jeho komínů valily se po celý den sloupce kouře, pyšná řada jeho oken byla v dlouhých těch zimních večerech slavnostně osvětlena, na celém dvoře před domem, ba i na hladce zamrzlé ploše rybníka, rozkládajícího se ve starém sadě, panoval jakýsi prazvláštně živý, veselý ruch. A jak by také mohlo býti jinak; což nebývá živo tam, kde se sejde veselý hlouček mladých lidí, kteří plni ještě naděje a očekávání do života pohlížejí! A takový veselý hlouček mládeže obojího pohlaví scházíval se také vždy v tu dobu vánoční na osamělém dvorci Boskovickém.

„Kdybych vás po celý rok neměl viděti, mé děti, na vánoční svátky přijeďte mi jistě pod rodnou střechu, přijeďte, přivezte s sebou své rodiny, a ať je tu veselo, živo, jak bývalo,“ tak říkával starý pan Čenský, majitel osamotnělého dvorce, a tak se také vždy stávalo. Na několik dnů před štědrým večerem rozlehl se tichou krajinou dusot kopyt koňských, rolničky zazvonily, sáně zastavovaly se u domu, a starý pán, stoje na zápraží domu, vítal své syny a dcery, vítal i ten veselý hlouček vnuků a vnuček, jaký se lichotně kolem něho otáčel. A starý dům protíral se pozvolna z ospalého ticha, jaké pod střechou jeho dlouho bylo panovalo, a starý jeho majitel jak by se znova vžíval ve skotačivé jaro života, jež se kol něho usadilo uprostřed plné vlády zimní. A pak rozvíjel se život plný veselosti na tichých jindy Boskovicích. — Což tu bylo bruslařských závodů na tuze umrzlé ploše velkého rybníka, což tu bylo vyjížděk na saních do nedalekých hor, večery pak bývaly vyplňovány hudbou, tancem; a jásot mladé chasy dostoupil své výše, když sám dědeček zatančil na hladké podlaze velké parádní síně s nejmladší svojí vnučkou graciosní menuet.

Byl jeden z těch útulných vánočních dnů, kdy se v hlubokém okenním výklenku parádního pokoje sešla celá mladá společnost Boskovická. Starší sdělovali si v jídelně při černé kávě slasti i strasti životní, dědeček odbýval si svůj odpolední spánek, mladá chasa byla v hlubokém okenním výklenku tak pěkně samotna.

A kouzlo mladých, tajemně nadějných snů bylo vetkáno ve vzduchu tohoto výklenku, ve kterém se k sobě tulilo tolik mladých hlav. Oknem bylo viděti posněženou zahradu ve stranu západní, slunce zapadalo, loučící se paprsky jeho matně se prodíraly závoji hustých mlh. Na mdle růžové a jakoby vybledlé obloze rýsovaly se větve starých štěpů ovocných jako k nebi pozdvižená ramena šedých kajícníků; pod holými snítkami křovin, na bílé ploše sněhové počínal bloudit soumrak neslyšitelnými kročeji svých violových a šedých stínů. To bylo za okny, v té zimní přírodě, která jakoby v těžkých ledových svých okovech zcela zapomínala, že kdysi bylo jaro. A uvnitř, v tom prostorném parádním pokoji? Zde bylo vše vyrudlé, jak tam ten západ slunce zimního dne. S tíží bylo lze rozeznati vzorek staré malby na stěnách, hustě pokrytých zčernalými podobiznami rodinnými i dřevorytinami, jejichž druhdy bílé papírové okraje se nyní mísily s mysteriosní žlutí a šedí starých rytin. V zašlých elegických barvách splétaly se k sobě violy a růže na těžké hedvábné látce, jakou byla potažena pohovka i důkladné židle, jejichž opěradla se stáčela v ladný tvar lýry. Pocuchané, vybledlé byly klasy v obžinkových kyticích, jež ve staromodních baňatých vázách na skříních stály. A ty skříně, jak byly černé, jak pevně byly starými, kovanými zámky uzavřené, zdálo se, že ve svých útrobách skrývají samé tajnosti zašlých časů. A tam v koutě pod chraptivě bijícími hodinami stará knihovna s pečlivě urovnanými řadami zastaralých knih, z nichž žádnou ten mladý svět v okenním výklenku více nečetl a naproti ten přeštíhlý spinett, z jehož černých klavesů se ještě někdy při bujarém úhozu mladých prstů vyloudily stenavé zvuky. Ano vše to bylo tak staré, zežloutlé, zčernalé, vybledlé a přec tak milování hodné, jako ten dědeček s tou vyrudle zlatou dosud hustou kadeří.

Toto poslední doznávali všichni, vnukové, vnučky starého pána Čenského jednohlasně.

„Kdybychom tu byly samotny," — zašeptala nyní růžolící Lorinka ku své sestřeničce. A růžová ústa její sklonila se k malému oušku druhé dívky.

„Nikoli — to tak nejde, děvčata!" zakřikl je bratránek medik — a vetknul si svůj skřipec výbojně v oko. „Tajnosti se tu netrpí, a nejsou ani hezké mezi příbuznými! Poproste tamhle Jindřicha, aby vám svěřil nejnovější svou aventuru, hotový to román. Kdybych vám jej chtěl povídati já sám —"

„Nepovídej, Karle — a také si z té věci smíchu netrop — je to věc vážná, smutná —"

A bratránek Jindřich vzdychl z hluboka a vzbudil tím jedním vzdechem hned zvědavý soucit všech v kruhu sedících mladých dam.

„Jaký román?" ptala se jedna přes druhou.

„Sdělím vám jej, vyžádám si vaši radu v té věci, to nejprve mi, prosím, všichni slibte, že tajemnou tu událost dále povídati nebudete."

Několik ruček zvedlo se vážně, jako k přísaze.

„My přísaháme!" zvolal Karel, mladý medik, patheticky. „Ale prve nežli začneš povídat, prohledej všechny kouty, podívej se za dvéře, není-li tam snad malá Nini — ta ještěřice! Kdyby ta tvé vypravování vyslechla, zle by s tebou bylo. Je to zvláštní malé stvoření, ta Nini. Je jí šestnáct let a není více dítětem, a přec není možno přibrati ji do společnosti nás vzrostlých."

„Ano, rarach nám ji tu byl dlužen — není to ani ryba ani pták," odvětil Jindřich, mladý filosof. „Jak mladá opička, tak pitvorně umí nás všechny padělati."

„Hlavně tebe a tvé vzdechy!" usmál se Karel.

„Ona za to nemůže, zdá se mi, že je vychování její silně pochybeno," dodávala rozvážně sestřenice Lorinka. „Tetička je stále nemocná, a strýček doktor upotřebuje ji za kustoda své ornitologické a mineralogické sbírky."

„Ano," zasmála se sestřenice Růža. „A přenechává něžné její péči i vychovávání svých hadů, ještěrek, žab a salamandrů!"

„Ubohá Nini! Když žije v takové chladnokrevné společnosti, což divu, že má krev studenou, jak mladá žába," — smál se Karel.

„Kdyby se jednou pořádně zamilovala, tak jak to přec na šestnáctiletou dívku sluší, mohla by se z ní státi ještě zcela pořádná ženská," vzdychl z hluboka bratránek Hanuš.

„A kde pak Nini," a mladý medik zasmál se hřmotně. „Vidíte, děti, já předvídám další její osud. Ona zůstane starou pannou, zřídí si velkolepé aquarium a bude se v něm ukazovati za slušné vstupné jako zvláště vydařený exemplář velké amfibie!" Celá mladá společnost rozesmála se při posledně proneseném vtipu Karlově.

„Děkuji, děkuji za pěkné posouzení," ozval se v tom ostrý chvějící se hlásek, jak z útrob jedné z těch velkých černých skříní tam v koutě, a malá, hustými, temnými kadeřemi pokrytá hlava vyhledla z pootevřených dveří staré almary.

„Kde ses tam vzala, Nini," volali všichni udiveně, zahanbeně.

„Dědeček půjčil mi klíč — hodejť, když mne mezi sebou netrpíte, musím se nějak bavit. A abyste věděli, že já vás poslouchati nebudu — prohlížím tuto staré památky, je to mnohem zajímavější, nežli ty vaše hovory. A abyste věděli, že si z posudků vašich pranic nedělám, a že jsou mi mé chytré ještěrky a kuňkavé žáby ještě milejší nežli vy — v jejich kuňkání je alespoň jakási rozmanitost, ale v tom vašem ‚ach' a ‚ach' zamilování, láska! Je to pořád stejné, pořád — pořád!"

Chvějící se hlas mladé dívky dosvědčoval, že jí přísné posudky bratránků a sestřenic přec tak zcela lhostejnými nebyly.

Tiše ukryla se po chvíli zase v útrobách velké skříně a když ji žádný tam z těch v okenním výklenku zpozorovat nemohl, setřela rychle s temných očí velkou slzu. — Proč ji tam ti mezi sebou netrpěli, proč po straně tak zle o ní mluvili? Bylo to sice pravda, někdy se jim vysmívala. A nemohla se udržeti smíchu — tak směšné bylo jí to jejich šuškání, ty hovory, ty zájmy obletující jak jepice jen stále kolem té jedné záře lásky. Bylo jí to směšné as tak, jak musí být hluchému, vidí-li pohybovati se tančící dle rytmu hudby, kterou sám neslyší. Ale tu pojednou v úkrytu hluboké staré almary, tu to pojednou na ni přišlo jako stud a zdálo se jí, že má na sobě jakýsi nedostatek velice hanlivý. Aby unikla trapné této myšlénce, jala se tím bedlivěji prohlížeti staré památky v dědečkově skříni. „Já ti ten klíč od babiččiných památek půjčuji, ale to ti povídám, nezmodrchej mi ty staré věci ve skříni, já sám neviděl jsem je po léta, ty upomínky dělají mne smutného," tak byl řekl dědeček a Nini dotýkala se starých těch památek zbožně jen konečky prstů.

„Hle zde kulatá škatulka!" řekla si šeptmo. „A co v ní? Věnec starý myrtový a na něm krajkový závoj tak zežloutlý, jako by byl ležel celou dobu v hrobě. A tu napsaná slova: „Můj svatební věnec!" Čí to asi — můj? Aha — toť babiččin." Nini vzpomene na babiččinu vráskovitou tvář, vzpomene nejasně, babička je dávno mrtva. „Toť zajímavé a těžko mohu si představit, že i ta babička byla jednou nevěstou. A zde modlitební knížky svázané v temné, časem odřené kůži, tu jakás květovaná vesta — pěkná, pěkná — snad zase dědečkova svatební. Stará vysvědčení. A aj — i přísný tatínek míval někdy dvojky! A tu balíček s vlásky všech dětí, tetiček, strýčků, když bývali malými, jak pěkné to vlásky a nyní. — Strýčkové nemají skorem žádných, tetičky mají vlasy prokvetalé. A tu zase pouzdro, v němž chrastí zoubky, ty první všech babiččiných dětí. Všelijaké památníky, uschlé květiny a tuto — Jaký to zvláštní balíček svázaný černou smuteční stuhou a na něm malým písmem napsaná slova: „Památky po nebožce sestře Brigittě." Kdo as to byl sestra Brigitta? Nemluvilo se nikdy o ní."

A Nini zapomínala naslouchati veselému smíchu vycházejícímu ze mladých úst a ovanulo ji cosi — jakoby nezměrná úcta před minulostí, jakoby ono kouzlo, jež na nás vane ze žlutě starých papírů, ze slabé vůně uschlých květů, z památek na ty, kteří byli kdysi mladými jako my a jichž kosti dávno zetlely v temnu země. I oni se kdysi smáli i oni procházeli se v jarní přírodě plné vůně a květů, i oni pohlíželi v modro nebes s otázkou: „Jaké je to as tam za tebou?" I oni milovali a byli milováni — a nyní — hle kdo o nich více mluví? Nikdo, leda několik uschlých květin, několik lístků zežloutlého papíru, popsaných malým písmem. A nikdy nemluví k nám věci neživotné tak tajemným, do srdce vnikajícím hlasem, jako tu, když jsou jedinou zbylou upomínkou na ty, kteří již dávno odešli.

Tyto myšlénky oblétly též nejasně hlavou mladé dívky, když se jala s pobožnou opatrností rozvazovati černou stuhou obepjatý balíček. Stuha byla tak pevně upnuta, bylo znáti, že ji již dlouhá léta nikdo neodepínal a nyní —

„Hle, hle, jaký to límec zvláštního tvaru!“ zvolala Nini. „A tu nedodělaná ruční práce na starém straminu — starodávná škatulička, v ní perle a křížek druhdy zlatý, nyní začernalý, a zde sbalený papír a v něm! — dlouhá, černá kadeř!“ Nini vezme ji pozorně do konečků prstů. Ano taková kadeř, jako jsou nyní ty její, jen že černý druhdy vlas trochu zrezavěl — časem — časem. Mladé dívce zjeví se jako maně pojem času, ona žije sotva šestnáct let a zdá se jí to býti dlouho, velmi dlouho — a déle musí to as být, kdy se ta temná kadeř leskla — na čí asi hlavě? Brigitta, zvláštní jméno, kdo to as byl?

Tam ti v okenním výklenku mohou býti jisti, Nini jich neposlouchá. Ona nenaslouchá hlasů živých, neb k ní tajemně a nejasně začíná mluvit z té druhdy černé kadeře, již dosud v útlých prstech drží, hlas mrtvé.

Hle, zde zežloutlý, složený papír, v něm několik snítek uschlé trávy a na něm napsaná slova: „První tráva vyrostlá na hrobě drahé Brigitty na jaře roku 1826.“ Červené teplé rtíky mladé dívky dotknou se uctivě tohoto proužku zežloutlého papíru.

„Ona byla zajisté mladá, tato Brigitta, měla černé kadeře jako Nini a pak — tráva vyrostla na jejím hrobě.“ A v srdci malé Nini ujme se k zemřelé ona vřelá tajemná sympatie, jakou mívají mladí lidé k záhy zemřelým.

„Nechť si Jindřich vypráví svůj roman, nechť vyráží některá slova jakoby zúmyslně — jakoby v tajném přání, aby vzbudil pozornost nejmladší své sestřenice. Nini nenaslouchá, neb jaké to může býti vyprávění o té hloupé lásce, co je ono proti tomuto tajemnému šeptu dob minulých, proti této temné kadeři, k níž si Nini přimýšlí mladou, smutně skloněnou hlavu, pobledlou krásnou tvář, temné oko, jež se na ni dívá, jež proniká husté mlhy let dávno minulých, jež pohlíží na ni tak těžkomyslně, vábně, jakoby samo k tomu vybízelo, aby pátrala po dalších osudech dávno uhaslého jeho života. A dále, dále nedočkavě a přec tak pozorně prohlíží všechny ty předměty, jež kdysi náležely jí — Brigittě.

Zde hle kalendářík — malý kalendářík z r. 1825. Nini prohledne pozorně každý jeho list, obdivuje se dámě v staromodním úboru s papouškem na rameni, dámě, jež zdobí úvodní list malé knížky. A dále — zde měsíce, dni tak dávno uplynulé v to velké moře času. A tu — Nini zabuší radostně srdéčko. U některého dne je vepsána poznámka tak malým drobounkým písmem — inkoustem druhdy snad černým, nyní zrezavělým, takže písmo činí dojem, jakoby krví vepsáno bylo —

Soumrak zimního dne stává se hustší, mladá společnost v okenním výklenku mluví šeptmo, jest zajisté zabrána v nejzajímavější kapitolu Jindřichova románu.

Nini odplíží se nepozorovaně v druhý okenní výklenek a skloníc hlavu hluboko nad malým kalendářem počíná luštiti malým písmem psané poznámky.

(Pokračování.)

Růže.

O, růže, růže, růže,
tak jest jich plný sad, —
a chceš-li jednu utrhnout
a chceš mi jednu dát?
neb hleď, mně všecky uvadly
a já je měl tak rád.

Ta růže, růže, růže,
co já ti za ni dám?
jen krůpěj rosy, dítě mé,
to všecko je, co mám;
neb květy vadnou v podvečer
a rosa zbývá nám.

O, růže, růže, růže,
jak jest jich plný sad, —
však není jich, co vidím jich
tam na západě plát; —
nech svých zde být, já půjdu tam
si svoje natrhat.

Tak daleká k nim cesta,
ba dál, než končí svět,
a z těch, kdo jednu utrhnul,
už nevrátil se zpět;
a žádný už tam neroste
a neuvadne květ.

Vzpominky z Afriky.

Líčí Em. Fait.

I.

Arabští zápasníci.

Vracel jsem se z Ain Sefry a zastavil v městě Saidé; tato nevyniká ani krásnou polohou, ani úrodností okolního kraje. Náměstí jest sice rozsáhlé, ale nepravidelné, nedlážděné, čtvrt arabská nečistá, „kasba“ (citadella) na východním konci vystavěná hemží se vojáky, pro něž vystavěny ještě blízké prostorné kasárny. V jiných větších obcích alžírských bývají udržovány příjemné sady, ani však o tyto není v Saidě valně postaráno, ačkoli by k tomuto účelu snadno mohl býti nějaký volný prostor v obvodu vyhlednut. Ovšem zaráželo mne při návštěvě zelinářských zahrad proti kasárnám rozložených ohromné množství kobylek, jež v zástupech přeletovaly přes silnici a také do ulic zabloudily v hejnech, ačkoli tam nemohly pro sebe žádné potravy nalézti. Kráčeje volně po náměstí zahlednu v jeho středu hustou skupinu lidí.

*

„Tam něco můžeš spatřiti," pomyslím si a zaměřím rovnou k chumáči bělorouchých Arabů, dychtiv zvěděti, co poutá v takové míře jejich pozornost.

Diváci utvořili volný kruh kolem statného bojovníka asi pětadvacitiletého, dle šatu Tuarega. Pleť jeho byla ještě o něco tmavší než domorodců, byl ramenatý, dobře rostlý a každý pohyb svědčil o pružnosti a náležitě živených svalech. Za širokým pasem trčela dlouhá dýka „sekkine" a v ruce třímal pušku bohatě vykládanou. Smutno však člověku samojedinému a proto si přibral milý náš herce společníka, aby jej doplňoval. Týž byl pravou jeho protivou, vychrtlý, oblečen v chatrný oděv evropský, místo pasu nastavovaný provázek, za nímž byl zastrčen kousek ulomené větve — který měl představovati patrně dýku, a v ruce dlouhou hůl, jež nahrazovala mu ručnici. Aby se stal protivník mistrův ještě směšnějším, měl přivázaný vzadu na kalhotách kus kozího ohonu, jenž se mu při každém pohybu třepetal, jako dotyčné zvíře činívá, dostane-li strach a dá se na útěk.

Představení znázorňovalo, jak se má vyučovati výcviku se zbraní. Tuareg nejdříve ukázal, jak má provésti útok na nepřítele z blízka, a oháněl se tak statně dýkou, že bych si věru nepřál do rány se mu namanouti. Učeň jej napodobil, ale tase ze zápasí svoje dřevo a místo aby statně proti soupeři postoupil, tetelil se na celém těle, šoural se o dva kroky zpět a posléze hleděl se mezi davem někde ukryti; rozumí se, že byl „nechápavý" náležitě vypeskován. Po té vyhazována dýka obnažená do výšky a s velikou obratností opět chytána a ihned přecházeno k smělému výpadu proti nepříteli. Výrostek vyhodil sice svůj klacík, leč lapal jej tak neobratně, že ho týž klepl přes nos, což arci bylo s velikým smíchem ctěného obecenstva uvítáno.

Nastalo cvičení s ručnicí: ozbrojenec klekl, mířil, podepřev si loket o pravé koleno, pak plížil se po zemi, jakoby chtěl zaskočiti nepřipraveného nepřítele, až nalezl výhodné místo, odkud by bezpečnou ránu mohl pustiti. Jeho učenník chopil se hole, napřahoval ji, ale ruce se mu třásly, tak že nemohl ji v rovnoběžné poloze udržeti, znovu vyhledával koutek, kam by uskočil. Přivlečen za límec do středu:

„Jenom se neboj a měř dobře," chlácholí jej mistr a když jej připravil do náležité polohy, vzkříkne na něj zhurta „Pal!" Výkřik však špatně účinkoval, výrostek uleknuv se, převalí se do písku, což rovněž s velikým nadšením shromážděných se přijímá. Poděšený hbitě se sebere a utíká, co mu nohy stačí, aby unikl zaslouženému citelnému trestu. Když se trochu upokojil, volá jej zbrojnoš: „Musíš se také naučiti, jak vyhazovati ručnici, až budeš dělati fantasii," a chopiv svoji pušku vymrštil ji několik metru vysoko nad hlavu a obratně ji zachytiv pravicí, hned míří jednou rukou, jakoby nepřítel již se na něj sápal.

Nastávající hrdina dělá, co může, aby vyhověl projevenému přání. Vyhodí také hůl do vzduchu, leč bojí se, aby jej neuhodila a proto uskočí stranou, tak že to břinkne, když dřevo dopadne na tvrdou podlahu, a učeň hůl popadnuv běží, že se mu jenom kozí ohon třepetá.

Když bylo za představení vybíráno, za každým téměř sou pronesena děkovací řeč.

„Podívejte se, jak muž štědrý obdaroval mne penízem, Allah nechť mu požehná;" při tom ukazuje měďák okolním a všichni dodávají zbožně k tomu „amen". Učenník by také rád něco pro sebe dostal, špatně však zapsán u diváků a když se shýbá k pohozenému pěticentimu, pokřikováno naň: „Nech toho, sketo, pro tebe není nic!"

Sotva takto podstatné části uměleckého výkonu se odehrály, když náhle ozval se po straně pokřik, jakoby nějaké neštěstí se přihodilo. Obrátím se tam, odkud povyk se rozléhal, a vidím holobradého mladíka shazovati v největší rychlosti se sebe šaty.

„Zajisté nějaký mahbul (pomatený)," dím k sousedovi.

„Nikoli, uvidíš hned, sidi!" zní odpověď.

Mladý muž byl v několika vteřinách se svým odstrojováním hotov a ponechal si na sobě toliko krátké spodky. Husté černé vlasy byly dokola oholeny a zbývající trčely do výšky jakoby chochol přílbice. Pobíhal kolem jakéhosi balvanu, tak že v prvním okamžiku mně napadlo, že chce nějaká fetišnická kouzla prováděti. Zvědavců nakupilo se za nedlouho v takové hojnosti, že Tuareg zůstal málem opuštěný, jakkoli mocným hlasem vyzýval svého žáka k větší pozornosti a opatrnosti.

Obnažený „pehlivan" žádal kámen, „aby mu neuškodil na zdraví", a chopiv jej oběma rukama hbitě vyzdvihl jej do výše a vší silou udeřil jím na obnaženou hruď, že to v ní až zadunělo. Údery několikráte se opětovaly, až kámen spustil opět na na zem a znovu kolem něho počal obchůzku, dovolávaje se Allaha, aby mu „hadžra" v ničem neublížil. Po té lehl si na znak a balvanem bušil si na prsa, div se nerozkočila.

„Barka!" (do ti) rozhlehlo se ze zástupu, neboť se to zdálo mnohým již přes míru a tudíž napomínali zápasníka, aby ustal ve své produkci. Bez toho by věru těch několik sou, jež mu bylo hozeno, nenahradilo mu nijak porouchané zdraví.

II.

Po roce vrácena.

V Saidě měl jsem okno svého pokojíku zrovna proti malé kavárně arabské. „Kohuadži" byl již starší muž, padesátník, vous trochu přistřižený, tak že se lišil tím od svých souvěrců, již si nechávají ozdobu svoji na bradě netknutou nůžkami a břitvou. Roznášel v malých koflících vřelý nápoj neb nějakou limonádu a vždy měl pohotově krátkou poznámku pro svého hosta.

Také se těšil značné přízni svých známých, podvečer v devět, deset hodin sedali ještě před nízkým domkem, tak že vraceje se domů, nezřídka v polosvitu lampy byl jsem ochoten přirovnávati je sedícím mumiím, jež povstaly ze svého tisíciletého lůžka, aby v tichosti porozprávěly o netušených změnách, jež proti své vůli prodělává jejich otčina.

„Jusuf, Jusuf hall, bidi kahua (J., otevřiti, chci kávu)," nejednou slýchal jsem z rána již před čtvrtou hodinou ranní, a bouchání na dvéře dosvědčovalo, že mohamedáni mu nedopřejí ani za úsvitu pokoje. Patrně Arabové ze vzdálenějších „duaru" (vesnic ze stanů se skládajících) přivstali si, aby za chládku dorazili do města a tam rozmanité koupě obstarali.

Po obědě usadil jsem se před kavárničkou a poručil si „fendžal"; činívám tak ze zvyku, že se míchám mezi domácí lid, abych jej mohl pozorovati. Jusuf obsluhoval asi pět hostů, kteří zabráni byli v tlumený rozhovor, delšími pomlčkami přerušovaný.

Náhle spěšným krokem přibliží se kavárníkovi, který stál opodál hostí v myšlénky zadumán, a po spěšném „Sebah el cheir“ ani mu nepodav ruky, živě mu cosi vypravuje; jenom zřetelnější „chamsín“, jež častěji se opětovalo, bylo rozuměti. Domácí pán jaksi váhavě a učiniv mnohem vážnější obličej, nežli míval pravidelně, odebral se dovnitř a odevzdal mu do ruky papíry. Příchozí, jak byl přišel, rychle odměřeným krokem zmizel v postranní úzké uličce. Kavárník postavil se na předešlé stanoviště, druhové však nedali mu dlouho pokoje.

„Co se ti to zase přihodilo, že s takovým spěchem žádá od tebe ‚chamsín‘ (padesát) franků?“ doléhali na něho.

„Ben Ibn vrátil mu dceru i s dítětem! a chce na něm 50 franků náhrady, jak to bylo před rokem mezi nimi v mé přítomnosti u kadiho umluveno.“

„A kolik mu vlastně vyplatil za ‚mara‘ (paní)?“

„Na hotovosti mu dal mimo rozmanité dary 175 fr. Žilí spolu právě rok, dala mu chlapce a nyní najednou vrací svoji ženu i s dítětem. Dle úmluvy žádá ještě náhradou 50 fr. zpět. Soused nemá tolik pohromadě a proto přišel na rychlo, abych mu vypomohl. Bude míti s tím starost.“

„Co pak žena, kde je nyní?“ vyptává se Arab, jemuž počínal vlas slabě prokvétati.

„Ta již jest zase v haremu svého otce.“

Nový host usedl si u stěny blíže vchodu a kavárník spěchal, aby jej obsloužil.

Vyptával jsem se později na celou příhodu jistého známého, který již delší dobu žije mezi africkými mohamedány. „Takový případ není zrovna nemožný, ale mladý muž musel míti asi velice závažné důvody, aby takto zakročil proti své ženě. Byla buď přílišně svárlivou a nedovedla se dohodnouti s ostatními členy rodiny aneb ji mohl usvědčiti z nějakého nečestného skutku. Ostatně rozvod dle předpisů koranu jest velmi snadná věc, několik franků to spraví.“

Inu tak vida, otec vydělal 125 fr. a jest dědečkem!

Ostatně rozvody zvláště mezi nejnižšími třídami lidu v evropském Turecku nejsou zjevem také nikterak vzácným a zapuzené ženy, zahalené v černý závoj, odkázány bývají na pouliční žebrotu. Ještě před osmi a desíti roky v podunajských městech bývalo je hojněji vídati a podobně v Makedonii příchozí nad takovými žebračkami nesmí se pozastavovati. (Pokračování.)

Mezi lidmi.

Známé postavy. Napsal Karel V. Rais.

I.

Jeden z davu.

(Dokončení.)

Pohleděl rychle v před a byl jako poplašen: kroutil se, jakoby mu v dlouhém svrchníku bylo nevolno, jakoby jej límec škrtil, plaše se rozhlížel a rozpačitě, polo nahlas se úryvkovitě smál.

S tím smíchem došel až k nim, povznesl svůj rozmačkaný černý klobouk, díval se s paní na syna a vesele, ale bázlivě na ně kýval.

Franci maje rty pootevřeny, zoubky vyceněny, hladil si rusé vločky knírku, ohrnoval je do výše a unylá očka se mu trochu vyjasnila; kamarádsky podal otčímovi dva prsty a potřásl mu žilnatou, velkou rukou.

Paní oficialová prohodila několik německých slov na přivítanou, smála se, jako když chce, ale nemůže, k mému pozdravu odpověděla šikmou úklonou hlavy a již jsme zas chvátali do vršku.

Pan oficial klusal, rukama pohyboval, jakoby si oblékal rukávy, a se rtů mu padaly trošky divného smíchu.

„Jdou se projít,“ povídal mi, stále se tak směje, „oni jsou pořád spolu, mají se tuze rádi; jiní toulají se sami, Franci pořád s matkou.“

„Umí česky?“

„Málo — maličko — prosím vás, když matka taky neumí. Ale hodný — ke mně taky — vždyť jste viděl —“

Vzpomínaje si teď na tu setkanou a poslouchaje úryvky písniček podšumavských polí, byl jsem naplněn hořkostí i lítostí . . .

Ten oficial je ryze český člověk . . . Tam z těch milých lánů vyrostl, pod došky byl vychován, prostý český tatík s mámou se naň dřeli, aby mu připravili lehčí chléb, mozoly svými pomohli mu k úřadu, a co z toho ze všeho má, co má z mozolu rodičů, co má ze své práce? Náhodou setkal se s lidmi docela cizími, dal jim své srdce a je odsouzen na vždy. Zrovna se před nimi třese, je všecek poplašen; patrně žije v samé starosti, aby bylo všecko dobře, žádné mrzutosti, aby s ním byli spokojeni.

Plachý dobrák — měkký slaboch — čistě český venkovan . . .

V neděli v podvečer seděl jsem na pavlači sám a byl jsem jist, že pan oficial tak hned nepřijde, protože milostpaní měla visitu.

Stalo se již asi dvakráte, že v sousedstvu byla odpolední dámská návštěva, a tu se pan oficial vracel, až byl jist, že jsou pryč.

„Nejsem rád mezi těmi ženskými,“ říkal, „nemůžu se dívat na lidskou přetvářku a poslouchat ty řeči. Jsou to samé oficírky s dcerami, a kdo pak s tím umí mluvit. Mé paní to taky není vhod, vidí to tuze nerada, ale dvéře jim ukázat nemůže, je to tak ze staré známosti.“

„To věřím,“ prohodil jsem přisvědčivě, ale byl jsem přesvědčen, že hraje tu jiná příčina. Kdež pak prostý, starosvětský pan oficial a taková noblesa! Provedl by třeba nějakou hloupost, a paní choť by se musila stydět, co venkovské nemotornosti zůstalo na jejím muži. Ta mu jistě sama řekla, aby takové půldne nebyl doma.

Domovnice, paní oficialové posluhujíc, všecka zčervenalá běhala po schodech dolů, nahoru, tu s láhvicí, tu s košíčkem.

Venku bylo krásně. Po dvoudenním deštíku nebe zas bylo jako sklo, příroda jako když se vyšplouchá. Ovocné stromy rozvíjely květ bílý i růžový, mezi nímž vylézaly svěže zelené lístky; několik modřínů kolem plotu protější zahrady čepýřilo se jemným chmýřím, kaštany

zdvíhaly již květné laty dosud sice tmavé, zavité, ale již s bílými konečky, jenom několik čilimníků a trnovníků rozprostíralo úplně holé, pichlaté větvice. Opřen o stěnu dýchal jsem májový vzduch, občerstvující lahody, pozoruje, jak se od jihovýchodu blíží něco jako jemninká, úplně průhledná mlha — víc a více jí přibývalo a šírá dál v ní mizela. Bylo to šero.

Z myšlének slyšel jsem, že na schodech duní těžké, volné kroky — ale dále jsem se nestaral; bezpochyby že unavená již domovnice loudá se vzhůru . . .

Kroky skutečně hned ztichly — ale po chvíli slyšel jsem je zas, ale již na chodbě, byly těžké, ale stlumované.

Vrátil se snad pan oficial a obchází dvéře?

Tu slyšel jsem již, že se dvéře na pavlač zvolna a tiše otvírají; pohleděv, spatřil jsem v nich hlavu staré ženštiny zabalenou v květovanou, starodávnou loktuši.

Protáhla se mezi dveřmi, po špičkách vstoupila na pavlač a postavivši dva košíky, ovázané červenými šátky, tichounce zavřela.

Velká, ohnutá stařena měla zhnědlý obličej rozrytý velkými vráskami, ostré palčivé oči, hranatou bradu, takže celá tvář její nebyla hezká, ale drsná, zamračená, přísná. Na těle měla duhovitý kabátek naditých sdrhovaných rukávu, zvonovitou sukni až nad boky z fialově zelené látky plnou faldu, červené punčochy a kožené, schoděné botky. Na zádech nesla bílý uzel, v němž vykroužen byl tvar bochníku chleba.

Spatřivši mě, zalekla se a byla na rozpacích, nemá-li se vrátit; potom plaše pozdravila: „Pochválen buď Ježíš Kristus! Pánbůh rač dát dobrej večír!“

„Dobrý večer,“ opětoval jsem, žádostiv jsa, čeho si přeje.

Zase se plaše rozhlédla, učinila krok v před a ptala se přitlumeně: „A prosím jich, nezůstává tady nějaký pan Vlačiha?“

„Zůstává, zůstává — zrovna proti schodům — má lístek na dveřích.“

Zakývala a zamyslila se.

„A to nevědí, jestli je doma?“

„Pán není, ale paní je, má tam návštěvu.“

Opět zakývala, podívala se v dál a dlaní přejela si tvář.

„A nevědí, kdy přijde?“

„Myslím, že brzy.“

„Tak to já počkám,“ povídala spíše k sobě.

„Chcete s ním mluvit? Snad byste to mohla říci paní.“

Stařena stahovala a zase rovnala si loktušku.

„I já bych ráda s ním — znají se spolu?“

„Znám, znám, tuze často tuhle s ním sedávám.“

Usmála se, rozkývala hlavu, dívala se k zemi, narovnávala sukni a široký fěrtoch plný červených kvítku, a potom mi povídala důvěrným šeptem: „Vědí, já jsem jeho matka.“

„I to mne těší — vítám vás!“ a podával jsem jí ruku.

Dotknula se mi špičky prstů a byla jako poplašena.

„A prosím jich, nestuně?“

„I nestuně, je jako ryba. Ale víte co, matičko, vezměte si košíky a pojďte si tuhle ke mně do pokoje odpočinout, beztoho vás nohy bolí a možná, že to bude ještě chvíli trvat, než se vrátí.“

„I ne, i ne, Pánbůh chraň, počkám tady!“ bránila se jako ustrašena.

„Ale tady si neodpočnete; anebo jděte dál k nim, vždyť je paní doma!“

„I to ne, to ne, když my se ještě neznáme, a zvláště když tam je trachta.“

„Tak tedy pojďte ke mně!“ a nedbaje jí, vzal jsem sám jeden košík a šel jsem do pokoje napřed. Stařena zdvihla druhý košík a loudavě, shrbena šla za mnou.

„Tuhle si pěkně postavte košíky a ten ranec si taky dejte s těla,“ pobízel jsem.

„I já bych přece radši čekala tady venku,“ zdráhala se držíc ještě za kliku.

„Jen odvažte uzel a tuhle si sedněte na pohovku! Hodně jste se ušla?“

„I to ani ne, jela jsem po té železnici, ale tady po Praze jsem se už hodně dlouho klátila, než jsem to našla. Člověk se ptá, pořád se ptá, už se zrovna bojí, že se lidé vysmějou, a na konec přec zabloudí,“ a zasmála se. „Když taky je všude rachotu, křiku, až uši brní, a lidí je všude víc než u nás o pouti.“

Uzel položila na zem, opatrně sedla a rozhledla se šerým pokojíkem.

Naliv skleničku vína, podával jsem jí, aby se občerstvila.

„I co jich tohle napadá, jak pak by k tomu pro Pána Boha přišli?“ bránila se.

Ale když jsem nepopustil, lízla, sklenku postavila na stůl a pestrým, širokým fěrtochem utírala si rty.

„Zrovna vína člověku podávají — to u nás, pane, nepijem; už před kolika lety, když u nás ve škole byla veselka, dali mi toho trošku, ale kolik dní se mi pak hlava točila. Tak ten náš hoch je zdráv? A jak pak se mu, prosím jich, vede?“ a malá očka měla v té chvíli plno jisker šlehajících z drobné panenky.

„Dobře se mu vede, dobře!“

Pohlédla na mne zkoumavě a po chvilce povídala:

„Zaplať Pánbůh, zrovna jsem ouzkostí nemohla s místa. Toť už jsou snad léta, co nám pořádně nepsal, jenom tak o tom svátku nebo na Nový rok pár řádek, to jen co je pravda, v tom pádu na člověka nezapomněl, ale jak se má, co dělá, nikdy nic.“

„Nemějte mu za zlé, má taky práci s úřadem,“ podotknul jsem.

„I to já vím,“ pravila vážně, zdlouha, a mávla malou, modravou rukou krátkých, kloubnatých prstů. „A jak, prosím jich, ta paní?“ ptala se bojácně.

„Tu znám jen od vidění, nikdy jsem s ní nemluvil,“ odpověděl jsem rozsvěcuje.

Z venčí pronikly sem vysoké hlasy, kusy smíchu a dupot kroků.

„Aha, hosti odcházejí — to už pan oficial brzy přijde,“ pravil jsem, ale stařena jakoby neslyšela pokračovala v dřívějším hovoru:

„Bude ona nějaká vznešená, vědí! Inu, inu, taková vdova po vojenském pánovi, která má tolik peněz, přece jenom mezi všelijaké lidi přijde, a to jináč nejde. Ale co já se jen divím —“ a srdečně se dala do smíchu, při čemž ukázaly se poslední dva zuby její — „že se ten náš hoch do toho tak vpravil. On to byl takový docela domácký hoch, no pravda, žádný nemotora, to ne, studovaný člověk byl na něm vidět, ale nic tak do světa a na

žádné tretky jaktěživ nedržel. A takovou paní vysokou si vybere — to nám to dělalo starosti. Dobře, dobře je dbát, aby se naženilo, ale přece jenom taky, aby to šlo do rovnosti."

Stál jsem před oknem mlčky zíraje v temno, do něhož villy, po návrší rozeseté, víc a více zapadaly.

„Já měla starost — já měla starost — ale teď to se mne zrovna padá. Tak dlouho nám nepsal, a člověk přece jenom vidí, že tu už dlouho nebude. Zvláště náš táta se mi nějak tratí, nevím, nevím, kodrcá se, kodrcá, ale už to není on, býval pořád jako bouček. Kde pak by se mu bylo jindy stalo, aby bafal, bafal a najednou z ničeho nic aby se tak zamyslil, až to zhaslo," a smutně se usmála.

„Taky si s panem oficialem rádi na pavlači pokouříme; půjčil mi svou dýmku, sám ji vyřezával," vypravoval jsem.

„Ó náš Ferdáček býval kuřák, to je po tatíkovi, taková věc se dědí z kolena do kolena — a proto je mi to s tím naším tatíkem divné, předivné. Ale co pak my už — jen když budeme bez starosti. Tatík pokoje nedal, pořád vedl svou: ‚Podívej se tam, jak a co je, ať mám upokojenou mysl a mužu spokojeně oči zamknout.' A tak jsem si tedy myslela, jestli se na nás nezlobí. Vědí, dokud býval svoboden, někdy nějakou tu zlátku ve psaní poslal — no, je to dětinské, my to živobytí už protlučeme a nač bysme jináč potřebovali — a tak jsme to zas skládali. Potom za nějaký čas, když se oženil, psal jednou, a jak jsme tomu vyrozuměli, byl by chtěl ještě nějakou pomoc z domů. No, tatík ty ukládené zlatky sebral, dvě jednušky jsmę k tomu přidali a poslali. Ale asi za rok psal zas. No, my to za zlé neměli, tatík povídal hned: ‚To máš to, stydí se před ní, ta toho má hromadu, a Ferda nechce před ní stát zrovna v té největší chudobě!' Ale že to hocha nenapadlo, kde bysme my — kde bysme my — —" A stařena utírajíc si tváře, na nichž se teprve teď při odpočinku srážel pot jako rosa, hleděla smutně.

Jak se zdála na pohled drsna a co je v ní citu!

Byl bych nad prostotou, dobrotou a láskou té stařeny zaplakal. Syn jim posílá peníze a oni, chudáci, to skládají, nepřilepší si a pošlou mu to zas.

Komu, komu vlastně ty zlatky poslali! Komu přidali ty své krvavé dvě jednušky!

„Tak vy jste paní oficialovou ještě neviděla?" ptal jsem se.

„Jako nevěstu myslejí? Ba ne!" odvětila klidně.

„Na svatbě jste nebyli?"

„Pánbůh mne rač chránit, kde pak my mezi takové lidi — jak mám to dítě ráda, za nic na světě bych se mezi takové panstvo neposadila. A šlo jim to tenkrát honem — honem. V jednom psaníčku stálo, že se bude ženit, vypisoval, jak a co, její fodografii poslal, a psal, že je vdova, kolik má těch peněz, že má hošíčka — a ve druhém psaní už byl ženatý. My se sem pořád chystali, ale člověk taky vyletět nemůže, za jedno je ta práce v polích, a jeden rád pomůže, dokud to jde, za druhé jsou tam děti, jako vnoučata. Pak přišla ta psaní — no, tatík sedl a pořádně to všecko v odpovědi vyložil, že co jsme mohli, to jsme obětovali na studie, a teď že už nemáme nic. — Ferdáček od té doby psal jen k těm svátkům, a tak se člověk zrovna bál sem vydat, aby se nevěsta nemračila, když jsme ničím nepřispěli."

Mluvila zvolnička, teskným, ale srdečným hlasem, z něhož válo milé teplo.

„To ne — to ne —" vymlouval jsem jí tu bázeň.

„A prosím jich," začala veseleji, „co pak ten její hoch?"

„Ten je jurista, bude z něho doktor."

„Tak podívejme, podívejme — no to může mít radost! Taky jsme měli strach, jak to s tím hochem bude, nedělává to dobrotu, když jsou cizí děti." Tu se stařena zamlčela, chvilku hleděla k zemi, potom zadívala se ke světlu, a tváře, celý pohled změkly, když se chvějícím hlasem ptala: „A spolu dětí nemají?"

Zavrtěl jsem hlavou.

„Vždyť jsem já si to myslila — to on by byl přeci psal a dal nám o nich zprávu!" a umlkla.

„Tak ještě pořád děláte v polích?" zabočil jsem po chvilce.

Ještě minutku byla v myšlénkách a potom hovořila:

„I Bože, co bysme jiného dělali? Vždyť by jednomu byla dlouhá chvíle a při práci ten čas tak pěkně uteče, že se člověk nenaděje; sem tam se něco povídá, člověk se rozhlíží polem, vzpomíná si, po kolikáté už tak okopává nebo pleje, dívá se, jak to roste a tak to jde den za dnem a ten chleba a bandor člověku chutná!" Klid i radost chvěly se v každém slově, takž pociťoval jsem, jak ten bandor chutná.

V tom na pavlači zaduněly kroky.

Honem byl jsem ve dveřích a volal jsem: „Pane oficiale, pojďte dál, mám tu pro vás nějakou radost!"

Podíval se na mne chladně; byl patrně ještě v jiných myšlénkách a tuze prudce jsem mu do nich zaryl.

Chvilku stál mlčky, jakoby vzpomínal, potom se usmál a šel ke mně.

Ustoupiv stranou, kynul jsem mu, aby vešel.

Dívaje se ke stolu, stařeny na pohovce hned nespatřil; teprve když sebou pohnula, obrátil hlavu.

Seděla, hlavu majíc vztyčenou, loktušku staženu do týla a všecka tvář svítila jí radostí i smíchem.

Panu oficialovi sklesly ruce a chvilku zůstal jako zaklet; potom si zmateně přejel čelo, rty se zatřásly a zavlnilo se v nich ulekané: „Maminko!"

Stařena rozesmála se drobničkým, ťukavým, třepotným smíchem; tkvěl jí v každé vrásce, ale oči měla zality. Již neseděla, stojíc dívala se naň a pořád se tak třaslavě chychtala.

Tu již se pan oficial vzpamatoval. Zatřásl sebou, jakoby něco shazoval, odstoupil na krok, zasmál se prudkým smíchem a vzkřikl: „Kriste pane, je to naše maminka, bodejť že je!" a chytiv ji do náručí, líbal ji dlouho.

Když ji pustil, zamotala se a klesla na pohovku. Rty se jí tuze chvěly a ramena třásla; zvolna se fěrtochem utírala, ale promluviti nemohla.

„Že jste se tak vydala — kde pak by mi bylo napadlo — nic jste nepsali — ani se nemůžu vzpamatovat —" a zas ji chytil, tiskl, obličej její obrátil si přímo proti očím a líbal ji po vráskách. Potom rozesmál se divným, zrovna dětským smíchem.

Stál jsem stranou u okna a slzy se mi koulely po tvářích.

Té chvíle nebyl to pan oficial, ten chladný, všední muž, s nímž jsem na pavlači besedoval.

Tušil jsem, co u takového muže znamená dáti někomu své srdce . . .

„I Bože, i Bože, my doma pořád tolik strachu, a on je to pořád náš Ferda, zrovna jak býval — Panenko Maria!“ a honem utírajíc si oči prohlížela si jej od hlavy do paty. Na tom pohledu jejím dobře jsem pozoroval, jak na ni působila prošedivělá hlava, svraštělé tváře i skleslá ramena synova.

Ale neřekla slova.

„Tak pojďte, pojďte, ať si po té trampotě pořádně odpočnete,“ pobízel ji a vzav oba košíky do jedné ruky, matku pod paží, vedl ji domů.

„Ale, hochu, hochu, já nevím, já nevím, jenom abys neměl mrzutost — to bych nerada —“ zdráhala se a ještě s pavlače volala na mne: „Nemají mi za zlé, a pozdrav jich Pánbůh!“ —

Dlouho ještě přecházel jsem pokojíkem mysle na pana oficiala, domácnost jeho i starou matku, a napadala mi slova, jimiž venkovské matky napomínají zlobící děti:

„Počkej, počkej, až přijdeš mezi lidi!“ říkávají.

Mládě nechápe, nerozumí.

Pan oficial byl už — mezi lidmi . . .

Když jsem ráno odcházel do úřadu, domovnice právě vcházela z ulice do domu, v drátěném košíčku nesouc oficialům rohlíčky, do ruda vypečené.

„Tak panu oficialovi přijela maminka,“ povídala mi, při čemž jí černé oči hrály veselou, a špičatý nosík se leskl.

Přisvědčil jsem, a panička honem pokračovala:

„Taková jednoduchá, venkovská babička, horačka ňáká — zrovna šlápnout se bojí.“

„Co říkala milostpaní?“

„Bože, co by říkala, když jí někdo přinese dva koše napěchované a ještě uzel! Já vím, že ta chuděra snášela a sháněla, co mohla.“

„Mluvila s ní?“

„I taky mluvila, ale večer, když jsem přinesla pivo a později vodu, seděli s panem oficialem sami u stolu, hlavu u hlavy a pořád si povídali. Co pak to já vždycky říkám, že on je dobrák, aby ho pohledal — ale chytřejší by mohl být. Tak se dře, a ti dva to rozhazujou. Sami se v poledne naobědvají jako hrabata, a když on přijde z úřadu, hodí mu to v kuchyni na stul. Ale dlouho tady nebudou, činže už zas stojí a se mnou taky nejsou v pořádku. Kdybych to nedělala k vůli němu — k vůli té krůtě ne!“

Celý ten proud v minutce vysypala bystrou, šeplavou řečí a již jako křepelka utíkala do schodu. —

Téhož dne večer přišla se ke mně stará maminka rozloučit.

Přiběhla sama, povídala, že si jen tak zaskočila, abych si nemyslel, že neumí ani dát „S Pánembohem!“

„Tak jak jste se potěšila?“ ptal jsem se.

„No nádhera — nádhera — panstvo!“ kázala nadšeně, oči majíc široce rozevřeny a rukama vážně mávala. „ani jsem si to tak neuměla pomyslit. To je věcí, to je věcí, člověk neviděl! Kde pak já s nimi kale promluvit neumím — a ty pokoje, ty pokoje! No, náš táta by koukal! Až já mu to všecko budu povídat! Člověk se jen diví, jak se ten náš hoch do toho vpravil. No, má taky starosti, má, ale kdo pak je bez nich! Ale je to pořád on, pořád ten starý — povídal mi: „Maminko, věřte mi, co bych za to dal, kdybych moh' s vámi — to by se to v těch polích běhalo!“

„Každý tak toužíme ven!“ odpověděl jsem vida, že maminka slov synových plně nechápe, a chtěje ji nechati při tom jejím.

„I jo jo! Zaplať Pánbůh, že jsem ho viděla, teď se už z naší vesnice nevyškrábu.“

„A co paní?“

„No dáma, dáma! A hledí s člověkem pojednat! Jde jí to dost těžko, ale dělá, co může. A viděj', psaní nám psával, povídala, že je sama kolikrát dávala na poštu — ale tak je to, než něco dojde do takové vesnice, jako je naše!“ Babička dnes zrovna kázala.

„To budete doma vypravovat — jenom že jste si Prahu kloudně neprohlédla.“

„I co pak to už je pro mne! Musím pospíšit domů, já vím, že tátovi je už teskno a nemůže se dočkat. Všecko, všecko slavné — jen škoda, že mezi tím děti neběhají!“

Vzpomněl jsem si na to, co tenkrát v restauraci povídala paní Chadimová.

„Tak se tu mají hezky, pozdrav jich Pánbůh a jsou hezky zdráv!“ loučila se stařenka podávajíc mi kulatou, modravou ruku, plnou drobničkých vrásek; dlaň měla jako kůru tvrdou . . .

Za jitra jda do úřadu, s pavlače jsem se vrátil.

Na chodbě bylo hlučno — slyšel jsem měkký, mazlavý hlas Franciho, lámaná, tvrdá slova paní oficialové, i drsný, chraplavý hlas stařenin.

Loučili se.

Vyšel jsem až po chvilce.

Oficialovi byli ještě na chodbě —

Franci ohnut běhal chodbou a chechtal se, až se prohýbal, milostpaní stála u schodu, šáteček držela před ústy, tváře měla zardělé a smála se tiše, sípavě a škytavě. Rychle pozdraviv, uháněl jsem dolu. Všecko se ve mně třáslo . . .

V Havlíčkově třídě zahlédl jsem pana oficiala s mateří.

V každé ruce nesla košík, zvoncová sukně se jí houpala, a nohy ztěžka, volně tlapaly po dláždění.

Dal jsem se v levo Vávrovou třídou. —

Potom jsem pana oficiala po několik dní neviděl; když jsme se zase na své lavičce na pavlači sešli, povídal, že běhal po procházkách v polích u Volšan.

Jistě že se mu stýskalo. Mluvil málo . . .

Ale přešla řádka dní a zase jsme užívali společných podvečerů a pan oficial vypravoval o mořivé práci úřadní, vzpomínal, kde všude po Čechách byl zapřažen, a chvílemi přecházeje pavlačí díval se v dol, nad nímž vlnil se se prach, a jehož stromy, keře, tráva i střechy domu byly jak popel, a kloktavě, trylkovitě popěvoval.

Čím dále k létu, schuzky naše byly řidší, poněvadž pan oficial mluvil méně a méně, a na pavlači počínalo býti dusno.

Chodíval jsem na Žofín, na Nebozízek, na Letnou a jenom někdy vraceje se, zastal jsem ještě pana oficiala na posledním schodě dýmajícího . . .

V polovici června odjela mu paní s Franciim za Berounu na zdravý vzduch a pan oficial — sháněl byt.

Našel ho až někde na Smíchově — —

Vídám ho zřídka — sem tam kmitne se mi zmačkaný jeho klobouk a svislá ramena. Ale vždycky si při tom vzpomínám na opálenou hlavu drsných tahu, jež tam někde v Pootavské vesnici vzpomíná. V duchu vidám stařenku skloněnu nad brázdami, jak ustává v práci a dívá se k severu. Nebo ji vidím v malé světničce u stolu proti drobnému seschlému starci bílé hlavy, ovlhlých očí, jak mu vypravuje: „No nádhera — nádhera — panstvo! Člověk se diví, jak se ten náš hoch do toho vpravil!“ — A tatík zapomíná bafat — —

Postýskal si jí pan oficiál? Vyjevil pravdu? Pokud jsem ho poznal, mám za to, že ne. Ale nevěřím tomu, že by oči venkovské ženy tak ledacos byly neprohledly. To však si nechala pro sebe, až na dně srdce — to nepoví žádnému, jenom když za tmavé noci klečí u staré truhly a vzpíná hubené, zhnědlé, vrásčité ruce — — nebi!

— — —

Královnino museum.

Napsal Frank R. Stockton.

Byla jednou královna, která založila ve svém hlavním městě velkolepé museum. Tento ústav byl pýchou jejího srdce i věnovala skoro veškerý svůj čas dohledu na sbírání věcí pro něj a na jich uspořádání v prostorných síních. Toto museum mělo povznésti ducha vzdělanosti v jejím národě, ale výsledek byl pro královnu docela neuspokojivý. Z nějaké příčiny, — z jaké, nemohla se domysliti, — její museum národ pranic nezajímalo. Ona považovala je za nejrozkošnější místo na světě a strávila denně celé hodiny prohlížením a studováním tisícerých předmětů v něm se nalézajících: i ačkoliv se tu a tam ve městě vyskytla osoba, která sbírky navštívila, nemohl se lid sám přemoci tak dalece, aby jej tyto poklady sebe méně zajímaly. Na počátku to královnu rmoutilo a snažila se své museum učiniti lepším: ale poněvadž to neprospělo, rozhněvala se velice a vydala rozkaz, aby všecky dospělé osoby, které její museum nezajímá, byly odvedeny do žaláře.

Tento rozkaz způsobil ve městě veliký hluk. Lid hrnul se do budovy v zástupech a dělal, co mohl, aby ho to tam zajímalo, ale ve většině případů potkalo se namáhání to s úplným nezdarem. Nezajímalo je to ani sebe méně. Následek toho byl, že sta a tisíce lidí posýlalo se do vězení a protože nebylo pro ně místa dost v obyčejných žalářích, zřizovaly se velké, dočasné věznice po různých částech města. Ty osoby, jichž bylo nutně zapotřebí k práci neb službě, jíž nikdo jiný nemohl vykonávati, propouštěly se na čestné slovo ve dne, ale na noc museli se vraceti do svých žalářu.

Za takových žalostných poměru stalo se, že přišel jednoho dne do města cizinec. Byl překvapen, vida tolik věznic, a přistoupiv k oknu jedné z nich, kde spatřil za mřížemi velmi ctihodně vypadajícího občana, tázal se, co všecko to znamená. Občan řekl mu, jak to vypadá, a se slzami deroucími se mu do očí, dodal:

„Ó pane, já dělal, co jsem mohl, aby mne to museum zajímalo, ale je to nemožné. Nemohu se přemoci k tomu, abych o ně sebe méně dbal. A co jest nejhorší, vím, že mi to nikdy nebude možno a tak se zde budu trápit po celý ostatek svých dnu.“

Jda dále, potkal cizinec matku vycházející z domu. Byla ubledlá a plakala hořce. Dojat soustrastí zastavil ji a tázal se, co jí jest. „Ó, pane,“ řekla, „celý týden jsem se namáhala k vůli svým drahým dětem, aby mne to museum zajímalo. Chvilkami jsem myslela, že to půjde, ale naděje ta mne sklamala. Je to nemožné. Musím opustit své maličké a jdu do žaláře.“

Cizinec byl hluboce dojat těmito případy a mnohými jinými podobného rázu, které brzy shlédnul: „To je příliš zlé, příliš zlé!“ řekl sám k sobě. „Co živ jsem neviděl města, kde by bylo tolik zármutku. Není tady skoro rodiny, jak mi povídají, které by se to nebylo dotklo, — musím jíti ke královně a promluviti s ní o tom.“ A s těmito slovy obrátil své kroky k paláci.

Potkal královnu vycházející právě na ranní návštěvu musea. Když jí oznámil, že jest cizinec a že si přeje krátkého slyšení, zastavila se a oslovila jej.

„Neviděl jste ještě moje museum?“ řekla. „V celém městě není ničeho, co by zasluhovalo vaší pozornosti více, než to. Měl byste tam jíti dříve, než si cokoliv jiného prohlédnete. Máte vysoké čelo, intelligentní výraz tváře a nepochybuji, že vás bude museum velice zajímati. Jdu tam sama a ráda uvidím, jaký dojem učiní ty krásné sbírky na cizince.“

To se cizinci docela nehodilo. Podle toho, co slyšel, byl si docela jist, že pujde-li do musea, bude brzo ve vězení, a tak tedy chvátal navrhnouti plán, jenž mu napadl cestou k paláci.

„Přišel jsem k Vašemu Veličenstvu v příčině musea,“ pravil, „a prosím o dovolení, abych směl přispěti ke sbírkám několika předměty, které budou zajímati každého. Vyrozumívám, že jest velmi žádoucno, aby se o to každý interesoval.“

„Arci že jest,“ řekla královna, „i ačkoliv myslím, že není sebe menší příčiny, proč by nemělo každého nejsvrchovanější měrou zajímati již to, co v museu jest, jsem ochotna přijati do něho cokoliv, co mu dodá větší ceny.“

„Když tomu tak,“ řekl cizinec, „nemělo by se ztráceti času k přinesení toho, co chci darovati.“

„Jděte hned,“ řekla královna; „ale kdy se můžete vrátit?“

„Bude k tomu potřeba aspoň několik dní,“ odpověděl cizinec.

„Dejte mi slovo, že se vrátíte za týden,“ řekla královna, „a vydejte se na cestu hned.“

Cizinec dal čestné slovo a opustil palác. Naplniv svou koženou torbu potravinami z veřejné kuchyně, vyšel z městských bran. Když už byl v širém kraji, řekl sám k sobě:

„Zajisté vzal jsem na sebe velmi těžkou úlohu. Kde najdu něco, co by zajímalo všecky lidi v městě, skutečně nevím, ale srdce mé tak přetéká soustrastí s velkým počtem nešťastníků vyrvaných domovu a zavřených v žalářích, že jsem odhodlán učiniti něco pro ně, bude-li to

jen poněkud v mé moci. Zajisté že musí býti v této ohromné říši něco, co bude zajímati každého."

Tak přišel o polednách k velké horské stráni porostlé lesem. Mysle, že může něco nalézti zde jako jinde a nalézaje chládek příjemnějším slunce, vešel do lesa, kráčel po nějaký čas dál a dále pěšinou, jež tu pozvolna vedla vzhůru do vrchu. Přešed potok, jehož břehy vroubeny byly řeřichou, zpozoroval záhy velkou jeskyni, u jejíhož vchodu seděl starý poustevník. „Ach," řekl si cizinec, „to je vskutku štěstí! Tento dobrý a ctihodný muž, jenž tráví svůj život uprostřed tajův přírody, mi jistě řekne, co si přeju věděti." Pozdraviv poustevníka sedl si a řekl starci, co hledá.

„Bojím se, že se ohlížíte po něčem, co nenaleznete," řekl poustevník. „Většina lidí jest příliš hloupá, než aby je vůbec něco zajímalo. Shlukují se jako stádo a nevědí, co je jim dobré. Tak na příklad jest v této stráni dost pěkných a pohodlných jeskyň, z nichž byly by všechny obydleny, kdyby jen lidé věděli, jak to člověka polepšuje a jak zajímavo to jest, žíti stranou od svých bližních. Ale pokud mohu, budu vám při vašem hledání nápomocen, neboť myslím, že úkol váš jest vzácný. Sám nemohu pro vás udělati ničeho, ale mám žáka, jenž velmi rád bloudí kolem a hledá zvláštní věci. Snad že vám najde něco, co by zajímalo každého, ačkoliv o tom pochybuji. Můžete ho jíti navštívit, libo-li vám, a já mu na nějaký čas omluvím zanedbávání učení, aby vám jen mohl býti při hledání nápomocen."

Poustevník potom napsal omluvenku na kousku pergamenu a podav ji cizinci ukázal mu cestu k jeskyni žákově.

Tato byla trochu dále a výše na stráni a když tam cizinec vešel, nalezl žáka pevně spícího na zemi. Tato osoba byla dlouhonohý mladík s dlouhýma rukama, dlouhými vlasy, dlouhým nosem a dlouhým obličejem. Když jej cizinec probudil, řekl mu, proč přišel a doručil mu poustevníkovu omluvenku; ospalé oči žákovy se zajiskřily a jeho tvář už byla méně dlouhá.

„To je rozkošné!" řekl, „míti prázdno v pondělí! Musím se obyčejně spokojiti jen odpolednem ve středu a v sobotu."

„Je poustevník na vás přísným?" tázal se cizinec.

„Je," řekl žák: „musím se stále držeti blízko jeskyně, ačkoliv jsem si tu a tam vyšel na ryby, když zrovna nebylo prázdno. Neviděl jsem starého víckráte než jednou a to tenkráte, když mne vzal do učení. Toť víte, pro nás není, abychom byli společenšti. To by nebylo po poustevnicku. On sem přichází odpoledne, když jsem pryč, a napíše, co mám na polovic téhodne dělat."

„A děláte to?" ptal se cizinec.

„Nu, něco dělám," řekl žák, „ale byly doby, kdy jsem si myslel, že by bylo lépe pro mne, kdybych byl něčím jiným. Volil jsem si své řemeslo a trvám, že musím zůstati mu věren. Tak půjdeme hned něco hledat, ale napřed musím si jeskyni uklidit, neboť jsem jist, že starý přijde, jak jen paty vytáhnu."

To řka, rozevřel žák starou pergamenovou knihu na označené stránce a položil ji na plochý kámen, jenž sloužil za stul. Potom rozložil lebku a několik kostí v slušném pořádku dokola.

Potom oba vyšli. Žák zastrčil si dříve vlasec a udici do kapsy a potom vytáhl rybářský prut, jejž měl schovaný ve křoví.

„Co s tím chcete?" tázal se cizinec: „nejdeme na ryby!"

„Proč ne?" řekl žák. „Přijdeme-li na dobré místo, mohli bychom chytit něco skutečně zvláštního."

Za nedlouho přišli k horskému potoku a žák stál na tom, aby zde zkusili štěstí. Cizinec byl poněkud unaven a hladov a tak ochotně usedl a vyndal si něco k jídlu z torby. Žák odběhl hledat nástrahu a byl tak dlouho pryč, že se cizinec nasytil, než se vrátil. Konečně přiběhl celý rozčilen.

„Pojďte se mnou! Pojďte se mnou!" křičel. „Nalezl jsem něco skutečně úžasného! Pojďte, rychle!"

Cizinec vstal a chvátal za žákem, jehož dlouhé nohy jej rychle nesly po stráni. Doběhnuv k velké díře na úpatí strmé skály, žák zastavil se volaje: „Pojďte sem a ukážu vám něco, čemu se podivíte!" A hned zmizel v díře.

Cizinec velmi dychtiv spatřiti, jakou podivnost byl nalezl, následoval jej povzdálí úzkou, klikatou, podzemní chodbou. Oba vešli teď náhle do vysoké a prostorné sluje, kteráž byla osvětlena otvorem ve stropu. Na zemi byly na různých místech pevně zavřené truhly a balíky nejrůznějšího druhu hedvábí, nádherná roucha, krásné košíky a jiné a jiné drahocenné věci.

„Co je to za místo?" zvolal cizinec u velikém úžasu.

„To nevíte?" odpověděl žák a oči mu radostí jen zářily. „To je loupežnická jeskyně! Není-li to velká věc, nalézti místo takové!"

„Loupežnická jeskyně!" zvolal cizinec ulekán. „Jen pryč odtud, co nejrychleji můžeme, neboť loupežníci se vrátí a rozsekají nás na kusy."

„Nemyslím, že se vrátí tak hned," řekl žák, „a my si můžeme ty věci trochu prohlédnouti."

„Utecte, pošetilý mladíku!" vzkříknul cizinec, „vy ani nevíte, v jakém nebezpečí se nalézáte," a řka to, obrátil se sám na útěk.

Ale bylo již pozdě. V tomtéž okamžiku vůdce loupežníků a jeho rota již vcházeli do sluje. Když spatřili cizince a žáka poustevníkova, vytrhli meče a jižjiž se na ně vrhali, když žák vyskočil ku předu a zvednuv dlouhé ruce zvolal:

„Ustaňte! To je mýlka!"

Po těchto slovech spustil vůdce loupežníkův meč a kázal svým lidem, aby zadrželi.

„Mýlka!" pravil, „co tím chcete říci?"

„Chci říci," pravil žák, „že jsem hledal kuriosity a zabloudil sem náhodou. My jsme ničeho neodcizili. Můžete si své zboží spočítat a uvidíte, že neschází nic. Ještě jsme neotevřeli ani jednu truhlu, ačkoliv se vám přiznávám, že jsem byl velmi zvědav podívati se, co tam jest."

„Jsou jeho udání správná?" řekl vůdce obraceje se k cizinci.

„Docela správná," zněla odpověď.

„Máte opravdovou tvář a vypadáte poctivě," řekl vůdce, „a nevěřiti vám, bylo by tak nečestno, jako vlézti sem za naší nepřítomnosti a krásti náš majetek. Vašich životů bude ušetřeno, ale musíte zůstati u nás; neboť nikoho, kdo naši skrýši zná, nemůžeme propustit. Bude s vámi dobře nakládáno a budete nás doprovázet na našich výpravách. Zasloužíte-li si toho svým chováním, stanete se časem plnoprávnými členy."

Hořce litoval nyní cizinec svého krušného postavení. Chodil sem a tam po jedné straně sluje zapřísahaje se sám u sebe, že se už nikdy nedá vésti poustevnickým žákem. Naproti tomu byla tato osoba radostí celá bez sebe. Běhal od bedny k bedně a od balíku k balíku nemoha se ani dost vynadívati na vzácné poklady, které mu někteří z lupičů ukazovali.

Oba zajatci byli velmi dobře pohostěni a uloženi. Příštího dne je vůdce zavolal zároveň se všemi ostatními a promluvil k nim takto:

„Je nás teď devět a dvacet; dvacet sedm řádných členů a dva kandidáti. Dnes v noci podnikneme velmi vážnou výpravu, které se súčastní všichni. Zavřeme vchod do jeskyně a v pravý čas vám řeknu, kam půjdeme.“

Hodinu nebo dvě před půlnocí se četa vypravila doprovázena cizincem a žákem postevníkovým a teprve když byli ušli asi hodinu cesty, je vůdce zastavil a oznámil jim cíl podniku.

„Půjdeme,“ řekl, „vyloupit královnino museum. Jest to nejvážnější práce, kterou jsme kdy zkusili.“

Po těchto slovech cizinec přistoupil a protestoval. „Opustil jsem včera město,“ pravil, „vyslán jsa královnou, abych opatřil nové zajímavosti pro její museum a vrátit se teď a oloupit ústav, který jsem slíbil obohatit, jest naprosto nemožno.“

„Máte pravdu,“ řekl vůdce zamysliv se na chvilku. „Něco takového by od vás bylo nadmíru nečestno. Dáte-li mi slovo cti, že zůstanete u tohoto kamene, zde, dokud se nevrátíme, půjde výprava bez vás.“

Cizinec dal slovo a byv nechán u kamene sám, brzo usnul a spal, až byl probuzen navrátivší se četou právě před úsvitem. Přicházeli klopotíce se vzhůru každý s velkým rancem na zádech. Na konci průvodu šel poustevníkův žák, nesa tak těžké břímě, jako všichni ostatní. Cizinec mu chtěl trochu pomoci, ale žák tomu nepřipustil.

„Nechci, aby ti lidé myslili, že nezmohu tolik, jako každý z nich,“ řekl. „Měl jste jíti s námi. Měli jsme pěkné počasí! A museum jsme zrovna vymetli, jak vám povídám. Nenechali jsme ničeho, ani v jedné skříni, ani na jednom stojanu.“

„Co jsou to za věci?“ tázal se cizinec.

„To nevím,“ odvětil žák. „Neměli jsme žádného světla, neboť lidé byli by to zpozorovali, ale měsíc svítil dost jasně, tak že jsme mohli viděti všechny skříně a truhly. Naší úlohou nebylo prohlížeti si něco, ale vzíti, kde co bylo. Truhly byly pokryty velkými sukny, ty jsme vzali, rozložili je po zemi a nadělali z nich uzlů na všecky ty vzácnosti. Prohlédneme si to všecko bedlivě, jak jenom budeme v jeskyni.“ (Pokračování.)

FEUILLETON.

Anglický tisk.

Noviny. — Kniha. — Bibliotéky.

Napsal Max Leclerc. Přel. J. E.

(Dokončení.)

III.

Po denních listech povšimneme si listů nedělních a týdenníků: ony, jako „Lloyd's Newspaper“, „People“ a podobné, uveřejňují pro lid i pro měšťany přehled událostí celého téhodne spolu s některým velkým dramatickým románem, který se čítá za nekonečných těch dnů nedělních; tito pak probírají historii týdenní buď satyrou, jako „Truth“, buď se stanoviska kapitalistů, jako „Economist“ a „Statist“, aneb vzhledem ku kněžstvu, jak „Guardian“; pro sportsmen „Field“; pro celý svět pak „Speaker“, „Spectator“ neb „Saturday Review“. Jest jich ještě celá řada, ale dva z nich zasluhují zmínky zvláštní: Academy, jenž jest téměř výhradně časopisem vědeckým, a Athenaeum, který jest nenapodobitelný pravzor listu kritického. Athenaeum stopuje každého téhodne veškeré hnutí literární, umělecké a vědecké v celé říši britské, v celém světě. Nevyjde v Londýně jediné knihy, aby nebyla alespoň krátká o ní zmínka v jeho statích. Každá práce, která přináší co nového, jest analysována, „reviewed“, jak říkají. Nemáme výrazu u nás ve Francii (aniž jej máme v Čechách), jenž by se tomuto „reviewed“ rovnal, poněvadž nemáme věci: náš kritik podepíše svůj článek, v němž o nové knize mluví, a tudíž hledí spíše, by přivedl k platnosti svou osobnost, než svého klienta. V oboru písemnictví anglický národ došel téhož stanoviska jak v politice: chce býti informován, chce býti o všem zpraven: nemohl zříci se svého osobního úsudku a vložiti jej do rukou pana II . . . neb pana Y . . . ., jimž napořád přináleží rozdávat chválu neb hanu, lichocení neb posměch, dle nálady, dle požadavků kamaraderie neb i štědrosti nakladatele. Athenaeum existuje již více než sto let: a již od polovice století, podporováno byvši obecenstvem — zvítězilo nad prodajností a vychloubačstvím, jež dříve vládly.

Po lehčím pluku týdenníků přichází řadové vojsko listů měsíčně vycházejících; pak záloha, jako centrum, imposantní četa „Quarterlies“, listů čtvrtletních. Listy měsíční se dělí ve dvě skupiny, „Reviews“ a „Magazines“. Reviews (Contemporary, Forthnightly, Westminster) jsou vážné sbírky, nezanášející se než otázkami sociálními a politickými; každá z nich zastává jakés mínění, neb alespoň nástin mínění politického neb filosofického. A zatím, co tyto se obracejí k obecenstvu myslícímu a jednajícímu, a co pro svou dosti značnou cenu nelze jim vniknouti do kruhů skromnějších, „Magazine“ zas směřuje k oněm, již si přejí poněkud se poučit, ale nad to se pobavit; nestojí víc než shilling, a dopřává čestného místa dílům obraznosti a cestopisům: jsou to zejména Blackwood's, Macmillan's, Cornhill, Longmann's Gentleman's Magazine a mnoho jiných více. Neuveřejňují právě všecky a vždy díla zvlášť vynikající, ale pobaví upřímně nesčetné své čtenáře.

Z velkých čtvrtletních listů jmenujeme „Revue d'Edinburg“ a „Quarterly Review“, oba více než osmdesátileté,

jež nestopují než na velkou vzdálenost události všední a převraty různých mínění: odchýlily se v tiché sféry kritiky a historie.

Když obecenstvo anglické bylo strávilo ohromnou tuto spoustu tištěného materiálu, jenž okamžitě se uveřejňuje, zdá se, že mu nezbývá více ani času, ani síly, by čtlo, co psáno pro delší trvání, co psáno, by bylo čteno a nejen prohlédnuto — knihu totiž. Zdá se, že před tímto přívalem novin a týdenníků kniha musí ustupovati a za nedlouho zmizeti. Tomu tak není: v Anglicku nové knihy jsou četnější a více čteny než kde a kdy.

Times každodenně oznamuje tolik nových knih, kolik v pařížských novinách oznámeno za týden. Většina anglických nakladatelství trvá přes sto let. Spočívají na neporušitelných základech. Úvěr a pověst jmen Murray, Macmillan, Longman staly se proverbiální. Kniha jest buď velmi drahá, buď pralacinná, střední míry tu není. První vydání knihy jest téměř vždy drahé, a skoro vždy najde své čtenáře: má-li kniha velký úspěch, pořídí se za půl léta, za rok vydání populární. Z druhé strany zas levné vydání spisovatelů starších, klassiků, jsou nesčetná a výborná: „Možno Vám poříditi si veledíla literatury v desetikrejcarových svazcích,“ pravil kdysi lord Rosebery před shromážděním národním. Obdržíte celého Shakespeara za devět pence (asi 50 kr.); veškery básně Miltonovy za tutéž cenu... Jest to věcí nepopiratelnou: za cenu pěkného klobouku lze vám opatřiti si bibliotéku, kterou všickni knížata obchodní v středověku — i Fuggerové i Mediceici — by nebyli mohli soustřediti, třeba by byli všecko své jmění za ni dali!“ — Zajisté že každý může sobě koupit knihu za čtyry až devět pence, ale kdo zaplatí devět až dvanáct shillingů (šest až osm zlatých) za nově uveřejněný svazek? A rovněž, kterak udrží se nesčetné ty týdenníky a listy zábavné? A tu opět jeví se onen duch spolčovací tak mocný a blahodárný ve společnosti anglické: jsou to „knihovny oběžní“, knihovny veřejné, kluby populární, měšťanské a aristokratické, jenž tvoří stálé odběratelstvo nakladatelů a týdenníků.

IV.

Ve venkovských městech jak v Londýně knihkupci zapůjčují za nepatrný poplatek časopisy, týdenníky, nové i klassické knihy. Jest málokterá rodina, jež by, díky tomuto systému, neměla na vybranou každého týhodne hojnost knih i týdenníků, kde každému lze sobě vybrati dle svého vkusu a své potřeby. Jistý Angličan předobře porozuměl této žízni po vědění, která žžírá jeho rodáky; měltě nadání organisační. Jméno jeho bylo proslaveno jako jméno velkého vynálezce: byl to Mudie. Založil v Londýně velkou ústřední agenturu, jakýsi druh stroje soustřeďujícího a sbíracího, jenž veškeren materiál tištěný, sotva z tisku vyšlý, ihned k sobě přitahuje a bez meškání rozdílí mezi své předplatitele do všech končin říše: byl vynalezl „knihovnu oběžní“. Abonnent platí čtyry guineje (asi 50 zl.) ročně, a obdrží každý týden balík svazků nově uveřejněných, vybéře z nich, co se mu líbí, a po přečtení pošle vše nazpět. Mudie má tak četné klienty, že často zakoupí sám pro sebe jedno i více vydání nové knihy, v níž jest se dobrého úspěchu naditi. Tuto intellektuelní daň, ve tvaru předplacení buď u Mudie, buď u některého knihkupce místního, málo kdy který otec své rodině odepře: co jej samého se týče, najde zajisté ve svém klubu vše, co kde uveřejněno, ale chce, by jeho žena a děti měly též svůj díl. Všude, kde se anglickým jazykem mluví, klubů jen se hemží, a v každém klubu, ať již se jmenuje Athenaeum, Carlton, Devonshire, neb ať to jest skrovný Mechanic's Institute, — ať má za členy bohaté měšťany neb chudé řemeslníky, — všude najdeš všecky čelné listy a vynikající týdenníky. — Nejznačnější a nejcharakterističtější příznak této žízně po učení jeví se v historii veřejných čítáren „Free Libraries“. Muž, jehož jméno téměř jest zapomenuto, jakkoli byl své vlasti velkou službu prokázal, vymohl v parlamentu r. 1850 stvrzení návrhu, který by měl slouti Lex Ewart. Na základě tohoto zákona každý okres farní měl právo zříditi a vydržovati knihovnu bezplatnou, pomocí obecní přirážky.

Tato myšlénka delší dobu klestila si cestu: od roku 1850—1886, tedy v době třiceti šesti let pouze 133 města neb farní okresy použily povolení roku 1850 vydaného. Avšak jakmile otázka sociální postoupila v popředí, tu ihned věc se mění, ruch se vzmáhá téměř očividně: za čtyry léta, od roku 1887—1890, zákon dobyl sobě opět 76 nových přívrženců, tedy 17 na rok místo 4, jak dříve. Sám Londýn v té věci dlouho se rozmýšlel: r. 1885 nebylo tu více než dvě knihovny; ale v červnu r. 1890 již 19. „Připomínám si,“ praví jakýs autor, „rozhorlení Gustava Flauberta nad velkými městy francouzskými, hlavními městy departementů, které buď nemají vůbec knihoven, neb mají pouze jednu.“

Podobně Carlyle pravil kdysi v Anglii: „Čím to jest, že nemá každé město svou knihovnu? Všude se najde policie, trestnice, žalář; proč nemáte také knihoven?“ Dnešního dne jak Carlyle tak Flaubert by byli uspokojeni. Každé město chce míti svou bezplatnou knihovnu, podobně jako má své lázně obecní: obě tyto věci staly se téměř nevyhnutelnými. Toť poznámka, která zcela mimoděk přišla na mysl pana Gladstonea při zahájení veřejné knihovny v Saint-Martin's Lane, 12. února 1891 v Londýně. 25. října r. 1892 zas Lord Rosebery zahájil veřejnou knihovnu, kterou obyvatelstvo Whitechapel, nejchudší to čtvrti v Londýně, bylo se usneslo vydržovati z vlastních útrat; byla přístupna sotva týden a již počet navštěvovatelů vzrostl na 2651 průměrem denně.

U nás (ve Francii) ani dělník, ani úředník nedovedli sobě vymoci posud tolik prázdné chvíle, jak jí užívají nyní soudruzi jejich v Anglii. „Mohou tráviti své prázdné chvíle v těchto knihovnách,“ pravil p. Gladstone v St. Martin's Lane, „a jaká to radost, vidíme-li, s jakou horlivostí, jakým chvatem po celé zemi pracující obyvatelstvo používá příležitosti, jež se jí skýtá.“

Kterak nepřáti si, by možno bylo vysloviti jednoho dne i u nás o všech čelnějších místech, i o chudých čtvrtích velkých měst, co pravil lord Rosebery ve Whitechapel vzhledem k dílu, jež vykonaly dobré a laciné knihy a bezplatné knihovny:

„Člověk, který byl přečetl Shakespeara, Tennysona a díla všech těch, kteří je byli četli a milovali, nalézal se ve styku se všemi velkými genie mi všech věků. Jest to jako spolčení svobodo-zednářské, jež počíná lidem kynouti, svobodného zednářství to, jenž povznáší člověčenstvo celé...“

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Rynek Vojáček“.

ROČNIK XXII — 10. LISTOPADU 1893. — ČÍSLO 5.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškere dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Poslední sonety samotáře.

Od Jaroslava Vrchlického.

Introitus.

Jak mnich, jenž celý život dlouhý, chudý
nad kancionál schýlen s bledou tváří
tkal kolem celou báj do zlaté půdy
a sestár' v bázni, zda se dílo zdaří;

Tu v trojhranu Bůh, sbor andělský v záři,
dav poustevníků s vyzáblými údy,
tam démonův sbor, jenž se v hloubi sváří
se Satanem, jenž celý zlobou rudý;

A mezi nimi mostem dřevo kříže.
Jak rád byl, že ty spojil světy sporné;
toť most, jenž vede do hvězd z pekel díže.

Jsem jak ten mnich. Jak maluje, tak píši;
tu duše ráj, tam hmota, dláto vzdorné! —
Buď mostem svaté umění mi k výši!

Psyché.

Jak anatom nad tělo nachýlený,
sval po svalu jenž přísně odhaluje,
tě hledám, duše, v moři valné změny,
tam chýle se, kde mdlý tvůj odlesk pluje.

A skloněn k dnu své bytosti, té sluje,
jíž v brilliantech hoří strop i stěny,
kde každý krápník echa vylnzuje,
tě chytám, útlá sylfo s duší ženy!

Ty prcháš stále tancujíc jak vážka
ve světle obrazů a vidin luzných,
jak mladý motýl, jenž vyletěl z kukle.

Jdu za tebou, stíhám tě v posách různých,
již myslím: Mám tě! — Marná citů srážka,
tys odlétla a zbylo — srdce puklé.

Tůně.

Víc nežli mohutná svým tokem reka
nesoucí slunce zlaté na svém lůně
mne vábí odlehlé a skryté tůně,
jich šer a přítmí, bahnem tráva měkká.

V nich pouze měsíc mlžný háv svůj svléká,
jen bukač zahýká, kde třtina stůně,
a leknínová, opojivá vůně
vlá z hloubky, která na svou oběť čeká.

Jen povrch hravý, střídavý a plachý
kolébá řeka — tůň ta nepohne se,
však v hloubi divů otvírá se brána

Pod ticha maskou tajné vrou zde strachy,
děs, úzkost zabloudilých v tmavém lese . . .
O srdce zdeptána a zneuznána!

Sonet do památníku.

Rci, kalich duše své tak božsky krásný
pro koho kvete v žití dlouhé pouti?
Jen děti zlíbat, chotě obejmouti,
je dost i málo, by byl člověk šťastný.

Chce srdce víc, háv jeho tmavořasný
se každou bouří více musí vzdouti.
Však marné vše, zpět k povinnosti plouti
v ten přístav poslední, cíl všeho jasný.

A srdce vadne, děti rostou zvolna,
muž dávno sestár', zvyk je denním katem,
snem skoro náklonnost je obapolná.

Proč žít a k čemu? — A přec v citu svatém
dál pouta líbáš, výčitka co bolná
vře horkou slzou. Nech ji, ať je blátem!

Lov Sireny.

(Obraz Boecklinův.)

Jři o polednách zřeli ve vln hloubi,
tam svítilo to jako úběl čistý,
jak spadlá hvězda kmitalo to místy,
kde v prázdnou škebli starý triton troubí.

Dva fauni — s šklebem divná hrůza snoubí
se v jejich tazích — skrz vln amethysty
síť velkou vrhli, kapradin kde listy
a mořská tráva světlý pruh ten vroubí.

A táhli s obří silou zas a zase,
síť praská, vrbový prut ohýbá se
a v síti leží nahé tělo víly.

Vlas zlatý, pyšný bok — však pod ním běda!
se šupinatý hnusný ohon zvedá.
Div leknutím síť nazpět nepustili!

Blud umělcův.

Bard, slepec, kdysi na pobřeží moře
pěl dlouho v dumě, že kol tmí se davy,
však brzy ukončil svůj paian slávy,
když poznal blud svůj a své věčné hoře.

Ó něho symbolu, kdy v lesku zoře
František rybám kázal neb kol hlavy
když ptáky zaslech' letět do dálavy,
zvěst lásky za nimi slal láskou hoře!

Moderný básník hůř je na tom ještě.
Prvního nemá hrdost, aby ztichnul,
druhého nemá lásku, jež se šálí.

Chce potlesk, souhlas a chce laurů deště,
sláb, aby hrdou resignací vzdychnul,
neb trud svůj láskou v triumf změnil stálý.

Prabába.

Napsala Božena Viková-Kunětická.

Na těch horách zdá se být tak nebe blízko! Jeho modro, jeho jas, jeho teplo slučuje se s nimi v neskonalé kráse, lásce i nadšení. Večer prší hvězdy do klína hor a za dne démantové paprsky sluneční zapřádají se v jejich bohatýrský, vonný vlas. Ó co štěstí, co líbeznosti, a co kouzla všady! A ticho je, ticho svaté, v němž lesklé vísky i za dne spějí v úsměvu. To nikdo nevylíčí, jaké velebné ticho je na horách a jak ty vísky jsou klidné, malé a v jaké pěkné pestré trávě rostou. Jsou jen jako větší květy v těch vlnících se lukách, na nichž roste tolik sedmikrás, tolik červených a modrých květů a kde tak sladce a silně voní mateřídouška. Lesknou se jako z perleti a nad nimi v nedohledné výši zpívá pták. Úzké stezky jako bílé stuhy vlní se jim od boků a běží. Bůh ví kam až vysoko, až do toho modrého nebe, v němž na obzoru se ztrácejí! Jaká rozkoš jíti po takové stezce až do nebe! A někdy stoupáte stále výš a výše, majíce cílem samu majestátní oblohu a najednou octnete se uprostřed deseti, dvaceti domků rozházených jako ztracené korale a vidíte, že nedostoupíte nebe a že ty domky se ho nedotýkají. Nikde není člověka, nikde hlasu, jen jezero zelené vonné trávy zachvacuje každý domek, jakoby v něm kocábkou byl, která uvízla někde na neviditelné písčině. Malá okénka, bílé zdi, břidlicová nebo došková střecha. Malý plůtek na jedné straně, ale nemusel by ani být. Je vše jedna zeleň a jedna vůně.

Mlčící děti hrají si v trávě pod lipou nebo třešní, a psi hubení, strakatí, s ocasy zježenými, drobným krokem a svislýma ušima vybíhají a najednou jeden, druhý, všickni sborem, co jich ve vísce, vypuknou v štěkot a pozvednouce hlavy vyjí táhlým hlasem. Pak umlká zas jeden po druhém, usedají k dětem a ještě jen dva z nejvzdálenějších domků podrážděně štěkají. Ale i oni ustávají a všude zase ticho, jako když víska i za dne spí.

S nebe proudem leje se bílá zář, v které víří miliardy droboulinkých, v chaosu se proplétajících hvězd, jež oslňují oko.

Přichází žena s těžkým břemenem na zádech, ale sotva že se objevila, ztrácí se zase a všichni psi ve vsi mlčí. Někde zavzněly údery, jako když někdo kosu nebo srp naklepává, potom zabučel kdesi dobytek, zakokrhal kohout, zasmálo se dítě a zase je ticho, v němž každé srdce usíná. — Na konci vísky u velikého lánu hrachového zapadlá do tenkých stébel drobnoklasého žita sedí žena s proutkem v ruce, nohy má ovázané, hlavu zachumlenou a ruce staré, bezbarvé, žilnaté a ubohé až po lokte vykasány leží jí v klíně děravé sukně, která chvěje se na ní jako povadlý list.

Je to prabába jakási. Nevím čí, nevím, jak se jmenuje. Ale je to prabába stará, s bílými lepkavými vlasy, s nahnědlou tváří plnou shrnutých vrásek, z kterých už pranic nemluví, a její načervenalé malé oči nemají svitu ani života. Klátí lehce svým zuboženým hubeným tělem a šeptá si cosi, při čemž ale je patrno, že duše spící o tom neví.

Za ní ševelí žitné pole drobounkými klasy, před ní za hrachovištěm tmí se les, v němž ptáci zpívají, u nohou jí běží zlatohlávek a nad ní klene se obloha modrá, po níž letí oblaka s ozlaceným krajem. Prabába uprostřed toho života, té krásy a vůně jest jako poražený strom, na němž už poslední větev osychá. Ptala jsem se kohosi, proč ta žena sedává u žitného pole s tím proutkem v ruce, kterým nikdy nepohne.

„Hlídá hrách," bylo mně odpověděno.

Podívala jsem se do tváře člověka, jehož jsem se tázala, zdali myslí svou odpověď vážně, a viděla jsem, že vážně. Ó, na horách nebéře se život nikdy lehkomyslně a jestliže posadili prabábu k hrachovišti, jistě že chtěli, aby měla všecky lusky spočítány a aby se jich nikdo nedotekl.

Tane mně na mysli strašák, jehož jsem jednou viděla za ranního šera v širokém lánu pole s rozpraženýma rukama, se sukní silně vlající ve větru, s hlavou zachumlenou. Vypadalo to tak, jakoby nějaký šílenec polem letěl rozevíraje náruč po nekonečnu a jakoby se lekal, že po-

zbude sil. Byl to divný strašák, co to pole hlídal, nemohlu na něj zapomenouti, tak hrozný připadal mně na té rovině, tak sám a sám s tou vlající sukní, ale prabába skrčená na pokraji žitného pole, klátící tělem a šepotající rtoma utkvěla mně taky v paměti.

Taková tmavá, schoulená, tichá a klidná! Nevím, kdy chodívala domů a kdy zase octla se na svém místě hlídačském, a nedovedu si taky představit ji stojící nebo jdoucí, poněvadž nevěřím, že bylo by lze se jí vzchopit a jít.

Všichni ptáci znali ji vůkol a vrabci doráželi až na její ovázané, nehybné nohy, považujíce ji patrně taky za strašáka, který se větrem kývá, a nebyla-li jim lhostejna, jistě jim byla směšna. Ostatně možno, že i každý brouk v trávě ji znal a že berušky na klásecích uvykly už její tmavé přítomnosti.

Chodívala jsem kolem ní denně do B. po travnaté stezce kolem rozechvělých, kvetoucích polí, kolem malé kapličky s ukřižovaným Kristem, jenž měl cosi s prabábou společného, lesem, v němž duše rozpínala se v let, jakoby jí tělesná schránka byla úzká, těsná, nevolná a jakoby chtěla sloučiti se s tím tichem vonným a velebným, jež spočívalo v korunách stromů, na červeném plodu jahody, na nehybném vřesu, na listech konvalinek, jejíž květy už dávno opadaly, v tom temnu lesním, záhadném, v němž kdesi daleko potůček přitlumeně harašil, i na skvostných markantních listech kapradí, jež jako vlasy vil z temna lesa se obrážely!

A každodenně prabába, nevzhlednuvši ke mně, nezastavivši se ve svém kývání, pravila ke mně určitým hlasem, jakoby ta slova náhle z ní někdo vyrazil:

„Daleko-li?“

Já vždy odpovídala jí trpělivě a hlasitě, aby to slyšela:

„Do B., stařenko, jdu do B.“

A ona zase tak určitě dodávala:

„Mně je už sto let.“

Na svých cestách do B. vyměnila jsem tato slova s ní každodenně po celých deset neděl, které jsem trávila na blízku majestátního Kozákova, který jako tvrz mne dělil od kraje, v němž někde daleko byl můj pokojík, malý, tichý a opuštěný. Uvykla jsem už tak té její otázce a té své odpovědi, jako jsem uvykla rychlému klesavému kroku po travnatém svahu na konci vsi, v které jsem obývala, a jako jsem uvykla tomu jemnému ševelu, jenž krajinou prochvíval, když jsem šla sama tudy, bez myšlének, tak volná a svobodná. Jednou jsem zpozorovala, že prabába oslovuje každého okolojdoucího tím svým určitým „daleko li“? a že oslovovala tak i lidi, které musela znát, i ty, kteří na její otázku jí nedali jaktěživi odpověď.

Mě ani vlastně prabába nezajímala jsouc tak bezbarvá, nudná a tichá. Ale namanul se zase člověk, který mně kdysi o ní řekl, že už je vnučce břemenem, protože má dva výměnky na chalupě, jeden matčin, dcery prabáby, a druhý její, která už dávno mohla umříti. Vnučka měla už dorostlé děti a nejstarší syn byl už zase na ženění.

„Ale ten je někde ve světě, ani nevím kde,“ řekl člověk s pohybem ruky, kterým dával na jevo, že se nikdy po tom nepídil.

Ve vískách na horách pod samým nebem se nalézajících vzrušuje všecko mysl, každé nepatrné slovo, malá událost, titěrná vlna. Prosím vás, tam se nikdy nic neděje pozoruhodného a lidé žijí a mrou jako ve snách, z nichž ani času neměli se probrati. Člověk je až bezduchý tím neustálým jednotvárným klidem, v němž denně opakuje se totéž a zas totéž, že to vzbuzuje až úžas a jakési neurčité zděšení. Už předem je možno říci, co se stane, poněvadž se nikdy ničeho nestává. A tak bylo přirozeno, že vybíhala jsem na jednu z travnatých, tak velice milých cest, odkud bylo viděti polní stezku, která vedla od B. okolo prabáby do vsi a s dechem v prsou utajeným že jsem dívala se na jednu její část, která slučovala se s nebem, brzy-li na ní objeví se kdosi, jenž přichází ze života, ze světa, z neklidu odněkud zdola, odkud ani nepatrný záchvěv se do vísky nikdy nedostal.

Objevovával se pak na té stezce časem bod — ó já znala je všecky už dle pohybu, s kterým se na obzoru vynořily — tmavý, pospíchající a ten bod rostl, až z něho povstával před mým zrakem člověk.

Přicházel z dola a mně byl každý milý. Býval to listonoš s velikou koženou brašnou, nebo velebníček jdoucí do škol, anebo stavitel, který stavěl kdesi na blízku školu. Všecky jsem je znala po chůzi, po klobouku, po pohybech ruky i po tvaru ramen. A za nedlouho slyšela jsem ze vsi sbor psů, kteří jednohlasně vítali příchozího vybíhajíce ze všech stran, očmuchávajíce ho a protahujíce svůj štěkot v táhlé vytí. Věděla jsem, že listonoš nebo velebníček, nebo stavitel už do vsi došel. Večer na obzoru právě v tu stranu, kde dole počínal život, bývalo všady nebe celé zlaté, ohnivé a oslňující, tam vynořovala se vždy první z hvězd a odtamtud zavznívala poslední píseň malého skřivana. V té době se mně zdávalo, že se stezka do světa uzavřela a my v těch domkách že jsme jen sami, obklopeni nebem a naplněni soumrakem a tichem. V duši bývalo mně teskno, když jsem se zvédala s travnaté cesty, která pokrývala se už taky šerem.

Jednoho dne objevila se na té stezce do města vedoucí špička jakás, pak tmavý rozpnutý předmět, slunečník to byl, a na to dva lidé, z nichž byla jedna žena a druhý muž. Vesničané na polích, kde za velikých such polévali hlavatici hnojůvkou, ohlédli se všickni po nevídaném zjevu a hádali, kdo by to mohl být.

Dáma měla růžové šaty, malý klobouček a kráčela zavěšena v rámě mužovo, s onou důvěrností, která vyznačuje intimní poměr i velké zemdlení.

Její chod byl klesavý a dětinsky neurčitý. Byla velice mladá, půvabna a oblečena byla s oním pečlivým vkusem, který prozrazuje mladou paní, dokazující světu svou naprostou starostlivost o pořádek v každém ohledu.

Růžový šat míhal se v zeleni jako utržený květ anebo odvátý lístek plané růže. Objevení obou těchto mladých, elegantních a unavených lidí způsobilo ovšem všude veliký rozruch, veliké podivení, v němž nikdo ani vzpamatovati se nemohl. Pozorovala jsem, že i prabába v žitném poli — a dozvěděla jsem se o něco později, že to byla opravdu prabába mladého muže, který přiváděl své matce sličnou choť, aby ji políbila — že tedy i prabába v žitném poli přestala na okamžik se komíhat a když zase začala, stáli už mladí lidé u ní, ptajíce se jí patrně na cosi pro ně důležitého.

Ona ovšem neodpověděla a zeptala se sama svou obvyklou frásí:

„Daleko-li?“

„Do D., matičko,“ odpověděl s jakousi rozkoší mladý muž, poněvadž přicházel po dlouhých letech zase ve svoje

*

rodné hnízdo. Prabábu svou ale nepoznal a i kdyby ji byl poznal, překvapila by ho tato za živa trouchnivějící bytost, která neměla už v duši vzpomínek.

„Mně je už sto let," pravila prabába, dívajíc se do neurčita, a mladá paní opakovala po ní s úžasem:

„Můj Bože, sto let!"

A jakoby oba lekli se tohoto nepochopitelného stáří, v němž poslední jiskra doutná už jen ve vychladlém popeli, dali se dále svou cestou sestupujíce srázným svahem k prvnímu domku vesnice, při čemž muž půvabnou svou ženu nesl v náruči. Na to zase stoupali cestkou probíhající ovesné pole s titěrnými klásky, a růžový šat dámy mihotal se vždy výše, až ztratil se mezi rozházenými, v slunečním jasu se lesknoucími domky.

V tu chvíli vyštěkl první pes a hned na to ožila celá vesnice prudkým, dorážejícím a vřeštivým štěkotem, který daleko po krajině hlásal, že do vesničky pod samým nebem přišel cizí host.

Lidé vybíhali ze stavení, shlukovali se, kývali hlavami a těm vracejícím se z lesů anebo z polí vyprávěli novinku dušeným hlasem nahýbajíce se k jejich uchu.

Zatím slunce zapadlo, pozlatilo obzor a na lesích ztrácel se poslední růžový nádech, v němž nikdy netroufaly si ani šelestit ani z hluboka vydechnout. Prabába ze žitného pole zmizela, jakoby náhle splynula s tím tichým soumrakem. S ní taky zmizel majestátní Kozákov, obzor se zúžil a hravé šplouchání Jizery pronikalo zádumčivým tichem večera, majícím v klíně statisíce líbezných hvězd...

Nevím, dozvěděla-li se doma prabába, že přišel její pravnuk z dalekého světa, ale druhý den seděla už zase na svém místě s proutkem v ruce, svinuta do sebe a klátila sebou jako uschlá větev, kterou může každý okamžik vítr urvati.

Šla jsem do B. a zastavila se u ní. Byla trochu přepadlá anebo se mne to jen zdálo, ruce se jí chvěly a při pohledu na ni mne napadlo, že o něčem usilovně přemýšlí.

„Jak se vám vede, stařenko?" tázala jsem se, voníc k mateřídoušce, kterou jsem si cestou utrhla.

„O, mně už je sto let," odpověděla ona klidně.

„To je věru mnoho. A jste ráda na světě?"

Dívala se na mne pohledem, který mi prozrazoval, že mně dobře nerozumí, ale vidouc, že se od ní nehýbám, počala se rozčilovati, obírala svou sukni na kolenou, kývala hlavou a rozhovořila se tesklivým hlasem:

„Nu, pomyslete — co pak to je? Přišel k nám pán a paní, dívala jsem se na ně okénkem. Oh, kde se vzali! Styděla jsem se do vnitř jít, obcházela jsem, víte, sem a tam, až rozsvítili, zase jsem je oknem viděla. To nejsou naši — kde pak naši! Mají bílé ruce, načesané vlasy a jsou oba obuti. Pili pivo — oni páni vodu nepijí. Stojí mnoho peněz, nevím proč Julina pro cizí pány utrácí. Myslela jsem, že odejdou, ale oni neodcházeli. Potom přišla Petronila: jařku, že mám jít jen se podívat, co má Julina za radost. Nechala jsem Petronilu mluvit, co pak ona ví — ať je jí, kdo ví jestli sedmdesát let a já jsem její plény dávno sušila. Nešla jsem, proč pak? Styděla jsem se, víte, nu, ano styděla. Lehla jsem si pod okno do trávy a nešla tam. Oni dlouho hovořili, paní byla celá bílá jako květ. — Spala jsem pod oknem — taky dobře, taky dobře. Jenže šla mně od nohou zima, že jsem neměla peřinu, a ještě teď mně po nich běhá mráz. Myška, už ji mám až zde pod kolenem. — Ale domů nepůjdu, pokud tam ti budou. Co bych si tam počala, pro rány Boží?"

Najednou se na mne ohlédla, pochopila, že ji poslouchám i že jsem u ní se zastavila, a pravila tiše:

„Utrhněte si lusku, chcete-li, Julina se o tom nedozví."

„Ach, děkuji vám, stařenko. Nejím lusky. Buďte zde s Pánem Bohem."

„A daleko-li?"

„Do B., stařenko. Je tak krásně, že bych si přála lítat."

„Mně je sto let," pravila ona vážně a schoulila se do klubíčka, jakoby jí prochvívala zima — — —

Zdržela jsem se toho dne v B. déle, než jsem hodlala, a vracela jsem se, když již dlouhé stíny plížily se z lesů a kdy hladina Jizery leskla se jako tekutý kov těžkým a tmavým leskem. Na polích už nebylo nikoho a jen tu a tam ozývaly se ještě neurčité hlasy, které zněly ku podivu dutě a jako tesklivě.

Kráčejíc úzkou pěšinkou ovrobenou vysokou travou byla jsem od rosy pomáčena, ačkoliv už mne ruce bolely od vykasaných šatů, poněvadž jsem ušla hezký kousek cesty. Malý jakýsi hoch ještě lovil na břehu Jizery na udici rybky a stál tam nehybně, jakoby byl zkameněl. Minula jsem poslední domek, malou, primitivní hospodu, v které nebylo lze oken nalézti, a okolo sošky svaté Anny zatočila jsem se do lesa, v němž počínalo již ono namáhavé stoupání do vrchu, o němž se mně vždy zdálo, že končí někde u samého nebe.

Ohlédla jsem se skoro dychtivě po malém chlapci s udicí, zdali ho ještě uvidím: ale ten zmizel mně už někde za křovím. Viděla jsem jen část kovově se lesknoucí Jizery a ten pohled nanesl do mé duše stíny, poněvadž v tomto osvětlení bývají všecky řeky u lesů nadmíru smutné, ba příšerné.

Nade mnou prokmitovalo hustou a temnou clonou korun štíhlých smrků skoro bílé nebe, z něhož padalo bílé a jemné šero do lesa. Úzká stezka vinula se přede mnou jako bílý had namáhavě lezoucí do nesmírné výše. Les silně voněl a taky potok voněl, který hrčel v něm, a všechno zdálo se být ztopeno ve vonné, teplé rose, neboť celý vzduch byl naplněn vlhkou, ale příjemnou vůní vody.

Kolem mne bylo dosti ticho, ačkoliv les jemně šuměl a ptáci ještě snivě švitořili. Slyšela jsem však svůj vlastní krok i dech a později, když již zastavovala jsem se v chůzi, abych načerpala nového dechu, slyšela jsem i své srdce tlouci. Zastavila jsem se však teprve na onom místě, na které s důvěrou ve své tesknotě vzpomínala jsem po celou svou cestu z B. Bylo to totiž na malé rozkošné pasece, kde se les rozšířil, rozstoupnul, a na níž stál hezounký, strakatý domek, u něhož pes skoro celý den i celou noc štěkal. Ten jeho štěkot byl mně toho večera velmi příjemný, a poněvadž mně bylo skutečně teskno, zavolala jsem na psa, abych se trochu rozveselila.

„Ochraptíš! Proč pak vlastně štěkáš?"

Zvuk mého vlastního hlasu připadal mně přátelský, povzbuzující a těšilo mne, když ozvěna jej opakovala.

Zatím na nebi vyskytly se bledé hvězdy a malý bělounký srpek měsíce, který však ještě nesvítil, ale nad lesem za pasekou se jen leskl jako do jejich vlasu při-

pjatý démantový diadém. Srdce se mně utišilo, dech můj stal se klidnější a já stoupala zase výš. Pes dosud štěkal. Jeho štěkot provázel mne až zase na cestu těsně lesem vroubenou, neschůdnou, kamenitou a vinoucí se úvozem. Zde bývalo smutno i za dne, na to nyní večer, kdy les stával se černou, děsivou prohlubní, v které všecko zanikalo a z níž jen vidiny vystupovaly. Věděla jsem, na kterém místě jsou opozděné jahody, kde jsem ve dne zahlédla vábný klobouček muchomůrky, věděla jsem, kde jest jaký pařez, kde malinový keř, kde který velký kámen, jejž s cesty odvalili, a přec bylo mně vše nyní cizí, nepřístupné, nepřátelské, naplňovalo mne to úzkostí a hrůzou. Stoupala jsem rychleji a rychleji, majíc pozornost za sebe upjatu, neboť se mně zdálo, že cosi za mnou šelestí, cosi mne pronásleduje a věší se na mé paty. Taky do lesa bála jsem se pohlednout, neboť připadalo mně zcela možným, že bych náhle spatřila tam buď něco příliš bílého, anebo něco příliš tmavého, co bych nedovedla si vysvětlit. V hlavě mně už hučelo, srdce tlouklo k rozskočení, na lících cítila jsem žhavý ruměnec. Zavadila jsem šaty o nějaké křovisko a pak uleknutě naslouchala, co to zašustilo. Ptáci umlkli, les ještě šuměl. Pes v domku na pasece už neštěkal, anebo jsem ho neslyšela jsouc tak vysoko a kráčejíc ještě výš. Nehodlala jsem se však zastaviti za žádnou cenu na světě v tomto úvoze plném tajů a hrůzy. Nohy moje byly jako okřídlené, ruce, hlava mne pálily, tepny rozeznávala jsem zcela dobře, ale letěla proto přece do výše bez uvědomělé myšlénky, poháněna jen snahou býti co možná brzy z lesa venku pod nebem, na němž bych viděla hvězdy a mléčné dráhy.

Najednou nedaleko před sebou slyšela jsem určité kroky a hrnoucí se kamení. Přicházel kdosi proti mně. Na okamžik zarazila se ve mně krev, ale hned na to rozhodla jsem u sebe, že přicházející člověk jest zajisté přátelštější a pochopitelnější, než ony světlé i tmavé stíny, jichž, nevidouc je ani, jsem se v lese bála. Čekala jsem dychtivě, až jej spatřím, a vědomí, že nejdu sama opuštěnou stezkou, mne skoro rozveselilo. Muž přicházel blíže, pozdravil mne uctivě a kamení dále se hrnulo pod jeho rychlým a pádným krokem.

Tento jeho krok rozeznávala jsem v tichu ještě, když z lesa jsem vystoupila a spatřila nad sebou mírnou, stříbrnou oblohu, na jejímž obzoru se srpeček měsíce ztrácel. — Měla jsem stoupati ještě asi dvacet minut cestou volnou mezi lukami, polmi, podél kapličky se starým ukřižovaným Kristem, pak ještě kolem pole ovesného, žitného, kolem hlavatice, kterou hnojůvkou zapařili — ach, já znala každý bod na své cestě tak dobře! Šla jsem tedy dál a milý, neobyčejně příjemný vánek obletoval moji tvář, jakoby se jí hedvábným křídlem dotýkal. Kolem do kola na obzoru tměly se lesy a nade mnou bylo čisté nebe poseté démantovými krupějemi. Odněkud z blízké vesnice, snad to bylo už z D., zavzníval ke mně hlas trumpetky a z jiné zase strany slyšela jsem zpěv mladých mužů. Větřík lehounce vlnil pole a harašil v uschlém dlouhém věnci na ukřižovaném Kristu.

Konečně jsem byla na rovině blízko vsi, ku které vedla potom už jen krátká strmá stezka. Přidala jsem na kroku a oddychujíc vší silou pospíchala jsem v před. Najednou spatřím před sebou, asi v těch místech, kde prabába sedávala, schoulený černý předmět, o němž jsem hned usuzovala, že by to byl člověk. Teprve když došla jsem až k němu, spatřila jsem, že to prabába, která dosud na svém místě sedí.

„Dobrý večer, stařenko," pravím, dojata její opuštěností: „snad zde nehodláte spát?"

Prabába narovnala se a postavila, upravovala rozčileně na hlavě šátek, zahalovala se v černou kazajku a šeptala si cosi, jakoby mne ani nepozorovala.

„Stařenko, je večer a chladno, jděte domů," zvolala jsem silnějším hlasem, položíc jí ruku na rameno. Ona se rychle ohlédla, ucouvla a pravila trhaně a rychle:

„Vždyť jsem tam byla zas! Oni jsou ještě u nás. Petronila mne volala, ale já jí utekla. Co pak jen chtí? Snad si přišli pro mou duši, aby ji odvedli k Bohu. Jsou oba bílí a hezcí, ale mně jsou protivní. Co s nimi? Pivo pít a maso jíst? Julina přijde o chalupu. Děti sedí, dívají se na ně s otevřenými ústy. Tomáš je v kabátě a Petronila má květovanou sukni. — Ej, Ježíši Kriste, nešla bych tam ani přes práh. Mají bílé buchty na stole a všecko tam voní."

„Ale zde přece zůstat nemůžete! Přijde chladná noc. Pojďte, povedu vás kousek, stařenko —"

„Ne, ne! Sednu si zde do žita. Ach, Bože dobrý, čeho jsem se dočkala? — A daleko-li?"

„Jdu do D., stařenko, pojďte se mnou."

„Ó, u nás jsou cizí páni a mně je už sto let."

Sedla si zase, pokřižovala se a schoulila hlavu na prsa, snad aby se zadýchala. Mně nezbývalo než odejíti, ale neučinila jsem tak ráda, protože mně bylo prabáby v té tiché, zádumčivé a chladné noci líto. Myslila jsem ale, že jí Bůh neopustí. — — —

Druhý den nalezli ji však mrtvou na pokraji žita. Ležela tam schoulena, s rukama na prsou sepjatýma, tak malinká, jako dítě, jež obalil někdo do cáru, ústa měla pootevřena a oči jen polozavřené. Byl by snad ani nikdo nevěděl, že umřela, ale její pravnuk s růžovou, puvabnou dámou opouštěli zase vesnici, jejich matka je doprovázela a dojdouce k místu, kde ležela, pravila jim jejich máti, které počínaly vlasy už taky šedivět:

„A dívejte se, na prababu jsme zapomněli. Kde pak ona asi spala? Snad zde v poli zůstala?"

Mladý muž se zastavil, nahnul se nad stařenkou a pravil překvapen:

„To že je má prabába, matičko?"

„Ba ano, ona už je moc stará a nemá ani smysly pohromadě," odpověděla matka. Přistoupila k ní a zatřásla jí.

„Babičko! He, babičko!"

Prabába ani nevzhlédla, jen hlava jí níže poklesla.

„A vida, ona nedýchá!" zvolala selka udiveně. „Ještě štěstí, že před měsícem se nechala zaopatřit, chuděra."

Mladý muž s hezounkou ženuškou v růžových šatech sepjali ruce a s úžasem dívali se do tváře prabáby, o níž se domýšleli, že už dávno pod drnem leží!

„Tak to je tvoje prabába," zašeptala paní neodvracejíc oči od mrtvoly, kterou považovala za vzácnou relikvii. — — —

Mně ale bývalo smutno, že už nikdy neotázala se mne, když jsem šla do B.:

„Daleko-li?"

Zemřela, bylo jí právě sto let. Na horách se nikdy nic zvláštního neděje a tato malá událost považována tam byla za velice důležitou. Já sama jsem ji tak považovala. —

Vzpomínky z Afriky.

Líčí Em. Fait.

(Pokračování.)

III.

Fatima.

Myslite, že mezi mohamedány nemůže býti pravé romantické lásky, pro kterou obě strany trpívají? Koran ovšem dovoluje svým vyznavačům mnohoženství, a dívka dostává se v majetek svého muže jakousi formalnou koupí, ale to nikterak nevadí, aby v jednotlivých případech přece toliko z obapolné náklonnosti mladí lidé za sebe se dostali. Nevěsta dle našeho smyslu nemá před zasnoubením ani svého nastávajícího pána znáti, nicméně jmenovitě v nižších vrstvách naskytuje se tu a tam příležitost, aby se mladík seznámil s vynikajícími přednostmi dívčinými a aby v obou podnícen byl plamen vášnivé lásky.

Fatima byla dcerou zámožného kaida, náčelníka kmene. K tomuto úřadu berou se pravidelně v Alžírsku muži zkušení a zároveň se těšící jisté vážnosti ve kmeni, ku kterému náležejí. Dříve tato důstojnost bývala jakousi výsadou nejbohatších rodin, ale nynější republikánská vláda vyhledává k tomu jednotlivce, kteří by byli povolnými nástroji a při tom dost obratnými, by základy vzdělanosti evropské se více šířily a upevňovaly. Ovšem že Arabové sami na to žehrají, že se takto v čelo jejich dostávají mužové, jejichž předkové neměli žádné vážnosti, a také neměli přiměřeného jmění, aby ve veřejnosti mohli něco na tak zvanou representaci věnovati. Mehmed ben Ibrahim dobře poznával, jak nutna jest pro veřejnou službu známost frančiny, a osvojil si ji aspoň potud, že mohl nejběžnější věci v této řeči projednávati.

„Dám své dítě vychovati tak, aby nepocifovalo těch obtíží, jaké já musím překonávati," dí kdysi svému mladšímu bratru Alimu, když se vrátil ze své cesty do Alžíru, kam byl povolán, aby podal návrhy v příčině rozdělování pozemků kmenu náležejících.

„A jak to myslíš provésti?"

„Budu ji posýlati do francouzské dívčí školy."

„Jak můžeš mluviti takto proti Allahovi?"

„Koran to přece nezapovídá, abychom se vzdělávali, a slyšel jsem, že sám padišah v Istambulu mluví touto řečí a vydal ferman, aby se ji ve všech medresách (středních školách) mladíci učili. „Fransa" jest mocná."

„Ale vždyť ženské naše nebudou nikdy na úřadech vyjednávati."

„Třeba neměly žádného jednání v departementu, vždycky to zůstane užitečné pro dceru, aspoň bude později moci sama lépe vychovávati své dítky."

„Jenom ať jednou Allah neztrestá hlavu tvou za vzdornou vzpupnost, ku které tě nadýmá pýcha tvého úřadu!"

„Jsem dobrým moslimem a věřím, že Allah tomu chtěl, abychom byli odvislými od francouzské republiky, bez vůle Allahovy ani na lůžko se nemůžeš položiti, ani sousta nepozříš."

„Ne Allah, ale šejtán sám tě posedl, že takto mluvíš a arabskou svou krev zapíráš!"

Oba bratří v mrzutosti se rozešli a Mehmed ben Ibrahim také provedl svou vůli a posýlal své dítě do francouzského lycea. Dívka, od přírody bohatě nadaná, činila rychlé pokroky, nejen že v krátkosti řeč si osvojila, ale přiučila se rovněž rozmanitým ručním pracím a uhlazeným způsobům.

* * *

„Kdo může pohroužiti zrak svůj do temna budoucnosti a vyčísti z něho, co se mu připravuje? S usilovnou námahou chystáme si přiměřený stánek, až náhle zlovolný chamsin přijde a skácí nám jej neodolatelnou silou, že sami vrháme se tváří k rozpálené zemi, klaníme se rozkaceněmu vichru, abychom uchránili aspoň holý život. Málo je těch, kteří dovedou rozbuřácenému živlu čeliti a v nerovném tom boji obstojí.

Syn šejcha v rozsáhlé vesnici J. nedaleko Blidy, Mustafa el Akhal, jemuž se dostalo rovněž vychování novověkého, náhodou seznámil se s dívkou na dráze, když se vracela z lycea v průvodě obstárlé služky. Obě byly zahaleny v závoj. Krása zůstane krásou, ať je to na březích Afriky, aneb v nejpřednějších salonech pařížských. Dívka si byla vědoma své lepoty a proto nesmíte zazlívati, že někdy náhodou závoj jí spadl a že bylo možno pozorovati i oblé tvary pod polorozhaleným živůtkem. Mám vám podati podrobnější popis? Budiž, pokusím se o to, ač se přiznávám, že mdlé péro sotva vystihne všech půvabů původního vzoru.

Oko bylo černé s oním hlubokým pozadím, že člověka pojímá závrať a pozbývá vědomí, chce-li dohlednouti až na dno. Vždyť se bezděky opojíte a stáváte se nástrojem, jenž je hříčkou tajemného kouzla. Nos pravidelný, trochu tupý, leč majitelka byla si vědoma, že i on zvyšuje úměrnost tváře, a proto občas přičichovala k jemnému, voňavkou napouštěnému šátku. Při tom rozevřela napolo své jak třešně v plném rozpuku červené rtíky, jež vyzývaly k horoucímu, táhlému, dlouho trvajícímu polibku, a za nimi řada zoubků, bílých, ne příliš drobných, ne z míry velikých, jež samy pobádaly k úsměchu, aby přece okolí bylo usvědčeno o jejich přednostech. Tváře vynikaly onou hebkostí pleti, která jest důkazem, že není vystavena ani úpalu slunečnímu ani chladu, jenž odnímá tělu životního tepla, ani že by pocítila kdy újmy v pravidelné, třeba vybrané sporé výživě. Ruměnná barva jenom ob čas v silnějším odstínu přelétla přes líce, důkaz to, že nebyla uměle připravena.

Malá ručka nebyla znešvařena na konci hebkých prstíků žlutavou barvou, jako shledáváme často u arabských žen i dívek, za to nehty byly dlouhé a do běla vyčištěné, z čehož jste se mohli přesvědčiti, že nebyly uvyklé jakékoliv těžké práci, naopak, že spíše se zdvihaly, aby na sebe shrnuly celování, ono úvodní, z úcty povzbuzené.

Bohaté vlasy, stejné barvy jako zřítelnice, upjaty byly náčelenkou, ozdobenou napřed napodobenými drahokamy, přes to přehozen byl hedbávný tmavý šáteček, pod bílým vlněným pláštěm ob čas bylo lze zahlédnouti

aksamitový kabátec, zlatem po obou stranách i na rukávech vyšivaný. Černá půda látky byla poseta modrými vyšívanými hvězdičkami, jež jakoby se vám lichotily, abyste si je z blízka prohlédli. Na levé straně jaksi vyzývavě prokukovala malá kapsa, v níž trčela pozlacená tobolka na cigaretty. Úbělové hrdlo pyšnilo se zlatým řetězem, na rukou zapjaty byly tři náramky rovněž značné ceny.

Dívka stále prozrazovala neklid a těkavost, brzo jí „jašmak" (závoj) spadl, brzy nadovnávala svrchní plášť, brzy posouvala ku předu útlou nožku, jež byla v úzkém střevíčku upoutána.

Mustafa el Akhal posadil se naproti oběma; byl to mladík sotva čtyřiadvacetiletý, tmavého oka, počátky plnovousu byly ještě v nepořádku, neboť stejnoměrně nevyrážely.

„Jak dlouho jste byla v lyceu?" pokračuje Mustafa po několika úvodních slovech.

„Šest let," prohodí Fatima a nadhrnuje závoj s úst, aby svobodněji mohla mluviti.

„Zapomněla jste asi na jednotvárný život v duáru."

„Nikoli, bývala jsem dvakráte do roka doma, ostatně otec již několik let opustil „beit" (stan) a má slušně zařízený „dar" (dům) a také jsem jej přemluvila, že zakoupil do domácnosti stůl, židle, skříň, pohovku dle francouzského vzoru, i veliké zrcadlo mně slíbil, až se vrátím, a myslím, že později se mi dostane i piana."

„To pomalu přestanete býti mohamedánkou a budete jako rozená Francouzka," vyčítal mladík s trpkou ironií dívce.

„Nikoli, a jsem přesvědčena, že tomu ani sám nevěříte, co tuto povídáte. To jsou jenom zevnější věci, které nemají s náboženstvím nic společného."

„Přemlouváte se takto, abyste cit svůj utlumila, od zevnějších malicherností se počíná, až se pak dospěje k podstatě všeho přesvědčení. Naučila jste se plynně francouzsky mluviti, libujete si v cizích způsobech a není pochybnosti, že budete také s největší dychtivostí pátrati po knihách, abyste ukojila touhu po novotě a cizích světech."

„Ani jsem nemyslila, že budete tak nepřátelsky zaujat proti všemu, co upomíná na vzdělanost evropskou, ačkoli sám jste na ni byl odkázán a z ní čerpáte."

Okolní spolucestující, jakkoli nenápadně, přece sledovali rozmluvu obou mladých lidí, povzbuzovali je k tomu již krásné tahy obličeje dívčina, které ob čas se ukazovaly, když nadhrnula hustý závoj. Také stará služka stále zahalená a sedící, jako kdyby jí bývalo nařízeno, aby sloužila za vzor nehybnosti, nerada viděla důvěrnou rozmluvu obou mladých lidí. Když dojížděli do stanice C., Fatima upravila si neproniknutelný svůj závoj, tak že jí bylo toliko černé oči viděti, zahalila se úplně do svého dlouhého, bílého pláště a chystala se k odchodu.

„Dovolíte ‚lalla', abych si na vás častěji vzpomínal? Allah mi dal statky, dal mi sílu i zdraví a obrazotvornost spojuje přítomnost s budoucností."

„Nemohu vám zakazovati, abyste nevzpomínal," zašeptala dívka zdvihajíc se. (Dokončení.)

Královnino museum.

Napsal Frank R. Stockton.

(Pokračování a dokončení.)

Byl bílý den, když se loupežníci dostali do své sluje. Uzly a balíky rozloženy ve velkém kruhu po zemi a na dané znamení otevřeny. Okamžik hleděl každý lupič jako vyjeven na obsah svého balíku a potom začali se všichni hrabat a hledat v hromadách nakupených na suknech, ale za nějakou chvíli se zvedli a vypadali vyjeveněji a sklamaněji než dříve.

„Pokud vidím," řekl vůdce, „není v celé té sbírce ničeho, o co bych stál. Ani jediná věc se mi zde nelíbí."

„Mně také ne! — Mně také ne! — Mně také ne!" ozvalo se ze všech stran.

„Domnívám se," řekl vůdce přemýšlev chvíli, „že, když těch věcí potřebovati nemůžeme, jsme vázáni či odnésti je zas nazpátek."

„Pozor!" zvolal cizinec předstoupiv, „na to tak příliš nespěchejte." Potom vylíčil vůdci poměry v městě a podstatu výpravy, kterou byl podniknul pro královnu. „Myslím," řekl, „že by bylo lépe, kdyby se ty věci teď zpátky nenosily. Máte-li na ně bezpečné místo, kde byste je uložili, dejte je tam a já v příhodnou dobu řeknu královně, kde jsou, a může si pro ně poslat kdy chce."

„Dobrá," řekl vůdce, „jest jen slušno, aby také ona nesla část námahy transportu. Asi na půl hodiny odsud jest stará, už neupotřebovaná jeskyně a tam ty uzly a balíky doneseme; vy si pak s tím dělejte, co chcete. My se o to již nestaráme. A dal-li jste královně slovo cti, že se za týden vrátíte, musíte arciť slovu dostáti. Dal jste také vy slovo?" tázal se obrátiv se k žákovi.

„Ó, kdež!" zvolal mladík, „k mému návratu nebyl určen žádný čas. I abych pravdu řekl, život loupežnický líbí se mi o mnoho lépe než poustevničení. Je v tom o mnoho více koření a vervy."

Cizinci potom řečeno, že slíbí-li, že loupežníky nezradí, může odejít. Slíbil, ale doložil smutně, že ztratil mnoho času a obává se, že nebude moci provésti podnik, za kterým byl vyšel, a vrátiti se do téhodne.

„Když tomu tak," řekl vůdce, „rádi vám pomůžeme. Kamarádi!" zvolal na svou četu, „až uložíme tuto zbytečnou kořist ve staré jeskyni a trochu si oddechneme a občerstvíme se, vyrazíme zase a účelem našeho podniku bude, zaopatřiti pro museum královnino něco, co by zajímalo každého."

Záhy po půlnoci loupežníci vytrhli doprovázeni cizincem a žákem. Když byli ušli asi hodinu cesty, vůdce, jak míval v obyčeji, je zastavil, aby jim řekl, kam půjdou. „Utvrdil jsem se v domněnce," řekl, „že nikde nebude asi tolik zvláštností, po kterých se ohlížíme, nežli v zámku velikého čarodějníka Alfrarmedže. Půjdeme tedy tam a vyloupíme zámek."

„Nehrozí-li pak velké nebezpečí z útoku na zámek čarodějný?“ tázal se cizinec poněkud úzkostlivě.

„Jakž pak by ne,“ řekl vůdce, „ale my nejsme takoví zbabělci, abychom před nebezpečím couvali. Ku předu, bratří!“ — A ku předu šli.

Když se přiblížili k zámku čarodějovu, dán rozkaz, aby slezli hradby. To udělali loupežníci velice obratně a žák poustevníkův byl mezi prvními, kdož přelezli. „Ale cizinec nebyl zvyklým lézti přes hradby a tak museli mu pomáhat. Na velkém nádvoří zpozorovali hned veliké zástupy příšer, — podivných, stínovitých zjevu, které se hned mlčky kolem nich sestoupily; ale loupežníci nedali se ani dost málo zastrašit a srazivše se v jeden šik, vtáhli do samého hradu, kde byla brána otevřena. Teď vstoupili do velkého sálu, na jehož konci byly dvéře zastřené záclonou. Následujíce vůdce svého přistoupili loupežníci k záclonĕ a odhrnuvše ji vešli do komnaty za ní. Tam u velkého stolu seděl veliký čaroděj Alfrarmedž zahloubán do tajemného badání, kterémuž se obyčejně věnovával za nejmrtvějšího nočního ticha. Vytasivše meče, vrhli se loupežníci na něho.

„Vzdejte se!“ zvolal vůdce, „a vydejte nám poklady svého zámku.“

Starý kouzelník zvedl hlavu od knihy a pošinuv si brejle na čelo podíval se na ně dobrácky a řekl:

„Zmrzněte!“

Okamžitě zmrzli všichni na roh, každý zůstávaje v témže postavení, v jakém byl, když kouzelné slovo proneseno. S pozvednutými meči a vypoulenýma očima stáli tu zkřehlí a tuzí před kouzelníkem. Prohlédnuv si klidně celou skupinu, stařec řekl:

„Vidím mezi vámi jednoho s rozumným čelem a věrohodnou tváří. Ať mu hlava trochu rozmrzne, aby mi řekl, proč jste mne tak nevčasně vyrušili z mého badání.“

Cizinec hned ucítil, jak mu hlava taje a za několik okamžiků mohl promluvit. Vypravoval potom kouzelníkovi vše, co věděl o královnině museu a jak se stalo, že se dostal až sem s loupežníky.

„Vaše pohnutky jsou dobré,“ řekl kouzelník, „ačkoliv vaše skutky jsou trochu pochybeny. Konečně proč bych vám nepomohl hledati, co si přejete. Jaká pak třída věcí ty lidi v městě zajímá nejvíce?“

„Opravdu to nevím,“ řekl cizinec.

„To mne věru překvapuje!“ zvolal Alfrarmedž. „Pro živý svět, jakž pak můžete dostati něco, co každého zajímá, když nevíte, co to jest? Jděte, vyzpytujte to a potom se vraťte. Uvidím pak, co se dá dělat.“

Kouzelník zavolal potom příšery a poručil jim, aby vynesli zmrzlé návštěvníky z hradu ven. Každá ze zmrzlých postav byla vyzdvižena dvěma příšerami, které ji vynesly a postavily na cestu pod hradem. Když byli všichni řádně postaveni, s vůdcem v čele, zavřeny brány a kouzelník stále sedě u stolu řekl:

„Rozmrzněte!“

Ihned celá četa rozmrzla a dala se na pochod od hradu. Na úsvitě se zastavili a začali přemýšleti, jak by našli něco, co by lidi zajímalo.

„Jedna věc je jistá,“ zvolal žák poustevníkův, „Ať to jest cokoliv, jedna a tatáž věc to není.“

„Vaše poznámka je trochu zmotaná,“ řekl cizinec, „ale znamenám v ní sílu. Je pravda, že rozní lidé mají rádi různé věci. Ale jak se dozvím, co rozní lidé chtějí?“

„Zeptáme se jich,“ řekl žák.

„Dobrá!“ zvolal vůdce, jenž dával skutkům přednost před slovy. „Dnes v noci se jich zeptáme.“

Nakreslil potom v písku plán města (kteréž docela dobře znal, an je byl již po mnoho let pečlivě olupoval) a rozdělil je ve dvacet osm obvodů, z nichž každý přidělil jednomu ze svých lidí. „Vynechal jsem vás,“ řekl k cizinci, „poněvadž jsem se přesvědčil, že neumíte lézti přes zdi.“ Na to jim oznámil, že té noci navštíví město a každý loupežník zeptá se lidí v domech náležejících do jeho obvodu, co je nejvíce zajímá.

Potom odešli do jeskyně, aby si odpočinuli a občerstvili se. Něco málo před půlnocí vnikli pak do města a každý, i žáka poustevníkova v to počítaje, dal se do práce mu vykázané. Bylo poručeno, aby nikdo nerušil královnu, neboť o té věděli, co ji nejvíce zajímá, to jest její museum. Ostatně pak byl skoro každý v městě té noci vyburcován černobradým loupežníkem, jenž byl vlezl oknem do domu, a místo co by žádal o peníze a skvosty, ptal se prostě, čeho si ta která osoba přeje. Když byl dostal odpověď, opakoval si ji loupežník tak dlouho, až ji uměl z paměti, a pak vlezl do domu nejbližšího. Protože se nalézala většina občanu v žalářích, kamž se loupežníci snadno dostali, byla jejich práce odbyta za mnohem kratší dobu, než se kdo nadál.

Žák poustevníkův počínal si velmi čiperně a lezl a vylézal z domů jako kočka. Dostával odpovědi tak jako druzi, ale kdykoliv opouštěl dům, vystoupil mu na čelo stín nespokojenosti.

Mezi posledními místy, která navštívil, byl pokoj, kde spali dva chlapci. Zbudil je a dal jim obvyklou otázku. Zatím co se třásli v postelích nevědouce, co říci, vytasil žák meč a vykřikl: „Hola! žádných vytáček. Vyvíte, že to je udice. Mluvte!“ Oba chlapci, toť se rozumí, prohlásili se pro udice a žák opustil je velice potěšen. „Strachoval jsem se velmi,“ řekl sám k sobě, „že ani jedna osoba v mém obvodu nebude chtít udici, a jsem rád, pomyslím-li, že jsou tu dva chlapci, mající dost rozumu, aby se jim líbilo něco, co je skutečně zajímavé.“

Byl skoro bílý den, když práce skončena, a potom se četa shromáždila na ustanoveném místě za městem, kde je cizinec očekával. Každý z mužu měl výbornou paměť, čehož bylo zapotřebí k řemeslu, i opakovali cizinci všechny věci a předměty, které jim byly udány; on pak zapisoval si je na tabulkách.

Na příští noc, doprovázen četou, odebral se do kouzelníkova zámku, jehož velká brána byla jim příšerami tiše otevřena. Když pak byli uvedeni do kouzelníkova pokoje, vzal Alfrarmedž tabulky z rukou cizincových a prohlížel si je bedlivě.

„Všechny ty věci tvořily by velmi dokonalou sbírku,“ řekl, „a myslím, že mám vzorky rozličných těch předmětů ve svých nekonečných sklepeních.“

Potom zavolal své příšery a podav jedné z nich tabulky, řekl jim, aby šly všechny do sklepu a vybraly tam tolik věcí, co by stačilo k vyplnění velkého musea. Za půl hodiny se příšery vrátily oznamujíce, že je všechno sneseno na velkém nádvoří.

„Tedy jděte,“ řekl kouzelník, „a pomozte to těm lidem dopraviti do královnina musea.“

Cizinec potom srdečně poděkoval Alfrarmedžimu za pomoc, již mu byl poskytnul, a četa doprovázena oddělením příšer vydala se na cestu.

Byl to podivný průvod. Půl tuctu příšer neslo vycpaného mamuta následováno jinými, nesoucími kostru velryby, kdežto loupežníci a ostatní pitvorní jejich pomocníci plahočili se se vším, co náleželo k historii, vědám a umění a co skutečně patřilo do řádného musea. Když celá ta sbírka uložena na zem, do skříní a na stojany, bylo skoro ráno. Loupežníci s žákem poustevníkovým uchýlili se do jeskyně, příšery zmizely a cizinec odebral se do královnina paláce, kde, jakmile tomu hodina dovolila, požádal o slyšení.

Když spatřil královnu, pozoroval, že jest velmi bledá a že má na lících stopy právě setřených slzí. „Vrátil jste se v pravý čas," řekla, „ale záleží velmi málo na tom, zdařilo-li se vám vaše poslání čili nic. Není již žádného musea. Stala se velká loupež, zloději odnesli veškeré drahocenné sbírky, jež jsem byla tak dlouho ochraňovala."

„Vím o tom," řekl cizinec, „a umístil jsem již ve vaší musejní budově všechny věci, které jsem zjednal. Ráčí-li vaše veličenstvo, budu rád, když se na ně podíváte. Mohou snad do jisté míry nahraditi, co bylo ztraceno."

„Nahraditi!" zvolala královna. „Nic je nemůže nahraditi. Ba nechci ani viděti, co jste přinesl."

„Jak jest vašemu veličenstvu libo," řekl cizinec. „Ale osměluji se říci, že mám velkou naději, že sbírky, které jsem dostal, budou zajímati národ. Dovolí vaše veličenstvo milostivě, aby se lid na ně podíval?"

„Ničeho proti tomu nemám," řekla královna, „a budu vskutku velmi ráda, když se jim museum bude líbit. Dám rozkaz, aby se žaláře otevřely, aby se každý mohl podívati na to, co jste přinesl, a ti, které bude něco zajímati, mohou se vrátit domů. Nepropustila jsem své zatvrzelé poddané, když museum vypleněno, protože jejich provinění nestalo se tím menším, i nebylo by dobře, aby ztrátou získávali."

Královna vydala provolání a po několik dní bylo museum přeplněno lidem hrnoucím se od rána do večera ohromnými sbírkami vycpaných ssavců, ptáků a ryb, vzácného, skvoucího hmyzu, nerostných a rostlinných zvláštností, krásných děl uměleckých a všech těch podivných, drahocenných a poučných předmětů, které byly přineseny z nekonečných sklepení kouzelníka Alfrarmedže. Královnini úředníci, vyslaní, aby vyzvěděli, zdali národ něco zajímá, nemohli býti ani na okamžik v pochybnosti. Všechny oči zářily radostí, neboť každý nalezl něco, co skutečně přál si viděti, a v zástupu byl poustevníkův žák stojící u vytržení před velkou skříní se všemi druhy rybářského náčiní od nejmenších udiček na mřínky až k velkým železným harpunám na velryby.

Nikdo se nevrátil do vězení a město bylo plno opět se shledavších rodin a šťastných domácností. Čtvrtého dne ráno přitáhl velký průvod občanů k paláci, aby vyslovil královně svou radost z musea a jeho ocenění. Veliká blaženost poddaných musela se zajisté královně zalíbiti. Povolala cizince a řekla mu:

„Řekněte mi, jak jste se dověděl, co můj lid zajímá!"

„Zeptal jsem se jich," řekl cizinec. „To jest, zařídil jsem to tak, aby se u nich děly poptávky."

„To je výborné," řekla královna, „jen škoda, že veškeré moje namáhání pro ně přišlo na zmar. Po mnoho let sbírala jsem knoflíkové dírky a není v tomto oboru nic drahocennějšího a vzácného, od čeho neměla bych buď originál neb dovedné napodobení. Moji agenti skupovali v cizích zemích, ano i z ostrovů nejvzdálenějších moří knoflíkové dírky každého druhu, hedvábné, vlněné, brokátové, z každé možné látky. V celé sbírce nebylo jediného duplikátu; vše bylo jen jediné z celého druhu, nic se neopakovalo. Nikdy nebylo na světě takového musea. Ze všech svých sil snažila jsem se vychovati svůj národ tak, aby se mu líbily knoflíkové dírky, ale kromě několika krejčů a švadlen nikoho ani sebe méně nezajímalo, co jsem zařídila k jejich dobru. Jsem ráda, že můj národ je šťasten, ale nemohu potlačiti stesk nad nezdarem svého úsilí."

„Čím déle vaše milost bude živa," řekl cizinec, „tím více porozumí, že nemůžeme lidi přinutit, aby se jim něco líbilo proto, že se to líbí nám."

„Cizinče," zvolala královna, dívajíc se naň s úžasem; „nejste snad přestrojený král?"

„Jsem," odpověděl.

„Hned se mi zdálo, že to pozoruji," řekla královna, „a dovolte, abych doložila, že vás považuji za o mnoho schopnějšího panovati v tomto království, než umím to já. Chcete-li, ponechám království vám!"

„Ne tak, vaše veličenstvo," řekl cizinec. „Nechtěl bych vás připraviti o vaše královské postavení, ale byl bych šťasten, kdybych je sdílel s vámi."

„To se hodí velmi dobře," pravila královna a obrátivši se k jednomu z dvořanů, dala rozkaz, aby se učinily přípravy ke svatbě hned na druhý den.

Po královském sňatku, jenž odbýván s neobyčejnou slávou a nádherou, navštívila královna museum a k velkému svému překvapení shledala, že jí tam všecko nad míru těší a zajímá. Král jí potom pověděl, že ví, kam loupežníci založili její ukradené sbírky, kterých nemohli prodati, aniž jinak upotřebiti, a jestli si přeje, že poklady ty opět zjedná a vystaví pro ně zvláštní budovu.

„To nyní neuděláme," řekla královna. „Teprve až si důkladně prohlednu a prostuduji všechny tyto věci, které jsou mi většinou nové, rozhodnem o sbírce knoflíkových dírek."

Žák poustevníkův nevrátil se do své samotářské jeskyně. Byl příliš nadšen kořeněností a vervou loupežnického života, tak rozdílnou od poustevničení, i odhodlal se kde možná změniti řemeslo a vstoupiti do roty. Měl o tom s vůdcem poradu a tato osobnost jej v úmyslu tom jen posílila.

„Mne zase," řekl vůdce, „život loupežnický už unavuje. Nakradl jsem tolik, že nevím, co dělat s tím, co mám. Hromadění kořisti mne už nezajímá. Láká mne tichý život poustevnický a chcete-li, proměníme si svá místa. Já se stanu žákem vašeho starého pána a vy budete vůdcem mé čety."

Změna provedena. Vůdce uchýlil se do jeskyně poustevníkova žáka a tento s vřelým souhlasem všech mužů ujal se velení rotě loupežnické.

Když se byl král o této změně dověděl, byl velice potěšen a poslal pro bývalého žáka.

„Jsem ochoten vás odměniti," řekl, „za to, že jste mi při posledním mém podniknutí byl nápomocen. Ale nemohu vám dovoliti, abyste v mé říši vodil loupežníky."

Tmavý stín sklamání přeletěl obličej bývalého žáka a tvář jeho se očividně prodloužila.

„To je příliš zlé," řekl, „býti takto podťatu hned na počátku skvělé dráhy. „Já vám povím, co udělám," dodal pojednou a tvář se mu vyjasnila, „necháte-li mne při mém novém zaměstnání, slibuji vám, že nebudu dělati nic jiného, než olupovati loupežníky."

„Velmi dobře," pravil král, „obmezíte-li se na to, můžete podržeti své postavení."

Členové roty byli docela ochotni loupiti takto: bylo to něco tak nového a rozjařujícího. První, co vyplenili, byla jejich vlastní jeskyně, a poněvadž měli výbornou paměť, věděli, odkud různé zboží bylo nakradeno, i vrátili každou věc jejímu majiteli. Bývalý žák vodil potom svou četu na sluje jiných loupežníků v říši a jeho strategické pohyby byly řízeny s takovým ohněm a silou, že se různé ty čety rozutekly do všech koutů a jejich poklady vráceny jsou majitelům, aneb, když těchto nebylo lze nalézti, rozdány chudým. Za krátký čas dali se veškeří loupežníci kromě těch, které vedl bývalý žák, k jinému obchodu a vítězný jinoch vodil svou četu po jiných královstvích pokračuje ve svém velkém díle olupování loupežníků.

Královna nikdy již neposlala pro sbírku kuriosit, které jí lupiči byli ukradli. Nové museum zajímalo ji tak, že stále odkládala znovuzřízení starého, a pokud známo, jsou knoflíkové dírky až dosud ve sluji, kde je byli loupežníci uložili.

— —

Pohádka o lásce.

Napsal Felix Téver.

(Pokračování.)

Je zprvu poněkud zklamána — hle zde jedna za druhou samé poznámky hospodářské, z Prahy bylo objednáno to neb ono a jiné z Vídně — to neb ono ze statku bylo prodáno — a vedle stála jasně napsaná cena, za jakou bylo prodáno. Což byla Brigitta hospodyní na Boskovicích?" Však nikoli, nikoli, zde hle! Vykřičník, jak radostný vykřičník u jednoho dne měsíce dubna a při něm vepsána slova: „Byla jsem zasnoubena Lunovi!" A o několik dní dále: „Poprvé byli jsme s Lunou samotni." A dále všelijaké hvězdičky, kvítky, křížky. I ony měly asi cosi znamenati. — Nini byla by tak ráda rozluštila, co as měly znamenati. A zde to bylo již v květnu: „Bianka, malá sestřička, přijela z ústavu z Vídně," a dále. — Hvězdiček a kvítků bylo pořád méně — křížků se množilo. A sem tam slovo — „Srdce zase tak bolelo." — aneb „stále hlouběji se v mozek vrývá ten červ." A pak zase „Kdyby oni věděli, jak mi srdce ukopávají pod kopyty těch koní."

Jak zvláštní to poznámky! Nini jim dobře nerozuměla. Kdo as byla Brigitta, zdaliž to nebyla nebohá jakás dívka na rozumu popletená. A přece se nezdálo, zde hle byl již měsíc listopad.

Pak neúhlednou rukou spleteným písmem a nikoli více u jednotlivých dnů na celém bílém okraji listů starého kalendáře byla vepsána slova: „Mlhy letí nad hory. — Takové dlouhé ze sebe shazují závoje, jakoby to byly duše zemřelých, jež k nebi letí a vše pozemské tu za sebou zanechávají. Viděla jsem je z daleka, jak jedou tryskem a na silnici stál žebrák a vztahoval po nich ruku: „Jdi z cesty!" vzkřikla Bianka hlasitě, ale když poklusem minuli, hodila v jeho stranu něco měděných grošů. — Dojeli domů, hovořili, smáli se. — Nevěděli, že mi v mozku straší jen to jedno slovo: „Jdi z cesty, žebráku, jdi z cesty!" Straší tam a spojuje se s tím červem, ale nikdo, nikdo nesmí věděti, že mi červ ten život užírá — nikdo, k čemu ještě i pokoření."

To zde byla nejdelší poznámka Brigittina, pak následovaly ještě dvě, ta jedna byla: „Já mluvila s otcem, on je neústupný, na Boskovicích má býti paní starší jeho dcera i on. A proč má státi bolest jednoho srdce v cestě štěstí srdcí dvou? Jdi z cesty, žebráku, jdi z cesty." A dále: „Voda zamrzá, ale rybáři vysekávají v ledu jámy — voda je tak studená — mráz, mráz!" A dále v měsíci prosinci byl podtrhnut jeden den, 23. prosince, den před štědrým večerem. „Ten to musí být, odpusťte mi všichni." To byla poslední slova. Byl konec kalendáře r. 1825. Dále následoval bílý nepopsaný list.

Pozvolna počínalo se plížiti porozumění pro poznámky nebožky Brigitty v mozek malé Nini. Útlá ramena mladé dívky zachvěla se mrazem, sklonila hlavu a dlouhé černé kadeře spadly jí přes tvář jako smuteční závoj. Kde dozví se více o Brigittě, proč o ní nikdo nemluví, zdali byl krátký život její jen jeden smutným písmem popsaný list rodinné kroniky?

Tak hluboce byla Nini zabrána ve své myšlénky, že ani nepozorovala, jak se dvéře otevřely, jak vstoupil dědeček, jak přerušil svým příchodem vypravování nedokončeného románu Jindřichova.

Dědeček Čenský byl starý pán s pěknou, stářím dosud jen lehce skloněnou postavou. V modrém jasném jeho oku zasvitlo to ještě často jak jiskrou bujarého života a pak uměl starý pán tak hrdě ještě vypnout hlavu, že se mu na ni stříbrné, mdle zlatou mlhou nadechlé kadeře kolem líci rozlétly.

„Jdu se mezi vás potěšit, děti," zahovořil dědeček a usedl v kroužek mladé chasy.

A všecka mládež přijala dědouška nadšeně, ačkoli byl svým příchodem přerušil Jindřichův román. Celá ta mladá chasa dědouška zbožňovala, a což nebyl on také zbožňování hoden? Což neuměl on vnukům svým vypráběti ty nejzajímavější příhody, jež obyčejně počínaly slovy: „Když jsem byl roku dvacátého druhého studentem na pražské universitě!" A vnučkám zase povídával, jaké nosívaly ženštiny kroje, když on byl mlád, jaká přinášívali tehdy zastaveníčka mladí páni vyvoleným srdcí svých.

„Jak vzdělaný je dědoušek, je na něm viděť, že má svého Herdera a Götheho v malíčku!" říkávali vnukové.

„Jak zdvořilý je dědoušek k damám, věru vy mladší mohli byste se leccos od něho přiučit," dodávaly vnučky.

Ale nad těmito všemi výtečnými vlastnostmi starého pána skvěla se zvláště jedna — jedna — na kterou tak často zapomínali otcové i matky mladého tohoto pokolení. Dědoušek nikdy nezapomínal, jak krásně mladým býval tehdy — tehdy, kdy se psal rok dvacátý druhý tohoto století, a dědoušek zplna rozuměl, jak mladými chtěli být nyní oni všichni — nyní — kdy se psal bez mála rok sedmdesátý pátý.

„Jen se hezky smějte, děti," — zahovořil po chvíli vsedna ke krbu, v němž mohutný oheň praskal. — „Oheň z našich starých štěpů zahřívá mi údy, ale smích váš, má vnoučata, zahřívá mně srdce."

Však sotva se starý pán usadil v pohodlné lenošce u krbu, přikradla se k němu Nini, vsunula si malou stoličku k jeho nohám, usedla na ní a obejmouc stařečka svými rameny položila hlavu na jeho klín.

„Dědoušku, my budeme si spolu vypravěti," zašvehollila lichotně.

„Ale poslouchej, Nini, jak si tam ti u okna šuškají!" zašeptal stařeček zakolébav temnou hlavičkou na svém koleně. „A tohle je něco zajímavého, běž raději poslouchat též!"

„Ne, ne, dědoušku — oni mne nechtějí a povídají — nic moudrého — samé hloupé věci — takové zamilované — a já prý tomu ještě nerozumím."

„Ah — před tebou ještě povídati nechtějí —" zasmál se starý pán. „Nu, vidiš, Nini, jak jsme spojenci v žalu, před tebou ještě ne a přede mnou již ne."

„O, to není žádný žal," usmála se Nini a pak dodala prohlížejíc si dědečka se zalíbením: „Hleď, dědečku, jsem tak ráda, že nosíš vždy takový pestrý župan, v jehož rudé látce jsou vetkány stromy, domky, květy, panáčky. Zrovna takový nosívals tehdy — je tomu dlouho — tehdy, kdy jsem byla dítětem. Jaké to bylo krásné — taková krása se nikdy více nevrátí. Tehdy sedávali jsme u krbu a tys povídal pohádky, venku kolem oken zpívala Meluzina, v krbu hučel oheň, na mne přicházela dřímota. ‚Půjdeš spat, Nino?' tázal jsi se — a já řekla: ‚Ne, ne, dědečku, nepůjdu — povídej — povídej pohádku, tak dlouhou — aby nikdy konce neměla — a taková, ta bude ta nejkrásnější.' A ta nejkrásnější přišla — tys, dědečku, povídal a já více nevěděla, že tu sedím na Boskovicích u krbu, nevěděla jsem, že v krbu oheň hučí, že ostatní nedaleko kolem stolu sedí. — Bloudila jsem lesem, v němž rostly stromy se zlatým listím, viděla jsem bílý, jak stříbro se lesknoucí zámek, v němž spala zakletá princezna, slyšela jsem zcela jasně, co v lese vlk s červenou karkulkou mluvil, i medovou sladkost perníkové chaloupky jsem cítila. A pak ještě méně měla jsem o tom zdání, kde se nalézám, i tebe jsem už neviděla, dědečku. A pak přicházívalo to nejkrásnější. Zdávalo se mi, že pohádka není pohádkou, že je všechno skutečná pravda a že to vše vychází — nikoli z tvých úst, dědečku, ale z květovaného rukávu tvého županu. Položila jsem hlavu hodně blízko k tomu rukávu a věděla jsem jistě, že nepřijde nikdy ten nepříjemný okamžik — konec pohádky!"

„Ano, ano!" zasmál se stařeček. „Položilas hlavu a usnulas tak pevně, že tě nic neprobudilo, svlékli tě, vložili v postýlku, ale tys pořád spala, jako dudek!"

„Ano, to bylo krásné — a to se nikdy více nevrátí!" řekla Nini smutně. „Vidíš, dědečku, nejkrásnější je, dokud jsme dětmi, pokud věříme všem pohádkám. Pláču někdy v noci, když si vzpomenu, že nejsem více dítětem — dívám se pak napřed — a nechce se mi v před."

„Jdižiž, Nini, ty nemusíš ještě hleděti nazpět, hleď v před a tam zjeví se ti to, co se mně více nežli sedmdesátiletému zdá již také býti pouhou pohádkou — tam zjeví se ti nejpěknější pohádka celého lidského života, pohádka první mladé lásky!"

„Ne, ne, dědečku, té já nikdy rozuměti nebudu!" zvolala prudce Nini.

„Jen posečkej, posečkej!" chlácholil stařeček.

„Nikoli — vidiš, dědečku, oni tam myslí, že jsem dětinská, hloupá," a rozčileně ukázala ke skupení v okenním výklenku. „Ale já — já všechno dobře pozoruji. Co je to láska! Loni měl ji Hanuš, byl samé ach a och — ach ten anděl! A letos — je po všem — víš proč, dědečku? Ona, anděl, dostala rýmu, anděli opuchl nos — a bylo po všem, zhola po všem. A co je to tedy, dědečku, povrchnost — hrozná povrchnost!"

„Inu ano!" usmál se dědeček. „Ale víš, Nini, není každá láska taková, je jedna, která potrvá až do hrobu!"

„Myslíš, dědečku?" řekla Nini zamyšleně a pak rychle sáhla do kapsy své zástěrky, ve které byla uschovala kalendářík Brigittin.

„Dědečku," optala se pozvolna, „kdo to byl ta Brigitta, po níž jsem nalezla ve staré almaře památky?"

„Brigitta," starý muž vyslovil to jméno rychle. „Tys nalezla po ní památky — já ani nevěděl, že tu jakých zůstalo — po léta neotočil jsem zrezavělým klíčem od staré skříně."

„A kdo byl ten Luna, dědečku?"

„Luna, toť zkrátka jméno Leokad — to byl jsem já sám, je tomu dávno, padesáte let — ano, bylo to o vánocích roku 1825."

„Dědečku, povídej mi o tom," žebronila Nini.

„Povídat mám — není to pohádka, Nini."

„Ale já už také nejsem dítětem, dědečku, jsem rozumná."

Starý pán zadíval se do velkého ohně v krbu, naslouchal chvíli hučivé jeho písni a když zapraskal starý v ohni suk, když z něho vyšlehlo množství jisker a osvítilo na chvíli již stmělou komnatu, tu se mu zdálo, jakoby se bylo i v jeho paměti osvítilo. Zrovna tak praskával tehdy oheň v krbu, zrovna tak jako nyní na temnou kadeř vnučinou kladl tehdy ruku na temnými kadeřemi okrášlenou hlavu jinou.

„Oni odešli!" pravila Nini tiše, ukazujíc na prázdný okenní výklenek. „Slyšíš, dědečku, jak se smějí, klouží se dole na rybníce. A ty, dědečku, vypravuj mi o Brigittě — ale vypravuj mi tak — tak — ne jako dítěti, ale jako vzrostlé ženštině."

(Pokračování.)

*

FEUILLETON.

Z literatur zahraničných.

Z výročního literárn. přehledu londýnského „Athenaea“ přinesl již „Čas“ obšírný výtah i obmezujeme se na pouhé uvedení belletristických děl, která jednotlivými dopisovateli „Athenaea“ jsou odporučována neb aspoň uznávána za dobrá.

Ruská. Korolenko vydal druhý svazek svých výborných „Črt a povídek“. — Čechowova povídka „Pokoj č. 6.“ náleží k nejlepším pracím tohoto spisovatele. Kromě toho napsal „Povídku neznámého“. — Garin vydal novellu: „Školák“ a svazek „Črt a povídek“. — Paní Blarambergová, píšící pod jménem Ardow, uveřejnila sbírku povídek a dokončila svůj velký román „Ruffina Kazdojeva“. — Dedlow napsal novellu „Šašenka“. — Sbírku básní neuvádí pisovatel p. Miljukow ani jedinou. Podle jeho vypsání vypadalo by to v ruské belletrii vůbec velmi smutně. Zajisté tomu tak není.

Španělská. Dopisovatel Juan F. Riaño praví: Lyrika a drama minulého roku nebyly valny. Campoamor napsal několik poetických tretek — dvě, tři krátké básně: — ostatně byla španělská musa němou (!). — Z dramat uvádí se: „Mariana“ a „Dolores“ od José Echegaraye. Také tento dopisovatel považuje patrně belletrii za věc v písemnictví velmi podřízenou.

Švédská. Hugo Tigerschiöld píše: Oddech po práci minulého roku a sbírání nových sil. Žádné výstřednosti ani u idealistů ani u naturalistů. Všude umírněnost! Vynikající dílo z pěkné literatury neuvádí dopisovatel ani jedno.

Novořecká. „Diegemata“, šest povídek od Karkavitsase. — Dvě pozoruhodné sbírky básní: „Oči mé duše“ od Konstantina Palamase a „Zpěvák vesnice a stád“ od Konstantina Kristallise. Obě knihy psány jsou nářečím lidu. — Jiří Stratigis vydal „Nové básně“ jazykem akademicky vybroušeným.

Hollandská. Louis Couperus, nejznámější z mladších novellistů, dobyl velkého úspěchu svou „Eline“. Dále vydal povídku „Eene Illusie“. — Frans Netscher napsal: „Egoisme“. — Van Eeden poplašil knihou „Johannes Viator“ veškerou kritiku. Nikdo prý se neodváží vysloviti se o tomto díle po prvním čtení. — „Gekheu“ od Jac. van Looga nalézá mnoho čtenářů. — Nový spisovatel J. Hora Adema vystoupil s mystickou novellou „Thea“, která vzbudila velký interess. — Melati van Java napsala povídku „Rosa Marina“, která jest jednou z jejích nejlepších. — Dobré povídky jsou: „Aleida Ploegers“ od Louisy B. B. a „Een Hellevaart“ od Vincenta Loosjese. — Mnoho poutavého jest v „Intimiteiten“ od Ebby. — Velmi dobré krátké povídky vydali: Marcellus Emants, Werumeus Buning, Fiore della Neve (M. G. L. van Loghem), Florentyn (W. C. Capel), Van Vlymen a Jan Peereboom. — Líčením východoindického života vyniká „Noordwest en Zuidoost“ od Perelaera. — J. R. Jacobs vydal črty z vojenského života na Sumatře a Javě. — J. Dermout napsal povídky z plantáží kávových. — Z dramat dobyla největšího úspěchu „Zlatá rybka“ (Het Goudvischje) od W. G. van Nouhuyse a krátká jednoaktovka „Popelka“ od Jo van Sloten. — Z básní vyniká sbírka Heleny Swarthové hlavně svými pěknými sonety.

Maďarská. Za nejlepší dílo má dopisovatel „Gjurkovičské dívky“ od Ferencze Herczega, dále pak „Opravdové povídky“ od Porzó (Dra. Ad. Agaie), autora „Prachu a popele“. — Moric Jókai vydal pětisvazkový historický román „Bratr Jiří“. — V básnictví zaujímá první místo „Souboj“ od Andora Kozmy.

— Švýcarsko. Potulky turistovy v údolích i na horách. Podává Eug. Mír. Rutte. Nákladem Jana Otty v Praze. — Illustrované toto dílo vyjde v 20—23 sešitech, z nichž 1. obsahující četná a zajímavá vyobrazení jest úvodem k velikému dílu a seznamuje čtenáře přehledně s topografií alpskou, politickým zřízením země; podává povšechnou charakteristiku obyvatelstva a jde za stopami prvních turistických cestovatelů po Švýcarsku. Spisovatel E. M. Rutte jest nadšeným obdivovatelem přírodních krás a velkolepých scenerií alpských. Studiu Švýcarska věnoval několik let i na místě samém i doma obeznamuje se s bohatou literaturou o této zemi jednající. Některé z těchto zajímavých črt přinesly také již „Květy“, „Zlatá Praha“ a jiné listy i jest též poutavý jeho sloh dostatečně znám.

— Nákladem Jana Otty vyšla nová sbírka básní Otakara Mokrého: „Jasem i šerem.“ — Firma Fr. Šimáčka vydala sbírku básní Ant. Klášterského: „Pražské motivy“ a novellu pí. B. Vikové-Kunětické: „Vdova po chirurgovi.“

— U J. Otty vyšel předposlední svazek Ariostova „Zuřivého Rolanda“ v překladu Jaroslava Vrchlického.

— U J. R. Vilímka v Praze vyšel překladem Jaroslava Vrchlického 1. sešit „Moderních básníků francouzských“. V sešitu zastoupeni jsou ukázkami básníci: Aicard, Ajalbert, Amiel, Arenbergh, Arnault, Arvers, Augier, Autran a Banville. Kniha opatřena jest portraity čelných autorů a anthologie vybrána ze spisů básníků všech, ať náležejí k té neb oné umělecké škole. Přičtou-li se již dřívější publikace Vrchlického v tomto oboru, nemá asi žádná jiná literatura básnictví francouzské v překladu tak zastoupené, jako naše. Rovněž tak bohatá žeň, ne-li bohatší, kynula by nám z literatury anglické i jest na některém z našich mladších poetů, aby se práce té záhy ujal. Také z polské a ruské poesie měli jsme již dávno míti větší anthologie.

— Fr. Táborský dokončil druhý svazek svých překladův z Lermontova. — Eliška Krásnohorská vydá ve „Sborníku poesie světové“ některé epické básně Puškinovy.

— Julius Zeyer vrátil se ze svých cest po jižní Rusi a po Kavkaze.

— V Kodani vyšel dánsky první svazek Vrchlického „Barevných střepů“ překladem Johannesa Marera. K vydání napsal předmluvu G. Brandes. Druhý svazek „Barevných střepů“ za nedlouho bude následovati.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNIK XXII. 20. LISTOPADU 1893. ČÍSLO 6.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zasylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ – „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZABAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Pohádka o lásce.

Napsal Felix Téver.

(Pokrač. a dokonč.)

Dobře, Nini — budu tak vypravěti a ty na to, co budu vypravěti, nikdy nezapomeň. Hleď, my staří lidé jsme snad dětinští — záleží mi na tom, aby si kdosi vzpomněl na Brigittu, až já tu nebudu. A tak tedy poslouchej! Pamatuješ se snad — ze chlumku, odkud je viděti daleko v krajinu, ukazoval jsem ti kdysi starý bohatý mlýn, o čtyrech složeních. Ten mlýn náležel mému otci a polnosti k mlýnu náležející hraničily s polnostmi tehdejšího majitele dvorce Boskovického. A oba majitelové, onen dvorce i onen mlýna, oba tvoji pradědové byli spojeni věrným přátelstvím starých vojínů. Starý pan plukovník Karmini i otec můj byli spolu bojovali v Napoleonských válkách na jednom bojišti, byli spolu přespávali pod jedním stanem, z jedné polní láhve byli spolu pili a všechen žal i všechnu radost vojenského života byli spolu prožili. A cosi podobného prý se nikdy nezapomíná. Později v dobách míru zakoupili se oba přátelé v jedné krajině a neminulo rána, na kterém by se byl můj otec nepodíval ve stranu dvora Boskovického, a neminulo večera, aby starý Karmini nebyl přišel k otci zahrát si v karty. A ku přátelství, jaké pociťovali druh k druhu, komandovali i své ženy, později své děti.

Kdysi, bylo mi tehdy čtyřiadvacet let, byl jsem otcem ze studií domů povolán, bylo to asi půl roku po tom, kdy jsme tu v té tiché krajině staršího bratra mého k hrobu doprovodili. Otec můj dal mně domu povolati, aby mi tu jasně a po vojensku stručně sdělil, že musím dalších studií zanechat. — „Neviděl jsem to nikdy rád, že se chceš stát knihomolem, Luno — ale nyní, kdy mám syna už jen jednoho, zůstaneš tu u mne, budeš se učit hospodařit, zdědíš po mně bratru tvému určený statek a co více, zdědíš po něm i nevěstu, se kterou se on zasnoubení nedožil. Máme to s přítelem Karminim dávno umluveno, že se ty a dcera jeho Brigitta za sebe dostanete.

Pamatuju se, že mi chtěl tehdy při násilnickém určování životní mé dráhy v krvi vzkypěti vzdor, ale vzpomněl jsem si na andělsky krásnou tvář Brigitty Karminiové, na hluboké, temné její oči, a vzdor počínal při této vzpomínce roztávati."

„A co tomu řekne ona, Gitta Karminiova?" ptal jsem se ostýchavě.

„Ona je dobře vychována a přijme poslušně ženicha, jakého jí otec její naznačí. Uvidíš, Luno, jaká je Gitta, pravý to anděl, — a jaká hospodyně, je pravou rukou ovdovělého otce svého!" odvětil můj otec.

„Druhého dne dal otec zapřáhnouti bílé koně do nejlepšího kočáru a jel se mnou na Boskovice. ‚Vždy jindy putuji tudy pěšky, ale když vezeme ženicha, Vašku, šlehni do koní, ať dojedeme tryskem!" zasmál se vesele. Já sám jsem se nesmál, věděl jsem jen jedno. Hlava moje byla plna romantiky a jinak, zcela jinak představoval jsem si jízdu pro nevěstu, nežli byla tato. Tam ona, ta v mé fantasii byla plna překážek, plna odboje, jaký by byla chtěla potříti rekovná mysl má. Zde tato? ‚Šlehni do koní, Vašku, ať dojedeme tryskem!' Později seděl jsem tu v tomtéž parádním pokoji — starý Karmini mluvil, otec mluvil, ale v mé hlavě to bzučelo, jakoby tam byl vypustil roj mladých včel. Neslyšel jsem ani dobře, o čem se jednalo, ob čas zvedl jsem oči k Brigittě proti mně sedící a pomyslil jsem si, že má otec jen v jednom pravdu. Byla krásná jako anděl!

Konečně povstal plukovník Karmini, vložil ruku Brigittinu v ruku moji a otec můj zahřměl mi do ucha slova:

‚Nu tak, a nyní dejte si zásnubní políbení!'

Viděl jsem, jak se bledá tvář krásné Brigitty pokrývá hlubokým nachem, slyšel jsem, jak šeptmo promluvila: ‚To až někdy jindy!' Políbil jsem vřele její ruku, ačkoli jsem práhl po dotknutí se těch svěžích jejích rtíků, byl jsem jí za to vděčen, že pronesla ta slova ‚Až někdy jindy!' A byli jsme zasnoubeni. Bože, jak ten čas ubíhá — to bylo někdy na jaře roku pětadvacátého."

„Ano, v dubnu byla jsem Lunovi zasnoubena," vzpomenula Nini a položila zbožně ruku na starý kalendáříček.

V krbu zapraskal v tom starý suk, po němž se plameny plaziti počínaly, zapraskal, zasvištěl, jako když vítr v lese silné větve láme, a celý chumáč jisker vytryskl jako roj svatojanských mušek v soumrak velké komnaty.

„Nu, nezlob se, nezlob, starý druhu!" usmál se stařec. „Víš, Nini, co to tam hoří? Je to jedna z borovic, skácených loni tam na vršku, kde stál druhdy starý les. Ale tehdy, kdy jsme se v něm s Gittou procházeli, nebyl ještě starý. Byl to tehdy mladý, sotva dorostlý lesík. Kmeny jeho vypínaly se tehdy štíhle k modrému nebi — větve neclonily ještě příliš lesní půdu, tak že na ní rostlo plno travin, mechu, květin.

Bývaly to krásné májové večery, vzduchem bloudila vůně pryskyřice a jarní země. Bůh ví, Nini, jak to přichází, že nyní nemáme již takových jar — co je to, že nyní i v květnu zima bývá. Věru, takových jar, jaká bývala za mého mládí, již není.

A po tom lese, z něhož tu nyní hoří starý suk, procházíval jsem se s Brigittou, svojí nevěstou. Byla to krásná dívka, její tvář byla tak bílá, ružově nadechnuta, jako jabloňový květ, vlasy měla černé, přirozeně zvlněné, po stranách tváře ve volných kadeřích splývající. Bůh ví, jak to přichází, že nyní není již tak krásných dívek, jako tehdy za mé mladosti. Gitta byla kráska, že jí rovné nebylo! Kdo ji znal, ten to uznával, ale nyní! — Všichni, kdo ji znali, jsou již mrtvi, není tu více svědka a hleď, i ten starý strom, jedna z těch jedlí, jež nad hlavou šuměly, i ta tu dohořívá — dohoří, dohoří — nezbude z ní nežli popel!“

Temné oko mladé dívky upnulo se zkoumavě na starý suk v krbu a v mladé hlavě dívčí vynořila se představa jarního lesa. Na borovicích skvěje se množství žlutozelených haluzek, vzduchem poletuje vůně pryskyřice, lesní půda je pokryta kobercem zeleni a květů a po ní kráčí útlá noha krásné Brigitty a vedle kráčí Luna — dědeček — či ne tento, ale jiný — mladý, krásný, štíhlý, jak ta jedle v lese. Nini to vše tak jasně vidí a jak jí srdéčko dojatě zabuší. Není-liž to všechno zase jako pohádka! Nini je šťastna, dojata, že doba krásných pohádek dosud neminula — vtiskne hlavu hodně pevně v pestrý dědečkův župan a žadoní tiše: „Tak povídej, dědečku, rychle povídej!“

„Byla krásná!“ pokračuje starý pán, „ale tak tichá, zamlklá. Na jejích bedrech spočívala celá starost o domácnost, za jejím pasem stále tiše zvonil svazek klíčů, vetknutý ve sponu v podobě ocelové lýry. Někdy zachvěla se celá útlá její postava, to bylo tu, když hřmotně zazněl hlas jejího otce. A starý Karmini, můj tchán, dej mu Pán Bůh věčnou slávu, byl to člověk poctivý, ale nikdy nezapomněl, že měl kdysi pod svým velením celý pluk vojska a nikdy neodvykl pronášeti své rozkazy hlasem, jehož hřmění by bylo zastrašilo tlupu vojáků. V domácnosti musil býti pořádek veliký. Hromobití bylo veliké, byla-li někdy polévka na stůl nesena o minutu dřív neb později, nežli bylo ustanoveno. A Brigitta — nezapomněla ani nejmenší ze svých pozorností k vůli mně, vždy se mi zdávalo, že je její pánovitý, přísný otec přednější než já. A začal-li jsem jí horoucími slovy vyprávěti o své lásce, o budoucím sňatku našem, tu pokynula jen lehce hlavou, ale v očích jí to zazářilo. Oči měla Brigitta zvláštní, takové temné, hnědé, někdy plné zlatých paprsků. A ty oči jakoby uměly lépe mluvit nežli ústa. Ale mluva očí bývá přec někdy nejasná a proto zůstávala mi bytost Brigittina hádankou. Což je tak chladná? Což se někdy nepohybuje, jakoby jen žila pevnou vůlí otce svého? Takové otázky mne často pronásledovaly. Ale usedla-li tam k tomu starému spinettu, zabořily-li se útlé dlouhé její prsty do černých kláves a zazněl-li k tomu hluboký, měkký její hlas v prosté písni, tu jsem přestával pochybovati, že má cit. Jak uměla Gitta zpívat — od té doby jsem podobného zpěvu neslyšel.“ A starý pán zahloubal se ve své upomínky.

„Tak nyní děvčata již zpívat neumějí, viď, dědečku?“ ozval se hlas mladé vnučky a potutelný úsměv zkroužil jí malé rty.

„Ba, že neumějí!“ odvětil starý pán z plného přesvědčení.

„A tu jednou,“ pokračoval po chvíli, „tu jednou odejel starý Karmini pro druhou svou dceru Biancu. „Jaká je Bianca, sotva se na ni pamatuji?“ ptal jsem se tehdy Gitty.

„Ona byla tak dlouho mimo dům!“ odvětila Brigitta, „je to dobré, divoké dítě.“ A oči dobré Brigitty zaleskly se po těch slovech dojatě. „Však tatoušek náš,“ a řasy její sklopily se pevně nad očima, když dodávala, „Bianca je divoch, trochu vzdorovitá, trochu svévolná. A vy, Luno, znáte otce, je přísný, nesnese odporu — pojímá mne úzkost, když na to pomyslím, že se ti dva dobře snášeti nebudou. Já sama otce šetřím, dělám mu vše po vůli, on je tak prudký, každé rozčilení mu škodí, a od té doby, kdy měl lehký záchvat mrtvice, snažím se nejednati ani v nejmenším proti jeho vůli. Ani v nejmenším — povolím mu ve všem.“

„Ve všem!“ opakoval jsem tehdy po ní ta slova a zase napadla mi pochybná myšlénka. „Gitto,“ řekl jsem po chvíli, „Vidíte, Gitto, jsem zastáncem osobní svobody a to zvláště ve věcech srdce. Neřekla jste tehdy, když vás se mnou zasnoubili, své ‚ano‘ také jen z poslušnosti k otci?“ Ale ona se usmála jen klidným tím úsměvem a řekla tiše: „Dala jsem vám své slovo z vlastní vůle, Luno! — Ale, uposlechla jste při tom vůle otce svého?“

„Uposlechla — což měla jsem odporovati za každou cenu i tu, když se přání mé spojovalo s vůlí otcovou!“

„Proč mi tedy lásku svou tak málo ukazujete, Gitto? proč jste tak ke mně uzavřenou?“

Na tváři její povstal tehdy ruměnec. „Mám ji k vám, Luno!“ řekla tichounce, „Ukazovat lásku, — snad to dostatečně neumím — ale naučím se. Učím se všemu trochu pomalu — ale čemu se jednou naučím, to nezapomenu nikdy, to mi už nikdo z paměti nevyrve, tím méně ze srdce.“

Řekla to tehdy tak prostě, tiše, a já bych byl mohl uvěřit. — Ale i já byl divoch, Nini — toužil jsem po jakéms blouznění, po rozplývání se v citu — měl jsem plnou hlavu citátů z romantických knih. A při Brigittě? — To moje další žití po jejím boku zdálo se mi býti jako hladká urovnaná pláň, nad níž bude věčně svítit tichá měsíční záře v podobě snivých očí Gittiných. Kde tu bylo překážek — nikde.

Ale tu pojednou — bylo tehdy slunné odpoledne a já se pozvolna ubíral tam tou cestou po lukách k Boskovicům. Věděl jsem, že tu v tom starém domě dlí nově přibylý člen domu, malá, divoká Bianca. Jak as tato vyrostla, jak se as vyvinula od té doby, co jsem ji neviděl. Přemýšlím právě o tom, když se tu mezi olšovím u potoka objeví koňská hlava. ‚Hopp, hopp, Erdek!‘ slyším zvolati svěžím dívčím hlasem a pak — skok — ale neúplný, nešťastný: nebohý Erdek, plukovníkův obstárlý jízdecký kůň dělá, co může, aby vybavil své zadní nohy z kamenité půdy potoka. Ale nehoda je hotová — mladá dívka, kterou nesl na svém hřbetě, leží pěkně v kotoučku na louce. Přiskočil jsem tehdy a pomohl jsem Bianče Karminiové vstáti.

Hned mne poznala, hned zavolala: „Hle, že jste vy Luna Čenských, budoucí můj švagr!“ A pak rovnajíc si své dlouhé plavé vlasy, dodávala vesele. „Nesmíte doma nikomu říci o této mé nehodě, rozumíte, nikomu, nikomu,

nedovolili by mně už na koně — a čím jiným bych se tu bavila. Ale tam, hleďte, přichází jakýs hoch, necht vede Erdeka, nechci na něho už vsednout. Půjdu s vámi,‘ tak as řekla Bianca a zavěsila se do mého ramena a nežli jsme došli k domovu, byli jsme dobrými přátely.

Jak velký byl rozdíl mezi Biancou a starší její sestrou!

„Gitta, tak tichá, s těmi jemně přivřenými ústy, kteráž mně vždy nějakou tu větu, jakou bych byl rád zaslechl, dlužna zůstávala. A Bianca — na modrých velkých očích jejích nebylo téměř řas, oči ty byly průzračné jako jeden z jasných horských těch potůčků, bylo jimi vidět až na dno té dívčí duše. Ústa její se téměř ani nezamykala a tak se stalo, že jsem se již tehdy, při prvním našem setkání, dověděl vše o jejím žití. Malá Bianca byla od přísného otce dána do ústavu na plných deset let a smutně byla by trávila deset těchto let od osmého do osmnáctého roku svého, kdyby se jí nebyl objevil dobrý duch v podobě veselé tetičky, jež ji na všechny prázdniny v dům svůj zvala. U této tetičky dověděla se Bianca, že je svět krásný, veselý, všude — všude, mimo ústav a hlavně mimo Boskovice. „Taťoušek je znamenitý!“ šeptala tehdy Bianca rozpustile, když jsme se již blížili k domovu. „Ale víte, Luno, plukovník, který nemá již co kommandovati, leda malounký pluk v podobě dvou dcer, ten je hrozný, hrozný! A Gitta? Ona je anděl! Ale těžko naplniti celý život obdivem Gitty — těžko poslouchati po celý den věty jako: Podívej se, jak to dělá Brigitta! Řiď se jen ve všem příkladem Brigitty! A já přec nejsem ona a nemohu být takovou, jakou je ona! Já jsem já — mnohem snad horší nežli je ona — ale jsem já.“ A pojednou zpozoroval jsem ve velkých modrých očích jejích slzy a kol úst jejích výraz trpkého vzdoru.

Byl jsem poněkud spleten, když jsem na zápraží domu viděl luznou postavu Brigittinu, když jsem zpozoroval lehounké zachvění ruky její, když mi tichým hlasem řekla: „Ah, seznámili jste se již s Biancou, ona je tak živá, ubohému dítěti bude se tu stýskat.“

„Oh nebude!“ zvolala Bianca tehdy vesele. „stali jsme se s Lunou již kamarády, umluvili jsme se, že budeme spolu jezdit na koních, avšak uvidíš, urvu tichému tomu domu tolik veselosti, kolik si jí jen urvat dá.“

Zahleděl jsem se tehdy ve tvář Gittinu a srdce mi mocně zabušilo. Tvář její zbledla, na bílém čele vyvstala malá vráska — já tušil, že se pod tím čelem zahnízdil malý zákmit žárlivosti. Hle, žárlivost, tehdy láska. Byl bych malou Biancu za toto poznání vděčností zlíbal.

Kdybych byl viděl vzplanouti Gittinu žárlivost, jak šťastným byl bych tehdy býval, ale nedočkal jsem se toho, čeho jsem si tak divoce, vášnivě přál.

Stal jsem se Biančiným průvodcem, vyjížděli jsme koňmo do krajiny v tu tichou odpolední hodinu, ve které Gitta předčítala otci noviny.

Bianca oblétala mne svou veselostí tisíci šprýmovnými nápady — a Gitta? Den ke dni se mi odcizovala! Bianca rozkvétala každým dnem, Gitta stávala se vždy bledší, malomluvnější. Jinak bývaly malé šarvátky v domě hustšími, starý Karmini plísnil mladší svou dceru pro každou maličkost a nebylo divu, že jsem se jí často zastával.

Kdysi pozdrželi jsme se déle na naší vyjížďce a přišedše domů, zpozorovali jsme pojednou oba, jak smrtelně bledou má Gitta tvář.

„Ty, Gitto, nejsi na mne žárliva?“ ptala se Bianca a zatahala rozpustile sestru za dlouhé kadeře. Bledá tvář Gittina zruměnila silně, když chladně odvětila, že nikoli. A když jsme pak zůstali samotni, ujal jsem se obou rukou Gittiných a zeptal jsem se jí se zatajeným dechem, nepřeje-li si toho, abych sestru její doprovázel.

„Řekněte slovo, jen slovo jediné, Gitto — a já se podle něho zachovám. Buďte upřímná a darujte mi jen to jediné slovo, ze kterého bych poznal —“

Nedomluvil jsem tehdy.

„Nikoli, nikoli,“ odvětila Gitta odměřeně, chladně, „čiňte, co vás baví. Jsem mnohem větší zastánkyní osobní svobody, nežli jste si kdy myslil, Luno —“

Podívali jsme se jeden druhému do očí, ona vytrhla mi své ruce a odešla.

„Hle, jak lehko to snáší — je jak z kamene! Zaryl jsem tehdy hlavu v dlaně a byl bych nejraději plakal.“

„Kdyby oni věděli, jak mi srdce udupávají pod kopyty svých koní!“ byla by nejraději vykřikla Nini, ale mocí zadržela tento výkřik a dívala se jen nedočkavě do tváře vypravujícího.

„Já ji měl tak rád — ale ona? Proč uposlechla přání otce svého, když jsem jí byl lhostejným. Na mozek můj kladly se tehdy tak těžké, nesnesitelné myšlénky a z nich ze všech se konečně utvořilo cosi, pocit to ohromného vzdoru. Vzdor — jak ohromná to mocnost duše — vzrůstá — Bůh ví z čeho, snad z nedorozumění, podrážděné hrdosti, ze samolibosti. Je pojednou tu a nedá se ničím vypuditi, dusí srdce, udusí každý mírnější jeho zachvěv, tlačí na ně, srdce krvácí pod jeho tíží krůpěj za krůpějí, ale nedovede se vymaniti z nadvlády tyrana, hrozného toho vzdoru.

Jsa ovládán tímto vzdorem věnoval jsem Biance všechnu pozornost a to i tu, kde jsem později již patrně viděl, že tím činím Gittě lítost. „Věř, Nini, nerad vzpomínám, nerad o tom povídám, ale je předposlední v roce den a zdá se mi, že tím činím jakés pokání, když já, ten starý dědeček, odkrývám před tebou, mladou svou vnučkou, ten jeden cípek nitra, za kterým se tehdy skrývala zlá slabost.“

A toho roku přikvapil podzim s mlhavými, krátkými dny a kol nás obou jak by se zaplétaly ty podzimní chmury, jak by se z nich stavěla vysoká, nepřekonatelná stěna, skrze niž jsme si více jasně ve tváře neviděli. Kolik bylo tehdy mezi námi vyměňováno obvyklých, společensky prázdných vět a jak horečně jsem hledal slovo jediné, jež by nás bylo sblížilo.

Starý Karmini byl mrzut, často zadíval se mi do tváře zrakem zkoumavým, někdy rozkřikl se beze vší příčiny na mladší dceru.

A zdávalo se mi, že mluví často o přípravách k naší svatbě, která měla být o masopustě slavena.

Bylo to jednoho podzimního odpoledne. Časný soumrak snášel se nad krajinou, nad horami pluly nízce oblaky a vzduchem zašumělo jen někdy hejno kavek, jejichž černé peruti se tehdy tak zvláště truchlivě rýsovaly na šedé lhostejné obloze. I ve mně bylo tehdy tak lhostejné šedo jako v té obloze. Se smutně skloněnou hlavou kráčel jsem ztichlou krajinou k domu své nevěsty. Zde nalezl jsem Biancu hořce, usedavě plačící.

„Co se stalo? Proč pláčete?“ ptal jsem se hlasem stísněným.

*

Bianca odvětila jen novým silnějším vzlykem — ale pojednou osušila oči, podívala se na mne a na její tváři vyvstal ten vzdorovitý výraz, jaký jsem na ní nebyl spozoroval od prvního dne naší známosti.

„Otec byl krutý!“ zavzlykala. „A víte proč? Předhodil mi, že vás odluzuji Gittě. A já — já nenávidím tu podlízavou, poslušnou lež, jaká tu v domě panuje — já mu řekla —“ Bianca se zarazila a vložila svou rusou hlavu v dlaň.

„Co jste řekla, Bianco?“

„Že je hříchem svázat pro celý život dvé lidí, již se nemilují,“ zvolala Bianca. „Že jsem proti tomu bojovala, že nevím, odkud to na mne přišlo, ale že vás mám ráda, tisíckrát více než ona.“

Tehdy vstoupila mi k mozku radostná závrať a v srdce vášnivý soucit k té malé Biance, která mne milovala, která pro mne trpěla všecky nátisky. Poklekl jsem k jejím nohám, snažil jsem se odtáhnouti ruce její od pláčem zapálených očí, a pak vložil jsem hlavu v její klín a horké, palčivé slzy její spadaly mi na čelo. Nevěděl jsem, co činím, vzdor k Brigittě počínal se mi v tom okamžiku měniti v soucitnou velikou něžnost k sestře její.

Když jsem pozvedl hlavu, padl zrak můj na otevřené dvéře, ve kterých bledá jako přízrak stála Brigitta.

Jako zločinec vyběhl jsem z domu, do noci bloudil jsem pustými lesy. Chlad té jedné zdál se mne obkličovati jako sychravá zima podzimní noci, horké slzy druhé pálily mi na duši: — jak dva fantomy pronásledovaly mne obrazy obou sester a já nevěděl, ku které je připoutáno srdce mé. Cítil jsem, že tu byla má láska k té hádankové, krásné Gittě, jejíž srdce nemělo tlouci tak vášnivě, chvatně jako srdce mé, cítil jsem, jak vzrůstá pocit tak plný něžné vděčnosti k druhé, jejíž mladé srdce poprvé zatlouklo v bouřlivé vášni pro mne. Řekl jsem si nastokrát, že jsem slaboch, byl bych své čelo roztloukl o pevné pně stromů lesních, došel jsem schvácen, zkřehlý z celonoční své pouti k ránu domů. Byl jsem polomrtev únavou a rozechvěním a přec nechtěly tehdy ve mně ustati ty dva potýkající se proudy dvojí lásky ke dvěma sestrám. Brigitta byla mi souzena a mezi mne a Biancou stavěly se balvany obromných překážek. Toto pomyšlení ponenáhlu počínalo skláněti vážky mého citu na stranu mladší dcery Karminiho. Neměl jsem však odvahy vstoupiti v dům své nevěsty. A tu — po několika dnech byl mi dodán list psaný malým písmem Gittiným.

„Přijďte, Luno,“ psala, „a čiňte před otcem, jakoby se nebylo ničeho stalo. Slibuji vám, že se vše obrátí k vašemu lepšímu.“

List ten byl mi hádankou a hádankou zůstalo mi podnes další chování Gittino.

Já znovu docházel do domu Karminiových a znova se mi zdálo, že na nás všechny padá smrtelná úzkost, když jsme tak ty dlouhé zimní večery pospolu tráviti musili. Jen Brigitta byla tehdy změněna, zdali doznávala, že toho všeho byla ona sama vinna? Nikdy před tím neslyšel jsem Gittu tolik a tak živě mluviti, nikdy před tím nesvítily se oči její tak horečnou laskavostí, když na mne pohlédla, jako tehdy.

A pak — bylo to den před Štědrým večerem! Je tomu padesát let!“

Stařec se zamlčel — vnučka jeho sbírala ve své paměti všechna Brigittou napsaná slova, jež byla toho dne četla.

Byl den před Štědrým večerem, studený, jasný den. — Na řece vysekali v ledu jámy, kukáně tomu zde říkáme, a rybáři lovili z nich ryby na vánoční svátky. Gitta zabalila se tehdy v hustý vlněný šátek a prohlásila, že půjde sama pro ryby.

Pamatuji se, že ji tehdy Karmini zdržoval, a že jsem já sám bojoval s úmyslem jíti ji doprovodit.

„Odešla“ — a stařec vzdychl. „Je tomu padesát let, ale jsou dojmy, které se v mysl vtisknou, jakoby v ni byly vpáleny žhavým železem.

Byl večer, rybáři rozsvítily si louče, jejichž zář se smutně zimní mlhou prodírala. A tu pojednou — velký zástup lidí ubíral se sem k domu; bylo temno, jen rozžaté louči v rukou rybářů se pomalu blížily jako v průvodu pohřebním. Šumot a hlasy „Stalo se neštěstí“ donikly až k nám. „Slečna spadla do výseku, je pod ledem!“ Stěží rozeznali jsme ta slova ze vřavy rozechvěných hlasů.

Nikdy nezapomenu na hodiny, které pak následovaly. Jako šílený pobíhal jsem kolem řeky, hladina její se na mne — šklebila jak samotná tvář smrti. Musili mne držeti, abych za ní neskočil do téže hluboce do ledu vysekané jámy. Bianca klečela v tuhém sněhu na břehu, spínala ramena k nebi a hlasitě se modlila — jen starý otec činil všechny přípravy k nalezení nešťastného svého dítěte. —

O dva dny později ležela Gitta tiše v rakvi, tam dole v domácí kapli. Dlouhé řasy byly se navždy uzavřely nad těma očima, plnýma zlatých paprsků, na bledé tváři sídlela jakoby otázka taková, na jakou nedovede odpověděti tento svět!

Jako šílený skláněl jsem se nad mrtvolou a stále jako bych byl nebyl jiného slova schopen, jsem k ní šeptal: „Gitto, já tebe miloval, tebe, jenom tebe.“ Ale ani sval nepohnul se v mrtvé tváři.“

A dědeček ustal ve vypravování a zavřev oči zdál se být pohřížen v bolestnou upomínku minulosti.

„Jak to mohlo býti, že se stala Bianca přece tvojí“ — Nini se zarazila — „naší babičkou?“ ptala se po dlouhé chvíli hlasem stísněným.

„Přešel čas,“ pokračoval stařec, „hrozně dlouhý, jaký se zdá býti, je-li naplněn jen žalostnými pocity. Otec Karmini chřadl, nikdo nebyl by v něm poznal po smrti milované jeho dcery toho člověka, jaký býval před tím. I s Biancou stala se změna veliká; chodila po domě tiše jako stín, tatam byla její veselost, vyhýbali jsme se jeden druhému a když jsme si musili do očí pohlednout, četli jsme jeden v oku druhého němou výčitku: „Proč jsme jí musili ublížit, proč nám to učinila, ta krutá děsná náhoda, že nám jí urvala, nežli jsme mohli odčiniti křivdu na ní spáchanou.“

„Náhoda?“ ptala se Nini tiše a sevřela ruce pevně na ňadra.

„Ano, Nini. Někdy mi sice připadla hrozná myšlénka, že se to nestalo náhodou — ale nikoli — zapudil jsem ji vždy. Dle toho, co rybáři vyprávěli — a pak — Gitta by nikdy nebyla sáhla na vlastní život, byla k tomu příliš zbožnou, příliš trpělivou.“

Nini sevřela pevně rty a celou postavou projel ji mráz. — Hle, dědeček neví — aneb věděti nechce. Hle, tajemství mezi ní a Gittou, páska spojující chvatně tlukoucí srdce její se srdcem jiným, které tak již dávno tlouci přestalo.

„Bianca ošetřovala otce, jak to druhdy činívala Brigitta," pokračoval stařec. „A pozvolna jako zázrakem osvojovala si celé její způsoby. Mluvila tak tichým hlasem, chodila tak neslyšitelným krokem a když zasedla k spinettu a zazpívala staré Gittiny písně, tu jsme oba muži slzeli a skrývali jsme slzy jeden před druhým.

Když starý Karmini cítil, že se mu blíží smrt, vložil ruku Biančinu v ruku moji a my oba uposlechli.

Pak byla moje svatba s tvojí babičkou — byla to smutná svatba a smutný po ní přišel čas. Otec Karmini zemřel a v domě jakoby mimo nás dva chodily stíny těch dvou zemřelých, jakoby v něm zněla jejich slova i Gittiny písně. Bianca zůstávala stále tichá, milující, pokorná, ale oči její dívaly se vždy tak, jakoby bylo v duši její cosi zlomeného."

„Babička věděla, že jí šla Gitta s cesty," pomyslila Nini v úkrytu své mysli.

„A míjel čas a nové slasti a strasti životní zatlačily staré hrozné dojmy do pozadí. Po dvou letech smálo se nám na kolébce dítě, první naše dítě, malý hošík, tvůj otec, Nini. Babička tvá počínala zpívat první ukolébavky a to byly její písně a nikoli více Gittiny. První naše dítě přineslo nám radost v dům a zaplašilo smutek — nikoli upomínky."

Starý pán ustal ve svém vypravování a zahleděl se jak unaveně na dohořívající v krbu plamen.

Vnučka pozvedla hlavu z jeho klína.

„Gitta tě měla jistě ráda, tuze ráda, dědečku, o tom nepochybuj!"

„A jak ty to můžeš vědět, Nini?" usmál se stařec.

Vnučka zahleděla se na dohořívající modravý chvějící se plamének v krbu. A jako ten plamének, tak chvělo se srdce její. A v ně vtělil se pojem dosud nepoznaný, pojem té velké mocnosti lásky, té lásky, která vehnala Gittu v chladné, černé vlny, té moci, která dovedla obětovat vlastní žití pro štěstí jiných.

Nini vložila ruku na malý kalendářík nebožky Brigitty — ale rychle ji zase vztáhla zpět, porozuměla, že malou knížku dědečkovi, tomu starému, klidnému, ukázat nesmí.

„Tak, dědečku, vím to jistě, poznala jsem to z tvého vypravování. — Zdálo se mi zprvu, že mi zase povídáš pohádku smutnou, tak k pláči smutnou. — První pohádku o lásce jsem pochopila," dodala tiše pro sebe a setřela rychle s oka slzu, věnovanou osudu nebohé Brigitty.

Noc v Krumlově.

Báseň Antonína Klášterského.

V Krumlově pod hradem, vzpomínám dnes,
nemoh' jsem usnouti v půlnoční čas,
sotva že spánek mi na víčka kles',
vzbudil mě hodin vždy duníci hlas.

Měsíc plál v úplňku, modrý se lil
přes štíty zubaté, přes křivky střech,
z hluboka řeky zněl šumot a kvil,
hodin hlas chvěl se tak ve starých zdech

Bylo mi, jakoby z přelétlých let
zbyl tu v nich jediný domácí zvuk
po rodu vymřelém, který tu kvet',
po dědech, které už zapírá vnuk.

Ostatní zapadlo, zapadlo v rum:
na hradě — není, ach, naše to krev,
pod hradem cizoty hlahol a šum,
mluvy kde domácí tratí se zpěv.

Vy, již tam ve chrámě dřímete sen
pod tvrdým kamenem, ruže kde znak,
jistě, když zbudí vás některý den,
rádi zas k novým snům přimknete zrak!

Co jen v těch hodinách, co jen to jest,
co mě tak dojímá zase a zas,
je to v nich výčitka? pohádka? zvěst?
anebo povel to: Vstaňte, je čas!?

V Krumlově pod hradem nedala spát
hodin mi dunivých tajemná moc,
ale když usnul jsem, snil jsem a rád
o růžích, o růžích po celou noc.

Idealista.

Napsal Lanoe Falconer.

Přestalo pršet, když Filip Miller došel k malému domu, a žlutý západ ozařoval svítící střechy a zahrady skoro již předměstské ulice. Zazvonil a potom s oním využitkováním času, jehož rozměřený jeho den vyžadoval, vytáhnul zápisní knížku, aby si prohlédl, čím jest ještě dnes vázán. Zbývaly ještě tři věci:

6 hodin 15 minut. Čaj u Štěpána Hopea.

7 hodin 45 minut. Shromáždění Nového bratrstva v Newborough Hallu.

Potom večeře u S. Stantona.

Filip zastrčil knížku a zazvonil zas, tentokráte prudčeji než dříve. Skoro v témže okamžiku otevřely se dveře

a dychtivě vyhledla ven stará tvář, — tvář ženy se sněhobílými vlasy a pohledem skoro dětinně prostým a upřímným.

„Ó, pan Miller! — je mi líto, že jste snad už jednou zvonil!“ řekla omlouvajícím se hlasem provázejíc jej do světničky, kde jasně plápolal oheň v mřížených kamnech a stůl byl úpravně prostřen k čaji. „Zdá se mi, že už nějak ztrácím sluch. prosím, posaďte se, — a hlava mne dnes bolela celý den.“

„Skutečně!“ řekl Filip tenkým, jednotvárným hlasem. Bylo to jediné, co říci mohl, a paní Hopeová to také tak brala.

„Abych pravdu řekla,“ pokračovala, „jsem dnes celá bez sebe. Nepamatuji se, že by mne byl kdy Štěpán tak pohněval jako dnes.“

„Hm!“ vypravil ze sebe Filip s větším interessem nežli s překvapením nad touto obžalobou mladého muže, jehož — ve Filipových očích — téměř bezmezná oddanost k matce hrozila mu býti překážkou na úspěšné dráze životní.

„Štěpán povídá,“ pokračovala paní Hopeová tónem chvějícím se jako po bolestné urážce, „že, když on je pryč, kutím přílišně po domě, že se upracuji a tak že musím si vzíti služku. A to je skutečně více, než mohu na svá léta snésti; neboť jak víte, pane Millere, nejsem již tak mladá, jako jsem bývala a zlobení se a všeliké ty nesnáze mne užírají více než druhdy. Ano, zjednati si posluhovačku na hodinu nebo dvě denně, aneb nějakého kluka na ten trochýtek těžší práce, proti tomu nemám ničeho, ale mít na očích služku od rána do večera a dát se týrati myšlénkami na ni v noci, na to mé síly skutečně už nestačí.“

Filip si zatím prohlížel na stojanu poblíže krbu Štěpánovu vybranou a pracně skoupenou bibliotéku. Zakaboniv se nad nepoměrným počtem básnických sbírek obrátil se zase k ohni a prohodil s onou polovičatou pozorností, jaké nanejvýše dopřával osobám tak nepatrným, jako paní Hopeová:

„Štěpán nebude směť míti služku, přistoupí-li k Novému bratrstvu.“

„Že ne?“

„Nikoliv; — jest to proti našim stanovám.“

„Tak?“ zvolala paní Hopeova a její pohyblivá tvář zářila blahým překvapením. „To jsem ráda. Já neměla ani tušení, že to je něco tak rozumného. Já si myslila, že to je tak nějaký spolek, jako těch Bratří nebo Svobodných zedňářů, kam jste oba chodili loni.“

„To byl politický klub. Těch věcí jsem už dávno nechal.“

„Nechal? Ano, budu ráda, když Štěpán udělá totéž, neboť nemyslím, že to vede k něčemu, a kromě toho, — vám to řeknu, pane Millere, — přestal mi od té doby chodit do kostela, jak někdy chodíval, nebo jde jen, když ho o to prosím. A to víte, to je něco jiného, když —“

Zamlčela se vyrušena otvírajícími se dveřmi. Byl to Štěpán sám a sám, a ona odkvapila do kuchyně ubystat čaj.

„Dobrý večer, Filipe,“ řekl Štěpán vcházeje do pokoje s úsměvem podobným onomu své matky, ale na tváři tmavší a jemnější, než byla její. Úsměv ten zmizel, když padl do židle a nachýliv hlavu zpátky zkřížil za ní své pěkné modelované ruce.

„Vypadáš unaven,“ prohodil Filip.

„Unaven! Jsem celý jako stlučen a moje pravá ruka —“ změniv polohu, třel si ji, — „moje pravá ruka bolí, jako bych měl neuralgii.“

„Cos dělal?“

„Co jsem dělal?“

Opakoval tu otázku s oním zvláštním pohledem, napolo plným humoru, na polo smutným, jejž Filip u něho tak dobře znal a přece nikdy docela nepochopil.

„Povím ti, co jsem dělal. Nesl jsem dítě.“

„Co že?“

„Dítě,“ opakoval Štěpán klidně. „Ty přece víš, co dítě je, Filipe, nevíš? To velké břímě, které většina žen nosí s sebou po všechna nejlepší léta svého života. Vidíš je všude vléci se s ním, na ulicích, ve vlaku, v omnibusech, všude. Jest pochopitelno, že je činí skutečně jednorukými, ale ty snad myslíš, že to je pouhé pírko. Myslil jsem to také až do dneška odpoledne, když jsem nesl jedno sám asi na tři sta kroků. To bylo před dvaceti minutami a ruka mne dosud nepřestala bolet. Neboť víš, ta věc je živá, mladá a útlá a nedá se přehazovat sem a tam jako žok, nebo hodit na rameno jako pytel s uhlím. Z téže příčiny nemůžeš je složit nebo zamknouti do skříně, nebo se toho vůbec zbavit, aspoň ne zákonitým způsobem. Tak tedy ženy, když pracují, pracují tak, jednu ruku při díle, druhou pod tou přítěží. Ano i když jdou někam na zábavu, nesou si dítě na ruce. Není-li to veselé?“

„Čí dítě to bylo?“

„Nevím. Rád bych věděl. Otec je buď otrok nebo otrokář a matka, dobrý Bože!“ zvolal s náhlou úplnou změnou hlasu tak zvláštní u něho. — „jak srdcelomný pohled jest nyní na tu matku!“

„O čem to mluvíš?“

„O ženě, která ještě před dvanácti měsíci — Ale to je začátek, i bude lépe, když ti povím vše. Musím ti říci, že když jdu do závodu neb zpátky pěšky, což se stává aspoň třikráte za týden, v suchu neb dešti nadejdu si kratší cestou přes Marianskou uličku, — znáš ji, ten špinavý průchod, jenž vede od Obchodní ulice tam k té nedostavěné řadě nových domů. Dali tomu jméno nějaké terrasy.

„Ano, myslíš terrasu na Wormwoodu, znám to.“

„Dobře, — loni v létě šel jsem jednou ráno touto uličkou. Slunce svítilo a proto vypadalo to místo a lidé v něm ještě zpustlejší a špinavější než obyčejně. Tu padla mi do očí, zrovna tak, jakoby by padl ze tmy paprslek světla, — ženská postava, jdoucí proti mně tou hlávkovými odpadky postlanou cestou, — dívka mladá a jako ty, které potkáváš v lepších čtvrtích města, úpravná a čistounká od hlavy k patě. Přes jednu ruku houpalo se jí několik malých papírových balíčků a v druhé ruce nesla si kytičku. Blíž a blíže šla rychlým, pružným krokem a když byla už docela blízko, pocítil jsem, jak bylo by to surové na ni se dívat. Byl bych si přál vdechnouti dlouhým dechem tu něžnou svěžest v té celé zpoustě kolem. Ale ten jeden rychlý pohled, k němuž jsem se odvážil, jak šla mimo, stačil. — povznesl jako bleskem mé pojmy o dokonalosti tvorstva o několik stupňů. Byla jako, — ano byla jako růže. Rozumí se, žes to porovnání bezpočtukrát slyšel. Také já, ale nikdy nepostřehl jsem je v pravé jeho síle, a vždy mi připadalo, že ho užívají spíše k vůli pěknému zvuku slova než k vůli smyslu. Ale toho dne jsem viděl, že to je ryzí, prostá pravda.

Ta dívka byla skutečně a doslovně jako růže, na slunci, za teplého jasného dne, když se zdá, že vpíjí do sebe nektar každou cevou. Tak té dívce byl sám život nektarem, každý dech, každý úder tepny zdál se jí býti rozkoší a jiskrné její oči, plné ruměnné tváře a rty zrovna se přemáhající, aby se neusmívaly, byly zevnějšími známkami této radosti ze života.“

„Hm,“ řekl Filip, jenž pozorně, ano až úzkostlivě pozorně naslouchal této rhapsodii. „Chceš asi říci, že byla zdráva jako buk.“

„Ano, to chci říci a také tomu tak bylo. A potom jsem si řekl, — což bylo jako nanečením: „Snad určeno, aby život všech lidí byl takový, a snad by jím byl, kdybychom se všichni o to řádně starali. Pak by to konečně na světě nebylo tak zlé.“

„A to je vše?“

„Nikoliv, to jest pouze první kapitola. Ohlížel jsem se po ní horlivě po mnoho dní, ale buď nevycházela tak časně na koupě anebo chodila přívětivější cestou domů. A tak mi poznenáhla vymizela z hlavy docela. Zapomněl jsem, že jsem kdy viděl takovou bytost, — až dnes k večeru podivnou náhodou na tomtéž místě zrovna naproti tomu starému domu, kde bývala socha Panny Marie —“

„Potkal jsi ji zas —“

„Ne ji, — jejího ducha, její trosky! A přece jsem ji poznal. Tak asi můžeme jednou opět poznati své mrtvé. Růže nebyla ani tak uvadlá, — neboť jest stále ještě mladá, — ale umačkaná byla, udupaná, rozdrcena, řekl bych, mezi dvěma žernovy, až barva, svěžest a všechno to zářící štěstí bylo z ní vymleto. Byla zežloutlá, vychrtlá, ošklivá.“

„Ošklivá!“ zvolal Filip, jakoby se mu bylo ulevilo.

„Ano, a na ruce nesla to věčné břímě.“

Paní Hopeová vrátila se s topinkami a čajem. Dala vše na stůl, podívala se na oheň v krbu a odešla zase z pokoje. Štěpán pokračoval:

„Ulice byla blativá a kluzká a její krok nebyl tak jistý, jako když jsem ji spatřil poprvé. Jak šla kolem mne, sklouzla a padla, — skoro zrovna do mé náruče, jak jsem instinktivně vztáhl ruku, abych ji zachytil. Jako na omluvu vyhrkla něco o chvatu, aby zastihla omnibus na rohu. „Dovolte, abych vám tam donesl dítě,“ řekl jsem.

„Dopustila to?“

„Jako tonoucí, jenž se chytá stébla. Kromě toho jsem již jednou nesl něco takového, ačkoliv ne tak daleko. Popadl jsem dítě docela tak jako chůva. Červík sám nekřičel, — naopak začal mi hned prstíkem jako jehlou mířit do oka, — to bylo asi na znamení souhlasu. Ale to vlečení a ta tíže byly horší každým krokem. Mlýnský kámen zavěšený na krku je ničím proti tomu.“

„A jak to vše skončilo?“

„Skončilo? Pro mne tím, že jsem je oba složil do omnibusu. Jak to končí s ní, sám Pán Bůh ví. Jak šla, celá udýchána podle mne, vysvětlovala mi jako na omluvu, že si nechává ode mne nésti dítě, že jí na tom tolik záleží, aby omnibus dostihla. Byla celý den z města, u své nemocné matky, které bylo hůře, než si myslila, a zůstala déle, než hodlala. Nechvátala, neboť nečekala, že bude její muž toho večera doma, ale když se pozdě vrátila, nalezla lístek, že přijde domů k večeři ještě s dvěma přáteli. A tak jsem hned zase šla, abych něco pro ně sehnala.“ — „V takové nepohodě!“ řekl jsem, neboť ani psa byl bych nevyhnal v tom počasí. — „Ale neměla jsem ničeho než čaj a kousek chleba.“ — „Mohla jste jim dáti, co bylo, a na vašem muži bylo, aby se omluvil, když vám to neohlásil dříve.“ Podívala se na mne, jako bych ji plísnil. A slyš, Filipe, takoví tvorové zvou se muži a umořují své ženy k vůli svému žaludku! — Matko!“

Poslední slovo, zvolané lítostivě i nevrle zároveň, vyhrklo mu z úst při pohledu na paní Hopeovou, vrávorající do pokoje pod tíží velkého, vrchovatě plného uhelníku.

„Vy mne přivedete o rozum,“ pravil dále popadaje jí uhelník z rukou. „Což pak jsem vás již tolikráte neprosil, abyste mne zavolala, když musí to být, aby se přineslo něco těžkého? Vy mne zahanbujete před mým přítelem a činíte mne zrovna tak opovržení hodným, jako jsou ti všichni mužové, které vždycky obviňuji.“

„Štěpáne, milý Štěpáne!“ bránila se paní Hopeová hlasem vlídně prosebným. Vždyť to nic není. Doskoč jen rychle do kuchyně a přines vejce,“ udobřovala jej.

Potom usedli k prosté stravě, která se výbornou úpravou matčinou stala opravdovou hostinou. Ale Štěpán, když byl již jednou u svého obvyklého stesku, nedal se tak snadno od něho odvrátit. Jak jen byl první hlad ukojen, uchytil se opět nitky dřívějšího hovoru, jakoby ji byl nikdy nepustil.

„Vidíš, to je část té všeobecné, ohyzdné nespravedlnosti: přepracování a nedostatečná mzda. Sami pro sebe se toho arciť neustále dokřikují, — ale na ty ženské otroky ve své domácnosti se neohlížejí. A není to u nich jen práce, těžká práce. Churavost, trýzeň, odvážení se života, snad rok po roce. — vše dává se v sázku a platí toutéž mzdou, která sotva dostihuje slova: díky! To je to nejhorší, že se všecky ty věci berou, jakoby se samy sebou rozuměly. Pamatuješ se na ty loňské umělecké přednášky v museu. Jednou jsem tam šel a tu mluvil někdo o obdivuhodných zápasech a utrpeních někoho, — tuším, že se jmenoval Palissy, — jenž vynalezl jakýsi nový druh porcelánu. Byly doby, kdy nalézal se na samém pokraji smrti hladem a prodal veškerý svůj nábytek, kus po kuse. „Dámy a pánové,“ zvolal přednášející, „nebyl-li to velkolepý příklad obětavosti?“ Čekal na odpověď a tak jsem mu ji dal. „Byl Pallisy ženat?“ tázal jsem se. — Přednášeč byl překvapen. — „Ano, byl,“ řekl, „ačkoliv, pane, musím se přiznati, že nerozumím, proč se na to ptáte.“ — „Byl jsem jen zvědav uslyšeti, co tomu všemu říkala paní Palissyová.“ — On se vzepjal do výše a odvětil: „Autority, u nichž jsem v této věci pátral, neposkytují mnoho informací o náhledech paní Palissyovy.“ — Jakž pak také! — A to je to, čemu se vzpírám. Jest to stránka otázky, která se nikdy neuvažuje. A přece měla ta žena nejkrutější podíl ze všeho, neboť neudržovala se jako její muž uměleckým enthusiasmem. Ale je to vždy ta samá historie vyskytující se tady, jinde a všude. Činí mne skeptickým o těch vašich velkých mučennících minulých a nynějších. Za tak mnohými z nich zachytiti pohledem ubohou, umučenou postavu nesoucí nejtěžší rámě kříže, neozářenou ani jediným paprskem slávy!“

Paní Hopeová vyklouzla z pokoje, aby přinesla koláčky určené k posledu za příjemné překvapení. Filip, opřen o židli, naslouchal Štěpánovi s neobyčejnou zálibou. Ne že by byl souhlasil s úmyslem řeči, cíl ten mu snad ani nenapadl, — ale líbila se mu živost řečníkova, dramatická gesta a střídavě humoristický, dojemný a rozhorlený tón, kterým mluvil. Všechno to nečinilo na Filipa samého dojem, ale cítil, že to může mnoho vážiti u jiných. Nové Bratrstvo, hmotně klesajíc, potřebovalo nového skvělého, přesvědčivého řečníka. A Filip byl požádán, aby přivedl Štěpána. — Ano přivede jej, — myslil si Filip teď, když jej znovu poslouchal. Sám Stanton, kazatel Bratrstva, nemá ve hlase tolik uchvacujícího, co Štěpán.

Štěpán pokračoval: „Byl jsem členem společnosti Hansleyovy. Nebylo to ono věčné malicherné louskání dogmat, co mě od nich vypudilo. Nebýti Hansleyovy ubohé utýrané ženy, byl bych tam do dneška, neboť dokud jsem mu věřil, netoužil jsem po ničem lepším. Hansley měl aspoň jazyk andělský. Když jsem vstoupil do kaple unaven, tupý, pouhý živočich, stačilo několik jeho slov, aby mne opět probudil k životu. Jak dobře si pamatuji, když jsem ho slyšel posledníkráte. Bylo to večer a kaple plna k udušení, tvář napjatá vedle tváře. Zdálo se, jakoby všichni tajili dech. Bylo to obdivuhodné kázání na text: „Kráčejte v Duchu". Lidé říkávali, že jeho učení jest příliš asketické. Snad bylo. On nás zapřísahal, abychom ukřižovaly všecky pozemské touhy. Oko musí býti vyloupnuto, ruka musí býti uťata, i kdyby nedávaly pohoršení. A všecko se nám to zdálo tak snadné, když jsme jej poslouchali, — tak snadné, jako vrhnouti se do průlomu, kde kyne smrt, jen když vůdce jde napřed: — a on se nám tenkráte vůdcem zdál. Téhož večera," pokračoval Štěpán přiraziv zaťatou pěsť ke stolu, — „téhož večera narodilo se mu čtrnácté dítě."

„To není nic," řekla paní Hopeová kladouc koláčky na stůl. „Tvůj strýc Tomáš a jeho žena měli devatenáct dětí, šestnáct děvčat a tři chlapce."

„Já nikdy o Hansleye nedbal," řekl Filip. „Zachoval se ke mně velmi špatně v nedělní škole, podřídiv mne Wilkinsovi, který tam vyučoval jen několik neděl."

Štěpán pohledl zamyšleně na svého přítele.

„Wilkins uměl s dětmi po dětsku zacházet," namítnul.

Pomlčení, které následovalo, bylo přerušeno paní Hopeovou: „Milý Štěpáne, pan Miller mi povídá, že v Novém bratrstvu nemají služek."

„Vskutku!" řekl Štěpán pohleduv opět vzhůru se zábleskem interessu.

„Nemají," pravil Filip, „jest to u nich věc zásadní. Domácí otroctví náleží k vykořisťování jedné třídy druhou, a to právě jest ta veliká křivda, proti níž se Bratrstvo staví."

„Ano, ano," zvolal Štěpán. „Musím říci, že to jest otázka, o které jsem nikdy nepřemýšlel. Nepochybuji ani dost málo, ze mají pravdu: jest to zbytek nevolnictví. Ale přece, obejíti se za nynějších poměrů bez služebnictva, není tak snadno. Naši čelní mužové na příklad jsou zajisté příliš zaujati prací svého kazatelského a lidumilného poslání, než aby se sami starati mohli o řízení své vlastní domácnosti. Jak to dělají?"

„To jest podrobnost," řekl Filip zvedaje se, „o které se bude jednati později. Nepůjdeme-li hned, přijdeme dnes do shromáždění pozdě."

Venku bylo dosud hezky, nad slabě osvětlenou ulicí spočívala fialová temnota bez mráčku.

„Filipe," ptal se Štěpán, když odešli do živější části města, kde chodci přeplněné dláždění, ještě mokré od deště, odráželo žlutavý pablesk svítilen a oken, „kdo dnes mluví?"

„Sám Stanton, naše hlava a vůdce náš."

„Je z Londýna, není-li pravda?"

„Usadil se tu asi před osmnácti měsíci, hned po svém sňatku. Byl nám velmi prospěšným. Jeho energie jest neunavná a mluví znamenitě. Až jej uslyšíš líčiti naši věc, nebudeš ani okamžik váhat přistoupiti k nám."

„Nebudu váhat přistoupiti k čemukoliv, ať nazývá se to církví, bratrstvem nebo jinak, — jen když to bude sdružení lidí bojujících na život a na smrt proti každé šalbě, proti šlapání slabých, proti vydírání jim z ruky krušně zasloužené mzdy a proti každému vykořisťování vůbec."

„To je právě, co chceme. Stanton měl zrovna před týdnem o téže věci znamenitou řeč. Byl bych si přál, abys ji byl slyšel. — Nadejdeme si zde. Ty znáš tu uličku?"

„Ano," řekl Štěpán lhostejně.

„Jsou ještě pohromadě," pravil Filip, pohleduv vzhůru k oknům kaple zářícím růžově do tmy.

„Filipe," řekl Štěpán pojednou, „jest ti někdy, jakobys cítil v sobě náladu našich bývalých křesťanských shromáždění, — jakýsi stesk po živém Slově a po modlitbě?"

„Věru ne — jsem tomu až příliš rád, že jsem vyrostl z té pověrčivé pošetilosti."

„Ale jiní, kdož opustili starou víru svou, to pocítili. Luther to cítil, to vím, a často mi napadlo, že také Pavel snad pohřešoval někdy bohoslužby ve chrámu Jehovy. — Slyš, zpívají."

„Ano, — hymnu, jejíž slova se ti nikdy nelíbila."

„Ano, ve slovech líbí se mi jen málo církevních písní. Ale teď neslyším slova, slyším jen hlasy — a po těch hlasech se mi stýská. Sečkej chvíli a poslouchej."

Ani od jejich kroků, ani z pusté, lidu prázdné ulice neozvalo se zvuku a jen stlumený hluk ulice, kterou byli opustili, hučel hluboce a monotonně jako průvod ke zpěvu neviditelného sboru v kapli, jako průvod, jenž zněl jako stlumený, velký stesk únavy a neukojeného prahnutí."

„Čemu mám naslouchat?" řekl Filip.

„Doufání v jejich hlasech!" odpověděl Filip po tichu. „Víry jsme nikdy neměli, ty ani já, — sic bychom ji byli nikdy neztratili: ale naděje byla kdysi naší, větší naděje, než jaké nalézáme zde v temnotě. Zpívajíc o Synu člověka, jenž, i když umíral, sklonil hlavu svou, aby potěšil ženu, matku svou, — a ti zde tomu také věří, že on jest Synem božím."

„Divím se, jak se můžeš vraceti k přeludům, kterých jsme se odříkali," řekl Filip znepokojen nebezpečným tónem této úvahy. „Ještě před chvíli jsi mi vykládal pošetilost jejich kázání."

„Ne kázání, ale jejich skutků!" zvolal Štěpán s náhlou příkrostí ve hlase i v hnutí. „Jejich kázání, příteli, proto bych sem nešel. Všude kážou dobře — to vidím jasněji každým dnem. Ale není to kázání, čeho potřebuji, nejsou to pomysly a theorie, ani doktriny, ani články věroučné.

Chci viděť lidi, kteří neodříkávají své vyznání víry, ale žijou je a v něm v den všední i v neděli, každou hodinu, každou minutu. Naleznu jich v tomto Bratrstvu?"

„Zajisté, naše práce v každém ohledu se nese k cílům praktickým."

Vnitřek Newboroughské kaple nepusobil zvláštním dojmem. Bratrstvo nemělo peněz na výzdobu a skvělé osvětlení, a shromáždění nebylo četně navštíveno, protože mnozí z křehké obce byli dnes zdrženi nějakou živější zábavou. Známky chudoby a neuhlazenosti, i kdyby si jich byl všech povšiml, byly by platily v očích Štěpánových za přednosti, ale nemohl neznamenati něco skličujícího v celém tom místě i zjevu a cítil, že shromáždění tak malé, lhostejné a rozptýlené po lavicích, kdyby k němu mluvit měl, bylo by jej rázem připravilo o každé slovo i myšlénku. Proto tedy s opravdovým obdivem poslouchal Stantona, když jal se mluviti s takovou opravdovostí a vážností na začátku a s takovým ohněm až do konce, jakoby rozjaření tisícové jej byli nadchli. Jsa člověk jiného rázu než Štěpán, — hřmotnější, silnější — byl Stanton patrně neodvislým od všelikého povzbuzení; ale kdyby byl povzbuzení potřeboval, byl by ho jistě nalezl v Štěpánových duchaplných očích, které byly po celý ten čas na něho upřeny. Štěpánova mysl byla na první ráz zaujata hned začátkem řeči Stantonovy, kde důrazně líčena velká křivda, — strašlivá nerovnost společenských poměrů, — k jejíž napravení se Bratrstvo bylo sestoupilo. Potom následovalo vylíčení politické — ale nekrvavé — revoluce, ku které pracovali, nového pořádku, jejž doufali založit a kde bída a ponížení proletariátu měly býti navždy odstraněny a pohodlí, zjemnělý vkus a světlé stránky života, jimž těší se teď jen třídy jednotlivé, měly se státi údělem všech. Aniž pak byla tato slibovaná utopie říší pouhého rozkvětu hmotného, jak se někteří nepřátelští posuzovatelé domnívají. Mravní obrození lidí by nutně provázelo jejich společenské vybavení, neboť ať si theologové říkají co chtějí, pravým kořenem a zdrojem hříchu jsou přece jenom krajnosti v chudobě a bohatství. Tak tedy s původem zla i zlo samo by zaniklo a prostě a zkrátka reformou pouhých poměrů hospodářských a sociálních dospělo by lidstvo oné říše spravedlnosti a pokoje, onoho Nebeského království, o kteréž světci byli usilovali a pro něž mučenníci byli trpěli až dosud nadarmo.

„Potom, přátelé drazí," končil Stanton, „nebudeme museti, jako pokolení dřívější, hledat blaženost ve světě jiném, neboť na této krásné zemi bude náš domov, — ano, náš domov obohacený ne pouze oddechem, klidem, osvěžením, ne pouze útulkem, jakým býti má každý posvěcený domácí krb, ale bude to domov plný lásky, něžnosti a nesobecké oddanosti, jenž dostane se za úděl každému a kolem kterého samo sebou vznikne vše, co dobrého jest a ušlechtilého, jen když vyhlazen bude z kořene zplozující vliv nouze a nedostatku."

Stanton sestoupil z řečniště hned, jak skončil a opustil kapli, ale ostatní z předních členů Bratrstva zdrželi se ještě několik minut a Filip s nimi promluvil, než také on odešel se Štěpánem.

Když vycházeli na ulici, byla obloha již opět zatažena a drobný, ale hustý déšť mrazil a zatemňoval vzduch. Stáhli klobouky do čela a vyhrnuli límce, jak pospíchali směrem k terrase Wormwoodské, a teprve když byli v Marianské uličce, pokusil se Filip uspokojiti svou zvědavost, proč je Štěpán tak zamlklý.

„Líbila se ti Stantonova řeč?"

„Některé části nesmírně. Jiné, nechci jim ničeho vytýkati, ale slibovaly snad příliš mnoho, avšak konečně nejhlavnější věc jest, když hledám lidi a ne theorie, že se mi ten člověk líbí. Řeknu ti poctivě, že když vystoupil, byl jsem trochu sklamán, to jest jeho zjevem. Pohřešoval jsem u něho něco, — nelze mi to přesně vyslovit, — co hledám u lidí bojujících proti světu. Zdál se mi býti tak příliš spokojen, tak nějak blahobytníkem. Tím větší čti to pro něho, když křivda, kterou cítí, mysl jeho nestrpčila. Je-li tak dobrým jako jeho slova — Nebesa! Tam ji vidím zas!"

„Co? — koho?" zvolal Filip sleduje vyjevené zraky svého přítele.

Ulicí, která o několik kroků dále spojovala se s cestou jejich, ubírala se mlhou a deštěm, ve mdlém zákmitu svítilen mladá žena. Šla volným, vlekoucím se krokem, na jedné ruce košík a na druhé dítě.

„Jest to ona!" zašeptal Štěpán. „Ubohý otrok, ještě neskončila svůj krušný den. Rychle, Filipe, nadejdeme jí na rohu. Musím být zase chůvou."

„Ale Stanton —" namítal Filip; Štěpán však neposlouchal.

„Dobrý večer," řekl Štěpán tak šetrně, jako zvedal klobouk na pozdrav. „Jest mi líto, že vás vidím venku tak pozdě a v tom dešti, ale jsem rád, že vás potkávám v čas, abych vám mohl pomoci, dovolíte-li. Nesl jsem dnešního rána děcko dobře?"

Žena váhala a lomeným hlasem odmítala nabízenou jí pomoc: ale děcko jakoby jej bylo poznávalo, obrátilo se a vztáhlo k němu ručky.

„To je podivné!" řekla žena napolo v strachu a napolo v úžasu. „Jest tak plachá, že se bojí k samému otci. Ale naše cesta jde tam vzhůru uličkou."

„Také naše," odvětil Štěpán kráčeje dále s děckem na ruce.

„Stydím se, ano stydím se, že vás to dítě nechávám opět nésti," pravila žena udržujíc s ním krok, an Filip šel zamlkle za nimi. „Ale budeme brzo doma. Bydlíme hned za rohem, v jednom z prvních domů na levo na Wormwoodské terrase. To byl dnes hrozný den. Všecko šlo na ruby. Konečně i pekař zapomněl poslati pečivo, jak slíbil, a v domě nebylo ničeho než okoralý chléb. Musela jsem vyjít a vzíti dítě s sebou. Sama přece doma zůstati nemohla. Ale bojím se, že ti pánové, už budou u nás, a můj muž —"

Zrychlila krok a nemluvila více. Zahnuli za roh a zde vrazil jim do tváře vítr vanoucí ostře po prázdném, pustém prostoru, jenž měl býti záhy zastaven rovněž tak jednotvárnými a ohyzdnými budovami jako Wormwoodská terrasa.

U třetího domu se zastavila.

„Děkuji vám, děkuji!" řekla vztahujíc ruce po dítěti.

„Dobrou noc," pravil Štěpán odevzdávaje své břímě a neslyše, jak Filip zvolal něco překvapeně.

Dvéře domu se náhle otevřely a z chodby padl proud světla do temnoty venku. Ve dveřích stál muž, hřmotný,

dobře vyživený — Stanton sám. Spatřiv ženu, — a viděl napřed jenom ji, — zamračil se.

„Kdes byla?“ obořil se na ni. „A cos dělala celý den? Očekávám své přátele každou minutu a večeře — Ah!“

Tvář jeho rázem přelétl dobrácký úsměv. Spatřilť své hosty hned za ní na chodníku. Ona proklouzla bojácně kolem něho do domu a Stanton rychle vykročil na ulici, aby je uvítal.

„Jen pojďte, pojďte a nestůjte v dešti,“ zvolal. „Těší mne, že vás oba vidím, a zvláště tady pana Hopea —“

Podával jim, jak mluvil, silnou, hranatou ruku. — ale po prvních několika vteřinách ustrnutí a nevěření svým vlastním očím, věděl Štěpán, na čem jest. Věděl dost a se zaklením, — tím prvním, které kdy přešlo jeho jako panensky čisté rty, — odstrčil podávanou dlaň a otočiv se na podpatku, rychlým krokem zmizel v temnotě.

— —

Vzpomínky z Afriky.

Líčí Em. Fait.

(Pokračování.)

Domorodci afričtí bývají ve svém jednání vášnivějšími, jak to již sama povaha krajiny s sebou přináší. Sluneční žár mnohem ohnivěji rozproudí jejich krev, než u nás seveřanů bývá zvykem, jsme liknavějšími a váhavějšími. Kdo ve stínu palem se prochází, kdo snáší horký oddech Sahary, kdo pozoruje nad sebou modrojas protkaný hvězdami, jakým jen v tropických krajinách možno se pokochati — ten jinak zírá na svět než my, jimž obloha často celé týdny i měsíce neukáže vlídné tváře, kde meluzina skuhrá u okna, za tuhého mrazu prosíc o smilování.

Druhého dne Mustafa předstoupil před svého otce v rouše bílém jako sníh; červené boty na nohou:

„Abu (otče), chci hledati ženu!“

„Allah nech požehná kroky tvé! Oko tvé vybralo si již snad plachou gazelu, abys ji uvedl do stanu svého?“

„Zrak můj spočinul na černobrvé dceři mocného Mehmeda ben Ibrahima.“

„Jakou cenu chceš mu nabídnouti?“

„Tisíc franků, myslím, že usmíří jeho žádostivost peněz, mimo to pro krasavici hodlám koupiti zlatem vyšívaný živůtek i menší dárky pro domácí.“

„Obdržel jsem nedávno za četnou zásylku alfy*) dvanáct set franků a odprodal jsem desetinu ze svých ovcí, mohu ti snadno vyplatiti 1500 fr., abys opatřil všechno, co potřebuješ. Mehmed jest věru mocný a přátelství jeho vyváží tolik jako stádo velbloudů.“

Několik dní tráveno rozmanitým nakupováním darů. Zároveň otec Mustafův prostřednictvím svého zetě se přeptal Mehmeda, nebyl-li by proti tomu, aby jeho Fatima stala se „mara“ Mustafovou.

Kaid odvětil, že dříve neslíbí, dokud osobně ho nezná. Mustafa přijel před příbytek kaidův koňmo se svými dvěma průvodci; seskočil a ihned dal se uvésti před náčelníka kmene:

„Mustafa, syn šejchův z K., žádá, slovutný kaide, aby mohl tvou dceru odvésti do svého harému!“

„Jaké dary jsi již přinesl?“ po krátké pomlčce pronese starosta kmene a v jeho tváři bylo lze čísti, že uchazeč o ruku dceřinu dobrý dojem naň učinil.

„Tobě padesát napoleondorů a také na ni ,ballon‘ jsem nezapomněl rozmanitými dárky, aby v harému mysl její byla veselá a netoužila po dřívějším svém domově.“

*) Tráva rostoucí na pláních alžírských, užívá se jí k zhotovování tkanin jako našeho lnu.

„Dopřál jsem sluchu tvým slovům a chci tě uznati za člena naší rodiny a myslím, že nikdy nevlidné slovo tvé neurazí její jemné mysli, ani že se neunáhlíš, abys ruky své proti ní vztáhl. Allah odvrátil by se od tebe a neštěstí sypalo by se na hlavu tvou, jako když prudký vichr vzduje kopce písku na Sahaře a metá je na zbloudilou karavanu, i sám „džmel“ (velbloud) supá a ukrývá hlavu svou před nemilostivou tváří hněvného nebe na klíně matky země.“

„Zastav již, kaide, ,ain‘ (pramen) neodolatelné své výmluvnosti a buď ubezpečen, že nikdy nebudu proti koranu a jeho předpisům jednati, abych se v míru dočkal, kdy útulní vnukové budou hladiti sivou mou bradu.“

Mustafa rozplýval se rozkoší vida, jak mimo nadání vroucí jeho tužba se plní. Domníval se, že bude mu zápasiti s četnějšími obtížemi a náhle všechno se obrací tak, že ani se podobného úspěchu nenadál. Obrazotvornost jeho rovnala se bujnému oři, jenž zproštěn uzdy volně pobíhá v oase hojně vodou zavlažované a ržáním dovolává se družky. Mladík maloval si nejluznějšími barvami požitky onoho ráje, který sliboval Mohamed předním vyvoleněům mezi svými vyznavači, kdy kochat se bude v objetí luzné ženy, vděků plné Fatimy.

Za týden slavena hlučná svatba, sjelo se přátel kaidových i šejchových se všech stran. Pozváni jsou k obveselení hostů pruslulí národní pěvci, aby recitovali v průvodu svých hudebních nástrojů rozmarné písně milostné i výpravné, jako upomínky zašlých věků. Nebylo šetřeno masa skopců, ani drůbeže, hosté pochutnávali si na jemné pečeni antilopí, obírali za veselých žertů křepelky, opékány jim vybrané kousky z muflonů i předkládána jim zvláštní příkrmi z mléka velbloudího. Ořechy kokosové, vlašské i datle v hojnosti přinášeny na prostřené koberce. Ani na „fantasii“ nebylo zapomenuto a na širokém volném prostoře před obydlím starostovým otužilí jezdcové zkoušeli svou dovednost v závratné jízdě o závod, mávajíce dlouhými svými puškami ve vzduchu, jakoby drželi pravicí nějakou lehýnkou dětskou hračku.

Zřídka kdy bývá uspokojena dívka u Mohamedánů, když poprvé spatří onoho, jemuž byla od otce „prodána“, jako tentokráte Fatima. Obyčejně v kruhu příbuzných žen čekají zahaleny v hustý závoj, až vstoupí v otcově průvodu vyvolený. Mají na sobě navěšeny všeliké vzácné látky, zlaté a stříbrné ozdoby, že ani nemohou volně oddech-

nouti. Jaké to pestré myšlénky rozrušují jejich duševní rovnováhu?

Bude „kupec" mladý neb mrzutý staroch, jenž života se již nasytil? Bude veselý a rád přijme rozmanité žerty, jež jedině ukracují dlouhou chvíli v haremu, aneb bude zasmušilý nevlídník, který sám v sebe se uzavírá, stávaje se pro svoje okolí těžko rozluštitelnou hádankou? Jest zdravý, silou tělesnou překypující aneb neduživcem, kterému každý týden něco jiného schází, vyniká mravy uhlazenými, jemnými aneb je drsný neotesaný a nezná žádných ohledů k slabšímu pohlaví, které pokládá toliko za dočasnou loutku.

To jsou záhady, které prokmitují v hlavě uvědomělejší moslimky v okamžiku, kdy očekává příchod svého pána. O takových starostech naše nevěsty nemají ani potuchy, neboť znají svého nastávajícího průvodce životem, jeho přednosti i slabé stránky i v tom případě, když jsou pro něho od svých příbuzných přemlouvány.

Fatima a Mustafa mohli se považovati za nejšťastnější snoubence, byli oba mladí, zdraví, měli stejné vzdělání, poznali se před tím, cítili k sobě obapolnou náklonnost, oplývali zemskými statky, tak že nemuseli míti starosti o svoji výživu. Vlastně si ani nezařídili harem dle smyslu arabského neb tureckého, nýbrž uzavřeli sňatek, jemuž by ani nejpřísnější stoupenec dogmat katolické církve nesměl odepříti svého požehnání, kdyby se byli oba prohlásili pro křest.

Ničím nerušené blaho jejich trvalo tři neděle, svojí spokojeností a svorností dovedli by vzbuditi závist i zarputilého odpůrce každého zákonitého sňatku.

* * *

Po parném dni červnovém přijel k příbytku Mehmed ben Ibrahima osmahlý jezdec, dobrý čtyřicátník; v černých očích jeho bylo lze vyčísti, že se neleká nebezpečenství a že snadno dává se ovládati rozmanitými vášněmi.

„Přicházím si pro tvou dceru Fatimu, za kterou jsem ti vyplatil před devíti roky 350 franků," beze všech okolků prohlašuje vstupující kaidovi, který po krátkém pozorování poznává v něm starého svého známého Achmed el Msafera.

„Snad si chceš jenom tropiti ze mne žerty; vždyť si ji před několika dny odvedl do svého haremu mladý Mustafa."

„Aj pěkný by to byl pořádek, podobný ‚ada' není mi vůbec z koranu ani znám; či jste si zde zavedli jiný koran, který by se vám lépe hodil?" vzkříkne jezdec a máchne prudce rukou, jakoby se zde chtěl cvičiti v šermu, z očí mu jenom srší blesky hněvu.

„Kde jsi se tak dlouho potuloval?" smířlivým hlasem táže se starosta, „považovali jsme tě za mrtvého."

„Co vám je po tom; zdržoval jsem se několik roků v Tuátu,*) štěstí mně přálo, vyziskal jsem značné jmění a vracím se pro svůj majetek. Dobře se pamatuješ, že jsem ti peníze do posledního sou za děvče zaplatil a vymínil si, abys ji choval v domácnosti, až dospěje, že si pro ni přijdu. A právě uplynula vyměněná lhůta a tudíž jsem pranic nepromeškal, abych mohl snad na ni pozbýti nároků. Jako velmožný kaid věru že ani si jiného výkladu nemůžeš připustiti. Ostatně k čemu dlouhé jednání a rokování, ať otázku nám rozhodne kadi, věc byla před ním projednávána, smlouva napsána a moje žádost jest tak jasná, jako září ‚džems' (slunce) na obloze."

S těmi slovy odešel, vyhoupl se na koně a dříve než se mohl starosta vzpamatovati, zmizel.

Jak rozepře skončila? tážete se. Jednoduše. Achmed el Msafer odvedl Fatimu do svého duáru, aby se stala ozdobou jeho harému.

Co vzpomohl tu nářek, bědování obou nešťastných novomanželů, nález kadiův byl proveden s největší bezohledností. Achmed se dostavil v průvodu ozbrojené stráže, posadil Fatimu na osla, pro kterého si zvláště opatřil nové krásné sedlo, a s největší opatrností dopravil ji do svého domova.

Rozumí se, že Mustafa také nepřihlížel ku zkáze svého rodinného štěstí nečinně, odvolal se z rozhodnutí prvního soudního výměru k vrchnímu mohamedánskému soudu v Alžíru, kde otázka předložena nejlepším znatelům koranu a adaty (obyčeju). Dříve však než rozsudek byl prohlášen, stal se spor bezpředmětným. Fatima, která po kratičkém záikmitu svrchovaného blaha tak nemilosrdným osudem byla pronásledována, nedovedla hluboké ráně odolati. Jako ohnědechý samum sežehuje listí nejkrásnějších palem, že žloutnou a se stočí v závity, tak vadly červeňoučké její tváře, blesk oka uhasínal a neúprosný Achmed ve čtrnácti dnech musil nařiditi, aby byl v sypkém, šedém písku za duárem vykopán hrob.

Citlivost není nikdy doporučením pro tuhé zápasy všedního života; kdo se jí oddává, obyčejně bývá skláčen, dříve než se ve společnosti upevnil. (Dokončení.)

*) Rozsáhlá oasa na hranici mezi jižním Alžírem a Marokanskem.

FEUILLETON.

† Jan Matejko.

Do starožitného domu v ulici Florjanské v Krakově vešel dne 1. listopadu t. r. bílý anděl a povolal do říše pohrobního života velikého polského umělce a vlastence Jana Matejku. Mistr vypustil duši svou v témž domě, v němž na svět přišel dne 30. července roku 1838.

* * *

Matejkův otec, František Matějka, byl Čech. Výpis z matriky důst. faráře v Libčanech svědčí, že „Matějka František, katolický manželský syn Josefa Matějky, rolníka z Roudnice č. p. 17., okresu Nechanického, hejtmanství Královéhradeckého v království Českém, a manželky jeho Magdaleny, dcery po zesnulém Václavovi Knavoj (recte Knavovi), rolníku, narodil se v Roudnici č. 18. dne 13. ledna roku 1793". Týž František Matějka, otec mistrův, navštěvoval normální školu v Hradci Králové a

byl později dán na vychování k jakémusi matčinu příbuznému, kanovníku Urbánkovi v Olomouci. Z jakých příčin otec Matejkův do Polsky se odebral, není dostatečně známo, ale potvrzuje se, že se záhy stal vychovatelem mladých hrabat Wodzických, k čemuž mu znalost hudby nemálo přispěla. — Psal o tom s doklady František Dvorský ve „Slovanském Sborníku“ (r. 1884, str. 263. a j.).

* * *

Ke knězi, který přišel k umírajícímu mistrovi, zašeptnul Matejko: „Pomodleme se za vlast!“

Celý život Matejkův byl vlasteneckou modlitbou a modlitba ta trvá v jeho nesmrtelných dílech. Známe je také v Čechách. Známe a ceníme.

Při slavném pohřbu první promluvil president krakovské akademie věd, hrabě Stanislav Tarnowski. Promluvil památnou řeč: „. . . . Matejko měl to, co jediné dává lidem nesmrtelnost: měl duši, a lidskou duši uměl zrcadliti v nesčetných zjevech pocitů, utrpení a pobudek . . . . A kromě toho? Kromě toho onen tajemný vliv citů, jež rozlity všude v jistých duších hromadí se a tryskají jako krynice, vybuchají jako vulkány: toť ona nahromaděná láska, ony zármutky, žaloby a prosby, které od sta let vznášejí se z této země k nebi a v rozličných pokoleních nalézají lidi, již právo mají říci o sobě: za miliony miluji a trpím! . . . . Matejko byl synem svého času a svého národu, on chtěl, aby vše sloužilo a působilo. A měl podobně jako Mickiewicz mystickou víru v tajemnou moc mohutnosti duše a vůle nad duší a vůlí druhých. On cítil se silným i myslil, že svojí silou pohne a zatřese. Jako Mickiewicz ve slovech chtěl učiniti „výzev“ do duší druhých — tak důvěřoval on, že každý jeho obraz bude takovým výzevem do polské duše.“ A skutečně, stvořil „Skargu“, pak „Rejtana“, „Unii“, „Batoryho“, celou řadu velkých výzvů až po „Kościuszka“.

„Obrazy byly,“ děl dále hr. Tarnowski. „Co s nimi činiti? Rozesýlati je po světě, aby ve světě svědčily: duch polský žije a neklesá. A pak? Pak odkázal jeden královskému zámku, aby tam budoucnosti hlásal, co v minulosti bylo moudrého a statečného, druhý holdem od národu složil v Římě, na památku toho, co bylo, a na upamatování toho, co jest (Sobieski u Vídně). Jiný obraz daroval Národnímu museu, příbytku umění k ozdobě. Takové štědrosti, takové nádhery darů, takové pohrdání penězi, takové práce vynikající jen z posvěcení, z lásky ku svému umění a pro chválu své vlasti — kde hledati? On rozdával, rozhazoval tyto poklady jako boháč, jen sobě jich nezůstavoval, nepromĕňoval v dostatky, jmění, výhodné stáří. A za vše to jaká žádost náhrady? Několik chvil před smrtí, téměř v posledních chvilích, pravil ženě své: nepřipusť chovati mne v hrobech zasloužilých, ale kdyby možno bylo, aby zvon Sigmund na Vavelu nade mnou zazvonil — to nejmilejší pro mne v životě hudba! — Tento hlas zvonu, který v něm budil všechny ozvěny minulého štěstí a bolu, ten hlas aby ho požehnal — toť jediné přání za vše, co učinil . . .“

Po bożym tym znoju
Spoczywaj w pokoju
O wielki — natchniony — smutny!

*

Slavný byl pohřeb Matejkův. Vystrojila jej země. Nad svěžím rovem nesmrtelného Poláka promluvil jménem krakovských umělců také Benedyktowicz, jenž při posledním polském hnutí přišel o — obě ruce. — V pohřebním průvodu zvláštní pozornost vzbuzoval vesničan František Posadzy. Přišel až z Kujav a položil na Matejkův hrob obrovský věnec z pšeničných klasů a kujavských růží.

* * *

Krakovský profesor, dr. Maryan Sokołowski, uveřejnil v polských novinách provolání, jímž se domáhá, aby v Matejkově domě v Krakově zařízeno bylo „Matejkovo museum“. Mantua má dům Giulia Romana, Urbino — dům Rafaela, Florencie — dům Michela Angela — Norimberk — dům Albrechta Dürera. Krakov má právo ozdobiti a oslaviti se domem Matejkovým.

* * *

Náleží připomenouti, že v oknech kollegiátního chrámu sv. Petra a Pavla na posvátném Vyšehradě nalézá se několik maleb zesnulého polského mistra.

* * *

Čtvrtá třída české akademie nauk a umění zvolila Jana Matejku dne 28. října t. r. svým členem. Tedy čtyři dni před jeho smrtí. *Jelínek.*

Suchá větev.

V jarním sadu větev suchá,
kdo by v světě o ni dbal, —
nemaje co na ní scuchá
i ten vítr letí dál.

Listy žádné, květy žádné,
ač jich plna každá snět,
má jen květ, co na ni padne,
a ten vítr vezme hned.

Ni té rosy, květ co smáčí,
její sněti neznají,
opuštěné hnízdo ptačí
to je vše, co zbývá jí.

Sadař kolem chodí denně,
zapomenul na ni tam, —
počká si až do jeseně,
neb ji zlomí vítr sám.

Vlaštovky jen usedají
tam, když západ zahoří,
a o dálném, dálném kraji
sladce tak jí hovoří.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XXII. 1. PROSINCE 1893. ČÍSLO 7.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl leta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Petisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Niagara-Falls.

Causerie z cest. Píše dr. Jiří Guth.

Toronto už bylo v dálce a kolkolem širá, tichá hladina Ontaria, v níž lesklo se odpolední slunce. Steamer rovně přerážel veliké jezero tak, že když byl uprostřed a když nevysoká pevnina ztrácela se v mlhách a parách, se zdálo, jakoby to bylo kus moře. Ale moře tak pěkné, klidné... Na palubě přídy bylo horko, a byl jsem tam docela sám. Postavil jsem si stoličku docela na kraj, do ostrého úhlu předního hrotu, a sedě na ní díval jsem se bez myšlének, bez starostí do hlubokých, zelenavě modrých vod, jež pořád stejně rozhrnovala rychle postupující hrana lodního tělesa... Přes nejlepší vůli, kterou mám, myslím, že žádná jízda z Prahy do Chuchle, do Bráníka, do Hodkoviček, nebo dokonce z Chuchle do Prahy po tak zvaných parnících pražských není tak líbezná, jako jsou projížďky po amerických jezerech a řekách ve velikých těch palácích vodních, jež vezou s sebou pohodlně na sta lidí a pak telecí, vepřovou i skopovou pečeni ve všelikých úpravách, aby poutník, nespokojený pouhou poesií vod a zelených i nezelených břehů mohl klaněti se i žaludku svému. Takových jest většina.

Sladké ty hodiny parníkové, kde beze hluku a jen s temným dupotem parního stroje sjíždíme po vodním zrcadle, jsou jako vestibul ráje: neníť tady ani kanceláře, ani dílny, aniž písárny, aniž školy, v níž bys buď jako aktivum před lavicí nebo jako passivum v lavici mořiti se musil, — zde nesmíš dělati nic a jsi takto co nejblíže ideálu všeho pracujícího lidstva. Velmi odporučuji kterýkoli Palace-Steamer novomanželům na svatební cesty. Mohou si tam někde v koutě tisknouti ruce, aniž komu překážejí.

Myslím však, že i manželé, ba i milenci by přestali líbati se vidouce, jak loď krásně vjíždí do ústí velké, zelené Niagary, která teď líně a zvolna se vleče, jakoby všecka nondána byla od toho rvaní a od těch pádů. Z nesmírné výšky levého břehu toho ústí shlíží veliký sloup na paměť jakéhos generála amerického tam postavený a mimoděk napínáme již sluch, nezaslechneme-li někde hukot vodopádu, za kterým podle nadpisu této stati jdeme. Nikde nic. Nýbrž přijíždíme až do Lewistonu, malé to americké vesnice na pravém břehu řeky Niagary. Poněvadž zde přestupujeme na půdu Soustátí, je tady celní úředník, který dělá, jakoby cestujícím vaky prohlížel.

Není nás mnoho, kteří čekáme, až rozjede se vlak z Lewistonu přes několik málo stanic do Niagara-Falls, a proto sedíme na lavičkách perronu a zíváme dívajíce se na slunce, jak utíká kamsi do San Francisca.

Jenom na povrchu zdám se chladným a lhostejným. Pozorovateli bedlivému neušlo by, jak mi srdce tluče pod vestou. Čtenáři dost málo v geografii americké obeznalému nexus causalis vysvitne snadno ze jména již několikrát opakovaného.

Teď vyjíždíme křivkou tak smělou, že z okna vagonu vidíme lokomotivu vlastního svého vlaku uháněti směrem přímo protivným, pleteme se mezi bujným stromovím, z něhož tu a onde je úchvatný výhled na vody Niagarské, jež čím výše jedeme, tím více se derou z úzkého sevření skal do jezera Ontaria, na větší volnost. Jsou tak jako národ plný života nechtíce živou moci těsnati se v úzké kazajce, kterou oblékají mu vyšší mocnosti. Čím víc řeku svíráš, tím je prudší a tím nebezpečnější pro tvoje okolí, — a Oceán přeskakuji mžikem ocituje se v milém kraji povltavském. Jen houšť, pane Bože, na tvrdé spáče velkých ran je zapotřebí, než se proberou ze sna. Ale v tom zas krásný ten výhled zatarasí nějaká převnívající skála nebo tunel...

Nesmírné nádraží, v pravo dva veliké mosty přes řeku, které nevidíš, jak je hluboko, před tebou v dálce jakýsi bílý kouř či pára v posledních, odrazových a neurčitých paprscích zapadlého slunce, komíny, továrny, hluk města skoro velikého a rozechvění nervů, jež stupňuje se, když vlak čeká ještě na odjezd jiného, který je mu v cestě, pak ještě přešinování na jiné koleje... Konečně při záhybu trati jakobys najednou v pološeru viděl cosi širokého, stříbrného, z čehož vystupuje ten bílý kouř, ale hned to zase zmizí... a konečně zastavujeme.

Skočím do prvního omnibusu, který před nádražím byl na ráně, ale v hôtelu, do něhož mne zavezl, nebylo místa. Aj! jako v Luzernu, Interlaken, Monaku, Montreux... Právě tam vpadla jakási invase německá. — ouvej, honem tedy prý do jiného a největšího, tam jistě bude nějaký kout. A v International-hôtelu byl, velmi pěkný. — Jakoby rázem člověk se ocitil v jiném světě přicházeje sem z těch klidných hôtelů kanadských. Tady jako při kterémkoli rendez-vous velkého kosmopolitického světa. V nádherném vestibulu, zářně elektricky osvětleném, přes který je přetažen obrovský koberec a tu a tam rozestaveny berceusy, causeusy a uprostřed měkké millieu, míhají se páni ve fraku, dámy v salonních toaletách a všech jazyků přicházejí od oběda. V rychlosti tedy sotva se uvelebiv dýchám na některé nepovolané záhyby svého salonního úboru, jehož dvé oháňky v kufru poněkud se

pomačkaly, a ve fraku takto vyžehleném, s černou kravattou a v nádherné záříci jidelně přijímám obsluhu černého muže, jakoby se to rozumělo samo sebou.

Zatím vyšel měsíc a já také. Velká, plná jeho tvář leskla se mezi vrcholky stromů. Na jasném nebi všecko bylo tak, jako bych si to byl na dnes večer objednal. Hôtel je na konci ulice a jdu po sluchu za nedalekým, temným duněním, temným a hustým parkem, který vroubí vodopád Niagary. Ale není to žádný jekot, ohlušující lomoz, který řídí kroky moje, ne, jen burácení a jako velký dušený pád, tak že myslím, že vodopád je daleko. Najednou vystupuji z černé houštiny stromů, jasná, temně modrá noční obloha se rozevírá a zavívá sem vlhký, teplý vzduch, prosycený jemnou, vodní mlhou. Jsem na terase a pode mnou, hned tady vedle, vodopád Niagary třpytí se ve měsíci, veliký, přenesmírný, bezrozměrný . . .

* * *

V páře bělavé a neurčité vznášela se nad vodopádem duha měsíčná. Původce její sám ještě byl nízko, ale přece už nade stromy, které jsou na břehu proti Goat-Islandu, a když podíval jsem se vzhůru, viděl jsem, kterak plná jeho deska, stříbrná tak krásně jako před dvacíti lety, kdy jsem se ještě k ní modlíval za svou lásku mladou, obráží se tetelícím, až neslušně skákavým reflexem v kataraktech a peřejích hořejší Niagary. Už bylo pozdě, k deváté hodině, sady kolem ztichly a jen nesmírné massy vod duněly a hřměly, ale pořád temně, ne ječivě a děsně. V básnicky krásném, neurčitém jasu měsíčném viděl jsem před sebou bělostné vody valiti se a padati dolů, ve dvou nesmírných proudech, z nichž každý sám o sobě je větší než snad kterýkoli jiný vodopád světa, a kolkolem černaly se husté stromy a houštiny. Snad proto, že voda padala tak hluboko pode mnou, pod tou skalou, na níž jsem stál, a pak že druhý vodopád, oddělený od prvního velkým skalným ostrovem, byl tak vzdálený, dunění vod bylo tak temné. V prvním tom okamžiku jako zmámen stál jsem u roubení terasy štípaje se do ramene, abych se přesvědčil, že to zde není sen, ale skutečný obraz, do něhož kdybych se ponořil, objevil bych se až po několika kilometrech trochu mokrý a už chvíli na onom světě.

Vídal jsem několik, ba množství obrazů vodopádu Niagarského, od krajinářů velmi slavných, — ni jediný ani zdaleka se nepřiblížil tomu majestátu, neřku-li teď, v magickém světle noci měsíčné, kdy pořád se vznáší ve vzduchu ta duha. Bílá pára průhledná a lehká jako jemný závoj nesla se nad tím majestátem vod, který se kácel do hlubin, v nichž jest věčný boj, věčný vír, děsný jekot a burácení. V té noci měsíčné nebylo lze naproti rozeznati človíčka a jenom řada světel protějších habitací a dráhy tvořila lesklé skvrny na tomto perleťovém, svrchovaném obraze, kazíc nejvzácnější divadlo přírodní. Ob čas malý větřík zaháněl bílou páru na mou stranu a hustý déšť kapek malých a drobných usad l se mi na klobouce, na kabátě a na černé kravattě, také ovšem na nose, který nejvíc byl na ráně, a jenom lakované botky zůstaly ušetřeny buď vzhledem k plesu, který je večer čekal, nebo snad proto, že byly chráněny rampou terasy. V poetickém rozrušení, ve kterém býti měl jsem té chvíle plné právo, nebylo možno řešiti otázky tak nízké.

Ne, málo kdy se mi duše otřese před divadlem přírodním, — ale tentokrát začínala se chvěti tuše za čarokrásným závojem té noci měsíčné a pod obloukem slabých, sotva nanesených barev noční duhy nesmírnosti, jichž dosud neviděla. Předtucha velikého podívání, které nastávalo zítra a pozítřku v tajemném, báječném tom osvětlení, nabývala tísně jakés, až dech se úžil a srdce tlouklo narážejíc na škrobenou náprsenku už mnohem hlasitěji než svrchu na nádraží Lewistonském. Neurčité silhouetty neznámých břehů hned splývaly a hned se rozstupovaly tvoříce jako figury podivných fantastických tvarů, — ale pro pána! kouknu na hodinky, už je skoro deset hodin a já mám jít ještě na soirée dansante! Vzpomínaje na několik hezoučkých zjevů, jež jsem zahlédl ve vestibulu odcházeje, honem obracím a utíkám zpět. Hôtel Internacional od Niagary jest jenom pár kroků, hned před parkem na začátku Fall-Street, a z houštin stromoví slyším už veselou hudbu. Kdo by si to byl pomyslil, že budu na březích Niagary tancovat!

* * *

Dva plné dny a třetího kousek jsem potřeboval, než užil jsem Niagary a než obraz její utkvěl mi v mysli plný života a pohybu, tak že někdy v klidu pošumavského večera, když oči přivru, zdá se mi, že slyším temný hukot, který doplňuje ostrou představu na dokonalou hallucinaci.

Bylo zase slunce na modrém nebesku, když přišel jsem po náležité snídani k Niagaře: zase s Prospect-Parku, a na Prospect-Point jako včera stoje, na vodopády jsem se díval, — scenerie, kterou nikdo nedovede zachytiti štětcem, poněvadž je v tom tolik nesmírného pohybu, života a majestátu, a poněvadž obraz mlčí; kterou nikdo nedovede popsati perem, byť mluvil slovy andělskými, — jež nejsou než loďičkou zmítající se v příboji přírodní nádhery: musí ztroskotati se. Patnáct milionů kubických stop čili 450.000 kub. metrů za jednu minutu představ si, čtenáři, padati s výše asi padesáti metrů a ve dvou křivkách, širokých 322 m. a 915 m. a máš nejhrubší obraz Niagary, „bouřky vod" po indiansku. — Niagara (vyslov podle Američanů Najegére) dělí svůj vodopád ostrovem Kozím, Goat-Island, na dvé, v menší americký, American-Fall, a větší Horse-Shoe Fall, podkovový čili kanadský. Musíš chvíli se rozhlížeti, nežli vystihneš velikou nesmírnost toho okolí. Oko střídavě pohlíží na šumící peřeje nad pádem a na bouřící vody pod ním. Zdá se, jakoby se vody vzpíraly a děsily toho, co na ně čeká, jak šumí a skákají, dříve než dosáhnou dna veliké té propasti. Zoufanlivě se brání tomu pádu a pění a kroutí se děsivě . . . až najednou v tom pravém úhlu, ve kterém padají dolů temnozelené barvy jejich, stávají se bledými, neodolatelný zákon gravitační táhne je do toho zejícího prázdna, — vzepnou se ještě naposledy a pak jako odevzdány do vůle Všemohoucího padají. Ten pád zdá se býti tak volný, znenáhlý, zde vody neříti se, jen padají, a to je asi to, co na Niagaře je nejkrásnější. A nikde voda nepadá v takovém ohromném množství a v tak veliké šířce. Zdola pak, kde roztříšťují se neustále a pořád o nesmírné balvany skalní, vznášejí se sloupy vodní páry, miliony a miliony kapek, v něž rozprášily se nezměrné massy za jediný okamžik. (Pokračování.)

Mezi lidmi.

Známé postavy. Napsal Karel V. Rais.

II.

V kuchyňské vůni.

Ačkoliv jsem již ledakde a mezi všelijakými pány bydlel, musím říci, že ze žádné kuchyně nevonělo to tak jako u Pekárků...

Měl jsem v tom případu pěknou vzpomínku. Když jsme jako kluci v naší vesnici farní síní chodívali z ‚hrubé‘, ústa i nozdry hltavě polykávaly nevyličitelnou vůni, jež plynula z otevřené farské kuchyně, v níž vídali jsme rozpálenou hospodyni kolébati se kolem plotny. Ta mocná, pronikavá, libá vůně jasně nám vykládala, co je to „strojit“; v naší vesnici se nikde jinde „nestrojilo“, jenom na faře. Po chalupách jenom o některých nedělích mívali hovězí maso se křenem nebo s cibulkovou omáčkou, jindy to spravil jahelník, placky s povidly, spařené peciválky nebo veliké buchty s perníkem; dvojí maso s „droby“ bývalo jenom o božích hodech, na pouť a na posvícení — ale ani tenkráte nevonělo to jako na faře každou neděli, protože se v chalupách jen vařilo a peklo, na faře však „strojili“.

Od té doby poznal jsem všelijakých vůní kuchyňských, ale ta farská vznášela se stále nejvýše, té nevyrovnala se nikde žádná — až ta u Pekárků.

Tu poznal jsem teprve loni, když poprvé stoupal jsem po dřevěných schodech k novému bytu svému v Ječné ulici — ale rázem byl jsem oslněn, omámen.

Jako tenkráte v dávných dětských letech ve farní síni jazyk hned býval pln slin, tak i dnes rychle jsem je polykal a rtové maně zálibně mlaskaly.

Válo to z kuchyně proti schodům k prvému patru a činilo to starý dům milým, vábivým, domáckým; nízká klenba, šedé stěny, vydrhnuté schody dýchaly tou smíšeninou vůní smažící se šťavnaté zeleniny, naloženého masa, dušeného kompotu — kdež vyznám se v kuchyňské alchymii!

Bylo jí k najedení! Celé oblaky valily se jí z otevřených dveří, byly v ní všecky chuti, a syčivé, škvařivé zvuky ji pronikaly jako cvrčkova písnička horký, vonný vzduch letních polí.

Div jsem nesmekl obdivem — ano, tato vůně předčila onu na naší vesnické faře! Je to veliká chvála, neboť upomínka z mládí zastírává všecko z doby pozdější, byť to bylo sebe velkolepější. Ale — jen co je pravda!

Když jsem si několik dní před tím u Pekárků pronajímal pokoj se zvláštním vchodem, neměl jsem ani potuchy o lahodě, která mne zde očekávala: bylo po ránu, kuchyň byla ještě zavřena, a pokoj ukázala mi stará, drobná, ohnutá, přihrblá ženština, již jsem náhodou na chodbě potkal.

Šátek měla stažený nad oči, hleděla stranou ke zdi a vyslechnuvši, proč přicházím, kašlavě zahrčela, do koženého kapsáře sáhla pro klíč a vedla mne do pokoje pro svobodného pána.

Byl v levo, za rohem vyčnívající Pekárkovy kuchyně, a zalíbil se mi na prvý pohled.

V okně stály svěží květiny velkých lupenů, a ty mám v pokoji rád: pronikala je zář ranního slunce, takže každý list zrovna svítil.

Nábytek byl staromodní, dubový, žlutě leštěný, pohovka široká, důkladná, pestře pruhovanou látkou potažená; na skříni stály pod skleněným zvoncem hodiny na zlatých sloupcích, plných lístkových okras. Vycpaný dravec opelichané hlavy a krku nad bílými kamny rozpínal křídla. Obrazy, tištěné na bílém papíře, měly německé nápisy a široké, zašedlé zlaté rámce.

Byl to starodomácký pokoj a tuze se mi zamlouval.

„Kdo je pán?“ ptal jsem se stařeny.

„Jako náš pán?“ odvětila skuhravě a hlava se jí rozkývala. „To je pan Pekárek, on byl jako správec, ale teď je už kolik let na pensi.“ A modrou zástěrou utírala si hnědorudé, vrásčité, laločnaté tváře.

„Ticho tu je — že?“

Pohrdlivě pohnula hlavou a mávla malou, baculatou rukou.

„Pořád jak v hrobě — náš pán by jiného nájemníka nevzal než taky tichého, tady musí být svatý pokoj.“ Mluvila rychle, prudce, jakoby se vadila, hlasem drsným, řezavým.

Pověděv, kdo jsem, zvěděl jsem i všecky požadavky pánovy a pokoj jsem najal. Tuze sehnuta, šoupajíc nohama, obutýma v bačkory, šla za mnou ze dveří. Na chodbě jsem se zastavil, rozmýšleje se, mám-li zajíti ke správcům.

„K nám nemůžou — toto, toto — milostpán ještě spí, a to nejde,“ zvěstovala mi přitlumeně a ruku vzepjala, jakoby mi chtěla bránit. Při té řeči povznesla hlavu, tak že se jí na lalokaté bradě zaleskla dlouhá, šedavá vousiska.

„Také dobře — oznamte to sama, v týdnu se přistěhuju.“

Babka neodpověděvši, všecka shrbena žejbrovala se ke dveřím.

Za týden potom hned po ránu odstěhoval mi posluha skrovné zboží a před polednem přišel jsem sám, vítán těmi voňavými oblaky.

Ťukaje na zavřenou polovinu kuchyňských dveří, zíral jsem již dovnitř. V levo u hlav postele, přikryté povlečenou deskou, seděla hubená, po domácku oděná, bledá paní. Na hlavě měla kartonový, pod bradou uvázaný šátek, v němž ztrácel se suchý, drobný obličej; ruce majíc složeny v klíně, mdle hleděla k velkým kamnům, před nimiž pobíhala ona malá, přihrblá stařena, jež mne do bytu uvedla.

V pravo ode dveří, u kuchyňského stolu, loktem o desku opřena trůnila kulatá, plná ženština více než třicetiletá; hojné vlasy měla upraveny ve vysoký, pyšný účes, z kulatých, ohnivých, jako sametových tváří hleděly dvě velké, ale mdlé oči. Šedý župan, v němž ňadra vysoko se jí klenula, měla přepásaný černou, širokou zástěrou.

Matka a dcera — prolétělo mi hlavou, když jsem ťukal.

Mladší ledovým hlasem řekla „dále!“, ale ani dost málo se nepohnula.

Představiv se, prosil jsem, mohu-li k panu správci.

Ani jedna ani druhá ze sedících nepovstaly a chladně vyslechly mou řeč.

„I jo, je doma.“ ledově řekla mi ona v županu.

Podívav se v levo, v pravo a vida ty nehnuté obličeje staré i mladší, nevěděl jsem honem, co počít. Stařena také neunaveně pobíhala kolem plotny, jakoby mne tu nebylo.

Jací jsou to lidé! Kuchyň mají plnou božíhodové vůně a sedí tu jako z kamene — pomyslil jsem si, po chvilence rozpaků jda k protějším dveřím.

„Dále!“ jež zvalo mne z pokoje, znělo křepce jako vojenský bubínek, vysoko naladěný.

„Račte odpustit, obtěžuju-li, jsem nový podnájemník.“ hlásil jsem ještě u dveří. Noviny, rozestřené nad hranou velkého, pokrytého stolu, padly na ubrus a objevil se mi pan správec Pekárek, nevelký, ale kulatý blahobytník.

Byl asi šedesátník; oblé, planoucí, hladké tváře jeho s lesklým, málo vrásčitým čelem garnýrovány byly měkkými, jako nadýchnutými vločky sněhových vlasů a věnečkem čupřinatých smetanových vousů. Celá ta hlava jakoby byla svítila i byla ozářena: pichlavé, přišedlé oči byly trochu zavlhly, mezi plnými, červenými rty leskly se obě řady krásných zdravých zubů, mezi věnečkem vousů a hranou brady byla měkká, oblá vlna jako nadechnuta.

Byl jen ve vestě, u krku rozepjat, tak že ukazoval růžové, hladké, kypré hrdlo, a košili měl nažehlenu a jako sníh.

Podívav se na mne, vznešeně pokynul mi směrem k protější těžké, dubové, žlutě leštěné židli a zamlaskav, několikráte šlehnul jazykem rychle jako ještěrka.

„Mno — mno — tak budeme vedle sebe — mno — mno —“ povídal měkce, přerývavě, jak když do hrudy másla pleská, a tučnou, ale bílou rukou, na jejíž krátkých prstech svítilo několik velkých prstenů, hladil se pod bradou.

„Doufám, že budeme vzájemně spokojeni — byt se mi líbí a jsem přítel pořádku i ticha.“

Pomlaskoval, jakoby sousto po jazyku převaloval.

Přeletěl jsem protější stěnu.

Skleněnými, záclonkami zastíněnými dveřmi prosvitovala bíle povlečená křesla salonku a na zdi svítily tam zlacené rámy.

V pokoji „ostávacím“ uprostřed stěny visely staré pendlovky a po jejich stranách dvě velké podobizny na tmavém plátně v širokých zprohýbaných rámcích: pan správec s paní. Poznal jsem jej i tu hubenou, bledou paní, již spatřil jsem prve v kuchyni, třebaže na podobiznách byli oba mnohem mladší; správec měl tam vlasy i načechraný věneček vousový ještě úplně černé, byl hubenější a tvářil se tuze přísně. Obě podobizny byly velmi červené v lících a tvářily se na tom plátně, jakoby je límce škrtily.

„Pořádek — ticho — tak tak — to je také moje, člověk se nahonil dost a teď, Gott sei Dank, chce si odpočinout,“ zase tak pleskavě ozval se živý pan správec na pohovce.

Ukláněl jsem se přisvědčuje.

„U nás je pokoj den za dnem: tamtoho nájemníka jsem dal pryč, vědí, 's war a Nachtvogel, a já spím zrovna tuhle u stěny.“

Pohleděv za sebe viděl jsem u stěny svého pokojíka lůžko, přikryté vlněnou pokrývkou a vedle mohutnou žlutou skříň, stojící právě ve dveřích.

„A jinač se nemusej' starat, Nany jim bude držet pořádek, máme ji třicet roků — 's ist a sehr ordentliches und braves Weib — věrná je, vědí, věrná, a to je teď málo — tuze pořádná ženská!“ a sám si zálibně přikyvoval.

Úsměvem vyjadřoval jsem, že mne to těší.

„Kdyby se někdy chtěli podívat tuhle do Bohemie, k večeru ji můžou dostat, držím si ji už mnoho let.“

„Děkuju, čítám noviny při obědě.“

„Mno— jak chtějí — jak chtějí — já už na ni zvyk' a česky se mi čte tuze pomalu,“ pravil drsněji a pokašlával. Ještě se na mne podíval přivřenýma očima, brada mu zkrabatěla, zívnul a již opět sáhl po novinách.

Povstav, poroučel jsem se.

„Mmmááá —“ a pan správec opět zívnuv polknul celou svoji úctu.

V kuchyni bylo všecko, jako když jsem přišel; babka, do hněda rozehřátá, ještě se kejklala kolem kamen a ty dvě seděly jako prve.

Po pozdravu mém sice zakuňkly, ale ani se na mne nepodívaly.

Podivní lidé, na mou věru! Ale co mi potom, pokoj je hezký, laciný, ticho tu bude svaté, co mi tedy po ostatním. Starý je blahobytný správec ze starého saecula — podíval se na mne, když jsem mu za tu předplacenou četbu děkoval! A chce jen pokoj, jen pokoj — dobře, dobře, já ho neporuším.

Ale kuchaří se tam! Do té šeré kuchyně a nevelkých, nízkých pokojů je té vůně zrovna škoda, ta patří na zámek, kde by se vysokými klenutými pokoji a dlouhými chodbami mohla pěkně rozlévati. Já vím, že páni kancelářští, šafáři, poklasní a nádvorníci stahovali nosy a říkali si: „Co pak se to zas dnes u jemnostpána strojí?“ Ale proč by si nepopřál a neužil — sloužil celý život!

Při takových myšlénkách počal jsem se uhnizďovati: z útroby kufru a bedny vybíral jsem bohatství svoje věše je a ukládaje.

Po chvilce zapraštěl mi do té práce vrzot bot. Pravidelně jako cvakot hodin znělo to od stěny ke dveřím a zase nazpátek. Představoval jsem si kulatého, červeného pana správce s hlavou ověnčenou těmi jíňovitými, jako nadýchanými čupřinami, jež chvěly se jako smetanový sníh.

Malá procházka před obědem — nemůže škodit, a ta vůně dráždí. Ten si pomlaskuje, šlehá růžovým jazykem a hladí se pod hrdlem. Snad si vzpomíná na prostranné, vysoké, vzdušné pokoje zámecké, jimiž se houpával a botama vrzal.

Tam se as všecko před ním krčívalo — což, podívati se umí dosud! Teď je tu jako jezevec — pokoj, jen pokoj a všecko uzaklínáno . . .

Když v sousedstvu zacvrnčelo nádobí, nechal jsem všeho a šel jsem také k mládeneckému obědu v Měšťanské besedě. Kouzelná vůně ze správcovic kuchyně vyprovázela mne až před dům . . .

V novém bytě svém býval jsem vůbec jenom od večera do rána, ledaže někdy v poledne zaběhl jsem na minutku vyměnit si kabát nebo límec, napsat dopis, přibrat peněz. S čím shledal jsem se pokaždé, byla ona vůně; měla sice odchylky, ale znamenitá byla vždycky. Několikráte šel jsem domů právě, když u správců obědovali; starého pána jsem sice neuviděl, ale ženské všecky tři. Nejedly v pokoji, paní s dcerou sedaly v kuchyni, a jediný pohled vždy mi pravil, že výborně jim chutná, že všecka mysl jejich kotví jen v obsahu talíře. Slovíčka nemluvily, ale

mlaskavé zvuky z obou stran dveří vzlétaly až na chodbu a vzbuzovaly mi v mysli obraz lesklých, mastných rtů, těmi hody rozechvěných.

Nany jídala sedíc na posledním stupni schodů; talíř májíc na klíně, chutě obírávala hnědě rudé kosti, chřoustala opečené brambory, soukala omeletky, až se jí vrásčité laločky třásly.

Vidouc mne, ledabyle zakývla, ale hned byla zase v práci.

I z pokoje slýchával jsem cvrnkot vidličky a nože, cinkot sklenic i hlasité oddechy.

To jsou hody! I nenasycenému dodávají nové chuti.

Za krátko nastával však v sousedstvu klid, ticho; odcházeje, vídal jsem, že se Nany chodbou i kuchyní plíží jak polednice. Patrně všickni ostatní oddali se sladkému poobědnímu spánku...

Ta Nany byla sice ženština na pohled nemilá, nemluva jako skála, ale pořádná, jen co je pravda. V pokoji míval jsem vždycky čisto a zdravo, pivo nosila mi ve džbánku jako z křišťálu; svítilo jako granát, perlilo se vábně a pěnu mívalo nádhernou. Poslal-li jsem ji pro večeři, přinesla ji na čistých talířích, nehodila ji v kuse zamaštěného papíru, jak mi to jinde dělávaly, a ubrousek nikdy nescházel. Liboval jsem si, Nany jsem několikráte upřímně poděkoval, chválil, ale stařena brousila kolem všecka ohnuta, do očí nepohleděla, tváře nezměnila . . . „Už nic neporoučejí? Tak dej Pánbůh dobrou noc!" bývala jediná její slova.

Pěkně se mi v tom bytě spávalo, peřiny byly kypré, čisté, a cíchy voněly suchým kvítím venkovských strání; usínal jsem tvrdě a jen málokdy probudiv se, ze sousedstva slýchal jsem zdravý páně správcův chrupot.

Starého pána potkal jsem několikráte na ulici; kráčel vždy volně, měkce, jakoby šlapal do polštářů, oči měl vždy jako myška, tváře svítící, kolem rtů měkký úsměv. Pokaždé nesl si balíček, a poněvadž jednou z něho vyhlížely svazečky mladého chřestu, jindy pernatý pařátek, zelená špička mladé okurky, tušíval jsem, že starý pán chodívá Prahou na obhlídku a dle svých laskomin snáší do kuchyně.

Novotinky, novotinky vybírá si mlsný jazyk.

Když mně spatřil, blahosklonně se usmál a rozevřenou, baculatou rukou vážně mi kynul, aniž by posmekl. Nemluvíval jsem s ním leda několik slov, když jsem o prvním přinášel nájemné.

Pomlaskoval, zlatky očima počítal, zeptal se: „Tak jak se pořád mají? Jsou spokojen?" a na rozchodnou ukláněl se a kýval s velebou, jak to bezpochyby dělával podřízeným v zámecké své kanceláři.

Bydlil jsem u Pekárků již přes dva měsíce, a vše mi konečně zevšednělo. Ve známosti s nimi jsem nepokročil, ledaže stará paní po mém pozdravu stáhla v koutcích rty jako při nuceném úsměvu a Nany kromě obvyklých svých otázek prohodila časem: „Dnes máme hezky!" nebo „Pěkně nám tam prší."

Za to slečna — říkali jí Kcharolin — chodila kolem mne jako kněžna, hlavu majíc hrdě k týlu odkloněnou a ty plné sametové tváře i velké mdle modré oči stále stejně chladny.

Z počátku mne všecka ta němota mrzívala, ale poznav, že i mezi sebou žijí stále tak mrtvě, správec že o ženské tuze nedbá, a ty že také mezi sebou řečí nenadělají, zlhostejněl jsem a zvykl. —

Jednou po obědě jda na skok domů, hned v průjezdě slyšel jsem shora vzlyky. Umírniv v kroku, vystupoval jsem loudavě.

Nany jako obyčejně seděla na posledním stupni; na talíři měla hromádku opečených bramborů se zelím, jež pronikavě, ale vábně vonělo, a kus vepřového, zdobeného rudými čtverečky kůrčiček — ale nejedla.

O dva stupně níže, o zeď opřena, stála neznámá mně ženština, jež rychle schovávala bílý šáteček a zírala k protější stěně.

Tvářička dosud pěkná — ale znavená, zestaralá; lícní kosti měla hodně vysedlé, nosík ostrý, velké modré oči, lemované tmavými pruhy, lesklé, trochu svraštělé čelo, ostíněné chumáčky světlých kučerek.

Splasklý klobouk a šedivý, dlouhý plášť jevily mi ženinu chudobu; buď nosila je dlouhá léta, nebo je po někom zdědila, hlásala sešuntělá jejich elegance.

Když jsem docházel, Nany povznesla hlavu, čehož jindy nečinila, a srdečněji než jindy zakývala.

Dvéře u kuchyně byly zavřeny.

Nějaká Nanina příbuzná přišla si postěžovat, myslil jsem si, zapaluje si v pokoji nedopalek doutníku od večera. Je všecka vyhublá — dobře jí není. Možná, že než se vdala, šustívala vyžehlenými šatečky a očima jen hrála. Ach Bože, takových mladých, sešlých, patrně sklamaných ženštin potkává člověk mnoho. Než se vdá, je to jako vlaštovka, samý smích, jas, štěbot — ale potom! Tato je jistě vdaná, a jediný pohled na postavu její mi řekl, že to dítě, jež v životě nosí, nebude první — měláť chuďas ňadra seschlá a lopatky vysedlé.

Když jsem po chvilce odcházel, byly tam dosud obě, ale v Nanině klíně spočívaly již jen hnědé její ruce, ale talíř držela neznámá a jedla rychle.

Příbuzná — přišla se pořádně najíst! Vždyť jsem já si vždycky myslil, že tahle shrbená, bručavá nemluva není tak zlá, ale že nosí v srdci nějaké trápení.

Když mi Nany toho dne přinesla večeři, povídal jsem jí s úsměvem: „Měla jste tu hosta."

Neodpověděvši, prudce chvátala k posteli odestlat.

„Snad to dokonce byla vaše dcera?" pokračoval jsem.

Nechavši postele, běžela k oknu a hned zase ke kamnům, jakoby něco hledala; potom zastavivši se u mne, ruku mi důvěrně položila na rameno a chraplavým šepotem pravila ostře: „Moje dcera? Ne — ale jejich — Pekárkova — vlastní dcera Pavli —"

Položil jsem nůž i vidličku a překvapen pohlédl jsem jí do očí; zrovna v té chvilce jsem viděl, jak jí z koutku malých, hnědých, šedými brvami vroubených očí vyhrkly slzy.

„Správcova?" sípavě jsem pošeptal.

„Utírajíc oči zástěrou, přisvědčila a mávla rukou, jakoby řekla: Darmo povídat!

„Zle se jí vede?"

„Zle! Ó, tohle je paličák!" a pěstí zahrozila ke dveřím správcovým.

„Proč?"

Chvilku hledíc k zemi, mlčela.

Potom smutně pokrčila rameny a děla přitlumeně: „Prosimich, byla jako kvítek a neptala se — jak koho smí mít ráda —" Při té řeči se Nany brada klepala a bílé čmýří se chvělo. Honem stáhla si šátek níže do čela, ohnula se hlouběji a jakoby ji honil, pospíchala z pokoje.

(Dokončení.)

Vzpomínky z Afriky.

Líčí Em. Fait.

(Dokončení.)

IV.

Muž boží — muž přírody

Byl spíše malé, složité postavy a celým svým zevnějškem vzbuzoval všeobecnou pozornost. Přistoupil na náš parník v Malaze, když jsme se na několik hodin zdrželi na cestě z Oranu do Tangeru. Neměl ničeho jiného na sobě než dlouhou košili. Vlasy i vousy vynikaly neobyčejnou hustotou, zachovávaly původní přizrzavělou barvu, ač jejich majetník byl dobrý padesátník. Všechno své jmění držel v malém příručním košíku, kde měl kousky chleba, rozmanité ovoce a plecháček, který mu musil zastupovati službu všelikého kuchyňského nádobí.

Mluvil španělsky a zdál se býti původně dosti intelligentní. Vstoupiv na loď usadil se v koutku na hořejší palubě mezi alžírskými Araby a Marokánci, kteří svojí čistotou a uhlazenými mravy nejlépe jeho zevnějšku odpovídali, ačkoli i oni nemohli utajiti svého podivu, když k jejich skupině se přidružil.

„Kam pojedete až s námi?“ vyzvídám na podivínovi.

„Do Gibraltaru; slyšel jsem, že tam roste na některých místech na pobřeží rostlina, ze které dá se připravovati velmi chutná polévka.“

„Což kolem Malagy ji nemůžete nalézti?“

„Bývala tam, ale zlomyslní lidé mi ji vytrhali.“

„Není vám zima, když takto cestujete?“

„Mohu se vás tázati, není-li vám ve vašem oděvu horko! Člověk se má omezovati v každém ohledu, aby žil dle přírody, podívejte se na ptáky a zvířata — všechna žijí prostě, jenom my ve své přemrštěnosti navěsíme na sebe pestrých hadrů a ještě se vychloubáme, že to je nad míru krásné!“

„Vždyť musíte takovým způsobem brzy podlehnouti nějaké chorobě!“

„Téměř třicet roků vyvolil jsem si tento prostý přirozený stav a nikdy jsem nescznal škodlivých následků, cítím se zdráv a silnější než vy ostatní, kteří každého týdne neb měsíce na tu neb ono nemoc si stěžujete.“

Vedle ležící Marokánec na roztrhané houni vyndavá ze špinavého šátku hrozen vína, několik „hendy“ *) a skývu okoralého chleba i s velikou chutí pustil se do své zásoby, nabízeje sousedu kus šťavnatého daru Bacchova.

„Podívejte se, jak prostě žije národ, který má ještě smysl pro vlastní zákony přírodní. Kdežto u nás v Evropě většinou se přeplňují žaludky rozmanitými lektvary, omáčkami a pamlsky, a lidé se diví, že nemohou svého zdraví zachovati a že stále postonávají.“

„Ovšem jsme již tak vychováni a těžko odnavykati něčemu, co stalo se nám druhou přirozeností, a nesmí se zapomínati, že stravou i celé ústrojí tělesné se mění, nejen žaludek se oslabuje, ale i vazivo našich svalů stává se méně houževnatým a snáze podléhá vlivu povětrnosti. Ostatně lučba i lékařství nás v nejnovější době poučují, že výhradně rostlinná strava má v zápětí rozmanité těžké nemoci a že nikterak nepodporuje bezvýminečně pevné zdraví.“

Při těchto slovech Španěl se útrpně usmál.

„Vy věříte ještě na vědu, která nás stále více odvádí od prvotního stavu, v jakém se člověčenstvo nalézalo? Lituji vás, z toho bludu jsem dávno již se vyprostil!“

Pohodil pohrdlivě hlavou a zajel si pravicí do hustých svých vlasů, aby mu přílišně do čela se nehrnuly. Po chvíli vyňal ze svého košíku hrsť ořechů a počal je klidně louskati, dívaje se do dálky, jakoby tam něco hledal. Seděl na bobku, kolena v košili uschovaná, na bosých nohou bylo viděti, že jsou chůzi uvyklé.

„Španělsko je krásná země a lid je v některých krajích dosti zámožný,“ nastavuji rozpravu.

„Také se mi zdá, že všude vyhledáváte v přední řadě bohatství. Dědil jsem po své matce slušný a výnosný stateček, ale nedbal jsem o to. Lidé říkali, že jsem blázen, když se o jmění pranic nestarám, jakoby byl člověk jenom k vůli tomu na světě, aby počítal a měřil; vždyť jsou také zde jiné věci a taková starostlivost ubírá každému spánku.“

Šeřilo se silně a mohamedáni ukládali se druh po druhu k spánku a rozhazovali k tomu cíli své pokrývky po palubě; poněvadž tyto byly příliš čisté, obával jsem se, aby jistý druh drobných, cizopasných zvířátek nějakým způsobem nenašel si cestičku na mé spodky, a proto sestoupil jsem do našich kajut. Druhá neméně vážná příčina byla, že jsem cítil dle svého žaludkového časoměru přibližovati se dobu večeře.

S okošileným podivínem nespatřili jsme se až druhého dne, když jsme sestoupili na bárku, která nás měla dovézti do pevnosti Gibraltaru. Sedl si na druhou lodici, která sotva několik metrů od nás plula. Měl stále na sobě toliko košili, která byla celá promočena, ježto v noci padala hojná rosa. To však jakoby se ho ani netýkalo, aspoň nebylo na něm nikterak znáti, že by mu bylo chladno, zůstával stejný jako z večera. Přece však nechtěl vstoupiti do města ve všedním svém rouše. Otevřel totiž svůj nerozlučný košík a vytahoval něco bílého až od samého dna. Byla to čistá košile. Přetáhne ji přes hlavu za plavby a zvolna pod ní stahuje mokrou s těla. V několika minutách byl hotov se svou úpravou a aby dokázal, že chce činiti přiměřený dojem na anglické úředníky, ohrnul si dokonce i límečky u rukávů a narovnal bujné kadeře.

Zastavili jsme se v přístavu u budky úředníkovy, kde se vydávají lístky k čtyřiadvacetihodinnému pobytu v Gibraltaru. Žádosti naší bylo bez obtíží vyhověno. Náhle se přihrne veliký zástup lidí a ve středu jeho „muž přírody“; patrně působil na své okolí neodolatelnou přitažlivostí. Vykládá vážně úředníku účel své cesty do Gibraltaru, že jde tam hledat svoji zamilovanou rostlinu. Jaká by to bylina asi byla, ani policejní dozorce nemohl vypátrati.

*) Hendy jest ovoce kaktusu, jehož vědecký název zní Ficus indica opuntia.

Nestaral jsem se více o tohoto zvláštního zastavatele zásad Diogenových a vegetarianismu a pospíšil do hostince, kde bych si trochu odpočinul.

Společný oběd byl přerušen na krátko novým sběhem lidu před vchodem, neboť zamířil tam týž muž v průvodu nějakého slušně oděného pána, dle mluvy Španěla.

„Prosím, pane hostinský, abyste dopřál tomuto ‚božímu muži' malý oběd, jest živ přísně dle předpisu církevních a jmění své rozdal chudým."

„E, já nic nemám, abych mohl rozdávati, jděte si někam jinam," dí oslovený.

„Muž boží" se aspoň trochu přizpůsobil, totiž měl na hlavě rybářskou čapku; patrně nechtěl jej policejní dozorce u brány jinak do města pustiti, až se nad ním některý plavec slitoval. Při všem tom však nebylo slyšeti ze zástupu žádných posměšných pokřiku, jak to při podobných příležitostech bývá.

Jediná nesrovnalost byla mně nápadna, že totiž tento neobyčejný člověk vydával se na palubě za „muže přírody", kdežto v Gibraltaru dal se uváděti jako „boží". Snad to mělo svoji příčinu. Tolik jest nade vši pochybnost, že by našinec něco podobného sotva vydržel.

Hlídač trati.

Napsal Charles Dickens.

„Hola hej! Tam dole!"

Když zaslechl hlas, takto naň volající, stál přede dveřmi svého domku, maje v ruce vlajku, stočenou kolem krátké osy.

Dalo se souditi, že vzhledem k povaze okolní půdy nemohl míti pochybnost, odkud že hlas zazvněl; avšak, místo aby byl pohlédl vzhůru, tam kde jsem stál, téměř nad jeho hlavou, na temeni příkrého průlomu, otočil se stranou a díval se podle trati. Bylo cos neobyčejného v způsobu, jakým tak činil, ačkoliv, pro všecko na světě, nebyl bych dovedl říci, co vlastně. To však vím, že počínal si dosti neobyčejně, by upoutal mou pozornost, jakkoliv postava jeho byla poloskryta a zastíněna tam dole v tom hlubokém úvale, a já stál vysoko nad ním všecek oslněn paprsky zapadajícího slunce, jež mne byly přinutily, bych zastřel si rukou oči, než jsem jej vůbec mohl spatřiti.

„Hola hej! Tam dole!"

Když se byl poohlédl podél trati, obrátil se ke mně, a pohlednuv vzhůru, spatřil mne vysoko nad sebou.

„Je-li pak zde nějaká pěšinka, po níž bych se mohl dostati dolů a s vámi promluvit?"

Díval se na mne, aniž by odpověděl, a já zas dolů hleděl, aniž bych byl spěchal s opakováním bezděké své otázky.

A v tom divně to zachvělo vůkol zemí a vzduchem a tento záchvěv rychle se změnil v prudké třesení a lomoz, který mne přiměl, bych zpět ustoupil, jakoby byl měl jakousi moc mne dolů stáhnouti.

Když kouř, jenž z rychlíku až nahoru ke mně byl vystoupil, zmizel, rozptýliv se po vůkolní krajině, podíval jsem se opět dolů a spatřil jsem hlídače, an stáčí korouhvičku, kterou byl vztyčil, zatím co vlak kolem jel.

Opětoval jsem svou otázku. Po krátkém pomlčení, za kterého upřel na mne zrak s velkou pozorností, pokynul stočenou vlajkou k místu téže výše, jak mé stanovisko, asi dvě až tři sta kroků vzdálenému. Zavolal jsem na něj: „Dobra!" a ubíral jsem se tam. A zde, upíraje bedlivě zrak před sebe, našel jsem drsnou, klikatou pěšinku dolů vedoucí a jal jsem se po ní slézat.

Průlom byl nápadně hluboký a nevšedně příkrý. Byl prokopán zavlhlou skalou, která, čím hloub, tím byla vlhčí a kluzčí. To právě bylo příčinou, že zdála se mi cesta dlouhou dosti, bych přemítal a v paměť si uvedl zvláštní ten způsob nevole, neochoty, kterým mi byl hlídač pěšinku ukázal.

Když jsem se byl po klikaté pěšině dostal dolů, dosti hluboko, bych jej opět spatřil, viděl jsem jej státi mezi kolejemi trati, podle níž právě vlak byl uháněl, a to jakoby čekal, až se objevím. Měl bradu opřenu o levou ruku a levý loket zas o pravou ruku, přeloženou přes prsa. Celé jeho vzezření svědčilo o také pozornosti, o takém napnutí, že všecek udiven zůstal jsem státi.

Na to ukončiv svou sestupovací cestu, ubíral jsem se podél trati; přiblíživ se pak k němu, spatřil jsem, že to byl bledý, zádumčivý muž tmavého vousu a hustého obočí. Měl dohlídku nad signály na místě tak pustém a neveselém, jak jsem co živ podobného nespatřil. Z obou stran vlhkem kapající stěny rozervaných skal zamezovaly všecken rozhled krom na úzké pásmo nebes; perspektiva podle trati k jedné straně, pouhé pokračování ohromného toho vězení; druhá, kratší pak perspektiva protějším směrem, končila se červenavou temnou září a temnějším ještě vchodem černého tunelu, v jehož massivním zdivu vál děsný, tísnící a nepřístupný vzduch. Tak zřídka kdy sluneční paprsek zabloudil v tato místa, že páchlo zde hlínou a hrobem, a tak studený vítr tudy vál, že přešel mne mráz, jakobych byl opustil přírodu a svět.

Než sebou byl pohnul, přiblížil jsem se mu na dosah. Neodvrátiv ani tu zraku svého ode mne, postoupil o krok zpět a pohnul rukou.

„Toť pusté místo k službě," pravil jsem, „a vzbudilo proto právě mou pozornost, když tam s hůry jsem se dolů díval. Zde je návštěva asi vzácnou věcí, a zajisté že ne nevítanou, doufám. V mé osobě tu vidíte právě člověka, jenž po celý život svůj byl sklíčen těsnými hrázemi a který konečně, jsa osvobozen, chová nově vzbuzený zájem k podobným velkým stavbám."

V tento smysl jsem k němu hovořil; avšak dávno již nevím, jakých výrazů jsem užil, neboť krom toho, že nepotkávám se vždy s úspěchem, hovor-li zahájím, onen muž měl cosi do sebe, co mne lekalo. Pohlédl zrakem zvědavým k červenému výstražnému signálu vedle brány tunelu, prohlížel si jej bedlivě, jakoby mu cos na něm scházelo, a pak se obrátil ke mně.

„Toto světlo as jest též pod vaším dozorem," táži se, „není-li pravda?" Na to mi odvětil hlasem temným: „A což to nevíte?"

V tom probleskla mou duší příšerná myšlénka, že tento muž ztrnulého zraku a zádumčivé tváře není člověkem, že jest obluda jakás. Později jsem o tom přemýšlel, zdali v tom se neznačila jakás duševní nákaza.

„Tu i já jsem ustoupil o krok zpět. Avšak při tom jsem zpozoroval v jeho zraku jakous tajnou bázeň přede mnou. To zapudilo příšernou onu myšlénku z mé mysli.

„Díváte se na mne,“ pravil jsem, vynucuje úsměv, „jakoby jste se mne bál.“

„Byl jsem na rozpacích,“ odvětil, „zda jsem vás kdy nebyl spatřil.“

„A kde?“ Pokynul k červenému světlu, na něž se dříve díval.

„Tam že?“ tázal jsem se.

Bedlivě mne zrakem zkoumaje, odvětil zas bezzvukým hlasem: „Ano.“

„Můj milý brachu, co bych tam byl dělal? Nu, buď jak buď, já tam nikdy nebyl, to můžete odpřisáhnout.“

„Myslím, že bych to mohl,“ odvětil. „Ano. Jsem jist, že bych mohl.“ Jeho tvář se jasnila, tak i má. Odpovídal k mým otázkám ochotně a dobře volenými výrazy.

Měl-li zde mnoho na práci? Ano: totiž měl dosti velkou zodpovědnost; jen přesnost a obezřelost bylo vše, co se na něm žádalo; co se týče práce — hmotné práce — neměl téměř žádné. Měniti signály, cíditi toto světlo a zatočiti tam tou železnou klikou, toť vše, co má dělat v tom ohledu. Vzhledem pak k četným v něm dlouhým a teskným chvílím, jež se mi zdály tak hroznými, mohl jen říci, že všední jeho žití přizpůsobilo se k dané té formě a pozvolna tomu byl přivykl. Sám se zde naučil cizímu jazyku — když totiž znalost litery a hrubé pojmy o výslovnosti, jež sám si byl utvořil, mohou býti nazvány učením. Pracoval též v počtech, zlomcích a decimálkách a pokoušel se trochu o algebru; avšak byl a býval prý již co hoch chudas v arithmetice. A což bylo nutno, pokud se služby týče, vždy dlíti v této stoce dusného vzduchu a což nemohl nikdy vystoupiti na svit sluneční z těchto vysokých kamenných zdí? Nu, to závisí na době a okolnostech. Za jistých dob bývá méně práce na trati než jindy, a totéž lze říci o jistých hodinách dne i noci. Za krásného počasí vyhledával příležitosti vystoupiti trochu z těchto temných stínů; avšak, jsa vždy povinen naslouchati zvuku elektrického zvonku a naslouchaje v podobných chvílích s dvojitou pozorností, neměl z takého oddechu tolik požitku, jak jsem myslil.

Uvedl mne do své jizby, kde se nalézal krb, psací stůl s officielní knihou, v níž mu bylo zaznamenávati různé zápisky, nástroj telegrafický se svými hroty a koly, a pak onen zvoneček, o němž se byl zmínil. K důvěrné mé poznámce, že promine, podotknu-li, že se mu patrně dostalo dobrého vychování, a to (doufám, že smím tak říci, aniž jej urazím) vychování, které přesahuje nynější jeho stav, odvětil, že znaky podobného nesouladu přečasto se vyskytují při velkém počtu lidí, že, — jak slýchal — bývá tomu tak v chudobincích, mezi vězni ano i v posledním to útočišti, mezi vojskem; a sám že jest přesvědčen, že podobně se to má, více méně, při větším počtu železničních úředníků.

Byl za svého mládí (mohu-li tomu věřiti sedě zde v té jizbě; on sám tomu prý již sotva věří) studentem filosofie, a pilně navštěvoval přednášky; avšak zdivočil, zneužil příznivých okolností, sklesl a nikdy více se nevzchopil. Neměl si ostatně nač stýskat. Jak si byl ustlal, tak ležel. Nyní jest již pozdě, by to změnil.

Vše to, co jsem zde málo slovy řekl, pronesl klidným způsobem, pohlížeje temným, vážným zrakem brzo na mne, brzo do ohně. Kladl zvláštní důraz na slovo „pán“, jehož tu a tam použil, promlouvaje o svém mládí: jakoby tím chtěl dáti na srozuměnou, že nyní nežádá více býti pokládán za co jiného, než za to, zač jsem jej seznal. Několikráte byl vyrušen zvukem malého zvonku a musil přečísti zprávy a odeslati odpovědi. Jednou také bylo mu vyjíti přede dvéře a mávat vlajkou před mimojedoucím vlakem a podat nějaké ústní zprávy strojvedoucímu.

U vykonávání těchto jeho povinností shledal jsem jej býti nápadně přísným a obezřelým; ustal v hovoru třeba uprostřed slova a zachovával mlčení potud, pokud vše, co mu bylo vykonati, také nebyl vykonal. Jedním slovem, byl bych vřadil tohoto člověka mezi nejspolehlivější lidi v podobném úřadě zaměstnané, až na zvláštní tu okolnost, že dvakrát zatím, co se mnou hovořil, náhle umlknul a, změniv barvu, obrátil zrak k malému zvonku, když tento nebyl zvonil; pak otevřel dvéře (jež byly uzavřeny, by zabránilo se přístupu nezdravému vzduchu) a vyhlédl ven směrem k červenému světlu vedle brány tunelu. Za obou těchto příležitostí vrátil se ke krbu s nevysvětlitelným oním výrazem, jejž jsem na něm byl zpozoroval, aniž bych si jej byl dovedl vysvětliti, když jsme ještě stáli tak daleko vzdáleni jeden druhého.

I povstal jsem a řekl: „Skoro se mi zdá, že jsem se setkal se spokojeným člověkem.“ (Bojím se přiznati se, že jsem tak řekl, jen abych vyzvídal.)

„Myslím, že jsem jím býval,“ odvětil tím tlumeným hlasem, jímž hned z počátku ke mně byl promluvil: „ale nyní jsem rozrušen, pane, velmi rozrušen.“ Rád by byl ta slova odvolal, kdyby byl mohl. Avšak vyřkl je, a já ihned se jich chopil.

„A čím to? Co vás rozrušuje?“

„To se dá velmi nesnadné vysvětliti, pane. O tom se dá těžko mluviti. Přijdete-li ještě jednou ke mně, budu hledět vám to pověděti.“

„I vždyť já právě hodlám častěji vás navštěvovat. Kdy mohu přijíti?“

„Odejdu zítra časně z rána; v deset hodin v noci jsem zde, pane.“

„Přijdu tedy o jedenácté.“

Děkoval mi a vyšel se mnou až přede dvéře. „Posvítím vám bílým světlem, pane,“ pravil zvláštním tím tlumeným hlasem, „až najdete pěšinku. Až k ní ale přijdete, nevolejte na mne, a když se dostanete nahoru, také na mne nevolejte!“ Jeho počínání jakoby ještě více bylo zchladilo vzduch vůkol mne; ale neřekl jsem leč: „Dobrá!“ — „A když zítra večer sem sestoupíte, nekřičte na mne. Dovolte mi ještě otázku na rozloučenou. Co vás přimělo, byste dnes večer zvolal: „Hola hej! Tam dole!“

„To Bůh ví,“ pravil jsem; „zvolal jsem cos podobného —“

„Ne cos podobného, pane. Byla to tatáž slova. Znám je dobře.“

„Dejme tomu, že by to byla táž slova. Vyřkl jsem je, protože jsem vás spatřil tam dole.“

„Pro žádnou jinou příčinu?“ „Jakou pak jinou příčinu bych byl měl?“ „Nezdálo se vám, jakoby vám byla vnuknuta nějakým nadpřirozeným způsobem?“ „Nikterak.“

Přál mi dobrou noc a pozvedl svítilnu. Kráčel jsem podél trati s nepříjemným pocitem, jakoby vlak uháněl za mnou, až jsem se dostal k pěšince. Vzhůru to šlo lépe než dolů a dostal jsem se do svého hostince bez další příhody. —

Pamětliv úmluvy, vkročil jsem na první záhyb klikaté pěšinky, právě když nejbližší zvonice odbíjela jedenáctou. Hlídač dole již na mne čekal se svou bílou svítilnou. „Nezvolal jsem ničehož,“ pravil jsem, když jsme se k sobě přiblížili.

„Smím teď mluvit?“ „Jak je libo.“ „Tedy dobrý večer, a tu je má ruka.“ „Dobrý večer, pane, a tu je má!“ Na to jsme šli vedle sebe až k jeho domku, vstoupili, zavřeli dvéře a usedli u krbu.

„Usmyslil jsem si, pane,“ začal, nakloniv se v před, sotva že jsme byli usedli, pronášeje slova hlasem málo nad šepot zvýšeným, „že nemáte se mne dvakrát tázat, co že mne znepokojuje. Měl jsem vás včera za kohosi jiného. To mne znepokojuje.“

„Ten omyl?“ „Ne, spíš ten kdosi.“ „Kdo je to?“ „Nevím.“ „Vypadá jako já?“

„Nevím. Jeho tvář jsem nikdy neviděl. Levou rukou zakrývá tvář a pravou kývá, prudce kývá. Takhle!“ Sledoval jsem zrakem jeho pohyb a byl to pohyb ruky gestikulující s nejvyšší vášní a prudkostí: „Pro Boha, s cesty!“

„Jednou v noci,“ vyprávěl hlídač, „seděl jsem zde a zaslechnu náhle hlas volající: „Hola hej! Tam dole!“ Vyskočil jsem, vyhlédl dveřmi a viděl toho kohosi stát vedle červeného signálu u tunelu, i mával rukou, jak jsem právě vám byl ukázal. Hlas jeho zdál se křikem všecek chraptivý, volal: „Pozor, pozor!“ a na to zas: „Hola hej! Tam dole! Pozor!“ Chopil jsem se svítilny, obrátil ji červeným sklem ven a pádil jsem k postavě volaje: „Co se děje? Co není v pořádku? A kde?“ Stál jsem právě mimo temný vchod tunelu. Přiblížil jsem se mu tak blízko, že jsem se divil, proč rukávem oči zakrývá. Rozběhl jsem se přímo proti němu s nataženou rukou, bych odňal ten rukáv, — když mi tu náhle zmizel.“

„Do tunelu?“ pravil jsem.

„Ne. Běžel jsem do tunelu na pět set kroků. Zastavil jsem se a pozvedl světlo nad hlavu a viděl jsem písmena, vzdálenost naznačující, a viděl jsem skvrny z vlhka, plížícího se podél zdí a prýštícího klenutím. Vyběl jsem zas ven rychleji, než jsem byl běžel tam (neboť chopil se mne smrtelný strach před prostorem za mnou), a prohlížel jsem vše kol červeného signálu se svou vlastní červenou svítilnou a vystoupil jsem po železném žebříku tam nahoru na galerii nad tunelem a slezl jsem zas dolů a běžel jsem zas zpět. Telegrafoval jsem obojím směrem: „Výstražné znamení bylo dáno. Co se děje?“ Odpověď došla z obou míst: „Vše v pořádku.“

Přemáhaje nemilý pocit, jakoby ledový prst pomalu přejel mi zády, jal jsem se mu dokazovati, že ten zjev zajisté byl pouhý klam jeho zraku a že jest známo, jak podobné vidiny, pocházející z choroby jemných čivů, sloužících funkcím oka, přečasto znepokojují nemocné, z nichž někteří i dobře si jsou vědomi povahy těchto zvláštních rozrušení, ano že i dokonce je dotvrzovali experimenty na sobě samých.

„A co se týče domnělého volání,“ pokračoval jsem, „naslouchejte jen trochu vichřici v tomto nepřirozeném údolí, zatím co zde hovoříme, a divným těm zvukům harfy, jež vyluzuje z drátů telegrafu!“

„To vše jest velmi dobré,“ odvětil mi, když jsme byli chvilku naslouchali: on zajisté že ví, co dovede vítr i telegrafické dráty, on, jenž zde strávil mnohou zimní noc, samojediný na stráži. Avšak dovoluje si podotknouti, že posud není u konce. Omluvil jsem se, a on na to pronesl tato slova, dotknuv se svou rukou mého ramene:

„Šest hodin po onom zjevu událo se hrozné ono neštěstí na naší trati a o deset hodin později mrtví a ranění nošeni byli z tunelu, právě kolem místa, kde zjev byl stál.“

Nepříjemný pocit hrůzy se mne zmocnil, avšak činil jsem, seč jsem byl, bych jej přemohl. Nedalo se upříti, odvětil jsem, že to ovšem byla prazvláštní shoda okolností, schopna, by hluboký učinila dojem na mysl jeho. Nicméně jest nepopiratelno, že právě podobné shody přečasto se naskytují, a nutno je míti na zřeteli v takovýchto případech. Na to on opět podotkl, že posud není u konce. Omluvil jsem se znova, že dal jsem se svésti k přerušení jeho řeči.

„To zas,“ pokračoval, položiv opět ruku na mé rámě a dívaje se ztrnulým zrakem přes rameno, „se stalo právě před rokem. Uplynulo klidně šest nebo sedm měsíců a já jsem se poněkud zotavil ze svého ustrnutí a rozrušení, když tu jednoho jitra za svítání, vyjda ze dveří, ohlednu se k červenému signálu a spatřím tam zas ten zjev.“ Umlkl, upíraje na mne zrak.

„Volal zase?“ „Ne, mlčel.“ „A mával rukou?“

„Ne, byl opřen o stojan signálu, oběma rukama zakrývaje tvář. Takhle asi.“

Tu opět sledoval jsem jeho posuňky svým zrakem. Byl to pohyb smutku. Vídal jsem podobná postavení při kamenných sochách nad hroby.

„Šel jste k tomu blíže?“

„Vešel jsem zpět do domku a usedl jsem, jednak abych soustředil své myšlénky, jednak že málem bych byl omdlel. Když jsem pak vyšel přede dvéře, již se bylo rozednilo, a příšera byla ta tam.“

„Ale nic nenásledovalo? Nic z toho nebylo?“

Dotekl se mého ramene dva nebo třikráte svým prstem příšerně na mne kývaje: „Téhož dne, když vlak vyjížděl z tunelu, pozoroval jsem v okně vagonu, k mé straně obrácené, jakýs ruch, jako směs rukou a hlav, a kdosi mával rukou. Spatřil jsem to a měl jsem právě času dosti signalisovat strojvodiči: Zastavit! Zastavil stroj, ale vlak se hnal ještě asi o sto padesát kroků dále. Běžel jsem za ním a když jsem se přiblížil, zaslechl jsem strašné výkřiky a volání. Krásná jakás mladá dívka zemřela náhle v coupé, a byla sem odnesena, a zde na podlahu — právě mezi námi — položena.“

Mimovolně postrčil jsem svou židli zpět, když jsem odvrátil zrak od podlahy zpět k němu.

„Toť pravda, svatá pravda, pane. Tak, jak se to stalo, právě tak vám to líčím.“ Nenapadlo mi ničeho, co bych rozumným způsobem byl mohl pronésti; hrdlo mé vyschlo. Vítr i dráty dotvrzovaly jeho výpověď táhlým, teskným stenáním. I dokončil:

„A nyní, pane, považte a posuďte, kterak mysl má jest polekána. Zjev se vrátil asi před týdnem. Od té doby se objevuje tu a tam, náhle a prudce.“ „U výstražného signálu?“ „U signálu.“ „A co zdá se činiti?“

Opakoval, možno-li s rostoucí ještě vášní a prudkostí, dřívější onen posuněk: „Pro Bůh, pryč s cesty!“ A na to pokračoval: „Nemám proto více klidu ani pokoje. Volá to na mne po několik minut úzkostlivým způsobem: „Hej tam dole, pozor, pozor!“ a stojí to přede mnou, mávající rukou. Zvoní to mým malým zvonkem.“ — Chopil jsem se toho. „Zvonilo to včera večer, když jsem zde byl, a vy jste na to vyšel ze dveří?“ „Dvakráte.“ „Nuže hleďte,“ pravil jsem, „jak vás vaše obraznost klame, mé oko tehdy bylo upřeno na zvonek a ucho mé naslouchalo, a, — ať nejsem živým mužem! — zvonek sebou ani nehnul! Ne, a také ne později, vyjma zvonilo-li se přirozeným, fysikálním způsobem ze stanice, spojené s vaší.“ Potřásl hlavou. „Nikdy jsem se v tom nezmýlil, pane. Nikdy jsem si nesplétl zvonění té příšery s lidským, přirozeným zvoněním. Zazvoní-li ta příšera, jest to pouze zvláštní jakés chvění zvonku, jež v ničem nemá příčiny, a netvrdím, že na pohled by zvonek sebou hnul. Nedivím se, že jste neslyšel; ale já to slyšel.“ „A bylo zjevení zde, když jste vyhlédl ven?“ „Bylo zde.“ „Po oběkráte?“ „Ovšem.“

„Chtěl byste se mnou vyjíti přede dvéře a pohlédnout se po něm nyní?“ Vtiskl zuby ve spodní ret, jakoby mu to bylo nemilé; přes to však vstal. Otevřel jsem dvéře a vyšel jsem na práh, zatím co on zůstal v síni. Tak, zde byl ten výstražný signál, tam ohyzdná tlama tunelu, tam zas vysoká, vlhká skalní stěna v průlomu; a tam nahoře, vysoko nad námi, hvězdy. „Vidíte to nyní?“ tázal jsem se ho, zvláštní pozor maje k výrazu jeho tváře. Oči jeho byly vykoulené a ztrnulé, avšak ne právě více, než asi mé vlastní oči by bývaly, vážně-li bych je byl upřel v určené ono místo.

„Ne,“ odvětil, „není tam.“ „Souhlasím,“ pravil jsem.

Vešli jsme zas dovnitř, zavřeli dvéře a zaujali svá místa. Přemýšlel jsem o tom, kterak nejlépe využiti této výhody, možno-li to tak nazvati, když tu hlídač započal hovor takým přirozeným způsobem, takým přesvědčením, že nebylo více možno pomýšleti na další vážné rokování mezi námi; i cítil jsem se vehnán v nad míru nejistou posici.

„Nyní zajisté dobře pochopujete, pane, že to, co mne tak děsně rozčiluje, jest otázka: ‚Co ta příšera vlastně chce říci?‘“

Řekl jsem, že si nejsem zcela jist, zda to pochopuji.

„Před čím mne varuje?“ pravil záduměivě, dívaje se do ohně a jen chvílemi obraceje zrak ke mně. „Jaké jest to nebezpečí? A kde? Nebezpečí zajisté hrozí kdesi na trati. Nějaké strašné neštěstí se udá. Nelze o tom pochybovati v tomto třetím případě, po všem, co se dřív již bylo stalo. Jest to pro mne postrach ukrutný. A co já zde mohu činit!“ Vytáhl kapesník a jal se stírati krůpěje potu s rozpáleného čela. „Budu-li telegrafovati jedním neb obojím směrem: „Nebezpečí!“ nemohu udati příčiny,“ pokračoval mna si ruce. „Uvalil bych na se nesnáze a nepořídil nic dobrého. Měli by za to, že jsem se zbláznil. Věc by se musela provést takhle: Telegram: „Nebezpečí! pozor!“ Odpověď: „Jaké nebezpečí? kde?“ Telegram: „Nevím. Ale pro Boha dávejte pozor.“ Zbavili by mne služby. Co jiného by mohli dělat?“

Duševní jeho stav věru vzbuzoval soustrast. Byla to duševní muka — svědomitého muže, přes míru stísněného nevysvětlitelnou zodpovědností nad lidskými životy.

„Když poprvé tam stál pod výstražným signálem,“ pokračoval, odhrnuje si vlasy s čela a mna v horečném rozčilení oběma rukama své spánky, „proč mi neřekl, kde že se má neštěstí udáti, mělo-li se již státi? Proč mi neřekl, kterak možno neštěstí zabránit, bylo-li nějak možno? Proč podruhé, když zakrýval svou tvář, raději mi neřekl: Ona zemře. Nechte ji doma. Když v obou těchto případech přišel jen, aby mi dokázal, že jeho výstrahy jsou oduvodněnými, abych se tedy připravil i po třetí, proč nyní mi nedá výstrahu úplnou? A já, pomoz mi Pán Bůh! pouhý chuďas hlídač signálů na opuštěné této stanici! Proč nejde k někomu, jemuž by se spíše uvěřilo a jenž by měl moc, by jednal.“

Když jsem jej tu viděl v trapném tomto duševním stavu, uznal jsem, že vše, co jsem v této chvíli mohl činiti jak pro blaho ubohého toho muže, tak pro veřejnou jistotu, bylo co možná utišiti pobouřenou mysl jeho. I jal jsem se mu dokazovati, odloživ všecky otázky možnosti či nemožnosti zjevu, že kdokoliv své povinnosti řádně koná, zajisté že dobře jedná a že konečně může nalézti úlevy v myšlénce, že povinnosti své dobře rozumí, jakkoliv nerozumí znepokojujícím oněm zjevům. Tímto směrem s lepším jsem se potkal úspěchem, než chtě jej svésti s jeho přesvědčení. Upokojil se a okamžitá zaměstnání jeho služby pokračující noční dobou častěji vyžadovala jeho pozornosti; i opustil jsem jej o druhé hodině z rána. Nabídl jsem mu, že zůstanu u něho přes noc: leč o tom nechtěl ani slyšet.

Nevím, proč bych zapřel, že více než jednou jsem se ohlédl po červeném onom signálu, když jsem po pěšince vzhůru stoupal, že se mi to červené světlo valně nelíbilo a že bych zajisté byl špatně spal, náhodou-li by má postel pod ním byla stála. A stejně se mi nelíbily obě ty nešťastné příhody na trati. Avšak nade vše jiné probíhala mi hlavou myšlénka, jak vlastně mi bylo jednati nyní, co jsem byl spolu vnikl u vědomost této věci? Přesvědčil jsem se, že tento muž byl intelligentní, bdělý, neúnavný a spolehlivý; avšak jak dlouho mohl takým zůstati při tomto stavu duševním? Jakkoliv v podřízeném postavení, přec měl na sobě dosti značnou zodpovědnost, a což by mně samému (ku příkladu) se chtělo, vydati své žití v šanc nejistotě, zda tyto své povinnosti i na dále přísně bude konat? Neschopen jsa přemoci pocit, jakoby v tom vězelo cos zrádného, kdybych sdělil vše, co mi byl svěřil, jeho představeným, aniž bych byl prve s ním se o tom domluvil — rozhodl jsem se ku konci, že mu nabídnu jej doprovodit (zamlčev ovšem pro okamžik jeho tajemství) k nejrozumnějšímu lékaři, o němž se v kraji okolním dovíme, a požádati jej o jeho mínění. Pověděl mi, že příští noci uplyne mu doba služby, že odejde asi dvě hodiny po východu slunce a že se vrátí nedlouho po západu. Slíbil jsem, že dle toho se dostavím. Příští večer byl překrásný, a vyšel jsem záhy, bych užil čerstvého vzduchu. Slunce nebylo posud zašlo, když jsem se přiblížil k polní stezce, poblíž temene hlubokého průlomu. Chtěl jsem se procházet ještě celou hodinu; řekl jsem si tedy: půl hodiny tam a půl hodiny

zpět, a pak právě bude na čase sestoupiti k mému hlídači. Než jsem pokračoval ve své procházce, postoupil jsem až ke kraji a pohlédl jsem mimoděk dolů, s téhož místa, odkud jsem jej byl poprvé spatřil. Nemožno popsati hrůzu, jež se mne chopila, když těsně vedle brány tunelu spatřil jsem postavu muže, jenž levým rukávem tvář svou zakrýval, zatím co pravicí náruživě ve vzduchu mával. Nevýslovné zděšení, které mne jalo, ustoupilo však téže chvíle, neboť poznal jsem ihned, ze onen zjev byl skutečný člověk, a že tu byla i malá skupina jiných mužů, stojících opodál, jimž k vůli onen patrně opětoval posuňky právě konané. Výstražné světlo nebylo rozžato. O podstavec svítilny opírala se jakás nízká budka, pro mne zcela nová, sestávající z několika dřevěných podpor, plachtou přikrytých. Nezdálo se to větším než obyčejné lože. — S nepřekonatelným přesvědčením, že cosi zlého se bylo událo, — s náhle probleskuvším, vyčítavým strachem, že osudná ta událost stala se následkem toho, že jsem nešťastníka opustil a nenařídil, by někdo dohlédl ke všemu, co koná, — sestoupil jsem po klikaté pěšince, jak rychle jsem jen mohl.

„Co se stalo?“ tázal jsem se. „Hlídač byl dnes ráno zabit, pane.“ „Snad ne ten muž zde z toho domku?“ „Právě on, pane.“ „Snad ne ten, jehož znám?“ „Ráčíte jej poznat, pane, znal-li jste jej,“ pravil muž, jenž mluvil za všecky ostatní, smekaje vážně klobouk a pozvedaje cíp plachty: „tvář jest zcela klidná.“ — „O Bože, jak se to stalo?“ tázal jsem se, obraceje se od jednoho ke druhému.

„Byl přejet vlakem. V celé zemi nikdo lépe neznal své práce, než on. Ale spletl si nějak koleje. Stalo se to za jasného dne. Shasl právě světlo a měl lampu v ruce. Když lokomotiva vyjížděla z tunelu, stál zády obrácen k ní, a přejela jej. Tento muž ji řídil a ukazoval nám, jak se to stalo. Povězte to, Tome.“ Muž, jenž měl na sobě hrubý, temný kabát, pokročil k svému dřívějšímu místu vedle brány tunelu. „Když jsem vyjížděl z tunelu, pane,“ pravil, „viděl jsem jej stát na konci záhybu. Nebylo více času rychlost zmírnit, a věděl jsem, že jest velmi obezřelý. Ale jak se zdálo, že si pískotu stroje nevšímá, zavřel jsem páru, právě když jsme proti němu se hnali, a křičel jsem naň, co jsem mohl.“ „Co jste volal?“ „Volal jsem: Hola hej! Tam dole! Pozor, pozor! Pro Boha s cesty!“ Couval jsem zpět. — —

„Ach, pane, byla to strašná chvíle. Nepřestal jsem na něj volat, dal jsem si rámě před oči, abych ničeho neviděl, a mával jsem až do poslední chvíle pravou rukou: ale vše bylo marné.“ — —

Aniž bych chtěl prodlužovati vypravování své, pozastavuje se při jedné z divných těchto okolností déle než při druhé, chci přec k závěrku upozorniti na zvláštní tu shodu, že výstraha strojvodičova obsahovala nejen ona slova, jež nešťastný hlídač mi byl opakoval, co slova jej v mysli pronásledující, ale i slova, jež já sám — ne on — jsem byl přidal, a to ve své vlastní mysli, k posuňkům, jež byl napodobil.

Z angličiny přeložil J. E.

FEUILLETON.

Gounod u hrobu Beethovenova.

Nikoli velké a bohaté práci zesnulého mistra tónu Gounoda, o kteréž již vyčerpána slova chvály — platí tato vzpomínka, leč Gounodovi samému, co umělci vřelého srdce, co člověku šlechetné mysli. Nechť vlastními slovy poví nám, jak hluboce dovedl cítit pro pravé velké umění, jak vysoce byl vznešen nad závistivou samolibost, skloniv šíj v obdivu bezmezném před geniem, ač cizí jemu národnosti a rozdílné povahy, přec stejně velkým a drahým všem, kdož vůbec kouzlo hudby cítit dovedou.

Píše v listu ze dne 17. srpna 1842 příteli svému, slavnému malíři Ingresovi z Vídně, kdež tehdy návštěvou dlel:

Milý pane Ingres!

Včera sjsem vykonal k hrobu Beethovena pouť, kterou vykonati jest povinností každého cestujícího, třeba by nijakým způsobem nečinil si nároků na slávu tak ohromnou, a která mne hluboce dojala, mne, jehož tak dobře znáte! a věru v tom ohledu zůstávám vždy stejným.

Víte, jakou zbožností jsem pronášel toto jméno v Římě: nevím, jakou to neodolatelnou mocí myšlénka na Beethovena od jakživa na mne působila, však nemohl jsem se jí zbavit; duch jeho se mne zmocnil, a miluji jej tak, jak lidé slunce milují! Nuže, slunce nelze milovati než jediným způsobem, poněvadž není než jedno slunce. Ano, věřím pevně, že Beethoven jest nejskvělejší hvězdou, která kdy zářila na obzoru hudebním. Ach, hleďte! Jsem tak šťasten v této chvíli, kde chci o něm promluviti z hloubi duše, a to k duši, jež stejně jej miluje a chápe. Zde, ve Vídni, kde slavný ten muž tak dlouho žil, kde každý může Vám ukázati místa, kudy se procházíval, sbírám dychtivě každé slůvko, jehož o něm se mohu dopátrati.

Jakkoliv okamžitá nálada hudební ve Vídni též jest schvácena nákazou italskou, přec jméno Beethovenovo se zde pronáší s úctou, jež Vám vniká přímo do duše, až cítíte se všecek pohnut, a dal byste se zrovna do pláče jako dítě, vidíte-li, jak alespoň památka si zachovala znak onoho majestátu, jejž okamžitý směr hudebního umění pohříchu zapírá.

Co mne se týče, nejsilnější hudební oporou jest mi on: vždy na něj jen myslím a miluji jej láskou nekonalou. Dám si zde vypráveti nejmenší podrobnosti jeho života od každého, kdo jej jen poněkud byl znal. Toto žití tak bizarní, tak neklidné a kapriciosní jest plno nejvyššího zájmu pro toho, kdo dovedl prohlednouti až k samému dnu jeho skladby, jež tohoto žití byly výsledkem, či snad příčinou. Praví-li Vám kdo: „Zde, v této aleji, viděl jsem Beethovena o samotě se procházejícího, viděl jsem, jak z kapsy vytáhl malý kousek notového papíru a pak, opřev se o tento strom, viděl jsem, jak napsal tři, čtyry noty, s okem plamenným, a na to zas dále kráčel atd....“ když Vám někdo tohle praví, nechtěl-li byste v této aleji přebývati do nekonečna? A ten strom! a ten strom, o nějž se byl opřel, jenž podporoval onu ruku, jíž bylo poznamenáno tolik zvuků tak dojemných, tak slavných, tak rozrývajících, proč nikdo neví, který

*

z těch stromů to jest? Není-liž to pak bratr posvátných stromů olivových?

Včera tedy, drahý pane, ubíraje se na hřbitov, jenž se nalézá mimo města, ujišťuji Vás, že po celé cestě vřele na Vás jsem vzpomínal: tak dobře znám ohnivý a intelligentní obdiv, jejž k tomuto velikánu hudby chováte, že v myšlénkách jsem Vás přidružil k projevu úcty a lítosti, jež jsem mu šel věnovat. Když jsem byl vstoupil na hřbitov, požádal jsem pouze, aby mi bylo naznačeno, kterou stranou se mám ubírati, neboť chtěl jsem býti sám. I přišel jsem k velkému kameni u zdi hřbitova (který není velký), a větvovím nízkého, prostého keře spatřil jsem jméno, jež lupení jeho skrývalo: Beethoven. V hlavách velkého kamene, na zemi ležícího, zdvihá se jiný kámen, právě ten, na němž se nalézá jméno, zlatým písmem psané, pouhé jméno a nic více: žádný nápis, ani datum úmrtí, pouze jméno.

Zde tedy leží, uprostřed půvabné přírody, kde poslední paprsky slunce, dříve než zmizí za horami, ozáří plným světlem hrob jeho a ověnčí každého večera skráň jeho nejnesmrtelnějším ze všech věnců. — O tři hroby dále leží Schubert: — ubohý Schubert! Zemřel v také bídě, a pohled posledního jeho příbytku to dosvědčuje: kámen, jenž podobně jako Beethovenův jest prost veškeré okrasy, a pak jméno a příjmení černým písmem na druhém zas kameni, ale ještě prostším než Beethovenův.

Já ubohý aspirant slávy, já utrhl též na upomínku květinu s Schubertova rovu, ale jen pro sebe; neposílám Vám, milý pane Ingres, než stéblo trávy, jež jsem Beethovenovi vzal. — Vřadil-li se kdo, tak jako Vy, v šik apoštolů velkého umění, ten nepřeje si podobných reliquií než od soudruhů; co mne se týče, pro mne i meteor druhé řady jest ještě nad míru vzácný; i dovedl jsem se tedy — přes veškerou mou hlubokou a jedinou úctu k caesarovi veškeré hudby — úctyplně ukloniti před králem ballady a písně: jest to malá provincia, ale byl v ní číslem I. a podržel tuto přednost až doposud.

Pro Boha, můj milý pane, jak jsem se to rozhovořil! Promiňte mi to vzhledem k lásce, již chovám k předmětu hovoru a buďtež ujištěni, jak Vy tak i milá Vaše choť, že zůstávám i nadále nejoddanějším a nejupřímnějším z Vašich přátel římských. Pozdravuji vás z plna srdce. Charles Gounod.

„Vrátilo se!" — Před pěti roky o prázdninách ubírala se naše malá výletnická společnost za měsíčného večera silnicí vedoucí od Záměle k Potštýnu. Po pravici teče tu Divoká Orlice, na levo jest velký rybník vroubený podél hráze rákosím a olšemi. Hovorná paní H. —, v jejímž domě jsme bydleli, vypravovala nám prostomile rozličné události z okolního kraje: tam v té chalupě, daleko u lesa, stalo se to, tam pod hradem událo se ono, a zde — ano právě zde, kde ta stará olše klade se nad vodu a kde je rybník tak hluboký, zde stalo se před několika lety také něco. Byl večer jako dnes, měsíc svítil. Starý B. šel ze Záměle domů, chodívá tu do dnes, každého večera navštěvuje pravidelně svou dceru. Něco zabělalo se tu u olše. V rybníce něco bílého a večer! Starý B. vytáhl to z vody. Byla to mrtvola novorozeňátka, zabalená v bílý šátek. Položil to na silnici podle vody. Šel zase někdo kolem, pak druhý, a brzo byl zde zástup lidí z okolních domků. Co s dítětem? Na hřbitov je donésti nikomu se nechtělo, zde je nechat bylo by kruté. Kromě toho báli se soudu. „Víte co," vystoupil starý Ž., „tam z té chalupy, vidíte — víte co, vezmu si ubohého červíčka přes noc domů. Zejtra dojdu na faru a k představenému v Potštýně a oznámím to." — Dobře, vzal dítě a odnesl si je. Bydlil ve svém domku sám se svou vnučkou, která podělkovala u lidí a přicházela z letní práce vždy pozdě domů. Stařec uložil dítě do malé komůrky, která dělila světničku jeho od světničky děvčete. Rozžal mu hromničku, dal mu na prsa svatý obrázek a šel spat. Sotva usnul, byl zburcován výkřikem hrůzy a štkáním: „Vrátilo se!" Dítě bylo dítětem jeho vnučky, která je utopila, a přijdouc večer domů spatřila je ležící v komoře. — Vrátilo se! — Asi před třemi lety vypravoval jsem tu příhodu ve společnosti přátel. Byl tam Vrchlický, Kaminský, Jirásek a několik výtvarných umělců. „To je hotová látka k balladě," řekl někdo. „Jest," odpověděl jsem a, jak již bývá, slíbil jsem já, Kaminský i Vrchlický, že ji každý spracujem svým vlastním způsobem. Od slibu k činu mívá v takových věcech arciť Vrchlický nejblíže. Za tři dny přinesl mi jednu ze svých nejkrásnějších ballad „Vrátilo se" a věnoval báseň mně. Já, když jsem ji byl přečetl, arciť práce své jsem nechal a také Kaminský. To je původ básně „Vrátilo se" a to jsou nezvratná fakta. — Nyní konec: Chrudimské „Rozhledy" přinášejí ve svém posledním čísle posouzení sbírky básní J. Vrchlického: „Bodláčí z Parnassu". Na knize a na Vrchlickém nenecháno nitky dobré. Úsudek u každého jest volný, a knize ani Vrchlickému to neublíží. Ale stojí tam také, že celá řada básní v „Bodláčí z Parnassu" je psána podle cizích vzorů a mimo jiné že „Vrátilo se" je vzato z Mickiewicze! — Znám Mickiewicze a nic podobného české balladě jsem nenašel. Čtenář zná nyní pravý původ básně. Vrchlický nepotřebuje obrany, ale já měl za svou povinnost vypsati věc a ukázati při tom, jak lehkomyslně se u nás nakládá s literární ctí a jaká váha může se přikládat i všem ostatním v oné kritice uvedeným obviňováním. To stačí. Jos. V. Sládek.

— Vážíme si nového měsíčníku „Naše doba" (redaktoři Dr. Fr. Drtina, Dr. J. Kaizl a Dr. T. G. Masaryk) a jeho seriosních snah. Jest zase o jeden časopis více — a u nás jest jich velmi málo — s kterým, i když s ním snad někdy souhlasiti nebudeme, je možná vážná, opravdová diskuse. To je věci vždycky na prospěch, a o věc bude se zajisté jednati „Naší době", jako o věc vždy jednalo se nám. Máme hned jedno upozornění. První číslo „Naší doby" přináší vřele psaný článek o Bedřichu Smetanovi. Úvod k tomuto článku jest nespravedlivý k těm, kdo u nás o Smetanovi již psali, a mnoho, vážně a důkladně psali. Je pravda, že dosud nemáme o svém hudebním velikánu velké, všestranné monografie, ale že by ji dnes u nás nikdo napsati nedovedl, tomu nevěřím. Buď jak buď, nespravedlivým i k těm, kdo již v dobách pro Smetanu nejkrutějších předstihli svou dobu a viděli v něm to, co dnes celá naše a velká část intelligence cizí v něm vidí, razili přesvědčení svému a proniknutí velkých snah mistrových cestu s veškerým porozuměním, silou i vřelostí, těch opomíjeti nesmíme. Ne o celé činnosti Smetanově souborně, ale skoro o všem, co se ho týká, porůznu psali Neruda, nebožtík Dr. Zelený a především Dr. Otakar Hostinský! Že by ten o Smetanovi tak, jak si toho nejvřelejší jeho ctitel přeje, psáti nedovedl, je křivda!

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček"

ROČNÍK XXII. 10. PROSINCE 1893. ČÍSLO 8.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr.
na půl leta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Jana Kollára dílo básnické.

O slavnostní schůzi výroční České Akademie 8. prosince 1893 proslovil Jaroslav Vrchlický.

Vždy zdálo se mi, že je dvojí druh poesie, jedna plna klidu a olympické jasnosti, poesie všech dob, nepatřící výlučně žádné zemi; druhá vášnivější, mající své kořeny v otčině, ve stínu rodné zvonice, na dvoře domu mateřského, první poesie Homera, Virgila, Torquata Tassa, druhá poesie proroků starozákonních, Danta, Shakespeara, Byrona.“

Tak praví Aleardo Aleardi v předmluvě ku vlastním básním. Výměr ten není v jádru ničím jiným než opisem volnějším starých definic o poesii objektivní a subjektivní. Ještě příkladu by mohlo býti a případnějších po mém soudě. Do první řady zařadil bych na příklad ještě Ariosta, Goetha, Shelleye a Puškina, do druhé ještě Schillera, Mickiewicze a Lermontova. A z našich velkých mrtvých básníků do první Čelakovského, do druhé Jana Kollára.

Věta vyžaduje však ještě jakéhosi ohraničení. Nekladl bych ani tak hlavní váhu na to, obzírá-li autor celý svět, anebo jen úzký kout otčiny, jako spíš na to, jak co objímá, na jeho temperament. A tu i při nebezpečí starého pořekadla „omnis claudicat comparatio“ neváhal bych označiti první kategorii básníků jménem umělců, druhou pak jménem věštců. Řekl bych i proroků, kdyby příliš slavnostní zvuk tohoto slova nedělal dojmu pósy a nebyl snad jinak vykládán. Jedno jest jisté. U prvních převládá klid a jas při tvoření, vcházíte v ona „templa serena“, o nichž mluví starý básník, u druhých je živlem bouř, vášeň, záchvat, vše, co se připisovalo starým prorokům či věštcům. Stačí položiti vedle nebo proti sobě Homera a Danta, Goetha a Mickiewicze aneb zůstaňme již na půdě domácí: Čelakovského a Kollára. S jakým objektivním klidem tvořil jistě Čelakovský slokové tvary svých nedostižných „Ohlasů“ a s jakou takřka živelní bouří dralo se z nitra Kollárova, co víří a vře v jeho lepších sonetech!

Oba druhy poesie teprve dohromady podávají básnického člověka celého, myslím v jeho celé mohutnosti poetické. Důkazem pro to se mi zdá, že přírodou samou jaksi je k tomu pracováno, že se v každé skoro literatuře oba druhy doplňují představujíce takto poesii toho kterého národa. Vedle Goetha postaven Schiller, vedle Danta Ariosto, vedle Homera Aischylos. V menších ovšem rozměrech u nás vedle Čelakovského Kollár.

Maje promluviti o tom, co tvoří hlavní podstať a hlavní jádro poesie Kollárovy, zastavil jsem se vždy u tohoto prvního poznatku. Zdá se mi základním tonem celé jeho povahy. Vyslovím to ještě jinak. Kollár pracoval víc fantasií a srdcem, aspoň poměrně víc než kdokoliv z jeho současníků na českém Parnasse. Něco živelného bylo v něm, co hraničí s démoničností, něco, co se vznáší nad meze tohoto světa a skutečnosti a hledá si pokračování lidské epopeje v končinách, o nichž střízlivý rozum pochybuje. I on si sklenul své „Peklo“ a svůj „Ráj“, kam promítnul další sny svoje, které pojmouti již naše pozemská hrouda nestačila.

Své nejlepší věci psal jistě vždy jako ve varu a víru; nedovedu si představiti, že by „Předzpěv“ aneb některá čísla lepších sonetů mohla povstati chladnou kombinací, uměleckým rozpočtem. Psal, když naň sletl ten apokalyptický pták, kterému říkáme nadšení, a tam psal ohněm a slzami. Kde psal jinak, z rozmyslu a shledávání učených údajů, jiných a jiných drobnůstek, nerozehřál se sám více, jen pracně shledával rýmy k vyvolenému jednou schematu — důkazem toho nejlepším dvě poslední části jeho veledíla.

Básníci takoví jsou více méně improvisatoři. Slovo trochu z mody neb s příhanou vyslovované, ale nevím pro okamžik lepšího. Ani Mickiewicz se zaň nestyděl nadepsav nejkrásnější skvost svých Dziadů, velkolepý monolog Konradův, improvisací. A je známo z jeho životopisu, jak jej napsal jedním tryskem, jak vyšlehl z jeho duše s celým napjetím všech sil duševních a fysických. Neznám — ovšem v jiných poměrech obsahu i formy — druhé větší improvisace, než jakou je právě Předzpěv Kollárův.

Jsou velcí mistři, kteří i v největším vzruchu vášnivého tvoření dovedou zachovati klid Olympanů a dívati se takřka sobě samým přes rameno, aniž jich to uráží — a při tom dovedou tvořiti dlouho, stejnoměrně po celý život. Jsou jiní, kteří se stejným, neochabujícím zápalem a posvěcením uměleckým kladou kamínek ke kamínku do své mosaiky a scelí ji klidně, že nerozezná oko nezasvěcence ono skládání a tmelení, nýbrž vidí jednotný krásný, života plný obraz. Jsou konečně jiní, kteří jen vybuchnou jako zázračný květ aloe a jednou vydají dlouho nastřádaný náboj v jednom díle nesmrtelném a pak jen živoří plamínky a oharky velkého ohňostroje, aneb zhasnou záhy docela. K těm posledním patřil Jan Kollár.

Před Janem Kollárem bylo málo dobrých básní českých, ale bylo ještě míň básnických skutků. A to mu vždy zůstane, že „Slávy dcera“ přes všecko, co se jí

s různých hledisk vytýkati může, je básnickým skutkem prvního řádu. Jest jím mohutnou obrazností svého původce, vřelostí citu a hojností i silou myšlének a na svou dobu i virtuosním ovládáním umělecké formy, jest jím konečně i svou stavbou, svou rozlohou, svými rozměry. Až do ní bylo věru málo takových básnických skutků na českém Parnasse. K prvním počítám velkolepý převod Miltonova Ztraceného ráje patriarchou Josefem Jungmannem roku 1811 vydaný. Je to ovšem jen překlad, ale po stránce jazykové je to více než zjevení. Můžeme klidně říci: od vydání tohoto překladu začíná nová doba v poesii české, neboť jím teprve vrácen jí byl dlouho ztracený jazyk v celé síle, ryzosti a bohatosti. Snad se dopustím kacířství, řeknu-li, že za druhý takový čin básnický pokládám báseň Miloty Zdirada Poláka, nazvanou „Vznešenost přírody“ a vydanou roku 1819. Stalo se módou v době poslední dívati se na Poláka úkosem a upírati mu docela i nadání básnické. Ale ptám se, kdo měl u nás odvahy, ne — té bylo u Vojt. Nejedlého i u Šeb. Hněvkovského zajisté dostatek — ale pravé síly básnické na velkou samostatnou skladbu, byť třeba jen v genru popisném, v genru Kleista neb Thomsona, kolem roku 1817? Znám dobře slabiny skladby Polákovy, ale velkost koncepce a místy pravého básnického posvěcení upříti jí nelze. Nevím, kdo by se ze současných básníků před rokem 1819 mohl zmoci na úchvatnou apostrofu:

Mhou klenutý strope, odvážným ve blankytu rozpjat
obloukem! tobě pozdravení a radosti přinášim usmání…

a celý ten plným tokem lyrickým se nesoucí vprovod básně. Vím, že po stránce jazyka skladba prošla dílnou Jungmannovou, ale to jí ceny neubírá. Jsou tam vedle některých hluchých škváru a někdy toporně se nesoucích míst patrné partie vzácné krásy a opravdového básnického vzrušení, a já mám přímo za svou povinnost na tomto místě vzdáti hold neobyčejnému duchu, který v prvních červáncích našeho obrození měl smysl, vlohu i péro pro poesii v stylu opravdu velkém.

R. 1824 vyšlo první vydání „Slávy dcery“. Třetí to velký skutek básnický na mladém, sotva se zazelenavším Parnassu českém. Je dobře si zapamatovati tato dáta: 1811, 1819, 1824. Tím bylo již rozhodnuto, mohlo se již říci: Ejhle česká poesie! Byla tu takřka přes noc — neboť ty mezery časové jsou nepatrné — byla tu jako Minerva z hlavy Jovišovy, skoro celá a také obrněna; z hlavy Jovišovy, ne — lépe řečeno, vytryskla z té nesmrtelné, jen na nějaký čas poměry nepříznivými ztlumené síly národní. Nejprve na arcidíle básnickém cizím a to na díle prvního řádu zkusila své perutě, svou moc k vzletu, a již takřka v zápětí zazněla na poli lyriky popisné, vlastenecké a intimní; chyběla ještě struna epická — tu připjal nové lyře Fr. Lad. Čelakovský uveřejniv o pět let později, r. 1829, svůj mistrovský „Ohlas písní ruských“.

Kollárovi stejně jako oběma jeho předchůdcům Josefu Jungmannovi a Milotu Zd. Polákovi patří vedle básnického jména především také titul předního pěstitele mluvy domácí. Byl to kus olbřímí práce provésti nepodajný a abych řekl ještě poloospalý jazyk, který sotva choditi uměl, dlouhou řadou básní ve formě tak složité a umělecké, jako je sonet. K monumentální práci Jungmannova zmíněného převodu Miltonova Ztraceného ráje přibyl tu ještě rým v takovém neobyklém českému uchu sdružení, a právě on to byl, který vedl básníka ještě hloub do bání jazykových, polozasutých a neznámých, než mohl to učiniti Jungmann prostým v překladu Ztraceného ráje pouze nerýmovaným veršem.

A ještě maličkost, ač i ta charakteristická. Nová česká poesie měla po stránce metrické dvě křídla, jedno důkladně sestrojené, ale olověné, které jí připjali Jungmann, Šafařík a Benedikti v „Prvotinách českého básnictví“ — časomíru totiž, druhé motýlí a ptačí, svou pružností pro budoucnost určené, které jí našel veliký slavista Dobrovský a jež po něm zkoušeli, větší ovšem vlastenci než básníci, Puchmajer, Nejedlý a Hněvkovský, — přízvuk. A Jan Kollár, rovněž jako Polák ve Vznešenosti přírody, jakoby to chtěl zkusiti na obojím, či lépe, jakoby chtěl dokázati, že umí lítat oběma, napsal prolog své skladby časomírou, a zase, jakoby byl přesvědčen, že pouze přízvuk má budoucnost, napsal většinu její — ostatní celou báseň veršem přízvučným spádu trochaického.

Věc snad na oko nahodilá — ale ničeho není nahodilého v rozvoji takových věcí.

A taková je tedy „Slávy dcera“. Portálem, který je sám o sobě strouben v stylu staré Hellady, vcházíme v romantický park plný kiosků, besídek, zasmušilých jezer, osamělých strmících skalisk, partií lesních a lučních, v pravý kaleidoskop nálad, obrazů krajinářských s historickým pozadím a ovzduším, s perspektivami v minulost i budoucnost českou i slovanskou.

Prolog je stylem klassický, monumentální, lapidární, ční tu jako samostatná, velebně sklenutá architektura zcela pro sebe, projdete jím a vítá vás něco zcela jiného, něco romantického, skoro moderního — báseň v sonetech, které se k sobě pnou a pojí dost volně, jako zrna na růženci, a které místy činí dojem čerstvých momentních zápisků z denníku poetického turisty. Ovšem tento turista vidí vše s jednoho stanoviska a pod jedním úhlem — jeho láska k dívce a vlasti, resp. k Slovanstvu, jest jeho východiskem a cílem — ale vidí to zcela básnicky a vždy s hojnou dávkou vzpomínek na minulost. Naskytuje se samo myslícímu čtenáři a pozorovateli srovnání „Slávy dcery“ s jedním z největších děl moderní poesie vůbec, s Byronovým Childe-Haroldem. Ovšem obzory obou básníků i obou básní jsou jiné. Byron objímá celé lidstvo v jeho historii, Kollár třímá se jen Slovanstva na své pouti. Tam Rýn, Pyreneje, Benátky, Švýcary, Alpy, Róma — zde Sála, Labe, Vltava, Rýn, Dunaj — obzor a okruh ovšem valně užší, tam jiný aparát a jiná forma — ale jádro je totéž: reflexe a vzpomínky cestujícího básníka spjaté v cyklus rozjímavé a filosofující poesie s hlediska ryze subjektivního. Spojte sonety Kollárovy v strofy jednotné a jeho 14řádková jistě nezadá Byronově 9řádkové sloce. A uvažme dobu vzniku obou básní. První zpěv Childe-Harolda je z r. 1812, poslední je datován z roku 1818. Pochybuji, že cestopisné sonety Kollárovy jsou z doby o víc pozdější. Rozdíl 5—6 roků na váhu nepadá. A tak můžeme říci, že v jistém směru šel tu tenkrát neznámý český básník těsně za stopou světového genia, že byl na svou dobu moderní v pravém slova smyslu, že „Slávy dcera“ v jistém měřítku je naším Childe-Haroldem, že jest také básní v své době moderního turisty, ovšem s trochu staromodním průvodem Milka a

věčně moderním, protože lidským průvodem nadšeného pro velkou minulost vlastence!

Žádáme-li právem od velkého díla básnického, aby ukazovalo mocnou obraznost svého původce, vřelý a žhoucí jeho cit, pestrost a bohatství a sílu myšlének ve formě co možná na dobu jeho dokonalé, ano přímo virtuosní, žádáme-li od takového díla, aby bylo pravým výrazem doby své a takřka výrazem duše národa svého, jistě nalézáme všecky tyto požadavky u „Slávy dcery“ splněny. Ne ovšem vždy stejně, ale do jisté míry vždy. Jedny více, druhé méně, vždy dle individuality a temperamentu básnikova, ale vždy též do toho stupně dokonalosti, kterou můžeme žádati u poety, který byl zároveň zakladatelem, buditelem, křisitelem, u poety, kde zájem ryze umělecký byl křižován nejednou tendencí politickou a vlasteneckou. Přihlédněme blíže k dílu Kollárovu ve všech těchto zde naznačených směrech.

Jen mohutnost obraznosti neobyčejná mohla vyvolati velebný ten Předzpěv, který je pravou evokací celé minulosti Slovanů polabských. Mocným úderem jak na slova čaroděje otvírá se před vámi v prostotě jimavé celé dějiště velkých událostí:

Aj, zde leží zem ta před okem mým slzy ronícím,
někdy kolébka, nyní národa mého rakev.

A jdeme s básníkem po stopách velkých těchto dědů, z nichž:

„Jedni učíce chudou Evropu plachty i vesla
chystati a k bohatým přes moře vésti břehům.
Kov tu jiní ze hlubin skvoucí vykopávali rudných
více ku poctě bohům nežli ku zisku lidem.
Tam ti neúrodné rolníku ukázali rádlem,
by klas neslo zlatý, brázditi lůno země.
Lípy tito, svěcený Slávě strom, vedle pokojných
cest sadili, chládek by stlaly vůkol i čich,
muž syny města učil stavěti, v nich vésti kupectví,
a mláď svou učily stkávati plátno ženy.“

V desíti verších před námi plastický obraz čilého, jarého a bohatého národa.

O mohutné obraznosti Kollárově spjaté při tom přísnou kázní formovou nad jiné skvělé dává svědectví sonet 120. zpěvu I. Jiný básník by ze sujetu toho byl vytvořil samostatnou episodu větších rozměrů. Kollár vtěsnal vše do 14 řádek plných skutečné plastiky:

Představme si scenu. Jsme v noci v ložnici básnikově. Tomu bdícímu se zjeví duch s holým mečem:

Ode Babigory v tomto rouše stínu
vlast mne s heslem sláti ráčila,
slyš, by sokyní dél nebyla:
miluješ-li vlast svou více, čili Mínu?

A za ním kráčí druhý duch s lukem napřaženým:

A já tam z těch břehů, tobě známých, plynu,
tři dni šíp ten Lada ostřila,
mluv, neb chce, by jednou zkusila,
miluješ-li vlast svou více, čili Mínu?

Víme, jak dopadlo rozhodnutí básnikovo. Trochu sofisticky namítne mnohý:

Mlčím, váhám: rázem rukou v ňadra sáhnu;
srdce vyrvu, na dvě rozlomím,
na, řku, jednu vlasti půlku, druhou Míně.

Ale to nesmí nás klamati. Jistě již tenkrát vlast a Mína kryly se v nitru básníkově, byly to jen dvě jména pro jeden cit a pojem, byla to jen dvojí maska jednoho zjevu. V hloubí jeho duše byla především vlast, vypůjčila si v době básníkova rozpuku a květu krásnou tvář Míny, nic víc, odložila brzy masku, transfigurovala se takřka před zrakem našim; Mína se stala symbolem lásky k vlasti tak dobře, jako Beatrice Dantova symbolem theologie v Božské komedii. I k tomu je třeba velké mohutnosti tvůrčí, aby takováto proměna bytosti živé v bytost abstraktní a allegorickou nebyla násilná, náhlá, nepřirozená. Nemyslím, že Kollár hned zprvu skládaje první znělky své pouze lásce jeho k Míně svědčící, měl na mysli vlast a Slovanstvo, psal zajisté jako každý pouze erotické básně, že byl zamilován, ale v jeho duchu bez jeho vědomí jistě již se vždy při slově Mína ozvala vlast, jinak by slití ono nemohlo býti provedeno tak hladce, tak, by se naň snadně přistoupiti mohlo. O velikých pak, abych tak řekl, tepech obraznosti svědčí celá řada obrazů velkolepých a přímo grandiosních. Vizte hořící Moskvu:

Aj, jak pyšně tvůj se zlatověžný
Kreml, Moskvo svatá, blýskoce!
Jak stkví dávno se a vysoce
krásou města celý sever sněžný!

a ta hrdá odpověď Slávy, proč ten požár vznícen:

„Světlo slepcům rozžati jsem chtěla,
by už přece jednou viděli,
kdo jsem já a co jsou moje děti!

A pak hned následující sonet velkého stylu:

Slavie! ó Slavie! ty jméno
sladkých zvuků, hořkých památek!

Stačí dále ukázati ku provedení naznačené proměny Míny na vlast a Slovanstvo, lásky smyslné na lásku ideálnou v sonetech 87—89, končících metamorfosu tuto překrásným na Goethovu „Píseň Mignoninu“ upomínajícím sonetem:

„Znáš-li kraj ten, tu vlast Slávy věčné,
Ráj všech krás a duchů palouky

— — — — — — — — — — — —

Znáš-li kraj ten, kde tma s horkem zajde
bez trnů se růže červená,
a svou jilmu každý břečtan najde?
Tam, kde mutné vyschnou času řeky,
kde choť, sestra jedno znamená,
tam jsem tvá a ty můj po vše věky.“

Jak velkými rysy kreslen jest jako apokalyptické zjevení první díl sonetu 109.:

Aj, zde pode šírým nebem tvojím,
Slávo! s podivem a s velebou,
jednou nade Tatrou stolebcu,
druhou nohou nad Uralem stojím;
hvězdy plynou přede zrakem mojím
zem jak hrudu vidím pod sebou....

a v znělce hned následující mluví již věštec hotový:

Co z nás Slávů bude za sto roků?
Cože bude z celé Evropy?
Slávský život, na vzdor potopy,
rozšíří svých všudy meze kroků:

Vědy slavským potekou též žlabem,
kroj, zvyk i zpěv lidu našeho
bude modným nad Seinou i Labem!

Ne bez dojmutí čteme právě po letech místa taková. Zda zastarala? Sotva. Aspoň zkušenosti dob posledních mluví víc a více v prospěch básníkův. Však i sklenutí slovanského Pekla a Nebe jeví se — nechť tyto partie již ukazují osláblou ruku stárnoucího básníka — jednotlivosti pozoruhodné a velkolepé. Rys pravé velikosti šlehne najednou i mezi umdlévajícími již řádky, něco náhle obrovitého, opravdu velkolepého se objeví mezi divně znějícími slovy, v středu archaeologických i archaických podivnustek. A ještě po letech drahných v zalkání nad smrtí Jungmannovou čteme tuto jistě velkolepou apostrofu:

Ó ty prachu, hodný, aby máter
Sláva mohylu ti skupila
z Krkonošů, Uralu a Tater;
ó ty duchu! jehož ctnostmi všude
sídla nebes tak se zlidnila,
že již jiným sotvy místa zbude!

Velkost, skutečnou velkost nemůže nikdo upříti tomuto rozmachu orlích věru křídel!

Vedle mocné obraznosti, která vlastně tvoří, se hlásí hned silný cit. Ve šťastném obou sdružení leží hlavní moc umění Kollárova. Že ty dva faktoři, obraznost a cit, si drží u něho rovnováhu, že se vzájemně doplňují, vyváží místy i jeden dosti citelný jeho nedostatek — myslím epické plastiky. Kollár je bližší hudebníkovi než malíři a sochaři v svém díle a stopujeme-li stále tuto cestu, ozývá se v něm stavitel nejslaběji. Těch velkých jako Dante, kdo stáli příbuzni stejně všem uměnám, je ovšem po skrovnu ve všech literaturách. Byl to Schlosser, který ukázal k tomu, že první část Božské komedie (Peklo) je analogická k sochařství, druhá (Očistec) k malbě, třetí (Ráj) k hudbě a celek že ukazuje na velikého architekta. U Kollára převládá smysl hudební, jeho popisy nejsou nikdy široce rozvlněné, kreslí vše stručnými pouze údery štětce, ale jeho vřelý cit dělá z něho hudebníka. Nemyslím ani tak formálně na hudbu slova, jako spíš na vnitřní to vlnění, na tu skrytou hudbu duše, kterou nosí každý básník více méně v svém nitru. On vzbudí případné naladění ani ne tak volbou obrazu jako spíš jejich sledem nebo proti sobě postavením a city jeho splývají a rozcházejí se stejně jako vlny akkordů. Hned za vykresleným jako na rychlo obrazem přichvátá osobní cit básníkův a vyslovuje sám, co v čtenáři zajisté by se též ozvalo:

Jak muselo v tom by studené být k národu srdce,
jenž by tu slz jak nad kostmi milenky nelil.

Cit silný, mužný propukává u něho s vehemencí neobyčejnou hlavně v sonetech zpěvu III. týkajících se povšechných zájmů a otázek slovanských. V erotice je vždy jaksi skonejšený, víc elegický, po ztrátě brzy se těšící. Lze snadno souditi z toho, že láska k Slovanstvu a vlasti byla vždy u něho přece jen pružinou hlavní a specielně láska k dívce cit podružný, sekundérní. Ustoupí pak také brzy láska k dívce lásce k Slovanstvu docela. Ale přes to jsou i v prvních částech „Slávy dcery“ pravé perly české erotiky. Zná je každý, nebudu jich uváděti doslova. Možná dost, že kdyby stály zvlášť zcela pro sebe bez partie sonetů vlasteneckých a didaktických, že by působily ještě ohnivěji a mohutněji: takhle jsou trochu stísněny a vypadají mdlejší, skoro Petrarkovsky chladnější než prorocké výlevy hněvu a rozhorlení v sonetech ostatních částí následujících. Bylo vysloveno jméno Petrarkovo. Že měl na Kollára vliv, vycítil již bystrý Čelakovský v svém klassickém rozboru Slávy dcery. Mně zvlášť se zdá, že od Petrarky má Kollár někdy ono si pohrávání s myšlénkou erotickou a jakousi zálibu v koncepcích a kudrlinkách, vlastnosti, které jinak odporují jeho přísnosti a vážné monumentálnosti. Nemyslím ani ono nahodilé setkání se s Mínou v chrámu obdobné Petrarkově setkání se s Laurou, jako spíš podivně allegorisující a klassifikované tři věci, jež nutí básníka k smíchu s hněvem spojenému v sonetu 11. zpěvu I. Tak se mi zdá překrásný sonet 20.

Těžko říci ovšem, když se v krásy
zlaté na Tatrách den obléká...,

ryze Kollárovský, mocnými rysy nakreslený a silným stupňováním k účinu pádnému postupující:

Pohled její! o mlč nyní, vtipe,
srdce mluv, jak jeden jediný
střely, světy, bohy do mne sype.

ale hned následující 21. s tou hádankou, „proč jsou slávské tváře okrouhlé“, vyzní suše jako Petrarkovsky přistřižená, třeba dost vtipná hříčka. Sem patří i anakreontický sonet 33., v němž zaříká básník včely, aby nepopíchaly jeho milenku, 36., kde různé bohyně skládají dohromady krásu jejího těla, 40. o lásce vtipně filosofující, svými antithesami duchaplný:

Chladný oheň, smutek radostný,
sladká hořkost je a radost smutna;
milá rána, trávenina chutná,
žalost smíšená, smích žalostný,
zdravá nemoc, katan milostný,
rozkošný hrob a smrt neukrutná.

To je ryze Petrarkovské. Jak proti těmto sonetům je v své jednoduchosti právě silou citovou mocný na příklad sonet 86.

Oči! oči! modré, milostivé,
ó vy perly v květu rozvitém,
v nichž se zem i nebe s blankytem
jako v řece svítí zrcadlivé!

A jak zase až skoro titěrné detaily nakupil básník v sonetu 91., kde rozumuje, odkud vzal Mílek látku k slití ručky milenčiny; zde opět zaráží manýra ani ne více Petrarkovská, nýbrž přímo arkadistů italských z doby Mariniho. Myslím, že tyto věci byly velkému a v jádru seriosnímu duchu Kollárovu cizí a že zabloudily do erotické jeho poesie jen pod silným vlivem studia cizích vzorů, v jeho vlastní bytosti k nim rysů nenalézám.

Za to v sonetech zpěvů následujících není více takového drobení se citu v hříčky, zde jeden mocný akkord stíhá druhý, jsou to pravé věštecké hlasy nesoucí se z hlubin nitra tu rozbolněného, tu rozháraného, vždy silné ozvy jednotné individuality. U většiny se ku pouhým výlevům citovým druží v nich tony didaktické podávající

v úsečných, lapidárních větách velké životní pravdy, jakousi filosofii básníkovu, rady, pokyny, povznešení, horování. Zřídka se octne básník v nich na samém prahu pouhé retoriky neb suchého moralisování. Sem patří ony známé a hojně citované: Život jesti roven řece dravé (II. 8.), Pracuj každý s chutí usilovnou (II. 123.), Nepřipisuj svaté jméno vlasti (II. 124.), Slavie, ó Slavie, ty jméno (II. 138.), Všecko máme, věřte, moji drazi (II. 140.), Slávové vy ducha nesvorného (II. 141.) a jiné a jiné, jež každý z paměti znal za doby studií a na nichž by věru měla býti odchována mládež česká, jako se na odách Pariniho odchovává mládež italská.

V těchto sonetech se objevuje neobyčejná bohatost myšlénková, kterou vynikal Kollár nad všecky své současníky. A tato bohatost nebyla u něho jen plodem studií a vlastní, postupem let se kupící zkušenosti životní, nýbrž byla údělem jemu vrozeným, šla ruku v ruce s jeho obrazností a s jeho citem. Jak prof. Fr. Bílý ve své zajímavé studii „Jak Slávy dcera rostla“ ve Sborníku Kollárovském ukázal, šly tyto didaktické tony ruku v ruce s milostnými. Tak hned krásný sonet:

> Blaze, kdo si jeden čistý, smělý
> účel místo mnohých představí (III. 117.)

je hned z prvního vydání „Básní“ Kollárových, kdy ještě v jednotnou koncepci sceleny nebyly. Mohli bychom citovati i jiné na důkaz, že tato hojnost a bohatost myšlénková byla básnickému duchu Kollárovu vrozena a že nebyla dílem studia neb stářím se obyčejně dostavujícího rozumování. Byltě mu zajisté velké myšlénky stejně vnukány jako velké obrazy a velké city, a v této trojici fantasie, citu a rozumu vidím nezvratný důkaz geniálnosti původce „Slávy dcery“. Jisto jest, že žádný básník nehodil do národa tolik myšlének před vystoupením Jana Kollára. Idylické, nevinné rýmování Puchmajerů a Hněvkovských bylo v jádru svém neobyčejně chudičké a jednostranné. Polák, jediný básnický duch před Kollárem, byl více malířská vloha. Čelakovský nebyl ještě vykrystalisován a také Palacký a Šafařík záhy umlkli obrátivše se k studiím ryze vědeckým, a tak můžeme směle říci, že jest Jan Kollár náš první básník reflektivní, myšlénkový. Jeho básně mají vždy jádro, jsou těžké až na některé hříčky, o nichž jsme soudu svého netajili. Takové stravě nebyli zvyklí v Čechách a bylo třeba zase toho zápalu pro ideje Kollárem hlásané a také třeba sdružení dvou druhých jeho stěžejních básnických mohutností obraznosti a citu, aby poesie jeho myšlénková mohla si raziti cestu nejen do srdcí, nýbrž i do myslících hlav tehdejších vrstev. A poesie, která není pouhým výlevem citovým v lahodné formě anebo hříčkou slovní a rýmovou, je právě poesie moderní. Poesií myšlénkovou čelili Parini a Foscolo v Italii arkadickému klinkání, tou se zdvihl Byron nad ulízané sloky některých lakistů, tou přikryl Schiller chabé pokusy svých předchůdců: jeť tedy Kollár také prvním naším básníkem opravdu moderním; on učí mysliti svého čtenáře, neopájí jej pouze hudbou slova a rýmu, ale vlévá do srdce a mysli bohatou setbu zárodků myšlénkových, obraceje ducha k velkým cílům a snahám. Odtud chápeme potajný útok dobrého Hněvkovského, „že prý se sonety Kollárovy ani zpívati nedají“; odpověď na to by maně připomínati musila na slova, kterými odbyl hrdý Alfieri své nepřátele, vytýkající jeho verši tvrdost a nehudebnost, řka o vlastních slokách:

> „non son cantati
> saran pensati“,

nejsou zpívané, ale bude přemýšleno o nich.

Zbývá nám promluviti o posledním požadavku, jejž klademe na pravé, vskutku velké dílo básnické, o tom, aby velké myšlénky a vřelé city byly též tlumočeny uhlazenou, ano virtuosnou formou zevnější. Více než při kterémkoliv z minulých požadavků zde musíme býti spravedliví vůči době, v které básník žil, vůči stadiu rozvoje jazykového, v němž tento právě tkvěl, ano i vůči celému stupni dokonalosti a vyspělosti, na kterém se poesie v jeho době ocitla. Jiné je stanovisko soudu absolutního, ale v případě tomto bylo by stanovisko to křivdou vůči básníkovi i vůči jeho době. Vzpomínáme-li na to málo, co bylo před Kollárem v ohledu formálním, budeme spravedliví i k formě jeho. Ukázal jsem to jinde, ve sborníku Kollárovském, výlučně o formě Kollárově a resumuji zde své pozorování proto krátce. Kollár volil pro hlavní, základní část své skladby formu sonetu, formu, která v době jeho byla teprve v plénkách. Je to forma zajisté krásná, ale stejně těžká a komplikovaná. Žádá vytříbeného veršovce, ano mistra formy, má-li působiti plným a celým dojmem. Pro celý tvar a pochod básně Kollárovy hodí se ovšem výborně, jako se hodí stance Spencerova pro Byronova Childe-Harolda a jako se hodí volná sloka Puškinova pro Eugena Oněgina. Ale nezapírejme si, že forma ta je zároveň poutem a že vyžaduje co největší různosti v ovládání svém, aby se nestala na dlouho monotonní. Pro části básně, které mají splývati v jedno a tvořiti celek zamýšlený a promyšlený, rozhodně není, k tomu jest její sestra tercina daleko výhodnější. S těmito formálními věcmi má se to vždy jako se známým vejcem Kolumbovým; třeba, aby přišel genius a rozluštil je zázrakem. To se povedlo Dantovi. Znal také sonet, psal jich mnoho a překrásných, ale k své velebásni volil tercinu. Proč nevolil sonet, který tvoří podstatnou část jeho „Nového života“? To je právě tajemství genia. Nám je dnes lehce říci, forma terciny jest jako stvořena pro epopej visionářskou; Montimu bylo na př. hračkou jíti v stopách tohoto objevu, jak vidíme v nejedné jeho skladbě, ale udeřiti první na to pravé, toť onen Rhodus bájky. Kollár volil sonet pro svou putovní a reflektivní báseň zajisté s dobrým rozmyslem a trefně, ale proč právě volil sonet, který při všem chce býti pánem samostatným, každý pro sebe a těžko se spájí v řetěz, to je hádankou. Myslím, že ještě dřív, než na „Slávy dceru“ vůbec myslil, psal první ryze erotické básně a výlevy svého citu sonetem, i zde bude příklad a vliv Petrarkův rozhodující, později byl již ve jhu a ve vleku této formy a k vůli žádoucí jednotě zevnější se jí přidržel, ačkoliv později, zvláště ve dvou posledních zpěvech, kde musil nahrazovati vzlet archaelogií a poesii výpočtem jmen a dát, jistě tato forma více mu překážela než mu pomáhala a jej nesla. Jedno však vždy dobré bylo při těchto básních, t. j. skutečná škola, jíž tu sotva vzkříšený jazyk prodělal. Mluva posud těžká a toporná musila se probírati několikerým jhem a spřežením rýmů, byla energií a silou vůle neobyčejnou takřka vlita jako tekutý bronz v kadlub čtyřzvuku a trojzvuku neústupného a jednotvárně

skoro komandovaného. Ani změny rythmu trocheje v jamb, ani změny rýmu ženského v mužský si Kollár nedopřál, neúprosně provedl svůj sonet trochajský s ženskými východy v obkročných rýmech a s mužskými v středních až do konce. Chápeme to, chtěl míti aspoň *zevnější jednotu* své skladby a této obětoval místy i libozvuk i vkus. Provedl násilné trojzvuky a čtyřzvuky na svou dobu virtuosně. A co při tom padá na váhu, sáhl do pokladu jazykového rukou smělou, snad až někde příliš smělou. Ale i to je přirozené, v každém velkém tvůrci je vždy utajeno kus smělého novotáře a tvůrcem velkým bez odporu Kollár byl a logicky byl i novotářem. Mnoho se v jednotlivostech neujalo z jeho novot, ale celkový výtěžek jazykový jest ze „Slávy dcery“ na dobu svou překvapující. Toho „bujného oře“ mluvy naší, o kterém později tak krásně pěl Čelakovský, on skrotil rukou pevnou poháněje jej z lučin a pastvisk idylických svahů Tempe až k závratným výším Pindu i Sinaje. Že někdy v tomto letu se pod kopytem božského okřídlence odloupnul kus štěrku neb skaliska a prachem ztemil triumfální let jeho, jest v té době jen přirozeno a pochopitelno. Sám velký Goethe v jazyku za doby jeho tak vyspělém nepřál valně sonetu, vymlouvaje se, že rád prý řeže z celého dřeva a při sonetu prý musí někdy též klížit, a také jeho žeň sonetů je malá. V Babelu poesie, který vytyčil Viktor Hugo, jsou sotva tři, čtyři sonety, v době, kdy romantikové a parnassisté od Gautiera až k Sully Prudhommovi si pohrávali se sonetem jako kejklíř s hady: a hle, u nás, na samém prahu poesie nové, vystoupí básník se skladbou čítající sonetů hned několik set. To jest něco, čemu říkáme „tour de force“, co vzbuzuje překvapení, úžas a úctu.

Ocitli jsme se u konce svého pozorování. Výsledek jest patrný. Básnické dílo Kollárovo jest v svém způsobu velké vůbec a pro nás zvlášť významné a památné. *Obraznost, cit, myšlénka, celý kulturní názor a obzor ve formě na dobu svou virtuosní se tu spojují v celek hodný, aby vyplnil život celého poety a šlehl v život celého národa.* A obé se stalo, jak víme. Básnické dílo Kollárovo sice již své pravé poslání vykonalo, ale ukrytá v něm síla životní je tak veliká, že ono v nejkrásnějších partiích svých na pouhou raritu literárně historickou, na báseň antikvovanou ani sklesnouti nemůže. Chví se v něm srdce celého národa a toto jest nesmrtelné.

In memoriam.

Tiky naše zvony duní, zní a zní
v úsvitu ranním, v soumrak večerní,
těch věžních hodin tlukot kovový
zní v noc i den v tvuj poklid hrobový.

Dál budou zvony dunět přes tvůj rov,
rok, věky, — kdys však ztichne puklý kov
i hodiny; však čas nebude stát
a ty jen budeš spát a spát a spát.

A pokolení přejdou, roj a roj
a bude smích a pláč a skřek a boj
a bude život, smrt a ryk a tiš, —
ty budeš spát a tím se nezbudíš.

A aeony až přejdou, z nebes hvězd
prach zbude jen a tříšť, — co ti to jest?
Trub andělských až k soudu zazní ryk,
vstaneš jak ten, kdo beze snů spal mžik.

15. XI. 1893.

Matka.

Dánsky napsal J. P. *Jacobsen.*

V rozkošných sadech při starožitném paláci papežů v Avignonu stojí veranda, odkud otvírá se úchvatný pohled na Rhônu, na květnaté břehy Durance, na malebné okolní návrší, na svěží lučiny a větší část města.

Byl říjen.

V odpoledních hodinách jednoho dne usedly tu dvě dámy, přibyvší z dalekého severu, z Dánska. Ovdovělá paní Fönsová a její dcera Ellinor.

Ač tu prodlely již několik dnů a rozkošnou vyhlídku již seznaly, přece jakoby nemohly nabažiti se pohledu, jenž zrakům jich se tu skýtal. Seděly tu mlčky, zamyšleně vedle sebe, — každá ponořena ve své upomínky, jež si byly tak podobny a jež zrcadlily se v podobě bolu mladických zklamaných srdcí.

Ellinor milovala mladého muže a spoléhala na vzájemnou lásku jeho, — a on zatím vyvolil si jinou. Proč? — k čemu? čím mu ublížila? v čem se změnila? — či nebyla již tou, kterou byla ještě včera? A takové a podobné otázky opětovaly se co okamžik v mladé duši její. Matce nesvěřila se ani jediným slovem, co v duši její se dělo, ale ta — nesměla by býti matkou, aby neporozuměla svému dítěti. Proto byla ustavičně ve strachu o svoji dceru, a proto odjely z Dánska.

Cesta jich měla jediný pouze účel. Zapomenout.

Jen letmo pohlédla matka na dceru a uhodla, kde se svými myšlénkami zase dlí, jen nepozorovaně a mžikem oka ohlédla se na bělounké, průzračné ručky její, jež občas chvěly se jako ruce nemocného zimnicí, na namodralé žíly na spáncích bledých a věděla, co se děje.

Bylo jí tak líto její malé dcery, a tak ráda by ji přivinula na svoje mateřská ňádra, aby ji zulíbala, aby ji zadýchala všemi výrazy útěchy, jež jen milující matka vymysliti může. Avšak věděla, že na světě jistý bol, jenž v hlubinách duše, v úkrytu musí zemříti, a jenž nedá se ztlumiti ústy těšitelky, byť i matka sama to byla,

bála se, že by dceři ublížila, kdyby usnadnila jí cestu k důvěře. Nechtěla, aby Ellinor musila se před ní zarditi, nechtěla nahlížeti do posvátných záhybů jejího srdce, jež jiným mají zůstati věčně zastřeny . . .

Jednou — to bylo před mnohými dávnými lety, kdy ona sama byla takým osmnáctiletým děvčetem, milovala také. S celou silou mladé dívčí duše, s každou nadějí, s každou myšlénkou. A mělo se státi jinak. On neměl ničeho než svou věrnost a lásku, jež měla býti těžce zkoušena nekonečnou dlouhou dobou zasnoubení, a v rodině její byly poměry, jež nedaly čekati. Vzala si toho, koho jí dali a kdo byl pánem nad těmi poměry. Vdala se. Pak přišly děti. Syn Tage, jenž tu byl spolu v Avignonu, a dcera Ellinor, jež tu vedle ní seděla. A vše bylo snazší, než se z počátku myslilo. Osm roků to trvalo, pak zemřel muž a ona jej oplakala s celou upřímností srdce, neboť během roků naučila se milovati tu jemnou, šlechetnou povahu svého muže, jenž s napjatou, egoistickou, skoro chorobnou láskou vše to ctil, co patřilo jí a její rodině a příbuzenstvu a jenž před celým velikým světem jedině o to pečoval, co ona chtěla. O nic jiného. Po smrti svého chotě žila téměř výhradně svým dětem, avšak neuzavřela se s nimi, účastnila se ve všem společenského života, jak u mladé, zámožné vdovy přirozeno. A nyní byl její syn v jedenadvacátém roce a jí chybělo do čtyřicítky již jen několik dní. Byla však dosud krásná, ani jediný vlas nebyl dotknut šedým stářím, ani jediné vrásky kolem velkých mužných očí a postava její hbitá, štíhlá, tvary plné, kypré.

Úsměv jejích hluboce vykrojených rtů oplýval sladkostí, báječná mladost, náruživost jejích tmavých očí upoutala každého, pohled jich zjednal jí rázem úctu neobmezenou.

„Tady přichází jistě Tage," pravila ku své zadumané dceři, zaslechnuvši za blízkým křovím smích a hovor v dánštině.

Ellinor se vzchopila, vzpamatovala.

Byl to Tage. Přicházel s Kastagerem, velkoobchodníkem z Kodaně, za nimi sestra Kastagerova a jeho dcera. Paní Kastagerová je nemocna, leží v hôtelu.

Paní Fönsová s dcerou ustoupily poněkud na lávce, aby poskytly místa oběma damám. Páni chvíli vedli konversaci v stoje, pak přilákáni blízkou polní ohradní zdí kamennou, odkud čarokrásný pohled na okolí, zašli tam, usedli a rozhovořili se nenuceně.

„Hallo!" zvolal Tage a tleskal dlaněmi na své napnuté bílé spodky, „podívejte se tamhle!"

Podívali se tam.

Na blízké silnici vyvstal hrozný mrak prachu, nad ním se vznášel lehounký tmavý plášť a mezi prachem bylo lze rozeznati koně. „To je ten Angličan, o němž jsem vám vyprávěl. Nedávno přibyl. Viděli jste již někoho takto jezdit na koni? Ten chlap mne upomíná na Indiány kmene Gauchos."

„Mazeppa!" dodal pan Kastager.

Jezdec zmizel.

Vstali všickni a chystali se na cestu, k návratu do hôtelu.

Kastagerovi sešli se s Fönsovými v Belfortu, a poněvadž cestovali týmže směrem, jižní Francií na Rivieru, jeli pospolu. A zde v Avignonu zdrželi se obě rodiny. Velkoobchodník přerušil zde cestu proto, že choť jeho stižena zbouřením srdeční choroby, a paní Fönsová k vůli dceři, že potřebovala nutně odpočinku.

Tage byl vzrušen zdejším životem, neboť den ode dne zapouštěla hlubší kořeny v srdci jeho láska k hezounké dceři Kastagerových, Idě, ale paní Fönsová nebyla příliš potěšena touto známostí. Tage byl nad své stáří vyvinut a všemi dobrými vlastnostmi nadán, ale jaký spěch k zasnoubení? A pak tihle Kastagerovi! — Ida byla roztomilá, malá dívka, matka její pak dáma nad obyčej vzdělaná, pocházející ze staroslavné rodiny, — velkoobchodník sám byl rázný, bohatý a dobrý, ale jakýsi nádech směšnosti spočíval v jeho chování a lidé nepozorovaně se usmívali, ušklebovali, byla-li řeč o Kastagerovi. Byl totiž příliš ohnivý, všemu divil se neobyčejnými výrazy a gesty, byl příliš upřímný, neobvykle sdílný, spřátelil se v okamžiku i se sluhy hôtelu, hovořil tonem, jakoby se vadil. — proto ty posměšky lidí. A paní Fönsová byla dáma vážná, příliš diskretní, proto nemohla spřáteliti se s myšlénkou, aby Tage byl zetěm člověka, o němž se hovoří jen s posměšnými poznámkami a vtipy, a proto chovala se k rodině Kastagerově zdrženlivě, poněkud chladně, což syn její Tage tak těžce nesl.

* *
*

Druhého dne vyšel Tage prohlídnout si s matkou malé městské museum. Vrata byla dokořán, ale dvéře ku sbírkám uzavřeny. Všecko zvonění a klepání bylo marno. Zašli tedy do vlhkého dvora a prohlíželi si, co tu kolem zdi nastavěno. Římské náhrobky, úlomky sarkofagů, bezhlavé sochy, dva obratle velryby, hlavice sloupů a různé architektonické detaily.

Na všem znatelno, že tu nedávno činně působila štětka zedníkova.

Zase se vrátili.

Tage šel po schodech vzhůru se podívat, zastihne-li tu lidi, a paní Fönsová zatím volně přecházela v polootevřené chodbě.

Na konci chodby vynořila se mužná, skoro junácká postava, vysoký pán s vousy až na prsa a s tvářemi do hněda opálenými. Držel v ruce cestovní knížku a ohlížel se na všecky strany.

Paní Fönsová si vzpomněla hned na onoho Angličana, jenž včera — — —

„Promiňte, madame — —" počal hned, sotva ji spatřil, a sejmul klobouk.

„Jsem zde cizinkou," odvětila, „a zdá se, že nikdo tu není doma. Můj syn běžel nahoru — —"

Tato krátká konversace vedena francouzsky.

V té chvíli se vrátil Tage. „Byl jsem všude, prohledal každý kout, — ani kočky tu není." To pravil matce jazykem mateřským.

„Pozoruji," pravil Angličan dánsky, že mám potěšení setkati se svými krajany."

Znovu uctivě pozdravil a ustoupil několik kroků zpět, aby dal jen na jevo, že nechce býti dalším nepovolaným svědkem jich rozmluvy. Ale najednou postoupil zase ku předu jako dříve. „Je to možno, že milostivá paní a já jsme dávnými známými?"

„Emil Thorbrögger?" zvolala překvapena a podávala mu ruku.

Uchopil ji. „Ano, jsem to já!" zvolal vesele, „rovněž vy jste to!"

Div mu nevytryskly slzy z očí.

Paní Fönsová představila svého syna.

Tage neslyšel jakživ o tomto jménu, ale na to nemyslil dále; jen tomu se divil, že z „Indiána kmene Gauchos" vyloupnul se Dán. Pak nastala dlouhá pausa. A poněvadž někdo musil už něco říci, povídal Tage: „Ještě včera jsem myslil, že jste Indián kmene Gauchos. Ti jsou nejlepšími jezdci na světě."

„Nu," pravil Thorbrögger, „příliš jste se neodchýlil od pravdy, poněvadž jsem žil jedenadvacet let v preriích La Platy a za ten čas skutečně více jsem byl na koni než na zemi."

A zdali prý se vrátil nyní na dlouho do Evropy?

Ano, prodal prý tam své statky a stáda a přišel se podívat na starou Evropu; na starou vlast, ale vše prý se zdá mu býti tu nudným, tak že často z dlouhé chvíle podniká daleké cesty.

Snad prý se mu stýská po preriích?

Ne, po místech a zemích se mu nikdy nezastesklo, — je to jen denní práce, již tu postrádá.

Tak si povídali ještě chvíli. V tom přiběhl kustos musea, upocen a sotva dýchaje, v náručí několik hlávek zelí a otýpky řekve v rukách. Byl v trhu. Prosil za odpuštění. Hodil vše do kouta a vpustil panstvo do malé pochmurné sbírky obrazů, kde všimli si jen bouřných mraků a černých vln starého Verneta — jinak lhostejně jen těkali po malbách a pilně si vyprávěli jednotlivé episody svého života — od těch dob, kdy se rozloučili.

Neboť to byl on, jejž milovala v mládí a jejž musila opustiti a vdáti se za jiného. A v následujících dnech, kdy často se scházeli a kde druzí v uznání, že tak staří přátelé mají velmi mnoho si vyprávěti, o samotě je nechávali — v těch dnech seznali oba, že — ač oba velmi, velmi se změnili, srdce jich na nic nezapomněla.

On snad první učinil ten objev, neboť celá její nejistota mládí, její sentimentálnost a elegická touha snesla se znovu do duše jeho a on trpěl nevýslovně. Dospělý muž vzpíral se, maje pozbyti najednou klidu života, jehož nabyl jen dlouhým časem hrozným zapomenutím.

Ona se necítila omladlou, ale seznala, že v duši její znovu vytrysknul násilím a zoufalstvím uzavřený pramen slz. A bylo to štěstí, slast, ulehčení, že mohla se tak vyplakati. Vždyť konečně slza je taky pocitem mladosti.

* * *

Jednoho večera byla paní Fönsová sama doma. Ellinor odešla brzy spat a Tage byl s Kastagerovými v divadle. Seděla v nudném pokoji hótelu pohřížena ve sny, jež dovede vyvolati mdlé světlo svící v opuštěné komnatě. Ani knihy neměla po ruce a — teprve za hodinu bude po představení v divadle. Přecházela sem a tam, pak stanula před zrcadlem a upravila si vlasy. Hodlala sejíti do čítárny a prohlídnout si illustrované časopisy. V tu dobu tam beztoho bývá prázdno.

Přehodila velký černý krajkový závoj a šla.

Vskutku tam bylo prázdno.

Malá, útulná, nábytkem až skoro přeplněná čítárna byla osvětlena jasně šesti velkými plynovými plameny. Vedro tu bylo a vzduch suchý, dusivý.

Závoj odhodila na ramena. Časopisy na stolech, desky s velikými zlacenými písmenami, prázdné sametové pohovky, pravidelné čtverce koberců, jednotvárné řasy záclon — vše bylo mrtvo, němo, jen plynové plameny hvízdaly v táhlém smutném tónu.

Usedla ke stolu a počala obraceti listy časopisu, jenž nejdříve jí přišel k ruce. Za chvíli spatřila mezi dveřmi Thorbröggera.

Vyměnili několik slov; ale poněvadž se zdálo, že je příliš zaujata illustracemi, vzal Thorbrögger také nějaký časopis a počal zvolna obraceti list za listem. Ale obsah listu mnoho ho nezajímal, neboť když paní Fönsová zvedla oči po chvíli, potkala se s jeho zrakem, jenž pátravě na ni byl upřen, jakoby hodlal počíti rozhovor. Na rtech jeho spočíval odhodlaný výraz, jenž jí určitě naznačoval, jakého druhu byl by hovor, tak že se zarděla a jakoby chtěla zabrániti těm tušeným slovům, podávala mu přes plochu stolu časopis svůj s obrazem, na němž znázorněni jezdci v amerických pampách, jak vrhají lano na divoké buvoly.

Usmál se a chtěl udělat nějaký vtip na naivního umělce, jenž si takto představuje umění vrhání lassa, bylo to tak snadné, mohl mluviti ze svojí zkušenosti — ale odložil časopis negalantně stranou, nahnul se ke stolu a pravil: „Stále a stále na vás myslím od té chvíle, co jsme se setkali, tak často na vás myslím, jako tehda v Dánsku a v Americe. A já vás vždycky tak vroucně miloval, a kdybyste byla nyní moji — vy nemůžete pochopiti, co by to bylo pro mne, když byste ke mně se vrátila, — vy, která po tolik roků byla mi odňata."

Chvíli mlčel, pak vstal a přistoupil blíže k ní.

„Promluvte přece aspoň slovo. Mluvím k vám jako k tlumočníku, jenž to má opět sděliti jinému — svému srdci. Vždyť já nevím — odpusťte, já nedovedu nalézti lepších slov" — —

A klesnul vedle ní na pohovku: „Smiluj se, Paulo!"

„Nic na světě nebude nás déle odlučovati," a podala mu ruku. „Ať se stane cokoliv, já mám právo jedenou cítiti se šťastnou, jednou žíti dle svého srdce, žíti dle své touhy a svých snů. Nikdy jsem nebyla malomyslnou. Proto, že štěstí nikdy nepřišlo ke mně, nedomnívala jsem se, že svět je pln útrap a povinností. Však jsem věděla, že jsou také šťastní lidé na světě."

Mlčky políbil její ruku.

„Vím," pravila smutně, „že ti, kteří mne nejmírněji posuzují, budou mi přáti štěstí, že jsem tebou zbožňována, ale budou chtít, aby mi to postačilo."

„Ale mně to nepostačí a nemáš práva mne takto odpuzovati."

„Ne, — ne!"

Vstala a odebrala se nahoru. Ellinor spala. Paní Fönsová usedla u její postele a zadívala se na své dítě, jehož tahy ve bledé tváři sotva byly znatelny v žlutavém světle noční lampy. K vůli Ellinoře musili se tu zdržeti. Za několik dní byli by se rozloučili s Thorbröggerem a odjeli by sami dál — do Nizzy. Celou zimu chtěla tu matka prožíti, jen aby Ellinor nabyla zdraví a zapomněla.

Ale ráno poví dětem paní Fönsová, co se přihodilo a k čemu se odhodlala. Ať už vyslechnou zprávu její jakkoliv, — ale jí bylo nemožno, aby den co den s nimi žila a nepověděla jim tajemství své duše. Nastane snad rozloučení. Jaké to rozloučení bude, to záviseti bude od jich úsudku. (Dokončení.)

Mezi lidmi.

Známé postavy. Napsal Karel V. Rais.

II.

V kuchyňské vůni.

(Dokončení.)

Ustrnut chvilku patřil jsem upjatě na ty zavřené dvéře.

Tak dcera — páně správcova dcera — kde bych si byl pomyslil! Taková je zmučená, zbědovaná a — jí z Nanina talíře. Což jí v kuchyni neviděli, a nevěděl pan Pekárek, že tu má dceru, aby ji pozval k obědu? Že se neptala, koho smí mít ráda — nevídáno, blahobytník, jako pan Pekárek, zazobaný panský správce na pensi, má jistě tolik, že by nadobro mohl pomoci. Ale což, má-li ta Pavli muže ničemu, jenž probil ženino jmění a nyní za všecko ještě ji trýzní? tázal jsem se sám sebe.

Povinností rodičů bylo by, aby se jí ujali, je to jejich dítě a soudím-li dle dojmu, který na mne učinila, není zlá.

Snad muže opustiti nechce a z lásky k němu snáší raději všecka muka, kterých jí drahá ruka připravuje? Snad — snad! Ale tím větší by s ní měly míti útrpnost, i kdyby starý byl sebe větší paličák, je tu matka, je tu sestra jediná!

A zase jsem Pavli viděl, jak stála na těch schodech opřena o stěnu, Nanin oběd držíc v ruce . . .

Do těch myšlének ozýval se mi pravidelný vrzot bot ve vedlejším pokoji. Ten se tam prochází, aby se mu lépe večeřelo! Tlapě měkce, jakoby se smekal, hlavičku má jako v záři, a bílá kulatá ruka hladí si hrdlo hebké, bílé, kypré . . .

Divní lidé!

V následujících dnech ze stupňované zvědavosti několikráte zavadil jsem před Nany o vdanou dceru správcovu, ale shrbená stařena byla zase na kolik zámků, jedva že zabublala: „To je těžko povídat!“ nebo „I člověk lidem kolikrát ani nerozumí!“ Pochopoval jsem ji a nechtěl jsem' zbytečně mučit.

Je rodině věrna a nechce vynášet; tenkráte večer byla lítostí tak rozechvěna, že musila si aspoň trochu ulevit, a tu vybuchlo těch několik slov . . .

Bylo nedělní odpoledne červnové, odpoledne parné, kdy se nad Prahou klene světlemodrá obloha, a žhavé slunce srší do stěn činžáků, kdy je v ulicích suché dusno, země i kámen sálají, ale člověka láká to přece ven — ven — ačkoliv ví, že lépe je v tichu stěn, nežli mezi zpocenými davy na prášivých chodnících a silnicích, než v tlačenicích a ryku na drahách, v pekelných pecích železničních vozů.

Po třetí hodině vyšel jsem si směrem ke Stromovce. I na hlavních třídách bylo placho, lidé chodili jako po výprasku, činžáky, osvícené stejně mdlým, bledě žlutým světlem, činily dojem znavenosti, ale od Josefského náměstí k mostu bylo lidstva jako much v síních i světnicích venkovských hospodářství. Letná byla samá zelená kudrna, z nichž probleskovaly zlaté i sněhové krůpěje květné, kanoucí mezi listovím čilimníku. Křoviska na vltavském břehu choulila listy, jakoby spala, hlaď Vltavy sršela bílým žárem odrážejících se paprsků slunečných, a v pozadí svítily luhy a pole, s bílými domky a vypjatým chrámečkem Proseckým uprostřed.

Po silnici drněly kočáry zdvihajíce celá mračna prachu, po chodnících táhla se pestrá vlna bzučících davů; táhla se líně a houpala se, jakoby v tom mdlém žáru nemohla dál.

V tom pruhu lidstva dohonil jsem Pavli, již jsem poznal dle toho šedého, dlouhého pláště, vyrudlých stuh, jenž rozepjat visel na ní jako na věšáku, dle nízkého, černého klobouku, zdobeného vybledlými pentlemi a schlíplými květy, dle celé zubožené postavy, kulatých zad, širokých boků, i dle světlých vlasů, jež se jí v týle třpytily. Muž šel s ní, a mezi sebou vedli dvě holčičky, jednu as pětiletou, druhou snad o dva roky mladší — kolébala se jako kačátko. Měly čisté vyprané a vyžehlené kartonové šatečky, bílé kloboučky z hrubé, laciné slámy, ozdobené pouhou bílou, širokou pentlí. Otec byl vysoký, kostnatý, ale skleslých ramen, vysedlých kyčlí a šat jeho budil tytéž myšlénky jako ženin.

Ti manželé byli jako dva stromy, ne staré, na kterých však je patrno, že scházejí, zvolna usýchají, a vedle děvčátek byli jako uprášeni, pavučinkami opleteni. Opodál slyšel jsem žvatlot dětí jejich, ale rodiče pohybovali se jako stroje, oči upírali v před do mrtvého, prašného vzduchu.

Později spatřil jsem je v zahradní restauraci na počátku Královské obory; seděli stranou pod kaštánkem, jenž ani stolu plně nestínil.

Na modrém ubruse stála jediná sklenice piva a Pavli z košíčka podílela děti krajíčky buchet. Otec, pravou páž maje ležeti na stole, pozoroval, jak se drobná ústka činila. Byl také světlovlasý, pěkného, kučeravého plnovousu, velkých očí, jež byly mezi lícními kostmi hluboce potopeny.

Pokud jsem pozoroval, bylo také to pivo nalito vlastně jen k vůli dětem: zvláště menší v malé chvilce několikráte volala „bumbů“.

Lákal mne ten obrázek, byl bych s chutí přisedl k nim, ale bál jsem se rušiti rodinný čtverlístek, jenž vyšel si také, aby užil nedělního odpůldne v pražské přírodě . . .

Večer povídal jsem Nany: „Viděl jsem Pavli s ním i s dětmi —“

Zrovna ožívla.

„Viděl!“ vyhrkla radostně, ale hned opět se zasmušila a dodala: „Chudáci!“

„Mají děti jako andělíčky, a má se to k světu,“ pokračoval jsem.

Neodpověděla, ale zástěrou utírala si tváře; utírala je hezkou chvíli, pořád jakoby nemohla a nemohla prohlédnouti.

„On je něčím u banky,“ šeptala, nakloněvši se ke stolu, „ale něčím tuze maličkým — je tam zle — no, vždyť je viděli. On býval u nás na panství kancelářským

a byl to človíček jako sluníčko veselý. Kdež pak teď — to už není on! Škádlili se s Pavlí, škádlili, ale kdo pak by si byl pomyslil — až bylo u nás dopuštění boží. Starý byl by jináč nechtěl ani slyšet, ale nebyla pomoc. Tenkrát měl ještě všecku moc v rukou a sehnal Konvalinovi — to je jako mladý — místo v cukrovaru v kanceláři — ale to bylo všecko, jináč ho ani vidět nechtěl. Mladí se odstěhovali a k nám nesměli páchnout. Náš šel brzy potom na tu pensi a odstěhoval se sem. Ale cukrovar za nějaké dva roky koupil žid, mladého pustil a tak to s nimi začalo zle. Mají toho teď, myslím, že to není pro život ani pro smrt!"

„Věna nedostala?"

„Mnoho ne, to vědí, ze zlosti! Ale to už je všecko pryč — no, darmo povídat, zůstávají až tam Na Františku."

Vzpomněl jsem si na úzké uličky kolem Anežského kláštera, na šeré, bídné příbytky pražské chudiny, a přejela mne zima.

„Vy tam chodíváte?"

„Málo, tuze málo —" a nahnuvši se mi až k uchu šeptala: „To nesmí žádný vědět!"

„Nejste příbuzná?"

Zavrtěvši hlavou zadívala se do okna a povídala smutně: „Jen jsem tu Pavli chovávala —" a hned zase jí ty slzy vypluly.

„Z jeho strany mu nepomohou?"

„Rodiče nemá a ostatní je chudoba — proto musel ze studií a chytil se u nás. To je, co také starého zlobilo. ‚Takhle se mi odměnil za všecko, žebrota!' říkával."

„A již nepomůže?"

Stařena dvakráte prudce mávla rukou.

„Ženské taky ne?"

„I naše paní byla taky z chudoby a jaktěživa tady nic neplatila, jen se tak ploužila, celá už od něho ukřičená, a Kcharolin? No, je starší, nevdala se, a taková potom zatvrdne a má jen sebe na mysli. Ale prosímich —" a Nany zdvihla sepjaté ruce, abych jen nic nepovídal.

Jak jednoduchá historie, myslil jsem si, tisíce a tisíce podobných je v tom zápasu, kterému se říká život! Nikdo si jich nevšimne, kdyby je někdo napsal a vytiskl, čtenář zklamán odhodil by knihu, protože toho má kolem sebe po krk.

„Kdyby věděli, jaký to byl párek lidí," přinášejíc čerstvou vodu, Nany ještě zálibně šeptala a toužně zahleděla se do okna, jakoby za tou zelení květin viděla blede obrazy z milé minulosti. Potom rozhlédla se pokojem a nadobro šla ke dveřím; ale nevyšla hned, stojíc odvrácena, ještě utírala si oči.

„Poslouchejte, Nany," pravil jsem přitlumeně, přistupuje až k ní, „že vy jim dáte poslední?"

„I co jich napadá — co jich, tohle napadá!" prudce zachraptěla, ale hned přidala měkce: „Prosímich, jen nic neříkaj — a dej jim Pánbůh dobrou noc!"

Dveře zaklaply a šustot Naniných rozšlapaných bačkor zanikal.

Párek lidí — a měli se rádi. Mají-li se rádi dosud? Zajisté že mají, ale nenapadlo-li jim kolikrát oběma: ‚Kdybych já byl tohle věděl —', ‚Kdybych to byla tušila —'. Když jde nouze do domu, jde láska z domu... Jaká láska při tomto těžkém životě, kdy pro starostí není kdy na objetí, kdy polibky jsou suché, vyprahlé, kdy není času ani nálady na vřelé slůvko? Stačí-li láska, i kdyby byla sebe větší, pro takový život? V knihách snad — ale v pravdě sotva...

Byli pěkný párek lidí, hodní byli, rádi se měli, jako sluníčko se smáli — a teď jsou ty ztýrané tváře plny mdloby, znavení, útrap...

Když se tak tajně milovali, na tuto budoucnost ani pomysliti neuměli.

Znova a znova vyhupoval se mi v duchu obraz, jak šli po tom sálavém chodníku na nedělní výlet — zvolna, němě, oči majíce upřeny v mrtvý vzduch, oděni do sešlých, vyrudlých šatů...

Od té doby nemohl jsem se té slečně Kcharolin, sametových lící a vyklenutých prsou, podívati do tváře. Žárlívala bezpochyby na sestřinu mladost, na svěží tvář, ale byť byla u starých pro ty vdavky na sestru přikládala, jsem přesvědčen, že jí tenkráte záviděla. Vznáší se teď sama v těch oblacích kuchyňské vůně, je čím dále linější a stará se, aby v tom blahobytu byla i po smrti rodičův — jisté že jen proto je tak bezcitná, vždyť záviděti nemá již proč. Či snad přece ano? Závidí i nyní, že se Pavli vdala? —

Příští neděle na místě odpoledního výletu běžel jsem si domů pospat. Na ulicích bylo zas to mrtvé dusno, plné vybřátého prachu, jenž lepil se na rty a vnikal do úst.

Vůní, jež plyne z mladé pečené husičky s okurkovým salátem, vyběhl jsem do svého pokoje a shodiv kabát, natáhl jsem se na pohovce.

Byl tu chládeček lahodně konejšící.

Chvíli v myšlénkách zíral jsem upřeně ke stropu, ale pomalu počaly se oči zavírati, a tělo zapadalo do sladké mdloby. Pod čelem začal jemninký, jednotvárný ševel, z něhož jako z mlhy počaly se nořiti šeré obrázky.

Začalo se mi zdáti — — ale v tom do toho klidu zaryl vrzot dveří v sousedním pokoji, a znova otevřel jsem oči, nedávno přivřené.

Ještě jsem si ani plně neuvědomil, kde vlastně jsem a co se stalo, když ze sousedstva slyšel jsem jemný ženský hlas, jehož slov jsem však nepochytil.

„Na — na, už zas lezeš?"

Ta slova vyjela z úst pana Pekárka a slabika po slabice zněla, jako když kámen žbluňká do vody.

Slabý hlas ženský odpovídal.

„Ist das verfluchtes Leben — jen jsem začal dřímat, mám po spaní!"

Hlásek mlčel, ale za to stůl zarachotil o podlahu a pohovka praštěla — patrně se pan správec posadil.

„No, co stojíš? Neříkal jsem ti už kolikrát, abys nám dala pokoj? Dostala's, co's chtěla, tak co chceš ještě? Hodili jste všecko do větru, jděte sbírat."

Z odpovědi vzlykavým ženským hlasem vyrozuměl jsem jen slova „nad těmi dětmi", jež byla pronesena prorývavěji.

„Teď mi tu nebreč — má vina to není — ať se stará — nosili jste hlavu vzhůru, jako byste nebe chtěli prorazit. Staral jsem se dost, ale hezky jsi se mi odměnila, teď chci mít pokoj — bin schon a alter Mann. Balamutil tě a myslil na tátovu kapsu — co mi tě sem ještě bude posílat s takovou!"

Celá ta páně správcova řeč byla roztrhána po slovech; v duchu jsem jej viděl, jak je vyráží, polyká sliny a jazykem olizuje vyprahlé rty.

„To neříkaj', tati, ten by radši umřel, než by mne poslal, šla jsem sama!"

„Na — na — na,“ a správce se křečovitě smál, „vždyť to povídám: hlavu pořád u samého nebe a v kapse nic.“

„Vždyť ho nemůžou ani vidět —“

„Nemůžu — nemůžu — a dej mi pokoj, co je nám pořád po nějakém takovém —“ při tom slyšel jsem správcovy vrzající boty, a již dvéře do salonku zapráskly.

Chvilku bylo úplné ticho; potom zašumělo několik lehkých kroků a dvéře do kuchyně vrzly.

Povstav, šel jsem k otevřenému oknu a zíral do ulice. Slunce odráželo se v protějších modravých oknech, jež jiskřila; šedivá střecha prahla ve žhavé záři a vzduch se nad ní tetelil.

Po chodníku počaly se trousiti prvé hloučky, spěchající na vycházky z bran . . .

Pavli vyšla z domu po hodné chvíli; ač bylo vedro, měla zase ten šedivý plášť, jenž od boků volně jí visel, na hlavě tmavý, nízký šlamáček s vyrudlou stuhou a schlíplými květy.

Vlekla se volně a chvilkami vznášela ruku k očím.

Dvě bujné služky potkavše ji, obrátily se za ní a hledíce na smutný ústroj její přitlumeně se smály . . .

Nany byla večer jako mrak; belhala se ohnutější než jindy a hlavy nepovznesla.

Když mi přinesla piva, ptal jsem se jí: „Byla tu Pavli, že?“

Odestýlajíc, jenom zabručela.

„Slyšel jsem to,“ povídal jsem jí polohlasně.

Rychle přihnala se ke stolu a plna hněvu šeptem hubovala: „V kuchyni taky! Ta“ — a Nani zdvihla hlavu k týlu, naznačujíc tak Kcharolin — „jí povídala, že chodí do domu jen dělat ostudu. Ale už jsem se taky ozvala!“ a stará žena, jako bych já jí byl ublížil, rychle, bez pozdravu odešla z pokoje.

Vře to v ní, vře! myslil jsem si. Cizí je ta žena, ale má Pavli ráda. — Snad ji ostatní mají rádi taky, avšak u té stařeny není hněvu, ale hluboký soucit, který je u nich záští k tomu ‚vetřelci‘ nadobro zatlačen. — —

Ke konci července dostal jsem čtyřnedělní dovolenou, jež měla počíti prvým srpnem.

V posledních dnech pobytu svého v Praze jednou poobědovav, přelétal jsem čerstvý, tiskařskou černí ještě čpící odpoledník. Hledě do lokálek, nad následující všecek jsem se zachvěl:

Sebevražda. Služebnictvo …ých lázní poplašila dnes ráno střelná rána, zahouknuvší v jedné kabině. Když dvéře násilně byly otevřeny, naskytl se děsný obraz: Na podlaze ležel muž asi pětatřicetiletý; byl úplně ustrojen a v pravém spánku měl tmavou, malou ránu, slabě krvácející. Byl již mrtev. Právě se nám oznamuje, že v sebevrahovi poznán byl bankovní diurnista K., bydlící Na Františku. Rodinné poměry dohnaly ho k zoufalství; v kapse nebožtíkově nalezen byl dopis, adresovaný manželce. Mrtvola odnesena do českého ústavu pathologického. —

Lokálka, jíž podobných možno do roka čísti velkou řadu; přelétujeme je očima bez zájmu, bez pohnutí . . .

Chvátal jsem domů; hřmotně přecházel jsem pokojem, ale u správců bylo ticho. Ani Nany jsem nespatřil.

Ale večer, sotvaže přišla do pokoje, nervósně lomila rukama, chytala se za čelo a na tváři měla slzy.

Tedy jsem se nemýlil . . .

„Už jsem to četl,“ pravil jsem po chvíli.

„Dali jí peníze, ale víc si nikdo nevšímá; sháněly jsme pohřeb samy dvě i s dětmi. Kriste Ježíši, Kriste Ježíši, to je neštěstí,“ a šeplavá slova se jí v dušeném pláči rozplývala.

„Co pak to Pavli napsal?“

Nany několikráte mávla rukou.

„Co napsal — tomu člověk rozumí!“ šeplala. Už to prý dlouho nosil v hlavě, protože viděl, že je všecko marno a že jim jináč nepomůže. Myslil si, že když snad on nebude na překážku, doma se jich přece ujmou. Takový to byl člověk dobrý, ale za mák štěstí neměl —“ a prsa staré ženy se křečovitě chvěla.

„A ujmou se?“

Pokrčila rameny.

„Teď to máš — tady ho vidíš — povídal jí starý; mohla's pěkně sedět doma, nežli tak se vdát, mít všeho, teď nemáš nic, jen ty dvě děti a třetí na cestě! —

Byl jsem taky na Volšanech, ale jen zpozdálí díval jsem se na truchlivý děj. Paní Pekárková s Kcharolin přišly také, Kcharolin vystrojena jako kněžna.

Stará Nany měla na starosti obě děvčátka, ale při tom nešťastné Pavli nespustila s očí, stále ji napomínala, aby se pamatovala.

Když odcházely od hrobu, ujala se děvčátek paní Pekárková, Pavli Kcharolin, a Nany tuze ohnuta, na žádného již nehledíc, uháněla napřed . . .

Když jsem se následujícího dne před odjezdem svým u Pekárků byl poroučet, neočekávaně dostal jsem výpověď.

„Škoda, pěkně jsme tu byli vedle sebe, ale budu to potřebovat,“ zvěstoval mi pan Pekárek.

Užuž chtěl jsem se optati: „Snad paní dcera se přistěhuje?“ ale potlačil jsem tu zvědavost.

„Člověk má na tom světě samou radost — samou radost — jenom ne pokoj —“ hladě si rozhalené, růžové hrdlo, tleskavě huboval, až se mu bílé vločky kolem lesklého čela třepotaly . . .

Ty dvě seděly v kuchyni jako tenkráte, když poprvé jsem přišel, a po pozdravu sotva zakuňkly. —

Po prázdninách vstoupil jsem do toho domu naposledy, abych odstěhoval svůj potulný kufr a bednu. Kouzelný oblak šťavnaté, přikyslé, kořenaté vůně hned v průjezdě pojímal mne do svých vln.

Pokoj měl již nové obyvatele — Pavli s dětmi. Mladá vdova, oděná jen po domácku, ale pěkně, před oknem šila, rusovlásky batolily se na podlaze u dětských vážek a krámku.

Nany vychvátala za mnou až se schodů.

„Tak si je vzali,“ zvěstovala mi, a poprvé spatřil jsem v té její hnědé, laločnaté tváři úsměv — divný, přitrpklý, ale přece úsměv. „Starý si udělal ze salonu pokoj ostávací, aby měl ticho, dohromady tuze nejdou, ale už se to lepší — — To maličké to, chudérka, zaplatilo životem. Jen kdyby Pán Bůh dal, vždyť jim to ten chuďas tak draze vykoupil — —“ a rychle stáhla si šátek do čela.

Stiskl jsem jí ruku. —

Pana správce zahlédl jsem od té doby několikráte; kráčel vždy měkce, jakoby do polštářů šlapal, oči měl jako myška, bílým věnečkem garnýrované tváře mu jenjen svítily a kynul mi vždy se vzácnou blahosklonností.

Pokaždé nesl si balíček novotinek, ale posledně visela mu u nich červená síťka a v ní — velký gumový balón, krásný, pomalovaný dětský balón . . .

*

FEUILLETON.

V pátek večer u židův.

Tak jako každý národ, tak měli i židé své zvláštní obyčeje národní, které se u nich zachovaly i tehdy, když přestali býti národem samostatným, když rozptýleni byli do všech končin světa. Obyčeje tyto mají však většinou podklad náboženský a původ jejich hledati sluší v některém předpisu starozákonním, kterých, jak známo, židé vždy se vzornou pietou šetřili. Avšak i tyto obyčeje, ač s náboženstvím tak úzce spojeny jsouce, za doby novější dílem již vymizely, dílem s nimi dosud u pobožnějších židů se potkáváme.

Jdeme-li v předvečer soboty mimo dům židovský, nezřídka spatřujeme, že obydlí jest sváteční osvětleno, že uvnitř září „lampa šábesová". Dosud v některých rodinách skutečně mají lampu šábesovou, zděděnou po předcích, a snad už jen z úcty k tomuto dědictví zachovávají obyčej, vlastně příkaz rozsvěcovati ji v předvečer „sabbatu" neb svátků. Sobota připomíná židům stvoření světa, při čemž světlo nejdříve bylo stvořeno, svátky pak většinou mají úkol vzbuditi v srdci židů vzpomínky na vysvobození jejich z poroby egyptské, odkudž cestu jim označovala záře ohnivého sloupu. Dobrodiní to jim na paměť uváděla šábesová lampa, která v srdce jejich vlévala zároveň city radosti a sváteční náladu v nich probouzela. Rozsvěcovati světlo v předvečer svátku a soboty bylo od talmudských mudrců a učenců přikázáno ženám. Známo jest, že židé přísně zachovávali příkaz klidu a odpočinku v den sedmý, tak že vůbec v sobotu na práci ani nesáhli, trávíce den ten modlitbami a čtením bibli a talmudu. Proto bylo jim vše na sobotu již v pátek připravovati, i pokrmy byly již v pátek hotovy, aby v sobotu oheň rozdělávati třeba nebylo. Všechny přípravy byly skončeny před slunce západem a tu hospodyně rozsvěcovala světlo. K tomu směl se bráti jen čistý olej (nikoli rybí tuk) a nebylo-li ho, bylo lze užiti voskovic aneb svíček takových, jež klidně a jasně by hořely, plamenem nepáchnoucím. Voskovice byly vždy jen v domácnosti připravovány, neboť nesměly býti od kupců kupovány: vosk dříve řádně vyčištěný v teplé vodě tak byl rozehřát, že se z něho daly svíce uhnísti. Hospodyně, která v předvečer soboty v sváteční šat se oblékala, rozsvítila buď zmíněnou onu lampu šábesovou, která obyčejně dvěma plameny hořela, aneb dvě voskovice, v případě nedostatku též jen jednu. Při tom vždy modlila se zvláštní modlitbu. Než voskovice rozžala, opálila knoty a rozžavši je znova držela ruce před světlem tak, aby ho neviděla po tu dobu, dokud by modlitbu neskončila. Nemohla-li hospodyně světel rozžíti, mohl ji v tom zastati některý starší člen rodiny. Zapomněla-li hospodyně jednou světlo rozžíti, měla od té doby o jednu svíci více rozsvěcovati.

Kde měli lampu šábesovou, visívala nad stolem, kde svíce rozsvěcovali, stavěli je na stůl bílou plachtou pokrytý, a všichni domácí usedali kolem, aby se modlili společně modlitby sobotní. Při tom z pravidla otec rodiny modlil se nahlas a ostatní s ním šeptem vítali sobotu starou písní:

„Pojď, můj milý, nevěstě vstříc,
soboty tě čeká klid,
zanech tísně, kdy se blíží
v diadémech, samý třpyt.
S obuvi své setřes bláto,
v roucho spěš se přiodít —
pojď, můj milý, nevěstě vstříc,
soboty tě čeká klid!"

Po modlení všichni večeřeli. Otec rodiny před jídlem myl si ruce, požehnal „barches", t. j. bílé chleby, z nichž domácím podával. Po večeři až do spaní vykládával rodině oddíl z tóry, který se té soboty v synagoze předčítá, aneb vyučoval dítky v náboženství neb hebrejštině aneb vypravěl jim o slavných dnech národa židovského.

Lampu neb světla šábesová zhasiti nesměl z rodiny nikdo, poněvadž v sobotu s ohněm zacházeti nebylo dovoleno; proto činil to někdo cizí.

Jak shora vzpomenuto, planou jen v málo rodinách židovských světla šábesová; obyčej ten mizí víc a více.

Psctr.

— Svatba polského literáta. V těchto dnech odbývala se v Krakově svatba polského spisovatele Henryka Sienkiewicze, také u nás z četných překladů dobře známého. Krakovský Denník Czas přinesl o této svatbě zprávu, z níž vyjímáme toto: Dnes dne 11. listop. o 11. hod. dopolední požehnal kardinál Dunajewski ve své soukromé kapli svazek manželský p. Henryka Sienkiewicze se slč. Marií Wołodkowiczovou z Oděsy. Kapli naplnil skvělý svatební průvod, v němž nalézali se vedle příbuzných snoubenců zejména hrab. St. Tarnowští, hraběnka Vladyslavová Branická, hraběnka Josefa Krasińská s dcerou, hrab. Edw. Raczynští, hr. Konst. Przeździečtí, hrab. Sigm. Szembekové, Vlad. Boguslawski, redaktor „Biblioteki Warszawské", Ant. Zaleski, redaktor „Slowa", St. Tomkowicz, red. „Czasu", a jiní. Nevěstu vedl k oltáři p. Edv. Jaroszyński, oděn v insignie papežského cameriere di cappa e spada, ženicha hrabina Alžběta Tarnowská a slečna Czosnowská. Po obřadu svatebním kardinál promluvil ve vznešených slovech k novožencům obraceje se zejména k nevěstě, kterou upozorňoval na těžké, ale čestné poslání ženy velkého spisovatele. Řeč svou ukončil polský kardinál slovy: „Vstupte a jděte v tento nový život s láskou a virou, na chválu a prospěch Vlasti! — Po té odbývala se hostina. První přípitek na štěstí novozasnoubenců pronesl hrabě Stanislav Tarnowski, president krakovské Akademie věd. Telegramů došlo několik set, také z Čech. Přečten též telegram kardinála Ledóchowského s požehnáním z Říma. — Nazejtří odjel pan Sienkiewicz se svou mladou paní do Benátek. —

— Nizozemská umělecká revue „Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle" přináší překladem Huibrechta Melise šest básní Jar. Vrchlického a sice: Balladu o sv. Václavu, Pavučiny, Slzičky, Balladu o moderních Kalibánech a Velkonoční zvony. Před básněmi nalézá se krátká studie o životě a spisech českého poety.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček".

ROČNÍK XXII. 20. PROSINCE 1893. ČÍSLO 9.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr.
na půl leta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.

Listy přijímame jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Boecklin a Smrt.

Báseň Jaroslava Vrchlického.

Byl v plném sil svých rozpuku,
jej genius veď za ruku,
zřel v moře tůň i v azur nebe
tu napadlo mu: Maluj sebe!

Pln žití, smíchu štětec vzal
Kdos, cítí náhle, vzadu stál,
tvář obrátil — hle, právě za ním
Smrt stála s děsným ušklibáním.

I cítil náhle v žilách mráz,
byl slabší jeho štětce ráz
i váznul hlas mu skoro v hrdle
a barev tóny divně ztvrdlé.

Na svého hosta pohleď bliž,
zřel, kterak hlavu chýlí níž,
a vidí, na skřipky on hraje,
a slyší divné, divné báje.

Ty skřipky, na které hrál host,
to vybělená sluncem kost,
hnát smyčec, žíně, které kvílí,
to dlouhé ženské vlasy byly.

A hrála Smrt: „Vše mam a klam,
já tebe mám již tu i tam,
kam hneš se, za tebou se šinu,
a nevíš sám, tě k srdci vinu.

Když lokáš z číše nadšení,
jsem na dně její — zděšeni,
když barev orgie tě zpíjí,
jsem pohřební v nich melodií.

A dělej, co chceš, já tě mám,
jsi můj a vše jest klam a mam;
rci sám, co můžeš? Marné boje!
když chci, je torso dílo tvoje!“

Tak hnátem dávala si takt
a tónů ostrých katarakt
se lil jak jiskry do tmy noční.
„Nuž, máš-li chuť, svou práci počni!“

Však mistr jen se pousmál,
zas pevnou rukou štětec vzal:
„To sobě vymyslila's špatně,
nuž škleb se věčně na mém plátně!

Jsi stále za mnou, vím to, vím,
mě chytáš štětec — tomu rým,
tu brk, tam štětec lámeš v kusy
a vyhraješ — že tak být musí.

Leč to náš triumf jediný
se vnořit v žití hlubiny
pod zrakem tvým, když nejvíc číháš,
být tvůrcem, kde svou kosu zdvíháš.

Já nevím — ty však nevíš též,
kde všeho cíl, kde pravda, lež,
ty slepě jdeš — já vidím pouze,
co nesmrtelné v mojí touze.

A tak jen dále za mnou stůj
a stokrát řekni: „Můj jsi, můj!“
a hraj si dál a co chceš, zpívej,
pitvorně k tomu hlavou kývej!

Mně jedno, paní zubatá!
Má duše divně dojatá
před zrakem tvým jen chytá žití,
jež nekonečnem plá a svítí....“

A bleskem štětec letěl dál,
Smrt hrála, mistr se však smál;
zvyk' Smrti — neb se nepoleká,
kdo tvoří. Ať si kmotra čeká!

Paměti Klimenta Faltisa.

Novella od Sofie Podlipské.

(Věnováno drahé sestře K. Světlé.)

I.

Bylo v dobách nejtužšího absolutismu v Rakousku, za útisku vlády Metternichovy. Tehdy zdály se zimy delší, krutější a temnější, mlhy hustší, vítr kvílel příšerněji. Letní parna tížila více, bouře byly nebezpečnější; fialky z jara lákaly slzy do očí a strniště na podzim zarmucovala hlouběji. Čas vlékl se pomalu. Krev kolovala líknavě, dech byl stísněn. Myšlénky zastavovaly se.

Bydlil jsem na Malé Straně v Ostruhové ulici se svým bratrem Janem Nepomukem Faltisem, guberniálním radou. Bylo to hezké od něho, že za mne se nestyděl, jakkoliv jsem to nepřivedl tak daleko jako on.

Neprospíval jsem ve studiích, vlastně neměl jsem chuti studovati. Více těšily mne práce mechanické a četl jsem raději básníky nové doby než latinské a řecké. Určili mne v rodině ke stavu kněžskému, ale musili mne vzíti ze škol, a zvolil jsem si rytectví. Přišel jsem tedy k mistru ryteckému.

Tam pracoval jsem den co den, rok co rok, zatím co můj bratr postupoval v úřadě a ke své hodnosti dospěl poměrně mlád. Byl to tak krásný muž, že jsem podobného jakživ nepoznal. Byl postavy velké, výtečně urostlé a nosil hlavu vysoko. Jeho vlasy světle kaštanové, lehce kadeřavé vlnily se mu nad čelem klenutým a vysokým. Temně modré oči jeho měly lesk safírů, jeho nos byl orlí a ústa jemných rtů plna výrazu. Do brady, rozumí se, že vždy čistě oholené, měl důlek. O eleganci jeho chůze, pohybů, jeho obleku nemá teď nikdo pojmu. Jeho bělounké ruce ozdobené brillanty vydávaly fialkovou vůni a indický hedbávný šátek býval napuštěn růžovým olejem. Nikdo se nepodiví dle tohoto popisu, že byl miláčkem dam. Byl výtečným společníkem a duší společnosti ve vyšších kruzích. Nebyl s to ustáliti a odhodlati se ke sňatku.

Tím lépe bylo pro mne. Nevynikal jsem ani ve svém umění a byl jsem prostředním dělníkem. Nevydělal jsem mnoho a nedovedl jsem hospodařiti ani s tím málem. Bratr staral se o mne srdečně. Několikrát vyležel jsem po kolik neděl churavě s očima i s hlavou, pak nemohl jsem dostati dlouho práci. Nevím, co bych si byl počal bez toho bratra. On nebyl nikdy ke mně nevlídným a já jsem byl přímo zamilován do něho. Žádné ženské nemohl se tak nevýslovně líbiti jako mně. Chodil-li někam déle a častěji na návštěvy, kde byly dcery na vdaní, soužil jsem se, byl jsem předem již žárliv na jeho vyvolenou a bál jsem se, že se mi ožení. Ale on vždy zas obracel a neuvázal se, ohlašoval mi se smíchem, že nechodí více tam a tam, já sobec nezatajil jsem mu svou radost z toho, a on neměl mi za zlé. O, můj Bože, což pykal jsem později za to svoje sobectví! Jak byl bych mu přál, aby šťastně žil s hezkou a hodnou ženuškou v kruhu milých dětí! Však by mne také nebyl proto odstrčil, kde pak by toho byl býval schopen, a jeho ženě byl bych se učinil tak užitečným v domácnosti, že by mne byla jistě také vystála. A což ti andílkové, děti! Byl bych je choval, krmil, s nimi na procházku chodil, do školy je vodil... Ach, ten svůdný obraz. Vídám jej v duchu jako žíznivý poutník v poušti fata morgana oasy se studánkou a se stromy ovocem prohnutými.

Miloval jsem toho bratra, jak toho v plné míře zasluhoval, a sobectví moje nešlo tak daleko, že bych mu byl překážel v jeho štěstí. Byl jsem mu naopak zcela oddán a co činil, bylo dobře činěno, nikdy netroufal jsem si nějakou námitku proti němu. Ze své vlastní vůle byl jsem jako jeho lokajem, kuchařem, poslem. Staral jsem se o jeho pohodlí a zdraví, o jeho domácí spokojenost. Byl jsem mu tak vděčen, ale krom toho činil jsem to vše také z čisté lásky. Myslíva' jsem při tom s dojetím na nebožtíky rodiče, jejichž byl miláčkem mezi námi všemi ostatními četnými dětmi. Dávali mu ve všem přednost a měli pravdu. Dočkali se na něm jen radosti. Tehdy, když tak skvěle postupoval a tak byl vážen, bývalo mi jich líto, že se nedočkali jeho slávy. Hleděl jsem na něj jaksi zrakem jejich a těšil jsem se jejich srdcem. Kdykoli vyšel z domu, díval jsem se oknem za ním, dokud mi z očí nezmizel. Byl-li doma ve svém pokoji, brával jsem si všelijakou záminku, abych k němu mohl vejíti a podívati se na něj.

Někdy hádával jsem se s památkou svých rodičů o to, kdo jej více miluje, zda druhdy oni, anebo já. Oni přijímali od něho výraz úcty a mnohou pozornost, dávali si lichotiti od něho. Já nežádal jsem si ani, aby si mne povšiml. Nechtěl jsem mu býti ničím. Rád jsem zmizel v jeho stínu a neměl jsem jiného přání, než takto žíti u něho do své smrti zaměstnán cíděním jeho krásného šatstva, hlídáním jeho šperků, upravováním jeho bytu, vyběháváním jeho potřeb. To vše těšívalo mne neskonale. Leštil jsem knoflíky jeho kabátů, přezky jeho střevíců, jeho svícny, kalamář, zámky a všelijaké tresty celé hodiny a snažil jsem se vylákati z kovu lesk přímo sluneční. Zápasil jsem o ten lesk, jako bych byl s osudem zápasil o jeho štěstí. Jeho štěstí stoupalo, byl vyznamenáván, dostával skvostných darů. Žili jsme spolu šťastně řadu let. Nevtíral jsem se v jeho důvěru a on nebyl právě sdílným, neznal jsem zevrubně všecky jeho vzácné o vznešené známosti. Ale jednou jsem jej zastihl, kterak vyndal ze zlatého pouzdra dlouhou kadeř jako z temného zlata a jak ji líbal. Tvářil jsem se, jako bych ničeho nebyl viděl, ale zalekl jsem se toho, protože se s tím tak tajil. Také zdálo se mi, že měl slzy v očích. Kdyby byl býval šťastným milujícím, byl by jinak vypadal. Kdyby byl býval dokonce ženichem, byl by mně to řekl. Vždy jindy odbýval lásky svoje žertovně, býval vesel, kořival-li se nějaký čas některé dámě. Tehdy byl změněn. Jeho čelo Jupiterské ztratilo svůj jas. Chmury jindy nevídané rozhostily se na něm. Lehounké první vrásky bývaly nakresleny mezi jeho hustým obočím, vlasů jeho temnějším.

Ptáti se ho, jaké to má starosti, neodvážil jsem se. Bylo mi jen úzko a přece nemohl jsem tušiti, co mu hrozí. Bral jsem to až příliš lehce vůči tomu, co osud jemu a mně chystal.

„Láska. Nu, třeba láska nešťastná. Není-li nic jiného, to se přestojí, přečká a vše bude zas, jak bývalo, a Muky

bude postupovat dál i výše. Kdo ví, kam to ještě přivede.“ Tak těšil a konejšil jsem se a činil jsem, co jsem jen mohl, abych bratra aspoň doma uspokojil a rozveselil. Pozoroval jsem jej úzkostlivě. On čítal v nějakých lístech na růžovém papíře, v jiných na modrém. Oboje schovával v tajné přihrádce svého mahagonového sekretáře. O té věděl jsem. Věděl jsem také, jakým mechanismem se otevírala. K celku toho souboru šuplátek a přihrad míval bratr klíček u sebe, ale i kdyby toho nebyl zavíral, byl by se mohl spolehnouti, že bych nebyl vnikl v jeho tajnosti. Vím tedy jen to, co jsem mané mimochodem zahlédl. A já jsem zpozoroval, že byly ty listy ženskou rukou psány, což bylo lze ostatně snadno uhodnouti. Ale krom toho zahlédl jsem více a sice to, že bylo dvojí písmo na těch lístech: dětinštější na růžových, stojatější a vypsané na modrých.

Jak jsem to vyzpytoval, pochopil jsem zas více. Ach, běda, co dělo se? Časem přibyly k listům dvě krásné miniaturní podobizny. Viděl jsem je v zrcadle, když jsem pořádal na stole bratrovi snídani k němu zády obrácen, seděl u sekretáře drže v každé dlani jednu podobiznu, pak je pustil a chytil se oběma rukama za hlavu. Viděl jsem dva obličeje bohyním podobné, jeden plný vášně, druhý klidný a dojemný. Nebyl bych si pamatoval jejich výraz až podnes, kdybych je nebyl spatřil ve skutečnosti, v přeukrutném okamžiku, navždy nesmazatelném v mé paměti.

Kterou tedy miloval? On líbal tu vášnivou. Ale na tu druhou dlouho se díval. Pak schoval je obě. Listy modré a růžové vzal k sobě. Tajná přihrádka zapadla a on ji nikdy více neotevřel . . .

II.

Uzavřev ty věci bratr můj vzdychl tak hluboce a zastenal tak bolestně, jak jsem toho nikdy od něho neslyšel.

„Muky, můj drahý Muky, co tě trápí, svěř se mi!“ zvolal jsem natáhnuv k němu ruku.

On vstal, poplácal mne po ruce k němu natažené a vzdychnuv ještě jednou, ale nyní lehce, řekl: „I nic, Klimo, nestojí to za řeč. Těším se na tvou čokoládu. Ta zavoněla. Pojď, sedni si a pij také, jinak se jí netknu.“

Usadil se pohodlně na sofa v tureckém župánku, s tureckým fezem na hlavě a po čokoládě dal si ode mne zapáliti čibuk. Mohl bych ten obrázek malovati, jak jsem tu dýmku zapaloval. Vidím také sebe v něm ve spenceru bez šosů, šňůrami pošitém, který jsem po domácku nosil k širokým kozáckým nohavicím, jež mne obletaly jako ženské sukně.

Mně vryly se v paměť tyto poslední šťastné okamžiky se všemi podrobnostmi. Vidím to pestře kostkované plyšové sofa, nad ním benátské zrcadlo se skleněným rámcem, žirandolový lustr nad stolem neseným bronzovými lvími tlapami, ty široké židle s prohnutými lenochy černě polírovanými, perské koberce a atlasové záslony. Vidím skříň se mřížkou olověnou, jemňounce pracovanou a zelenou dykytou podloženou, na skříni hodiny ze stříbra v maurickém slohu. V pozadí, v alkovně, stála velká široká postel . . . Ta postel, kterou jsem pečlivě sám stlával, jen aby dobře na ní odpočíval, a na niž s hrůzou myslívám.

Ale vraťme se k té klidné chvíli, kde Muky na sofě sedě kouřil a kde jsem doufal, že nebude nic zlého z mých obav, kde jsem byl všecek blažen, protože se zdálo, jakoby byl můj drahý bratr se sebe náhle shodil všecky své těžké starosti.

Taková byla jeho lehkokrevná a příjemná povaha. Náhle byly chmury s jeho čela sfouknuty a nikdo nebyl by hádal, že jej něco hněte. Měl zvyk klásti častěji svou bílou ruku na čelo a pozdvihovati pěknou kadeř nad čelem do výše, nechati tam chvíli prsty, hráti si tou kadeří, při čemž vrhaly diamanty jeho prstenu jako čarodějné blesky po celém pokoji. Tento posuněk značil u něho vždy dobrou náladu a mne těšíval.

Tehdy pohrával si tedy tou kadeří ještě déle než jindy, probíral se v houfu časopisů, myslím, že policií zakázaných, které však kolovaly směle mezi vyšším úřadnictvem. Nahlédl sem a tam do listů těch a hovořil se mnou.

Mluvíval rád o cestách a čítal mnoho cestopisů, což i mne velmi zajímalo. Pravíval, že jej úřadování nudívá, a byl by se chtěl vydati na výpravu kolem zeměkoule. Hlásil jsem se, že bych šel s ním, že bych sdílel s ním svízele a strasti cestovní a vše, co by přišlo.

„Ale jak pak ne,“ řekl mi onoho dne, „jak mohl bych tě nechati doma, tebe, svoje druhé já.“

Byl jsem mu tak vděčen za to slovo, že bych mu byl rád padl kolem krku. Ale nebylo to obyčejem mezi námi a podíval jsem se jen na něj tak, že mi porozuměl. Usmál se na mne dobrotivě a s tím výrazem chovám jeho obraz jaksi na prvním místě v galerii své paměti, kde se řadí obraz vedle obrazu stále s jeho podobiznou nejrůznějších výrazu v rozném věku, v různých okolnostech.

Velmi jsme se bavili pořád o cestách a o hrdinských čínech cestovatelů, dále o pokusech s parostroji a mají-li budoucnost a jak vše někdy se změní ve světě, uvede-li se tento výzpyt ve skutek.

Náhle obrátila se zase bezstarostná nálada bratrova a roztouživ se pravil: „Ach, kýž bych byl daleko odtud, za horami a doly, daleko, třeba v Americe, mezi Indiány. Ať by to bylo kde bylo. Jen pryč, pryč!“

„Ale Muky, probůh! Domov je přece domov,“ namítal jsem. „Vždycky jsi říkával, kdybys musil jinde žíti, kdybys přišel na příklad do Vídně, že bys tam žil jen z polovice, že bys nedýchal, jak dýcháš, a tvé srdce že by zůstalo v té starožitné Praze naší, tvá duše že by sem konala návštěvy.“

„Já vím, já vím, Klimo, říkám to posud a bude tomu tak, až někdy uteku, a přece uteku, protože nelze tady vydržet.“

„Ale co se ti stalo, Muky? Smiluj se nade mnou a pověz mi, co ti je. Říkáš mi, že jsem tvé druhé já, ale já ti pravím, ty že jsi mé celé já a já nejsem ničím bez tebe.“

„Ale vím to dobře, bratře, ty zlaté srdce. Abych tě neznal. Vím, že umíš milovat v pravdě, jako nikomu více dáno není. Co bych tobě se tajil? Povím ti všecko, jen co bude k tomu vhodná chvíle. Pro dnes svěřím se ti s jednou věcí. Ten absolutismus nás udusí. Máš pravdu, že miluju svůj domov neskonale. Jsem patriota z celého srdce, ty mne znáš. Přisahal jsem věrnost svému pánu císaři a králi a jsem hotov život za něj dát. Ale ten kníže Metternich, ta kamarilla dělají věci neslýchané. Člověk žádný není si jist svobody a života. Ty to neznáš, nevíš, co se děje. Není-li člověk lokajem lokajů, neví, co s ním se

stane příštího dne. Co ve světě se hýbá, co se děje, co lidstvo myslí, je vyvřeno, vyloučeno na sto zámků od nás. My zde živoříme, Klímo, to není život. Já dělám hlouposti se ženskými, protože nemohu nic jiného dělat. Jako vládní rada pomáhám šoupat a postrkovat to státní těleso, mám však z toho málo radosti. Je škoda mých schopností, mé duševní síly, kterou jsem se prodral až ve svou hodnost. Dále však nemohu. Jsou tu hradby, duševní život národů je zabedněn. Kde jsou ty časy reforem za Marie Terésie? Kde je dokonce velká doba Josefinská? Ó, hanba, že žiju v době takého útlaku a že mám ještě pomáhati v tom. Chápeš mne, Klimente?"

„Vidím, bratře, že jsi nešťasten a to mi srdce utrhne. Vidím, že je tohle horší než nešťastná láska. Obávám se, že je to velmi nebezpečný patriotismus. Ale patriotismus to je."

„Proto chtěl bych odtud. To je ta příčina. Jen počkej, jednoho krásného dne spolu prchneme."

„To bude smutné. Myslíš to opravdu?"

„Ano, mne láká alpský vzduch, mne láká moře. Chci býti zcela svůj." (Pokračování.)

Niagara-Falls.

Causerie z cest. Píše dr. Jiří Guth.

(Pokrač. a dokonč.)

Nad vodopádem, přes peřeje, vede nás železný most na Kozí ostrov, posázený věkovitými stromy a upravený v líbezné sady, jehož severní strana převěšuje přes propast tak, že je odtud vyhlídka na oba vodopády, americký i kanadský. A pak vedou zde dřevěné, točité schody, Biddle-Stairs, dolů, na dno propasti, odkudž můžeme dostati se až do Cave of the Winds, jeskyně větru, point culminant turistovy návštěvy u Niagary.

Zaplatíš ovšem dollar ve velké boudě, která vede ke schodišti, začež dostaneš celu, v níž od hlavy k patě změníš svůj ústroj, oblékna na sebe jen spodky a kajdu s kapucí z nepromokavého voskového plátna a plstěné střevíce. Z mého vlastního zůstaly mi jenom brejle. Na rukávech a na nohou oblek stáhne malý nějaký chlapec šňůrkou, zejména střevíce tak připevní, aby nevyklouzly s nohy. Jsouť ovšem veliké a pohodlné, dělané na každou nohu. Svoji komůrku, v níž prozatím necháme podstatný konsek své bytosti, uzavíráme na klíč odevzdávajíce keeperovi ve zvláštní ochranu ještě to nejpodstatnější, schránku se skvosty, hodinkami, řetízkem, prsteny, tobolku atd. Nemáš-li nic takového, dej tam aspoň kravattu, límec, manšety a klíčky od kufru. Jsem sám, který tu chvíli chce podívati se vodopádu do vnitřností. Scházím tedy po Biddle-Stairs na úpatí skály, jež rozděluje oba pády. Přede mnou vůdce, stejně vystrojený jako já, který tuto cestu koná nevím již po kolik tisícáté. Po stezce neustále blátivé a vlhké podél kolmé skalní stěny blížíme se k prvnímu proudu tak, že skoro ruku bychom mohli strčiti do padajících vod. Od stezky odbočuje pak dřevěná lávka, krkolomně vedouc přes balvany kolem části vodopádu, který zůstává po pravé straně... Stojíme teď přímo před ním, tak že plnou hrstí hází na nás vítr vzniklý pádem vod hustý vodní prach, pleskaje širokým voskovým plátnem mé kajdy. Kdyby šat nebyl přivázán u krku, na rukou a u nohou, vítr ten musil by jej strhnouti a zavléci daleko do vody. Hustý déšť sype se ze všech stran tak, že zakrývám ústa, dechu popadaje a spěchaje za průvodčím na vyčnívající skálu, která je volnější a mimo vzduchovodní vír. Tam vydechnu. Ale zas pohled na ty vody nesmírné, obrovské mne uchvacuje, až údivem zase srdce se svírá... Teď lávka zabočuje přímo do vodopádu a ztrácí se v úzké skulině mezi dvěma silnými proudy. Průvodčí béře mne za pravou ruku a drží mne pevně, jako v kleštích.

Jak živ nezapomenu na několik vteřin, které následovaly teď a které zdály se mi tak nesmírně dlouhy, bez konce. Sotva že jsem rozeznal sklem politým vodou a hustým vírem vodního prachu, jak vůdce přede mnou mizí v bílém tom kouři. Dva, tři zvolné, opatrné kroky a ocitli jsme se v jeskyni větru, strašlivé, děsné. Voda jediným, padesát metrů vysokým proudem padala s hůry, přes vyčnívající skálu, nám přes hlavu, perouc do balvanů, které jakoby kolísaly pod tím nárazem... Vzduch rozjitřený pohybem nesmírných těch mass zmítá se a fičí na všechny strany a ze všech stran, jako v té nejprudší vichřici, ječivě trhaje s sebou vody roztříštěné na nekonečné množství kapek, jimiž hází zběsile a v děsném nepořádku. Trhá všecko ostatní, co není pevné jako ty skály, a pere a trhá i náš oblek, jehož tkanice počínají povolovati... Hrůzo nekonečná! A vody bouří, hučí, řvou, ječí, víří, kouří, třískají, lámají se o skály, řítí se věčnou lavinou se svých výšin. Hluk přenesmírný. Všecko kolem se třese.

Zády obráceni jsme k proudu, nohu za nohu klademe opatrně na neviditelný podklad: před sebou máme kolmou skálu také neviditelnou. Neboť v tom víru a kolotoči vodním nic neviděti a jenom zelený jakýsi, tajemný jas prodírá se závojem silných vod padajících jako průsvitným, tlustým sklem. Dech se úží víc a více, až k zalknutí, a srdce tluče nezvyklou úzkostí. Bojím se o svoje brejle, jichž silné, těžké čočky spadají mi dolů, a jen chvílemi mohu levicí, v neurčitu po podpoře tapající, přivésti je v náležité položení: bez nich silně jsa krátkozraký teprve ničeho bych byl neviděl, ač bylo to jen domnění, i orlí zrak zde oslepne na tu chvíli. Jen ten, komu oči přestaly dobře sloužiti, dovede si představiti tu děsivou myšlénku, že kdybych brejle ztratil a kdyby průvodčí mne pustil, že bych byl ztracen v polotmě slabého zraku svého...

Odlesk sluneční s hůry hodil okamžikem některým jasný záblesk do té zelenavé jeskyně, ve které hlomoz byl neustálý a vypadalo to v té chvíli jako záplava zlata nebo ohně nebo drahokamů mihotajících se ve stínu těch padajících vod. Světelná fontána obrovských rozměrů, v níž jsme se nalézali.

Zkusím vykřiknouti na průvodčího, aby šel rychleji, ale vlastní hlas i výkřik, jejž vyrážím ze sebe plnou silou, ztrácí se tak, že jenom cítím, jak křičím, ale ne-

slyším nic. Teď jediný chybný krok nebo krok bez průvodčího srazil by člověka do vířící tůně . . .

A přec v té malé chvíli ještě rozmýšlím . . . Rozmýšlím, že tyto vody věčně takto se tady rvou, tady že věčný je pád, nedohledný, zde pokoje že není a není klidu nikdy a nikdy, že lomoz pořád je stejně převeliký a pomyšlení takové a nesmírný ten jekot a nesmírné ty massy, které nevidíš, ale slyšíš a cítíš celým tělem, dodávají této chvíle úchvatný, nadpřirozený ráz, a vycházím z děsné té jeskyně jako zpit tím, co v několika vteřinách jsem zažil. Strach, hrůza a zděšení byly asi hlavní city, které ovládaly mne tam v tom luně chladném, který byl už jako předpokoj smrti. Smrti, k níž příroda by byla hrála symfonii. Jako bez vlády sklesla mi ruka, kterou teď průvodčí pustil, a teprve myšlénky svoje sbírati jsem musil, jakoby ty vody byly padly na mozek a roztříštily v něm všecko, co bylo souvislého.

Jen lidé silných nervu mohou se odvážiti do Cave of the Winds. Stává se nezřídka, že slabí tu ohluchnou, a nedivil bych se nic, kdyby někdo v té úzkosti a v tom strachu, kde dechu popadnouti nelze a kde tolik děsu kolem kol, ztratil i řeč. I jinak není cesta bez nebezpečí. Někdy u jaký balvan nahoře se utrhne a padne dolů, při čemž hlavě zvědavého návštěvníka nevyhne se. Pak stezka je úzká a kluzka, a nebýt plstěných střevícu, mnohem častěji chodec by klouzl a víc už by se nevydrápal. Vody prášící se se všech stran promočí člověka ovšem i přes voskové plátno, ač teď v horkém létě chladná douche byla příjemná, — když jsme byli venku. Tam ne, když tak dorážela z dulí, s hury, z prava, z leva, ze předu, ze zadu a se všech stran . . .

. . . Teď kolkolem mne je ticho a klidno a jenom někdy pošumavský vítr zahučí svou píseň, hlubokou a vážnou až sem, prodíraje se skulinami, kamny a klíční dírkou do mé eremitáže. Jinak jako v hrobě je tady. A konstrast ten co den mi připomíná, že tam daleko, za Oceánem, pořád to ještě hučí, jako hučelo od nepaměti, a že to tam bude hučeti, ječeti a řváti pořád, když už nebudu ani já, ani skuliny v oknech, ani dírka klíční, ani kamna, ani moje eremitáže. Leda až za tisíce, statisíce let, až když věčná zima, která ze severu se blíží a blíží, sevře i Niagaru ve věčné svoje pouto ledové a až i ty větry tam i ten hlomoz i ten řev tam utulme v nehybnost.

* * *

Opět k světu se podobaje po kraji Kozího ostrova se procházím, zas po nějakých schodech a přes lávky až k poslednímu balvanu, Terrapin Rock, který stojí prostřed peřejí a na kraji vodopádu Kanadského. Dřív stávala zde věž, aby bylo vidět ještě hlouběji vodám do útrob; ale odundali ji, sic by se byla zbořila.

Proud, dřív než spadne dolů, je zde nesmírně hluboký a vysoké vody ohýbajíce se o kraj skalní stékají tu najednou, zvolna, velebně, tak jako tekuté sklo, a proud nerozbíjí se a nešumí pěnami aniž láme se ve proudy pobočné. Okrouhlý práh, jejž vody neustále vyhlubují tak, že čím dále tím více zasluhuje svého jména „Podkovy", tísní tyto vody a ty tvoří kompaktní massy barvy jasně zelené, jež přechází na místech hlubokých v temné stíny. Z dulí, tam, kde neocítila se ještě nikdy noha lidská a kde nikdy se neocítí, temný rachot nese se vzhůru, a dunění a těžký pád. Horseshoefall není tak malebný jako katarakt americký, ale je mnohem majestátnější, úchvatnější, úchvatný svou silou, nesmírností a jednoduchostí.

Asi před šedesáti lety (1829) chtěli zkoumati hloubku vod nad vodopádem a obětovali na to starou válečnou loď, která měla osmnáct stop čili asi 5·5 m. ponoru. Naložili na ni několik cestujících zvláštního druhu: medvěda, buvola, jelena, kočku, psa a husu. Z těch nejmoudřejší byl medvěd: vida, co se děje a předvídaje, co se díti bude, vyskočil z lodi ještě dříve, než se přehoupla, a přeplaval peřeje zdráv a vesel. S ostatním nákladem loď skácela se do propasti a zmizela tam se vším všudy. Teprve později našli těleso lodní pod vodopádem, i mohli dobře konstatovati, ze spodek nedotekl se dna.

Co rok tudy vodopád ustupuje lámaje svou tíži skály prahu, přes který se řítí, a oblouk nynější je mnohem hlubší, než býval kdysi. Na kanadské straně obnáší ústup ročně 0·67 m., na americké jen 0·2 m. Geologové vypočetli, že až dojde vodopád ještě o 3 km. dále, že narazí na pískovce a zastaví se. Bude však o 15 m. nižší. Také Goat-Island se menší neustále. Dříve býval 250 akru, — dnes měří jen asi 60. Již za pul hodiny projdeš ten ostruvek, ale můžeš blouditi hodiny a hodiny a nenasytíš se pohledu na vodopády, pak nahoře přejda přes mustky na Tři sestry a Malého bratra, miniaturní to ostruvky, máš zase vyhlídku na peřeje, které ze široka se valí a poskakují proti tobě rychlostí 30 mil za hodinu.

Také životy lidské polyká Niagara nenasytně, podle pověsti indiánské dvou obětí vyžádá si ročně, — ve skutečnosti však, zvláště častými sebevraždami a různými krkolomnými pokusy, přeplavati peřeje, mnohem více.

Na druhou stranu dostaneme se snadno přes řetězový most, s něhož uvidíme rozvíjeti se celý obraz vodopádu, jak jsme jej viděli z dulí . . . Až sem, 180 m. pod pády, zanáší vítr vodní prach a most je neustále vlhký.

Z kanadské strany je Niagara mnohem, mnohem velkolepější a slov se nám nedostává, abychom vypověděli, co vidělo oko naše s Table-Rocku, zbytku to kdysi přečnívající skály, která před čtyřiceti lety podemleta vodami skácela se do hlubin. Odtud teď viděti celou tu hlubokou křivku, kterou tvoří vodopád, a hřmění vod doléhá sem přímo, od ničeho se neodrážejíc tak jako na druhé straně na Terrapin-Rocku. Po celé hodiny sedíš tady poslouchaje tu hudbu mohutnou, jednotvárný, hluboký ten akkord stále stejný a neměnlivý, a dívaje se na zelenavé massy, jak se ohýbají přes skalní práh a jak se řítí do hlubin, z nichž táhne se vysoký bílý ohlak vodního kouře k nebesum.

. . . Jen důstojné okolí Niagaře schází. Je to drama bez dekorace. Břehy jsou úzké a sluj, do které se potom řítí padlá Niagara, je daleko. Sic líbezné jsou ty břehy, zelené hustým stromovím a křovinami, ale nejsou rámcem dosti širokým na veliký ten obraz, jejž poskytuje největší vodopád světa. A pak nesčetné ty prumyslové závody, jež ssají ze síly vodopádu.

Kolem samý hôtel, samá dráha, tu tramway, tam zase železnice elektrická a hned naproti most v závratné výši, — to všecko příliš upomíná na člověka a hamižné jeho snahy, nehodící se vůči velebné té přírodě. — Jediný Père Hennepin, první běloch, který viděl vodopády niagarské, měl pohled nezkalený . . .

Mimoděk rozpomněl jsem se na srpnový jeden večer, kdy úzkou, kamenitou slují po čtyřhodinné cestě docházeli jsme k jinému vodopádu, daleko odtud, až za jedním fjordem norvéžským. Nikde živé duše nebylo a nahoře jen kus oblohy dodávalo trochu života a barvy té samotě kamenité. Až na konci stála malá chaloupka, tak jako v pohádce . . . . Od chaloupky nedaleko od kamenného jícnu, na jehož dně jsme stáli, s veliké výše asi 140 metrů řítil se Vöringsfos. Pusto kolkolem těch skal, pusto přenesmírné . . . V té chaloupce bydlila jenom žena s mladou dceruškou, která krásná byla jako první růže z léta a plachá jako zakletá princezna. Zas tak jako v pohádce . . .

Tam ztrávili jsme večer, noc a ráno. Vöringsfos, přec daleko menší než Niagara, nesmírně mne tehda dojal a úchvatný ten dojem pustoty a nádhery dral se mi na mysl víc a více, když díval jsem se na ty obrovské hotely kolem, na Suspension Bridge, na pohodlné kočáry, krásné toalety dam —

* *
*

Od těch čas, co po obou stranách, americké i kanadské, jakož i uprostřed na Goat-Islandu zřízeny jsou státní reservace, krásné parky všemu světu otevřené, přestala býti Niagara rejdištěm všelikých kalých a více nekalých spekulací. Vyjma ta vydání, která měli jsme svrchu, a mostné přes Suspension Bridge není teď třeba platit ničeho, neb i bez průvodčího i bez povozu obejdeš se snadno. Dříve všecky vyhlídky na pády byly zakryty prkennými stěnami a za každé pohledění abys byl platil. Avšak i mostné bude asi brzo zrušeno a americká reservace Prospect-Park a Queen Victoria Niagara Falls Park na straně kanadské splynou asi v jeden veliký, internacionální sad.

K reservacím nepatří již břehy pod vodopády a proto platíme nějakých 50 ctu. po lanové dráze dolů k mohutným peřejím, Whirlpool-Rapids, jež mohutností svou vyrovnají se i síle vodopádu samého, tvoříce k němu důstojný pendant. Massy vod jsou zde totiž sevřeny do úzkého kanálu, 90 m. zšíří, kterým prodírají se tak divoce, že uprostřed vzpírají se o 3—4 m. výše než na březích. Vlny dlouhé a vysoké, jež střelhbitě tudy pádí, vypadají jako děsně polekané stádo beranů, utíkajících slepě, střeštěné, bez klidu, jeden přes druhého uprostřed proudu, který je unáší . . .

Roku 1883 pokoušel se kapitán Webb proplavati těmito peřejemi, ale zahynul při tom. Od těch čas však jiní to provedli, jen že opatrněji, v sudech. A nejen Blondin, i jiní kejklíři přešli peřeje tyto po provaze, vysoko nade slují přepjatém. V letech šedesátých i parník tudy proplul. Jedna loď, Maid of the Mist, zbudovaná v tišinách pod vodopádem, působila svému majiteli nesnáze, poněvadž ji nemohl zaplatiti. Koupila ji tedy jakás firma v Montrealu, ale s podmínkou, že prodavač ji dopraví — po Niagaře, jezeru Ontariu a sv. Vavřinci — až na místo. Neohrožený lodivod jménem Robinson nabídl se, že loď provede peřejemi, ale žádná pojišťovací společnost nechtěla loď pojistiti. Však Robinson proplul přec, šťastně, i vírem Whirlpool, kde sice ztratil komín, ale odvahu ne.

O nějaké plavbě nahoru, proti vodě, nemůže býti ovšem ani řeči, a obě jezera, Ontario a Erie, spojuje kanál Wellandský, obcházející Niagaru. Oba břehy pak jsou spojeny vyjma vzpomenutým Suspension Bridge, který byl zřízen r. 1889 jen pro pěší a vozy lehké na místě starého sřiceného při jakési bouři, ještě dvěma krásnými mosty, ležícími nedaleko vedle sebe, víc než tři kilometry pod vodopádem. První, Cantilever-Bridge, 274 m. dlouhý, patří Michigan-Central-Railroad, druhý, o 90 m. níže̱ji, Railway Suspension Bridge, 250 m. dlouhý, jest zase majetkem Grand-Trunk-Railway a Erie Railroad: oba vypínají se ve výši 74 m. Pod kolejemi druhého je zřízena dráha pro pěší i těžké vozy. Tehda, když byl stavěn (r. 1855), byl vyhlašován za nejsmělejší dílo toho druhu, ale teď dávno už není. Dříve na tom místě býval přechod poněkud primitivnější: po drátěném laně spouštěl se košík po kladce, v němž seděla osoba, která do vrcholu paraboly visícího lana dostala se ovšem snadno svou tíží vlastní, nahoru však musila býti vytažena. Příjemná byla situace, když tak košík uvízl uprostřed.

Že město Niagara-Falls žije a tyje z pádů, rozumí se samo sebou; jediný pohled na ty továrny již zmíněné a na hlavní ulici Falls-Street stačí na důkaz toho. Tam na turisty je nalíčeno krámem vedle krámu, v nichž prodávají se steré drobnosti, fotografie a památky na vodopád Niagary, výrobky tak zvané indiánské, ukazují se všelijaká musea, je tam vysoká železná rozhledna s elevatorem a s rozhledem po kraji opravdu překrásným, a tisícerým jiným způsobem lákají se tu z turistů dollary a dělá se zde money. Kdo praktickým jsi, spokojíš se s nějakou podobiznou a potom zajdeš do některé restaurace, jichž je zde stejně mnoho jako krámů, na pivo, jež mají zde a dobré.

V jedné takové hospůdce obsluhoval mne sklepník, z něhož vyloupl se později — německý kadet, který pro nešikovný nějaký souboj musil z Berlína utéci a prodělával teď v Americe celou Odysseu, ač bylo-li pravda, co všecko povídal. Takoví dobrodruzi tam bývají nad míru chvastaví. — Nebyl to první případ, že mezi americkými sklepníky natrefil jsem německého důstojníka — zdá se, že užitečnějšímu na té vojně ničemu se nenaučili.

Krista.

Napsal J. L. Hrdina.

Toulal jsem se po českém jihu. Byla neděle. Po obědě vyšel jsem z Jindřichova Hradce s pevnou vůlí doraziti ještě za denního světla do Třeboně. Po dráze by netrvala cesta ani dvě hodiny, ale abych nevozil pyšný odznak českých turistů po železnici, pustil jsem se ten kousek cesty pěšky. Osmadvacet kilometrů, sedm hodin cesty — to se dá v srpnu po příjemných lesnatých silnicích a pěšinách, po stinných hrázích rybníků bez velikého namáhání provést.

Ale vzdor rázné chůzi, pevné vůli a dobré mapě, která mne dosud neobelhala, seznal jsem nastávajícím večerem, že dnes v Třeboni noclehovati nebudu, leda bych

tam chtěl dorazit zcela znaven a za pozdní noci. Šeřilo se již, když jsem kráčel pustou tichou mýtinou koleneckou od Nežárky. A když jsem vykročil z lesa a stanul na hrázi koleneckého rybníka, snášelo se rudé veliké slunce již k zemi za vrcholky temných stromů v dálce, mezi nimiž ukryta Lomnice.

Stanul jsem. Nač pospíchat? Do Třeboně odtud přes dvě hodiny cesty, tam nedojdu — už jsem tam nechtěl dnes dojíti. Na blízku několik dvorů, tu vesele klepá mlýn, tam u lesa vyhlédá nesměle myslivna, ohrazená kolem na padesát kroků laťovým plotem, a v údolí mezi lučinami bělala se vesnička Lužnice s baňatou věžičkou kostelíka — byl jsem dosti domýšlivým, že noclehu dostanu všude, kde zaklepám.

Stanul jsem a zahleděl se na ten otevřený tichý kraj. Staleté duby na hrázi Rožmberka splývaly v korunách v dlouhou mocnou hradbu, a šumělo to v těch hlavách, jakoby si opakovaly zkazky a pohádky z dávných lepších dob. Ale nebyl to šepot staletých veteránů, byl to vzdálený hukot Lužnice, jež po krátkém oddechu řinula se z Rožmberka mohutným splavem, nastupujíc další pouť k severu. Třepotající se hladiny rybníků, šelest vysokého rákosí, šum usínajících lesů, zvuky večerního klekání po roztroušených vesničkách, poslední pozdravy svolávajícího se ptactva — vše spřádalo se na velebnou melodii „Tam tichou nad Lužnicí — — —“

Slunce zmizelo za táhlým hřebenem dalekých hor a plný měsíc, jenž nad Třeboní stál dosud jako mlhovitý mráček bílý, nabýval obrysu, světla i života a převzal stráž nad usínajícím krajem. Kdesi za Lomnicí hučel vlak, po tichém okraji táhlého zamlklého lesa nesla se sem ozvěna rachotu kol, oddychování lokomotivy. Po nepřehledných lučinách jakoby ze země se vynořoval mlhový had těla obrovského, průsvitného — to mlhy a páry naznačovaly klikatiny a zákruty cesty, kudy Lužnice putuje. Od Rožmberského rybníka zavanul chladný vlhký průvan tím táhlým údolím. Přehodil jsem cestovní svrchník přes ramena a po luční pěšině křovinami vroubené zamířil jsem k vesničce Lužnici, kde počala tu a tam v oknech stavení kmitati světla.

Šel jsem po měkké, vlhké, skoro elastické pěšině asi čtvrt hodiny a znovu jsem stanul. Z nedaleké vesnice ozval se zpěv tím tichým večerem. Asi osm mužských hlasů, dobrých zpěváků, zahlaholilo sborem. Byla to melodie písně známé, staré, tklivé.

„Tam tichou nad Lužnicí — — —“

Tisíckrát snad již slyšel jsem píseň tu, ale stanul jsem mimovolně. Nedaleko mne šplouchaly vlnky Lužnice, jakoby si vyprávěly pohádky, aby neusnuly na pouti své, z útulné klidné vísky Lužnice zaznívala dojemná píseň, jejíž ozvěna nesla se táhlým lučinatým údolím k dřímajícím lesům, kde opakovala se melodie novou ozvěnou, jakoby se lesy byly probudily a notovaly pěvcům v protější vísce. Zraky mé těkaly znovu tím půvabným, v šero se již halícím krajem, jemuž ta píseň patřila, k němuž srdečným slovem mluvila, jako vřelé věnování . . . .

Umlkla píseň, ozvalo se tleskání četných rukou, volání. — nyní spustila hudba nějaké vesnické kapely. A těsně za sebou zaslechl jsem něčí kroky. Jakýs venkovan. Jen tak bez kabátu, v čistě vyprané košili. Na hlavě tvrdý černý klobouk, dlouhý řetízek od hodinek kolem krku a ruce na zádech složeny. Prohlížel si mne, když ke mně došel, ale nezastavil se. Vyhnul se mi, obešel mne, učiniv několik kroků do louky, ale při tom stále si mne prohlížel. Zdálo se, jakoby chtěl pozdraviti, ale rozmýšlel se. Což kdyby mne pozdravil a pak se ukázalo, že on je něčím větším, a že vlastně já jsem měl napřed pozdravit! To znáte, jaké úvahy protřese často člověk na venkově, než dá druhému pozdravení. Šel dál, na pěšinu, a já za ním. Ale přece mu to nedalo. Ohlédl se, zastavil se a počkal, až dojdu. Teprve nyní dal „dobrý večer“ a připojil se ke mně.

„Že se tak ptám, — nejste vy z Vokořínské myslivny?“ povídal.

„Nejsem.“

„Pana fořta znám, pana adjunkta Varhaníka jsem taky znal, ale ten nový, co tam přišel za Varhaníka, dosud mi nepřišel do cesty. Tak jsem si myslil, že byste mohl býti z Vokořína.“

„Nejsem. Ani nevím, kde to je.“

„Tady hned za lesem, jak se jde k Novosedlům,“ vysvětloval ochotně.

„Neznám tu cestu.“

„Tak vy snad nejste ani zdejší.“

„Ne.“

„Ale od lesnického oboru jste, to už já poznám — —“ chlubil se.

„Jak živ ne.“ A pověděl jsem dobrému tomu muži, kdo jsem, odkud a kam jdu.

„Tak?“ divil se. „Já myslil zcela jistě, že jste myslivec.“

„Proč?“

„No, já — že máte takové ty šaty, — a peří za kloboukem — —“

Nyní teprve jsem si vzpomněl, s jakým respektem mne vždy pozdravovali lesní zřízenci a hajní, s nimiž jsem se tu a tam setkal v lesích na pěšinách a často i na cestách jinak zakázaných. A proč? Nikoho jsem se nikde neptal na cestu, kráčel jsem bezpečně, jako bych tu byl doma, a pak měl jsem na sobě cestovní oblek ze zelenavého lodnu a klobouk turistů s obligátním chvostem volavčího peří. Můj šat a klobouk s perem bezděčně poplašil mnohého lesního zřízence.

„Máte tu ve vsi slavnost, jak pozoruji,“ připomenul jsem, „samý zpěv a hudba — —“

„Tady máme v létě často návštěvu a zábavu. Jednou od Třeboně, podruhé od Veselí přijdou výletníci. Dnes jsou tu páni z Lomnice. Odpoledne byli na hrázi Rožmberka, pak kolem obory zašli sem, do hostinské zahrady, hospodský sehnal muzikanty a tak je to tam veselo, jak to má býti. Mezi výletníky je celý zpěvácký sbor, pějí pěkné národní písně, hudba zahraje potom něco do kola a všecko se ve chvíli točí na trávníku zahrady. Vidíte, já jsem starý člověk, dcery mám provdané, nejmladší syn je na vojně, ale rád se připletu mezi tu veselou mládež. Člověk hned okřeje, hned se dívá jinak na ten boží svět, a nechybí mnoho, že by se vysmál vší bídě a všem starostem. Odpoledne jsem šel do vsi a byl jsem tam do soumraku. A jdu se tam ještě znovu podívat.“

„Já myslil, že jdete domů odkudsi.“

„Ne, z domova. Odskočil jsem si domu k večeři — já bydlím tuhle za lesem na panské pile, jsem tam tak jako správcem, víme?“ — ale dělat musím při tom správcování taky. Řekl jsem ženě, že se na chvíli podívám

ještě do Lužnice, chase jsem nařídil, aby se mi netoulali, a odvázal jsem tři veliké hafany, aby hlídali, než se vrátím.“

„Není vám chladno? — jen tak bez kabátu.“

„Takhle chodím celé boží léto, jen do kostela beru kabát. Ostatně — co bych měl nosit, až nastanou mrazy a sníh, když bych v létě nosil kabát?“

To je taky pravda. Přisvědčil jsem, že jeho názor je zcela zdravý, a ptal jsem se, mohu-li s ním jíti do oné hospody, kde jsou loňničtí výletníci.

„To se rozumí.“

A dostanu-li tam co k večeři?

„Všecko, nač si jen vzpomenete. Uzenky tam dnes mají. Až z Prahy. Tuze dobré.“

A leccos mi povídal cestou, až jsme došli k vesnici. Už byla tma. Z prvního stavení rozběhnul se k nám ježatý pes s hrozným rámusem.

„No, no, Voříšku, styď se a jdi domů!“

Pes zabručel a coural se ke dvířkům stavení.

„Dělá, jakoby chtěl člověka sežrat, a nemá už ani jediný zub. Dobrý pes. Pochází z naší pily.“

Veliký strakatý hafan vítal nás znovu jádrným basem, když jsme přišli k druhému stavení. Ale zas hned umlknul a zmizel.

„Zná mne,“ povídal můj společník, „před týdnem se potuloval až k nám, — já vzal pušku a poslal jsem za ním odměrku broků. Jen se mu z kožichu zaprášilo. Víckrát nepřijde plašit bažanty.“

Nějaký hoch nás potkal. Bos, kalhoty zahrnuty nad kolena, ač bylo všude na střevíc prachu. A nesl veliký džbán v pravé ruce a musil se vší mocí nahýbat na levou stranu, aby džbán netáhl po zemi a nerozbil ho.

„Ještě nešel strýček domů?“

„Ne.“

„Celý den tě posílají pro pivo, takového malého, — zhrbatíš.“

„Já už jdu dnes naposled, — pak bude chodit Marjánka.“

„To je Absolonův hoch, jednoho chalupníka. Absolon má bratra, ani nevím, čím byl. Ten nedávno vyhrál několik set z loterie. Tak navštíví každý týden svého bratra chalupníka a to se pak hory zelenají.“

U kostelíka jsme potkali výrostka s dlouhou dýmkou.

„Tak si pokuř, Vincku, a jdi do peřin, ať mi ráno nepřijdeš ospalý do práce a ať nezapomeneš zas na kládě prst, jako v loni. Pila se nestará, co jí přijde do zubů.“

Na kamenné lávce pod okny jednoho domku seděli dva mladí lidé. Milenci. Smáli se jako hrdličky.

„Andulo, Andulo, ty jsi se mi naučila v té Praze pěkným věcem. Každou neděli jiného milovníka.

„Ale, strýčku, to bych nesměla s nikým promluvit!“ smála se dívčina, vyprostivši se z objetí svého souseda.

„No, k vůli pouhému mluvení žádné děvče dosud si nevyplakalo oči.“

Blížili jsme se k hospodě, obležené zástupem vesničanů. Mladí i staří tu byli. V hostinci a zahrádce bylo místo pro výletníky přespolní a lepší hosty domácí. Ti, kteří nechtěli, nesměli neb nemohli utrácet, stáli před hospodou. Staří čumilové a čumilky u dveří a v úzkém průjezdě, děti obsadily plot a zeď zahrádky a ta mladá chasa zdržovala se dále od hospody, na návsi. Tam nedoniká světlo z petrolejových lamp, tam se dá už ledacos pošeptat. A když hudba spustila, spustili taky, jeden k druhému, do kola a ať byl kde kámen nebo výmol, nevídáno! Jen když se tančí.

Zrovna hráli muzikanti nějakou vesnickou polku, když jsme přišli k hospodě. Tančilo se na dvě kola. V zahradě na trávníku a na návsi. Byla tma na návsi. Mraky prachu, jež se zvedaly pod nohama návesních tanečníků, neviděli jsme, ale zrovna kousali.

„Tak tady je to!“ povídal můj průvodce, při čemž razil mi cestu mezi vytrvalými zevlouny. „Chcete-li do šenkovny — — —“

Tam bylo slyšet množství hlasů, cinkání sklenic, pleskání karet na stole, ale pro hustý, neproniknutelný dým tabákový nebylo lze ničeho rozeznati než umrkanou lampu u stropu, která jakoby s dechem utajeným prosila o slitování, aby se nezalkla.

„Anebo chcete raději do zahrádky?“

Tam bylo sice taky nabito, ale aspoň nad hlavou vrstva volného čerstvého vzduchu.

„Pojďme do zahrádky!“ navrhnul jsem.

„Tak jděte do zahrádky, já za chvíli přijdu za vámi. Musím se podívat do šenkovny, jak šla šafáři Mrázkovi karta, než jsem se vrátil.“

A zmizel mi v kouři šenkovny. Šel jsem průjezdem, dvorečkem a do zahrádky. Kde jaký stůl, všude plno. V městě se řekne jednoduše v případě takovém: půjdu jinam. Ale na neznámé vesnici — —

„Hledáte někoho, pane?“ oslovil mne ramenatý, vousatý muž, na němž tak zvané zdraví jen kynulo. Nějaký hajný nebo lesník. (Pokračování.)

M a t k a.

Dánsky napsal J. P. Jacobsen.

(Dokončení.)

V salóně objevil se syn její Tage. Šla mu naproti. Byl tak veselý, blažený a roztržitý zároveň, že matka ihned uhodla, co se asi přihodilo. Vyprávěl o divadle, ale takové nesmysly, že mu matka položila ruku na čelo a vyzvala, aby se jí upřímně podíval do očí. Uposlechl a vyznal, že požádal o ruku slečny Idy a že dobře pochodil. A dlouho, dlouho do noci vyprávěl blouznivý mladík matce své, jak si představuje ráj, do něhož vkročiti má s dívkou milovanou.

Paní Fönsová naslouchala mlčky, chladně.

„Vyprávěj, hochu můj, — ráno ti zase poví matka pohádku svého srdce . . .“

Paní Fönsová nespala celou noc. Takové myšlénky, jež kroužily její hlavou, nedovolí člověku usnouti. Pře-

myšlela, jak to zvláštní, že musila po dlouhých letech setkati se s Thorbröggerem, a že se milují vespolek jako před dávným časem.

Však to byl dávný čas! Zvláště pro ni. Nemohla býti a také nebyla již mladou. Tomu už dávno, kdy jí bylo osmnáct let. Ale vzdor tomu cítila se mladou, bujarou — —

A myšlénky tíhly jedna za druhou, někdy i celým hustým davem; ale ze všeho drala se otázka, co tomu řeknou její děti.

Druhý den dopoledne žádala odpověď na tuto otázku. Všickni seděli v saloně. Pravila, že má pověděti jim důležitou novinu, něco, co přivodí v jich životě velkou změnu, něco, co je zajisté náhle překvapí. Prosila, aby ji tiše vyslechli a aby nedali se strhnouti k neprozřetelnosti následkem dojmu prvých slov věty: neboť že musí považiti, že věc, o niž tu jde, je pevně určena, bez podmínek přijata a nic nemůže se tu více změniti.

„Chci se znovu provdati,“ pravila a vyprávěla jim, jak Thorbröggera milovala, než podala ruku jich otci, jak se musili rozloučiti a jak se zase shledali.

Ellinor plakala, ale Tage celý pomaten povstal, přistoupil k matce, klekl před ni, chopil se její ruky a v tlumeném pláči ji líbal.

„Ó matko, — matičko naše drahá! — co jsme ti učinili? — Což jsme tebe nemilovali, což jsme tě nezbožňovali jako nejlepší bytost na celém širém světě? Svého otce jsme neznali než tak, jak jsi nám jej vylíčila — naučila jsi nás ctíti jej, a že s Ellinorou lneme tak k sobě, tím vinna jsi jedině ty, jež jednomu ukázala vždy to, co na druhém spatřila hezkého. A co víme, víme jen od tebe. Vše máme od tebe a my tě zbožňujeme, ó matko, — kdybys věděla, jak tě oba milujeme! A nyní pravíš, že chceš na vždy od nás odejíti, nás opustiti! Ale to není možno, — největší náš nepřítel nemohl by vymysliti horšího bolu pro nás, než tento je. A přece mluvíš pravdu — a přece smýšlíš dobře s námi — jak se to srovnává! Řekni honem, že to není pravda, řekni, matičko — —“

„Tage, Tage, vzpamatuj se a nepředstavuj si to tak trapné!“

Tage vstal. „Trapně,“ povídal „trapně — ó, jen kdyby to nebylo horší než trapné, ale to je přímo hrozné, — nepřirozené, nad tím musí člověk pozbýti rozumu. Tušíš skutečně, jaké myšlénky jsi mi vdechla? Moje matka oddána zcela lásce cizího muže, moje matka okouzlena a okouzlující — to jsou myšlénky v duši synově, myšlénky horší než posměch — ale to vše nemožno, musí to býti nemožno. Což prosby dítěte už ničeho neplatí? Ellinoro, neplač a pojď mi pomoci uprositi matku, aby měla s námi slitování.“

Paní Fönsová pravila s odmítavým posuňkem: „Nech Ellinoru, je patrně umdlena, a ostatně jsem řekla, že se tu nedá ničeho změniti.“

„Já bych teď chtěla umřít,“ naříkala Ellinor, „ale co říká Tage, je pravda, matko, a to je nemožno, abys nám v našem stáří přivedla otčíma.“

„Otčíma!“ zvolal Tage, „myslím: že se neodváží ani na chvíli — — Ty jsi bláhová, Ellinko, kam on vstoupí, odtud odejdeme. Nikdo na světě mne nepřinutí, abych s tím člověkem vyměnil jen jediné slovíčko. Matka ať vyvolí — buď on nebo my. Půjdou-li novomanželé do Dánska, pak zůstaneme vypovězenci, a setrvají-li zde, pak jdeme pryč my.“

„To že bys učinil, Tage?“ ptala se paní Fönsová.

„Myslím, matko, že nemáš příčiny pochybovati. Jen si představ ten rodinný život. Usedneme s Idou na terase a ve vavřínovém loubí ozve se něčí šepotání. Ida se zeptá, kdo to, a já řeknu: „To je moje matka se svým novomanželem.“ Ne, ne — to bych nemohl říci za spásu duše. Ale aspoň vidíš, že už nyní rozhodnutí tvé počíná působit bolestně.“

Paní Fönsová propustila děti své a zůstala o samotě.

Tage měl pravdu, nepůsobilo to na ně příznivě. Uběhla krátká hodina, ale jakou propast vyhlodala mezi matkou a dětmi. Nepatřili na ni jako na svou matku, nýbrž jako děti jejího prvního muže. A byli odhodláni ihned ji opustit, jakmile jen by zpozorovali, že každý pocit jejího srdce nenáleží výhradně a jedině jim. Ale ona nebyla výhradně a jedině matkou, byla přece také bytostí pro sebe, se životem a nadějí pro sebe. Ale tak mladou, jak se domnívala, přece nebyla. To mohla zpozorovati z řeči svých dětí. Cítila se pojednou bojácnou vzdor rázným slovům svým, octla se v postavení jako někdo, kdo zasáhne do práva mladosti. Měly děti její pravdu? — — na nás jest milovati, nám náleží život, — a tvůj život jest jen proto, abys tu byla u nás! — Nejlépe by bylo, kdyby Thorbrögger ihned odcestoval. Děti by ho neviděly a nebyly by tak popudlivými, a ona by jim pak mohla dokázati, jaké ohledy k nim chová. První hořká dávka by během času pozbyla trpké příchuti a všecko — — ne, ani pomyšlení, víckrát už se rozbouřené srdce neutiší.

Bylo ustanoveno, že Thorbrögger odjede do Dánska a opatří nutné dokumenty. A zatím prý tam zůstane. Tím ovšem se nedocílilo ničeho. Děti se matce vyhýbaly, Tage byl stále kolem Idy a jejího otce a Ellinor trávila celý čas u lůžka churavé paní Kastagerové. A byla-li matka s dětmi pohromadě někdy, — kdež pak byla ta dřívější důvěrnost, sdílnost, kde zůstala bývalá upřímnost a tisíce krásných veselých slov! — Hovořili pospolu jako lidé, kteří se seznámili, spřátelili a kteří nyní mají se rozejíti. Ten, jenž má odjeti, soustředil již veškery myšlénky k cíli své cesty, a ten, jenž tu zůstane, přemýšlí, jak se zase vpraví v ten všední, fádní život.

V jich vespolném životě nebylo více žádného sdružení, pocit vzájemnosti a pospolitosti dávno zmizel. Viděli prosté, smutné okolí kolem sebe a v duchu se ptali: co potom?

A s každým dnem víc a více zapomínaly děti, čím jim bývala dříve matka, a domnívajíce se, že se jim děje křivda, pro jediné bezpráví zapomínaly rázem na tisíce dobrodiní jim prokázaných.

Tage měl srdce ze všech nejměkčí, miloval matku vroucněji, než sama sestra jeho, proto byl nejvíce uražen. Celé noci probděl a proplakal nad slovy matčinými, jež zněla určitě a smutně a v některých chvílích přehlušila upomínka na lásku její všecky jiné pocity. Jednoho dne šel ještě k ní, plakal, prosil snažně a zapřísahal, aby náležela jen jim, nikomu jinému, — jediné jim. A odpověď? — „Ne!“ A toto „ne“ učinilo jej drsným, chladným. Ellinoře nevedlo se jinak. Ta zvláštním svým způsobem vyvodila z jednání matčina bezpráví proti zesnulému otci svému, počala ho od té chvíle zbožňovati,

ač se naň pamatovala jen jako ve snu, vybájila si o něm představu a zahloubala se ve vše, co o něm kdy slyšela. Ptala se Kastagerových na svého otce a líbala podobiznu jeho v malém medailonku, jenž zavěšen na jejím krčku. A toužila, aby mohla honem uchvátit veškeré jeho dopisy, všecky věci, jež mu za živa náležely.

A jako otec v očích dívky povznášel se nad obyčejné lidi, v té míře matka klesala. Proto, že zamilovala se do muže, ublížilo jí v srdci dívčině. Nebyla více onou matkou, neomylnou, nejlepší, nejmoudřejší, nejkrásnější, — byla ženou, jako jsou jiné, právě takovou, již možno kritisovati, posuzovati, na níž může člověk nalézti a vytknouti chyby, vady, poklesky.

Den ubíhal po dni a ten život vespolný stával se nesnesitelným. A všichni tři cítili v srdci, že něco neviditelného den ode dne více je rozlučuje.

Paní Kastagerová, která zatím se uzdravovala a která byla zasvěcena do všech detailů rodinného dramatu Fönsových, navštívila jednou paní Fönsovou v hotelu a dlouho s ní rozmlouvala. Paní Fönsová byla ráda, že je tu někdo, kdo klidně ji vyslechne, jak ona si představuje svoji budoucnost. A výsledek hovoru byl návrh paní Kastagerovy, aby děti šly s ní do Nizzy. Pak se povolá Thorbrögger do Avignonu a tu se dají oddati. Kastagerovi tu zůstanou a zastanou funkci svědků.

Paní Fönsová váhala chvíli, neboť jí nebylo možno dopátrati se úsudku svých dětí. Když jim o tom vyprávěli, přijaly zprávu hrdě a mlčky, a když se jich tázali o odpověď pro matku, řekly, že se podrobují všemu, co ona určila.

Pak to dopadlo, jak paní Kastagerová předvídala. Řekla dětem „s Bohem" a ony šly. Thorbrögger přišel a byli spolu oddáni.

A Španěly staly se domovem starých novomanželů. Do Dánska zpět nechtěl nikdo z nich.

Několikrát psala svým dětem, ale ty ve hněvu a lítosti, že je matka opustila, posýlaly dopisy zpět. Později ovšem toho litovaly, ale neměly odvahy svěřiti se s tím své matce, jež ustala v dopisech a tak přestalo veškeré spojení mezi nimi. Jenom oklikou, cestou nepřímou dostávali jedni o druhých nejisté zprávy.

* * *

Pět let žil Thorbrögger se svojí chotí v ideálním, nezkaleném štěstí, ale — najednou ochuravěla. Byla to nemoc zlá, rychlá, jež musila ukončiti smrtí. Často se jí vyřinula krev z úst, sil jí ubývalo, slábla den ode dne, a když už hrob byl vzdálen jen na několik kroků, psala svým dětem:

„Drahé děti moje! Vím, že už budu mrtva, až můj list budete čísti, ale nebojte se, že v těchto řádcích snad skryty výčitky. Láska moje byla příliš věrná, než aby končila výčitkami. Kde je pravá láska, Tage a moje drahá malá Ellinko, tam vždycky musí se poníižiti ten, kdo nejvíc miluje, a proto přicházím ještě jednou k vám, jako jsem vás ve své duši neopustila ani na chvíli. Umírám. A celý ten krásný svět, jenž mi byl drahým, požehnaným domovem, je pro mne ztracen, moje lenoška bude státi ode dneška prázdna, překročím ještě jednou práh svého bytu, abych do něho nikdy víc se nevrátila. Proto pozoruji vše s prosbou na rtech, aby vše zachovalo mi svou lásku, proto přicházím k vám a prosím vás, abyste mne milovali s onou vřelou a vzornou láskou jako za uplynulých let. Nezapomeňte na mne. Nebýti zapomenutu — toť nejlepší podíl, s nímž člověk odchází se světa. Nikdy jsem nepochybovala o lásce vaší, vím, že jen veliká láska vaše vzbudila v srdcích vašich veliký hněv. Kdyste byli méně mne milovali, byli byste mne nechali klidně odejíti. A proto vás chci snažně prosit: kdyby se stalo, že by muž můj bolem sklíčený, žalem sklesly dopližil se ke dveřím vašim, aby s vámi o mně pohovořil, aby vám o mně vyprávěl, o mé lásce k vám, aby v hovoru o mně nalezl u vás útěchy, nevyháněјte ho, neodpuzujte, — nezapomeňte, že nikdo mne tak nemiloval jako on, a že všecko štěstí, jež možno vytvořiti v srdci lidském, mi vyhledal a s oddaností obětoval. Brzy už přijde chvíle, kdy umdlená moje ruka spočívati bude v rukou jeho. Až nastane ta veliká poslední chvíle, až nastane tma a očím se zjeví smrt, on jediný klečeti bude u lůžka mého, — jeho slova budou poslední, jež uslyším na tomto světě — — —

Buďte s Bohem, drahé děti mé! Není to na rozloučenou. To slovo zoufalé, beznadějně odkládám dosud na poslední chvíli. Buďte s Bohem! — vyčtěte z tohoto slova veškeru moji touhu, všecku moji lásku za tolik dlouhých let, všecky upomínky na léta, kdy vy jste byli oba malí, vyčtěte ze slova s „Bohem" tisíc přání, tisíc díků. S Bohem, děti mé, — nyní už musím říci to poslední „s Bohem. Vaše matka."

FEUILLETON.

Úprava jeviště za Ludvíka XIV.

Píše Germain Papst. Přel. J. E.

Ve středověku panovníci a velmožové čítali ve svém komonstvu různé kejklíře a komedianty, jichž účelem bylo pobaviti panstvo fraškami a představeními všeho druhu. Během renaissance králové mívali své herce francouzské i vlašské, již hrávali na jich hradech a zámcích za příležitosti velkých slavností. Takými byly první kočující společnosti, přišedší z Italie do Francie. Jindřich IV. několikkrát dal k sobě povolati herce z Hôtel de Bourgogne. Tento zvyk potrval málem až na naše doby, že totiž panovníci povolali buď do Versaillesu, do Tuilerií, do Fontainebleau neb Compiegne herce, zvané pak dle okolností buď prostě herci královskými neb herci císařskými.

Za Ludvíka XIII., tak jako za nedospělosti Ludvíka XIV., návštěvy herců bývali vzácné, poněvadž tehdy u dvora byla oblíbena představení baletu, v nichž spolu-

účinkovali jak král tak velcí páni. Ostatně, dle příkladu Jindřicha IV., Gaston Orleanský dal sehráti několik her ve svém paláci, podobně jak Richelieu v „Palais Cardinal".

Knížata a guvernérové provincií mívali též své společnosti herecké, jež sami si vydržovali, — často dosti bídně — a které na rozkaz svých pánů opustily své jeviště a šly hrát do zámků a paláců. Tak i Molière se svou společností byl placen vévodou z Épernonu a po svém přijetí do Paříže byl na oko vydržován vévodou Orleanským, než se mu dostalo dekretu královského a duchodů s ním spojených.

Během prvních let své nedospělosti, totiž asi do roku 1664, král Ludvík XIV. někdy navštěvuje divadla veřejná. Ale jakmile sám se vlády chopí, opouští hlavní město, jež se mu zdá býti postrachem: obvyklý jeho pobyt jest z počátku St. Germain, pak Versailles, Trianon a Merly; nepřichází do Paříže leč u vzácném případě, a i tu se nezdrží déle než půl dne; od té doby nikdy více nevkročí do divadla veřejného. A přes to zbožňuje přímo představení divadelní: dává si hráti neustále, ano spolupusobí i sám sehrávaje ruzné úlohy před svými poddanými a pořádá skvělé slavnosti, sestávající z ruzných radovánek, mezi nimiž ovšem divadlo má největší puvab.

Ale ne při samém dvoře královském odbývá se první z těchto slavností ve Francii, nýbrž v zámku de Vaux, u ministra Fouqueta. Ludvík XIV. předním jest tu divákem a stal se napotom i hlavní osobou hry, ježto nádhera vystrojená za této příležitosti tou měrou podráždila pýchu mladého vladaře, že téže chvíle rozhodl ve své mysli pád ministrův.

V zámku Vauxském sehrána poprvé Molièrova komédie „Les Fâcheux" a to na jevišti pohyblivém. Ve chvíli, kdy celá dvorní společnost po tanci byla shromážděna, divadlo, postavené na zvláštním přístroji, přivlečeno z hloubi alejí a umístěno co nejpříznivěji.

Zdá se, že slavnost uchystaná ministrem Fouquetem v překrásném tom parku Vauxském byla jakousi reminiscensí plesu, jež králové španělští pořádávali v paláci de Buen Retiro, na začátku století.

Jak do St. Germain tak do Versaillesu král ob čas povolává buď společnost z hôtelu burgundského, neb společnost vlasskou, aneb Molièrovu. Hrávají se tu kusy buď známé aneb novinky. Molière sám podává postupně kritiku her: „Škola žen", „Mezihra Versailleská" a „Svatba z přinucení". Při poslední této hře, jež provozována v salonech Anny Rakouské v Louvru dne 29. ledna 1664, král sám se súčastnil co divák, na to pak v závěrečním baletu vystoupí sám v kostymu Egypťana.

Tu poprvé se stalo, že Molièra došel rozkaz, napsati hru, jež se má provozovati v celé řadě slavností, uspořádaných na počest slečny de la Vallière a jež byly nadepsány: „Slavnost rozkoší čarovného ostrova". Molière napíše za tím účelem „Princeznu z Elidu", jež sehrána mezi různými zábavami tanečními, projížďkami, hody a ohňostroji. K této příležitosti zbudováno na jednom z pažitu parku Versailleského divadlo, jež, zdá se, bylo nepokryto a stálo uprostřed zeleného hvozdu, totiž dekoraci představujících křoví . . .

Několik dní později, v dalším průběhu slavností, dne 11. května „král rozkázal sehráti na jednom z obou divadel jeho salonů, jež všeobsáhlý duch jeho sám byl vynalezl, komédii sepsanou panem Molièrem, sestávající z tanců a různých výjevů": druhého pak dne provozována poprvé prvá tři jednání posud neuveřejněného „Tartuffa".

Tyto hry se opakují dosti často: při jedné z nich 23. června 1665 Molière hraje „Favorita" od Villedieu; i vymyslí k tomu předehru, v níž představuje jakéhos směšného merkýze, jenž na vzdor stráži chce vstoupiti na jeviště, a jenž má přerozmarnou rozmluvu s herečkou, představující směšnou markýzku, sedící uprostřed diváku. Takovýto výstup mezi hercem na jevišti a některým bodrým divákem, sedícím v hledišti, již velice oblíbený v „Mysteriích" středověku, vyskytuje se dosti často XVII. století při dvoře Ludvíka XIV.

Roku 1668 zas nová slavnost: Georges Dandin od Molièra, balet od Guinaulta a Lulliho se závěrečným triumfem Amora a Baccha tvoří nejhlavnější část scenickou. Vigarini k této příležitosti byl sestrojil opravdové, dřevěné divadlo poblíže Královy aleje. Vnitřek celé síně, tvaru pravoúhelného, byl vyzdoben čalouny a 32 křišťálových svícnů o 10 voskových svíčkách osvětlily sín „jako za dne".

Roku 1671 opět celá řada radovánek ve Versaillesu. Prvého dne provozována hudební tragedie „Alcesta". Při této příležitosti podán nám popis jeviště, jenž poučuje, jakým způsobem tehdy se pojímala úprava jeviště, zřízená na základě symetrické perspektivy.

„Z obou stran jeviště nalézalo se dvanáct velkých oranžovníku, mezi nimiž pak mramorové podstavce s porculánovými vásami, jež chovaly menší zas oranžovníky. Před každým podstavcem stál stolek pozlacený se svícnem ze stříbra a křišťálu, zářícím desíti voskovými svícemi. I za každým velkým oranžovníkem stál podobně bohatě zdobený podstavec se zářícími svícny."

„Posledního dne sehrána „Iphigenie". Dekorace jeviště, sestrojeného na samém konci stromořadí k oranžerii vedoucího, představovala tentokráte prostranný zelenající se sad, plný vodotrysků, fontán a jeskyň; z obou stran stály stromy oranžové, mezi nimiž pak porculánové vásy. „Mezi každým stromem nalézal se velký svícen s podstavcem zlatým a lazurovým, na němž zářilo množství voskových svíček. Tato alej končila mramorovým vítězným obloukem; pilíře, o něž se opíral, byly zhotoveny z lápisu a celá brána zdála se býti dílem zlatníka."

Divadelní hry provozovány i tehdy, když královský dvur přesídlen na některý z jiných zámků.

Roku 1669 a 1670 král tráví podzim na honech v zámku Chambordském. Pokaždé tu k sobě povolá Molièra a Sulliho. Organisuje se dokonce i přesídlení celé divadelní společnosti z Palais-Royal; ředitel i herci dopravení v kočárech, celá jich výprava na četných vozech. Po příjezdu ubytováni jakž takž v dřevěných boudách, pro ně zvlášť sestrojených poblíž zámku.

Roku 1669 provozován „Pan z Pourceaugnac" a roku 1670 „Měšťák kavalír" se závěrečnou ceremonií tureckou. Tato turecká ceremonie tehdejší doby nebyla ničím méně, než ostrou satirou politickou, mířenou proti sultánovi. Povíme-li, za jakých okolností vymyšlena byla tato taktika, seznámíme se zároveň s tehdejšími mravy divadelními a výpravou oněch groteskních tanců, jež tak velice bavily Ludvíka XIV. Roku 1669 sultan pro upevnění svazků přátelských s králem francouzským poslal do Paříže poslance jména Suleiman-Aga, lépe ještě známého

pod jmenem Mutaferraca, totiž pod jménem úřadu samého, jejž mu bylo zastávati v Cařihradu. Aby pak tomuto poslanci nebylo prokázáno snad větší úcty, než sultán jí prokázal poslancům francouzským, usneseno, že bude s ním jednáno týmž způsobem, kterým nejvyšší vezír jednal s francouzskými diplomaty, zkrátka usneseno napodobiti zvyky a obřady turecké; aniž by byl vynechán jediný detail.

Pan z Lionne, jemuž bylo uvítati v audienci řečeného poslance, zřídil celý svůj dům po orientálsku, sám sebe proměniv pro tu chvíli v Turka. Přijal návštěvu Suleimanovu rozložen jsa na pohovce zlatem zářící, opřen jsa o brokátové podušky, zatím co sluhové, okamžité potřebě přizpůsobeni, odehráli úkol figurantů, a co dámy a páni, obecenstvo zastupující, v postranní, zaskleněné galerii pozorovali průběh zvláštní této podívané.

Rozmluva odbývána s veškerou, k věci patřičnou důstojností a vážností. Dle některých zpráv dokonce pan z Lionne by byl i pozoroval, že Suleiman při této kratochvíli šel na dobro na lep a že Ludvík XIV. byl napotom uražen, dozvěděv se, že sultánovu poslanci dalo se vyrozuměti, jakoby on, král, nebyl než zbytečnou loutkou, jehož první ministr pak veškeré důležitosti sám vyjednával. Avšak pan z Lionne v tom se zmýlil a Suleiman nebyl tak naivním, jak se zdál. Neboť zdráhal se energicky vydati panu z Lionne listy sultánovy, jež mu svěřeny byly, prohlašuje, že jich neodevzdá leč králi samému. Ježto však Suleiman nebyl přišel než pro odevzdání těchto listů, celá audience byla zbytečnou, a chtě nechtě Ludvík XIV. musil se uvoliti k přijetí poslance. Aby ceremonie byla provedena až ku konci, de Lionne dal po druhé povolati k sobě Suleimana a oznámil mu, že Ludvík XIV. ráčí mu dáti slyšení. Královská tato audience odbývala se v Saint-Germainu. Cestou, kterou poslanci bylo se ubírati, než zámku dojel, bylo rozestaveno po obou stranách vojsko, osobní to stráž králova. Poslanec byl uveden do jedné z oněch velkých dvoran, přeskvěle zdobených, v nichž Ludvík XIV. na jevo dával celou okázalost i nádheru svého dvora. V pozadí se vypínalo křeslo, na němž král trůnil, oděn jsa v roucho zářící celou sbírkou veškerých klenotů korunních. Suleiman zůstal velice chladným vůči tomuto přepychu, jenž, jak očekáváno, jej oslniti měl, a vraceje se po vyřízení svého poslání odvětil zcela chladně na otázku jistého dvořenína, zda nebyl překvapen podobnou nádherou: „Kůň mého pána sám jediný o slavnostních dnech, má na sobě více diamantů, než Ludvík XIV. má všeho všudy.“

Nic na světě nemohlo více popuditi krále, než tato lhostejnost. A tak se stalo, že v jeho okolí nepřestalo se vtipkovati o poslanci, jeho vladaři a jeho rodácích. — to z pouhé podlízavosti dvořeninské. Když Ludvík XIV. odjížděl do Chambordu, Orient byl v módě, díky zdánlivému neúspěchu poslance Suleimana. A tak, buď že král sám byl rozkázal Molièrovi, aby psal balety orientálského slohu, buď že tato myšlénka vyklíčila v hlavě spisovatele samého, — dokázáno jest, že turecká ceremonie při komédii „Měšťan kavalír“ byla následkem neúspěchu poslanectví Suleimana-Agy. Molière se dal zasvětiti v obřady, zvyky, charakter i náboženství východní jistým politickým jednatelem, jenž zpět doprovodil Suleimana do Cařihradu: panem d'Harvieux.

Tento diplomat ve svých „Memoirech“ vypráví, že vícekráte byl u Molièra v Auteuilu, aby mu vysvětlil různé zkoušky noviciátu dervišů; během těchto rozmluv poeta nastřádal hlavní črty, jichž použil při komposici výjevu promoce pana Jourdaina na hodnost muftiho. (Poslední výjev z „Bourgois-Gentilhomme“.) Pan d'Harvieux též se súčastnil zhotovení divadelních šatů a tak znamenitě bděl nad jich provedením, že dle jeho výroku byly dokonale napodobeny.

Touto dobou Ludvík XIV. přestává vystupovati na jevišti v baletech Beuseradových a oněch, jež sám Molière ku svým hrám připojil.

Čím více stárne, tím více ubývá jeho záliby pro divadlo a když konečně zestárne, nenavštěvuje vůbec již představení, jež se odbývají ve Versaillesu a při nichž od té chvíle zaujímají prvé místo jeho syn a vnuk, velký Dauphin a vévoda burgundský.

Avšak třeba král přestává navštěvovati představení dvorní, vzlet, jejž dovedl jim dáti za svého mládí a mužného věku, potrval ještě dlouho dále. Nádhera scenická představení divadelních z Versaillesu přechází ponenáhlu na jeviště Opery a na tomto jevišti pařížském podržuje onen ráz velkolepý a ornamentální, jejž král dovedl vtisknouti všemu, co bylo provedeno za jeho nejvyššího řízení.

— Z nově vyšlých knih zaznamenáváme Almanach: „Kalendář Zlaté Prahy“, dílo kvartového formátu, s pěknými illustracemi a četnými literárními příspěvky prosou i veršem. Jest to vlastně malý, jednou v roce vycházející belletristický časopis hodící se výborně na stolek vánoční. — Jiné, malířem V. Olivou rovněž pěkně illustrované dílo jsou Čechovy „Petrklíče“, které vyšly nákladem F. Topiče v třetím vydání. Mimochodem podotknuto, Čechův „Lešetinský kovář“, v Čechách skonfiskovaný, dočkal se právě na půdě americké vydání druhého. — J. S. Machar přišel k vánocům se svými „Podzimními sonety“ (nákladem J. Otty) a dokončil tím svůj cyklus Sonetů zimních, jarních a letních. Svěžest mladosti a síly vane z těch listů. Vše jest určité v světlech i stínech, vše má plný zvuk. Sonet jest u Machara skutečně jako bujný kůň ušlechtilé racy, jejž hravým dotknutím ovládá mistrovský jezdec. — Druhý z našich nejpřednějších mladých poetů, Ant. Klášterský, vydal u F. Šimáčka knížku „Pražských motivů“. Čtenáři naši pamatují se zajisté na básně z tohoto cyklu uveřejněné v „Lumíru“: „Legenda o Rolandově rohu. — U Hálkova pomníku. — Legenda o Daliborových houslích. — Vyšehrad. — Před sochou Jiříka z Poděbrad. Čísla tato vedle „Staroměstského orloje“ náležejí k nejkrásnějším v knize a jsou jí charakteristikou. Hluboký vlastenecký cit provívá celé dílo, pokud dotýká se českého národního života v minulosti a přítomnosti. Jest to vlastenectví upřímné, bez fráse, vlastenectví českého poety, jenž pevně doufá v dobu lepší. Soustrast s trpícími, tak charakteristická u tohoto básníka, jeví se také zde tony hlubokými. Klášterský kloní se svými pracemi více ku starší naší škole básnické a tím, jakož i jeho více elegickou a kontemplativní než výbojnou povahou asi vysvětluje se tu a tam mezi generací mladší odpor proti němu. To všechno přejde. Mezi jeho básněmi jsou věci tak skvostné, že jim okamžitá nepřízeň ani čas ceny neubere.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XXII. 1. LEDNA 1891. ČÍSLO 10

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Paměti Klimenta Faltisa.

Novella od Sofie Podlipské.

(Pokračování.)

Vstal dokouřiv a oblékl se, odešel jak obvykle. Obědvával v hostinci u Montagů ve vybrané společnosti, pročež nečekal jsem ho domů až k večeru. Přicházel domů vždy před večeří a býval-li pozván, změnil oblek. Jinak psával nějaké listy, zapisoval si něco, prohlížel knihy a časopisy, načež chodil na procházku a opět do hostince na večeři.

Tohoto dne dostavil se o něco dříve domů, čemu jsem byl velmi rád, neb den ten zdál se mi nekonečný.

Byl jsem naší rozmluvou rozbouřen a tak mi bylo, jakoby mělo nastati zemětřesení. Půda pod nohama zdála se mi nejistá a z okna bylo mi nevolno se podívat. Byl zasmušilý listopadový den. Jeho temno kladlo se v temno mých neurčitých a přece neodolatelných obav.

Přivítal jsem bratra radostně a myslil jsem bláhově, že vše jest vyhráno, jen co tu zas byl. Tak ukonejší dítě v nejhorším nebezpečí pouhý pohled na otce neb matku.

Ptal jsem se ho, bude-li se oblékati do společnosti, abych mu oblek připravil, on zavrtěl pouze hlavou a psal něco. Dal si rozsvítit, psal dlouho, pak odnesl sám napsané listy. Přišel pozdě domů a měl hlad, nebyl navečeřen. Sehnal jsem mu večeři a on jedl roztržitě. Kouřiti nechtěl. Nemluvil. Náhle vstal a řekl, že si lehne, že bude časně vstávati, chtěl, abych ho nechal o samotě. Ale rozmyslil si to:

„Aj, co,“ pravil. „Věz raději, co se bude dít. Nejistota je horší než sebe krušnější pravda. A jakkoliv si toho přeju, nemohu tě ušetřit. Budu mít zítra souboj v Bubenči, ve královské oboře. Přichystej mi kordy a všecko a měj mne rád, ty bratrská duše! Nebude to maličkost, půjde o život a o smrt. A věř mi, padnu-li já, že to bude menší neštěstí pro mne, než padne-li ten druhý. V tomto případě a kdybych byl sám také raněn a umírající, chci okamžitě odcestovat bez zavazadel v najatém povoze, který bude na mne čekat. To již je obstaráno. Padnu-li já, budu-li mrtev, oplakávej mne, nezapomeň mne, navštěvuj můj hrob, ale tu útěchu měj, že jsi mým nejlepším přítelem.“

Padl mi kolem krku a já jsem plakal nahlas. On mi nebránil. Líbal mě na čelo, na obě líce a šeptal: „Měj díky za tvou lásku, ta je ta nejlepší, čím štědrá nebesa mne obdařila.“

„Zde je má závěť,“ pravil dále, „schovej si ji. Všecko je tvoje. Ale počkej. Člověk neví, co se může stát. Tu vezmi, zde jsou moje peníze, schovej je, zakopej je někam; co můžeš, nech u sebe. Jdi, nezdráhej se, udělej to hned. Sám budu mít také u sebe peněz potřebných k útěku. Pak zašleš mi ty druhé.“

„Budu však hledět uprchnouti s tebou.“

„O to se nehádejme. Jak to přijde, tak bude. Že budeš mým andělem strážným tam neb zde, je jisto. Tak jdi, schovej, co jsem ti dal, třeba do sklepa. Bude to jistější.“ Musil jsem poslechnouti, nahlédl jsem, že by mohlo býti mnoho odstraněno, kdyby nějaká komiss na to přišla. Přibral jsem také ještě šperky, učinil jsem, jak bratr žádal, schoval jsem vše ve sklepě v písku, vyňal jsem z toho písku láhev madeirského pro nešťastného bratra na posilněnou a schoval jsem pak klíč od sklepa za ňadra. Bratr zatím se položil na lože, aniž se odstrojil. Kordy, velký plášť, široký klobouk byl připraven.

Přinesl jsem si podušku a položil jsem se na zemi na koberce vedle jeho postele.

Věděl jsem jasně, že strávím tuto noc s ním naposled. To vědomí bylo hrozné. Raději byl bych měl nejistotu a střídání se obav a naději. Posadil jsem se, hleděl jsem na postel, na drahou bratrovu hlavu, na jeho ruku, jež visela přes pelest, a hleděl jsem cítit a myslit, jak bylo přirozeno v tom zoufalém postavení. Nadarmo. Cosi mi pravilo, že je docela jisto, kterak jsme tu spolu naposled.

„Ale jak mohu to vědět?“ namítal jsem sám sobě. „Či mám tušení?“ Nikdy jsem neměl žádných předtuch. Slýchal jsem jen o nich mluviti a myslival jsem, že to jsou povídačky.

„Tušení to nemusí býti,“ rozumoval jsem. „Je to děsná obava, bohužel, až příliš odůvodněná. Ale vyplniti se nemusí. Tak docela jisté to není.“

„Ba je to jisté,“ něco pravilo v mé duši, a bylo to zoufalé.

„To je osud! To je osud!“ stenal jsem.

Bratr zatím spal. Měl tu zvláštnost rovněž šťastnou, jakou byla jeho povaha vůbec, že mohl vždy usnouti klidně a sladce, ať v bolestech tělesných, ať ve starostech, a v tom spaní vždycky se usmíval s výrazem, jakoby pravil: „To vše nestojí za řeč, ke mně to nedosáhne.“

Nemohl jsem ani ležet, natož spát a srdce klepalo mi slyšitelně. Naslouchal jsem mimoděk každému hluku neb šramotu, ačkoli posud nic státi se nemohlo. Později divil jsem se i tomu jako onomu tušení. Nic nehnulo se v tiché ulici tichého města opatrně hlídaného. Jen ob čas bylo slyšeti těžké kroky nočních hlídek. Pak bubnování dešťových krůpějí do oken za vichřice. Ale opět nastalo utišení a ticho bylo, ticho.

Hodiny odbíjely na věžích. Postupoval jsem s časem a slyšel jsem ty jeho osudné kroćeje, které člověka životem vlekou. Byl bych je chtěl zastavit, anebo tak pohnati, aby přelítlo rázem, co přijíti mělo.

Náhle sluch něco zachytil. Nejdříve zdaleka, slabě jako šumění vody, silnější, byl by to vzdálený hrom? Přichází to blíže po zemi. Hrom přece nechodí. Velký Bože, to je rachot kočáru. Jede zběsile svrchu. Zastavil. Je u našich vrat. Ó velký Bože! Je půlnoc. Co bude se dít? Kdo to přijel?

Bratr skočil na nohy: „Oni jsou zde," zvolal zpola ve spaní. „Dej mi můj kord."

III.

„Vždyť je teprv půlnoc," šeptal jsem, neb bál jsem se bezděčně mluviti nahlas. „Na kdy objednal jsi kočár a svědky?"

Neměl času odpověděti. Domovní vrata byla s rachotem otevřena. Co se děje? Kdo otevírá? Nikdo nezvonil, neklepal, nebouchal? A teď, kroky po schodech. Kroky několika mužů.

„Je zavřeno?" bratr ptal se. „Zavřeme tu velkou závoru, zatarasme dvéře." Spěchali jsme do předsíně. Než jsme došli ke dveřím, byly vypáčeny, rozlétly se s rachotem, jakoby se bylo střílelo.

Tři muži zahalení v černé pláště, s klobouky na hlavách, přes oči staženými, vešli.

Jeden mezi nimi řekl temným hlasem: „Jménem zákona vás zatýkám. Opřete-li se, jste velezrádce. Promluvíte-li, zacpeme vám ústa. Pojďte!"

On nečinil nejmenšího pokusu obrany. Nepromluvil, ukázal, že prohodí oděv. Jeho obličej nehnutý jak z mramoru měl hrdý výraz. To odehrálo se při svitu lucerny těch vetřelců nočních. Bratrovy oči hledaly mne a já jsem pravil:

„Vezměte mne s sebou. Je to můj bratr. Kamkoli přijde, chci jíti s ním."

Muž, který byl promluvil a také lucernu držel, učinil hlavou posuněk, jakoby červ byl promluvil, a můj bratr odvážil se pozdvihnouti hlasu. Řekl mi: „Neopovaž se mluviti více a nikomu neřekni, co se děje teď. Ručím za tvou mlčenlivost těmto pánům a já bych pykal, kdyby si mlčení porušil. Odstěhuj se, kde tě nikdo nezná."

Černí muži, zdálo se, schvalovali toto nařízení a já musil jsem ustoupiti. Lomil jsem rukama, rval jsem si vlasy, chtěl jsem vyjíti ze dveří za bratrem svým, ale onen muž mne strčil, že jsem se potácel nazpět. Vykřikl a běduval jsem, ale bratr zvolal: „Dám ti o sobě vědět, a kdybych měl svými zprávami zdi prorážet. Drž se jen, jak jsem ti pravil."

Sledoval své biřice se schodů a za chvíli slyšel jsem odhrčeti kočár s člověkem, mně nevýslovně drahým, pro něhož jsem žil, mimo nějž nic mi nebylo do celého světa.

Stál jsem na prahu a naslouchal jsem, jak rachot se vzdaloval, sluchu mizel, až opět zněl jako šumění vody.

Cítil jsem v hlavě spáry šílenosti. Křičel jsem jako šílenec, až jsem svolal celý dům. Vlastně byli jeho obyvatelé již všickni vzhůru hlukem, který se děl. Teď ptali se zvědavě, co se stalo, a když jsem to vypravoval, všichni se bázlivě rozprchli a každý mi šeptal dříve, jen abych probůh o tom nahlas nemluvil, že bych mohl zmizeti také.

Zůstal jsem tedy sám na prahu našeho bytu, kde jsem se tak šťastným cítíval. Sám byl jsem. Sousedé nechtěli se mnou nic míti. Báli se mne jako psance. Vešel, nezavřel jsem ani za sebou, vrhl jsem se na kolena před bratrovou postelí a máčel jsem slzami jeho podušku, kde bylo posud znáti otisk jeho hlavy. Nemyslil jsem dokonce na to, co ze mne bude. Teď bylo mi také jedno, zdali se někde něco hýbe, hlučí neb rachotí. Jedno bylo mi, co hodiny odbíjely, zdali čas se vlékl nebo letěl. Cítil jsem jen svůj bol, jen to odtržení duše z mé duše, jen to krvácení citu, jen ten zoufalý rozsudek: „Neuvidíme se snad nikdy víc."

Pozvolna však pamatoval jsem se a těšil jsem se náhle jako dítě, že bratr nebyl mrtev, že posud dýchal, žil, na mne pamatoval, mne miloval a že bylo možno, aby zas byl propuštěn. Teď bláznil jsem znova a zas jinak. Ano, on byl živ a bude živ, byl jsem tím jist. Měl jsem za to, že bych to opět tušil, kdyby mu smrt hrozila. Ale nic tak. Hádal jsem dokonce dle svého citu nyní, že byl klidným. Ó, zajisté. Jemu bylo podobno býti klidným a usnouti dokonce, ať se s ním dělo cokoli.

Za to padla na mne starost toho všeho. Pozdvihl jsem hlavy, posadil jsem se a dumal jsem, lámal jsem si hlavu, co s ním se bude díti. Kam vezou jej? Zajisté bude uvězněn. Jen kde, velký Bože? Na jak dlouho? Jaké bude to vězení? Co tam bude dělati celý den? Nebude-li jen aspoň trpěti hlad či zimu. Na štěstí měl peníze u sebe. Pak uvážil jsem, kterak bylo vlastně štěstím, že mu bylo zabráněno v souboji. Kdyby ten byl býval proveden, šlo by dojista o hlavu. S takovými myšlénkami pachtil jsem se tak, že noc rychle mi uprchla. Bylo pět hodin ráno. Posud byla tma, ale vozíky mlékařek již rachotily a psi jejich štěkali radostí, že si odpočinou. Mnohý venkovský vůz rachotil přijížděje na trh.

Teď byla by bývala hodina souboje. Protivník bratrův dostavil se již asi na místě, aby při prvním zábřesku započal tajný zápas dvou soupeřů, pro něž pro oba nestačila půda pozemská, tak že jeden kliditi se musil z tohoto života. Kočár se svědky bratrovými snad se dostaví a bude musit přece jen mluviti o tom, co se stalo. Teď padlo mi však na srdce, že třeba tomu se neuvěří, že by mohlo býti považováno zmizení bratrovo za zbabělý útěk. To byla by bývala hanebná pomluva. Hádal jsem se v duchu s těmi vymyšlenými osobami, u nichžto jsem předpokládal toto podezření.

Však věděl jsem dobře, jaké bylo provinění bratrovo. Byl ve zpouře s vládou, byl nespokojencem. Nebyl asi dosti opatrným, dával to znáti, kritisoval vládu, byl by chtěl míti opravy, blouznil o Josefu druhém. Jaký byl to úředník! On takový talent byl nebezpečným člověkem. To jej zničilo.

Jaká to strast, jaký bol! Dával jsem nyní hlavně pozor, nezastaví-li se znova kočár před domem. Noční světlo uhaslo. Nebyla více čirá tma. Bylo již rozeznati předměty.

Tu zdálo se mi (či bylo to opravdu?), že se otevřely dvéře v ložnici bratrově, kde jsem strávil tuto hroznou noc. A viděl jsem vcházeti dvě ženské postavy zahalené v černé závoje. Měl jsem je v první chvíli, v tom rozčilení, za příšery a potácel jsem se před nimi na zad.

„Jean," šeptala jedna z nich, „jste vy to? Venku máte dvéře otevřené, nemusily jsme klepat. Rozsvěťte, prosím."

„To jsem já, milostivé dámy, jeho věrný bratr." Rozsvítil jsem s pláčem.

„Kde je on? Snad již neodejel do obory?" obě vykřikly a závoje spadly jim s obličeju. Byly to ony, jejichž podobizny byly uschovány v tajné přihrádce, pisatelky růžových a modrých listů. Obě byly pobouřeny, div neomdlévaly.

„Do obory nejel a nepojede," zvolal jsem s pláčem usedavým. Zapomněl jsem na zápověď bratrovu a pověděl jsem jim, co se dálo.

„Ah, to učinil on," vykřikla mladší, kterou jsem měl za pisatelku růžových listů. Mluvila francouzsky, kterémuž jazyku již tehdáž jsem rozuměl. „Ten zbabělec! A tím myslí, abych na Jeana zapomněla."

„Pochybuji, že on to byl. Kde byl by vzal tu moc! Vyšlo to s vyššího místa, ale on asi vyzradil ten souboj. Proto dověděly jsme se také o tom my." Tak děla pisatelka listů modrých.

„Nyní pojď, nekompromituj se déle. Souboje nebude. Musíme nyní myslit, jak jemu pomoci."

Obrátila se ke mně a řekla mi po německu: „Utište se, já vašeho bratra neopustím a nasadím vše, abych jej osvobodila z vězení, do kterého bezpochyby bude zavřen. Ale ticho! Ani slova o tom. Jde o nás všecky tři."

Vytáhla mladší družku skoro násilně z pokoje a spěchala s ní do kostela Kajetánského, v jehož dveřích mi zmizely z očí, když jsem za nimi hleděl v pochybnostech, nebyl-li ten výjev snem. (Pokračování.)

Z básní Růženy Jesenské.

Poslední růže.

A tys na to zapomněl že byla poslední,
jež letos rozkvetla, že byla tvojí,
že, co je čistý květ, jak hvězda — nevšední
a často malý, velkou bolest zhojí.
tys domů odcházel a s tebou měsíc šel,
mně zůstala ta bílá růže v ruce.

A byla kolem tma a byla kolem noc,
já sama v ní — pták moře na pobřeží,
a slyším vlny bít a cítím jejich moc,
a jedna velká na prsou mi leží...
Ať letí kam chce pták, můj uvázán je vrak:
mně zůstala ta bílá růže v ruce.

Krvavé květy máku...

Krvavé květy máku, krvavé květy máku
na stolku mém se chvějí,
povadlé, rozházené, jak vlna když je žene
do moře po naději.

A nikdo nezví ani, jak ten květ rudý zraní,
jak srdce zakrvácí,
když spadne, vadne, chladne, a v žití cestě zrádné
se všecko štěstí ztrácí.

Kam jdeme...

Kam jdeme? Ku břehu,
kde již loď čeká,
kde volá vlnami
stříbrná řeka.

Ještě se ohlédnem
kdo s námi stojí,
koho tu necháme
v slzách a v boji.

A než se s obzoru
naše loď ztratí
jiná se pro ony
na břehu vrátí.

Záležitost svědomí.

Ze sbírky Novelitas. Napsal Jacinto Octavio Picón. Ze španělštiny přel. A. Pikhart.

I.

Don Diego Fermosella byl madridský šlechtic, vážený a bohatý: měl více než 15.000 duros*) ročního důchodu. Žil bohatě a měl dvě dcery, jednu čtyřiadvacetia druhou dvacetiletou.

*) Asi 30.000 zl. r. č.

Teresa, starší, byla svrchovaně pobožná; nemyslila na nic, jen jak by unikla hříchu, a zajistila si věčné spasení, domnívajíc se, že toho dosáhne čistotou mravů a vytrvalým modlením.

Zamítajíc modu a nádheru, šatila se prostě, zanedbávala velice svůj zevnějšek, nestarala se valně o jídlo. a bylo jí lhostejno, když jiné ženy — krom její sestry — měly pověst žen elegantních, projevovaly nadání a byly

*

příjemný zrakům mužův. Co do lásky, jí ani nenapadlo, ať již pro chladnost povahy, nebo pro úplnou oddanost předpisum, vynášejícím bezúhonnost, že by světská a pozemská záliba byla s to vyrušiti ji ze vznešených myšlének. Vstávala před svitáním, byla na ranní v kapli poblíž svého domu a pak se uzamkla ve svém pokoji a četla celé ráno pobožné čtení. Služky vyprávěly, že bývá někdy i ve vytržení a zanícena, jako malují některé světice, kterým byl Pán obzvláště příznivy. V poledne jedla samotna, protože si hleděla opatřiti co nejvíce samostatnosti v zachovávání postův a bdění, ve kterýchž byla na sebe velice přísnou, a odpoledne přijímala návštěvy členův bratrstev a kněží. Almužen udílela málo, ale věnovala farnímu chrámu mnoho církevních roucb, kytic a voskovic.

Nescházela nikdy při nešporách, ačkoliv byl chrám, ve kterém se konaly, vzdálen její čtvrti, a když nastával večer, vracela se domů pojíst s otcem a sestrou, při čemž se rozhovor obyčejně přiostřil, protože nebyla téměř nikdy stejného mínění s Donem Diegem a Luisou. Po večeři četla v el Año Cristiano životopisy svatých, jejichž památka na druhý den připadala, a pak se oddala modlitbám, rozjímání a vytrženosti, až se uložila; a nikdy jí nekazily spaní domácí záležitosti, práce, mrzutosti, a také ne jalové tužby lásky, které se ve srdcích ženských zahnizďují.

Zvyky a záliby Luisiny byly pravým opakem života jejího. Vstávala o deváté, optala se, co jim dají k obědu, pečujíc, aby nikdy nescházela nějaká pochoutka pro otce, pojedla pak s ním, přečetla mu při kávě noviny, a nikdy mu nedovolila vyjíti, dokud mu neupravila kravatu, neprohlédla, má-li košili dobře vyžehlenu, a nezjistila-li, je-li teple oblečen. A, ačkoliv žila téměř v nadbytku, přece byla velice pracovita a činna. Pak se elegantně oblékla a čekala, až se pro ni některá přítelkyně, se kterou se den před tím byla smluvila, zastaví na procházku v kočáře. Oblíbenou její zábavou bylo divadlo; ale když otec nechtěl buď pro mrzutou náladu nebo pro churavost stáří večer vyjíti, zůstala s ním mileráda doma hrajíc s ním ecarté, nebo bavíc jej hrou na piano. V případech takových milý señor začal býti o dvanácté ospalým, a tu ho Luisa uložila a odešla pak do svého pokoje, bavíc se nějakou hodinu dopisováním některé vzdálené přítelkyni, nebo čtením moderních novel, při čemž se jí zamlouvaly nevázanosti příliš hrubé, ani ji nepohoršovalo, když se psalo s jakousi cudnou zřetelností o případech ze života: frivolnost se jí nelíbila a pokrytectví ji nebavilo.

Obě sestry byly sličné, ale různého rázu. Teresa byla snědá, malá a plná, Luisa plavá, štíhlá a suchá. Žádná z nich neměla milence. Ona, protože láska a hřích byly v jejích očích týmže: tato, protože nenalezla muže, který by dovedl oceniti, co byla ona s to cítiti.

Jednoho večera se vrátil don Diego domů dříve než obyčejně, stěžuje sobě do velkých bolestí v boku, a že má neobyčejně těžkou hlavu. Druhého dne bylo nutno zavolati lékaře, a čtyři dny potom zemřel.

V posledních jeho okamžicích vypukl mezi sestrami prudký spor. Teresa chtěla, aby se udělilo nemocnému poslední pomazání, pokud jest ještě dokonale při sobě: Luisa nesouhlasila, dokud se nepřesvědčí, že ubohý señor již neví, co se s ním děje.

„Chceš, aby byl zatracen?“ řekla Teresa velice rozhněvána.

„Chci jen, aby zemřel klidně,“ odpověděla Luisa velmi vážně.

Konečně když byl don Diego již úplně bez vědomí, svolila, aby přišel kněz a udělil umírajícímu svátosti sub conditione.

Teresa se po smrti svého otce mnoho modlila a zaplatila z vlastního četné mše, ale až na to byl její žal klidný a resignovaný. Po uplynutí devítidenního hlubokého smutku nezmeškala ni jediného modlení, růžence, oslavy, či jiného církevního výkonu, kterého se mohla súčastniti. Luisa se vzdala zábav, nádhery a vycházek, rozdala valnou část peněz, kterou měla na šaty a ozdoby, almužnou, a v souhlase se svojí sestrou snažila se uspořádati záležitosti a poměry nebožtíka, aby zvěděly, jak se věci mají co do jmění, tvořícího jejich dědictví.

II.

Touto smutnou, ale nutnou prací se zabývala Luisa jednoho večera, když vešla služka ohlásit, že don Augustín, dávný a dobrý přítel jejího otce, by rád s ní mluvil.

Don Augustín, starý, rozvážný, mlčelivý a vážný muž, vešel a řekl Luise:

„Jest nutno zavolati tvoji sestru; chci vám oběma svěřiti něco důležitého.“

Teresa přišla, posadila se vedle Luisy, a don Augustín začal takto:

„Jste dobry, čiperny, znáte svět a víte dobře, že v záležitostech života platí skutečnost, a že, čím jsou poměry jasnější a znalejší, tím lip. Nuže, povím vám bez okolků důvod svojí návštěvy... Otec váš zemřel v šedesáti a několika letech; ovdověl velice mlád... Vy jste byly malinké. Ihned po smrti vaší matky pořídil poslední vůli, jejíž kopii mám a vám také vydám. Jest jisto, že dědíte. Až dodnes bylo vše v pořádku. Ale řekl jsem vám, že ovdověl velmi mlád. Několik let potom se seznámil se ženou... (při tom se objevil dvojí výraz překvapení na tvářích sester) se ženou svobodnou, třicetiletou, sličnou, laskavou, hodnou lásky... nu, otec váš měl s ní styky... důvěrné styky, rozumíte?“

„Zdrávas Panno Přečistá!“ zvolala Teresa, zakrývajíc si obličej rukama.

Luisa se otázala:

„A pravíte, že byla ona žena lásky hodna?“

„Nemám o tom nejmenší pochybnosti.“

„Nuže, a proč se tedy tenkrát s ní neoženil?“

„K vůli vám; říkal mi tisíckrát, ne nechce, abyste dostaly macechu.“

„Dobře udělal!“ přerušila ji tvrdě Teresa.

„Aspoň mu můžeme býti za to vděčny,“ dodala Luisa.

„Chci pokračovati,“ řekl don Augustín, a teď právě jsme u hrozné věci. Z toho svazku lásky vzešla dceruška.“

„Při sladkém jménu...“ zvolala Teresa.

„Zpráva ta není příjemna, ale pokračujte,“ řekla Luisa.

„Děvčátko, z něhož jest dnes dívka devatenáctiletá, a jest tak hezka... jako kterákoli z vás.“

„Jaká to hanba!“

„Ubohá dívčina!“

„Matka toho děvčete zemřela před rokem. Snad se pamatujete, že se za minulé zimy vracíval otec po několik večerů v neobvyklou hodinu, skoro až k ránu?... Ovšem, vždyť tenkrát ta ubohá umřela. Od oné chvíle vaše sestra... neboť jest jí...“

„Ano . . . ta dívka . . .“
„Máte pravdu, jest naší sestrou. Pokračujte.“
„Vaše sestra žila společně s tetou se strany matčiny.“
„Je také ta naší příbuznou?“
„Ta ne,“ podotkla Luisa velmi klidně.
„Buďte té lásky, nevyrušujte mne, sic nebudeme nikdy hotovi. Diego jí dával stále a pravidelně jakousi summu peněz na měsíc; dostačovalo to, aby mohla žíti počestně . . . dívka jest velmi sličná . . ., ale otec váš neučinil již poslední vůle, krom té hned po smrti vaší matky.“
„Dobrá — a což?“
„Mlč!“
„Slovem, dívka ta nemá již nikoho, kdo by ji podporoval, a jest skutečně na mizině. A já vám to jdu říc, abyste to rozmyslily a rozhodly, jak se vám uzdá nejlépe.“
„A o čem chcete, abychom rozhodly?“
„Ale toť přece jasno. Máme-li nadále býti dvě neb tři.“
„Co na mně jest, byl bych o tom ještě hned tak s vámi nemluvil, ale teta, se kterou děvče žije, jest chudá a k tomu ještě lakomá. A teď se bojí, že jí zůstane děvče na krku, a . . . to nechce. Zavolala mne . . . a teď víte vše. Zkrátka, máte sestru, a ta nemá ničeho, a já vám to povídám, abyste rozhodly, jak se vám uzdá nejlépe. Ah! Upozorňuji vás, že, jak věci stojí, nemůže na vás žádati dle zákona ani jediné pesety a nesmí vás ničím obtěžovati . . . ale myslím, že . . .“
Teresa povstala, končíc rozpravu. Luisa tušíc, že ji nastává nemilý výstup se sestrou, řekla jak jen dovedla roztomile:
„Promluvíme si o tom . . . a račte nás zítra navštíviti.“
Když don Augustín odešel, zůstala Teresa opřena o kus nábytku, pohlížejíc s očekáváním na Luisu: ta seděla zase zamyšlena. Po několik minut se nechtělo žádné do řeči. Pak řekla Teresa:
„Toť hrozno . . . co ty myslíš o tom?“
„Příjemné to není, protože to je vlastně osoba, kterou neznáme; ale . . .“
„Co ale? —“
„Drahoušku, co ti mám říci? . . . Jedno z obojího: buď není ta nešťastnice naší sestrou, nebo jest . . . a, upřímně řečeno: jak se věci mají, věřím, že jest. Považ jen, že jest don Augustín dobře zpraven! A pak co to může potvrditi lépe, nežli jisté vzpomínky? Teď rozumím, proč jsem několikrát viděla u papá děravý sáček, roztrhaný zápisník, a po nějakém čase jsem shledala je zašité, aniž bych věděla, kdo ten zázrak způsobil . . . Teď rozumím, proč vycházíval za posledních let večer, třebas bylo špatné počasí . . . Teď si vysvětluji, od čeho asi byl velký klíč, který jsem jednou večer viděla ve skříni.“
„Ano, odcházel od nás, protože měl ještě jednu dceru, zrozenou v cizoložství.“
„V cizoložství ne!“
„Pro mne je to totéž.“
„O tom nám nepřísluší hádati se.“
„Přísluší, protože ji míníš vzíti do domu a způsobiti skandál.“
„Předně tu nevidím skandálu, a pak, co se týče toho druhého — dnes ne. Nemůžeme a nesmíme vzíti mezi sebe tak beze všeho ženu, jejíž povahu naprosto neznáme.“
„Ah! A později ano?“
„Nevím a nemohu to teď věděti. Co vím a mohu říci, jest, že jest-li dcerou otce našeho, nesmíme dopustiti, aby hynula hladem . . . konec konců jest to přece jen žena, která by měla míti naše jméno.“
„K necti.“
„O tom ničeho nevíme. Vždyť jest přece . . . ať už na štěstí, nebo na neštěstí . . . chtěj si nebo nechtěj . . . naší sestrou.“
„Ale mne se to netýká . . . Mně není známo . . .“
„Tak se nedohodneme. Pověz jasně, co myslíš ty.“
„Nuže, don Augustín nám to pověděl . . . teď to už víme; dobrá. Teď se už nemůže do ničeho plést.“
„A my?“
„Také ne.“
„Jest možno, že bys takto smýšlela?“
„Ale co jen chceš? Abychom sem vzali tu Bůh ví jakou ženskou a daly jí každá polovici svého jmění . . . a abychom žily pohromadě? Eh, nebuď hloupá. Otec náš . . . je to hanba říci, se zapomněl, a měl dceru . . . dej matce Pán Bůh věčnou slávu! . . . a představ si, my teď začneme: ‚předrahá sestřičko!‘ Komu to může jen napadnouti? Chceš-li jí poskytnouti nějakou podporu . . . dobrá . . .“
„A nebude-li o ni státi!“
„Dobrá; pak nic.“
„Již ti bylo řečeno, že nemá práva, rozumíš, práva žádati za něco. Jest to záležitost svědomí.“
„Svědomí? . . . Ale papá ničeho neučinil . . . Máme činiti více než on?“
„Papá ovšem neučinil ničeho, protože by mu bylo zříditi nový testament, a to víš, jaký cítí letité osoby odpor před opravami poslední vůle . . . ale navštěvoval ji, a . . . slyšela jsi přece, že nikdy neopominul postarati se o její potřeby.“
„To nám spadla pěkná cihla na hlavu!“
„Řekla jsem již, že to není nic příjemného, ale také zase přec nejde jen o psa nebo o kus nábytku . . .“
„Dobrá, dobrá! Promluvím s otcem Gracianou, a uhlídáme; neodvažuji se na ničem se stanoviti . . . Jest to skutečně záležitost svědomí . . .“
„Tak? Právě proto nepotřebuji, aby mně někdo radil. Rozhodni se, jak se ti uzdá; co na mně jest, vím, co činiti.“
„Myslím, že to také vím. Výjev z divadla nebo z novely. Dojdeš do bytu té ženské, která je Bůh ví jaký čistý ptáček, vezmeš ji do náručí a div se nesníte políbky . . . tableau!“
„Pohleď, děťátko, nemám chuti se s tebou hněvati. Mysli si a rozhodni se, jak se ti zlíbí. Já učiním taktéž . . . a Kristus buď při všech, jak říkávali po starodávnu.“
Teresa vyšla z pokoje, bouchnouc dveřmi, a aniž by odpověděla sestře, spěchala, nervosně podrážděna, mluvíc k sobě, uzavřít se do svého pokoje, a dávno před obvyklou hodinou zavolala služku, že půjde do kostela. Vrátila se pozdě, a Luise bylo čekati s večeří až do samé noci. Při večeři skorem nemluvily, až řekla ku konci Teresa:
„Pojď do mého pokoje.“
Když vešly, zavřela dvéře a řekla tváří v tvář své sestry, kladouc velký důraz na svá slova:
„Vždyť jsem věděla, že — co zamýšlíš, jest nesmysl! Vyprávěla jsem to otci Gracianovi. Přece ti není neznámo, kdo je to padre Graciana?“
„A co ti řekl?“

„Že jest nám nejprve přesvědčiti se a vypátrati, jest-li ta ženská dcerou našeho otce.“

„Toť dobrá cesta.“

„A pak zjistiti, byla-li její matka svobodna nebo ne, neboť praví, že okolnosti touto se mění mnoho.“

„To se mi nezdá býti tak jasným.“

„Proč?“

„Protože, byla-li matka svobodna, a my máme vůli jednati, můžeme podporovati dívku.“

„A byla-li matka vdána? Ale o tom nemluvme. Vždyť don Augustin řekl jasně, že byla matka svobodna, a že svobodna zemřela.“

„Kdyby snad bývala vdána, nebyly bychom povinny jí poskytnouti nic... ani doušek vody.“

„To je krásné milosrdenství!“

„Vždyť to řekl otec Graciana.

„A kdyby to řekl Praste Juan de las Indias!*) Čím se dívka provinila? Ale opakuji, že mluvíme zbytečně, protože její matka nebyla vdána. Co dál?“

„Že, až to zjistíme, aniž bychom ji viděly, nebo s ní mluvily, máme podporovati dívčici, aby mohla žíti a nepřišla na zmar, a že máme vyhledati pobožnou paní, aby žila v její společnosti, a aby nepřišla z našeho dozoru... a hlavně že to máme učiniti tak, aby to nepřišlo na buben, to jest beze skandálu, aby nikdo nezvěděl, že papá... tedy pro dobré jméno otcovo.“

„A více nic?“

„A že by ze všeho bylo nejlíp... ale to by bylo drahé... že by bylo nejlíp, dáti jí věno, aby se mohla státi jeptiškou.“

„A co o tom všem soudíš?“

„Že je to dobré, velmi dobré.

„A já, že špatné, velmi špatné.“

„Domníváš se, že víš více než padre Graciana?“

„Ne: již jsem ti třikráte řekla, že nechci, abychom se hněvaly. Ale tato pomoc, taková pomoc dívce se mi zdá býti pokořující; já v jejích poměrech bych se stala raději myčkou podlah... A protože jest dcerou mého otce, smýšlí asi právě tak. A vyhledáme-li jí seňoru, aby s ní žila, jest totéž, jako bychom ji učinily služkou... ne... ne... toť jasno. A aby se stala jeptiškou bez vlastního popudu, není-li povolána, zdá se mi, upřímně řečeno, barbarstvím. Abychom tedy skončily: co chceš, abychom učinily?“

„Co mi poradil ten, který ví více než my: aby jí don Augustin vyřídil naše rozhodnutí: myslím, že deset duros na měsíc; aby jí naznačil, že má vstoupiti do řeholе, a uhlídá pak, jaký to dojem na ni učiní... a nepoddá-li se... abychom zůstaly důsledny a dávaly jí i nadále deset duros měsíčně... Jest to čin milosrdenství!“

„Toť pěkné milosrdenství! Opakuji po sté, že buď jest, nebo není naší sestrou. Je-li, není tu milosrdenství: v tom případě se to zove povinností, spravedlností, toč si to jak chceš; není-li, netřeba nám konati milosrdenství, ani uznávati nějaký závazek, který nás nestihá. Neustupujme této otázce. Jest naší sestrou? Jest. Jest oprávněna žádati za něco? Není. Co činiti? Úplně se jí straniti? Dáti jí almužnu? Chovati se k ní jako k sestře? Taková je tu otázka.“

*) Kněz Jan, král Habeše.

„Již vidím, že se neštítíš skandálu. Vidím, že bys dovedla ji vyhledati a přivésti ji sem... aby se i služebnictvo dozvědělo, že papá.... učinil něco, co činiti neměl.“

„Dej mi pokoj! Měj přece rozum! Dnes nevychovávají nás dívky v naprosté nevědomosti jistých věcí... to není ani možno. Z návštěv, šuškání, od služek a z divadla víme dosti... nu, vždyť to víš, jsme hodny, chováme se dle svých povinností, ale přece jen přes to vše víme všechny, že děti nenosí vrána... Pomni jen, že když se to asi přihodilo, byl papá mlád. Nebyl pak po celý život k nám dobrý a laskavý až téměř příliš? Či se o nás nestaral, nebo nás přivedl na mizinu? Nikoliv. Miloval ženu, nebo měl styky s ní... a žena ta asi nebyla zlá, protože ho neovládla v náš neprospěch... a teď tedy máme sestru. Naposled tedy: co jest nám činiti?“

„Již jsem řekla: deset duros měsíčně: na světě pokoj, a po smrti nebe.“

„Přijala bys ty je v takovém případě?“

Teresa mlčela, nenalézajíc odpovědi. Luisa pokračovala:

„Jak bys to mohla přijati, drahá? Však ty tomu dobře rozumíš.“

„Hleď, Luiso, neobtěžuj mne již. My se nikdy neshodneme. Chceš, aby to zvěděl celý svět. Toho skandálu! Toť nejhorší, jak řekl padre Graciana. Již je to skončeno. Příští měsíc jí donese don Augustin ode mne pět duros... a ty si dělej, co ti libo, ale nečiň pohoršení, ani ji sem nikdy neber, protože bych toho nedovedla snésti.“

Řekla to velmi prudce, opustila sestru, než mohla co odpověděti, a odešla do svého pokoje.

Téhož odpoledne, ve kterém se udál tento rozhovor, rozkázala Luisa zavolati dona Augustina a měla s ním dlouhou poradu.

III.

Druhého dne ráno vyšla záhy, doprovázena služkou, které důvěřovala, a najmouc vůz, řekla kočímu ulici a číslo domu. Za dvacet minut vystoupila sama z drožky před domem v nové, odlehlé čtvrti Madridské. Vešla do vrat a oslovila vrátnou, která jí odpověděla:

„Druhý dvůr na levo.“

Zatáhla za šňůru zvonce, a za malý okamžik se otevřely dvéře, a objevila se v nich dvacetiletá dívka, drobná, snědá, plná... velice podobná Terese, ale hezoučká. Když ji Luisa spatřila, byla na okamžik na rozpacích a překvapena, i pomyslila si: „Pomoz Pán Bůh, toť zvláštní... jakoby to bylo naschvál; jedna stejničká jako druhá.“

Neznámá byla oblečena prostě; Luisa byla taktéž oděna neobyčejně jednoduše. Obě začaly tento rozhovor:

„Řekněte mi laskavě, jmenujete-li se Juana?“

„K službám.“

„Znáte mne?“

Juana mlčela okamžik, pohlédla upřeně na návštěvnici a pak, otvírajíc dvéře úplně, řekla:

„Račte vstoupiti.“

Vešly do světničky prosté vší nádhery a posadily se proti sobě na dvě sedadla... Luisa se rozhlédla, a první, s čím se její zrak setkal, byl obraz jejího otce na podstavci. Juana řekla:

„Ano, znám vás, protože . . . jsem velice toužila vás poznati. Říkala jsem o tom otci mnohokráte, a konečně mně přede dvěma lety dovolil jíti s přítelkyní na horní galerii královského divadla. V jednom meziaktí přišel k nám . . . ale ještě než přišel, jsem já vás již nalezla. Byly jste s ním na balkonu . . . a se shora jsem vás špatně viděla; a tedy krátce před koncem opery jsem sešla s přítelkyní ke vratům vjezdu a tam jsem vás při východu viděla dokonale . . . Proto vás znám . . . a také vaši sestru. Od těch dob — jsou tomu již více než dva roky — jsem vás nespatřila. Ah, přece, jednou na ulici, při procházce.“

„A víte, proč přicházím?“

„Upřímně, ne, seňoro. Vím, že jste mými sestrami, ale že nemám práva něco na vás žádati . . . přece však že mně můžete učiniti mnoho dobrého . . . anebo nic; neboť nemyslím, že byste mně chtěly uškoditi.“

„Naprosto ne; naopak. Přicházím z tohoto důvodu: jste naší sestrou, a my nesmíme dovoliti, abyste, když náš otec zemřel, postrádala něčeho; ale věc se má tak, že Teresa a já — nechci lháti — rozcházíme se o tom, co jest nám pro vás činiti. Z toho důvodu jest nutno, abyste prozatím měla strpení, ale později se vše upraví.“

„Dovolíte, abych něco řekla?“

„Mluvte stejně upřímně jako já.“

„Nuže, až dosud jsem vás neobtěžovala ničím . . .“

„Dobrá . . . shledávám, že jste poněkud hrda jako my, ale buďte ujištěna, že není dosud důvodu, který by pýchu vaši pobouřiti mohl. Poslyšte. Teresa jest povahy podivné, ale jest dobra, a jsem jista, že ji přesvědčím, a pak bude vše jinak. Pro nynějšek . . . nestyďte se a řekněte mi pravdu, mnoholi vám dával otec můj měsíčně?“

„Proč to chcete věděti?“

„Povězte mi to.“

„Čtyřicet duros.“

„Dobrá; tedy sestra moje a já vám budeme vypláceti také tolik na měsíc.“

„To není jisto.“

„Jak to?“

„Není: vidím, že jednáte na svůj účet. Neřekla jste mi, že sestra vaše a vy se o tom rozcházíte?“

Rozdíl našich názorův netýká se toho: a dnes vám to vše nemohu říci. Nestavte proti mojí dobré vůli . . .“

„Pýchu? Nikterak. Co mně dáte na výživu, nemůže mne pokořiti, protože . . . jsme sestry. A když to řekla, pohlédla upřeně na Luisu. Ta odpověděla:

„Nemyslete si, že o tom pochybuji. A tedy přijmete těch čtyřicet duros jako sestra od sestry? Slibuji vám, že . . .“

„Nepokračujte. Nabízíte-li mi měsíční plat jen proto, abych vás nechala na pokoji, pamatujte, že jsem za nic nežádala, a že ničeho nechci; protluku se, jak se mi dá. Mluvíte-li zase jen za sebe a doufáte dosíci, že by doňa Teresa dovedla na mne pohlédnouti bez odporu . . . je to mnoho, příliš mnoho, a není toho potřebí. Chci jen, abyste to, co mi dáváte, dávaly mi ne proto, abyste se vyvarovaly nepříjemností, ale proto, že jsem vaší sestrou.“

„Mrzelo vás snad, že jsem přišla, či co jsem mluvila?“

Nikoliv.“

„Nu, tož to nekažte podezříváním nebo nepravým útlocitem. Zde jest čtyřicet duros. A . . . o další se postarám. Čas tvoří divy . . . a sestra moje není zlá. Uspořádám vše. Příštího měsíce vám peněz nepošlu, přijdu a přinesu vám je sama; a je-li vám to vhod, přijdu ještě dříve vás navštívit; ráda bych, abychom se poznaly. Na tom záleží vše.“

Luisa vstala, končíc návštěvu; Juana, s očima plnýma slzí ani nemohouc, ani se nesnažíc zakrýti vzrušení, řekla:

„Jak jste asi dobra! od vás přijmu vše, cokoliv mi nabídnete, a způsobem, jakým vám libo. Bez uzardění, bez zahanbení, bez pokoření . . . Jest to almužna? Nuže, jako almužnu!“

A uchopíc Luisu za ruku, políbila ji ji dvakráte, než tomu mohla zabrániti.

Když se loučily ve dveřích u schodu, řekla Juana:

„Nezapomenu nikdy, co jste mi prokázala.“

„Ale dlužno ještě mnoho činiti.“

„S Bohem . . . Luiso!“

„S Bohem, Juano!“

IV.

Uplynuly tři měsíce.

Místo děje: Dveře chrámu.

Doba: Krásné dopoledne.

Osoby: Luisa a padre Graciana, muž padesátiletý, velmi intelligentního vzezření, vysoký, hubený, pěkného držení a jemných způsobův; má bohatý pláštík a nosí ho se zvláštní elegancí.

„Ne — ne — není nad čím se pohoršiti: nenabádám vás, otče, k žádnému zločinu. Jest to obchod jako každý jiný. Netřeba rozvažovati.“

„To, co napadá ženě . . . nenapadne ani samému ďáblu.“

„Ďábel neudílí almužny.“

„Uvidím, uvidím; již mne znáte . . . a tedy mluvte jasně.“

„Jste hlavou výboru, spravujícího, řídícího atd. Hospital del Santo Nombre?“

„Zajisté.“

„Nuže, milosrdná jakási osoba, doňa ta a ta . . . na jménu nezáleží . . . daruje vám mým prostřednictvím ve prospěch hospitalu pět tisíc duros.“

„Přijímám.“

„Něco za něco. S podmínkou. Těchto pět tisíc duros se vám vyplatí mým prostřednictvím v den, v němž přesvědčíte sestru moji Teresu, že smí Juana žíti s námi, a že smí se k ní chovati Teresa zcela jako já. Jakmile mi Teresa řekne: „Zítra ji smíš přivésti . . .“ odevzdá vám pobožná osoba, která mluví mými ústy, těch dvacet pět tisíc peset. Souhlasíte?“

„Ale, dcero, myslíte snad, že jest to scena novely?“

„Nemyslím, otče. Činím nabídku, a vy rozhodněte. Pomyslete, co znamená pět tisíc duros? Celé spousty prádla a šatstva a talířův polévky pro nemocné chuďasy . . . a to vše jako úplata za čin spravedlnosti.“

„Ano, s troškou skandálu, protože vyjde na jevo, že váš otec . . .“

„To jest naší záležitostí.“

„Nebylo by lépe pohnouti onu pobožnou osobu, aby dala těch pět tisíc duros hned, a abych já pak pozvolna, opatrně a obratně snažil se přesvědčiti vaši sestru?“

„Toť nemožno. Ta pobožná osoba neustoupí v ničem a nedůvěřuje ničemu.“

„Ale což mne máte za hlupáka?“

„Proč?“

„Protože jste tou pobožnou osobou vy!“

„Dobrá... tedy jsem to já! A což? Pustíte těch pět tisíc duros?“

Padre Graciana se na chvíli zamyslil, tváře se, jakoby prohlížel stříbrné přesky, blýskající se mu na střevících: Luisa, odhodlána, že neustoupí, mlčela. Po několika okamžicích řekl kněz:

„Nuž tedy dáte vy sama sumu výboru.“

„Kdy?“

„Brzy; jakmile promluvím s Teresou.“

„Nikoliv: den potom, až přijde Juana s námi žít.“

„Jste nedůvěřiva.“

„Jde mi o skutek.“

„Souhlasím... všechny cesty jsou dobry, poslouží-li se jimi chudasům.“

„Nuže, nebudu vás zdržovati. Již to víte: promluvíte s Teresou, ona, jak se samo sebou rozumí, to pak řekne mně... a druhého dne, jakmile přijde Juana do našeho domu, vám odevzdám peníze.“

Padre Graciana se dobrácky usmál a řekl:

„Kdybychom měli často co jednati s osobami tak rozumnými jako vy, to by se dařilo dobrým skutkům.“

„Díky za poklonu, otče; ale zdá se vám snad býti špatným činem, když zamezeno, aby žena některá neupadla v záhubu? A to tím, že získáme chudým dvacet pět tisíc peset? Nuže — s Bohem, a splňte úmluvu.“

* * *

Za čtrnáct dní otiskly téměř veškeré časopisy madridské tuto zprávu:

„Pobožná seňora, která nechce býti jmenována, odevzdala včera nejdůstojnějšímu panu předsedovi družstva, spravujícího Hospital del Santo Nombre, sumu dvacet pět tisíc peset darem tomuto dobročinnému ústavu. K činům takovým netřeba poznámek.“

Starý strom.

Stál u cesty, v šíř rozkládal své sněti
a sladko bylo pod ním poseděti.

Vhod přišel všem, kdo mimo pospíchali,
host milý byl mu tulák jdoucí z dáli,

v stín jeho ženci o poledni sedli,
když slunce prahlo, by svůj oběd jedli,

při dešti oráč došel u něj skrytu,
milenci pod ním v hvězdném stáli třpytu,

všem dobře sloužil, ale host v témž čase,
jak bral se od něj, zapomněl naň zase.

Jen stařenka, již bolest navštívila,
obrázek svatý na něj pověsila.

A. V. Antonov.

Krista.

Napsal J. L. Hrdina.

(Pokračování.)

Totiž — nehledám nikoho, ale rozhlížím se, kde bych nalezl místečka, abych se mohl navečeřet.“

„No, my sedíme tamhle u stolu, je nás tam šestnáct, ale snad se nějak sesedneme. Pojďte.“

A vzal mne přátelsky za ruku a vedl ke stolu. Šestnáct židlí kolem stolu, jedna na druhé, všecky obsazeny, mimo jednu. Ta byla jeho.

„Emane,“ povídal výrostkovi, jenž seděl na vedlejší židli, „ty jsi se naseděl už dost, vstaň a pusť toho pána.“

Bránil jsem podobnému způsobu uprazdňování míst, ale mladík už vyskočil ochotně, odšoupnul svoji sklenici stranou a povídal, že beztoho chtěl se jít podívat ke stolu zpěváků, a zeptat se, jakou budou teď zpívat. A odběhnul.

Usedli jsme s oním ramenáčem vedle sebe. Nešlo mu, že mi prokázal platnou službu poskytnutím toho jinak nepatrného místa k odpočinku. Však už jsem toho potřeboval. Řekl jsem mu nějaké slovo díků a představil se mu. Usmál se a stisknul mi ruku tak upřímně, že mi prsty nechtěly od sebe.

„Já jsem nadlesní — tady ze Švarcenberského. To je můj hoch, ten Eman. Nejmladší. Mám jich ještě šest. Ti už jsou ve světě. Jdete z daleka?“

„Z Jindřichova Hradce.“

„No, to si zasloužíte posezení. A žaludek bude taky hrozit exekucí. Pst, Vojtíšku, — hospodo, všímejte si. — přibyl vám host!“

Hostinský, bez kabátu, s vestou rozepjatou, celý upocený, přiběhl a přes moji hlavu se nahnuv, postavil přede mne pivo.

„Máte něco k večeři?“ ptám se.

„Všecko, vašnosti. Chléb s máslem neb tvarohem, míchaná vajíčka a uzenky. Přejete si?“

„Zatím chléb s máslem a pak mi dejte hned usmažit několik vajec. Ale osolit je, — ne ocukrovat, jako mi ustrojili včera v jedné německé vsi u Hradce.“

„Kdy jste vyšel z Hradce?“ ptal se lesník, když hostinský odešel.

„O jedné hodině odpůldne.“

„Hezký pochod. To jste šel ke Stráži — —“

„Ne, Barborským lesem, kolem holenského rybníka ke Štítovu — —“

Lesník kýval souhlasně hlavou. Beztoho tu cestu zná lépe než já. Pustil jsem se s chutí do večeře, již nějaká ruka — zase přes moji hlavu — položila přede mne na

stul. Ani jsem se neohlédnul, čí ta ruka byla. Lesník se zatím otočil v pravo ku svému sousedu a ptal se ho, jak to dopadlo tenkrát v Třeboni u soudu s těmi pytláky.

Až když jsem byl s večeří hotov, narovnal se, napil se a obrátil se zase ke mně.

„A že jste sem tak zapadnul!“ povídal.

„Sešel jsem se s jedním člověkem, říkal, že je správcem pily někde tu na blízku —“

„A — to bude Beránek. Bez kabátu, — zlatý řetěz kolem krku přes vestu, — vždyť jsem to věděl. Ten aby tu dnes chyběl! A máte uděláno spolu, že půjdete k němu na nocleh!“

„Ne, o tom nebylo řeči.“

„To je div. On tak rád každého zve k sobě. Ostatně dovolím si nabídnout vám nocleh ve své myslivně — —“

„Děkuji, pane nadlesní.“

„Není to daleko, malá půlhodinka. A nemusíme jít pěšky ani. Pošlu Emana napřed domů, zapřáhne do bryčky koníka a přijede pro nás. Jsem vdovcem, jsme s Emanem sami.“

„Děkuji poznovu. Bude mi nejmilejším, dostanu-li nocleh tu ve vesnici.“

„Nu, jak chcete. Hostinský vám taky poskytne čistou a vystlanou postel, — všecko pravda, ale to znáte, — na vsi. Ve dvě hodiny začne kokrhat kohout a křičet slepice, ve tři hodiny začnou štěkat psi, ve čtyry už se vadí hospodář s čeládkou a čeládka s dobytkem — — to bude špatný odpočinek po dnešním pochodu.“

Zeptal jsem se hostinského, má-li pro dnešek pro mne nocleh, a když ochotně přisvědčil, bylo to znamením, že debata o noclehu je ukončena.

Nyní přišel Eman se napít.

„Tak, Emánku, bude snad čas, abychom šli domů!“ povídal nadlesní.

„Ale, tatíčku, vždyť Lomničtí mají dál domů než my a ještě budou zpívat celou řadu písní!“ žebronil hoch.

„No, — chvíli tedy ještě se zdržíme.“

Eman radostně odběhl zas mezi mladé přátele, v jichž sboru ozýval se i veselý smích bujarých děvčat českého jihu.

„Nemám ani pomyšlení jíti domů,“ připomenul nadlesní, „tak už dávno nebyl jsem spokojen se společnosti jako dnes, ale té mládeži musíme namluviti, jakou oběť to přinášíme, že k vůli ní jsme v zábavě. Je to hodný hoch, ten můj, rád mu popřeju vyražení. Nemá nikoho mimo mne. Je v lesnické škole, — nyní má prázdniny — —“

„Ale, ale — já vás hledám po celé zahradě a vy tu ve vážném hovoru s panem nadlesním!“ volal správce pily, Beránek, prodrav se ke stolu našemu. „Dobrý večer, pane nadlesní!“

Podal nadlesnímu ruku a po sousedsku se napil z jeho sklenice.

„Až dostanu čerstvé, oplatím, kamaráde. Či je ta prázdná židle?“

„Dnes se neptejte a sedněte, kde je místo.“

„Byl bych už šel domů, ale vzpomněl jsem si, že jsem sem přišel tu s tím pánem a že se musím zeptat, má-li nocleh —“

„Bodejť, bude čekat, až vy se vypravíte od hráčů.“

„Ale já přece nehraju, nic neprosázím!“

„Škoda i toho času, co tam prokoukáte.“

„Nesu vám novinu, pane nadlesní — —“

„Teď to nechte a poslouchejte, — zpívají.“

„Jsme synové my otců slavných — —“

Ticho zavládlo v zástupu, když pěvecký sbor výletníků zahlaholil ráznou, hrdou tuto píseň, umlknul i šum na návsi a z osvětlené zahrady letěla melodie po širém puvabném kraji. Beránek podíval se pokradmu na veliké své kapesní starodávné hodiny, uvázané na dlouhém zlatém řetízku a zastrčiv je zas do kapsy, učinil rukou posuněk toho asi významu, že jako jsme jednou na světě, a chutě si přihnul, kdežto nadlesní opřel hlavu o vysoký lenoch židle, zadíval se na tmavou oblohu, na níž třepotaly se zástupy hvězd, jakoby to byly zlaté kapky rosy tam kdesi na vysokém nebi na neviditelných stoncích, jimiž tichý větřík kolébá. A jakási vzpomínka jej tam volala, že ty oči jeho tak divným leskem hrály a potichu, zcela bezvadně notoval si píseň národní, jíž oživoval kroužek pěvců ten rozkošný koutek země, co pod dechem teplé noci rozkládal se po březích Lužnice.

„Opakovat!“ ozval se hluk a volání, když poslední akkord písně dozněl, „opakovat!“ A kde kdo byl, tleskáním vybízel pěvce, aby se nerozcházeli.

„Tam tichou nad Lužnicí!“ žádal zvučným hlasem kdosi u blízkého stolu za námi.

„Tu již zpívali!“ vysvětloval jiný.

„Já ji slyšel, ale jen z dálky, — od Rožmberského rybníka.“

„Měl jste přijít dřív.“

„Tam tichou nad Lužnicí, — prosím uctivě, pánové!“ volal na zpěváky.

Kdo pak si tu tak poroučí? — Ohlédli jsme se. Hezký mladý muž, vysoký jak jedle, klobouk v týle, stál u stolu, opíraje se jednou rukou o lenoch staromodní židle a oči upřeny na hlouček pěvců a ústa pootevřena, jakoby byl připraven opakovat prosbu svoji za melodii své oblíbené písně. Neznal jsem ho. Jak a odkud? Zaujal jsem zase dřívější posici a obrátil se ku svému stolu. Nadlesní posud seděl obrácen tváří k tomu člověku a jakoby byl oči své do něho zabodnul.

„Znáte jej, pane nadlesní?“

Neodpověděl mi. Ani brvou nehnul. Jen zdálo se mi, že zaťaté rty ještě více semknul, aby nemusil odpovídat. A nad zarostlou tváří tak zvláštní barva se mu usadila. Správce pily, hraje si svým řetízkem na vestě, očima i prsty vyluzoval jakési posuňky, ukazuje na nadlesního, jenž mezi námi seděl, a zas na toho člověka, jenž opět zraky upíral na pěvce, hotovící se ku zpěvu. Zdali pak přece bude vyslyšen! Ale kdo pak Beránkovi rozuměl.

Beránek vstal a nahnul se k nadlesnímu.

„To je ta novina, jíž jsem vám chtěl sdělit, — že Vendelín přišel.“ A sedl si zas.

Ani teď nadlesní okem nepohnul.

Tam tichou nad Lužnicí,
v tom kraji mileném,
tam věčně chtěl bych dlíti
s mé lásky andělem — — —“

První slova zahlaholila z úst pěvců, ale v akkordu následujícím vpadli i druzí výletníci a hosté souměrným tonem v píseň a kde kdo byl, přidal se k nim a mocný zvuk elegické písně rozbíhal se z vísky po zahradách, lučinách i nedalekých lesích. I starý správce pily do-

držoval precisne bas. Zvlašť jasně vynikal zpěv onoho neznámého, jenž píseň tu si vyprosil. Byl celý blažený. Stál dosud u stolu, oči se mu leskly, tváře hořely. Mezi zpěvem zabloudil zrak jeho mimovolně k našemu stolu a setkal se s očima nadlesního. Jakoby náhle srdce jeho šípem raněno, ztichl, umlknul, až se jeho okolí po něm ohlíželo, a zbledl a sklopil oči a s očima sklonil hlavu a usedl. Zas vstal, zase usedl, jakoby měl před sebou cestu těžkou, dalekou, strastiplnou a chtěl si ještě naposledy odpočinout. Pak se znovu zvedl a prodíraje se mezi židlemi a stoly, přišel k nadlesnímu, chopil se jeho ruky a políbil ji. Beze slova.

Beránek mi dával zase nějaké pokyny, ale živou mocí nemohl jsem pochopiti, co to znamená.

Nadlesní vstal. „Kam jdeš, Vendelíne?"

„K vam, tatíčku."

„Tak pojď!"

Podal mi mlčky ruku na rozloučenou, Beránkovi taky, kývnul na udiveného Emana a šli všickni vespolek. A když doznělo poslední slovo písně, již Vendelín vyvolal, byli ti tři zatím někde již za Lužnicí, na luční pěšině vedoucí k lesům.

„Co jste mi chtěl říci, pane správce?" ptal jsem se Beránka.

Přisedl ke mně, na prázdnou židli nadlesního.

„Ale — chtěl jsem vám naznačiti, že to syn nadlesního."

„Na tom přec není nic divného!"

„Na podzim tomu budou tři roky, — to odešel z domova a od té doby nikdo o něm nevěděl," povídal, nedávaje se vyrušiti. „A dnes, když tatík jednou za rok vyjde si mezi lidi, aby aspoň na chvíli zapomenul na všelijaké starosti, přijde Vendelín a zrovna sem."

„Já na tom pořád ještě nevidím nic divného, že syn po třech letech vrací se domu a náhodou se setká na cestě blízko domova s otcem."

„Náhodou! — vy řeknete: náhodou! To je pravda, poněvadž by se byl Vendelín zdejší hospodě asi vyhnul daleko, kdyby byl věděl, že se tu setká s tatínkem."

„Vždyť jde k němu!" — „vždyť povídal otci, že jde k němu!"

„Inu, — povídal! Co má taky říci v tom překvapení! Ale volno mu nebylo."

„Čím je tento syn nadlesního?"

„Vendelín? — čím je teď, nevím, ale je dost slušně ošacen. Tak to přece nebude pravda, co se proslýchalo, že se spustil úplně a stal se tulákem. Prohlídnul jsem si jej dobře, vypadá pořádně a v tváři je dosud hezkým, jako býval. Lidé mnoho napovídají — —"

„A čím býval dříve Vendelín?"

„Jako tatík. Při lesnictví. Kníže jej dal na vlastní útraty vystudovat lesnickou školu — někde daleko. — to všecko k vůli nadlesnímu, jehož si vážil ještě z dob, kdy spolu byli ve válce. Nadlesní býval taky důstojníkem knížecí granátnické gardy na Krumlově. A o děti takových podřízených kníže pečuje opravdu srdečně. Vendelín mohl sedět taky na Krumlově, ale tomu se nelíbila modrobílá uniforma krumlovských granátníků a zaměnil ji za uniformu svého povolání. Zelené šaty, klobouk s perem, pušku, psa — to byl jeho živel. A hezký byl. To by vám nejlépe dosvědčily ženské ze zdejšího kraje. Však dosud Vendelín je švižný, hezký hoch. Trochu ustaraný, no — tomu se nelze divit. Kdo ví, co zkusil ve světě! Tak se jistě neměl, jako když byl zde lesním."

(Dokončení.)

Pas a klič království Českého.

Napsal L. Domečka.

Poblíže hranic moravských a dolnorakouských v podlouhlé, puvabné kotlině rozkládá se město Hradec Jindřichuv. V posledních desítiletích našeho věku náhle zapomenut, býval dříve jedním z nejpřednějších měst českých a co do velikosti osmým po Praze. Vzkvétalť tu i obchod i prumysl, k čemuž nejvíce přispívalo velmi výhodné spojení silniční se sousedními, blízkými zeměmi, Moravou, Rakousy Dolními i Horními. Hradcem probíhala totiž hlavní a nejkratší silnice od Prahy k Vídni a odbočovaly z něho silnice k Budějovicům a Linci a na Moravu ku Znojmu a Brnu. Ale tento uzel silnic nečinil Hradec Jindřichuv duležitým městem jen, když nad královstvím českým klenulo se jasné nebe míru, nýbrž i tenkráte, když na něm objevila se hrozivá vlasatice války.

Nejvíce na Hradci Jindřichově záleželo oběma stranám nepřátelským na počátku války třicetileté. I stavové usilovali všemožně, by ve své moci jej udrželi, i vojsko císařské snažilo se, by opanovalo tento „vzácný pas a klíč", od něhož by pak snáze a bezpečně postupovati mohlo dále do království Českého. Hned první vojevůdce císařský Jindřich hrabě z Dampierru, maje vtrhnouti do Čech, pojal úmysl dobyti nejprve Hradce Jindřichova. Stavové však zvěděvše o tom bez meškání poslali sem prapor mušketýrů se setníkem Volfem Jindřichem Brandtem, který přibyl do Hradce 30. července 1618, převzal klíče bran městských, dal opraviti hradby a zámek strážemi obsadil.

Hrabě z Dampierru překročiv hranice české se 6000 jízdného i pěšího lidu, většinou to Uhry, zmocnil se nejprve města Nové Bystřice a tamního zámku. Odtud vyzval Hradecké, aby se mu vzdali, ale oni se vymluvili, že o sobě tak učiniti nemohou, poněvadž město jejich je v moci posádky stavovské. Dampier připravil se tedy na pochod ku Hradci s pevnou nadějí, že snadno ho dobude, sám-li se mu dobrovolně nevzdá. Nabídl se mu totiž za vítaného spojence hejtman zámecký v Hradci Linhart Korka Cholovský z Korkyně, který rád by byl viděl město proti své vrchnosti, panu Vilému Slavatovi a jeho choti, povstalé pokořeno a na milost vydáno vojsku císařskému. Proto poslal tajně na Bystřici ku hraběti Dampierovi jednoho svého oficíra se vzkazem, že na předměstích nekonají se žádné stráže, a že do zámku Brandt vložil posádku. Zároveň hraběti radil, aby hleděl

Hradec Jindřichův v noci přepadnouti. On prý před tím večer dá dosti vína posádce v zámku, aby se opila a málo na stráže dbala. Vyslaný pak k němu oficír že mu ukáže cestu k tajné brance, kterou nepozorovaně dostane se do zámku, a když se ho zmocní, potom že snadno opanuje město a bude moci posádku stavovskou pobiti, zjímati anebo z Hradce vyhnati.

Hrabě z Dampieru rady hejtmana hradeckého rád poslechl. Po půl noci 6. srpna r. 1618 připlížil se s vojskem svým nedaleko k Hradci a oficír hejtmanem Korkou do Bystřice vyslaný měl mu teď ukázati cestu k zámku. Ale v tom zahoukly na piketě stojící na výši za předměstským kostelem sv. Václava výstřely stráže, která blížícího se nepřítele zpozorovala. Buď setník Brandt byl opatrným, maje vojsko císařské tak na blízku nebo hejtman zámecký byl špatně zpraven: stráže na předměstích byly rozestaveny a ty byly střízlivější nežli stráže v zámku. A tak hraběti z Dampieru i jeho pomocníku „praktika zmejlila". Posádka v zámku a v městě výstražnými výstřely s pikety byla vyburcována a postavila se rychle k obraně. Když Dampier přitrhl k městským branám, bylo silně z bašt a zdí do jeho lidu páleno, takže do sta vojáků bylo mu postříleno. Než i přes to, že příchod jeho byl zpozorován, byl by přece snad města se zmocnil, kdyby byl mohl tajnou brankou vniknouti do zámku. Páně hejtmanův oficír však nebyl příliš srdnatým; uslyšev střílení, uleknul se a skryl, takže cestu bez něho k oné neznámé brance nikdo nalézti nemohl. Pán hradecký Vilém Slavata sotva by byl býval hejtmanu svému vděčným, kdyby se byl Dampier skutečně dostal do zámku. Praví o možných následcích toho ve svých „Pamětech": „Tehdy by nic jistějšího z toho bylo nenásledovalo, nežli vyplundrování, anobrž dokonalá zkáza zámku i města Hradce Jindřichova tak jakž při jiných zámcích i městech v království českém se stalo."

Na štěstí se to nestalo a hrabě Dampier s nepořízenou odtáhnouti musil od bran a zdí hradeckých do Nové Bystřice. Ale ze msty dal dříve vypáliti předměstí zarybnické s dvěma kostely, sv. Alžběty a sv. Václava, a na zpátečním pochodu několik vesnic a poplužních dvorů. Druhého dne psal Hradeckým z Bystřice, že k nim přitrhl, pokládaje je za věrné poddané císařské, a vymlouval se, že oheň na předměstí vznikl nešťastnou příhodou, on že jim škoditi nechtěl, ale vojáci jeho že střílením do nich byli k pomstě rozzuřeni, a kdyby jim nebyl bránil, že by celé předměstí popelem bylo lehlo. Napomínal je, až podruhé před Jindř. Hradec přitáhne, aby se s ním spolčili, jinak že pokládati je bude za neposlušné poddané císaře a dle toho jimi naloží.

Purkmistr a rada města Hradce Jindřichova uváživše bedlivě list hraběte z Dampieru, dali mu 16. srpna tuto odpověď: „Jako jejich vrchnost milostivá tak že ovšem i oni proti císaři po veškeren běh života svého jsou v ničemž na odpor nebývali, aniž kdy v čem nejmenším na to pomyslili, nýbrž J. M. za svou vrchnost a pána nejmilostivějšího uznávají. Při tom však že nemohou žádnou měrou věřiti, aby takový přehrozný vpád lidu jeho, takové domův a příbytkův jejich pálení, dveří vyrážení, všelikého dobytka preč odhánění, sousedův a spoluměšťanův jejich mordování, kostelův vybíjení a zvláště kostela sv. Václava, dědice a patrona království českého, kalichův i jiných okras kostelních i věcí posvátných odnášení, starožitných listův, nadání duchovenstva v sobě obsahujících, ano i odpustkův papežských na drobné kusy potrhání, oltářův zloupení, obrazův svatých a svetic potřískání a rozsekání, jejich milostivého pána vesnic i dvorův popálení — to vše že od jeho lidu vojenského nepřátelským během vskutku a v pravdě předsevzato a vykonáno jest — s volí a na poručení J. M. C. krále a pána jich nejmilostivějšího jakožto otcovské, milostivé a křesťanské vrchnosti díti se mělo." Dále hr. z Dampieru vytýkají, že pomocí svých zrádcu, které v zámku i v městě měl, téhož města chtěl dobyti. Na konec listu neupřímně se omlouvají, že zůstávají sice věrnými poddanými císařskými, ale klíče od bran městských že má hejtman stavovský Brandt, a že dříve o rozhodnutí v té příčině požádati musejí svého pána Viléma Slavatu i žádají hr. z Dampieru, „aby žádného více příkoří žádnému z soldatův svých prokazovati nedopouštěl".

Hrabě z Dampieru však na výmluvy Hradeckých ničeho nedal. Když mu město své nechtěli dobrovolně vydati, rozhodl se, že ho mocí dobude. V noci vytrhl z Nové Bystřice. Za svítání 21. srpna v bouři a lijáku udeřil s vojskem svým jízdním a pěším ku Hradci a sice najednou se dvou stran, ku bráně novoměstské a rybnické. Byl to zjev, jaký málo kdy se přihází: příroda doplňovala člověka v jeho vášni. Na nebi duněly rány hromové a na zemi rány z pušek a děl útočících a bránících se a v to mísily se výkřiky umírajících a raněných, jichž bylo zvláště na straně císařského vojska nemálo. Pavel Skala ze Zhoře o tomto druhém přepadení Hradce zachoval ve své „Historii české" zajímavou zprávu. „Hrabě z Dampieru chtěv pokoštovati štěstí při Hradci Jindřichově, navrátil se k městu právě v tu dobu, když nejvyšší příval s hrozným hřímáním a blýskáním spadl, a rozvrhl petardou jednu bránu, kterouž již i lid jeho pěší s velikou silou valil se do města, za jiné nesoudě, než že město již v rukou svých mají. Ale poněvadž na to veliké štěstí měšťanův stálo na rynku pohotově několik kusů střelby nabitých právě proti ulici té, kterouž se Dampierovští hrnuli na rynk; pročež spustili je rychle někteří zmužilejší lidé proti nim a udělali v nich tak prostrannou ulici, že poslednější z lidu císařského zapomenuli na tlačení se do rynku, nýbrž hleděli raději, kdyby zase ven z brány za času odvandrovati mohli, aby je podobné krupobití olověné nezachvátilo. Mezitím měšťané spolu s lidem stavův služebným dotírali tak zmužile na nepřítele, že po straně Dampierové 307 mužů tu na place pobito, z městské pak strany do 65 osob. Naposledy však Dampier byv také v té šarvátce zraněn, od města odtrhv k většímu houfu lidu císařského, okolo Polné a Německého Brodu zůstavujícímu, přirazil." *)

O dvojím přepadnutí Hradce vojskem císařským dána byla zpráva Matiáši hrab. z Thurnu, veliteli vojska stavovského, do ležení jeho před Budějovicemi. Hrabě z Thurnu opustil hned Budějovice, odtáhl do Hradce a vzav odtud posádku stavovskou, dal se na pochod za vojskem císařským k Čáslavi. A právě v této době, když Hradec Jindřichův mimo svou hotovost měšťanskou neměl žádné jiné posádky vojenské, přišel sem jeden měšťan

*) K. Tieftrunk: Pavla Skály ze Zhoře „Historie česká" II. 229., 345—346. — J. Jireček: „Paměti Viléma hraběte Slavaty I. 130—131. — Knihy pamětné r. 1550—1622 f. 83—84. v městském musei jindřichohradeckém.

*

pelhřimovský a vypravoval, že císařský generál hrabě Bukvoj strojí se s vojskem svým k němu přitrhnouti. Na tuto zprávu pojal strach všecky obyvatele hradecké. Městská rada, kde vrch měli katolíci, a konvent františkánský chtěli hr. Bukvojovi vyjíti vstříc a prositi ho, aby nad městem se slitoval a ho ušetřil. Naproti tomu podobojí vypravili rychle posla k hr. z Thurnu, aby jim dva nebo tři praporce do Hradce poslal. Thurn ihned vyhověl jejich žádosti a hejtman Krištof Hübner obsadil s třemi praporci město. (Dokončení.)

—

FEUILLETON.

Jak by měl žíti literát.

Americký humorista Robert Barr napsal pod hořejším názvem článek, z něhož pro všeobecné poučení citujeme pouze konec: „Nejsem,“ praví spisovatel, „obhájcem časného vstávání, ale myslím přec, že by každý literát měl míti určitou hodinu k opuštění postele. Já jsem v tom ohledu na sebe velmi přísným: jest u mne nezvratným pravidlem vstávati v zimě mezi šestou a jedenáctou a v létě mezi půl šestou a desátou. Lidé podléhají často pokušení spáti déle, než já jsem sobě určil, ale trochu pevné vůle a přidání si pouze nějaké půl hodinky ničeho nezkazí a člověk má kromě toho blahé vědomí, že přemáhá lenivost. Co se mne týče, soudím, že se literát může dostatečně vyspati mezi osmou hodinou večer a jedenáctou dopoledne. Vím, že někteří vynikající autority v tom ohledu se mnou nesouhlasí, ale nemohu jim pomoci a hádati se s nimi nechci.

Když vstanu, vystříhám se všech rozčilujících nápojů, jakož jsou čaj nebo káva. Nápoje tyto dráždí mozek ku práci a proti té rozhodně jsem i v nejpokrytější formě. Pouhá sklenka horké škotské whiskey, dejme tomu, tak půl litru, přenese mě hravě k snídani. Mnozí literáti pracují před snídaní, ale já považuji to za velmi nebezpečný zvyk. Hledím se toho uvarovati a až dosud se mi to také podařilo. Odpočívám až do snídaně. To dodá člověku chuti.

K snídani jest nejjednodušší strava nejlepší. Začínám s ústřicovou polévkou, potom si vezmu kousek studeného kuřete, potom několik malých jehněčích žebírek s míchanými zemčaty, potom hezky velký beefsteak s opečenými zemčaty, potom řízek vepřového se smaženými vejci (tři dostačí), načež pak neškodí pstroužek nebo dva a nějaká zdravá paštika. Chraňte se, pravím opět, čaje a kávy, také mléka a vody. Nikdo nemá pojmu, co spousty natropily u literátů mléko a zvláště voda. Začnou obyčejně pomaloučku, řekl bych po lžičkách, ale dolévají pak stále víc a více, až je zvyk opanuje docela a jsou pak samá voda. Já nepiju k snídani ničeho než velký pohár brandy, nanejvýše s troškou sodovky k spláchnutí.

Nic na světě není pro literáta důležitější než řádné rozdělení hodin práce. Já rozděluji si hodiny takřka na drobečky a také po drobečcích jich užívám. To nekazí žaludek. Za svůj úspěch v životě mám nejvíce co děkovati tomu faktu, že nikdy nedopustím, aby mi práce porušila posvátnou dobu mezi snídaní a obědem. Ta věnována jest odpočinku a přemýšlení. Mnoho útěchy dává v těchto hodinách člověku uvažování, jak hezké by bylo, kdybyste si za pětku týdně najal člověka, který by vůbec každou práci udělal za vás. Takového pomocníka jest vůbec nesnadno dostat, a přece jsou na světě pošetilí národohospodářští spisovatelé, kteří tvrdí, že je přebytek pracovních sil a tedy mnoho bídy ve světě. Velkým úkolem celého dopoledne měla by býti příprava k jídlu polednímu. Užití této druhé snídaně má mnoho co dělat se štěstím člověka v životě.

Arciť že nejsem z těch, kdož chtějí, aby se člověk živil jako poustevník. Když někdo skromně snídá, nenahlížím, proč by hojně neobědval. Někteří lidé obědvají v šest hodin večer a o polednách mají pouze nějakou zákusku. Jiní obědvají v poledne a spokojí se lehčí večeří. Jest tolik rozumnosti v obou těchto methodách, že jsem je sloučil. Mám v poledne dobrý oběd a lehké zákusky, na noc menší zákusky a dobrou večeři. Člověk, jehož mozek jest utýrán ustavičným přemýšlením, jak by svou práci pověsil na krk někomu jinému, musí se arciť řádně posilnit. Jídelní lístek má obsahovati vše, co tou dobou jest na trhu, — vše, co může literát vůbec dostati na dluh.

Po obědě si hezky odpočiň a buď tichým a klidným až do večeře, tak aby se mozek nenamohl přemýšlením o tom, co potom nastane.

Jsem velkým zastáncem starého přísloví: „Záhy spát.“ — Naše pokolení jest až příliš náchylno nevážiti si moudrosti našich otců; ale oni dobře věděli, co dělají, když radí k časným hodinám. Já jdu vždycky časně spát, — o druhé, o třetí ráno. Nemám víry v noční práci. Málo kdy za něco stojí. Mozek jest unaven namáháním dne a neměl by se přepínati. Kromě toho může se čas o mnoho méně mrzutě stráviti v divadle nebo ve společnosti dobrých přátel, kteří se střeží rozčilujících účinků čaje, kávy a mléka. Kouření, kouří-li se vůbec, má býti mírné. Já sám nevykouřím denně více než dvanáct doutníků; ostatní potřebu doplňuji dýmkou.

A kdy vlastně píšu? — Inu, toť se rozumí, — zejtra.“

—

— Americká nakladatelská firma John Alden & C. v New Yorku vydá na jaře překladem paní F. P. Koptové výbor z českých básní starších i novějších pod názvem „Bohemian Legends and other Poems“. Úvodem bude pojednání o české literatuře vůbec. — Lednové číslo bibliotéky „Short Stories (Current Literature Co. New York“) vyjde jedna z povídek Boženy Němcové s illustracemi. Překlad obstarala také pí. Koptová. „Legendy a jiné básně (Legends and other Poems)“ budou státi vázané v papíru 25 a v plátně 50 centův (60 kr. — zl. 1·20).

Listárna redakční.

Rukopisy se nevracejí. Zvláštními dopisy odpovídati nelze. — Neuveřejníme: J. Kal. — Thamar. — Z Hamerlinga. — St. K. (každá další práce bude ochotně přečtena). — Z českých znělek. — K. H. (Láska a svět). — U panského sadu. — J. S. (Štědrovečerní idylka). — Závody běhounů. — Z nálad. — Pský. — J. V. H. — V kasárnách. — Pí. S. — ABCD.: „Starý zámek“ ano. — „Růženec“ byl již v „Lumíru“. Ostatní neuveřejníme.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XXII. 10. LEDNA 1894. ČÍSLO 11.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

In memoriam.

15. XI. 1893.

Ó, matko, odpusť.

Ó, matko, odpusť, že můj žal
jen němý nebyl, beze slov,
jak u toho, kdo miloval
a mlčky hledí v čerstvý rov.

Je cizím ti už lidský vzdech,
pláč nestihne v tvou velkou tiš,
a já to vím, že slov mých všech
květ na tvém hrobu je ti blíž!

Však velký stín mi v duši pad',
jak smrti křídlo přelétlo,
já vidím šero, cítím chlad
a zápasím zas o světlo.

Ty's tam, kde's vyšla z Božích ruk,
tvůj vesmír jest a má je zem,
já tuším Jeho srdce tluk
a bloudím dál, neb člověk jsem.

Ty ve přístavu spočíváš;
na bludné trosce o svůj los
já třesu se a nevím, zdaž
tam u kormidla stojí Kdos.

A hledím v hloub a v nebes tmáň,
jak sláb se držím v lanoví
a v tísni duše volám Naň
a čekám, zdali odpoví.

Můj žal už není jako v mládí.

Můj žal už není jako v mládí,
jak bystřeň v bouři divoké,
jež břehy rve a střemhlav pádí
kams do propasti hluboké.

Teď v hlubinách jak vír když vznikne
a mořem tiše zatočí
a loď když stáhne, sotva vstříkne
mi jednu krůpěj do očí.

Po práci a po klopotě.

Po práci a po klopotě
už ty ruce v míru spjaty,
jinak jako ve životě,
na tvé líci pokoj svatý.

Ve své rakvi, v stínu květů,
na rtech úsměv, — tak jsi spala,
jakobys, — už z jiných světů, —
krásného cos poslouchala.

Květ bílý staré na jabloni.

Květ bílý staré na jabloni,
na hlavé tvé byl vlasů sníh
a tam co v slunci včel se honí,
to myšlénkových včelek po ní
létalo v záři očí tvých.

Květ jinovatky stříbroskvělý
ti splýval do brv mrákavy,
kde slunce shaslo. — a ty včely
tak do jediné odletěly
kams do neznámé dálavy.

Už bylas jak ta borovice.

Už bylas jak ta borovice,
již prosincový pokryl sníh,
tak nachýlena od vichřice
a třesoucí se ve větvích.

Leč tvojí duše ve hlubinu
zmar nedosáhnul, ani čas,
jak studánky kdes v lesním klínu
se netkne vichr ani mráz.

Ať padá sníh a vítr ječí
a listí rve a mrazí květ, —
studánka čista, — a jen větší
kus nebe v ní je uvidět.

Vlaštovky když odlétaly.

Vlaštovky když odlétaly,
hleděla jsi ještě na ně:
„Mnoho štěstí v cizí dáli,
vraťte se nám hezky ranně!"

Vlaštovky zpod našich stájí,
ty tě jistě dobře znaly
a že jistě v dálném kraji
na tebe si vzpomínaly.

Nenajdou už na nádvoří
tvoji hlavu posněženou, —
oblétnou a zašvítoří,
zastesknou a zapomenou.

Slunečko, ještě kolikrát —

Slunečko, ještě kolikrát,
jak půjdeš přes hory, doly,
v náš kvetoucí zasvitneš sad
a potom budeš zapadat
tam u hřbitova za topoly?

Slunečko, ještě kolik jar
vkoukneš, kde jabloň se kloní,
jak nás tu sedí ještě pár,
však jeden schází zas, jenž stár
či mlád zde seděl ještě loni?

Slunečko, ještě kolikrát
a koho z nás najdeš v tom sadě,
než cizí kdos tu bude stát,
a za topoly zapadat
ty budeš, kde už spíme pohromadě.

Co nyní jsi v tom světě jiném.

Co nyní jsi v tom světě jiném,
ať u andělů světicí,
ať atom, jenž se vrátil zhynem
zpět v dílnu Boha zářící,

Ať amaranthů vůní sladkou
už zapomněla's, co jsme my,
mně stále budeš pouze matkou,
jen to, co byla's na zemi.

A myslím na tě, mluvím k tobě
jak u tvých nohou v mladosti,
když tiskla jsi mou hlavu k sobě
i v radosti i v žalosti.

A vzdálena už budiž všeho
na naší pouti setmělé,
já cítím tlukot srdce tvého
a tvoje slzy na čele.

Jos. V. Sládek.

Krista.

Napsal J. L. Hrdina.

(Dokončení.)

Jedna. Tu má nynější nadlesní, otec Vendelínův. Tady býval dříve Vendelín, otec jeho byl tehda kdesi u Vyššího Brodu. Vendelína tu měl každý rád, ač některým se zdál býti lehkomyslným, větroplachem. Učinil si tu známost s vesnickým děvčetem. Krásná byla, to se musí říci, na krásu nebylo Kristince rovných, ale jinak zcela obyčejné vesnické děvče. Taková hezounká divoká růže. Říkalo se, že ani číst, ani podepsat se neumí. Sloužila tu ve dvoře u Šafářů. Rodičů neměla. Otec, stará vydra zdejších rybníků a ještě starší pytlák, byl před časem zastřelen v Hodějovském revíru a matka — ta se toulala někde světem. A s dcerou jich Kristinkou zapředl Vendelín známost. Povídalo se taky, že to byl sám Vendelín, jenž zastřelil Kristinčina otce při pytlačení, a proto že se ustrnul nad sirotkem děvčetem a zamiloval si ji a slíbil, že si ji vezme za ženu a nahradí

tak, oč ji připravil. To se jen tak povídalo. Ale jisto je, že Vendelín zcela upřímně měl Kristinku rád a netajil se, že bude jeho ženou. A kde jen mohl, veřejně se k ní hlásil jako ku své nevěstě. Toť víte, — těch závistivých očí druhých děvčat, jež myslely o sobě, že jsou něco víc. Byly tu dívky selské, pak dcery panských úředníků, které činily si laskominy i naděje na hezkého lesního. Ale Vendelín si závistníků Kristinčiných nevšímal, osočovatelů svých nedbal a pomalu chystal ve své myslivně hnízdečko pro svoji růžičku, jež vyrostla v divokosti, ale v plné kráse na břehu Lužnice. Ale i blahodárná činnost starostlivých vždy lidí pracovala. Nejdřív hleděli Vendelínovi vymluviti jeho úmysl, pak jej a jeho nevěstu uráželi řečmi i dopisy, a když to nepomohlo, adresovali své starosti ve způsobě podezřívání a stížnosti dál, na otce, ba i na samého knížete. Knížecí kancelář poslala stížnosti Vendelínovi s vyzváním, aby se ospravedlnil. Nic lehčího, než to. Odpověděl, jak se věci mají, a bylo dobře. Jinak otec jeho. Zažádal, aby si směl zaměniti se synem služební okresy. Bylo mu vyhověno. Přijel a doručiv sám Vendelínovi rozhodnutí knížecí kanceláře, vyzval jej, aby sebral své věci a ihned odjel do Vyššího Brodu.

„Aspoň zítra, tatíčku!" prosil Vendelín.

„Ne, hned dnes. Tak poroučím. Doprovodím tě na dráhu."

„Tedy aspoň na chvíli ještě se zdržím. Chci se s někým rozloučit a povědět, kam jdu. Za hodinu jsem tu zpět."

„Jdi!"

Vendelín odběhnul do dvora na pokraji lesa. Kristinka právě vrátila se s ostatní chasou s pole.

„Kristinko, jdu se s tebou rozloučit."

Děvče zbledlo, zachvělo se a sklopilo oči.

„Jsem náhle přeložen, místo mé zde zaujme — jiný."

„Kdo?"

„Můj otec — —"

„A vy?"

„Jdu na jeho místo, k Vyššímu Brodu."

„Kde je to?"

„Tamhle za těmi modrými horami daleko k jihu."

Kristinka se rozplakala. Tedy ,i jej přece vyrvali!

„Neplač, miluško, vrátím se brzy, půjdeš pak se mnou a už se nerozloučíme. Chovej v paměti vše, co jsem ti sliboval, vzpomínejme na sebe a já celý den budu se modliti jen tu modlitbu, jež vtělena v píseň „Tam tichou nad Lužnicí — —" Věř, že sám nevím, proč tě mám tak rád. Neplač, těš se a Bůh tě tu opatruj."

Vzal její ruku, stisknul a vracel se k myslivně.

Tam už stál vozík s koněm a na vozíku jmění Vendelínovo.

Mlčky usedl vedle otce a kůň klusal k nádraží v Lomnici.

Druhý den přijel jiný vůz a přestěhoval do myslivny nábytek nadlesního. A zas měla myslivna jen jediného obyvatele. Nadlesní byl vdovcem. Sedm synů měl, pět jich bylo ve světě, šestý — Vendelín odstěhoval se na jeho revír a sedmý, nejmladší, Eman, byl právě někde ve školách.

Nadlesní byl šťasten nad provedeným plánem. Ochotní lidé utvrdili jej v jeho otecké prozřetelnosti a ukázali mu i Kristinku. Nadlesní poněkud změnil úsudek svůj o děvčeti, o němž tolik pobuřujících zpráv se mu dostalo, ba uklouzlo mu slovo, že se docela nediví, že Vendelín si ji zamiloval. Děvčátko jak obrázek, ale co je platno, Vendelín dostane za ženu taky hezkou a k tomu bohatou, bude-li chtít.

Ale Vendelín nechtěl. Za tři neděle už tu byl. A rovnou cestou do dvora.

„Kristinko, jdu si pro tebe. Počkám tu do zítřka, shledej si svůj majetek a pojedeš se mnou."

„Kam?"

„To je otázka! — tam, kde já jsem."

„Já odtud nepojedu, z toho kraje."

„Kraj jako kraj. Tam je krásnější kraj a hezčí myslivna, než tady. Ty jsi dítě!" usmál se Vendelín.

„Ať, já od Lužnice nepujdu, vím, že bych umřela."

„Tedy se dáme oddati zde, zůstaneš zde zatím nějaký čas sama, než já se sem přestěhuji. Až budeš mojí ženou, přestanou se lidé o nás starat, přestane i otec můj o mne se bát a vymění zase myslivnu svou za moji — —"

„Ne, já se vdávat nebudu."

„Co to mluvíš?"

„Nebudu se vdávat, opravdu. A vdám-li se přec, musí býti můj muž takovým divochem, jako jsem já. Lituji, že jsem vám to neřekla již dávno. Měl jste mne tak rád, nemohla jsem to říci. Vy se smějete. Ale já mluvím dnes za všecky dny lásky naší. Měla jsem vás taky ráda, to víte sám. Bylo by hříchem odpláceti se za lásku vaši jinak než láskou. Ale vaší ženou býti nemohu, nebudu — —"

„Kristinko, kdo tě navedl k takovým řečem?" ptal se udiveně Vendelín.

„Nikdo, jen má duše. Moje řeč je tak samorostlá jako život můj. Po odchodu vašem probděla jsem a proplakala řadu nocí a ty slzy otevřely mi oči. V širém poli, na louce, v lesních mýtinách rostou a kvetou různé plody družně a svorně vedle sebe, nikdo se neptá, zdali patří šatem a životem k sobě. Kdo tudy přejde, nemá ani času o tom přemýšlet. Jinak se to má s květinami za oknem na odiv postavenými. Tu nesmí býti ani modrooká čekanka, ani růžolící šípek. Jste mladý muž, váš život stál vás více starostí a obětí než stál mne život můj: bylo by hříchem, abych činila nároky na žití stejné vašemu. Dnes snad neznáte rozdílu mezi námi, a až byste rozdíl ten poznal, bylo by pozdě. Mládí je mládí, to je s důvody hned hotovo, ale přijdou léta, často dosti záhy, kdy člověk obírá se více rozumem než srdcem. A kdybych viděla, že se kolem nás usazuje bída a že tou bídou nás obou jsem vinna jedině já, utrápila bych se. Promiňte mi slova má a věřte, že budete beze mne šťastným."

„Kristinko, ustroj se a půjdeme na faru."

„Ne, — už jsem řekla."

„Ty mne nemáš ráda?"

„Mám vás ráda, život bych za vás bez rozmýšlení obětovala, mám vás ráda, že nikdo vás tak rád míti ani nemůže, ale právě proto nechci býti vaší ženou."

Šafář se šafářkou naslouchali tomu hovoru a mysleli z počátku, že Kristinka jen tak škádlí a zkouší svého ženicha, ale po těchto slovech sami se vmísili do řeči. Vypeskovali Kristu, že zbuhdarma Vendelína zlobí a uráží, a když trvala na svém, nasadili všecky páky výmluvnosti, aby Kristu přesvědčili, jak lehkomyslně si zakopává štěstí. Krista byla hodné děvče, šafářovic sami by jí byli přáli lepšího osudu, než jí takhle v té dříně kynul. Šafář, Vendelín, šafářka i čeleď — všichni mluvili do ochra-

ptění, ale Krista stála jako dub. Vendelín ji vzal pak za ruce a začal ji prosit. Nic platno. Až jim bylo Vendelína líto. Šafář už se pak rozzlobil.

„Kristo, kdybys byla mou dcerou v téhle chvíli, tak tě probodnu!“

„Snad by to byla moje spása.“

„Kristinko, ustroj se a pojď!“ prosil Vendelín.

„Nepůjdu!“

„Opravdu mne nechceš?“

„Ne!“

Vendelín jí pustil ruce a zadíval se na její rozpálené tváře, na prsa, v nichž plíce pracovaly, jakoby jim hrozilo zalknutí.

„Kristinko, odcházím tedy na vždy, více se neuvidíme, — ale než odejdu, pověz mi určitě na poslední otázku: chceš býti mojí ženou?“

„Ne!“ zašeptala Krista a začala se potácet. Vendelín to neviděl již. Odcházel ze dvora. Volali naň, aby se vrátil, — neslyšel. Ode dvora kráčel lesem po měkké, travou porostlé cestě k myslivně. Před samou myslivnou se zarazil. Zapomněl, že to není již myslivna jeho, — a nikdy jí nebude. Zabočil do lesa, z lesa přes luka k Lužnici a pak po hrázi Rožmberka ku Třeboni. Odtud poslal dva dopisy. Jeden otci, druhý knížecí kanceláři. Dopisy krátké, na vlas stejné. Oznamoval, že dnešním dnem dobrovolně vystupuje z panské služby. Proč vystupuje, kam jde, — nic. A zmizel. Tomu jsou nyní tři roky. A dnes z čista jasna — —“

„A kde je Kristinka?“ vytrhnul jsem správce z řeči.

„Pod drnem. Taky tomu budou pomalu tři roky, co ji pochovali.“

„Zoufala si nejspíš — —“

„A ne, — to je taky ještě kousek toho příběhu.“ A správce vytáhl zas hodinky. „Byl čas nejpilnějších žní, nikdo neměl času ani zeptat se druhého, bude-li už čas k obědu či k večeři, ale ta novina, že tu byl Vendelín, co chtěl a jak se zachovala Kristinka, rozlétla se přec po celém okolí, za jediný den. Vítr ji nerozšířil, ten neumí mluvit, a kdyby uměl, ten si podobných titěrností lidských nevšímá. Lidé tu novinu roznesli, — ale jak! Ještě v týž den potkala mne ta novina v Slovenicích, dobré tři hodiny cesty odtud. Lidé slyšíce o tom, nechápali v první chvíli. Až si o tom pohovořili.

„My tomu nevěříme tak, jak se to povídá!“ říkali tatíkové bohatších dcer, „ač jsme věděli, že Krista není ještě jeho.“

„My tomu věříme,“ povídali ti chudší, „ale Krista neměla nikdy mnoho rozumu. Jako blázen, pořád do větru. To už s ní poroste. Dostala by taky službu, lepší než má ve dvoře, ale povídejte jí něco. Poslouchá vás, dá se smíchu a do zpěvu a uteče. Měla brát plnýma rukama, hloupá.“

Ti pak, jimž nezáleželo na tom, kterou si vyvolí za ženu Vendelín, nebyli tak ani tak. „Zdá se, že Krista vyvedla hloupost, ale když to člověk promyslí, — Krista udělala dobře. Vendelín je knížecí úředník, hezký člověk, stál peníze, byť i ne peníze tatíkovy, studoval, bude chtíti za to něco mít. Službička je hezká, jednoho, dva slušně uživí, ale je-li jich víc a není-li stranou soukromých pár grošů, je to těžké. Láska je hezká věc, ale když se začne žaludek hádat se srdcem, už to nedělá nikdy dobrotu. A žena je v rodině divnou planetou. Kdyby zůstali sami, a muž někdy dal na jevo, že to živobytí mohlo býti přece jiné, kdyby člověk za mládí nebyl býval tak nerozvážným, Krista by měla snadný úkol. Skočí do nejbližšího rybníka. „Bylo to k vůli mně, pro tvou bývalou lásku nezasloužíš si nynější nouzi a bídu, — jsi zase svoboden, nahraď si, pokud čas, co potřebuješ. Ženu ti nahradí každá.“ Ale co když budou tu děti? — celé hejno dětí? — Jak tu se má Krista zachovat? Budou se děti mít na světě lépe bez ní? Dětem nedovede matku nahradit žádná jiná žena. Máme tu příklady, dalo by se o tom velmi mnoho povídat. Krista mluvila a jednala moudře. Ani jsme si sami nemyslili, že by takový divoch, který se dosud jen smál všemu na světě, mohl míti tak bystrý rozum. Kdyby jen polovina všech děvčat tak rozumně jednala, bylo by na světě o polovinu bídy a neštěstí méně.“

I nadlesní se dozvěděl, že tu byl Vendelín u Kristinky. Zuřil, ale když mu řekli, jak to dopadlo, zamyslil se. Kdyby se byl dozvěděl, že Vendelín se sám zhostil Kristiny, byl by skákal radostí ke stropu. „Ten hoch je chlapík, ten má rozum. Škoda, že jsem ho podezříval. Ať užije, dokud je mladý. Děvčat je dost na světě, víc než dost. Je vidět, že dovede žíti, když odkoukal mnohé manýry od pánů.“ Ale že Krista sama odmítla Vendelína, že Vendelín plakal a prosil, aby ho neopouštěla, to je zase něco jiného, co nedovolovalo mu, aby se Vendelínem pyšnil. Kdyby někdo urazil jeho syna, sejme pušku a bude chtít odvolání každého slova, hned, na místě, sice — —

Krista taky urazila, ponížila jeho syna Vendelína, tak že většího ponížení na světě ani není. Nesáhal po pušce. Sklonil hlavu, založil ruce přes prsa a s úctou, skoro bázlivě opakoval si slova, jimiž prý Krista zapudila jeho syna, jeho pýchu.

„Je to tak pravda, jak se to povídá?“

„Ano, slovo za slovem.“

„Ale co se týče Kristy — ?“

„To je už jisto. Proto nemůžeme pochopit tu holku, že se nechtěla vdáti. Ne-li k vůli sobě, aspoň by tak měla učinit k vůli svému dítěti, které jí přijde. Jméno otcovo, — to je ta celá čest dětí.“

Pak přišel dopis od syna Vendelína. Dlouho váhal nadlesní dopis otevřít. Věděl, že tam nebude nic radostného, ale že by tam stálo to, co skutečně tam stálo, no, to nehádal.

„Tak, tak, už je to na tom světě všecko nohama vzhůru. Krista — vesnické neotesané děvče, odvrací se od svého milence, nejhezčího lesníka v širém okolí, a to ve chvíli, kdy každá, ale každá taková nemá jiné touhy než přijíti k oltáři, — raději dnes než zítra, a Vendelín — bez udání důvodu odhazuje službu panskou, jaké nemá mnohý zešedivělý lesník, opouští pohodlný život a jde hledat bídu. Jen tak dál!“

Druhý den potkal kdesi Kristu.

„Kristo, nepsal ti Vendelín?“

„Ne. — Ví, že neumím číst a že bych nedovedla mu odepsat.“

„Mně psal Vendelín. Opustil službu, myslivnu, otce — a Bůh milý ví, co si nyní počne.“

Krista pokrčila rameny.

„Myslím, že z Vendelína se stane tulák,“ povídal nadlesní, „a tím vším vinna jsi jedině a jen ty!“

„Já?“

„Ano, ty. Tys mi mého syna zahubila!“

„Ne tak! Abych vám a vaší otcovské lásce syna vašeho zachránila, proto jsem se ho sama zřekla, ač nevíte s jakou obětí!“

A obrátila se a šla — —

Byl podzimní, sychravý den mlhavý. Každou chvíli se spustil déšť, stromy stály umokly, schlípeny a vítr si tropil z jich smutku neborázné, rozpustilé vtipy. Nadlesní vracel se odkudsi z obchůzky domů. Celý promoklý, boty zabláceny, z obruby klobouku mu kapala voda a ucouraný pes, čím blíže přicházeli k myslivně, tím více nechával svého pána pozadu. Pospíchal, aby se osušil. Cestou od paseky hrabal se sem vesnický poslíček. Nesl nadlesnímu noviny z pošty. Aby se nemusil trmácet s novinami až do myslivny, počkal naň nadlesní.

„Tak pojďte, Kiliánku, ať vám ušetřím kousek cesty.“

„A zaplať Pánbůh. Dnes je člověku taková služba milá.“

A Kiliánek stáhnul staromodní děravý deštník, opřel o borovici a hrabal se v kožené tašce. Nějak dlouho to dnes nemohl nalézt.

„A co je takto nového?“ ptal se nadlesní, jen tak aby něco povídal.

„Nového? — nic zvláštního. Totiž dozvěděl jsem se něco ve dvoře, ale člověk neví, jak by byla taková novina vhod panu nadlesnímu.“

„No?“

„Kristinka má syna!“ povídal poslíček, podávaje mu noviny. Nadlesní je lhostejně zastrčil do kapsy.

„Kdo vám o tom povídal?“

„Jdu ze dvora právě. Nosil jsem tam nějaké psaní šafáři. Tak jsem se k tomu hodil. Ráno přivezli Kristince lékaře, pak jej odvezli a přivezli hned kněze. Právě jel před chvílí do dvora.“

„Taky kněze!“

„Bylo ho třeba. Lékař se s Kristinkou už nadobro rozloučil. Do večera prý nevydrží. Tak si přála býti zaopatřena. A slyšel jsem, že velebný pán hned toho hošíčka pokřtí, aby se Kristinka ještě dozvěděla, jak se jmenuje.“

„A jaké mu dají jméno?“

„To nevím.“

Nadlesní nechal státi udiveného Kiliánka na cestě a pustil se pěšinou ke dvoru. Zrovna přistavovali žídli k vozu, aby kněz mohl pohodlně nahoru, — byl právě na odchodu, když nadlesní přišel.

„Jak se daří nemocné, důstojnosti?“

„Nejsem lékařem, ale pochybuji, že zůstane na živu.“

„Což ten hošíček?“

„Pokřtili jsme jej. Šafář mu byl kmotrem.“

„Jak se jmenuje?“

„Jako otec, — Vendelín.“

„To jsem rád. A druhé jméno — —“

„To ovšem ponese po matce.“

„Zapsal jste to již do matriky?“

„Ne, to vyplním v knize, až přijedu domů.“

„Byl bych rád, když hoch má jméno po otci, aby měl i jeho příjmení.“

„To je věcí úřadů jiných. Co ty rozhodnou, napíšeme do matriky.“

„Vykonal jste tu dnes dva obřady, důstojný pane: prosím, vraťte se na chvíli, vykonáte snad obřad třetí.“

„Co to má býti? — snad počkat na vykropení mrtvoly?“

„To by byl obřad čtvrtý, poslední. Pojďte.“

A vedl kněze do světnice, kde ležela Kristinka. Sejmul klobouk, zavěsil na hlaveň pušky, postavil stranou do kouta a přistoupil k posteli.

„Kristinko, jsi prý těžce nemocna?“

„Jsem.“

„Nemoc nemusí býti smrtelna — —“

„Já vím, že umru. Ráda opouštím život, celý svět; ale co si tu počne to moje robátko!“

„Proto jsem přišel. Stranou zájmy tvé a zájmy mého syna, — je tu nevinné dítě a to musí nosit jméno svého otce.“

„Oh, Vendelín už se v náš kraj nevrátí. Znám pevnost jeho slova.“

„Jsem tu já. Jsem vdovcem, mám totéž jméno, co otec tvého dítěte, podej mi ruku, řekni, že si mne béřeš za muže, a velebný pán nás oddá.“

„Tu je ruka moje. Jen k vůli svému dítěti tak činím, poněvadž vím, že umru — —“

Nadlesní klekl u postele a kněz jim požehnal a byli svoji, muž a žena.

„Přece bude míti můj hošíček jméno otcovo!“ těšila se Kristinka.

„A ty — umřeš-li, umřeš a budeš pohřbena jako žena.“

„Odplať vám Bůh, co dobrého jste mi prokázal. Velebný pán už odjel, nezdržujte se taky k vůli mně — —“

„Jsi moje žena, Kristinko, nežádej, abych tě opouštěl. Budu tě obsluhovat a ošetřovat jako ženu — —“

Ošetřoval ji, obsluhoval, ale dlouho ne. K večeru se rozplakal zvonek v kapličce blízké vesnice a lidé si povídali, že nadlesní už je zas vdovcem. Pohřbil Kristinku, platil najednou za oddavky i za pohřeb své ženy, sirotka si přenesl do myslivny, dal mu dobrou ošetřovatelku a vyběhal mu nejen dovolení, aby směl míti jméno jeho, ale i to vyprosil, že malý Vendelínek zapsán v matrice jako dítko manželské.

Nadlesní si postěžoval kdysi, že na tom světě už pomalu všecko nohama vzhůru. Krista zapudila Vendelína, Vendelín zahodil knížecí službu.

„Tak, tak,“ dodal, vzpomínaje na to, „a tatík si vezme milenku synovu za ženu a dítě její adoptuje. Už je ten svět zvrácený. Nu, — ale — pojď sem, ty klučino!“

A vytáhl hošíka z kolébky, tancoval s ním po světnici, vyhoupával ku stropu, vysazoval do okna, aby trhal listy nakukujícího sem vína aneb zavolal psy a ti musili hošíka vozit na hřbetech a před ním skákat.

Tři léta skoro již se tak s ním piplá. Ale kdybyste ho viděl, klučíka, jsem přesvědčen, že by se vám líbil. Podoba — celá nebožka Kristinka. Hezounký klučík a milý. Běhá jak ještěrka a všecko už umí jmenovat. Nadlesní jej béře někdy s sebou do lesa, a to přijdou i k nám na pilu. Všecko ten klučík chce vědět. No, až jej Vendelín uvidí, zlíbá jej. Snad ani neví, že má syna. Či se o tom dozvěděl a jde se naň podívat? Zdali pak ví, že Kristinka umřela? — že se mu vdala, — a koho si vzala? To se zítra dozvím všecko!“ pochlubil se správce a podíval se zase na hodinky.

„Půl jedné. A podívejme se, zahrada skoro prázdna. To se tak člověk rozpovídá a neví ani, co se kolem děje. Vám už se taky bude chtít spát, — a já vás tak zdržel. Vojtíšku, pojďte si pro peníze!“

Zaplatili jsme svou útratu a v průjezdě hostince jsme se rozešli jakoby dávní známí. Správce zaměřil přes ves k lesu a k domovu, já počkal, až hostinský nahmatal po tmě v kuchyni sirky, až rozsvítil svíčku, aby mne dovedl na přislíbenou postel.

* * *

Bylo po jedné hodině, když jsem se uložil ku spaní. Myslil jsem, že tím déle ráno si přispím, ale — v sedm hodin už jsem kráčel zas po vyprahlé, prachem pokryté silnici mezi rybníkem Tisým a Rožmberkem, jsa na cestě ku Třeboni.

Tu a tam potkal jsem povoz, jednotlivce, i skupiny dělníků, — nyní za mnou rachotila nějaká bryčka, tažená pěkným běloušem. Už byla za mnou, už mne dojela a předjela. Mrak zvednutého prachu ji doprovázel. Mimovolně, lhostejně podíval jsem se na bryčku; a pozdravuji kloboukem.

„Na zdar, pane nadlesní!“

„Počkej, Emane, zastav!“ volal nadlesní na Emana, jenž řídil koně. Ten zastavil. „A ty, Vendeline, přesedni si napřed k Emanovi, a pan doktor si sedne ke mně. A Vendelínek zůstane na mém klíně.“

„Děkuji srdečně za nabídnutou ochotu, pane nadlesní, ale Třeboň už je vidět, — bude to pro mne příjemná ranní procházka.“

„Jen pojďte, — nechci, abyste se svezl s námi zadarmo, můžete si to vydělat, chcete-li —“ smál se nadlesní.

„No, já si k vám přisednu.“

„Tak, a jeď, Emánku.“

„Mohu vám posloužit něčím, pane nadlesní?“

„Ano, — a bylo by mi to velmi milé.“

„Jak a čím?“

„Jedeme k notáři. Tenhle hošíček — jak dlouho se tam zdržel Beránek u vás? — Přes půlnoc. Tedy víte všecko, nemusím vám nic vysvětlovat. To je ten hošík, víte? Říkal mi dosud ‚tatínku‘, a rád bych, aby mi nyní říkal ‚dědečku‘. Vendelín se přihlásil. Potřebujeme jednoho svědka a zrovna jste nám přišel do cesty. Půjdete?“

„Ani se neptejte!“

Myrtilla.

Napsal Erckmann-Chatrian. Přeložila J. E.

Na samém kraji vesnice Dosenheimu v Alsasku, tak padesát kroků nad písčitou pěšinou, která vede k háji, stojí malý domek, sady obklopený, jehož nízká střecha mohutnými kameny jest poseta, štít proti údolí obrácen.

Hejna holubů poletují kolem, slepice si vykračují podél plotů, kohout si vysedl na nízkou zídku zahrady a mísí svou ranní neb večerní píseň v ozvěny Falbergu. Schody s dřevěným zábradlím, na němž visí prádlo, vedou do podschodí, a dvě vinné révy pnou se po průčelí domku, rozvětvujíce se pod samou střechou.

Vystoupíš-li po schodech, najdeš na konci předsíňky kuchyni s květovanými misami, baňatými nádobami; otevřeš-li dvéře na pravo, vstoupíš do velké sednice se starým dubovým nábytkem, stropem zčernalých trámů, norimberskými hodinami, jež zdlouha tlukou takt.

Žena, as pětatřicetiletá, upnuta v dlouhý, černý hedvábný živůtek, hlavu majíc pokrytou černým aksamitovým čepcem, širokou chvějící se pentlí zdobeným, — přede a sní.

Muž v aksamitovém kabátci a hnědých soukenných spodkách, široké, kostnaté skráně, klidného rozvážného pohledu, houpá na svých kolenou silného, buclatého hošíka a hvízdá mu k tomu vojenskou.

Na konci údolí je vidět vesničku, uzavřenou jak v rámci v malých okénkách domku, řeku, jež se žene přes jez mlýna a probíhá klikatou hlavní ulicí; staré domy se svými krámy, kolnami, vikýři, sítěmi na slunci rozprostřenými; mladé dívky, jež perou prádlo, klečíce na kamenech břehu; voly, jež se napájejí a vážně bučí uprostřed velkých olší; mladé pastuchy bičem práskající; temena hor, na nichž se odrážejí štíhlé hroty jedlí, vše to se zrcadlí v modrých vlnách, jež dál se ženou, odnášejíce hejna kachen, neb některý starý kmen, vyvrácený z břehu.

Spatříš-li všecky tyto věci, pomyslíš si s patřičným pohnutím: „Hospodin jest dobrotivý! Vše, co učinil, jest dokonalé, znamenité. Vzdejme mu chválu a velebme jej na věky věkův . . . Amen!“

Nuže, drazí přátelé, taký byl domek Bremerův, takým byl Bremer sám, jeho žena Kateřina a jich synek malý Fricek léta Páně 1820.

Představuji si je dopodrobna tak, jak jsem vám je právě vylíčil.

Krištof Bremer byl sloužil u myslivců císařské stráže. Po roce 1815 oženil se s Kateřinou, svou bývalou láskou, trochu přestárlou, ale přes to posud svěží a plnou vnad. Se svým vlastním jměním, svým domkem, čtyřmi neb pěti korci vinic a pozemky, jichž se mu dostalo Kateřinou, byl Bremer jeden z nejzámožnějších občanů dosenheimských, byl by se mohl státi starostou, náměstkem, obecním starším, avšak málo dbal důstojností a jediné jeho potěšení bylo, po odbytých polních pracích sundat se zdi ručnici, zahvízdnout na psa Fridlanda a jít se toulat lesem.

I stalo se jedenkráte, že dobrý ten muž vrátiv se z honu, přinesl ve velké své brašně malou cikánku, dvou-, tříletou, čilou jak veverka a černou jak ostružina. Byl ji nalezl v uzlu jakés nešťastné cikánské ženy, zesnulé únavou, možná i hladem, ve stínu starého stromu.

Snadně si domyslíte, jaký křik, jaké zadušování spustila Kateřina. Ale, jelikož Bremer měl zvyk vládnout ve svém domě, prohlásil zcela prostě své ženě, že holčina bude pokřtěna jmény Zuzana-Bedřiška-Myrtilla a že bude vychována zároveň s Frickem.

Rozumí se samo sebou, že všecky paní kmotry z vesnice, jedna po druhé, přišly se podívat na cikánku, jejíž vážná a snivá tvář je zarazila.

„To není dítě jako každé jiné,“ pravily, „toť dítě pohanské, učiněný pohan! ... Je vidět z těch jejích černých očí, že všemu rozumí! ... Naslouchá nám! ... Jen pozor, kmotře Krištofe, cikáni mívají dlouhé prsty ... Kdo odchovává mladé tchoře, dočká se, že jednou z rána zardousí kohouta a práskne do zaječích.“

„Jdětež ke všem všudy!“ vzkřikl Bremer. „Starejte se o své; viděl jsem Rusy, viděl jsem Španěly, viděl jsem Vlachy, i Němce i židy; jedni byli snědí, druzí černí, jiní zas ryšaví, jedni měli nos zahnutý, druzí tupý, a všude, ba všude potkal jsem se s dobrými lidmi.“

„Toť možná,“ pravily kmotry, „ale všickni ti lidé žili v domech, kdežto cikáni žijí pod širým nebem.“

Na to je Bremer zdvořile vystrčil ze dveří a řekl: „Jen jdětež, jdětež! Nemám zapotřebí vašich rad. Je na čase, aby se vyvětralo stavení, uklidily chlévy a umyla podlaha.“

Ostatně kmotry se valně nemýlily, což se dosvědčilo asi dvanácte let později.

Tou měrou, jak Fricek rád dával píci dobytku, vodil koně k splavu, následoval svého otce do polí, by oral, sel, sekal obilí, vázal snopy a vítězoslavně je dovážel do vesnice: tou měrou zas Myrtilla nedbala dojení krav, tlučení másla, vylupování hrachu, loupání zemčat.

Když mladé dívky dosenheimské z rána při praní prádla na ni volávaly: „pohanka!“ tu se zálibou se shlížela v prameni a, spatříc krásné své černé vlasy, nachové rty, své bílé zuby, nákrčenku z červených šípků, se pousmála a zašeptala: „Říkají mi pohanka, protože jsem hezčí než ony.“ A špičkou své malé nožky pohrávala v jasných vlnách, smějíc se rozpustile.

Když Kateřina vše to zpozorovala, posteskla si z hluboka:

„Myrtilla,“ říkávala, „není k ničemu ... nic nechce dělat. Ať jí káži, radím, vadím se, vše mi zpřevrátí. Onehdy, když jsme uklízely jablka na špýchar, neusmysli si nic jiného, než že nakousne ta nejkrásnější, by viděla, zdali prý jsou dozralá! ... Největší její schopnost jest, rozkousat, co kde najde.“

I sám Bremer nemohl jinak, než uznati, že nějaký pohanský duch v ní vězí, a když slýchával svou ženu volat od božího rána do večera: „Myrtillo, Myrtillo! ... kde zas vězíš? ... Ta nezbeda, zas utekla sbírat ostružiny,“ tu pousmál se a pomyslil si. „Chudáku, Kateřino, tys jak ta slepice, která vylíhla kachní vejce; kachňátka jsou na vodě, ty kolem nich poletuješ, voláš je, — jako když hrách o zeď házíš!“

Každého roku, po žních, Fricek a Myrtilla trávívali celé dny mimo stavení na pastvě; zpívali, hvízdali, pekli si zemčata pod popelem a vraceli se z večera po skalnatém svahu za zvuků rákosové píšťaly. To bývaly nejkrásnější dni Myrtilly.

Sedíc vedle konopného ohníčka, krásnou snědou svou hlavinku opřenou v dlaň, zůstávala nehybnou po celé hodiny, pohroužena v bezmezné snění.

Hejna divokých husí a kachen, jež tou dobou ubírají se prázdným prostorem s jednoho vrcholu k druhému nad rozsáhlými bory, jakoby ji do hloubi duše zármutkem naplnily. Sledovala je dlouhým, — — dlouhým pohledem v bezmeznou tu dáli, do nekonečna; a pak náhle vyskočila, rozevřela náruč a zvolala:

„Musím odtud ... Musím odtud ... Ach! půjdu pryč!“ Na to se dala do pláče, hlavu chýlíc na kolena, a Fricek, stoje vedle ní, plakal též, říkaje:

„Proč pak pláčeš, Myrtillko? Kdo pak ti ublížil? Snad jeden z chlapců vesnických? Kašpar snad či Vilém, Jindřich? Řekni přec ... Dám se do nich ... Jen mi řekni!“

„Ba ne!“

„Proč tedy pláčeš?“

„Já nevím.“

„Chceš jít na Falberg?“

„Ne, to není dost daleko.“

„Kam pak tedy chceš jíti, Myrtillo?“

„Tam dál! Tam dál!“ říkala, ukazujíc daleko za hory; „tam, kam ptáci letí!“

Na to pak Fricek rozevřel oči a zůstal všecek udiven.

Jednoho dne, když takto seděli na kraji lesa, k polednímu, vedro bylo tak velké, vzduch tak klidný, že kouř ohníčka, místo aby vystupoval v šedém kotouči, rozléval se jak voda mezi vyprahlým chvoštím. Cvrček ustal v jednotvárné písni své; ani jediný hmyz nezabzučel, ani lístek nezašelestil, ani ptáček nezacvrlikal. Voli a krávy přimhouřenýma očima, nohy pod sebe složivše, odpočívali ve stínu velkého dubu uprostřed louky, a po chvíli některý z nich zabučel hlasem temným, táhlým, jak by si pozasteskl.

Fricek zprvu chtěl uplést provaz svého biče, pak ale se natáhl do trávy, klobouk dal přes oči; Fridland si ulehl vedle něho a zíval, tlamu po uši rozevíraje.

Jedině Myrtilla nezdála se pociťovati tísnícího vedra. Schoulena vedle ohně, rukama svírajíc kolena, v plném žáru slunce zůstala nehybnou a velké její černé oči probíhaly temným sloupovím lesa.

Čas pomalu se plížil. — Na nejbližší zvonici odzvonili poledne, pak jednu s poledne; na to dvě hodiny, a malá cikánka posud sebou nehnula. Ty lesy, ty příkré srázy, ty skály, ty řady jedlí sestupující po druhé straně svahu zas dolů, to vše zdálo se míti pro ni hluboký, tajeplný význam: „Ano,“ pravila sama k sobě, „to vše jsem viděla. — jest tomu již dávno, dávno!“

Tu náhle, ohlédnouc se po Frickovi, jenž tvrdě spal, tiše povstala a dala se na útěk. Lehké její nožky sotva že se půdy dotýkaly; běžela, běžela vzhůru po stráni. Fridland nedbale po ní hlavu otočil a chystal se ji následovat, přec ale zas ulehl jak únavou přemožen ...

Myrtilla zmizela v houšti, jež obklopuje les. Přeskočila jedním skokem příkop bahnitý, v němž mezi rákosím kuňkala osamělá žába.

Po dvaceti minutách dostala se na temeno Roche-Creuse, jež kraluje nad Alsaskem a modravými vrcholy Vogés.

Tu se ohlédla, zda nikdo jí nenásledoval. Fricek s kloboukem staženým přes oči spal dále uprostřed zelenající se louky, Fridland též tak i voli pod svým stromem.

Rozhlížela se dále po vesnici, po řece, po střeše domku, kde se hemžili holubi, kteří u vzdálenosti se zdáli malí jak vlaštovky; viděla klikatou tu ulici, kde se procházelo několik selek v červených sukních, kostelíček omšený, kde dobrý pan farář Mikuláš ji byl pokřtil a pak utvrdil u víře křesťanské.

A když byla pohlédla na to vše, obrátivši se k horám, zadívala se v nesčetné hroty jedlí těsně stojících podle sebe na svahu propasti, jak tráva na polích.

Vůči tomuto velkolepému divadlu mladá cikánka cítila prsa svá se šířit, své srdce bušit silou neznanou, a rozběhnouc se znovu, vrhla se do rokle vystlané mechem a kapradím, by dostala se k pastýřské pěšině prostřed lesa.

Všecka její duše, všecka její povaha divoká vybleskla tehdy v zraku jejím mocí úžasnou; byla jak proměněna: malé její ruce zaryly se v břečťan, bosé nožky v trhliny skály.

Za nedlouho objevila se opět na opačné straně vrchu, běžíc, skákajíc, zastavujíc se někdy náhle a pohlížejíc na vůkolní předměty, — na strom, rokli, osamělou kaluž, pastvinu s vysokou, vonnou travou, — jak udivením ztrnulá. Jakkoliv se nepamatovala, že by kdy byla viděla ty houštiny, to křoví, ty traviny, přec při každém obratu pěšinky pravila k sobě: „To jsem věděla! tady byl ten strom . . . tamhle skála . . . pod ní ručej!“

Jakkoliv na tisíce divných upomínek jako vidění objevilo se v její duši rychlostí blesku, nic z toho všeho nepochopila a nikterak si to nedovedla vysvětlit . . .

Nedovedla si posud říci: „To, co Fricek a ti druzí musí míti, by šťastnými byli, jest vesnice, louka, střecha statku, ovocné stromy sadu, kráva, jež mléko dává, slepice, jež vejce snáší; jsou to zásoby sklepa a špýcharu, a teplá světnice v zimě! Ale já, mně toho všeho není potřebí, neboť jsem pohankou, pravou pohankou! Jsem zrozena v tomto lese, jak veverka na stromě, jestřáb na skále, jak drozd na jedli.“

Ne, nikdy nebyla přemýšlela o těchto věcech, ale pud ji vedl; a takto, pobádána divnou touto mocí, došla při západu slunce vymýtěné pláně zvané Kohle-Platz, kde cikáni ubírající se z Alsaska do Lotarinska obyčejně se zastaví na nocleh a rozvěsí své hrnky uprostřed houštin. Zde Myrtilla, unavena, s nohama rozedranýma, svou červenou sukénkou trním roztrhanou, usedla pod starý dub.

Dlouho sebou ani nepohnula, zrak ztápějíc v nekonečno, naslouchajíc vichru ševelícímu ve vysokých smrčinách, šťastna pocitem, že je samotna v té samotě.

I nastala noc. Na tisíce hvězd se objevilo v temných hlubinách nebes; pak, když měsíc byl vyšel, jasné jeho paprsky stříbrem polily břízy roztroušené po svahu hory. Na mladou cikánku přišla dřímota, již hlava její k prsům se skláněla, když tu náhle zdaleka zazněl jakýs hluk. Naslouchala bedlivě, známé hlasy ozvaly se tichem noci. Bremer, Fricek, všecka čeleď statku šli ji hledat.

Tu bez meškání Myrtilla uháněla dále v hloub lesa, nezastavujíc se, leda by tu a tam naslouchala. Křik ochaboval. Za nedlouho neslyšela již než tlukot vlastního srdce i pokračovala v svém běhu krokem mírnějším. Konečně, pozdě v noci, když poslední paprsky měsíční z větvoví mizejí, únavou přemožena klesla na pažit a usnula tvrdě. Byla tehdy na čtyry míle vzdálena Dosenheimu, poblíž pramenů řeky Zinsel; až sem Bremer nemohl přijít ji vyhledat.

II.

Byl jasný den, když Myrtilla se probudila v samotách Harbergu, pod starou jedlí, mechem pokrytou. Nad její hlavou prozpěvoval kos, druhý odpovídal mu zdáli, z hloubi údolí. Ranním vánkem listí se třáslo jak v záchvěvu, ale vzduch, již vlažný, byl prodchnut tisícerou vůní břečťanu, mechu a zimolezů.

Mladá cikánka rozevřela oči celá u vytržení; rozhlížela se vůkol a pak, připomenouc si, že nezaslechne více Kateřinu volající: „Myrtillo! . . . Myrtillo . . . Kde zas vězíš, nezbedo!“ pousmála se a naslouchala zpěvu kosa.

Poblíž klokotal pramen, jen ohlédnout se, a dítě by bylo spatřilo jasnou vodu stékající podél skály a rozlévající se v trávě. Nad skalou visel keř tolokněnky, všecek pokryt červenými hrozny; pod ní se vypínal oměj fialového, bíle skvrnitého květu. Myrtilla měla žízeň, ale byla tak lína, tak spokojena, že slyší šplounání vody a zpěv kosa, že neměla odvahy přerušit tento souzvuk, a sklonila zpět svou hlavinku, hezkou, snědou, usmívajíc se a dívajíc se zpod přimhouřených víček na krásný den: „Jinak již to se mnou nebude,“ pravila si . . . „Jaká pomoc! . . . Jsem línou . . . Pán Bůh to tak chtěl! . . .“ Takto postupujíc ve svém snění představila sobě statek se svým statným kohoutem, slepice a pak vejce schované v koutku stodoly, pod hrstkou slámy. „Kdybych měla dvě vejce,“ pravila si dále, „tvrdá vejce, jak je včera Fricek měl ve své mošně, s kouskem chleba se solí, to bych měla radost. Ale což! . . . není-li vajec, jsou borůvky a ostružiny také dobré . . .“ V tom vůně borůvek zavanula jí kolem nozder. „Jsou zde,“ zašeptala, „cítím je!“

Nemýlila se, v houští se jich jenjen černalo. Za chvilku, když neslyšela více zpěvu kosa, pozvedla se, opřela se o rámě a viděla, jak pták zobal jeden z červených hroznů keře.

Pak vstala a nabrala dlaní několik kapek vody i zpozorovala, že vůkol rostla hojně řeřicha. A tu se stalo, co nikdy dříve se nedálo; připomenula si jistá slova faráře Mikuláše:

„Hleďte na ptáky nebeské: ani nesejí, aniž žnou, nemají ani sklepů, ani špýcharů, a přec Bůh je živí. Hleďte na lilii v poli, kterak roste, nepracuje, aniž přede; a přece, pravím vám, Šalamoun v celé své slávě nikdy nebyl tak oděn, jak jedna z nich.“

„Když Hospodin živí ptáčata a šatí lilie na poli, jakž i nepostará se, by živil a šatil vás.“

„O malověrní! Nestarejte se o tyto věci: pohanům přísluší o ně dbáti: což Otec váš v nebesích neví, čeho jest vám potřebí?“

„Aj!“ pomyslila si Myrtilla, „když paní Kateřina mi říkávala ‚pohanko‘, mohla jsem jí dobře říci: ‚Však vy spíše jste pohané, neboť sejete a žnete; a my jsme ti praví křesťané, protože žijeme jak ptáci nebeští.‘“

Sotva byla ukončila tyto úvahy, když tu šelest kroků v suchém listí ji zarazil; i pozvedla hlavu. Již chtěla se dáti na útěk, když tu mladý cikán as dvacetiletý, velký, štíhlý, osmahlé pleti, kudrnatých vlasů, jiskrného zraku, kyprých, smavých rtů, hbitě se svezl po protější skále a, pohleděv na ni rozechvěným okem, zvolal:

„Almâni?“ *)

„Almâni,“ odvětila Myrtilla všecka pohnuta.

„Aj,“ zvolal hoch, „a z které tlupy?“

„Nevím, — — hledám.“

A bez meškání vyprávěla mu, kterak Bremer ji byl vychoval, a jak včera večer byla prchla z jeho domu.

*) Jméno cikánského kmene.

Mladý cikán se usmíval a cenil své bílé zuby.

„Já zas,“ pravil, mávaje rukou. „já jdu do Haslachu; zítra jest tam výroční trh, všickni naši tam budou: Pfiffer-Karel, Melichar, Modrá Sýkora, Fricek klarinetista, Petr Kukačka a Černá Straka. Ženy budou hádat. A my ostatní budem hrát. Chceš-li, pojď se mnou!“

„Velmi ráda,“ pravila Myrtilla, klopíc oči.

Tu cikán naložil jí svůj pytel na záda a chopiv se své holi oběma rukama, zvolal:

„Ženo, ty budeš mou!... Poneseš můj vak, a já tě budu živit!... Jdi!“ A Myrtilla, tak líná na statku, teď chutě vykračovala.

Cikán šel za ní, prozpěvuje a skákaje brzo na rukou, brzo na nohou, tak vesel byl. Od toho dne nikdo více nezaslechl o Myrtille.

Fricek málem by byl steskem umřel, vida, že více se nevrací; ale oženiv se o několik let později s Grédel Dieckovou, dcerou mlynářovou, statnou to dívkou dobrosrdečnou, vystonal se pozvolna ze svého zármutku.

Kateřina ale zdála se nanejvýš spokojenou, neboť Grédel Diecková byla nejbohatší nevěsta ve vesnici.

Jedině Bremer zůstal smuten; byl si pozvolna zamiloval Myrtillu jak své vlastní dítě.

Jednoho zimního dne dívaje se oknem, spatřil cikánku v hadry zahalenou, jež ubírala se sněhem pokrytým údolím, těžkým uzlem na zádech: i usedl si a vzdechl z hluboka.

„Co jest ti?“ tázala se ho žena jeho.

Ale když neodpovídal, přiblížila se k němu a spatřila — že byl mrtev.

Paměti Klimenta Faltisa.

Novella od Sofie Podlipské.

(Pokračování.)

IV.

Ba, opakuji to zas. Tehdy zdály se zimy delší, krutější, temnější; mlhy hustší; vítr kvílel příšerněji.

Najal jsem si komůrku v uličce uzounké, náležející k bývalému klášteru a dvorci Anenskému na Starém městě Pražském. Byl jsem tam blízko dílny svého mistra, která byla v Jilské uličce. Bylo to obydlí velmi laciné, měl jsem je skoro zdarma. Byl to jakýsi přístavek, přílepek mohlo by se říci, ke zdi kostelní. K mému příbytku vedla malinká vrátka, uzounké schody, příkré jako žebřík, docela temné, a malá, dlážděná, rovněž temná síňka. Moje komůrka byla nízká, cihlami dlážděná, o dvou zcela malinkých okénkách. Byla dosti světlá, přehlížela klášterní dvorec s jeho budovami a zahradami, přiléhala ke kostelu, v němž byl sklad papírů tiskárny Pražských novin. Z oken viděl jsem dřevěný přístěnek zeleně natřený, tvořící kapličku se sochou sv. Anny. V tomto okolí bývalo ticho dnem i nocí. V noci bývaly zavřeny tyto místnosti, jež poskytovaly za dne volný průchod nečetně používaný, známý toliko obyvatelům okolních ulic.

Když jsem se tam přistěhoval dva dni po hrozné oné noci, bylo mi na chvíli volno. Postavil jsem k oknu svůj pracovní stůl, dvě židle, do kouta postel, vedle šatník a prostý prádelník. To bylo vše, co mi bylo ponecháno z bývalého bytu. Byly to moje věci z malého pokojíku, který bratr mi byl vykázal.

Jeho tři nádherné pokoje byly uzamčeny a zapečetěny komisí, která téhož dne dopoledne se dostavila a prohlídku celého bytu zavedla. Vnikla také do sklepa i na půdu, ale za sklepem byl výklenek haraburdím zatarasený, který nenašla, a tam byly uloženy bratrovy peníze a šperky. Ty vzal jsem také s sebou do nového bytu a zakopal jsem je pod cihlou za kamny. Mně bylo nařízeno, abych si našel jiný byt během dvaceti čtyř hodin, jelikož tento byl uzavřen se vším všude. Chování pánů té komise bylo tak příkré, ba hrozivé, jako bych byl měl těžkou vinu na svědomí. Nesměl jsem se ani ozvati, abych nebyl býval surově okřiknut, směl jsem jen stručně odpovídati k otázkám a sám nebyl jsem oprávněn tázati se. Ostatně věděl jsem, že by to bylo marno, a poddal jsem se přesile.

Po Praze byla rozhlášena zvěst o bratrově zmizení rychlostí úžasnou. Když jsem vešel k mistrovi svému, věděl již všecko. Obyvatelstvo Prahy bylo rozhořčeno, vyděšeno. Tento případ nebyl jediný a osamělý. Byloť známo více takových příběhů libovůle lidí mocných. Patrioti hájili oblíbeného císaře Františka, on že o tom neví, a osnovali tužby, aby jemu to bylo vyzrazeno. Avšak to právě nešlo, tak byl ten absolutismus ukován, že občanstvo nemělo nejmenšího průchodu ku projevení svých stesků, potřeb, svých přání. Můj mistr vyptával se mne šeptem, co o tom myslím, koho mám v podezření, že mého bratra odstraniti chtěl. Nevěděl jsem nic určitého; ale moje nevědomost byla považována za opatrnost a on se mi nedivil, že jsem se bál něco prozraditi. Byl bych mohl ovšem o ledačem žvástati, na příklad o pisatelkách růžových a modrých listů, o jich ranní návštěvě u mne, o zmařeném souboji.

Nebyl jsem však v povídavé náladě a to byla hlavní příčina mé mlčenlivosti. Byl jsem rozhořčen na ty dvě dámy, které jsem obviňoval, že byly příčinou souboje. Ta jedna slibovala mi sice pomoc svoji. Mohl-liž jsem něco na ni dát?

Našel jsem tedy onen pokojík u sv. Anny a ukryl jsem se tam se svým soužením. Byl jsem tam uprostřed města jako v poustevně. Bývalý klášter sv. Anny byl nejpověstnějším strašidelným domem v celé Praze prodchnuté starými vzpomínkami a pověstmi, legendami a pohádkami. Znal jsem dobře pověsti sv.-Anenské o nočním kvílení jeptišek, o dětském pláči vždy v určitou hodinu slyšeném, o bílých a šedých postavách obcházejících. Můj bratr a já drželi jsme se svobodného smýšlení, četli jsme o myšlénkovém ruchu svého století, o pokrocích vědy a takové povídačky nám nenaháněly husí kůže. Na ty myslil jsem nejméně a povím hned předem, že jsem nic neměl činit

se strašidelnými zjevy dávných jeptišek. Což pak bylo mi nyní už do těchto. Byl jsem zapleten dosti v taje přítomnosti. Ta byla dosti již mlhavá, teskná, strašidelná. Dost úzko bylo mi, že mi bylo dýchati v tomto těžkém vzduchu. Jako dříve, dokud jsem žil u bratra, bral jsem si práci domů a začal jsem nový samotářský život.

První noc strávil jsem v novém bytu svém šťastně. Byl jsem vysílen, unaven, pláčem omráčen. Hodil jsem sebou na lože a nemohl jsem mysliti. Ani jsem se nehnul, oči mi zapadly. „Takhle se umírá," pravil jsem k sobě. „Bratře! Buď pozdraven, potěšen, zachráněn!"

Pak shaslo mi vědomí a do rána leželo tam tělo bez duše, jehož srdce a plíce svou mechanickou činnost pravidelně konaly. Před probuzením rozkládala se chaotická mlha duševního žití mého v jakési rozhárané obrazy. Zjevovaly se mi ulice, světnice nikdy nevídané. Viděl jsem cestu polní a nemohl jsem si ve snu vzpomenout, kdy jsem tamtudy chodil. Pak šel jsem kolem zahrad za jakýmsi městem velmi povědomým ve snu. O tomto městě zdávalo se mi často, ale ve skutečnosti ho neznám. Víc a více místností, krajin viděl jsem. Vše bylo podivínské. V ulici stály někde stoly a židle. Jinde slézal jsem s kolmé skály, drápal jsem se po ní a pak stál jsem na lodi, jež se topila. Převozník smál se tomu a domlouval mi, abych se nebál, a náhle loď se mnou zavířila dokola.

Probudil jsem se a již byl den. Bohudíky, přestál jsem zas jednu noc. Ale on, on! Kde byl? Zdali žil?

„O, běda, ten zdravý, tvrdý spánek znova mne posílnil k novému utrpení. Ano teď začalo pravé utrpení, jakého jsem ještě nepocítil ve víru událostí. V tom byl jsem vlastně polekán, vyděšen, chvílemi jsem šílel. Potom bylo mi pamatovati na sebe, na stěhování, na zachránění peněz a skvostů bratrových, na zatajení toho, co zatajiti dlužno bylo. Zařídiv se, uváděl jsem pořádek ve svoje věci, kterýžto pud mě neopouští ani ve hlubinách nesnází. Teď bylo to vše odbyto a když jsem pravil: „Bohudíky, přestál jsem tu noc," tázal jsem se: „Ale jak přestojím ten den? Jak budu žít a pro koho a k čemu?" A k těmto otázkám pojil se onen stesk beze slov, který je nepřístupen útěše. Myšlénky jsou stále obráceny ke ztracené bytosti a vše ostatní zdá se jim liché a nezajímavé. Tu cítíme, že není lichým učením, pravíme-li, že jest milovaná osoba částí naší bytosti a že jsme rozerváni, polozničeni její ztrátou. Ta drahá bytost láká nás za sebou. My chceme ji sledovat, jak sleduje vlna za vlnou řečištěm. Náhle však vztyčena hráz a proud tříští se o tu překážku.

Chtěl, toužil jsem jíti za bratrem, ale mezi námi byl prostor, poměry, libovůle, tyranie.

A já byl zahrabán zde a nemohl jsem činit nic.

Píšu tyto paměti ve vysokém stáří, v době, kdy svobodě posud není porozuměno, pročež provedena není, ale která nemá již pojmu o tehdejších poutech. Nebylť na příklad novin, kde by se bylo smělo o té věci něco napsati, nebylo možno, abych byl vyzval na cestě insertní neznámou ochráňkyni bratrovu, by mi dovolila přijíti k ní pro nějaké zprávy. Nemohl jsem s nikým se poraditi. Vše bylo jako zabedněno kolem mne. Zanechal jsem pouze v domě opuštěného příbytku svého bratra udání, kde bydlím, aby mne nalezl, kdyby se bylo událo to vzácné štěstí, že by se byl vrátil. Bylť také dosti možno, že by byl někomu svěřil nějaké poselství pro mne, třeba tajné. Ten mohl mne nalézti tímto způsobem. Bylť to ode mne pečlivě zařízeno. Aby mne došel list poštou, v to nebylo lze doufati. Každý mne o tom ubezpečoval a já jsem to pochopil. Vždyť byl můj bratr tajně odvezen, tajně odstraněn a jednalo se o to, aby zmizel. Jak by se směl ohlásiti poštou, kde meškal?

Patrně neměl zjevného provinění, aby byl mohl býti pohnán před soud a souzen. Byl jen podezřelý, anebo pouze nepohodlný, stál v cestě u krásné dámy a snad také v úřadě svým bystrozrakem a vážnými záměry. Tak měly se věci, což mi pozdější zkušenosti potvrdily.

Měl jsem zajisté upřímnou vůli všemožné podniknouti k jeho osvobození. Měl jsem i hmotné prostředky. Umínil jsem si klestiti sobě cestu až k císaři a chystal jsem se do Vídně. Hlásil jsem se tedy nejprve na policejním ředitelství o průvodní list, bez něhož se nesmělo cestovati. Ten byl mi odepřen zkrátka, bez udání důvodů a krom toho pozoroval jsem od toho dne, že jsem byl střežen tajnými policisty. Snad byl jsem již dříve také pozorován, aniž jsem si toho povšiml. Měl jsem tedy ruce vázány a byl jsem částečně vězněm.

Vleklo se takto několik dní a nocí, ve kterých můj nepokoj se stupňoval nesnesitelně.

Hledal jsem ve dne utišení v práci, ale nevydržel jsem u ní. Čísti nemohl jsem již dokonce a na každou příští noc bál jsem se jako na muka. Bylo to rozhodně k zbláznění a očekával jsem, že ztratím rozum. To byla nová obava. Býti uvězněn v ústavě choromyslných, spoután svou nepříčetností! Můj drahý bratr nebyl by měl pak nikoho na tom světě nepřátelském a nelítostném. Ale jak ubrániti šílenosti v těch obavách, v té nejistotě?

Z počátku držel mne jakýsi nevysvětlitelný a bezděčný pocit, který mi pravil vnitřním hlasem, že bratr můj snáší stoicky svůj osud, že klidně spí a žádnému zoufalství se neoddává. O tom nebyl jsem nyní více přesvědčen a lál jsem na sebe, jak jsem se mohl dát ukolébati takovým zdáním.

Nyní naopak představoval jsem si nejhorší. Viděl jsem v duchu, že byl popraven se všemi podrobnostmi takové smrti. Jindy domýšlel jsem se, že jest vržen v temné, vlhké, podzemní vězení. A křičel jsem pak a rozrýval jsem si nehty prsa, až krvácela.

Ano, byl jsem na cestě k šílenosti a byl bych tomu osudu podlehl, kdyby mne nebyla zachránila prapodivná věc. Bylo to něco, co jsem někdy považoval také za tichou jakousi choromyslnost, jindy za zjev pozoruhodný.

V.

Usnul jsem jednou nad svojí prací uplakán a uštván hroznými představami. Náhle probudil mne hlas. Pozdvihl jsem hlavy a slyšel jsem určitě bratrův hlas: „Klimo! Tak se podívej, kde jsem." Hlava se mi zatočila silnou závratí a viděl jsem na kratičký okamžik místnost jakousi s holými stěnami, s malým zamříženým oknem a zas to zmizelo. „Muky, bratře, ty srdce moje!" křičel jsem nahlas, „ty jsi ke mně promluvil. Jak je ti to možno? Oh, ty znáš dostáti slovu. Vždyť jsi mi slíbil, že mi dáš o sobě vědět, i kdybys měl prorážeti zdi. Ty drahý člověče, věrná ty duše!" Natahoval jsem po něm ruce do prázdna a štěstím bylo, že jsem byl v tom domečku zcela sám, jinak byl bych býval považován zcela

za blázna. Také zalekl jsem se sama sebe a utišil jsem se usilovně. V mé komůrce bylo tma. Usnul jsem ještě za dne a co jsem spal, setmělo se. Rozvítil a rozhlédl jsem se, podíval jsem se, kolik jest hodin. Bylo šest a zvony svato-Jilské dosvědčily tu dobu vyzvánějíce klekání.

Naslouchal jsem jim a v mém nitru rozhostil se blahodějný klid. Oči mi zvlhly tichou radostí a cítil jsem takové upokojení a spokojenost, jakobych byl obdržel dobře zaručenou zprávu. Ani jsem se nepohnul a nechal jsem na sebe působiti balsamický tento dojem. Byl to pocit blaženosti nevýslovné. Nerozumoval jsem, jak se to mohlo státi a bylo-li něco na tom pravdy. Byl jsem ukonejšen. Pomalu vstal jsem asi za hodinu a došel jsem si pro skrovnou svoji večeři a trochu piva. Cítil jsem se pořáde tak potěšen, jakobych byl opravdu mluvil s těžce postrádaným bratrem. Vyšel jsem do temné uličky, do které bylo toho odpoledne sněhu napadlo. Sníh jediný mi svítil na cestu. Zahnul jsem kolem rohu do pivovaru u Ořechovských. Cítil jsem se prost velké tíže. Slyšel jsem rád hlasy a ruch kolem sebe, lesknoucí se měděné nádoby a obruče padaly mi do oka. Když jsem domů se vrátil, považoval jsem tuto chůzi za velmi příjemný výlet a rovněž mne těšilo hodit polénko dříví do pece a vznítit doutnající oheň.

Krátce život těšil mne se všemi jeho nepatrnými podrobnostmi, kterých člověk sobě jindy ani nevšímá, ale které mu jsou trapné, k smrti unavují v omrzelosti a ve stesku. (Pokračování.)

FEUILLETON.

Stromek

Když bylo po svátcích a stromek stál tu prostý,
o zář svou oloupen a o hříčky a skvosty,
tu děti na oheň kus po kuse jej daly.
Hned vůně z jehličí byl plný pokoj malý,
a v krbu šlehlo to a praskalo a plálo,
a celé do jizby to vlídným dechem hřálo.

Jím ve fauteuillu byl jsem ukolebán ve sny.
Hned zřel jsem svíček zář a slyšel výkřik plesný
a dětských hraček dech jsem cítil, vůni laku.
A před stromkem já sám jsem stál tu, nebe v zraku,
jak dítě — jako kdys — pln radosti a štěstí.
Však zvolna shaslo vše, neb dohořelo klestí.

Tu knihu zavřel jsem a vzdych' si: Chvíle šťastné!
Tak mizí dětství květ, tak ples a radost hasne,
tak naše illuse a naděje a snění
se jako stromek ten jen v hořký pepel mění.
A přece naposled jim zase žehnáš vřele,
neb vůně zbývá ti a teplo v žití celé.

Ant. Klášterský.

Tmavý kout čínského Turkistanu.

Anglický missionář, doktor bohosloví Henry Lansdell vrátiv se ze své cesty po střední Asii, kam odebral se pouze za tím účelem, aby rozdával bible, vypravuje v posledním prosincovém čísle týdenníku Black and White o shora jmenovaném koutu země:

„Čínským Turkistanem myslí se zde ona část střední Asie, která tvoří podkovovitou sníženinu ohraničenou na severu, poledni a západu horami Tian Šan, Kuen Lun a Pamirskými; na východ otvírá se padlina do pouště Gobi.

Vysoké hory, obkličující údolí se tří stran, činí je nepřístupným po voze kromě od východu, tak že přicházeje od půlnoci, přelezl jsem koňmo Muzart neboli Průsmyk ledový, o němž podává zprávu budhistický poutník Hinen Cjang již v sedmém století: od té doby nešel pak tímto průsmykem, pokud vím, žádný známý evropský neb asijský cestovatel. Tak dostal jsem se do Aksu, odkud moje karavana táhla po záp. hranicích údolí do Kašgaru, Yengi-Hissáru a Yarkandu. Zde uvítali naši družinu Mirza Muhamed Ali a jiní vyslaní čínskými úřady i uvedli nás do domu Mirzova na předměstí, kde jsme za prvních dnů svého pobytu v Yarkandu byli hostěni. Mirza, statný Kašmiran s bílým turbanem a volným bavlněným chalatem, jak se zde nosí, byl zároveň naším tlumočníkem u Číňanů. Na druhé své návštěvě bydleli jsme v městě v domě Muhameda Amina Chana, který byl kdysi doprovázel cestovatele Careye do Lob Noru a také byl hostitelem Dalgleishovým. Říkal, že má Angličany rád, a čekal pouze na mé rozkazy. Pamatuje se také, jak zrádně byl Dalgleish zavražděn, nechtěl, aby podobný osud stihnul mne, a lihal tedy v noci před mým pokojem, opíraje hlavu o dvéře, což byla zajisté vděčnosti hodná oddanost: ale protože chrápal, jako když pilou řeže, nebyla jeho ostražitost zrovna uspávající. Když jsme se vypravili z Yarkandu, doprovodil nás Amin Chan až do Karghaliku.

Cesta vedla přes Yak-šambeh, kde jsem měl mnoho práce s fotografováním, jsa tak šťasten, že se mi podařilo přemluviti několik bytostí krásnějšího pohlaví k tomu, aby své půvaby daly přenésti na fotografickou desku.

V Karghaliku byli jsme pohostěni v domě Azize Beka, zástupce čínské vlády. Poslal svou kartu a po způsobu toho kraje dar: trochu píce pro koně a kukuřici; mne pak pozval k obědu. Byl jsem však nucen z nedostatku času poděkovati se za pozvání, načež poslal nám hned ráno k snídani pět mis upravených po čínském způsobu tak pěkně a vkusně, jakoby to bylo v Paříži. Dobré ty věci byly nám přineseny sluhou, jejž doprovázel sekretář čínského hodnostáře, mladý elegantní muž, jenž mne úpěnlivě prosil o nějaký lék proti návyku kouření opia. Byl to muž ušlechtilého chování v květu mládí, vynikajícího společenského postavení a přece sevřen v okovy u porovnání s kterými všechna pouta a hrůzy sibiřské jsou ničím.

Když jsme opustili Karghalik a rozkošnou krajinu, která se táhla sem od samého Yarkandu, zapadli jsme do pustiny, jež mi byla nová svým zjevem: nazývali kraj ten „čul" i byl samé kamení a balvany. Půda byla plochá i bývalo prý tu někdy jezero. Za půldruhé hodiny dorazili jsme do Choš-Langaru a potom po šestihodinné noční jízdě, kde jsem vzdor svému kožichu div nezmrzl, do Čulak Langaru. Odtud pak dále jel jsem do Modži.

Zde v noci, za měsíčního svitu zaslechl jsem pojednou hluk tamburin. Otázav se, co to znamená, zvěděl jsem, že z jakési ženy vymítají ďábla. Něco tak obzvláštního nemohl jsem si dát ujíti. Šel jsem k místu, odkud hluk vycházel, a vstoupil se svým tlumočníkem Josefem do síně plné lidí, z nichž někteří utahovali provaz upevněný na trámu u stropu a dole opět na upěchované zemi otočený kolem silného dřeva. Nějaký mullah odříkával tu dušeným hlasem modlitby, bezpochyby arabsky, ale můj Josef se v tom rebentění nevyznal. Potom nosili kolem provazu nějaké věci, bezpochyby čarujíce. Džimla, asi šedesátiletá žena, o níž se domníváno, že je ďáblem posedlá, stála tu, těžce oddychujíc, opřena o stěnu. Sáhl jsem jí na tepnu a ta sotva bila. Přes to byla postavena k provazu a různé tajemné předměty přenášeny jí přes hlavu. Potom postavena ke kotli, z něhož vycházel omamující dým, a vykuřována. Pět mullahů plvalo mezi tím směrem k ní a odříkávali modlitby. Na to tlučeno do bubnů a tamburin u samých uší ženy a tato nucena choditi kolem provazu tak dlouho, až klesla vysílena. To bylo teprve první jednání, které se mělo opakovati čtrnáckrát až do slunce východu. Odešli jsme tedy a vrátili se až po půl noci. Většina shromážděných usnula už na zemi. Ubohá žena byla již tak zemdlena, že sotva stála na nohou, ale držela se statečně."

Tak dostal se cestovatel do Chotanu i vypravuje dále: Chotanský čínský prefekt přijal nás vlídně, ale poněkud nedůvěřivě. Tak na příklad zdráhal se ukázati mi věznice. Děly se tam patrně hrozné věci. Bylo mi dopřáno viděti pouze jakousi dřevěnou klec, zvanou kubza. Viník do kubzy odsouzený vstrčí hlavu do otvoru v prkně nahoře a stojí na břevně, které se pomalu snižuje, až se ubožák znenáhla uškrtí. Zdali jest kubza nástroj popravčí, nebo mučidlo k vynucení přiznání, nemohl jsem zvědět.

Chtěl jsem také vystoupiti na hradby města a fotografovati okolí, ale úřady to nedovolily. Potom fotografovav několik mužských typů chtěl jsem si opatřiti podobizny také žen i prosil jsem starého mohamedána, aby mi dovolil fotografovati svou ženu a dceru. To bylo příliš mnoho žádáno i rozumí se, že nesvolil, ale pravil mi naivně, abych řekl svému hospodáři, že se chci oženit, rozumí se, že si chci vzíti hezkou ženu i aby mi jich přivedl několik na vybranou. Ony přijdou, řekl mi můj rádce, a můžete je fotografovati. Avšak můj hospodář nechtěl se ničeho takového odvážiti; zle by prý se mu vedlo, kdyby se zvědělo, že sezval krasavice vlastně jen k vůli fotografování. Ano, kdybych si skutečně chtěl jednu vzít, to že bylo by něco jiného. Rozvésti že bych se mohl dát třeba zase po čtrnácti dnech. Jestiť stav zdejších žen v tom ohledu tak bídný, že mnohá dvacetiletá byla dvacetkrát provdána. Následující případ jest charakteristický. Na cestě mezi Aksu a Maralbaši dostihli jsme ženu, kterou vedli do Kašgaru na popravu. Příhody její byly tyto: Otec její vržen byl kdys do čínského vězení v Kašgaru pro vraždu. Matka posílala jí, hezké devítileté dítě, co den s potravou k otci do žaláře. Vězenský úředník povšimnul si dítěte a řekl matce, dá-li mu svou dcerku, že jejího muže propustí. Matka to udělala a šest měsíců zůstalo dítě v domě úředníkově, který povolán byl potom do Pekinu a poslal dítě matce zpět. Potom vzal si ji za ženu jiný čínský úředník a odvedl ji na dvě léta do Uš Turfanu, načež opět vrácena otci. Potom se provdala za rok za mohamedána, jenž si vzal po roce ještě jinou ženu, s kterou se nepohodla a tak byla manželem vypuzena. Na to vzal si ji jiný mohamedán na pět měsíců a zase ji zapudil. Byla tak, jsouc třináct let stará, rozvedena od čtvrtého muže. Potom šla domů a vedla nezřízený život, v čemž ji rodiče podporovali. Na to vzal si ji opět čínský úředník, jenž se k vůli ní porval s jiným mužem, a proto byla ona vypovězena do Aksu. Tam se zase dva pro ni servali a divným řízením tamější spravedlnosti nepotrestáni muži, ale žena: odsoudili ji k smrti. Nebylo jí ještě osmnáct let. Vypravovala to sama mému tlumočníkovi, doufajíc, že jí vyprosím milost. Případ takový není vzácný. V Kašgaru jest šest žen na jednoho muže a otcové prodávají své dcery za kus bezcenného šatu. Mohamedánský mullah uzavírá sňatky a rozvádí je, jakoby to byly nejmalichernější obchody. Škol jest pramálo. Řádného lékaře není v celé zemi a tak hynou tu v nevědomosti a bídě dva milliony lidí, jinak duševně velmi nadaných. Zušlechťujícího vlivu mohamedanismu v těchto krajích nevidět a křesťanství se o ně nestará.

— —

— Dle soukromého listu, jejž psal svým příbuzným, má skladatel Dr. Ant. Dvořák v úmyslu přijeti v květnu na čtyřměsíční prázdniny do Čech. List psán byl po velkém úspěchu, jejž měla nová Dvořákova symfonie „Z nového světa" v New Yorku. Skladatele těší to uznání, ale pomýšlí hned zase na novou práci. Uvádí jména Hiawathy a Minehahy jen jako mimochodem. Jména ta a pověsti s nimi spojené že plnila mu duši, když stál u vodopádu sv. Antonína, jenž v nářečí indiánském zván Minehaha, Smavá voda. — Dle všeho zdá se, že obere si Dvořák látku tuto za podklad velkého hudebního díla. Dopis datován jest dnem 24. pros. m. r. právě o Štědrý den. Dvořák tklivě vzpomíná domova a vypisuje dary, které jeho děti od Ježíška dostanou. Ten kočárek, ten jinou hračku, ten na šaty — „a já" — končí Dvořák — „já dostanu drozda — to jediné, co jsem si přál". — Kdo Dvořáka zná, ví skoro jistě, že jeho drozda čeká týž šťastný osud, co druhdy štědrovečerního kapra bratří Manesů. Dostane svobodu, jen jak slunce trochu tepleji zasvitne. Každým způsobem jest nám tento drozd hlasatelem stálého slunečného jara v duši hudebního poety.

— Na desku Bohdana Jelínka odevzdali redakci „Lumíra":

Ctitelé Bohdana Jelínka ve výboru „Máje" . . . . 9 zl. a $^1/_2$ amer. dol.

Paní Louisa Šilená, choť advokáta v Tišnově, jako host v „Máji" 2 „

Úhrnem 11 zl. a $^1/_2$ amer. dol.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček".

ROČNÍK XXII. 20. LEDNA 1894. ČÍSLO 12.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Po symposiu.

Báseň Jaroslava Vrchlického.

U Platona bylo po hostině.
Lístky růží v nedopitém víně
spadlé s kštici jinochů a žen
chvěly se jak vzdušné člunky duchů.
slední flétnistka kdy v lehkém ruchu
dětských krůčků z komnaty šla ven.

Nad pohárem velký mudrc snící
viděl v snu svém zářný úběl líci,
ňader vlnu, černý, hustý vlas;
viděl pospěch, s nímž síň opouštěla
viděl temný purpur šíje, čela,
slyšel hlas, jenž pohnutím se třás'.

Byla na prahu, zved' hlavu hbitě.
„Ještě chvíli postůj, sladké dítě,
Ktesias tam čeká, dobře vím;
noc je teplá, hyacinty v květu,
počkej, něco ještě zburcuj kmetu
z flétny duše rtikem růžovým!“

Nerada se přece zastavila
štíhlá, bledá, průsvitná a bílá,
mlčky flétnu naklonila k rtům.
Hrála cosi divně, nesouvisle.
Jak to zvěděl? nešlo jí to s mysle,
hrála starce rozmarům a snům.

Dohrála a chtěla jíti chvatně.
„Milé dítě, hrálas velmi špatně,
prosím tebe, opakuj to, víš?...
Jako včera, on když seděl tady...
Ovšem, on je spanilý a mladý,
s rozmary, ach kmetu bývá tíž!“

Hrála znova. Dojalo ji k pláči,
že moh' kárat ji. Div dechu stačí
útlá ňadra, flétna živa jest,
jásá, kvílí, šveholí a nyje,
tóny jsou jak kapky ambrosie,
barvy duhy a třpyt sladkých hvězd.

„Je to líp, však přec to pravé není,
včera líp to znělo, v okamžení
on když taktem hlavou tobě kýv'.
Zkus to znova!“ — Chvíli otálela,
flétnu odhodila, v štkání chvěla
se jak větrem proutí mladých jív.

A již v pláči k nohám kmeta klesla;
s bázní tvář svou zaslzenou vznesla,
on se usmál, i jej přemoh' cit;
božským rtem se dotknul jejích vlasů,
šeptnul do nich: „Mladost volá krásu,
s tebou Eros; dítě, můžeš jít!“

Paměti Klimenta Faltisa.

Novella od Sofie Podlipské.

(Pokračování.)

Posvítil jsem si na svou práci, nad kterou prve jsem byl usnul, a zajímalo mne teď, co jsem pracoval s přemáháním sebe jen proto, abych na živobytí si vydělal a na bratrovy peníze sáhnouti nemusil. Teď líbilo se mi, co jsem vyryl, a divil jsem se, že jsem mohl tak čistě pracovati ve hrozném zápasu citu, se slzami v očích, s hlavou pitomou. Teď večer nemínil jsem pokračovati, uklidil jsem desku stranou, abych mohl večeřeti na jediném stole, který jsem měl ku práci a k jídlu. Ale těšil jsem se na práci příštího dne. Mně nepřipadalo, že bych byl sám. Moje samota zdála se mi oživena milou osobností, která byla blízko u mne. Tak strávil jsem večer ve sladkém klidu. Zahloubal jsem se v podivný svůj stav a jal jsem se s bratrem rozprávět.

„Jsi tedy klidný?“ tázal jsem se, „neztrácíš odvahu? Máš naději, že budeš propuštěn?“ A nevím sám, mluvil-li jsem nahlas anebo jen v duchu.

Neslyšel jsem více hlasu bratrova určitě, ale cosi ve mně odpovídalo: „Ano, ano, jen se upokoj. To víš, že se tak snadno nepoddám. Doufám, doufám, doufej tedy také.“

„Ó, díky, díky za tento zázrak," zvolal jsem s pláčem. A zas to ve mně mluvilo: „Ale neplač, cítím to až sem. Utiš se a jdi teď spat."

Poslechl a uhasil jsem lampu. Po tmě cítil jsem, jakoby mne cosi vzdušného oblévalo. To dodávalo mi nevýslovné útěchy. Představoval jsem si, jakobych držel bratrovu ruku ve své. Věděl jsem, to že je pouhá představa. Ale krom toho oblétal mne jakýsi dech. Ten zdál se mi skutečností a ukolébal mne ve spaní tak dobré, že jsem se ráno teprv probudil, když už svitalo.

Probudil, rozpomněl jsem se. Byl jsem udiven. Stal jsem se visionářem? Byl-li jsem choromyslným? Či jak měl jsem si vysvětliti úkaz minulého večera?

Pochyboval jsem ovšem, že by mohl míti nějakou rozumnou podstatu. Ale jedno bylo jisto, že jsem zustal ukonejšen přes svou nevěru, že zustala moje nálada klidná, že jsem se těšil na práci, že jsem si více nepočínal jako šílenec.

Přisedl jsem ku pracovnímu stolku. Měl jsem dobré světlo. Venku ležel sníh v bělosti neporušené. Nikdo jej posud nevyšlapal v Anenském dvorci. V holých stromech ořechových vrány krákaly a žádný jiný zvuk ke mně nedoléhal. Na římse mého okna vrabci poskakovali, a vstal jsem radostně, abych jim rozdrobil kousek chleba. Vítal jsem tyto malé hosti.

Zimní sněhový klid lil mi do duše harmonii takovou, že jsem zustal nečinně sedět, abych ji v plném znění procítil.

„Ó, bratře," myslil jsem, „kýž mohl bych věřiti, že cítíš nyní, v této chvíli totéž, co já, že snad sypeš také drobty svého chleba ptákům tvé okno navštěvujícím, že také tebe oblétá cosi útěšeného, že oko tvé se těší pohledem v ten kouteček světa, do kterého jsi uvězněn."

A zas bylo mi, jakoby mi svědčil ten, na nějž jsem myslil s věrným srdcem ničím jiným nezaměstnaným. Viděl jsem jej v duchu určitě a měl zcela jasný výraz svého obličeje mně drahého.

Mluvil jsem s ním v duchu dále a řekl jsem: „Tak jsi toužil po cestách, po velké dáli širého světa a teď musí tvému duchu stačiti prostor malý, obmezený, uzavřený, ze kterého nesmíš vykročiti. Tvému oku musí stačiti pohled v nebeský prostor, který se ti snad nejeví nic větší než jako dlaň, na kterém snad vidáš hvězdu jedinou. Ale duchu tvému nesmí a nemůže nikdo meze klásti. Ten může zalétati v nekonečno prostorů, do věčnosti časů."

Zpomínal jsem, jak jsme mluvívali o těchto věcech a spolu filosofovali. Býval jsem vždy povznesen smělým vzletem jeho ducha. Teď pokračovaly moje myšlénky v těch smělých drahách, do kterých mne uvedl, ale nemohl jsem jinak mysliti, než ve smyšlené rozmluvě s ním.

„Ostatně, bratře můj zlatý," pokračoval jsem, „i kdybys dostoupil vrcholu Himalajských, kdybys se zmítal vlnami všech moří, zdá se ti, že bys byl úplně volným? Nebyl bys, není-li pravda? Neb tato země je přece jen také vězením a sice pevněji ohrazeným a uzavřeným než komurka tvoje, kterou jsem včera zahlédl, nevím jakým kouzlem či zákonem přírodním, snad zrcadlením jakýmsi duševním na způsob fata morgany. Ano, vězením je země, neb nikdy nebude moci člověk přelétnouti na jiné světy, které vidí nad sebou, aniž kdy najde cestu k nim, po kterých prahne jeho žíznivý duch nadarmo. Ve své duši a v nitru všech věcí člověk tuší a někdy zahlédne rovněž tolik neznámých sil a světů, co na obloze hvězd, a jeho pět obmezených smyslů poutá jej jako vězně. Vidí-li, slyší-li více, než tito smyslové obyčejně pojímají, klesá v duševní chorobu. Ale jako duch tvůj vítězí nad útrapami tvého vězení, tak duch lidstva zkoumá, zpytuje a vybíhá za meze svého vězení, osměluje se hledat a tušit, co je mu skryto. Ó, kýž bych mohl dostati od tebe znamení, že naše myšlénky této chvíle se setkávají a spolu plují mořem myšlének, spolu vystupují na výšiny toho, co je možná poznati a pochopiti!"

Vstal a čekal jsem, zdali takového znamení se mi dostane.

Nic nehnulo, nezjevovalo se. Přistoupil jsem k oknu. Hle, ve dvoře posud zcela pustém bylo viděti ve stříbrolesklé ploše sněhové první stopy lidské nohy. Také věděl jsem hned, kdo je vyšlapal. Byla to stoletá žebračka, jež se chodila co den modlit ke sv. Anně v kapličce pod mým oknem. Již tam klečela a jako obvykle hodil jsem jí oknem do klína trojníček.

Děkovala mi třesoucím se hlasem, aby mi Bůh dal zdraví a štěstí, slibujíc, že se za mne pomodlí. Ta se namodlila a nezviklala se v bídě a opuštěnosti stáři svého ve své víře, že její patronka ji chrání. Sedl jsem k práci a mezi tím, co jsem brázdil ocelovou plochu drobounkými čárkami a tečkami trpělivě, vždy dlouho na malinkém místě, nechal jsem blouditi myšlénky, až kam jen možno bylo jimi zabíhat. Ale krom toho šel jsem dále, než zdravý rozum dopustil, a kochal jsem se ve sladkém přesvědčení, že s bratrovým duchem ruku v ruce těkáme nebem a zemí, výšinami a hlubinami všeho, co jest.

VI.

Avšak nikoli! Ne a tisíckráte ne. Nemohl, nesměl jsem zabřednouti do takového blouznění. Stál jsem nad propastí jiného způsobu šílenosti. Probudil jsem se jednoho dne náhle ze sladkého míru nabytého jakýmsi visionářstvím a bylo mi, jakobych byl vyštván z bezpečného úkrytu znova ven v divé bouření živlů, jelikož úkryt byl zrádným pelechem hrůzy a bídy.

Zdravý rozum můj takto se probudil a odsoudil nemilosrdně bloudění obraznosti. Ano, vše sestrojila obraznost. Srdce bylo unaveno utrpením dosavadním, cit byl tak napjat nejistotou domněnek a přepínáním obav nejhorších, že se přemrštil, jako praskne-li struna. V tomto duševním stavu jsem tehdy usnul a teď pustila se obraznost do díla a vykouzlila mi útěchu, které mi třeba bylo, a já jsem tomuto klamu uvěřil. Oddal jsem se mu a pravda je, že mne zachránil, abych si nezoufal. Nicméně byl to klam a pošetilostí bylo věřiti, že ubohý bratr dosti klidně nese osud, který nebyl právě nejkrutější. Jak mohl jsem se takto jen upokojiti? Teď jsem si to vyčítal jako sobecký, zpola úmyslný sebeklam. Ovšem bratrovi nepomohl jsem svým trápením o něj. Ale lhostejnost k jeho osudu, sofistické chlácholení jeho útrapy považoval jsem za špatnost, jakmile jsem bral věci s tohoto stanoviska.

Vše bylo tedy znova přeházeno, překáceno v mém krvácejícím nitru a odsuzoval jsem se pro víru, kterou jsem byl přiložil svému blouznění.

Byl jsem zas na tom místě, odkud jsem vyšel. Neměl jsem tedy žádné útěchy, žádného spojení s duchem bra-

trovým. Nebylo to možné. Nevěděl jsem ničeho nic. Můj drahý bratr snad trpěl nevýslovná muka, očekával smrt. Snad byl mrtev a bídně skonal, a to mezi tím, co jsem sám sobě namluvil, že je klidný.

Moje muka znova začínala a tak jsem se trápil, že bych si byl přál býti raději sám zajatcem a trpěti muka od jinud, než od vlastního neúprosného nitra.

Vyčítal jsem si dokonce klid svůj minulých dnů, jako bych je byl bratrovi ukradl a své oddanosti se zpronevěřil.

Zas byl jsem jako šílen, zas nemohl jsem čísti, což mi bylo v minulém utišení dobrodiním velkým. Avšak možná, právě že čtením spisů těch vzdělávacích můj rozum přišel do kolejí úsudků všeho vzdělaného světa. Teď, ve zmatku duševním, byl jsem opět odkázán hlavně sám na sebe a na víření a bouření a vlnění citů svých.

Práci svou konal jsem nyní s namáháním. Co jsem prve zastal za hodinu, s tím páral jsem se teď celý den. A hlava mne bolela, oči pálily.

Nejhorší při tom bylo, že moje úzkosti se stupňovaly, že jsem již opět mnohdy křičel a nahlas plakal, že jsem v noci spáti nemohl a, usnul-li jsem, že mne trápily zmatené sny, které bych si byl rád vykládal, z nichžto rád byl bych hádal na to, co věděti jsem toužil, aniž se mi odhalil jen cíp mého bolestného tajemství. Chtěl-li jsem býti důsledným a držeti se dráhy rozumu, musil jsem se tomu ubrániti.

Chtěl jsem býti chladným. Pravil jsem k sobě, že mi není možno proraziti hlavou zeď a že mi nezbývá než vyčkati, co dále díti se bude, a uchopiti se příležitosti vší rázností, až by nějaká se naskytla přijíti zajatci na pomoc. Tak a nejinak jednal by na mém místě každý rozumný a svědomitý člověk.

„Dobře, dobře," odpovídal jsem sám sobě. „Jen kdo to dovede a provede a při tom neotupí. Já jsem to nemohl přivésti na tuto míru moudrosti.

Život stával se mi nesnesitelným břemenem. Večer bával jsem se na příští zoufalou noc. Ráno vstával jsem s úzkostí, jak asi přečkám ten dlouhý, osamělý, bezradostný den.

Což byla ta zima dlouhá, ty dni temné a noci bez konce. A ještě tu nebyly svátky vánoční. Avšak ty blížily se přece a bylo štědrého dne. O mně nikdo nevěděl a nikdo o mne se nestaral. Dobře tak. Nebyl bych se dal od nikoho pozvati a nešel jsem schválně velmi dlouho k mistrovi, aby mu něco takového nenapadlo. Byl jsem však přece obdařen štědrovkou od své pekařky. Viděl jsem slavnostní ruch toho dne, ať jsem se zakopával do své samoty sebe hloub.

Všude svítili večer a zvony vyzváněly. Ó, Bože! Co dělal dnes můj trpitel? Loni byl toho dne pozván ve velké společnosti a já roznášel jsem po celý den jeho dárky dětem jeho přátel. Což nikdo z těchto na něj nevzpomněl dnes? Což nikomu nebylo možno proň něco učinit? Mne bratr můj loni celého ošatil o stědrý den a musil jsem s' vystrojiti večeři doma, z níž jsme uštědřili také velké porce svým chudým. To bylo mojí zábavou. Pak jsem čekal, až bratr domů přišel, a on mi přinesl kornout cukroví a plné kapsy ořechů jako malému dítěti. Povídali jsme si pak ještě dlouho a těšili jsme se na boží hod. Nebylo konce hostin, návštěv, zábav až přes nový rok ke třem králům. Ale v tento den začal zas masopust a tu bylo dokonce živo, veselo, hlučno. Byly plesy, maškarády, projížďky na saních v kostymech, klouzání na ledě při pochodních. Při všem musil býti miláček dam, mladistvý rada Faltis. Muži obdivovali se mu a prorokovali mu báječnou budoucnost.

Vy řeknete: „Co nám tedy chceš namluvit, že bylo tehdy tak smutno, že ona doba tak tížila na myslech? Vždyť to byl tak skvělý společenský život, jejž tu líčíš, jakého teď není a jehož marně se dovoláváme."

„Ano," pravím vám, „byl to skvělý život, ale v největší veselí uhodila někdy podobná událost a vše bylo zděšeno. Veselost pak byla strojena a někdy zoufalá, obyčejně však lehkovážná. Člověk zvyká právě bydliti nad sopkou. Jakýsi černý stín stál za každým tím veselým společníkem a doprovázel jej. Někdy jej náhle pohltil. Pak sledovala beznaděje jako u mne."

To byly tehdáž svátky, to byly svátky!

Vymkl jsem se kdysi tomu svému opatrnému rozumu, jako stísněné a plísněné dítě železné ruce preceptorově.

Tehdy volal jsem k bratrovi, jakobych mohl pevně počítati, že mne uslyší.

„Smiluj se nade mnou, Muky, drahý bratře, a dej mi přece zas nějaké znaménko, že jsi živ, zdráv a příliš se nesoužíš. Nehněvej se že jsem nevěřil ve tvoje návštěvy, že jsem je zamítal. Hleď, není mojí vinou, že se něco takového považuje za šílenost. Sleduji jen úsudek jiných rozumných lidí. Ty sám nevěřil jsi také nikdy ve strašidelné věci. Co mám tedy dělat já? Nevěřím-li tomu, šílím, bouřím, vidím, že toho nevydržím. Věřím-li, šílím taktéž, ale jsem trochu spokojen v tom bludu.

Volám tedy ten blud. Oddám se mu. Ach, můžeš-li, dej mi zprávu o sobě."

Nic nepromluvilo, neobjevovalo se. Styděl jsem se za své počínání. Až nenadále, když jsem na to nejméně myslil, mně bylo, jakoby vzdušná ruka mi přejela přes oči a cosi pravilo mi, nikoli mému sluchu, ale vnitřnímu vědomí:

„Ale, blázínku, takhle nesmíš vyvádět."

VII.

Objal jsem tu vzdušnou bytost, přitulil jsem se k ní pevně a není možno, abych popsal sladké uspokojení, jež jsem procítil. Toho držel jsem se od této chvíle a nechtěl jsem více pochybovati. Nerozumoval jsem o tom, hleděl jsem na to nemysliti a střežil jsem se jaksi svého rozumu. Skrýval jsem se před ním s tímto pocitem a, možno-li takto tvrditi, měl jsem jej na zapřenou. Teď mohl jsem opět pracovati a šlo mi to tak lehce, že mi ruka jen létala, sama jezdila po ocelové ploše, a že jsem s podivením znamenal, kterak jsem minulou dobou učinil pokrok.

Pouštěl jsem se také do čtení zajímavých kněh filosofických a populárně vědeckých, které jsem šťastně byl zachránil z bratrova bytu. Pak přemýšlel jsem. Nalézal jsem u filosofů dávnověku mnohý pokyn a potvrzení, že v tísni a bolu jakési utišení přichází člověka úpějícího objímat, jakoby jej bralo ve vzdušné náručí. Tak přečkal pak mnohý trpitel klidně muka neuvěřitelná.

Co jest to tedy? Zakonšel jsem to s vděčností neskonalou a nehodlal jsem dáti se oloupiti podruhé o toto

dobrodiní námitkami střízlivého úsudku. Nechtěl jsem se také více obávati, že bych byl propadl šílenosti. Nikoli. V důkaz, že jsem měl zdravé myšlénky, hledal jsem nyní vysvětlení na přirozené cestě tohoto podivuhodného úkazu.

Takové vysvětlení přišlo mi jednou nenadále na mysl jako vnuknutím a hádal jsem dokonce, jakoby to mně bylo bývalo telegrafováno bratrem mým z jeho mysli do mé mysli. Pravím, jakoby to bylo bývalo telegrafováno. Onoho času nebylo posud prakticky provedeno úžasným účinkem, co bylo zkoušeno silou elektrickou a galvanickou, aby se docílila dalekomluva po celé zemi, ano i přes moře. Těchto divů dočkal jsem se nyní, co tyto zpomínky svého života sbírám, a jsem jimi potvrzen v tom, co jsem tehdy takořka bájil na základě toho, co o těch věcech známo bylo. Představoval jsem a posud představuji sobě tedy podobné proudění podobné síly, jaká je elektřina, od bytosti k bytosti. Toto proudění přemáhá vzdálenost a nezná překážek, které jsou v prostoru, tak že tělo naše jimi jest obmezeno, zajato, vázáno. Ona síla proráží to všecko jako světlo předměty průzračné, jako zvuk stěny, jimiž se dává jen tlumiti.

Šel jsem dále a porovnával jsem onu sílu s tou, jež pojí oběžnice ke slunci, měsíc k zemi, tak že ta tělesa kolem sebe obíhají.

Byl jsem hrd na tyto hypothesy, věděl jsem nyní jistě, že nešílím. Spolu však věděl jsem také, že bych byl za blázna považován, kdybych se s tím prohlásil. Ale tím bylo by jen dokázáno bývalo, že jsem přišel na novou pravdu. Vždyť je známo, jak byly přijaty první pokusy mnohých velkolepých výzpytů; kterak byly považovány za výstřednosti.

A přece mi scházela jistota, zdali mne moje pocity neklamaly, a moje přesvědčení nemohlo zakořeniti se tak, abych byl býval zcela ujištěn, že bratr můj je posud živ u zdráv a osudem nezlomen.

Kýž byl bych věděl, že on cítí mou lásku telegrafním oním spojením, jako já jsem mínil cítiti jeho vliv, jak já jsem jej slyšel mnohdy ke mně promluviti.

Tázal jsem se ho na to a slyšel jsem hlasité „ano“. O, kýž by to jen bývalo docela jisté!

Moje sny byly teď klidnější a vídal jsem jej ve snu. Pozoroval jsem, že se takto schopnost duševní telegrafie u mne cvičila a vyvinovala.

Žádal-li jsem si věděti, zdali má nějaké čtení, viděl jsem jej ve snu čtoucího, zahloubeného do nějaké staré knihy. Jindy viděl jsem jej kresliti, psáti. Blažen byl jsem jednou, když jsem jej viděl procházeti se na nějaké výši. On zastavil se, hleděl do dálky a najednou, jakoby mne viděl, kynul mi hlavou. Byl tenkráte smuten a velmi bled.

Byl jsem potom smutnější než kdy před tím.

(Pokračování.)

Pas a klíč království Českého.

Napsal L. Domečka.

(Dokončení.)

Na hraběte Bukvoje dlouho Hradečtí s posádkou stavovskou nečekali. Přitáhl 5. listopadu od Pelhřimova ku Hradci, opanoval na spěch předměstí a žádal na obci, aby ho dobrovolně do města přijala. Odpověď dána mu ustavičným střílením se zdí a bašt. Poznav dle toho, že město je silně obsazeno, strávil noc s lidem svým dílem na předměstí, dílem v poli. Druhého dne ráno důstojníci mu sice radili, aby ku zdím dal střileti a města i zámku brannou rukou se zmocnil, ale on uvaživ, že jednak nemá mnoho lidu, jednak že by obleženým mohla pomoc přijíti, zpustošil předměstí a odtáhl k Budějovicum.*)

Císař Matiáš 27. března 1619 zemřel a stavové čeští zvolili si za krále Bedřicha Falckého. Hradečtí zvěděvše o tom usnesli se, aby 28. října někteří z jejich středu do Prahy a novému králi k jeho zvolení přednesli své přání ku šťastnému panování a k vítězství nade všemi nepřáteli. Vhodné té příležitosti hleděli však moudře užiti též ku svému prospěchu. Nelze jim to míti ve zlé, nečinili v tehdejší době tak jen oni sami. Hradečtí správně počítali, že král Bedřich a stavové musí jim býti povděčni, když tak důležitého města, jako Jindř. Hradec, před císařským vojskem ubránili. Přinesli-li oběti osobní i na penězích, měli zajisté plné právo žádati za to odměny. I uložili svým vyslancům, aby zároveň králi podali německou suplikaci, v níž poprvé na strategický význam Hradce poukázali slovy, že jest „silným klíčem a pasem do království českého“. A slova ta uvádějí jako působivý důvod pro své různé žádosti ve všech pozdějších suplikacích hlavně ku králi a stavům a slov těch po čase zle jim bylo od vrchnosti vzpomínáno.

Hradeckým hlavně o to běželo, aby přiřknuto jim bylo vše, co náleželo jesuitům, pak dva kostely, něco z majetku vrchnosti, a aby byli povýšeni do třetího, městského stavu. Nesli to těžce, že Hradec Jindřichův dosud byl městem poddaným, kdežto jiná, mnohem menší města byla královskými. Ještě po letech exulant Pavel Stránský, zmiňuje se ve svém spise „Respublica Bojema“ o Hradci Jindřichově, dotýká se této vřelé tužby jeho obyvatelstva slovy: „Město dosti rozsáhlé, nádherně zbudované zasluhuje, aby se mu někdy poskytlo svobody plnější s místa mezi městy královskými.“*)

Když 10. listopadu konala se korunovace krále Bedřicha, Hradečtí žádost svou k němu v jazyku českém a německém znova opakovali svými vyslanci, kteří dosud v Praze meškali. Prosili ho, aby z přirozené štědrosti královské vzácnou přímluvou jim přispěl u stavů českých, a dokládají k tomu: „Poněvadž jsme vzácný a svobodný

---

*) F. Rull, Monografie Hradce Jindřichova 81. — Skála, Historie česká II. 139.

*) Pavla Stránského „Vypsání vší obce království českého“, vyd. Em. Tonner 26.

pas do království českého v městě našem Jindřichově Hradci s pomocí Pána Boha a soldatův našich obdrželi, nepřítele s posměchem po třikráte od města odehnali a lidu jeho nemálo položili, abychom k vynahrazení velikých škod, kterýchž přes 60.000 kop grošů prokázati můžeme, zase některé vesnice, na nichž k záduší a kolatuře naší jisté již prve platy máme, k dědičnému držení a užívání trhem dostali, ano taky městských svobod, jako i jiná královská města, dostali a poddanství osvobozeni byli."

Žádost podobného obsahu podali Hradečtí též stavům, kde rovněž ukazují k tomu, že s manželkami i dítkami svými velkých nesnází pocítiti musili, s velkým nebezpečenstvím a vynasazením hrdel a statků město i zámek Hradce „jakožto vzácný pas a klíč do království českého" obdrželi, nepřátely po třikráte od města s posměchem odehnali a nemálo lidu položili.

Při trojím obléhání Hradce Jindřichova vzaly patrně hradby městské značnou škodu a mimo to bylo potřebí je opevniti, aby odolaly příštím možným útokům vojsk císařských. Proto prosili Hradečtí, když žádostem jich dlouho se nevyhovalo, krále Bedřicha i stavů podobojí, aby směli aspoň z důchodů panství hradeckého pomoc si vzíti na správu města.*)

Mezitím kníže bavorský Maximilian z Horních Rakous chystal se vtrhnouti do Čech. Hradečtí dostali o tom zprávu od některých sousedů, kteří vrátivše se z Lince, vypravovali, „kterak netoliko tam, ale okolo Cáhlova velká síla lidu válečného nepřátelského v počtu přes 20.000 leží, dále vždy blíže k Hradci se přibírá a vůbec mezi lidmi proslýchati jest, že by celého úmyslu podle oušlogu již učiněného byli, nejprve na město Hradec udeřiti a odtud potom dáleji do království českého se pustiti". Určitou pak zprávu, že Maximilian bavorský s velkým vojskem blíží se ku hranicím českým, dostali Hradečtí od Gotfrida Nejmara „v rebelii jim podobného" z hradu Landšteina.**) Hned na to o půl noci dali o tom věděti hejtmanům krajským a žádali jich pomoc lidu vojenského.***) Ale kníže Maximilian, ač byl toho úmyslu, aby „Hradce Jindřichova přede vším jiným nejdříve se zmocnil, ovšem pro mnohonásobný pas, kterýž od toho města jest otevřený ku Praze, do Moravy i do Rakous Dolejších; však že srozuměl tomu časně, jedna, že dvěma praporci pěchoty branné osazen a náležitě i jinak opatřen, druhé, že hrabě z Turnu s hrabětem z Mansfeldu zdržoval by se odtud nedaleko s osmi tisíci lidu, aby mu činil odboj, pokudž by v týchž místech co začínati chtěl; z těch tedy příčin změnil úmysl svůj a obrátiv se s armádou svou zase zpátkem k Weidhofu,†) zarazil sobě nejprve ležení na pomezí českém a moravském".††)

Jsouce ve velkém strachu a nebezpečí postaveni, neboť žádného dne nebyli jisti, že nebudou císařským vojskem přepadeni, Hradečtí starali se sami o opevnění svého města. Král i stavové na žádost jejich, aby k tomu účelu použiti mohli užitků z panství hradeckého, buď pro jiné věci zapomněli nebo povoliti nechtěli a proto neodpovídali. Utekli se tudíž k Jindřichu Matiáši hraběti z Thurnu, jakožto pánu k nim „vždycky milostivě náchylnému" a spolu pánu, který naději si dělal na panství hradecké, žádajíce ho o přímluvu, aby jim na opevnění města důchody z panství hradeckého neb odněkud jinud byly povoleny, poněvadž vdlužili se na ně „jakožto přední klíč a vzácný pas země této v drahnou sumu peněz". A ještě jednou mu v listě svém připomínají, že v tak velikém a hrozném nebezpečenství, v jakém jsou, potřebují zvláště pomoci, aby provedlo se spevnění „tak potřebného pasu království českého". A s podobnou žádostí vyslala 11. října 1620 městská rada z prostředku svého Tobiáše Klementa do Prahy k nejvyšším úředníkům a soudcům zemským.

V r. 1618 Jindř. Hradec byl před zradou bdělostí stráže zachráněn, v r. 1620 však přece zradě podlehl. Krátce po bitvě bělohorské sám hejtman vojska stavovského Krištof Hübner vydal jej císařskému rytmistru Pechlerovi, vyslanému ku Hradci donem Baltazarem de Marradas, a s vojskem do města ho vpustil. Nadarmo byli měšťané pečovali o jeho opevnění, nadarmo chtěli se statečně nepříteli brániti. Za provinění svá přední z nich byli zatčeni, obžalováni, souzeni, na statku pokutováni a uvězněni.

V obšírné žalobě proti Hradeckým Vilémem Slavatou a jeho chotí vznešené uvádějí se všecky jejich skutky, jimiž dopustili se neposlušnosti a vzpoury proti své vrchnosti. Připomínají se jim i všecky žádosti, které hlavně do Prahy ku „planému" králi Bedřichovi a ku stavům podobojí posílali. A při tom nejednou dotýká se vrchnost hradecká domýšlivosti jejich, že město své „silným klíčem a pasem do království českého býti pokládali". Praví se tam, že jistě povědomo jim bylo, „že město to žádným způsobem klíčem a pasem téhož království jmenováno býti nemůže, poněvadž, kdokoli tady jede, nechce-li neb nemůže-li skrze město projeti, tehdy může bezpečně mimo město aneb skrze předměstí svou cestu vzíti. Tak, jakž když hrabě Dampier vzácné paměti s lidem válečným pod správu jeho tehdáž náležejícím z Bystřice dále do Čech jeti chtěl, tehdy bez překážky Hradce a obyvatelův města to vykonal, a když potomně hrabě Bukvoj, též vzácné paměti, s celou armádou od Pelhřimova k Budějovicům táhl, tehdy netoliko to mimo město vykonal, ale na předměstí téhož města přes noc zůstal a dále svou cestu vzal, a aby sousedé téhož města (kteréž oni klíčem a pasem jmenovali) k tomu dovolili, aby J. M. pan hrabě s J. M. C. vojskem skrze město táhnouti mohl, takového dovolení nepotřeboval, anobrž, kdyby byl pan hrabě Bukvoj nás nešanoval, byl by dobře, majíc drahný počet kusův velké střelby s sebou, to město dobyti a zkaziti mohl". O vychloubání pak Hradeckých, že hrabě Bukvoj od Hradce musil s nepořízenou odtáhnouti, a že Maximilian bavorský úmyslu na Hradec se vzdal, připomíná se v obžalobě, že císař, vypraviv oba vojevůdce „s velkým počtem lidu vojenského jízdného i pěšího proti neposlušným poddaným svým do království českého, ráčil oboum Jich Mti. každému obzvláštní psaní učiniti a při Jich Mtech. milostivě nařiditi, když se do království českého dostanou, aby statky naše lidu vojenskému, pod

*) Kopiář listů 1622–1655 str. 65. a 66. v archivě jindř. hradeckém.

**) Gottfríd Nejmar přidal se ku stavům podobojí a s posádkou jejich uhájil roku 1618 proti hr. z Dampieru hradu svého Landšteinu na hranicích Čech, Moravy a Dolních Rakous. Následujícího roku však vzdal se hraběti Bukvojovi.

***) Kopiář listů 1622—1655 str. 55. v arch. jindřichohradeckém.

†) Město Bejdov v Dolních Rakousích.

††) Skála: Historie česká IV. 302.

správu Jich Mti. náležejícímu, hubiti ani škoditi neráčili, skrze což také též město mimo jiná mnohá města na hranicích ležící od větší zkázy a záhuby zachováno jest. Sice, kdyby toho nebylo, jich Hradeckých avisí neboližto kundšoft (krajským hejtmanům) málo by byly prospěly a pomohly".

V žalobě vzpomíná se též žádosti Hradeckých k hraběti z Thurnu, z níž prý se poznává, „jak jest obec hradecká nepřestávala v tom se vynášeti, jakoby jest Hradec ten přední klíč a vzácný pas království českého býti měl, anobrž, že na spevnění téhož města všemu království mnoho záleží, nepochybně tím obmýšlejíc to způsobiti, aby jak obyvatelé téhož města mohli vedle jich žádosti do třetího stavu přijati býti, tak také, aby tož město k dokonalejšímu spevnění přivedeno bylo a oni skrze to tím lépeji obstáti a proti J. M. C. lidu brániti se mohli a neostýchali se i toho žádati, aby z důchodův vlastních nám náležejících mimo vědomí a dovolení naše k takové jich smyšlené žádosti pomoc jim dána byla".

„Vyslali potomně," praví se v žalobě dále, „ten nepořádný úřad jednoho z prostředku svého, totižto Tobiáše Clementa do Prahy s jistou instrukcí, kteréž datum v městě Hradci Jindřichově 1 t. octobris 1620, ačkoliv již tehdáž J. M. kníže bavorské a J. M. hrabě Bukvoj s velikou armádou a silou lidu vojenského jízdného i pěšího v království českém byli a vedle komissí sobě od J. M. C. dané proti neposlušným v témž království mocně a vítězitedlně postupovali, a kteří na odpor se J. Mtem. stavěli, jak mizerně se jim vedlo na místech v Prachaticích a Písku příklad toho byl a v krátkých dnech po datum této instrukcí to slavné vítězství před Prahou Jich Mti. dosáhnouti ráčili. Ale Hradečtí na to nemyslili, ovšem pak tomu nevěřili, aby k tomu přijíti mělo, pročež nepřestávali o to přičiňovati se, jak by tož město spevniti mohli. Všecku svou naději v nepořádných úřednicích zemských sobě pokládali; ale jak jsou v též naději zmýleni, v krátkých dnech potom toho pocítili. A že město Hradec bez krveprolití, bez plundrování, bez dokonalé záhuby k náležité poslušnosti přivedeno jest, to se přičítati může ne jich Hradeckých dobré vůli, poddané věrnosti a náchylnosti k nám vrchnosti jejich, než předně k opatrování božímu, a že po slavném vítězství J. M. C. lidu před Prahou hejtman, který stavům království českého svým praporcem lidu najatého sloužil a tož město v opatrování svém měl, vida, že jeho principálové jsou přemoženi, a že by svým bráněním neobstál, s J. M. generálem panem don Balthazarem de Marradas accordiroval, k lidu J. M. C. se připojil a lidem J. M. tož město osaditi dal. A jisté zprávy toho jsou, že mnozí z sousedů hradeckých neradi to vidouc, Turkův a Uhrův se těšili a poddati se nechtěli, k témuž hejtmanu a k jeho vojsku běhali, je žádali a napomínali, aby se nepoddávali a hejtman se k nim stavěl, že se brániti bude a zatím s panem generálem accordiroval, to k zachování města sloužilo, že k větší záhubě nepřišlo. Nejvyšší a officírové váleční v službě J. Mti. Cís. zůstávající dobrou vědomost o tom měli, jak J. M. Cís. a Král. a pán náš nejmilostivější k nám vrchnosti téhož města obzvláštní milostí nakloněn býti ráčí, pročež i oni také jak proto, tak pro obzvláštní jich náchylnost, kterou k nám nesou, jak sami je Hradecké hubiti nechtěli, tak také vojákům pod svou správou majícím to činiti nedopouštěli." *)

Při vpádu švédském do království českého nebyl již Hradec Jindřichův silným jeho pasem a klíčem. Silným nečinily jej ani tak pevné jeho hradby a bašty, nýbrž spíše stateční měšťané a z těch, kteří bojovali proti Dampierovi, Bukvojovi a chtěli odolati i Maradasovi, dleli jedni již na pravdě boží a jiní skrušeni vystálým trestem, skličeni věkem a sklamáni ve svých nadějích, nechápali se více zbraně k obraně města. A také pro koho? Pro tu snad vrchnost, která je pokutovala, která i víru jim vzala, a pak byla jich již jen hrstka a mládež ta byla v Hradci po bitvě bělohorské vychovávána již v jiných vlastnostech, nežli v osobní statečnosti. A tak vidíme smutný zjev, jak r. 1645 po bitvě u Jankova švédský vojevůdce lankrabě Hessenský bez nejmenšího odporu slaví vjezd svůj do Jindřichova Hradce.

*) Kopiář listů 1622—1655 str. 47., 76., 78. v archivě jindřicho-hradeckém. — J. Jireček: Paměti Viléma Slavaty I. 131.

Alina.

Ze sbírky „Pastels" od P. Bourgeta.

Ačkoliv jsem sotva dosáhl toho věku, o němž básník tak melancholicky praví:

„Nel mezzo del cammin di nostra vita"...

mám již skoro zrovna tolik přátel pod zemí jako na zemi a v jistých dobách ročních, když je svátek v kalendáři i na ulici, u rodinných krbů i v očích dítek, vzpomínám si na ty, pro které to již nikdy nebude svátkem, se zvláštní něžností — někdy též s velikou lítostí. Jak mysliti na mrtvé bez lítosti, že jsme jich dosti nemilovali, když žili? Co tváří se mi zjevuje v těchto okamžicích! Jedny unavené, ustaralé, sešlé časem; jiné zcela mladé, se svěžími vděky mladickými! Běda! není ani mladosti v nich ani stáří ve stínu věčnosti, kde všichni jsou stejně bledí. Potom jako nějaký návštěvník musea, když bloudí mezi obrazy, konečně rozhodne se pro jeden z nich, jejž pak samojediný pozoruje, zvolím si mezi těmito zjevy jednu podobu, jednu vzpomínku, které se přidržím. Tato podoba stane se skoro hmatnou, tato vzpomínka stává se určitější, až pobouří mé srdce k rychlejšímu tlukotu. Nach krve znovu zbarvuje tváře na věky rozpadlé. Zornice, jež již dávno nevidí, zjasňují se a prozírají. Rty se rozevírají a chvějí. Chtějí se usmáti. Chtějí promluviti... Hle ruce, rámě, silhouetta, vdechnutí, duše. Je to zpola hallucinace tak silná, že se bojím těchto okamžiků vzpomínek pro neodvratné sny, jež navštěvují můj spánek příští noci. Než kdo toho nezažil druhého dne po pohřbu, ty tajemné sny, tak podivně smíšené radostí i strachem, kdy vidíme zemřelé s tím dvojím pocitem, že jsou u nás,

v skutku před našima očima, a že jsou mrtvi? Hovoříme s nimi, tiskneme je ke svým prsům, bloudíme v jejich společnosti tak krásně, jako za dne; a v témž čase vzpomínáme si na podrobnosti z jejich pohřbu, jejž jsme provázeli aneb dokonce vedli, nemohouce pochopiti, jak oni mohou býti zde, když víme, že jsou na onom světě.

Nevím, jsou-li všichni lidé stejně obětí tohoto bolestného přílivu minulosti do přítomnosti. Myslím, že ne, poněvadž tolik starých lidí s takovou veselostí přežije všechny své druhy. Můj osud chtěl, abych já, ještě děcko, viděl odcházeti nejdražší bytosti, a já jsem je dále velice miloval, již tehdy. Měl jsem v této době, kdy každý den nový zdá se být novým životem, velmi mnoho výročních dnů. A vyvoliti mezi tolika jinými jen jeden, ze svého desátého roku, onen den vánoční, tak naplněný radostmi pro jiné chlapce, představovalo mi vzpomínku nejsmutnější, vzpomínku na děvče mého věku, které zemřelo dva dny před tímto svátkem a které bylo mojí první přítelkyní. Ještě dnes, kdy od této smrti uplynulo více než čtvrt století a kdy mám jiné křížky, na které bych měl zavěsiti jiné věnce na hřbitově uhaslých citů, nedovedl bych znovu si vyvolati v mysli tuto dobu roční bez vzpomínky na Alinu — tak totiž se jmenovala malá dívka zemřelá — a na starý dům venkovský, kde jsme tehdy bydleli, ona ve třetím a já v druhém patře, na zahradu tohoto domu a na kruh sopečných hor, jež bylo viděti na obzoru všech ulic. Vidím opět skoro černou lávu, na které je město vystavěno, úzké ulice se štěrkovou dlažbou, na které zněly dřevěné podevše, když venkované šli na trh, nedokončenou kathedrálu, jež vládla nad tímto pochmurným městem, a jiné podrobnosti: pekaře v přízemí našeho domu, jenž pekl na másle „échaudé“ ve formě jetele, kováře, u kterého jsme obnaženou rukou bušili do žhavého železa ve víru jisker; náměstí před okny, kde se vypíná socha generála z dob prvé republiky, sekajícího šavlí do nepřítele, a moji přítelkyni Alinu ve smuteční robě — ona právě ztratila svoji matku, když její otec nad námi se ubytoval — a okolo ní rámec zahrady, jež byla útočištěm našich nejhezčích her.

Tato zahrada byla majetkem jakési staré dámy velice zbožné a nemocné, která nikdy do ní nesestoupila. Zahlédli jsme její profil, zušlechtěný dvěma dlouhými šedými vrkoči, v čepečku se světlými stuhami za oknem v prvém poposchodí. Jedna tabule v tomto okně byla ze skla zelenavějšího; tato různost odstínů barvy dodávala jakýsi ještě starší výraz tomuto obličeji, stále sehnutému nad knihou modlitební neb nad háčkováním určeným pro chudé. Nade zdí zahrady, jež byla od ostatních oddělena, vypínaly hory své kužele useknuté nebo své kupy nadmuté a silhouetty zřícených hradů, jež se ztrácely na jejich hřebenech. Dovedl bych ji do jediné skoro alleje nakresliti, tuto zahradu, s jejím rámcem zimostrázovým, s jejími keři rybízovými, které se na podzim ovazovaly, s jejími hrušněmi, jež větve své jako ruce po zdi rozpínaly. Bezděky cítím znovu vůni v koutě stojícího jasmínu, pod nímž sedávala Alina v poslední dny odpoledne, pokud směla vycházeti, zimničně kašlajíc a jsouc bleda jako květy blízkých křovin. Byly tam řady růžových keřů, pnoucích se po svých tenkých kůlech, a na těchto keřích v svou dobu překrásné růže, uprostřed nachové, i jiné, které jsem svými zvědavými prsty předčasně utrhával, abych rozevřel jejich lístky, dosud zavřené. „Ach! ty zlý Claude,“ říkala mi Alina, „ty je hned ničíš.“ Takových motýlků, jací mezi těmito květy litali, jsem již nikdy, zdá mi se, neviděl, ačkoliv to byli jen obyčejní a nepěkně malovaní. Pronásledoval jsem je obyčejně se zuřivostí lovce; avšak Alina mi nedovolila napíchnouti je, jak to bylo mojí touhou, a když jsem jí přinesl nějakého z tohoto slabého hmyzu, tu vzala jej do svých rukou, aby se podivila jemnosti jeho kresby; potom otevřela ruku a hleděla, jak prchá svým nestejným a vířivým letem.

Tu v zahradě byly naše letní zábavy, avšak my jsme měli ji rádi i v zimě, kdy sníh zarovnal tvary allejí, a kdy noční mráz obtížil zdi i větve pravými rampouchy ledovými. Tu znovu jsme přemýšleli o svém velikém plánu na věky neuskutečnitelném, vystavěti totiž v tomto sněhu opravdový dům, aby chránil nás tři, Alinu, mne a — mám to říci? — velikou loutku její, které stále říkala: „Marie“ a „naše dceruška“. Byla to podivuhodná loutka s modrýma očima pod skutečnými řasami, s růžovými tvářičkami, s kadeří z ryzího hedbáví, s článkovanýma nožkami i ručkami. Byla to nevyrovnatelná hračka, jež by mi byla způsobila veliké zahanbení před mými druhy z lycea — chodil jsem již do něho — kdyby byli tušili její skutečnost. Avšak když tu byla Alina, co bych byl pro ni neučinil, tak jsem ji miloval, tuto sestru, již darovala mi náhoda a sousedství.

Kouzlo Alinino spočívalo v jakési vážné něžnosti, která z ní činila děvče velice se lišící od všech, jež jsem od té doby poznal. Ona byla malá, útlá, jakoby křehká a, jak jsem již pravil, velice bledá, což svíralo mi srdce při pomyšlení, že její matka zemřela na prsní nemoc. V této době měla onu předčasnou vážnost mladých stvoření, kterým souzeno nežíti a u nichž je vše nedokončeným a přec velmi dokonalým. Měřítko, jaké tato devítiletá dívka ke svým nejmenším činům přikládala, skrovnost jejích posuňků, starostlivý pořádek všech předmětů kolem ní, bezděčná antipathie, kterou cítila ke všem hlučným zábavám, neúhonná mravnost jejího chování, viditelná citlivost její vnitřní bytosti — tolik vlastností mělo by, zdá se, učiniti ji nenáviděnou takovému hochovi, jako já jsem byl, prudkému, hrubému, neposlušnému a brutálnímu. Avšak účinek byl opačný, a od onoho dne, kdy jsem se stal jejím přítelem, měla nade mnou zvláštní vládu, které jsem tím méně mohl odporovati, an jsem jako popudem ustupoval. Dnes, kdy po tolika letech se pokouším znovu si v paměť uvésti duši té dívky, poznávám opět, že tato nevinná dceruška, jejíž lehké nohy bez hluku sestupovaly po schodišti starého domu, první ve mně probudila tento kultus ženské mysli něžné, jejž nejkrutější zkušenosti nevyrvou z mého srdce. Když jsem byl mezi svými druhy, nebylo jediné rozpustilosti, již bych nebyl schopen, a bylo třeba přísně mne potrestati, protože jsem často oklamal důvěru chůvy s úmyslem provésti nějaký hrdinský čin, vyhrazený největším uličníkům v městě: státi zcela rovně na okraji vodometu, jenž krášlí náměstí de la Portene, a píti ze samé tlamy měděného lva; nebo posaditi se jízdecky na zábradlí železného velikého schodiště, jež spojuje boulevard del' Hôpital s jistou uličkou, a sjeti po něm až dolů. Přirozeně spadl jsem do vodotrysku a svalil se ze schodiště. Byl jsem celý pomokřen, odřen, rozedrán a pak přísně potrestán . . . I neobjevil jsem se dříve u Aliny po celé odpoledne čtvrteční a nedělní, kdy nám bylo dovoleno pospolu si

hráti, až probudila se jiná bytost v chlapci zpola divokém. — Přestal jsem křičeti, skotačiti, posuňkovati ze strachu, že bych se znelíbil té malé čarodějce, jejíž jemné prsty nikdy neměly skvrn, na jejímž oděvu nebylo trhliny. Stavěli mi ji za vzor a já jsem se tomu neprotivil. Přijímal jsem její hry, místo abych ji učil svým. Poslouchal jsem ji právě tak přirozeně, jako jsem neposlouchal jiných. Obdivoval jsem se všemu, co bylo její, od jemnosti jejích rusých vlásků a lahodnosti jejího hlasu až do nejmenší známky jejího důvtipu: — ku příkladu péči, s jakou chránila bez dotknutí stromeček zimostrázový ověšený koláčky, jež dostávali jsme na květnou neděli. Můj stromek byl do večera obrán. Ona měla svůj ještě pozdě na podzim. A když chtěla kdysi připraviti malou hostinu z jednoho koláče takto uchovaného, bylo opravdu třeba kamenem jej rozbíti, tak byl suchý! Nikdy jsem neměl takovou radost ze svých.

Když jsme si nehráli ve veliké zahradě, — a v posledním roce nemohli jsme tam vůbec sestoupiti, poněvadž má malá přítelkyně byla příliš slabá, — byl naším zamilovaným místečkem její pokoj, úzká to světnice s jediným oknem, jež vedlo na náměstí a z něhož jsme mohli viděti velice zřetelně pera, krášlící klobouk bronzového generála na podstavci z děl a kulí. Řekl jsem, že Alina žila sama s otcem a chůvou, mojí krajankou, jménem Miette? Otec zastával malý úřad na prefektuře. Avšak rodina poznala asi šťastnější dny, neboť byt jejich byl naplněn nábytkem z mody vyšlým, jevícím starodávnou eleganci, a potaženým starými čalouny, jež umlčovaly šum kroků. Aby tento dojem starodávnosti byl úplnějším, vykládali jsme, já a Alina, někdy různé hračky, které zdědila po své matce. Beze vší pochyby byla tato nešťastná žena děckem právě tak starostlivým jako její dcera, neboť ona si asi hrála s hračkami, jež my jsme takto prohlíželi. Skoro všechny měly ráz zašlých dob, ono milé vzezření věci křehkých a zpola zetlelých. Měli jsme stále rádi onu řadu postav na malovaném kartonu, jež stály zpříma pomocí malého dřívka, přilepeného k jejich nohám, a jež nám představovaly ve zvláštní ozdobě obyvatele vesničky; ale to byla vesnička, kde nosili rolníci obleky pastýřů a pastýřek dle starého způsobu. My jsme je srovnávali, s nevyčerpatelným interessem, se sedláky a selkami, jež přišli prodat brambory a kuřata, hrušky a hrozny, podle doby, na velikém náměstí v den trhu.

Měli jsme též rádi malé knížky z minulých let ve vazbách a pouzdrech z vybledlého hedbáví a jiné knihy s obrázky, v nichž k svému podivu jsme viděli malé chlapce ve vysokých kloboucích a oblečené v památný kabát s límcem, i malé dívky v pláštích, s účesem à la Proudhon. To vše bylo ještě ze starého hospodářství: kouzelné svítilny tam též byly, na jejichž sklech poznali jsme uniformy císařských vojáků. Zemřelá matka mé malé přítelkyně znovu ožila na obraze na zdi visícím, v němž byla představena ve středu rodiny dle starodávného vkusu velice malá, tisknouc hlavu beránka.

Spuštěné záclony tlumily světlo. Oheň hořel se slabým praskotem. Jiných hodin v tomto pokoji nebylo kromě paprsků slunečních, které vstupovaly oknem, způsobujíce víření drobných částek prachu, a které se otáčely, otáčely s prchajícím dnem. U krbu do domku barometrického stále vcházel a vycházel z něho mnich a jeptiška. Byl bych býval úplně šťastným, kdybych nebyl překvapen slzami v očích otce Alinina, když náhodou přišel popatřit na naši hru, a má družka kašlala oním srdce rozrývajícím kašlem, který mne již pod bezem poprvé neurčitě znepokojil.

Vykládajíc přede mnou celé museum starých hraček, jevila Alina jakousi zbožnost obracejíc listy obrázkových knih s jemným šumotem, spouštějíc hedbávný papír na rytiny bez záhybu a jsouc mnohem kouzelnější než kdy jindy, před tím nemotorou, za jakého jsem se pokládal při každém jejím jemném posuňku.

Avšak my bychom nebyli dětmi, kdyby se dětinskost nepřimísila k poesii těchto her; a toto dětinství bylo zosobněno v loutce, o níž jsem se zmínil. Tato panenka zaujímala ve snech Alininých takové místo, k jakému jsem došel též já považováním „Marie“ za osobu z masa a kostí, a propůjčováním dobré víry této komedii, již všecky děti všech dob provozují, provozovaly a budou provozovati k veliké radosti své fantasie. Začala-li Alina mluviti o „Marii“, říkajíc mi: „Marie učinila toto . . . Marie učiní ono . . . Marie miluje takovou toilettu, ona nemiluje jiné . . .“ zdálo se mi to zcela přirozeným a pomáhal jsem jí při svačině této podivuhodné loutky. Připravoval jsem pro ni stůl v koutě u krbu, jejž jsme jí vyvolili za komnatu.

Drobný nábytek a příliš malý pro tuto velikou pannu zdobil tento smyšlený pokoj. Byl to starý nábytek, jejž obdržela kdysi matka Alinina s loutkou patrně velmi malou, takže naše loutka kráčela mezi tím jako mladý obr. „Marie“ měla jen jednu pohovku, podle své míry, již jsem pro ni koupil, a do které ji Alina posazovala na návštěvě, a nedivili jsme se nikterak, že tato pohovka byla jí zároveň ložem. Věčný ztrnulý úsměv rozšiřoval se po jejích porcelánových ústech. Seděla v této pohovce, ruce v rukávníku, na vlasech sametovou čepici, nehybná, a Alina, pozorujíc ji, neopominula nikdy říci:

„Není-li krásná? Člověk by myslil, že bude mluvit . . .“

Jindy byly to věty neobyčejně hluboké, jež vyslovovaly tyto jemné rty, jakmile mluvily o „Marii“ neb k „Marii“ — věty, o nichž byste neřekli, že by je mohly pronésti, patrně proto, že protiva mezi obvyklou směšnosti jejich her a pochmurností jistých myšlének je příliš veliká. Tak pamatuji se, že jednoho dne při zmínce o vrabci, jejž jsem ztratil, přišla řeč na jeho smrt, v témž pokoji a mezi týmiž předměty, a tu ona se mne tázala:

„Máš strach před smrtí?“

„Nevím,“ odvětil jsem jí.

„Ah,“ pravila, „je to tak nudné, v tom životě! . . . Stále je v něm totéž; vstáváme, oblékáme se, jíme, hrajeme si, jdeme spat a pak stále znovu začínáme . . . Ale když zemřeme . . .“

„Když zemřeme, tedy zemřeme, jsme mrtvolou,“ pravil jsem jí, dokončuje větu, v které ona ustala.

„Nikoli,“ pravila ona, „vidíme maminku a andělíčky.“

Předkládám tato slova s obsaženou v nich předčasnou únavou i naivností filosofům, kteří zabývají se psychologií dětí. Mají jen tu zásluhu, že jsou authentická. Co mne se týče, vzdal jsem se dávno touhy pochopiti toto tajemství mezi tajemstvími, rozvoje intelligence a srdce. V které minutě počíná v nás utrpení myšlének? V které vteřině zlo lásky? Není-li duše dívky a hocha cele vyvinuta již v okamžiku onoho úžasu, jejž osiřelým vnukuje nevysvětlitelné odloučení od mrtvé

matky, v okamžiku opravdové něžnosti, jíž vdechuje desítiletému hochovi trpící útlost jeho družky ve hře? Útlá a trpící! ah, tou byla Alina příliš, aby toho neviděla má přátelská sympathie; a přišel čas, bylo to na začátku zimy mého desátého roku, kdy mi již nebylo dovoleno hráti si s ní, abych ji neunavil — týden, v němž nesestoupila ze svého lože, — a den, den štědrovečerni, kdy vstoupil jsem plačky do tohoto pokoje, jenž mi byl tak milým, abych naposledy uzřel Alinu. A ona byla mrtva na svém loži, před nímž stál kříž, tak nehybná jako loutka, jež zůstala u ní patrně dle posledního vrtochu jejího, a hleděla na ni, sedíc na veliké židli u jejích nohou. Modré oči „Marie“, tyto oči skleněné, tak veselé pod černými brvami, dále se otvíraly a leskly, avšak ony modré oči se svým krásným azurem, ty byly na věky zavřeny. Tváře „Marie“, ty porcelánové, jasným nachem zachovávaly svoji krásu mládí, ale vosková bledost tak tenkých tváří Alininých a fialová zsinalost jejích úst nebyly hezké na pohled. Jak jsem hleděl na tento konstrast v oné době, kdy slzy chtěly, abych tam setrval? Ano, pamatuji se, že viděl jsem jediným pohledem svou mrtvou přítelkyni, otce Alinina, vrhnuvšího se na pohovku, jeho lomení rukou i proužek hnědého trika jeho i loutku. V pokoji roznášela se příjemná vůně bílého šeříku. Byl to květ velice vzácný v našem městě, mně do té doby neznámý, poslaný od oné staré dámy zdola, jejíž profil a kadeře naši pozornost poutaly. A když jsem zůstal několik minut státi, jako ztrnulý tím divadlem, Mietta, jež mě uvedla, vzala mě za ruku a řekla:

„Dej jí s Bohem.“

Šel jsem až k loži a vystoupil jsem na špičky. Tu ve vůni šeříku cítil jsem zároveň na svých rtech chlad jejích tváří a na svých tvářích hladké, jemné, jako živé kadeře, jichž jsem se, skloněn dotknul, a v srdci nevyléčitelnou tesknotu.

Měsíce prchaly a moji rodiče dále obývali starý dům ve starém městě. Uznali toliko za nutné dáti mně do lycea na stravu, nejspíše proto, že jsem od zmizení Aliny a jejího moudrého vlivu se stal divochem nezkrotitelným. Směl jsem vycházeti jednou za měsíc, když jsem nebyl příliš rozpustilý; avšak dvakrát za týden, ve čtvrtek a v neděli, chodívali jsme na procházku a po dvou šli městem mlčky — takový byl zákon v lyceu. Tu stávalo se mi často, když jsme šli po boulevardu, na němž byla prefektura, že potkal jsem otce Alinina, an se vrací z kanceláře nebo do ní šel. On kráčel černě oděn, trochu skloněn, ačkoliv mu bylo teprve čtyřicet let, drže v ruce hůlku, kterou jsem dobře znal. Nikdy neopominul vyhledati mne v řadě žáků v temných kabátcích a pozdraviti mne velmi smutným a milým úsměvem. Já zas neopominul při žádné vycházce přijíti k němu. Mietta chodila mi otevřít a uváděla mě po patřičných poklonách do jakési pracovny, v níž se vdovec nalézal a z níž se mohlo jíti do pokoje mé malé přítelkyně. Jednoho dne, když dvéře do něho byly otevřeny, nemohl jsem se udržeti a vrhl jsem do vnitř pokradmý pohled, a otec, jenž pozoroval tento pohled, řekl mi prostě:

„Chceš opět viděti její pokoj?“

Vstoupili jsme. Bylo to v létě. Otec otevřel zavřené okennice, a slunce rozlilo své světlo po pokoji zemřelé dívky. Ono ozářilo, toto světlo, i odřený koberec, na němž jsme si tolikráte hráli, i lože, potažené právě jakousi vlněnou látkou, na němž jsem ji viděl tak bledou, tak smutně nehybnou, i výklenek, v němž spal obyvatelé vesnice a „Marie“, sedící ve svém fauteuilu, v toilettě k návštěvám, s modrýma očima stále otevřenýma a s ústy stále se usmívajícími.

„Pamatuješ se, jak milovala Alina tuto loutku?“ pravil mi otec, bera ji do ruky a ukazuje mi ji. „Víš, že mě žádala, abych ji jí dal do ruky, až zemře, aby ji mohla přinésti do nebe a ukázati své matce. Mietta chtěla ji s ní dáti do hrobu ... Avšak já, já nemohl jsem se odloučiti od jediného z těch předmětu, jež ona měla ráda ...“

Měsíce prchaly dále, prchaly rychle. Přišly třetí vánoce od smrti Alininy, a mnoho se změnilo. Byl jsem třináctiletým hochem, jenž si vykouřil již svoji první cigarettu, když bylo ve čtvrtek prázdno, v oné zahradě Alině milé, nedaleko řady růžových keřů, kde jsem pro ni hledával ty hezké brončky zelené s hnědolesklé, zlatohlávky, jež spí v důlku krásných růží. Stará dáma se šedými kadeřemi zdržovala se dále za oknem v prvém poschodí, avšak pád žebříku rozbil je, a tabule zelenavější ostatních zmizela. Mietta též odešla. Viděl jsem ji jednou odpoledne ve čtyry hodiny ve chvíli odpočinku jíti přes dvůr lycea na schody. Vyvolala si mne do hovorny, to hodné stvoření, jejíž pleť měla barvu suchých ořechů, jež vytáhla z modré zástěry, — a přinesla mi zprávu pro mě strašlivou. Otec Alinin se znovu oženil. Pojal za ženu jakousi vdovu, jež měla již osmiletou dceruška. Tato dceruška měla obývati v pokoji Alinině. Mietta mi vypravovala, jak vzala si dovolenou od pána, když byl sňatek již hotovou věcí.

„Pravila jsem mu, že je sice svým pánem, avšak že jsem příliš milovala milostivou paní a slečinku, než abych mohla sloužiti jiným na jejich místě ... Myslím, že to přinese neštěstí ...“

A Mietta mi vyprávěla při té příležitosti historii jistého vdovce, jenž chtěl pojmouti druhou ženu a v noci před obřadem ucítil, probudiv se, že jeho ruku tiskne jakási zcela chladná ruka.

„To byla ruka jeho nebožky,“ pravila Mieta, „— a do roka bylo po něm.“

Mietta odešla do své vesnice. Sňatek se stal skutkem. Bylo zcela přirozeno, že ten nešťastný muž chtěl osvěžiti svůj život. Ale zcela přirozeno je též, že třináctiletý hoch ho napochopil. Ustal jsem skoro úplně v návštěvách do hořejšího poschodí a myslím, že v době před vánoci, jež měly býti třetím výročním dnem Alininy smrti, promluvil jsem sotva desetkráte na malou Emilii — tak se totiž jmenovala nová příchozí. Tato ubohá dívka, úplně nevinná na zášti, které jsem k ní cítil, byla nejapným a prostým děckem, jež by bylo si rádo hrálo se mnou v zahrádce. Avšak již pouhá myšlénka na to naplňovala mne zvláštní nenávistí, jež vyrostla tím, že v druhém měsíci od jejího vetření do domu uzřel jsem v jejích rukou loutku své dávné přítelkyně, onu „Marii“, jež byla její dceruškou, — naší dceruškou. Pamatuji se ještě, jaký vztek mě pojal, sotva jsem spatřil tuto svatokrádež, když jsem potkal otce, jeho novou paní a dívku. Můj Bože! jak jsem si představoval malou scénu, jež se asi odehrála v domácnosti! ... Matka najde loutku ve výklenku

a dá jí na chvíli své dceři. Otec vstoupí. Uzří hračku v rukou děcka. Zarazí se. Zpozoruje pohled své ženy, jež sleduje v jeho obličeji stopy tohoto dojmutí se žárlivostí, jakou všechny druhé manželky proti prvním chovají. On neodváží se něčeho říci. Mrtvým často více se křivdí než živým... Avšak mne, jenž ani dost málo jsem nezapomněl na svoji mrtvou přítelkyni, mne naplnilo tato setkání instinktivní záští k Emilii. Viděl jsem kdysi naši angorskou kočku, jež žila skoro stále na střechách a v zahradě, státi tváří v tvář psu, jejž otec obdržel jednoho dne ráno. Kočka zůstala na výklenku, pohlížejíc upřené na neznámého hosta, děsíc se přiblížení té hlavy černé, srstnaté. Po čtyry dny viděli jsme ji takto, beze všeho pohybu, se ztrnulým výrazem úzkosti v očích. Potom zmizela, aby se již neobjevila. Zcela podobná a zvířecí nevraživost mnou lomcovala a ospravedlňovala i nehezký kousek, jejž jsem provedl této nejapné dívce, právě tak neobratné a hrubé, jako byla Alina přívětivá a hezká. Ne, nikoli. Spíše to byla zlomyslnost, co mne pohánělo, byla to pieta skoro směšná ve své podobě a přec tak dojímavá, že když na ni myslím, nemohu jí litovati.

Bylo tomu tedy tři léta, co Alina zemřela, ale nepamatuji se hrubě, jak uplynula. Sněhový koberec pokrýval zahradu, a soudruh přišel mne navštívit na tento štědrý večer, abychom si udělali na hlavní alleji dlouhou klouzačku. To byla naše zamilovaná zábava, a krutost zimy byla nám příznivá. Hle, jak pod čistým nebem, můj soudruh a já, jedeme jeden za druhým, tu zpříma a s nataženýma nohama, tu skrčeni pouze na jedné noze s druhou napjatou, jak padáme, převalujeme se, křičíce a smějíce se. Přihodilo se, že za největšího povyku vrátila se Emilie z procházky. Naše výkřiky přivábily ji, pak se zastavila pod brankou, vedoucí do zahrady, provázena chůvou. V rukou držela onu loutku, předmět mojí hluboké nenávisti k ní. Nebyl bych tím zlomyslným darebou, jakým jsem tenkráte byl, kdybych nebyl zdvojnásobil křik, smích i hlouposti, oddávaje se před jejíma očima zábavě, kterou nemohla sdíleti. Touha malé dívky stala se příliš silnou. V tom rychle, že tomu nemohla chůva předejíti, položí svoji loutku ke křídlům vrat a vrhne se ku předu. Noha jí klouzne ve sněhu. Padne. Chůva jí přiběhne na pomoc. Emilie v mokrém plášti, zmatena svým pádem, dá se do pláče. Chůva ji plísní a, vezmouc ji za ruku, odvleče ji, aby ji převlékla. Odejdou obě dvě, zapomínajíce na loutku, stále se usmívající svými růžovými ústy a modrýma očima, ležící u vrat jako kdysi, když Alina ji vedla, aby se osvěžila na čerstvém vzduchu, — jako kdysi u nohou lože ubohé mrtvé dívky.

Jak mi myšlénka, ukrásti tuto loutku, již Alina měla tak ráda, náhle napadla, mně, jenž pět minut potom neměl jsem nic jiného na starosti než hloupou klouzačku? Též jedna otázka, již podávám psychologům dětství. Vznik myšlénky a její provedení netrvalo pět minut. Bylo to jedno z oněch neodolatelných pokušení, jakých jsem měl několik ve svém školním životě: náhlý skok divocha na nepřítele nebo šelmy na její kořist. Provedl jsem tuto krádež s jednoduchostí lsti, kterou vskutku se vyznamenávají divoši a šelmy. Použil jsem okamžiku, když můj druh obrátil se ke mně zády a klepal střevícem na kmen stromu, aby shodil sníh nashromážděný mezi podpatkem a dřevěnou podešví. Uchopil jsem „Marii" s místa, kde ležela, a utíkaje k hornímu konci kluziště, hodil jsem ji do otevřené poblíž stojící kůlny, nedbaje nebezpečí, že se její porcelánový obličej rozbije o hromadu dříví. Viděl jsem, jak se valí po dříví a kutálí do vozíku pod hromadou. A hle, jak znovu se proháníme, klouzáme a povykujeme o závod, tu chůva Emilie objeví se pod brankou zahrady. Pohlédne na pravo, pohlédne na levo. Projevuje svůj údiv, pohlédne na levo, pohlédne na pravo, pak do branky, potom do zahrady.

„Neviděli jste loutku slečny Emilie?" táže se.

Měl jsem štěstí, že obrátila se na mého druha, jenž jí odpověděl s jistotou nevinnosti, kterou tak nesnadno některé děti napodobují.

„Loutku? Nikoli."

„Řekla mi, že ji položila zde, když se chtěla klouzati," pravila chůva.

„To není možno," odpověděl on: „neopustili jsme toto místo ani na chvíli, je-li pravda?" pravil ke mně.

„Ani na minutu," odvětil jsem, přibližuje se k nim. Byl jsem asi hodně červený, ale vždyť vanul tak ostrý vítr, a my jsme tak běhali.

„To je velmi divné," pokračovala chůva, „kde ji jen mohla nechati?..."

Nebyl jsem přece zlý, avšak myšlénka, že Emilie, mimo bolest nad ztrátou své loutky, utrží notnou důtku, a že já nebudu míti nejmenšího hryzení svědomí, plnila mě radostí. Tato radost nebyla však úplná, neboť musil jsem se starati, aby někdo „Marii" nenalezl.

Tím byl jsem zaujat celý večer a celou noc. Ani husa na pečených kaštanech, tradicionelně na stůl přinesená, ani vánoční stromek, připravovaný u soudruha, jenž přišel odpoledne si hrát ke mně, ani dar obdržený, ani zdlouhavý návrat po ulicích města, bílých ve světle měsíčním čarovnou bělostí sněhu, ani klouzání, zamýšlené druhého dne na zamrzlém rybníku, zkrátka nic nedovedlo mne zbaviti utkvělé myšlénky: „Jen aby dnes večer nikdo nenašel loutku! Jen aby ji ani zítra ráno nenašel!...." Na to jsem stále myslil na loži, ta starost stávala se žhoucí jako bolest. Všechny myšlénky odporu, jež ve mně vyvolal druhý sňatek otce Alinina, vznikly ve mně znovu, ožily, smíšeny jsouce něžnými vzpomínkami na Alinu. Její komnatu, znesvěcenou přítomností vetřelkyně, měl jsem před očima tak, jak jsem ji znal. Ony hallucinace, o nichž jsem mluvil na začátku tohoto vypravování o svém nejdávnějším přátelství z dětských dob, jevily se u mne silou podivuhodnou... Viděl jsem opět svoji přítelkyni s jejími úsměvy, její bledostí, s jejími jemnými posunky a se všemi těmi starými věcmi, jako jejich bdělou ochránkyni. V témž mocném dojmutí viděl jsem druhou dívku zmocňovati se lože Alinina, sáhati špinavými prsty po hedvábných vazbách, špiniti střevíci koberec, na němž rozkládali jsme své mlsky při malých hostinách, a okrádati Alinu, — neboť mému dětskému srdci zdálo se krádeží toto vlastnictví hraček mrtvé dívky. Mrtvá! Opakuji mechanicky toto slovo a vidím hrob, kdysi ozdobený čerstvými květy, nyní sotva povšimnutý, který jsem navštívil prvního listopadu téhož roku, s andělem ze sádry klečícím, jemuž scházejí ruce a jejž nikdo již nedává opraviti. Byl jsem tehdy příliš zbožný, než abych byl nevěřil, že zemřelá je v nebi, se svojí matkou, jak ona říkala, a s anděly skutečnými, kteří nesou lilie v neposkvrněných

rukou a jasné záři. Ale ve své obraznosti viděl jsem ubohé tílko, ležící na zemi tak, jak jsem mu dal s Bohem v pokoji ve vůni šeříku. Děsivý dojem samoty mi sevřel duši. Připomenul jsem si slib, jejž si dívka vyžádala přejíc si, aby „její dceruška" byla s ní pochována tam pod zemí. Ach! jak jsem si přál jíti na hřbitov s uzmutou loutkou a zaplatiti hrobníkovi, aby uložil „Marii" vedle Aliny, — na věky!

... Kdyby byl někdo šel druhého dne ráno o desáté hodině do pusté zahrady, do nejzazšího kouta, byl by uzřel pod jasmínem mladého hocha v kabátci žáků z lycea prohlubovati zemi spěšně rýčem. Nad městem vznášela se černá mlha, v níž chvělo se slunce, krvavé, podobné ohnivé kouli hlodané temnotou. Sníh pokrýval střechy. V domě byli asi jedni zaměstnáni přípravou obědu, druzí byli na veliké mši. Hoch opíral se neobratnou nohou o hrot rýče, pak házel pečlivě hnědou hlínu na jednu hromadu, aby jeho prací způsobená škoda byla méně viditelna. Časem pohlížel k nebi, pátraje, zdali bude brzy padati sníh, aby zasypal všechny stopy. Poblíž hocha ležela velmi maličká podoba dívky, ale každý poznal na první pohled, že je to loutka s čepečkem na hlavě a rukama v rukávníku, visícím na krku. Na loutce bylo viděti, že byla kdysi velmi elegantní, pak velmi špatně ošetřována, tak že bylo viděti díry v jejím šatu, nahou jednu nohu bez střevíce a škrábnutí na porcelánovém obličeji. Nehybný úsměv obletotoval stále její červená ústa a skleněné oči. A hle, zvolna a něžně spouštěly se z temné klenby nebes sněhové hvězdičky. Hoch pohlédl znovu na nebe se zvláštní radostí. Jáma byla již dosti hluboká, asi tak jako jeho ruka. Vzal loutku a dětským pohybem vtiskl polibek na její chladnou tvář porcelánovou, na hedbáv rusých a hebkých vlásků, pak vložil ji pečlivě do země, jakoby to byly pozůstatky bytosti, jež má duši. I jal se zasýpati tento hrob se spěchem provinilce. V druhém poschodí otevřelo se okno, v domě na konci zahrady. Hlas nějaký volal Clauda a dodal:

„Již je čas, abys šel domů."

„Tu jsem," zvolal hoch, ukládaje rýč podél zdi, a zvednuv kabátec, celý bílý od sněhu, utíkal, utíkal radostně za hlasem, jenž jej volal.

„Co jsi dělal? . . ." pravil mu týž hlas s hora z okna.

„Připravoval jsem hezkou klouzačku pro dnešek." a to byla lež po krádeži.

A přec, když se onen hoch po několika dnech v rozpacích vyznal, nemohl litovati, že ukradl „dcerušku" s modrýma očima, růžovými tvářemi, rusými vlásky, aby ji pochoval za vánočního jitra pod tichým sněhem v tiché zemi.

Přel. Řadohaj.

Starý zámek.

Báseň Kajetána Nováka.

Nad hlavami starých javorů a buků
staletý pne zámek hřebeny svých střech;
déšť a bouře, střely válečného luku
mnohé zanechaly stopy v jeho zdech.

Trojí řadou oken do kraje se dívá
na vesničku dole, doubravy a luh,
zamhlený kde obzor s vlnami hor splývá,
na rybníků slzy, řeky světlý pruh.

Pusto je teď, smutno v šedém tomto sídle:
jenom starý klíčník, jenž tu má svůj byt,
za rok jednou, dvakrát v tom neb onom křídle
otevřít jde okna, stoly oprášit.

Po klenuté chodbě jeho krok vždy duní.
Co tu sálů, schůdků, komůrek a stěn!
Otevřel též hernu, zastavil se u ní,
šedou hlavou táhne upomínek sen.

Princ Arthur dal zřídit nádherné ty síně —
(v Paříži už zemřel, ještě velmi mlád,
ochrnutím srdce při šampaňském víně —
za života jeho jaký rej tu vlád'!

Přijížděli hosté z dalekých až krajů,
muži krásných vousů, dámy svůdných úst,
k honbám na bažanty do okolních hájů,
na maškarní plesy, když zval masopust.

Pozdě v noci, tancem zemdlené již čelo,
v tajné tyto síně velký onen svět
scházíval se vždycky. A co teď se dělo,
pod ztrátou své služby nesměl vyprávět . . .

Orgií těch vřava pohynula hlučná,
lesních rohů signál, řen a ořů ryk,
primadon a pěvců píseň sladkozvučná . . .
Jenom za večeru bolný, tajný vzlyk

z houštin parku loudí větru tiché chvění.
Přes řeku to vzdechy táhnou do polí
těch, co (v kartách všecko ztrativše své jmění)
s hanbou zhynuli zde jedem, pistolí . . .

FEUILLETON.

Z literatury anglické.

Londýnské Athenaeum přinášejíc soubornou zprávu o anglické belletrii z roku 1893 píše: Rok 1893 po své literární stránce náležel skoro docela spisovatelům mladším, kteří objevovali jeden druhého s jednosvorným nadšením. Lidé starší mlčeli, kdežto mladá generace těšila se privileji vydávání knih v omezeném počtu a luxu velkého prodeje. Pouze jediný z proslavených již novelistů, p. Louis Stevenson, vydal knihu a rovněž jediná skutečně vynikající poetka: Christina Rossetti. Avšak dílo neznámého dosud novelisty „Nebešti blíženci“ (The Heavenly Twins) nalezlo většího odbytu nežli snad kterákoliv anglická povídka od dob „Roberta Elsmerea“ a nakladatelská firma Bodley Head docílila ojedinělého fakta, že žila a prospívala pouze z vydávání veršů. Nastal rozhodně nový vzrůst v krátké povídce (s dvěma neb třemi výjimkami bylo nejlepší, co u nás loni vyšlo, psáno ve formě krátké povídky) a zároveň s tímto „jedovým medem, ukradeným z Francie“, přišla nová volnost v líčení života takového, jaký skutečně jest. Cizí vlivy působily v tom na Anglii, a přijetí, jakého se dostalo dílům Ibsenovým a osobně Zolovi a Verlaineovi, zajisté něco znamená. Návštěva Zolova, na příklad, jak nemožna bývala by ještě nedávno! — Nedávno ještě otvírali jsme žalářní vrata nakladateli, jenž se byl odvážil vydati překlady „Nany“ a „La Terre“, — teď otvíráme veřeje v Guildhall k uvítání autora „Nany“ a „La Terre“, a táž péra s týmtéž jásotem zaznamenávala ony události. Diváku na komédii života jest vše to pouze zábavným, ale pro herce v tragické komédii literární znamená to zcela nový repertoire. Před málo lety byl George Moore jediný novelista v Anglii, jenž hájil právo povídkáře, líčiti život věrně i tam, kde je nepěkný a nemorální: bylo naň útočeno se všech stran. Teď každá literární dáma jest „realistickou“ a každý volá: „Jak obratně to psáno! jak půvabně!“ Jedna z populárních povídek tohoto roku jedná o předmětu, o kterém i my mužové v klubovních místnostech při doutníku rozpakovali bychom se mluvit; jiná líčí celou histerickou nepokrytost zamilované pletky, — a obě knihy psaly ženy! — Návštěva Paula Verlainea nebyla officielní jako Zolova, ale znamená mnoho. Nebylo to klanění se veřejnému úspěchu, ale naskrze tribut básnickému geniu. Bylo to jedno z mnohých znamení, že se literatura začíná oceňovati jako literatura a že poeta stává se opět vynikající osobou. — V hmotném ohledu lze říci, že se teď psaní veršů vyplácí, básnické sbírky se hojně prodávají. Jest pouze třeba o knize veřejně promluvit a obecenstvo po ní sahá. Stálé objevování „nových“ talentů mohlo by se snad státi i trochu směšným, ale každým způsobem jest to pro literaturu lepší, nežli lhostejnost dřívější.

„Objevem“ loňského roku jest Francis Thompson, jenž vydal „Básně“ (Poems) opravdu velmi cenné. Rovněž vzácná dvě díla napsal W. B. Yeats: „Hraběnka Kathleen“ (The Countess Kathleen) veršem a „Keltický soumrak“ (The Celtic Twilight) prosou. Ale váhu Yeatsovu kritikové teprv objeví. Nedoceněny byly také „Eklogy z Fleet Streetu“ (Fleet Street Eclogues) od Johna Davidsona. Pozoruhodná kniha veršů od Maude Egerton Kingové zůstala bez povšimnutí. Za vzácnost pokládá se sbírka z italských lyriků nové doby v překladu G. A. Greenea. Vůbec požívají dobré překlady básnické v Anglii té vážnosti, která jim v pravdě přísluší. U nás hledí se na takovou práci jako na něco zcela podřízeného. — Ultramoderní škola básnická nalezla nového bojovníka v Theodoru Wratislawovi, jehožto „Caprices“ jsou zajímavými pokusy impressionistických veršů. Knihou roku jsou však shora již uvedené „Verše“ (Verses) od Christiny Rossetti.

V prose vydal Robert Louis Stevenson pod názvem „Catriona“ pokračování zajímavé povídky „Kidnapped“. S literárního stanoviska jest to vynikající novela roku, ale co do úspěchu byla překonána dvěma pracemi: „Nebešti blíženci“ a „Dodo“, z nichž obě pocházejí od amateurů. V první líčí se společenské zlořády, v druhé přivádějí se směle na jeviště skutečné osoby z vyšší společnosti. Knihu kratších povídek Maupassantovských vydal Hubert Crackanthrope.

— V „Ruské knihovně“ Ottově začaly vycházeti „Spisy A. F. Pisemského“. Svazek I. obsahuje první díl románu „Rozbouřené moře“ překladem V. Mrštika.

— Čtvrtá třída České Akademie vydala dle právě vyšlého Almanachu r. 1893 následující podpory a ceny na prospěch českých literárních a uměleckých prací: Na Sborník světové poesie 500 zl., p. Jos. L. Turnovskému na sepsání životopisu Rubešova a Klicperova 200 zl., panu Martinovi Zemanovi na sbírání národních písní moravských 150 zl., p. dru. K. Chytilovi na vydání spisu „Drobné malířství v Čechách v době králů z rodu Jagailovského“ 450 zl., p. V. Jansovi ku provedení obrazu hradu Zvíkova 300 zl., p. J. Boreckému na pořízení pomůcek ku překladu Firdusího „Šáh náme“ 200 zl., p. dru. J. Hanušovi na vydání spisů V. B. Nebeského a monografie o něm 200 zl., pp. redaktorům časopisu „Český lid“ na vydání III. ročníku 150 zl., p. K. Šeborovi na dokončení skladby „Cyklus symfonických tanců“ 300 zl.

Stipendia studijní udělena: p. Edvardu Jelínkovi na cestu badatelskou do Kašubského přímoří 300 zl., panu M. Alešovi na cestu studijní po Moravě a Slovensku 200 zl. — Na cenách obdrželi: V oboru krásné literatury první cenu 1000 zl. pan Alois Jirásek za román „F. L. Věk“ a pan Martin Havel 200 zl. za novelly „Ze zápisků Phil. stud. Filipa Kořínka“, pan Karel V. Rais 200 zl. za povídky „Horské koření“ a „Potměchuť“ a p. F. Táborský 200 zl. za básně „Stará komedie“. — V oboru výtvarných umění dostalo se první ceny 1000 zl. p. B. Knüpferovi za obraz „Vyzvání ke hře“, druhé ceny 400 zl. p. F. B. Doubkovi za obrazy „Anděl míru“ a „Zkouška před intendantem“. — V oboru hudebním přisouzena první cena 1000 zl. p. K. Bendlovi za operu „Dítě Tábora“, druhá cena 400 zl. p. K. Weissovi za operu „Viola“ a třetí cenu 200 zl. p. V. Novákovi za „Trio“ pro klavír, housle a violoncello. —

Celkem vydala IV. třída České Akademie k literárním a uměleckým účelům 7550 zl.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XXII. 1. ÚNORA 1894. ČÍSLO 13.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr.
na půl leta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Petisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškere dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímame jen frankovane.
„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Malá víska.

Napsala Božena Viková-Kunětická.

Přemýšlím, jak v ní nyní je asi pusto, mrtvo, jak zima a nevlídno. Představiti si ji ale v pozdním podzimu, kdy tráva je uvadlá, stromy holé, cesty tvrdé a bílé a lesy v mlhy zahalené, tak představiti si ji nemohu, ať se namáhám jakkoliv. Neustále ji vidím v záplavě tolika pestrých květů a v takové skvostné zeleni, jak to vídáme jen na obrazích Chittussiho, aniž bychom mohli uvěřiti, že skutečně kdesi je podobné jezero živé, mladé, oslňující zeleni s těmi intensivními květy v ní, před nimiž stojíme u jeho obrazu zamlklí a nedůvěřiví.

Mnohokrát vzpomněla jsem si na slavného mistra našeho, jdouc stezkami, kolem nichž vlnil se překrásný smaragd luk, a vždycky v duchu prosila jsem ho za odpuštění, že nevěřila jsem těm jeho úchvatným lukám, v nichž vše se jiskří, svítí a oslňuje.

A teď neustále vidím malou vísku v tomto božském jezeru a nemohu si ji představiti bez hrůzy a bolesti tak, jak ji podzim ohlodal. Ta cesta travnatá a milá, která vedla kolem sošky Bohorodičky k tajeplné lesní kotlině, oh, ta je teď žlutá, tráva na ní vlhká, odumřelá a dosti možná, že už stříbrné hvězdy sněhové se na ní v poledním slunci jiskří.

Vždycky jsem si přála býti básníkem, kráčejíc po této stezce k lesní kotlině, kde bylo tajemno a smutno, jako když hledíme na jeviště při opeře „Čarostřelec" a čekáme, brzy-li objeví se nestvůry, dodávajíce si síly, abychom nezavřeli oči v bázni před nimi. Balvany mechem zarostlé, kapradím nádherně dekorované, temné a bizarní, potůček, jenž dutě zvonil, jezírka, v kterých nebylo světla, stromy rovné s korunami nedohlednými, v nichž s těží slyšeli jsme ptáka hvízdat, stíny, šum, který ticho zvětšoval, klid, mír, holé tmavé stráně nad touto kotlinou, plnou démonické krásy, ach, to všecko vzrušovalo duši a rdousilo srdce úžasnou silou. Nikde nebylo života, jen mohutné kořeny stromů splétaly se v síť a plazily se po balvanech v mechu a kapradí se ztrácejíce. V této kotlině nikdy nic nezavzdychlo, nikdy nezakvílelo, nikdy nezakřiplo, nikdy se nic nepohnulo — vše bylo jako přibité, zkamenělé, nehybné a děsilo tichem, v kterém vše zanikalo. Oblohu těžko jsem hledávala nad korunami vysokých smrků a jestliže kdesi zableskl se její cípek modrý, vypadal jen jako květ, který nepovědomou náhodou byl zavát do té temné vážné klenby korun starých stromů. Ale když se vyšlo z kotliny, nevím, jak bych ten kout jinak nazvala, bylo venku plno vůně, plno záře, plno oslňujícího světla a před námi moje malá víska ležela jako svinuté kotě, lesklá jako ze stříbra, roztomilá, tichá a slunce odráželo se od ní v tisícerých ohnivých paprscích. Jak tam je teď asi smutno! Slunce nesvítí, zem je holá a ve vzduchu plno šedých par. Tam jistě z Jizery vystupují bílá oblaka a spojují se s oblohou, zachvacujíce malou vísku, že se zdá, jakoby s nimi plula k nebesům. Ach, jak sychravo a smutno jest v ní. Vzpomínám si taky na svůj pokojík v podkroví, z něhož viděla jsem Kozákov, jak v dáli s oblohou se spojoval, a připadá mně opuštěný, ubohý, poněvadž jistě z jeho maloučkých oken není vidět nic jiného, než hustou, bílou clonu, kterou utkala Jizera a zavěsila na oblohu jako oponu, která všecko zakrývá. Je v něm nízký strop, dřevěné stěny polepené modrým papírem, úzká dvířka s divnou závorou, knihovna s lacinými spisy, pohovka, která v něm vypadá jako kolos, stůl, postel, umývadlo a stolek toilettní mezi okénky o šesti titěrných tabulkách. Pokojík při každém kroku se hýbe, třese, nábytek skřípe a šramotí. Kolem do kola pod ním, nad ním, vedle něho jest plno vrabčích hnízd a vrabci časně z rána klovají do oken. Je jim asi teď taky zima, když na jabloni u staré školy není ani lístečku a když růžové keře jsou obaleny slamou!

V létě švítořili od tří hodin z rána, ale nyní jistě ještě o šesté spí, zalezlí ve svých děrách a schouleni do klubíčka. Všechno tam je změněno, v mojí malé vísce, z jejíchž komínů letí po celý den kouř. Topí zajisté i u Havlů, i u Kouřilů, i u Končíků, všichni sedí schouleni u veliké plotny, která zabírá půl světnice! Starý Havel s těží asi chodí bos, bez kabátu, o jediných vykasaných kalhotách a s těží myje se ještě nyní u studny z okova. Na polích nebučí již kravky, nezpívá si oráč, a jen tu a tam zbyla ještě ohořelá košťata, zastrčená po noci svatojanské mezi hlavatici, která se jim ale neurodila! Snad někdy jde kdosi z vesničky na dříví do lesa a nese ho potom ohromnou otep na zádech, až se pod ní prohýbá. Děti nehrají si venku, psi třesou se po hubených tělích, sedíce na zápraží, a v neděli v kuželníku je mrtvo a na něm je plno bláta anebo prvního sněhu.

Tak to asi vypadá v tiché vsi na velikém kopci: avšak mně je při pomyšlení na ni teskno, neboť je mně ji líto zrovna tak, jako malého děcka, s kterého náhle kdosi oděv strhal a ono stojí opuštěno, zapomenuto, samo prostřed lesů, z nichž vane k němu chlad, stesk a hrůza! Kdo o něm ví, kdo se o ně stará? Ach, můj Bože, kdo

ví o té malé vísce, k níž je v létě cesta neschůdná a k níž v zimě nikdo za žádnou cenu na světě se nedostane!

A teď tam stojí v studeném větru těsně pod šedými, sněhovými oblaky a nikde kolem ni není květin, tepla ani lásky. Je jako utonulá loď, uvízlá na ostrůvku, k němuž nikdo nemůže a o němž — nikdo neví.

Pozvolna zahaluje se v beránčí kožich, stezky jsou zaváté, nastává všude ona tesklivá, bílá, oslňující rovina, v které vše zaniká: stromy, vesnice, celé lesy, vody, a která jen na horách se vlní jako vzedmuté bílé moře.

* * *

Ale vždyť si vzpomínám, že jsem svoji malou vísku viděla už jednou bílou, tak bílou, jako nyní asi počíná být, že tenkráte zmocnil se mne týž pocit truchlivý, jako nyní, když vidím v duchu zapadající ji do jemného, lehounkého chmýří, jež tiše a volně se na ni snáší s oblohy těžké, šedé a neproniknutelné, s obzorem malým, za kterým už nelze ani život tušiti.

A bylo to v létě, v červenci, za dne parného, omamujícího, v němž chvěly se lesy jako ve vášnivé muce a vzduch byl naplněn oním zvláštním tichem, jež pohlcuje každý zvuk, sotva že se kdesi zrodil. Na obloze modré, hluboké vyskakovaly bílé chumáčky jako krůpěje, jež tím vedrem povstaly. Lid na polích ustával v práci, maje prsa rozhalena, ruce obnažené a dýchaje úryvkovitě a prudce, jakoby dlouhou dobu utíkal.

Pole byla posečena a v řádkách leželo tu krátké obilí s malounkými klásky, které sucho předčasně nechalo uzráti. Ještě kdesi svištěla kosa v nestejném tempu, ale z větší části byla již pole posečena, a lidé z vísky smutným zrakem přehlíželi řádky skrovné a chudičké.

Někde v lese kukaly kukačky, dvě nebo tři, a to jejich kukání ve vesničce se jasně odráželo. Ostatní všechno bylo líné v přírodě, skleslé, mlčící a jaksi vzdorné v té své muce, plné žáru a horoucí bolesti.

Květy na lukách byly pocuchané, jako dívky v plesovém šatě, na nichž vše už je v nepořádku, stužky, záhyby, na nichž vše je splihlé, neladné a pomačkané.

Na lukách tkvěla ona šedavě bílá mlha, kterou není možno si vysvětliti v tom žáru, který vše vysouší a spaluje. Písčité stezky se leskly leskem šupinatých ryb a některé chvíle se zdálo, že po nich víří zcela jasně viditelné paprsky sluneční. Bylo veliké vedro.

V trávě válelo se mnoho košilatých dětí se psy, kteří supěli, jazyky majíce vypláznuty. V jabloni u staré školy cvrlikali vrabci líným přerývaným způsobem, načechráni, s peřím rozhrnutým poskakovali ve stínu, neodvažujíce se k delšímu letu. U mne v podkrovním pokojíku vše sálalo, hořelo, že se mi hlava točila a ruce chvěly. Na nic nebylo lze sáhnouti bez úzkosti, že se spálím. Ruce i rty mně nabíhaly, tak že nebyla jsem schopna žádné práce.

A najednou tím vedrem, tím unavujícím tichem prolétl hvizd chladného, skoro mrazivého větříku, který rozkýval větve na stromech, rozvlnil trávu a rázem smetl všecky ty chvějné zlaté a ohnivé paprsky sluneční, jež na stezkách vynořovaly se jako titěrné bludičky, a rázem rozehnal bělošedou, neuvěřitelnou mlhu nad lukami. Ženy na polích zachvěly se a zahalovaly udiveně nedopjaté jupky na prsou. Slunce na obloze stálo jako ohnivá koule, ale jeho světlo se více soustředilo, neroztříšťovalo se z něho v podobě milliard oslňujících paprsků, bylo více hmotné, přesně ohraničené a mělo určitou bílou barvu. Větřík neustal, ale vzrůstal. Harašil v listí, zvedal dětmi okolními odházené papírky, předčasně sváté listy, ztracené chomáčky drobného jetele. Jakési dítě košilaté zvolalo hlasitě:

„Zima! Zima mně je!"

Od Krkonoš pak valil se divný kovový mrak, z něhož bylo slyšeti zvláštní šum, jako ze vzdáleného, hodně vzdáleného vodopádu. Krajina naplňovala se mlhou, jakoby závoj věšela na svou šíj. Mrak valil se jako nestvůra, přicházející vše pohltit.

Ve vísce nastal shon a hluk. Někteří lidé vraceli se rychle s polí, kde drobounké obilí v úzkých řádkách zachvívalo se v mrazivém větru. Táhlý hvizd jako ston poraněného zvířete letěl nad lesy, jež v neklidu se zachvívaly zvláštním šumem a šeptem. Starý dědeček Končíkův pospíchal s povřísly a jeho bílé rukávy u košile míhaly se při tom s úžasnou rychlostí . . .

Malé políčko žitné, čerstvě posečené, hraničilo těsně s vysokou třešní, pod níž povřísla dělal a která byla obalena malounkými, červenými, teprve dozrávajícími plody. V nastalém mrazivém větru cvakal chudák starý zuby, jakoby ho kdosi studenou vodou polévał, ale pracoval neunavně a všecek bez sebe dál. Touž dobou volala na něho stará žena, pospíchající klopýtavým krokem odněkud z lesa, neboť na zádech měla loktuši plnou chrastí a uvadlých větviček ze smrkových stromů:

„Pán Bůh s vámi buď a vám pomáhej! Pospěšte, duše zlatá, co domů dostanete, to budete mít."

„Je krátký čas k tomu," odpovídal dědeček, ale přece pospíchal, tak že se mu ruce třásly a povřísla z nich mu padala.

V kovovém mraku zahučel hrom. Brzy na to zas se zablýsklo a zase hrom zahučel. Z tůní lesů, z roklí, z malého údolí u Bohuňoveska dutě opakovala jej ozvěna a za nedlouho nebylo možno již rozeznati, co bylo hromem skutečným a co jeho táhlou, smutnou, jako dutou ozvěnou. Všechno splývalo v hukotu, jako když moře se valí přes hráz, kterou prorvalo. Byl to neslýchaný hukot, při němž obloha blížila se k zemi a spojovala se s ní v studeném, skoro ve zločinném objetí. Ve vísce zmizel skoro poslední člověk a poslední pes. Na polích nebylo nikoho, jen titěrné klásky s chudičkou úrodou ležely tam na pospas mraku, tyranu, který zachvátil nebe i zem, a smutně šelestily, jakoby o pomoc volaly. Malé klásky chudého lidu malé vesničky! Šero zahalilo celé okolí a naneslo do příbytku smutných stínů. Lidé seděli schouleni ve svých čistých světnicích, spínali ruce a šeptali modlitby. Potom všichni stlumeně vykřikli a pokřižovali se. Ta velká vítězící nestvůra s tím leskem tekutého kovu chrlila na ně svou spoustu a svůj vztek.

Tenkráte jsem viděla svoji vísku pod samým nebem taky tak bílou, jako jest asi nyní ve svém beránčím kožichu. Krup napadlo tak vysoko, že nebylo vidět ani cest ani mezí. Rychle převalila se přes ni vlna, ale její bílá, ničící pěna na ní zůstala. Mrak letěl dál, narazil na Kozákov a roztříštil se.

Z oblohy mdlé jako po vysilujícím výbuchu vášně drobně ještě pršelo do krup, jež jako bílá plena na zemi ležely. Ženy vybíhaly z domu bosy, zahaleny do tenkých

svých sukní, děti košilaty vracely se ven, kde se jim červené nohy bořily do ledu, a mužové vážni s prsy rozhalenými dívali se za mrakem, který zničil jim vše, na čem od jara s takovou námahou pracovali. Divila jsem se však tenkráte podivnému obrazu, který přede mnou se jevil za posledních drobných dešťových krůpějí, a věru nemohu na něj tak snadno zapomenouti.

Byli to ženy, muži i děti, jež vrhali se žádostivě pod vysokou třešeň u Končíků, aby do hrnků a na talíře nasbírali si spadlých, polorozbitých třešní. Nemohla jsem nikterak ve své duši srovnat ten jejich vítězný blažící úsměv, když s naplněnou nádobou do krup se bořice pospíchali k domovu, aby znovu se vrátili pro novou kořist pod velkou třešeň! Kolem do kola vísky ležela jejich úroda vymlácena, zničena, podupána, a ti milí, nepochopitelní lidé z celé vsi sbíhali se pod třešeň, aby naplnili nádoby mokrým rozbitým ovocem, a v jejich pohledu bylo něco podobného jako u dravce, jenž hladov se na svou kořist vrhá. Celá víska s uspokojením doma pojídala nasbírané třešně, zatím co venku kroupy tály a co na polích pod úzkými řádkami malého žita ležela zrnka v bahně a klasy vymlácené a pocuchané třpytily se v nových paprscích znovu sálajícího slunce.

Ach, jak teď asi voní po celé vesničce vařené a pečené brambory. Jen mají-li aspoň těch tam dosti. Vidím sypati se bílý hustý sníh na jejich chaty s břidlicovými a doškovými střechami, na jejich novou školu, kterou považují za palác, jemuž není v celém světě rovno, na jejich zoraná pole, na lesy spící a tiché, na sošku Bohorodičky, na níž věnce uvadly, na stezky, jež už není možno nalézti, a vidím ten úzký jejich obzor, za nímž ani světa netuší. Po strmých stráních do sněhu zapadajíce těžce stoupají žáci jdouce do školy a jednou za čas objeví se tam listonoš s koženou brašnou, přinášeje zprávy ze světa, který jest jim zahalen oblaky, lesy a horami. Psi na něj štěkají třesouce se zimou a on vyjímá zmrzlýma rukama bílý list s křivě napsanými řádky.

* * *

My všichni zde stojíme připraveni k boji, moje víska malá o tom neví. Zahalují ji bílá oblaka a teď tam stojí v studeném větru těsně pod šedými, sněhovými oblaky, cesty k ní vedoucí jsou pusté a nikde kolem ní není květin, tepla, ani lásky. Vypadá jako nemocná a uzavírá se do sebe, protože cítí svou samotu a opuštěnost. U nás dole chvějí se tisícerá srdce v mučivé nejistotě národního bytí — moje víska o tom neví. K ní nikdy ničeho nedoletí, jen havran z lesa a ten nenosí žádných zpráv. Ona usíná, vstává klidně, zatím co i o ni rve se nepřítel plný zášti a vzteku. A jestliže přece divnou náhodou doletí k ní malý ozvuk té velké bouře, která lomcuje nitrem tisíců, potřesou lidé ve vísce hlavou a je jim, jakoby slyšeli o vzdáleném příbuzném, jehož neznají a přece milují. Jsou smutni nad tím vším a vypravují to jeden druhému s truchlivou, starostlivou i důležitou tváří. Ale kolik takových zvěstí tam doletí? Nemají jiného tištěného papíru, jen dětských čítanek, bible, modliteb, kalendářů, malou, několikráte přečtenou obecní knihovnu, a pak nějaké vyhlášky, které stěží rozumějí. Chodí do městečka do kostela, na koupi různých potřeb a vracejí se rychle zase domů, jsouce uvyklí mysliti při všem na obtížnou a dalekou cestu, kterou mají před sebou. Nikomu nenapadne tázati se na něco a nikomu nenapadne vyprávěti jim něco. Oni sami mají plno starostí, s nimiž se zaměstnávají po celý svůj život a které je ani na vteřinu neopouštějí.

Vesnička dříme, vesnička o ničem neví. Je v létě plna vůně z lipového květu, z mateřídoušky, z planých růží a pryskyřice, která sem z lesů táhne, a teď v zimě plna mlhy, úzkých oblaků, později plna sněhu, jenž až k oknům malých domků dosahuje. Domečky jsou v něm jako v beránčím kožichu, měkce, teple se choulí do něho a večer rozsvěcují si v nich lidé malé čadící lampičky, dříve než jdou spat.

Dnes je venku první mráz, to asi praská roští v těch velkých plotnách na horách a to je asi cítit brambory po celé vísce! Starý Havel se jistě kolébá celý den v kolébce, která jeho ženu přiváděla před námi do rozpaků. Neleží v ní, sedí jen, ale kolébá se, odstrkuje se nohou a usmívá se k tomu s největší blažeností. Starý dědek, ale ze žuly vytesán. Připadal mně jako starý Husita s tou dlouhou šedivou bradou, tak vysoký a statný, divoký a hřmotný, a vidíte, jinak se nenajedl, jen v kolébce. I na pole ji musili za ním nosit, když věděl, že tam poobědvá, anebo posvačí. Dědečku Havle, to je u vás v té velké, čisté světnici asi teplo? Jen kdybyste co číst měl, vy tak rád čítáváte!

* * *

Ej, to je trudná cesta teď do školy z těch malých domků uprostřed lesů v hlubokých roklích ležících, když za sychravých a mrazivých dnů musí děti stoupat k mojí vesničce tak vysoko po stráních kluzkých, na nichž není ničeho, na čem by bylo lze se zachytiti. Ostrý, studený vítr sráží je se strání zpět a zalézá jim pod chatrný oděv s jedovatou vtíravostí. Kdo ví, mají-li zimní šaly, šátky a čepice s ušima. Mně jen míhají se ve vzpomínkách s těmi bizarními čepicemi, v jakých jsem se v létě vídala, v čepicích, na které jsem vždy s ustrnutím se dívala, naprosto nepochopujíc, kdo je mohl šíti a z čeho asi jsou zrobeny. Ti malí školáčkové pospíchající kolem mých oken do malé dřevěné školy, o jaké my u nás v kraji už ani nesníváme, připadali mně jako panáčci, již z klucků jsou uděláni. Šišaté jejich čepice červené, šedivé, ba i bílé, větší než jejich celá hlava, podobné špici nějaké věže, roztrhané, sešité na rychlo, Bůh ví z čeho, utkvěly mně velmi dobře v paměti, a nyní, když už mráz na mých oknech zimní květy kreslí, vzpomínám, nepřidělali-li jim k těm čepicím uši zase z jiné látky, jiné barvy, a jak ti milí kloučkové asi teď vypadají. Do školy dřevěné o dvou okénkách, nesmírně maličkých, už ovšem nechodí. Mají nyní svůj palác vysoký, s okny moderními, vchodem elegantním, střechou břidlicovou, se záslonami, vysokými stropy, bílými schody, širokými chodbami, školu bílou, nad jejímž průčelím jest umístěna socha Komenského. A jaký báječný, nádherný a úchvatný pohled je z té školy na okolní hory, na veliké nebe, na nesčetné množství jiných vísek, rozhozených tu a tam jako rozváté květy!

Kdyby byla jen o trochu výš, snad by viděli, ti milí žáčkové přes Kozákov až k nám do kraje a mohli stopovati, je-li u nás mlhavo, či jasno, anebo zuří-li zde bouře s hromy a s blesky. Ale ten nešťastný Kozákov tvoří ne-

přehlednou tvrz mezi námi a nimi a oni myslí, že za ním už není světa. Aspoň představiti si ho nedovedou!

Sedí ve svých nových lavicích a domnívají se býti v královském paláci, majíce tak velké, světlé a teplé školní světnice. Vím, že na svoje lavice z roku osmačtyřicátého, jež pod nimi každou chvíli se prolomily, nebo praskly, vzpomínají jen s pohrdáním, ačkoliv jejich otcové se v nich číst i psát učili. Kdo pak asi to poslední dříví z roku osmačtyřicátého spálil? Chystala se k jeho koupi celá ves. Vím, že jeho praskání znělo po vesničce jako mocné výkřiky, které už patřily minulosti, a že starosta vzpomínal při tom, jak sám chodil do školy a jak tenkráte shora pleskaly vlny mohutného přívalu v kraji.

Jedno bych si ze srdce přála slyšet v těchto smutných zimních dnech, a to jest zpěv horských školáků, který zní jinak než u nás, vítězněji, plněji, jasněji a roznáší se po okolí jako proud hlaholu stříbrných zvonků. A z vysoké nové jejich školy teprve musí jásat, tesknit i sladce zaznívat. To nad malou vískou, když žáci zpívají, jakoby zpívající oblaka letěla. Je toho zpěvu plná, a každý mu naslouchá se zbožným úžasem. Zdávalo se mně, že i ptáci na větvích umlkli, jakoby byli překvapeni tím tryskajícím proudem mladých zvuků, jež ozvěna kdesi opakovala jako tajeplný sbor zpívajících duchů.

Představuji si vaše tváře, školáci, tolikráte viděné i pozorované, ale všickni mizíte mi v chaosu s růžovým a bílým odstínem. Mé děti milé, jste daleko a ztrácíte se mně v mlhách šedých a hustých, z kterých sluneční paprsek ani ke mně nedoletue.

Dostali jste nového učitele, o němž také nevím, jak vypádá. Myslím ale, že zase stává s panem řídicím před školou a že tesklivě dívají se k jihu. Jsou tak sami v celé vísce, tak sami, že mně připomínají missionáře, o nichž jsem kdysi ráda čítala!

Mají bledé tváře, smutný zrak a chodí s hlavou na prsa svěšenou. Nikdo si nevzpomene na ten jejich divný život, život štěpného stromu, přesazeného do lesní půdy mezi svobodné, divoké kmeny.

Malý záhon květin, který není nikdy zaléván, jen když dobré nebe pošle mu tichý déšť. Neví, kdy zahyne suchem, anebo kdy bude přikryt bujným a sobeckým svým okolím.

Vidím jejich malé, temně modré čepice, jež nosí do školy a ptám se, zdali i nyní v zimě mají takové. U nové školy jest velká, dosud nezařízená a nespracovaná zahrada. Jistě se těší ti dva muži, až přijde jaro a oni poprvé zabodnou do ní ostrý rýč. Potom děti jako mravenci se na zahradě nakupí, zahemží a obnažené hlavy i ruce budou nastavovat největšímu svému bohatství — zlatým paprskům zlatého slunce.

Dočítám se v novinách, že už na horách sněží. Tak tedy skutečně již moje víska zahaluje se zvolna ve svůj beránčí kožich, stezky jsou caváty, nastává všude ona tesklivá, bílá, oslňující rovina, v které vše zaniká, stromy, vesnice, celé lesy, vody, a která jen na horách se vlní jako vzedmuté bílé moře.

Ale vždyť si vzpomínám, že jsem svoji malou vísku viděla už jednou bílou, tak bílou, jako nyní asi počíná být, a že tenkráte zmocnil se mne tentýž pocit truchlivý jako nyní, když vidím v duchu zapadající již do jemného, lehounkého chmýří, jež tiše a volně se na ni snáší z oblohy těžké, šedé a neproniknutelné, s obzorem malým, za kterým už nelze ani život tušiti.

A bylo to v létě v červenci za dne parného, omamujícího, v němž chvěly se lesy jako ve vášnivé muce, a vzduch byl naplněn oním zvláštním tichem, jež pohlcuje každý zvuk, sotva že se kdesi zrodil. Na obloze modré, hluboké vyskakovaly bělounké chumáčky jako krůpěje, jež tím vedrem povstaly. Lid na polích ustával v práci, prsa maje rozhalena, ruce obnaženy a dýchaje úryvkovitě a prudce, jakoby dlouhou dobu utíkal. Pole byla vesměs posečena a v řádkách leželo tu krátké obilí s malounkými klásky, které sucho předčasně nechalo uzráti. Ještě kdesi svištěla kosa v nestejném tempu, ale z větší části pole byla již posečena a lidé z vísky smutným zrakem přehlíželi řádky skrovné a chudičké.

Někde v lese kukaly kukačky dvě nebo tři, a to jejich kukání ve vesničce se jasně odráželo. Ostatní všechno bylo líné v přírodě, sklesle, mlčící a jaksi vzdorné v té své muce plné žáru a horoucí bolesti. Květy na lukách byly pocuchané, svislé jako dívky v plesovém šatě, na nichž vše je splihlé, neladné a pomačkané.

Zasypává ji měkký sníh. Jestliže však přece aspoň slabá ozvěna té velké bouře u nás k ní doletí zimním tichem, pak jsem přesvědčena o tom, že po celou zimu bude hořet u oltáříku v rohu u oken malá, červená světluška za naši spásu a naše vítězství, jakoby jednalo se o život blízkého příbuzného malé vísky na horách, jehož nezná a kterého přece miluje.

Spi tiše, má vísko milá, v beránčím svém kožíšku!

Smrt čínské císařovny.

Napsal Ruben Darío. Ze špan. přel. A. Pikhart.

Růžová ta mladá žínka, jemná a drobnička jako lidská hračka, žila v malém domku, ve kterém byl salonek s bledě modrou tapetou. Byla to škatulka na ni.

Kdo byl pánem tohoto rozmilého, veselého ptáčete s černýma očima a růžovými ústy? Komu zpívala svůj božský zpěv, když slečna Vesna odhalovala v triumfu slunka spanilou, úsměvnou tvář, otevírala polní květy a švitořila ve hnízdech, plných mláďat? Ptáček, kterého lapil do klece z hedbáví, plyše a krajek snivý umělec lovec — jmenovala se Susetta, a on ji ulovil jednoho květnového rána, kdy bylo ve vzduchu plno záře a na zemi plno rozkvetlých růží.

Recaredo — chyba to rodičů! Nebyl vinen, že se jmenoval Recaredo! — se oženil před půldruhým rokem. Miluješ mne? Miluji. A ty? Z celé duše. Byl to krásný, zlatý den po onom úkonu farářově! Šli pak do polí těšit se volně svojí láskou. Tam šepotaly v okénkách ze zeleného lupení zvonky i lesní fialky, které voněly u říčky, když kráčeli kolem oba milenci, on ruku na pase jejím,

ona ruku na pase jeho, loudíce si ze kvetoucích rudých retův polibky. Pak návrat do velkého města, do hnízdečka plného vůně mládí a barev štěstí.

Řekl jsem již, že byl Recaredo sochařem? Nu, neřekl-li jsem to, vězte to teď.

* * *

Byl sochařem. V malém tom domku měl svoje atelier s nadbytkem prací mramorových, sádrových, bronzových i terrakotových. A kdo šli kolem, slýchali často skrze žaluzie a záslony pějící hlas a chvějné, kovové rázy kladiva. Susetta, Recaredo; ústa, ze kterých se line zpěv; údery dláta.

Pak nastala trvalá idylla manželství. Ona se po špičkách krade až tam, kde on pracuje, a zahrnujíc mu šíji kučerami, líbá jej z nenadání. Tiše, tichounce vchází on až tam, kde ona spí ve své chaise-longue, nožky ve střevíčcích a černých punčoškách, jednu přes druhou, otevřenou knihu na klíně v polospánku, a tam ji líbá na rty polibkem, který odnímá dech a nutí oči, aby se rozevřely, nevýslovně zářice. A do toho všeho chechtot kosa v kleci, který se rozesmutní a rozezpívá, když hraje Susetta Chopina. Chechtot kosa! Nebylo to nic nepatrného. Miluješ mne? — Nevíš to? — Miluješ mne? — Zbožňuji tě. — A již se chechtal kos na celý zobák. Vylétal z klece, poletoval blankytným salonkem a prodlel na hlavě sádrového Apolla nebo na oštěpu starého Germána z temného bronzu. Tiiiiiirit . . . rrrrrrč fiii . . . . Možno, že byl někdy neslušný nebo nestydatý v tom svém nesrozumitelném švitoření. Ale na ruce Susetty byl hodný, a ona jej líbávala, brávala jeho zobák do svých zoubků, div že se nezbláznil, a říkala mu někdy přísným hlasem, který se chvěl něhou: Pane Kose, jste vy to dareba!

Když bývali oba milenci pohromadě, rovnával jeden druhému vlasy. „Zpívej," říkával on, a ona zpívala zvolna, zvolna, a třeba že byli jenom dva mladí zamilovaní lidé, shledávali se sličnými, slavnými a znamenitými; on na ni pohlížel jako na Elsu, a ona na něho jako na Lohengrina. Neboť, vězte, vy mladíci, plní života a snův, že láska klade modrý krystal před oči a poskytuje nekonečné radosti.

Jak se milovali! Jemu byla nade všecky boží hvězdičky; láska jeho probíhala všechny stupně vášně, a byla tu poklidna, tu bouřliva, ba časem i skoro mysticka. Časem shledával umělec ten v milované ženě cos svrchovaného a nadlidského jako Aješu Ridera Haggarda, vdychoval ji jako květinu, usmíval se na ni jako na hvězdu, a připadal si jako pyšný vítěz, když tiskl na prsa tu milou hlavu, která, když byla klidna a zamyšlena, mohla se porovnati s profilem na medailli nějaké byzantské císařovny.

* * *

Recaredo miloval své umění. Zbožňoval formu; dával vykvésti z mramoru spanilým, nahým bohyním s bílýma očima jemnýma a beze zřítelnic; jeho atelier bylo obydleno národem mlčících soch, kovových zvířat, hrozných potvor, bohův s dlouhými, lupenovitými krky, výtvorův gotických, vnuknutých okultismem, a především — největší to znamenitost! — žaponeriemi a výrobky čínskými. Recaredo byl v tom směru podivín. Byl by dal nevím co, kdyby uměl mluviti čínsky nebo žaponsky. Znal nejlepší illustrované knihy o nich; četl dobré spisovatele o těch erotických krajích, zbožňoval Lotiho a Judithu Gautierovu, a obětoval mnoho, aby sobě opatřil původní práce z Yokahamy, z Nagasaki, z Kiota, nebo z Nankinku či Pekinku; nožíky, dýmky, masky, ošklivé a tajemné jako rysy nepokojných snův, trpasličí mandarinky s vydutými životy a šikmýma očima, nestvůry s velkými ústy, rozevřenými a plnými zubů, a drobné tatarské vojíny s mrzutými tvářemi.

Ó, říkávala mu Susetta, — nenávidím tu tvou čarodějnickou dílnu, to hrozné atelier, tu divnou schránku, která mne a moji něžnost olupuje o tebe. On se smával, opouštěl místo své práce, svůj chrámek vzácných drobnustek a spěchával do maličkého modrého salonu, pohlédnout a zulíbat svůj roztomilý živý klenot a poslechnout zpěv a smích bláznivého, dobráckého kosa.

Onoho jitra viděl, když vešel, že jeho roztomilá Susetta dříme rozložena u kytice růží, které ležely na trínožce. Jest to snad princezna, zakletá do růží. Byla v polospánku, jemný, tmavý vlas měla rozpuštěný na ramena, a vydychujíc sladkou, ženskou vůni, byla jako skvostný obrázek ku povídkám, které začínají: Byl jednou jeden král. —

Probudil ji:

Hezoučká Susetto!

Měl veselou tvář; černé oči mu zářily pod rudým fezem, ve kterém pracoval; v ruce měl list.

Dopis od Roberta, Susetto. Ten dareba je v Číně. V Hong Kongu dne 18. ledna . . .

Susetta, trochu rozespalá, se posadila, a on jí dal list. Tedy ten tulák se dostal až tak daleko? V Hong Kongu, dne 18. ledna . . . Toť znamenité! Ten Robert je výtečný hoch, že tak rád cestuje. Šel by konec světa, ten dobrý přítel Robert. Patří jakoby do jejich rodiny. Přede dvěma lety se vydal do San Franciska, do Kalifornie! Je-li většího blázna! Počala čísti.

* * *

V Hong Kongu, dne 18. ledna 1888.

Milý můj Recaredo!

Přišel jsem, viděl jsem, ale dosud jsem nezvítězil.

V San Francisku jsem se dozvěděl o vašem sňatku, a měl jsem radost Poskočil jsem si a dopadl jsem do Číny. Přišel jsem tam jakožto agent kalifornického obchodu, přivážejícího hedbáví, laky, výrobky ze slonoviny a jiné čínské věci. Spolu s tímto dopisem obdržíš asi můj dárek, který, jak znám tvoji zálibu ve věcech z tohoto zlatého kraje, ti bude jistě vhod. Vyřiď uctivý pozdrav Susettě, a zachovej v dobré paměti

Roberta.

Nic více a nic méně. Oba vypukli ve smích. Co se týče kosa, otřásal kleci výbuchem hudebních výkřikův.

Došla bedna, bedna prostřední velikosti, plná znamení, cifer a černých písmen, které hlásaly a znamenaly, že jest obsah velice křehký. Když bednu otevřeli, objevilo se to tajemství. Bylo to jemné poprsí z porcelánu, obdivuhodné poprsí ženy usmívající se, bledé a rozkošné. Na podstavci byly tři nápisy: jeden písmem čínským,

druhý anglický a třetí francouzský: Čínská císařovna. Čínská císařovna! Který asi asijský umělec modeloval tyto tajemně poutavé formy? Vlas byl uhlazen a stlačen, obličej záhadný, oči hluboké a podivné, úsměv stinný, šíje vztyčena nad holubičími rameny, pokrytými hedbávnou vlnou, draky vroubenou: to vše vykouzleno z bílého porcelánu s nádechem nedotčeného, čistého vosku. Čínská císařovna! Susetta přejela růžovými prsty oči té spanilé vládkyně, oči, poněkud nakřivené pod čistými a ušlechtilými oblouky řas. Byla spokojena. A Recaredo byl pyšen, že má takový porcelán. — Zřídí jí zvláštní kabinet, aby žila a vládla sama jako Venuše z Milosu v Louvru, vítězic, královsky zastíněna plafondem svého rudého pokojíku.

Učinil tak. V konté atelieru upravil maličký kabinet ze zástěn, vzorkovaných rýžovými polmi a jeřáby. Žlutá barva tam převládala. Celá stupnice, zlato, oheň, východní okr, podzimní list, až ku bledosti, která přechází zvolna v naprostou běl. Uprostřed stála na podstavci zlatém a černém usmívající se cizozemská královna. Kolem ní rozložil Recaredo všechny své žaponerie a čínské vzácnosti. Nad ní dal velký žaponský slunečník, vymalovaný kameliemi a velkými krvavými růžemi. Bylo směšno, když snivý umělec, odloživ dýmku a dláto, postavil se čelem proti císařovně a, ruce křížem na prsou, činil jí poklony. Navštěvoval ji jednou, dvakrát, desetkrát, dvacetkrát. Byla to vášeň. Na podnos z yokahamského laku jí kladl den co den čerstvé květiny. Chvílemi byl v opravdovém vytržení před asijským poprsím, které jej dojímalo svojí milou a nehybnou vznešeností. Studoval její nejmenší podrobnosti, závity ucha, oblouk retův, jemný nosík, sklon víček. Učiněný ideál, ta znamenitá císařovna! Susetta jej z daleka volala: Recaredo! — Už jdu! — A pozoroval ten umělecký výtvor dále, až přišla Susetta odvést jej škubáním a polibky.

Jednoho dne zmizely květy s podnosu jakoby kouzlem.

Kdo vzal ty květiny? — zvolal umělec z atelieru.

Já! řekl chvějící se hlas.

Byla to Susetta, která odhrnula čaloun celá zardělá, a jeho černé oči zazářily.

* *
*

Seňor Recaredo, umělec, sochař, si říkával ve svém nitru: Co jest mojí ženušce? Téměř ani nejedla. Ty pěkné knihy, rozřezané jejím nožíkem ze slonoviny, jsou v malém černém stojánku, a zavřené jejich listy stůňou touhou po té běloružové ručce a po tom vonném, teplém klínu. Seňor Recaredo vidí, že jest smutna. Co jest mojí ženušce? Při stole nechtěla jísti. Byla vážna: a jak vážna! Pohlédla na něho několikrát hněvivě, a manžel spatřil, že jsou ty temné zřitelnice zvlhlé, jakoby chtěly plakati. A ona, odpovídajíc, mluvila jako děti, kterým jste odepřeli cukrovinku. Co jest mojí ženušce? Nic. Tohle „nic" řekla mu hlasem žalostným. Mezi každým písmenem byla slza.

Ó, seňore Recaredo! Vaší ženušce jest to, že jste ošklivý člověk. Což jste nepozoroval, že se od té doby, co se ta vaše roztomilá čínská císařovna přistěhovala do vašeho domu, modrý salonek zasmušil, a že kos ani nezpívá, ani se nechechtá perlovým smíchem? Susetta hraje Chopina a zvolna vyluzuje chorou a melancholickou melodii z černého, zvučného piana. Jest žárliva, seňore Recaredo! Churaví žárlivostí, dusivou a palčivou jako plamenný had, který drtí duši. Žárliva!

Snad tomu porozuměl, protože řekl jednoho odpoledne své milušce tato slova tváří v tvář, skrze kouř čišky kávy: Jsi velmi nespravedliva. Což tě nemám rád z celé duše: což nedovedeš čísti z mých očí, co dlí v mém srdci?

Susetta propukla v pláč. Že ji má rád! Ne, nemá ji již rád! Krásné a zářící hodiny prchly, a polibky, které tam dříve hlaholily, zmizely jako tažní ptáci. Již ji nemá rád! A ji, ve které spatřoval své náboženství, svoji radost, svůj sen, svoji královnu, ji, svoji Susettu opustil pro jinou!

Pro jinou! Recaredo vyskočil. Mýlí se! Říká to k vůli té plavé Eulogii, které kdysi věnoval madrigaly?

Zavrtěla hlavou: Nikoli.

Pro Gabrielu s dlouhými černými vlasy, bílou jako alabastr, jejíž poprsí pracoval? Či pro tu Luisu, tanečnici, která měla pas jako vosa a prsa jako venkovská holčice, a palčivé oči? Či pro vdovičku Andreu, která, smějíc se, vystrkovala špičku jazyka, rudou a kočičí, mezi zuby skvoucími a bělostnými?

Ne, není to žádná z nich. Recaredo byl velice udiven. Hleď, děťátko, pověz mi pravdu, která je to? Víš, jak tě zbožňuji! Moje Elso, moje Julie, duše má, lásko moje . . .

V těchto trhaných a třesoucích se slovech se chvěla taková opravdovost lásky, že Susetta povstala, vztyčujíc heraldickou hlavu, s očima zardělýma, ve kterých již slzy vyschly.

Máš mne rád?

Vždyť to dobře víš.

Nuže, dovol, abych se pomstila — své sokyni. Buď ona nebo já: vol. Jest-li pravda, že mne zbožňuješ, jistě svolíš, abych ji odstranila navždy s tvých cest, a abych zůstala já sama, důvěřujíc tvé lásce?

Budiž! řekl Recaredo, a když viděl, že jeho ptáče odchází žárlivo a tvrdohlavo, popíjel dále kávu, černou jako inkoust.

Nevypil ještě ani tři doušky, když uslyšel velký hluk a třesk ve svém atelieru.

Vešel. Co spatřil jeho zrak? Poprsí zmizelo se zlatého podstavce, a uprostřed překocených drobničkých mandarinův a stržených vějířův ležely na zemi kusy porcelánu, tříštící se pod malými střevíčky Susetty, která, celá roznícena, s rozpoutaným vlasem, očekávajíc polibky, volala se stříbrným smíchem překvapenému manželu: Jsem pomstěna! Čínská císařovna již pro tebe zemřela!

A když počalo ohnivé smiřování se rtův v modrém salonku, kos, plný radosti, umíral ve své krásné kleci smíchy.

Z poesie francouzské.

(Henry Cazalis.)

Kapka vody nad propastí.

Jsem kapka vody, jež se vznáší nad propastí:
když tkla se hladiny, tu okamžik se zchvívá,
ó chvěje se tam, lká, ji zříš se bolem třásti
a v ní, v tom atomu plá touha vroucí, živá.

A celé nebe ve mně, v atomu se shlíží,
jenž slunci taj a hloub' si proniknouti žádá
však marno vše, ten atom — já — se zpátky hříží
do klína vod a spánku chmurný stín naň padá. —

Sfinx.

Sfinx růžová, kde kyne Nilu žlutý břeh,
šest tisíc let již klidně patří v slunce žeh
a zří, jak pokolení se kol v ruchu rojí
a v marné práci jak je hází smrt v strž svoji.

V rty její dávno úsměv ponurý již sleh',
již zřela, jak vše mizí zhouby v propastech,
již ví, že v nic vše klesne po zoufalém boji,
a když Noc blýskne, ona tone ve snu znoji. —

Z hvězd stříbrných se snáší v poušť ztrnulý svit
a zvíře s velkým okem, zkad vlá mrtvý klid,
se na ně dívá pevně. A já v předtuše

jsem slyšel, kterak šeptla v jejich chladné záři:
„Vy víte vše a přec vám úsměv taje v tváři,
či jste, ó hvězdy také jak já bez duše?"

Japonský obrázek.

Tvé řasy dlouhé, řasy tmavé
co chomáč křidélek se chví
a letí na tvé oči smavé
jak vlaštovic roj mlhavý.

Dva ptáčkové jsou tvoje víčka,
již krouží spící nad vodou,
kde sití — řasy — vánek hýčká
a zář svou kropí lahodou

z tvých očí, v nichž se azur rojí
a s něhou kárající třpyt,
kam večer v průsvitném tak zdroji
sny naše žíznivé jdou pít.

Přeložil V. Myslbek.

Paměti Klimenta Faltisa.

Novella od Sofie Podlipské.

(Pokračování.)

VIII.

Moje pracně a pilně provedená rytina byla konečně hotova. Musil jsem ji odvésti a žádati za novou práci.

Bylo mi třeba oholiti se a při této příležitosti viděl jsem, jak jsem zestárl a bídně vypadal. Vlasy zešedivěly mi.

Mistr díval se na mne se soucitem. „O panu bratrovi nemáte zpráv," tázal se s přízvukem, jakoby dodal „toť se rozumí že ne."

Mně vytryskly slze hned a on vzdychl, pokrčil rameny, odvrátil se ode mne s povzdechem.

„Co myslíte?" ptal jsem se. „Co stane se s ním?"

„Kdo to může vědět?" odpověděl. „Aby se vrátil ve svůj úřad, není víře podobno. Musil by sobě stěžovati na vyšším místě, hledal by spravedlnost."

„Ale že není hledán s vyššího místa, že spravedlnost o něj se nestará."

„Zde to vězí, příteli, zde je ten uzel, který se nedá rozmotat. Jsou osobnosti, kterým se trpí libovůle a ty jsou všemocné."

„Kdybych věděl, jak bych mu mohl pomoci, život bych nasadil."

„Vám takové slovo věřím. Ale sám jste zkusil, že se nemůžete hnouti. A já se odvažuji už mnoho, že s vámi o tom mluvím."

„Nikdo nás tu neslyší."

„Doufám, že ne. Ale kdybyste to nebyl vy, mohl bych se vydati v nebezpečí, že byste o tom vypravoval, co jsem teď řekl a běda, již bych patřil mezi podezřelé.“

„Děkuji vám, že mi tak důvěřujete. Ale můžete býti jist, co mne se týče. Já se odnaučím pomalu mluvit.“

„Neslyšel jste nic o mladé kněžně Idě Škarmaňské?“

„Nic.“

To je ještě hroznější případ než s vaším bratrem, který byl bezpochyby jen odstraněn na nějakou pevnost. Ale to ubohé krásné dítě bylo dáno násilím do kláštera a když se jí podařilo uprchnouti odtamtud, zachytili a dali ji příbuzní . . . do blázince.“

„Kdy se to stalo?“

„O svátcích. Je vidět, že s nikým nemluvite. Praha je toho plna, jako když váš bratr zmizel, a každý hrozí se, že takové věci díti se mohou ještě k tomu v tak krátkém čase. Ale počkejte, počkejte. Jak mohl jsem na to zapomenout? Kdosi vyslovil domněnku, zdali obojí snad nesouvisí? Co zdá se vám o tom?“

„Já? Já nevím nic,“ blábolil jsem a mistr viděl, že jsem byl omráčen tou myšlénkou, pročež pravil: „Nechci na vás vyzvídat. Ať je něco na tom nebo ne, mne to nepálí. Celkem nestarám se o tyto věci a jsem rád, mám-li pokoj a práci. Mluvím o tom jenom k vůli vám. Tak, tak, posaďte se.“

Nemohl jsem se udržeti na nohou. Byl jsem ihned přesvědčen, že to byla kněžna Škarmaňská, k vůli níž měl býti souboj, a kterou jsem viděl v bytu bratrovu v den jeho zmizení.

„Ach, jak jsem ji litoval. Byla to ta mladší, ta, co podezřívala kohosi z odstranění bratrova. Mohl jsem si mysliti, dle svého nepokoje, jak jí asi bylo, jestliže bratra mého milovala. Soudil jsem, že se nedívala nečinně na tuto událost, že se nepoddávala trpělivě, k čemu ji příbuzní odsuzovali, jinak nebyli by ji dali přes moc do kláštera. Pak počínala si asi jako já v okamžicích zoufalých, z čehož vyvozovali její nepřízniví, že jest šílena.

Nebyl jsem slova mocen. Mistr, přebíraje se ve výkresích, tázal se mne: „Znal jste tu dámu náhodou?“

„Dle jména ano,“ řekl jsem. „Vím, že je sirotkem, že bydlela u své tety, hraběnky . . . nevím její jméno.“

„Také ho nevím. Ale to slyšel jsem o té hraběnce, že nechodí mezi šlechtu, že bydlí sama na Pohořelci s několika služebníky a ti že s nikým nemluví.“

„Ah, vím už, který to je dům. Je vždy zavřený. Hraběnka nikomu se neukazuje. Jak dostala se k ní Škarmaňská?“

„Byla tam tuším rok. Příbuzní chtěli ji ukrýt před světem pro její krásu, aby se jim neprovdala. Konečně dopřáli ji jednomu strýci, který potřeboval jejího bohatství k zaplacení svých dluhů. Tak jsem to slyšel.“

„Ona toho strýce patrně zamítla.“

„Prohlásili ji tedy za šílenou a zmocnili se jejího jmění. Jaká to špatnost! Bože můj! A k tomu pracuje tolik věků o civilisaci, aby se tohle mohlo díti.“

„Jmění je a zůstane takovým lakadlem.“

„Což tu není pomoci? Ani jí neujal se nikdo? Což ta její teta? Je též tak falešná? Byla dokonce spolčena s ostatními zločinci?“

„Někdy objevuje se přece jen pomoc v té kruté bídě poměrů,“ mistr pravil a mluvil-li až posud tiše, ohlížel-li se mezi tím opatrně na vše strany, šeptal nyní dokonce a dříve přesvědčil se, neposlouchá-li někdo za dveřmi jeho dílny.

„Mluvte!“ zvolal jsem. „Co víte o tom? Dojdu tam, budu se dovolávati té pomoci. Nasadím všecko!“

„Jen tiše. Slyšel jste někdy o Svobodných zednářích?“

„Ach Bože! Jak nebyl bych slyšel. Ale ti jsou neviditelní, nedostižní. Nikdo neví, kde je hledat. Mluvit nesmí se o nich. Psát jim je nemožno.“

„Oni mají svá znamení.“

„A mohou, chtějí pomoci?“

„Již pomohli nejednou tak tajně, jak bylo uškozeno. Tak doufejte. Oni bdějí nad věcí spravedlivou.“

Víc nechtěl mluviti a vyhledal mi nový výkres. Zaplatil mi za rytinu a mluvil jen už o mé práci.

Šel jsem domů a měl jsem hlavu plnu toho, co jsem slyšel. Zpomněl jsem na výrok té dámy, jež bratra byla hledala v jeho bytu, že mu pomůže. Řekla to tak pevně. Zajisté byla ona tetou kněžny Škarmaňské. Byla to ona, co tak osaměle žila. Věděla něco o tajném dobročinném spolku svobodných zednářů? Spoléhala naň? Ale jak to, že nezabránila neštěstí druhému, že nechala zavříti svou neť? Či byla její nepřítelkyní? Byla snad sokyní její u mého bratra?

Hlava motala se mi a rozuměl jsem jen tomu, proč jsem byl viděl v duchu bratra smutného a bledého. Měl snad zprávy o tom, co se událo kněžně.

Nepochyboval jsem totiž o souvislosti její a jeho osudu.

IX.

Hned příštího dne vydal jsem se na Malou Stranu. Neměl jsem při tom určitého úmyslu. Nemohl jsem nic činiti. To bylo jisto. Ani doufati nemohl jsem, že něčeho se dovím. Šel jsem tam docela na zdařbůh jednoduše proto, že mne to tam pudilo. Chtěl jsem viděti zas jednou dům, kde byl bratrův příbytek, a dověděti se, je-li tento posud zachován. Vešel jsem tedy do toho domu, tázal jsem se bývalých sousedů, co s bytem bratrovým se dělo. Vše bylo při starém. Lidé báli se jíti kolem jeho zamčených dveří. Vypravovalo se, že tam straší. Něco tam rachotilo a v oknech bývalo prý viděti slabou záři. Krom toho nikdo tam nevešel, co komis jej byla uzavřela. Mohl jsem si pomysliti, jak tam hospodařily myši a jak moli se zažírali do koberců. Na řečené strašidelné úkazy nedal jsem nic.

Moje kroky nesly mne dále na Pohořelec k domu hraběnčinu, u níž kněžna Škarmaňská bydlila před svým uvězněním. Chtěl jsem něčeho dověděti se o ní a najíti možná-li stopu domnělé souvislosti osudu bratrova s osudem těchto dam. Hraběnčin dům byl uzavřen, jak jsem jej vídal jindy. Ale krom toho byly všecky opony v oknech spuštěny a při zemi okenice uzavřeny.

Vešel jsem do hospůdky, kam jsem druhdy někdy chodíval na sklenici piva. Vítali mne tam přátelsky a hned začali povídati o nešťastné kněžně. Dověděl jsem se, že lidé tušili opravdu souvislost této události se zmizením mého bratra. Ještě více povídalo se. Vždyť zmizela také hraběnka a sice hned po nešťastném upláchnutí kněžny z kláštera, při čemžto byla zastižena. Byloť prý jisto, že ji hraběnka ten útěk připravila, který se nevydařil jakousi neopatrností mladé kněžny.

Hned příštího dne hraběnka také zmizela nikoli však únosem, nýbrž dobrovolně s veškerým služebnictvem

Kam se mohla octnouti, kam ujeti bez průvodních listů, bylo sousedstvu hádankou a předmětem velké zvědavosti.

Mně v hlavě zablesklo. Což byla-li ta krásná tajůplná paní členem onoho dobročinného tajného spolku svobodných zednářů? Chránil jsem se prozraditi to málo, co věděl jsem o té věci, ale soudil a doufal jsem, že hraběnka snad našla útulek tajný u některého spolučlena, kde byla chráněna pronásledování pro osnování kněžnina útěku. Šel jsem domů a doufal jsem trochu v pomoc spolku a hraběnčinu. Chodil jsem mezi lidi, kde jsem myslil, že nejdříve dostanu zprávu, kdyby něco se dělo. Brzo mne to však unavilo a omrzelo. Nebylo slyšeti nic dále. Lidé již o tom rádi nemluvili. Byloť zatím jiných novin, událostí podobných, klepů, povídaček. Ty mne nezajímaly a zahrabal jsem se opět do své samoty. Zápasil jsem dále se svým rozumem o právo svých tajemných pocitů. Hájil jsem si je, hleděl jsem dále vysvětlovati si je. Avšak někdy odvracel jsem se také zas od této stránky duševní činnosti. Namítal jsem tomu, kdyby to byla věc zdravá a možná, že by se jevila častěji a zjevněji, určitěji.

Žil jsem potom normálně, hleděl jsem se přemáhati. Snášel jsem smutek a stesk krátkých temných zimních dnů ve své samotě. Teprv když bývalo mi nejhůře, zavítala zas ke mně moje útěcha, nevolána, neprošena, skoro odpuzována. Přicházela nedobytně, neodolatelně. Jakási vlídná, neviditelná moc mne objímala, zahalovala, chránila, konejšila, a tázal-li jsem se: „Bratře, ty můj upřímný bratře, jsi ty to?“ odpovídalo v nitru mém:

„Ano, jsem, proč mi nevěříš?“

Pak ptal jsem se toužebně dále:

„Zdali pak ty cítíš také něco podobného a máš-li i ty útěchu z mé lásky?“

„Mám, to víš, že mám,“ vnitřní hlas mi svědčil. „Jen nebuď tak nepokojný, trpím tvým nepokojem.“

Chtěl-li jsem vésti dále onen duchovitý, čili lépe snad řečeno, onen duševně telegrafický hovor, umlkávaly náhle odpovědi a rozmlouval jsem již opět pouze sám s sebou. Patrně stačil můj domnělý telegrafní proud na otázky citu a umlkal, žádalo-li se nějaké rozumování.

Čas na mně tížil. Myslil jsem, že nikdy nebude konce této zimě, a nemyslil jsem na jaro. Jednoho dne shledal jsem, že je příjemněji býti při otevřeném okně, nežli ve vzduchu zavřeném. Otevřel jsem tedy. Na římse kapličky sv. Anny vlaštovky stavěly hnízdo.

Jak mi tu bylo! Čím dál tím hůře. Jaký byl to život! Má veškerá bytost byla jako zazděna. A přece vkrádala se radost do srdce z vlaštovčího hnízda. Bolná, zrádná to radost.

Nechtěl jsem o jaře ani vědět. Pracoval jsem zasmušile nepozdvihuje ani hlavy. Měl jsem nyní jakýsi cíl před sebou. Střádati peníze, přidávati je k bratrovu uloženému pokladu a jemu to vše odevzdati, kdybych se měl dočkati nevýslovného štěstí, viděti jej na svobodě. Myslil jsem, že mu bude zajisté třeba peněz, neb svůj bývalý úřad sotva mohl zas nastoupiti. „Kdo ví,“ myslil jsem dále, „nebudu-li já pak povolán živiti jeho, jak on živil mne. To dohánělo mne k píli a k pokrokům neunavným.

V případě, že by se dovršilo neštěstí moje doživotní vazbou toho neocenitelného bratra neb dokonce smrtí jeho, měl býti věnován jiným nešťastným výsledek mé píle.

Tomu žil jsem tedy a vlaštovky švitořily o jaře, o dálných poutech, o lásce.

Jednou zaplavil sladký dech mou světničku. Ssál jsem jej do duše. Co to bylo? U nohou svaté Anny byla postavena nádoba s kyticí šeříku.

„Bratře!“ vykřikl jsem a slyšel jsem jako z nesmírné dáli opakovati „Bratře!“

To bylo štěstí. Doznívalo mi to v duši. Bylo tedy jaro. Byl máj. Přece byl konec té zimy, ale mému žalu konce nebylo.

A pak tížila mne ta vedra v mém pokojíku. Sedával jsem večer, abych užil chládku na stupátku před kapličkou. Mnohdy považoval mne pozdní chodec některý za žebráka a hodil mi troník do klobouku. Ten vracel jsem ovšem příštího dne s vlastní almužnou té stoleté žebračce, dennímu hostu toho místa: neb posud nebyla se smilovala smrt nad ubohou.

Pomalu, pomalu to lezlo. Přece odlezlo to léto a nastaly vichřice, zimy, pliskanice a rok mého a bratrova neštěstí byl doplněn.

X.

A pak šlo naše neštěstí dále krokem strašidelným, jejž nebylo možno sledovati, tím méně zastaviti. Ve výroční den bratrova únosu prožil jsem zas veškeré podrobnosti těch událostí, a pak pamatoval jsem den co den, jak to dále šlo. Jisto bylo, že jsme každým dnem zapadali, zabředali hloub do toho. Nemohl jsem nepozorovati, kterak se na bratra zapomínalo ve kruzích jeho přátel a býval-li kdosi mezi nimi mým pohledem, mým slovem upamatován na jeho opuštěnost, krčil jen rameny s povzdechem, což znamenalo: „Neuvidíme ho asi nikdy více.“ A všichni se resignovali. Nedalo se nic dělati.

Osmělil jsem se totiž vyhledávat během času lidi, o nichžto jsem se domníval, že jsou neb bývali mému bratru nakloněni, a tak to dopadlo. Mohl jsem si to napřed mysliti. Jeť starou zkušeností, že člověk nešťastný bývá opuštěn také ještě od těch, jež za přátele považoval.

Kdo to znova zakouší, bývá tím sklíčen a rozhořčen. Měl by se ovšem zkoušeti, je-li on sám větší vroucnosti a upřímnosti schopen. Učiní-li to, shledává, že nebýval také lepším v době bezstarostné. Já aspoň složil jsem tuto zpověď před svým svědomím. Ovšem, k bratrovi lnul jsem jako břečťan k silnému dubu. Ale k jiným lidem byl jsem druhdy lhostejným. Nestaral jsem se o nikoho. Dal jsem almužnu, přiměřeně svým poměrům, to jest tak, že mně tím neubylo, ale více nečinil jsem pro nikoho. Neměl jsem ovšem příležitosti ani moci k tomu, ale můj bratr, to věděl jsem, posloužil, pomohl mnohému. Leč z vězení nemohl nikoho vysvoboditi, a kdyby se bylo jinému přihodilo, co jemu, nevím, byl-li by mohl jednati.

Přemýšlel jsem o tom mnoho a tu zjevilo se mi, jak lehce souvisí člověk s člověkem, jak slabé jsou ty vazby společenského žití, jak druh druha si váží jen, má-li od něho nějakou výhodu neb příjemný styk.

I to je známá zkušenost, která však v neštěstí vždy znova bolí. Tehdy tvoří se krásné karaktery v těch, kteří neštěstí zakusili a sobě přejou, aby ho jiným uspořili neb ulehčili. Jsou to lidé výmineční. Ale bývali, jsou na světě a komu není dopřáno setkati se s některým a užiti blahodějného tepla jeho přízně, ať sám ze sebe vyvede člověka

takového. Přísahal jsem sobě sám, že otevru srdce každému, komu by mi bylo možno pomoci, a pravil jsem pro sebe: „Viď, bratře, že též takto smýšlíš, že máš ten úmysl?“

K této otázce nebylo mi třeba odpovědi mystické. Věděl jsem v jasném vědomí, ve přesvědčení srdce svého, že se mnou souhlasí, že zajisté dříve než já přišel k týmž závěrkům a úmyslům.

Tehdy cítil jsem bez mysticismu totéž sladké uspokojení souhlasu drahé bytosti. Byl jsem šťasten v tomto přesvědčení. A k tomu nebylo třeba té tajné elektrické síly. V tomto mravním přesvědčení korrespondoval myslící duch s duchem, jasná myšlénka s myšlénkou.

To nebylo tajuplné, ani pochybné a přece vzácné. Tak rozumívají si dvě spřátelené duše také málokdy. Cítil jsem v tom cosi velkého a svatého a to mne drželo mnohem pevněji než podivuhodné telegrafování našich citů. V tom upevňoval jsem se a myslil jsem na bratra, jak on zajiste také o svém karakteru pracuje, jak jejková a tříbí, tuží a sílí.

O zajisté on to činil a nedal se sklátiti neštěstím.

Snad bylo tohle také jakýmsi blouzněním. Ale v tom nepřipouštěl jsem si pochybnosti. Viděl jsem drahého bratra jako ve gloriole. Stopoval jsem jeho myšlénky, jeho lidumilé plány.

Ale což, je-li odsouzen zahynouti v té skryté vazbě a já zahynouti s ním ve vazbě dobrovolné? Nebudeme ani jedinými, ani posledními obětmi zlomyslnosti lidské.

Ta zlomyslnost! Jakou má moc a vládu. Rmoutil jsem se prve pro chabost a lhostejnost lidí mezi sebou. Což měl jsem si mysliti o libovůli tyranů, o krutém sobectví mocných, o zneužívání moci? O kdo by mohl válčit dobrem proti zlu! Jak bylo by, aby se postavily dva tyto voje proti sobě. Kdo s koho. Nuže, na čí straně je více síly? Probuďte se, vy lhostejní, a hlaste se každý k té či oné straně. Avšak raději ne. Strana zlobohova sesílila by se. Zůstaňte jen lhostejni, dokud vás nevybucuje upřímný a vřelý cit ze ztrnulosti. Kýž mohli by jen povstati bojovníci za dobro a shoditi se sebe pouta.

Žil jsem tedy druhý rok ve svém neštěstí a v této době sílilo mne toto přemítání, povzbuzovaly mne tyto touhy. Pracoval jsem při tom vždy pilněji a lépe.

Ale čas neubíhal rychleji a těžce neslo se jeho neštěstí tak velké a namáhavé, po krůpějích skvostných sice, leč sporých byla vážena útěcha ze studnice dobra. Ale naděje ta dokonce mizela, unikala. Což pak Svobodní zednáři? Slídil jsem po nějakých spisech o nich. Mistr opatřil mi něco. Bylo to ovšem zapovězeno, ale lidé vzdělaní uměli si opatřovati zapovězené knihy. Dovídal jsem se tímto způsobem o pusobení tajného onoho společení, ale nemohl jsem se dopíditi jejich stopy anebo přístupu k nim. Mezi lidmi bylo sice známo, že odbývali tajné schůze tam a tam v Praze. Bylť známo, že ten a ten lidumil byl členem jejich spolku. Avšak tajemství musilo býti zachováno tak úzkostlivě, že nebylo možno laikovi odvážiti se k nějakému sblížení.

Pídil jsem se často po hraběnce. Ta byla zmizelá. Její dům byl pustý nenadále.

Poptával jsem se po mladé kněžně a dověděl jsem se hroznou zprávu, že se stala opravdu šílenou ve Vídeňském blázinci, kam byla převezena. A což můj bratr, můj bratr! Nic nevěděl jsem o něm. Bylo to přece jen k zbláznění. Bůh ví, jakým divem tak jsem se udržel. Vždyť dovršil se v té hrůze druhý rok. (Pokračování.)

FEUILLETON.

Tanagra.

Již asi před 20 lety musil člověk býti velice učeným, znal-li jméno — pouze jméno — Tanagra. Slovníky historie a zeměpisu starověku povídaly nám o tom asi následovní: „Tanagra, město v Beotii, vlast básnířky Corinny.“ — Město bez zvláštního lesku, z něhož nezustává než něco zbytků zdiva: vlast básnířky ne právě věhlasné, po níž nezbylo než něco zlomků veršů, — to konečně vskutku nemusil každý vědět. Avšak shledáno, že mimo to Tanagra byla zároveň vlastí drobného nárůdka figurin z pálené hlíny, z nichž největší nepřesahovala délku ruky, sošek to velezajímavých pro studium, přerozkošných pro pohled, které z dosavadní skrýše své, totiž z hrobek tanagerských vystoupily na světové jeviště zcela neočekávaně kolem roku 1873; a dík těmto figurinám jméno Tanagra stalo se drahým všem, kdož se zajímají o staré Řecko, a rovněž i těm, jež poutá každý zjev opravdové krásy. A za nedlouho, překročivši hranice světa učenců, archaeologů, umělců a kollectionářů, jméno to dovedlo i upoutati pozornost širšího obecenstva. Neboť tyto sošky, jimž bylo vyhrazeno místo, a to místo čestné ve sbírkách musejních a v listech archaeologických, předurčeny k poctě ještě další. Moda je vřadila mezi drobné předměty umění a přepychu co nezbytnou okrasu salonů a boudoirů: a za nedlouho dovedly tam zastíniti zastaralé sošky ze saského porcelánu, tak milé našim prababičkám.

Čím asi bylo město Tanagra ve čtvrtém a třetím století před Kristem? To dověděti se, marně hledáme; nevíme to, aneb alespoň dověděli jsme se o tom pramálo: zahlédli jsme Tanagru jen v rychlém zjevu okamžitém, jako za osvětlení blesku, jehož zář až příliš rychle hasne. Vše, co o tom známo, pochází z poznámek řeckého cestovatele Herakleida, který tudy se ubíral asi v polovici III. století před Kristem: poznámky to velezajímavé, přesné, upřímné, ale až běda krátké. Cestovatel přichází z Oropa: cesta jest jistá a k tomu krátká, pouze třicet stadií.*) pouhý výlet: vykračuje veselou myslí, pozoruje jasným okem háje olivové, krásné sady vysázené stromy všeho druhu, jejichž středem volně se prochází. Ubírá se podle levého břehu Asopa, právě chce překročiti přítok této řeky, Thermodon, když tu náhle, při otáčení cesty, objeví se jeho zraku bělostná Tanagra, vystupující na příkrém svahu vrchu Kerykios, na jehož temeni stkvějí se chrámy bohů, o něco níže divadlo, dole pak domy obyvatelů, domy bílé, jak hliněné, jsouť sestrojeny z bělavé hlíny.

*) Stadium = délkomíra starověku

Dostoupí města, a sotva že v ně vkročí, všecek jest unesen pěkným vzhledem domů, okrášlených koketními terasy, zdobených malbami. — Bohužel, že na tom ustávají poznámky jeho; následuje pouze několik řádek o povaze Tanagerců — a to vše, právě dosti, by vzbudilo naši zvědavost, aniž by byla jinak ukojena. A přec sporá ta slova podávají nám rychlý, jasný pojem o smavém tom městě, téměř ve vzduchu se vznášejícím, bělostném, slunném, zářícím nad zelení úrodné roviny.

Za našich dnů místo, kde po staletí stála Tanagra, jest pustým. Tu a tam zeď městská ještě jest patrna, a zříceniny chrámů, divadla a staveb roztroušeny vůkol: avšak jsou to chudé zbytky bez určitého rázu. Kol kolem v rovině Asopa a Thermodona rozprostírají se vinice, pole žitná a ječná; tu a tam vesnice anebo dědina. Po pracích výzkumných, konaných od roku 1870—73, bylo viděti z daleka jako ohromný vějíř, sestrojený z přímých čar, vycházejících ze samého středu zaniklého města, odrážejících se bíle na šedé a zelenavé půdě. Při bližším pohlédnutí shledalo se však, že tyto zdánlivě přímé čáry utvořeny nesčetnými malými pahorečky z bělavé hlíny, které lopata kopáčova byla nahromadila, a na tisíce jam, shodujících se s těmito pahorečky, naznačovaly místa hrobů tanagerských, z nichž většina se nalézala podél obou stran silnic dle známého toho zvyku starověku: tak že města antická skorem vesměs měla tvar kola na plocho na zem položeného, jehož střed tvořila kompaktní hmota obyvatelstva živého, a směrem zmíněných již linií, více méně prodloužených, nalézalo se podzemní bydliště obyvatelstva mrtvého. Na těchto hrobech žádného více znaku zevního: památní sloupy, dosti prosté, které kdysi tu stály, dávno již jsou zničené, roztroušené.

Ostatně zde, v těchto končinách Albanie, nelze vyvolávati památku někdejší Tanagry: ani mezi rozmeteným zdivem místa nyní Grimadha zvaného; ani před těmito rozrytými, obsahu svého zbavenými hrobkami. Duše krásné zesnulé, — Tanagry — zalétla jinam. Byla se uschovala po celá staletí v křehkých soškách z pálené hlíny, obvyklých v starověku družek všech zesnulých, a s nimi z otevřených hrobek vzlétla zas na povrch zemský. Nyní nutno pátrat po duši té ve skříních musejních, kde sošky samy se nacházejí, ve sbírkách soukromých, ano i v některých salonech pařížských. Všude, kde jeví se zraku půvab jedné — jedinké z nich, tam skutečně nalézá se i dnes — duše někdejší Tanagry.

Tedy půvabné ty figuriny nalezeny v hrobkách. Za jakým as účelem tam se chovaly? Jaký úkol bylo jim hráti vůči světu? Prajednoduché to otázky na první pohled, jejichž rozluštění ale neustále v mlhách se halí, prchá před rozumováním nejbystřejším a nejdůkladnějším. Při většině z těchto sošek, pocházejících asi z V. století před Kristem, nelze upříti významu náboženského a jich účel pohřební snadno se dá vysvětliti; představují buď různá božstva, buď jsou to postavy symbolické: podobně a mnohé jiné předměty z pálené hlíny, zejména skvostně upravené a malované nádoby, pak napodobení ovoce neb různých jiných předmětů v značném počtu nalezeny v hrobkách Italie, hlavně v kraji někdejší Etrurie; zde ale jedná se o rozmilé výtvory umělecké, znázorňující postavy jinochů, mladých dívek, žen i dětí, na nichž věhlas tanagerských figurin vlastně se zakládá, a o nichž úsudek znalců posud není ustálen, aniž jich pravý účel dokázán.

Ostatně přehledněmež, že křehké tyto sošky měly účel pohřební či jakýkoli jiný, a že doposud jich pravý význam není vypátrán: nehledejmež v nich než to, čím vskutku jsou: velevzácné památky starověkého umění, jež valně se liší ode všeho, co doposud v tomto oboru bylo známo.

První zásluhou koroplastů tanagerských jest, že v dílech svých popřáli předního místa osobám a výjevům všedního žití, a za druhé že vše to dovedli podati nad míru zdařile, pravdivě. Díky tomu celý národ malého toho města beotského, obyvatelé jeho domů, obecenstvo jeho ulic jeví se zraku našemu v menších rozměrech, s menší důstojností, méně krásné než bohové a bohyně mramorové, ale za to tak půvabné, a nad to tak pravdivé, že na chvíli tyto malé sošky dají nám zapomenouti i nejdůstojnější bohy a bohyně, a zdají se nás uváděti v přímý styk s těmito smrtelníky, náhle ze země vystoupivšími, z doby tak dávné, době naší tak nerovné.

Ženy sedící neb stojící, mladé dívky buď snivě lenivé, buď krášlící se, nahlížející v zrcadlo, pohrávající vějířem, mladíci při různých zaměstnáních, pěší i koňmo: hoši při různých hrách, neb po hře odpočívající; otroci, staré služky s nemluvnětem na klíně; herci se svými škraboškami v plném divadelním ústroji, všecky tyto různé typy, zobrazující celou společnost tanagerskou tříd nejvyšších i nejnižších, jsou tu zastoupeny.

Jest to obraz ovšem velice zmenšený, ale velice věrný, celé té společnosti, zastižené v žití svém všedním: provedený bez záměrů allegorických, bez intencí náboženských. V porovnání k veledílům sochařství řeckého tyto drobné práce koroplastů tanagerských jsou asi tím, čím v porovnání ku vznešeným rozmluvám Platonovým a vážným hrám Menandrovým byly drobné ty scény komické, malé ty rozmluvy intimní, „mimos“ zvané, v nichž vynikali Sophron, Xenarchos a Herondas. Mimograf své předměty sbírá tu a tam, po ulicích, v domech, na trzích, před tribunálem, v krámě obuvníka, všude, kde lze vystihnouti rysy mravů a řeč přírody; nemá snad úmysl tvořiti velký obraz, stačí mu lehké náčrtky charakterů a situací, jak je skýtá běh všedního žití: a podobně i koroplast pozoruje svět jej obklopující, ruch žití lidského: tu a tam zrak jeho utkví na charakteristickém pohybu, posuňku směšném, na lepém záhybu závoje, půvabném sklonu hlavy, na úsměvu: umělecká jeho paměť uschová bezděky různé tyto rysy, mimochodem zachycené: a později, má-li před sebou malou tu sošku spěšně zhotovenou, nejistých, nesouladných tvarů, připomene si skutečnost pozorovanou a dodá hbitou rukou bílé hlíně, až posud všední a bezvýznamné, to, co jí scházelo: život, individualitu — —

Zejména svět ženský zdál se oblíbeným předmětem v dílech tanagerských koroplastů. Postavy sličných žen a dívek vyskytují se u velkém počtu. Ale tyto právě tvoří hlavní půvab a cenu celku. Předmět sám o sobě ovšem není valně rozmanitý; ale různost pohybů, postavení, rozličnost situací znázorněných jest nesčetná. Hlavně pak rozmanitost v úpravě šatu jest překvapující. Ne snad, že by šat ten sám o sobě byl nějak komplikovaným: sestává z chitonu a himationu. Chiton*) ovšem sotva se dá pozměniti; za to ale v rozmanitosti úprav himationu

*) Chiton = řasnaté roucho spodní; totéž co římská „tunica“.

není mezí: jest to šat, jenž slouží stejně co plášť, závoj, okrasná šerpa, co vše: buď splývá vzadu v bohatých řasách, nejsa připevněn, leč na rameuou: brzo zas zahaluje celé tělo, aneb zahalí se jedním cípem i hlava, ostatek pak sebéře se pod bradou, vroubíc takto sličně tvář: jest zkrátka na tisíce způsobů jeho úpravy, která mění se buď potřebou neb nahodilým rozmarem majitelky. Není možno dopodrobna vypsati celou řadu útvarů, které jemný vkus ženský dovedl dáti jednoduchému tomu čtverci látky, himation zvanému. Dlužno dodati, že rozmanitosti tohoto šatu nemalého půvabu dodaly pestré barvy. Na himationu i chitonu našich sošek stkví se nach i zlato, barva modrá neb fialová a růžová mísí ladné své tóny dle fantasie koroplastovy. Tak že probírajícím některé dílo, v němž přísně zobrazeny tyto figuriny v malebném šatu svém,*) pohlížejícím na bohatství různých podrobností, jako účesu a úpravy hlavy vůbec, klobouků, stuh, květů, vějířů a šperků — zdá se nám, jako bychom se probírali v některém čísle modního žurnálu tanagerského, modního listu illustrovaného, a to překrásně illustrovaného, dva tisíce třistaletého, pocházejícího z Beotie! Ostatně toto porovnání nelze vzíti do slova.

Dámy tanagerské nevěděly naprosto, co jest „moda“ ve smyslu tom, jak my tomu nyní rozumíme, totiž moda co souhrn jakýchsi zákonů kroj řídících, zákonů to rychle pomíjejících, ale které, třeba že rychle se mění, nejsou proto méně tyranskými po krátkou dobu vlády své. Šat modní lze poznati dle hlavních těchto dvou známek: že naskytuje se u velkém počtu téhož druhu v stejné době, a že po uplynutí dané té doby neobjeví se vůbec více žádný takový.

Kostým žen tanagerských (mohlo by se říci, žen řeckých vůbec) naopak právě tím se vyznačoval, že potrval beze změny po celá století a že přec nikdy nepotkalo se dvou šatů naprosto stejných. Příčina toho leží v tom, že části, z nichž tento šat se skládal, hlavně himation, samy o sobě vlastně šatem nebyly, nemajíce zvláštního nějakého útvaru; stal se jím jen dle způsobu, jakým býval oblékán; a nenabyv tvaru než právě jen tělem, jež halil, tvořil skutečně součást celé bytosti a jejího výrazu: a dle toho lze pochopiti, že šat, jenž byl týmž pro všecky ženy, měnil svůj ráz i svou fysionomii dle způsobu, jakým každá z nich jej použila.

Jak rozmanitými jsou i fysionomie rozkošných těchto sošek, přec jednu vlastnost mají společnou: jeví stejnou měrou gracii, gracii to podivuhodnou. Toto slovo „gracie“ mimoděk se nám namane na rtech, jakmile jen začneme o nich mluvit. Ale jest to gracie jiná, než ta vlastnost, která za naší doby tímto slovem se naznačuje; ne snad ona graciosnost nepřirozená, která co taká obyčejně bývá citována na výtvorech umění předešlého století, kterou jsme uvykli obdivovati na obrazech Watteaua, Fragonarda neb Greutze. Gracie řeckých těchto sošek, vzdor jich nepatrnému rozměru, jest vážná, klidná, ušlechtilá, vesměs rázu plastického.

Nebude snad od místa, uvedeme-li zde, co Herakleides jinde zas psal o ženách thebských.

„Ženy thebské jak svým vzrůstem tak i chůzí a rhythmem pohybů jsou nejspanilejšími a nejušlechtilejšími všech žen řeckých. Část himationu, jenž závoj tvoří, jest na hlavě tak uchystána, že skrývá téměř celou tvář, a jedině oči jsou vidět, vše ostatní kryje himation. Tento himation vždy jest bílým. Vlasy jejich jsou rusé, na temeni hlavy v jakýsi vrkoč upravené: jich obuv jest červená, těsná, nízká, bez podpatků a tak k noze přiléhá, že řekl bys, že noha jest bosá. Ženy ty v hovoru svém nezdají se ani býti ženami Beotie: připomínají spíše ženy Sicyonské. Jich hlas jest pravé kouzlo.“

Ovšem podrobnosti tohoto líčení nelze uvésti na naše figuriny tanagerské: účes právě líčený neshledává se při ženách z Tanagry, aniž jich střevíce jsou vesměs červené, spíše bílé neb žluté, s červenou podešví; i himation málokdy jest bílým, častěji modrým neb růžovým. Ale přes to přec jest zajímavo porovnati k tomuto popisu žen thebských III. století před Kr. podobizny žen tanagerských téže doby.

A kdo byli asi ti umělci, kteří drobná tato díla umělecká byli vytvořili? Byli to lidé ze všech nejpokornější. Jméno ani jednoho z nich nám nebylo uchováno; a zatím, co mnohé jméno malířů nádob a prostých hrnčířů z Attiky dobře jest známo, ani jediný modeleur tanagerský své jméno na svém díle nepoznamenal. Ostatně staří Řekové nevážili si nikterak v takém stupni jako my těchto prostých „zhotovitelů loutek“. Isokrates kdesi praví: „Kdo by se chtěl odvážiti, porovnati na příklad Phidia s některým koroplastem.“ Phidias a koroplast! toť jako bys řekl cedr a ysop: takým as byl náhled Isokratův. Tito dělníci pracovali jedině pro obecný lid, a na trzích pouze, ne ve skladech a krámech, prodávala se díla jejich. Avšak kochajíce se v pohledu těchto prací rozkošných, připomeňme si, jak velice skromným byl stav těch, již dovedli je vykouzlit, a že za jich doby mezi nimi a umělci prvé třídy byla celá propast rozdílu. Takto obecnému lidu sblíženi, zdají se nám jen tím zajímavějšími, neboť dokazují nám, v jaké míře v tomto podivuhodném národu řeckém vkus umělecký byl vytříben, a jak hluboce i v nejnižší vrstvu lidu cit pro krásu byl vnikl. Za našich dnů obecenstvo v pravdě schopné oceniti vzácné výplody umění (ať kteréhokoli druhu) se redukuje na praskrovnou menšinu. V starém Řecku tímto obecenstvem byl národ celý. I zdá se dle všeho, že každý národ má umělce také, jaké zasluhuje: měli-li staří Řekové svého Phidiase a Praxitela, tož zajisté že jich hodni byli.

Dle Henry Lechat.

— V poslední schůzi ředitelstva „Svatoboru“ vydáno 1700 zl. na podpory spisovatelů a jich rodin. Dále vypsána jsou cestovní stipendia v obnosu 1200 zl. na rok 1894. Dary příznivců dostalo se r. 1893 Svatoboru více než 20.000 zl.

— Verše přece jenom ještě ve světě se čtou. Nedávno vydané sbírky básní Christiny Rossettiovy „Verses“ prodalo se do téhodne 40.000 výtisků! — Totéž děje se v Anglii s dobrou knihou prosy. Román Sary Grantovy „The Heavenly Twins“ byv, nevíme již v kolikátém vydání, otisknut v jednom svazku, rozprodán jest za den.

— Na pamětní desku básníka Bohdana Jelinka zaslal naší redakci pan Dr. B. Souček 10 zl.

Listárna redakční.

Rukopisy se nevracejí. Zvláštními dopisy odpovídati nelze. — Neuveřejníme: Hyper. — ABCD. — J. O. —

*) M. Hensey, neb „Atlas“ vydaný Collection Lécuyer a „Atlas“ k dílu Prospera Biadota.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „**Hynek Votoček**“.

ROČNÍK XXII. 10. ÚNORA 1891. ČISLO 14.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr.
na půl leta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Z poesie srbskolužické.

(Handrij Zejleř.)

Sedlák.

Můj táta sedlák je a Srb,
a byť mu osud řekl: „Trp!“ —
on dále pevně kráčí;
v svém štítu brány má a pluh,
své pole oře, jak chce Bůh,
a potem svým je smáčí.

A lopotí se v poli rád
den celičký až v noci chlad
což komu práce škodí?
Má zdarma k práci muziku:
zpěv skřivanů a slavíků
a co se ptáků rodí.

Co jemu šperky ze zlata?
Toť ďábla pýcha proklatá,
ty ať si páni nosí! —
Ne na kabát o zlatý kříž,
o plnou stodolu on spíš
modlitbou Boha prosí.

A ráno, když den zasvitá
a nebesa když polita
jsou zoří, les i hora —
již zas jej kohout zavolá:
„Svět hoří kolem dokola,
ven do té krásy z dvora!“

Tož, měšťáci vy nadutí,
ve městských zdech vždy zamknutí,
vás věru líto je mi!
My veselý jsme selský lid,
pod nebem v šíru je náš byt
na černé naší zemi!

Milý kovář.

Můj milý ve vsi kovářem
a vezme si mne rád,
jak mine vojna, přijde sem
k nám družba zaklepat.

Což na tom, v tváři začerněn
že bude, řekněme?
Tím bude v svátek čistší jen,
až ke mši půjdeme.

Já budu paní mistrovou,
a to je přece čest —
hledejte ve vsi takovou,
co mně v tom rovna jest.

On od pánů i sedláčků
vždy dílo přijme rád —
pak může pěkných zlaťáčků
hrst svojí žince dát.

K čemu mi to?

Ubrus květovaný,
na něm prázdné džbány —
k čemu mi to, k čemu?

Zda být červen může
bez slavíka, růže —
k čemu byl by, k čemu?...

Bílá vrata, hezká,
pustá do nich stezka —
k čemu jsou mi, k čemu?

Přičesané vlasy
a prst bez okrasy —
k čemu mi to, k čemu?...

Kůň a na něm v sedle
chlapec jako jedle —
odpomohou všemu.

Zlatý kroužek z lásky,
věnec na ty vlásky —
odpomohou všemu.

Píseň přadlen.

Na kužel navíjí dívčina,
přeslici chystá svou;
minulo svatého Martina,
na přástvu panny jdou.

Sneslo již děvče svůj kolovrat,
kolečko prohlíží:
s šedivé oblohy snížek spaď,
bělá se před chýží.

Zatopte, rozsvěťte matičko,
baćoňským přadlenám,
na cestách plno jich, plničko,
na přástvu míří k vám.

Na našich kuželích v jasnosti
stuhy se pěkně rdí,
červená barva ta milosti
všude nás provodí.

Předeme s kužele měkký len,
když den se nachýlí;
plátno se vybílí v jarní den
k svatební košili.

Vesele u kamen přede se,
venku když padá sníh;
hladový vlk vyje po lese
a vítr v haluzích.

Při tanci.

Chceš-li ji viděti,
mou růži v poupěti,
hvězdu mou zářící,
mou milou dívčici?

Tam stojí, pohleď jen,
jak jedle štíhlý kmen,
hlavinku kloní níž
jak v poli klas — zda zříš?

Labutí zjevy jsou
dvě očka pod řasou,
a krása lilijí
se v lících rozvíjí.

A rty mé galánky
jsou jitřní červánky,
a jejích ňader vzdech
jak zkvetlý vábí břeh.

Teď k tanci dudy zvou
mou dívku rozmilou,
a lehce kráčí blíž
má panenka — zda zříš?

Krok srnky, údolím
když kráčí k družkám svým
od lesní studánky —
toť krok mé galánky.

Jak ranní větříček,
jenž vane s políček,
kde pšence zlíbal klas
a rosné slzy střás' —

tak děvče mé, můj sen,
se v tanci vznáší jen.
Ta, kteráž hledí k nám,
jíž tuto kytku dám,

ta, jejíž smavá líc
mně k tanci kyne vstříc
a k obejmutí pás —
toť moje krása krás!

Vzdor.

Ať si! Když mne holka nechce mladá,
stará babka si mne vezme ráda.

Netřeba mi platit housle, dudy,
stará zabručí mi vždy a všudy.

Netřeba mi tuze běhat za ní,
za pecí mne dočká moje paní.

Nekoupím jí piva kapky rudé —
lipový květ sobě vařit bude.

Hlídat nemusím pak ženu slabou,
za starou mi nepolezou babou.

Kolébky nebudem potřebovat,
nebudu dnem, nocí děti chovat.

Hoši, bude úspora to hezká —
propijme ji spolu ještě dneska!

Pivo sem, kde jaká ho je kapka —
ať je zdráva moje zlatá babka!

Veselí hoši.

My, braši, jsme v dobré vždy míře,
když pln je nás dokola stůl;
nám lev není strašlivé zvíře,
tím méně nás poděsí — vůl

My k přátelství ruce si dali,
a není v nás lež ani klam —
a teď ať se osud náš kalí
a růže ať nekvetou nám!

My víme, čas všecko jak drtí,
a co je teď, zítra že kdes.
Proč lakotit studené smrti?
Tož propijem, co máme dnes!

A doufejme, v krátkém že čase
(a kdož pak se naděje vzdá?)
se u džbánku sejdeme zase,
ať tady či u souseda.

Přel. Adolf Černý.

Z mladosti V. B. Nebeského.

Píše Dr J. Hanuš.

I.

Rodiště, rodina, dětství, studie gymnasijní.

Uprostřed úrodné roviny, asi tři hodiny od Mělníka leží hluboké, úzké, na mnoho však mil dlouhé údolí. Cestující rozlehlou rovinou nenaděje se před sebou ležícího dolu; až najednou přišed na okraj jeho a uleknutý zastaviv krok, jakoby náhle se před ním rozstoupila země, hluboko pod sebou spatřuje vrcholky temných jedlí a sem tam mezi skalami jednotlivé chatrče. Po obou sice stranách údolí toho strmí vysoké skály, leč nicméně jsou si obě strany velmi nepodobné.

Po levé straně stojí již od vchodu vysoká a příkrá písečná skalina. Mnohý déšť ji rozemlel v rozličné podoby zvířat podivných i zpotvořilých postav lidských, které hustě a v nesčíslném množství po skalnaté stěně buď lézti, buď z ní vyhlížeti se zdají, dutýma za putujícím tudy se dívajíce očima. Při skalině, po výstupcích i rozsedlinách jejích zastiňují vysoké jedle a borovice tyto často hrozné hříčky přírody, místy jenom zdola povolujíce oku pocestného volný průhled na tuto bělozažloutlou, vysokou zeď.

Po pravé straně, od východu k západu dolů se táhnoucí skála písečná jest v mnohé kusy nestejné šířky rozervána, a výš a výše nad údolí vystupujíc ohromné tvoří sem tam rozvalené stupně.

Husté křoví obrůstá tyto vysoké, nad ně strmící veliké kameny a celá ta strana jest podobna pustému městu východních krajin, na jehožto rovných, mechem porostlých střechách zažloutlé břízy skláněji plačící větve, v jehožto ulicích nízké, husté křoví zakrývá úzký průchod ve stavení pusté, teď jen plachým liškám za obydlí sloužící.

Sem tam vystupuje některý kámen, jakoby štíhlá vížka strměla nade ploché střechy, a déšť i jiné nehody, aby dokonaly klam ten, vytvořily uzounká v ní okna.

Některé chaloupky — jestli se těch as šest neb sedm chatrčí tak nazývati může, — opírají se po různu o tyto po stráni hustě se nacházející kameny, a mnohá z těch chatrčí jen přední stranu má z netesaných trámů sbitou, ostatní její díl jest vnitřek dutého kamene.

Úzká pěšinka vede mezi rozsedlinami skal a hustým křovím od jedné chatrče k druhé až dolů do údolí k úzkému sice, avšak dlouhému a hlubokému jezeru, na jehožto modravé hladině vodní lilie rozkládají své široké temnozelené listí, a bledé jejich květy plynou co stříbrné korunky nad temným zrcadlem vod. Jestliže, jak mnozí učenci jistí, v pradávných časích celá země česká jen jediné veliké jezero byla: tedy jest toto malý pozůstatek z oné nesmírné vodní hladiny, a ploché, úzké břehy jeho jsou z obou stran veliké stupně písčité skaliny, která, kdo ví jak daleko, se stápí v prohlubeň vodní; neb dle ujišťování tamějších obyvatelů ještě nikdo nenalezl dna ve vodě této.

U jezera tohoto, na výtoku malého potoka stojí mlýnec, kteréhož jednozvučné klepání v spolku se šustem a hvizdem přeletujícího ptactva působí, že tato samota ještě pustější, mrtvo krajiny této ještě hroznější se zdá. Časem jen pronikne nápěv neviditelným pastevcem pronesené národní písně, a jakoby potěšená z toho krajina kolikráte po sobě si opětuje zpěv jeho temným — temnějším ohlasem.

Asi šest set kroků vzdáli od vchodu — kde malý potok hustými olšinami zastíněný v malém vodopádu hlučněji hovoří s rodnou jemu krajinou, — rozestupuje se údolí po levé straně v jiný širší sice, ale jenom krátký důl. Uprostřed něho stojí vysoká, hustě porostlá skála, korunovaná zříceninami starého hradu; mnohem však vyšší je stromoví, obkličující skalnaté stěny dolu toho, tak že ani vysoká jednotlivá věž zříceného hradu nepřeniká vrcholky jedlí, vroubících ohromné tyto zdi.

Stavba hradu toho, a obzvláště kulaté věže, je zcela přiměřena rozmnožiti tichou hroznost krajiny. Je bledě žlutá, základ její zdá se z jediného kusu sestávati. Zeď její náramné je tloušťky, a až k špičaté, taktéž přižloutlé kamenné střeše ani jediného okénka nemá. Zcela jest hladká, a drobné ozdoby, jako hříčky na krku velikána,

*

pod přístřešim jejím umístěné, činí, že hrozná její síla tím strašněji doléhá na zbloudilého, udiveného poutníka. Na něco širším přístřeší chvěje se mladá bříza, a přiléhajíc k špičaté nevysoké střeše, od ní na důl se kloní co jednotlivé péro za kloboukem loupežníka . . .

Kdož pobyl někdy v divukrásném, bizarním, romantickém dolu Kokořínském a shlédl trosky hradu nad ním čnícího, pozná v předchozím popisu Máchově „trefný, plastický obraz“ oné krajiny (J. Thomayer v Lum. 1891, str. 4—5.), jen nepatrně pozměněný ohnivou fantasií poety. Přisvědčí však také básníkovi, když v duši jeho budí tak mocný ohlas. Jakkolivěk ruka lidská již ledaco změnila na velkolepém díle přírody, dojímá ještě dnes zvláště za doby večerní svou divokostí, ohromností, bizarností a bezděky unáší mysl v tajemné doby, kdy matka příroda tvořila českou zemi. Každý balvan jakoby nesl stopy její ohromné tvůrčí síly, jejího nedávného dotyku.

Dol tento i zřícený hrad obestřený tajemnými romantickými zkazkami má význačné místo v dějinách české poesie. Mácha rád dlel mezi jeho bizarními balvany, jak svědčí jeho zápisky i poesie (Cikáni, Máj a j.), a kamenné sedadlo, od něhož nejkrásnější se rozvírá pohled na toto zkamenělé město, prostoupené svěžími lukami a zarostlými rybníky, jmenuje místní tradice podnes Máchovým, vypravujíc, že zde poprvé zableskla v duši jeho myšlénka Máje.

Nad tímto dolem, v osamělém prostém dvorci sotva několik set kroků od hradu vzdáleném narodil se 18. srpna 1818 Václav Nebeský. Otec jeho, muž z českého lidu, byl synem rolníka z Kokořína (nyní statek p. Jos. Černého) a aby ušel vojančině, stal se šafářem na samotě, patřící pod názvem Nový dvůr k panství Kokořínskému; matka pocházela sice z rodiny německé, ale uměla trochu česky, neboť v rodině Nebeského mluvilo se ponejvíce jazykem mužovým, česky. Ovšem vědomého vlastenectví nesmíme v tom hledat, nebylo ho ještě tehda po českém venkově a tím méně na novodvorské samotě, ovládané německou vrchností (kněžnou Ahremberkovou), v samotě, za níž začíná podnes kraj německý (Jestřebicemi). Vychování malého Václava bylo tudíž až do let školních smíšené a spíše převládala němčina matky, která měla hluboký a rozhodný vliv na vnímavou mysl hochovu, kdežto otec, prodlévaje za svou prací namnoze mimo dům, méně naň působil. Přirozeným způsobem zaujala pak také láska a úcta k matce valný díl srdce Václavova, a ještě po mnoha letech nesou listy i básně jeho patrné a dojemné toho stopy, a zvláště v dobách, kdy svět dává mu okusiti svých hořkostí, matka tane mu na mysli. „Mám málo chuti k životu a k radosti,“ píše Krouskému v květnu 1844 z Vídně, „půjdu někam do kláštera, mezi zdmi jeho se zapředu a pomalu dohasnu. Je mi jen líto rodičů, zvláště maminky. Doufali, těšili se a tolik mne milovali! Špatně jim to splatím . . .“ A o dva měsíce později píše ještě tklivěji: „Láska k mým rodičům zustane mi svatou. Upomínka na ně bude pro mne pobožností . . . Kdyby jenom maminka na mne zapomněla, to srdce nebeskou láskou mě milující.“

Týž krásný cit, jeden z nejkrásnějších lidského srdce, vane také z mnohých veršů Nebeského, nejplněji z básně: Vím to! — lásku chceš, mé srdce . . . Hledal jsem ji po celém širém světě, prosil o ni u prahu každého srdce. Než

kdyby tobě každé srdce
rubíny své vystříkalo,
každé oko dívčí drahé
perly lásky vyplakalo:
kdyby tebe osypali
věrnosti své ryzím zlatem,
a ty, lásky král, se zaskvěl
ve purpuru přebohatém;
a pak s kořistí všech ňader,
vítěz v lásky velké říši
triumfem se domů vracel
k tiché rodinné své chýši,
kdež tě matička tvá čeká,
náruč vstříc ti otevírá,
vlasy líbá, tváře hladí,
tvrdé vrásky s čela stírá:
pak bys cítil, že jen v tomto
srdci Kroesus jsi, a všudy
v světě širém, nejšiřejším
všudy žebrák láskochudý.

Tutéž myšlénku opakuje také báseň „Když mou duši jako Jidáš“: Zradí-li mne přítel, mohu si ztrátu nahradit, ale lásku nikoli:

Lásku mám jenom jednu —
A ta jest má říše blaha!
A v té říši nebevelké
mám jen tebe, matko drahá!

Cit tak mocně zakořeněný v duši a tak vřele vytryskující nejen že patrně svědčí o zvláštní organisaci duševní, nýbrž musel také působiti na utváření se celého ducha a povahy a v skutku shledáváme stopy jeho účinků v životě Nebeského, zvláště v jeho jinošském věku.

Míním totiž jeho vřelou, snadno vznětlivou sensitivnost a zvláštní žensky měkkou povahu, jejíž nápadné projevy dosti často shledáme, pro niž sem tam došel i výtky „ducha bázlivého, slabého“.

Od matky, zdá se, dědil také náklonnost k samotě a snivému hloubání, k němuž osamělé obydlí i blízké, tajemné bory a sluje dolu tolik vábily a podnes vábí, jakkoli nevládne tam již ono mrtvé ticho, jehož tam přicházel hledat snivý Mácha.

Zde naučil se také Nebeský již v útlém věku milovat druhou svou matku, přírodu.

Než nejen po matce, také po otci dědil mladý Václav: svou zvláštní, uzavřenou povahu, jíž rodina Nebeských posud je známa, a sympatii k českému lidu, která při první vhodné příležitosti ozvala se skutkem, jakkoli dlouho byla umlčována německými školami. Chodil totiž Václav jen krátký čas do české školy v Šemanovicích, dědině asi půl hodiny od Nového dvora vzdálené a na druhé straně dolu ležící; od desátého roku shledáváme jej již ve Vidimi a po dvou letech, v nichž připravován vidimským farářem, v České Lípě, kdež odbyl si třetí třídu.

R. 1830 vstoupil na gymnasium litoměřické. Tam zvláště ve třídách humanitních počal se zvědavému zraku mladého, pilného studenta otvírati vábný, posud nevídaný svět staré Hellady a zavanuly k jeho sluchu z německé literatury první ohlasy mocných idejí burácejících v Evropě západní. Otevřel jim svou duši do kořán a uvítal je

s nadšením. Čítal v originále báje Hesiodovy, idyly Theokritovy, Biónovy, Moschovy, seznámil se s veselou, rozpustilou Musou Anakreontovou, ale nejhlouběji ponořil se jeho duch v nádhernou poesii básní Homérových a dramat Sofoklových. Jak mocně zachvěl pěvec Iliady a Odysseie celým duchem Nebeského, jak obdiv jeho k němu vzrůstal a s ním láska a porozumění geniálnímu národu Hellénskému i sympatie k novověkým synům jeho, napověděl sám Nebeský r. 1841, posuzuje ve Květech (v Novinách str. 53.) Vlčkovského český překlad Iliady:

„Často jsem si přál býti Novořekem. Bylať to pro mne myšlénka nejrozkošnější. míti vlast nově probuzenou ze sna otrockého dlouhých století, míti to usvědomění, že ono krásné, velkolepé, lidskosvaté žití Řeku moji předkové žili, a pak to jedno: že měli Homéra! Kdykoli si na toho vzpomenu, psal bych dithyramby; neboť jest to jedna z oněch velkých, bohatých myšlének, ježto duši lidskou unášejí k blahému usvědomění své Promethejské tvořivosti a k hrdému přesvědčení, že člověčí duch něco velikánského jest. Či-li to není patrný důkaz duševního obrovství, patrný důkaz, že v lidské duši velemocně duch boží vane, kdyžto smrtelník ve své nadpozemské nadšenosti dílo vytvoří, jako duševní Chimborasso věčně jasným čelem do všech věků sahající, a jako řeka stříbrná skrze všecka staletí se prondící? A nejsou-liž takovými výtvory nesmrtedlná díla slepého věštce Homéra, tohoto Adama všech básníků (jak jej Jean Paul nazývá) — nejsou-liž ona věčné dědictví, člověčenstvu od samého nebe dané? Má-li člověčenstvo Řekům za něco povděčným býti, jest to zajisté přede vším jiným to, že mu dali Homéra, neboť on jest — jakož každý pravý umělec — dobrodincem člověčenstva. A je-liž ono místo, kde se jen i jedno lidské srdce jednou radovalo, posvátné, tedy jest to tím více Homéros; neboť kolik lidských duší zaplesalo již nad velkoleposti jeho výtvorů! — Kolik pobouřených srdcí upokojilo se na klidné hladině jeho krásy od času, když poprvé zpěv jeho na březích Maeandru zazněl, až do času nynějších, skoro skrze úplných tři tisíce let! — Jest to zajisté něco podivného, jak Homér věčně mladým zůstal, a jak jej potomstvo nikdy přerůsti nemohlo, tak že ještě podnes s úžasem k němu oči pozdvihujeme, a jakož jednou Aristoteles, toto první slunce na obloze vědecké, s podivením zvolal, že se v Homéru dovršení lidského ducha nalezá: tak ještě i za našich dnu jeden z nejznamenitějších mužu překonán překrásou plodů Homérových s nadšením tato památná slova vyřknouti musel: „Jesti to něco velikánského, že člověčenstvo Homéra má!“

Kdo dovedl taková slova v 21. roce svém napsati o Homérovi, musel chovati aspoň jiskru hellénského genia v své duši!

Za to latinská poesie zůstala v srdci i duši Nebeského bez ozvěny; znal sice asi již tehdy Virgila, Horáce, Catulla, Tibulla, Propertia a snad i jiné římské básníky, ale praktický realismus římský (srov. Č. Mus. 1865, 171.) nerozehřál nadšeného idealistu a dojmy jejich potuchly na mnoze se školou a oživly teprv v pozdním jeho věku studiem literární historie.

Sedmiletý pobyt v cizině a studia gymnasiální mocně působily na Nebeského také na jiné straně. Sám na sebe jsa odkázán poznal kus života, jeho bídy, boje a ústrky záhy dolehly na chudého studenta a kuly, až to někdy bolelo, jeho povahu. Nebeský vrátil se tvrdší, samostatnější ze svých studií litoměřických, jeho sebevědomí značně zmohutnělo, energie duševní sesílila. Hloubavý duch jeho vedle přírody, vlastně v přírodě ponořil se v tajemné hlubiny poesie, rostl v ní sám a ona v něm:

„Starší lidé v Jestřebicích podnes si vypravují, jak toho podivného šafářova hocha celé dny vídali sedat na jeho zamilovaném místečku — skalním to výběžku asi tři sta kroků od Nov. dvora nad strání visícím, odkud s knihou v ruce po mnoho hodin nepohnutě se díval do tmavých lesů a hlubokých tůní. Tenkráte ovšem neuměli si to vysvětlit a nad podivným hochem nejednou povážlivě hlavou vrtěli — později však, když slavná pověst jejich krajana až k nim do těch skal a hvozdů pronikla, pochopili probudilejší z nich, co asi dělo se před lety v mladé hlavě hochově, a podnes dojímavá vděčnost prostého rolníka jestřebského na památném onom útulku Nebeského občas zavěšuje věnce z jehličí a polních květů.“

Jaké to knihy bývaly v rukou mladého snílka, snadno se dovtípíme. Výtvory řecké a německé krásné literatury převládaly, jinou literaturu tehdejší gymnasisté v Čechách, až na skrovné výjimky, neznali, znáti nesměli.

V zajímavém článečku: Třetí říjen 1813 (v Č. Včele 1845 str. 221 sl.) Nebeský sám o tom vypravuje:

„Znáte je, to naše vychování? Zaobalili mě do neznámého mi jazyka, z vlasti, abych řekl, mě ukradli a unesli do ciziny. Čeština v nás nesměla se ani hnouti. Ve škole jsme nesměli česky promluvit, měli jsme zvláštního dohližitele ze spolužáků, kdo české slovo pronesl, musel úlohu několikrát opsat, ba na místě hanby stát. Nevypravuju staré báchorky, jsou to věci nedávno se stalé, ačkoliv k víře nepodobné. Ano Čechy jsou země báchorek a divů! — A co při tom nejkrásnějšího, my museli býti vlastenci, jimž častokráte do uší znělo: pro Boha, vlast a cnost! my deklamovali: „Ihr Berge, stolzen Berge, du dunkle Wäldernacht“. Byli jsme tenkráte tak naivní, že jsme ten nesmysl ani necítili, když jsme přiloživše ruku na srdce zvolali: „Vom Biederstamme Teuts.“ Takovému omamu jsme věřili, na hrobě praotce Čecha. Bylo by to k smíchu, kdyby to nebylo k hněvu a pláči. Nebylo ale na tom dost, oni nám vzali i celou minulost, naše slavné dějiny překládali v cizotu. Že by to byli Čechové bývali, jenž Evropou pohnuli, v Evropě svíci rozžehli, o tom jsme nezvěděli, byli to jenom die Böhmen; vše ostatní o tom národu bylo ethnografické mysterium. Každým prostředkem vyluzovali nám ze srdce lásku k vlasti, k matce. Ale čeština je jako český sedlák a vrba, čím více ji osekáváš, tím více roste; je jako ta cibule v ruce prastaré mumie Egyptského krále, po 1000 letech ještě pučí.“

I v Nebeském taková jiskra doutnala pod popelem němectví, ale jen malounká jiskra. Mluvil sice dosti slušně česky, ale o vlastenectví českém málo věděl, tím méně o literatuře. Těch několik veršů Kralodvorského rukopisu a Kollárových i Čelakovského, které snad četl v překladech Svobodových a jinde, zapadlo v moři nádherné poesie německé a řecké téměř beze stopy; scházel průvodce, aby jim proklestil cestu do srdce, neboť jinde se vlastenectví české neujímalo, aby uvedl jej ve slavnou minulost národa, když v přítomnosti málo bylo lesku a slávy, jež by na se obrátila pozornost bystrého mladíka a vlákala jej ve vábné nadšení vlastenecké. Avšak, i ta chvíle přišla.

Paměti Klimenta Faltisa.

Novella od Sofie Podlipské.

(Pokračování.)

První dni toho neblahého živobytí zdály se mi k nepředržení a tak dlouho musil jsem to nésti.

Ať jsem se bouřil sebe více, osud šel svojí cestou. Byl hluch a slep. Zdrcoval mne nemilosrdně a čekal jsem někdy jen už na poslední jeho ránu. Toužil jsem po ní, jen aby již bylo po všem. Zdroj útěchy byl mi otevřen a z toho čerpal jsem. Za to byl jsem vděčen a nezbývalo mi nic než jíti dále životem tou řadou dnů a nocí, které přede mnou se otvíraly ráno a večer za mnou se uzavíraly, jeden den za druhým a noc za nocí, jakoby mne proponštěly z vězení do vězení bez naděje ve vyváznutí.

Moje práce vystupovaly z nich jako krůpěje vína ze hmoždění a z tísně lisu.

Několik žebráků přitáhlo se pod moje okénko za žebračkou stoletou. Ti byli mými přátely, mými dobrodinci. Netušili, jak rád jsem jim dával, co jim jsem určoval. Jestliže volali na mne přehnanými díky tisícerou odměnu nebes, žehnal jsem jim v srdci mnohem více, že mými dary nepohrdali a trpělivě jimi se přiživovali na té trpké života dráze, jejímuž trní netečně zvykali.

Mezi tyto žebráky a žebračky vesměs již staré připletl se jeden houslista.

Ten měl postavu dosti statečnou, byl vysoce urostlý, ale v jeho vzezření jevilo se podivínství jak v obleku, tak v počínání výstředním, které druzí žebráci za bláznovství považovali. Velký širák, jakého nikdo nenosil, stínil mu oči a čelo. Dlouhé prošedivělé vousy splývaly mu po pás. Tak strojili se a chodili podivínové a bylo jich v Praze několik. Onen člověk zahrál mi na svých houslích nějaký nápěv. Když jsem mu hodil z okna peníz, volal jsem na něj, aby nastavil klobouk, ale on se tvářil, jakoby mi nerozuměl a hledal pak peníz raději na zemi, než by byl klobouk smekl. Druzí žebráci řekli mi, že je ten člověk němý.

On zdvihl peníz a políbil jej a mne moje divinace opustila. Já netušil, nepozoroval jsem nic.

XI.

Ani jsem na žebráka dále nevzpomínal. Šlo na třetí rok bratrovy vzdálenosti. Přestál jsem třetí zlou, smutnou, dlouhou zimu v Anenském dvorci. Byly první jarní dni, vzduch byl lahodně vlahý. Vůně táhla ze zahrad. Žebrák houslista potuloval se častěji v mém zákoutí.

Byl večer. Měl jsem práci dokončenou a spěchal jsem s ní k mistrovi.

„Víte novinu?" tázal se mne, sotva mne spatřil. „Kněžna Skarmaňská je na svobodě."

„Opravdu? Uzdravila se tedy?"

„Nebyla dokonce šílená. Sám císař do toho se vložil, dal ji zkoumat svými lékaři. Ti shledali, že s ní bylo krutě jednáno. Císař dal ji předvolati k audienci a dovolil jí, aby si vyžádala od něho milost jakoukoli.

„Veličenstvo, prosím o průvodní list do Švejcar."

Císař byl zaražen. Za chvíli děl: „Nu ano, máte jej míti třeba na celý rok; věřím, že je vám třeba zotavení cestováním. Ale to ještě není žádná milost. Vyslovte něco jiného. Chci vám dáti náhradu a zadostiučinění. Mluvte."

„Veličenstvo, račiž mne propustiti navždy do Švejcar," zněla jednozvučná a umíněná odpověď mladé dámy.*) Císař povolil, propustil kněžnu a celý den k nikomu nepromluvil.

Tak mistr mi vypravoval a tak to kolovalo po Praze i celým světem. Že jsem byl vzrušen, může si každý pomysliti. Přál jsem nešťastné dívce toto vyváznutí více než kdokoli. Čerpal jsem z toho případu naději pro svou věc, avšak kdo ví, mohl-li jsem opravdu doufati. Byl jsem v jiné chvíli nakloněn skoro záviděti kněžně její štěstí, neměl-li můj bratr téhož dočkati se. Pak padlo mi na mysl, jednalo-li se o žádost jakékoli milosti u císaře, že měla kněžna prositi za osvobození mého bratra. Ale na toho ani si nevzpomněla. Ta nevděčnice. Cítil jsem proto takovou hořkost, že se mi pěnila krev. Hrdlo stahovalo se mi. „Jen co budu doma," myslil jsem, „povolím, ulehčím si, pustím se do hlasitého pláče."

Byla doba rovnodenní, soumraky byly dlouhé a hvězdy vynořovaly se na jasném ještě nebi. Zahnul jsem do uzounké uličky, odkud byl vchod do mého chudinkého obydlí. Přes zeď skláněly se větve starého ořechu, skrze ně usmívala se na mne hvězda lásky, jasná večernice.

Jelikož jsem bydlil sám v tom liliputánském domečku, zavírával jsem odcházeje dole vrátka. Přistoupiv teď k nim, abych vešel, shledal jsem je otevřeny.

„U šlaka," zlobil jsem se. „Zase jsem zapomněl zavřít. Tak dlouho budu tak nedbalým, až mne někdo vyloupí." Často se mi totiž stalo, že jsem nechával otevřeno, ale nikdy nestalo se mi proto nějaké neštěstí.

Nicméně pospíchal jsem po temných příkrých schodech a vrazil jsem prudce do pokojíka.

Vykřikl a zavrávoral jsem. Bylo šero a v tom šeru bylo neurčitě viděti postavu sedící u mého stolu. Viděl jsem ji v šeru a po zadu pouze, a přece vykřikl jsem podruhé: „Muky! Jsi ty to anebo tvůj duch? Snad jsi mi neumřel?"

On vstal a napomínal: „Ticho, prosím tě, ticho. Jsem to já. Bratře, bratře!"

Objali jsme se, mluvit nemohli jsme, a já jsem nevěřil, že je pravda, že ho držím, že ho mám.

„Zamkni," poručil mi a pak praštil sebou na židli.

Přisedl jsem k němu. Ptal jsem se: „Ty nejsi tedy propuštěn? Jsi stíhán?"

„Jsem na útěku. Půjdu do Švejcar."

„S ní?"

„Ty víš?"

„Jenom tuším. Obě tě hledaly, mluvily se mnou."

„Ta druhá, víš, ta starší ji zachránila a mne osvobodila. Jen abych tě viděl, přicestoval jsem pěšky sem. Naučil jsem se ve vězení hráti na housle. Žebral jsem."

„Vezmi si teď své peníze. Tu jsou."

„Tys je zachoval?"

„A k nim nastřádal. Tu máš."

*) Authentické.

„Ale ty?“

„Půjdu za tebou.“

„Hned ne. Jsem obklopen tajemstvím. Tys mne tak dlouho v mém přestrojení nepoznal a já nemohl nikdy nepozorovaně k tobě vejít. Posud není mi policie na stopě, ale jak bych byl viděn zde, byl bych ztracen. Kdybys zmizel, byl bych hledán a stopován. Tak musím jíti zas. Vezmu si nyní oblek tvůj. Řekni mi, kam chodíváš, abych zašel v tu stranu.“

„Ale kde strávíš noc?“

„Na bezpečném místě, u svých ochránců. Nesmím se jen opozdit.“

„A ty zas jdeš? Co bude dále?“

„Budu ti nyní často psát.“

„Jak jen zašleš dopisy?“

„Žebrák bude ti je nosit. Udělá ti tohle znamení rukou, podívej se. Ty k němu sejdi a opakuj znamení a hleď, abyste byli sami. Pak dej mu almužnu a on strčí ti můj list. Buď zdráv, spokojen.“

„Ještě něco, bratře. Cítil jsi, jak jsem na tebe myslil, slýchal jsi můj hlas?“

„Ano. Člověk by tomu neuvěřil. Je mnoho, o čem nemáme ani pojmu.“

„Věděl jsi, jak jsem o tebe truchlil, jen tobě žil, jen na tebe myslil?“

„To nemusil jsem tušit. Věděl jsem to. Bohudíky, že tě mám a díky za peníze, které mi mnoho ulehčí.“

Byl převlečen do mého šatstva, brada byla schována pod pláštěm. Vyklouzl jako stín a já nesměl jsem vyjíti za ním. Uhasil jsem světlo, aby bylo přirozeno, že odcházející člověk byl mnou, kdyby jej tajný policejní agent stíhal. Nerozsvítil jsem více po celý večer a chvěl jsem se celou noc jako list na stromě.

Když jsem pak přece usnul a pozdě se probudil, měl jsem zjevení se bratrovo za přízrak. Dlouho ležel jsem po probuzení na znaku natažen bez hnutí a promýšlel jsem vše, co se událo, jak jsme s bratrem rozmlouvali bez dechu, rychle, krátce, v úzkostech, abychom nebyli vysléděni, a v rovněž velkém strachu, abychom si řekli to nejnutnější. Oči naše hloubaly se do zraků druha druhu. Já pátral jsem v tom milém přátelském obličeji po stopách podoby minulé, seznamoval jsem se s fysiognomií novou, utvořenou časem, útrpením, vnitřní duševní prací. On činil rovněž tak okem pátravým. Ale k tomu měly jsme jen okamžiky, jež prchaly jako střely.

Nebyl to snad přece pouhý sen neb přízrak.

Odhodlal jsem se vstát a tu viděl jsem žebrákův hrubý oděv a jeho klobouk. Byla to tedy skutečnost. Zlíbal jsem ten oděv a schoval jej dobře. Letěl jsem k oknu slídit, zdali neuvidím žebráka se slíbeným znamením a dopisem, ačkoli jsem věděl, že nelze teď již toho očekávat.

Tím více byl jsem překvapen, vida klečeti před kapličkou bídného starce, jehož jsem před tím jen jednou zpozoroval ve hloučku žebráků jiných, kteří mne navštěvovali.

Jakmile slyšel zařinčet mé okno, pozdvihl prudce hlavu a dal mi umluvené znamení spolu s pobídkou, abych neváhal. Mžikem byl jsem dole a po opatrném slídění, nejsem-li pozorován, přistoupil jsem k poslu, setkal jsem se s ohnivým jeho pohledem a předrahý list, velký to poklad, vklouzl do mé dlaně.

Žebrák nepromluviv kynul mi přísně, abych se vzdálil. Nedopustil ani mně, abych promluvil.

Měl jsem tedy list. Můj Bože! Zdali pak šťastná milenka mého bratra tak se těšila z listu jeho jako já. Byl jsem věru radostí beze sebe.

Dočetl jsem se, že bratr šťastně se dostal v útulek, když ode mne odešel a časně ráno že odcestoval. Věděl jsem nyní tedy určitě, že byl živ, že byla jeho síla nezlomena, jeho duch že byl neskličen. Ale v nebezpečí byl nyní hrozném, dokud nepřekročil hranice naší vlasti.

Nemohl jsem jinak vydržeti než na kolenou. Nepracoval a nejedl jsem, sledoval jsem v duchu kroky milovaného uprchlíka. Hádal jsem, zdali jede, neb cestuje-li ve svém přestrojení pěšky. Kýž bych jej byl mohl zahlídnouti zázrakem mystického jakéhosi zrcadlení ducha. Vždyť byly moje duševně telegrafické zprávy věrné, jak nyní bylo stvrzeno. Nebyl to tedy klam, ani šílené blouznění. Avšak celkem bylo to vše temné, neurčité, snadno popíratelné a nejhorší bylo, že tyto pocity sobě rozkazovati nedaly, jako nyní na příklad; že někdy úplně selhalo to, co nazýval jsem proudem duševní elektřiny.

Celkem byly mi tyto kombinace dobrodiním v tom nečinném napjetí mysli, s nímžto jsem sledoval čas a domněnky svoje o bratrově cestování.

A opět tanul mi na mysli zázrak telegrafu, o jehož budoucnosti jsem byl přesvědčen. Moje chtivá a lačná obraznost předbíhala výzpyty vědy a tušil jsem výzpyt telefonu, o čemžto nyní, v době, kde to vše poznamenávám, již se píše a pokusy se činí. Dočkal jsem se zázraku fotografie a sdílím s mnohými současníky nynějšími jakési přesvědčení, že se vyplní, co v lidových pohádkách bájeno bylo o kouzelných zrcadlech, na kterých by bylo viděti bytosti milované vzdálené.

Dva dny a tři noci žil jsem v tomto nepokoji, když jsem byl uveden na vrchol pozemského blaha zprávou podanou touže cestou co onu první a znějící: „Překročil jsem hranice. Nebezpečí mne minulo. Dýchám volně vzduch svobody. Myslím na tebe. Budu ti psáti a ty piš také mně po tomtéž poslu. Nesmíš se více soužit pro mne. Žij pokojně, pohodlně, vyhledej si jiný byt. Choď mezi lidi. Užívej života. Chci, abys byl šťasten.“

XII.

Není přepjatým výrokem, že jsem byl uveden na vrchol pozemského blaha tímto srdečným listem, který mi zvěstoval osvobození z pravého pekla útrap, spolu že jsem byl drahým tomu, pro nějž jsem dýchal, žil, pracoval a přemýšlel.

Byl tedy svoboden a já s ním. Slavil jsem velký svátek a moji žebráci byli obdarováni tak, že jej mohli slaviti se mnou.

Ano, opakuji, byl jsem na vrcholu blaha, neb vyššího nedovedl jsem si představiti, po jiném netoužil jsem a také jsem později jiného nepoznal.

Neměl a nemusil jsem tedy více soužiti se. Bratr mne pro to napomínal. Viděl jsem mu na očích, když zkoumavě do mne se zadíval, jak se mého vzezření ulekl.

Věděl jsem, že vypadal jsem jako těžce nemocný anebo bídou zmořený člověk. Každý mi to říkal, s kýmkoli jsem mluvil. I moje stoletá žebračka to pozorovala a řekla-li: „Inu, potěš a pozdrav je pánbíček,“ vložila do toho celou stupnici soustrasti. Což ona, bylať klidna jako socha její patronky sv. Anny a očekávala hodinku

své smrti pokojněji než cestovatel hodinu odjezdu do jiných krajů, než krasavice vstoupení do plesovní síně. Žilať v takové dokonalé resignaci ode dne do dne, od roku k roku, že jí bylo zcela jedno, žíti neb umříti. Hovořival jsem s ní o tom velmi rád a divíval jsem se jí, když mi pravívala: „Co bych pospíchala odtud, když mám nebe na zemi, zde u té mé patronky. Klečím-li tady, nevím, je-li zima anebo prší-li, mám-li hlad aneboli mně něco bolí. A co bych se bála jíti odtud, když mám jisto, že tam zas budu u ní.“

Ta klidná duše viděla v mých tazích užírání mého nepokoje a litovala mne proto. Byla by mi snad ráda dala za almužnu moji trochu ze své spokojenosti.

Podíval jsem se nyní při holení trochu pozorněji do svého zrcátka a ulekl jsem se svého ubohého, ptačího, vyzáblého obličeje, jakkoli z něho teď zírala moje blaženost. Býval jsem ostatně od narození a později bez rozdílu dítě tak škaredé, jak byl krásným můj bratr.

Věděl a cítil jsem to a bylo mi dáno nezáviděti toho jemu. Bylo mi dáno milovat jej nade všecko a on tu lásku nešlapával, nepohrdal jí a bránil i chránil mne před nespravedlností rodičů a jiných lidí. Měl se mnou trpělivost a oceňoval mé srdce. Byl jsem narozen bez sobectví a se smyslem obdivu jiných lidí, zvláště jeho.

V takovém případě, jak jinde jsem pozoroval, vyvinuje se pravidelně tím silněji sobectví jiných, kteří stávají se tyrany nesobců, až tito ve vzpouře jho se sebe shazují a na vzájem sobci se stávají.

Můj bratr byl výjimkou tohoto pravidla. On nestal se sobcem a krom toho ocenil, nebyl-li sobcem jiný. Nebyl svými skvělými vlohami a úspěchy nikdy tak oslněn, aby nepozoroval zásluhu v tom, že mu toho jiný nezáviděl. Od jiných zakusil závisti dost od dětství a byl mi přímo vděčen, že jsem toho schopen nebyl. A tak vyvinula se z přirozené, dětinně bratrské náklonnosti mého lásky plného srdce láska nadšená, oddanost dokonalá. Minulé soužení stupňovalo tuto oddanou lásku moji. Byl to pocit mocný, vyplňující mé celé žití.

Věděl jsem, že se nemohu líbiti dívkám s tím obličejem nesouměrně obdařeným orlím nosem, s lícemi úzkými, s čelem zarostlým, s ústy velkými, ze kterých zuby vyčnívaly, se zády nahrbenými. Nevyhledával jsem tedy ženské společnosti a byl jsem příliš hrd, abych se zamiloval. Tak věnoval jsem veškeren cit svůj bratrovi.

A on loučiv se se mnou před uvězněním, dal mi všecken svůj majetek. Osvobozen nasadil všecko, aby mne vyhledal. Vydal se znova v nebezpečí býti poznán, stíhán, znova odstraněn a snad utracen. Pamatoval na mne drahými listy svými, měl místa dosti ve svém srdci pro mne, jakkoliv byl milován krásnou dívkou, jež za něj nevýslovné oběti byla přinesla. Nemusil jsem na ni žárliti, jako jsem nikdy nežehral s bratrem pro jeho přednosti a výhody.

Byl to tedy opravdu vrchol blaha pro mne možného, na nějž jsem byl vynesen.

Zdali pak již se sešel drahý můj bratr se svou mladou kněžnou? Nepsal mi o tom ničeho. Myslil jsem však nyní na oba a byl jsem přesvědčen, že ani ona nemohla býti tak šťastna jako já nyní s tím pomyšlením, že on je svoboden a šťasten, že mám jeho skutečné listy, a více odkázán nejsem na mystické, rozumem odsuzované spojení s ním.

Tak málo vážil jsem si nyní té bývalé jediné mé útěchy. Nejen že jsem přestal sobě vážiti oněch úkazů, vzpomínal jsem jich nerad, měl jsem chvíle, kde jsem za ně se hanbil. „Byla to slabost nešťastných,“ myslil jsem si.

Teď bylo mi, jako bych byl vyvázl z podzemního sklepení, kde jsem se naučil viděti také po tmě, na světlo a vzduch. Tu nebylo třeba více příšerného rozšiřování zřítelnice, jak u nočních dravců. Nebeské světlo lilo se samo do zraku a nic tu nebylo pochybeného, ani nepřirozeného.

Bohudíky za to. Četl jsem bratrovy milé listy zas a zas, ohmatával jsem je, ukládal jsem si je jako nejdražší poklad, kterým také v skutku byly.

Ačkoli bylo mým prvním hnutím, jak jsem bratra zočil, jej sledovati, sešel jsem docela s tohoto úmyslu. Nemohlo to býti. Jak se mi vyznal, hodlal sejíti se s kněžnou, s ní cestovati, stýkati se, vejíti s ní snad v tajný sňatek. Při tom všem byl bych býval zbytečným, ba dokonce překážkou. Nahlížel jsem to z celého nesobeckého srdce. Nechtěl jsem nic více nežli míti jistotu, že žije, že jest na svobodě, a mohl-li jsem věřiti, že se cítí šťastným, neměl jsem na světě jiné touhy.

S tím upokojil jsem se a svěřil jsem němému poslu své dlouhé psaní bratrovi. Věděl jsem, že nemohu očekávati tak hned příští zprávu od něho, neb po poště nemohlo jíti ani pod kteroukoli adresou. Jenom spolehlivý posel mohl je přinésti.

Musil jsem znova cvičiti se v trpělivosti a brzo poznal jsem opět nepokoj obav a starostí, kterého milující srdce nikdy se nezbaví.

Leč tyto obavy a starosti již byly mnohem lehčí, byly obyčejné. Vše bylo jiné. Život jest ovšem plavbou mezi samým úskalím, ale člověk tomu zvyká a důvěřuje, vyvázla-li jeho lodice desetkrát, že po jedenácté vyhne se zas číhajícímu nebezpečí. Hůře je, pohlcuje-li zrádný vír ten osud lidský a zmítá-li jím, jako mému bratrovi se bylo dělo.

Z toho víru vyvázl tedy. Nemohl jsem přestat těšiti se z toho. Abych ho uposlechl, vyhledal jsem si prostrannější byt; avšak když jsem měl loučiti se s tou komůrkou, kde jsem tolik přetrpěl a prapodivného prožil, shledal jsem, že jsem srostl s těmito místnostmi. Staly se jako části mé bytosti. Má duše přebývala v nich jako v tom těle, s nímž ji život spojil. S těmi místy spojilo ji přemítání, to jest život duševní. Ubytoval jsem se tedy zcela na blízku zas v tomtéž obvodu staveb bývalého zajímavého kláštera a měl jsem opět vyhlídku na kapli sv. Anny, na kostel a z jiného okna do zahrad, a nad střechami sousedních uliček vrchol Petřína se jevil.

Tam zařídil jsem se svým poměrům přiměřeně. Tyto poměry zlepšily se hmotně nad očekávání. Moje práce byla nyní hledána a placena tak, že jsem jednou od svého svědomitého mistra ani nechtěl vzíti tolik peněz. Myslil jsem, že mi je chce darovati. Měli jsme za tou příčinou rozkošnou hádku, jakých nebývá na světě zhusta. Teprv když mi vyhrožoval, že ty „proklaté bankovky“ spálí, nevezmu-li si je, pochopil jsem, že jsou nepopíratelně mým majetkem.

Moje bývalá oční choroba a bolení hlavy byly dávno pominuly, jakkoli hlavu jsem napínal a oči nešetřil. Činil jsem tedy pokroky ve svém umění. Teď uvažoval jsem o tom, z čeho bude bratr žíti. Snad nedal by se živiti milenkou ženou? Přidávaloť k mé nynější spokojenosti, že jsem viděl, kterak jsem dobře schopen pracovati za

dva. Bylť velkou slastí bratrovi to oznámiti v onom dlouhém listu a prositi jej, aby na mne spoléhal. To vše bylo tak jasné a utěšené, porovnával-li jsem to s minulým živobytím, kdy moje mysl hmatala ve tmách, kde místo přirozeně zdravých smyslů v mém duševním ústrojí narůstala jakási divná tykadla, kde v něm se otvíral jakýsi smysl jindy utajený, protože snad je nepotřebný; smysl, jejž můžeme pozorovati u ušlechtilých živočichů, u nichžto pudem jej nazýváme. Tento smysl byl hádačstvím ve starověku. Ale později vyvinutějším vzděláním bylo pohrdáno tímto pudem, shledánoť v něm mnohé nebezpečí podvodu, tmářství, příšerné pověry, až došlo k jeho úplnému odsuzování jako pouhé smyšlénky.

Ale on hlásívá se zas a já jsem jej poznal. Nuže, náleží-li budoucnosti a splyne-li někdy ve společné působení nových a nových zázraků vědy spolu s elektřinou a jinými silami přírodními, zjevujícími se lidstvu co den v nových účincích? Pak nemělo by v tom býti nic příšerného. Či náleží onen pud minulosti lidského kmene, který je povolán pracovati toliko jasným vědomím? Pak je studií neméně zajímavou k poznání sebe, to jest člověka vůbec. (Dokončení.)

Nejstarší.

Napsal J. Lemaitre. Přeložila B. Frídová.

Pan Franck Pétermann, kalvinský pastor v Lausanne, byl vážný muž, jemuž nebe uštědřilo devět dcer.

V době, kdy tato prostá a melancholická historie začíná, bylo nejstarší devatenáct a nejmladší deset let. Všechny byly tlusťoučké a kulaťoučké.

Ta naše milá příroda libuje si ob čas v ironii. Pozorovali jste, že nejvážnější a nejpřísnější následovníci toho nepříjemného Kalvína mají ty nejsvůdnější dcery? Tito mužové, nenávidějící tělo, mají ho v domě celou spoustu. Tito nepřátelé hříchu mají dcery, které poskytují příležitosti k hříchu. Každý se diví, že takový otec být mohl jejich otcem. Jest to bezpochyby jeden z oněch případů, kde se hmota mstí na duchu, čímž se děje, že svět stále trvá a jde svou cestou.

První tři dcery pana Pétermanna měly jména biblická: Lia, Noémi a Josabeth; tři následující jména anglická: Kate, Betsy a Norah; a ty tři poslední jména romantická: Lenora, Desdémona a Dora.

Všechny byly, jak jsem pravil, hezké neb pikantní aneb alespoň půvabné. Ale nejstarší, Lia, byla krásná, velmi krásná. Byla to skvělá blondýna, klidná, veselá a dobrá, a která, byvši také poněkud matkou svých osmi mladších sester, tím nabyla vážného vzezření a nevšední trpělivosti, což budilo důvěru a zároveň něhu. Nebyla ani dost málo koketní, což bych o druhých slečnách Pétermannových nemohl tvrditi.

Devět dcer pastorových odbylo, odbývalo aneb se chystalo odbývati vážné studie. Ty nejstarší měly již všechna vysvědčení, jichž dívky vůbec mohou dosáhnouti, a ty ostatní poslouchaly nesčíslné kursy, kde byly vždy prvními. Nemusím snad ani dokládati, že všechny mluvily anglicky a německy a že při tom i v kuchyni, domácnosti a šití byly úplně obeznalé.

Mimo to se pan Pétermann, co předvídavý otec, postaral záhy o to, aby každá z jeho dcer pěstovala nějaký talent pro zábavu. Noémi hrála piano, Josabeth housle, Kate flétnu. Betsy měla pěkný hlas a zpívala již s nevšedním uměním. Norah vynikala v malbě akvarelové; Lenora krásně deklamovala. Poslední dvě neměly dosud žádný vyslovený talent, ale nebylo pochyby, že pan Pétermann v nich nějaký odkryje. Co se týče Liy, ta uměla vše, co její sestry, a mimo to hrála ještě violoncello a sice božsky krásně. Pan Pétermann, pomýšleje na budoucnost řídil obezřele všechny tyto mladé dušinky, velebě při tom Boha.

A tak každý v této příkladné rodině měl svůj zvláštní talent a své zaměstnání jako v těch kočujících cirkusech, kde otec a děti jsou sami společností. A vskutku byla by mohla rodina Pétermannova sama založiti cirkus, neboť všechny slečny dělaly tělocvik a hrály výtečně crocket a lawn-tennis. Rodina Pétermannova byla by mohla vésti sama hôtel aneb krejčovnu. Rodina Pétermannova byla by mohla dávati sama koncerty. Rodina Pétermannova byla by mohla sama založiti universitu.

Ještě jsem se vám ani nezmínil o paní Pétermannové, tak málo nadělala ta malá, slabá, nepatrná žena hluku a tak málo zabírala místa. Byla to však vskutku ona, která přivedla na svět celé to hejno štěbetavých křepelek. Ale když vedla svých devět dcer do školy a kráčela celá sevrklá za těmi osmnácti poskakujícími vrkoči, nikomu by bylo nenapadlo, připisovati tu celou řadu dětí té ubledlé osobě, která vyhlížela jako stará učitelka, již v životě pronásledovalo samé neštěstí.

Tato nepatrná a mateřská osoba byla však v protestantské společnosti velice vážena, a to proto, poněvadž byla vlastní sestrou pastora Agrippy Curchoda, této hvězdy církve reformované, který zanechal po sobě mimo památku velkého liberála orthodoxního a skutečného světce historii protestantismu v osmnácti svazcích, sbírku kázání a asi sto brožur protipapežských o allianci rozumu a víry, revoluci a církvi, o křesťanství a o svobodné myšlénce, a vůbec o všem možném.

Paní Pétermannová mluvila každou chvíli o svém slavném bratrovi a nenazývala jej jinak než „náš dobrý Agrippa“. Pan Pétermann nazýval jej méně důvěrně „náš světec“.

Nikde nebylo tak veselo jako u Pétermannů. Ačkoliv ta děvčátka znala všechny řeči a fysiku a matematiku — byla přece roztomilá.

Jednou v týdnu dávali Pétermannovic svým přátelům čaj. Hrály se při tom všelijaké nevinné hry, četly se verše a prosa a koncertovalo se.

Tyto společnosti navštěvovalo též několik mladíků, mezi jinými doktor Otto Rosenzweig, hezký to člověk, ne právě přeučený, ale jemný a příjemný, s nádechem lehké snivosti. Týž byl při hrách pravou rukou Liy, rozdělila-li společnost ve dva tábory, řídil on jeden a ona druhý.

Byl stále po jejím boku, hovořil s ní o všech věcech, pokřtil ji „slečna Rozumná", kdežto k jejím sestrám se choval tak, jakoby byly ještě dětmi, nevyjímaje ani Noémi, která přišla hned po ní a jež s mladistvou lehkomyslností mu to splácela chovajíc se k němu jako rozmazlené dítě.

Krásná Lia zamilovala se do Otty z celého srdce. V sonatách, které spolu provozovali, hrávala jen pro něho a hlubokým hlasem svého violoncella říkala mu to, co by se nikdy byla neodvážila vyjádřiti slovy.

Ten den, když otec jeho v černých šatech a bílé kravatě přišel pana a paní Pétermannovou prositi o zvláštní rozmluvu, chvěla se Lia radostí a očekávala s důvěrou konec návštěvy.

„Nuže, drahý tatínku," zvolala, jakmile otec Otty byl odešel, „svolujete?"

„Tys to věděla?" odvětil pan Pétermann. „Matka a já jsme se domnívali, že přišel kvůli tobě."

„A on nás žádal o ruku Noémi pro Ottu," pokračovala paní Pétermannová. „Já tomu nerozumím. Pozorovalas něco, Lio?"

„Nu rozmyslíme si to a poprosíme Pána Boha, aby nás osvítil," řekl pastor přimhuřuje oči.

„Milý příteli," pravila jeho žena, „pokládám si, jako vždy, jen tu jednu otázku: co by řekl, co by dělal v podobné okolnosti náš dobrý Agrippa?"

Ubohá Lia celý měsíc churavěla. Když se pozdravila, slavil Otto veselou svatbu s Noémi a odvezl ji do Bernu, kde byl jmenován profesorem.

Čajové společnosti u Pétermannů odbývaly se dále. Lia byla opět duší nevinných her mládeže a hrála v koncertech na své violoncello, které však tak smutně zpívalo, že člověka pojímala až lítost.

Jednoho dne představil kdosi rodině Pétermannově mladého francouzského malíře, hodného a hezkého mladíka, jenž byl velmi příjemný a neobyčejně veselý společník a který se jmenoval Pierre Charbonneau, ačkoliv se na své obrazy podpisoval Pétrus Carbonnel.

Pétrus zdomácněl záhy u Pétermannů, ale zabýval se pouze s malými sestrami, s Liou sotva že promluvil a díval se na ni jen pokradmu.

„Bojíte se mne, pane Pierre?" ptala se ho tato jednou se smíchem.

„Ano, slečno," odvětil prostě Pierre: „vy jste tak krásná!"

Lia jala se o tom přemýšleti. Pierre ji miloval, to bylo zřejmé, neboť chování bylo zcela opačné, než chování Ottovo.

A ona? milovala Pierre? Alespoň cítila, že by to nebylo nemožné.

Ale druhého dne vzala ji Josabeth stranou a řekla jí důvěrně:

„Musím ti svěřit velké tajemství. Pan Pierre mně řekl, že by byl šťasten, kdybych chtěla býti jeho ženou. Ty, která jsi tak moudrá, poraď mně. Co mám dělat?"

Lia poněkud zbledla.

„A ty, má drahá Josabeth, miluješ pana Pierre?"

„Myslím, že ano."

Tentokráte nerozstonala se Lia, ale v den svatby Josabethy měla oči hodně červené.

Za krátký čas na to ubytoval se u Pétermannů mladý pastor, pan Ary Mikils, syn jednoho z jejich přátel, jenž právě odbyl fakultu theologickou. Byl to člověk jemný a vážný a měl krásné licousy. Lie líbil se pro svou časnou vyspělost a rozšafnost. Ale měla se na pozoru: slíbila si, že se již nikdy nezamiluje.

Pan Mikils měl ten zvláštní dar, že dovedl s každým mluviti tak, jak to stáří, pohlaví neb poměry osoby, s níž se bavil, vyžadovaly.

K Lenoře, Desdémoně a Doře choval se skoro otcovsky a přátelsky; k Noře, Katě a Betsy přátelsky a uctivě a k Lie uctivě a galantně. A Lia počínala přemítati: „Jest to zcela slušný, ano velmi slušný člověk; a pak nechová se ke mně ani tak neuuceně jako Otto, ani tak zdrženlivě jako Pierre: snad nebude ke mně tak krutě lhostejný jako ti dva.

Pan Mikils měl v evangelickém chrámu kázání o liberálnosti Ježíše Krista. Mluvil klidně, jako vodopád.

Lia mu gratulovala.

„O!" pravil, „nic nemůže mně učiniti větší radost, než uznání duše tak svaté, jako jest vaše. A ostatně, proč bych to neřekl? mluvil jsem jen pro vás."

Lia byla okouzlena. Ale týž den překvapila v záhybu chodby pana Mikilse, jak líbal ruku Katy, jež slabě se bránila.

Tentokráte Lia ani nezbledla. Druhého dne vyplísnila sestru objímajíc ji při tom a předkládala jí její neslušné chování. Na radu své velké sestry Kate celá zkroušená vrhla se k nohám pana Pétermanna a vyzpovídala se mu ze svého hříchu a své lásky. A za tři neděle byla šťastnou ženou pastora Mikilse.

Uplynul celý rok, aniž by se byl nějaký vážný nápadník u Pétermannů objevil. Zbývalo ještě pět dcer (Liu již nepočítali) k provdání. Byly ovšem hezké a dobře vychované: ale každá měla věna jen dvacet tisíc franků, což za naší doby skoro nic neznamená.

Tu zeptala se paní Pétermannová, jako vždy sama sebe: „Co by dělal náš dobrý Agrippa?" A bezpochyby jí vnitřní hlas dal nějakou odpověď, neboť jednoho krásného dne složila se zavazadla a celá rodina jela na cestu. Pan Pétermann vozil své dcery do všech měst, kde měl mezi svými souvěrci nějaké příbuzné neb přátely. Toto cestování vydařilo se nad očekávání. Betsy získala jednoho advokáta v Montaubanu, Norah dobyla kupce v Havru; Lenora lékaře v Strasbourgu a Desdémona profesora vysokých škol. A otec Pétermann velebil Boha usmívaje se a hladě si svou kozí bradu.

Lia, která si svatosvatě předsevzala, že bude rozumnou, domnívala se přece pokaždé, když se nějaký nápadník vyskytl, že se to týká jí, a pokaždé, když viděla, že se zmýlila, ucítila bolestnou ránu v srdci. Byla tím nešťastnější, poněvadž jí všichni svěřovaly svá tajemství a žádaly ji o radu, považujíce ji za osobu neobyčejně moudrou a povznešenou nad lidské vášně. A ona mlčela, a jedině v hudebních večerech, ve kterých se její sestry uváděly do světa, prozrazovalo její violoncello její skrytou a hrdou bolest.

A proč si ji nikdo nebral? Kdo ví? snad jen proto, že první nápadník si vzal sestru mladší. Druzí jej prostě následovali. Lia byla pro všechny jen nejstarší sestrou, andělem strážným domu, druhá matka a teta. A pak byla příliš krásná, příliš dokonalá, příliš dobrá, příliš prosta vší pretense a koketerie. Ona vzbuzovala tolik úcty a obdivu, že žádnému nenapadlo ji milovati co ženu.

Lia vrátila se tudíž do Lausanne sama s Dorou. Šila prádélko pro svoje synovce a neteře, jichž se již jen hemžilo. Poněvadž byla dobrou křesťankou a četla stále svaté knihy, pojala myšlénku udělati si sešit o třech stech šedesáti pěti stránkách a napsati na začátek každé čisté stránky pro každý den v roce veršík z písma svatého. Tento sešit určila pro děti sester, až budou rozumné, a ty měly pak pod tento biblický text napsati nábožné rozjímání, které by jim tento text vnuknul. Lia opsala as dvacet neb třicetkrát tento sešit určený k rozjímání, což ji zaměstknalo as po jeden měsíc.

Pak nudila se znovu; pohled na její synovce a neteře ji bolel, ačkoliv je měla velmi ráda a celé dny pro ně pracovala. A nikdo kolem ní neuhodnul její skryté utrpení; jen její violoncello naříkalo čím dále tím bolestněji.

V té době začal rodinu Pétermannovu pravidelně navštěvovati pan Müller, usedlý, vážný muž a starý mládenec a člen státní rady. Týž točil se stále kolem Liy, obklopoval ji pozornostmi a zahrnoval poklonami. Mluvil s ní často o nepříjemnostech stavu staromládeneckého, a ona porozuměla z některých narážek a vzdechů, že by se rád oženil.

Necítila k němu ovšem žádnou zvláštní náklonnost, byl pro ni také poněkud stár (jemu bylo čtyřicetpět a jí dvacet šest), ale vážila si ho a — při tom pomyšlení, že by nebyla s tímto poctivým člověkem nešťastnou a že by snad mohla též ona se státi matkou — přála si, aby jí své city vyjevil.

Nečekala dlouho. Jednoho dne, když byli sami v zahradě, dodal si pan Müller srdce a začal:

„Slečno, mám k vám velmi choulostivou otázku a jest mi třeba celé vaší shovívavosti. Nejsem již mlád, ale jsem posud zachovalý. Těším se jakési vážnosti mezi svými spoluobčany a dodávám, jen tak mimochodem, že mám též trochu jmění. Cítím, že bych mohl něžně a věrně milovati a že jsem schopen úplné oddanosti. Myslíte, že by žena mohla se mnou býti šťastna?“

„Zajisté!“ odvětila Lia, klopíc oči.

„Ale,“ pokračoval pan Müller s rostoucími rozpaky, „slečna Dora jest tak mladá... Myslíte, že mne bude chtíti za muže?...“

Lia vyřídila Doře návrh pana Müllera. Ta malá nerozuma, které bylo šestnáct roků, byla okouzlena, že se zalíbila muži tak váženému, členu státní rady.

„Rozmysli si to dobře,“ řekla jí Lia. „Panu Müllerovi je čtyřicetpět let.“

„Ó, ty máš zlost!“ odbyla ji sestra. „Ty bys nám všem byla muže ráda přebrala!“

Téhož večera byla Lia pozvána na ples k jednomu bohatému sládkovi v Lausanne. Šla tam, ale byla nesmírně bledá ve svých růžových šatech. Tančila několikrát, aniž toho skoro pozorovala, s hezkým, modrým husarem francouzským, a poněvadž byla napolo bez vědomí, opírala se příliš o rámě svého tanečníka a necítila ani, že ji tento k sobě silně tiskne.

Důstojník si to špatně vykládal a při posledním valčíku zašeptal jí do ucha:

„Slečno, vy jste tak krásná, že to ani nemohu vyslovit a já vás šíleně miluji. Bydlím v malém domku ‚rue du Lac, číslo 6.‘ Budu vás zítra celý den očekávat.“

Oči Liy zazářily, celý obličej jí hořel a při tom se třásla jako list. Ale to trvalo jen okamžik: rychle vymknula se z náručí krásného, modrého důstojníka.

Když se vrátila do svého pokojíku, otevřela okno a podepřela se oň, ačkoliv byla celá zpocena. Nesmírná zoufalost se jí zmocnila a přála si umřít; pak si vzpomněla na vyznání důstojníka a moudrá dívka řekla si:

„A proč ne...“

A poprvé v životě octla se ironie na jejích rtech:

„Co by na mém místě dělal náš dobrý Agrippa?“

Ale náhle cítila na svých nahých ramenech citelný chlad noci. Ulehla s horečkou.

Za tři dny zemřela zánětem plic. Zemřela bez jediného slova.

„Můj svatý příteli,“ pravil pastor Winkelmann pastoru Pétermannovi, když se vraceli ze hřbitova, „ve svém neštěstí máte jednu velikou útěchu. Vaše drahá dcera zemřela co pravá křesťanka s obdivuhodnou resignací.

FEUILLETON.

Pohřeb u židův.

Thóra přikazuje židům šetrně nakládati s mrtvolami zločinců podle zákona popravených a Talmud dodává k tomuto příkazu vysvětlení v ten smysl, že by bylo hříchem, nešetrně naložiti s tělem kohokoliv, ježto v soustavě těla lidského obzvláště se jeví nekonečná moudrost Boží. Tím spíše nutno šetrně nakládati s mrtvolami těch, kdož zbožně a ctnostně žili dle zákona Božího. Pohřeb a všechny výkony k němu patřící jsou tudíž dle nauky židovské skutky záslužnými, bohumilými, jež rabíni v Midraši nazvali „opravdovým“ milosrdenstvím, ježto se jimi prokazuje služba nebožtíku, od něhož odplaty nadíti se nelze. Bylo tudíž ode dávna u židů zvykem, že, zemřel-li některý zbožný a učený muž, jenž úctu a lásku všech si získal, všichni se hrnuli, aby účastnili se pohřbu jeho. Proto praví Midraš, že „lepší jest den smrti, než den narození, neboť, když člověk v život vstupuje, neví o něm nikdo, když však zemře zanechav o sobě dobrou pověst, spěchá lid odevšad hlásat znamenité činy jeho a vzdát mu poslední poctu. Tak účastnili se pohřbu slavného knížete israelského rabbiho Judy I. i členové pokolení Aronova, ač přísně bylo jim zakázáno dotýkati se mrtvol a vstupovati na pohřebiště. Totéž opakovalo se při pohřbu rabbiho Judy II., vnuka předešlého. (Tractat Berachot III. 1.)

Tělo mrtvého upravuje se nyní u židů právě tak jako za dob nejdávnějších obzvláštním způsobem. Mrtvolu umyjí vodou a vínem, odříkávajíce při tom obvyklé modlitby, a vloží ji do rakve oblečenou v plátěná prostá roucha. (Členové rodiny zemřelého při tom nikdy nejsou přítomni.) Za pradávna z přehnané piety k mrtvým oblé-

*

kali tyto v drahocenná roucha, což ovšem nejbližším příbuzným za těžko bylo. Rabbi Gamaliel poslední svou vůlí si poručil, aby mrtvola jeho byla zahalena do prostého bílého plátna; jeho příkladu tak zhusta později následovali, že Maimonides za marnivost a hříšné pohanských zvyků napodobení považoval zemřelé boháče v hedbávná, zlatem vyšívaná roucha oblékati. Jako oděv bývaly i rakve zcela jednoduché a prosté, sbité ze čtyr nehlazených a nebarvených prken. Kovových rakví židé neznali.

Vše, čeho ku pohřbu třeba, obstarává nyní „svaté družstvo" (chevra kediša), za dob, kdy těchto družstev nebylo, činili to všichni židé v místě usedlí, kteří dříve jiné práce začíti nesměli, dokud nebyl mrtvý k odpočinku uložen.

Rakev s mrtvolou vynáší se z domu za odříkávání žalmů a modliteb tlumočících mimo jiné též prosbu, aby duše zemřelého čistým duším patriarchů se směla přidružiti. Průvodu pohřebního se súčastnil každý, kdo ho viděl, a mohl v tom případu i studium thóry přerušiti. Kdo však tímto byl zaměstnán, mohl v něm pokračovati jen tehdy, když průvodu neviděl: neboť dle ustanovení shromáždění v Lybdě dána byla přednost theoretickému studiu sv. zákona před praktickým předpisů plněním. (Jerušalmi Chagiga 1., 7.) Rabbi Abahu, jenž sídlil v Caesarei, poslal syna svého Chananiu do Tiberiady na vzdělání, avšak mladík tento místo pilně studiu se věnovati, chodíval často na pohřby. Otec dověděv se o tom, upomenul syna slovy: Zdaž poslal jsem tě proto do Tiberiady, že v Caesarii hrobu se nedostává?

Ti, kdož nesou rakev, nejsou v tu dobu povinni plniti jiné rituelní předpisy. (Berachot 3.) Kdo průvodu se nesúčastní, prokáží zesnulému aspoň tím úctu, že vidouce blížící se pruvod, povstanou ze svých sedadel. (Jore Dea 261.) Pořádek, v jakém průvod se má ubírati a sestaviti, byl určován podle obyčejů místních, mnohdy i lidé před smrtí si ustanovili, jak pohřeb má se konati.

Ženy účastňovaly se vždycky pohřbů, nemísily se však mezi muže, nýbrž podle místního obyčeje kráčely buď před muži hned za rakví, neb za muži po zadu zůstávaly, protože prý žena první přivodila smrt. (Sanhedrin 20.)

Hlavní částí průvodu pohřebního byl průkaz úcty zemřelému, jakási oslava nebožtíka. V Talmudu zmínka se činí o pohřební oslavě krále Achaba, při jehož pohřbu 36.000 mužu ozbrojených před rakví kráčelo se znamením smutku na ramenech. O zbožném a bohabojném králi Chiskiovi čteme, že všechen lid mu po smrti velikou poctu vzdal. V čem ta pocta záležela, o tom mínění se ruzní. Dle jedněch na hrobě jeho po 3, dle jiných po 7 neb 36 let držána byla svatá kollegia, poněvadž za života svého o rozšíření slova Božího velikých zásluh si dobyl. Jiní jsou toho mínění, že vedle rakve jeho položen byl svazek thóry a za pruvodu že voláno bylo: „Jenž tuto v rakvi spánek věčný spí, plnil věrně vše, co psáno jest v thóře vedle něho položené rukou Ho podinovon." (Babba Kama 17 a). Záležela tedy oslava pohřební buď v četném pruvodu, aneb v tom, že památka zemřelého zvláštním oním zpusobem byla udržována.

Jindy záleželo úcty vzdání v tom, že drahocenné předměty, jichž zemřelý za živa užíval, do ohně vrhány byly. V ohni tom někdy i vonné koření páleno bylo zemřelému na počest. Když zemřel shora jmenovaný rabbi Gamaliel, spálil Akylas rozmanité věci v ceně 70—80 min (2000—2500 zl.). Na otázku, proč tak činí, odpověděl: „Zdaž není Gamalielovou smrtí více ztraceno, než smrtí dvaceti králů, jichž život neměl důležitosti?" (Semachot 8.) Po smrti králův byli koně, na nichž jezdívali do pole, zabíjeni. (Aboda Zara 11.)

Dlouho udržel se zvyk, že rodiče na rakve dítek svých házívali vzácné oděvy a šperky, které s rakví do hrobů se zakopávaly. Maimonides napomínal židy, aby drahých oděvů ani do hrobů neházeli, ani jich jinak nepoškozovali, nýbrž že by dobře činili, kdyby chudým je rozdali.

Ovšem nelze si představiti pohřeb bez obligátního pláče a nářku. Čím kdo byl váženější, tím více bylo slz o jeho pohřbu proléváno. Talmud zhusta připomíná ženy i muže, kteří o pohřbech plakávali jaksi na výdělek, jsouce k tomu po způsobu orientálním — najati. Některá místa i tomu svědčí, že při svém nářku i nástrojů hudebních užívali. (Ketubst 16.) Z toho lze právem souditi, že byl u židů v dobách starších jakýsi druh pohřební hudby v obyčeji, který však brzy vymizel. Nářek a pláč pro mrtvého byl veřejným obřadem, na němž lid vždy hojně se účastňoval. Jeden, sophed neb chazon zvaný, začal smuteční zpěvy a ostatní v choru zpívali za ním. Nářek ten nazýván byl „hesped" a jeho se súčastniti považováno bylo za výkon náboženský s modlitbou stejně důležitý. Obyčejně byl provázen živými pohyby těla, mnohdy i dupáním, a tu nazýván „kilus". Někdy při hespedu účinkovali mužové zvaní „sapdanim", kteří majíce jakési nadání básnické, za plat opěvovali v improvisovaných elegiích přednosti, jež zemřelého zdobily aneb ztrátu, kterou jeho úmrtím obec utrpěla. Těmito mnohdy dosti umělými elegiemi měla smuteční nálada býti zvýšena. (Semachot 11.)

Čím byl kdo váženější, tím déle trval hesped po jeho pohřbu. Za učitele (rabbi) a muže v talmudském písemnictví obzvláště obeznalé konán hesped i více dní, ano i týden. Každý byl takovému zemřelému úctou povinen, považoval to za svou povinnost účast bráti při pohřebních slavnostech. Mnozí však za živa si hesped a všechny ostatní oslavy zodpovídali a tím se asi stalo, že hesped znenáhla vymizel; jediným asi toho zbytkem jsou řeči rabínů při pohřbech dosud oblíbené.

Na hřbitově za modliteb spouští se rakev do hrobu, kamž přítomní, zvláště příbuzní házejí hlínu tak dlouho, až rakev není viděti. Všichni muži sestoupí se pak v dvouřadí, jímž pozůstalí projdou, mezi tím co ostatní hebrejsky volají: „Bůh potěš vás, jakož i všechny truchlící pro Jerusalém!" Po pohřbu odejdou obyčejně všichni do synagogy k denní bohoslužbě.

Ku slavnostem pohřebním lze též přičísti u našich židů ovšem dávno vyhynulý obyčej „haškaba" zvaný. Na hrobech totiž zvláště znamenitých shromažďovali se mužové v určitých obdobích, aby památku nebožtíkovu oslavovali, kterýžto obyčej ještě u španělských a tureckých židů dosud se udržel.

Některé z jmenovaných obyčejů pohřebních u židů časem úplně vymizely, aniž na jejich místo nové nastoupily, většinou však během času proměnu vzaly. Nyní hlavně péčí jednotlivých družstev pohřebních obřady pohřební byly ustáleny, čímž jednak některé trvale odstraněny, jiným zase trvání zabezpečeno.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček".

ROČNÍK XXII. 20. ÚNORA 1891. ČÍSLO 15.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl 25 kr.
na půl leta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Petisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Tři písně Ant. Klášterského.

Duj si, hřmi si, vichřice...

Duj si, hřmi si, vichřice,
per si v stromů řad,
mně se při té bouři tvé
chce dnes vzpomínat.

Duj si v pole, duj si v stráň,
duj si v starý les,
a co je již nevzbudí,
bez milosti střes!

Suché listí od loňska,
za ním suchou sněť,
a co mrtvo leží tu,
s pěšin stranou smeť!

Za to dýchni na zemi,
ohřej její hruď,
vítězným svým výkřikem
plno poupat vzbuď!

Duj si, hřmi si, vichřice,
přes lesy i luh,
vím, že nejsi větrem jen,
že jsi jara duch.

Však jsme také jedenkrát
bouřně jako ty
letěli a vzbudit vše
chtěli z mrákoty.

Rozbiti a odnésti
vše, co shnilé jest,
a na křídlech celý svět
zvednout k výši hvězd.

S hlavou plnou smělých snů,
s usměvavým rtem,
s láskou k světu, slunci, dnům,
k nikomu a k všem.

Duj si, hřmi si, vichřice,
přes ten celý svět,
já si budu vzpomínat
při tom zas těch let!

Píseň.

Je z jara, ale záhy,
vzduch vínem opíjí;
je z jara, ale záhy,
zem bok má ještě nahý,
par závoj halí ji.

A skřivánek již jásá,
že máj jde, jas a krása,
což teprv, až se květy,
ó země, rozvijí!

Tys dosud jenom dítě,
sníh skvoucí na šíji;
tys dosud jenom dítě,
kdo ví, co dřímá skrytě
v tvé duše liliji.

A píseň má již jásá,
žes máj, žes jas a krása,
což teprv, až se květy
tvé duše rozvijí!

Za svítání.

Pod tvými okny stanul jsem,
než odejel jsem zase v dál,
den vstával, šero krylo zem
a ranní vítr chladně vál.

V ta okna tvá jsem pozved' zrak
a viděl jsem tě duchem v snách,
tu hlavu tvoji, drahou tak,
na běloskvoucích poduškách.

Tvou šíji, hedbáv dlouhých řas
a bledé čílko anděla,
já zatoužil, tvá hlava zas
by na prsou mi ležela.

Tvůj dech jsem slyšel líbezný,
a byl to oddech dítěte,
dech růže, která v rose sní,
že zítra v slunci rozkvete.

A tisíc krásných modrých snů
jsem posýlal ti v jizbu výš
a tisíc slunných paprsků,
kam půjdeš, kam se obrátíš.

V tom bleskla zář. A nad domem
se nesla hvězda, svit se mih',
a já se za ním díval něm,
jak zapadá kdes v oblacích.

Ó ne, to nebyl hvězdy šleh,
já dlouho za ním oko pjal,
to anděl, jenž tě v noci střeh',
od lůžka tvého odlétal.

Z mladosti V. B. Nebeského.

Píše Dr. J. Hanuš.

(Pokračování.)

II.

Příchod Nebeského do Prahy. Proměna na vlastence. Seznámení se s Máchovými druhy a ctiteli. Heslo Nebeského.

Na podzim roku 1836 přišel Nebeský do Prahy, této zkamenělé historie české, studovat filosofii. Dlouho bloudil jako ve snu po pražských ulicích, cítě jenom z ticha a temně vůkol sebe pohybování ducha českého. Tu mu dějiny otevřely duši: jiskra národního vědomí, posud v něm doutnající, dostavši potravy vyšlehla v mocný plamen. „Se mne padaly německé fráse a caparty," líčí sám svou významnou metamorfosu, „duše má rostla výš a výše, se všech stran se otvírala a rozprostírala. Nevýslovnou radostí byla pro mne tato doba poznání. S hrdým a plamenným srdcem kráčel jsem po Praze, našem Jerusalemě, v tomto chrámu slávy a velikosti České.

Před mou duší stála celá naše minulost, já ji prožil v bolesti a radosti. S Čechem jsem přitáhl, na Řípu s ním stál, ohlížeje se po kraji požehnaném, s Libuší viděl jsem věšteckým okem budoucí slávu, s Břetislavem unášel Jitku, s Otakarem stál na Baltickém moři, a všecky jeho rány trpěl na poli osudném, s pluky Žižkovými táhl jsem stopou ohnivou a krvavou. Bylo to nadšené snění a blahé horování. — Jak bolestně jsem procitnul, jak hluboko jsem spadl! Nynějšek a skutečnost strhly se mne celé moje sladké mámení, já ohlédna se povrchně po vlasti, viděl jsem, an život Český, dle mého zdání, ležel na smrtné posteli. — Teď to arci jinak poznávám, teď vím, že kořen a jádro je zdravé, podstata zachovalá, že jen lesklý a již pukající pokost je ukrývá; že cizota jen co skvělá pavučina národ obtáčí, že se o lidu říci může, že se teď zasívá, vzdělává, a že pravá flora přece jen Česká je. Na první pohled to ještě teď poněkud smutně vypadá: kdo hlouběji nevniknul, nemůže ocenit a poznat, jaká je v nás jarota. Řecko kleslo; slovanská jména měst a vesnic zaznívají žalostivým hlasem nad hrobem otců: Vineta symbolicky zapadla a ví se rok, kdy poslední Slovan na ostrově Rujaně umřel. Je to žalostné, když umírá člověk svého rodu poslední, jakž ale, když to je celý národ, člen světodějinstva. — Na neštěstí dostal se mi svazek s pojednáním Učené společnosti České, kde Pelzl píše, že v XV. století v Lipsku museli ještě uměti slovansky, aby se mohli s venkovskými lidmi smluvit; teď že jest všecko již německé a že za několik let bude u nás v Praze tak jako tam. To napsal Český dějepisec Pelzl asi před 50 lety, ani si při tom nezasteskna, neřku-li, aby v hněvu a žalu byl nad tím zaplakal. Jaké to bylo tenkráte smýšlení, jaký nový duch hnul teď národem! Takové zmalátnělé myšlénky nechovala chátra lidu, nýbrž jeho náčelníci, jako Dobrovský, jemuž Česká řeč byla mrtvolou, kterou on co pytvec rozbíral. On a jiní sbírali toliko klasy, které veliký pan čas po svých žních jim byl zanechal, mrtvé oudy národu chtěli zavěsiti do učeného Musea, jako předpotopní kostry. A já také věřil v umírání své vlasti, ano kdykoliv jsem na ni pomněl, umíral jsem v mysli s ní; ohněm muky byl jsem na vlastence přelit a proto vlast tak miluji, že jsem bolem, mukou, — že jsem plesem, nadšením, nadějí s ní srostl. — Jen ta láska, která stála v ohni bolesti, je pravá, je věčná. Dlouho trval tento stav duševní. Žil jsem uzavřen a odloučen, a nevěda, co se venku děje, stal jsem se vlastencem ne z venku, nýbrž ze vnitř, z myšlénky samorodé. — Znáš Říp, toho svéhlavce a odloučence, který opustiv spolek blízkých hor stojí poustevnicky sám a sám v širé planině? Jest to náš Ararat, neboť odtud rozšířilo se slavné České plémě po této požehnané zemi, jak krásná pověst stará hlásá. Zde by se měla stavěti Česká Valhalla, na této hoře široko obzorné, na níž stál praotec náš, u jehížto paty jest pochován, na této hoře, která zde stojí na pomezí města slovanského k západu. Pohledni na ni, nevypadá-li jako velikánská mohyla? Tenkrát se mi zdál býti symbolickým hrobem naší vlasti. Zde stál první Čech, zde by měl státi i poslední Čech a zde také býti pochován, když by obzíraje okem slzavým po zemi zapadlé v moře cizoty s červánkem umřel a s ním na rtu jeho poslední slovo české doznělo. Bylo to mámení samovraždné otrapy; avšak co jsem cítil a trpěl, bylo přece jen pouhá bolestná pravda. Ve sny těšivé ukonejšila mě krásná báchorka o Blaníku. — Sv. Václava rytíři jsou tam ukryti, ježto

se z hory vyřítiti mají, až vlast bude v největším nebezpečenství. Tu báchorku jsem si co nejpestřeji vyšperkoval. — Každého, kdo s rekovským mečem v ruce padl pro vlast, v Blaníku jsem umístil; Blaník byl mi návou mrtvých, v níž složena byla rekovská síla Čechů. Poznal jsem Kollára. Každý to sám zkusil, jak on celou duši zatřese až do nejtenších kořenů; celé Slovanstvo, potopená Atlantis, vystoupí v mladé kráse osvícené ranní září básnického genia. Zde jest východ Slovanstva —; v takovém poetickém ozáření, v takovém purpurovém lesku rána se snad již ta myšlenka nikdy nezjeví, a proto zůstane to dílo věčné. Kollár je takořka náš Homér, on byl první střed, ohnisko idey slovanské, z něhož opět dále paprsky vycházely. Jasněji, konkretněji, hlouběji a vyčlánkovatěji se ta idea vyvine, ale nikdy v tom mladistvém tvaru, v tom poetickém ozáření. Slávy dcera mé srdce rozervala, ve mně to hřmělo, ona mě zavedla v jasný den z mého v hlubině potopeného zadumání a naučila mne znáti pravý význam myšlenky naší národnosti. A tato myšlenka, nový názor světa připravující, která člověčenstvo ve starém názoru zemdlené a rozpadlé uvede v duševní Ameriku, tato velikánská idea musí u svých vlastních dětí žebrat choditi, aby jí dali almužnu své lásky, kdežto by každý s plesem a zbožností celou duši svou jí otevříti měl. Ale není všude půdy pro vznešenou myšlenku; hmota jest chladná, temná a líná. Nemá každý zraku pro zoři vycházejícího slunce duševního, sic by myšlenka národnosti každým mocně hnouti musela. U nás kráčí vážným a jistým krokem, a že k cíli dojde, za to nám ručí neodolatelná moc každé pravé myšlenky. Protož každý, kdo myšlenku vlastenectví pojal, má v sobě cítiti jakési povzbuzení, má hrdým býti, že v něj tak časně vstoupila, že jej duch světodějin mezi prvními učinil ne-li nástrojem, aspoň uvědoměncem svého činu. Býti teď vlastencem je něco krásného: v bolesti se ním staneš, s plesem největším ním budeš.“

S nadšením, jako málo kdo, nastoupil tedy Nebeský hrdinské tažení v řadách českých bojovníků.

Prohledněme si trochu tu nečetnou sice, ale nadšenou armádu českou, k níž se mladý snivý idealista připojil. Na prvý pohled lze v ní postřehnouti tři křídla patrně od sebe oddělená. Na pravém křídle kolísají se prořídlé řady šedivých veteránů. V čele jich kráčí Šeb. Hněvkovský, Vojtěch Nejedlý, Jiří Palkovič a jiní starší buditelé. Vedle nich, jakoby zaražen v skálu, stojí mocný střed, jádro armády. Jungmann, Palacký, Šafařík, Kollár, Čelakovský jsou jeho vůdci a kolem nich plné řady mužných bojovníků.

Posléze na levém křídle sešikovány řady nejmladších, vlastně rozestaveny bez přísného pořádku. Neměliť té doby vlastního vůdce, každý se postavil, kam chtěla mysl, a ta v mladém věku nezná stálosti.

Boj za vlast a národ byl společným heslem pravice, středu i levice, ale spásu a pokrok národa představoval si každý oddíl v jiné podobě i volil podle toho také jiný způsob boje. Jména vůdců na pravém křídle a ve středu charakterisují s dostatek snahy těchto dvou oddílů, snahy i prostředky přesně vytčené, mužně rozvážené a vypočtené i mnoholetou zkušeností osvědčené.

Naproti tomu na levici nebylo takové jednoty ani určitosti; dobré vůle a mladistvého, svěžího nadšení až zbývalo, v každé hlavě nadanější, — a takových bylo tu poměrně dosti — vřely celé sopky myšlének a plánů vypozorovaných od středu i naučených od ciziny, — ale nebylo muže, jenž by z té směsice a bouře sil vytvořil jedinou moc, jenž by jí vytkl pevný, jednotný směr k společnému cíli.

Vzpomínáme-li, jak nebezpečná to byla tehdy doba, kdy nepřítel v ohromné síle obkličoval skrovný hlouček český, dále že jednalo se o samu existenci národa, pochopíme, proč vůdcové druhých sborů s nedůvěrou, obavou, ano nelibostí hleděli na překotné snahy nejmladších svých druhů. Učiliť se ovšem také sami v cizině, ssáli své nadšení namnoze ze společných s nimi zdrojů, vyprýštivších koncem XVIII. a začátkem XIX. věku v západní Evropě, mnozí z nich postavili se jako novotáři kdysi na samé levici českých buditelů, ale přišli v boj s hotovými, jednotnými plány, s geniálními vůdci — a vítězili na celé čáře.

V generaci však Máchově a Sabinově — a ta stála nyní na levici — toho nebylo. Přinesla si ohnivé nadšení pro nejvyšší ideály lidstva, nasbírala i vytvořila mnoho nových pěkných myšlének, aby je vsadila v národní půdu, ale nedovedla je vypěstiti. Mácha, jejich geniální vůdce, zahynul v prostřed díla. Sabina, jinak bystrá hlava, nezrodil se vůdcem, tím méně ostatní.

Nebeský, puzen svým duchem, věkem, vzděláním i okolnostmi, vstoupil mezi tyto mladé nadšence. Po dvou letech bylo tu již jméno jeho váženým, po dalších dvou stál již v čele „mladé Čechie“ svými básněmi, kritikami, rozpravami. Slovem v literatuře mladé generace do r. 46 není význačnějšího, zvučnějšího jména a větší autority nad něho, protože on po prvé dovedl si uvědomiti temné snahy bouřící v duši Máchově i jeho druhů, a spojiv je v mocný proud prolomil jim cestu v český život. Dovedl to již záhy a velmi důmyslně. Klada důraz na nové ideály neurážel starých a tím získal sobě i jim sympatie.

Proto Nebeského názor na snahy české stal se brzo heslem celé strany, a musíme přiznati, bylo to krásné smělé heslo, které dal národu a zvláště svým druhům již r. 1841 (ve Vlastimilu):

„Především musíme zvykati, považovati se za národ světodějný, kterýž má důležité místo vyplniti v hospodářství světa, kterýž je silnou potencí u vyvinování se duševního životění člověčenstva, a kteréhož tvořící duch všehomíra jen proto snad tak dlouho odpočívati nechal, že jím něco velkého vykonati hodlá, jakož orel k výši letící chvilkami v rovnováze odpočívá; musíme již počínání naše považovati — ne za dilettantismus a mluvozpytnou hračku — nýbrž za kročej k dosažení velkého cíle člověčenstva. A toto usvědomění jesti půda velkých činů. Časové minuli, kdežto muži naši, nejvěrnější synové národu, cizinci byli ve své vlasti, kde si krok za krokem museli vydobývati svou zem v srdci svých soukmenovců, kdežto k překonání odpůrců museli ostrou zbraň pohotovu míti při stavení chrámu národní naší slávy. Snaha naše dosáhla ctného uznání, a musela ho dosáhnouti, neboť jest čistě lidská — národ přišel k poznání sebe samého, a to musí býti hrdé a blahé. Onť jest potomek velkých pradědů, a slavná historie ho vychovala; i zdá se, jakoby se duch světodějstva byl nad touto zemí vznášel, jako nad srdcem, neboť v ní tlouklo

častokráte první hnutí síly, kteráž celou Evropou otřásla, a když kráčíš po své vlasti, měl bys to na kolenou činiti, neboť jest všude historicky posvátná. A jsi-li básník — nuže, pak můžeš hrdě, jako Pompejus, zvolati: „Kam dupnu nohou, tam vyskočí hrdina!“ — a čerstvý zdroj bájí, divů a poesie; jakož býti musí v zemi, kdež historie tak velké truchlohry a podivné romány sama zbásnila, a kde tak slavné hroby stojí, zkamenělé elegie času! My nejsme národ nynějška, nýbrž národ minulosti a budoucnosti — a z toho posledního vysvítá směr naší literatury, kteráž býti má zárodek slavného příští. Z toho bych také soudil, že by žádný směr její potlačovati se neměl; neboť jen všestranností a napnutím každé síly bude nám lze dojíti k jasným ideálům snahy naší. Hlasy tedy některých, zvláště Německých pánů, volajících, aby se v českém jazyku jenom pro děti a tak nazvaný lid psalo, jsou netoliko stranné a směšné, nýbrž i nelidské, jakoby Čech byl paria, proletarius glebae adscriptus, a neměl duši otevřenou a prahnoucí po kráse a pravdě, jako jiný tak nazvaný velký národ; jakoby proň Sokrates nebyl pil svou číši, a Galiläi neúpěl v žaláři! Pánové, Coreggio řekl: „I já jsem malířem!“ Čech a vůbec Slovan má i ve své literatuře dokázati, že také jemu všecka práva člověčenstva přináležejí, a že v duševním světě žádný monopol neplatí, a takto založiti zárodek k všestrannému vzdělání, k světovládné literatuře.“ (Vlastimil 1841, str. 286, sl.)

Tento pozměněný názor o národní práci českých buditelů z let čtyřicátých a padesátých vyrostl docela organicky z pozměněných poměrů v duchovém životě českém a evropském.

Když na sklonku XVIII. století počalo se v Čechách svítati a vědomí národní se probouzelo, museli přátelé národa českého obraceti přirozeně všecku svou péči k jazyku a jeho strážci, lidu, i jeho uvědomění národnímu. Rozmanité obrany české řeči, spisy mluvnické, lexikální, pravopisné a podobné byly odtud předním ovocem vlastenecké literatury, kteráž dosáhla svého vrcholu velkolepými pracemi Dobrovského a Jungmanna.

Ovocem druhým byla literatura prostonárodní v rozmanité podobě, prosaická i veršovaná. Praktická poučení lidu, zábava, národní uvědomění o podobné skrovné věci byly předním účelem dosti hojné řady těchto spisů a témuž sloužila i literatura minulosti české, jejíž působivé památky ve své staré neb obnovené formě vydávány. Vzkříšení jazyka, probuzení národnosti, ale zároveň rozšíření její a upevnění zůstaly i předními ideály následující generace Jungmannovské, avšak vedle nich počaly se v této generaci ponenáhlu a porůznu jeviti také ideály jiné, ideály pokroku, buzené nárazy ze západu, kdež národové jakoby nějakou bouří puzeni byli vpřed. Jungmannova geniálnost zrcadlí se v tomto zjevu, že nepustil se zřetele evropskou vzdělanost, avšak také projevil se jako výborný politik a vojevůdce způsobem, jakým se k její neodolatelné moci choval. Mohutné vlastenectví v ideálním svazku se Slovanstvím, vtělené v nádhernou poesii Čelakovského a Kollárovu, byl výkvět takových snah.

Generace příští, Máchova, nastoupila v letech čtyřicátých tytéž dráhy; našla je urovnané pilnými, obětavými předchůdci, i odvážila se proto k dalšímu postupu. Odvaha mládí a vždy silnější nárazy z ciziny, zvláště od geniálních pěvců pobratřeného národa polského, strhly ji s Máchou v čele překotný běh, který vzbudil až obecné pohoršení anebo aspoň nedůvěru ve zdar, zvláště když revoluce polská tak tragicky skončila.

Nebeský nastoupil týž směr, ale uvolnil běh v bystrý krok, který nevadil volnému rozhledu a rozvaze o poměrech a potřebách národních a tím získal sympathii a důvěru i starší generace nejen pro sebe a své druhy, nýbrž i pro jejich nové ideály.

Ukázal, že snahy celé té „mladé Čechie“ — jak ji Sojka právem nazval — nebyly nikterak nenárodní, nevlastenecké, naopak nesly se za oněmi, jež měl geniální buditel Jungmann předkládaje probuzenému národu „Ztracený ráj“, Atalu, básně Schillerovy, Čelakovský při „Panně jezerní“, ba i Kollár při „Slávy dceři“. Cíle byly tu tytéž, jen cesty poněkud se změnily, protože národ dospěl, sesílil a obzor jeho se šířil. Bylo-li do let třicátých nutným heslem buditelů „Probuzení národnosti a zachování její“, bylo rovněž tak nutným heslem nových jeho bojovníků „Všestranné pokroky cestou národnosti“. (Vlastimil 1840, I. 210.)

(Dokončení.)

Paměti Klimenta Faltisa.

Novella od Sofie Podlipské.

(Dokončení.)

XIII.

Tyto otázky kladu v tomto způsobu teprv nyní době své. Tenkráte nebyl jsem s nimi tak hotov. Pracovaly a zápasily ve mně.

Trvalo dlouho, než mne došel třetí bratrův dopis a mysl moje opět klesala. Vyčítal jsem si, jak jsem se mohl dáti tak spokojiti, jakoby bratr byl došel Bůh ví jakého štěstí jen tím, že se mu podařilo upláchnouti z vazby. Ale co měl teď? Měl svobodu, ale z vlasti byl vypuzen, byl vyhnancem, psancem, nesměl mi ani veřejnou cestou svých listů zasílati. Neměl ani výživy a láska poutala jej k dámě nejvyšších kruhů společenských. Ta vytrpěla za něj krutější ještě zkoušku, než on za ni a za svůj směr. Zajisté se vášnivě milovali, ale zdaž se znali, zdaž se shodovali? Zdali pak její povaha také odolala dlouhé vazbě a k tomu trýzni denní, když s ní bylo jednáno jako s choromyslnou. Ubohé dítě! Mně zdálo se nemožno, aby byla zachovala své duševní zdraví. Jen zdali se vzkřísí? Činil jsem sliby za její uzdravení.

Také padlo mi na srdce, že můj bratr v letech již byl pokročilý vůči ní. Byl v plném mužném věku a vě-

zení neubralo mu nic z ušlechtilého výrazu jeho obličeje, nepřidalo mu ani vrásek. Pouze vlasy a vous byly prokvětalé stříbrem šedin. Miloval jsem jej proto tím vroucněji, ale žena, mladinká dívka! Jaké bude jejich shledání? Vždyť jsem ji viděl. Bylo to svéhlavé, náruživé, pouhé dítě a posud nemohlo ji býti ani dvacet roků.

Viděl jsem nyní v osudu bratrově dobrodružnou romantiku. Tak měla býti teď zakončena jeho skvělá kariéra, na kterou můj otec býval tak hrd, jež mu způsobila tolik závistníků? Nemohl jsem ubrániti se nové tesknotě a smutně hleděl jsem na vlaštovky, kterak jako loni a předloním hnízdo si stavěly nad svatou Annou po zámořské pouti. Smutně sledoval jsem, jak se v zahradách zelenalo. Byl bych chtěl míti zas nějakou zprávu o bratrovi. Ale nepřál jsem si ji na cestě duševní oné telegrafie, když byla možna na cestě zřejmé.

Dni a týdny ubíhaly. Listu jsem nedostal. Žebráka posla ani jsem nespatřil.

Usnul jsem ve dne. Klepání na dvéře mne probudilo. Volal jsem polo ve spaní: „Dále."

Dvéře otevřely se. Bratrův milý obličej nyní už zas bezvousý objevil se v nich.

S výkřikem, který mi pak dlouho ještě v uších zněl, vyskočil jsem z pohovky.

Ale nebylo to nic. Pouhý sen. Bože! Snad není Muky mrtev? Cítil jsem, jakoby mi něco drtilo srdce. Běžel jsem k oknu, nevěda, co mám činit. A hle! Dole stál můj žebrák s úsměvem ve tváři jindy nehnuté. Dával mi znamení. Měl pro mne list.

Konečně, konečně. Četl, hltal jsem jej. Nadšení z něho dýchalo. Muky byl šťasten, milující, milován, stále na cestách, s místa na místo, ve bludišti alpských dolin, kolem alpských jezer, na vrcholech velehorstva.

Divně ohlásil se mi tento list. Tušil jsem jej tou nevysvětlitelnou divinací, jež ve mně utrpením se vyvinula! Tucha předvedla mi bratrovu návštěvu, jeho obraz. Tím bylo vyplněno moje přání kouzelného zrcátka a želel jsem pouze, že jest takový úkaz vzácnosti a krom toho vždy spojen s příšernými pocity.

Sledoval jsem nyní kroky bratrovy na mapě, v cestopisech o místech, která mi jmenoval. Sám uvolnil jsem si také běh života svého a cestoval jsem také. Moje cestování obmezovalo se na nejbližší okolí, na Prahu samu. Chodil a poznával jsem ji teprv nyní. Ve mnohém zákoutí jejím zastavil jsem kroky a bylo mi, jako bych hovořil s minulostí. Poslední dobou konal jsem teprv studie, které mi otevíraly průhledy do dějin.

Velké události a převraty, válečné příběhy nepoutaly mne tak jako domněnky, představy, tušení o intimním životě rodin v té které době, v tom a v tom okolí, v těch starých budovách. Mně zdálo se, že vidím v těch kamenech, tvarech, v celém ovzduší ulic a uliček celé světy citů a zápasů duševních. Ty posud žily ve hluboké fysiognomii tichých paláců, zadumaných kostelů, pohádkovitých mlýnů, útulných domů měšťanských. Mnohý portál díval se na mne a přitahoval magnetem zraky moje. Jinde lákala mne dlouhá zahradní zeď s rokokovými soškami, tak že jsem se plížil podle ní, jako bych za ní tušil zakleté štěstí života. Někdy snil jsem sám, nevím o čem, u zahradních zatarasených vrátek. Bloudil jsem rád do slepých uliček bez východu. Ty byly jaksi nádvořím několika tichých domů. Procházel jsem se starými průchodními domy, které sloužily jako ulice tiché a odlehlé. Nalézal jsem terasy, pavlany, arkýře, loggie, loubí plno půvabu. V tom ve všem cítil jsem tep tichého skrytého žití. Nahlížel jsem do vlhkých zahrádek, do dvorů travou zarostlých, zdobených studnicemi s krásným mřížovím. Díval jsem se do temných schodišť, osvětlených červenými lampičkami pod kolosálními kříži a zatemnělými obrazy; do klenutých síní a divných přístěnků. Obdivoval jsem se stavbám všech možných slohů. Zdravil jsem první dobu křesťanskou, velkolepou dobu Karlovu, dobu Dienzenhofferovu. Náhle, obratem cesty, stanul jsem před nádherou Prahy v její velkolepé poloze.

To bylo moje cestování. Cestoval jsem dějinami naší vlasti, dějinami lidského žití a uchvacoval jsem ve všem náladu z hlubin váženou. Nemohl jsem se nasytiti těmito procházkami. Vnikal jsem vždy hloub v nitro Prahy. Nalézal jsem v ní víc a více pokladů a bohatství upomínek. Každým dnem byla mi nová. Byla a jest to moje láska. Co často nenalézá mnohý cestovatel kolem světa ve všech jeho končinách, nalézal jsem na tom místě jediném, v milované Praze.

Cítil jsem se zotaven, obohacen svými cestami po několikaleté tísni. Navštěvoval jsem také veřejné místnosti. Vcházel jsem do kavárny ve svém sousedství, kde scházeli se čeští vlastenci. Viděl jsem tu křísení se ducha toho města drahého, pohrouženého v zakletí. Byl to div, zdálo se mi to přízrakem.

Můj bratr nazýval sebe rád patriotou, já počítal jsem se mezi vlastence. To nebylo zcela jedno. Týž pojem v českém názvu značil nový život, nový směr a ruch, nové proudění, které osvěžovalo ztuchlý vzduch absolutismu.

Tohoto léta parna mne netížila. Žil jsem opět a byl jsem ze zakletí minulých trudů osvobozen. Mým jediným trápením bylo, že jsem musil dlouho čekávati na nový bratrův list.

Již nebylo mi to ani nic divného, že mi sen zvěstoval příchod listu. Tento nový list jeho nebyl však více jediným jásotem. Jak jsem předvídal, dělo se. Můj bratr měl starost o svou výživu. Nechtěl přijati od kněžny, aby o něj se starala, a byl by se proto rád někde usadil a zaměstnání sobě hledal. Avšak jí líbilo se cestovati s místa na místo. Nemohla vydržeti ani v nejluznější krajině déle než měsíc. Jak měl jí bratr můj odolat? Její nejmenší přání bylo mu rozkazem. Uvažoval stále, co hrozného vytrpěla. Vzpomínky toho ji pronásledovaly. Změna místa byla jí potřebou. Mému bratrovi nezbývalo jiného zaměstnání v tom kočovném živobytí, které však bylo bohaté na dojmy, než pokusiti se jako spisovatel, ovšem německý. Byl však nadšeným patriotou, jak z každého řádku vysvítalo v jeho článcích, které mi zaslal, aby tištěny byly.

To nebylo žádnou výživou ještě. Za to byla teď moje práce vydatná, zásobil jsem jej penězi a prosil jsem ho, aby mi dopřál té starosti o něj, jak on ji míval dříve o mne.

Zahrnul mne za to díkem. Nicméně toužil po jiném postavení a nemohl jsem nepozorovati, že začíná cítiti se zajatcem kněžniným, že svobody své želí, že není úplně šťastným, jak já bych jemu toho byl přál.

Z toho káral jsem jej trochu. Napomínal jsem jej, aby sobě vážil štěstí svého, aby se těšil z vyplnění dávných tužeb a nežádal v tomto pozemském žití učiněný

ráj. Neb dokonalého štěstí že na zemi není, přece je známou věcí.

Sám napomínal jsem se tímtéž způsobem ke klidné mysli a podařilo se mi. Neb pomyšlením, že bratr vyvázl z tenat zlomyslných intrik, že byl zachráněn, že dýchal vzduch volnosti, bylo mi blahem takovým, jakého bych byl přál bratrovi a kněžně, kteří bezpochyby k žádnému utišení mysli nedocházeli.

XIV.

„Nebesa, nebesa! Vezměte ode mne ten osudný abnormální smysl hádačský, kterým jsem obdařen, jenž ve mně se vyvinul a bují nesmírným napjetím citu!"

Volal jsem takto a nebylo mi divu. Zdálo se mi k nevydržení, co mne znova pronásledovalo.

Byl tomu brzo rok, co byl můj bratr na svobodě, co celkem šťastně žil, stále jsa na cestách s bytostí čarokrásnou, milovanou, navzájem jsa milován.

Oba trávili zimní měsíce v Sicilii, v Neapoli, naposled v Římě. Pak hodlali, jak bratr mi psal, táhnouti do Florencie, kde chtěli užíti italského ranného jara.

Kněžna mne až posud nikdy nebyla dala pozdravovati a mně nenapadlo to pohřešovati. Přece byli jsme se viděli v osudné chvíli, mluvili jsme spolu. Leč na to zajisté se nepamatovala a můj bratr bezpochyby s ní o mně nemluvil. To bylo docela v pořádku. Nemyslil jsem na to.

Tím více mne překvapilo, když mi byl dodán list bratrův již z Florencie, že nenadále na mne zpomněla. Vložilať vlastnoručně do průhledné obálky jarní fialky, krokus a anemony se vzkazem, že pozdravuje věrného bratra. Byl jsem k slzám dojat. Trhala to jarní kvítí pro mne schvalně, jak bratr mi psal.

Co si to vzpomněla? Byloť to v únoru. U nás byla ještě krutá zima. Oni dýchali vonný jarní vzduch.

Tento květinový list těšil mne zvláště. Nosil jsem jej na srdci. Bál jsem se skoro, abych se také nezamiloval do líbezné dárkyně květin.

Chodil jsem opravdu jako nadšenec asi po tři dny a nyní teprv odvážil jsem se v nitru svém pojati přání navštíviti bratra a seznati také ji.

Tuto mou blaženou náladu zvrtnul mi sen.

Viděl jsem ve snu ověnčenou rakev, kvítím pokrytou a kolem ní plápolající svíce.

Vytrhl jsem se ze spaní s úzkostí nevýslovnou. Ale vždyť byl to sen. Vyhýbal jsem se nyní snům a tuchám. Přemáhal jsem ten dojem násilně, ale darmo. Na mne sklesl smutek jako černá rouška. Celý svět byl jí zahalen. Zápasil jsem trapně s touto náladou, nechtěje se jí oddati. Večer bál jsem se usnouti. Přece spal jsem, avšak spánkem, který mne nezotavil. Měl jsem v hlavě jako kamení. K ránu vyjel jsem ze spaní vyděšen. Měl jsem týž sen, na vlas, co včera. Tehdy prosil jsem nebesa, aby mne zbavily tohoto trapného daru. Nechtěl jsem nic napřed věděti, neviděl jsem toho účel. Velebil jsem naopak přírodní zákon ten, který nám budoucnost skrývá. Večer bránil jsem se každé předtuše. Umínil jsem si pevně, kdyby se mi zdálo této noci cokoli, že na to pranic nedám, že na to ani mysliti nebudu.

Do třetice zjevilo se mi ve snu totéž. Zas ta rakev, ty spousty květin, ty svíce. Tenkráte plakal jsem ve snu hlasitě a když jsem se probudil, byla moje poduška od slzí smáčena.

Nebylo již možno se ubránit. Nevím, jak jsem přestál sledující dny. Měl jsem za to, že to byla předtucha bratrovy smrti.

„Jen jak dostanu tu zprávu?" staral jsem se; „až ji dostanu, co počnu si potom?"

„Co záleží na tom, co si počnu?" pravil jsem k sobě pochmurně. „To je to nejmenší. Jen kdybych měl zprávu. Což nedostanu-li jí nikdy. Nikdo snad neví, jakou cestou jsme korrespondovali. Nikdo neví, kde žiju, jaká je má adressa, a já mohu zůstati jakživ v té nejistotě. Ale toť je peklo. O takových mukách pekelných posud nikomu ani se nezdálo. Míti vnitřním citem jistotou hrozného neštěstí a nevěděti v jasné skutečnosti, je-li tomu opravdu tak.

Můj Bože! Proč jsem právě já vyhlídnut k takovým mukám. Čím jsem se prohřešil?

Tak skleslým posud jsem nebyl za všecku dobu svého utrpení. Byla to hotová duševní bída.

Ale katastrofa, ačkoli váhala zoufale, přece nadešla. Byl tu list. Na nápisu i uvnitř bratrova ruka.

Tedy žil!

„Četl jsem jen těchto několik slov:

„Přijď ke mně. Potřebuji tě. Moje štěstí je pohřbeno. Ta, kterou ještě miluji, opustila tuto zemi. O průvodní list postará se ti doručitel těchto řádek."

Ona tedy zemřela. Ona, tak mladinká, lásky hodná! Ona, dárkyně květin. Co jí to přišlo na mysl mne květinami obdařit? Náhle uhodl jsem! Měla předtuchu. Chtěla mně jeho odevzdat, vlastně vrátit, neb dříve býval mým než jejím.

Doručitel listu proti zvyku a obyčeji svému tenkráte okamžitě nezmizel po odevzdání listu. Pozoroval mne mezi čtením a když jsem k němu oči pozdvihl, poprvé ke mně promluvil. Patrně znal obsah listu, který jsem v horlivém chvatu tenkráte hned byl otevřel a na místě četl proti příkazu bratrovu.

Onen tajemný posel řekl lakonicky:

„Chcete?"

Myslím, že jsem se zarděl, neb pamatuji ještě, jak mi krev do hlavy vstoupila. Odpověděl jsem rovněž krátce: „Hned. Jedná se jen o průvodní list."

„Půjdeme si pro něj na policejní ředitelství. Můžete?"

„Pojďme," řekl jsem a šli jsme spolu.

Teprv nyní viděl jsem, že můj posel měl občanský slušný oblek, že byl zcela změněn v zevnějšku a divil jsem se, že jsem jej byl poznal přes to pouze dle povědomého, vždy vítaného mně posuňku, kterým mi nčinil umluvené znamení.

Na policejním ředitelství, zdálo se mi, že byl jako doma. Strážníci jej pozdravovali. V dotyčné kanceláři byl vyhotoven můj průvodní list bez námitky. On počínal si tam zkrátka a vážně, jako někdo, jenž tu může rozkazovat.

Příštího rána, ještě za tmy, krčil jsem se v kožich zahalen v koutku poštovního vozu a umíral jsem nepokojem a netrpělivostí při odměřeném klusu poštovních koní a zdlouhavých zastávkách na stanicích.

Sníh sypal se celý den, neviděl jsem okolní krajiny a spatřil jsem místa a vesnice, kde pošta se zastavovala skrze roušku té vánice v zimním hávu. Byla to moje první cesta. Nikdy nevzmohl jsem se ani na touhu, na přání, podívati se do světa, tak málo důležitosti a ceny shledával jsem v sobě, tak uspokojen býval jsem, mohl-li

jsem zmizeti ve stínu svého bratra a dívati se za ním, jak zářivě postupoval. Nicméně byla ta cestovní touha přec také ve mně zcela neuvědoměle a teď jsem na to přišel jen proto však, že jsem viděl, jak všecko potěšení z toho otřásajícího a povzbuzujícího hnutí s místa bylo ztraceno vůči okolnostem, ve kterých tak náhle jsem se odtrhl ze své skořepiny. Cítil jsem jen cestovní nepokoj a nepohodlí a dráha moje zdála se mi nekonečná. Bál jsem se počítaje, jak dlouho se budu ještě kodrcati bez možného přemýšlení jen se steskem a strachem v srdci bratru vždy oddanějším a věrnějším.

Slyšel-li jsem na některé stanici kohouta zakokrhat, psa zaštěkat, zastesklo se mi po útulném domácím pobytu, po obvyklé práci a všem zvyku domácím, tak že jsem sám sebou pohrdal jako zženštilým peciválem. Přece však nemohl jsem za to a viděl jsem v duchu sv.-Anenský, tichý, zasněžený dvorec, jako ztracený ráj. Byl jsem brzo unaven, klesl jsem únavou, vlastně neobvyklosti toho vlečení po cestách mého hubeného těla duševními strastmi rozrušeného jako stará pochva břitkého nepokojného, každé chvíle taseného meče.

Ať jsem byl sebe unavenější, nedopřál jsem si přece odpočinku a jel jsem dnem a nocí.

Za hranicemi nebylo více tak mnoho sněhu. Tálo a cesty byly bídné, nebezpečné, zvláště v Tyrolsku. Ale tam náhle, sotva jsme sjeli s jižního svahu horstva cestami krkolomnými, jih mne pozdravil. Vše bylo v plném květu, potopeno ve zlatou záři jarního mocného slunce. Jaký byl to převrat! Ten dojem mne prohřál, vyplašil z lenosti a únavy, z dumání a klesání.

A nyní jel jsem jedinou zahradou a rajské končiny italské, bohaté, zaslíbené země rozhrnovaly se před mým zrakem.

Ó, proč mi zakazovalo srdce s bratrem truchlící píti až do opojení z toho poháru krásy. Jak skoupý jest osud. Jednou-li rukou rozdává, druhou utrhuje.

Zas cestoval jsem bez zastávky, až vjel jsem do města květů a výkvětu umění do Florencie s tlukoucím srdcem, s myslí jen bratru obrácenou, tak že vše ostatní kolem mne jen se mihalo.

Dal jsem se dovésti k jeho bytu. Našel jsem jej na terase s vyhlídkou na divukrásnou krajinu vroubenou Apeninami.

On vstal, vzal mne do náručí, položil si hlavu na mé rámě jako dítě a plakal. A kolem nás kvetlo a nebe plálo a paláce zvaly do mramorových síní, plných vznešených obrazů. Neviděl jsem to vše v té chvíli. Vidím to teprv v upomínce, jak zrak můj bolem roztržitý to pochytil bezděčně v oné chvíli.

Neviděl jsem také, vstoupiv skleněnými dveřmi na tento teras, že bratr tam nebyl sám. Za chvíli teprv zpozoroval jsem dámu ve hlubokém smutku. Ta dívala se s tichým pláčem na naše shledání. Za chvíli vzdálila se. Byli jsme sami.

XV.

„Bratře, já chci domů,“ byla první slova, která ke mně bratr promluvil.

„Domů?“ divil jsem se a představoval jsem si rázem a velmi živě pustý Anenský dvůr, kam nikdy metaři uliční nezabloudili a kde nyní asi tály sněhové spousty proměněny v kalné močály.

„Co doma, můj drahý Muky? Zde je tak božsky krásně a já u tebe zůstanu.“

„Ale já chci domů,“ opakoval chorým hlasem s dětinskou svévolí. „Buď umřít anebo býti doma. Jiného nechci.“

„Jen že domů nemůžeš, můj ubohý hochu. Doma jsi stíhán, domů nemůžeš a nesmíš. Nemluvme o tom.“

„Ale já nechci o jiném mluvit, protože jen na to myslím. Chci domů, pravím ti.“

Viděl jsem, že se tu jedná o chorobnou vidinu a neodporoval jsem tedy více.

„Tak půjdeme domů,“ chlácholil jsem ho. „Máš pravdu, co bychom tu dělali? Člověk musí pro něco žít. Zde nás nikdo nepotřebuje. Doma je co dělat.“

„Vidíš to? V tom tě poznávám. Máme stejné myšlénky.“

„Abys nebyl doma více stihán, snad se dá zprostředkovat,“ pravil jsem a začal jsem vpravovati se v tuto myšlénku. Napadlo mi bratrovo spojení s mocným tajným ochranným spolkem jakýmsi, jejímžto členem zajisté byl můj žebrák, z něhožto se byl vyloupl muž velkého vlivu na policejním ředitelství. Aj, zle by bylo, aby tento muž bratra znova neuvedl v domov, odkud byl machinací odstraněn.

„To myslím také,“ bratr dotvrdil. „Připravíme se tedy k odjezdu. Byl bych se vypravil domů sám a tebe překvapil jako tehdy, když to bylo ještě tak nebezpečné, ale někdo mne nepustil.“

Ohlížel se a vida, že dáma ve smutku odešla, řekl: „Tys ji tu viděl. Poznal jsi ji? Je to ona starší, náš anděl. Je to hraběnka.“

„To je ona,“ šeptal jsem.

„Ona. Ji miloval jsem dříve. Potom seznal jsem onu. Ty víš, koho. Víš, na co se odvážila, co vytrpěla, čím mně byla. A náhle byla ta tam, vydechla plamennou duši.“

Celý se chvěl bolem posud čerstvým. Mohl jsem mu sděliti soucit svůj pouze stisknutím ruky. Abych odvrátil to obracení hrotu v otevřené ráně, ptal jsem se na něco jiného, co by však rovněž blízko leželo v jeho zájmech.

„Ty pravíš, že kdosi tebe nepustil samotného na cestu? Míníš hraběnku?“

„Bylo zvláštním štěstím v mém neštěstí, že hraběnka k našim prosbám za námi sem přijela. Hraběnka, opakuji to, byla naším andělem.

Hledala a našla spojení se společností lidumilů, kteří jsou spolčeni k napravování křivd a zločinů, páchaných od mocných, všeobecně vážených zločinců. Hraběnka nasadila jmění svoje, aby pomocí tajné té společnosti spasila kněžnu, svou neť, a také mne. Doprovodila pak kněžnu do Švejcar, kde jsem k nim se přidružil, tam tajně se dal oddati s Idou, načež nás hraběnka opustila. Žila buď v Paříži neb v Praze. Zavítala sem a za krátký čas vypukla Idina nemoc, kterou, jak vidím, tušila, když byla úplně zdráva ještě. Hraběnka tu byla tedy, když mne stihla ta krutá rána. Ona mi dávala v první době aspoň tu útěchu, že Ida šťastnou se cítila se mnou. Dala mi čísti její listy a mohl jsem uvěřiti, o čem stále jsem pochyboval, co by mne hnětlo až k šílenosti, kdyby se byla v mém srdci klamala.

Hraběnka nepustila mne na cesty teď, vnukla mně myšlénku, abych tebe přivolal. Teď chystá se k odjezdu. Čekala jen na tebe.“

Vešli jsme večer spolu do salonu. Tam viděl jsem hraběnku ještě jednou. Rozloučila se s bratrem mým a slíbila mu, že vlivem svým mu upraví poměry, aby mohl v Praze žíti.

„Jděte si tedy domů," pravila s dobrotivým úsměvem ve svém duchaplném obličeji. „Jděte domů, nechcete-li o ničem jiném slyšeti."

Odjela příštího rána, aniž se vyslovila kam. Sama to prý určitě nevěděla.

Sledující noc prohovořili jsme celou. Měli jsme si tolik říci. Nechal jsem jej vysloviti se, ulehčit sobě a když byl unaven, nikoli ještě vyčerpán, vypravoval jsem já s sice nejprve o snech, jež mi byly zvěstovaly Idino úmrtí. Nevím, čemu mám přičítati úkaz ten, že truchlící lidé nalézají jakési utišení v tom, vypravuje-li se o znameních a předtuchách při ztrátě milované bytosti. Jisto je, že vypravování o tom více je rozptyluje, než jakákoli rozumná domluva.

Z toho přišel jsem na jiné svoje tuchy a divinace a poletovali jsme s truchlícím bratrem tímto netopýřím letem.

Když svítalo, vystoupili jsme na pavlan. Tu leželo město před námi v ranním osvětlení tak podobné co do polohy naší v Praze, že jsme si jednosvorně zpomněli na drahou otčinu. V bratru pak vzbudila se znova ještě a ještě mocněji touha po domově.

Ptal se mne, zdali stále bydlím tam v tom neznámém zákoutí staroměstském, a vyznal se mi, že měl touhu velkou tam zůstati se mnou za minulé své návštěvy u mne. Bylo mu vhod, že jsem se tam opět ubytoval vystěhovav se z prvější malinké komůrky.

A zas vedl svou „jen domů".

Tedy domů. Jen několik dní dopřál mi k prohlédnutí sbírek a ohlédnutí se v čarovném okolí. Zatím byla dostavěna Idina hrobka. Odtrhli jsme se od ní a táhli jsme k severu. Cestovali jsme nyní pomalu k prosbám mým. Bylo mi dovoleno hledět, dívati se, vnímati velké dílo lidského umění hodného šťastného poneby.

Nemohl jsem se ani vzpamatovati, že mi dopřáno vyletěti až sem ze zaknklení svého dosavadního života.

Na této zpáteční cestě všecko mne zajímalo do podrobna a byl bych chtěl prohlédnouti si každou sebe nepatrnější vesničku.

Sever nás přivítal svou nejsvěžejší zelení a schoval svoje mlhy a chmury na čas někam do skladiště pohorských krajů. Nebe závodilo s nebem jižním čistým blankytem. Kdežto na jihu již bylo slunce žhavé a květy mnohé opadávaly, u nás bylo nyní vše v rozpuku a v plném květu.

Na hranicích byl nám doručen po slibu hraběnčině poste restante bratrův průvodní list do Prahy.

„Ta hraběnka je všemohoucí," zvolal jsem. „Jak je šlechetná, jaká to žena!"

Bratr odvrátil se a zahalil si obličej. Nemluvil o ní a já hádal jsem a hádám posud, že ji vlastně nepřestal milovat. Ubohá Ida přišla oběma do cesty a tragedie byla zapletena. Teď byla dohrána.

Tušil jsem, co vše pracovalo, válčilo a bouřilo v duši bratrově před tím tak klidné.

A kdyby jej byla přivítala sama Meluzina místo skvělých jarních dnů ve zlaté Praze, on byl by jí padl v náručí jako matce po dlouhém odloučení a kolikerém utrpení. Ty neblahé poměry, které jej byly vyštvaly a vyrvaly z otčiny, byly mu teď cizími. Do těch nemínil více hlásiti se. Přistěhoval se ke mně a byl hotov hledati si práci zcela jinde

Brzo našel ji a vstoupil k advokátu do kanceláře.

Tam byly brzo oceněny jeho vlohy a vědomosti. Za krátko zařídil si vlastní kancelář na Staroměstském náměstí.

Obydlí ponechal si však moje v Anenském dvorci. Tam žili jsme spolu. Jemu bylo, jak pravil, jakoby jej tam vzdušná náruč objímala.

Byl to cit k domovu.

Byl opět skvělým, hledaným člověkem. Proslul ve svém povolání.

Bylť o něm známo, že kdysi zmizel beze stopy a nikdo nechápal, jak se zas mohl navrátit. Mluvilo se o tom, že jeho úhlavní nepřítel, jeho sok v úřadě, jak v lásce, mezi tím zemřel.

On nemluvil rád o těch věcech. O Idě dokonce nemluvíval více, co jsme zas byli doma.

Dále šla o něm pověst, že jest členem lóže Svobodných zednářů, která měla sídlo v Praze, a to nebyla pověst lichá. V tomto spise, který za živa z ruky nedám, mohu to již prozradit. Též já mám čest býti členem této lóže.

Více o tom neprozradím. Jsemť vázán velkou přísahou. Nemohu odolati povědít, že také hraběnka byla členem téže lóže, což jest ostatně patrno z celého vypravování a spolu příčinou, že jsem tuto ideální dámu nikdy nejmenoval jménem jejím. Přijížděla často do Prahy a můj bratr ji navštěvoval. Korrespondoval s ní a krásný poměr přátelský jejich trval do jeho a její smrti. Tímto poměrem proplétaly se stále lidumilé skutky a snahy. V tom byl jsem jejich spojencem. Žili jsme řadu let v práci a přátelském míru. Ano, byli jsme celkem šťastni. Mívali jsme úspěchy a nezdary střídavě. V tom vlnobití žili jsme jako milliony jiných lidí.

Náleželi jsme k těm, kteří dobro milují, chtějí a upřímně smýšlejí, často se v tom mýlívají a také chybují.

Ale naše přátelství drželo nás a tak jsme si vždy přece ze bludiště omylů, nehod, nedorozumění a mrzutostí pomáhali ven.

Co to píšu, mého bratra není více, ani šlechetné hraběnky. Zemřeli ve starém věku a já, bohužel přečkal jsem je. Žiju sám se žákem, jehož jsem ve svém umění vycvičil. Píšu ve starém bytu ve starodávném dvorci Anenském.

Kde jsou mé sny a divinace, mé předtuchy a duševní telegrafie? Zapomínal jsem na to ve klidné jednotvárnosti pozdějšího domácího žití.

S bratrem mluvili jsme ve starých letech o smrti jako o nějaké dlouhé cestě. Slibovali jsme si, kdo dříve zemře, že bude druhému telegrafovati klid svůj. Nic jiného. Věřili jsme, že naše století najde mezi silami přírodními, jež se stále objevují pátravému duchu, také nové síly duševní. Podávám k tomu skrovný příspěvek svůj.

Doufal jsem vždy, že mi bude dopřáno dříve zemříti, než mému bratru, a jeho úmrtí mnou otřáslo. Opět mi zmizel. Ale on mi telegrafoval svůj klid právě jak mi slíbil a tenkráte o tomto citu již nepochybuji.

Jsem tu tedy ještě. Vlaštovky táhnou k jihu. Posud mají hnízdo nad kapličkou, s níž dlouhá léta sousedím. Co vystřídalo se pokolení vlaštovčích za tu dobu! Stále

vracejí se k témuž hnízdu. To jim vytrvalo. Přestavěly a zas je nechaly na tomtéž místě.

Právě přile — — — — — — — — — — — —

Až sem bylo dopsáno. Věta i poslední slovo zůstalo neukončeno.

* * *

Jsme nyní u konce toho století, u jehožto začátku bratří Faltisové mladými byli.

Co stalo se s nábytkem bývalého guberniálního rady, zabaveným po jeho zmizení: zdali jej po svém návratu nechal dobrovolně propadnouti, neb činil-li pokusy získati jej zas, zapomněl spisovatel těchto pamětí s námi sděliti.

Sotva bychom této maličkosti pohřešovali, kdyby nás maně na to nepamatovala jakási okolnost.

Dočetli jsme se totiž těchto dnů v inserátu denního listu tohoto vyzvání:

„Nedávno byl zakoupen ve skladě starožitností zajímavý a starodávný psací stůl, tak nazvaný sekretář. Nynější majitel stolu prohlížeje toto dílo uměleckého průmyslu zpozoroval na něm stopy násilného vloupání do některých schránek a zásuvek.

Náhodou však stiskl na skryté péro a rázem otevřela se tajná schránka, bezpochyby marně od vetřelců hledaná.

Ve schránce byly uloženy dva skvostné medalliony s miniaturními podobiznami dvou krásných dam, s účesem a oblekem z doby let dvacátých tohoto století.

Našel-li by se někdo, jenž by se mohl vykázati příbuzenskými nároky na tyto zajímavé památky, budou mu vydány. Jinak budou odevzdány do umělecké sbírky, jejížto ozdobou se stanou.“ —

Neznáme bohužel nikoho v době přítomné, jenž by mohl dosvědčiti totožnost onoho nábytku a podobizen s věcmi líčenými ve Faltisových pamětech.

Minulost korresponduje právě s přítomností s podobnou reservou jako druhdy bratří Faltisové v odloučenosti druh od druha.

Groš pro štěstí.

Z anglického přeložila J. E.

Ráčila jste zvonit, milostpaní?“

„Ano. Kde jsou mé přezůvky?“

Paní Bailyová stála před zrcadlem, majíc holá ramena pozvednuta a připevňujíc si klobouk dříve než oblékla živůtek šatů, — s podivuhodným tím vkusem ženským. Byla by bývala sličnou, vzdor vzezření poněkud uvadlému, nervósnímu, nebýti výrazu ustálené nespokojenosti, jenž se byl uhostil kol jejích úst. Vypadala jako sedmadvacetiletá, byla-li churava, sedmatřicetiletá, byla-li ve špatném rozmaru.

Služebná dívka, skoro ještě dítě, v červených šatech, která ve dveřích se objevila, byla by sama sebe popsala co osmnáctiletou aneb „tak asi“. Ostatně ani tak nevypadala. Hezká malá dívčina, kterou, na pohled, snadno se dalo vládnout, a byl bys se podivil přísnosti, jíž velitelka její jí připomenula, že přezůvky nebyly vycíděny.

Dívčina vstoupila do pokoje a shýbla se, by povytáhla střevíce zpod nejnižší přihrádky skříně. Nepromluvila ani slova, ale obrátila zrak pln němé omluvy k paní své.

„Podrž to zde,“ rozkazovala milostpaní, podávajíc jí živůtek a chystajíc se vklouznouti rukama v rukávy. „Toť hanebné. Jsi nejlínější osoba, kterou kdy jsem měla v domě. Což posud nevíš, jaké jsou tvé povinnosti?“

„A — ano — milostpaní — ale milostpaní po tak dlouhý čas neráčila býti na procházce, — já myslila —“

„Myslet není tvou věcí. Co pak jsi dělala, když jsem zazvonila.“

„Kartáčovala jsem milostpánovo šatstvo.“

„Hm! Nyní pospěš s těmi střevíci a nezapomeň zas na ně.“ Otevřela skříň, z níž sobě vybírala kapesník. „Ach, Ester,“ zvolala, když služka spěchala z pokoje, „nezapomeň na knoflíky pánovy vesty.“

„Ne, milostpaní, to je již hotovo,“ pravilo děvče sklopíc zrak na okamžik.

„Hm!“ zašeptala milostpaní sama k sobě, „nikdy nezapomenou na cokoli, když jim to muž přikáže.“

O několik minut později služka vyhlížela za svou paní, odcházející po malé dlážděné cestičce k vratům vedoucí, za nimiž zmizela. Ester pomalu a opatrně se přiblížila až ke vratům, dívala se upřeně za svou paní, a pak prudkým dětinským pohybem se obrátila a prchla jak strakaté tropické ptáče do sousedního domu. Zde také dvéře byly otevřeny a listonoš žádal právě od ztepilé služky středního věku doplatek za psaní z ciziny.

Obě ženštiny si přikývly. „Mohu k vám přijít na chvilinku?“

„I ano, ale tiše, ona spí.“

Listonoš odešel se svými drobnými a dvéře se zavřely.

„Zrovna si chystám čaj; již jste si jej vypila?“ Zamířila rovnou cestou do kuchyně.

„Ne, paní Baily odešla, a pokud se nevrátí, nedostanu čaje.“

„A proč si jej nevezmete? Vždyť jste k tomu oprávněna,“ pravila mužná ta ženština, jakoby chtěla říci: „Angličan nikdy není otrokem.“

„A což jsem vám neřekla, že všecko uzavírá?“

„I čaj?“

„Všecinko!“

Strašlivá Sarah cosi zamručela. Sundala ještě jeden šálek a misku s misníku.

„Je dnes zas hrozně mrzutá,“ pokračovalo děvče, pozorujíc s přirozeným zájmem přípravy k čaji.

„A proč tam jste?“

„Protože nemám jiného místa.“

„Jděte do ústavu pro zaopatřování služeb, k paní Airlikové.“

„Ovšem, na to jsem již dávno pomýšlela, když paní Baily pořád mi povídala, že nemůže mi zaplatiti službu

až příští měsíc; ale řekla mi, že odejdu-li, přijdu o své peníze a nedá mi ani vysvědčení!"

„Ani vysvědčení!" vypukla Sarah hněvivě, zatím co červeň na její tváři vzplála.

„A což jste se pro ni nenalopotila po celých pět měsíců, skoro o hladu?"

„Nu vidíte, ne právě o hladu, a pak, já vskutku ledacos rozbila, a dnes jsem zapomněla vyčídit její střevíce."

„Vy jste blázen."

Sarah srkala hlasitě svůj čaj. „Je na světě více chleba — jděte jinam. Kdybyste už byla jinde sloužila, nesnesla byste vše, co snášíte. Já aspoň ne. Pěkní to lidé, že ani nezaplatí služebným mzdu."

„Ach, jeho chybou to není. On jí dává peníze a ona si za to všelicos nakoupí. Předešlý týden naše posluhovačka si stěžovala pánovi, a on řekl jí, že měl za to, že bývá pravidelně placena, a tu chvíli jí dal plat za dva týdny."

„A proč tedy také nejdete k němu?"

„Oh!" zvolala Ester, všecka zaražena a přitiskla plochou ruku na ústa, „to bych nechtěla. Myslím, — myslím — že nemá mnoho peněz."

„Ba, že nemá, jinak by se mu asi nechtělo žíti v takovém bídném, malém domku. A má paní také mnoho nemá, ale přec platí poctivě své dluhy."

„Jak jest jí?"

„Pořád totéž; ošetřovatelka jest zde neustále. Dle mého mínění do smrti více z postele nevstane."

Zdálo se, že Sarah pohlížela na okolnosti s jakýmsi filosofickým humorem. Byla to ženština drsných tvarů, ne právě nehezká; byla z těch, kterým se říká „nanejvýš ctihodné" — nosila svůj čepeček i svou zástěru s jakous přihlouplou důstojností, která jí ale dobře slušela. Byl-li její hlas drsný a křiklavý a její způsoby pánovité, tož zajisté to nemělo svědčit, že by snad nebyla schopna opravdové laskavosti. Byla se ujala toho „malého blázinka" ze sousedního domu od samé chvíle, kde ji spatřila bezvýsledně se pokoušeti o vyčídění mosazného klepátka na dveřích paní Bailyové, pomocí čisticí mastičky a — slz. Bylo to klepátko, o něž málokdy zavadila lidská ruka, leda snad ruka listonoše neb některého rozmrzelého obchodníka, účet přinášejícího. Tato malá řada domků, z nichž část naznačena adressou Regents-Park, z příčin patrně negeografických zdála se býti vyvoleným bydlištěm lidí světa se stranících, exklusivních.

Ester mínila, že každý v této třídě kdysi viděl „lepších dnů", podobně jako vlastní její velitelka. Zajisté, neboť i oni měli znak na chatrných zbytcích svého příboru, a snad i zlaté lžičky k vejcím, a možná i diamantovou jehlici v krabičce z modrého hedvábí, uschované v dobře uzamčené skříni. Z počátku Ester myslila, že, nebyl-li řezník zaplacen, dělo se tak z příčiny jakéhosi hrdého opovržení vůči podřízeným, což jen potvrzovalo, že paní Baily jest tak velkou damou, jakou se vskutku zdála. Nemožno, že by byla chudou! Jakže, vždyť nahoře ležela zářící ta jehlice, a dole zas zlaté lžíce. Ne, toť jasno, chtěla potrestati řezníka za hrubé jeho způsoby. Až když jednou Ester zaslechla, jak pan Baily pravil k její velitelce, že na druhý měsíc soudní sluha je potěší návštěvou, jestliže do té doby „štěstí se jim nenakloní", tu teprv porozuměla, že na hotovosti, alespoň na hotovosti, panstvo její nebylo hrubě bohaté. Téhož dne po snídani, když Ester odnášela příbor se stolu, klopýtla a upadla na zem. Pravým zázrakem stalo se, že nic se nerozlámalo, krom držátka kotlíku; přes to rozhorlení paní Bailyové nad podobnou nemotorností nemělo mezí. Odhodila svůj román s výkřikem nervósní zlosti, a po celou hodinu způsobila malé služce živobytí tak nesnesitelným, jak to právě jen ženština dovede.

Konečně Ester uklouzla z uklízení a chystání posteli k poměrnému klidu domovních vrat a zde skropila malé mosazné klepátko svými slzami. Sarah o několik kroků dále drhla schody.

„Co pak se děje?" tázala se, dívajíc se železným mřížovím, jež dělilo oba vchody.

Ester uleknuta se ohlédla. „Ach, dobré jitro ... Já — já — " a zas se dala do pláče.

„Co pak vám vyvedli?" tázala se Sarah, ustávajíc ve svém praceném díle.

„Ničeho, já to byla. Rozbila jsem — ach, Bože!" a nový sten — „ouško u kotlíku. Zlobí se strašně."

„A nic, než to ouško?"

„Ba, a čaj jest rozlit na podlaze!"

„Nevídáno! Čaj koberci jak živ neškodí. Povězte jí, že mnozí lidé cídí čajem — obnoví vzorek!"

Ale Ester patrně malé útěchy čerpala z tohoto pokynutí. Utírala si oči cípkem své zástěry; slze jí zalily zas — velké bohaté slze zachytily slunce jas, stékaly po růžných tvářích jako hbité kapky rtuti.

„Oh!" zvolala náhle. „Však vím co! Koupím jí nový kotlík. Bude to státi víc než dvacetník?" Skvrnité její prstíky vklouzly za límeček šatů a vytáhly úzkou tkanici, na níž visel dvacetník. „On mi to dal," pravila, přibližujíc se k železné mříži. „Nerada bych jej vydala. Chtěla byste jej pro mne uschovati a zapůjčiti mi obyčejný dvacetník, až obdržím svůj plat?" Držela tkanici se svým klimbajícím přívěskem nad mříží. Sarah se vzpřímila na kolenou.

„Kdo vám to dal?"

„Nu, on mi to dal, pan Baily."

„A zač pak?"

„Oh, tomu již dávno — skoro čtyry měsíce. Paní Baily strašně se rozzlobila, protože jsem spálila omeletku, a říkala mi hrozné věci. Plakala jsem, a odešla, ale milostpán přišel do kuchyně, chtěl spáliti nějaké papíry, a mluvil ke mně tak dobrotivě a dal mi groš pro štěstí, dvacetník s dírkou." Dívala se toužebně přes mříž na svůj peníz, nalézající se tu chvíli v červených rukou Sařiných. „Máte snad obyčejný dvacetník?" dodala.

„Přestaňte a nedělejte ze sebe blázna, snad nebudete kupovat kotlíky, když jste ani nedostala své služné," pravila Sarah. „Schovejte si svůj dvacetník pro něco lepšího, a pak vám jej proměním, chcete-li." Doručila jej zpět. Esteřina tvář se zakabonila.

„A teď byste to nechtěla učiniti?"

„Ne, však nebudu podporovati takové bláznovství." Sarah se zas shýbla a drhla a dřela zle svým pískem.

Ester převlékla tkanici přes hlavu a ukryla ji pod šaty. Dokončila cídění zvonu a klepátka, a sebrala své hadříky.

„Kdybyste raději šla ke mně a vypila se mnou šálek čaje," pravila Sarah s jakousi nevlídnou nemotorností, tak že se zdálo, kdykoli promluvila nějakou laskavost, jakoby se spíše vadila.

„Ó, však bych ráda," odvětila Ester, kladouc ruku na kliku dveří, a dodala přitlumeným hlasem: „Dnes odejde. Sotva třikrát šla na čaj, po celou dobu, co jsem zde."

Takto počalo jejich přátelství. Za nedlouho Sarah pozorovala, že pojmy zla a dobra pro Esteru byly zosobněny v panu Baily a jeho choti.

„Je mi ho tak líto. Jen si pomyslete, míti takovou ženu," pravila Ester jedenkráte.

„Myslím, že jeden stojí za osmnáct a druhý za dvacet bez dvou," odvětila Sarah.

„Ba ne," pravila Ester, s krásným leskem v hnědých svých očích; „je k ní hrozně dobrý, — vlastně ke každému."

„A čím si vlastně vydělává peníze?"

„Jest v obchodě nějakého peněžníka, a býval náramně bohatým, ale má neustále ztráty."

„Tak: a co ona dělá po celý den?"

„Leží na pohovce a čte knihy, francouzské knihy. Ví mnoho, toť také něco," dodala zamyšleně.

Byl-li život Esteřin v jistém ohledu trpkým, jinak zas byl bohat na rozličné rozkoše. Což pan Baily dosti často k ní nepromluvil přívětivé slovo? Což neslýchala jeho: „Díky, Ester!" za tisíceré malé službičky? Což ve vlastní duši své nečinila vůbec všecko jen „pro něj" — počínajíc natíráním schodů, po nichž kráčel, až k přípravě kávy, kterou pochválil? Což neměla práva dotknouti se věcí, jichž byl použil, což nepřišívala jeho knoflíky, nekartáčovala a neskládala jeho šatstvo, nesrovnávala čisté prádlo v rovnou, souměrnou řadu, a nedodávala skvělého lesku úzkým jeho střevícům! Esteře vše na tomto pánu zdálo se přeukrutně jemným a plno zvláštního kouzla elegance. I po onom děsném pokynutí stran soudního sluhy použil Eau-de-Cologne k umytí.

„A to protože byl pravý ‚pán': on se nemůže obejíti bez také věci," vysvětlovala Ester sama sobě. Byla se zázračně zdokonalila v umění kuchyňském. Avšak to nebylo k vůli milostpaní, že konečně se naučila připravit šťavnatou pečeni a že dovedla přistrojiti „nejlepší kávu mimo Paříž", když po obědě pan Baily zapálil svou cigarettu.

Když pronesl to slovo o Paříži, cítila Ester, že stálo zač žíti. Zmocnil se jí náhle pocit, jakoby byla sama zcestovalou, zkušenou, světa znalou osobou. Když téhož rána odklízela náčiní po snídani, pozvedla šálek pana Bailyho až ku svým rtům a pomalu vssála as lžíci kávy a cukru, jenž zůstal na dně. Pak s úsměvem postavila šálek na stůl. „je to káva jako v Paříži", zašeptala, jako někdo, jenž si libuje v blahé upomínce.

Paní Baileyová vrátila se ze svého „čaje" za deště, s bolestí v hlavě a mrzutostí v duši. Lesklé její přezuvky byly zablácené a všecky vlhkem prosáklé. Tenkrát nebylo se co obávati, že Ester zapomene je vyčíditi, byly postaveny k ohni v kuchyni, aby vyschly. Když pán se vrátil, strhl se nemilý výjev. Tenkou stěnou mezi jídelnou a salonem Ester, stůl strojíc, snadně mohla zaslechnouti, když nával citů zvýšil hlasy jejich, hněvivé výčitky milostpaniny a více neb méně zlostné obrany milostpána. Nebylo to poprvé, co Ester vzala k vědomosti, že veškerá popudlivost velitelky její nevyčerpala se proti její služce, a toto factum upevnilo tajný ten spolek mezi pánem a služkou tím více. Nejen že jej zbožňovala, ale trpěla i spolu s ním. Pan Baily tehdy přišel k obědu sám a rozkázal vážně Esteře, by připravila čaj a odnesla jej milostpaní, která pro silné bolení hlavy ulehla na lůžko. Zatím co pan Baily pojídal rybu, připravila Ester malý příbor k čaji, a když později vstoupila do jídelny s pečení, pozorovala s radostí, že temný mrak s pánova líce byl zmizel. Zpozorovala dále, že nepil obvyklý australský claret, ale že si otevřel láhev jemného koňaku. Oběd byl velmi zdařilý. Patrně pán byl spokojen; nepohodil ničím a zdál se v nejlepší náladě. Přinesla nyní sladký pudding; přinesla sýr a zákusky, a konečně i kávu. Pán si tohoto večera zapálil doutník, a Ester potají pozorovala lesk prstenu na jemné snědé jeho ruce, když zvedl šálek s kávou, by vdechl kotoučem dýmu vůni její. „Velmi dobré," pravil, usmívaje se na ni. „Neodneste ještě koňak." Postavila láhev na dřívější místo, on dále kouřil svůj doutník. Pak poodešla k nevkusné malé kredenci a přinesla odtud čínský popelníček a uchystala proň místo mezi stojanem s přestárlým ovocem, kterého jak živ nikdo neokusil, a láhví koňaku. On zas popíjel svou kávu. Postavil šálek na stůl a ohlédl se po ní. Náhle malá panská se zapýřila až po uši. Pohlédla stranou. Jeho oči jakoby ji pálily na veskrz, cítila je, ať na ně hleděla či nic. „Pojďte sem." pravil něžně. Blížila se k němu. „Jste dobré děvčátko," pravil, vloživ ruku na okrouhlé její rameno a při tom na ni pohlédl tak podivně, že před očima se jí zamželo, ale nepravidelné její bílé zoubky úsměvem se leskly. „Nu, a nesmíte plakat," pravil, obrátiv její tvář proti sobě, chopiv ji za bradu. Ústa její byla velice sličná, velice vábivá, velmi blízká. Políbil ji. (Pokračování.)

FEUILLETON.

Lievina Beningová.

V Naglerově všeobecném lexikonu umělců nalézáme na str. 414. poznámku, že Lavinia či Lievina Beningová, dcera malíře Šimona Beninga, byla slavnou malířkou miniatur šestnáctého století. Dovídáme se dále, že již Guicciardini, spisovatel rodem Vlach, jenž Belgii za druhou svou vlast si byl zvolil, ve svém díle „Popis celého Nizozemska" (Antverpy r. 1567) velice chvalně o Lievině se zmiňuje. Vasari v kapitole: „De diversi artifici flamminghi" velkého svého díla „Životopisy malířů" (1568) chválu tuto opakuje; podobně i Ant. Sandecius ve své Flandria illustrata (Kolín n. R. 1641) Lievině i otci jejímu dlouhou stať věnuje. Svědectví tak závažná zajisté že dovedou vzbuditi zájem pro umělecký zjev, v této vzdálené nám době velice vzácný, ženě totiž, která dovedla uměním svým nejen se soudobníky svými závoditi, ale dovedla i, jak jinde zas se tvrdí, nad ně vynikati.

Za naší doby, kde katalogy uměleckých výstav jmény umělkyň téměř oplývají, kde v každém čelnějším městě najdeme ne-li ženskou akademii malířskou, tož zajisté školu, kde žákyně v umění malířském co možná pohodlným, rychlým a příjemným způsobem se cvičí a zdokonalují, kde v dámském světě umění malby se stalo téměř ne-

*

zbytnou části vzdělání, nemusíme se ovšem nikterak podiviti, rozmnoží-li se řada malířských výtečníků o některou výtečnici. Jinak ale tomu bylo v XVI. století: nadání dívky musilo zajisté vynikajícím, její vytrvalost a píle nevšední, okolnosti pak, v nichž žila, vzácně příznivými býti, podařilo-li se jí z ostře vyměřeného kruhu svých ženských povinností vystoupiti a celé své žití věnovati umění, jehož pěstování pro nedostatek technických prostředků i uměleckých vzorů té doby i mužské energii a síle nemalý úkol ukládalo.

Lievina Beningová byla dcerou, ano i vnučkou malíře. Děd její, Alexandr Bening, byl činným co malíř miniatur koncem XV. a začátkem XVI. stol., tedy v době, kde umění drobnomalby ve Flamsku utěšeně rozkvétalo, podporováno jsouc velmoži písemnictví i umění milovnými, jakými byli zejména vévoda burgundský Filip Dobrotivý a Ludvík z Bryge, pán z Gruythuyse.

Skvělé rukopisy provedené pro tyto věhlasné bibliotily, neb pro jejich soudobníky a následovníky, uchovaly se z větší části až do naší doby. Obrazy, jež tato díla chovají, dobře byly chráněny silnými deskami vazby. V tichém zákoutí knihoven mnohem snaduěji mohly ujíti pustošení času a nebezpečí válek i revolucí, než malby větších rozměrů, rozvěšené po stěnách chrámů a paláců.

A tak, chce-li kdo blíže nahlédnouti v bohatý ten drobný svět, rozvíjející se po krajích zažloutlých listů starých kancionálů a breviářů, najde v čelních knihovnách Francie, Anglie, Německa, ano i u nás v Čechách množství svazků, jež chovají malby v plné svěžesti původního svého koloritu a zlata lesku.

Jednak z účetních knih domů knížecích, jednak z registrů různých cechů malířských vypátráno, že děd Lieviny, Alexandr Bening, střídavě v Gentu a v Bryge pracoval pro pána z Gruythuyse a jiné velmože; zemřel v Gentu kolem roku 1518.

Oba jeho synové, Šimon a Pavel, zdědili po otci nadání a lásku k umění. Šimonovi, jenž nad bratra svého valně vynikal, dostalo se vzácné potěchy, že uměleckého ducha svého dále viděl zkvétati v dceři své Lievině. Rok narození jejího není známý: tolik však jest jisto, že záhy stala se žákyní, za nedlouho pak spolupracovnicí otce svého, a stejně s ním jak pérem tak štětcem drobnomalby prováděla.

Neobmezovala se ostatně činnost Beningova na pouhé illustrování manuskriptů. Tvrdí se, že maloval podobizny ne pouze akvarelem, ale i olejovými barvami. R. 1522 byl povolán do Bruselu, kde dostalo se mu čestného rozkazu, by maloval pro síň řádu zlatého rouna, podobiznu Filipa Dobrotivého, zakladatele téhož řádu; dále podobizny císaře Maximiliána, jeho syna Filipa Sličného, ano i podobiznu panujícího císaře Karla V.; mimo to provedl erby všech od r. 1430 do r. 1537 v tento řád přijatých rytířů, počtem 184. Za to mu bylo vyplaceno co odměna, krom zapravení výloh cesty a pobytu v Bruselu, část pro tehdejší dobu ovšem velmi značná 2028 liber parisis (pařížské měny).

Věhlas flamských mistrů té doby rozšiřoval se daleko mimo hranice vlasti jejich; i stalo se, že kolem r. 1530 Šimon i s dcerou svou Lievinou, vyzván byv králem anglickým Jindřichem VIII., do Anglie se odebral. Tento první pobyt v Londýně ostatně nezdál se býti trvalým. Teprv roku 1545, když Lavinia zatím se byla provdala za pana Teerlinga z Blankenberghe, odebrala se i s chotěm svým k stálému pobytu do Anglie. Zde pak již počátkem XV. stol. jevil se značný úpadek umění malby: provedení okras manuskriptů svěřováno skoro veskrz malířům francouzským a flamským. Tím ovšem se stalo, že při dvoře Jindřicha VIII., jenž sám velkým prý byl příznivcem a milovníkem drobnomalby, umění Lieviny Beningové vysoce bylo ceněno. Vypráví se i dokonce, že král Jindřich ji byl provdal za jakéhos anglického šlechtice, zpráva to, která se ovšem zakládá na omylu; čest sňatku s vysokým hodnostářem dvora anglického dostala se ne sice Lievině, ale rodačce její, malířce Zuzaně Koreboutové, která stejně s ní v Londýně dlela a za nejvyššího pokladníka královského se provdala.

Doba, již Lievina Beningová při dvoře anglickém trávila, byla tak bouřlivá událostmi tragickými a převraty politickými tak bohata, že nelze jinak než souditi, že příroda naši malířku byla stejnou měrou obdařila taktem diplomatickým, jak nadáním uměleckým: dovedlať si uchovati přízeň panovníků i panovnic rychle po sobě se střídajících: povolána byvši Jindřichem VIII. do Londýna, potrvala tam též i za bouřných dob, jež nastaly po smrti tohoto krále (1547). Rozvíjela pak činnost svou uměleckou i dále, jak za vlády mladistvého Eduarda VI., tak za následujících královen Marie i Alžběty. V listinách, v nichž o ní zmínka se činí, bývá jmenována buď „Lavinia di maestro Simone“, neb anglickým již jménem: „Maistris Levyn Teerling, paintrix“.

Za práce své umělecké požívala jistého stálého důchodu, tak ku př. r. 1547 vyplacen jí v den sv. Jana roční plat 40 liber. Jest přirozeno, že nevšední této přízně dvora vysoce si vážila a uchovati ji se snažila; dovídáme se, že r. 1556 osobně podala královně Marii, horlivé to katoličce, co dárek novoroční mistrně provedenou drobnomalbu, představující nejsvětější Trojici. Podobně i následující královnu, Alžbětu protestantku, dovedla sobě i umění svému příznivě nakloniti. R. 1558 provedla na pramalém lístku přejemně prý malovanou podobiznu královninu a r. 1561, opět co dárek novoroční, podala Alžbětě skřínku, zdobenou obrazem panovnice samé i podobiznami různých vynikajících osob dvora, začež se jí ovšem dostalo nejen uznání uměleckého, ale i nemalé odměny hmotné.

Nevšední asi bylo kouzlo drobných, jemných těchto obrázků, nevšední také dovednost štětce, jemuž se podařilo zobraziti tvář ženy, — nad jiné ješitné a despotické, — tak, aby ona sama svou podobiznou spokojena byla: a nevšedně bystrého ducha as musila býti umělkyně, která si dovedla po celý běh života svého tuto přízeň královskou uchovati, a to v době, kdy mnohdy nepředložené slovo, nejnepatrnější překročení rozkazů královských postačilo, by nešťastný provinilec nejen královské přízně pozbyl, ale zkrátka do žaláře uvržen neb dokonce smrtí trestán byl!

V kterém roce Lievina Beningová, či vlastně Teerlingová své žití skončila, s jistotou udati nelze.

Guicciardini tvrdí, že r. 1570 ještě žila; dále pak mizí stopa zajímavého toho zjevu uměleckého, a nutno pro tuto chvíli spokojiti se s kusými nedostatečnými zprávami, jež nám zbývají o této malířce XVI. století.

J. E.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „**Hynek Votoček**“.

ROČNÍK XXII. 1. BŘEZNA 1891. ČÍSLO 16.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány. Časopis „Lumír“. Praha, Karlovo náměstí číslo 34.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Šelest palem.

Vzpomínka z Tichého okeánu od Dra. Jaromíra Pečírky.

Na Tahiti jest říčka, jmenuje se Fata-ua, která si našla cestu ze starého kráteru prostřed ostrova a padá do kotliny pět set metrů hluboko. Na dno ale nedopadá. Voda se dlouhým pádem rozpráší, prach sedá na mokré houšti po stěnách, kapky se linou po tmavém lupení, crčí s převislé trávy a dole v jezírku zase se sbírají.

Byl jsem tam celé odpůldne. Chtěl jsem se dostati ke kráteru, ale nešlo to. Po stěně strže jde sice stezka nahoru, ale kdo o ní neví, nenajde ji. Snažil jsem se marně rozeznati v té kolmé, půl kilometru vysoké, zelené stěně nějakou hranu, kde by se něco takového jako pěšina aspoň tušiti dalo. Pak jsem zkusil dráti se křovím, ale nedostal jsem se ani tak vysoko, co by rukou dosáhl.

Duha, co vstává z mlh padající říčky, zašla již dávno, než jsem vodopád opustil. Slunce zmizelo z houšti a trávy, ale na horách nad roklí byl ještě jasný rovníkový den.

Fata-ua vymlela si v měkké lávě strž, dole asi jako silnice širokou, místy trochu širší. U vody narostly veliké chlebovníky a gumové stromy, pod jejich korunami vyrostl malý háj oranží, jichž jádra tu nejspíše ruka bělochova rozsela. Nad tou zelení, v jejíž stín padá vůně trav a keřů, nasycená dechem vlhké země, modralo se nebe a zelenaly se vysoké srázy rokle.

Šel jsem po vodě asi půl hodiny. Údolí se rozšířilo a voda tekla tišeji. V malých tůních běhali drobní raci a pluly hezké malé rybky.

Byl jsem již skoro na konci rokle, ale pořád ještě v lese. Mezi stromy prokmitala již planina, lemující skály ostrova, po níž Evropané nasázeli bavlnu. Dále k moři stál veliký palmový háj Mataveri. Všude bylo však ticho. Na Tahiti žije málo zvířat a bzučivý šumot, plný ptačích hlasů, jako je to jinde v tropických lesích, chybí zvláštnímu tomuto ostrovu.

Náhle se ozval údolím dětský pláč, vlastně spíše dětské řvaní.

Nebývá to sice vždy zajímavé zvěděti, proč malé dítě křičí, ale neslyšel jsem celý den lidského hlasu. mé myšlénky byly ještě v podivném kráteru, v němž prý leží zvláštní smutné jezero, a proto, když mne nyní dětský pláč vytrhl, byl jsem u děcka téměř v okamžiku.

Malé, snědé dítě, v umouněné košilce, jakou jim na Tahiti dávají missionáři, padlo do potoka.

Bylo tam však mělko a břeh byl zarostlý měkkou sítinou, na které malý divoch se válel a ve vodě se smáčel. Že pak nemohl se těch měkkých stonků přidržeti a při vstávání ohebná tráva stále povolovala, rozmrzel se a dal se do řvaní.

Jak jsem k němu přišel, křičel ještě více a protože u východu z rokle u bavlněných polí stála chýže mého přítele Hoatuaru, sebral jsem kopajícího a řvoucího uličníka z mokrého sítí, abych mu ho donesl.

„Tiarenoa, Tiarenoa“ ozvalo se pojednou do stromů, z nichž jsem už vycházel, a spurný nalezenec kopal ještě více. Mladá Tahitanka s věncem bílých a žlutých květů ve vlasech a kolem pasu běžela mi naproti a s hlasitým smíchem vzala mi nepokojného křiklouna, který se podle všeho svého vysvoboditele rád sprostil.

Slunce se nořilo zticha do vln velkého okeánu. Na korálových útesech hučel příboj a modré vlny, jak se na útesy valily, lámaly se v široké, bílé hřbety pěny, jež se v laguně rozbíhaly. Palmové háje stály zticha, skoro smutně a jich dlouhé svislé listy klonily se mlčky k zemi. Na planině mezi bavlníkovými keři nebylo ani stopy života. Jak se večer kladl krajinou, zdálo se, že přichází s těch vysokých hor za mnou, které jako němí, staří strážci velikého moře uprostřed ostrova se sestoupily. Všude bylo ticho, nic nerušilo měkkou náladu toho velkolepého kraje, vše mlčelo, jako ve snu.

Hoatuaru seděl před svou chýší. Byl to starý náčelník z ostrova Rotuma a pamatoval se ještě, jak chutná maso bílých lidí. Dnes byl již vetchý. Prostý pareo, kartounový cár, visel mu s beder a staré jeho údy sotva by mu stačily do boje. Měl hustý bílý vous, což jest na Tahiti vzácností a na snědé tváři vypadalo to spíše jako dlouhá plíseň.

Stařec mne znal. Šel jsem několikráte do rokle Fata-uy a vždy jsem se u něho stavěl. Měl ještě několik bůžků z lidských kostí vyřezaných, ale ačkoliv byl již katolík, lpěl náramně na těchto památkách starých dob, a pochybuji, že je za svého života dá z ruky.

Seděl u ohně, kde pro své dvě dcery a něco drobných dětí pekl večeři. Také Tiarenoa byl jeho vnuk. Podal mi ruku a když jsem si vedle něho na udupaném trávníku sedl, vyňal z popela jeden z pečených chlebovníků, rozlomil a podal mi kus. Ve skořápce kokosového ořechu přinesla mi matka Tiarenoy vodu z říčky. Pak jsme kouřili můj tabák, ze kterého si i ženy s hlasitým smíchem nešikovně smotky pletly.

V krajích blízko u rovníku chybí večer. Malou chvíli po západu slunce, někdy snad jen deset minut, jest hvězdná, teplá noc, plná dechu vonných keřů a zvláštních květů, jež se otvírají s hasnoucím dnem.

Hned, jak se začalo stmívati, odsedl starý od ohně na práh chýše a druzí odešli, či spíše ukryli se uvnitř. Zůstal jsem u ohně ležeti a Hoatuaru se ptal:

„Nechceš k nám?“ okazuje do vnitř chýše.

„Děkuji ti. Odpočinul jsem si a půjdu na loď.“

„Nechoď! Zůstaň u nás. Ty máš na lodi bílé lože, ale zůstaň u nás,“ a tvář starce dostala tesklivý výraz při slovech, která zněla jako důtklivá prosba. „Nechoď v noci Matavérim“ dodal, oči obraceje do noci tam, kde se palmový háj pod hvězdným nebem tiše černal.

„Vždyť se tam nemůže zbloudit a vím, jak mám jíti.“

„Totoro aipo“ byla odpověď.

Toto zvláštní slovo, které bylo tak tiše vysloveno, že ho nebylo slyšeti ani za můj stín za ohněm, a které jest těžko přeložiti, znamená úzkost nebo teskný pocit, který samotného člověka ve tmách obchází. Podíval jsem se tázavě do té staré, hnědé tváře.

„Ty jsi kouzelník“ mluvil dále Hoatuaru. Ta-ute znamená na Tahiti lékaře i kouzelníka. „Ty znáš tajné síly země, ale nechoď v noci Matavérim. Panovnice samoty vládne nyní světem. Po*) a Tii**) kráčejí s ní, tma zahalí ti mysl a Ruma Ruma***) skličí tvé srdce. Nechoď do tmy háje. Chodí tam Tetea, bledá vidina, která mate kroky, hází na cestu dlouhé listy palem, a když padneš, Tii se ti směje. Smysly tvé se matou, úzkost ti svírá srdce a když ucítíš dech mrtvoly, to tě obchází upír, který čeká, aby ti pil krev, až padneš, když Tetea ti spletla nohy. Nechoď v noci Matavérim. Mnohého, kdo duchy tmy pokoušel a v noci tam šel, nalezli ráno v mrákotách, z nichž nevyšel.“

To povídal Hoatuaru velmi zvolna. Tlumený hlas jevil úzkost jeho před nočními duchy a podíval se několikráte do tmy, zdali se mu Tetea, ten světlý přízrak, někde u lesa neobjeví. A v šumotu říčky zaslechl jistě několikráte, jak se Tii strachu jeho směje.

Tahiťané mají zvláštní výraz obličeje. Jejich pohled jest milý, úsměv jejich lahodný, leč nějaký tesklivý nádech halí rysy těchto tváří. Snad jsou si vědomi svého vyhynutí, které jim hrozí, nebo snad příroda sama vložila do těchto upřímných očí prosbu o ušetření, o zachování tohoto zbytku nějakého velkého národa, jenž neví, kde kdysi žil a jak na tyto luzné, snivé ostrovy přišel.

Při vyprávění nabádala mne civilisace k lehkému úsměvu nad všemi těmi stvary, ale zrovna tento jemný výraz starého obličeje potlačil ve mně každou odmluvu nebo úsměv nad zbytečnými obavami.

Nějakou záminku jsem si však přece našel a stařec vida, že musím odejíti, zapálil mi suchou větev gumovníku, abych viděl na cestu.

Vzal jsem ji a rozloučil se se starým a jeho lidmi, kteří se starostlivě za mnou dívali.

Bylo všude ticho. Šel jsem známou cestou a když jsem zahnul pod úbočí, kde mi zář ohně již zmizela, udusil jsem v prachu pochodeň, jež ošklivě rušila náladu teplé, tiché noci. Zůstal jsem pod hvězdným nebem sám a šel jsem volně mlčícím hájem, kde jen uschlé listy pod mým krokem chrastily nebo tu a tam svadlý list, jak padal korunami, zašustil.

Asi po půl hodině zakmitly se palmami první ohně v Papeete, kde loď stála, a po chvíli slyšel jsem zpěv Tahiťanů, kteří nám každý večer tančili a zpívali své melodické, zasmušilé písně.

*) Neznámý svět.
**) Duch zlomyslný.
***) Děsivá moc.

Ballada Vyšehradská.

Měsíc svítí. Dlouhou řízou
jak by noc kol tiše vlála;
ve měsíce sněžné běli
Vyšehradská strmí skála.

Na ní rovy, hrobky, kříže,
které měsíc postříbřuje.
Ticho. Časem větřík v trávě
zatesknī jen, zažaluje.

Zatesknī si, zažaluje,
po těch, co tu dřímou v zemi
po dnech práce s nesplněným
žití snem a nadějemi.

Ale slyš, to není vítr,
který tudy letí v bolu,
spíš jak když to rozmlouvají
pod zemí ti mrtví spolu:

„Spíš, Františku, spíš už, dřímáš?“
„Nespím ještě, Boleslave,
nad námi je noc a v noci
nechce se mi spáti tmavé.

Vzpomínám si, jak jsem často
hleděl do ní ze své cely,
klášter spal a spalo město,
a já sám tak stával bdělý.

Zdálo se mi: Konec bojů!
Vítězství je dokonáno!
Teď jen mír a pokoj dýchá
od božího rána v ráno.

Sen to byl jen. Polnic vřeskem
u boj dále venku zní to,
ale nejvíc, věřte, bratří,
nejvíc mi těch dětí líto.

Dětí, které vyrůstají
bez té hudby mluvy rodné;
když tak někdy děti slyším,
ještě mě to v hrobě bodne!“

„„A mně zase nejvíc líto —
z leva znělo hlubinami —
že tam venku v boji věčném
jsou tak sami, sami, sami.

Když jsem zvony poslouchával,
staré zvony na Wawelu,
Svatovítský zvon jsem slyšel,
a sen krásný slét' mi k čelu.

Že tak v lásce, že tak v míru,
že tak v boji zlém i muce
Čech a Polák — bratr s bratrem —
vždycky půjdou ruku v ruce.

Také to jen snění bylo,
šalba zvonů čarozvuká,
a mně nad tím sněním marným
ještě v hrobě srdce puká!""

— Třeba sami! — dutým hlasem
znělo nyní s pravé strany —
jen když v boji plamen v oku,
bez mdloby a bez pohany.

Někdy srdce zapláče si,
i po bratrech zasteskne si,
ale nejvíc, věřte, v Čechách,
mě vždy mrtvé ticho děsí.

A když ticho výš a nevím,
zda to den, či v noční době,
hrozným děsem, děsnou hrůzou
sevře se mi srdce v hrobě.

Snad to tím, že léta, léta
díval jsem se oknem vezdy,
v práci, ve snu, večer, ráno
tam k těm pláním kolem Hvězdy. —

Dvanáct bije... „Spěme, spěme!"
„„Zvony slyším až sem ke dnu.""
— V dvanáct — vzdychl ještě třetí —
v dvanáct boj a konec v jednu!

Mezi lidmi.

Známé postavy. Napsal Karel V. Rais.

III.

Nejlepší stránka.

Když jsem měl advokátní kancelář venkovskou, v níž jsem po několik roků dřepěl, zaměniti za podobnou vábivou síň v Praze, byl jsem nevýslovně šťasten. Uvěří tomu každý, kdo pobyv na venkově, poznal naši lásku k Libušinu městu, lepost kouzel, jimiž si ji opřádáme, mohutnost hlasu minulosti, kterým hovoří šeré, oprýskané stěny pražských věží.

Přilnul jsem ku Praze již v době studií, ale nyní jsem si myslil: Ach, tenkráte a nyní je veliký rozdíl! Co tehdy bylo mlhavo, bude nyní bílý den, sny budou skutečností, co plaše jsem pozorovával, prohlédnu s klidem, s rozumem, abych pořádně poznal to srdce naší země, jeho víry, bouře, všechen život. Byť bych statky pozemskými neoplýval, tolik přece bude, abych mohl obývati svůj slušný pokoj, abych se pořádně najedl, abych mohl jíti mezi přátele a nemusel se báti, že zítra nebude k večeři ani chleba... Těšil jsem se zvláště na staré kamarády Zaorala a Bínu.

Co rozkošných chvilek poskytovaly mi vzpomínky na tyto dva brachy!

Po osm roků gymnasijních studií sedali jsme vždy v jedné třídě, obývali jsme společný pokojík a společně spávali jsme v nízké tmavé alkovně. Také v Praze najali jsme si společný pokoj, ale kdežto hoši studovali filosofii, já šel na práva.

Rodné vesnice naše v turnovském kraji byly na malou půlhodinku jedna ode druhé, takže jsme se o prázdninách denně mohli scházeti jednou u Bíny, podruhé u Zaorala, potřetí u nás. Ó rozkoši těchto rozmilých vycházek svěžími, kvetoucími, voňavými luhy! Nejednou druh druha vyprovázeli jsme k domovu, ale od samé vesničky znova a znova vraceli jsme se zpět a hovor konce míti nechtěl. Bezděz dávno obří hlavu zahalil si temnem, černé Trosky zapadly v mlžném jezeře, i bílá kaplička vyskeřská slabě jen prosvitovala, ale my ještě bloudili po bílých stezkách. Všecky hvězdičky se rojívaly a dívaly se na trojici mladých nadšenců, rokujících ve večerním chládku, plném vůně zrajících luk a rozkvetlých jetelů.

Zaoral i Bína studovali výborně, ale Bína byl obzvláštním miláčkem profesorů; bylť roztomilý, svižný hoch, pružný jako prut, milého obličeje, veselých čistých očí. O prázdninách stával v čele studentských zábav našeho kraje, zpíval, tančil, hrál na divadle a baviti znal, že se dívky po něm jen třásly. Již na gymnasii našel si roztomilý kvítek, nejhezčí poupě z města; ačkoliv vykvetlo jen v řemeslnické domácnosti, říkal, ten že provodí jej životem až ke tmavému hrobu.

Oba moji přátelé básnili; začali již v posledních letech gymnasia a na universitě pokračovali. Bínova poesie připadala mé mladé mysli měkká, ale jiskřící, abych tak řekl fešácká, jak byl sám celým zevnějškem svým, Zaoral byl dumavý, těžký myšlénkami i formou. Bínovu poesii přirovnával jsem k jaru, ke slunnému dovádivému jaru, kdy květy, jeden druhého pěknější, vystrkují hlavy, a ptáci plným proudem rokotají své májové sny; Zaoralovy verše dýchaly jako letní lány, do nichž opírá se žhavé slunce, pod nímž uzrávají klasy, stromy chlipí zvadající lupení a nivy jsou plny těžké vůně otav. Tenkráte záviděl jsem více Bínovi, cenil jsem jej výše než Zaorala, a časopisky, jež častěji přinášely ukázky z prací jeho, mne v tom utvrzovaly. Nejednou jsem si pomyslil, že Zaoral básníkem nezůstane, že říší ducha jeho bude přísná věda. Byl to vážný brach, takový prostý syn venkovské chalupy, na němž zůstalo kus té vesnické drsnosti a snad i nemotornosti; jeho širokoramenné tělo, záda trochu kulatá a přikloněná, jeho chod, mluva i oděv byly venkovské. Vousy začaly mu růst již v kvintě, kdy jsme já s Bínou byli ještě chlapečkové.

*

Všechen ten zevní ráz zůstal mu i v Praze. Bína byl tenkráte docela jiný chlapík, pravý vzor jarého studenta, jak se o nich psává v povídkách. V našich vesnicích říkalo se o něm, že na sebe drží, ačkoliv tím usedlost a jakási zevní nedbalost Zaoralova nebyly lidmi nikterak podceňovány, naopak soudili o něm, že to přivede daleko — bylať výborná hlava jeho dobře známa.

Rodinné neštěstí vypudilo mne ze druhého roku práv, a větry zavály mne do východních Čech. Počal jsem se důkladně rváti s osudem, a foukanice, mrazy i vedra života notně mne sešlehaly. Ztratil jsem domov, cesta k našemu kraji nadobro pro mne zarostla.

S přáteli Bínou i Zaoralem vyměnili jsme několik dopisů (Bínových bylo více!): prvé byly nadšeny a horoucí jako ty ztracené hovory pod hvězdnatým nebem, ale čím dále tím stávaly se stručnější a sušší. Neviděl jsem příčinu toho snad v menším přátelství, ale soudil jsem, že rozdílné denní starosti jsou tísnivou překážkou. Poměry moje a zájmy byly nyní jiné nežli jejich, v té věci jsme si již nerozuměli jako jindy.

Konečně rozešli se také oni; v novinách dočetl jsem se, že Bína dostal se na gymnasium v jižních Čechách. Zaoral zůstal v Praze. Záviděl jsem jim, Zaoralovi zvláště.

Básnili stále oba. Bína dokonce již vydal knihu erotických veršů, o nichž jsem soudil, že mohou se zvláště dívkám líbiti.

Zaoralova poesie mne nyní více poutala; vanul z ní jemný stesk a nutila mysliti. Nejvíce uchvátila mne báseň jeho „Letní jitro"; představil jsem si dobře, na který kout rodného kraje našeho tenkráte myslil, který lesík a lány krásně v ní kreslil. Jeho samého jsem při tom viděl, jak sedí na stráni a dívá se v dol, na nějž východní slunce vrhá plné proudy svého bělozlatého světla. Tu se ten zpocený lid náš od prvého zábřesku ranního těší s těmi suchými hrudami, z nichž vyrostl, k nimž táhnou se všecky jeho myšlénky a nad něž na světě nemá lepšího přítele. Zdálo se mi, že z básně „Letní jitro" vane dech České země, té matky chleba, že slyším tlukot srdcí zdravých sukovitých dětí jejích.

Životem poučen díval jsem se na Zaoralovu tvorbu jinak než za universitních studií, teď chápal jsem, oč stojí výše než Bína, oč výše stál již tenkráte v Praze i za potulek prázdninových, ač súčastňoval se mladistvých hovorů našich jako nám rovný . . .

Ale po dvou letech zvěděl jsem, že Zaoral navždy opustil školní síň a vstoupil do služeb při pražské obci. Ani věřiti jsem tomu nechtěl! On — Zaoral — ten vážný muž, jenž se o činnosti své učitelské tolik nahorovával! Ta pilná duše, jež celé dni a noci dovedla se pohružovati do studií historie, jež tolik se těšívala, jak bude mladým hlavám otvírati a ozařovati pohled do minulosti. Neřekl toho sice, ale věděl jsem dobře, že těší se, jak jej studenti budou míti rádi, jak všichni k němu přilnou, jako my jsme lnuli k několika svým starým dobrým profesorům, jejichž slova jsme hltávali, o nichž povídali jsme si celé legendy.

Tenkráte jsem Zaoralovi po dlouhé době opět psal prose, aby mi vysvětlil, proč opustil cestu, jež byla proň druhdy posypána samým kvítím, proč volil raději dusnou kancelář s balíky nudných lejster, o nichž měl jsem sám hezkou hromádku těžkých zkušeností. Odpověď dostal jsem teprve po několika nedělích a nebyla mi ve všem jasna.

Přítel psal, že nemohl jednati, než jak jednal, protože si životní tu cestičku představoval zcela jinak. „Nehodí se pro mne tak, jako já se pro ni nehodím. Buďto jsme se za svých let studentských mýlili, vidouce jen zářivý povrch a ke dnu neprohlédajíce, nebo jsou teď docela jiné poměry. Cítil jsem se spoutaným a to nejen ve škole, ale také doma: umdléval jsem, sny a touhy ničil mi led povinností, jimž nikdy nebylo konce.

Žene mne to dál — dál — ale tam byl bych zarostl. Zakusil jsem fůru nepříjemností a množství útrpných i škodolibých pohledů. Zkrátka byl jsem nespokojen, a se mnou také tuze spokojeni nebyli, a proto jsem raději šel. Píšeš mi, že kancelář je suchá, dusná, úmorná — a máš pravdu, ale moří jen tělo, duch zůstává svůj. Teď často dosti mechanicky vyhotovuji číslo za číslem, ale jináč mám svatý pokoj. Volných hodin mám málo, ale jsou mé a nic mne v nich neděsí —"

Od té doby uplynuly čtyry roky. Zaoral víckráte mi nepsal, ale za to Bína si vzpomněl. Zasílaje mi snubní lístek, oznamoval zároveň, že od prázdnin bude v Praze. Krásná byla ta oznámenka, na skvostném papíře se zlatou ořízkou a znamenitým monogramem.

Čtverák — veřejně dávno a dávno nezazpíval, za to však klokotal v tajnosti; nepěstoval lyriku knihovou, ale praktickou.

Za nedlouho potom četl jsem v novinách, že Gustav Bína, c. k. profesor v Praze, a slečna Olga Barešová, dcera majitele realit, slavili svůj sňatek manželský.

A kam se poděl Bínův kvítek ze studentských let, kvítek, o němž říkával, že bude jej provázeti celým životem?

Vzpomínaje na oba brachy, v duchu jsem nad nimi vrtěl hlavou.

Klidný, vážný, pracovitý, radovánek světa nehledající Zaoral školní síň opustil, a Bína, jenž býval trochu větroplášek, dělá kariéru . . .

Nyní jsem se tedy těšil, že se v Praze se starými kamarády sejdu, a že si zas jednou notně popovídáme. Vyhledal jsem si i tabló fotografií, jež jsme na rozloučenou s gymnasiem odevzdali svému věrnému třídnímu, a s radostí zahleděl jsem se do mladých tváří rozprchlých druhů. Tu je Bína — tu Zaoral — oba, jak jsem je v paměti nosil: Bína samý úsměv, oči jeho jakoby i z té vybledlé podobizny svítily, Zaoral vážný, přísného pohledu, vousatý jako třicátník.

Těším se na vás, hoši, těším . . .

Když jsem skromné posvršky svoje měl složeny, poslal jsem je přímo do Prahy, ale sám pustil jsem se oklikou. Jel jsem k nám do turnovského kraje, abych na minutku navštívil přátelstvo, jež aspoň trochu o mne stojí, abych se nalokal vzduchu podhorského kraje, jenž míval pro mne tolik půvabu a lahody.

Po letech poležel jsem si opět na „naší" zahradě. Bylo právě takové parné odpůldne, jaká bývala za našich prázdnin, vzduch byl zrovna tak suchý, ale přece lahodný, tráva schlipovala lupínky a stromy listí jako tenkráte. Ležel jsem opět pod naší hruškou ovesnicí — ale přibylo jí od těch dob velmi, jednou taková mi připadala. Zavřel jsem oči a zapomněl jsem, že prchlo přes osm roků. Listí na hruši lehynce mlaštělo, slepice krákořily a třepetaly křídly, ze stodoly slyšel jsem chrastiti slámu. Pojímalo mne opojení, jakobych byl užíval chininu — a

čekal jsem, čekal, že ze dvorka přiletí matčin známý, drahý hlas, volající mé jméno . . .

Dva dni pobrousil jsem si vůkolím, navštěvuje místa, jež nám bývala milými.

Přišel jsem také k Bínům i k Zaoralům.

U Bínů bylo všecko v poli, jenom stará panímáma seděla na vysoké záspi a bosé hnědé nohy měla spuštěny dolů. Byla to silná žena, velké hlavy, trochu prošedivělé, přísných, mračivých očí; bylo na ní patrno, že žádné nouze nemá.

Vidouc mne přicházeti, naklonila se a přimhouřila oči.

„Dej Pánbůh dobrý odpoledne, panímámo," pozdravil jsem kývaje kloboukem.

„I Bože — i Bože —" povídala si rychle a otřevši dlaně o zástěru, podávala mi ruku.

„Pozdrav vás Pánbůh," vítala, „tak pojďte dál!"

Pravil jsem, abychom zůstali zde na záspi, že je tu pod starým ořechem pěkně a že jsem přišel jenom na chvilku.

„Tak do Prahy?" ptala se. „Povídali ve vsi, že se tam dostanete."

„Chvála Bohu," přisvědčil jsem, „budeme s Gustou pohromadě."

Panímáma zakývala, podívala se po dvoře, křikla kšš! na slepici, jež vrátky drala se do stodoly, a povídala zálibně: „Pane, Gusta je pán!"

„Byla jste taky na svatbě?"

„I toť víte, že byla, to náš Gusta jináč nedal, ten se vždycky tuze hlásí," vypravovala kývajíc hlavou. „Človíčku, tam je všeho! Nábytku, prádla, šatstva, že vám vypovídat nemůžu — a třicet tisíc!" Po lících rozlil se jí blahý jas a černé oči zasvítily.

„Třicet —" prohodil jsem maně.

„Třicet — a jednou může být ještě jednou tolik, je sama dcera. Inu, Gusta taky není k zahození, je tadyhle už profesor, službu má pěknou, je prý v lásce a chlapík on vždycky býval, to víte! Musím říct, že se nám s tím hochem povedlo, však máme po vsi dost a dost závisti. Teď budou v té Praze, to se k nim taky ještě podíváme, jenom co to všecko budou mít zařízeno, dá ono to práce. Nevěsta nás tuze zvala!"

„Je z města?"

„No jak pak ne, snad by si náš Gusta nevzal selskou! Vždyť znáte našeho Gustu, jak on se rád díval s vysoka a vedl všecko po pansku. No, zaplať Pánbůh, ten bude sedět teple — ale vždyť to taky zaslouží, vždycky se všude držel, hlásil se, a nikdo nemohl říci slova špatného. To tamhle u Zaoralů jsou chudáci!" a rozpjavši ruce zakývala litujíc.

„Proč? Václav je chlapík, přivede to daleko!"

Stranou obrátila na mne své přísné oči, jakoby řekla: Tak, tak! ale prohodila jen:

„No, nevím, nevím! Když člověk tak sběhne jako on, za mnoho to nestojí. A co je? Nic — to ať se podívá na našeho Gustu. Je to neštěstí pro rodiče; tolik na něj naložili a tak se jim odměnil!"

Cítil jsem špičaté hroty, jež z volné, ostré řeči její proti mně sršely.

„A jak vám se vede — zdrávi jste pořád?" tázal jsem se, abych hovor obrátil.

„Zaplať Pánbůh, musím říci, že dobře, třeba že koblihy nejíme, ale na to jsme nikdy nenavykli; tuhle syn — jako hospodář — taky se dobře oženil, a tak máme spokojený vejměnek."

„To jste šťastni! A já abych se zas pomalu ubíral — co vzkážete Gustovi?"

„Už chcete utíkat? No, jestli se s ním namátkou potkáte, tak pěkné pozdravení na oba!"

Podali jsme si ruce, mlčky doprovodila mne přes dvůr, ještě jednou jsem pozdravil a vrátka se za mnou zavřela.

Neodcházel jsem tak mile naladěn, jak jsem vcházel. Něco nemilého začíšelo na mne z panímáminy řeči — něco jako sebevědomí, pýcha . . .

Valný dojem jsem as na ni neučinil, snad i o mně měla úsudek: A co je? Nic —

Nebývala taková, dobře jsem se pamatoval.

Tak vida, jaký je teď z Gusty pán! Musil jsem se při té vzpomínce usmáti, ale nebyl to jen úsměv trpký, i bolest v něm byla.

Napadlo mi, že pravila: Jestli se s ním namátkou potkáte, tak pěkné pozdravení na oba! Z toho slova „namátkou" vycítil jsem, jak mne cení; či scházívali jsme se jindy namátkou? Snad jsem panímámě křivdil, ale na mne činilo to dojem, jakoby mi byla řekla: „Náš Gusta, holečku, s vámi valného přátelství nepovede . . ."

U Zaoralů stavil jsem se, odcházeje vesnicí jejich ke dráze.

Byli doma všickni: stará panímáma, hospodář, hospodyně i tři děti školáci.

V sednici měli všecko jako za minulých let, ale na všem jakoby ležel prach a pavučiny — ale neležely. Všecko zdálo se mi nějak neúklidno, ale nemohl jsem si říci, v čem to vězí. Sestaralo to všecko — i ten strop jakoby se byl schýlil a ta okénka zkřivila.

Když jsem vešel, všichni se lekli. Panímáma, droboučká stařena, pobíhala od lavice k židlicím a všecko zástěrou utírala nutíc, abych si sednul: ale do očí se mi nepodívala, jakoby se mne bála nebo styděla.

Mladá vyběhla na síň, děti sesedly se v koutě, a hospodář opřen o velkou, starou polici, ptal se: „Tak jste se taky přišel podívat domů?"

Jak sestaral! Byl shrben, jako nebožtík otec býval, a na celém těle bylo mu patrno, jak se dře.

„Přišel, jenom že tu už pořádně doma nemám," odvětil jsem.

„I jojo," povzdechl.

Hospodyně přinesla nakrojený bochník i máslo a plaše pobízela: „Ukrojejí si u nás chleba!"

„Jak se stále máte?" ptal jsem se.

„Není kale co chválit," odpověděl.

Panímáma sedla si naproti mně na lavici; ruce měla v klíně a dívala se do podlahy.

„Stěhuju se do Prahy — zas budu pohromadě s Václavem," povídal jsem.

Hospodář přisvědčil, ale nepromluvil žádný.

„Je zdráv?" ptal jsem se.

„I to snad je," odpověděl.

„Nepíše vám?"

„No někdy — někdy."

Zas bylo chvilku trapné ticho.

„Pane, Václav nám udělal špatnou radost," konečně začala stařenka a upřela na mne drobnou, začervenalou tvář.

„Proč —"

„I vždyť oni to vědí! Tolik peněz stál, dřeli jsme se jako moráci a všecko jsme naň dali, aby potom pro nic za nic praštil se vším a šel do kanceláře.“ a stařenka svírala si prsty, až praskaly.

„Nesmíte mu to mít tak za zlé, každý se ke všemu nehodí, a Václav si jistě všecko dobře rozmyslil,“ vymlouval jsem.

Stařena zavrtěla hlavou: „Nerozmyslil — nerozmyslil!“

„Václav je znamenitá hlava, široko daleko ho znají a práce jeho jsou tuze krásné.“

Stařena pokrčila rameny a syn stoupl s nohy na nohu.

„Tohle jsem už taky slyšela. tamhle náš podučitel, když se se mnou potká, jen se pořád na něj vyptává a říkává: ‚To je chlapík, to je chlapík!‘“ vypravovala smutně.

„Tak vidíte. že nejsem sám!“

„Ale co je — co je!“ zvolala. „Člověk to tady ani říct nesmí, protože by se mu vysmáli, beztoho dovědí se toho dost tak jako tak. Tamhle se podívají na Bínu, jak ten se drží. Teď bude v Praze a jak se oženil! Povídala mi Bínka, že třicet tisíc dostal na dlaň a co na něj ještě čeká!“

„A možná, že nebude tak šťasten jako Václav!“ odpověděl jsem horlivě. (Pokračování.)

Z mladosti V. B. Nebeského.

Píše Dr. J. Hanuš.

(Dokončení.)

Přátelství s Tylem, Sabinou, Čejkou, Němcovou, Krouským.

V nadšení a ohni, jakýž z těchto slov Nebeského sálá, cítíme, že nejsou lehkou frásí, nýbrž hlubokým přesvědčením, vybudovaným rovně srdcem i rozumem. Tušíme také, že Nebeský nespokojí se s pouhými slovy, že vtělí je ve skutek stůj co stůj. A vskutku, Nebeský věnoval tomuto přesvědčení všecky své síly, hlásal je svou poesií, šířil vědeckou i politickou činností, prováděl je důsledně v celém svém životě navzdor utrpení, jež mu z toho plynulo, i neporozumění a zlomyslnosti, jež stavěly se mu v cestu. Byla to dlouhá cesta Máchova, po níž Nebeský kráčel rozšiřuje ji i urovnávaje budoucím chodcům namnoze vlastní prací, jeho volání zvěstuje šťastnějším pěvcům, kteří nadšenými hlasy obrodili českou poesii v letech šedesátých.

Vedle Máchy, ale ovšem v duchu jeho, působil na Nebeského kroužek mladých literátů pražských seřaděných kolem Květů pod náčelnictvím Tylovým. Byli tu Filípek, Franta Šumavský, K. E. Tupý, Dr. Čejka, K. Sabina a j. Tvořili jako všichni čeští spisovatelé důvěrný kroužek žijíce vespolek jako v rodině.

Z kruhu tohoto nejlépe zpraveni jsme o poměru Nebeského k Tylovi, Sabinovi a Čejkovi, kdežto o přátelství s druhými dovídáme se jen z referátů na př. o Básních Tupého, Slovníku Frantově atd.

Kdy seznámil se Nebeský s Tylem, nedovedeme s určitostí udati, avšak stalo se to asi brzo po národním probuzení Nebeského. Byltě Tyl, jako redaktor Květů, jedním z nejpřednějších členů mladé generace a přes svou kritiku „Máje“ horlivým ctitelem Máchovým (viz Květy 1841. Nov. 28), jakkoli jeho duch nevolil ty bouřné cesty, po jakých kráčel Mácha. Že však i v něm trochu té divoké, horké krve kolovalo, která se pěnila v žilách tehdejší mladé Evropy, ukazuje jeho smutný, nepokojný, pohnutý život. V pracích svých literárních zůstal Tyl klidným, jako Jungmann, v životě však, jako v Jungmannových Zápiskách, propuklo vnitřní puzení přece a snad i mezi dobrými přátely povolily závory jeho ducha.

Aspoň Nebeský, který záhy v tento důvěrný kruh vstoupil, napovídá něco podobného v zajímavé básni na Tyla:

Podivný ty muži!
Kdož ví, obličej že bledý
Heklu kryje svými ledy?
Že se tvými v tváři hady
Střehou citů zlaté sklady?

Již z této básně můžeme zároveň souditi, že poměr Nebeského k Tylovi byl velmi důvěrný, a dále že Tyl svým ryze vlasteneckým snažením, jemuž byl zvykl vše podřizovati, mocně působil na Nebeského a to nejen v jednotlivostech, nýbrž na celý ráz jeho literárních i národních snah. Bylť očitým svědkem bouří, jež přivodila poesie Máchova, kypící cizím žárem, rozuměl geniu Máchovu i nevoli odpůrců jeho a dovedl na obou stranách postříci pravdu, smiřující oba soupeře.

A podivno!

Všechny snahy Nebeského kolem let čtyřicátých jakoby řídila taková zkušenost!

Menší stopy vlivu Tylova pozorujeme také v básních Nebeského, jež procházely jednak redakční rukou Tylovou, jednak přímo se hlásí k oblíbeným zásadám Tylovým (na př. Nebeského báseň Našim ženám má týž úkol jako Tylova Poslední pohanka).

Posléze nebyl zajisté bez významu také poměr Tylův ke Květům, v nichž dopřáno Nebeskému vytisknouti své první práce, uveřejniti všecky své názory o literatuře, národním společenském životě atd.

Nepodařilo se mně dopátrati, kolik pravdy jest na zprávě, že básnické prvotiny Nebeského proti vůli jeho dostaly se do veřejnosti. Je-li pravdiva, mohl to dobře býti Tyl, jenž zavlekl Nebeského na literární zápasiště.

Že také v soukromém životě bylo přátelství obou těchto mužů velmi důvěrné, snadno si domyslíme z tehdejších poměrů českých literátů, a v listech Nebeského Krouskému máme o tom také přímé zprávy. Tak r. 1841 zmiňuje se o nějaké intervenci své u Tyla ve prospěch či vlastně v neprospěch některých prací Hanzlicových, a r. 1842 píše témuž:

„Jest-li na posvícení přijedu, nevím, musím se optat Tyla. — Sám nepřijedu: dnes k Tylovi již nepůjdu, teprv zítra, poněvadž ale bych Vám již rád psal, tedy začínám dnes (v neděli) a dodělám to zítra . . . (Ke konci:)

Jest mi velice líto, že Vaše dobrotivé pozvání použiti nemůžem, neb pan Tyl hraje v neděli v divadle, že by mu nestálo za to teprv v pondělí se na tak dalekou cestu vydati, an mimo to ještě Kaškovi slíbil do Zbraslavi na posvícení jíti, kam i též já poputuju."

Tento přátelský styk Nebeského s Tylem charakterisuje ještě tato událost. R. 1846 vstupuje na místo redaktorské ve Květech Jakub Malý. Jeho příchodem končí literární činnost Nebeského ve Květech, do nichž psával po osm let.

Ovšem působil tu na Nebeského odpudivě také nový redaktor Jakub Malý. Sympatie pak mezi tímto a Nebeským nevzbudily ani pozdější třicetileté styky při Museu a Musejníku.

V témže směru působil na Nebeského známý ctitel G. Sandovy a franc. romantismu, Jan Josef Čejka, doktor lékařství. Byl o šest let starší. Již od studií gymnasiálních zanášel se pilně uměním, hudbou, literaturou a aesthetikou a pro vědomosti své byl od prvého příchodu do Prahy vítán mladému kruhu literárních přátel Tylových, s nimiž záhy navázal důvěrné osobní i literární styky.

O vážnosti, jaké brzo si dobyl, učiníme si pojem ze zprávy Karoliny Světlé (Žen. listy 1880 str. 141—142): „Čejka v letech padesátých platil nejen za jednoho z nejpřednějších lékařů a spisovatelů v oboru své vědy, nýbrž ve vlasteneckých kruzích vedle Nebeského i za nejvzdělanějšího našeho esthetika a za nejvýtečnějšího znatele literatur cizích."

V národních snahách českých záhy se účastnil (ve Květech a j.), ba od r. 1841 býval zván, ač nebyl členem Matice, na porady sboru matičného, jenž r. 1845 svěřil mu redakci připravované prostonárodní encyklopedie a 1846 jmenoval jej s Jos. Jungmannem posuzovatelem Tomíčkovy Doby prvního člověčenstva, která potom tolik hluku nadělala.

Příbuzné ideály seznámily Čejku i Nebeského asi velmi záhy a důvěrně. Svědectví toho poznáme mnoho, zdě aspoň dvě z nich.

Odjížděje na podzim r. 1843 do Vídně svěřil Nebeský všecky své básně Čejkovi, aby obstaral jejich vydání.

Druhé jest vzácná pohrobní vzpomínka, kterou Nebeský věnoval zemřelému svému příteli: „Jak jimi (romancemi) byl okouzlen náš přítel Čejka, ta duše krásou vykojená, a s jakou rozkoší je do své nade vše milované češtiny překládal, toť mi nyní bolestnou upomínkou, jak mne to tenkráte těšilo. Ave anima pia!" (V předmluvě Kytice ze špaň. romancí r. 1864 str. XII.)

Jednu z nejznamenitějších posil a okras dostal kroužek bojovníků mladé Čechie r. 1842. V středu jeho octla se totiž žena, která brzo stala se musou jejich.

Nevšedně bohatý duch, vykojený výplody současné literatury zvláště německé (Heine znala nazpamět!), ohnivé srdce, planoucí láskou konvertitky k vlasti, k svobodě, ke kráse, nádherný, svůdný zjev — vše to získalo jí rázem spřízněné mysli všech a hluboké oko její sálající ohněm i krásná tvář popsaná tajemným písmem genia nadchla mnohého snílka nejen k horoucímu milování jejích ideálů, nýbrž rozbouřila mladá srdce také k jiným citům, lidštějším, třeba egoistickým . . .

Zdá se, že i Nebeský byl mezi nimi, ba musili bychom se diviti, kdyby tento pěvec lásky nebyl mezi ctiteli Boženy Němcové. Spatřil ji ponejprv na českém bále pražském r. 1842 a od té doby byl jejím důvěrným přítelem v životě i v literatuře.

Současné zprávy o prvém namnoze mlčí, ale psychologie obou a analogie francouzského a německého romantismu nutí k takové domněnce, ústní sdělení nebožtíka V. J. Friče ji potvrzuje.

Ostatně také v korrespondenci Nebeského máme v té příčině zajímavá místa:

„V Praze byl jsem bytem a na stravu u Němce," — píše Nebeský v prvém listě z Vídně (1843) Krouskému — „Na rozloučenou večeře. Několik opic a něco pláče, já nepil a neplakal."

O něco pak později (po svatbě Vocelově) píše Krouský Nebeskému: „S p. Němcem jsem též mluvil, nechá Vás pozdravovat. Jeho paní je něco, snad málo nemocna, nestrachujte se."

Přátelství to potrvalo až do smrti nešťastné Němcové.

Tím více zpráv máme za to o poměru druhém, literárním. Nebeský toho času stál v čele ruchu mladé Čechie nejen svým poměrně rozsáhlým vzděláním a duchem, nýbrž i porozuměním proudu času a znalosti českých poměrů. Básnickým, snivým duchem vyrovnával se Němcové, filosofickým názorem na svět i život ji daleko předčil. Prvým získal si její srdce, že zcela se otevřelo jeho názorům, nehledě ani k tomu, že ženy vůbec a Němcová zvláště ráda se poddávala autoritě mužské.

Máme o tom zajímavé svědectví z pamětí Sofie Podlipské:

„Na jaře 1843 pořádán společný výlet vlastenců do Šáreckého údolí a Hvězdy. Němcová účastnila se ho. O tomto výletu a zvláště o zpáteční cestě z Hvězdy pozdě večer při hvězdách ráda vypravovala, i zůstal jí nezapomenutelným. V. Nebeský byl při tomto návratu jejím průvodčím. Rozmluva rozpřádala se směle a vzletně ku pravdám a k bajkám člověčenstva a došla tak daleko, že Nebeský před láskyhodnou posluchačkou Hegelovu soustavu rozložil, líče jí tehdejší stav filosofie německé. „Ona mě poslouchala," toť jsou vlastní slova Nebeského, „dobrosrdečně a přece s jakousi ironickou nedůvěrou, vyhrazujíc si patrně svůj vlastní úsudek. Přece však viděl jsem, že mi porozuměla s řídkou chápavostí." Tak on o tom vypravoval. Ona líčila zase krásy onoho májového večera, mluvila o hvězdách, a jak byla okouzlena krajinou před tím ještě nepoznanou, pohledem na Prahu se Strahovské výšiny, a o sterých myšlénkách, jež při rozmluvě této v její hlavě vyskakovaly, jako na večerním nebi hvězda za hvězdou. Duševní obzor otevřel se jí náhle. Jediná rozmluva s mužem vzdělaným v okamžiku nadšené nálady jí postačila k takovému značnému pokroku. Vesmír otevřel se jí. Opojený duch stápěl se v jeho šero, oblétal jeho světla. V tom labyrinthu nekonečna zjevil se jí malý, avšak intensivně jasný bod. To byla česká vlast . . . Němcová přišedši domů, napsala sloku za slokou báseň: „Českým ženám."

(S. Podlipská, B. Němcová 268—269.)

Již z tohoto příkladu lze se domysliti, jak působil Nebeský (a Čejka) přímo na literární tvoření Němcové. Vedle toho však jsou i stopy jiné.

Jeden článek Nebeského zdá se tu býti zvláště významný. Do Květů r. 1844 (str. 324 sl.) napsal totiž

Nebeský zajímavý referát o spise Rankově „Aus dem Böhmerwalde“ a tu vylíčiv nepřirozenou abstraktnost v německé literatuře pokračuje:

„Najednou vystoupilo hejno spisovatelů s veskými povídkami: Weil, Rank, Auerbach, Willkomm atd., byloť právě, jakoby se Musa na jaře stahovala na venek. Obecenstvo bylo překvapeno; najednou vidělo zdravou zelenost, louky, lesy, vanulo to vůni borů a hor, vše to bylo čerstvé, a všude zvuk přírody. Tu mluvil a jednal lid, sedlák, veský hoch a holka, srdce se ozývalo hlasem svým mateřským docela po sprostu, ale jadrně a silně, a co věčně a čistě člověčí, se ukázalo neleštěné a nelíčené. Je to něco velmi krásného a ctihodného, že cítění, chtění a myšlení, láska, slast a strast lidu tímto druhem literatury dosáhly svého práva; tím bylo uctěno člověčenstvo v třídě, která skoro nikde pravého zastání nemá, a která v sobě chová více jadrného, ctihodného a zachovalého obsahu čistě lidského, než ony třídy, o které tu a tam v komorách se taková starostlivá péče vede, luza měst, dělníci ve fabrikách, proletáři. Tito jsou arci nebezpeční, a za časů našich je obchod a průmysl největší díl politiky. Francouzi a Angličané (Bulwer, Boz, Sue) prolezli smutné příbytky těchto posledních; utěšenější a milejší je to někam do hor a lesů zajít k jadrnému a počestnému sedláku, do hospody, kde mládenci a holky v krásném nedělním šatě tancují. Tu se často nalézá pramluva srdce a jádro lidské, zdravost a svižost. Arci chtěli z toho hned udělat nové evangelium aesthetiky, teď měly samé massy, samý lid platit v umění. To bylo přehnané a brzy zas utichlo. Okres umění je vyšší a nedá se obmeziti na venkov, a bylo by lehko dokázat, že všecko umění až posud až na malé výminky se pohybovalo i ve vyšších třídách člověčenstva; to platí od Homéra až k poslednímu jeho stoupenci. Co druh poesie stojí tyto plody ze života venkovského na stupni nízkém; jsou to moderní idylly, jako je román moderní epos. Arci nesmí žádný při slovu idylla pomyslit na hrozné Gessneriády, tyto hladké a krásně psané lži a zpronevěření se nad přírodou; v oněch je jádro a půda; starý Voss u Němců napsal jich několik výtečných toho druhu veršem, jen že mu překáželi Theokrit a Vergil. Teď je otázka, jak se Rank v tom způsobu pohyboval . . . Auerbach stojí nad ním, jeho obrazy jsou mistrovské a vskutku klassické, a každý se musí podiviti, jakže muž, který před tím psal romány „Spinosa, kupec a básník“, mohl také takového něco napsati, a k tomu ještě je Auerbach žid a rabbi, tedy docela odloučen od života, jakýž tak výtečně líčí. Jaké rozkošné figurky jsou jeho Tolpatsch, Buchmeier atd. Řeč posledního u ouřadu měl by každý sedlák uměti nazpaměť, aneb raději sám tak mluviti. To je poctivost, jadrnost, zmužilost, hrdost, ale i jemnost.“

Srovnejme tato slova a všecku lásku Nebeského k českému lidu s povídkami Němcové vrcholícími v Babičce a máme tuším jasný obraz vlivu Nebeského na Němcovou.

Posléze nesmíme zapomenouti ještě na jednoho důvěrníka Nebeského ze stavu selského, neboť ten dostal se snad nejhlouběji do jeho srdce.

V lednu totiž r. 1840 seznámil se Nebeský s Janem Krouským, zajímavým představitelem rolníka-vlastence. Téhož roku počal vycházeti v Praze nákladem Jana Spurného periodický spis Vlastimil, při němž byl Tyl redaktorem a Nebeský „spoluspisovatelem“. Jakož pak v těch dobách bývalo obyčejem, poslal Nebeský Krouskému jako známému vlastenci pozvání na předplacení a šíření listu a připojil k tištěnému pozvání přípisek:

„Že se k Vám, drahý vlastenče! zvláštním psaním obracím, ačkoliv Vás ani osobně tu čest znáti nemám, diviti se nebudete, když Vás ujišťuji, že Vás dle jmena a šlechetného vlasteneckého smýšlení již dávno znáti to potěšení mám. Pokládal bych si to tehdy za hřích zpáchaný na dobré věci, kdybych toto krásné a dostojné podniknutí, z kteréhož se zajisté každý věrný syn vlasti radovati musí, Vám oznámiti liknal

Bůh Vás zachovej ve zdraví a věrném smýšlení pro vše, co jest hodného a krásného.

Váš oddaný sluha

Vác. Bol. Nebeský,
učenec lékarství.“

Oba mladí mužové, jakkolivěk různí vzděláním, stali se záhy velmi důvěrnými přátely. Hojné listy, jichž se nám přes třicet zachovalo, podávají o tom zajímavá svědectví. Jediné tomuto příteli otvíral Nebeský svou duši dokořán. Všecky bouře vnitřní i vnější, všecky radosti i boly, naděje i zklamání, dobré činy i hříchy, jakéž nakupily se v pohnutém životě Nebeského do konce let padesátých, zrcadlí se nám v této důvěrné korrespondenci k příteli, k němuž Nebeský také nejednou přicházel i osobně hledat útěchy v těžkých dobách.

Groš pro štěstí.

Z anglického přeložila J. E.

(Pokračování.)

Nahoře zazvněl zvonek. Ester prchla dolů do kuchyně, hbitým tím popudem ženským, by vyziskala jen chvilenku pro sebe. Pan Baily zůstal seděti a kouřil klidně dále.

Následujících několik týdnů, Ester žila jak v oblacích blaženosti. „Políbil mne, miluje mne!“ pělo to po celý den v srdci jejím. Již bylo mezi nimi „dorozumění“. Kdykoli oko jeho na ní spočinulo, třeba jen mžikem, vypovědělo jí celé svazky, a srdce její poskakovalo a třepetalo se před touto skvělou výmluvností. Zvuk jeho hlasu rozechvěl krev v žilách jejích, a smíšená vůně jachty, tabáku a Eau-de-Cologne vycházející z šatstva, které kartáčovala, zmámila jí hlavu jakousi chorobnou, smyslnou rozkoší.

Někdy v noci stalo se, že se zděšeně vzbudila a pravila: „Vždyť se to nikdy neudálo! Jakže, vždyť jest to ‚pán', vždyť nemohl přec mne políbit. Ó Bože, Bože! Což se mi to zdálo, či snad pozbývám smyslů!" Na to zas nastal utěšený den, a jakmile spatřila jeho tvář, věděla, že jest to pravda. Vždyť ji políbil, políbil, věru políbil! a žití bylo překrásné! Asi týden po památném onom večeru, kde paní Bailyová měla bolest hlavy, pán se s ní potkal za šera v průchodu a stiskl jí ruku. Chtěl jíti dále, ale ona, náhlým popudem, ovinula své prsty kolem prstů jeho a zvedla jeho ruku ke svým rtům; na to jako stín prchla před ním a zmizela.

V těchto dnech Ester málo tedy spatřila Sáru, a více než jednou i odmítla její pozvání na čaj. Hlavní těžiště jejího žití, nejhlubší tužba srdce jejího vězela v malém domku Bailův, nač by měla dobrovolně prodlévati třeba jen chvilku na místě pro ni méně milém? A seděla-li třeba jen sama v malinké kuchyňce, mohla alespoň studovat kuchařskou knihu a vyzkoumat nové pokrmy pro něj, nové zas smíšeniny vajec, mléka a — lásky. Sedávala u krbu a snila, a každou chvíli cinkot zvonku mohl ji zavolati do jejího ráje — neboť pan Baily si byl umínil, vrátit se k čaji, a pak dovedl ji udržeti v oblažující činnosti, žádaje brzo horkou vodu, brzo zas více pečiva.

Změna, jež s Esterou se byla udála, neušla Sářinu oku. Měla nemilý zvyk zvědavého vyptávání, což samo o sobě stačilo, že děvče se jí stranilo.

Paní Baily se byl zmocnil tvrdošíjný kašel, od samého pamětného toho dne, kde se tak zle nastydla, a byla tudíž churavější a popudlivější než kdy jindy. Byla „hrozná" ku svému manželu, jak Ester často si myslila, a on zas nic méně než anděl trpělivosti. A proto snažil se vymysliti pro ni nějakou malou změnu, a na vzdor „zlým časům" vskutku na to naléhal, by se odebrala na několik dnů do Torquay. Ach, jak byl dobrotivým! Zdálo se, že paní Baily hrubě toho nedbala sama odjeti, avšak on vše urovnal, a činná jeho starostlivost o její zdraví zdála se ji uchlácholiti a potěšiti. Ester pohlížela na tuto znova se vyvinující něžnost k jeho ženě s jakýmsi nejasně smíšeným citem žárlivosti a obdivu. Čemu to bylo rovno, býti ženou takového muže! Ó, šťastná, přešťastná paní Baily!

Uchystala milostpaniny černé hedvábné šaty a nejlíp nažehlené spodničky v plném vědomí jejich krásy, a nakrájela jí chléb k snídani tenounce, až ku podivu.

„Pán a já budeme tu sami," pravila sama k sobě, a při tom se jí srdce prudce zachvělo. „Sama s pánem! Oh!" Nůž jí vyklouzl a řízl ji do prstu, krev vytryskla na polo nakrájený chléb a čerstvý chlebíček ssál krev do sebe jako houba. Běžela ke skříni, by si vyhledala, čím zavázati ránu, a v tom zvonek paní Bailyové zazvněl. Vázala bavlněnou nit kolem prstu, zatím co spěchala nahoru. Paní Baily právě se strojila do cestovních šatů.

„Je má snídaně hotova?"

„Vše až na několik řízků chleba s máslem," pravila Ester.

„Dobře, jen pospěš, pan Baily již čeká, a pak — Ester," dodala, když odcházela, „dnes večer nepřijde k obědu; poobědvá v klubu."

„Ano, milostpaní." Panská se odvrátila s trochu zasmušilou tváří.

„Podrž můj životek; a co se stalo?" pravila její velitelka.

„Nic, milostpaní."

„A přece něco; co je to zde?" Ostrý její zrak utkvěl na poskvrněném hadříku na Esteřině prstu.

„Ach, pořezala jsi se?"

„Ano, milostpaní," Ester sklopila zrak ku svému prstu. Obočí její bylo staženo, jako bolestí.

„Nemáš býti tak neobratnou; a nyní běž a přines chleba s máslem."

Když Ester přišla dolů, zaslechla, jak pan Baily si hvízdá v jídelně. Což zaslechl její krok, že se přiblížil ke dveřím? Kývl na ni, by vešla.

„Hleďte opatřit kuře pro dnes večer," zašeptal a při tom jí vtiskl zlatník do ruky.

„Ach, račte dnes přijíti k obědu?" tázala se Ester udiveně.

„Pst!" vložil ruku na její ústa. „Co vám to napadá?" a obrátil se k oknu, znova hvízdaje.

Když byla donesla nahoru košíček s pečivem k snídaní, běžela pro povoz, a pak jako v reji, jako v zmatku, najednou tu stála vedle vrat, podávala zavazadla do kočáru, a hleděla za odjíždějícími pány.

Pan Baily oknem na ni pohlédl zpět a divně se při tom usmál. Stála tu a dívala se za nimi s velice zardělými tvářemi a velice lesklýma očima, až konečně kočí zabočil kolem rohu a vše zmizelo.

Sarah vyšla ze dveří, by převzala chleba od pekařského chlapce.

„Vaše lidi odjeli na prázdniny?"

„Jen paní Baily."

„Oh! Na mou věru, nějaká ta změna by pánovi také neškodila. Vypadá trochu žlutý a přepadlý."

Esteře se nelíbil způsob, kterým Sarah mluvila o panu Baily. Zavřela vrata a vešla do domu, aniž by odpověděla. Celý domek měl býti poklizen od střechy až do sklepa. Chtěla, aby vše se jen jen třpytilo, než „on se vrátí". Prst ji bolel, škubalo to v něm; ale ani si toho nevšimla. Ani se nechtěla zastaviti, by posnídala; snědla skývu chleba a vypila doušek kávy, jenž zbyl po snídani. Ach, jak to překrásné, nemíti nad sebou rozkazující, vadící se velitelky! Nikdy v celém svém živobytí tak ostře nebyla pracovala. Celé dopůldne běhala nahoru a dolů, uklízela, oprašovala, cídila, a hned po poledni odešla nakoupit kuře a vše ostatní, co se jí zdálo potřebným k znamenitému tomu obědu. Byla přípravami tak zaujata, že nevzpomněla na svůj čaj, až když bylo tak pozdě, že nestálo za to jej chystat, přes to že již cítila jakousi mdlobu. Nevídáno, za to bude míti výtečný oběd! Ach, jak dobře to kuřátko vonělo, když otevřela pec! Jak chutná ta polévka a jak ta zelenina se podařila! Klíč zaskřípl ve dveřích domu. Pan Baily se vrátil. Scházelo jen deset minut k obědu. Spěchal nahoru, by si umyl ruce; slyšela dobře rychlý, nervósní jeho krok, po celé jeho cestě až k temeni malého domku. Odešla k vodovodu a umyla si též ruce, pak vzala čistou bílou zástěrku na nově vyžehlené červené kartounové šaty. Pohlédla do střepu zrcadla, připevněného na zdi rezavými hřebíky. Líce její plálo, vždyť tak dlouho stála nad ohněm. Setřela drobné perly potu nad vrchním rtem a srovnala kučery hnědých vlasů, jež horko bylo zčeřilo nad jejíma ušima a vzadu v týle. Byla podivně, nápadně

hezkou. Letěla zpět do kuchyně a dala na stůl polévku. Jídelna byla prázdná, šla zas dolů pro talíře. Bylo zrovna půl sedmé. Zazvonila zvonkem bojácně, sotva z pola tak hlasitě jako obyčejně, jakkoliv hluk ten se jí zdál ohlušujícím. Postavila zvonek na místo s plachým pohledem. Zdálo se, jakoby srdce zvonu bylo její vlastní srdce, a zvuk že vyšel z prsou jejích. Stála za pánovou židlí, držíc se za ni oběma rukama, až konečně slyšela jej sestupovat; pak se vzchopila a stála zpříma. Kráčel malou předsíňkou: jak hlučné jeho kroky zněly na linoleu! Byl u dveří. Ester tu stála, upírajíc zrak na modrý knoflík poklice polévkové mísy.

„Aj!“ pravil pan Baily přízvukem úplné spokojenosti. Ester před ním posunula židli. Avšak neusedl. Co to? Náhle, násilně Ester zvedla k němu oči. Stál tu vedle ní, díval se na ni, usmíval se. Prsty Esteřiny křečovitě se držely lenochu židle. On přec ještě neusedl; zdálo se, že se kochá v zmatku jejím. Proč se červenala a přemáhala se, by ústa její se nerozevřela v úsměvu aneb v očích se nezablýskla slza? Pro všecko na světě nebyla by dovedla to říci. Ale to mlčení a očekávání bylo děsným. Jako by jí byl uložil nějakou okamžitou otázku, a nyní by tu stál očekávaje odpověď. Musí něco říci: pozvedla oči a koktala:

„Já — já koupila to kuře.“

„Ha, ha, ha,“ vypukl pán v srdečný smích a obemkl ji svým ráměm. Ester schýlila svou tvář k němu s pocitem, jako by ten celý, širý svět se kolébal jak kolébka. Políbil ji: chopil její bílý čepeček a mrštil jím do kouta: hladil její vlasy a políbil ji zas. „Co pak je vám?“ pravil, vida přimhouřené její oči a zsinalé rty.

„Jsem — jsem tak ospalá,“ pravilo děvče, a byla by snad k zemi klesla, nebyl-li by ji pevně držel. Opírala se o pravé jeho rámě, zcela bez vlády, zatím co on nalil něco koňaku do sklenky a přidržel tuto k jejím rtům. „Zde! Copak se děje, dítě? Nesmíte mi tu omdlévat . . . Myslel jsem, že jste přece silná a . . .“

„To jsem,“ pravila Ester rychle se vzchopíc, nechtíc sklesnout k jeho nohám, „ale nesnídala jsem mnoho, a zapomněla jsem na čaj, a uklidila jsem celý dům, vymetla všecky pokoje a —“

„A chce se vám obědvati, ovšem: mně též. Posaďte se zde.“ Usadil ji na vlastní svou židli.

„Ach, — ale milostpane, ne — já —“ Ve mžiku stála zas na nohou.

„Čiňte, jak jsem vám řekl.“ Přitáhl druhou židli, a pozvedl poklici mísy.

Vystupující silná vůně dotkla se Esteřina čichu mnohoslibnou lahodou, a ostrá kořalka zavířila jí hlavou.

Pán se po něčem ohlížel: ještě jeden polévkový talíř. Políbil ji opět na rty a pravil: „Jen jez, drahoušku, aneb věru, rozhněvám se.“

A tak počal oběd. Po polévce Ester odklidila a přinesla kuře a zeleninu. Pán jí předkládal, smál se a hovořil: vybíral jí nejlepší kousky bělounkého masa a nalil jí i trochu vína — jiného vína, než kdy které viděla. Odkud to bylo? „Ach, jak roztomilé!“ zvolala, když se tu pěnilo a perlilo ve sklenici; „odkud to jest?“

„Aha! odkud pak myslíte? Nuže, jak pak vám chutná?“

Esteřina růžová ústa přitiskla se ku sklence, a perlící mok stékal mezi horkýma jejíma rtoma, chladě a dráždě je. „Ach, ach!“ pravila s hlubokým vzdechem uspokojení: „toť hrozně dobré, ale —“ opřela se o židli, mrkajíc očima a usmívajíc se.

„Ale, co pak?“ tázal se pán.

„Ach, chutná mi to!“ pravila Ester, „ale dráždí to tak, když to hrdlem dolů stéká.“

Zasmál se zas jako dříve, když byla řekla, že koupila kuře.

„Jen ta jeho žena jej tak rmoutí; vlastně není tak smutným,“ pomyslila si Ester. Nikdy dříve nebyla zaslechla, že se tak smál. Změnila zase talíře a pak opět, ale pudding byl trochu připálen. Styděla se s ním vstoupiti, a stála chvíli nerozhodně ve dveřích.

Pán se na ni podíval přes svou sklenici. „Nuže?“

„Ach! jest spálený, milostpane!“

„Nu, podíváme se na to.“

Všecka sklíčená přiblížila se k němu, držíc horký pudding čajovým ubrouskem přikrytý, a postavila jej před něj.

Přitáhl ji k sobě na klín. „Nic neškodí! Nevídáno!“ Pozvedl svou sklenici s vínem k jejím rtům a dal jí dopíti zbytek vína. Chopil se jemnou snědou rukou svou štíhlého jejího hrdla, a pozvedl její tvář jak květinu na stonku. „Nejste ráda, že jsem si vzpomněl na tu lest s tím Torquay?“ pravil.

„Myslíte, že to bude pro ni dobré?“ odvětila váhavě.

„Myslím, že to bude dobré pro nás,“ odvětil s rozpustilým smíchem. „Polibuj mne!“

* *
*

Uplynuly tři měsíce od té doby, co paní Baily navštívila Torquay. Dvakráte za posledního téhodne pan Baily se nebyl vrátil k obědu, a paní Baily víc než obvykle byla popudlivou a v špatné míře. Ležela celý den na pohovce v jídelně a četla nekonečnou řadu žlutě vázaných románů. Den před tím pan Baily byl se tomu vzpíral, když došel nový náklad z Kolckmannova skladu, a prohodil cosi o výlohách.

„Dobrá, pokud to jsou mé peníze, jež vše to platí a zároveň i zásobují stůl, nemáš proč si naříkati,“ pravila milostpaní.

Pan Baily vstal od snídaně a opustil dům. Nevrátil se až druhého dne časně z rána. Ester, která právě nespala, slyšela, jak po schodech vstoupá, „tak zvolna, tak zvolna“. Což snad něco těžkého nesl? Co že tak změnilo pána? Byl-li churav? Ulekl se toho, co Ester mu byla sdělila v ten den, kde dle úmluvy se byli v městě setkali? Ester se strašně děsila, ale on jí řekl, „že to samý nesmysl“. Když se vrátila, zlobila se paní Baily, že Ester tak dlouho meškala „u krejčové, zajisté“! a Ester, znavena, utýrána, odpověděla drsněji než kdy, v celém svém životě.

Odešla do svého vlastního pokojíku, odložila své šatstvo a pak sešla unaveně dolů, by chystala čaj. Ester věděla, že pán se nevrátí k obědu, pročež s ním otálela, nedbala ho. Paní Baily dosti již popuzena nepřítomnosti svého chotě, upadla v pravý záchvat zlosti, když Ester přinesla polosyrové maso a téměř upražená rajská jablka. Ale Ester sotva zaslechla, co pravila, myslila jen: „Dnes mne nepolíbil!“

„Co se s tebou děje?“ A velitelka její pátravě na ni pohlédla.

„Nic.“ A Ester sklopila zrak. Paní Baily neřekla ani slova více, ale zrak její zůstal upřen na tváři mladé dívky.

„Myslím, že máš nějakou starost. Pozoruji tě po několik týdnů. Myslím, že nejsi hodna žíti pod touže střechou se slušnými lidmi; a nevyznáš-li se, co se vlastně s tebou děje, povím vše pánovi.“

„Oh, to snad neučiníte!“ Ester se odvrátila s poděšenou tváří a rychlým pohybem, jenž okamžitě dotvrdil přesvědčení v mysli velitelky její.

„Povím mu to hned dnes večer.“ Vrhla na Esteru pohled plný opovržení a odešla nahoru.

Téhož večera, po úklidu, Ester bez dovolení odběhla k Sáře. Přicházela sem v poslední době buď potají, na chvilenku, aneb na několik hodin, se svolením paní Bailyové; a Sářina drsná přívětivost více než jednou ji byla přivedla na samý kraj upřímného vyznání celé její nesnáze. Dnešního večera cítila, že musí si pohovořiti s někým, jenž jí jest trochu nakloněn, jinak snad z toho zemře. Sarah spravovala punčochy za svitu lampy u sněhobílého kuchyňského stolu a zabručela nevlídnou uvítanou, když Ester, aniž by byla zaklepala, z chodby přímo vstoupila. Ester ztěžka sklesla na židli.

„Unavena?“

„Ano.“

Dlouhá přestávka — taková mezera v hovoru, jaká jest nemožnou v ovzduší salonu, která ale přečasto velmi občerstvujícím způsobem zasáhne v hovor společnosti kuchyňské.

„Něco se sběhlo?“

„Ano.“

„Hm!“ Sarah navlékala novou nit do své jehly. Opět přestávka.

„Něco hrozného se stalo a paní Baily na to přišla.“

Sarah položila na klín ruku, na niž měla punčochu navléknutou. „A co se stalo?“

Ester opřela hlavu o kraj stolu a dala se do pláče; neplakala vášnivě, ale tiše, tupě, jakoby plakala spíše únavou než bolem, a za půl hodiny Sarah zvěděla celou událost.

„A dejte mu i nejhorší jména, teď již není nic platno.“

Ester vstala a vstrčila svůj v klubko smačkaný kapesník do kapsy. „Byl ukrutně dobrotivý. Jak živ nikdo ke mně nebyl tak laskav.“

„Ne,“ pravila Sarah trpce, „to doufám. A co teď chcete činit?“

„Nevím.“

„Nezbude vám, než jíti k některé tetě.“

„Teta Ellen! Velký Bože, to ne! Nemohla mne u sebe míti, když — když ještě všecko bylo v pořádku. Nechtěla by mne k sobě vzíti.“

„Kam tedy chcete jíti?“

„Nevím.“

„Pan Baily musí se o vás postarati.“

„To také hodlá — a zajisté tak učiní — bude-li moci.“

„Bude-li moci? Proč by nemohl?“

Ester mdle povzdychla: „Nevím!“ Opřela se o zeď.

„Vždyť jsem byla jista, že se něco stalo; nevypadala jste dnes jako jindy.“

„Ach, vždyť možno, že se vše zas urovná a zítra snad budu zas šťastna a veselá. To si povídám každý večer, když jdu spát.“

„Jste blázen!“ A Sarah horlivě spravovala dále svou punčochu.

„Myslíte, že paní Baily svému muži dnes co poví?“

„Nevím.“

„Co myslíte, že mu poví?“

„Nevím.“

Opět přestávka, delší než předešlá, a na to Ester se vzchopila. „Dobrou noc. Musím domů.“

„Dobrou noc.“

Zajisté nikdo by nebyl řekl, že podobná rozmluva mohla poskytnouti nějaké útěchy neb rady: jisto ale jest, že Ester přišedši domů byla potěšena — upokojena.

Ester pevně věřila, že nikdy by nebyla přežila následující týden, nebýti Sáry. Ne snad, že tato by byla bývala s to ji uchrániti některých útrap, jimiž paní Baily se zalíbilo ji obdařiti, ale Sářina kuchyně byla útočištěm, a Sarah sama drsná sice, ale dobrosrdečná důvěrnice. Obvyklé její: „Jste blázen“ bylo jí jako něžné pocelování po trpkém spílání paní Bailyové.

„Povídala, že pán jí řekl, by mne vyhnala. To dojista neřekl,“ pravila Ester jednoho deštivého večera, když vzdor nečasu paní Baily byla vyšla vstříc svému choti, by s ním poobědvala mimo dům.

„Mluvila jste s ním v poslední době?“ tázala se Sarah.

„Ne.“ Ester seděla schoulena na židli před ohněm.

„A on vám také ničeho neřekl?“

„Ne.“

„A co jste řekla, když vám povídala, že on chce, by vás vyhnala?“ (Dokončení.)

FEUILLETON.

Hysterie u zvířat.

Z „Kuriosit přírody“ podává Dr. Jaroslav Květ.

Vlastně bych měl hned předem pověděti, co to jest: hysterie. Ale zodpovědění této otázky, na první pohled tak jednoduché, je přece nad míru těžké. O nemoci té píší se knihy na pět prstů tlusté, aniž možno podstatu choroby správně vystihnouti. Prostá definice, kteráž vrhá trochu světla na pojem laiku docela cizí, zněla by asi: Hysterie je nervová nemoc vyznačující se různými příznaky více méně těžkými, při které však ve tkaních nenalézáme žádných viditelných změn, jimiž bylo by lze příznaky ony vysvětliti. Definice, vím, není dosti úsečna a jasna. Těžko však podati jasný výměr, když nám choroba sama není jasna. Připojím ještě hlavní příznaky. Jsou to křeče a obrny, jakož i zvláštní pocity abnormní, vedle ztráty citlivosti na jiných místech. Hysterie se považuje za neurosu původu mozkového: vyznačuje se zvýšenou dráždivostí ve sféře duševní, citové a hybné. Není jenom ženám vlastní, jak se dříve soudilo,

nýbrž vyskytuje se rovněž u pohlaví silnějšího, ačkoli u mužů je řidčí.

Tolik asi ku porozumění další stati vystačí. Novějšími pozorováními bylo zjištěno, že hysterie objevuje se také u zvířat. Příklady, jimiž možno dovoditi toto tvrzení, jsou po literatuře rozptýleny, ale vskutku tak zajímavy a poutavy nejen pro lékaře a přírodníka, nýbrž pro čtenáře kteréhokoli povolání, že neváhám seznámiti ony, kteří jali se, svedeni lákavým titulem přítomné práce, řádky naše čísti, aspoň s hrubými obrysy otázky. Postupuji dle některých francouzských pramenů, které jsou uvedeny níže.

Lékařský list „La médecine moderne" (jméno samo naznačuje směr a obsah listu) líčí v jednom nedávném svém čísle případ, kde byla kočka studenou lázní vyléčena z ochrnutí údu, kteréž bylo hysterické.

Delší dobu známe již stav podobný hypnotickému spánku, do něhož upadá kuře, přinutíme-li je, aby upjatě hledělo na čáru, kterou jsme mu křídou nakreslili před očima.

Již dávno sloužilo zrcadlo ptáčníkům ku chytání skřivanů. U člověka pomyšleno na vliv této pomůcky teprve v době nejnovější. Fascinace, kterouž působí jistí darebáci na svoji oběť, upomíná živě na tajemný vliv hada, jehož oko upoutá ptáka, že nemůže ulétnouti a omámen klesá v jícen hltavého plaza. Barthélemy upozornil vloni na zvláštní zjev, t. zv. dermografismus,*) který muže se vyskytnouti také u zvířat, najmě u koně.

Zmíněno nahoře, jak možno kuře v nehybný stav, jakoby hypnotický spánek uvésti. Mnozí venkované však znají mnohem jednodušší prostředek, kterým lze docíliti něčeho takového. Postačí vložiti jenom kuřeti hlavu pod křídlo, v této posici je držeti a několikráte je otočiti. Když je pak postavíme na zem, neuteče; nehne se s místa a spí dále, až jím zatřeseme, aby se probudilo.

Jistý, ještě podivnější zjev pozorován a popsán Ch. Darwinem u holubů.

Věru podivuhodný jest pohyb zvláštních indických holubů, kteří metají kozelce. Zatřeseme-li lehce tímto ptákem a postavíme-li jej potom na zem, provede serii kotrmelců a neustane dříve, pokud ho neuchopíme a neutišíme, což se dle receptu Darwinova provádí tím způsobem, že se mu foukne na zobák, jako foukáme do tváře člověku magnetisovanému nebo hypnotisovanému. Nepřekazíme-li další kozelce, tvrdí se, že pokračují v nich holubi tak dlouho, až se utlukou a zahynou.

Tato hysterická vlastnost jest u ptáků těchto dědičnou. Pozorovalť ji u nich Ayeen Ahbery již r. 1600.

U jiné odrůdy, která se nazývá Kalmi Loton, pozorují se výkony podobné: zvíře počne se na zemi točiti, jakmile jsme se dotkli tyčkou jeho krku. Jiná varieta nepotřebuje ani, abychom zvířetem zatřásli. Postačí pouze, aby vzlétly, a již objeví se celá řada přemetů. Za minutu provedou až 20 i 30 obratů, někteří dokonce i 40. Počínají skokem, po němž následují dva další skoky. Pak nastává trvalé točení, jímž let jejich také končí, neboť urazivše při takovém pohybu několik metrů, dostihnou země. Jejich výkon může býti pro ně osudným. Darwin viděl, jak se holub takový zabil a jiný zlámal nohu.

Tato anomalie objevuje se tenkráte, když počíná pták takový lítati, a bývá z počátku mírná. Pak se znenáhla stává zřetelnější v té míře, že po třech měsících dělají přemety a lítají ještě dosti prudce. Po 5—6 měsících pozoruje se to ještě; druhý rok však přestávají znenáhla lítati, protože rychle při svých kozelcích přicházejí ve styk se zemí. Tento pohyb jest, jak se zdá, docela mimovolný, neboť zvíře samo snaží se předejíti jemu. Když se ze všech sil bylo vynasnažilo letěti přímo ve prostoru několika metrů, zdá se, jakoby opačný nějaký nátlak vrhal je vzad, kdežto zvíře snaží se postoupiti vpřed.

Zmíněná rasa holubů byla znenáhla zlepšována, až docíleno toho, že vypěstován holub, který ztratil skoro nadobro schopnost se přemetati — vyjma některá vzácná individua.

Všecky tyto zjevy lze hravě chápati, připustíme-li hysterii u zvířat.*) Jiný lékařský list francouzský**) líčí nám však ještě pozoruhodnější příklad hysterie u hmyzu.

Je to jakási moucha — hmyz podlouhlý, tenký, štíhlý, těla smaragdově zeleného, s tykadly, nožkami a křídly skvěle červenými. Honí rusy, jimiž se živí. Vytahujíc je z jejich skrýší leze pozpátku a vleče za hlavu jednoho takového ohromného rusa, který je pětkráte větší, nežli ona; ku podivu! Hmyz dává se poslušně odvléci neklada nejmenšího odporu.

Časem pouští moucha svou oběť, aby vzlétla a orientovala se po okolí. Na to vrací se opět ke svému zajatci, který se ani s místa nehnul a setrvá tam, kde ho moucha opustila, jako slepec zůstavený sám, bez vůdčí ruky vidomého. Není však slepý; na jednom takovém jedinci pozoroval však učenec, který svoje zkušenosti zaznamenává ve zmíněném listu, že jeho veliká tykadla byla blíže hlavy ukousnuta. Useknou-li se však hmyzu tomu tykadla, může přece ještě prchnouti. Je tedy zajisté něco jiného příčinou poddajnosti a netečnosti života. Neběží tu ani o žádnou otravu, kterou by snad zvíře bylo ochromeno, neboť když se moucha vrátí, kráčí za ní bez odporu a zcela volně. Zbývá jenom jediné vysvětlení zjevu tohoto, který náleží mezi nejpodivnější úkazy života hmyzu. Běží tu asi o fascinaci, kterou moucha omámí silnější hmyz, aby se ho mohla zmocniti. Taková moucha je hypnotiseur, s nímž žádný sebe obratnější psychyatr nemůže se měřiti. Její hypnotický vliv nikdy neselže.

* * *

Proč badáme v přírodě? Snahy naše mají účel čistý, vznešený, nezištný: porovnávati co možná nejvíce a nejlépe. Ale takové poznatky, snesené po drobtech mnohými lety v jeden celek, mohly by býti jednou klíčem ku poznání záhadné podstaty mnohých úkazů u člověka.

A proto všímá si lékař takových výjevů zdánlivě nepřirozených a nevysvětlitelných, aby nalezl vztahy, které jednou mohou snad vrhnouti trochu žádoucího světla do pathologie člověka.

---

*) Rozepsal jsem se o tom šíře ve „Světozoru". Zde toliko na vysvětlenou jména uvádím tolik: Dermografismus je stav, při němž črty prstem nebo jiným tupým hrotem na kůži provedené, živými rysy vystupují a jistou dobu setrvávají. Lze tu tedy jaksi po kůži psáti.

*) La Médecine moderne. 1884, číslo 7.
**) L'Union médicale, z 21. října 1893.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček".

ROČNÍK XXII. 10. BŘEZNA 1891. ČÍSLO 17.

Předplací se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Hodiny.

Báseň Jaroslava Vrchlického.

Nad klášterem svatého Justa
noc plyne jak valná řeka,
v tmu, jež kol vše opřádá hustá,
hlas půlnoci s věží stéká.

Stéká tak příšerně líně,
hlas věčna v lidské to děje,
kdo bdí a propadl vině,
se v zvuku tom na loži chvěje.

Na štěstí všichni spí mniši,
spí opat zbožný i bdělý.
hlas hodin zní, zvolna se tiší
u nárožní zadní tam cely.

Tam lampy pochmurně plane
mdlá, míhavá, neklidná záře;
nad mužem hodin hlas vane,
mře v jizbě samotáře.

Ten odstrčil knihu, se vzchopil,
ret modlitbu tiše si říká,
zrak orlí se do šera stopil,
na stole to tiká a tiká.

Jak hodin s klášterní věže,
jichž zvuk se tiší tou lije,
jak tonů z hlaholné spěže
by zněla tu parodie.

Zde hodiny malé i větší
před starcem na stole stojí,
je s úzkostnou řídí on péčí,
o jejich život se bojí.

A lampu se stolu zvihá
a srovnává ručiček dráhy,
stín křivý se v ciferník míhá,
ty pozdě jdou, ty zase záhy.

A rovná zas, ručičky řídí,
chce, v shodě aby šly spolu,
stín jakýs, nyní jej vidí,
u jeho míhá se stolu:

„Jak směšno, císaři,“ praví,
„chtít hodiny v souhlas tu svésti,
ty brzy se pochodem znaví,
ty letí jak o překot v scestí

Svůj život každé z nich mají
dle koleček, hřídelů, péra,
dle vlohy své bijí a hrají,
tvá věda tu každá je šerá.“

Kmet zlekán lampu výš vznese,
zří v kapuci státi zde mnicha,
tvář, na níž se sporý vous třese,
děs hrobu, mráz nicoty dýchá.

„Kdo jsi? Jak vniknuls v mou celu?
Chlad hrobu z tahů tvých duje . . .“
Sáh' rukou ku srdci a k čelu . . .
Mnich dále pokračuje:

„Ty hodiny, péra ta, stroje,
viď, v souhlas nelze ti sladit?
Ty pozdí se, marné vždy boje,
ty budou k předu vždy pádit.

A ty jsi chtěl sladiti duše
v jho jediné vlastní své víry?
Svou cestou každá dál kluše,
v své snaze vždy budeš sirý.

Co platny edikty králů,
co hranice, žaláře, kletby?
To padne v prsť a to v skálu
zrníčko nebeské setby.

Dle vůle své každé pak vzklíčí,
v keř nebo v strom dle své síly,
kdo nůžkami vzrůst jejich ničí,
hrob kopá sobě neb šílí.

Jeť myšlénka dítětem ducha,
vždy volná, Bohu jen rovná,
a duchy, ty pouze dlaň suchá,
moje dlaň sladí a srovná.“

— „Jak, tvoje, příšerný mnichu?“
S kostrouna spadly v tom šaty;
jen hodiny tikaly v tichu,
kles' mrtev Karel Pátý.

Záhada orientace poštovních holubů.

Dle novějších pramenů sděluje Boh. Bauše.*)

Holubi našli své dějepisce, básníky a symbolisty. Za různých dob zasáhali do událostí historických, byli poslové lásky, přenášeli depeše bursovní, zprávy válečné. Což jim jest do obsahu zpráv, jež přenášejí? Člověk pohlížel jednou na holuba jako na vyšší bytost, jedinou spásu v hrozné situaci obléhaného a uzavřeného města, v úmorné touze po zprávách bytostí milených; jindy střílel na ně jako na špehouny a zrádce. Pramenem symbolismu stali se holubi pro svou čistotu, lásku manželskou, své milkování; na vše to pohlížel člověk svýma očima: jejich věrnost manželská bývala přeháněna a není větší nežli u jiných ptáků monogamických. Též nesnášenlivý bývá holub a někdy i ukrutný k svým mláďatům. Že přijal jho člověka, který potravu mu sype, nevzbuzuje stejné sympathie u všech historiků jeho. Nicméně slul ptákem Venušiným: Jupiter proměňuje se v holuba při milostných záletech svých k panně jménem Phthia. Askaloňané netroufali si žádného holuba ani zabíti ani sníst a živili všechny ve svém městě. Jak známo, lid ruský podnes tak činí, vida v holubu obraz Ducha svatého.

V celé Syrii a u Assyrů rozšířen byl kult holuba. Dle Pausania duše veliké královny Semiramidy odletěla v podobě holubice.

Michelet podobně zaznamenal, jak v okamžiku, kdy Jeanne d'Arc zhynula na hranici, jistý anglický svědek popravy (a spis o tom dosud se zachoval), viděl vyletěti z úst Johany s posledním vzdechem jejím holubici směřující k nebesům. Může-li, praví svědek, býti rozhodnějšího důkazu o nevinnosti její?

V chrámě Jeruzalémském jediné zvíře, které obětováno býti smělo, jest holub: „Když naplnili se dnové očišťování P. Marie podle zákona Mojžíšova, nesli Ježíše do Jeruzaléma, aby ho postavili před Pánem, jakož psáno jest v zákoně Páně, a aby dali oběť dvé hrdliček, aneb dvé holoubátek" (Lukáš II. 24.).

Holuba vysílá Noe z archy, by viděl, zdali vody opadly; bílá holubice vede loď Chalkidských původem z Attiky, když tito zakládali město Kumy; dva černí holubi zalétli z Théb do Egypta, jeden do Lybie, druhý do Dodony, a přijavše hlas lidský kážou postaviti slavná svého času orakula Diova na těchto místech.

Tak za všech dob a podnes podržel holub karakter symbolický a posvátný, jako obraz libeznosti, něžné věrnosti a čisté lásky. Žezla králů zdobena jsou holubicí; při obřadech korunovačních v Remeši pouštěno množství bílých holubů na svobodu.

V krásné legendě o sv. Polykarpovi, jenž byl za živa upálen, krev světce hasí plameny a z popele vylétá bílá holubice.

I na dalekém Východě, jenž neměl žádných styků s národy antickými u nás panuje, (dle dra. Vidala) týž kult holubů. V Japonsku jest sice holub dost vzácný a holubníků tam neznají: v jednom z prvních chrámů v Yeddo usadilo se však na sta holubů, kteří jsou zde trpěni a hejčkáni z jakés pověry náboženské. Celé houfy holubů vrhají se mezi množství lidu zde shromážděného, a zobou rýži jim házenou. Podobně v Číně. Na důkaz, jak starobylé jest užívání holubů za mlčenlivé a diskretní posličky, stůjž zde óda starého řeckého básníka Anakreonta (asi 559—478 před Kr.) „holoubkovi":

Můj rozmilý holoubku,
odkud přilétáš, odkud?
Odkud, takou že vůni
kolébaje se větrem
rosíš a libě dýšeš,
kdo to jsi? co přinášíš?

„Anakreon mne poslal
k Bathyllovi mládenci,
který nyní nade vším
i vítězí i vládne.
Mne výměnou Kythéra
dalať malou za píseň
a já Anakreontu
jsem takto se stal poslem
Zde viz, jak od něj právě
vyřízení přináším.
On arci slíbil, hned mi
popřáti zase volnost,
já však, kdyby mě pouštěl,
chci přec sluhou mu zůstat.
Co potřebí mi létat
po návrších a pláních,
či na stromech sedávat
a pící polní jídat?
Já chléb nyní pojídám,
který z rukou uchvátím
Anakreonta pána.
Také mi píti dává
vína, které sám pije.
Občerstvený plesám pak
a hospodáře svými
perutěmi zakrývám,
načež skonejšený vždy
na lyře odpočívám. —
Víš všecko — i jdi po svých,
tak žváti mě's nechával,
o brachu, víc než vránu."

(Přeložil Marjanko.)

Zdomácnění holubů sahá do šeré dávnověkosti. Jak prof. Lepsius Darwinovi udává, sahá zmínka o holubu domácím do V. dynastie egyptské; Birch tvrdí, že již za předcházející dynastie na jídelním lístku jest zmínka o holubu. To by bylo tedy 4000 let před Kristem.

Náš holub domácí nepochází od našeho doupňáka ani řivnáče. V Evropě neznali ještě Řekové doby Homérovy holuba domácího, a bílý holub byl neznámý do V. století před naším letopočtem; došli sem patrně z Persie; dříve již odtud dostal se do Egypta. Za doby Aristotela byl holub v Řecku již velmi obecný a obratně pěstovaný.

Vášnivě pěstovali Římané holuby; holubníky s 5000 holubů nebyly vzácností: jich plemeno a rodokmen pečlivě byly zaznamenány. Za doby Varrona (116—26) pár krásného plemene prodáván za 200 až 1000 nummů (35 až 200 korun). Columella uvádí jako hanebnou věc, že našli se Římané, kteří zaplatili až 640 korun za pár.

Darwin praví, že v Indii kol r. 1600 za doby Akber-Khana na dvůr tohoto sebráno 20.000 holubů a kupci přiváželi sem sbírky značné ceny. Vládcové Iranu a Turanu posílali mu plemena velmi vzácná, a Jeho Veličenstvo docílilo křížením, což před tím nikdy se nedělo, překvapujícího ušlechtění plemene.

Velmi záhy využitkován neobyčejný smysl orientační holubů k donášení zpráv. Pomníky starého Egypta dokazují, že již za doby Faraonů lodníci Egypta, Cypru a Kandie používali holubů poštovních, aby oznamovali rodinám svým svůj návrat.

Staří letopisci zaznamenávají případ ze Syrie o holubech, kteří za 48 hodin proletěli vzdálenost z Babylonu do Alepa, k čemuž dobrý chodec potřebuje půl měsíce.

*) Srv.: Zaborowski: Les migrations des animaux (Bibl. utile). Sigm. Exner: Das Räthsel der Brieftauben. Wien 1892. Jourdan: Sinne der niedern Thiere a jiné články časopisů odborných.

Když v antické Olympii sjížděli se Řekové k zápasům vozů a zpěvů, byli to holubi zde vypuštění, kteří po rozhodnutí zápasů zvěstovali po všech krajích jména vítězů.

Dle Plinia Římané užívali příležitostně při dostiháčh a bojích gladiatorů též vlaštovky, které obarvovali barvami vítězů. Jeden z králů egyptských, Marres, měl prý (Hist. nat.) podivuhodně vycvičeného havrana k donášení zpráv. Marres poctil památku jeho pomníkem.

La Perre de Roo má za to, že holubi konali platné služby vojsku římskému. Jak jinak možno prý vysvětliti překvapující rychlost, kterou Julius Caesar zvěděl o povstání v Gallii, tak že již při prvním pozdvižení legie jeho sestupovaly z Alp.

Upotřebení holubů poštovních přečkalo i úpadek antické kultury, a v době rozkvětu vzdělanosti arabské i na Východě stala se pošta holubí všeobecnou a zavedena s methodou a prospěchem.

Roku 1167 Nur-Eddin zavedl pravidelnou poštu holubí, spojiv Bagdad se všemi čelnějšími městy Syrie; kalif Achmet rozšířil organisaci i na Egypt. Kalifové fatimitští kladli takovou váhu na donášení depeší, že ponechali si řízení pošty sami. Pošta tato udržela se až do XVII. století a zanikla teprv v bezstarostnosti turecké; avšak podnes místy v Persii a Arabii nahrazují namnoze telegraf, zde dosud neznámý.

Mnohdy použito zpráv holuby donesených k oslnění mass lidu, jakoby velmoži vládli silami nadpřirozenými. Abdallah ben Maïmun získal tak pověst čaroděje; spiknutí na zavraždění Rašid-ad-dina bylo zmařeno zprávami holuby dopravenými. Týž Rašid přísně zakázal zabíjeti holuby. Jistý Ismaelan byl v podezření, že zákaz přestoupil. Rašid dal předvolati obžalovaného; v tom vletěl holub oknem: „Tento holub, pravil k tomuto, stěžuje si mně, že mu pojídáš mladé. Přísahám, stane-li tak ještě, že dám tě upáliti.“

Orientální spisovatel Fadhel slovy vzletnými velebí holuby „anděly králů“; mezi všemi ptáky oni zasluhují prý název proroků; jsouť to poslové pověření, mlčenliví, kteří poselství se nevzdají a pravdy nevyzradí.

R. 1179 stala se móda holubů poštovních všeobecnou, cena jednoho páru dostihla někdy až sto dukátů.

R. 1258 po vpádu mongolském zůstala pošta holubí úplně opuštěna, aspoň v Bagdadu. V Persii po vpádu Timura, vládce Tatarů, a později po Turcích bohatí Peršané používali dále holubů poštovních, a děje se tak podnes.

Známy jsou i detaily pošty holubí. Psanička zvaná „bataïq“ upevňovala se pod křídlem, někdy též za pírko ocasní. Užíváno i zvláštního papíru „ptačího“. Psaní počínalo: Chvála bohu . . . a končilo: Bůh pomoz, aby posel měl štěstí. Psaní zasílána obyčejně v duplikátu.

Holubi ve službě sultána byli poznamenáni na nožkách i zobáku.

V Evropě zvěděli o této organisaci během křižáckých válek. Když v červnu 1240 svatý Ludvík přistál v Damiettě a obránce města zapudil, zaclonilo se slunce houfem ptáků, kteří upoutali pozornost křižáků. Byli to holubi poštovní emira Fakir-Eddina, jenž velel armádě egyptské a tehda pustil posly, aby sultánovi Malek-Saleh-Neym-Eddinovi zvěstovali příchod nepřátel.

* * *

V době moderní zavezli lodníci hollandští kol r. 1765 holuby poštovní do Evropy. Pocházeli z Bagdadu: přímí potomci jejich dosud zovou se bagdadskými, degenerovali však leností.

Holub poštovní (Columba tuberculosa) jest památný schopnostmi orientace a silou letu. Zobák jest dlouhý a silný, ve stáří na konci poněkud zahnutý: blanka u kořene velmi vypouklá; široký pás masitý ohraničuje oči, jichž duhovka jest ohnivě červená; hlava stlačená má krk tenký a dlouhý; křídla mají veliké rozpjetí a ramena jsou vysedlá jako u supů. Tento druh jest dnes jediný v Evropě užívaný.

Má se za to, že vznikl řadou křížením druhu Columba turbila s doupňákem, a holubem vlaštovčím (Col. tabellaria), jenž vysoko ve vzduchu dělá přemety. Jisto jest, že tento druh značně se liší od původního perského poslíčka.

I v Evropě holub hrál úlohu v některých památných událostech. Dne 11. prosince 1572 Fridrich Toledský obléhal město Harlem. Princ Oranienský po sedm měsíců povzbuzoval obyvatelstvo, které obléháním strádalo strašně, pomocí holubů poštovních k vytrvalosti. R. 1574 město Leyden mělo hladem býti donuceno ke vzdání. „Čtyři unce chleba a osm uncí masa koňského neb psího tvořily jedinou potravu denní nejbohatších až do posledního vojáka.“

Konečně obyvatelstvo hladem a morem decimováno sehnalo se bouřlivě na náměstí kol purkmistra Van der Werff, křičíc o chléb neb vzdání. Purkmistr vstoupil mezi lid a předčítal psaní, jež právě holub poštovní od prince Oranienského donesl. Hráze Meusy a Yssely jsou prý protrženy na rozkaz státu a admirál zélandský Boisat blíží se s flotilou plochých lodí, přinášeje potraviny obleženým: „Jsem věren přísaze dané Bohu a vlasti. Chleba nemohu vám poskytnouti. Než dá-li vám má smrt úlevy, zde vezměte tělo mé a rozdělte se o ně.“

Depeše prince Oranienského měla účinek podivuhodný. Ač v tom okamžiku nabízel nepřítel čestné podmínky kapitulace, odpovídali obležení, že snědí dříve rameno levé, pravým však že zdí svých ubrání.

A vody řek větrem příznivým hnány zaplavily ležení Španělů. Boisat přispěl městu osmi sty lodníků a stem děl, a nepřítel byl přinucen v noci 4. října 1575 zrušiti obležení.

Pro velikou službu, již holubi tito vlasti prokázali, nařídil princ Oranienský, by živeni byli na státní útraty, balsamováni po smrti a uloženi na památku v radnici.

Počátkem našeho století vidíme holuby v Belgii a severní Francii ve službě bursy, tisku a soukromníků.

Rothschildové děkují prý část báječného jmění svého poště holubí. Nathan Rothschild v Londýně měl agenty své, kteří výpravy Napoleona sledovali a holuby poštovními jej mnohem dříve o konečné porážce zpravili, nežli ostatní obyvatelstvo o tom zvědělo; na burse použil toho Rothschild ke koupi papírů, které brzy na to ohromně v kursu stouply.

R. 1832 používáno holubů k rychlému roznášení čísel, která v loterii byla tažena.

Pak opět r. 1849 za obléhání Benátek použito pověstných holubů svatého Marka za posly a tito jsou dosud předmětem zbožňování.

*

Zatím zaváděním telegrafu a železnic vybledla sláva holubů poštovních, až rok 1870—71 přisoudil jim opět úkol historický.

Správa národní obrany opatřila sice před uzavřením Paříže 800 holubů, ale bylo již pozdě je v čas vyvésti. Osudné omeškání! Nezbývalo nežli balonem hledati spojení s ostatní Francií a světem: jak nejistá to cesta přes hlavy nepřátel.

První balon vznesl se 23. září a odnášel 123 kilogramů depeší: na holuby nevzpomenuto ještě. Kdo mohl však říci, dostanou-li se na místo určení? Žžiravá nejistota trápila sevřené, jako deska hrobová tížila je, neb odpověď byla nemožná. Van Rosebeke, místopředseda společnosti „kolombofilů“, odebral se k generálu Trochumu a řediteli pošt a nabídl své služby. Hned den na to opustil druhý balon „Florence“ Paříž o 11. hodině dopolední, odnášeje s sebou tři poštovní holuby. Téhož dne o páté hodině večer vrátili se holubi přinášejíce na pírku ocasním připevněnou depeši: „Šťastně sestoupili jsme u Trielu: úřední depeše doneseme do Toursu, psaní rozdáme.“

Pochopitelno, že následoval výbuch radosti a obdivu sevřených. Kdož staral se dříve o tuto vlastnost holubů? Jako ve městech antických, tak pojednou rozlil se půvabný obdiv kol tajemných poslů. Četné obrazy, emblemy, básně je velebily. Na jednom z obrazů mladá bledá paní v dlouhém šatě smutečním stojí na hradbách, ramena toužebně zvedá k nebi. A s výše sestupuje k ní holub: přináší zprávy od vzdálených, jak bojují, doufají, povzbuzují. Cítíme s ní, jak s božskou úctou a úzkostí hledí ptáku vstříc.

Nelze zde vypočítávati, jak následovaly nyní vzdušní cesty Tissandiera, Gambetty a j. Jak na př. Nebecourt (12. listop.) zasažen koulemi pruskými, klesl u Jossigny a byl Prusy zajat; v rychlosti přece ještě ukryl holuby v houšti lesa. I zbylo mu právě jen času šest pustiti jich s depeší, kteří neštěstí jeho v Paříži otci oznámili. Byl pak vězněn 5 měsíců ve Slezsku. Prušáci připevňovali chyceným holubům též falešné depeše, jenže Francouzi vycítili čertovinu.

Jak složité byly někdy cesty holubů, vysvítá z tohoto příkladu: Dne 27. října vznesl se balon „Vauban“ s pěti koši holubů poštovních o 9. hodině ranní z Paříže a klesl o 1 hodině odpolední v krajině Meuse, která byla Němci obsazena. Aby vzduchoplavci nepadli do zajetí, použili temnoty noci a dostali se do Vignoles. Zde svěřili holuby lesníku, který po málo známých cestách přenesl je do Montmédy. To vše stalo se tedy blíže hranic belgických severovýchodně Paříže. Odtud dopraveni byli holubi do Lille, které leží skoro severně Paříže a odtud odesláni do Toursu, jihozápadně Paříže.

Tak posíláni holubi sem a tam v oblouku více než polokruh měřícím kolem Paříže. A přece nalezli, přinášejíce důležité depeše, cestu do Paříže zpět. Část holubů konala cestu z Toursu do Paříže dva i třikráte, jeden i pětkráte. Při letu dne 18. prosince byl prušáckou kulí raněn, doletěl však přec do Paříže, byl vyhojen a v květnu letěl po páté.

Tímto způsobem bylo z Paříže vyneseno 212 holubů. Avšak za velikých mrazů mnoho jich zůstalo na cestě: buď hledali za nepohody někde útulek, a nalezli zde zajetí aneb smrt: buď myslivci a nepřátelé po nich stříleli. Pouze 73 vrátilo se jich do Paříže: devět v září, dvacet jeden v říjnu, dvacet čtyři v prosinci, tři v lednu, tři v únoru.

Výsledek holubí pošty při obléhání Paříže, jakkoli nepřipraven a v okolnostech přetěžkých, byl obdivuhodný. Sto patnáct depeší úředních a million depeší privátních fotomikroskopických doneseno tak rychlostí značnou do města obleženého. Považme, jak značnou tím prokázali službu v úzkostech a bídě obležených, přinášejíce ob čas jediné živé slovo do truchlivého a mrazivého hrobu jejich.

Avšak té vděčnosti lidské! Všichni státní holubi prodáni po válce veřejnou dražbou v depôt du Mabilier v ulici školské. Průměrná cena jejich 1 frank 50 cent. (60 kr.)! Jedině dva z nich, kteří vykonali cestu třikráte, vyceněni na 26 fr. Bylo by snad bývalo důstojnější, praví Zaborowski, nenechati je přežiti dobu slávy a tílka jejich balsamovati, jako druhdy učinilo osvobozené Hollandsko.

* * *

Považme, že holubi poštovní vyvážejí se mnohdy v noci, v mlze, v uzavřených košíkách, v nákladních vozech a pod.; pak se pustí a oni ihned nalézají pravý směr ku svému holubníku. Není-li podivuhodno, porovnáme-li to s orientačními schopnostmi člověka?

A ještě mnohdy divochové a kočovníci snáze se orientují, nežli člověk vzdělaný, jenž otupuje přirozené pudy a spoléhá na své umělé stroje. Middendorf při svých cestách v pustinách Sibiře stále jen obdivoval orientační smysl Samojedů, jevící se i v krajinách, kde nikdy před tím nebyli. Na blízku pólu severního spletla jej samého střelka magnetická, jeho průvodce však nikoli.

Rozumí se, že po staletí skvělou tuto schopnost holubů člověk snažil se pochopiti. Jest to zrak, který je vede, či magnetismus zemský, jak dr. C. Viguier má za to?

Professor Sig. Exner ve Vídni, používaje výzkumy celé řady dumyslných prací učenců, jako jsou Flourens, Goltz, Breuer a Mach (prof. fysiky v Praze), vyvinul ve výše citované přednášce hypothésu velice pravděpodobnou o smyslu orientačním, kterou v krátkosti zde podáme. Záhada divuplné schopnosti není tím ovšem, jak sám tvrdí, rozluštěna, ale vybízí k přemýšlení, k pokusům a překvapuje důmyslností.

* * *

Dejme tomu, že vypluje loď bez kompasu, bez nástrojů astronomických, a že větry, vlnami a proudy na širém moři jest sem tam poháněna; jistě že ztratí záhy orientaci a nebude věděti kudy kam.

Mysleme si však na lodi tři fysikální stroje: první by byly správně jdoucí hodiny. Druhý by byl stroj k měření každé změny rychlosti. Těmato dvěma stroji mohla by loď každou chvíli udati, jak velkou cestu urazila. Dosáhla-li loď úplnou rychlost, neokazuje druhý stroj ničeho, ale hodiny pomáhají k výpočtu.

V balonu neb při letu ptáka musil by stroj býti složitější, neb pohyb neděje se jen v ploše vodorovné, nýbrž též ve směru svislém; pták stoupá a klesá, kdežto loď pluje jen po hladině vodní.

Přístroje tyto by však vypověděly službu, jakmile loď přijde do víru, nebo vůbec se otáčí; co pomůže lodníkům, znají-li, jak velkou cestu urazili, nevědí-li však, kde se nalézají, jaký mají vzíti směr, by se k přístavu vrátili?

Této vadě odpomohl by třetí aparát fysikální. Úkol jeho by byl, udávati každý úhel, každou odchylku lodi od osy svislé, nejen směr, ale i velikost úchylky. Princip tohoto stroje dá se znázorniti setrvačností tekutiny ve sklenici. Dejme tomu, že na stěně sklenice upevněn by byl vlásek. Otočme sklenici, tedy vlásek zahne se opačným směrem.

Pro ptáka a balon opět by bylo třeba přístroje složitějšího, neboť kruhové nástroje musily by býti tři a kolmo do tří rozměrů prostoru na sebe postavené.

* *
*

Každý holub poštovní má takovéto troje fysikální přístroje v hlavě; a nejen holub, každý obratlovec, od ryby až po člověka. Jenže nejsou přístroje u všech stejně citlivé a vnímavé.

Vnitřní ucho, jak známo, skládá se z hlemýždě a tří poloobloukových chodeb, které jsou orientovány do tří směrů prostoru v rovinách na sobě kolmých. Již před 50 lety pozoroval Flourens, že když holubovi jedna z těchto chodeb se přeruší, tento hlavou dělá kývadlové pohyby a sice vždy jiným směrem dle toho, která z chodeb se mu poruší. Dalším pozorováním a pokusy též na jiných zvířatech došlo se k přesvědčení, že vlastním a jediným ústrojem sluchu jest ušní hlemýžď, t. zv. váček sluchový a chodby obloukové že jsou sídlem docela jiného smyslu, který nemá nic společného se sluchem a označuje se někdy jako šestý smysl.

A jaký výkon má smysl tento? Předně jako na oné lodi nosí každé zvíře jakés hodiny v hlavě: každý kůň, každý holub jako člověk odhaduje dobu cesty vykonané. Vzdaluje-li se pták, kůň jakož i člověk přímým směrem, odhaduje dle doby vzdálenost od východiště; o tom nemůže býti pochybnost.

Druhý přístroj, o němž při lodi byla řeč, mají ptáci a zvlášť holubi vyvinutý v kamínkách sluchových či otolithech. Tyto jsou u holubů ovšem tak malinké, že jenom lupou jsou viděti; balansují na přejemných vláskách sedících opět na buňkách. Na těchto buňkách rozkládá se veliký počet nervů a jest dávno známo, že musí býti ústroj tento velmi citlivý. Směr, jimž kamínky setrvačností pohybovati se mohou, odpovídá skutečně třem na sobě kolmým rozměrům prostoru. A jako u lodě jsou jen dva rozměry, kdežto balon potřebuje tři, tak skutečně i ssavci po zemi se pohybující mají v každém uchu dva otolithy, kdežto ptáci, ryby atd. mají tři otolithy.

Pocity, které mají původ v různé poloze otolithů v uchu našem, jeví se v tom, že cítíme polohu hlavy a tedy celého těla. Jsmeť si vždy vědomi, stojíme-li či ležíme-li, na pravé neb levé straně. Ovšem že poučuje nás o tom též tlak kůže na místě, kde spočíváme; ten však možno zrušiti na příklad ve vodě.

Americký dr. James činil zajímavé pokusy s hluchoněmými, neb u těch bývá se sluchem též smysl orientační značně porušen. Jeden z hluchoněmých sám pocity své líčí takto: „Rok potom, když jsem sluchu pozbyl, ponořil jsem se za svitu slunce do vody a ztratil jsem na to úplně orientaci. Nemohl jsem rozeznati, co jest nahoře, kde jest dno. Vytrpěl jsem smrtelné úzkosti snaže se dostati se na povrch. Konečně, když vzdal jsem se již vší naděje, octl jsem se šťastně hlavou nad vodou!“

Mohu z vlastní zkušenosti připojiti, že vedlo se mně podobně, když ponejprv po hlavě do vody jsem skočil. Ztratil jsem tehdy jako chlapec tak úplně orientaci, že hrabal jsem rukama do písku dna, až bublinkami vzhůru vystupujícími mně rozbřesklo, kde jest povrch.

Jsou ještě jiné zjevy dosvědčující, že otolithy u člověka hrají úlohu v orientování. Trapné pocity závrati při chorobách ušních, dále výjev, že věže zdají se nám šikmé, jedeme-li v oblouku rychle vlakem kolem, mají původ v ústroji otolithovém.

Třetí přístroj lodní shledává se v polokruhových chodbách ústících ve váčku sluchovém. Jemné vlásky i buňky chvějí se při každém otočení hlavy a nervy mají pocity, jež vědomí sdělují. Každý pamatuje se, jak při hrách dětských neb tanci „hlava se mu točila“. Točíme-li se dlouho jedním směrem, jest těžko pak na nohou se udržeti. Příčina leží v setrvačnosti tekutiny ušní; tekutina činí pohyby točivé sebou: zastavíme-li se, pohybuje se ona setrvačností dále a vlásky vybočí opačným směrem, způsobujíce závrať.

A tak mnohými pracemi zjištěno, že aparát otolithový a chodby obloukové v uchu tvoří smysl pro pocity a polohu vlastního těla.

Jedná se nyní o důkaz, že ústroj tento jest dosti citlivý, by podivuhodné výkony holuba poštovního vysvětlil. Holub najde za různých poměrů cestu k svému holubníku tak, jako každý pták jiný lesem i polem své hnízdo. Žádnou váhou, žádnou mírou nelze oceniti výkony smyslů: člověk pozná zápach merceptonu ještě pak, když ve vzduchu, který nosem do sebe vtáhne, není více nežli $\frac{1}{460000000000}$ gramu této látky! Co jest však čich člověka proti čichu psa, supa, jelena? Tak také ucho naše, jakkoli podivuhodné vnímavosti co do jemnosti pocitů, daleko předstiženo jest ústroji některých zvířat. Zvíře má pocit o směru a vzdálenosti od hnízda, vědomí to nese s sebou, když je přenášeno, a řídí se pocitem tím při návratu.

Konaly se pokusy; holubům porušen byl labyrint ušní. Holub takový nejen že netrefí domů, ale nemůže vůbec ani státi na nohou. Exner okazoval holuby, jimž jen jednu chodbu obloukovou porušil. Ptáci tito netroufají si vzlétnouti, učiní-li přece tak, dělají přemety a jsou v nebezpečí se zabiti. Nemají více ústroj, pomocí jehož v prostoru vždy se orientovali; a to činí je úzkostlivými.

Nechá-li se holub s poškozeným labyrintem ušním nějaký čas po operaci na pokoji, zotaví se tak dalece, že chodí po kleci. Jakmile jest znepokojen, potácí se, padá na stranu a jeví nejprudší záchvaty závrati. Něco podobného pozorováno u člověka, jestliže sval, který oko na pravo otáčí, jest odhrnut. Hledí-li člověk takový přímo před sebe, cítí se volně; jakmile chce prohlédnouti na pravo, dostává závrať.

Holubi hodí se fysiologům nejlépe k podobným pokusům. Ústroj jejich sluchový jest též neobyčejně vyvinut, a již to svědčí o výtečném smyslu orientačním.

Ostatně rozšířen tento náhled fysiologů, že chodby polokruhovité nejsou určeny ku vnímání vln zvukových, nýbrž že slouží ku pocitu o poloze těla a směru pohybu, též na zvířata nižší.

Byl to Delage, jenž otocysty hlavonožců zničil a pak pozoroval pohyby těchto zvířat. Z počátku pohybovali se normálně; ale netrvalo dlouho, počali kolísati, sem

a tam se obraceti, až octnou se břichem nahoru a marně snaží se opět obrátiti. Oslepení hlavonožci nic podobného nejeví: pohybují se sice pomalu a nejistě, ale správně vpřed. Podobné pokusy na ráčcích mořských nasvědčují, že otocysty regulují točivé pohyby těla a vůbec tělo v normální poloze udržují.

Vzácná vlastnost poštovních holubů přijde as opět v zapomenutí, leda že jako sport pěstování jich udrží se v jistých kruzích amatérů. Naše doba vyžaduje jen samé stroje, mechanismus, rychlost. Telegrafy nahrazují holuby, sokoly lovecké ručnice. Zdaž nebyli i přirození poslové a oživené zbraně poetičtější a zajímavější?

Groš pro štěstí.

Z anglického přeložila J. E.

(Dokončení.)

Ničeho jsem neřekla."

„Jste blázen. Příště jí řekněte, by vám vyplatila služné, které vám dluží, a že půjdete. Takhle to dále nepůjde. Jste všecka nemocna. Nejste práce schopna, a ten satanáš ženský vás udrží ve strachu od božího rána do noci."

„Však mi nezaplatí. Požádala jsem ji, a řekla mi, že nikdy od ní nedostanu vysvědčení, a že mohu jíti ke všem všudy. Můj Božičku!"

Ester se zachvěla a přiblížila se k ohni. „Strašně bych se všeho toho bála, kdybych nevěděla, že jest tak dobrým a —"

„Dobrý a darebný!" Ester vstala, ale Sarah pokračovala ve svých konejšivých výčitkách. „Potkala jsem ji včera u vrat, když jsem se vracela z pošty." ‚Je Ester u vás?' pravila. ‚Ne,' povídám. ‚Je to strašná tulačka,' řekla zas. ‚Ne snad proto, že chodí k vám, myslím, že vy na ni spíše můžete dobře působiti. Není to děvče takové, jak jsem doufala, že bude.' ‚Tak!' já zas na to. ‚Ne; sklamala nás strašně. Divím se skoro, že počestná osoba, jako vy, s ní vůbec se spřátelíte.' ‚Ach!' povídám, ‚to že si myslím, že kdo je pro mé sousedy dobrým, je pro mne také dobrým!' Na to řekla: ‚Pak ale dojista vše o ní nevíte.' ‚Všecko vím,' povídám. ‚Nuže, co počestná ženština jste k ní velice shovívavou,' řekla na to. ‚Snad že jsem,' povídám; ‚ale nebyla bych shovívavou k tomu, kdo všeho toho je příčinou, kdyby se mi dostal do rukou' — a práskla jsem vraty a nechala jsem ji tu státi, celou udivenou."

„Bože nebeský!" zvolala Ester, stisknouc křečovitě ruce; „takhle byste neměla mluvit. Prosím vás, neříkejte nic více paní Baileyové. Jak živa bych vám to neodpustila, kdybyste jí něco řekla. Jste mi jedinou přítelkyní; ale jak živa bych vám to neprominula, kdyby —"

„Nebuďte blázen!"

Ester se vrátila téhož večera s novým záchvatem bídy v mladém srdci svém.

Dva dny po tom, bylo již pozdě z večera, stála Ester u okna v pokoji své velitelky a připínala čerstvé záclonky; paní Baily byla dříve obědvala, neboť pán nepřišel domu, a když Ester přinášela pudding, pravila:

„Dala jsi čerstvé záclonky v mém pokoji?"

„Ne, neměla jsem času," odvětila služka.

„Máš ještě dosti času, než se setmí, půjdeš-li ihned. Nebudu píti kávu, až později. Chci čekati na pana Baily." Ester se odebrala nahoru, slabá, nenajedená. Slyšela, že vrata se otvírají a pohlednuvši ven, spatřila paní Baily u vrat. „Nemá rukavičky," pomyslila si Ester. „To jde na poštu." Ne, zamířila do vedlejšího domu; zaklepala u hlavních dveří, Sarah patrně otevřela, neboť paní Baily zmizela. Co to znamenalo? Ester nechala bílou látku na křivo spadající z jednoho konce tyče k druhému, a usedla na zem. Dnes ráno milostpaní opět se byla pokusila přivést děvče k vyznání příčiny jejího rozrušení, a povídala věci tak děsné, že Ester sotva si troufala opět si je připomenouti, jakkoliv byla ještě daleka tušiti celou pravdu.

To byla jediná Esteřina útěcha. Všecko její svědomí, všecka zodpovědnost, celé její žití zdálo se soustředěno v jediném tom cíli a pevném předsevzetí úplného mlčení. V tom pevně státi, bylo to jediné, co nyní pro něj činit mohla, a muka, která jí bylo trpět, jediným, co radosti se mohlo podobati po celý dlouhý den. Neboť neodvážil se více s ní se setkati mimo dům; neodvážil se více vkročiti do kuchyně, „spálit své listy"; neodvážil se více k ní promluviti, na ni se usmáti.

„Bojí se, aby paní Baily se nedomyslila," pravila Ester sama k sobě, „a musím v tom mu pomáhati. Má mne rád, ale musíme ty trpké časy přežiti, a pak snad vše se zase uspořádá."

Veškera síla a zmužilost ubohé té slabé bytosti byla napnuta, by „uchovala své tajemství" a by snesla těžké jho služby bez reptání. Ale co tam paní Baily dělá u Sáry? Neměla bližšího styku s nemocnou její paní, a žádných záležitostí se služkou, leda — leda — Děvče se vzpřímilo a opřelo se o rám okna. Okno bylo otevřeno, polozavěšená záclona vážně vlála. „Jak, kdyby se Sáry vyptávala? A což když Sarah vyzradí?" Hnědé oči poděšením byly široce rozevřeny, malé ruce křečovitě svíraly plihy červených kartounových šatů. Sšeřilo se. Vítr zavál prudčeji; průvanem záclona se rozepjala jak bílá plachta výstražná, — vletěla přímo do pokoje. Páně Bailyův polohedvábný kabát, jenž visel u dveří, začal se chvěti průvanem. Zdál se náhle jak oživen; stala se z něho jako matná příšera pánova. Ester si připomenula možnost prozrazení ve vedlejším domě, a poděšeně se odvrátila od příšerného zjevu „pánova". Zděšený její zrak utkvěl na jeho střevících, tam v koutku vedle postele. Jich špičky byly obráceny vnitř. Odešla od okna, poklekla zamyšleně před postel a starostlivě je srovnala tak, jakoby „pánova" noha sama je byla zanechala. — Hle, tu byl patrný obrys nohy v jemné kůži — místo, kde bývá palec, trochu odřené, bezbarvé. — Po čem as se paní Baily u Sáry ptala? Ester stiska chladnýma rukama skráně své. Ach, proč nemohla klidně přemýšlet! Vše vůkol jakoby

se točilo, vířilo, jako ta bílá vlajka na okně. Zde spal, sám vzduch byl jím prosáknut, neboť zde někdy kouříval. Co as by činil, vyšla-li by pravda na jevo! I tam ten kabát zdál se třásti se a chvěti při pouhé této myšlénce. Záclona se divě zmítala. „Ach, Sarah zajisté vše pověděla o pánovi, vím to! Cítím to! Ó Bože, Bože!" Spínala své malé ručky a svíjela se sem, tam.

„Co jen mohu dělat, co já mohu?" šepotala. Prudší náraz větru shodil polo zavěšenou záclonu a nadmul rukávy kabátce. Zdály se jak příšerná dvě rámě rozepjatá v úzkosti. Děvče přeběhlo pokoj a skrylo svou tvář v kabátec.

„Pane, pane, není to mou vinou. Raději bych byla zemřela, než slovo prozradila. Pane, pane můj, promiňte mi, promiňte, promiňte!" Po dlouhé době, jak se jí zdálo, zaslechla mezi svým štkáním zvuk vlastního jména svého. Dole v chodbě volala Sarah: „Ester, Ester!" Děvče otevřelo dvéře. „Přijďte dolů a přineste nějakou čpavou sůl, paní Baily omdlela." Slyšela, jak Sarah opět odběhla. Mechanicky se vzchopila a šla k psacímu stolku, odtud pak vzala malou plochou láhvičku, jejímž sklem byla vidět nahnědlá, prosáklá houba. Ohlédla se po střevících. „Není to má chyba," pravila k nim. „Není to má chyba," opakovala, když přišla až ku dveřím, kde visel kabát. Pozvedla mdle dolů visící rukáv a políbila jej. „Ach, prosím, jen věř, že to není má chyba." Otevřela dvéře a spěchala po schodech dolů. V málo kdy použitém salónu vedlejšího domu nalezla svou velitelku, ležící na vyšňořené pohovce, s rozpletenými vlasy a rozepjatým šatem. Sáru stojící vedle ní, ztrnulou jak dřevěnou sochu. Ester se zachvěla, jakmile pohlédla na paninu tvář. Sarah přidržela láhvičku se solí k jejímu nosu, a paní Baily, škubnuvši sebou, pozvedla se a spatřila Ester. „Ty! —" zasyčela cosi, jež Ester nezaslechla zúplna, krev tak prudce vířila v tepnách jejích.

„Jak možno povídat takové lži o mém choti?"

„Jak živa vám tohle neodpustím," pravila Ester, pohlédnouc klidně na Sáru.

„Nebuďte blázen. Bylo nejlépe, že to zvěděla; ať si kdokoli vás haní, na ní nebylo vám vyčítat hříchy jejího vlastního muže."

„Jest to lež! jest to lež! Což nevidíte, že se tu jedná jen o peníze? Vždyť si toho děvčete vůbec nikdy nevšiml." Paní Baily vzpřímila se proti Sáře s planoucím zrakem.

„Jest to pravda, to vám povídám," odvětila Sarah odhodlaně, „a není to správné, aby na ni se svrhla všecka hana. Místo abyste s ní nakládala jako s psíkem, lépe by bylo jí pomoci, by snesla útrapy, které váš vlastní choť na ni byl uvalil."

„Nebyl to můj muž! Jste pouhé lhářky, a dám vás potrestat." Vzchopila se, povstala a upnula svůj živůtek. „A co vás se týče," pravila k Esteře sípavým, bezzvukým hlasem, „přičiním se, by můj choť vás vyhnal na ulici, kam náležíte. Jděte domů a seberte své věci. Ani jediné noci nesmíte více spáti pod mou střechou. Jděte!"

Ester tupě se obrátila a odešla za zvuku dvou rozčilených hlasů dorážejících na její sluch, aniž by byly dorazily až k její mysli.

Jak asi bude jednati pán? Kam měla jíti? Podivno, nedovedla ani co nejméně myslit. Zde, na šatech objevila se mastná skvrna; ta zdála se jí tak důležitou, jak cokoli jiného v žití jejím. Dívala se na tu skvrnu, a napadlo jí, zda bude možno jí vyčiditi, aniž by vyprala celé šaty. Nyní se ubírala po schodech nahoru — proč? Vždyť mohla vyprati tu skvrnu dole v kuchyni, a dáti ji usušit u ohně. Obrátila se a šla dolů. Ale vždyť tu neměla déle zůstati; vždyť měla výpověď. Ach ovšem; vždyť byla na cestě do své komůrky; vždyť měla nehystati svá zavazadla. A kam půjde? Vždyť v noci vůbec nikde není místa pro služku bez vysvědčení. V tom jí musí pomoci pán; vždyť byl dobrotivý a laskavý, ale ovšem, jak mnohý, mnohý den již s ní nemluvil!

Zatím, co sbírala své šatstvo, zaslechla, že dvéře se otvírají, a za několik minut zazvněl zvonek z jídelny. Sešla zvolna dolů. Cítila se chorou, nohy se jí třásly. „Odkliďte se stolu," pravila její paní, aniž by na ni pohlédla. Ester uposlechla. Mechanicky rozžehla oheň a umyla nádobí. V tom kdosi prudce zavřel vrata — slyšet kroky — pán se vrátil! Běžela ke dveřím. „Nejdřív já s ním promluvím, nejdřív já mu povím." — Uprostřed schodů kuchyňských zaslechla jeho hlas; věděla, že svléká svůj svrchník obvyklým svým pohybem okružním; avšak nespatřila ho. Slyšela, že volá svou ženu. „Nuže, Ethel, dostál jsem slovu, jak vidíš! Vrátil jsem se v čas!" Patrně byl v dobré míře. „Znamenité jídlo u Hamiltona; až na tu kávu! Dostanu nějakou kávu?" Ubíral se do jídelny. Ester cítila, jak se jí kolena chvějí; usedla v temném, úzkém schodišti, a jakýsi horečný, chorobný zmatek uchvátil celou její mysl, jak vstoupající příval a zatemnil jí celý svět. Z celého bídného malého dramatu, jež tehdy se odehrálo v jídelně, Ester nezaslechla jediného slova, až o půl hodiny později pánův hlas volající „Ester!" zazvněl nahoře na schodech a přerušil teskné ticho, jež ji obklopovalo. Pozvedla hlavu svou se schodu, kde spočívala, a zaslechla nejasně hlas své velitelky, protestující slovy: „Nechci ani chvilku s ní prodléti v témže pokoji." „Ano, zůstaň a vyslechni to sama," na to zas pravil pán. Ale milostpaní dle všeho odešla do salónu, dvéře se zavřely ostrým zvukem. Ester vstala. Jaká to mdloba, jaká závrať! Nuže nutno vše to přemoci! Dovlékla se až k jídelně. Pán tu stál zády obrácen ke krbu, podpatkem zachycen o kovovou mříž před ohništěm, lokty opřen o nízkou římsu, v pravé ruce držel doutnající cigarettu. „Přineste mi trochu kávy," pravil dosti hlasitě, by byl slyšen ve vedlejší komnatě, slabou stěnou oddělené. Ester udiveně na něj pohlédla. Jakže, vždyť jest zrovna jako jindy bývá! Co mu asi pověděla paní? Nebo snad se jí to vše jen zdálo, zde na kuchyňských schodech? Přiblížila se k malé kredenci na pravo od krbu, kam paní Baily obyčejně kladla večerní míru kávy. Oči pána jejího na ní utkvěly; jak divně zářily! Zachvěla se trochu a sklopila zrak.

„Měla jste sama sebe proklatě za blázna, a teď vám nezbývá, než abyste řekla, že jste lhala. Slyšíte?" Ester pozvedla zrak, držíc mírku s kávou v ruce. Mluvil tak šeptmo, že sama Ester, jakkoliv stála blízko, sotva zaslechla slova jeho. Na to zvolal hlasitě: „Ethel!" a sotva že to slovo uklouzlo mu ze rtů, pravil: „Řekněte, že jste lhala, jinak — na mou duši! — zabím vás!" Zašeptal to děsným, temným zvukem, který ale zdál se zachvěti celým světem. Ester stála jak zakořeněná vedle otevřené kredence. Pán poodešel ku dveřím a zavolal opět: „Ethel!" Obrátil se, by ještě cosi Esteře pověděl,

ale nedůvěřoval více ve svá slova, a přec Ester by byla řekla, že ještě naposled se byl zapřisáhl: „Na mou duši, zabím vás, neodvoláte-li.“ — Šel ku své ženě do salónu. Ester klidně stála, kde ji byl nechal, až když ji ostře zavolal ze sousední síně — mohlo to býti několik minut, od té chvíle, co odešel s tím strašným pohledem v tváři. Odhodlaně, klidně uposlechlo děvče povelu. Paní Baily ležela na pohovce prostovlasá, slzami zalitá její tvář byla polo skryta kapesníkem. Pan Baily stál u nohou pohovky a nervósně pohrával přívěskem svého řetízku, pošilhávaje chvilkami po své ženě. Ester byla jedinou nečinnou osobou celého výjevu. Byla klidnou, nedojatou až k samé tuposti. Držela svou mirku kávy pevně v ruce. Bylo-li co neobyčejného v její tváři, byl to výraz jakéhos dětinského úžasu, až když tu pan Baily upřel těkavý svůj zrak na ni a pravil: „Zaslechl jsem praneobyčejnou zprávu o vás od vaší paní, Ester. Povídala mi, že jste — že jste —“ „Ano, milostpane,“ pravila Ester, jakoby puzena citem, že mu má pomoci přes nějakou řeční nesnáz.

„Že jste tak podlou a mne viníte — —“

„Ne, já sama jsem jí ničeho neřekla.“ Tu poprvé tvář děvčete se křečovitě pohnula, jako bolem, v očích jí vytryskly slze.

„Povídala jste to té ženštině z vedlejšího domu,“ pravil dále.

Paní Baily jala se hlasitě štkáti za svým kapesníkem.

„Ano, milostpane.“ Esteřin hlas ochaboval. Její pán opět na ni upřel ten strašný zrak, jenž jakoby opět pravil: „Odvolejte, jinak, na mou duši —“ Ester couvla zpět, jakoby se chtěla uhnouti ráně. Nyní se všecka třásla a opřela se zády o zeď. Tlumené vzdechy milostpaniny vyplnily pausu; vzdechy zněly jak z hluboka, přerývaně. Dopadaly na tepny Esteřiny jak rány kladiva; a pánovy oči, ach! ty byly děsné.

„Můžete mi patřit v tvář, Ester, a opakovat, co jste pravila oné ženštině z vedlejšího domu?“ Dlouhá přestávka. Pláč paní Baily náhle umlkl, sejmula kapesník a upřela své oplakané oči na děvče.

Konečně zavznělo Esteřino mdlé: „Ne, pane.“

„Proč?“ rychle pravil pán; cítil, že již získá půdy. „Proč?“ Paní Baily usedla na pohovce a tiskla ruce na své srdce. „Proč?“ opakoval znova ostře.

„Protože“ (Ester se zajikla) — „protože to byla lež.“

„Ach!“ Již byla paní Baily na nohou, a vztahovala obě ruce proti svému manželu. Avšak on jí pokynul zpět. „Nechť se dorozumíme zúplna,“ pravil, s významným pohledem na Ester. „Kdosi vás uvedl v nesnáze, a vy jste lživě vinu chtěla uvaliti na mne.“

Chvilka bezdechého mlčení, — a na to: „Ano, pane.“

„Můj drahý!“ tiše, lítostivě zvolala paní Baily, a objala oběma rukama muže svého kolem krku. Ester tu stála nepovšimnuta, hledíc na něj, an hladí její vlas, slyšíc úryvky polohlasého usmíření — divíc se zmateně pohledu těchto obou lidí, stavících nové základy budoucího štěstí na ubohou její, nesmělou lež.

Náhle pan Baily pohlédl přes rameno své ženy a pokynul Esteře ostře, by se vzdálila. Obrátila se nejistě, hmatajíc podél zdi jako slepec, až se dostala ke dveřím. Otevřela je tiše a, aniž by se ohlédla, vyšla potichounku z pokoje. O něco později, Ester přistrojena v klobouku a kazajce, postavila náčiní kávové na židli vedle dveří do jídelny. „Nenávidí můj pohled,“ pravila zděšeně sama k sobě, „raději tam ani nevejdu.“

Sbalila svůj skrovný majetek do staromodního vaku a postavila jej vedle domovních vrat. Malý kufřík, který si byla přivezla, byl příliš těžký, by jej sama zvedla a mimo to neměla po tu chvíli kam jej složiti, třeba by se jí bylo dostalo peněz, by zaplatila někomu za odnesení. Opřela se chvíli o zeď jako bez dechu. Pozvedla ruce ke krku a vytáhla tkanici s dvacetníkem. Stiskla peníz mezi svými prsty s utlumeným vzdechem. „Ach, kéž mám obyčejný dvacetník,“ zašeptala; „ale vlastně, nebyl by to velký rozdíl. S dvacetníkem daleko se nedojde — v noci — bez vysvědčení! Sarah snad — ne, ona jest vším tím vinna; prozradila to na něj, je falešná.“ Hmatala po klice dveří a otevřela. Když se obrátila, by pozvedla vak, stará její mdloba zas ji schvátila; natáhla ruku, by se opřela a pak, bez hluku sklesla na drsnou, hnědou rohožku. „Dobrá, mám-li umříti, pak mi ten dvacetník stačí,“ pomyslila nejasně a beze všeho strachu. Ale chladný vzduch ji opět osvěžil. „Rozhněvali by se strašně, kdyby mne zde našli,“ pokračovala v myšlénkách, „ale mám tak divný pocit v nohou. Zde je ta káva; mohla bych si trochu vzíti.“ Vrátila se, kráčejíc potichounku. U dveří jídelny zaslechla hlas pánův tak zřetelně, že začala se celá třásti a dala se do pláče. „Odpusťte, milostpane!“ zašeptala slabounce. „Ach, promiňte, že jsem to Sáře řekla! Sarah je ničemná! Ach, odpusťte mi, pane.“ Bohaté slze stékaly nad kávovým náčiním, ruce se jí chvěly. „Je zrovna jako v Paříži,“ pravila, tajíc dech. Jak pozvedla konvici s kávou, klimbající dvacetník dvakrát zavadil o porcelán. Ohlédla se plaše ku dveřím a postavila konvici na své místo, aniž se ho dotkla. Přitiskla peníz pevně ku svému srdci, tak jakoby as matka přitiskla hlavinku děcka svého, by utlumila jeho pláč. „Musím jej vydat,“ pravila, když zvedala druhou rukou těžký vak, a nachýlila se k jeho tíži. „Je mi to krušné, že jej musím vydat!“

Vyšla zticha, aniž za sebou byla zavřela dvéře. —

Mezi lidmi.

Známé postavy. Napsal Karel V. Rais.

(Pokračování.)

„Podívali se na mne udiveni, i jakoby mi vyčítali. „Václav má budoucnost, nebojte se, v úřadě také bude postupovat a potom — jak píše! Takových lidí máme málo!“

„Tomu nerozumím,“ trpčeji pravila panimáma, „když jsme ho dávali studovat, chtěli jsme, aby něčím byl.“

„Ale vždyť je a bude, třeba nebyl profesorem!“

„Nebude — já tam byl!“ prudce a hněvivě ozval se hospodář a zase přestoupil.

„Kdy?“

„Už jsou tomu dva roky. Musím říct, že se mne

zrovna lek'. Naši tuhle myslili, že ho přivedou na jiné místo. Zůstává jako student, nemá nic, než ten kufr, tu naši starou postel s peřinami, ale jsou již jako pelušiny, a hromady knih. Těch má, to je pravda, ale vždyť se mu naši na ně po tolik roků dost peněz naposílali. Na sebe taky mnoho nemá, jak se mi zdálo, je to všecko ještě od nás z domů."

„Co říkal?"

Hospodář pokrčil rameny.

„Pořád jen, že to pro něj nebylo, že je teď šťastnější. Rozuměj tomu, kdo chceš! Má plnou hlavu těch novin, pořád mi jen vypravoval, co píše a co bude psát, ale aby mi byl řekl, co bere měsíčně a čím bude, to pořád nic. Mnoho toho nebere, protože by takhle nezůstával, byl by ve svém, jinač by si chodil. Ani řetízek u hodinek nemá, jen šňůrku — a míval, tatínek sám mu koupil stříbrný," zvolna vypravoval.

„A já mu, blázen stará, vždycky říkávala: „Až budeš svým pánem, hned si kup pěkný zlatý řetízek," trpce smála se panímáma.

„No, čert už vzal řetízek," prudčeji spustil hospodář, „kdybysme jen viděli, že něčím je a to je jen snad nějaký písař. Na to tolik studií nepotřeboval, to by dvě, tři školy taky byly dostačily. Povídal jsem mu: Měj rozum, ještě není pozdě! ale jakoby do dřeva mluvil!"

„I toto," začala stařena a mávla malou, hnědou paží, „vždyť jsme mu psali psaní zrovna krvavými slzami; napsali jsme, že se táta pro něj nadobro udřel, že si nepomyslil, že to bude nadarmo — nic platno. Pánbůh sám ví, co tomu chlapci vlezlo do hlavy. A nebyl žádný světák, to se ten Binů víc chytal; takový byl dobrák, pomyšlení by mi byl udělal —"

„To on je ještě," vmísil se syn, „pořád jako býval, takový skromňoučký, žádný piják, ani karbaník. Sám bere pár grošů a přes tu chvíli nám něco pošle — ale co pak to člověka těší, když vím, jak si to musí utrhnout? Ta paní ho nemůže dost vynachválit, ale říká taky: Pan Zaoral jakoby byl z jiného světa, neshání jako jiní, nikam se nedere a jen když je tak živ. Když jsem sám jediný před ní naříkal, povídala: Tomu oni těžko rozumějí, on je básník! Básník — básník! Když jsem se jí ptal, co mu to přece nese, jen krčila rameny a povídala: To, mně se zdá, mnoho ne! No tak viděj, povídám, a proto naň naši tolik nakládali? Potom říkala, že snad v úřadě také časem bude víc. Inu, to já si taky myslím, že bude, ale kdy, kdy, a ani potom to, myslím, velké nebude!"

„Já když si to všecko rozvážím, kolikrát celé noci propláču a k Bohu volám. Jen se pořád modlím, aby ještě nějak nesešel —" a stařena dala se do tichého pláče.

„Tak si to, lidičky, neberte — tak zle není," spustil jsem; „sami povídáte, že je jako býval, a takový člověk se neztratí. Václav má budoucnost, i kdyby se v penězích nehrabal, vždyť beztoho po nich netouží, a jednou bude chloubou celého kraje."

Nikdo mi neodpověděl.

Věděl jsem dobře, že nějaké výklady jsou marny; cesty za ideálem jsou jiny než stezičky za pozemským blahem.

Když jsem odcházel, panímáma mne vzala za ruku a pravila: „Jsou tak dobrý, bývali takoví přátelé s Václavem, řeknou mu to přece nějak. Ať už radši těch básní nechá, napsal toho dost, máme toho od něho sami hromadu a jaktěživi to nečteme; ať se stará, aby přece něčím kloudným byl, a potom, bude-li mermomocí chtít, ať si to třeba zas čmárá, ale takhle nás to tuze trápí, zvláště když slyšíme, jak jsou v tom jiní. Ukážou mu na Binu, jdou tam s ním, aby viděl, jak to všecko má, snad mu to přeci nějak půjde do hlavy. Vždyť by ho byla hocha škoda, aby tak na tom světě zašel."

Slíbil jsem všecko.

Cestou k nádraží přemyslil jsem, co jsem slyšel, a Václavovi jsem se v duchu jen obdivoval. Jaká to síla vůle jíti tak za drahým cílem! Jeho srdce dozajista plně procítilo, co tyto milé duše bolí, rozumí jim hluboce, ale nepoddalo se.

Jen buďte klidni, lidičky dobří, vždyť vy ještě uhlídáte!

Vždyť takový básník musí býti ke cti každému úřadu, ve kterém slouží, a všecko okolí jeho je si zajisté vědomo, koho mezi sebou má. Takového básníka! Vždyť mrtvým pomníky stavíme, desky zasazujeme, ulicím jména po nich dáváme, domovy se jimi honosí, velcí páni o nich řeční, ve školách vykládají básně jejich slůvko za slůvkem!

Jací dětinové jsou u těch Zaoralů! —

V následujících dnech chodíval jsem Prahou jako náměsíčný. Nic jsem si nevšímal, kudy bloudím, ale volně, skoro bez myšlének procházel jsem se z ulice do ulice, blaženě vnímaje stálý ten bzukot, šum, dupot davů a rachot vozů. Byl mi příjemný jako jiným šelest hlubokého lesa. Nitro měl jsem plno nevýslovného blaha z vědomí, že kráčím Prahou; usmíval jsem se na všecko, na začouzené činžáky i na staré věžičky, na skvostné výklady i na vyprahlé dláždění, s něhož se stále vznášel bělavý prach, jakoby se z něho kouřilo, a snad i na ty davy, vedle nichž jsem se loudal a jež jsem potkával.

Po několika dnech se loudavý krok změnil v hotový běh, v pravý hon z ulice do ulice. V podvečerní hodině dovedl jsem běžeti na Vyšehrad, odtud Nuselským údolím na Vinohrady a zpátky na Staré město; nebo přes Eliščinu třídu na Letnou, na Hradčany až ke svatému Vítu, přes Malou Stranu a Kamenný most na Karlovo náměstí.

A v prsou stále jsem měl jasno, slunno, blažící teplo.

Když jsem ráno vstával, když jsem v kanceláři od práce pohleděl do okna, když jsem se večer před spánkem podíval do šedé ulice a na tmavé střechy domů, vždy nový proud rozkoše rozléval se mi nitrem. Jsem v Praze — v Praze!

Hodně dlouho trvalo, než jsem se ustálil, než jsem klidně chodil ulicemi a pokojně prohlížel knihkupecké skříně, než jsem klidně jako na venkově dovedl usednouti v hostinci a proseděti v jediném celý večer.

V tom opojení nevyhledal jsem ani Zaorala ani Binu; zdálo se mi, že bych už nebyl volný jako pták. Zvláště co se Biny týká, myslil jsem si, že je na to času dost; ačkoli mi nejmenším neublížil, v poslední době mi něco temného vzpomínku na něj zakalovalo, cítil jsem proti němu kus trpkosti.

Zaorala šel jsem si konečně nalézt do bytu, ale dvakráte přišel jsem nadarmo.

Bydlel v Karlově třídě, ve třetím patře pochmurného domu s tmavými schody a brkolatými chodbami: z jediného okna úzkého jeho pokojíku bylo viděti jenom několik temných střech a malý kousek nebeské oblohy.

Chudobný byl ten pokojík: nejskvostnějším kusem nábytku byl starý černý divan, sedadla velmi již rozhoupaného, zvlněného, rozpraskaného.

Stůl shledal jsem, jakoby Zaoral jen teď byl od něho povstal — ba napadalo mi, že neviditelný sedí tu na starém divaně a dívá se vpřed na stůl, poházený knihami a papíry.

Nahlédnuv do rozevřené knihy, již patrně nedávno četl, viděl jsem, že je to originál Dostojevského „Chudých lidí".

Stála tu také stará, měkká studentská postel jeho s dvěma polštáři a svrchnicí, povlečenými červenobílým kanafasem jímž na kolika místech sypky vyhlédaly: byl tu i starý známý kufr, na němž jsme spolu mnohokráte sedávali a povídávali.

Nenašed ho doma, vyptal jsem se staré jeho domácí, v kolik hodin chodí z úřadu, a běžel jsem k radnici.

Dočkal jsem se ho.

Byla to těžká, zdrcující setkaná.

Poznal jsem ho hned — ale jak se změnil! Byl vždycky vážný, usedlý, zdával se starší, než byl, ale teď viděl jsem jej sešlého jako udřeného dělníka, jenž při krutém dření prolopotil léta. V líci se ani tuze nezměnil, leda že mu oči více zapadly, vousy zhoustly a vlasy nad čelem prořídly, ale záda měl ohnuta, pravou lopatku vysedlou, šel ohnut a ruce jakoby se mu byly prodloužily.

Oblečen byl ještě tak starosvětsky, dosud nesvlékl toho venkovského, prostého, poněkud hranatého chasníka.

Spatřiv mne, zasmál se upřímně jako druhdy, a když jsme se pozdravili, povídal:

„Už jsem si nejednou myslil, že se dlouho neukazuješ; těšil jsem se na tebe!"

Loudali jsme se krok co krok, a když jsem ze zvyku trochu přidával, hned mne vzal za rukáv a smál se: „Pomalu, hošíčku, pomalu, už tak neběháme: víš, že jsem na chůzi býval vždycky trochu těžký, ale teď i měchy zlobívají, mají kratší dech."

„Stůněš?" zvolal jsem ulekán.

Usmál se svým milým, klidným způsobem a povídal: „I nestůňu, ale vždyť máme už tady léta."

Zasmál jsem se tomu: inu pravda, hoši jsme už nebyli, ale také žádní starci, nemnoho let byli bychom mohli býti voleni do sněmu.

„Jak se máš?" ptal jsem se.

„To víš, pořád stejně, nechce být hůř."

„Jsi stále pilen."

„Není to tak zlé, jen že plovu."

Zastaviv se v uzenářském krámě koupil si večeři a zašli jsme do tiché, schované hostinské zahrádky: nebyla to vlastně ani zahrádka, ale malý dvorek s jediným nevelkým kaštanem a několika oleandry. Sedli jsme si v koutku pod verandou; hostí nebylo tu mnoho, nikdo si nás nevšímal, takže mohli jsme si klidně povídati. Zaoral mezi řečí z kapsy vytáhl večeři, již cestou si koupil: krajíček chleba a dva uzenáče. Když je skloněn potajì loupal, projel mne ostrý pocit od hlavy do paty.

„Jakou máš službu?" ptal jsem se mezi řečí.

„Tomu se ani nemůže říkat služba," zasmál se, „již druhý rok jsem definitivným praktikantem se služným čtyř set zlatých ročně!" a zase se zasmál.

Pojídal právě sousto chleba s masitým kouskem a mně se i při tom smíchu zdálo, že chutná mu hořce.

„Jdi — to není možná!" vyhrkl jsem.

Pohleděl na mne z pod víček.

„Ty přece nebudeš mít takovou almužnu!"

„Ty — ty — proč já? Jako každý jiný!" vykládal chladně.

„Co pak nevědí, čím jsi v literatuře?"

„Hošíčku, ty mluvíš, jakobys byl přišel z Australie: co pak úřadu záleží něco na literatuře? Taková věc je přece všude u nás spíše ke škodě a ne k prospěchu: člověk má být jenom jedno, buďto ať slouží anebo ať si dělá verše, ale když je jednou v úřadě, ať je, čím je a hledí si jen toho!" a při těch slovech se stále upřímně usmíval.

„Ale snad ti to přece neškodí, že píšeš?" vykřikl jsem.

„Nehubuj, hošíčku, nehubuj! U nás ne, to musím říci: nikdo se po tom neptá, nikdo si toho nevšimne, nikomu na tom pranic nezáleží. Vždyť jsem hlavně proto šel k magistrátu, abych snad někdy neslyšel výčitky, že nosím v hlavě jiné věci a nevěnuji se celý, tělem i duchem, plnou silou jenom tomu, zač jsem placen."

Slova, zač jsem placen, řekl pomalinku, s břitkou trpkostí.

„A což, když jsi byl profesorem — věděli o tobě, že jsi básník?"

Pokrčil rameny.

„Nevěděli? To není možno — dělali oni se nevšímavými z pouhé závisti!"

„Pochybuji," odpovídal mírně, „co by mi záviděli? Nikdo se mi o tom nezmiňoval. Jenom jednou, pamatuji se, řekl mi vážný paedagog, o němž se ví, že je výborně zapsán: Naši staří poetové verše svoje tesali do žuly nebo nejméně do mramoru; těm nynějším stačí pendrek ba i tvaroh!"

Dali jsme se oba do srdečného smíchu.

„Ale brzy povýšíš, viď?" ptal jsem se po chvilce.

„Za čtyři, za pět let — snad —"

„To není možno!"

Zaoral mlčky pokrčil rameny. Právě dojídal; otřev svůj nůž o ubrus a zavřev jej, dal jej do kapsy.

„Což pak ti přední literáti nemohou pomoci?"

„Přední literáti — pomoci — hošíčku, hošíčku! Poohlédni se trošku, přečti si, čím ti nejpřednější jsou, a potom si vzpomeň na svou otázku."

„Nevěřím tomu, že by nemohli: ne-li přímo, aspoň po cestičkách."

„Nemohou — povídám ti, že literatura s úřadem nemá co dělat. Jméno Václav Zaoral, jež časem tu a tam stojí pod básničkou, je docela něco jiného nežli Václav Zaoral, definitivní praktikant ve Staroměstské radnici. Tento je osoba skutečná, onen pouze morální!" Podíval se na mne zpod víček a dal se do hlasitého smíchu.

„Toť máš sotva na živobytí!"

„Sotva — sotva," přikyvoval.

„Nechci si tě otázkami rozhněvat, ale přec se ptám: Honoráře máš už hezké, viď?" Posunul klobouk, zatahal si bradu a pravil: „Mám známého suplenta, jenž soukromě připravuje dva studentíky ke zkoušce: učí

každého čtyři hodiny, celkem tedy osm hodin týdně, a dostává za to pětatřicet zlatých měsíčně. To je faktum! Že já pracuji literárně daleko více, nemusím ti snad vykládat — co je to osm hodin týdně? Když se mi nejkrásněji povede, když několik listů v témže měsíci přinese mé práce, vydělám sotva — pravím sotva — polovic. To je taky faktum! Básněním, hošíčku, se člověk nenají!"

„Ale to jsou hrozné poměry — to lépe praštit se vším!" zvolal jsem rozhodně.

Zaoral smutně zakýval.

„Ale teď jsme hovořili pouze o té hmotě pozemské; kdybys ostatní poznal, jistě rychleji bys zvolal: To lépe praštit vším!" pokračoval.

„Co tedy zbývá?"

„Práce! To rozechvění, když tvoříš, je nade všecka vína, radost, když se ti práce daří, nad každé jiné blaho, spokojenost z vykonané práce nade všecky spokojenosti. Jen pro tu práci žiješ, nic jiného tu nemaje. Sláva? Pozoruj, co je u nás sláva, a jak kratinká je v Čechách nesmrtelnost. Kdo má takové touhy, brzy odhodí péro a bude se starat jen o pytel obroční."

Po chvíli zaletěli jsme vzpomínkami do rodné krajiny a přilákali jsme si několik pěkných minulých chvilek, abychom se znova s rozkoší do nich potápěli. Vypravoval jsem, že jsem se stavil doma navštívit zas po letech všech drahých místeček.

„Byl jsi taky u nás, viď?" tázal se s jistotou, že ano.

Přisvědčil jsem.

„Hněvají se, že?"

„Ani se snad tak nehněvají, spíše litují — tebe víc než sebe."

Zaoral opřel se o lenoch židle a hledě ku stříšce mlčel.

„Myslíš, že se jim divím, nebo že jim mám za zlé?" tázal se a hned dodal: „Ba ne! Jsou docela v právu a se svého stanoviska mají úplnou pravdu. Co jsou při jejich názoru o životě básně? Prahloupoučká hloupost! Široko daleko je tam nikdo nečte a kdyby četl, k vůli tomu měl jsem nechati profesury? Oni nemohou jednati jinak — ale já také ne. Při tom dobře vím, že všecko to u nich plyne z čisté lásky ke mně, přejou si, aby se mi hodně dobře vedlo — ovšem že tomu blahu nerozumíme stejně, každý vidíme je v něčem jiném."

„Oni hlavně v penězích," připomněl jsem.

„Neměj jim za zlé, nejsou sami, celý svět je s nimi. Na světě neplatí nic jiného než peníze, za ty koupíš si všecko — i lásku, o úctě ani nemluvě."

„Myslím, že tíží je to zvláště od té doby, kdy zvěděli, jak se Bína oženil. Víš o tom?"

„Vím."

„Ten je jim vzorem, tak přáli by si i tebe; držel se — a dostal třicet tisíc hned, ostatní ještě dostane!" vypravoval jsem pichlavě.

Zaoral mlčel.

„Mně se zdá, že se Bína chopil života až tuze prakticky."

„Proč by nechopil? Nic mu nemám za zlé; Bína byl dobrák, milé srdce, ale zůstával vždy jenom na povrchu. Vždycky, když si naň vzpomenu, připadá mi jako čistý ptáček, létající nad jezerem, v jehož hlubině je bahno, ale povrch září stříbrem; ptáček létá a létá, chvilkami přiblíží se k vodě, trošičku se ošplíchne a zas vesele se proletuje, poštiřiká, na slunci i v hladině jezerní sluní svá čistá pírka, ale nepustí se ani do hlubiny ani se nepovznese k oblakům."

„Ovšem — ovšem, avšak člověk prostý, ale ten svět také trochu pozorující, jako já, řekl by to trochu jinak. Že byl Bína takový kounipásek, který se rád slunil, je pravda, ale talent byl taky a toho je škoda."

„Už jsme si dnes jednou řekli, že v tom životě to musí jít: buďto — anebo! ale žádná polovičatost! Co je v nás silnější, to zvítězí — v každém z nás něco jiného zvítězilo."

„Mluvil jsi s ním?"

Zavrtěl hlavou. —

Bylo již šero, když jsem přítele vyprovázel do Karlovy ulice . . .

Vraceje se po nábřeží, cítil jsem se opět o hodně chudší. Zastaviv se u zábradlí nade břehem vltavským, tupě zadíval jsem se na modravou vodu, rozehranou podvečerním vánkem v samé měkké, drobné vlny.

Člověk je jako strom — každou chvíli přiletí vichr a semele trochu listí. K stáru pak stojí už jen ten kmen a kostra větví — listí je skoro to tam.

Dnešního dne přišel jsem také o hodně svěžího lupení . . . Taková nálada zbyla mi po hovoru se Zaoralem.

Ano — ano — v každém z nich zvítězilo něco jiného, rozvažoval jsem vraceje se domů, v onom hmota, v tomto duch. Bína získal svět, ale co Zaoral — co ten? Přemýšlel jsem, rozvažoval, ale nemohl jsem nalézti, čeho získal. Jen kus toho štěstí, jež cítí tvoře? Snad lásku národa? Vzpomínal jsem si, kde bych byl o jeho pracích více slyšel, ale kromě jednoho nadšeného gymnasisty nenosil jsem v paměti své nikoho. Ach ano — podučitel, o němž se mi zmínila panímáma Zaoralka. Tedy dva! —

Po té prvé setkané se Zaoralem následovala jich celá řada. Za nedělních odpůldní chodívali jsme spolu z města, jednou do Šárky, podruhé na Cibulku, potřetí na Ládví — ale vždycky velmi pomalu a na zpáteční cestě bývalo mnoho oddechů. (Dokončení.)

FEUILLETON.

Dívky na ostrově Kubě.

Typická kráska kubanská, — a ostrov Kuba jest proslulý krásou svých žen — má velké, nyjící černé oči s dlouhými brvami, malá ústa, červené rty a bledou pleť podobající se zatemnělé bělosti kamelie. V tropech vůbec jest růžové líce a kvetoucí barvu obličeje málo kdy viděti. Kubanka jest prostřední výše, ušlechtilé postavy, půvabné, houpavé chůze a ruce má malé a krásně modelované. Rovněž slavena jest její malá nožka. Celkem jest taková

krasavice obyčejně více netečná nežli ohnivá, ale má mnoho vrozeného důvtipu, jenž nahrazuje učené vzdělání, neboť po vystoupení ze školy odloží Kubanka knihy obyčejně na vždy a věnuje se pouze společnosti, modě a své domácnosti. Mnohé však jsou vychovávány v nejlepších klášteřích a školách Pařížských a New-Yorkských, tak že by mohly hráti ve společnosti vynikající úlohu. Avšak po svém návratu do tropů odevzdají se opět rády do všeobecného přesvědčení, že horké podnebí nesvědčí duševní práci, ale spíše životu, jehož heslem jest dolce far niente.

Ve svém společenském vystupování jest kubanská dívka velice spoutána: nikdy nedovoleno jí vyjíti samotné a návštěvy nesmí přijímati kromě u přítomnosti své společnice neb někoho z rodiny. I malá děvčata do školy a ze školy provází vždy někdo z domova. Ani přes ulici jí nedovoleno jíti samotné. Když není nikoho, doprovází ji třeba nejprostší domácí sluha, ale nebylo by slušno, aby vyšla v průvodu sebe staršího pána, jenž byl i dlouholetým přítelem rodiny. Za posledních let však živější spojení mezi Kubou a Spojenými Státy tento zvyk poněkud zmírnilo. Tak mohou nyní dámy v Havaně vyjíti po dvou za dne, což ještě před málo roky bývalo by se považovalo za přečin nepromíjnatelný.

Zábavy společenské jsou plesy, koncerty, divadla, společné výlety a pikniky podle amerického způsobu, ale vždy pozměněné podle kubanské etiquetty.

Kubanské děvče vdává se velmi záhy, ano již ve dvanácti neb třinácti letech, jakkoliv se v letech posledních sňatkům tak časným přestalo přáti. Kromě v nejelegantnějších kruzích havanských, kde převládají francouzské zvyky a francouzské životní názory, nedbá mladá kubanská žena dále o společnost, věnujíc se výhradně svému manželu a dětem svým. Děti vůbec jsou většinou až přílišnou láskou mateřskou rozmazleny. Žádná oběť pro ně není matce příliš velká. Přátelům rodiny jest Kubanka vřele oddaná a v dobách zármutku a nesnází věrná a laskavá.

Žárlivost, s jakou Kubanci střeží svůj ženský svět před cizinci, má snad svůj původ ještě ze staré španělské vlasti, kde se tomu před věky naučeno od Maurů. Hledí se na ženu jako na krásnou, puvabnou bytost, stvořenou k potěše srdce mužova a k ochraně domácího štěstí, určenou však jenom pro manžela samého bez jakýchkoliv snah mimo domácnost a bez každé touhy po světě. Ale ženy se i na Kubě z tohoto nevolnictví poznenáhla vyprošťují a i mužové začínají na ně již hleděti více jako na družky rovné sobě. Ano jsou příklady, že tu a tam potkáte se již i s Kubankou lékařkou. Avšak hledí se na ni i teď ještě skrze prsty.

North American Review.

Smysly u nižších zvířat

Pět smyslů lidských: vid, sluch, hmat, čich a chuť nalézáme také u některých z nejnižších tvorů říše živočišné, jak dokázali to Hessen, Lubbock, Wolfe a jiní. U dešťovky vidíme, postupujíce od nejnižšího stupně vzhůru, ponejprv zárodek oka. Darwin poznav, že dešťovky jsou citlivy k světlu, prohlašuje je přece za slepé. Avšak na hřbetě pozorujeme body tmavší než okolí a pod drobnohledem shledáváme, že tyto body sestávají z průhledné blány a pigmentové hmoty, od které vede zvláštní nerv k nervovým střediskům. To jest oko dešťovky: rohovka, síťovka a optický nerv. Není žádné čočky a tedy snad žádného určitého obrazu, a dešťovka rozeznává tedy pouze světlo od temnoty, ale není slepá. Snadno se o tom přesvědčiti, soustředí-li se na vylézající v noci dešťovku jasné světlo. I hned zaleze. Hmat rozšířen jest po celém těle. Sluch není u nich vyvinut; za to však čich i chuť. Dávají přednost jedné potravě před jinou a couvají, nakropí-li se kolem nich nepříjemně jim páchnoucí tekutina. Dá-li se jim hlávkový salát a fenikl, volí si salát. Nemají-li než fenikl, snědí jej hltavě. Pižmo jest jim protivné. Utíkají před ním o překot do svých děr. Růže a lilie si nevšímají, fialková vůně zdá se jim býti příjemná. Vztyčují se a houpají těly sem a tam. —

Mravenec má dvojí oči, složité a jednoduché. Složité oči jsou dvě, po každé straně hlavy jedno. Na vrchu hlavy jsou oči jednoduché. Tyto vrhají již určitý obraz na sítnici. Smysl chuti nalézá se v jazyku a v čelistech. Cukr jedí hltavě; smísí-li se s kyselinou borovou, dají se do něho, ale poznají hned, že je chyba. Je směšno dívati se na ně, jak se rychle zbaviti chtějí nepříjemné látky. Čich umístěn jest v tykadlech, sluch v nohách. Není pochyby, že mravenci jeden s druhým se mohou dohodnouti. Činí prý to tykadly; možno že také vydáváním hlasu, jenž jest pro sluch náš buď příliš vysoký, neb příliš nízký. Pod dvanácti záchvěvy ve vteřině zvuku nepozorujeme; nad pětatřiceti tisíci záchvěvy také ne.

O tom, jak mravenci věci spolu si sdílejí, vypravuje přírodopisec James Weir: Jednoho dne viděl jsem, jak si Hnědí mravenci (Lasius flavus) pod příslušnou stráží hlídali své stádo mšic. Pojednou přiblížil se mravenec Černý (Lasius niger) a za ním celé vojsko jeho soudruhů. Byl to celý válečný šik s harcovníky v předu. Přibíhali útokem patrně strojíce přepadení. Několik předních straží Hnědých je zpozorovalo, když byli asi na dvanáct stop od jejich města. Stráže úprkem domů a hned vyrazili obránci. Za několik minut rozzuřila se bitva, a to na život a na smrt. Černých bylo třikráte tolik co Hnědých. Pokud jsem mohl sčítati, měli Černí asi 1500, Hnědí 500 bojovníků. Hnědí byli větší a silnější, Černí pohyblivější a bojovnější. Hnědí vrhali se na nepřítele s rozevřenými čelistmi, chopili jej uprostřed těla a rázem prokousli. Černí snažili se vždy dostati se odpůrci vzad a chopiti jej za nohu; když se to podařilo, nebyl by buldog držel tak pevně. Hned přišel jiný Černý ku pomoci a vylezl tu Hnědému na záda. Prokousnul mu brnění, zahryzl se do vnitřností a bylo po všem. Trvalo to jen několik vteřin a teprv když se přesvědčili, že odpůrce je mrtev, pustili jej. Černí přicházeli jen k boji a vraždění. Hnědí měli za sebou svůj zdravotnický sbor. Ranění odnášeni na zad a zde jim rány olizovány, a krmeni jsou tak, že jim ošetřovatelé vyvrhovali potravu do otevřených čelistí. Po celý čas bitvy rozesíláni do města poslové pro posily. Vše marno. Černí zvítězili, ale ne dříve, dokud poslední z Hnědých neležel mrtev. Černí ztratili dvé třetiny svého mužstva. Ti, kteří přežili, odnášeli si pak kořist, stádo mšic, do své tvrze vzdálené asi na padesát stop od místa bitvy.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XXII. 20. BŘEZNA 1891. ČÍSLO 18.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Mezi lidmi.

Známé postavy. Napsal Karel V. Rais.

(Dokončení.)

Pozoruje sám, že se zdravím Zaoralovým není to zcela v pořádku, říkával jsem, abychom nepodnikali vycházek delších, že mne tuze znavují.

Ale tu se Zaoral rozesmál: „I jen běhej, hošíčku, běhej, na venkově jsi zlenošil, chytá se tě blahobytnictví, začínáš tloustnout!" a vymýšlel nové a nové vycházky: pořád by byl chtěl chodit a vždy hodně daleko. Mluvě o tom, zrovna se třásl touhou jít — jít —

Na každé procházce byl všecek rozjařen a pořád pozoroval přírodu: těšil se nad žlutě zelenou, vysečenou lučinou, na níž kvetly růžové naháčky, upozorňoval, jak stíny plovou krajinou, jak se v dolících víc a více šedá mlha nad zasmušilými bahnisky, jak spadalé, orosené listí duhově svítí jako rozsypaná barevná sklíčka, jak topoly klidně, přitlumeně, mlaskavě šumí.

Když jsme stáli na Ládví, a v dáli rozvíral se český sever se známými obry Bezdězem, Ralskem, Ještědem, a před nimi ta zvlněná polnatá a lesnatá krajina, na níž od západu sršely dlouhé bílé proudy světla, Zaoral stoje jako do půdy zabořen, dlouhé ruce maje složeny, zíral tam dlouho.

„Ani se mi odtud nechce," povídal, když jsem pobídl k návratu.

Na pěkných těch vycházkách mnoho jsem od něho získal a názory moje o mnohých dílech literárních nadobro se změnily. Učil mne knihy pronikati, vyhledávati to, co je opravdu velkého, mohutného.

A říkával: „Vidíš, hošíčku, člověk víc a více poznává, že ta všecka pravá velikost nic jiného není než lidské srdce!"

Jednou na počátku října vyjeli jsme si do Roztok, odkud šli jsme pěšky na Levý Hradec. Když jsme byli na návrší, sedli jsme si na mez a hleděli krajem.

Pláně tonuly v plném, ale mdlém slunečnu, ačkoliv obloha byla jako sklo a ze slunce na všecky strany sršela houšť paprsků. Mezi měkotami a zažloutlými strnisky prozelenávaly se i ozimy, stromy na žalovských zahradách tuze pořídly a zbývaly na nich jen svištivé žluté lístky, jež volnince, tiše chvěly se k zemi, na níž ležely celé kupky zlatého stlaní.

Od kostelíka přilétal tenký, fistulový kvakot kavek, jež zalétaly do vltavských skal, odkud se hlasy jejich podobaly spíše hvizdu.

Z komínů bílých dědin vystupovaly chumáče kouře, a nad pláni přes tu chvíli mihla se hejna vran nebo špačků.

Mlčky dívali jsme se na to hospodářství jeseně.

„Podívej — svatba!" náhle zasmál se Zaoral ukazuje hejno ptactva, jež letíc tvořilo stín, planinou přebíhající.

„Vzpomínáš domova, viď?" ptal jsem se.

„Ani není jinak možno. Člověk zrovna vidí ty žluté topoly s bělošedými i hnědými kmeny, strniště, měkoty, louky, po nichž se pasou naše krávy, i ten ohýnek, kolem něhož sedí několik umouněnců, každý čepici až na uších, bič v ruce."

„A ty červené buky na kraji lesa, pamatuješ?"

„A tu planou hrušku mezi naší a vaší vesnicí, rozkláceuou zle, ale přece pevnou a dlouho k zimě zelenou."

„Co jsme se pod ní nasedali!"

Opřeli jsme hlavy do dlaní a zas mlčky dívali se v dál.

Nevím ani, jak mi napadlo, že jsem při prvé návštěvě Zaoralova pokojíku viděl na stole Dostojevského „Chudé lidi".

Když jsem se o tom zmínil, Václav usmáv se povídal upřímně: „Vidíš, to je také taková kniha, ve které je lidské srdce. Když ji čtu, slyším to chudé srdce Makara Děvuškina tlouci, a věř mi, nejradši bych při tom křičel. Tak je mi, že se mi zdá, že city své nemohu vyjádřiti jinak, než abych hlasitě křičel. Žádná slova, jen takové ryky radostné, divoké." Zamysliv se na chvilku, pokračoval: „Když jsem jindy sám chodíval z Prahy do polí a sedl jsem si takhle na mez, vždycky jsem vzpomínal domů; ale nejen na krajinu, také na lidi. Pěkně jsem si v duchu bral jednoho po druhém, jak jsou v těch číslovaných barácích a chalupách, a potom jsem o něm rozjímal. Hleděl jsem si připomenouti všeho, co jsem o kterém věděl, a proniknouti mu až do srdce. Našel jsem zajímavá srdíčka — jen pro ty poznatky nalézt formu a napsat to."

„V zimě se do toho dej."

„Dám. Kolikrát jsem si u některého na ledacos vzpomněl, že jsem se až radostí rozesmál; to je, když člověk najde něco zvlášť karakteristického nebo všeobecně lidského, čistého, hřejícího . . ."

Tuze jsem si na Zaorala zvykl a měl jsem jej stále raději.

I jeho život se mi zalíbil, ač byl tak jednoduchý a na počátku zdál se mi velmi pošmourný. Zaoral nevyhledával přátel, z úřadu po malé procházce šel obyčejně přímo domů, do toho malého pokojíku, v němž jsem si kolikráte pomyslil, že bych tu chtěl žíti s ním třeba také tak prostě, chudobně, samotářsky.

„Co dělávᚠvečer?“ ptal jsem se ho.

Čtu, někdy si něco napíšu, aneb se opru, zapálím dýmku, pomalinku bafám a jen se tak dívám do prázdna a nechám si to před očima plout —“

„Co?“

„Myšlénky, vzpomínky, sny, plány.“

Prostičký život — celodenní suchá práce kancelářská a v podvečer sny.

Stačí člověku? Na Zaoralovi jsem viděl, že stačí, ano i štěstí podává. Již jsem mu rozuměl, proč odhodil všecko pro tuto samotu, pro klidný vnitřní život.

Ale přemýšleje, přece jen jsem poznával, že za všecky náklady, lopoty, starosti bylo také třeba upokojiti tam těch vzdálených, učiniti jim kus radosti, jejich radosti . . .

Když jsem se chystal k Bínovi, žádal jsem Zaorala, aby šel se mnou, ale zdráhal se.

„Nenuť mne, víš, jaký jsem nešika vesnický a Gustovy paní neznám, ještě by třeba měl mrzutosti, jací lidé chodí k němu do domu,“ pravil.

„Zaorale!“

„Proč hubuješ?“ usmál se.

„Protože o sobě tak mluvíš.“

„A to je ti proti mysli? Hošíčku, já myslil, že jsi už v Praze oči otevřel a ty jsi pořád stejný dětina.“ —

Panímáma Bínová měla pravdu — z Gusty se stal pán.

Zdál se mi větší nežli býval, chodil vzpřímen, vážnými kroky; také jemu vlasy nad čelem začaly řídnouti, ale jinak byl pln síly a důstojného chování. Živá vznešenost. Nosil zlatý skřipec se širokou stuhou, krátký světlý plnovous měl na bradě rozčísnut a mluvil pomalu, měkce, jakoby do máslička pleskal.

„Buď vítán,“ přivítal mne a sevřev mi ruku, vedl mne do salonu, kde paní právě zalévala květiny.

Měl salón — krásný salón! Černé, zářivé piano, nádherná kredenc, obrovské zrcadlo, skvostná knihovna s drahými vazbami, garnitura, potažená hedvábnou zlatovou látkou s rudými květy, těžké záclony i koberce — vše, vše skvostné, i ty květináče i ta klec s malinkým papouškem.

Gusta se na těch těžkých kobercích jen jen pohupoval.

Paní profesorová Bínová hodila se do toho salonu výtečně: velká byla, štíhlá, brunetta přísných očí, semknutých rtů, vlasů černých, hrajících do modra jako tmavolistá macoška, hlavu nesla trošinku do týla skloněnu. Oděna byla v tmavých, řasnatých šatech a přepásána bělavou, nažehlenou zástěrou, jež ji výborně slušela.

Byla krásná!

Přijala mne velmi vážně, malou ruku jen malinko mi podala a sotva mi o dlaň zavadila.

Když jsem usedl, sedla si v levo, Gusta v pravo a chvíli jsme mlčeli. V nohách měl jsem pocit, jakoby mi podlaha pod nimi ubíhala dunic. Gusta se usmíval a prsty pomalu rozčesával si vousy na bradě.

„Jak jsi šťasten v Praze?“ ptal se konečně.

„Děkuju, úplně: tuze jsem se těšil, že se zase po letech shledáme a pohovoříme si.“ Zas bylo ticho.

„Jak ty jsi šťasten — ostatně, nač se ptám, vždyť vidím,“ promluvil jsem.

Usmáv se přikývnul.

„Zaorala jsi neviděl?“ ptal se.

„I ano, několikrát za týden spolu mluvíme a pochodíme si jako před lety doma o prázdninách — pamatuješ?“

„Jak bych nepamatoval, byly to krásné doby!“ zvolal nadšeně. „Ale Zaoral jednal nerozvážně, že nechal profesury a šel za pár grošů psát. V našich poměrech nelze jednati, jakoby snad bylo možno jinde. Co se ti ubozí rodiče naň namozolili a on nechá všeho! Stará Zaoralka se z toho pořád ještě nemůže vzpamatovat.“

„Byl jsem tam u nich,“ přisvědčil jsem.

„Tedy jsi to slyšel. A co říká Václav?“

„Celkem je šťasten, jen kdyby byl zdravější.“

Gusta vážným pohybem pohladil si krásné vousy a pokrčil rameny.

„Je básník“ — podotknul jsem ještě.

„A tomu obětuje všecko? Vždyť nikdo o to nestojí, nikdo se o to neprosí leda nějaká mládež, starší lidé ani nezavadí. A jiné poměry! Kdo pak za to co dá?“ a mávnul rukou.

Zaoral to také cítí, ale je v něm stálá touha tvořit. V posledním čase má překrásné věci.“

„My to nečteme,“ konečně zvláštním, zpola naivním, zpola vysměvačným hlasem ozvala se paní, „Gusty má dosť práce se školou a potom si raději vyjdeme.“

„I vždyť on to nikdo vážně nečte, nejspíše ještě spisovatelé sami a ti jen proto, aby se mohli vzájemně pomlouvat, krčit nosy a říkat: Je to slabé! Nepropracované! Nehotové! Ten náš přítel klesá! a tak dále. Potom půl lahvičky inkoustu vypíší do kritických listů a literárních rubrik, které tvoří veřejné mínění a základy literárních dějin — není to k smíchu? A fráse z těch tak zvaných dějin se potom papouškují po školách, ale spisu, o němž mluví, sotva kdo četl, — snad nečetl jich ani pan literární historik. To jsem všecko viděl, to jsem všecko poznal, ačkoliv jsem poslední dobou byl na venkově. Tam nestarají se vůbec o žádnou literaturu, když čtou, málokdy všimnou si, kdo knihu napsal.“ Gusta hovořil to pomalu, klidně, modré oči se mu při tom leskly a stále se jemně usmíval.

„Ty jsi tedy odhodil lyru?“

Usmál se a mávnul rukou — krásnou bílou rukou jemných prstů; a tak jemně jí mávnul jako měkkým, pernatým vějířem.

„Proč by se Gusty mořil — my to nepotřebujeme,“ zdánlivě mírně, dobrácky, ale přece výsměšně pravila paní.

„Člověk musí život brát tak, jak je,“ opět on zahovořil, „nač si ho zbytečně, pravím zbytečně trudit?“

„Docela nic nepíšeš?“

„Do výroční zprávy našeho ústavu napsal jsem loni stať ‚Paedagogický moment dějin.‘“ Řekl to polohlasně dívaje si při tom na své pěkné ruce.

Projela mnou zima; měl jsem divný, těžký pocit, jakoby se mi srdce bylo na chvilku zastavilo.

Gusta pozoruje mne zamžikal očima a líci přejel mu jemný červan.

Po chvilce jsem se poroučel.

Vyprovodili mne až do předsínky, líbezně se usmívali, vážně podali mi ruce a Gusta pravil měkce: „Pozdrav i Zaorala!“ Uklonil se přede mnou a dvéře zapadly.

Ještě se schodů obrátil jsem se vzhůru, jeli to on, on, Gusta Binů, starý kamarád, horoucí bujný hoch.

To že bylo shledání po tolika letech?

Když jsem se večer potkal se Zaoralem, ptal se srdečně: „Tak co dělá Gusta?“

Ani jsem nebyl s to hned odvětiti.

„Něco většího píše, ne? Toť je už doba, co jsem nic nečetl.“

„Nač by se mořil — vždyť to nepotřebujou!“

Zaoral podíval se na mne zpod víček a zastavil se.

„Paní to povídala. Loni napsal jen do výroční zprávy stať ‚Paedagogický moment dějin‘ —“

„Kdo?“

„No Gusta — Zaorale, Zaorale!“

„A jak se má?“ ptal se zamyšlen.

„Myslím, že výborně, paní má krásnou, byt nádherný.“ —

Toho dne byl bych měl tisíc chuti blouditi dlouho do noci, pod hvězdnatým nebem, jako jsme před lety bloudívali, a povídati, jak ten život rve — dusí. — Ale Zaoral chtěl domů; pravil, že je chladno a že mu není zcela dobře. Doprovázel jsem ho k domovu, a slova jsme již nemluvili; teprve u vrat podávaje mi ruku pravil: „Je to s námi bídné, hošíčku!“

Bloudil jsem tedy sám.

Za dva dni potom četl jsem v odpoledních novinách malou zprávičku: Vážná nehoda potkala dnes ráno našeho přítele, básníka Václava Zaorala, jehož zpěvy jsou zajisté veškeré české veřejnosti dobře známy.

Milovaný pěvec byl ve své kanceláři nenadále zachvácen prudkým chrlením krve. Polekaní kollegové jeho rychle zavolali lékaře a nešťastného básníka dopravili do všeobecné nemocnice, kde se však záchvat opakoval. Ačkoliv stav miláčka našeho je velmi vážný, doufáme pevně, že brzy nabude ztraceného zdraví, čehož mu, a veškerá česká veřejnost zajisté s námi, z plna srdce přejeme.“

Uháněl jsem do nemocnice.

Právě u vrat potkal jsem starou hospodyni přítelovu.

„Nechoďeji tam, teď spí,“ povídala mi.

„Jak se mu vede?“ ptal jsem se udýchán.

Stařenka pokrčila rameny.

„Inu, myslím si,“ vypravovala mi zpáteční cestou, „že to přestojí, protože mu je už přes třicet a silen je dost. Na pováženou jenom je, že už to jednou loni asi tuhle dobu měl.“

„Ale vždyť nic neříkal, a doma to také neví!“

„Pan Zaoral je takový,“ odpověděla zvolna, zamyšlena.

„Co říkal doktor?“

„Prosím jich, co může říkat, neví sám, jak to dopadne. Myslím, že by bylo nejlíp, jestli se mu poleví, aby si ho vzali domů, je tam zdravější kraj.“

Rozuměl jsem . . .

Chvátal jsem domů, abych Zaoralům napsal šetrnou zprávu o nešťastném příteli. Ve Vodičkově ulici narazil jsem na známého novinářského zpravodaje, s nímž jsem se kdysi u přítomnosti Zaorala seznámil. Chytil mne oběma rukama za ramena.

„To jsem rád, že vás vidím,“ spustil hlučně, „prosím vás, nevíte, kde jsou nějaká šikovná data ze Zaoralova života?“ a jen se mi vpíjel do tváře.

Couvnul jsem.

„Víte, tak něco zvláštního, zvláště zajímavého, rád bych si připravil článeček — je prý na hodiny.“ —

„Odpusťte, letím domů!“ vyhrkl jsem rozechvěn a dal jsem se do chvatu . . .

V následujících dnech všecky volné hodiny, pokud mi dovoleno bylo, strávil jsem u přítelova lůžka.

Pan zpravodaj byl špatně zpraven, Václav se zotavoval, a za týden vyprovázel jsem jej k nádraží, bratr odvážel si ho domů.

Byl listopadový den; země byla ztuhlá mrazem, ale slunce krásně svítilo. Nebeské klenutí bylo jasně modré, a vysoké, daleké.

Zaoralův bratr byl zasmušen, mluvil málo, šel ohnut, ale Václavovy ruky ze své nepustil.

Na rozchodnou sliboval jsem, že se k nim o vánocích podívám.

„A půjde-li to trochu, vrátím se zas s tebou,“ povídal Václav a v očích měl plno záře.

Život valil se dál. Lidé honili se po svých pracích, zápasili s denními starostmi, těšili se nadějemi, užívali, jak mohli.

Noviny vycházely, ale na milovaného pěvce, miláčka našeho, jehož zpěvy jsou zajisté veškeré české veřejnosti dobře známy, nějak zapomněly, a veškerá česká veřejnost toho patrně nepostrádala.

Venku začaly plískanice a foukanice, jež šlehaly do očí, studily na tvářích. Mlhy válely se nad věžemi, na chodnících a v ulicích bylo protivně mazlavo, a lidé zírali tuze nevlídně.

Vzpomínával jsem na Zaorala. Jak ho doma přijali? Jak se má pod otcovskou střechou, na matčině srdci zklamaném?

Nepsal, ale neměl jsem mu za zlé: jen ať si odpočine, ať si řádně odpočine . . . Binu jsem za tu dobu několikráte zahlédl; kráčel vždy s chotí, vážné, vznešeně. Oděni byli velmi elegantně; byli často pozdravováni a krásně uměli děkovati. Radost byla podívati se, jakým měkkým pohybem Gusta smekal a jak mile se paní Olga usmívala . . .

Do vánoc chybělo ještě kolik neděl, když dostal jsem telegram: „Václav Zaoral je mrtev.“ Podepsán byl známý podučitel.

A v odpoledních novin objevily se již černé rámečky . . .

* * *

Bylo sychravo; padal drobničký, pichlavý déšť. Každá krůpěj byla jako špendlíkový hrot. Cesty byly plny bláta studeného a mazlavého, nad lesy ploužily se dlouhé mlhové pláště, chalupy a baráčky choulily se pod mrazivým vlhkem, slepice chodily promoklé, rozcuchané. Vcházel jsem k Zaoralům na Václavův pohřeb . . .

Na rozmoklém dvoře stála četa Sokola z blízkého městečka, řada hasičů, jejichž velitel konal stálou přehlídku. Přílba, kord, límec i v tom zamženém vzduchu zářily mu zlatem.

U stodoly, naproti hasičům, seřaděni byli veteráni s praporem, vsunutým do černého obalu. Kolem kupily se davy dětí s naraženými čepicemi, staženými šátky;

*

byly skrčeny, ruce měly v kapsách, ale udivených očí s řad spolků nespustily.

Spěchal jsem do šeré síně.

Mezi zástupem mladých i starých stála na bílé lavici prostá černá rakev otevřená a v ní ležel básník Václav Zaoral.

Vypadal bídně. Černé, nebývale dlouhé vousy jeho až příšerně odrážely se od voskových, bílých, zapadlých tváří a sivých důlků očních. Sněhové, hubené ruce ležely na prsou obtočeny růžencem a držely maličký kříž. Po prsou i nohou přátelské ruce rozesely malované obrázky.

Sevřel jsem oči i rty . . .

Panímámu Zaoralku našel jsem ve velké světnici, v níž čekalo již hojně přátelstva a známých. Seděla na lavici schoulena, připravena k cestě na hřbitov: měla černou lehkou loktušku, sukni i zástěru a v klíně držela tlustý Nebeklíč.

Když mne spatřila, vstala, podala mi ruku a pravila měkce: „Tak přece přišli? To jsou hodný, že nezapomněli!"

Sevřel jsem jí malou, hubenou ruku.

„To jsem se, chuděra stará, dočkala! Můj Bože, za všecky mozoly, trampoty a starosti!" volala.

Vesničané stáli kolem tupě, beze slova.

Stařenka vzala mne za ruku, vedla si mne do kouta a šeptavě vypravovala: „I věřejí mi, když už tak sběhl, skoro je mu lepší. Jakou jsem já mívala starost, aby nějak tuze nezapadl, aby jím lidé nepostrkovali a nehanobili ho. Rád mne měl, to musím říci: když už nadobro ulehl, pořád mne chtěl mít u sebe, ruku mi hladil, líbal a říkával: Mlčte, mamičko, mlčte, všecko ještě bude dobře — — A papír a tužku pořád musel mít u postele: kolikrát za tmavé noci se probudil a honem něco po tmě načmáral. Naše mladá se vždycky ptala: Prosím vás, panímámo, co to ještě píše? A já jí říkala: No, víš, holka, to zkoumá ty básně —"

„Máte ty papíry?" ptal jsem se.

„I ba myslím, že ne — nebylo toho mnoho, něco roztrhal sám a něco v těchhle dnech děti rozcáraly . . ."

V tom ve světnici povstal šum, a lidé tlačili se k oknu. Vyhlédnuv, spatřil jsem profesora Binu s paní a panímámou. Stará Binka kráčela vedle mladé paní vztyčená a na všecky strany se ohlížela. Gusta též na všecky strany hluboce smekal, rukou kýval, usmíval se, a mladá paní jemnými úklonami děkovala.

Do síně nešli, postavili se na zásep a rozhlíželi se dvorem.

Tak jsme se tedy po letech u Zaoralů zase sešli všecknì tři . . .

Světnice hned oživěla, kolem oken bylo plno hovoru.

„Podívejte, podívejte se, to je ta jeho paní!"

„No, jen co je pravda, je na ní vidět, že měla tolik peněz — třicet tisíc povídala Binka, či víc?"

„Ještě prý může být jednou tolik; to až starý umře."

„Z čeho pak to má plášť?"

„Koukněte, červená podšívka herbábná."

„Ten to, pane, přivedl vysoko."

„No — však podívejte se na starou Binku, jak se dívá kolem!"

„A všecko jenom na ně hledí."

„Držel se, držel a přivede to ještě výš."

„Já vím, že má vážnost —"

„A nestydí se přijít tuhle do vesnice na funus!"

Panímáma Zaoralka stála při tom v koutku a šátečkem stírala si slzu za slzou — —

Příčiněním známého podučitele byl Václavův pohřeb dosti slavný — ani řeč nad hrobem nescházela.

Když těžké hrudy zaduněly na rakvi, přistoupil ke mně starý známý rolník.

„Tak jsme ho uložili," zakýval šedivou hlavou a červeným šátkem utíral si oči: „ale jen co je pravda, ten kazatel ho krásně vychválil."

„Škoda Václava — taková hlava —"

„Ba, ba," přisvědčoval mi, „kam to mohl přivést — jakou moh' dostat paní — co tisíc, kdyby se byl držel . . ."

V té chvíli vzpomněl jsem si na evangelium sv. Lukáše kap. 11.—42.:

„A odpověděv, řekl jí Pán: „Marto, Marto, pečlivá jsi a rmoutíš se při mnohých věcech. Ale jednoho jest potřebí. Maria nejlepší stránku vyvolila, kterážto nebude odňata od ní."

Projel mne ostrý mráz . . .

Král Jan.

Král Jan na meč svůj udeřil:
„Kdo's dobrý, následuj!
král franský ždá mne o pomoc,
král Filip, přítel můj.

Vy mníte as, bych klid si dal,
na obě oči slep;
však páž má silna, srdce lví,
meč zří, v čí bít má leb."

Pět set vzal s sebou přílbic z Čech
a voj se hrnul v před:
tak mnohý pán tam s králem jel,
by nepřišel víc zpět.

Tak mnohému z nich šátečkem
„Buď s Bohem!" paní kynula,
co líčkem slza horoucí
pro něj jí tiše plynula.

A jeli v krásnou Francii.
To nebyl cval, to spíš byl let;
krev z boků koní crčela
a stále zní: „Jen v před! Jen v před!"

A za týden a za tři dni
Jan před Filipem stál
a děl, o meč se podepřev:
„Ty jsi mne zavolal."

Král Filip hned se zradoval,
však hned zas bolně vzdech':
„Ach prokletý ten Angličan —
co měst mi, vesnic zžeh'!"

A byl tam dní as osm tak,
když boj chtěl Angličan.
„Nuž dobrá! v boj si vyjedem!"
k svým věrným děl král Jan.

Dva páni vzali krále v střed,
a voj se sřítil v seč;
král Jan se bil, ač neviděl —
zaň viděl jeho meč.

„Oj, králi," děl mu jeden pán,
„je marno dál se bít!"
„Oj, králi, prchněm," druhý děl,
„již nelze zvítězit!"

Král Jan se vztyčil v třemenech:
„Jáť přec jsem Český král?!
Z těch každý v bitvě prvním byl,
však žádný neprchal!"

A koně bodˇ a dál se hnal,
kde nejlítější seč.
Král Jan se bil, ač neviděl, —
zaň viděl jeho meč.

A nežli soumrak pokryl zem,
ryk bitvy všecken ztich';
voj Filipův byl poražen
a vítěz vypuk' v smích.

Tak mnohý rytíř s obou stran
se vesel v bitvu nes',
tak mnohý z nich ve smutný hrob
tam v poli s koně kles'.

Však tam, kde val byl největší
z nepřátel narubán,
se srdcem ležel proklaným
s svou družinou král Jan.

Fr. Černínský.

Lužické spisovatelky.

Napsal Adolf Černý.

V dopise do 20. čísla „Srbských Novin" r. 1856 vzpomíná pražský lužický student českých spisovatelek Němcové, Honoraty Zapové, Čacké, Růžičkové a sester Novákových. K tomu dodává: „V srbské literatuře znám jedinou Emku, jež nám zapěla. Ví-li pan Smoler ještě o jiných paních a slečnách, kteréž srbsky psaly, ať to jim ke cti připomene." A redaktor Smoleř v závorce poznamenává: „Vzpomínám si právě toliko na Hertu."

Vlastně však mohla býti tehdáž srbskou literátkou jmenována jedině Herta. Drobnůstka „Swojemu lubowanemu nankej k narodnemu dnju wot jeho Emki" (Svému milovanému tatíčkovi k narozeninám, 1847) nepochází vpravdě od ženy; psal ji kand. theol. J. E. Wanak pro dceru pastora Jakuba.*)

Tak bylo před čtyřiceti lety. Od těch dob objevila se v lužické literatuře ještě jen dvě, tři ženská jména, ale žádné z nich nedostihuje ani významu Hertina. Je to zcela pochopitelno. Srbské vzdělání dívek jest nejslabší a nejbolestnější stránkou lužického národního vychování. Lužický jazyk jest popelkou ve škole obecné, a měšťanských škol srbských neb jiných vzdělávacích ústavů dívčích není. Dcerka ze zámožnější rodiny zapomene v německém ústavě pomalu i srbsky čísti a zůstává tedy v tom ohledu daleko i za prostou selskou dívčicí, kteráž zpívá v kostele ze srbských „spěwařskich" a doma čte v lužické biblí a v náboženských časopisech neb týdenních novinách lužických. Z pravidla bývá poměr obou ještě nepříznivější: často mně v chudičké vesnické chatce snesla domácí dcerka celou srbskou knihovničku, třeba po většině z náboženských knih složenou — ale rovněž často mne slečny dcery srbských vlastenců nedovedly ani srbsky uvítati! Až bolestno vzpomínati!...

Za takových okolností jsou zjevy, podobné Hertinu, tím vzácnější a sympathičtější. Herta však jest i bez ohledu na to osobností nadmíru zajímavou, tím zajímavější, čím skrovnější jsou naše vědomosti o ní. Jest vlastně úplně zapomenuta. V lužické literatuře jí dosud nikdo nevěnoval nejmenší vzpomínky, „Srbských Novin" z oné doby, kdy ona do nich psala, zachovány jsou snad dva, tři výtisky — a tak zná nynější pokolení sotva její jméno. Obnovuji zde vybledlý obraz její s upřímnou sympathií, ač ovšem nemohu o ní podati mnoho, nemaje současných zpráv a jsa odkázán toliko na vzpomínky řídkých již pamětníků.*)

V červnu r. 1848 přinesly „Tydźeńske Nowiny" (str. 135.) poprvé kratičkou črtu, podepsanou jménem Herta.**) Je to drobná báseň v próze „Njezapomnička" (Pomněnka), připomínající lidové pověsti o původu květin, vypravovaná prostičce, formou delikátní a vrcholící v jemný stesk. Podám ji zde v plném znění, abych charakterisoval první literární vystoupení — první lužické spisovatelky.

„Za onoho zlatého času, kdy ještě Věrnost na zemi přebývala, nekvetly pomněnky, poněvadž lidé neměli co zapomínati aniž čeho litovati. Ale srdce lidské se vždy více od Věrnosti odvracelo, tak že konečně nenacházela nikde přístřeší. I prosila Boha, aby jí popřál místa v nebesích. Bůh vyslyšel její prosbu a přijal zavrženou k sobě. Ve zlatých paprscích probuzeného jitra stoupala k modrému nebi. Zde se ještě jednou ohlédla po krásné, kvetoucí zemi, kteráž bývala jejím chrámem — i uronila slzu, jež zapadla do trávy na břehu čistého pramene. A z ní vyrostlo kvítko, modré jako samo nebe, a šeptalo v ranním vánku: ‚Nezapomeň!' Země pak vzala je laskavě na své srdce jako poslední odkaz Věrnosti a nasázela je k četným pramenům a potokům, v nichž se shlíželo nebeské modro pomněnky. Lidé často trhali tu květinku, ale málo jich porozumělo její řeči."

*) Dle sdělení K. A. Jenče (prostřednictvím M. Hórnika).

*) Z nichž vděčně jmenuji pp. Mich. Hórnika, Jana B. Mučinka, Karla Aug. Jenče a J. Wjelu. Od p. Mučinka mám i její silhouettu a několik německých básní.

**) Herta jest vlastně Gertruda, kdežto Wićazowa (Herta) se vskutku jmenovala Henrietta (Jindřiška). Viz níže.

To byl první literární pokus srbské dívky, jejž redaktor Smolef provodil povzbuzením: „Ať nám Herta brzy zase něco vypravuje.“

A Herta od té doby přispívala do „Týdenních“ a později „Srbských Novin“ Smolefových až do r. 1859 s delší přestávkou mezi lety 1851 a 1854. Tato mezera značí vůbec rozhraní v její činnosti a snad i v jejím životě. Do té doby uveřejňovala v Smolefových novinách většinou drobnější neveršované práce, začátečnické, ale vždy zajímavé novellistické náběhy, svědčící o jejím duchu, snivém až k mysticismu, jakož i o její lásce k přírodě. Krom toho vystoupila v té době čtyřmi básněmi jasné nálady, v nichž obráží se skromná povaha dívky, těšící se z mladého hnutí národního a ze života vůbec. Ale není to přec nálada jásavá, která z těchto něžných prací vane: na všech leží jemný závoj, kterýž tlumí veselé barvy radosti, cosi jako chvějný stín vznikajícího či budoucího stesku, cosi jako pocit rodících se či předtucha příštích bolestí. A tyto bolesti se asi dostavily, vzmohly se, a srdce básnířky vybojovalo si svůj boj. Soudíme tak z prací druhé periody Hertina tvoření, vesměs básní plných odříkání, v nichž autorka již nežije na hroudě zemské, ale kdesi v tajemných výšinách, kdež hledá svého Boha a svoji vlast. Tušíme za tou proměnou trpký nějaký román ženského srdce. Na poslední stránky tohoto zapomenutého románu náležejí snad slova, jež napsala Herta pod svoji silhouettu, darovanou srbskému vlastenci Mučinkovi: „Pravda a věrnost a šťastné přátelství panujž v našich srdcích až na konec našich dnů, a sjednocení — dá nám věčnost“ ... Nevíme však, do které doby toto odříkání plné poslání vřaditi: datum jest odstřiženo. Ale tušíme, že nebudeme daleci pravdy, když je položíme právě v dobu Hertina odmlčení.*)

Jaká proměna stala se v hlubinách té něžné duše, ukáže bližší přirovnání jejich výtvorů z obou period. Čtěte ku př. píseň „Zasowidźenje“ z roku 1849 (Tydź. Now., str. 122.), kteráž končí touto slokou:

Shledání!
Jaké štěstí z očí tryskne,
když po trpkých stesku dnech
milý hoch ti pozdrav výskne,
a ty jeho ve loktech
zabudeš svět na celý,
na nebesa s anděly!

A vedle toho si přečtěte kratičký vzdech „Wudźerž, whoha wutroba!“ (Vytrvej, ubohé srdce) z roku 1857 (str. 124.):

Vytrvej, ó srdce jen —
krátký bolestí jest den!
Zmlkne hrom, jenž krajem řval,
shasne blesk, jenž rozrýval
země klín a čelo skal —
slunce chmurou svitne zas,
žalost změní v zřídlo krás
a pozdraví klidně nás:
v pokoře se, srdce, ztiš,
s nadějí patř k nebi výš,
tam svoji vlast uvidíš!

*) Úryvky z jejích listů, kteréž mám od Mučinka, pocházejí z let 1845—1853.

Myšlénka posledního verše ovládá veškero tvoření Hertino po roce 1853, ozývá se v různých variacích ze všech jejích básní z té doby a odkrývá její trpící, ale oddanou, pokornou, věřící duši. Její odlesk padl sice již i do první doby Hertina tvoření, zejména do písně „Pokora“ (1850, 291.), ale pouze odlesk. V druhé periodě však jest panující ideou, která nedává vzniku jiným myšlénkám, která básnířku odcizuje této zemi, ba i nejdražšímu jejímu koutu — lužické vlasti, jak to vyslovuje v básních „Mír“, „Vytknutý cíl“, avšak zejména v nejlepší své básni „Mír v pravé vlasti“ (Serbske Nowiny 1856, 14.). Neváháme ji podati v českém přebásnění:

Tebe jsem kdys, rodný kraji,
objímala duší svou,
když jsem v tobě snila báji
mladých let svých zářivou.
Jak tón, jejž ze struny zlaté
božská ruka zahrála,
zní mi tvoje jméno svaté!
Tobě vždy jsem žehnala.

Zde, kdež se tak nebe jasní,
zněl můj dívčí, mladý smích,
k hvězdám jsem zde zřela, básní
tisíce jsem četla z nich;
jasný srp, jejž okem vroucím
stíhala jsem v strnutí,
zdál se být mi člunem skvoucím,
jenž mi kyne k odplutí.

Zde se brány zotvíraly
mého srdce dětského,
myšlénky, jež v duši spaly,
roucho slova srbského
dostaly zde pod tím nebem,
s něhož pad' v mé srdce jas,
a kde Tvůrce božským chlebem
sytil duši, lačnou krás.

Kraji rodný, drahý, slavný,
s minulostí přehořkou,
lide srbský, dobrý, správný —
bývala jsem celá tvou!
Ale teď má duše těká
v jiné, dálné krajině,
až se vznese tam, jen čeká,
rovna bílé vidině.

Všecko zde na naší zemi
plno života se zdá,
na všem stín však černý, němý,
neodbytný spočívá
Bouře táhnou nad tvé lesy,
nad pláně i vrchů štít,
děti tvé svou vřavou děsí —
a jen hrob tu dává klid.

Nadarmo jsem, slabá žena,
hledala zde štěstí kraj —
až mi hlava zkrvavená
ukázala duší ráj;

s kříže zrak mně milostivý
kynul v zaslíbenou zem,
saronské kde září nivy,
strom kde s rajským ovocem.

Kde se prýští jasný pramen,
jenž dá duši věčný klid,
zhasí každé touhy plamen,
věčnou mi dá rozkoš pít;
láska kde jest exotická,
věčně mladá haluzka,
nekonečná — ne jak lidská
přemělká a přeúzká...

Kdysi kochala jsem zemi —
a v ní ze všech nejvíce
vlhkou slzí krůpějemi
tebe, drahá Lužice!...
Teď má noha unavená
kráčí k horám nebeským,
tam zem míru zaslíbená —
za mnou mlhy jen a dým...

Nevím, jak koho, ale mne ta prostá, rouchem trochu staromodní báseň, tato nelíčená zpověď duše zklamané, plné již odříkání a ponořené v hlubiny náboženského přemítání, velice chytla. Dojala mne tím více, že se mně při ní mimovolně vynořily radostné verše, kteréž vytryskly kdysi z téže duše jemné a vnímavé. Když se připravoval osmý „spěwanski swjedźeń“ *) r. 1819, zajásala Herta v „Týdenních Novinách“ (342.) u radostném vzrušení:

Oj, ty svátku zlatý,
zase v naše chaty
paprsk zasvitne z tvých krás a zdob;
skleneš nám zas nebe
radostí, a z tebe
zazní vzkaz nám lepších našich dob!

Ztužíš naše svazky,
jsi znak naší lásky
k Lužici, jsi věrných srdcí ples.
Ty náš svátku smavý!
drobnou haluz Slávy
zase posvětí tvůj hlahol dnes!...

Tento převrat v poetické duši dochází jen částečného vysvětlení ze skrovných zpráv o životě básnířky.

(Dokončení.)

*) Jedna z pěveckých slavností, kteréž náležejí k nejvydatnějším vzpružinám mladého národního života srbského.

Ch u ch o. *)

Pro sbírku Novelas y Caprichos na rok 1893 napsal A. Palacio Valdés.
Ze španělštiny přeložil A. Pikhart.

Fresnedo spal hlubokým a obvyklým svým spánkem odpoledním. U pohovky stál svícen potřísněný popelem doutníku a vedle něho talířek a číška, vyzrazující, že káva neudržuje každého bdělým. Venkovské sídlo, zařízené pro léto pletenými stolicemi a houpacími sedadly, jemnými slaměnými rohožemi a holými zdmi, omalovanými al fresco, bylo jen zpola osvětleno: žaluzie propouštěly nevalně světla. Proto tu nebylo parno; proto, a také z toho důvodu, že jsme v nejsvěžejší severní provincii Španělska a na venkově. Bylo ticho. Ozýval se jenom příjemný cvrkot kobylek a a tikání nějakého ptáka, který kryt výhony révy, vinoucí se po balkoně, usmyslil si přerušiti siestu svých druhův. Kdesi v dálce se ozvalo hrčení vozu, tiché, jednotvárné, uspávající. Uvnitř již před chvílí utichlo hlučné umývání nádobí. Pouze pod kuchyňskou, statnou, obrovskou Marionou, chodící na boso, popraskávala zlehka prkna, kteráž úpěla, nesouce tak mohutné a těžké stvoření.

Každý by záviděl tento svěží byt, toto příjemné ticho, tento klidný spánek. Fresnedo byl sybarit, ale jenom v létě. V zimě pracoval jako otrok tam ve své písárně v ulici Espoz y Mina, kdež měl velký obchod s koberci. Byl to muž kolem čtyřiceti, statný a zdravý, jako bývají ti, kdož neprožili mládí bouřlivě, pleti snědé, kučeravých vlasů, dlouhých, znenáhla šedivějících knírův. Narodil se v Campizos, tam kde právě jsme, z rodičův pracovních v přiměřených majetkových poměrech. Poslali ho ve čtrnáctém roce do Madridu ku strýci obchodníku. Pracoval statečně a bystrým duchem; stal se jeho prvním úředníkem; později jeho společníkem: konečně pojal za ženu jeho dceru a zdědil jeho jmění i obchod. Oženil se pozdě, když již nebyl dalek čtyřiceti. Ženě jeho bylo teprve dvacet let. Vychována v přebytku a skoro až v přepychu, kterým ji starý Fresnedo opatřoval, byla Margarita jednou z těch madridských, cukrových, marných děvčátek, vysílených tisícem směšností života v hlavním městě, kteréž jakoby byly nařizovány předpisy nějakého nesmrtelného zákonníku — a daleko vzdálena života přirozeného a pravdy. Proto nenáviděla pole a zvláště to neznámé, v křovinách ukryté místečko, odkud pocházel její prostý rod; nenáviděla je skoro tolik jako její mamá, manželka starého Fresneda, která, ač byla dcerou hrnčířky z ulice de la Aduana, zalétla hodně vysoko.

Ale jako je obě nenáviděly, miloval je dobrý Fresnedo. Pokud byl pomocníkem strýcovým, vymohl si každoročně na něm dovolení, aby směl v červnu nebo v červenci do svého kraje. Jakmile tomu jeho příjmy stačily, postavil vedle stavení rodičův roztomilý domek, obklopený zahradou, a počal skupovati všecky kusy pozemkův, které byly kolem na prodej. Za několik málo let se mu takto zdařilo zříditi slušnou usedlost. A jak se zvolna stával pánem země, kde prožil první svá léta, vzrůstala v něm láska k ní měrou neobyčejnou. Lze si představiti mrzutost, jakou pocítil ctihodný obchodník, když mu sestřenka jeho po svatbě na počátku léta prohlásila, že nemá v mysli „se v Campizos pochovati“, rozhodnutí to, které jeho teta a teď i tchyně podporovala s obdivuhodnou odhodlaností. Byl donucen dáti se na

*) Vyslov Čučo; zdrobnělina jména Jesús.

letní pobyt do San Sebastiana. Druhého roku se stalo zase tak. Ale když nastal rok čtvrtý, odvážil se Fresnedo na odboj a svedl velkou domácí mrzutost: „Toto léto buď do Campizos nebo nikam! Rozumíte, señoras?“ A kníry se mu při těchto energických slovech zježily tak ostře, že se něžná choť skácela v dlouhých mdlobách, a statečná tchyně, omývajíc jí spánky čerstvou vodou a dávajíc jí čichati k osvěživé soli, vyčinila mu trpce:

„Ano, milá dceruško, ano!... Kdyby se mohly věci odčiniti!... Vinna jsem já, že jsem vložila do rukou selského hrubce tak něžný kvítek!“

Když otevřel něžný kvítek konečně oči, učinil tak jen proto, aby vypustil z nich celou povodeň slz, a aby řekl velice truchlivým tonem:

„To bych si nikdy nebyla do Ramóna pomyslila.“

Fresnedem to pohnulo; nastaly výklady a na konec se vše porovnalo způsobem pro obě strany čestným. Usnesli se, že půjde Margarita a její mamá do San Sebastiana, a že s sebou vezmou patnáctiměsíční dcerušku, a Fresnedo že půjde do Campizos s Jesúsem, tříletým nejstarším synkem, a jeho chůvou. A proto nyní vyspává Fresnedo siestu, jak jsme ho prve shledali.

Probudil ho dobře známý hlas:

„Papá, papá!“

Otevřel oči a uzřel na dva kroky svého synka v perlově šedých plátěných šatečkách, v bílých střevíčcích, černý, sčuchaný vlas, spadající v pěkných kučerkách na čelo. Byl to hošík spíše silný než hezký. Pleť jeho, již samu sebou temnou, ožehlo slunce důkladně za ten čas, co byl na venkově, veda život volný a skoro divoký.

„Papá, Tata řekla, že mi nechceš... že mi nechceš... že mi nechceš... koupiti vozík... a že není beran... a že beran není můj... že je Carmitin (sestry), a nechce dovoliti, abych ho vzal za rohy a plácl rukou.“

Hošík pronesl tato slova roztomile šišlavě, přerušuje se každý okamžik, a černý jeho zrak jevil velice živou rozhořčenost a velkou touhu po spravedlnosti. Jednu chvilku se zdálo, že propukne v pláč, ale rozhodná jeho povaha se přemohla, a pomlče zase, skončil svůj proslov výkřikem vozky. Otec ho potěšen poslouchal, pobádaje ho posunky, aby pokračoval, jakoby to lahodila jeho sluchu rajská hudba. A když uslyšel výkřik, dal se do hlasitého a veselého smíchu. Děcko na něho pohlédlo udiveně, nemohouc porozuměti, že to, co ho tak dopálilo, působí otci takové potěšení. A on by ho poslouchal hodiny a bez jediného mrknutí. A přece, jak vypravovala jeho tchyně o visitách, když chtěla svému zeti dáti ťafku a zničiti ho ve veřejném mínění úplně, usnul kdysi, poslouchaje Gayarre-ho Favoritu!

„Tak, miláčku můj? Tata nechce, abys tahal berana za rohy? Počkej, jen co vstanu, uvidíš, jak Tatu spořádám.“

Fresnedo přitáhl svého syna a dal mu dvě hrozné hubičky na osmědlé tváře, hladě ho zároveň po hlavičce.

Hošík vyčerpával dále seznam hříchů, které dle jeho mínění chůva na něm spáchala. — Štěbetal dále, že mu nechtěla dáti chleba.

„Vždyť je to nedávno, co jsme jedli.“

„To je dávno,“ odpověděl chlapec hněvivě.

„Dobrá. Dám ti ho tedy já.“

A pak mu Tata nechtěla povídati pohádku a také nechtěla dělati papírové koníčky. A pak ho píchla špendlíkem semhle. A ukázal jednu ručku.

„Vida, skutečně,“ zvolal Fresnedo, „vida, opravdu malé škrábnutí. Dolores!“ zvolal pak.

Chůva přišla. Pán na ni prudce vyjel, že nosí v šatech špendlíky, ačkoliv to byl výslovně zakázal. Jesús, vida, že jest Tata smutna a zaleknuta, počal se otírati o její šaty, jakoby žádal za prominutí, že jest příčinou jejího rozladění.

„Dobrá,“ řekl Fresnedo, vstávaje s pohovky a protahuje se. „Teď půjdeme do stáje, a zataháš si berana za rohy. Chceš, Chucho?“

Chucho si div nevyvrátil hlavu samým přikyvováním a potvrzoval to živě šišláním. Zároveň však pohlédl plaše na Tatu, a vida, že jest ještě stále vážna a zaražena, řekl jí s roztomilým úsměvem:

„Nezlob se, hloupá, půjdeš — také s námi!“

Fresnedo si oblékl plátěný kabátec, vzal si slaměný klobouk a veda hocha za ruku, sešel do zahrady a odtud se vydali do stáje. Když otevřeli dvéře, zarazil se Chucho, který šel až dosud velmi odhodlaně, a čekal, až vejde otec. Bylo tam hodně temno: z místnosti vycházel vlažný a vlhký zápach dobytka. Krávy zabučely slabě, a to velice překvapilo Jesúse, kterýž naprosto odepřel jíti dále předstíraje, že by si zamazal střevíčky. Otec ho tedy vzal do náruči a chtěl se přiblížiti ku kravám, aby jim hoch položil ruku mezi rohy. Chucho, který necítil valné statečnosti, doznal, že má před kravami „kapicku strach“. S berany, to je jiné, o těch prohlásil, že se jich nebojí ani trochu, a že cítil pro ně vždy jenom lásku a obdiv.

„Dobrá; navštívíme berany,“ řekl Fresnedo, usmívaje se.

A odešli do oddělení ovčího. Tam chtěl, aby ho postavili na zem; ale jakmile se dotekl nožkami země, prohlásil Jesús, že jest velice unaven, a museli ho znovu vzíti. Otec s ním přistoupil k jednomu beranu a vyzval ho, aby ho zatáhl za roh. To je důležitá věc a dlužno ji promysliti. Chucho rozvažoval zvolna; pozvedl trochu ruku, ale utrhl, pozvedl ji opět a utrhl zas. Konečně se odhodlal oznámiti otci, že má před berany „kapicku strach“. Ale za to řekl, jest se slepicemi důvěren, ty v něm, co je živ, budily nejméně obav, a má velikou chuť je zatahati za ocas, za nohy, ba i za zobák, proto že jsou to zvířata zbabělá a opovržení hodná, aspoň v jeho očích. Fresnedo neshledával nevhodným donésti ho ke kurníku, který byl na zadní straně dvorce, oddělen plotem z drátěného pletiva. Chucho s odvahou, jaké jest málo příkladův v historii, si došel na největšího kohouta, obrovské to zvíře španělského druhu, pyšné postavy a planoucích očí. Chtěl ho zatáhnouti za ocas, jak byl formálně slíbil, ale vážný sultán v kurníku se ozval tak hrozným způsobem, čepejře křídla a tváře se divoce, že vnikl smrtelný strach do Chuchova srdce. Pustil ho chvatně a chytil ustrašen otce kolem krku.

„Nuže, chlapíku, vždyť jsi řekl, že se slepic nebojíš?“ zvolal papá, usmívaje se.

„Ty... ty... zatáhni ho ty, papá.“

„Já se bojím.“

„Ne, ty se nebojíš.“

„A ty se bojíš?“

Odmlčel se zahanbeně: ale pak doznal, že má i před slepicemi „kapicku strach“.

Odtud ho dovedl Fresnedo opětně do stáje a po dlouhém strachování se a váhání položil hoch ručičku

telátku na témě. Ale když dobytče vypláznlo jazyk a olízlo mu ruku, dotkla se ho ostrost jazyka tak, že se již nechtěl odvážiti k žádnému tvoru hovězího rodu. Pak šli do senníku. To byla pro Chucha radost! Zahrabati se do šustících stébel, chytati je a rozhazovati po malých hrstkách; svalovati se na znak s rozepjatýma rukama! Ale ještě větší radost měl otec jeho, pozorující ho. Žertem se počali za živa pochovávati. Fresnedo se dal zasypati svým synem, jenž nad ním hromadil seno silou a krutostí, kterou by byl nikdo u něho nehledal. Ale když byl v nejlepším, zatřepal sebou papá důkladně, a rozházel všechno seno. A hošík se dal do svěžího, opětného smíchu, jakoby to byla ta největší švanda na světě. Ze všech porův jeho jemného tílka prýštěly krůpěje potu. Když ho chtěl papá odvetou také pohřbiti, nebyl s to odporovati; a když se mu nahromadilo seno na oči, dal se do křiku a začal pak plakati s opravdovým žalem, až mu hrčely po tvářích slzy, které otec na rychlo vroucími hubičkami osušil.

Ano, ve chvíli té zmohl Fresneda, jak se mu častěji stávalo, nával něžnosti. Jesús byl celou jeho rodinou, celou jeho láskou, jedinou myšlénkou jeho života. Kdybychom sestoupili až do nejhlubších záhybův jeho srdce, možno, že bychom nenalezly ni jiskérky lásky k jeho ženě. Zpychlá impertinentní a nepříjemná povaha její uhasila plamen, který k ní cítil, když se ženil. Ale toto něžné poupě, tento růžový knoflík, tento klučík z marcipánu, vytvořený samými anděly, ho zaujal dokona, vyplňoval naprosto jeho život, byl předmětem jeho myšlének, polevou jeho starostí. Objímal ho vášnivě a pokrýval jeho svěží tváře dlouhými polibky, které mu tiskl, šeptaje mu po nich do ucha slova zamilovance:

„Kdo tě má rád tak jako nikdo na celém světě, můj hezoučký klučino? Že tvůj papá? Pověz, světlo moje! A což ty, koho ty máš nejraději? Ba, duše má, mám tě tak rád, že bych s radostí za tebe položil život. Pro tebe a jen pro tebe bych byl rád užitečným světu! Pro tebe a jen pro tebe pracuji a budu pracovati až do smrti! Nikdy se ti, brachu, nedovedu odvděčiti za to; že mne činíš tak šťastným!“

Hoch nerozuměl, ale tušil ten pocit, a pak ho i splácel. Velké černé jeho oči se upíraly výrazně do očí jeho otce, snažíce se vniknouti v ten svět lásky a rozluštiti smysl tak zanícených slov. Za okamžik ticha, v němž rozvažoval, vzal ručkama, které byly jako hřebíčkový květ, obličej svého otce, a příkloně mu ústa k uchu, řekl mu hlasem tichým jako dech:

„Papá, já ti něco povím . . . Já tě mám radši než mamá. To bys byl neřekl, což?“

Dobráku Fresnedovi se tím vším zarosily oči.

Opustili senník, vyšli ze stáje, a když se podíval obchodník na hodiny, rozhodl, že se půjde jako každodenně koupat do řeky.

„Chucho, půjdeš se mnou do koupele?“

Dobré nebe, to bylo štěstí!

Chucho se radostí div nezbláznil! Vždyť ho hlavně otcova lázeň stála vždycky několik slz, protože ho k vůli chůvě nesměl provázeti. Fresnedo se koupával na místě odlehlém. Tentokrát se rozhodl, že vezme s sebou syna, a nechá Dolores doma. Hoch počal hlasitě volati, aby mu dali klobouk. Domů se pro klobouk vrátiti nechtěl, protože se bál, že by mu otec utekl jako jindy. Tata mu ho shodila se smíchem s balkonu, a také šátek a slunečník otcův.

Řeka byla asi na půl kilometru od stavení. Bylo jíti několika uličkami vroubenými hrubými zdmi, po nichž rostl kozí list a ostružiny. Slunce se chýlilo k západu, a údolí, krásné údolí de Campizos, obklopené pěknými vrchy, porostlými stromovím kaštanovým, a v širším okruhu pásem vysokých hor, jejichž hřebeny plovaly lehce ve fialové páře, konalo tichou siestu, pokryto pláštěm neskonale krásné zeleni. V plášti tom byly všechny odstíny barvy zelené od světlé zažloutlosti mladé trávy až do tmavé a hluboké barvy dubu.

Otec a syn kráčeli úzkými ulicemi, chráníce se před sluncem slunečníkem onoho. Ale Chucho často odbíhal, a Fresnedo mu to povoloval, přesvědčen, že jest vhodno, navykne-li všemu. Těšilo ho, když ho viděl pobíhati v dálce v dzilových šatech a velikém klobouku s modrými stuhami. Chucho přeběhl cestu čtvernásobně jako pejsek. Každou chvíli se zastavoval, aby natrhal květinky, kterých byl s to dosáhnouti, a když nemohl, ukládal despoticky otci, aby je utrhl, a pak i aby ulomil několik stromových větví, které překážely v cestě. A v polou cesty měl nešťastné a hrozné setkání. Když zatočil kolem rohu, dohonil náš hošík vepře, velkého, černého a kulatého vepře, kterýž putoval stejným směrem. Chucho se odvážil přiblížiti se a zatahati ho za ocas. Tento zvířecí přívěsek působil na jeho drobné, baculaté ruce magnetickou přitažlivostí. Jakmile vepř, který byl, jak se zdá, ve špatné náladě a nervosní, ucítil, že ho někdo zdržuje, zachrochtal hrozně, a obraceje se k útěku, vrazil do hocha a porazil ho. Pane Bože, to byl křik! Fresnedo přiběhl tryskem, zvedl jej, utřel mu slzy a prach, slibuje mu zároveň, že se na tom surovém a nezdvořilém vepři pomstí, jakmile jen přijdou domů. Tím se Chucho upokojil, ale prohlásil ještě, že jest vepř ošklivý a on že má radši psy, protože jsou hodní a znají ho, a když mají radost, že mu olizují tvář.

Cesta vedla přes několik příkopu. Fresnedo bral svého syna do náručí a stavěl ho opatrně na druhou stranu. Sešli s hlavní silnice a dali se lukami, kdež se snažil Jesús lapiti cvrčka. Otec mu poradil, aby pustil vodu do dírky, to že vyleze; učinil tak, ale, protože cvrček nevylezl, zlobil se a plakal ukrutně. Ale pak se vzdal s lehkou žalostí toho obtížného honu a počal se zabývati se sluníčky, a zdržel se, jak otec uznal, příliš dlouho tím, že je kladl na dlaň a zpíval jim:

Pána Boha kravičko, leť si leť,
k Pánu Bohu vznes se teď!

skvostné to zaklínání, kterému ho naučila Tata, v těchto vědomostech velmi zběhlá.

Konečně došli k řece; proudila jasně a čistě pastvinami, vroubena liskovím, rostoucím jako obrovská kytice. Tvořila na tomto místě tůň, kterou nazývali ve vsi hlubinou de Tresagna. Byla to tůň dostatečně hluboká a místo bylo odlehlé a rozkošné: v celém okolí Campizos nebylo vhodnějšího místa ke koupání. Trávník dosahoval až k samé vodě, a na tom zeleném koberci jeho bylo příjemno posaditi se, a bylo lze člověku svléci se bez nebezpečí, že ho někdo uhlídá. Hustá zeleň ořeší nepropouštěla paprsky slunce, ač zářilo živě a žhavě. Tam se potěšil Fresnedo lázní více než turecký sultán a nastřádal si zdraví a blaha po celý rok. Na témže místě se kou-

pával jako hoch s ostatními soudruhy, z nichž jsou dnes nádenníci. Jaké blaho pociťoval, vzpomínaje si na ty drobné události ze svého dětství, dokud byl pasákem, kterého posýlali rodiče pást dobytek na horu, a který jim pomáhal ve všech polních pracích! Jsou-li vzpomínky na dětství nerozlučny s volným životem v přírodě, zdají se nám, ať byl člověk sebe chudší, veselé a roztomilé.

Otec a syn odpočinuli několik minut na trávníku, „aby vychladli", a pak se počal otec zvolna svlékati. Při tom si bručel nějaký divadelní popěvek, který slýchával v Madridě. Duše mu oplývala radostí. Syn pohlížel na něho pozorně černýma očima. Časem, když se Fresnedo na něho podíval, řekl se smíchem:

„Nu jak, Chucho? Chceš se koupati se mnou?"

Chucho se pouze usmál, jakoby chtěl říci:

„Je ten papá žertovný člověk! Jakoby nevěděl, že stropím vždycky ukrutný hluk, když mne chtějí dát do vody!"

Zahalen prostěradlem jako maurským pláštěm, šel otec k vodě.

„Poslyš, Chucho," řekl obraceje se, „ať se mi odtud nehneš! Budeš hezky hačat, není-liž pravda? Dávej pozor, uhlídáš, jak skočím po hlavě do vody. Dávej pozor . . . Ráz . . . dva . . . dávej dobře pozor! . . . Tři!"

Fresnedo, který byl spustil prostěradlo mezi voláním, a postavil se na malý výstupek, skočil skutečně střemhlav do tůně s požitkem, jaký mívají lidé plní života. Když se potopil, rozčeřilo jeho statné tělo důkladně vodu a způsobilo skutečnou bouři, že stříkaly kapky až na Jesúse. Po tom přešel ho mráz udivení, když viděl otce se vynořiti a plovati rozmarně a v kotrmelcích ve vodě.

„Podívej se, Chucho, podívej se!"

A obrátil se na znak, dávaje se vodou snášeti bez jakéhokoliv pohnutí.

„Podívej se, teď se podívej!"

A ploval až na druhou stranu pouze nohama.

„A teď se podíváš: budeme plovati jako psi."

A ploval vskutku, bubnuje dlaněmi.

S jakou radostí si vzpomínal bohatý obchodník na tyto umělecké kousky, kterým se byl naučil z mládí!

„Chucho! Chucho! Můj drahoušku! Kdo tě má rád?" volal Fresnedo, opojen blahem, kteréž v něm budily příjemnost vody a nevinné zraky jeho dítěte.

Hoch mlčel, zaujat úplně plaveckými kousky svého otce.

„Nuže, řekni, Chipiline, kdo tě má rád?"

„Papá!" odpověděl vážně hlasem lehce tlumeným, nepřestávaje ho upřeně pozorovati.

Jednou z umělostí, kterými Fresnedo v mládí svém vynikal a na kterou byl velmi hrd, bylo lovení pstruhův rukou. Kdykoli přišel do Campizos, cvičel se v tomto lovu, a jeho obratnost, vynajíti a prohledati díry v kamení, zadržeti tam pstruha a vytáhnouti ho za žábra byla skutečně znamenitá. Rybáři v kraji doznávali, že by se mohl měřiti s kterýmkoli z nich, a vypravělo se, že jako hoch vycházíval z vody se třemi pstruhy, po jednom v každé ruce, a jednoho v ústech, ačkoliv to Fresnedo nepotvrzoval. Nuž, v té chvíli mu napadlo, způsobiti radost synkovi i sámu sobě.

„Teď ti, Chipiline, vylovím pstruha! Chceš?"

To věřím, že chtěl!

Vždyť cítil Chucho, možno-li, ještě větší náklonnost ku tvorům vodním než ku zemským.

Fresnedo vdechl silně a ponořil se ku podivu svého syna; prohledal díry pod několika kameny na dně, ale dotekl se prsty pouze ocasu jednoho pstruha, aniž by se mu zdařilo jej lapiti, a protože mu docházel dech, vyplul vydechnout.

„Chucho, nemohl jsem ho vytáhnouti; však na něho přece padnu.

„Proč padneš, papá?" ptal se hoch, který si nikdy nedal ujíti podivné rčení, aby se nezeptal na výklad.

„Chci říci, že ho chytím."

Vdechl opětně silně a klesl ke dnu. Za několik okamžiků se vynořil na povrch se pstruhem v ruce a hodil ho na břeh. Chucho vykřikl překvapením a radostí, když spatřil u svých nohou zvířátko, zuřivě sebou mrskající a se svíjející. Chtěl ho uchopiti, když na okamžik ztichl; ale jak přiblížil ručičku, pstruh se vymrštil, a hošík ucukl polekaně; chtěl ho opět lapiti, kvikaje vesele, ale nový skok ho zalekl a velmi překvapil. Stal se nervosním: křičel, smál se, mluvil a plakal současně, co zatím jeho otec zvolna plaval a nadšeně ho pozoroval.

„Jen statečně! Chyť ho, nic ti neudělá! Za ocas, hloupý! Chceš, abych ti vylovil většího?"

„Ano, věčího, papá. Tenhle se mi nelíbí," odpověděl klučík, vzdávaje se velkomyslně snahy, uchopiti pstruha tak nepatrného.

Dobrák obchodník se připravil k novému lovu: klesl na dno a horlivě jal se prohledávati díry ve velké skále, kterou dříve neviděl. Hrozná a lstivá smrt ho tam očekávala. Vrazil ruku do díry velmi úzké, a když ji chtěl vyndati, nemohl. Všechna krev se mu sehnala k srdci; neměl dosti rozvahy, aby vyhledal polohu, jakou tam vnikl; namáhal se nadarmo několik okamžiků, otevřel pak bez dechu ústa, a za malou vteřinu byl nešťastník bez sebe.

Chucho očekával marně jeho návrat. Pohlížel po několik minut zvědavě do vody, ale pak, unaven čekáním, řekl s nevinnou prostotou:

„Papá, pojď!"

Otec neuposlechl. Čekal několik okamžení a počal volati rozhodněji:

„Papá, pojď!"

A opakoval tento výkřik stále netrpělivěji; a pak se dal do pláče. Dlouho říkal zoufale:

„Pojď, papá, pojď!"

Růžové jeho tváře se zalily slzami; velké, krásné a nevinné oči se horlivě upřely na tůň, odkud myslil, že za okamžik vypluje jeho otec.

Skok pstruha, kterého měl na blízku a který dosud žil, jej zaujal. Vztáhl k němu ruku a dotkl se ho prstem. Pstruh se hýbal zvolna; dotekl se ho zas, a on se pohnul ještě méně. Tu, osmělen strachem ryby, se odvážil položiti na ni dlaň. Pstruh se nevzpíral. Chucho počal tiše štěbetati, že se pstruhů nebojí, a kdyby tu byla jeho sestřička Carmita, že by se jistě neodvážila dotknouti se tak divokého zvířete. Stal se tak odvážným, že ho vzal za ocas a zvedl ho. Tento rekovský čin vzbudil v něm velkou radost; z hrdla se mu ozval několikrát veselý smích. Ale prudký pohyb pstruha ho přiměl, že ho pustil zaleknut. Rozhlédl se a, nevida nikoho, zadíval se znovu do tůně a počal opětně s pláčem volati:

„Pojď, papá! Pojď, papá! Já nechci pstruha! Pojď!"

Slunce zapadalo. Odlehlé to místo v záhybu vršku se počalo plniti stíny. A tam na obzoru se skrývalo slunce za vysoké a vzdálené fialové hory.

„Já se bojím, papá! . . . Pojď, papínku! . . .“ volalo něžné stvoření, zalité slzami.

Žádný hlas mu neodpovídal. Ozývaly se pouze zvuky dobytka a vzdálené zabučení. Řeka plynula, tiše šumíc, věčnou svojí drahou.

Vysílen, chraptiv takovým křikem, klesl Chucho na trávník a usnul. Ale spal nepokojně; byla to bytost velice nervosní, a pohyb ve spaní ho za okamžik vzbudil. Zatím byla nastala noc. Z počátku nevěděl, kde jest, a řekl jako jindy ve své postýlce:

„Tato, chci vodu!“

Ale když viděl, že Tata nejde, vstal na trávníku, pohlédl do kola, a jeho drobné srdéčko se zachvělo děsem, když pozoroval temnotu kolem.

„Tato! Tato!“ zvolal několikrát.

Světlo měsíce stříbřilo vodu. Jakmile oči Chuchovy, svedeny leskem tam pohlédly, vzpomněl si náhle, že byl papá s ním, a že se ponořil do vody, aby mu přinesl pstruha. A se srdcervnými vzlyky a slzami, které ho oslepovaly, volal opět:

„Pojď, papá! Pojď, můj papá! Bojím se!“

Hlas dítěte ozýval se smutně temnou, mlčící krajinou. Ach, kdyby jej Fresnedo mohl slyšeti tam na dně tůně, byl by rozdrtil skálu, která ho poutala, byl by si urval ruku, aby mohl přichvátati na jeho volání.

Nemoha již křičeti, protože mu selhával hlas a docházel dech, a zmořen únavou, usnul znovu, a tak ho nalezli ti, kdož se vydali ho hledat.

FEUILLETON.

Pídimužík.

Črta z Podšumaví.

Jeseň se svým křišťálově průzračným vzduchem zářijovým jistě pozbyla by mnoho na své kráse, kdyby nebyly sloučeny s ní obláčky, při zemi se plouhajícího dýmu a „pejrem“ zavánějícího kouře z ohňů, jež pastouškové v polích zapalují.

Poesie tohoto ovzduší je pro lidi velké, ale děti, které většinou ohně zapalují, hledí na ně se stanoviska docela praktického.

Z nich nejde k ohníčku vůbec ani jedno s prázdnými kapsami, nepřinášejíc buď hrušky nebo jablka, hlavně „padančata“, nebo plnou čepici bramborů, jež pasáčkové obého pohlaví svěřují pak žhavému popelu dohasínajícího ohně k upečení.

Mezi tím co brambory se pekou, snášejí všici členové ohníčkového družstva už zase ze všech končin palivo, aby na spáleništi prvém rozdmýchali pak nový čiperný ohníček.

A tak se polní ohně obrozují do nekonečna, je-li jim počasí jen trochu příznivo.

Však ani hustá mlha nebo malá prška statečné přikladače nezažene. Mají ohniště před deštěm dobře chráněné, alespoň poblíž naší stanice, kde jich nemalý počet, a kde jsou vesměs zbudována, vlastně vyhrabána v nevysokých sejpech oblázkových, jimiž téměř celé pořičí Otavy je lehce zvlněno. Této mírné pahrbkatině, po většině chudým drnovým kožíškem přikryté, tomuto zbytku po někdejším ryžování zlata, říká se obecně „hrubata“. A tato hrůbata jsou dětem nejmilejším místem pro ohniště.

Zajímavo je dělení upečených plodů nebo oddenků. Děje se to komunisticky. Nehledě k tomu, mnoholi a co kdo z účastníků přinesl, dostává každý z nich stejnou měrou co do počtu i jakosti.

Nevím, proč tak ráda dívám se na ten mladý dorost kolem ohňů těch se pachtící, proč mne tak mocně k sobě vábí polní ohníčky ty vůbec. — Snad je to vzpomínka na vlastní, smavé, nezkrotné mládí. — Snad jsou to ty živé, pružné pohyby dětské a bezděčné výkřiky nezdolné radosti, jež atmosféru ohníčkovou naplňují.

Co různých postav míhá se tu kolem a proplétá závojem kouře, co různých povah i letor dovede se tu podříditi společnému cíli! A co malebných skupin, plamenovým zákmitem narudle zbarvených, a často i dosti pohnutých lze tu postřehnout! —

Znajíc všechny členy našeho volného staničného cechu ohníčkového, byla jsem v letošní jeseni překvapena novou figurkou.

Poprvé spatřila jsem jej, an dětskému reji toliko přihlížel. Neobyčejná postava jeho však stačila, aby ihned vzbudila mou pozornost.

Nebyl vyšší desitiletého hocha, ale mužných plecí, rozložitých zad a statných ramen, jež by byly jistě neunikly vojenskému kabátu, kdyby se nohy pastuchovy nevymykaly z předepsané míry. Ač silny, byly krátky, neobyčejně krátky, tak krátky, že zdálo se, jakoby od desátého svého roku byly zapomněly růsti do délky a mohutněly toliko v šíř. A nohy ty vězely v nemotorných, zkornatělých holinkách, jež pastouškovi k samým bokům dosahovaly, takže celá vrchní část zavalitého těla jeho spočívala na pohled jen na těchto vysokých botách.

Pohled na tohoto gnoma byl arci velice komickým.

Zahleděl-li se mu však člověk pozorněji do tváře, do té dobrácké, stále usměvavé, obstárlé tváře, přihlouplého výrazu, kteráž šířila se zpod černé beranice, nedosáhla komika vrchu; bylať poražena soucitem k tomuto nepodařenému dítěti přírody.

Jaká však ironie! My litujeme tohoto pídimužíka, a on je zatím jedním z nejšťastnějších lidí, maje při svých čtyřiceti letech mysl stále dětskou, důvěřivou a úplnou bezstarostnost v duši. —

Kdybyste jej viděli, jak leže na břiše na vrcholu „hrůběte“ přímo nad jedním z ohnišť, klátí nohama ve vzduchu a při tom mává beranicí a ťonká plnými měchy v tutlající jiskry popela, pomáhaje tak vydatně dětem k rozdmychání nového ohně, záviděli byste mu jistě jeho šťastnou dětinnost. Anebo kdybyste jej pozorovali jindy,

*

jak v čekající posici z široka rozkročmo stojí nad ohništěm, maje ruce do sebe založeny, při čemž mu vykukuje z kapsy šerkové kamizoly nehorázný krajíc černého chleba. Jak ve chvilce se k němu přikrade jedna z nižších jeho svěřenek, koza, a velmi šikovně mu ukusuje kus chleba po kuse, co on zatím celou svou naivní myslí dlí u dopékajících se bramborů, a proto nepoznává ošizení toho, až když se koza dostala po samou obrubu kapsy a škube i touto. Tomu srdečnému smíchu, ba dětinnému jásotu jeho, jenž následuje, byste se podivili. — O potrestání kozy ani zmínky. Za to laskání mezi ním a kozou, která hlavu svou o jeho otírá, je bez konce.

Vsázím, že duši tohoto čtyřicetiletého dítěte nehoní se marné touhy, nitrem jeho že nešlehají sžíravé vášně, rozum jeho že nezabývá se luštěním světových záhad, aniž myšlénky jeho společenskými nesrovnalostmi. Jemu je nebesky blaze v nevědomosti jeho. Šťastný člověk! — A dvojnásob šťastný, že má ještě matku, která jej co možná chrání před drsným stykem s nelitostnými posměváčky.

Že tato syna svého neobyčejně ráda má, poznala jsem z jejích častých pochůzek k němu na pastvu, půl hodiny od jejího bydliště vzdálené. Vídám ji ráda, jak chundelatou hlavu jeho v obě vrásčité ruce své tiskne, anebo mu hrubý vlas jeho rovná.

Zajímajíc se o tohoto šťastného pidimužíka, ptala jsem se po něm i jeho matce. A nebyla jsem zklamána v tušené mnou veliké její lásce k němu.

Dle ústního podání stěhovalo se asi před patnácti lety z našeho pošumavského města kočovné panoptikum, jehož majitel s sebou odvážel i pětadvacetiletého zakrsalého člověka, našeho trpaslíka, jejž vlastní otec, nádenník Hrazda, byl prodal, buď aby pijácké své choutce za stržené peníze lépe hověti mohl, anebo snad aby zbyl se trýznícího jej pohledu na tělesně i duševně nevyspělého jediného syna svého.

Těžko pravou pohnutku lidského jednání uhodnouti, nad to pak soudně rozhodovati.

Synovi se dle všeho nastalý život neprotivil. Byl! veřejně ukazován co živoucí zvláštnost mezi nehybnými kuriositami, což mu bylo jistě lhostejným. Ne tak lhostejnou mu byla dobrá nezvyklá strava a nepoznané dosud pohodlí, jež jej teď obklíčovalo.

Ale jak bylo matce, té ubohé matce, kteráž o prodeji neměla ani zdání! — Ta, když jednoho dne se jí syn dlouho nevracel z lesa, kamž pro trochu toho chrastí došel, vyšla jej hledat.

Prošla tehda lesy celého okolí v šíř i dál, hledajíc po kolik dnů zabloudilého, až došla k hroznému závěru, že syn její více nežije. — Jak zoufalé myšlénky probíhaly tehda její hlavou, kterou od těch dob nedovedla více vztyčiti! — Považujíc syna za ztracena, přála si alespoň věděti, kde to dítě její drahé dokonalo a jak se světa sešlo. Chtěla jej míti alespoň po křesťansku pochovaného. — Samým bezvýsledným přemyšlením a hlubokou trýzní duševní shrkla se postava této druhdy statné ženy v krátkém čase na pouhý stín.

Však i tento matný stín dovedla oživiti a vzpružiti zpráva, po třech čtvrtích roku obchodníky, z výročního trhu z krajského města se vrátivšími, přinesená. Viděli prý tam jejího syna ve zvláštním oddělení panoptika.

Chtěla, ba musela se o tom přesvědčiti. A chtění a čin této energické ženy z lidu nebyly od sebe daleky.

Uviděla ho. Hned také s majitelem panoptika umluvila summu, za kterou jí syna jejího vrátí.

Peněz sama neměla a vypůjčiti se jich neměla odvahy. Domnívalať se, že výsadu k dluhům mají jen velcí páni. — Nezbývalo, než peněz těch si vlastními mozoly zaopatřiti. I jala se proto nadlidskou silou pracovati pro zdejší továrnu, kde pro ženské ruce je široké pole, ale praskrovný výdělek. Při této usilovné práci její jí v světlých chvílích účinně pomáhal Hrazda. Želbohu, že jasného vědomí a svěžích sil mu chvatně ubývalo. Propadlť neúprosné nemoci pijáků.

Za to Hrazdová neznala oddechu, pracujíc za dva ve dne, jejž z pravidla ještě noci nastavovala. Jediným radostným zábleskem v tomto lopotném životě jejím byla naděje na vykoupení syna a vědomí, že muž její v řídké své střízlivosti ohavného činu svého opravdu lituje.

Netrvalo ani půl druhého roku a životní síla pijákova dohořela. Hrazdová ovdověla. — Nepodlehla však malomocnému smutku zchoulostivělých tříd. Bila se i na dále statně s nedostatkem, vzdorovala mužně často na ni doléhající únavě. Ukládala každý těžce vydělaný krejcar k uloženým již zlatníkům, jichž záře jí nadějně osvěcovala vytknutý cíl její životní.

A trvalo to dlouhá čtyři léta, plná strádání a lopoty, než došla tohoto cíle svého, než dočkala se té slasti, že mohla vyplatiti a domů si přivésti drahého syna svého, jehož tvář šířila se tehda cestou tím nebesky blaženým úsměvem, jakým zářívala před tímto návratem jeho a jenž jej neopustil podnes. — Avšak čím jsou mizerná čtyři léta úmorné práce vřelému, obětavému srdci mateřskému?

Jos. Kalovská.

Knihy redakci zaslané.

Spisy Fedora Michajloviče Dostojevského. Svazek I. Ruské knihovny díl IX. Překlad rediguje Jaromír Hrubý. Nákladem J. Otty v Praze.

Spisy Alekséje Feofilaktoviče Pisemského. Svazek I. Ruské knihovny díl XVII. Překlad rediguje Jaromír Hrubý. Nákladem J. Otty v Praze.

Soucit i vzdor. Básně Antonína Sovy. Nakladatelství J. Otty v Praze.

Slovník francouzsko-český. Sešit 17. Sestavili Dr. Jan Herzer a Čeněk Ibl, c. k. profesoři středních škol. Cena 40 kr. Nákladem J. Otty v Praze.

Počátky práva autorského. Napsal Dr. Karel Kadlec. Nákladem J. Otty v Praze.

Z pozemské přírody. Od Dra F. J. Studničky. Cena 90 kr. Nakladatel Dr. Fr. Bačkovský, knihkupec v Praze.

Česká svatba. Popisuje F. V. Vykoukal. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Na horách. Upomínky z Alp a Tater. Napsal Karel Chodounský. Nákladem V. Neuberta v Praze.

Anthologie z básníků římských. Podává Timothej Hrubý, profesor českého gymnasia v Opavě. Nakladatelé Bursík & Kohout v Praze.

Tři noci u mrtvoly. Báseň Ludvíka Lošťáka. Nakladatelé Bursík & Kohout v Praze. Cena 60 kr.

Obrázky. V. Mrštík. Kabinetní knihovna. Svazek LXX. Nakladatel F. Šimáček v Praze. Cena 60 kr.

Svatební obyčeje z okolí plzeňského. Sepsal JUDr. Jak. Škarda. Nákladem Fr. Řivnáče v Praze.

Staré zvěsti. Básně Jaroslava Vrchlického. Nakladatel Eduard Valečka v Praze.

Kniha o soucitu a smrti. Románová knihovna Světozora. Svaz. XXV. Napsal Pierre Loti, člen akad. fran. Přel. Dr. Jiří Guth. Nakladatel F. Šimáček v Praze. Cena 36 kr.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „**Hynek Votoček**“.

ROČNÍK XXII. 1. DUBNA 1891. ČÍSLO 19.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 31.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Modlitba.

Báseň Jaroslava Vrchlického.

Ty svatá sílo, z útlých snítek
jež kouzlíš z jara nový květ,
že brzy v celém moři kytek
se ztápí svět!

Ty svatá sílo, ptačí křídlo
jež zvedáš ku výši a v let,
že zpívá, zvučí vše, co stydlo
že písní svět!

Ty svatá sílo, v hroudě tmavé
jež v zrno spící dýcháš vznět,
až klasů kol vlá moře plavé,
by živ byl svět!

Ty svatá sílo, vždy stůj u mne,
ať nesedne mi k srdci led;
i v hrobů ticho slétni dumné,
jež tebou svět!

Její mladší bratr.

Napsal Felix Tèver.

I.

Na věži svatého Mikuláše odbila pátá hodina teplého letního odpůldne. Poradní hodina u mladého malostranského lékaře doktora Bedřicha Jesenského minula, a poslední opozděný pacient zmizel za jutovou portièrou nově zřízené ordinační jizby. Mladý lékař, který zůstal státi uprostřed pokoje, projel nyní bílou rukou několikráte hustý rusý vlas, vztáhl pak obě páže nad hlavou, jakoby se chtěl pohybem tímto odškodniti za vážně slušnou tvářnost, jakou musel v posledních hodinách míti, a řekl pak tiše k sobě: „Že je už všecky rarach nevzal, — v takovém horkém letním odpůldni. — A co ti lidé od takového ubohého doktora žádají!“ A zatím co myl v důkladném velkém umývadle své ruce, počínala procházeti myslí jeho dosti dlouhá řada různých postav, všech těch, kteří jej dnešního odpoledne byli poctili svou důvěrou.

„Ta obstárlá paní baronka!“ řekl po chvíli s úsměvem. „Platí sice dobře, ale jinak dlužno proti ní vždy míti na zřeteli radu, jakou Mefisto udílí mladému kandidátovi. A to já nedovedu! Jak umí ta ženština trýzniti nekonečným popisem chorobných svých příznaků! A konečně — jaká to nemoc? Dlouhá chvíle — snad citelný nedostatek všech dvořitelů.“

„Ten vypasený továrník — protiva! Poslal jsem jej do Karlových Varů, aby se žaludek jeho spravil do té míry, aby mohl budoucí zimy zase pojídat paštiky z husích jater, popíjet těžká vína atd. A konečně ují se přece jednou do smrti.“

A vedle něho hned ten vyhublý úředníček, který po celodenní kancelářské práci píše do noci. Ta chudá žena, která prací svých rukou živí pět nedospělých dětí. Ti jedni stůňou z přebytku, ti druzi z nedostatku — jak tu odpomoci? Takhle nějaká malá občanská rebelie, která by obrátila dolů, co je nyní nahoře a naopak. Ale takto! Vzdechy, hořekování, mnohdy přepínání u těch, kteří mají ke stonání času mnoho, křečovitě mezi zuby zadržované u těch, kteří ke stonání času nemají.

Ach, je to mnohdy bída s nouzí! a mladý lékař svěsil ustaraně hlavu, vzpomínaje na těžký jeden případ, na onemocnění, se kterým si právě nevěděl rady. Popošel několikráte pokojem se skloněnou hlavou, s rukama na zad složenýma, přikročil pak k přihrádce s knihami, rozevřel jednu z nich a jal se v ní pozorně čísti — konečně odhodil knihu a zvolal oddychnuv si: „Ano, tento příznak upomíná na případ v domě pana rady Bořického.“ A pojednou uhodil se plochou rukou v čelo: „Můj ty Bože, odpoledne byl mi dodán list, jehož adresa psána těžkým kancelářským písmem boubelatého pana rady!“ A rychle vyňal z náprsní kapsy list, z jehož chvatnou rukou roztržené obálky vypadl balíček bankovek, psaní a v modravý papír zabalená podobizna. Mladý lékař rozbalil podobiznu, přečetl rychle list a vstrčil bankovky, nepočítaje je ani, chvatně, nedbale do kapsy — tak nedbale, jakoby obnos, kterýž mu boubelatý pan rada posílal, proň pramálo znamenal. A znovu četl list a skloně pak hlavu, zarývaje prsty do vlasů, jal se studovati každý jednotlivý rys mladého, s obrázku naň pohlížejícího dívčího obličeje.

„Věru musela se zotavit! Jak jí zkulatěla tvářka; jen dle krátkých vlasů lze poznati, že je to asi ona. Byl to tehdy těžký případ;“ vzpomínal po chvíli. — „Těžký, nebezpečný případ tyfu. Divil jsem se, že rada Bořický zavolal ku svému jedináčkovi právě mne — lékaře tak mladého. Ale hned prvního dne sdělil mi dobrý pan rada, že si toho pacientka přála; vídala mne často kráčeti Ostruhovou ulicí vzhůru, prý s knihou v ruce, s vážnou tváří — a pojala již tehdy ke mně důvěru. První den ležela nemocná s horečně svítícím zrakem, ale jinak mdlá, tupá, beze všeho zájmu pro své okolí. Druhého dne již blouznila.

Nikdy neděsil mne ještě tak ten horký, krátký dech nemocného, ta zběsilou rychlostí bijící tepna, jako právě u ní. Jak by také mohlo býti jinak — tak mladé žití, a otec klečel stále u nohou postele a hořekoval a ptal se mne vždy s křečovitě zaťatými zuby, neztratí-li ji — své jediné dítě, jedinou radost svého stáří.

Můj ty Bože! — každý mladý lékař musí se hned z počátku naučit hráti trochu komedie — musí líčiti klid mezi tím, kdy se chvěje úzkostí, a mezi tím, kdy druzí směle objevují svou úzkost, musí on hráti si na hrdinu. Kdyby tak lidé věděli, co strachu vystojí takový mladý lékař mezi tím, kdy se zrakové ostatních důvěřivě naň upírají; kdyby věděli, jak malým se zdá býti sám sobě, když si musí říci: „Oni věří ve tvou pomoc, ale co zmůžeš ty bez pomoci všemohoucí síly přírody?

Dlouho kolísala se mezi životem a smrtí; nikdo neví, jak mi to tehdy upíjelo krev. Ani Lena neví, proč jsem byl tehdy tak často prudkým k ní, když mi dle starého svého způsobu naháněla strachu. Povolal jsem sice staršího kollegu ke konsiliu, ale jinak léčil jsem nemocnou sám — ostatně při tyfu jaké pak léčení. Nemoc se vyzuřila, život zvítězil, přišel den, kdy procitla z horečnatých snů —“

A doktor Jesenský povídal si toto vše potichu, pohlížeje při tom stále do měkkých dívčích rysů s obrázku naň vyhlídajících. „Pak byla ale zcela jiná, nežli je tuto — věru ani bych ji nepoznal. Byla strašně mdlá, s těží vypravil jsem z ní slova. A jen pomalu nabývala síly. Otec její, který měl sestru provdanou v jižním Tyrolsku, ptal se mne tehdy, nemyslím-li, že by jedináčkovi dobu rekonvalescence zkrátil vlahý jižní vzduch — a já z plna srdce přisvědčil. Nemocné zůstal malý nrývaný kašel — lihávala na pohovce jak křehotinka. Dostával jsem tehdy nový strach, ale nechtěl jsem se otce ptáti, nezemřela-li matka její na souchotě. A pak jednou . . .“ Doktor Jesenský vstal a jal se hledati v malé přihrádce svého psacího stolu. „Ano, zde je!“ zvolal a rozbalil v bílý proužek papíru zabalený malý zlatý prstének. „Bylo těsně před odjezdem, šel jsem se tam rozloučit a zastal jsem nemocnou svou samotnu doma. Byla zarmoucena: temné oči zdály se býti zarudlé pláčem a bledá tvářinka se sotva lišila od bílých podušek. Vedle na židli ležel ustřižený dlouhý zlatorudý vrkoč. ‚Hleďte, ustřihli mi ho — ustřihla teta‘ — řekla slabým hlasem a přejela rukou krátké vlasy, jakoby se za ně styděla: ‚Pravili, že by vlasy beztoho vypadaly, jako vždy po horké nemoci.‘

Věděl jsem, proč plakala. Potěšil jsem ji, že zase vyrostou. Vypadala věru tak uboze, tak nehezky a dlouhý zlatý vrkoč, který jsem rukou pohladil, zdál se býti tou jedinou její okrasou, o kterou ji byli právě oloupili.

„Tam dole v Griesu se zase brzo zcela zotavíte, a pak narostou také nové vlasy — proto neplačte, slečno Zdeňko, proto neplačte; pláč jako každé jiné rozčilení působí znovu zhoubně na vás.“

„Ach, já jsem proto neplakala —“ řekla zdlouha.

„A proč tedy?“

„Já se vůbec již nepozdravím, pane doktore — mně je tak mdle, tak šťastně blaze — slyšela jsem, že tak bývá mladým lidem před smrtí.“ Chtěl jsem mluvit, ale ona nepřipustila mne ke slovu a řekla chvatně: „Já odjedu, tatínek vyšel právě koupit velký cestovní kufr. Já odjedu: kdož ví, jestli se vůbec uvidíme. — Ale chtěla jsem se vám poděkovat,“ a podala mi jednu ze svých malých suchých ruček.

„Ano, děkuji vám — byl jste tak hodný — a — a měl jste o mne stále strach. I nyní máte strach — vždyť to vidím vždy na vaší tváři, kdykoli zakašlu, kdykoli posloucháte, jak dýchám. Ano ti druzí, ti to nevědí, ale já vím, kolik jste pro mne vytrpěl strachu.“

„Tu to máme!“ pomyslil jsem si. „Doufal jsem, že to nikdo, pranikdo na mně nepozoroval, ten začátečnický můj strach, a pozoroval to právě ten, který to nejméně pozorovati měl — pacient.“ Zapálil jsem se mrzutostí a nenalézal jsem žádné omluvy — nechtělo mi napadnouti nějaké dovedné slovo, celé nitro bylo zaplaveno tou velkou mrzutostí, ale ona pojednou pravila stísněným hlasem: „Kdož ví, zdali se již uvidíme — chci vám po sobě zanechat malou památku: zde vezměte tento prstýnek, je po nebožce matce, a když mne tu již nebude, vzpomeňte si někdy —“ Nedořekla; znovu počala vzlykati, odvrátila se ode mne ke zdi a nepromluvila již ani slova.

„Zdá se mi,“ řekl mladý lékař po chvíli, „zdá se mi, že jsem tehdy činil dojem nesmírně nemotorný. Předepsal jsem utišující prostředek v trochu silné dávce — v dávce, jakou jsem byl uvykl dávati v nemocenské své praxi. Oznámil jsem panu radovi přišedšímu domů, že je slečna trochu nervosně rozechvěna, což bývá zcela obyčejný příznak rekonvalescence. A vsunuv malý prstýnek nepozorovaně do vestové kapsy, vylétl jsem ze dveří rychleji nežli obyčejně. Podrážděná citlivost rekonvalescenta, z ní vyplynulý přepjatý pocit vděčnosti k lékaři — věc, která se objevuje často, — ano, která se objevuje i u pacientek mnohem starších.

Anebo by snad? — Snad by? — Byl to takový chudáček, taková křehotinka —“ A mladý muž mluvil nyní chvatněji. „A přece . . .“ Přec by byl rád věděl, jestli dala prstýnek jen tak v rozechvění nemocných, či znamenal-li ten dárek více . . . A rozevřev znova list rady Bořického, četl v něm tuto větu: „Těšil bych se velmi, pane doktore, kdybyste nás navštívil. Čekal jsem stále, že tak učiníte z vlastního popudu, že Vás snad bude zajímat, uvidíte-li bývalou svou nemocnou úplně zdravou. Přijďte, ale prosím, nedejte před Zdeničkou znáti, že jsem Vás pozval; nechť si myslí raději, že jste přišel z vlastního popudu atd. atd.“

„Z vlastního popudu!“ zvolal mladý lékař a zasmál se hlasitě. „A což bych tam dělal?“ dodával. „Nepatřím k těm, kteří dovedou baviti dámy — a pak — což je to slušné, aby lékař konal návštěvy u nemocných, kteří jsou zdrávi? A dejme tomu, i kdybych tam šel — proč nemám dát před ní znáti, že přicházím k vybídnutí otce

jejího? Proč to? Já věru nevím, co bych jí řekl, jak bych začal. Což já umím zacházet se ženskými — nu leda s nemocnými — ale jinak se ženskými?“

A na tváři mladého pedanta objevil se výraz malounkého opovržení. Neznal věru ženských; nemíval nikdy času ani peněz k návštěvám společností a celá jeho známost krásného pohlaví, kterému připojoval velice určitý epitheton „slabé“, končila se u jeho nemocných, leda u těch několika ošetřovatelek nemocných, kteréž se naučil znáti, jimž nestačil se vyhýbati v nemocenské své praxi. A pak tu byla starší jeho sestra Lena. — A mladý lékař usmál se jaksi nedůvěřivě — připadlať mu myšlénka, že ještě nikdy nebyl vřadil tuto starší sestru k polozamženému pojmu, jaký měl o druhém pohlaví. Lena — kdyby ukázal vše Leně, optal se jí na její mínění v této věci. — Ale nikoli — Lena byla přísná, rozumná jako muž, Lena nerozuměla ženským kličkám. Čím byla mu vlastně Lena? Jako malý hoch vídal již nad sebou její vážnou, ba přísnou tvář. Na matku svou pamatoval se jen jakoby v mlze. Pamatoval se na ni jako na churavou. Otec starával se o ni něžně, děti chodily tiše kol její postele přisluhujíce jí. Byla tak slabá, bledá a stále se mdle a dobrotivě usmívala. A matka zemřela a zbyla tu na jejím místě jenom Lena, jejich nejstarší — Byl to rozdíl! Do dětských jeho snů mísil se ještě často laskavý, milý úsměv matky; Lena neusmívala se nikdy. O matku museli se všichni starati — Lena starala se o ně o všechny. Když nestačila otcova malá pense, chodila z domu dávat hodiny, obstarávala mimo to domácnost a pospravila šatstvo všech menších sourozenců. Jako malý hoch cítíval před ní bázeň, cítíval bázeň před polozoufalým výrazem její tváře, když přišel domů s rozedraným šatem, míval strach před rychlými pohyby chladných rukou jejích, když každého rána upravovala jeho oděv, aby přece vypadal jako dítě pořádných rodičů. Strach jeho vzrostl téměř v nenávist, když jej jako gymnasistu po celý školní běh tercie pronásledovala káravou domluvou, výrazem zřejmého povržení ve tváři a to proto, že silně tehdy plaval v řečtině. A pak — jak krutou byla k němu, když si již jako větší student jen jedenkráte dovolil přijít domů po půlnoci, s ne docela jasnou hlavou — udělala mu tehdy scénu — do dnešního dne mladý lékař na ni nerad vzpomínal. A přec — dřívější nenávist i bázeň měnily se každým rokem více v úctu, ba i v obdiv. Čím byla tato starší jeho sestra — zdaž neměla pevnou vůli, vytrvalost a hrdý, neoblomný charakter muže? Ona se sice nedovedla usmívati, ale dovedla nésti život práce, život starosti o denní chléb, život mnohdy až úmorné činnosti bez povzdechu. Jak silnou vůli měla Lena, jak vážné, poněkud ponuré pojímání života! Jakými byli se stali oni oba dva během let přátely! Se vším mohl se jí svěřiti, ona dovedla pochopiti každou jeho starost, tak vážně, hluboce. — Ano byli přátely ve věcech týkajících se rozumu. — Ale kde toto! — A mladý lékař zahleděl se v kulatou tvářinku slečny Zdeničky a když slyšel blížící se kroky sestřiny, vsunul obrázek i psaní rychle do náprsní své kapsy. Něčemu podobnému nemohla Lena rozuměti, nikterak. — A když Lena vstoupila, pohlédl jí téměř plachým pohledem ve tvář — pohledem, který se as podobal onomu, jaký na ni druhdy upíral, když přicházíval domů v rozedraném šatě, když silně plaval v řečtině. Tím krátkým, polobojácným pohledem, jaký míváme pro lidi, jichž neoblomnou vůli a silný rozum jsme v žití často až nepříjemně jasně pocítili.

Vstoupivší Lena nepozorovala toho pohledu. Přes bledé, kolmou vráskou zjizvené čelo její byl přehozen závoj myšlének ji v tomto okamžiku zcela ovládajících. Tiše, beze slova, kladla na stůl kávové náčiní, aby dle každodenního obyčeje pila s bratrem odpolední kávu. A po chvíli seděl bratr proti sestře. Jejich obapolné mlčení bylo sotva sem tam přerušeno lhostejnou, krátkou otázkou a právě tak krátkou na ni odpovědí. Bratrovi bylo mlčení toto po chuti — mohlť se při něm zcela zahloubati v zajímavou otázku. Proč asi pan rada Bořický nechtěl, aby dcera jeho věděla atd. Sestra upřela mnohdy na něho svůj zamyšlený zrak a on netušil, že k němu právě v tomto okamžiku pociťuje velkou něžnost — něžnost, jaká by tak ráda byla propukla ve slova. „Bedo, jak tě mám ráda — v tobě soustřeďuje se celá má životní naděje; můj Bože, jak tě mám ráda!“ Ale ani Lena nevyřkla tato slova — i ona se jaksi ostýchala. Byli s bratrem sice dobří přátelé, ale na podobné výlevy citové nebyli uvyklí. A přec — proč pocítila vážná Lena právě dnes tuto potřebu něžnosti?

Asi před hodinou, právě v tu dobu, kdy se bratr zabýval svými návštěvami, byla Lena stoupala krkolomnými schody, vedoucími do temného malého bytu v zadním křídle domu. Tam se nedávno ubytovala družka její z mládí s churavým mužem se čtyřmi dětmi. Před lety byla paní Luisa Slabých studovala s Lenou učitelský kurs a později francinu, pak se rozešly. Luisa vstoupila do šlechtického domu za vychovatelku. Však nesetrvala v něm dlouho: za nějakou dobu vdala se za vychovatele v témž domě — za člověka, kterýž se byl naučil panským obyčejům, zvykl panskému přepychu, kterýž měl požadavky velkého pána a jemuž se protekcí pana hraběte, jehož hochy vyučoval, dostalo místo gymnasiálního professora se skrovným platem. „Je to lehkovážné,“ řekla si již tehdy Lena — „lehkovážné, vzíti si člověka, jehož zvyky a požadavky sáhají vysoko nad jeho postavení.“ A pravdivost tohoto náhledu byla u ní osvětlena ještě i tím nepříjemným pocitem osamění, jakému se nemohla ubrániti, kdykoli se některá z družek jejích vdávala. A pak — mladý párek odstěhoval se na venek do většího města, ve kterémž muž Luisin na gymnasiu jako professor působil. Za rok přišel od Luisy list, že se jí narodil hoch, krásný, silný, modrooký, pravý cherub. Lena gratulovala, ba upletla v těch tichých nočních hodinách, ve kterých jedině měla trochu klidu, důkladný povlan, jakési kazajčičky a odeslala vše na adressu Luisinu, pro potřebu cheruba. A Luisa děkovala a jsouc povahy sdílné, psávala listy o svém štěstí. Lena vynechávala pravidelně místa v listech Luisiných, ve kterých se nalézal popis šťastného jejího žití, ale druhý rok, když přišlo oznámení o narození druhého dítěte, holčičky hezounké, kulaťounké jak jablíčko, gratulovala i k příchodu jablíčka a poslala i pro toto nějaký kousek první garderoby.

Pak psávala Luisa, že se její muž necítí v novém svém postavení šťastným. „Byl zvyklý na cosi jiného, drahá, na jiné okolí, na jiný život; je tak jemnocitný, je na něm zkažený, pravý aristokrat. — „Tu to máme!“ zvolala pak vždy Lena, „vždyť jsem to předvídala!“ Po nějaké době přišla od Luisy nová zvěst o narození tře-

tiho a po dvou letech na to o narození čtvrtého dítěte. Zároveň sdělovala paní professorová Leně, že se muž její rozhodl přijati znova místo v šlechtickém domě, že zdraví jeho trpí tím unavujícím přednášením ve škole, že bude tak lépe, jen že je jí krušno, když si pomyslí, že bude žít v částečném oddělení od své rodiny.

Na tento list neodpověděla Lena — ano roztrhala list ten v pocitu jakéhos opovržení a z úst jejích vydrala se trpká výčitka pro sobeckou, lehkovážnou lásku těch, kteříž se nerozpakují býti šťastnými na cizí útraty. V listě tomto byla také úpěnlivá prosba za půjčku nějakých peněz. Lena, kteráž tehda ještě sama zápasila s nedostatkem, poslala peníze a předsevzala si, že poslané ušetří na své vlastní večeři, ale nepřipsala k odeslané částce ani jediného přívětivého slova. A když peněžní list opatřovala třemi důkladnými pečetmi, měla pocit hrdého uspokojení. Ona nedovolila si sice přepych takového citového rozplývání jako Luisa, ona vždy posoudila, co může a co nesmí být — ona by se nikdy nebyla uvrhla v takové chvilkové manželské štěstí, ze kterého pocházejí nebohé, krutému nedostatku zůstavené děti. Ona nekrmila cizí lidi popisem svého štěstí, ale také na nich nežebrala nikdy — nikdy! Každou skyvu chleba dovedla si vydobýti od nepřátelského osudu vlastní neúmornou prací. Jak hrdá byla tehdy Lena, když pečetila psaní s penězi, které si chtěla vynahraditi na vlastní večeři.

A tohoto odpoledne stoupala tři příkrá patra vedoucí k bytu Luisinu. Pan professor Slabý byl již dávno přijal místo v šlechtickém domě, žena jeho přistěhovala se teprve nedávno do Prahy a najala si dva temné, malé pokojíky v zadním křídle domu, jehož nejpěknější část obýval mladý lékař se svou sestrou.

Paní professorová Lenu již několikráte navštívila, sdělila jí, že mešká právě její muž doma, že musel vzíti pro churavost krátkou dovolenou. A po tomto sdělení spolkla druhdy rusovlasá Luisa několik slziček a svěřila se Leně, že se jim nyní — právě jen nyní — zase poněkud špatně vede — muž její že spotřeboval mnoho peněz v Karlových Varech a že se jí dosud nepodařilo nalézti dostatečný počet francouzských hodin. Lena kývla jen hlavou a pomyslila si tiše své obvyklé: „No, tu to máme!“ a slíbila pak, že navštíví paní Slabou co nejdříve. Když stoupala toho odpoledne do příkrých schodů, nesouc v rukou objemný košík plný nastřádaných lahůdek pro děti, nemohla se zase ubrániti jakémusi pocitu zadostiučinění, na vlas podobnému onomu, jakýž měla při pečetění listu se třemi velkými pečetmi. Ačkoli byla dobrá a nikterak ne škodolibá, měla přece jakousi slabost pro pozorování nešťastných manželstev. A neminulo ani jediné ze tří příkrých temných pater, na kterém by si nebyla řekla: „Ubohá Luisa — je to neštěstí, být takto vdanou, mít ničemného muže a čtyři nezaopatřené děti! Je to neštěstí!“

A co nalezla Lena v rodině Slabých! Dva malé temné pokojíky, v menším, temnějším všechny čtyři děti a ve druhém oba manžele. Starý nábytek, holé stěny, v leckterém koutě trochu nepořádku a v celém ensemblu jediný kus přepychu — domácího pána to samotného v drahém tureckém županu. A dále? Luisa předčítala dosud poněkud churavému muži nejnovější francouzský román. Ona předčítá román s nějakou zcela obyčejnou zápletkou lásky. — Na takového něco plýtvá časem ve svém čtyřicátém roce,“ pomyslila si Lena a pohled její zapíchl se při tomto pomyšlení o rozedrané rukávy nejstaršího Luisina synka, bývalého cheruba, který byv přilákán mnohoslibným pohledem na Luisin košík blíže se přikradl.

Ano, mimo postavu pana Slabého bylo zde citelně znáti nedostatek — ale neštěstí, kde bylo ono? Bývalý pan professor s tím jemným úsměvem, s tou uhlazenou mluvou přejel přes tu chvíli ženě své po tváři, pohladil ji jemnou bílou rukou po vlasech a nenazval ji jinak nežli drahouškem, dušičkou, svojí láskou. A Luisa zvolala vesele: „Viď, Leno, je to tu tmavé a nehezké — ale když tu mám svého mužíčka, zdá se mi, jako kdyby sem sluníčko svítilo plným proudem.“ A celá rodina obklopila pak Lenin košík. Pan professor uměl děkovati s gracií pravého aristokrata, děti uměly jísti s chutí nikdy nepřeplněného žaludku. A všichni uměli přijímati s takovou radostí beze všeho studu, jakoby měli k přijímání plného práva. Což tu nepanoval duch bezstarostnosti?

„Můj Bože, kde tu bylo neštěstí?“ ptala se Lena samu sebe, když zase sestupovala příkrá tři patra. „U mne bylo by neštěstí, ale u ní, což vidí ona slabost svého muže, což nepokládá to zcela za správné, že spotřebuje tento mnohý groš ze svého služného tak zbytečně pro přepych své osoby? Ne — nikoli, ona nevidí na něm slabosti, ona jej zbožňuje, obestírá rouškou illuse a něhy. Ta něha!“ pomyslila dále Lena a vzpomenula, že již po drahná léta nemívala času na tento přepych něhy. A pak zatřásla hlavou, zdálo se jí to býti přece nepochopitelné. Ona sama pokládala se za silnou, pracovávala, byť i někdy s přemáháním, jen aby nemusila od nikoho žebrat. A ta něha — i ona zdála se být silou — Luisa dovedla pro ni vše — i žebrat. (Pokračování.)

Lužické spisovatelky.

Napsal Adolf Černý.

(Dokončení.)

Hérta byla rodem Wićazova (lužicky Wićazec, narozena dne 1. února 1819); otec její byl budyšínský měšťan, majetník domku a tuším krejčí.*) Narodila se tedy v samém středu národního života lužického a dospěla let panenských právě za dob prvního vlastenčení v nově oživené Lužici. Byla to duše nadmíru vnímavá, což tedy divu, že nové vření lužického života zanítilo i ji a zvábilo ku spolupůsobení při díle národním. Nový rozkvět národní literatury počátkem let čtyřicátých, pěvecké slavnosti, kteréž bývaly největšími národními svátky, a za-

*) Ve farní matrice jest zapsána: Johanne Henriette Lehmann (Lehmann jest poněmčené Wićaz). Pan Mučink píše Amalie Henriette.

ložení Matice Srbské vtiskly asi této jemné bytosti lužické péro do ruky. Veřejně vystoupila hezky pozdě, teprve skoro v třicátém roce svého věku, ač se již po léta v soukromí zabývala literární prací — avšak německou. Nic divného: vždyť před rokem čtyřicátým nebylo o lužické básni nebo povídce téměř ani slechu. Teprv Jordanovou „Jutničkou" položen základ srbské belletrii, kteráž byla v letech čtyřicátých pořád ještě velice chudičká. Nebylo vzorů, na nichž by se byla nadějná literátka vzdělala. Zejleř, jenž tehdáž tvořil své nejroztomilejší písně, měl vděčný vzor v národní písni — avšak hloubavý duch Hertin, odkojený současnou poesií německou, tíhl jinam. Proto také první její věci psány jsou prózou, a teprve později uchýlila se k verši.

Se svými literárními pokusy svěřovala se spisovateli srbskému, jmenovanému již Janu B. Mučinkovi, s nímž se seznámila již r. 1841. „Spatřil jsem ji poprvé," píše Mučink, „procházející se s družkou, dlouholetou známou mého přítele, kterouž častěji na procházkách doprovázel. Tu poznal jsem Hertu a její svěžího, živého ducha. Vše ji zajímalo: hovořila neméně bystře o nových pokrocích vědy, jako o tehdejších vydáních německých klassiků . . . Vyslovovala se stejně duchaplně o současných spisovatelích, jako o starodávných pomnících rozsáhlého tuchořského hřbitova . . . Poněvadž jsem sám německy a srbsky veršoval, odevzdala mi později vlastní pokusy k posouzení; já jsem ji povzbudil k dalším pokusům a poslal jsem potom některé i do Týdenních Novin," sděluje neurčitě Mučink, tak že nepoznáváme jasně, v které době asi počala mu odevzdávati své literární prvotiny, zdali již v době osobních styků, kteréž trvaly do r. 1843, nebo později, kdy si s ním dopisovala. Dle všeho se domnívám, že původně přinášela mu jen německé pokusy; mám řadu takových německých básniček, šmahem příležitostných. Srbské posílala mu asi hodně později, hlavně když se byla na některé ze vzpomenutých slavností národních seznámila s jinými vlastenci, kteří stáli v čele mladého národního hnutí. Smoleř, jakožto hlava nového vzruchu srbského a zároveň jako redaktor „Srbských Novin", do nichž jedině příspěvky své posílala, měl na ni asi největší vliv.

V další okolnosti jejího života spatřujeme příčinu dvojí nálady jejích prací. Herta byla prý sličné děvčátko, což ostatně i silhouetta ukazuje — ale byla chroma, napadajíc na jednu nohu. Plnou tíhu tohoto neštěstí pocítila asi, když slunné, důvěřivé, naději plné mládí prchlo — možná i, když připravilo jejímu srdci bolestné zklamání. Převrat v její literární činnosti bylo by lze vysvětliti jedním či druhým momentem — a možná i oběma. O tom by nám snad poskytly světla spálené listy, psané kdysi Mučinkovi . . .*) Smutná léta odříkání skončila jako švadlena dne 24. března 1885. Literárně odumřela však již dávno před tím, již r. 1859, kdy se v „Srbských Novinách" na str. 29. objevila poslední její báseň „Časnosć". Již Hórnik ji marně vyzýval ku

*) Aspoň nás k této domněnce opravňují srbská slova, napsaná pod silhouettu, kterouž dala Mučinkovi, aneb na touž adressu psané německé verše, jako:

Könnt' ich, Freund, ein Erdenglück dir gründen
schön und ruhig — o, wie viel ich gäb' dahin!
Doch der Kranz, den Lieb' und Freundschaft winden,
nimmer, nimmer soll er dir verblühn!

spolupracovnictví v „Měsíčním Přídavku", roku 1858 založeném.*)

Zbývá ještě závěrečné slovo o její literární činnosti. Její literární odkaz není bohatý aniž nějak absolutně významný. Ale z ostatní současné produkce značně vyniká. Práce její mají bez odporu znak vzácného ducha — a stavíme je bez přeháněni hned vedle současných prací Zejleřových. Z ostatních současných**) veršovců nenacházíme u nikoho tolik samostatnosti, opravdové poesie, jemnosti formy a tolik sebekritiky, jako u Herty Wićazec. Zapomenutí nikterak nezasluhuje — a byla by mu jistě dříve či později vyrvána a na pravé místo v lužické literatuře postavena, ani kdybych jí já tuto vzpomínku nevěnoval.***)

Kromě jména Hertina, jak již řečeno, objevilo se jen málo ženských jmen v srbské literatuře. Z žen, které po Hertě vystoupily, mohu jmenovati toliko paní Emilii Imišovou, roz. Pfulovu, a hrab. Amalii z Rieschů.†)

Emilie Imišová (nar. 26. března 1827 v Přišecích), žena velezasloužilého vlastence lužického, pastora v Hodžiji, a sestra zvěčnělého slovnikáře srbského Pfula, psala kromě „kěrlušů" i básně vlastenecké. Dvě z nich, psané v l. 1849 a 1853, otištěny byly roku 1878 v „Časopise Maćicy Serbskeje".††) První, nerýmovaná báseň „Wěšćeŕka" vítá nové srbské jitro a lepší budoucnost lužickou ústy věštkyně, pohlížející s vrcholu Černoboha k severu do Lužice:

Na ranju tam hižo swita,
swětle zerja stawaju:
słónčko skhadźace budź znamjo
serbskoh' nowoh' žiwjenja.

Serbja z nowa rozekćěju,
rozektu přez wjedźeństwa,
w duchow žiwjenju jim budźe
dołhi rjany jasny dźeń.

*) Měsačny Přidawk k Serbskim Novinam, 1858, str. 28.

**) Ba, vyjímaje Čišinského, ani u pozdějších.

***) Uvádíme zde přehled jejích prací, kteréž jest těžko hledati v řadě ročníků „Srbských Novin": Njezapomnička (1848 135.). — Sněhowa kwětka (1849 126.). — Milosće mzda (ib. 136.). — Basnička (ib. 291.). — Powitanje 5. oktobra (ib. 342.). — Zasowidźenje (ib. 422.). — Són a wěrnosć (1850 152.). — Ponižnosć (ib. 291.). — Powitanje nalěća (1851 173.). — Člowjek w stwórbje (ib. 259.). — Na měr (1854 92. a 126.). — Měr we wěrnym wótcnym kraju (1856 41.). — Wěra (ib. 365.). — Čista wutroba (1857 21.). — Wotyknjeny kónc (ib. 117.). — Wudźeŕž, wboha wutroba! (ib. 124). — K novemu lětu (1858 6.). — Časnosć (1859 29.). — Některé (Sněhowa kwětka, Powitanje nalěća, Člowjek we stwórbje) byly otištěny v Mučinkově knížce „Boža krasnosć we stwórbje" (1854) a w Hórnikově „Čitance" (1863). Ve Vymazalově „Slovanské poeziji" (II.) je také drobná ukázka.

†) Kromě nich pak lidové básnířky Kristianu Krawcowu (Krawcec) z Malečic, jež psala náboženské písně („kěrluše") do „Missionského Posla," a Haňžu Šołtovu (Šolćic), tuším ze Złyčina, kteráž se občas ozývá v „Srbských Novinách" příležitostnými písněmi. — V „Týdenních Novinách" r. 1849 (str. 85) objevila se básnička „Syrotka", podepsaná jménem Marija. V následujících číslech vytištěny dvě básničky, věnované domnělé autorce „Siroty", podepsané „Janem" a „Janem II." Na ně „Marija" odpověděla a ještě jednou se potom ozvala básničkou „Jabłučko" (406). Písničky ty však nepocházejí od dívky; psal je poslanec Keŕk pro svoji nevěstu. (Dle soukr. sdělení K. A. Jenče).

††) Str. 23. „Basni z młodostnych lět". Wot Emilije P. (t. j. Pfulec).

V druhé básni, „Srbskemu narodej“, vzpomíná těžkých dob lužického utrpení, raduje se z nenadálého zásvitu lepších dob a končí vroucím vyznáním:

Narodnosć ty moja serbska,
horco tebje lubuju;
Tebi sym ja poswjećila
radosćiwje wutrobu.
Narodo mój serbowski,
na wěčne sy drohi mi!

Její „kěrluše“ jsou bez podpisu tištěny v „Zerničce“ a „Missionském posle“, s podpisem (Imišova) v „Sionských melodiích“ (Zionske hlosy, r. 1868, č. 32. a 14.) a „Domácím oltáři“ (Domjacy woltař, str. 54.). Básnířka však zasloužila se o lužickou literaturu i jiným způsobem, jenž uniká zraku veřejnosti. Tak ku př. pořídila německého ukazovatele k Pfulovu slovníku, čímž usnadnila užívání této knihy nejen cizím pracovníkům, ale hlavně i studující mládeži lužické, odchované na německých učilištích. Krom toho obstarávala, dokud jí zrak sloužil, i korrektury knih evangelického spolku pro vydávání spisů pro srbský lid.

Paní Imišová jest dáma velice vzdělaná, typ lužické vlastenky zrna nejušlechtilejšího; žel, že má tak málo družek sobě podobných.

Za těch okolností, kdy jest vzácností nejen lužická spisovatelka, ale i srbská vlastenka, tím větší zajímavosti nabývají srbské knížky — Amalie z Rieschů, hraběnky nad Nesvačidlem atd., vdovy po rakouském jenerálu Janu Sigmundovi z Rieschů, majorátním pánu nad Nesvačidlem atd. Hraběnka Rieschová byla rodem ze Schönbergů; narodila se v hornolužické vsi Černém Chlumci (Čorny Khołmc) a naučila se srbskému jazyku již za své mladosti, podobně jako její bratr, šlechetný podporovatel srbského písemnictví Egon, svobodný pán ze Schönberg-Bibrann.*) Srbský jazyk ovládala v řeči i písmě dokonale a pěstovala jej se skutečnou láskou. Snad ji zajímal jako kuriosita, snad i proto, že jím mluvil lid, jehož dobré vlastnosti od malička znala, snad i v nábožné povaze její bylo by lze viděti příčinu toho, že se chopila srbského péra. Pro poslední domněnku by mluvil ráz spisů, pro druhou fakt, že spisy své většinou (některé výhradně) lidu rozdávala.

Spisky její jsou šmahem překlady. Roku 1859 vydala překlad patnácti Thomsonových hymen pod titulem „Khwalba boža“, z nichž jedna otištěna ukázkou i v Hórnikově „Měsíčním přídavku“ (1859, 33.). Knížka vytištěna u Kulmanna ve Vojerecích, kdež vyšly pořadem i ostatní spisky hraběnčiny: r. 1863 „Wěrjacy křesćijan po swjatym pismje wotznamjenjeny“, překlad z frančiny, podobně jako knížka „Trošt a rada ze zhonjenja za zrudnych a ćerpjacych“ (Útěcha a rada ze zkušenosti pro zarmoucené a trpící), r. 1864 vydaná; konečně téhož roku „Hymnus z Thomsonowych lětnych časow“.

Vzácná tato paní, kteráž, ať již z lásky k lidu srbskému či z ryzího přesvědčení náboženského, vždy však z pohnutek šlechetných se postavila v řady lužického spisovatelstva, zemřela 19. května roku 1866. Od její smrti — nehledíme-li k veršům paní Pfulové, jež jsou původem data mnohem staršího — neozvala se žádná žena v srbské literatuře.

*) Vedl zejména náklad na některé spisy ev. knižního spolku a přičinil se, že „Matice“ dostala od zemských stavů podporu k vydání Pfulova slovníku.

Jan a Jana.

Z anglického přeložila J. E

I.

Do novin to nepřišlo. A když nyní historie o Janovi a Janě a jich dobrodružstvích za pamětné vichřice r. 1891 tiskem vychází, neděje se tak z ohledů na tento párek, neboť žádný z nich není horlivým čtenářem a to pro veleváženou příčinu, že ani jeden ani druhý neumí vůbec čísti. Toť ovšem věc, která za to stojí, aby se jí muž a žena v naší době pokročilého vzdělání honosili. Avšak jakkoliv Jan a Jana nedovedou čísti, ani psáti, jsou přece společnými autory literárního díla, jež dojista přečká naše století, a to věru jest více, než může většina autorů této naší doby efemérních publikací o sobě říci. Toto dílo nebylo psáno, ale pouze diktováno Janem a Janou. Nebylo tištěno na papír tiskařskou černí, nýbrž vryto na břidlicovou desku: bylo složeno a provedeno asi před desíti lety, a jakkoliv bylo r. 1891 o něco rozšířeno, přece nedočkalo se ani dokončení, ani uveřejnění. Toto ukončení závisí na jakési shodě okolností, která na štěstí posud nenastala. Zkrátka, toto literární dílo, — výsledek duševní práce Jana a Jany — jest jejich náhrobní kámen, uchovaný v jejich chaloupce s nápisem, kterému se denně mohou učiti na paměť. Žádný z obou nezná jediného písmene abecedy, ale oba mohou čísti, co jest psáno na záhlavním kameni, poněvadž vědí, co vše ty čáry a různé kliky háky představují. V březnu r. 1891 pamětní ten nápis zněl takto:

Věnováno památce
Jana a Jany Nobleových,
již se narodili v týž den,
byli pokřtěni v týž den,
biřmováni v týž den,
vstoupili do služby v týž den,
byli oddáni v týž den
a stali se rodiči zároveň.
Zemřeli . . .

„Milovali a těšili se za života svého, po smrti nebudou rozloučeni.“ II. Sam. 23.

Ryjec této desky, — „ryjec náhrobních desk“, jak sám sebe byl pojmenoval, měl při díle svém s Janem a Janou dosti nesnází. Neznali mluvnice; nechtěli si dát říci. Zde příklad jich neznalosti mluvnické:

Přáli si, by tam stálo: „jenž se narodil v týž den . . .“ atd.

„Jenž se narodil,“ podotekl kameník, „není, mírně řečeno, příslušné, a přísně řečeno, jest to chybné: Narodil jest čísla jednotného.“

„Ale naše celé živobytí bylo jednotné.“

„Dobrá, ale jste přec dvé bytosti, rozdílné osobnosti, tudíž nutno o vás mluviti v čísle množném.“

„My jedno jsme,“ pravil Jan. „V Písmě svatém to tak stojí: ‚Oba jedno tělo jsou.‘ Proti Písmu snad nebudete jednati, pane Tomkinse?‘“

„Ale vždyť jste přece nebyl ženat, když jste se narodil, tedy musí se o tom mluviti v čísle množném.“

„V tomhle je něco pravdy,“ řekl Jan, škrábaje se za ušima. „Co tomu říkáš, Jano? Necháme to tak? Tak trochu jsme vlastně byli již svými od samé kolébky; a napište tam, pane Tomkinse, že jsme byli i očkováni spolu.“

„Nu, to přec nebudete žádat, bych tam napsal?“

„A proč ne? Je to prapodivná historie. Ano, Jana a já jsme byli spolu očkováni. Bylo to ve velkém šuplíku našeho prádelníku, mosazí okovaného. A nebyly to opravdové neštovice: vyšly z toho jen ty plané. A to u nás obou: to přec bylo divné?“

K lepšímu porozumění věci jest nutno věděti, co vlastně se mínilo tímto „očkováním“ v západních krajích Anglie, dříve než očkování dělo se dle nařízení zdravotního. Ochuravělo-li dítě neštovicemi, položilo se k němu do kolébky jiné zas děcko a nechalo se tam, až také onemocnělo. Byla-li kolébka příliš těsná, by uhostila dvě děti, pak vyňat některý šuplík z prádelníku a změněn v dočasné lože s peřinkami a polštáři, a děti tam uloženy. Tomu se říkalo „očkování“. Bude sotva kterého starce neb stařeny v západní Anglii, již by ve svém mládí takovým způsobem nebyli bývali očkováni.

„Nu, zajisté nebudete si přáti, by to také bylo napsáno na vašem pomníku,“ ohrazoval se opět kameník.

„A proč ne? Jest to tak. Ale třeba to byly jen plané neštovice, přec Jana i já jsme byli znamenáni, a to oba na samé špičce nosu. Tu hle! můžete se podívat a přesvědčit.“

Po dlouhých výkladech a rozpravách, v nichž tvrdil, že vlastně je ná proti vlastnímu zájmu, ježto obdrží za každé písměnko dva groše, pan Tomkins konečně vymohl na obou starých lidech svolení, by vynechal poznámku o jich očkování.

„Byli jsme oddáni v týž den,“ pokračoval Jan.

„Pravda, to jste byli,“ řekl náhrobní umělec. „Vždyť jste si vzali jeden druhého.“

„A koho pak jiného bychom si byli brali? Byli jsme svými již co nemluvňata. A v tentýž den bylo nám oběma jedenadvacet let. Nu, to přec také bylo divné. A naše Martička se narodila 29. ledna, a tak já i Jana jsme se stali rodiči v tentýž den.“

„Toť přirozené, vždyť byla vaše dítě.“

„Ale v tentýž den.“

„Dozajista; tohle přec se nemá vrýti na kámen?“

„I ba že. Naše historie jest neobyčejně podivná, vezmete-li to všecko dohromady. Ale vynecháte-li tohle, a pak zas ono, zkazíte to celé. Buďto tam dáte všecko, nebo všeho nechte.“

„Jest to čirý nesmysl,“ pravil kameník. „Toť následek nedostatku vychování.“

„To také povídám,“ pravil skromně Jan. „Ale jsme oba již příliš staří, bychom se změnili, a mám za to, že je možno vstoupiti do života věčného bez abecedy. Usnesli jsme se o tom, co že chceme míti na tom našem kameni, můžeme si za to zaplatiti, tak ať to máme, jak chceme.“

„Dobrá tedy,“ pravil umělec, „je-li tomu tak, pak mějte si svou vůli, ale spíše mne roztrháte divokými koni, nežli napíšu, že každý máte na špičce nosu důlek po neštovicích. Chci vám ten kámen zhotoviti, ale to vám povídám, své jméno nikterak nepoznamenám na kraji desky. Styděl bych se za to, — aby podobný nesmysl měl býti podepsán jménem ‚Tomkins‘.“

Jan se zapýřil a pravil: „Vždyť si ani nepřejeme jiného jména na našem kameni. Napište semhle Jan a tam zas Jana, a nic ví e. Milovali jsme se a těšili za žití svého, a po smrti nepotřebujeme žádného Tomkinse, ani na kraji, ani kde jinde.“

K jediné — jen jediuké podmínce přistoupili starouškové. Jan si přál, by na kameni bylo vypsáno, že on a žena jeho stali se rodiči v „tentýž den“, avšak Tomkins navrhl slovo „zároveň“. Tedy, po dlouhé poradě s Janou, tento článek byl povolen. „Vidíš, má stará, šli jsme zhurta na Tomkinse; nedovolili jsme mu přidati jeho jméno na náš ‚monument‘, tak zas povolíme mu v této věci a necháme jej napsati ‚zároveň‘, by se udobřil.“

Během času Marta, jediné dítě Nobleův, se provdala, a odebrala se se svým chotěm v jeho domov, — chalupu neb malý stateček na slatinách — vzdálený vzdušnou čarou neb koňmo přes bažiny asi osm anglických mil, ale cestou, jedinou to cestou, asi sedmnáct. Na to pak i Marta se stala matkou, „což ovšem je zas prapodivné,“ pravil Jan, „neboť teď Jana i já jsme dědečkem a babičkou v týž den, anebo jak Tomkins praví, ‚zároveň‘.“ Marta se nikterak nezotavila po narození děcka. Nebyla s to sama je živiti, a neměla dosti sil, by zastala mužovu domácnost i ošetřování děcka. Matka tedy přišla jí na pomoc a odnesla si dítě domů. V době, kdy příběh naší povídky se udál, nemluvně — jež se jmenovalo Bedřich August — bylo u své babičky.

II.

Jan a Jana bydleli na slatinách v osamělé chaloupce vzdálené vesnic a dědin. Na východ vypínaly se řady hor až do dvou tisíc stop vysokých, vybíhajíce v ostré, věkovité žulové hroty. Chalupa byla vystavěna z drsných balvanů a pokryta vřesem. Okna byla malá, vyplněná zelenými, kulatými, skleněnými takulkami. Vůkol bylo něco orné půdy kamenů zbavené, kde se dařilo seno, pak políčko zemčat, a kůlny.

Bylo to v pondělí, 9. března 1891.

Jan a Jana seděli při obědě, dvéře byly otevřeny, neboť počasí bylo teplé; tu zaslechli jakýs ostrý zvuk.

„Toť Jakub Píšťala!“ pravila Jana; „co pak jej sem asi vede?“

„Píšťaly, povídám,“ odvětil Jan, „koupím jednu tomu dítěti na potěšení.“

„Píšťalu!“ zvolala Jana. „Co ti to napadá? Kdybys začal pískat, poleká se dítě, že z toho může psotník dostat.“

„Vždyť to stojí groš a nic víc," řekl Jan. „Ale tu je. Jen dál, Jakube Narracote, a pojezte trochu s námi; lžíci bramborové kaše a vypijte džbánek moštu."

Muž takto oslovený stál ve dveřích. Byl velký, vyzáblý, chromý na jednu nohu, měl na sobě dosti rozedraný šat a píšťaly měl nastrkané ve všech posud potřebných dírkách knoflíkových i za stuhou klobouku.

Jakub Narracot neb Jakub Píšťala, jak mu říkali, protloukal své živobytí pomocí nejrozmanitějších řemesel. Zhotovoval chvoštiště. Stříhal ovce. Chytal krtky. Spravoval doškové střechy a stohy. Skládal verše. Hubil krysy. Byl znám co pytlák. Konečně robil a prodával píšťaly. Období chvoštat byla zima. V dubnu chytal krtky. V červnu stříhal ovce. Patentní jedy ničily krysy. Střechy ze železného plechu vyobcovaly došky. Pokrok civilisace pozvolna redukoval prostředky k vydobytí existence pro Jakuba Píšťalu. Verše skládal Jakub v každou roční dobu a o každé příležitosti. Nebylo narození, sňatku, pohřbu, aby nebyl jím zvěčněn, a dostalo se mu odměny za jeho básně dle poměrů rodiny, v jejíž čest verše ty byly zhotoveny. Avšak školní vychování a veřejný tisk ztenčil počet těch, již dbali hrubých skladeb Narracotových, a písemnictví stalo se zatím tak laciným, že nepotkával se více s odměnami, jakým byl přivykl z dřívějších dnů.

„Přinesl jsem vám psaní," pravil muž různých těch řemesel. „Leželo u Millard Hornů po dva dny. V sobotu byli zaměstnáni, v neděli zas líni, by to sem odeslali; tu tedy je. Šel jsem kolem, mluvili do mne, bych to vzal s sebou. Není určitého platu za donesení, jen co vám bude libo dáti. A třeba, — kupte si píšťalu nebo dvě."

„To víte, že chci píšťalu," pravil Jan. „A sedněte a jezte chutě. Psaní počká. Mám za to, že v něm nic není, — nějaké oznámení. Jana i já nejsme učení a počkáme, až se najíte, pak nám to přečtete."

„Nastane nám změna počasí," pravil muž, přijímaje pozvání a pojídaje plnou chutí.

„To zajisté," pravila Jana, „bahňáci opustili kraj. Táhli po celé jitro v hejnech jako vrabci."

„To vím," odvětil Jan. „Byl jsem dole v Rediverském háji, a vrány se potácely vůkol, jakoby ani nevěděly, kde mají hlavu a kde ocas."

„Já to zas poznám na svých píšťalách," podotkl Narracot. „Mění svůj pískot podle počasí. Je-li na déšť, upadnou v jakýs hlubší tón, a zvedne-li se vítr na severu neb na východě a mají-li nastat sucha, zpívají jasně jako skřivani."

„Musí přijíti změna," pravil Jan. „Po celý únor měli jsme letní teplo a slunce, a mám za to, že nejen ty vrány nevědí, kde mají hlavu a kde ocas. Roční doby jsou také tak spletené. Motají se jak opilci."

„Složil jsem báseň o vás," pravil Jakub Píšťala, opíraje se lokty o stůl.

„O mně neb o Janě?"

„O obou. Před padesáti lety jste byli oddáni, a to v té básni stojí. Začíná to:

„Dnes padesáte tomu let,
má dobrá, stará Jano
co k oltáři jsem tebe veď —"

„Byli jsme oddáni před padesáti lety — až příští čtvrtek," pravil Jan: „pak Jané i mně bude jedenasedmdesát let, v tentýž den."

„Chcete si teď poslechnouti tu báseň."

„Ne, díky. Teď by to nebylo všecko pravda. Až ve čtvrtek. Dnes tomu padesáte let bez tří dnů, a nikdo nemůže říci, co se nestane ode dneška do té doby. To by bylo pokoušení Prozřetelnosti. Ale teď, buďte tak dobrý a přečtěte nám to psaní. Jana a já nejsme učení, ale přece ukrutně dobře umíme poslouchati." Psaní bylo od vdané jich dcery, Marty Eaversové, a znělo následovně:

„Drahý otče a stejně drahá máti!

Doufajíc, že Vás tímto při dobrém zdraví vynatreťím, mám bolest v nohou, které mi otékají jako slonovi. Po čtrnáct dní se prádlo nepralo, a to je zlé, a nemá být. Ráda bych, aby matka přišla a za mne vyprala. Když chodím, otékají mi nohy, tedy, máti drahá, přijďte, doufajíc, že Vás tímto při dobrém zdraví vynatreťím. Doufám, že můj drahoušek je zdráv.

Vaše milující dcera
Marta."

III.

„A co teď vlastně budeme dělat?" tázal se Jan.

„Musím tam zrovna jíti. Vždyť je to prádlo z dvou týdnů."

„Já bych to odložil," poradil Jakub Píšťala. „Může nastati změna v počasí, a je to sedmnáct mil k Eaversovům."

„Jen osm přes bažiny," pravila Jana.

„Ba, ale nechtěl bych se tam spustit v hrozící nepohodě."

„Před půlnocí žádná změna nenastane; a je to prádlo z dvou týdnů."

„To není jisto, kdy změna přijde," podotkl Narracot. „Ty píšťaly dnes pískaly jako malá prasátka, když je do ocásku štípne."

„Vždyť jste sám povídal, že pískají na severní neb východní vítr, a vítr severní neb východní nám přináší sucho."

„Pravda, ale přijde divná změna. Pískají ku podivu falešně. Chcete to slyšet?"

„To, to, — díky! Zbudilo by to dítě."

„A já si přec tu píšťalu koupím," pravil Jan. „Tu máte groš."

„Koupíš si?" pravila Jana a vymkla zboží svému muži z ruky. „Však ne, mohu-li tomu zabrániti. A přece tu píšťalu nedostaneš. Půjdu k Martě. Zatím co budu pryč, musíš chovat dítě, a pěkně bys tu rámusil, Jene, s tou píšťalou! Vyplašil bys nebožátku všecken rozum. Než bych se vrátila, byl by z něho učiněný blbeček." Jana vstrčila píšťalu do kapsy. „Zde je nejlíp schována," pravila, „a tak budu jista, že Jan s tím nebude prováděti žádné komedie."

„Ale teď přece nepůjdete k Eaversovům?"

„Ba, půjdu," odvětila Jana. „Volá-li dcera, — a nemá-li po čtrnácte dní vypráno — pak matka spěchá."

„Ale je to krušná cesta přes slatiny."

„Není tam cesty vůbec žádné, ale pokud je světlo denní, vyznám se dobře. Teď je tam dosti schůdno. Bažiny se seschly. V řece není vody. Vyjdu-li ihned, dorazím k Martě podvečer a zítra, časně z rána, dám se do praní."

„Mně se to hrubě nezamlouvá," pravil Jan, „jest to nebezpečné v Roklích.

„Nevídáno!“ pravila Jana. „Znám Rokle. Mám nohu tak jistou, jako ty, Jene, a hlavu tak rozumnou a oko tak jasné jako ty. Což jsme se nenarodili v tentýž den, a nebyli jsme zároveň očkováni?“

„Půjdu s tebou.“

„To nemůžeš. Musíš hlídat dítě.“

„Vsadil bych se, že by Jakub Píšťala to obstaral.“

„Jakub,“ pravila žena, „v tom se nevyzná. Jakživ nebyl ženat, ani nebyl otcem dětí.“

„Nu, chceš-li tedy jíti, pak vezmi s sebou nějakou uzenou kýtu pro Martu,“ pravil Jan, a láhev svého moštu. Ten jest silný jako kořalka čtyry léta stará, a sladký jako vřesu květ, z něhož včelky svůj med ssají.“

„To učiním, ale budu míti co nést.“

„Ale bude to za to státi,“ pravil Jan, „a vsadil bych se, že Jakub Píšťala to ponese kus cesty.“

„Však si to raději ponesu sama a půjdu svou cestou. Jakub je trochu chromý. A já jsem čiperná a silná; třeba že mi bude ve čtvrtek jedenasedmdesát, cítím se svěží jako šestnáctiletá holčina.“

„A vrátíš se do čtvrtka?“

„Nu, dojista že se vrátím, i kdybych zpátky měla zase pěšky jíti.“

„Ovšem,“ pravil Narracot, „musíte hledět se vrátit, neboť přijdu zas ve čtvrtek a pak vám přednesu tu svou báseň, kterou jsem složil v památku padesáti let vašeho manželského žití. Začíná to takhle:

„Dnes tomu padesáte let,
má dobrá, stará Jano . . .“

„Však to uslyšíme ve čtvrtek. Teď na to nemám času, chci býti u Eaversů, než se setmí.“

Na to stará žena se dala do příprav na cestu. Svázala do uzlíku něco šatstva, také léčivých bylin pro Martiny nohy, pak láhev s moštem, neboť nižádný lekvar zhotovený Kartusiány v Alpách nemohl býti účinnějším. Potom zavolala starého chotě svého k poradě nad kolébkou děcka.

„Nyní dej pozor,“ pravila Jana, „svěřuji Bedřicha Augusta tvojí péči. Když mu čím ublížíš, jakživa tě více nepolíbím.“

„A myslíš, že bys jej nemohla s sebou vzíti?“ podotkl starý muž. „Vidíš, hlídání dětí mužům není tak přirozeným jako ženám.“

„Vida, jak ti mužští jsou sobečtí!“ zvolala Jana, obracejíc se k Jakubovi. „Jakoby toho nebylo dost, že ponesu šunku a láhev s moštem, ale chce ještě, abych i to dítě s sebou vzala, tak aby tu dokonce zdarebačil samou zahálkou.“

„Však se budu činit, seč jsem,“ pravil Jan pokorně, „ale nebude to tak snadné.“

„A odevzdám-li ti teď to dítě,“ pravila stará žena dále, „pak musíš věděti, kterak je nakrmiti. Především ostatním pamatuj si tohle: dvě části vody a jednu část mléka.“

„Ano,“ pravil Jan, vloživ ruku na čelo. „Ale povídám, bylo by rozumnějším dvě části mléka a jednu vody. Pak by toho nemusil vypít tak ukrutnou míru — myslím . . .“

„Nesmíš myslit, musíš poslouchat,“ pravila Jana. „Rozrušil bys dítě dvěma částmi mléka. Pamatuj si: dvě části vody, a láhev se musí vypařiti dvakrát denně.“

„Proč vypařit?“

„Aby láhev zůstala zasládlou. A kdyby snad trubička láhve se zacpala, pak musíš ji profouknout a vyčidit slamou.“

„Dobrá; ale jak pak to poznám, že je zacpána?“

„Musíš pozorovat láhev, když Bedřich August z ní bude píti; a poznáš to dle pohybu. Je-li mléko nehybné — je trubka zacpána. A pak jej musíš čtyrykrát za noc nakrmit lžicí. A ty jsi tak hrozně tvrdý spáč, Jene!“

„Ba, to jsem; však on mne vzbudí, to si myslím — vříská jako mladý býk.“

„A bude-li jej bolet žaludek, pak nezapomeň mu dáti koprovou vodu.“

„Ale jak pak zas se dozvím, že jej bolí žaludek?“

„Dle toho, jak skrčí nožky a kolénka.“

„Dobrá, to si zapamatuji. Když tedy skrčí nožky a kolénka, dám mu koprové vody.“

„A bude-li mrzut, musíš mu zpívat, ale žádnou tu tvou divokou notu.“

„Ne, — to budu hledět.“

„Zpívej něco konejšivého — hymnu nebo ukolébavku:

Spi, můj malý, boubelatý,
spi, můj drahoušku . . .“

„Zkusím vše, co dovedu,“ pravil Jan poněkud váhavě.

„A budou-li jej zoubky škádlit, budeš mu tříti dásně.“

„Dobrá, budu mu tříti dásně. A jak se zas dozvím, že jej zuby škádlí?“

„Když bude slinit.“

„Když bude slinit. Chápu.“

„Ale tříti musíš malíčkem, namočeným v tuhle mixturu, která je ze šafránu, kamence a medu. A netři jiným prstem, Jene; jsou všecky tvrdé jako roh, a odřel bys mu kůži s dásní.“

„Dobrá, to si zapamatuji,“ pravil Jan a klepl se opět rukou na čelo. „Tedy máme: dvě části vody a jednu mléka. Pak máme paření láhve. Pak máme čištění trubky. Pak koprovou vodu, když krčí nožky. Pak žádnou divokou notu, a čtyrykrát za noc nakrmit lžicí. A pak tříti dásně mixturou. To máme zrovna sedmero věcí, jako sedm dní téhodne a sedm hvězd na nebi. Budu si to všecko pamatovati. A to si myslím, to asi jest sedmero hlavních článků a zlatých zákonů hlídání dětí. Pozdrav Martu ode mne; doufám, že si pochutná na uzenině a na moštu, a ten otok že jí brzo přejde. Pamatuj, má stará, abys byla zpět ve čtvrtek, toť náš padesátý výroční den, naše jubileum.“

IV.

Uplynulo asi půl hodiny po odchodu Jany; Jan byl vyndal dítě z kolébky a foukal skrz trubičku láhve, změniv takto mléko v pěnu velkých i malých bublin, aby se přesvědčil, že průchod jest volný, když tu náhle ráz vichru zasvištěl domem tak prudce, že Jan upustil láhev, která by se zajisté byla rozbila na podlaze, nepadnouc do kolébky. Prvnímu záchvěvu následoval okamžik úplného klidu, ale na to se strhla vichřice ohlušujícího hřmotu a takové prudkosti, že světnice mžikem byla naplněna dýmem plamenů, komínem a krbem zpět hnaných.

„Rány Boží!“ zvolal stařec, „co si počne Jana?“ Vyndal láhev z kolébky, uložil děcko a poodešel ku dveřím. Změna nastala na obloze. Na východě zdálo se

jakoby slatiny vzrůstaly co pevná zeď k nebesům: a nad tuhou hmotou par šeřilo se to jak vlnky nad úskalím. V těchto končinách bylo nebe černé jako inkoust, těžké jako olovo. Jediný jen pták, jehož vezpod bílá křídla ostře se odrážela na černých mracích, letěl směrem k západu, jakoby spěch jeho rozhodoval o jeho živobytí. Rozplašené ovce hledaly útulky za zdivem, za větrem, kolem malého statečku a choulily se tu nehybně, zapomínajíce i pastvy. A pak začal padat sníh, z počátku ve velkých vločkách, jež zcela volně se daly větrem unášeti. Na to padal drobněji, v souběžných bílých liniích. A na to pojednou celé ovzduší bylo proměněno v chumelici bílých atomů, točících se, vířících každým možným směrem, a ničeho nebylo vidět na několik metrů od dveří, ba ani těch protějších ovcí. Dítě počalo křičet. Jan byl nucen opustit dvéře, i běžel zpět k děcku. „Co si počíti?“ tázal se, když srdce se mu začalo strachy chvěti. „Tam na slatinách je ta má dobrá, stará žena, a tady v domě zas to milé dítě. Nemohu za ni. Nemohu je opustit. Táhne mne to tam, drží mne to zde. Kéž nebesa tomu chtěla, by Jakub Píšťala zde byl zůstal!“ — Namočil malík do smíšeniny kamence, šafránu a medu, a jal se tím tříti dásně nemluvněte, zatím co zrak jeho lpěl na okně a pozoroval vír sněžných vloček. „Kterak jen má Jana najde cestu?“ zastenal. Sklo v oknech se zamžilo a pozvolna se v světnici zatmělo, jakoby bílé prádllo, kus po kuse, na okna se skládalo. „A co je to nyní?“ pravil k sobě stařec, když děcko upadlo v pravý záchvat vřesku. „Snad žaludek? Aha — nožky jsou skrčené. Jen mlč, co ti dojdu pro koprovou vodu. Vida! jak sobecké je takové pískle; nemyslí než na sebe, a ta má Jana je venku na slatinách, a já nevím, kde je a co dělá!“

Sníh se hromadil na prahu, na římsách oken; usadil se za ploty, přes něž vál jak mořská pěna. Kupil se na hloži, pak zas spadal v bílých kupách. Nahromadil se na střechách v takém množství, že sama tíha jej nutila dolů sklouznout a sesypati se na zem, a dáti místo nové zas spoustě. Šlehal Janovi do očí a oslepil mu zrak, kdykoli pootevřel dvéře, a napadal přes práh a potřísnil podlahu. Vítr tak prudce Janovi zavál v ústa, že se odvrátil všecek zalknut, jakoby se byl do vody potopil.

„Co jen se děje s Janou?“ zvolal, vzlykaje a stenaje. „Nemohu ji přec tak nechat pod širým nebem za takové metelice. Do smrti nenajde cestu k Eaversovům v této bouři větru a v tomhle víru sněhu. Vezmu hůl a klobouk a půjdu ji hledat.“

Na to zas dítě se dalo do křiku.

„A co zas teď — dásně či bolení? nebo snad chceš láhvičku? Nemohu tě nechat samotné v chalupě a nemohu připustit, aby Jana zabloudila na slatinách. Co jen si počnu? Jsem na kusy roztrhán jak bídný lotr. A teď pojď, zazpívám ti, abys usnul a pak mohu jíti hledat Janu daleko široko.“

Starý muž vzal děcko v náruč a, usadiv se na židli, jal se jím mocně sem tam houpati a při tom zpíval bezzvukým hlasem:

„My jsme tři švarní junáci,
Ri-tu-ra-loo, Ri-tu-ra-loo.“

Dítě křičelo dále. „Rány Boží!“ zvolal Jan „Má Jana mi řekla, že mu nemám zpívat žádnou takovou divokou notu, ale jen samé žalmy a duchovní písně. Ať mne čas — jestliže si teď na některou vzpomenu! Podívejme se, zdali má kolénka a palce skrčené. Je-li tomu tak, pak je to žaludek. Podívejme se na bradičku. Jestliže slintá, pak jsou to zuby. Pane! Kéž mám tu píšťalu, za kterou jsem zaplatil groš. Ať si Jana povídá co chce, ale v téhle skučící vichřici ta píšťala by se zrovna dobře hodila, a nic jiného, co by Bedřicha Augusta mohlo uspat, není vůbec slyšet. Ale Jana vstrčila píšťalu do kapsy. Bože! Bože! Chtěl bych vědět dvě věci: zaprvé, kde as je má Jana, a za druhé, kterak ukonejšit to dítě.“

Když byl po celou čtvrt hodiny svým tělem klátil sem tam jako kývadlo, bez výsledku rovnajícího se tomuto namáhání jeho svalů, uložil dítě do kolébky a, opřev nohu o kolébadlo, jal se kolébku sem tam převalovat jak parník mezi Doverem a Calais, a to po celou následující čtvrt hodiny. Po celý čas ale mysl jeho byla ve velkém rozrušení pro jeho ženu a v nemalých nesnázích vzhledem k tomu, co by se pro ni vlastně dalo činiti. Zdálo se, že dítě sdílí jeho strast. Nechtělo se utišiti. „Však již vím, co to bude,“ pravil starý muž, pohlížeje roztržitě na křičící nemluvně. „Bedřich August má rýmu a nemůže dýchat nosem; to jej dráždí. Přetru mu nosík nahoru a dolů vlažnou lojovou svíčkou, a to mu uleví znamenitě. A má-li snad obtíž na prsou, pak tu někde musí ležet ten arch hnědého papíru, v němž byla zabalena uzenina. Natru to lojem skopovým, prostřihnu dvě díry pro ručky a obalím to dítěti kol zad a prsou. Nic se nevyrovná loji a hnědému papíru co náplasť. Toť nade všecko. Ale, hola!“ zvolal v náhlém zděšení. „Teď bych se nedivil, kdybych tomu stvořeníčku byl dal šafrán a kamenec místo koprové vody. Jsem tak spleten v hlavě, že nevím kudy kam. Ale je-li tomu tak, pak dozajista v jeho nitru bude strašný zmatek; ale vítr tak zuří nad střechou a skučí ve dveřích a stená v krbu, že bych neslyšel, chtěl-li bych naslouchat. Již bych si přál, aby to přestalo. Můj Bože! Co Jana tomu řekne, když jsem to spletl! Musím se zas podívat na ty jeho ubohé nožky, zdali je krčí. Jestliže ano, pak dojista spolkl kamenec, a já jsem mu třel dásně koprovou vodou.“

Ostatně, pro Janovu útěchu, dítě usnulo. Tu starý muž opřel loket o koleno a zadumal se dívaje se na kolébku. Byla to kolébka, v níž on sám jako děcko ležel. Zde se smával i plakával v dětských svých strastech i radostech. V této kolébce spala jeho Marta co malé dítě — dítě, které jej i Janu bylo učinilo rodiči „zároveň“ — jak tvrdil náhrobní kámen. Nyní třetí generace zaujala kolébku.

„Rány Boží!“ zaúpěl stařec, když tu opět nový příval vichru zahučel nad domem i kolem něho. „Co jen se asi stalo s mou starou? Nemohla se nikterak dostati až přes Rokle. A zastihl-li ji sníh, když tam byla —“ Povstal a jal se přecházeti sem tam po síni, a hlas mu selhal. Děcko v kolébce zastenalo ze sna, jakoby v souhlasu. „Tak jsme se milovali a spolu těšili za živa — a kdyby teď se stalo, že ona, — a v smrti bychom měli býti rozloučeni — to by zmařilo všecku podivnost naší historie.“ A již zas to dítě se dalo do křiku!

V.

Noc nastala brzo, aniž by vichru bylo ubylo. Po celou dobu temna hučel vítr a padal sníh.

Jan podojil krávu a dal jí sena. Přinesl rašelinu a klestí pro ohniště. Naslouchal v naději, že snad za-

slechne hlas své ženy, a obraznosti jeho se i zdálo některou chvíli, že vítr hlas její až k němu zanesl. Vyšel za noci, jak dalece se směl odvážiti; avšak byl nucen se vrátit, jinak by byl ztratil svou vlastní stopu a nebyl by býval s to najíti zpáteční cestu. Této noci Jan ani oka nezamhouřil. Ani si nevzpomněl se svléknout a ulehnouti si. Seděl u krbu aneb přecházel neklidně po celém domě. Tázal se sám sebe na tisíckráte, zda bylo možno, že jeho žena by si vybojovala cestu až ke stavení Eaversových, a jakkoliv chtěl doufat proti veškerému rozumu, přec byl nucen si přiznati, že to bylo sotva možné. Tedy kde byla? Nebylo lidského obydlí na slatinách mezi malým jejich statečkem a Eaversovým stavením. Nebylo ovčína, nebylo plotu, ani stromu — ani útulku jakéhokoli druhu, krom žulových balvanů.

A když Jana byla zpozorovala blížící se bouři, proč neobrátila kroky své k domovu? Co jen mohlo ji přiměti putovati dále, když černé ty mraky kupily se jak hráz před jejím zrakem? „Však vím," pravil si Jan, „bylo to jen asi to čtrnáctidenní prádlo. Běžela by rovnou cestou proti zejícímu dělu, i do samé tlamy pekel, jen aby nenechala vše špinavé, po třetí týden. A pakli Jana šla dále, což když zavrávorala ve sněhu, — když v něm zapadla? a leží-li teď snad již pohřbena v něm?"

Slze stékaly po tvářích starce. Posunul svou židli blíže k náhrobní desce a hmatal rukou podle každé řádky nápisu. Nevěděl, co každé jednotlivé písménko znamenalo, avšak dobře mu bylo známo, co každá skupina těchto značek vyjádřiti měla.

Rozednívalo se. Jan doufal, že světlem nastane i konec vichru. Avšak nebylo tomu tak. Důvěřoval pevně, že o polednách vítr se obrátí a sníh přestane padati. Však změna nebyla valná. Ale najisto nastane ticho a jasno po západu slunce. I tato naděje ukázala se lichou. S poděšením patřil, jak sníh se kupí ve značnou výši. Nastala noc, — noc ve svých podrobnostech podobná k předchozí. Jan právě jako předešlé noci spaní nedbal. Dítě bylo nepokojné. Jan šel k němu. „Jana pravila, že se má krmit čtyrykrát za noc; ale kterak možno účet klást, když člověk je všecek znaven šílenými myšlénkami a děsným postrachem? Dojista že jsem jej nakrmil lžicí více než sto čtyryačtyrycetkrát. A pak zas musí láhev na pomoc. Již jdu, již jdu, můj roztomilý!" A Jan běžel ke kolébce. Když dítě leželo v tichém spánku, vzrůstalo Janovo zděšení. Myslil, že má křeč. Obával se, že snad umírá, i vzbudil je, aby se přesvědčil, že jeho pochyby a strachy byly marny. „Rány Boží! Ty můj pane!" zvolal stařec. „Myslím, že jakživ nebudu hotov s tím naplňováním láhve a krmením lžicí. Mám za to, že Bedřich August toho dostal tolik, co by naplnilo velký kotel. Schválně potěžkám jedno s druhým; a k tomu ještě jest hodná hrstka zemčat, mrkve a slaniny v kotli."

Pozvedl železný kotel z háku jednou rukou, a nadzvedl druhou rukou dítě z kolébky, a oddychl si jak na úlevu. „Bedřich August jest o něco málo lehčí," pravil. „To jsem si mohl myslit."

Během dopůldne středy, jedenáctého, prudkost vichru ulevila a na chvíli i sníh přestal padati. Obloha byla zamračena, — zdála se jak utvořená z šedé vlny. Jan Noble, stoje ve dveřích, díval se na východ a spatřil slatiny bílé jak prostěradlo. Každinký keř byl pokryt, každá skála pohřbena, vyjma na temeni ostrého sedla hor, kde spád skal byl příliš ostrý, by sníh se na nich nakupil. Kde teď asi byla Jana? Co ji potkalo? V šíleném rozčílení tytéž myšlénky a tytéž otázky vystupovaly na jeho mysl. Ó, kéž by někdo přišel ze sousedního statku, jenž na chvilku by hlídal dítě, zatím co on by šel hledat svou ženu!

„Když bych se mohl zbaviti toho stvořeníčka zde," pravil, pokynuv palcem přes rameno směrem ku kolébce, „šel bych tak dlouho, až bych ji buď našel, nebo bych zahynul. Netroufám si dítě vynést na vzduch v této kruté zimě, drsné nepohodě, s tou rýmou, která mu zůstala vzdor všemu lojovému nátěru, který jsem jeho nosíku dal. Ouvej!" Obrátil hlavu ku spícímu děcku. „Třeba se jmenuješ Bedřich August, přec povídám, jsi daremná žabka, učiněné zlo. Nebýti mým vlastním vnukem, opustil bych tě a šel bych vyhledat svou Janu." Popošel ku kolébce, vyndal nemluvně, kolébal je na svém klíně a prozpěvoval žalostně:

„Přišly tři žíznivé víly
z Wightského ostrova sem,
ty od pondělka pily,
pily až v sobotní den." —

(Pokračování.)

FEUILLETON.

O purismu a uměleckých památkách.

V posledních dnech kmitla se denními listy zpráva o menší malostranské věži mostecké. Na tom není nic divného, ale poněkud zarazila přítele památek našich poznámka, že není rozhodnuto, v jakém slohu by měla býti opravena. V jakém slohu? Jest zde třeba rozmýšlení, či nestačí snad zachovati ji tak, jak jest, a opraviti ji, očistiti ji tam, kde opravy, obnovy má zapotřebí? Neznám dobrozdání o tom podaná, nevím také, jak zněl direktní dotaz, ale vůči pochybnostem vězícím ve slovech „v jakém slohu?" přicházejí mi na mysl jisté principielní otázky. Věž tato jest součástkou brány gotické a pochází také v založení svém z periody gotického slohu; ale doba od středověku až po naše osvícené století je dlouhá a průběhem té doby měla menší malostranská věž zapotřebí opravy. To bylo někdy v XVI. stol. a tehdáž nespokojili se s pouhou opravou, nýbrž vyzdobili věž dle svého vkusu. A tak věž původně gotická dostala renaissanční malebné štíty a rýsované ozdoby. Gotická věž s renaissančními přímětky! Snad zde věží jádro toho problému, vyřčeného těmi dvěma slovy: jaký sloh? Nevím, je-li tomu vskutku tak, to jest také věcí vedlejší, jde jen o jeden příklad z mnohých. Má se umělecká památka při opravě přivésti

*

ve status quo, či má se jí ponechati ten ráz, kterým přioděna byla postupem času? V našem případě, přísně vzato, zněla by otázka ještě jinak: má se věž zříditi znovu ve slohu věže sousední, v slohu vyspělé gotiky doby Karolinské, či spíše — a to by při konsekventním provádění prvého stanoviska bylo správné — ve slohu raní gotiky ze sklonku XIII. století, doby, k níž poukazuje relief ve věži nalezený, jako k době vlastního vzniku. Vždyť z doby Karolinské není na ní o mnoho více než z doby původního založení.

Pro nás — mohu-li vůbec mluvit bez mandátu — ve jménu stejně smýšlejících — zní otázka ta jinak. Jak my pohlížíme na věc, památka historická, pakliže se nezachovala ve slohu původním a pakliže se jí v dobách umělecky činných dostalo nějakých přídatků, nebudiž měněna, pokud není vpravdě znešvařena neb nepříčí-li se dobrému vkusu. Nepovstal-li nějaký umělecký celek rázem, je-li výsledkem uměleckého snažení různých dob, jež zanechaly na něm své sledy, nuž dobře! k čemu zaměňovati něco, jež vyrostlo během časů v charakteristický a namnoze harmonický útvar, s něčím, co snad nikdy neexistovalo a co by vyplynulo jen z pouhých kombinac. Je tomu několik generací, co staré památky umělecké přišly k platnosti a co vznikla snaha je obnovit a vytvořit cos podobného. Stojíme téměř na sklonku stoletého vývoje a tu lze jej okem nepředpojatým přehlédnouti. V prvním období romantismu horováno pro vše historické a malebné — pitoreskní — a právě ta rozmanitost tvarů navzájem se pronikajících vábila; pak vznikla touha restaurovati staré památky, jmenovitě nedostavěné dómy a münstry v původním slohu a tu — v třetí fási romantismu dospělo se k — purismu. Jak to bývá, vyvinulo se něco, co jest v diametrálním odporu s původním směrem, se stromu romantismu spadl plod, jenž daleko se od něho odkutálel. Spiritus romantismu vyvětral — zbylo flegma.

Jisto jest, že purismus má svůj velký dějinný význam v moderním výtvarnictví, přispěl k vytříbení forem, rozlišení pojmů, ale dnes již vševládným principem není, netvrdí to jenom zelená mládež v záchvatu jakéhosi neoromantismu, ale uznávají to i osobnosti, jež byly samy účastny jeho vývoje, a jiné musely se chtěj nechtěj změněným názorům podrobiti.

I když plodná umělecká individualita se toho principu plně chopila, i ta přišla mnohdy na scesti. Jest to příznakem mohutného uměleckého ducha, že, utkví-li na jisté zásadě, provádí ji s železnou konsekvencí. Kráčí neohlížeje se ani v pravo, ni v levo. Povolit — byla by slabost. Uznáváme nutnost, aby umělec vědomě či nevědomě svou individualitu hájil, jedná-li se o jeho vlastní plod. Jinak je tomu, jde-li o dílo starší doby neb různých dob, zde se podříditi musí. A to jest zásada, které puristé rozuměti nechtějí. Sám stavitel dómu svatoštěpánského ve Vídni Schmidt chtěl provésti princip purismu do nejzazších konsekvencí a plaidoval v zájmu slohového dobudování chrámu proto, aby odstraněna byla portální románská partie. Odborné hlasy a veřejnost však nesouhlasily a proslulý gotik nezvítězil se svým názorem. Ale duch Schmidtův vznáší se namnoze dosud nad vodami, a co jest trudné, že chtěje prospěti uměleckým památkám starých dob, často jim ubližuje.

Vzpomínám si na ty různé důvody, jež se uváděly pro zboření tak zvané kaple sv. Ludmily při chrámu Týnském. Nalézal jsem se také mezi jejími obránci a budiž mně odpuštěno, že dosud nemohu oželeti toho zajímavého pozůstatku raní gotiky, jejž doba, která snad naivně, ale vroucně lnula k památkám našeho umění s pietou — tuším v padesátých letech — restaurovala, a jejž naše doba, doba vybroušeného vkusu a archaeologických kommissí zatratila k zkáze. A mezi důvody vyskytl se také jeden, jenž diktován byl nejryzejším purismem — poukazovánoť k tomu, že místo kaple zaskví se v plné záři slohově upravené okno . . .

Co se restaurování kostelů týče, budovy i vnitřní úpravy, tu i četní odchovanci staré školy v Německu netrvají s houževnatostí na stanovisku purismu. Příkladem budiž horlivý protagonista gotiky A. Reichensperger, který, sic s jistými reservami, ale přece v patrném ústupu jej opouští. (Die Restaurirung von Kirchen betreffend. Zeitschrift für christliche Kunst 1889.) Že se s pozdějšími slohy plně nespřátelil, nelze muži o jeho tradicích míti za zlé. Však co vidíme u nás, jmenovitě na venkově? S purismem kombinuje se zde ještě jeden zjev, o sobě chvalitebný — polychromování chrámů. Nehodila-li se dříve již celá řada uměleckých výtvorů do slohově upraveného chrámu, nehodí se nyní tím spíše k nové polychromii, která vyžaduje naprostou změnu inventáře. Staré oltáře, obrazy, jež se slohem, s polychromií nesouhlasí, se vymítají, prodají neb odstěhují na depot, a tak v době, o kteréž se praví, že má smysl pro veškeré periody umění, že vše dovede po zásluze oceniti, zahajuje se pod heslem umění jakýsi druh obrazoborství. Má také již své jméno — „restaurační vandalismus“. Snad přeháním? Obávám se, že nikoliv. „Restaurační vandalismus“ zavinil u nás již velmi mnoho — a to jest jenom jeden druh vandalismu a ten není ještě nejhorší. Leč pozoruji, že jsem zabloudil příliš daleko od menší malostranské věže mostecké.

V Praze, 18. března 1894.

Dr. Karel Chytil.

Knihy redakci zaslané.

Anthologie. Z básní Jarosl. Vrchlického. Sešit 7. a 8. Nakladatelství J. Otto v Praze. Cena sešitu 15 kr.

Hlavní proudy literatury století devatenáctého. J. Brandes. Z dánštiny přeložila Anežka Schulzová. Sešit 7. a 8. Cena sešitu 20 kr. Nakladatelství J. Otto v Praze.

Zuřivý Roland. L. Aristo. Sborník světové poesie. Přel. Jaroslav Vrchlický. Svazek 25. Nakladatelství J. Otto v Praze.

Illustrované Rubešovy nejlepší humoresky a povídky. Sešit 2. Cena 12 kr. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Moderní básníci francouzští. Překlady Jar. Vrchlického. Sešit 11. Cena 20 kr. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Pařížské mody. Čís. 6. Cena 30 kr. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě. Od Frant. Palackého. K tisku upravil Dr. Bohuslav Rieger, prof. c. k. čes. univ. Seš. 9—21. Cena seš. 20 kr. Nakladatelé Bursík a Kohout v Praze.

Přemysl Otakar II. Román od Sofie Podlipské. Libuše, matice zábavy a vědění. Číslo 4. a 5. Nákladem „Libuše“, matice zábavy a vědění, v Praze.

Dvě povídky z maloměstského života. Napsal František Herites. Libuše, matice zábavy a vědění. Nákladem „Libuše,“ matice zábavy a vědění, v Praze.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“**.

ROČNÍK XXII. 10. DUBNA 1894. ČÍSLO 20.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr.
na půl leta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

C. k. zemský co trestní soud v Praze.

Panu **J. V. Sládkovi,** zodpovědnému redaktoru časopisu „Lumír“ v Praze číslo 34. Karlovo náměstí.

Číslo: 10027

Jménem Jeho Veličenstva Císaře!

C. k. zemský co tiskový soud v Praze uznal k návrhům c. k. státního zastupitelství ze dne 28. března 1894 č. 5235 st. z. takto za právo: Obsah článku „Kresby a příběhy“ uveřejněného v č. 17. periodického v Praze vycházejícího tiskopisu „Lumír“ ze dne 10. března 1894 zakládá skutkovou povahu přečinu proti bezpečnosti cti dle čl. 488 491, 493 tr. z. a čl. V. zák. ze dne 17. prosince 1862 č. 8. ř. z. pro r. 1863.
Zavádí se ve věci této, ježto c. k. státní zástupnictví na určitou osobu žalobu nepodalo, na základě §. 493. řtr. řízení objektivní, schvaluje se dle čl. 489 řtr. zabavení č. 17. periodického časopisu „Lumír“ ze dne 10. března 1894. zapovídá se dle §. 493. řtr. další rozšiřování čísla téhož — nařizuje se dle čl. 20 téhož zákona uveřejnění tohoto nálezu na první stránce nejbližšího čísla časopisu shora uvedeného.

Důvody.

Obsahem článku „Kresby a příběhy“ uveřejněného v č. 17. periodického v Praze vycházejícího tiskopisu „Lumír“ ze dne 10. března 1894. viní se c. a k. důstojnický sbor křivě z nějakých určitých nepočestných a nemravných činů, které by ho u obecném mínění mohly sníižiti a z opovržlivých vlastností a vydává se ho u veřejný posměch, což zakládá skutkovou povahu přečinu proti bezpečnosti cti dle čl. 488, 491, 493 tr. z. a čl. V. zák. ze dne 17. prosince 1862 č. 8. ř. z. pro r. 1863. Bylo tudiž návrhům c. k. státního zastupitelství místo dáti a konfiskaci potvrditi.

V Praze dne 2. dubna 1894.

C. k. dvorní rada:
Procházka.

Avšak rozluštění...!

Úryvek vypravování, napsaného pro II. vydání „Drobných lidí“, od Ig. Herrmanna.

Onoho truchlivého listopadového večera seděli jsme již drahnou chvíli zamlklí. Byl to přítel Václav, který vyvolal ponurou tu náladu, zahájiv hned z počátku hovor o divných, tajemných událostech, o různých znameních a viděních. Jeho obraznost jest neobyčejná, skoro již chorobna, jeho víra v nadpřirozené zjevy nepochybna. Jakkoli odpůrce jeho mínění a názorů, nepřel jsem se s ním. Věděl jsem nejen, že ho nepřesvědčím, ale v té chvíli neměl jsem ani dost síly k odporu. Jeho vypravování vyvolalo i ve mně řadu divných vzpomínek a zavládnuvší nálada učinila mne sdilným. Sdělil jsem s přáteli dva případy, o nichž jsem slýchal od dětství. O jednom vypravovával otec, o druhém bratr, oba již zesnulí. — Avšak tyto věci mne nepřesvědčovaly. Nepokládal jsem vypravování svého otce a bratra za nevěrohodné, ale nebyl jsem svědkem očitým. Měl jsem oba případy za náhody. Podivné náhody — avšak náhody. „Leč nevím — dokládal jsem — co mám souditi o případu třetím, jehož jsem byl svědkem. Po pět let vrací se mi vzpomínka na něj, po pět let přemítám hledaje nějakého vysvětlení — nedospívám k němu.“

„Vypravuj zkušenost vlastní,“ pobízel Václav.

Vhodil jsem komínkem samovaru několik drobných kousků dřevěného uhlí a mluvil jsem:

Co jsem zažil sám.

Máme ji posud, drahou tu hlavu, žije nám čila a zdráva, hledíc laskavýma očima na mne, těšíc se z mých dětí — jejich babička, moje matka. Osud krutě ji zkoušel — sterým způsobem zasazoval jí tvrdou rukou rány. Ze čtrnácti dětí svých pochovala jich jedenáct — i muž, otec náš, předešel ji na věčnost. Ztrácela syny dospělé — na sklonku svého života stanula nad hrobem syna, který byl její nadějí, její podporou, její živitelem — a vše to ji nezlomilo. Ach tenkrát, když jsem patřil na dlouhé umírání svého bratra, když jsem věděl, že je ztracen, a když jsem úkradmo vzhlížel k své matce, trnoucí a skleněnýma očima pohlížející na syna k smrti stonajícího — tenkráte, přátelé drazí, skoro se ve mně ozývala výčitka onomu Neznámému: Proč jsi tuto ženu nepovolal dříve! Před ním! Aby se nebyla musila dočkati i této hrozné bolesti! Proč nezemřela, když jsme ji užuž pokládali za ztracenu! — A hle, přiznávám, že když konečně rána osudu dopadla, když smrt schvátila milovaného syna její v nejkrásnějším mužném věku — tato žena, drahá moje matka, zachovala nejvíce síly, jevila největší odevzdanost v osud, a třeba zdrcena, přece vzpřímena doprovodila syna k hrobu. Seschla, sešla, skoro bych řekl, že se scvrkla tou ranou, ale zotavila se a žije — žije nám posud. Je

po svém otci, po mém velikém, kostnatém, energickém dědu, a ten vyrostl z tvrdého, nepoddajného kořene. Nezlomily ji úklady osudu — jen stáří ji udolá. A blíží se matička naše osmdesátému roku.

Avšak před pěti nebo šesti léty stáli jsme nad ní v němém žalu — dokonávala nám, loučili jsme se s ní pohledem.

Bylo to v červnu, v nejkrásnějším měsíci. Ale onoho roku byl červen chladný, sychravý, stále zachmuřený. Matka zachvívala se jednoho dne třesavkou, zimnicí: bylo jí uvařeno něco pro zahřátí, domnívali jsme se, že to lehká, pomíjející nevolnost. Avšak druhého dne matka nepovstala. Třesavka změnila se v horečku — byla tu nemoc. Těžká, nebezpečná nemoc, přátelé, neboť mamince bylo již přes sedmdesát let. Povím vám krátce: ve čtrnácti dnech přestála matka naše dvojí zánět plic, rychle za sebou, a mezi tím zánět pohrudnice. Každá z těch nemocí o sobě byla by zhubila člověka jejího věku, ustaraného, vychřadlého. Spěchával jsem denně od svých povinností k jejímu lůžku, trávil jsem u něho večery, přicházel jsem za nocí, a doma míjel mne spánek. Stále jsem očekával, že bude u mne zazvoněno, že přiběhne posel, aby mi řekl: Pojď, rychle, matka dokonává — spěchej, abys ji zastal. Ach, kolikráte jsem se s ní v duchu loučil, s onou, která mne ve světě a v životě nejvíce milovala, jejíž požehnání bylo mi štítem před všelikou nepřízní osudu, jejíž pohledy a slova a láska mne posilovaly ku práci. Oněch čtrnáct dní — jaká to byla trýzeň!

A pak tedy nastával konec. Síly mizely, trojí nemocí bylo staré tělo zmučeno, nemohla jíst ani pít, její oči jakoby se ztrácely v té drahé, šedivé, pro nás všecky tolik vytrpěvší hlavy, již se neotvíraly, a když se někdy namáhavě a jako cizí silou pozvedla víčka, viděli jsme zraky nepohyblivé, zakalené, nás nepoznávající. A jednoho večera, když jsem spěchal k nemocné, setkal jsem se v přítmělém schodišti s lékařem. S ním stál bratr, dušeně spolu rozmlouvali.

‚Jak je, pane doktore, bratře?‘ tázal jsem se obou zároveň.

Bratr neodvětil a lékař, když se byl podíval na bratra, snad s otázkou, má-li mi říci pravdu, odvětil po chvilce:

‚Příteli, jsme všichni syny smrti. Vzmužte se — dnes v noci bude konec. Srdce jedva cítit, dech se již odmlčuje. Do rána je vysvobozena.‘

Jaká palčivá, žhavá, bodavá bolest sevřela mi srdce. Do rána! Než utrpení její bylo přílišné, nemohl jsem býti v pochybách a nemohl jsem jí přáti, aby se to prodlužovalo. Slovo lékařovo bylo jen potvrzením mých obav z posledních dnů.

Stiskl jsem křečovitě ruku, kterou mi lékař podával, a otázal jsem se: ‚Přijdete ještě?‘

‚Nepřijdu již — nejsem vám ani jí nic platen. Ani pro mne neposílejte. Vše jest marno. Dbejte, ať nad ní nikdo nenaříká — nechte ji klidně, tiše zesnout.‘

A odešel. S bratrem kráčeli jsme po pavlači k jejímu bytu, vstoupili jsme po špičkách, stanuli u lůžka. Sáhl jsem nemocné na nohy — stydly. Ruce bezvládně ležely podle těla. Oči zapadlé byly zavřeny, dech mizel. Vše nasvědčovalo, že schyluje se k ní smrt. Přes půlnoc seděl jsem němý u lůžka, proti bratrovi, nikdo nepromluvil. Nohy stydly výše. Ale konečně jsem odešel, domů, k rodině. Nemohl jsem déle vydržeti v prostoře, kde smrt se nás dotýkala. A čekati bylo marno. Vše nasvědčovalo, že bytost její už se neprobudí, že oči její se neotevrou. A přátelé — neuvěřitelno — ale já spal té noci — usnul jsem. Vždyť jsem byl tolika probděnými nocemi ztýrán. Ale ráno kvapil jsem zase do Prahy, ač beze vší naděje, že bych matičku zastal na živu. A žila! Vše bylo jako večer. Nic se nezměnilo. Poslali jsme pro lékaře. Dostaviv se žasl, že posud není konec.

‚Neuvěřitelná konstituce!‘ pronesl. ‚Tak dlouhé umírání málokdy jsem viděl. Kterak to staré tělo vzdoruje!‘

Bylo stejně po celý den. Večer zase dostavil se lékař. Dech byl sotva znatelný. Obrátil se k nám, ke mně a k bratrovi, a řekl šeptem: ‚Tedy dnes v noci.‘

U okna choulila se na podnožce jedna sestra, ztýraná, zmořená nevyspáním, druhá, skoro již také nemocná, dlela ve vedlejší světnici. Lékař odešel. Postáli jsme ještě chvíli nad nemocnou. Pak na mne bratr pohlédl, kynul mi prstem, abych jej následoval. Sklonil jsem se, políbil chladnou, bezvládnou ruku matčinu, a — přátelé — tu se mi zdálo, že oko její se pootevřelo, ale sotva pozorovatelně. Úzký, uzounký tmavý proužek objevil se pod víčkem, jež opět zapadlo. A šel jsem za bratrem.

Obě sestry zůstaly u matky. Zavřeli jsme ztiha skleněné dvéře kuchyně, dovřeli i druhé dvéře dřevěné, ani hlásku nemohlo proniknouti dovnitř. Ale my nemluvili. Přešli jsme pavlač, zajisté dvacet kroků, prošli dveřmi, jež vedly do schodiště, a zavřeli za sebou. Již značná vzdálenost a trojí dvéře nás dělily. Ještě deset kroků chodbou předního traktu domu a vstoupili jsme do pokoje bratrova, kterýž měl také dvojité dvéře. Mezi námi a nemocnou byla vzdálenost asi pětatřiceti kroků, několikerá zeď, patery zavřené dvéře. Výstřel z ručnice nemohl býti slyšán v zadu — a my nyní mluvili tlumeně. V takových okamžicích nehovoří se hlasitě.

‚Patrno, že je všemu konec,‘ mluvil bratr, jehož hlas zdrsněl chrapotem, v němž byla všechna bolest. Neboť plakati můj bratr neuměl. ‚Připravme se.‘

Pomlčel, načež pokračoval:

‚Myslím, že souhlasíš, aby pohřeb byl nejjednodušší, jak si to vždy matka přávala. Pro kněze poslati nemůžeme — vždyť jest v agonii, skoro již mrtva.‘

Přikývl jsem.

‚Avšak oznámení úmrtní?‘ pokračoval bratr. ‚Já nejsem schopen myšlénky, slova, řádku. Napiš ty to!‘

Přisvědčil jsem opětně. Žalem stahovalo se mi hrdlo.

‚Ne parte, kdož může shledávat, komu kam všude. Napiš to a pak dáš do Národních listů. Jsi tam. A to stačí. Noviny čte každý.‘

Vše bylo přirozené, i tyto starosti. Přirozené bylo, že úkol ten dával bratr mně. Novinář! Kdyby sám umíral, dovedl by si napsati parte, má to dovésti. Jeho povinností bývá druhdy referovati dopodrobna o srdcervoucích výjevech, nad nimiž jiným divákům stydne v žilách krev, tuhne morek v kostech.

Přisvědčoval jsem stále skoro němě, téměř slova nemluvě. A přes všechnu bolest, která mne krušila, stylisoval

jsem již v duchu úmrtní oznámení. Srdce usedalo a mozek zahajoval kousek práce, na jakou byl po léta cvikován.

‚Chceš-li, učiň to ještě dnes večer,‘ končil bratr skoro šeptem již. ‚Pak — zítra — bude nám hůře.‘

— — — — — — — — — — — — — — —

Bylo hrobové ticho v domě, když jsem odcházel z pokoje bratrova. Již jsem nešel na pavlač — nemohl jsem. Jako opilý kráčel jsem k domovu na Vinohrady. Avšak — úmrtní oznámení nepsal jsem — nemohl jsem.

A třetí den ráno žila matka ještě. A zase plynul dlouhý, strastný den, leč beznadějný. Ne, ne, nemožno, aby nastal obrat k lepšímu.

A večer setkali jsme se s bratrem opět u lože matčina.

Seděli jsme, bratr u hlav, já u noh, hlavy v dlaních. Bylo as v touž hodinu, co jsme včera s bratrem hovořili o posmrtných opatřeních, když se mi zdálo, že někdo ode mne něco chce. Pozvedl jsem hlavu z dlaní, popatřil na matku — hleděla na mne očima otevřenýma, otevřenýma, jak jsem je už dlouho neviděl. Rty její zdály se zápasiti, jakoby chtěly promluviti.

‚Bratře!‘ zašeptal jsem a povstal jsem, kloně se k ústům matčiným.

Svadlé, bezbarvé rty její se pohybovaly, a ústa pronášela pracně sice, ale zcela zřetelně:

‚Nedávejte ještě nic do Národních listů, ještě jsem neumřela!‘

Pojala mne skoro bázeň při těchto slovech.

‚Maminko,‘ pronesl jsem pololhasně, ‚vždyť —‘

‚Já to vím,‘ pokračovala matka, nedadouc mi dále mluviti. ‚Já vím, že to tam máš dát, slyšela jsem vás, jak jste se o tom včera umlouvali — tam v předu v pokoji — jsem ještě živa —‘

Po těchto slovech semkly se zase pevně její rty, víčka očí zapadla, a drahá matka měla zase vzhled mrtvolný. Ni dechu více, ni zvuku, ni pohnutí. I při těch slovech leželo její tělo bezvládně.

Já i bratr pohlédli jsme na sebe plni úžasu a přiznávám, že tehda bázeň skoro strašidelná mne pocházela. Opakuji vám, že jest vyloučena možnost, že kdokoli nás mohl slyšeti. Připomeňte si, co jsem dříve pověděl o té vzdálenosti, o odloučenosti pokoje bratrova. Byli jsme sami za těmi paterými dveřmi, šepotali jsme. A od onoho okamžiku ani spolu, ani před sestrami slova o tom jsme nepromluvili. Ale naprosto jest vyloučeno, že by nás matka byla mohla slyšeti. Žádný řev by nebyl dolehl k její uchu — —“

„A vaše šepotání přece k němu dolétlo,“ přerušil mne Václav.

„Avšak jakým způsobem? Nikdo z nás nechápal. A nápadné to slovo: umlouvali. Jako bychom byli strojili úklad. Než to je vedlejší. — Setrvali jsme u lůžka matčina přes půlnoc, kdy náhle její dech se stával slyšitelným, avšak strnulost, smrtelná bezvládnost nemizela.

Když jsem přišel ráno, pozoroval jsem, že se líce matčiny slabounce zbarvily. Pak náhle otevřela oči a pronesla: ‚Pít!‘

Pozvedl jsem jí hlavu a podal jsem jí k ústům skleničku s limonádou.

Sevřela rty. ‚Ne — pivo!‘

Bylo doma v láhvi plzeňské, sestra rychle nalila, podala mně a já matce.

Chtivě, žíznivě lokala, a pak řekla jako vyčítavě:

‚To je nápoj! Proč jste mi to stále nedávali!‘

Hlava její klesla potom do podušky. Ten hrozný klid smrti trval ještě do večera, kdy se matka náhle posadila, ovšem po prvním hnutí s naší pomocí, a žádala znova píti. A po dvou dnech, přátelé drazí, poprvé se zvedla sama, usedla a smekla nohy s postele. A po dalších dvou dnech povstala a došla k oknu. A od těch dob je nepřetržitě zdráva.

Musím ještě dodati: Když zcela ozdravěla — a zotavovala se neobyčejně rychle — připomenuli jsme jí slova, s nimiž se na okamžik probudila onoho večera. Nezamlčeli jsme ovšem, že — nedoufajíce v její zachránění a očekávajíce každým okamžikem konec — mluvili jsme o záležitostech pohřebních a o úmrtním oznámení veřejném. Doufali jsme, že snad nám bude moci vysvětliti —

Leč matka nevěděla již o ničem. Nepamatovala se, že k nám tak promluvila. Nevzpamatovala se, jakým způsobem by byla nabyla tušení o našem hovoru. Ano nechtěla nám z počátku vše to ani uvěřiti. A nikdy nenabyla o tom vědomosti. Nuže, přátelé, kde jest rozluštění? Jaké tu bylo spojení? Jakým způsobem dotkla se naše rozmluva její sluchu?“

Václav hleděl na mne planoucíma očima.

„Nevím, ale pokusím se o to. Jest mně známo, že na tebe, jako nejmladšího, myslila matka vždy nejvíce. Vím, jakou mívala starost o tvoji existenci, o tvoji budoucnost. Jak byla plna úvah, když jsi se ženil. Jak ji mijel spánek tehda, když jsi se odhodlal k podniku dle všeho zdání beznadějnému, v němž jsi utápěl každý zlatý a při němž jsi po krk do dluhů upadal. O bytí tvého bratra neměla obav. Byl advokátem, uživí sebe i sestry. Nuže, tys tedy byl její poslední pozemskou starostí. Poznamenal jsi, že oko její se pootevřelo, když jsi jí políbil chladnoucí její ruku a odcházel od ní za bratrem. Povím ti, že jste nekráčeli samotni. Její duše letěla tu s vámi, nad vámi, nad syny — nad tebou. A rozmluva vaše, nemající svědka viditelného, měla neviditelného posluchače — duch matky vaší to byl — —“

„Nemám schopnosti,“ odpovídal jsem Václavovi, „abych věřil v takové putování duchů. Ale byť bych i chtěl připustiti tvoje vysvětlení: kterak vrátil se pak duch do těla zůstaveného? Já již nezašel do bytu matčina na pavlači — její duch byl by mne tedy provázel do šíra, ven — —!“

Václav upíral na mne temné, vpadlé, zimničné zraky své, a přes to zdálo se mi, že na mne nehledí. Jakoby nepozoroval osob a předmětů vůkol sebe, ale jakoby si v duchu opakoval a znova sledoval vše, co jsem byl vyprávěl. A konečně, pozvednuv oči svoje přes moje ramena, jakoby chtěl viděti kamsi do nedozírna daleka, mluvil zdlouhavě, zduseným hlasem:

„Přes to pravím, že nemůže býti jinak, nežli že duše matky tvé opustila v onom okamžiku tělesnou schránku svoji a následovala vás, svoje syny. Snad jen část její duše. Jak se vrátila? Nemohu ti vysvětliti. Po jistou hranici můžeme se v takovýchto případech o vysvětlení pokoušeti — sám došel jsem po tu mez vývodem, kterak

že hovor váš mohl býti vyslechnut. Avšak náhle staneme před momentem, kde náš domysl je málomocný — v tomto případě je to návrat ducha matčina v tělesnou podstatu. Potud a ne dále! velí nám tu něco, co chce zůstati a zůstává nevystihlým. A tu cítíme, přátelé, kterak jsme lidé drobounci, pouhý hmyz. A rozluštění těchto záhad — nedospějeme. Luštili bychom je, kdyby se byl v plnou úkonnost vyvinul šestý smysl člověka — avšak tento smysl zůstal od prvopočátku zakrsalý, snad na naše štěstí . . .“

Listopadovou nocí zavyl znova vítr, rozeskučel se, rozječel, vrážel do zdí a třásl okny až příšerně. V samovaru vyhořelo uhlí, naplnili jsme posledně čišky a brzy potom přátelé mne opustili.

Ukolébavka.

Plač jen, plač a vyplač se, můj
synku spanilý,
by ti slzy do života
nezbyly.

Plač jen, by ti později v žití
nezvlh' od slz chléb.
Plač, aby ti ztuhlo srdce,
hruď i leb.

S čelem hrdým, srdcem tvrdým
světem projdeš spíš.
Jen až přijdeš mezi lidi, —
uvidíš!

Jan Červenka.

Její mladší bratr.

Napsal Felix Téver.

(Pokračování.)

Když vstoupila Lena do svého bytu, do světlých, pěkně zařízených těch jizeb, zdálo se jí, že je v nich jakési prázdno — prázdno, jaké tam nahoře nebylo. A proto pocítila snad tak neodvratnou chuť projeti prsty svými plavou kadeř bratrovu a říci mu: „Jak tě mám ráda, Bedo; v tobě, jen v tobě soustřeďuje se celá životní má naděje!“

„Nemoc professora Slabého není přece vážnou?“ optala se Lena nalévajíc bratrovi druhý šálek kávy a předkládajíc mu nejlepší kousek pečiva.

„A kde pak,“ zasmál se Bedřich lehce. „Není to zlé, ale on je rozmazlený. Nu ovšem silák zrovna není a kdyby se příliš mnoho namáhal, mohlo by se státi —“

„Ale on se nijak nenamáhá!“ zvolala Lena. „Prazvláštní to lidé — on nosí turecký župan a maže své ruce patrně každého večera glycerinem — ona ho zbožňuje, předčítá mu romány. Ani jí ani jemu nenapadne starost o čtyři nezaopatřené děti. Kdyby se dnes churavost jeho stala vážnou, nemají do čeho kousat! Nepochopuji, jakým právem se ti lidé vzíti mohli!“ A Lena mluvila jaksi zhurta, rozčileně.

„Jakým právem?“ opakoval bratr její s úsměvem. „Nu vzali se z lásky — což ptá se láska po právu?“ Oči Leniny zůstávaly v údivu upnuty na tváři bratrově. Mnohdy v dlouhých večerních hodinách, při vážných hovorech dotkli se i thematu lásky — a i tu jak v mnohém jiném se náhledy jich obou shodovaly. Mladý lékař pohlížel na lásku, kteréž dával zcela jiný, mnohem méně lichotivý název, se stanoviska čistě medicinského a s tímto srovnávalo se staropanenské stanovisko sestřino úplně.

„Právo lásky,“ zasmála se Lena, a kolmá vráska na čele jejím stávala se ostřejší. „Nu ano, to je slovo, proti kterému neplatí žádná námitka. Vidíš, často jsem o tom přemýšlela. Lidé se žení, vdávají a v nejlepším případě nemají k jinému času, nežli ke starosti o děti a blahobyt své rodiny, utápějí se pak jen již v tom sobeckém kalu každodenních zájmů. Celá lidská společnost skládá se z těchto úzkých kroužků rodinných. A mluví se pak o svatosti, o nedotknutelnosti rodinného krbu. Dobře, nechť si — ale mne žádný nepřesvědčí. Po celý život měla jsem co činit se sobectvím šťastných těch rodinných kroužků. Ano, ano poznala jsem to, když jsem se jako zkřehlá, mladá učitelka chtěla tak někdy ohřáti při ohníčku takovýchto rodinných krbu. Bylo tu mnoho lásky, dobroty pro ten úzký kruh, ale mimo něj — někdy ti lidé zrovna trkali samým sobectvím. Nejhorší obmezenost, věř, je ona těch zcela šťastných! A zřídka, zřídka kdy měl někdo z těch lidí zájem pro celek, pro dobro celkové. Však to dobře povídá Schopenhauer,“ dodávala po chvíli, sesunujíc kávové koflíky prudkým pohybem: „Jen lidé neženatí vykonají ve světě velkých věcí.“

„Ano, jen staří mládenci a staré panny!“ — zasmál se Bedřich. „Jen ti jsou jasnými světly prorážejícími tmou nízkých každodenních zájmu. Jim máme co děkovati, že mravní idea, všechny vymoženosti ducha lidského pronikají tím na pohled tak bezmyšlénkovým davem ženatých lidí. Pokračuji tak dobře ve tvém slohu, moudrá sestřičko?“ A mladý lékař rozesmál se hlasitě.

„Jen staří mládenci — staré panny nezmohou ničeho!“ odvětila Lena a zasmála se krátce.

„Staré panny,“ a hlas její zněl nyní zase trpce, „k čemu jsou — leda k posměchu, hodí se leda za směšné figury povrchním veseloherním autorům. — A nebývají to

přec ty nejhorší ženské, jež starými pannami zůstanou. Je-li ženština praktická, vezme-li si muže jen pro zaopatření, vdá se každá, každá, nemá-li zrovna hrb neb třípatrový nos. Ale není-li tak praktická, hledá-li obapolnou úctu, sympathii — neb má-li nějakou vážnou příčinu, pro kterou se provdati nechce, pak je s ní zle a kdyby ta příčina byla tou nejušlechtilejší. Starými pannami se pohrdá. Neprovdané ženštině nepopřává se téměř místa, aby si samostatně mohla vydělati svůj chléb. A tam, kde se jí toho popřává, činí se tak jen z ohledu, že se práce ženských rukou, namáhání ženského mozku zakupuje levněji, mnohem levněji, nežli práce stejná mužskými vykonaná! Není-li v tom krutost?"

„Hm, hm, máš skorem pravdu!" odvětil Bedřich. „Ale jinak mýlíš se, se starými pannami nikdo nepohrdá, alespoň ne žádný hlubší spravedlivý muž."

„Hlubší spravedlivý muž," zasmála se Lena ostře. „Kolik jich nalezneš. Hledej jich, hledej s lucernou, jako kdysi Diogenes hledal člověka. A dejme tomu, i když nepohrdá — pak jich lituje — a i to je kruté!"

Bedřich neodpověděl, cítil, že sestra jeho touto poznámkou uhodila do živého, což si právě nemyslil. „Ubohá Lena, ona tak moudrá, šlechetná a přec neujde trpkosti podobných myšlének." Mladý lékař byl podobným výkladům sestřiným uvyklým, nevěděl jen, odkud se tento prudký dnešní výklad její vzal. Nevěděl, že jí všechny tyto myšlénky znova o mozek udeřily tam nahoře v bytu professora Slabého, tam v těch temných dvou pokojících, ve kterých si dva lehkovážní manželé předčítali francouzský zamilovaný román, ve kterých se na Lenin plný košík tak chtivě upíraly čtyři páry dětských očí.

„Smím tě připravit o jeden ze starších tvých kabátů, Beďo?" ptala se Lena po chvíli. „Nejstarší Luisin hoch má kabátec na obou loktech prodraný — nemohu se na to již dívati — a tu mi napadlo. Inu ano, nám starým pannám může se z práva lásky dostati také nějakého potěšení. Přešiju hochovi jeden starý kabát — udělám ze starého nové. Dovedu to ještě — vždyť to není tak dlouho, co jsem na tebe přešívala z kabátů otcových."

Za chvíli po tomto hovoru odcházel mladý lékař k večerním svým návštěvám. Sestra jeho dívala se za odcházejícím dlouho z okna a v tváři její objevil se výraz pohnutí, citu, jaký jindy na ní nesídlíval. „Jaký je ten můj Beďa hezký!" pravil v tom okamžiku úsměv na její tváři. „Jak myslící má výraz ve tváři — o Bože! jak vážně, opravdově pojímá svůj stav!"

Když mladý lékař zašel za roh ulice, odstoupla sestra jeho od okna a rozhlédla se po velikém, nově zařízeném pokoji. Uzavřela nejprve zásuvku psacího stolu, v níž se modraly nové bankovky boubelatého pana rady, pak pohladila sem tam lesklé plochy nového nábytku a zůstala konečně uprostřed útulné, světlé komnaty zamyšleně státi.

„Ani jsem si netrouřala mysliti, že to vše tak dobře dopadne — že se bratrovi bude takto dařiti. A věru, kdyby mi ta dobrá stará teta nebyla odkázala těch několik stovek, kdy jsem jich nejvíce potřebovala — kde bych byla vzala peněz na toto v pravdě knížecí zařízení. A jak jinak by se byl mohl bratr etablovati — tak chudě, jak to bylo kdysi v našem bytě, — tak by to nesmělo vypadati u lékaře, ke kterému přichází tolik lidí — A ze svých hodin ani z bratrových skromných kondic — věčně nebyli bychom na tohle zde uskládali. A nyní — jaké to bezstarostné žití!" Lena nemohla v této tiché hodině ani pochopiti, jak se to mohlo státi, že jí, jí, která již tak byla uvyklá na tu starost o každodenní chléb, potkalo takovéto štěstí.

Jindy se jí zdávalo, že je už jako ten stroj, který poslušně jede jednou po letním sluncem rozžhavených, po druhé po zimním blátem zašpiněných ulicích pražských a to z jednoho cizího domu do druhého. Byla tomu již tak uvykla a ani jí nepřišlo na mysl, aby cítila odpor proti klopotnému žití. — Jen kdysi — bylo to kol let jejích třicátých, tehdy se zdálo, jakoby se ještě jednou cosi v ní probouzelo — snad to byl poslední vzmach dosud pod chladnou rozumovou přikrývkou živořícího mládí, mládí, kterémuž nebylo nikdy popřáno plně žíti. V té době pocítila krutý odpor proti těžkému bezradostnému žití, odpor proti názvu „stará panna". Proti tomu názvu, jaký byl pro ni vepsán ve svévolném, mnohdy krutém výrazu různých úsměvu mladých jejích žákyň. Což měla životem kráčeti stále tak sama, nepovšimnuta, povržena? Což mělo být věčně osudem jejím, dávati se týrati nerozumnými vrtochy matek všelijakých nezvedených dětí, jež vyučovala? Což měla míti každá ta mladá žena, která po celý svůj život tak málo pracovala, která tak málo žalu zakusila, právo dáti jí znáti, že je více nežli ona, protože má muže, děti, vlastní domácnost?

V té době přihodilo se Leně tak často, že zůstala na večerních blátivých ulicích, po kterých přebíhala z jednoho cizího domu do druhého, státi, že se zadívala v dlouhých zimních těch večerech do osvětlených přízemních oken a sledovala v nich útulné výjevy rodinného života.

V té době stávalo se, že se zahleděla upnutě na divadelní návěští, na osvětlené krámy, v nichž byly okázale rozloženy plesové látky, na vše, co si lidé opatřují pro svou radost, zábavu. A pak prolétla myslí její smutná vzpomínka. Pak ptávala se sama sebe, k čemu vlastně žije — zdaliž stojí to celodenní krušné namáhání za tu sporou skývu každodenního chleba, jakou jim vydobyla?

A lidé stěžovali si ještě k tomu, že bývá někdy mrzutou. Jak nebýt někdy smutnou, zamlklou? Odkud bráti veselost? Žádají snad lidé sladkost od hroznu, na kteréž pro hustý stín nezasvitne nikdy prohřívající paprslek slunce?

Proč jí proto posmívavě na jevo dávali, že je mrzutou, starou pannou? A všecky tyto myšlénky pronásledovaly ji tak, jako ji pronásledoval déšť, zimní sníh a bláto na nekonečných jejích cestách po výdělku. Pronásledovaly ji kruté, ale večer, když vstoupila ve svůj skrovný byt, minuly, jakoby byly setřeny útěšnou rukou. Minuly, když uzřela nad sporou petrolejovou lampičkou plavou, nad knihou skloněnou hlavu svého bratra. Pro koho žila, pro koho se lopotila? mohla se ptáti. — Nad hlavou Beďovou počínala se střádati všechna její naděje, v něj vkládala všechnu tu v sobě samé pokořenou hrdost.

A naděje její se splnila. Jak byla nyní šťastna, spokojena.

A Lena chtěla již vyjíti z pokoje bratrova, aby se poohlédla po žíznících květinách na malé své terasce — ale pojednou padl zrak její na domácí bratrův kabát, ze kterého se byl, jda k večerním svým návštěvám, svlékl. V Leně ožila při pohledu na kabát vzpomínka na rozedrané rukávy nejstaršího hocha Slabých.

„Ovšem že — tatík musí míti turecký župan a ten ubohý hoch, realista," zamručela ještě a pak ujaly se prsty její hbitě kabátu bratrova. „Snad mohla bych k přešívce věnovat tento," řekla. „Podšívka ještě drží — ale svršek hle, tuhle se to leskne dlouhým upotřebením, ale pro menšího hocha dalo by se to dobře sestřihnout a —" nedořekla. Z kabátové kapsy vypadla obálka, z této vypadla fotografie, a obrázek s kulatou tvářkou radovy dceruškv ležel pojednou u nohou Leniných.

„A co to?" zvolala Lena. „Fotografie děvčete, mladého děvčete!" A ve tváři její zračilo se podivení, jakoby fotografie mladého děvčete byla zcela nevídaným, prazvláštním úkazem přírodním. Podivení její bylo tak veliké, že nad ním zůstala chvíli zpříma státi nezvednouc obrázek. Potom jej zvedla a oči její vpily se zkoumavě v kulatou, nevinnou tvářku slečny Zdeničky.

„Co je to? Jak to sem přišlo?" A několik domněnek najednou zkřižovalo se nejasně její hlavou.

Rychle uchopily se nyní prsty její listu boubelatého pana rady, listu, jehož sloh i obsah neprošel u ní shovívavou kritikou.

„Nedejte znáti, že jsem Vás pozval: přijďte jakoby z vlastního popudu." „Nu, je-li tohle útlocitné!" zvolala. „Ale můj Bože, vždyť je Beda dobrou partií!" A poprvé napadla ji úzkost dříve neznámá, že by mohla být o bratra oloupena.

Dlouho stála tiše, jsouc jaksi ohromena novotou a hrůzou této myšlénky — potom zatřásla hlavou. Proč napadl ji hned podobný strach? Pan rada poslal s díkem honorář a poslal podobiznu své dcery, — bylo to sice nevhodné, ale jiného nemuselo být na tom ničeho. Nikoli, nebylo na tom ničeho — ale přec. Znova zahleděla se v mladou dívčí tvář a řekla si, že je v ní jakýsi výraz povrchní a prázdný, musela sice doznat, že je tvář ta hezká, ale bylo na ní znáti, že ji nepřeletla ještě nijaká chmura skutečného žalu, bylo na ní znáti, že jenom smích je na ní domovem. A Leně se zdálo, že i na té tváři sídlí výraz omezenosti těch zcela šťastných.

Nebyl to něžný aniž přátelský pohyb, jakým po dlouhém přemýšlení vsunula obrázek i psaní nazpět do kabátové kapsy, jakým hodila kabátem na židli, jakoby se v nevinném kuse šatstva skrýval samý jed.

(Pokračování.)

Píseň.

Smutno je mi, Bože můj,
jako v poli hruši,
tesk a úzkost přebývá
v žalostné mé duši.

Ptáci aspoň, Bože můj,
prozpěvují v hruši,
němo ale k zoufání
je v mé pusté duši.

Přeješ slunce, Bože můj,
osamělé hruši, —
nezbývá ti paprslek
pro mou temnou duši?

Ascanio.

Jan a Jana.

Z anglického přeložila J. E.

(Pokrač. a dokonč.)

Na to ustal, neboť obvyklé tik-tak, tik-tak hodin znáhle bylo přestalo. Co as znamenalo zastavení hodin? Nebyly přerušily svého tikotu od té chvíle, kdy on a Jana byli zaujali dům. Přiblížil se k stojanu hodin se strachem zlého znamení v srdci, a tu shledal, že hodiny se byly zastavily zcela prostě, protože závaží bylo sklouzlo až dolů — bylo spadlo, poněvadž hodiny nebyly jak obyčejně Janou nataženy v pondělí ráno.

Jan v duchu následoval svou ženu po cestě, kterou se ubírala v odpůldne, v které jej byla opustila. Šla přímo k východu, směrem k „Zaječí skále", a na to zabočila v levo, aby se uhnula „Dulu starcu", jakémus příkopu, v němž za dávných časů kovolitci byli slídili po kovech. Po nějaké chvíli došla asi k Leatu, proudu vody, jenž po několik mil byl veden podél svahu hor, by zásobil vzdálené doly. Trčící balvan žulový naznačoval místo, kde ploché kameny byly naházeny do proudu, by sloužily za most pro lidi a dobytek. Jana zajisté došla dále než sem. Zdali pak přešla území mezi „Zaječí skalou" a Ger Torem? Pakli ano, tož musila přejíti pláň prostou skalisk, až konečně došla „Rokle", pod níž hučela a pěnila se řeka Tavy. Zde právě vězelo největší nebezpečí. Spád byl příkrý, cestička vedla mezi skalními balvany ve spoustách dolů svrženými, jichž skuliny za každé doby byly zastřeny řasovou travou a ostružinami. V případě, že dosáhla konce úžlabiny, pak bylo jí přejíti řeku na plochých kamenech. Mohla-li to provést, než ji vichřice schvátila? Mohla-li rozeznati přechodní kameny v oslňujících závějích? A našla-li je, mohla-li přejíti vířící proud, aniž by byla sklouzla neb snad splavena byla vlnami? A v případě, že by byla i dosáhla protějšího břehu, pak svízele její nebyly by nikterak skončeny, nebezpečí její by bylo jen vzrostlo, neboť tam dole rozprostíraly se bezmezné slatiny, v nichž pevná půda sotva naznačena, a na které se

mohl odvážiti jediné ten, jenž dopodrobna byl cesty znalý, a to jen za světla denního, a když ve směru nebylo možno se mýliti. Když na své pouti se dostala sem, pak pomoz jí Pán Bůh! Ani tělo její by nemohlo snad nalezeno býti v této rozsáhlé, neschůdné poušti, kde ani zvířete, ptáka, hmyzu není. Takovými myšlénkami Jan se mučil po celé odpůldne, aniž mohl klidu najíti.

Tu náhle dvéře se rozevřely, a oblak sněžného prachu zavál v síň. Vítr se opět vzmohl, a tentokráte, po dvanáctihodinném odpočinku, zuřil dvojnásobně. Dům se chvěl pod prudkostí záchvěvů, které smetaly sníh s doškové střechy jak oblak dýmu. Předešlé dny padaly vločky, někdy větší, někdy menší. Nyní však sněžný prach jemný, nepodstatný, jak nejjemnější mouka, byl hnán větrem, jenž měl sílu a prudkost proudu. „Teď nastane soudný den," pravil Jan, „a nebýti Bedřicha Augusta, který ani ještě menažerii neviděl, byl bych tomu věru rád, neboť pak Jana a já neměli bychom více obavy býti rozloučeni."

Toť byla noc oné velké vichřice v západní Anglii, noc, kterou nikdy nezapomenou ti, kdož ji prožili, noc, která spatřila, jak celé lesy dubové byly skáceny, vyvráceny z kořenů, na nichž byly stály po tři sta let, jedle zohýbány, jich koruny odtrženy, domy v sněhu pohřbeny po samé komíny, střechy odváty, cesty zničeny. Toť byla ona noc, již předchozí noci byly pouhé průpravy, předehry.

VI.

Ráno, ve čtvrtek dne 12. utišil se vítr tak náhle, jak byl povstal, a když slunce vzešlo, zářilo na obloze bezmraké. Ani vánek vzduchem nezachvěl, a bylo vlažno jak v letní den, avšak krajina sama byla — polární.

Povaha sněhu byla se naprosto změnila poslední vichřicí. V úterý a ve středu všecek povrch zemský byl pokryt vše halícím bílým pláštěm, avšak následující buran byl smetl jako chvoštištěm sníh s kopců a zanesl jej do každého údolí, do každé jámy, každého koutku. Cesty byly na stejné rovni s ploty; za skalami, jež větru čelily, nakupilo se sněhu až k samému jich temeni. Domy, jež stály proti proudu větru, podobně byly pohřbeny až po střechu na opačné straně, zatím co každá částečka sněhu byla odváta s povrchu před i za domy takými, jež stály rovnoběžně s proudem vichru. Kraj se zdál všecek strakatý. Zde bylo čisto, tam zas pokryto spoustou sněhu, — a jakou to spoustou! Nad to sníh byl tak hebký, že nebylo možno jej překročiti. Lidé v něj se zabořili jako v pěnu z bílku. Musil býti prohazován, přecházet jej nebylo možno.

Doprava z jednoho místa k druhému musila býti provedena obejitím nejznačnějších náspů.

Jan stál ve dveřích, když slunce vycházelo za zubatými obrysy hor, a oči jeho byly oslněny září, již paprsky sluneční rozprostíraly po vůkolních sněžných pláních. Pak zaslechl hlasy a v příští chvíli stál před ním Jakub Píšťala a tři sedláci z nejbližších statečku; znal je všecky, byli to Filip Lang, Matěj Crossman a Tomáš Down. „Přišel jsem," pravil Narracot, „mám to za svou povinnost, poněvadž jsem ji měl k odchodu následkem zprávy z toho psaní. Bylo mi strašně úzko po celou tu bouři, ale nemohl jsem k vám, až dnes. Vrátila se Jana?"

„Zdali se vrátila? Ne!"

„A k Eaversům se také nedostala. Viděl jsem člověka, kterého uchvátila bouře, když se ubíral cestou po slatinách, a zůstal u Eaversů v pondělí a v úterý přes noc. Hleděl odejíti ve středu, ale byl notně ztýrán za to."

„A Jana?" a stařec se zachvěl.

„Nepřišla. Doufal jsem, že hleděla se dostati domů."

„Má ženo! má ženo!" vzkřikl starý muž. Na to vběhnuv do stavení, zaobalil nemluvně do loktuše, svázal oba cípy a zavěsil ji kolem krku, a vynesl dítě ven. „Pojďme, Bedříšku Auguste!" pravil, „musíme jít vyhledat babičku. Bůh nemohl ji opustit! Bůh nemohl na ni zapomenouti!"

Dítě se zaleklo pohledu všech těch cizích tváří, a vzlykalo neustále. Avšak starý muž hrubě nedbal jeho postrachu a stál na tom, že půjde na slatiny, s děckem v náruči, vyhledat Janu. Celá společnost dostoupila návrší, domáhajíc se pracně své cesty, uhýbajíc se zrádným vrstvám sněhu, jenž skrýval jámy někdejších dolů a zastíral skuliny mezi žulovými balvany. Jan znal každou píď cesty, třeba byla změněna, neznatelna. Spatřil žulovou stráž, trčící sloup, — jak Lotova žena, — ne sice ze soli, ale ze sněhu, jenž naznačoval brod přes ručej. Proud vody byl překlenut sněhem, voda neviditelna, a nebýti zpříma stojícího balvanu, celá společnost by byla mohla se minout můstkem a mohla padnouti do vody. „Pozor, kudy jdete!" pravil Jan. „Zde ten velký balvan — říkají mu „Žába"; ale teď nevypadá jako žába, tak je ve sněhu zahrabán, — ten musí zůstat na levo. Nedaleko jest bažina, té se musíme uhnouti. Teď ovšem bahno neuzříte pro sníh, jenž je skrývá."

„Slyšte!" pravil jeden z mužů. „Co to je za ptáka?" Zaslechli zvláštní zvuk.

„Je to krahujec?"

„Nejsme zde, abychom se pídili po ptácích, nebo naslouchali jejich zpěvu," pravil Jan nevrle. „Honíme se za mou ubohou starou Janou. Buď jí Pán Bůh milostiv, a mně též! Není u Eaversů, nepřišla domů. Kde tedy může býti?"

„Hej! slyším toho ptáka zas," pravil Jakub Píšťala. „Není to krahujec, je to sejček."

Společnost spěchala dál. Jeden z mužů se nabídl, že ponese dítě, ale Jan to odmítl. „Mé péči byl svěřen Bedřich August," pravil. „Najdeme-li mou starou, nebyla by dojista potěšena, kdyby dítě nesl kdokoli jiný než já, jemuž bylo svěřeno."

Když byli nechali Žabí skály na levo, tak daleko, as co rána doletí, přišli k jakési prohlubině v slatině, kde rostl rákos, jenž byl nachytal padající sníh. Půda byla houževnatá, sníh lehký jako peří, postup pomalý a nesmírně pracný. Pak náhle vystoupili na pevnou půdu, s níž sníh byl smeten, a zde vykračovali chutě. Za půl hodiny přešli slatiny i zubatá skaliska jejich a nyní vedla cesta k východu přes lehce vlnitou pláň, téměř všeho kamení prostou, a kde ani sněhu nebylo. Pak náhle dorazili ke „Cleave", hluboké to, tři sta stop dlouhé rokli, skalami vroubené, které se vypínaly skoro tak kolmo, jako zdi domů. Na dně jejím obyčejně řinul se prudký ručej, jehož hukot se slýchal již od samého pokraje rokle. Avšak tohoto dne bylo zde ticho. Celá trhlina byla zasypána ohromnou spoustou sněhu, jak daleko zrak dostihnouti mohl, ležel sníh hladce jak postlanka, a dále nad ním rozprostíraly se hnědé slatiny. Vichřice smetla vše s výšin a mrštila celou tu sněžnou pokrývku do rokle,

naplnie ji do výše téměř tři sta stop. Jan tu stál jako přimrazen. Chopil se rukama za hlavu, kolena se pod ním třásla. „Hospodin rozprostřel nad ní svůj příkrov —" pravil. Že by Jana byla prošla roklí před vichřicí, nebylo možno. V ní bylo jí zaniknouti, nad ní Hospodin byl nakupil svůj sníh! —

Mlčky, se sklopenou hlavou, bohatými slzami na líci, ubíral se Jan cestou k domovu. Dítě spalo po větší část cesty. Když se zbudilo, Jakub Píšťala, aniž by slova řekl, sprostil starce břemena a nesl nemluvně ve své náruči po další cestě. Starý Jan více neodporoval, hlava jeho byla zmámena. Tu právě Jakub Píšťala řekl: „Slyšte! Již zas ten podivný zvuk. To bych rád věděl, kteraký to je pták."

„Aj, slyšíme to na témž místě. Ať je to jakýkoli pták, píští tam někde na Žabí skále."

Starý muž, potáceje se, aniž hleděl, kam jde, aniž slyšel, co se mluví, vkročil z nenadání do kupy sněhu a zapadl v ní až po pás. Nečinil žádných pokusů, by ze sněhu vyvázl, a stálo to další členy pátrací společnosti dosti práce, než jej vytáhli. Byl všecek zmořen chůzí, nesením nemluvněte a obtížemi cesty, avšak nade všecko byl zdrcen uhasnutím naděje srdce svého, která až dosud síly jeho byla napínala.

„Nemohu dále," pravil, „nechte mne zde." Kolena se mu třásla a klesala pod ním.

„Nesmysl, muži, pojďte dál. Nemáte než kus cesty a jste doma."

„Nemám více domova — není tam Jany."

„Zkuste přec," pravil jeden z mužů. „Zde, chopte se mé holi, aneb, chcete-li, opřete se o mne."

Jan hnul se v před, na to sklesl zas na zem. „Není nic platno," pravil. „Jsem hotov. Bůh pochoval ji, tož nechte, by tolikéž učinil se mnou."

„Tu zas ten divný pták zpívá," pravil jiný z mužů.

„Toť sejček," pravil Jan. „Myslím, že sedmkrát zahýkal nad mou Janou, než usnula v sněhu, a duše její odlétla s vichřicí. Nyní přišel a volá mne."

„Nesmysl, kmotře."

„Doufám, že tomu tak," pravil Jan, klesaje ve stavu úplného tělesného i duševního vysílení. „Milovali jsme se a těšili za živa, a je správné, že v smrti nemáme býti rozloučeni."

Jakub Píšťala vložil své ruce pod paždí starého muže a snažil se jej pozvednouti, ale zdálo se, jakoby moc, udržeti se na nohou, jej byla naprosto opustila. „Will Downe, dej mu kapku kořalky, omdlévá."

„Will Down odešel," odvětil muž. „Je tak strašně zvědav stran toho ptáka, který tam píští na Žabí skále; šel se podívat, co to tam jest."

„A odnesl kořalku. Běžte za ním!"

Na to Jakub Píšťala položil spící dítě starci na klín. „Hleďte, Jene," pravil, „nesmíte zmalátněti, protože jste ztratil svou starou ženu, tuhle máte to malinké, o něž se musíte starat." Jan nepozvedl hlavy; zvolna jí zatřásl.

„A pak, pomyslete na svou dceru."

„Dostala svého muže, a já ztratil svou starou ženu. Myslím, že když si Pán Bůh vzal ji, že teď si vezme dobrotivě také mne. My nemůžeme býti v tomhle světě ani v onom jeden bez druhého." Usadil se hloub v sněhu. „A co si Jana počne, když přijde do nebeského království a uhlídá, že mne tam není? Marně mluvíte! kde ona je, tam musím býti i já. My jsme se jakživi nerozloučili, a příští čtvrtek —"

„Dnes je čtvrtek, Jene."

„Dobrá, dnes tomu padesáte let, co jsme byli oddáni. Doufám, že Bůh si na to vzpomene a vezme si mne též."

„Musíme jej asi odnést," pravil Jakub.

„Bude v nebesích právě tak ztracena, jako já zde na zemi bez ní," zašeptal stařec. Kýval hlavou. Sepjal ruce nad děckem v šátku zabaleném. „Bude chodit mezi anděly a svatými, a bude se trápit, kde u čerta vězí její starý Jan. To vím. Bude celá utrápena, pokud tam nebudu."

„Svolte, abychom vám pomohli dál," pravil Jakub Píšťala. „Zde, Matěji Crossmane, podejte ruku a pozvedněte jej."

„Nepřeji si ničeho, než abyste mne nechali o samotě," pravil starý muž. „Vy byste mohli sebrati to dítě a odnést je k Eaversovům, kam patří. Nemohu je déle ošetřovat. Půjdu ku své Janě."

„Kde je Filip Lang?" tázal se Jakub.

„Šel za Downem, aby se domohl kořalky pro našeho starého kamaráda."

„A já víc nechci kořalky," pravil Jan Noble; „budu píti vodu života za nedlouho, tam, s Janou. Vše, co si přeju, jest, býti sám."

Co se dalo dělat se starým brachem? Jakub a Filip podívali se na sebe v rozpacích. Mohli na tom státi, že jej ponesou po ty dvě míle cesty, jež zbývaly, ale bylo jasno, že tomu bude odepírati. Jakýs záchvat tupé svéhlavosti byl se ho zmocnil. Rozum jeho nebyl více činným. Byl pozbyl veškeré touhy po žití. Jakkoliv nechtěl sám se ničím přičiniti, by sebe zničil, byl by přec, jsa o samotě, zůstal, kde byl, položil svou šedou hlavu v sníh, složil své ruce pod ni, a byl by se připravil pro dlouhý spánek smrti, v úplné spokojenosti, že jest mu co nejdříve setkati se s předrahou družkou žití svého. Oba mužové nahlíželi, že největší laskavost, kterou Janovi mohli prokázati, bylo by, jej nechati tam, kde byl, by přešel z života, v němž nic více jej potěšiti nemohlo; avšak nemohli přec s dobrým svědomím připustiti, by takto zemřel; bylo jim použiti násilí v nejhorším případě, by prodloužili zbytek žití starého muže.

„Nuže hleďte, Jene," pravil Filip Lang. „Tohle není mužné, tak zmalátněti, jak vy nyní. Hleďte se sebrati, vztyčte hlavu a natáhněte nohy, a pojďte s námi dále. Však vás nenecháme samotného ve vašem domku, a vždyť jste ještě chlapík a můžete se poohlédnout po jiné hospodyni. Pamatuji se na starého Jonathana Balla, který chodil na námluvy, když mu bylo více než osmasedmdesát; nastrojil se v nedělní šat, načesal si vlasy a rozsvítil si v očích jiskru, — a byl zas chlapík." Toto lákadlo nedovedlo starého Jana vzrušit. „Tu máte Jessy Vernerovou," pokračoval Filip, „ta má tváře červené jako květ a oči plné touhy. Je to sličná, statná ženština — nastrčte si růžičku do knoflíkové dírky a jděte k ní na námluvy. Ne?! Nu tedy, tu máme Lizzy Penrosovou. Do-

stala prý peníze, a může vás ještě na stará léta předobře opatřit.“

„Jděte pryč,“ pravil Jan mrzutě. „Nechci slyšet ani slůvko z těch vašich šeredných řečí. Přeji si jíti ku své Janě. Zdali pak mne necháte na pokoji? Rád bych svou mysl urovnal, než s ní se setkám.“

„Teď konec s tím vaším žvástem!“ pravil Jakub Píšťala, obraceje se s předstíraným opovržením k Filipu Langovi. „Což nevíte, že Jan Noble se jakživ více neožení? Však jemu se nechce ani růžových tváří ani krásných očí; však vím, čeho by si přál. Vstaňte, Jene, a pojďte se mnou. Připravím vám řízek se slaninou a cibulí, Jene! Cibulku, která bude voněti celým domem, a bude nahnědlá, zrovna jak tabák, a uvařím vám jablečník, teplý, zrovna vařící, s cukrem a muškátem a štipkou zázvoru. Potom se vám bude spát jako dítěti. Podejte mi ruku a vstaňte a pojďte dál.“

Avšak vyhlídka na smaženou cibuli a teplý mest patrně neměla půvabu pro starého muže. A tu náhle zas projel jím sluchem, ostře a jasně, tentýž tajeplný zvuk, jejž byli dříve již zaslechli. Filip a Jakub ohledli se směrem k Žabí skále a vzkřikli.

„Jene!“ zvolal Jakub Píšťala, „muži, vstaň a hleď na přelaskavou dobrotu nebes!“

Stařec uposlechl, stavě se pracně na nohy, s děckem visícím v loktuši kol jeho krku. „Jene!“ Pak náhlý výkřik: „Jano!“ A stará žena stála před ním tak statná, jak jej byla opustila.

„Jene, můj starý!“

„Jano, má stará!“

„Jene! byla jsem pohřbena po tři dni!“

„Jano! a já jsem zas choval po tři dni!“

„Jene, když mne vichřice překvapila, schovala jsem se pod Žábu, a tu se přihnal sníh a pohřbil mne tam. Ale měla jsem uzeninu a mošt, a dařilo se mi dobře. A tu byla skulina ve skále, kterou sníh nezavál — a vyrazila jsem dno láhve, a vstrčila jsem do úst píšťalu, kterou jsi koupil od Jakuba, a vydávalo to hrozný zvuk — jak polnice, — a vložila jsem to do té skuliny a ob čas jsem zapiskala. Myslila jsem, že takhle někoho upozorním.“

„Máme vás odnést domů, Jene?“ tázal se Filip Lang.

„Pane! Mne nésti! Opru se o Janu, a Jana zas o mne, a dobře se nám tak půjde dál. Milovali jsme se a těšili po celý život. Jen jděte, hoši, však vás dobře dohoníme a poneseme to dítě mezi sebou.“

Když společnost byla dorazila až k chaloupce, rychle byly smaženy tenké řízky z uzeniny s cibulí, dvě láhve s moštem připraveny; podobně i uvařen jablečník, a všickni usedli za stůl, by se radovali a těšili ze zachránění Jany, zotavení Jana, z dobrého zdraví Bedřicha Augusta a památky padesátého výročního dne sňatku starců.

„A nyní,“ pravil Jan Píšťala, „snad že si poslechnete verše, které jsem složil k této příležitosti.“ Odkašlal si a zpola říkal, zpola pěl:

„Dnes padesáte tomu let,
má dobrá, stará Jano,
co k oltáři jsem tebe veď. —
Jak spěje rychle času let!
A zvony zněly, ptáci pěli
v to krásné, svěží ráno.

Tys byla spanilá co květ,
má dobrá, věrná Jano;
na usměvavý dívčí ret
svou záři slunce slalo;
a modra jas v ten blahý čas
nám s hůry nebe přálo.

Co jedle zpříma Jan se nes',
nad všechny hochy švarný,
jak tancem přešel celou ves,
krok zdál se jemu marný;
a z oka zářil smích a ples
a jeho písní zvučil les.

Však staří, chatrní jsme dnes
nám uplynul již čas;
a zavolá-li do nebes
nás jeho mocný hlas, —
pak půjdem jako v žití ples,
pak půjdem spolu zas.“

„Ano,“ pravil starý muž, „povídám, to vše je dobré a pěkné, ale Jano — tohle také se musí vepsati na náš monument.“

„Co pak, Jene?“

„Nuže, dozajista, ta naše historie jest přepodivná. Tys byla v sněhu pohřbena po tři dni, a já zas choval dítě po tři dni — a oba jsme ty strázele šťastně přežili — v tentýž den, — zároveň.“

Tiše...

Tiše buď, — tiše buď! —
Nesmíš nářkem projeviti,
co tě v duši tolik pálí
a co trn ti bodá v hruď —
tiše buď! —

Tiše jen, — tiše jen! —
Večer už se k zemi snáší
a s ním kouzlo zapomnění —
Snad i duši tvé dá sen —
tiše jen! —

Marta Bezdrevská.

Pověsti bretonské.

V písni, v pověsti národní jeví se povaha, celá duše národa: vedle pozorování přírody samé bývá básníkům nejbohatším zdrojem inspirace, tato poesie svěží, původní, zrozená a vypěstovaná ať mezi šumnými lesy, ať ve středu stinných skal, na širých lánech neb na březích moře. Jak na povahu obyvatel, tak i na prosté tyto projevy jich duševního života, ráz krajiny značný mívá vliv: v krajích, kde živlové přírody člověku téměř v každé chvíli nebezpečím neb všelikým svízelem hrozí, ovšem že báj a pověst temnějšího, tajuplnějšího rázu bude než v úrodných ladných rovinách; různé, prosté lidské mysli nevysvětlitelné úkazy přírodní vzbuzují temný strach, tajůplný stesk, jenž v pověrčivých bájích, symbolických legendách, zadumčivých písních zřejmě se zrcadlí. Není národa, v němž by pilných sběratelů této nejsvéráznější všech poesií se nenašlo, a zdá se, jakoby předmět sbírek podobných nikdy naprosto vyčerpán nebyl. Co zajímavou práci druhu toho líčí Eduard Schuré v delším pojednání — z něhož následovní vyjímáme — knihu: „Legenda o smrti“ od M. Le Braz. Kniha ta obsahuje prosou psané báje a pověsti bretonské, v nichž, jak sám titul naznačuje, rozjímání o smrti převahu má. Autor, jsa zrozen a odchován v samém středu Bretonska, již od samého mládí duši svou stápěl v bohatých zdrojích národní tradice. Avšak plnou cenu její neseznal až později. Jako syn učitelův i on zvolil sobě povolání učitelské a stráviv v Paříži několik let, žil pak delší dobu v některých menších městech Francie. Již v Paříži, v ruchu a vřavě žití intelligence, pocítil touhu po svém rodišti: za nedlouho zkusil vysloviti v pěkných verších stesk svůj po milém rodném kraji. Při jedné ze svých návštěv v Bretonsku tento kraj tajuplných pověstí a nekonečných stepí jakoby jedním rázem celou hlubokou svou poesii mu byl prozradil. Doma měl sestru, Bretonku, svéráznější snad ještě než on sám: v duši její plála láska k vřelé té a mocné poesii lidu. Znala na paměť nesčetných pohádek a písní „z dávných časů“. Po dlouhá léta pečlivě bděla nad duševním vývojem básníkovým. Byla zároveň strážným andělem a Musou jeho.

Umínil si na dále snahu žití svého k dvojímu cíli nésti: jednak pěstovati básnické své vlohy v pracích původních, jednak studovati a sbírati písně a staré zvěsti kraje svého. Básně: „Píseň bretonská“ dosvědčily, že pan Le Braz jest pravým básníkem. „Legenda o smrti“, kterou týž autor později uveřejnil, uvádí čtenáře do mystického světa bájí, v nichž skutečnost se jeví jako v matném pološeru nadpozemského žití. Povídky a pověsti prosou psané, z nichž tato kniha se skládá, jsou věrným podáním národní tradice, jak ji pan Le Braz na dlouhých svých potulkách Bretonskem byl seznal. V krásné předmluvě (panem Marillierem psané) praví se, že téměř všecky tyto pověsti mají co východiště některý děj skutečný. Tyto události pak nebyly pozměněny více, než se stává při vypravování některého zločinu, ztroskotání lodi neb bitvy. Jsou to malá dramata, jež vypravovatelé sami byli prožili aneb jež viděli kolem sebe se odehráti: osoby jednající cítí totéž co oni: rámec věcí jest kraj, v němž žijí, pláň kručinkou porostlá, jež podél mlhavého moře se rozprostírá, aneb hřbitov, v němž hrob k hrobu se tísní mezi kostelem, světci z hrubého kamene střeženým, a kostnicí, umrlčími hnáty naplněnou.

Ode dávna lid bretonský se zálibou se zabývá myšlénkou o smrti. Smrt jest jim osobností, nejvyšším konatelem spravedlnosti, božstvem hrůzy. Za noci sedláci, odpočívající v dobře střežených domcích svých, ob čas se probouzejí skřípotem nápravy a děsným hřmotem dvou kol, pod nimiž kameny řinčí. Toť kára Smrti. Kostra v příkrov zahalená, kosou ozbrojená, stojí na svém voze, dvěma bílými koni taženém. Dlouhé jich černé hřívy spadají až na kopyta. Hlava kostry otáčí se nad páteří jak korouhev, slídí vůkol po svých obětech: běda tomu, jenž spatří oba ty malé bělavé plaménky, jež se kmitají v černých důlkách očních! jest smrtí znamenán. Takový jest obraz, hoden štětce Holbeina neb Dürera, jejž lid bretonský si byl utvořil o králi hrůzy. A přec tato obluda, již nelze přímo patřit v tvář, tento nejvyšší kat, dovedl vnuknouti nejvznešenější jich myšlénky. Nutno uznati, že smrt hlavní podnět dává citu náboženskému a rozjímání filosofickému. Skácejíc vše, co žije, hrozíc neustále, děsná, neúprosná, nutí člověka, by v sebe se zahloubal, by přemýšlel o duši, o onom světě, o věčnosti. Tím právě, co chová v sobě nevysvětlitelného, odstrašujícího, probouzí nejtajnější síly srdce i ducha jeho.

Kultus smrti jest tudíž alpha a omega každého náboženství, nerozlustitelné jádro jeho. Vyskytuje se mezi divochy rovněž jako v začátcích civilisace. Přežije nejrůznější názory náboženské i v dobách naprostého skepticismu. Na tom právě zakládá se zvláštní zájem těchto pověstí, které jsou jak povšechným přehledem pojmů náboženských bretonského lidu a které líčí slohem dramatickým a barvitým osudy duše lidské. Lze je rozděliti ve tři skupiny rozličné, shodující se s trojím stavem, jímž jest duši projíti po smrti, dle víry lidu, která v tom se shoduje, vzdor pověrečné a mnohdy až dětinské formě své, s největšími názory náboženskými a metafysickými. Předně nastává odloučení duše od těla: k této periodě vztahují se veškeré předtuchy, znamení a vidiny seřaděné panem Le Braz pod titulem „Znamení“ (intersigne). Za druhé: Duše bloudící v ovzduší zemském. Tato kategorie zaujímá zejména legendy nadezvané bretonským názvem: Anaon, což značí svět trápených duší v očistci: konečně za třetí: Peklo a nebe. Tato skupina pověstí podává naivní představy, představy mnohdy velmi dumyslné, které si lid byl utvořil o konečném stavu duše lidské, o blaženosti spravedlivých a o zatracení hříšníků.

Se stanoviska psychologického skupina prvá, nadezvaná panem Le Brazem „Znamení“, jest nejpozoruhodnější. Dle pověry bretonské, společné všem národům keltickým, smrt nikoho nezasáhne, aniž by dříve nebyla vrhla svůj stín na oběť vyznačenou neb na příbuzenstvo její. Nemá každý daru „vidění“, ale téměř všickni cítili neb slyšeli cos podivného v některé chvíli žití svého. Nikdo nezemře, aniž by některý příbuzný neb soused nebyl o tom zpraven „znamením“. Nejen že zvony bolestně se zachvívají za šera aneb svíčky žen námořníků náhle shasnou; jsou to i vidiny zřetelné a hrozné, jež věští a někdy i vyvolávají smrt. „Jozon Briand jednou pozdě z večera šel pro tabák do sousedního městečka. Po cestě potká se se

čtyřmi muži, rakev nesoucími. I podivil se velmi. Udivení jeho vzrůstá, když na hranici svého statku nalezl přehradu do kořán otevřenu, kterou byl dříve pečlivě za sebou zavřel. Vstoupiv do dvora, zůstal úžasem jak přimražen. Rakev, kterou byl potkal, stála na příč přede dveřmi a ti čtyři muži stáli nehybně vedle ní, dva při každém konci. Jozou Briand nebyl babou. Býval na vojně za časů starého Napoleona. Šel přímo proti čtyřem mužům. ‚Mýlíte se, zde posud nikdo nedal vzíti míru na těch pět prken.‘ — ‚Ten, jenž nás posýlá, nemýlí se nikdy,‘ odpověděli mužové jedním hlasem. A byl bys řekl, že hlas ten vychází z útrob země. ‚Však se na to podíváme!‘ zvolal Jozon Briand. Přeskočil rakev a otevřel dvéře. Avšak sotva že vstoupil, klopýtl a upadl, z hluboka povzdechnuv. Když jej zvedli, krev se mu vyřinula nosem. Měl ještě času dosti, by vypověděl svou příhodu a vyslovil svou poslední vůli, ale nestačilo více, aby vykouřil svou poslední dýmku.“

Někdy zas to bývá celý smuteční průvod stínů, jenž symbolicky oznamuje smrt přítelovu osobě milované. Zvláště něžný a tklivý ve svém fantastickém poloseru jest příběh Marie Kornakové z Bréhat. Tvrdila, že „na světě jest jen jediné dobro, totiž milovati a býti milovánu.“ Však také nemyslila na nic jiného než na svého chotě, kapitána lodního, jenž se plavil na moři dalekém. Jednou v noci, nemohouc usnouti, povstala a šla do kostela, i nalezla tam množství lidí na modlitbě. Cizí jakýs kněz sloužil mši. Chtěla promluviti ku své sousedce, však tato, v modlitbu pohroužena, neodpovídala. Strážce kostela šel kolem, drže v jedné ruce halapartnu, ve druhé kovový talíř. Volal hlasem žalostným: „Pro Anaon (očistec), prosím, pro Anaon!“ Ježto při sobě neměla ani groše, drsný ten „kostelník mrtvých“ přiměl ji, by vložila na misku zásnubní svůj prsten. Kroužek spadající na kov vydal zvuk suchý, zvučný. V tu chvíli pocítila Marie Korniková děsnou bolest u srdce a omdlela. Když se zas vzpamatovala, byl kostel pustý a tichý. O čtrnáct dní později, Marie Korniková zvěděla, že jest vdovou. Loď, jíž velel choť její, se byla ztroskotala nedaleko pobřeží Anglie, téže noci, téže doby, kdy ona přítomna byla bohoslužbě stínů. (Dokončení.)

FEUILLETON.

Jak herec pracuje.

Píše Alfons Daudet.

Nutno uznati, že herců, kteří „pracují“, najdeme poskrovnu, následkem čehož i najdeme pramálo herců dobrých. Z pravidla při počátku „kariéry“ jeví se ohromná horlivost, avšak jakmile se pocítí, že místečko na výsluní jest dobyto, povolí zápal; jakoby nebylo nastokrát obtížnějším dobré místo sobě uchovati, je zastávati, než je vydobýti.

Kolik jich známe těch herců, kteří po odbyté zkoušce vstrčí klidně úlohu svou do kapsy a zakládají si přímo na tom, že se o ni více nestarají, jakmile opustí budovu divadla! Tento druh učí se úloze jen při zkouškách a podrží rukopis v rukou až v samý předvečer představení. Jiní zas, jichž paměť jest čilá, opakují úkol bez rukopisu hned druhého dne a pevně jsouce přesvědčeni, že stačí naučiti se úloze z paměti, by ji člověk znal, neznepokojují se více než jedinou věcí, a to otázkou kostýmu a účesu. Ach, kostým! toť ta velká, mnohdy snad i jediná starost.

Jeden z našich přátel, básník, předčítal kdysi drama velice tklivé mladistvému, prvnímu milovníku, jména Delessart, jenž v dotyčné hře měl vytvořiti úlohu vynikající, hlavní. Náš poeta byl všecek nadšen dojmem, jejž způsobila četba jeho. Mladistvý milovník se zdál všecek napnut, pohnut; ano, jednou neb dvakráte zdálo se i, že chce cípkem rukavičky, zcela podle pravidla, setříti slzu, zachycenou na brvách. Když hra byla dočtena, vztyčil hlavu, kterou až posud měl sklopenu, jakoby tím lépe se mohl pohroužiti v naslouchání, a první jeho slova byla tato: „A jak si mne představujete přistrojena? Budu míti na nohou gamaše či ne?“ Po celou dobu četby nebyl myslil než na to, zdali totiž ta osobnost bude míti na nohou gamaše čili nic. Aj! ovšem, pár pěkných žlutých gamaší, vysoko vystupujících, v nichž noha pevně upnutá činí zajisté dojem neodolatelný; avšak studovati fysiognomii, duši, souvislost úlohy, toť zajisté také má svou důležitost, a není snad zapotřebí vkus pro malebnost a sličné vyšňoření hnáti tak daleko. Většina našich mladých herců ostatně v této vadě vězí: všickni „se vidí v gamaších“, a toť jediné, co jest jasného a určitého v jich způsobu porozumění úlohy.

Jestliže někteří herci nepracují, za to zas jiní až přes moc se trápí, a kdykoli jest jim novou roli vytvořiti, myslí na ni dnem i nocí, v divadle, doma, na ulici, odpozorujíce skutečnosti vše, co by mohlo posloužiti k správnějšímu utvoření dané osobnosti. I když nemají nové úlohy, tento druh herců hledá, studuje; jsou jak posedlí fixní ideou umění svého. „Od té doby, co jsem u divadla,“ pravila kdysi paní Arnould-Plessy, „nepamatuji se, že bych byla prožila dopoledne, aniž bych studovala.“ A zajisté, že hra výtečné této umělkyně o píli její svědčila. Mimochodem budiž podotknuto, že při Théâtre-Français, pracoval-li by herec jen tehdy, kdy mu podána nová úloha, pak velkému by se vydal nebezpečenství, že splesniví. V tomto řemesle tak rychle vyjdeš ze cviku! Hra se stává nemotornou, hlas bezzvukým, paměť vázne, nestojíš více jistě na nohou.

Nutno tedy, aby herec pracoval, avšak nesmí také zas pracovati příliš. V tom jest také háček. Známe puntičkáře, mudrlanty, ty, co hledají vše možné mezi řádkami a na konec se tím na dobro spletou; ty, již následkem neustálého prohloubání konečně úlohu svou provrtávají na prosto, vylezou z ní druhou stranou ven a jakživi více v ní se nevyznají. Jsou to oni herci, již zcela vážně vám řeknou: „Moliéra vlastně lidé nechápou! . . .“ A všickni, naplněni touto myšlénkou, ztráví své žití vysvětlováním Moliera, vykládají jej, studují, rozebírají, vypátrají v něm celou řadu intencí, kterých on sám, totiž Molière, co živ nebyl měl.

A nyní, když jsme byli ustálili rozdíl mezi herci pracujícími, nepracujícími a příliš pracujícími, obírejme

*

se výhradně s prvými z nich a povšimněme si trochu, jaké jsou různé jich systémy práce.

Tyto metody práce různí se jednak dle osobní letory, jednak dle oboru zaměstnání. Když ku příkladu jednoho večera slavnostního představení vstoupíte v meziakti do šatny (řekněme salonu) Constanta Coquelina, naleznete zde plno hluku, ruchu, světla. Hle, tu jest Mascarille sám, čiperný a hřmotný jako na jevišti. Chodí sem tam, hází rukama, směje se svým srdečným, hlasitým smíchem, až se skla v oknech třesou. Krátké, hedbávím podšité pláštiky, aksamitové spodky, modře neb růžově rýhované, střevíce stuhami krášlené, strakaté třapce povalují se kol něho, po zemi i po veškerém nábytku. Mascarille zatím, co hovoří, zkouší jiný účes, opravuje líčidlo před zrcadlem, pak se na podpatku hbitě otočí a radí se o své nejnovější čapce s celou tlupou mladých malířů, jichž se kolem něho vždy jen hemží. Vidíte-li jej takto poskakovat, řádit jak veverku v kleci, chápete, že herec chce udržeti svůj umělecký zápal, že chce se udržeti v stejné náladě veselosti, rozpustilé, hlučné. Ob čas kdo zaklepá na dvéře. Nyní vstupuje sama Tradice, v osobě starého abonenta, pečlivě holeného, vrásčitého, jemně se usmívajícího, jenž přichází herce navštívit. Ten ještě byl viděl Monterosa, staršího, v téže úloze Mascarilla.

„Nuže, pane, jste spokojen?“ táže se ho Coquelin.

„Velice!“ odvětí abonent, kterému neschází než napudrovaný, třepetavý cůpek v týlu. „Velice spokojen. Jen že pan Monterose starší tohle neřekl tak jako vy.“

„Aj, a jak pak to tedy řekl?“

Nad tím rozproudí se hovor; z jednoho předmětu přechází se na druhý, mluví se o literatuře, politice, malbě, zejména o malbě. Coquelin křičí více než všickni ti malíři zároveň, dopaluje se, zlobí se, směje se; a když tu režisér zvolá: „Na jeviště, třetí jednání!“ zaznívá tento smích, hlučný, mladistvý ještě na chodbě, na schodech až za kulisami, a sotva přijde, zvolá se: „Na vás řada, Coqueline!“ A sám sebe jist, jist své neohrožitelné paměti, herec se vrhne na jeviště, jakoby je útokem chtěl vzíti. Sám sebe jist, kterak by tím nebyl? Po celou dobu, co trvalo meziaktí, aniž by to byl dal znáti, nepřestal mysliti na svou úlohu, nepřestal ji hráti. —

Máme v rukou velmi krásný dopis slečny Fargueilové, v němž velká ta umělkyně rozebírá s podrobností a určitostí opravdového spisovatele způsob, jehož užívá při studiu svých úloh.

„Od samého dne, kdy úkol mi jest svěřen, nerozloučíme se více, žijeme spolu. Mohla bych skoro říci, že mnou vládne, že ve mně přebývá. A stává se mi přečasto doma i jinde, že nevědomky, náhle vpadnu v tón, ve způsoby, v celou fysiognomii osobnosti, kterou jest mi představovati. Všecka věcí protknuta, jak v podobných případech bývám, nedovedla bych býti veselou, obírajíc se s nějakou úlohou sentimentální aneb ukrutnou, jež duší mojí vládne; tak jako špatná má nálada nedovede odolati druhé té mé bytosti, když tato se směje, švitoří a vtipkuje. V podobných případech jsem rozdvojená. Toť celé tajemství mé práce. Myslím a žiju ve své úloze; jest již prožitá, když ji obecenstvu předvádím. Toť dosti jednoduché, není-li pravda? . . . není to ani metoda studia, ani zásada. Jest to způsob býti. Není v tom jiného pravidla, než mé pozorování: viděti před sebou jednající, pohybující se, myslící mé druhé „já“. Obraz se pohybuje, měním jej, dle dojmu, jejž na mne koná. Později pak obecenstvo samo mi dá pokynutí, kde co mám vyjádřiti větším přízvukem. Nevím, zdali toto pojmutí práce jest nejlepším; ale nedovedla bych pracovati jinak. Studovati zvláštní effekt hlasu, fysiognomie, pohybu, zdá se mi úsilím ohromným . . . Studium tak, jak se tomu obyčejně rozumí u divadla, není tedy mým systémem.“

Tento výraz „prožití úlohy“, jehož užívá slečna Fargueilová, by naznačila svůj způsob pracování, nalézá se též v listu jiného velenadaného umělce, pana Lafontaina:

„Neodmítl jsem nikterak čest hráti úlohu Montejoye, žádal jsem pouze dva měsíce, bych sestrojil co možná dobře úlohu tak důležitou; neboť nestačí pouze naučiti se Montjoye, nutno jej žíti.“

A vskutku jest to výtečný způsob studia, jedná-li se o osobnost žití současného, jedná-li se o některý z oněch typů složitých, sestavených z podlosti a velkosti, jejž jak bouřný mrak obklopuje doba horečných a rozrušených nervů, v níž žijeme. Rozumí se samo sebou, že podobné počínání se nehodí tam, kde jde o podání úlohy staršího repertoiru.

Slečna Fargueilová sama to doznává, a podáme i to, co podotýká v dalším průběhu listu výše položeného:

„Dostalo-li by se mi cti hráti na Théâtre-Français, nemohla bych nikterak takto studovati. Vím dobře, jakého jest třeba úsilí a namáhání, chce-li kdo správným býti tlumočníkem našich velkých klasiků. Avšak nezdá se mi, že by moderní repertoir vyžadoval podobné péče, myslím totiž stejného studia a pozornosti.“ I to jest správné. K podání fysiognomií soudobných, jež se pohybují v témže ovzduší a jichž modely možno téměř na ulici zastihnouti, herci zajisté že jest potřebí méně práce, než jde-li o oživení typů některé slavné doby zašlé, s kterou nemá jiného spojení, než jemných, každým dnem více chřadnoucích vláken tradice. Vášně duše lidské jsou věčně stejné, o tom není pochybnosti, ale výraz jich se mění, a jest velkou chybou, domnívati se, že jest možno hráti stará díla klasická způsobem moderním. V tom věží cosi, jež mysl uráží jako anachronism.

Není možno obecenstvu dosti jasně vysvětliti, co práce, co úsilí věží v tom umění hereckém, na oko tak skvělém, tak snadném. A zejména není možno dosti upozorniti mladé lidi, jíž si zvolí dráhu divadelní, a s dostatek jim vysvětliti obtíže celého toho řemesla. Mnohý se stane hercem pro pěkný kostým, z marnivosti, z lenivosti, z touhy po lesku a slávě, konečně také, aby vůbec měl čím zabít čas; ale pak, jaká to bida, octne-li se na jevišti! Nešťastník zajíká se za každým slovem, chodí nemotorně, neví, co s rukama, jakmile je z kapes vytáhne. A což ženy! Artikulované loutky, jež si byly uchovaly pohyby a způsoby naučené u pana professora, hlasy bajkových královen, z nichž nelze vylouditi přibližně správnou modulaci. Nic přirozeného, mladistvého, svérázného, oduševnělého. Nuže, toť zvláště jsou herci ti, již nepracují, již málokdy vystoupí na jeviště, již nikdy neumějí úkolu, které ale neustále slyšíš šeptat a posmívat se v některém koutku zákulisí. Toť ono plemeno nepravých umělců, jimž divadlo znechutiti by bylo pravým dobrodiním; a snad že by se to podařilo, dovedlo-li by se jim vštípiti přesvědčení, že, chce-li kdo se státi hercem, třeba prostředním, musí ohromně, ale ohromně pracovat! J. E.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XXII. 20. DUBNA 1894. ČÍSLO 21.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Z písní jarních.

Od Irmy Geisslovy.

I.

Zelená se, brunátní
v křoví každá snítka tenká,
zlatým v lese kalíškem
zazvonila prvosenka.

Modré oko fialek
dívá se, jak v údiv jaté,
vánek čeří chocholku
na hlavičce kropenaté.

Zlatá záře slunečná
na zoraných polích leží —
jaro — jaro!... Žel, že čas
i s tím jarem v dálku běží!

II.

Slunko v růžích zapadá
za hor temena,
všecko rudě opřádá —
co to znamená?
bude vítr, nebo ne?
či svět v krvi utone?

Velkolepá záplava
vnady světelné
znamená, že nastává
jaro kouzelné,
rudo bude na zemi —
rozkvetlými růžemi.

III.

Zavři, noci, zbledlá víčka
švitoří už vlaštovička,
tisíc ptáků s ní,
pěkný sen, jenž těšil duši,
zpěv a vůně neporuší
až se rozední.

Škoda spáti! květy v máji
kalichy své rozvíraji
zrovna tobě vstříc
a z té rosy, jež v nich sedá,
jarní štěstí k tobě zvedá
tisíc zřítelnic...

IV.

Ty jásavá, ty jarní obloho,
tak hluboká,
což do tebe se dívám s rozkoší
jak do oka,
jak do matčina oka vedle vrásky,
v němž bylo tolik, tolik velké lásky..

Ta lazurová, bájná hlubina,
ten sladký zrak,
je zavřena, ji zakryl smutečně
stín, smrti mrak,
a žádné jaro vlídně, bez otázky,
mi nevrátí to modré nebe lásky.

Tibetská legenda o Kristu Ježíši.

Podává Dr. Vilém Gabler.

Rus Mikuláš Notović cestuje roku 1887 v Indii, dověděl se náhodou, že v klášterech tibetanských chovají se staré rukopisy obsahující životopis proroka Issy. Jelikož jméno Ježíš rusky zní Isos, Notović domníval se, že se tu jedná o životopis našeho Spasitele. Odebral se tedy do Tibetu a tam v klášteře Ilimis skutečně našel staré rukopisy, z nichžto pomoci tlumočníka svého sestavil životopis Ježíše Krista, který zde podávám v doslovném překladu.

Životopis tento nesouhlasí ve všem s tím, co nám podávají evangelia, avšak zajisté jest vzácným důkazem, v jaké vážnosti byl u dalekých národů východních božský zakladatel našeho křesťanského náboženství

Život svatého Issy, nejlepšího ze všech lidí.

I.

Země se třásla a nebesa plakala za příčinou velkého zločinu, který byl spáchán v zemi israelské.

Neboť tam byl mučen a popraven velký spravedlivý Issa, v němžto žila duše všehomíra,

která vtělena byla v prostého smrtelníka ku prospěchu člověčenstva, aby vyhlazeny byly myšlénky špatné,

i aby člověčenstvo ponížené hříchy navráceno bylo k životu míru, lásky a dobrých skutků, i aby v něm oživla myšlénka jediného Stvořitele, jehožto milosrdenství jest nekonečné a neobmezené.

Takto vypravují o tom kupci, kteří přišli ze země israelské.

II.

Národ israelský, jenž obýval zemi velmi úrodnou, dávající dvojí žeň ročně, a jenž měl veliká stáda dobytka, povzbudil svými hříchy proti sobě hněv Boha,

který mu uložil hrozný trest, odnímaje mu zem, stáda a všechen majetek. Národ israelský stal se otrokem mocných a bohatých Faraonů, kteří tehdáž vladařili v Egyptu.

Tito nakládali s Israelity huře nežli s dobytkem, ukládali jim práce těžké a dávali je do želez: těla jejich pokrývali ranami, nedávali jim pokrmu a nedovolovali jim bydleti pod střechou,

aby je udržovali ve stavu ustavičného strachu, i aby je učinili podobné zvířatům.

A národ israelský ve své veliké bídě vzpomenul na svého ochránce nebeského, obrátil se k němu a vzýval jeho milost a milosrdenství.

Slavný Faraon tehdáž panoval v Egyptu, který se učinil pověstným svými četnými vítězstvími, bohatstvím, které byl nahromadil, a rozsáhlými paláci, které mu vystavěli jeho otroci.

Tento Faraon měl dva syny, z nichžto mladší se jmenoval Mossa; učenci israelští jej vyučovali rozličným vědám.

A Mossa byl oblíben v Egyptu pro svou dobrotivost a pro milosrdenství, které jevil naproti všem trpícím.

Vida, že Israelité navzdor nesnesitelným útrapám, které jim bylo snášeti, nechtěli opustiti svého Boha, a modliti se k těm, které stvořila ruka lidská a kteří byli bohy národa egyptského,

Mossa věřil v jejich Boha neviditelného, který nedopustil, aby klesající síla jejich byla zlomena:

a učitelové israelští podněcovali horlivost Mossy a obrátili se na něho s prosbou, aby u Faraona, otce svého, se přimlouval za souvěrce jejich.

Princ Mossa vznesl na svého otce prosbu, aby ulevil nešťastníkům, ale Faraon rozjitřil se proti němu a zvýšil ještě útrapy svých otroků.

I stalo se krátký čas potom, že veliké neštěstí navštívilo Egypt: mor sklátil mladé i staré, zdravé i chorobné. Faraon měl za to, že jeho bohové na něho se rozhněvali.

Ale princ Mossa řekl svému otci, že jest to Bůh jeho otroků, který tu zakročuje v prospěch těchto nešťastníků, a trestá Egypťany.

Faraon na to synu svému Mossovi dal rozkaz, aby sebral všechny otroky původu židovského, vyvedl je z města a založil daleko někde od hlavního města jinou obec, kde by přebýval s nimi.

Mossa oznámil otrokům hebrejským, že jménem Boha israelského jim vydobyl svobodu, a vyšel s nimi z města a ze země egyptské.

I vedl je do země, o kterou se byli připravili svými hříchy, dal jim zákony a ukládal jim, aby se povždy modlili k neviditelnému Tvůrci, jehožto dobrotivost jest nekonečna.

Po smrti prince Mossy Israelité přísně zachovali jeho zákony; také Bůh jim odměnil za všechno zlo, jemužto vydáni byli v Egyptu.

Říše jejich stala se nejmohutnější na celé zemi, králové jejich stali se pověstnými svými poklady, a dlouhý mír panoval v národě israelském.

III.

Pověst o bohatství země israelské roznesla se po celém světě, a národové sousední naplněni byli závistí.

Ale Nejvyšší sám vedl vítězná vojska Israelitů, a pohané neosmělili se přitáhnouti na ně.

Bohužel, že člověk nezůstává věren svým zásadám, a tak i věrnost Israelitů v Boha jejich neměla dlouhého trvání.

I začali zapomínati na přízeň, kterou je oblažil, málo kdy vzývali jeho jméno, a hledali ochranu u kouzelníků a čarodějníků.

Králové a vojevůdcové postavili své vlastní rozkazy na místo zákonů, které jim dal Mossa; chrám Boha byl opuštěn, lid oddával se rozkošem a ztratil svou původní čistotu.

Několik století bylo uplynulo od vyvedení Israelitů z Egypta, když Bůh opět si umínil postihnouti je trestem.

Cizinci vtrhli do země israelské, zpustošili pole, ničili vesnice a odvedli obyvatelstvo do zajetí.

Jednou přišli pohané přes moře ze země Romelů,*) podmanili sobě Israelity a ustanovili nad nimi vojevůdce, kteří ve jménu císaře nad nimi panovali.

Chrámy byly zbořeny; obyvatelé byli přinuceni odříci se Boha neviditelného a obětovati bohům pohanským.

Ze šlechticů udělali vojíny; ženy byly uneseny svým mužům; prostý lid uvržený v otroctví po tisících byl odvezen přes moře.

Děti byly usmrceny, a brzy po celé zemi israelské bylo slyšeti jenom pláč a naříkání.

V této hrozné bídě obyvatelstvo si vzpomnělo na svého velkého Boha; i vzývalo jeho milost a snažně prosilo, aby mu odpustil; Otec náš ve své nevyčerpatelné dobrotivosti vyslyšel prosbu jejich.

IV.

V tomto čase přišel okamžik, který Soudce milosti plný si vyvolil k tomu, aby se vtělil v bytost lidskou.

A Duch věčný, který dlíval ve stavu úplné nečinnosti a svrchované blaženosti, probudil se a odloučil se na dobu neurčitou od věčné Bytosti.

*) Římané.

aby naznačil vzav na sebe podobu lidskou prostředky ztotožniti se s Božstvím a dosáhnouti blaženost věčnou.

Brzy potom narodilo se v zemi israelské zázračné dítě; Bůh sám mluvil ústy tohoto dítěte o bídě tělesné a o velebnosti duše.

Rodiče novorozence byli chudí lidé, členové rodiny slynoucí pobožností, která zapomínajíc na svou bývalou slávu pozemskou velebila jméno Tvůrce a vděčně přijímala neštěstí, kterým je zkoušel.

Aby ji odměnil za to, že se nedala odvrátiti od cesty pravdy, Bůh žehnal prvorozenci této rodiny: učinil jej svým vyvoleneem a vyslal jej, aby pozdvihnul ty, kteří klesli do zla a léčil ony, kteří trpí.

Božské dítě, jemužto dáno bylo jméno Issa, počalo od útlé mladosti mluviti o Bohu jediném a nerozdílném, a napomínalo zbloudilé duše k tomu, aby činily pokání a očistily se od hříchů, kterých se byly dopustily.

Odevšad přicházel lid poslouchati jeho řeči, a každý se divil slovům vycházejícím z těchto úst dětských; a všichni Israelité jednomyslně hlásali, že Duch věčný dlí v tomto dítěti.

Když Issa dosáhnul věku třinácti let, věku, kdy Israelita má vzíti ženu,

dům, ve kterém rodiče jeho se živili skromnou prací, začal se stávati shromáždištěm lidí bohatých a urozených, kteří si přáli míti za zetě mladého Issu, jižjiž pověstného svými řečmi vzdělávacími ve jménu Všemohoucího.

Tu Issa pokradmo opustil dům otcovský, vyšel z Jerusalema a odebral se s kupci do Indie,

aby se tam zdokonalil v učení Božím a studoval zákony velkých Buddhů.

V.

V čtrnáctém roku svého věku mladý Issa, požehnaný Bohem, překročiv řeku Sindh (Indus) usadil se ve vlasti Aryův.

Pověst o zázračném dítěti roznesla se podél severního Sindhu. Když se nacházel Issa v zemi pěti řek, ctitelé boha Džaine prosili jej, aby zůstal mezi nimi.

Avšak on nezůstal u ctitelů boha Džaine, a šel do Džagernatu v krajině Orsis, kde odpočívá tělesná schránka Viassy Kryšny, a kde bílí kněží Brahmovi jej přijali radostně.

Učili jej čísti a rozuměti Vedám, léčiti pomocí modliteb, vykládati lidu Svaté Písmo a vypuditi zlého ducha z těla lidského.

Přebývalť šest let v Džagernatu, v Radžagrihu, v Benaresu a jiných posvátných městech. Každý jej miloval, neboť Issa žil v míru s Vajsy a Sudry, vykládaje jim Písmo Svaté.

Ale Brahmínové a Kšatriové mu říkali, že veliký Para-Brahma jim zakazuje obcování s těmi, kteří stvořeni jsou z jeho břicha a z jeho nohou;

že Vajsové mají jenom právo slyšeti čtení Ved ve dnech slavnostních;

že zakázáno jest Sudrům poslouchati čtení Ved, ba že ani nesmí je viděti; neboť osudem jejich jest na věky sloužiti jakožto otroci Brahmínům a Kšatriům, ba i samým Vajsům.

„Jenom smrt může je vysvoboditi z otroctví," tak pravil Para-Brahma. „Opusť je tedy a pojď s námi ctíti bohy, jichžto hněv se obrátí proti tobě, kdybys neposlechl jejich rozkazův."

Avšak Issa neposlechl řeči jejich a šel k Sudrum kázati proti Brahmínum a Kšatriům.

Mocně vystoupil proti tomu, že člověk si přivlastňuje moc zbaviti své bližní práv lidských. „Bůh Otec," pravil, „neustanovil nižádného rozdílu mezi svými dětmi, které všechny jsou mu stejně drahé".

Issa popíral božský původ Ved a Puran, a učil ty, kteří jej následovali, že tento zákon dán jest lidem co vodítko, jehožto mají se držeti ve svém jednání:

„Cti Boha, klaněj se jen jemu, a jen jemu podávej v oběť, co ti zbývá z tvého zisku."

Issa popíral Trimurti a vtělení Para-Brahmy ve Višnu, Siva a jiné bohy; neboť pravil:

„Věčný Soudce, věčný Duch jest jedinou a nerozdílnou duší všehomíra, která jediná tvoří, oživuje a udržuje všechno."

„Jenom On měl vůli a moc tvůrčí, jenom On jest od věčnosti a bude na věky; Jemu není podobného ani na nebesích ani na zemi."

„Velký Tvůrce nerozdělil se o svou moc s nikým, a tím méně s předměty neživými, tak jak Vám se to říká: neboť jenom On sám jest všemohoucím."

„Dle vůle Jeho povstal svět. On spojil vody a rozdělil je od suché země. On původem jest tajemného žití člověka, v něhožto vzdechl část své bytosti."

„On podřídil člověku suchou zem, vody, zvířata a vše, co stvořil, a co sám zachovává v pořádku nezměnitelném, vykazuje každé věci trvání vlastní."

„Hněv Boží brzy se rozuítí proti člověku: neboť člověk zapomněl na svého tvůrce, naplnil chrámy jeho neřestmi a klání se stvořením, která mu Bůh podřídil."

„Neboť aby se zalíbil kamenům a kovům, obětuje bytosti lidské, ve kterých dlí část ducha Nejvyššího."

„Neboť pokořuje ty, kteří pracují v potu tváři své, aby získal přízeň darmojeda sedícího za tabulí skvostně naplněnou."

„Ti, kteří své bratry zbavují blaženosti božské, budou jí zbaveni sami, a Brahmínové a Kšatriové stanou se Sudry Sudrů, při nichžto věčně bude Bůh."

„Sudrům a Vajsům odpuštěno bude při posledním soudu za příčinou jejich nevědomosti, a Bůh obrátí svůj hněv proti těm, kteří si přivlastnili jeho práva."

„Vajsové a Sudrové naplněni obdivem zeptali se Issy, kterak by se měli modliti, aby nepozbyli svého blaha."

„Neklaněјte se modlám, které Vás neslyší; nevěřte Vedám, v nichžto není pravdy; nemějte se nikdy za první, a nepokořujte svého bližního."

„Pomáhejte chudým, podporujte slabé, nečiňte nikomu nic zlého, nechtějte nikdy to, co Vy nemáte a co vidíte u jiných."

VI.

Bílí kněží a vojínové dověděvše se o tom, co Issa káže Sudrům, usnesli se na tom, že jej usmrtí, a vyslali své služebníky, aby se zmocnili mladého proroka.

Avšak Issa, jehožto Sudrové zpravili o hrozícím nebezpečenství, opustil nočního času Džagernat, šel do hor a usadil se v zemi Gautamidů, kde narozen byl velký buddha Sakya-Muni uprostřed národa, který ctil jediného nejvyššího Brahmu.

*

Naučiv se dokonale řeči pali, spravedlivý Issa jal se studovati posvátné rukopisy.

Šest let později Issa, jehožto Buddha vyvolil, aby rozšiřoval jeho svaté učení, uměl dokonale vykládati posvátné rukopisy.

I opustil Nepal a hory Himalajské a sestoupiv do údolí Radžiputanského obrátil se k západu káže rozličným národům o nejvyšším zdokonalení člověka,

o dobru, které třeba činiti svému bližnímu, což prostředkem jest nejjistějším pohroužiti se v Ducha věčného. „Ten," pravil Issa, „který si opět vydobyl svou původní čistotu, umře dosáhnuv odpuštění svých hříchů a nabude práva spatřiti velebnost Boží."

Procházeje zeměmi pohanskými, božský Issa učil, že ctění bohů viditelných jest proti zákonům přírodním.

„Neboť člověku," pravil, „nebylo dáno spatřiti obraz Boží a dělati si hromadu bohů dle podoby Věčného.

„Dále nesnáší se to se svědomím člověka, aby si méně vážil velikosti a čistoty Boží, nežli zvířat nebo předmětů udělaných rukou lidskou z kamene nebo z kovu."

„Věčný zákonodárce jest jeden; není jiných bohů mimo něho: s nikým nerozdělil se o svět a nikomu neobjevil své úmysly."

„Tak jako otec by jednal naproti svým dětem, tak Bůh bude souditi lidi po jejich smrti dle milosrdenství svého: on nikdy nesníží děti své k tomu, aby duše jejich posílal jako do nějakého očistce, do těl zvířat."

„Zákon nebeský, pravil Tvůrce ústy Issovými, protiví se obětování životů lidských soše neb zvířeti: neboť Já obětoval jsem člověku všechna zvířata a vše, co jest na tomto světě."

„Vše bylo obětováno člověku, který se mnou, s Otcem svým jest v přímém spojení; také ten, který by ode Mne odtrhl Moje dítě, bude přísně souzen a trestán."

„Člověk není ničím před Soudcem věčným, zcela tak jako zvíře není ničím před člověkem."

„Proto Vám říkám, abyste opustili svých model a abyste nekonali obřadů takových, které Vás odlučují od Vašeho otce a spojují Vás s kněžími, od kterých Bůh se odvrátil."

„Neboť oni to jsou, kteří Vás odcizili od pravého Boha, a jichžto pověry a ukrutenství povedou Vás k převrácenosti mysli a ke ztrátě všeho citu mravného."

VII.

Slova Issova rozšiřovala se mezi pohany, a obyvatelé zemí, po kterých putoval, opouštěli své modly.

Když kněží to viděli, žádali na tom, který velebil jméno pravého Boha, aby před lidem podával důkazy toho, co jim vytýká, a aby ukázal, že modly nejsou ničím.

A Issa jim odpověděl: „Mají-li Vaše modly a Vaše zvířata nějakou moc, a jsou-li skutečně obdařeny silou nadpřirozenou, nuže, nechať mne zničí zde na místě!"

„Udělej tedy zázrak," odvětili mu kněží, „a nechať tvůj Bůh zahanbí naše, jsou-li mu tak protivní."

Ale na to Issa: „Zázraky našeho Boha začaly se objevovati od prvního dne, kdy stvořil svět; zázraky tyto dějí se každým dnem, každou chvíli, co stojí svět: kdož je nevidí, tenť zbaven jest nejkrásnějšího daru života."

„Ne proti kusům kamene, kovu neb dřeva úplně bezživotným obrátí se hněv Boží, ale proti lidem, kteří by měli zničiti všechny modly, ježto zhotovili, aby dosáhli svého blaha."

„Podobně tak jako kámen nebo zrno písku, které nejsou ničím před člověkem, tiše čekají na okamžik, kdy je vezme člověk, aby z nich udělal věc užitečnou."

„též člověk musí čekati na ten velký okamžik, kdy Bůh mu zjeví svůj úmysl."

„Avšak, běda Vám, protivníkům člověka, kteří nečekáte na milost Boha, ale na Jeho hněv; běda Vám, čekáte-li na to, že Bůh osvědčí svou moc zázraky."

„Neboť On ve svém hněvu nezničí modly, ale zničí ty, kteří modly postavili: srdce jejich spálena budou věčným ohněm, a těla jejich roztrhaná nasytí lačnost divokých šelem."

„Bůh vypudí ze svých stád zvířata nakažená, ale On přijme opět k sobě ta, která zbloudila zneuznavše část nebeskou dlící v nich."

Vidouce malomocnost svých kněží, pohané věřili slovům Issovým a ze strachu před hněvem Božím ztroskotali své modly; kněží pak dali se na útěk, aby unikli pomstě lidu.

A Issa ještě učil pohany, by neusilovali spatřiti vlastníma očima Ducha věčného, ale aby hleděli jej míti v srdci svém a státi se čistotou duše své hodnými jeho milosti.

„Ne jenom," pravil jim, „neobětujte životů lidských, ale vůbec neobětujte žádného zvířete, kterému Bůh dal život, neboť všechno bylo stvořeno jenom k potřebě a ku prospěchu člověka."

„Neberte majetek bližnímu, neboť brali byste mu to, čeho si dobyl v potu tváři své."

„Nepodváděje nikoho, abyste sami nebyli podvedeni; hleďte se ospravedlniti před soudem posledním, neboť pak by bylo příliš pozdě."

„Neoddávejte se prostopášnosti, neboť jest to proti zákonům Božím."

„Dosáhnete nejvyšší blaženosti ne jenom když sami se očistíte, ale také když jiných povedete na cestu, po které by mohli nabýti své původní dokonalosti."

VIII.

Pověst o kázáních Issových rozšířila se do sousedních zemí, a když přišel do Persie, kněží pojal strach, a oni zakázali obyvatelstvu jej poslouchati.

Avšak když v každé vesnici byl radostně přivítán a když vesničané pobožně poslouchali jeho kázání, kněží vydali rozkaz, aby byl zatknut a aby byl přiveden před nejvyššího kněze, před kterým byl podroben tomuto výslechu:

„O jakém novém Bohu mluvíš ty? Což nevíš, ty nešťastníku, že svatý Zoroastr jest jediným spravedlníkem, kterému dána jest čest přijímati zjevení Nejvyšší Bytosti?"

„Kterážto nařídila andělům, aby napsali slovo Boží pro Jeho lid, a že to jsou ty zákony, které dány byly Zoroastrovi v ráji?"

„Kdo jsi ty, že se tady osměluješ rouhati se našemu Bohu a vštěpovati pochybnosti do srdcí věřících?"

A Issa jim pravil: „Nemluvímť já o Bohu novém, ale o našem Otci nebeském, který byl před počátkem světa a který bude na věky věkův."

„O něm mluvil jsem k lidu, který podoben dítěti nevinnému není ještě s to, aby pochopil Boha pouhou

silou svého rozumu, a aby porozuměl božské jeho velebnosti."

„Ale, podobně jako novorozeňátko poznává i ve tmě prs mateřský, tak i Váš lid, který Vašimi obřady náboženskými a Vaším učením uveden byl do bludu, přirozeným pudem poznal svého Otce v Bohu, jehožto jsem já prorokem."

„Věčná Bytost praví mými ústy Vašemu lidu: Vy se nebudete modliti ke slunci, neboť slunce jest jenom částí toho světa, který jsem stvořil pro člověka."

„Slunce vychází, aby Vám dávalo teplo při Vaší práci; slunce zapadá, aby Vám popřálo oddechu, jak jsem to nařídil."

„Jenom mně a mně samému děkujete vše, co máte, vše, co se nachází kolem Vás, nad Vámi a pod Vámi."

„Ale," řekli kněží, „kterak mohl by žiti národ dle zákonů spravedlivosti, kdyby neměl těch, kteří jej k tomu vedou?"

Na to Issa odpověděl: „Dokud národové neměli kněží, spravoval je zákon přírodní, a oni zachovali čistotu svých duší;"

„duše jejich náležely Bohu, a k vůli tomu, aby duše jejich se obrátily k Bohu, nebylo zapotřebí nižádných model, ani zvířat, ani ohně, jak Vy zde to děláte."

„Vy tvrdíte, že třeba jest modliti se k slunci, k duchu dobrého a k duchu zlého. Nuže! Vaše učení jest nepravé, říkám Vám, neboť slunce nesvítí a nehřeje o své vlastní ujmě, ale dle vůle neviditelného Boha, který je stvořil,"

„a který chce, aby toto těleso svítilo ve dne a ohřívalo práci a setbu člověka."

„Duch věčný jest duší všeho, co žije: Vy pácháte velký hřích rozštěpujíce Jej v ducha dobrého a v ducha zlého, neboť není Boha mimo Boha dobrotivého,"

„který jako otec rodiny jenom dobře činí svým dětem, jimžto odpouští všechny chyby, když jich litují."

„A duch zlého dlí na zemi v srdci lidí, kteří děti Boha odvracují od pravé cesty."

„Protož pravím Vám, strachujte se soudného dne, neboť Bůh strašně potrestá všechny ty, kteří odvrátili děti Jeho od cesty pravé, a kteří jim vštěpovali pověry a předsudky,"

„on potrestá ty, kteří oslepili vidící, kteří nákazu rozšířili mezi zdravými a učili je modliti se k věcem, které Bůh podřídil člověku k jeho prospěchu, a aby mu sloužily při jeho práci."

„Vaše učení jest tedy plodem Vašich bludů, neboť chtíce přiblížiti k sobě Boha pravdy, Vy jste sobě utvořili falešné bohy."

Magové vyslechnuvše jej usnesli se na tom, že sami neublíží jeho životu. V noci pak, když všechno spalo v městě, vyvedli jej za bránu a nechali jej samotného na cestě v naději, že brzy bude kořistí divokých šelem.

Avšak svatý Issa chráněn jsa Pánem Bohem bez úrazu šel svou cestou.

IX.

Issovi, jehožto Tvůrce byl vyvolil, aby lidem zkaženým opět kázal o pravém Bohu, bylo devět a dvacet let, když se navrátil do země israelské.

Od toho času, co Issa vyšel ze své vlasti, pohané soužili lid israelský pořád většími útrapami tak, že se jich zmocnila veliká malomyslnost.

Mnozí z nich jižjiž zanedbávali zákony svého Boha a přikázání Mossova v naději, že si tím získají přízeň svéřepých dobyvatelů.

Issa napomínal své krajany, aby se neoddávali beznadějnosti, jelikož se blíží den jejich vykoupení ze hříchu.

„Mé dítky, pravil Otec nebeský ústy Issovými, neoddávejte se zoufalosti, neboť slyšel jsem hlasy Vaše, a nářek Váš dostal se až ke Mně."

„Neplačte, moji drazí, neboť lkání vaše pohnulo srdce Vašeho Otce, a on Vám odpustil tak, jak odpustil Vašim předkům."

„Neopouštějte svou rodinu k vůli prostopášnosti, zachovávejte ušlechtilost svých mravů a neklanějte se modlám, které neslyší Vaše hlasy."

„Přinášejte do mého chrámu Vaši naději a Vaši trpělivost, a nezapírejte náboženství svých otců, jichžto jsem Já byl vůdcem a dobrodincem."

„Pozdvihněte ty, kteří padli, dejte pokrmu těm, kteří trpí hladem, pomáhejte nemocným, abyste byli čistí a spravedliví v den posledního soudu, který Vám chystám."

Israelité shromáždili se kolem Issy, aby slyšeli slova jeho, a ptali se ho, kde by se měli modliti k Otci nebeskému, když nepřátelé zbořili jejich chrámy a zničili jejich posvátné nádoby.

Issa jim odpověděl, že Bůh nemyslí na chrámy vystavěné rukou lidskou, ale že míní srdce lidská, která jsou pravým chrámem Božím.

„Vcházejte do toho chrámu, do srdcí svých, osvětlujte je dobrými myšlénkami, trpělivostí a nezlomnou důvěrou, jižto máte míti ve svého Otce."

„A Vaše nádoby posvátné, toť jsou Vaše ruce a Vaše oči; hleďte k tomu, abyste viděli a činili to, co je Bohu milé, neboť dobře činíce svému bližnímu konáte obřad okrašlující ten chrám, v němžto dlí Onen, který Vám dal život."

„Neboť Bůh Vás stvořil dle podoby své, nevinné, s duší čistou, se srdcem plným dobrotivosti, ve kterém nemají se ujímati záměry špatné, ale které má býti svatyní lásky a spravedlnosti."

„Zachovejte tedy čistotu svého srdce jakožto sídla Bytosti věčné."

„Chcete-li vykonati skutek pobožnosti nebo lásky, konejte je s myslí štědrou, a nechať příčina Vašich skutků není naděje na zisk nebo vypočítavost obchodní."

„Neboť takový skutek nevedl by Vás na cestu blaženosti, a upadali byste do zvrácenosti mravné, ve které pak i krádež, lež a vražda by platily za skutky záslužné."

X.

Svatý Issa chodil z jednoho města do druhého, upevňuje slovem Božím zmužilost Israelitů, kteří málem již podléhali pod tíží zoufalosti, a tisíce lidí jej následovalo, aby slyšeli jeho kázání.

Avšak velitelé měst měli před ním strach a zpravili velitele hlavního, jehožto sídlo bylo v Jeruzalemě, o tom, že jistý člověk jménem Issa přišel do země, že podněcuje svými řečmi lid proti úřadům, že lid pilně poslouchá jeho řeči, že zanedbává práce mu uložené a že se chce vymaniti z moci svých vladařů.

Tu Pilat, vladař jeruzalemský, vydal rozkaz, aby kazatel Issa byl zatknut, přiveden do města a pohnán

k soudu. Aby však nezpůsobil rozjitření mezi obyvatelstvem, Pilát uložil kněžím a učencům, starším hebrejským, by jej soudili v chrámu.

Mezitím Issa, pokračuje ve svém kázání, přišel do Jeruzalema. Obyvatelstvo dověděvši o jeho příchodu a majíc vědomost o jeho pověsti, vyšlo mu vstříc.

I pozdravili jej uctivě a otevřeli mu brány svého chrámu, aby slyšeli z jeho úst, co kázal v jiných městech israelských.

A Issa jim řekl: „Človečenstvo hyne nedostatkem víry, neboť temnota a bouře vedly je na cestu nepravou, a ono ztratilo své pastýře."

„Avšak bouře netrvají navždy, a temnota nezakryje světlo věčně. Nebe se vyjasní, světlost nebeská rozšíří se po celém světě, a stádo zbloudilé shromáždí se kolem svého pastýře."

„Nevyhledávejte cest přímých v temnotě, abyste neupadli do nějaké propasti, ale seberte svých posledních sil, podporujte druh druha, mějte celou svou důvěru ve svého Boha a čekejte, až se ukáže první světlo."

„Ten, který dodává síly svému sousedu, dodává síly samu sobě, a kdokoliv chrání svou rodinu, chrání celý svůj národ a svou vlast."

„A buďte toho jisti, že den se blíží, kde zbaveni budete temnoty; budete opět jedna rodina, a nepřítel Váš třásti se bude strachem, neboť při něm není přízeň velkého Boha."

Kněží a starší, kteří s obdivem poslouchali jeho slova, zeptali se ho, zdaliž pravda jest, že hleděl pozdvihnouti národ proti úřadům zemským, jak doneseno bylo vladaři Pilatovi.

Issa odpověděl: „Já jsem jenom upozornil nešťastné, a to činím i zde v tomto chrámu, aby nešli dále po cestách temných, neboť před kroky jejich otvírá se propast."

„Moc pozemská nemá dlouhého trvání a podrobena jest změnám všelijakým. Nebylo by prospěšné pro člověka povstati proti moci pozemské, neboť po moci jedné vždy přichází druhá, a tak to bude po celý život lidský."

„A což pak nevidíte, že mocní a bohatí rozšiřují mezi syny israelskými odbojnictví proti věčné moci nebeské?"

Tu pravili starší: „Kdo jsi ty, odkud jsi přišel až sem k nám? Nikdy dříve jsme o tobě neslyšeli, a my ani neznáme tvoje jméno."

„Jsemť Israelita," odpověděl Issa, „žil jsem zde v Jeruzalemě, slyšel jsem lání svých bratrů uvržených v otroctví a nářek mých sester odvedených do zemí pohanských."

„A duše moje byla zkormoucena, když jsem viděl, že bratří moji zapomněli na pravého Boha; ve věku mladém opustil jsem svůj dům otcovský a odebral jsem se k jiným národům."

„Ale když jsem pak slyšel, že bratří moji stíženi jsou velkými útrapami, vrátil jsem se do své rodné země, abych bratry své navrátil k víře předkův jejich, která nám káže vytrvalost zde na zemi, abychom sobě získali blaženost nebeskou."

A učení starci mu učinili ještě tuto otázku: „Zdaliž pravda jest, že ty zapíráš zákony Mossovy a že navádíš lid k tomu, aby opouštěl chrám Boží?"

A Issa jim odpověděl: „Nikdo neboří to, co dáno bylo Otcem nebeským a zničeno hříchem. Já přikázal čistotu srdce, neboť v srdci čistém pravý jest chrám Boží."

„Co pak se týče zákonů Mossových, usiloval jsem o to, abych je opět upevnil v srdcích lidu, a pravím Vám, že prý neznáte jejich pravý účel, neboť zákony tyto nežádají pomsty, ale odpuštění a milost; pravý smysl těchto zákonů byl však zkažen." (Dokončení.)

Její mladší bratr.

Napsal Felix Téver.

(Pokračování.)

II.

Ve svém pěkném, starém, ale důkladném domě v jedné z tichých ulic malostranských obýval pan rada Bořický druhé patro. Obýval patro druhé a ne první, jak by se bylo na pana radu i domácího pána slušelo, a to proto, že z předsíně druhého patra vedly dvéře do zahrady, jež se táhla vzhůru podél zámeckého vrchu. Tato stinná zahrada, plna starých, bohatě rozvětvených štěpů, jimiž se paprsky sluneční jak tisíce zlatých třpytných hvězdiček prodíralo na zelený trávník, plna vůně letních květin pestřících se podél cest, byla radostí i chloubou boubelatého pana rady. Zde ve starém loubí zahrady byl se druhdy od srdce vyplakal při předčasné smrti své ženy, zde, po písčitých cestách zahradních se malá Zdeňka naučila dělati své první krůčky. Při starém kuželníku tam dole v rohu byl tu tak často shromáždil své přátely, z nichž se mnohý nyní již nechtěl s koulí v ruce shýbati, z nichž tak mnohý jiný se byl shýbl příliš již hluboko do země. V té staré zahradě poletovaly tak mnohé příjemné vzpomínky pěkných dnů minulosti, poletovala v ní veselá slova, bujarý smích let mladosti. Pan rada neopouštěl své zahrady nikdy, tvrdě zcela vážně, že v ní vane lepší vzduch nežli kdekoli jinde na venkově.

Bylo slunné odpoledne pozdního léta. Sluníčko vrhalo jasné své paprsky zelením starého loubí, v němž pan rada a paní lesmistrová Soukupová, jeho švagrová, právě vypili odpolední svou kávičku. Pan rada četl noviny a kulatá, ruměná jeho tvář se někdy na chvilku zakabonila. Nebylo jasně znáti, jestli proto, že mu někdy oblétla dotěrná moucha kolem tváře, že se mu některý všetečný paprsek sluneční prokradl hustým listovím mezi litery novin, neboli proto, že nebyl s obsahem listu spokojen.

Paní Soukupová pletla pilně punčochu, pošilhávajíc při tom po očku do nejnovějšího modního journálu a šimrajíc se občas drátem zamyšleně ve vlasech pod čepečkem z černých krajek.

Tlustý Špiel, starý miláček pané raduv, ležel maje hlavu mezi nohama dlouze natažennýma a pochrupával vzdychna mnohdy ze spaní zvukem hluboké, psovské těžkomyslnosti.

Na druhém konci zahrady u zdi, která hraničila s malým dvorkem sousedního domu, v košatých stromech, obtěžkaných bohatě růžolícími papšaty, odehrával se jiný výjev. Tam bylo slyšeti tichý šramot, tajemně šeptaná slova: „Pst, tuhle je ve zdi důlek — tuhle tudy, Francku!" a po chvíli zase: „Vinco, pozor na kalhoty!" A pak objevily se jedna po druhé dvě hlavy, porostlé hustými štětinovými vlasy — čtyři bosé nohy přehouply se přes zeď. A mžikem seděli Francek i Vincek jak na koni na dvou silných větvích slívových stromů a napájeli plným proudem čelisti ušlechtilých kulatých svých tváří těmi nejšťavnatějšími, největšími papšaty, jakým bylo lze dosáhnouti všem desíti kradlavým prstům umouněných jejich rukou.

„Herdek, to je lene!" zašeptal Vinca, tona v extasi.

„Mlč a jez, nežli na nás přijdou!" napomínal Francek.

„Ty se bojiš, hloupej?!" odsekl Vincek. „I to to, nebој se, nepřijdou — žádný tu není, žádný nebude vědět."

A když se do úst již ničeho vejíti nechtělo, cpal pilně a obezřele obě kapsy.

A vskutku zdálo se, že jsou oba smělí vynálezci jamky ve zdi i papšatových stromů úplně nepozorováni, jisti před každým přepadnutím.

Pan rada byl tak hluboce zabrán do svých novin, paní Soukupové zdála se nad studiem modního listu vysvítati v hlavě jakási nová původní myšlénka a Špiel oddával se svým nevyzpytatelným psovským snům, plným melancholických zvuků a vzdechů. Odtud nehrozilo tedy oběma vítězným šplhalům na zdi u jaké nebezpečí slídícího, nepřátelského oka. Ale přec — tam nedaleko nich v košaté hruši, u níž byl přistaven žebřík, na jejíž větvi se kolébala malá nůška, co se to tam bělalo? A nyní, co se to tam vyhýblo, co se to zalesklo mezi zelenými větvemi? Byla to hlavička obrostlá plavorudými kučerami, jež se vlnily kol ruměnné mladistvé tvářky jako roj nezbedných diblíků. A dvě temná očka, v nichž se to jiskřilo dovádivou mysli, nesla se bleskurychlým pohledem k mladým zlodějům. Uzřela bosé nohy, rozedřený šat a dvě naduřelé, papšata žvýkající tváře.

„Jsou to hodinářovic kluci od vedle," řekla si slečna Zdena potichu. „Kradou papšata — zrovna ta nejpěknější papšata." A po chvíli dodávala rozmýšlejíc: „Co mám dělat? Kdybyby to nebyla zrovna ta nejpěknější!" A pozorněji hleděla na oba mladé zloděje a zírala jim zrovna do zločinných, nyní paprskem rajského požitku osvícených tváří. „No, ale chutná jim to — to jim to chutná! A co," řekla si po chvíli slečna Zdenička. „Je jich dost, těch papšat — kdyby jich nenjedli, poslal by tatíček plný košík paní Vose. A ta — ne, ne, ne, ne — ji nemohu vystát. Jezte, kluci, snězte si je — jinak sezobala by je Vosa," řekla tiše. A kudrnatá hlavička skryla se zase hlouběji do větvoví košaté hruše. Ale po chvíli napjala sluch — zdáli bylo slyšet nejasně hovor pana rady a jeho švagrové. Hovor stával se živější, některé slovo ostřeji vyražené rozeznala nyní i slečna Zdena — jen Francek a Vincek na stromě nedaleko byli tak zabráni v extasi uměleckého požívání, že neslyšeli ničeho.

„Již se zase hádají — můj Bože, již zase!" vzdychla Zdenička; pan rada a paní Soukupová hádali se skutečně. Tak maně, tak neočekávaně byli se dostali do thematu hovoru, který se u nich obou nikdy nezakončil bez bouře.

Mluviliť o svých dcerách!

Již před hezkou chvílí byla odložila paní Soukupová svoji punčochu, byla se prve zadívala na jednu stránku modního žurnálu a pak vyrušila pana radu poznámkou: „Podívejte se, tato pláštěnka ‚pelerine anglaise', ta by se hodila pro mou Lorču — ta by byla imposantní na její postavě!"

„Ovšem hezké — a Zdenička potřebovala by také takovou," přikývl pan rada.

„Také takovou! Jak pak, pane švagře, Zdenička, je malá, buclatá — jak pak by ta v tom vypadala? Tato hodí se na vysokou, imposantní postavu!"

„A tak suchou, jako je Lorča?" ptal se pan rada špičatě. Pelerina dala záminku a slovo dalo slovo. Horkokrevný pan rada a nedůtklivá paní Soukupová byli už v sobě. Ostrá slova pronikala nyní hustěji k Zdeničce, ale pojednou byla přeťata hlasitým jejím voláním:

„Tatínku, tatínku — rychle vzhůru, jsou tu zloději, zloději na papša-tech!"

Pan rada vyskočil jako hadem uštknut „Špiel, chyť je, Špiel, chyť je!" zazněl hlas jeho silou tuří. A boubelatý pan rada se sukovkou v ruce i boubelatější Špiel s ohromným štěkotem a ceněním zubů byli proti všem fysickým zákonům o pomalejším se pohybu těles těžkých tak rychle u zdi, že se starému pánovi ještě podařilo zasáhnout důkladnou svou sukovkou pomalejšího Vincka. — Pak zmizeli oba zločinci mžikem.

„Kolik jsi jich dostal?" ptal se na druhé straně zdi Francek Vincka.

„I jen jednu!" odsekl Vinca a vložil ruku na touto důkladnou jednou obdařený díl svého zavalitého těla.

„Jednu, to je pramálo za tolik papšat!" A oba uháněli přes dvorek k ochranným jizbám svého příbytku.

Pan rada obcházel rozechvěným krokem podél oloupených papšatových stromů a Špiel skákal zuřivě štěkaje střídavě na zeď i na pně a cenil zuby v marném vzteku nad prospalým časem.

„Proklatá banda lupičská!" horoval pan rada. „Holota klukovská. Ta nejkrásnější papšata jsou pryč a tuhle, podívej se Zdeňko, zlámaná větev! Je to mládež bez bázně, bez zbožnosti, bez úcty k Pánu Bohu i lidem! Ta papšata, — mělo to tvářičky růžové, radost se podívat! Na jaře těšil jsem se už na ně, už když kvetly, a pak každého rána chodil jsem se na ně dívat, jak dozrávají — a ona ta chátra zlodějská! — A kteří kluci to byli? Tys je viděla — kteří to byli?" zahřměl pojednou na dcerušku, která tu stála jako spoluvinnice.

„Já nevím — já neviděla, tatínku!" zapírala, červenajíc se Zdenička.

„Neviděla, neviděla! Tak jsi se nemohla podívat? Neviděla — což spíš ve dne? Ale to nic neškodí. Kdo pak tam vedle zůstává? Hned to vyšetříme. Ano, tři kluci — toho ševce příštipkáře, dávám mu spravovat staré boty. Pak hodinářovic, starý natahuje nám hodiny. A pak kancelistovic — tatík pode mnou sloužil. — No počkejte, kluci! Pošlu tam ke všem rodičům — pošlu tam Jakuba a nakážu, aby všichni — ale všichni dostali výprask — ti jedni dostanou zasloužený, ti druzí

dostanou jej do foroty — nic jim to škodit nemůže. Exemplárně musí být potrestáni!"

„Ale, tatínku, jak by k tomu přišli ti nevinní?" osmělila se namítnouti Zdena.

„Mlč mi, ani necekej! Je malá přísnost, je malá přísnost — všude je malá přísnost! A co z toho povstává? Ano, nyní jsem to právě četl v novinách. Četl jsem, jak se to jitří, ta sociální demokracie. A co se proti tomu činí? Ničeho! Začíná to již od škol, kde není učitelům dovoleno kantorovat s lískovkou. A pak to takto pokračuje! Nejdřív kradou papšata, později vytloukají řádným lidem okna a na konec umíchávají sociálně demokratické programy. Chátra zlořečená! — Ale já je dám exemplárně potrestat, exemplárně!"

„Ale, tatínku!"

„Mlč mi, ani nedutej!" osopil se na ni znova pan rada a zadupnuv nohou, zahřměl ještě jednou: „Hloupá holka — ani nedutej, huso! Zavolá mne na ně, když už mají nakradeno!"

Zdenička vyslala k tatínkovi ze svých bystrých oček dlouhý pohled. A pak učinila to nejmoudřejší, co v podobném případě ženština učiniti může: zakryla si bílou svou zástěrkou očka a hleděla na dlouhé své řasy vytlačiti několik slziček.

Pan rada se zarazil, opřel se o svou sukovku, odhodil nohou rozpačitě několik zralých, se stromu spadlých sliv — a pojednou ovládl jej pocit, že byl proti bezvinné Zdeňce tvrdý jako katan.

„No, co pak nemám pravdu? Vždyť já na tebe nehubuji — no, co pak to není banda? To já hubuji na ně," pravil již mnohem tišeji. „No, co pak — co pak ti přišlo k pláči?" dodával zcela zkrotle.

Zdenička nebyla by musela býti ženštinou, aby nebyla tohoto obratu k mírnější, měkčí náladě použila ke svým účelům. — A Zdenička byla ženštinou pravou a celou, a proto také počínaly slzičky její kanouti bystřeji.

„Ale co pak, má veveřičko, pláčeš — co pak tak pláčeš, až srdečko usedá?" chlácholil pan rada. „Co pak takových pár papšat stojí za takovýhle pláč? Vem je kozel, jen už neplač!"

„Já nepláču pro papšata," vyrazila ze sebe Zdenička za stálého vzlykání. „Ale všechny děti od vedle mají být pro to vypráskány. A ševcovic mají macechu, která na ně beztoho dost nasazuje, a kancelista je patolízal, který udělá vše, co pan rada chce. — A já to nemohu vystát, to bití těch dětí."

Pan rada nesdílel sice tento posledně pronesený náhled své dcery, pan rada byl ze staré školy a litovával vždy upřímně, že bývalý regiment metel a lískovek minul — pan rada byl pro bití dětí, ovšem s jednou jen výminkou, a touto výminkou bylo výminečně vlastní jeho dítě — Zdenička nesměla se nikdy uhodit, dokud byla malá. „Mohla by dostat psotník," říkával pan rada. A nesměla také plakat, když byla veliká. „Vadlo by jí srdečko," doznával pan rada.

A proto zamumlal nyní také zcela rozpačitě: „Inu, tak vezmi je ďas, tu holotu — stojí-li za takovýto pláč?"

„A co je po nich, po těch několika papšatech!" pokračovala Zdenička, a skroušený, pokorný hlásek její se pozvolna počínal měnit v tón kazatelský. „Po cestách i trávnících leží množství přezralého ovoce. Děti vidí to přes zeď, dostanou chuť — ubohé děti celý čas nemohou si to koupit. Je to hřích — tohle je hřích — že tu tolik ovoce hnije."

Pan rada pohlédl jaksi zamyšleně na svou dcerušku. Pohlédnouti na věc s tohoto stanoviska nebylo mu ještě připadlo a nyní si jen pomyslel: „Ta holka má nápady — moudré nápady!"

A v tom byli oba vyrušeni starým kancelářským sluhou Jakubem, který zastával u pana rady místo domovníka a správce zahrady.

„Jaký je to tu nepořádek!" zahřměl nyní pan rada na Jakuba, šťasten, že nalezl hromosvod, na který se mohlo finale bouřky svésti.

„Jaký že to je pořádek — co tu hnije po cestách přezrálého ovoce, co tu visí přezrálého ovoce na stromech! Jářku, jaký pořádek a k čemu tu vlastně jste, Jakube, a k čemu vás platím?!"

„A prosím poslušně, co s ním, s tím ovocem, milostpane? Hokyním se prodat nesmí a aby nedozrálo, se mu poručit nemůže — tak —"

„Držet hubu!" horoval dále pan rada a postavil se výhružně před Jakuba. „Držet hubu, vylézti na stromy, načesat plnou nůši sliv, pak donést vedle do domu a rozdat dětem — rozumíme? Rozdat dětem a to stejnoměrně: hodinářovým, ševcovým, kancelistovým! A pak — všem těm klukům dávám vzkazovat, že dostanou zase — ale — jestli ještě jednou polezou přes zeď! Jestli ještě jednou polezou přes zeď na velká papšata neb na meruňky — pak že budou všichni ztrestáni, exemplárně ztrestáni! A nyní hajdy na stromy, Jakube!"

A vzav Zdeničku za ruku, odcházel pan rada hrdě, nevěda ani, že použil toho jediného prostředku, kterým by byl asi rozluštěn tak mnohý sociálně demokratický problém.

Za půl hodiny na to byla Zdenička v zahradě sama, pan rada vyšel na procházku, paní Soukupová odběhla ve zlém vzdoru, aby napsala své provdané dceři Lorče dlouhý referát o anglických pelerinách. Zdenička zůstala samotinká a pojednou vymizela všechna dováditá veselost z její tváře. Kučeravá hlavinka mladé dívky sklonila se na prsa a ona zůstala chvíli jako v hlubokém zadumání státi — pak pohodila několikráte hlavou, jakoby s ní nějakou trýznící ji myšlénku sestřásti chtěla. — Po chvíli klesla celá malá svěží postavička její na lenošku, na které byl prve otec její seděl.

Zdenička vzala do rukou své právě započaté bílé šití, udělala několik stehů, pak práci daleko od sebe odhodila, a z prsou jejích vydral se hluboký vzdech.

„Ach" — a hleděla chvilku těžkomyslně před sebe. „Se šitím nic není," řekla si po chvíli. „Při něm mají myšlénky pokdy bloudit, ach, a vracejí se vždy k jedinému předmětu. Ale musím se z toho probrati, musím se hledět roztržiti, obrátím myšlénky na cosi jiného, zcela jiného. — Ach! — Hle, zde kniha — román, o kterém teta Soukupová blouzní. — Dobře, budu čísti, zaberu se do čtení a nebudu už na něho myslet — nikoli, už ani chvilku. Ach, ach —"

Zdenička otevřela proti všemu pořádku knihu zrovna uprostřed.

„Hrabě Erik metaje v podlý zástup svých odpůrců pohledy opovržlivé, hodil pyšně lví svou hlavou, plnou zlatých kštic a vlože bílou ruku na čelist kordu —" Odtud

až potud četla Zdenička, pak odhodila knihu a řekla tiše: „Hezky psáno, dobrý sloh: Hodil pyšně lví svou hlavou plnou zlatých kštic," opakovala — a pak se zamlčela ale tajně pomyslela si, že musel být hrabě Erik na vlas podoben doktoru Jesenskému — ano na vlas. Házel lví svou hlavou, plnou zlatých kštic, zrovna tak jako pan doktor Jesenský.

„Škoda, že byl hrabě Erik právě hrabětem; kdyby byl býval náhodou lékařem, byla by Zdenička zajímavou jeho historii dočetla — takto však —. Odhodila knihu a z úst jejích vydralo se několik nových, různě modulovaných vzdechů.

„Proč tak mnohý jiný a proč zrovna on ne?" zašeptala mladá dívka tiše, pak sáhla do kapsy růžových svých šatů a vyňala z ní dvě lahvičky, dvě modré, rukou lékárníka dvěma bílými proužky opatřené lahvičky. Nápis na jednom z proužků nebyl čitelný, a to byla právě ta Zdeňčina zamilovaná lahvička, tu kdysi v nemoci její držel dlouho v rukou, z ní dal jí tehdy vlastnoručně lžičku léku. — Tato lahvička byla prázdná, ona druhá, kterou nyní v ruce držela, byla plná, nechyběla v ní ani jedna kapka a na papírovém proužku hrdélko její objímajícím stála slova: „Pro utišení nervu třikrát denně deset kapek."

(Pokračování.)

Pověsti bretonské.

(Dokončení.)

V jiných zas případech okolnosti úmrtí doprovázející sdílejí se hlukem neb hlasem sluchu dotyčných osob. V jisté rodině z Port-Blanku matka a sestra slyší po tři noci přede dveřmi domku svého klapot čtyr vesel, šplounajících po dvou ve vodě, a v této neviditelné lodce mluví hlasy, jeden nářečím bretonským, druzí jakýmsi neznámým jazykem. Později dozví se, že jich syn a bratr, námořník dlící v Indii, se roznemohl po projížďce na moři, právě v oné noci, kdy matka a sestra po prvé byly zaslechly hluk vesel. Zemřel třetí noci, kdež obě ženy naposledy byly probuzeny znepokojujícím oním šplounáním.

Přečasto konečně nebožtík objeví se ve vlastní osobě před tou, již miluje, a to skoro vždy v samé chvíli smrti. Podnět k genrovému obrazu podalo by vidění, v němž Marie Gouriová zvěděla o smrti choté svého, rybáře islandského.

Vzbudila se zaslechnouc dítě plakat, a tu spatřila muže svého, vodou kapajícího, majícího kápi z voskového plátna přes tvář přetaženu, an se sklání nad kolébkou děcka, houpá je něžně a pěje mu sloku námořnické písně.

Zvláštnějšími ještě než tyto příklady „vidění" jest úkaz jakéhosi rozdvojení se umírajících. Zatím co člověk smrti blízký pohroužen jest v chorobný spánek, příbuzní jeho mnohdy slýchají jeho kroky i hlas jeho v domě. Jistá žena z Pluzunetu, jejíž muž těžce stonal, slyší jeho hlas, jenž ji z venku volá. I vyjde před dveře. Nespatříc ničeho, vrátí se a nalezne muže svého v tvrdém spaní na loži, ke zdi obráceného. Druhého dne ubírajíc se domů od splavu, slyší za sebou lidský krok a zvuk hlubokého dýchání, jako když vánek listím šumí. Rozeznává jasně krok muže svého, krok, jakým si vykračoval jsa ještě zcela zdráv. Ohlédne se. Nikdo! Různým způsobem podobné úkazy se opakují osmkráte v době tří dnů.

V tomto druhu povídek jakoby se chtělo říci, že umírající se rozdvojí ve svém lethargickém spánku a že duše jeho těká mimo něj, jedná různým, tajůplným způsobem, chystajíc se těmito krátkými, význačnými výlety na definitivní svůj odchod z těla.

V následujících dílech, zejména v dílu nadezvaném Anaon, převládá obrazotvornost, a zde tudíž zájem poetický vstupuje v první řadu. Dle víry lidu očistec není nic jiného než ovzduší země. Zde právě duše hříšná neb nekající bloudí po smrti po celé měsíce, roky, ano i staletí. Navštěvuje zejména místa, kde byla na své pouti pozemské žila. Pozůstalcům jest ji ctíti a pomáhati jí. Avšak jest mezi nimi též leckterá duše nebezpečná a zlomyslná, které nutno stůj co stůj se vyhýbati. Tyto čekající, trápené duše žijí v jakémsi limbu na rozhraní dvou světů, světa hmotného a světa duševního. Jest to ovzduší pochybné, plné příšer a mátoh proměnlivých. Temné a tísnící pro duše v něm se vznášející, v něm se zmítající, jest fantastickým a postrašným pro smrtelníka, jenž se odváží v ně vstoupiti aneb který nevolky tam jest vtažen. „Jest to noc, která se nepodobá noci, nám známé. Není to ani noc temná, zamračená, ani jasná noc se září hvězd. Jest to spíše nedostatek světla, než pravá noc. Možno tam vše viděti, ale divné, tak jako ve snu. Zde čtenář se seznámí s podivnými postavami „manouez-noz" neb pradlen noci, ženami to tajuplnými, nebezpečnými, které vybízejí sedláky v pozdním čase širým krajem se ubírající, by s nimi prádlo ždímali v potocích lučin. Dá-li se který svésti těmito velkými, štíhlými ženami, hbitými co srnky, pak druhého rána sousedi jej najdou ve mdlobách ležícího na břehu vody se zkroucenýma rukama. Jestliže která žena pomáhala těmto pradlenám příšerným, pak „manouez-noz" přicházejí klepat na dvéře její a vyvedou v domě všelikou zlotu. Jsou to prý pradleny, které za živa buď nedbalostí, buď lakomstvím byly kazily prádlo chudých.

O různých způsobech pokání v Anaonu dalo by se prý napsati celé pojednání. Symbolism těchto trestů nepostrádá jisté hloubky a připomíná mnohdy Dantovo „Peklo". I zde trest naznačuje dřívější morální znetvoření hříšníkovo a tajná ta muka, která každý hřích za sebou vleče. „Jannikova pouť" uvádí nás až do pekel a do ráje, středem nejrůznějších krajů a výjevů, jichž malebný symbolism, směs realismu a spiritualismu připomíná obrazy primitivních malířů vlaských a vlámských. Připojiti dlužno, že v bretonském očistci, peklu a nebi čerti bývají obyčejně duše zlých lidí, a andělové duše zvěčnělých lidí dobrých. Co se týče krále pekel, totiž čerta ve vlastní osobě, tož objeví se velmi zřídka. Objeví se tu a tam za šera, ujíždějící na spanilém koni. Jest to klisna, mající nohy ženy. Krok krásného toho zvířete

nepůsobí žádného hluku a tráva tiše se chvěje za líbezného trysku jeho.

Mnoho by se dalo ještě vyprávěti o bizarrních záblescích, které středověká magie byla zanechala v bretonských tradicích; o jisté prapodivné knize kouzelné, jejíž listy jsou černé a písmena červená; o původci jejím, Agrippovi z Nettesheimu, jenž narozen roku 1486, byl střídavě vojínem, lékařem, učencem, astrologem; o jiných ještě osobnostech, čarodějstvím proslulých. Však lépe bude obrátiti pozornost čtenářovu k jedné z nejkrásnějších a nejvýznačnějších pověstí, v níž obrazotvornost lidu dovedla se povznésti až k pravé poesii.

„Monika byla dívka čtrnáctiletá, ubohý nalezenec, pokorná pasačka, ale nábožná a svědomitá ve svých povinnostech. Jednou z večera, když kolovrátky přadlen vesele vrčely a jazyky hbitě k tomu hovořily, pán z Guernoteru slíbil tolar šestifrankový tomu hochovi, který bude dosti smělým, by přespal noc v kostnici na hřbitově. Hoši se dali do smíchu, ale žádný se neodvážil sázku podstoupiti.

„Pane," ozval se tu slabý hlásek, „dal-li byste mi těch šest franků, jako jednomu z těchto, kdybych provedla, čeho oni si netroufají?" Byla to Monika, jež takto promlouvala, odvíjejíc tiše nitě děveček.

„Hle, nešťastnici," pravila selka, „pro šest franků by duši dala, připustilo-li by se to."

„Věřte, paní, vyhraju-li těch peněz, špatně jimi nevynaložím."

Pán svolil. Monika se dala zavříti v děsnou kostnici. Jakmile vstoupila, kosti se seřadily podél zdí, by jí místo daly. I poklekla uprostřed, vzývala ochranu duší zesnulých, na to ulehla na vlhkou zem, která smrtí páchla. Ale sotva že ulehla, upadla v milý, hluboký spánek. Hudba něžná, vzdálená, jež do nekonečna zdála se prodlužovati, kolébala ji a jakoby ji volala. Nikde více ani kostnice, ani smrti. Nevěděla, kde byla, ale šla, cestovala daleko v kraj modrý, všecek modrý. Prospala takto celou noc, šťastna co anděl. Když z rána přišli ji vzbudit, byl již jasný den, a malá pasačka vyšla z domu smrti svěží, usměvavá, klidná, jakoby byla spala na růžném loži v rajském sadě. Však Monika měla svou zvláštní myšlénku. Na místě, co by pro sebe byla podržela peníze, šla přímo k faráři a prosila jej, by sloužil mši za onu duši v očistci, která toho bude míti nejvíce potřebí.

„Snad," pravila sama k sobě, „to bude jeden z mých neznámých přátel, kterému to prospěje." Myslila na to již od té chvíle, co vůbec myslit dovedla. Monika súčastnila se nábožně mše, kterou byla svým drahocenným penízem zaplatila. Když z kostela odcházela, potkala se u vchodu s bělovlasým starcem, který se jí zdál starším, než snad země sama. Velebný ten stařec jí dal list pro zámek Kersaliu. Když malá pasačka se ubírala stromořadím zámeckým, listí starých buků počalo švitořiti, jakoby každý lístek ptáčkem byl. Dle podpisu listu pán z Kersaliu poznal prapraděda svého děda, a na staré podobizně, uložené kdesi na půdě, Monika poznala krásného starce, který jí byl psaní doručil. Toto psaní pak vyprávělo, že po tři sta let dědeček prapraděda stenal v plamenech očistce, čekaje na mši svatou. A tato mše musila býti placena dobrovolně ze sporého groše chudého člověka.

„Díky vám," pravil velmož pohnut, „můj praděd byl spasen. Ukládá mi, bych vás odměnil způsobem jeho i vás hodným." I stalo se tak.

Jak výtečný to obraz mravů zašlých dob vzhledem k tomu, co v nich bylo patriarchálního a prostoduchého! Ale jaká také velkost epická v prostotě a naivnosti celé té legendy. V myšlénce, která převládá v celé pověsti, v oné hluboké myšlénce, dle níž požehnání a orodování chudého vykoupí boháči spasení, jeví se jako předtucha velké té solidarity lidstva, která co do rozsahu, síly a krásy převyšuje každý jiný cit.

Pan Marillier v krásné své předmluvě takto shrnuje úvahy své o bretonské pověsti: „Tento neustálý styk se smrtí vtiskl Keltům Armoriky zcela zvláštní ráz. V jejich písních milostných neustále se prozrazuje vědomí pomíjejicnosti vezdejšího štěstí. Láska, toť rozkoš, jež, sotva že ji pocítíš, již pomíjí; ale přes to láska ta jest láskou věčnou, která potrvá i nad hrobem; milenka zemřelá tak vřele jest milována, jak byla milována za živa. Láska, jediné věčná, mezi všemi věcmi vezdejšími, nestálými, prchajícími jako sen, toť celá ta zpěvná, smutná duše Bretonska."

Toť pravdivé a nemůže lépe býti vyjádřeno. Však přidejme k tomu, že k tomuto trvání lásky ve veškeré zkáze pozemské se úzce pojí v mysli lidu bretonského trvání duše samé i přes všecky převraty doby a místa.

„Všude, kde září světlo, jest duše, ať živa, ať mrtva," praví nám jedna z pověstí. J. E.

FEUILLETON.

Bujní studenti.

Kulturně historická črta ze XVII. v. Napsal L. Domečka.

Je starou pravdou, že sebe lepší hlídání mladé krve neuhlídá, a o pravdě té musili se přesvědčiti i jindřicho-hradečtí jesuité roku 1691. Přísně dbali na kázeň a dobré chování svěřených sobě studentů, kteří z různých končin a národů na gymnasium jejich přicházeli, a přece takový neslýchaný kousek jim provedli! A k tomu ještě studenti, již zvláštní péči a pozornosti jejich podrobeni byli v semináři, paní Kateřinou z Hradce r. 1604 vedle kolleje založeném.

Stalo se to takto. O půl šesté hodině na večer 10. října r. 1691 přišel do jedné jizby v semináři lazebnický tovaryš Ferdinand Zach, rodem Vídeňan, a hned skupili se kolem něho čtyři známí studenti. Tři z nich byli Vlaši, šlechtici tridentští: Mikuláš Bevilaqua, osmnáctiletý, navštěvoval u jesuitů pátou třídu, Josef Besenella, rovněž osmnáctiletý, a patnáctiletý bratranec jeho František Besenella rhetoriku. Čtvrtý student,

Jakub Preining, čítající asi čtrnáct roků, byl v třetí třídě a pocházel ze Šoproně v Uhrách. S tovaryšem lazebnickým seznámili se nepochybně pomocí Preininga, jehož kdysi byl léčil. Ve spolku s ním zašli si někdy k některému hospodáři ve městě a vesele u něho popíjeli.

Dnes studenti s tovaryšem lazebnickým pilnou radu o to měli, jak by se zase ven ze semináře dostali. Den před tím večer byli s ním někteří u hospodáře Weisse, kde bavil je hrou na housle. Lazebníku velmi na tom záleželo, aby studenty opět vylákal, i pravil jim, že u hospodáře Weisse dal již připraviti večeři a také hudbu objednal. Studenti vymlouvali se, že by sice rádi s ním vyšli, ale že ze semináře těžko lze se dostati. „Vy jste blázni, nedovedete kněžoura podvésti!“ řekl jim na to lazebník a naznačil jim tři místa, kudy by mohli vyjíti. Nejlepší byla rada jeho, aby se buď spustili z okna do ulice, která vedla podle semináře k bráně nežárecké nebo na zahrádku mušketýra, která k semináři přiléhala.

Studenti bydleli v prvním poschodí, odkud spuštění dolů bylo by bývalo spojeno přece s nemalým nebezpečím. I připadli na spasnou myšlénku. V přízemí byly komory, kam pro různé potřeby pater regens posýlával Bevilaquu. S ním tedy se smluvili, a když poslán byl paterem regentem pro svíčky do komory, Bevilaqua klíčem, který u sebe měl, otevřel prázdnou světnici, určenou pro nemocné, a nechal dvéře její nezamčeny.

O půl desáté přišel opět lazebník, pod okny pískal a volal na studenty, aby sešli dolů, že je již čas, jinak že by sám objednané jídlo musil platiti. I sestoupili tiše po schodech do přízemního ambitu a z něho vešli do světnice, kterou Bevilaqua nechal otevřenu. Bylo právě devět hodin, když připevnili k oknu povlak, po němž spustili se do ulice nejprve Bevilaqua, pak Preining a Josef Besenella, a František Benesella na konec odstraniv povlak skočil dolů.

Na to s lazebníkem šli rovnou cestou k hospodáři Weissovi, kde již připravena byla pro ně večeře. Aby jim bylo veseleji, poslali Bevilaquu a Preininga pro housle. Ti na cestě potkali Daniela Wathoffera, rodem z Pelhřimova, který šel právě z nějaké hostiny a druhého dne státi se měl v kolleji hradecké jesuitským novicem. Přemluvivše jej, přivedli ho s sebou k Weissovi, kde pili, jedli a se bavili do půlnoci.

Protože se jim nechtělo dosud spáti, rozhodli se, že zajdou ještě do ulice svatojanské k Siessovi na víno. Lazebník a Wathoffer hráli jim po cestě na housle. Když ubírali se po náměstí mimo strážnici, vzpomněl si lazebník na jakési urážky, kterých se jim od ponocných dostalo předešlé noci i vybízel studenty, aby se dnes ponocným pomstili, a pravil k nim: „Začnu dnes hádku s ponocnými, a jinak je kordem proženu než včera. Dnes nebudeme takoví hlupáci, abychom odtud utekli.“ I šel několikráte mimo strážnici a ohlížel se, zda některý ponocný ven nevyjde. Když se žádný neobjevoval, chtěl převrátiti dřevěné boudy prodavačské a tím je vylákati. „Alou, hoďte jimi!“ zvolal na studenty. Bevilaqua a Preining byli k vyzvání lazebníkova hned povolni, ale Jos. Besenella a Wathoffer jich uprosili, že budek nechali na pokoji, a odešli k Siessovi.

Teprve o druhé hodině v noci odcházeli asi řádně napiti od Siesse. Nejprve vytratil se odtud lazebník, aniž komu co řekl, kam jde. Hned za ním vyšel Bevilaqua a dohonil ho u budek prodavačů na náměstí. Ostatní studenti prodleli ještě chvíli před domem Siessovým s jeho ženou, a když jí dali dobrou noc, odebrali se též na náměstí, odkud najednou zaslechli dvě rány. Lazebník převalil tu jeden krámek a Bevilaqua k vyzvání jeho druhý. Preining a Wathoffer zrychlili hned krok, a když k nim přišli, žádali jich, aby krámky dále nepřevraceli. Než v tom vyšli ponocní ranami vyrušeni a napomínali je, aby takový hluk v noci netropili.

Lazebník, jakmile ponocné spatřil, položil housle, obnažil kord a hnal se po nich. Kučeravý ponocný Petr postavil se mu na odpor a bránil se halapartnou. Vida oba v tuhém zápase, malý, leč kurážný Preining vytasil kord a chtěl lazebníkovi přispěti ku pomoci, ale Bevilaqua jej zadržel. Zatím lazebník ponocnému Petru přeťal ve výšce halapartnu, který stav se bezbranným hledal spásy v útěku do strážnice. Bevilaqua na to Preininga pustil a ten s lazebníkem hned hnal se za ponocným. V cestu však postavil se jim druhý ponocný, starý Vítek, i napadl jej Preining a kordem několikráte po něm ťal a píchl. Najednou starý ponocný vykřikl: „Pro Bůh, páni, nechte mne na pokoji! Ouvech, ouveh!“ a sklesl.

Preining a lazebník na to odběhli k ostatním studentům, kteří opodál stáli, zápasu jich s ponocnými se dívali a povzdech raněného ponocného zaslechli. Ihned obou se ptali, proč ponocný tak zabědoval. „U čerta,“ odpověděl jim Preining, jistě jsem ho bodl, má-li smrtelnou ránu, zůstane to jistě na mně!“ A lazebník dodal: „Kdybych s vámi nebyl býval, byl by vás ponocný zase honil a tloukl jako včera.“

Všickni odešli opět do hospody k Weissovi, kde chtěli zůstati přes noc. Že ponocný Petr klesl, viděl jen Bevilaqua, ale ten druhým o tom nic neřekl. U Weisse lazebník opět se chlubil, že, kdyby jeho nebylo, jistě by je byli ponocní zahnali. Vytáhl při tom kord a, když jej prohlížel, všiml si jeden ze studentů, že schází mu hrot. Na to podotkl Preining: „Já jsem nejstatečněji bodal a nevím, bodl-li jsem do zdi nebo do člověka. Je-li poraněn, tedy já to udělal.“

Zatím, co seděli studenti s lazebníkem u Weisse, starý ponocný Vítek, byv dvakráte smrtelně bodnut, ve čtvrt hodině duši vypustil.

Zpráva o vraždě na náměstí spáchané ihned donesena byla rychtáři Pavlu Siessovi, který jal se s biřici vinníků po městě hledati. Nalezнuv je u hospodáře Weisse, všecky zatkl mimo Mikuláše Bevilaquu, který kuchyní unikl. Lazebník odveden byl do městského žaláře, studenti pak do vězení, kam počestní lidé bývali dáváni.

Již o čtvrté hodině ranní dostavil se rychtář spolu s městským písařem před bránu kolleje jesuitské a žádali, aby byli vpuštěni. Probuzenému pateru rektorovi oznámili krvavou příhodu, která v noci se udála, a spolu uvěznění studentů. Rektor P. Jan Siminski na to rychtáři poděkoval, že studenty neodvedl do veřejného vězení, jako učinil s lazebníkem, nýbrž podle privilegií jesuitů hradeckých do vězení pro počestné lidi.

Později konána byla v kolleji porada, ku které mimo rychtáře městského přibráni byli ještě dva radní. Při ní ustanoveno bylo, aby Daniel Wathoffer k noviciátu toho dne připuštěn nebyl, aniž aby se u provinciála za něho zakročilo. Dále jesuité žádali, aby uvěznění studenti vydáni byli pravomoci rektorově, jak přikazují jejich pri-

*

vileje a listina fundační od zakladatele kolleje jim dána. Zástupcové města sice k tomu ochotni byli, ale s tou podmínkou, zaváže-li se pater rektor listinou, že je chce zastávati, když by pro to od někoho byli napadeni.

Žádané listiny jesuité městské radě hradecké však nedali, poněvadž podle jejich mínění byli by tím jednali proti svým privilejím. Toliko písemně poděkovali za dobrou vůli, že městská rada ochotna je studenty jesuitům vydati, a o jiném se nezmínili. Ježto pak kollej pro podobné zločince žádného vězení neměla, žádali městské rady, aby studenty ve svém vězení tak dlouho držela, dokud by místo příhodné nenalezli. Městská rada k tomu svolila, jen žádala, aby strážce uvězněných jesuité sami si platili, k čemuž rádi se uvolili.

Příhodné místo pro vězně nalezli jesuité ve svém domě předměstském, k němuž přiléhala rozsáhlá zahrada, a jenž dnes nazývá se Vajbrtrucem. Když se to stalo, žádali za vydání studentů. Městská rada byla sice povolna k žádosti jejich, ale oznámila, že nemůže vinníky vydati, pokud by dříve nevyslechla Matiáše Rutha z Ruthensteina, hejtmana a po vymření rodu Slavatovského spolu kurátora panství hradeckého. Na žádost rektorovu hejtman k vydání studentů pod pravomoc jeho svolil, jen si vyminil, aby se mu rektor písemně zaručil, že za něho ve příčině té proti komukoliv odpovídati chce. Když se rektor s právními znalci byl poradil, že beze vší ujmy tak učiniti může, vydal hejtmanu Ruthovi listinu, již tento si přál, 9. října 1691.

Téhož dne o čtvrté hodině odpolední byli ve slušném voze městském ku předměstskému domu jesuitů přivezeni čtyři studenti: Preining, Josef a František Besenella a Wathoffer. Při nich seděli rychtář a městský písař a kolem vozu kráčeli ozbrojení měštští mušketýři. Ve jménu rektorově přijal tu vězně P. Julius Hoy a P. Jan Reichel. Hned na to počato s výslechem. Poněvadž případ byl hrdelním, nemohl soudcem býti rektor sám i ustanovil místo sebe s plnou mocí Jiřího Vojtěcha Steiningera, výběrčího císařské daně z nápojů v Jindř. Hradci. Při výslechu mimo něho přítomni byli ještě někteří měštští radní, rychtář a písař. Mikuláš Bevilaqua vyslýchán byl teprve 10. října, byv teprve později dopaden a k ostatním uvězněným dopraven.

Výpovědi obžalovaných studentů v celku se srovnávaly, jen v jednotlivostech poněkud se rozcházely. Preining doznal, že on sám ponocného Vítka zavraždil, a to dosvědčili i ostatní. S ponocným tímto prý dříve byli za dobře a často s ním i popíjeli. Když jim bylo vytýkáno, že proti přísnému nařízení se provinili, napadnuvše ponocné, na něž v noci celé město spoléhá, vymlouvali se, že to nevěděli. Úplná nevina objevila se výpovědí všech pouze při Wathofferovi i vydala mu 11. října městská rada o tom vysvědčení, a on ihned na svobodu byl propuštěn.

Téhož dne podána byla rektorovi jesuitské kolleje žaloba na ostatní studenty pro napadení ponocných a spáchanou vraždu, již podepsali dva radní, dva obecní starší, rychtář a písař města Jindř. Hradce. V žalobě vylíčen je stručně celý příběh, jak se na náměstí udál. Městská rada při tom též uvádí, že mrtvé tělo ponocného dala přísežným zemským chirurgem a lazebníkem ve přítomnosti dvou radních ohledati, kteří uznali, že zasazeny mu byly dvě smrtelné rány. Poněvadž pak Preining sám ke vraždě se přiznal, má za smrt zase stihnouti smrt, jak přikazují starý zákon, zemské zřízení, městská práva a hrdelní řád Karla V. Ostatním studujícím kladeno za vinu účastenství při vraždě, napadení ponocných a tím porušení dobrého řádu policejního a žádáno, aby rektor obci jindř.-hradecké za zločiny ty na území jejím spáchané zadost učinil.

Příznivý obrat pro obviněné studenty v neutěšené jich situaci způsobila neočekávaná návštěva v Jindřich. Hradci. Kolem 8. hodiny ranní 18. října přijel sem probošt Eisgarnský z Dolních Rakous, P. Ezechiel Ludvík Vogel a oznámil rektoru kolleje jesuitské, že přichází jako vyslaný kardinála a arcibiskupa kaločského Leopolda Koloniče, známého z obhájení Vídně proti Turkům r. 1683 a někdejšího žáka jesuitské kolleje hradecké. I přednesl žádost kardinálovu, aby pravomoci jeho vydán byl z vraždy obviněný chráněnec jeho Jakub Preining.

Rektor omlouval se, že přání Jeho Eminence ihned vyhověti nemůže, pokud by se dříve svých vyšších představených o radu neotázal, a městská rada hradecká neodporovala. Nejdříve vyjednával s hejtmanem panství Matiášem Ruthem a městskou radou, aby k žádosti kardinálově upustili od dalšího řízení proti obviněnému. Aby snáze dali se pohnouti, slíbil probošt Eisgarnský, že založí se fundace z majetku Preiningova ke spáse duše zavražděného. Městská rada po nějakém rozmýšlení dala se na konec přemluviti a odstoupila listinou vraha ochránci jeho, kardinálu Koloničí. Když nebylo žalobce, nebylo soudce, a tak Jakub Preining od rektora odevzdán byl proboštu Eisgarnskému, s nímž po třetí hodině odjel ke kardinálu Koloničí. A když hlavní vinník byl propuštěn, vrácena byla svoboda i vězňům ostatním.*)

— Z České Akademie pro vědu, slovesnost a umění. Dle § 2. a) stanov rozepisuje IV. třída v odboru literárním a hudebním první cenu po 1000 zlatých, v odboru výtvarných umění, pak první zlatou medailli, dále v odboru literárním a hudebním cenu druhou po 400 zl., v odboru výtvarných umění druhou zlatou medailli, konečně v odboru literárním a hudebním dvě třetí ceny po 250 zl. a v odboru výtvarných umění dvě medaille stříbrné. O ceny nebo medaille mohou se ucházeti členové Akademie, jakož i jiní umělci čeští prostřednictvím členu Akademie, a to pracemi roku 1893 vydanými, pokud se týče provedenými nebo předvedenými, jež posud nebyly jinde cenou poctěny. Vynikající práce v tomto období provedené mohou býti též od členu Akademie nebo od některého odboru třídy nebo i od celé třídy přihlášeny. Soutěžiti mohou též práce rukopisné, k tisku úplně připravené (dobře čitelné). Od výtvarných umělců vyžaduje se fotografie díla, jakož i udání, kde jest té doby originál. Lhůta podací v odboru literárním a hudebním končí se 30. červnem, v odboru výtvarném 30. zářím t. r. K podáním později učiněným nebo předepsaných ustanovení nešetřícím nebude se přihlížeti. Ceny prohlášeny budou ve valném shromáždění slavnostním dne 2. prosince t. r.

*) Stručná zpráva o zavraždění ponocného studenty hradecké koleje zapsána je v rukopisu „Historia collegii Novodomensis societatis Jesu“, uloženém v archivě jindř.-hradeckém. K tomu připojeny jsou latinské a německé opisy výslechů a jiných listin události té se týkajících.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XXII. 1. KVĚTNA 1894. ČÍSLO 22.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 20 kr
na půl leta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Májová noc.

Nový zpěv do »Legendy o svatém Prokopu«.

První máj svým snivým kouzlem
Sázavské již opřed stráně,
dýchnul v háje, dýchnul do vln,
zčeřil jehněd zlaté vločky,
zaťukal si na keře bezu,
zda jim bude do rozkvětu,
nahlédnul do hnízda pěnkav,
zda jim bude do prozpěvu.
Vlhký vzduch se sladce zvlní
pod polibkem smavé Vesny,
sáh' i v srdce starým zvonům
Sázavského monastýru,
tak že v snivém podvečeru
zněly divnou melodií
jakby celé jaro nové
s lesy, luhy, vodstvem, ptáky
v kovovém jim hrálo srdci.

Divný ruch a divná tíseň!
Ze vzduchu to přešlo v srdce
cos jak touha žíti! žíti!
zabouřiti v jarní míze,
rozpnouti se, rozletěti,
zavířiti v celé síle
v přerodu a obnovení!

Večer posledního dubna
schýlil křídlo netopýří
nad klášterem. Po nešporách
s všemi mnichy v refektáři
dřevem zdobně vykládaném
seděl za podlouhlým stolem
jak vždy v čele bratří Prokop.
Hovor proudil veseleji
než to bylo obyčejem,
číše sladké medoviny
rychleji se dopíjely
a než kdo se mohl nadát,
podotknul kdos, dnešní noci
že lid ve zvyku má slavit
pohanský a starý obřad
upálení čarodějnic.
Jiný k tomu připomenul
že prý ďábel, černý kocour,
nebo prase štětinaté
čarodějek tance řídí
v černém lese na mýtině
předsedaje kvasu jejich,
ba prý v celé síle svojí
jako lovec chodí lesem,
svádí bludné dcery Evy
ve objetí hříšné lásky.
Jiný děl, že na skal tesu
kapraď živým zlatem hoří.
Jiný věděl, o půlnoci
že se rázem otvírají
poklady vše v lůně země
pohřbené a zakopané,
po věky tam dřímající,
zahoří v ráz modrým leskem,
kdo má sílu po nich bádat,
odvahu je vyzvédnouti.
Jiný, nejmladší všech bratrů,
tvrdil zcela rozhorleně,
že prý v této noci jezdí
čarodějky na koštěti,
děd prý mu to vypravoval,
náhodou jenž — dávno tomu —
též se octnul v jejich víru
v pustých skalách mezi lesy.
Na ohništích prý se svléknou,
rozpustí si dlouhé vlasy,
namaží se divnou mastí,
komínem pak letí vzhůru
v košili jen, osedlavše
pometlo si místo koně.
Hovořeno, popíjeno,
mnohé moudré padlo slovo,
ale v mnohém oku Prokop
zážeh postih', jenž jej děsil,
viděl, kterak mnohá ruka
zimničně se pozachvěla
a jak všecky zajímalo
toto divné povídání,
cítil, že jest v jejich duších
dosti půdy pro pověry,
pro pohanské zvyky dědů.

„Staré zvěsti starých časů!“
lhostejně řek' bratr Beneš.
„Zbytky pohanských to pověr!“
flegmaticky pravil Jimram.
Ale Prokop spozoroval,
pod stolem jak pokrytecky
oba znamení si dali.
Bratr Ivan pouze mlčel,
v čísku skláněl skráň i oko,
ale Prokop dobře viděl
v oku jeho divný záblesk,
na tváři též strašnou bledost,
která měla maskou býti
rozbouřené jeho duši.

Klášterní v tom zazněl zvonec.
Jeho hlas jak Prokop vítal!
Rychle vstal a pravil k bratřím:
„Lidské řeči, pěna, dýmy,
ohlas větrů, povídačky,
rychle vzniknou, rychle hynou,
věčné pouze Boží slovo.
Půjdem spáti!“ — Jednou ranou
všickni vstali, ruce spjali:
„Benedicite!“ již znělo
táhlou klenbou refektáře
ve obvyklém slavném šumu.

Zhasla světla. Každý tiše
odebral se do své cely.
Poslední šel svatý Prokop,
vážný šel a zadumaný,
cítil, řeč o prvním máji
nevčasná jak svůdná byla;
věděl, v tomto lidu ještě
pohanské tkví staré jádro
obřadů a dávných pověr,
husté býlí, jež tak přes noc
vymýtit se lehce nedá.
Viděl rozčilení bratrů,
tlumené jen tuhou kázní,
blýskající žárem v oku
jako zvěstí jisté bouře.
Nerad šel dnes do své cely.
Dlouho klečel na modlitbách
na klekátku. Chtěl již vstáti,
v tom se úzkým cely oknem,
v zasazených do olova
osmihranných polích kmitlo
cos jak jiskra padající,
cos jak ohon vlasatice.
Rudá čára tmavým nebem
letěla nad lesní strání,
za ní druhá, třetí, čtvrtá,
smolných věnců rudé slzy
padaly do kštic lesů
jako hvězdy když se čistí
v tiché noci podzimkové.

Přistoup' k oknu svatý Prokop,
celý kraj stál v jednom ohni,
každý pahrb, každá skála
jako oltář v ohni stála,
ve lijavci jisker plála!
Do oblouků smělých vzhůru
obrovští se nesli ptáci
rukou — nikdo neviděl jí —
vymrštěny do blankytu
vonné, temné, jarní noci.
Mezi ohni zářícími
míhaly se černé stíny;
rozeznával svatý opat
stíny ženské, stíny mužů,
slyšel z dálky chechot a povyk
temně přitlumených hlasů,
hýkání pak z dálných slují
vyplašených nočních ptáků,
větví šelest, klestu praskot
pod nohami prchajících,
sykot padajících košťat,
hasnoucích kdes v třasaviskách,
hlahol kroků, cval a dusot.

Divá schvátila jej úzkost,
nebo v stínech, které viděl,
jak se v oknech cely kmitly,
zdálo se mu, rozeznával
mnišské kutny, mnišské kápě,
ba i známé slyšel hlasy
prchajících, tichý skřípot
vrátek zahradních též slyšel.
Běda, jest-li někdo z bratrů
vyšel v taje této noci,
pomoz sám Bůh jeho duši!

S třeskem vyrazil své okno,
hltal vonný vzduch a vlhký
májové té luzné noci.
Bože! Z dálky slyšel zníti
cos jak houslí lkavé zvuky,
vyjící a roztoužené,
cymbálu vřesk nestydatý,
pekelný chechot kozích měchů.
Jásot, výskot odrážel se
od těch strání zadumaných,
dupot, ševel — pohleď vzhůru
a zřel nové pruhy košťat
pekelné tkát nebem duhy,
kometami letět v dálku,
zapadati v černých hvozdech.
Cítil vlhkost, vláhu země
živnou, teplou jak dech matky,
ze všech por jak blíž se drala
duše její, duše hmoty,
pravěká ta živá síla,
polibky jež mluví k lidstvu,
objímáním dokazuje
věčnou pravdu všeho žití,
staré ono aleluja
velké duše všehomíra!

A ten výdech jarní noci
a ty zvuky hudby z dáli
a ty ohně na všech vrších

a ty věnce létající
zdály se mu drzým vzdorem
proti mravu, proti kázni,
vzpourou hmoty proti duchu,
triumfem nad trýzní těla,
nad žaltářem, nad růžencem
nad zvony a kaditelnou.
„Třeba čelit hmotě,“ pravil,
„která škraboškou je ďábla,
třeba žalmů, zbožných písní
slavným plesným hlaholením
jásot hmoty přehlušiti!“

A co myslil, také proveď.
Rázem chodbami se rozlet'
jásající povyk zvonce.
Vstaňte! Vzhůru! K horám, bratři!
Osvícená okna chrámu
čelit mají nočním ohňům
pohanských těch obyčejů,
hlaholící varhan zvuky,
žalmů bouřné katarakty
přehlušiti mají výskot
satanské té divé svatby,
modlitba pak těch, kdo věří
v ducha triumf, předstihnouti
vítěznou má píseň hmoty!

Stalo se. Sám opat kráčel
dlouhou chodbou, bušil v dvéře:
„Vstaňte spáči! Bůh vás volá,
vstaňte jeho bohatýři,
proti pekelníku vstaňte,
který orgie své slaví.
Rychle s loží! Všickni vzhůru!“

V krátce vzplála chrámu okna
v zvuku varhan, v žalmů pění,
s úžasem tu Prokop viděl
prázdná místa ve lavicích,
čítal, věděl, kde kdo seděl,
zachmuřil se v hloubi duše

„Vyčkáme jich!“ řek' si v nitru,
„do rána se vrátit musí.“
Mezi pěním vyšel z chrámu,
uzamk' pevně hlavní fortnu,
zahradní též zavřel branku,
tak že, kdo šel, každý musil,
chtěl-li v klášter, projít chrámem,
jehož vrata otevřená
pouštěla zář sterých světel
mezi stíny černé noci.
Obchůzkou se vrátil v klášter,
prošel chodby, prošel cely,
viděl prázdná lože bratrů;
v chrám se vrátil, první záblesk
jitra mlhou těžce dral se,
nemoh' věřit zrakům Prokop:
na svém místě seděl Beneš,
na svém místě seděl Jimram
pohroužen v pění žalmů.

Jasně viděl, než se vrátil,
jistě vraty chrámu přišli.
Těkal kolem orlím zrakem,
spočet' všecky — Ivan scházel.

Zatím zvolna černým křídlem
noc v svůj pád se nachýlila,
okna chrámu ještě plála,
žalmy klenbou ještě zněly
jako protest pravé víry,
jako protest síly ducha
proti černým mocím tajným,
na vzdor hmotě, na vzdor peklu.

Vyšlo slunce. Mezi bratry
se smutnou vstoup' tváří Prokop.
Kynul bratru Jimramovi,
kynul Benešovi, by vyšli
z lavic svých, by klekli na zem
na dlažice před oltářem.
Mlčky se sklopenou hlavou
poklekli, on zvolna sundal
tuhý provaz se svých beder,
splet' jej v důtky, svatým křížem
požehnal jich tuhé uzly
a pak pravil hlasem hromu,
ve kterém se lítost třásla:
„Kde jste byli této noci?
Kde jste byli? Kde jest Ivan?“

Mlčeli, jen ještě hlouběj
uklonili hlavy oba,
Jimram po důtkách vztáh' ruku,
vzal je z dlaně opatovy,
políbil je a děl k bratru
ve hříšná se prsa bije:
„Moje vina, moje, moje,
největší z všech moje vina!“
„Smiluj se, ó Hospodine!“
sbor v to padnul s žalným kvilem;
Jimram kynul Benešovi
do cely, zkad brzy v nářek,
v žalmů zpěv a pláč a vzlykot,
důtek svist a rány zněly.

Potom rozběhli se bratří,
do lesů šli za Ivanem,
houkali do skal a slují,
nahlíželi v duté kmeny,
hrabali ve hustém mlází,
konečně jej našli v mechu:
na úpatí strmé skály
bez pohnutí ležel v krvi
s kutnou zdranou celý servan.
Ještě dýchal. Na nosítkách
v chvatu z větví urobených
mroucího ku monastýru
přinesli, vstříc šel jim Prokop
s vážnou tváří, slzou v oku.
Nosítka hned zastavena,
všickni klekli. Prokop sklonil
ucho ke rtům nešťastníka,
aby přijal jeho zpověď.

Požehnal mu, rozhřešil jej,
před oltář jej kázal nésti,
kleknout všem a modliti se
za ubohou jeho duši.

Co zřel bratr Ivan v lese,
co tam slyšel, co tam dělal,
kapradí zda viděl kvésti
na omšené skále zlatem
a je chtěje utrhnouti
do hlubiny v ráz se zřítil,
zda se potkal s čarodějek
nahých davem na koštatech,
zda snad viděl — chraň nás hříšné
svatý Michal, svatý Jiří! —
samotného Belzebuba,
o tom nikdy nikdo slova
neslyšel z úst Prokopových,
neslyšel z úst Jimramových,
neslyšel z úst Benešových,
neb ti svatou pod přísahu
vzati byvše na mlčení
v pláči od té doby žili
pouze o chlebu a vodě
v neustálém bičování
hříšných těl a o samotě.

Od té doby vždycky večer
posledního dubna jasem
vzplála všecka okna chrámu,
klenby zněly pěním žalmů
jako v odvet plesné bouři,
kterou zněly vody, stráně
ve plápolu sterých ohňů
májové té první noci!

Jaroslav Vrchlický.

Pan kanovník.

Ze sbírky Emilie Pardo Bazánové „Cuentos de Marineda" přeložil A. Pikhart.

Ačkoliv jest každá mše jedna jako druhá, a význam a cena její jsou stejně nekonečny, protože se v ní obětuje sám Bůh, přece jsem vždy nejraději poslouchala mši, kterou sloužil pan kanovník Marinedský, a vždy jsem si při tom myslila, kdyby andělům napadlo sestoupiti s nebe, kdež se jim vede tak znamenitě, a sloužiti za ministranty synům lidským, že jistě některého dne bych spatřila sličného, plavovlasého mladíka, asi takového, jaké malují při zvěstování Panny Marie, se zvonkem v ruce, zvedajícího uctivě panu kanovníkovi ornát.

Pan kanovník žil se svojí hospodyní, ženou to, která byla již dosáhla kanonického stáří, s kocourem a drozdem, který hvízdal a švitořil ku podivu a zahanbil všechny zpěvavé ptáky. Dům jeho byl více než skrovný, chudý a bez oné vybrané čistoty, která tvořívá přepych duchovních. Dlužno totiž uvésti, že hospodyně farářova doña Romana Villardos Cabaleiros, bývala in illo tempore sama seňorou a majíc to na paměti, hleděla pracovati co nejméně: byla to seňora velice churavá, samá dna a špatný rozmar, a majíc to na paměti oddávala se po šest dní v témdni truchlivým úvahám a zapomínala, že jsou na světě také koště a pekáče. V domácnosti kanovníkově se přiházely velmi často výjevy, jako tento:

Kanovník přišel z kostela ode mše a co ukládal plášť a věšel na velký hřeb kleriku, opakoval mu skromný jeho žaludek dutklivě: „Jest čas na čokoládu." Naplněn touto nadějí na posilnění posadil se kanovník a očekával, až mu přinesou snídani. Uplynulo čtvrt hodiny, uplynulo půl... Po snídani ani stopy. Konečně zvolal kanovník hlasem bázlivým a jemným:

„Doño Romano! Doño Romano!"

Za deset minut se ozval mrzutý hlas:

„Co je libo?"

„Nu... moji čokoládu."

„Ach!" zvolala churavá paní. „Dnes nejsem k ničemu... Víte, jaký jest den?"

„Čtvrtek, šestý únor, svatých Dorotey a Revokaty..."

„Pravda... V ten den jsem byla již velice utišena, a tu dostanu list se zprávou, že můj švakr, plukovník, zemřel žlutou zimnicí na Kubě... Ach Bože můj! Pane života, uděl mi trpělivost a oddanost!"

Dobráckému kanovníku nikdy nenapadlo, aby se zeptal matrony, když zemřel její švakr žlutou zimnicí, jest-li to důvodem, aby její pán zemřel hlady? Obyčejně otevřel skříň v kuchyni, vybalil unci čokolády z mastného obalu a snědl ji, zapíjeje to sklenkou vody. Na to chvilku těšil doňu Romanu, která vzlykala v koutku pohovky, skrývajíc obličej v šátku.

„Doño Romano... Bůh... poslechněte... Nepokoušejte Boha, abych tak řekl.... Budete-li ještě plakati, pohněváme se spolu!"

„Zítra dostanete čokoládu správně," odhodlávala se jaksi ostře stařena.

„Ale nejde tu o čokoládu!... Jde tu o to, že naše svaté náboženství... slyšíte?... nám nařizuje, abychom byli trpělivi... abychom nezoufali... a aby se každý oddal do vůle Boží... a spokojil se situací, která..."

Doňa Romana se celá rozvzteklila a zafuněla asi, jako funí kocouři.

„Již rozumím!... A teď hned se dám do vaření, abyste neměl proč mne urážeti a zahanbovati."

„Pro Ježíše, doño Romano!... Bůh mne chraň! Vy hned ve všem hledáte urážku...!" bručel kanovník soustrastně a skormouceně.

Když totiž toho hospodyně nejvíce naslibovala, nepostavila přece na polívku, a často se proto kanovník pustil rukama, kterými byl posvětil hostii, do loupání brambor, nebo krájel kapustu do polévky. A žádná z těchto věcí nemrzela dobrého pána tolik, jako neúspěchy jeho výmluvnosti, které se nezdařilo vyjasniti zasmušilou mysl hospodyně. Neboť, vyrůstalo-li kde v duši kanovníkově zlé býlí nezřízené touhy, bylo to na půdě výmluvnosti. Za to, aby dovedl řeč, která by utkvěla v lidské paměti,

byl by rád obětoval malík, ne-li celý život. Vždy, když vystupoval na kazatelnu nějaký jesuita, z těch, kteří mají zlatá ústa a jazyk z plamenův, aby svolával tresty boží na bezbožnosti Draperovy a Strausovy (o kterých však v Marinedě nevěděli), anebo nějaký mladý velebníček, jaké vychovávají v nynějších učilištích a kteří hovoří o „židovské zatvrzelosti“, o „epopeji vykoupení“ a o „civilisatorském světle, které září s posvátné Golgoty“, neoddával se sice pan kanovník závisti, z psychologické nemožnosti, ale zahloubával se se žalostí v hluboké přesvědčení o vlastní nicotě, a jeho úvahy, uvedeme-li je souvisle, ač nikdy souvislý nebyly, a upravíme-li je důkladně, mohly by se vyjádřiti tatko:

„Můj Ježíši, již vidím, že ti nejsem k ničemu pro tu zlořečenou věc. Jsem vetchý stařec, němý pes. Byl to velký nesmysl ode mne, že jsem toužil, aby mne vyslali kázat evangelium do divokých zemí, kdež jsou žně duší hojny. To by byl ze mne apoštol s tímhle klopýtavým jazykem, s těmihle neladnými slovy, s tímhle chraplavým hlasem a neúhledným vzezřením! Pane, proč jsi mi neudělil dar řeči? Bylo by tak krásno pěti tvoji slávu, plniti dojatým množstvím tvůj chrám, který jest teď stále prázdný, a obměkčovati srdce záplavou milosti živé a vřelé! A myslím, můj Ježíši, kdybys mi všemohoucí svojí vůlí rozpoutal jazyk, kdybys mi uvolnil pásmo řeči a udělil mně sličné slovo a zvučné periody, kteréž jsou jiným kazatelům tak na snadě . . . že bych mluvil věci velmi dobré. Vždyť cítím ve svém nitru plápol, a něco, jako myšlénky zvláštní, nové, působivé. Když páter Incienso opakuje tu svoji ‚ledovou netečnost‘ anebo ‚determinismus positivistův, zlořečené to obnovení pohanského fatalismu‘, mívám chuť na něho vzkřiknouti: ‚Ne tak, otče Incienso! . . . vždyť zde u nás není ani positivistův, ani deterministův, ani starého kozla! . . .‘ Zde dlužno klásti váhu na to a na ono a na tam to. Ach, kdybych byl jenom s to, abych se vyjádřil! Ježíši můj, proč dopouštíš, že jsem takový nejapa? To jsem pěkný pan kanovník! Pan hlupák by mně měli říkat!“

Ve zpovědnici zápasil pan kanovník se stejným nedostatkem schopností. Jemu nenapadla nikdy ona sladce nakyslá poučení, která utišují obavy pobožných žen, ani ony hřmící apostrofy, které rozehřívají zatvrzelých svědomí. Nic takového, jen všednosti a všednosti: „Mějte trpělivost, vždyť ji měl Kristus též. — Dobře, příště si dejte v tom směru pozor! . . . Jen odvahu! Vyrvete z duše tuto tak nebezpečnou náklonnost! . . . Jste povinen navrátiti to, a nenavrátíte-li, nemohu vám dáti rozhřešení . . . Tomu nepříteli odpusťte z celé duše, než ještě přistoupíte ke stolu Páně. Byla by to hrozná svatokrádež, kdybyste přijímal tělo Páně, touže po něčí smrti . . .“ a podobné všednosti, takže Arcangelita Ramos, předsedkyně „dcer Marianských“, markýza de Veniales, zakladatelka dobročinného skladu oděvu pro chudé, manželka brigádníka Celise a vůbec výkvět a smetanka Marinedských věřících, souhlasila v tom, že jest pan kanovník knězem vší úcty hodným, ale páter Incienso, který opletal mřížku zpovědní květy výmluvnosti a jemnými páperami mystických pomyslův, že jest učiněným divem.

Za to si však vážil nade vše pana kanovníka prostý lid. Námořníci, řemeslníci a dělnice z továren na doutníky; když ho uhlídali, jak jde zdlouhavě a usmívá se neurčitým úsměvem dobráckých duší, šeptávali si tajemně: „Jest to svatý muž.“ V továrně na tabák (kdež není novinky, aby ji neznali, ani příhody, které by si nevšimli) si vyprávěli na sta anekdot ze soukromého života kanovníkova. Jak prodal stříbrné přezky se střevíců, aby nevyhodili nějaké chuďasy z podkroví na ulici pro nezaplacenou činži; jak ho kdysi žádali na ulici za almužnu a on, nemaje peněz, dal jim šátek nebo růženec; jak raděj trpěl sám doma nedostatek, jen aby pomohl jiným; jak časem neměl masa do své polévky; jak míval jeden plášť deset let. Podobná vypravování mrzívala velice kanovníka, když je slyšel. Pro tento romanticismus udílení almužny po ulicích se sám s sebou denně vadíval, nazývaje se nicotným dětinou a rozvažuje, že by bylo snad lépe, kdyby na místě rozdávání měďákův zařídil nějakou společnost, nebo bratrstvo, nebo nedělní školu, nebo veřejnou kuchyni „aby dosaženo bylo společnou obětovností toho, čeho sebe obrovitější námaze jednotlivcův dosíci nelze“, jak pravil místní jeden list, El Nautiliense, když se jednalo o podnik ve prospěch ztroskotalých. Jenom že takovéto podniky vyžadovaly výmluvnosti, obratnosti a čipernosti . . . a kanovník neměl těchto darův, které jsou v nynějších dobách takové váhy.

Jednoho večera si ulehl kanovník, který byl důkladně nastuzen, hned se slepicemi. Venku se činilo; lily se celé přívaly a vítr dokonale Marinedský otřásal budovami a skučel zuřivě kolem nároží. Právě proto byla postel teploučká a neskonale milá a kanovník, důkladně přikryt a v klidu a tmě pociťoval ono příjemné blaho před samým usnutím. Jeho kosti, utýrané rheumatismem, se zahřívaly, a prsa, zmořená posledním katarrhem, dýchala volněji. Byl to okamžik sybaritického blaha, který prodlužuje vetchý život starcův. Na rtech kanovníkových zmíral šepot posledního otčenáše; tu se ozvalo prudce kladívko na dveřích i zvonek téměř současně, a hlahol nějakého rozhovoru zazněl předsíní. Rozhovor neumlkal a měnil se v hádku, až konečně doña Romana vpadla do ložnice s malým svícnem v ruce, oznamujíc, že nějaká ošumělá ženská, patrně v úmyslu žebrati, doléhá, že musí mluviti s pánem ihned, stůj co stuj. Jako voják, slyšící zvuk polnice, vyskočil kanovník z lože a jak se trochu oblékl, vyšel do předsíně, a nalezl tam ženu, se které crčela voda a která měla na ramenou černý pláštík a na hlavě bavlněný šátek.

„Svatý muži,“ zvolala, snažíc se políbiti ruku starcovu, „můj bratr umírá a již chropti a nechce se zpovídati . . . zemře, señore, stejně jako, s odpuštěním, pes . . . Snad se vám, velebný pane, zdaří obrátiti tu jeho černou duši, aby neodešla tak na onen svět.“

„Kdo jest váš bratr?“

„Písař Roca . . .“

Kanovník pohlédl s udivením na chudičký šat ženy, a tato, rozumějíc tomu pohledu, zakoktala:

„Jsem dělnicí v továrně na doutníky a vydělám si velice málo, a proto jsem, pomoz Pánbůh, tak špatně oblečena . . . Můj bratr si vydělá velké peníze, ale nedá mi nikdy ani měďák . . . Má tam doma takovou, s odpuštěním, darebnici nestydatou, a ta mu všechno sebere . . . a já tuhle čtyři děti, a pro ně jenom ty své mozoly. Ale nemyslete si, že přicházím k vůli dědictví. Chudá jsem se narodila a chudá zemru, a nejde mi o nic, jenom o mé děti. Chci jen, aby můj bratr nebyl zatracen, a aby se nesmála ta hranatá tam, která na něho lipne jako

pěnový skraloup na kámen... Velebný pane, peněz je mi velice potřebí, ale Boha ještě víc. Račte vyrvati mého bratra peklu!“

„Pohleď, ženo,“ řekl kanovník, tím naléhavým a rozhodným hlasem již přemožen. „Já nedovedu nikoho obrátiti. Jdi k páteru Inciensovi, ten umí přesvědčovati, a tomu se to zdaří.“

„Ach, seňore! Ten velebný pán je velmi hodný, a já mu jeho hodnost neberu, ale v Marinedě jest jen jediný svatý muž, a to jste vy. My doutnikářky bychom vás nedaly ani za papeže. Nechcete-li jíti, řekněte mi to, ale neříkejte mi, abych hledala někoho jiného; neboť, nezdaří-li se vám ten zázrak, už ho ani Pán Bůh neučiní.“

O věčná ty slabosti lidská! Kanovníkově sebelásce bylo toto zalichocení příjemno.

„Doňo Romano, dejte mi můj deštník.“

„Váš deštník!“ vypukla hospodyně. „Nevíte, že už vypadal jako hadr a že nebylo možno nedati ho do správy?“

Kanovník váhal okamžik a pronesl konečně bojácně: „Inu, tož s Pánem Bohem! Dejte mi plášť a starý klobouk a šátek na krk.“

Vyšli. Liják vrhal se s mračen zuřivými útoky, poháněn silným větrem, který donutil kanovníka, aby se bezmocně zastavil. Voda, promáčející vetchý plášť, pronikala již až na kůži ctihodného apoštola, a byla ledová, a jemu se zdálo, že cítí její krutý chlad, ani ne tak na kůži, jako v kostech. A cesta až k bytu písařovu nebyla nikterak pohodlna. Širošíré náměstí, plné kalužin; smutné uličky staré čtvrti; rozsáhlé prostranství stavebních míst, opuštěná hlavní třída, která bývala za dne tak oživena a veselá; a potom stezka de las Filas, kdež se lijavec, místo aby se utišil, změnil v potopu.

Kanovník, promočen, cítil zvláštní pocit, jakoby mu byla duše roztála a změnila se na to ve sněhovou pláň. „Můj Ježíši,“ myslil si apoštolský ten muž, „zachovej mi aspoň trošku tepla, jen jedinou jiskérku ohně! Jak mi bude lze v tomto polárním mraze zanítiti něčí duši?...“ Jiskérka žáru se menšila a menšila; byl to již jenom červenavý bod tam na dně hrozné černé propasti... Když došli ku dveřím písařovým, zachvěla se jiskra a zbledla tak, že by se bylo mohlo přísahati, že shasla navždy. A myšlénky apoštola, vystupujícího po schodech, se nenesly ani k obrácení na víru, ani k výkonům církevním, ale zaujaty byly bídným a pozemským zájmem: „Kéž by mi dali trochu anýzky, nebo starého vína! Kéž by tam aspoň měli krb, abych se mohl ohřáti!“

Doutnikářka zaklepala jadrně, a když ještě neotvírali, zatloukla ještě silněji. Ve dveřích se objevila mohutná ženština, obrovská a vousatá, těkavých očí a pevných forem, začala nadávati a chtěla znovu zamknouti: ale doutnikářka se tam vtěsnala jako klín, aby tomu zabránila a zasyčela hodně hlasitě:

„Pusť! Pusť! Vidíš, že přivádím Pána Boha, aby můj bratr nezcepeněl jako pes! Pusť, zatracená šelmo, plná hříchův!“

A ustoupic trochu, ukázala kanovníka, se kterého crčelo a který, promočen, se třásl zimou a byl tak skrčen, že ho byly jen tři čtvrtiny. A podivno! Ženština ta jej patrně poznala, poznala jej ihned, a její chování se úplně změnilo: plamen v jejích očích pohasl, nadávky v rozhněvaných jejích ústech uvázly, a ona řekla poníženě:

„Vstupte, pane kanovníku, vstupte!... Odpusťte, neviděla jsem vás! Vždyť jste pomohl matce mojí z nouze... nepamatujete se? V nebi dobře vědí o těch pěti duros,*) které jste jí dal, aby si mohla zaříditi zelenářství... Přece vám nedám dveřmi přes hubu... Vstupte a čiňte, co vám libo, seňore... ale uvažte, že už tři roky posluhuji v tomto domě, a že jest spravedlivo, kdyby seňor de Roca zemřel, abych nezůstala na holičkách... Jen vstupte!“

Kanovník se vztyčil... Jiskérka oživla dechem tohoto nadšení, této neočekávané ochoty, výsledkův to dobrého skutku již starého a zapomenutého... Tajemné světlo osvítilo jeho duši, a myšlénka, současně hrozná i potěšitelná, zachvěla jím až po dno jeho srdce. Myšlénka tato proměnila smrtící mráz vlhkosti v žár, v jakousi apoštolskou horečku. Vešel odhodlaně do ložnice nemocného.

Ten byl velice zemdlen jedním z oněch záchvatův úzkosti, které se vyskytují před smrtelným zápasem. Prsa se mu zvedala a klesala hrčivými souchotinami. Těžký dech bylo slyšeti až na chodbu. Ale přes všechen ten hrozný stav, a přes vše, co trpěl, povšiml si přece, že kanovník vešel, a projevoval pohyby a vyrážením výkřikův, že mu není návštěva příjemna, a že jest tam kněz zbytečným. Ale přece ženština, upravivši mu podušky, odešla diskretně a zanechala jej s lékařem duší o samotě.

Ten trval u vchodu ložnice jako nerozhodný člověk, který očekává vnuknutí, aby pokročil. Údy jeho lámal smrtelný mráz: ale tam v ohnisku, kde se dříve kmitala nadpřirozená jiskra na shasnutí, šlehal teď vroucí plamen, který se nítil zvolna, ale pak dosáhl tak velkého žáru, že apoštol cítil, jak hoří... Pan kanovník nemyslil již, aby se posilnil několika kapkami anýzky, ani aby se zahřál na pořádném ohni, ani aby se vrátil do teploučké postele. Rychle se přiblížil lůžku nemocného a poklekl vedle něho. Písař upjal na něho vyhaslé, žlutavé, zmatené oči.

„Co... to... děláte?“ říkal namáhavě.

„Modlím se,“ odpovídél apoštol, „abyste se vyzpovídal, kál se a byl spasen.“

„A co... chm!... vám... záleží na mně? Na mou duši!... Pepo!“

„Nevolejte Pepu, neboť ona ví, že nepřicházím ve zlém. Mně záleží na tom mnoho, abyste byl spasen,“ odpovídal kanovník, vztyčuje se, a mohutně hlasem, vzezřením i postavou a shledávaje v sobě mohutnost vůle, ba i jakýsi příval výmluvnosti, že nebylo mu v ničem záviděti otci Inciensovi. „Mně záleží na tom mnoho, neboť vy, možno, zemřete dnes, a já jsem jist, — slyšíte? — že nebudu živ ani týden. Byl jsem velice nastuzen a ulehl jsem; vstal jsem, abych vás vyzpovídal: prostydl jsem až na kost, a vím, že jsem si uhnal smrt. A mám se teď představiti Bohu s prázdnýma rukama! Caramba! umínil jsem si, že zachráním vaši duši, abych neztratil duši vlastní! Po celý život jsem byl Pánu Bohu zbytečným... slyšíte? naprosto zbytečným. Teď mne povolává k Sobě, a chcete, abych Mu řekl: „Jsem takový hlupák, že jsem nedovedl obměkčiti písaře Rocu? Dnes, kdy jsem dosáhl daru přesvědčovati, jakého jsem neměl nikdy, chcete mi překážeti, abych ho nevyužil? Ne, seňore... vy mne vyslechnete! Raději se dám roztrhati na kusy, než bych

*) Duro = 2 zl. r. č.

odešel odsud, nerozhřešiv vás. Zabte mne, chcete-li, ale vyposlechněte má slova!"

— — — — — — — — — — — — — —

Poslední odstavec povídky o kanovníkovi se odehrává u nebeské brány. K té došly současně duše apoštola a písaře, obráceného pozdní výmluvností onoho. Písař, stydě se a popleten radostí (neboť, abychom řekli pravdu, nikdy se mu nesnilo, že by mohl přijíti do nebe), se zastavil, chtěje nechati vstoupiti duši kanovníkovu. A kanovník, usmívaje se na hříšníka, ustoupil stranou, a řekl skromně:

„Ne, vy napřed!"

Její mladší bratr.

Napsal Felix Téver.

(Pokračování.)

Tato druhá láhvička měla jakous čarodějnou moc, ani krůpěje z ní neubývala, ale pokaždé, když se na ni Zdenička podívala, počínaly kanouti slzičky z jejích očí.

Ale nyní dlouho nekanuly, jen chvilečku, pak vyskočila Zdenička, zadupala nohou a zrudnuvši v tváři rozčileně zvolala: „Proč já jsem to jenom udělala, proč dala jsem mu prstýnek po nebožce matce? Jak jsem byla hloupá, — jak hloupá, já bych si za to —"

A sklopila hlavu v pokořujícím pocitu vlastní své hlouposti, po chvíli ji zvedla a řekla rozvážně: „A on — jak může být člověk takto nechápavý! Dám mu tak upřímně na památku prstýnek po matince — tak upřímně mu za to poděkuji, že měl o mne v mé nemoci takový strach — a on — „třikrát denně deset kapek pro utišení nervů."

Každé písmenko krátkého toho předpisu pálilo Zdeničku na duši.

Zlí lidé povídají, že často léky věhlasnými učni Eskulapovými nebohým nemocným předepsané působí opačně tomu, jak působiti mají — nevíme, je-li tomu tak, víme jen, že těch třicet kapek pro upokojení, jaké předepsal doktor Jesenský slečně Bořické, jí nijakého upokojení nepřinášelo. Stokráte chtěla již Zdenička rozbiti osudnou tu láhvičku o tvrdý nějaký kámen v zahradě a nyní zanášela se právě zase krutým tímto zámyslem, když tu — —

Od domovních dveří prostřední zahradní cestou blížila se štíhlá, mladistvě pružná postava k besídce, v níž slečna Zdeňka dlela; zbylo jí právě dost času, aby ukryla obě modré láhvičky ve své kapse, a pan doktor Jesenský stál již před ní.

Mladý lékař odhodlal se přes svou počáteční nechuť dosti brzo k návštěvě do domu pana rady Bořického. Před chvíli, když byl příkrou Ostruhovou ulicí stoupal, připadla mu sice poněkud nepříjemná otázka: „A což, kdyby starý rada nebyl doma? Což kdyby nebyla doma ani paní teta Soukupová? No, můj Bože, což je ti osmnáct let?" zakřikl sama sebe jaksi furiantsky.

Před radovic dveřmi cídil však přece dlouho svou obuv, zapomínaje, že není po ulicích ani krapet bláta. Pak zazvonil, tázal se služky, jež mu otevříti přišla, je-li pan rada doma, a na zápornou její odpověď byl by se nejraději obrátil, aby zaměřil spěšným krokem na cestu zpáteční. Ale tlustá Marjánka, radovic kuchařka, nebyla dnešní: „Jen ráčejí dále, slečinka je v zahradě, slečinka uvidí pana doktora velmi ráda — prosím, jen ráčejí." Úslužně otevřela Marjánka dvéře vedoucí do zahrady, a pan doktor ocítil se po chvilce v zahradě tváří v tvář radovic dcerušce.

Jeden uklonil se druhému a pak se jim oběma zdálo, že počáteční mlčení trvá trochu dlouho.

Zdeňka sklopila oči, hledala marně ve své mysli po vhodném slovu, jakým by byla mladého lékaře uvítala. Tvář její byla pokryta hlubokým nachem, zdáloť se jí, že musí pan doktor z čela jejího vyčísti všechny myšlénky, jaké před chvilkou pod ním hnízdily, a pak sevřelo se srdce její velkou úzkostí. „Můj Bože, zdali jen nečouhají modré láhvičky z mé kapsy," pomyslila. Pan doktor však láhviček neviděl, celou jeho bytostí projel jakýsi úžas: „Což byla to ta samá bledá křehotinka, kterou byl před půl rokem léčil? Hle, nebyl by ji ani poznal, jak se změnila. Byla zcela jiná, ruměnná, zdravá, krásná! Plavorudé kadeře oblétaly hlavu její jako záře, ano celá postava její zdála se mu býti oblitá září — září bujarého mladistvého zdraví. — Jak světlý obraz vyvstávala svěží postava její ze stínu upomínky na všechny ty ostatní churavějící postavy lidí, se kterými mu denně jednat bylo.

„Tatínek bude tuze litovat, že zmeškal vaši návštěvu. Odešel, nevím, vrátí-li se tak brzo," řekla konečně Zdenička tichounce.

„I to nic neškodí," odvětil doktor Jesenský hlasitě, ale pak se zarazil — vyřkl sice na vlas to, co v tomto okamžiku myslel, ale pravý opak toho, co říci chtěl. Pak uchopil se Zdeňčiny ruky tak bodře, jak by ji již ani pustit nehodlal, a řekl srdečně: „Jak se z toho těším, že jste se takto zotavila, věru vypadáte tak svěže, zdravě, tak jako byste již nikdy stonat nehodlala."

Malá ručka Zdeňčina chvěla se silně v ruce jeho, ale pak pozvedla hlavu a oči její zavadily plachým pohledem o jeho tvář. Jak dojatě svítily se modré oči jeho, jaká záplava rozpačitosti rozlévala se po jeho líci! — „Jakoby byl rozpačitý vůči mně," pomyslila Zdeňka a s tímto poznáním vzrostla její odvaha. Vyňala ruku svoji z ruky jeho a řekla dosti pevně, vesele:

„A já už také nechci nikdy stonat."

„Ah nikdy — to je škoda!"

„Škoda — ale pěkné máte to pro mne přání!“ A z úst jejích vyřinul se dovádivý smích, tak bujný, perlící se smích, smích, při kterém se jiskřily černé její oči, při kterém se leskly dvě řady bílých jejích zoubků.

„Tak jsem to nemyslel!“ řekl doktor Jesenský jaksi zahanbeně. „Ale, prosím, nechytejte mne za slovo — jsem trochu nemotorný — nemám cvik v hovoru s mladými slečinkami.“ —

„Ale vždyť jste se mnou mluvíval tehdy, tehdy, když jsem byla nemocna.“

„To byla jiná, tehdy byla jste pacientka a zapomínal jsem, že jste též mladá dívka. Má-li lékař před sebou nemoc, vážnou opravdovou nemoc, tu vidí jen tuto, tu cítí, že ona proti němu stojí jako zlá síla, kterouž překonati ho stojí namáhání — mimo ni nevidí ničeho.“

Nový výbuch hlasitého, dovádivého smíchu zazněl na tato jeho slova z úst dívčiných.

„Prosím, sedněte!“ pobízela mladého muže. „A odpusťte, že se tak směji. Je mi to k smíchu, že jste mne tehdy v mé nemoci ani neviděl — ne, neviděl jste mne — jen horkou nemoc, zlou sílu zachoulenou hluboce v peřinách. Ha-ha-ha, odpusťte, že se tak směji, je to snad neslušné, já za to nemohu, již od narození jsem takový smíšek.“

„I jen se, slečno, smějte — zvuk smíchu bývá v mém zaměstnání tak řídkým zvukem — a vy umíte se pěkně, velmi pěkně smát.“ — A doktor Jesenský opřel se na svém sedadle a zadíval se zářivým, vlhce se lesknoucím okem na radovic dcerušku. Malé záblesky dovádivosti rozplašovaly se pozvolna na tváři mladé dívky. „On mne tehdy ani neviděl — tak on mne tehdy ani neviděl — a já, —“ vzpomenula na slzy, na vzdechy, na zoufalé pohledy vysýlané ke dvěma modrým lahvičkám. A nyní — Podívala se mu do očí, pak rychle sklopila svůj zrak. „Teď, jak se zdá, mne dobře vidí . . . teď, jak se zdá — — No počkej, počkej“ — a v srdečku ujímala se jí chuť po pomstě. — Zamrzely ji pojednou ty prolévané slzy, ty vzdechy, ty trýznicí myšlénky, zamrzelo ji to vše. Proč dříve ona a proč on mnohem později?

Jak to mohlo být as tehdy míněno darováním toho prstýnku? Tuto otázku položil si nyní mladý lékař velmi vážně mezi tím, kdy se mladé dívky tázal: „Jak se vám dařilo, slečno, v jižním Tyrolsku?“

Zdenička jala se vypravovati a vypravování její bylo zase sem tam propleteno tím bujarým pěkným jejím smíchem.

A jemu počínalo při tom býti tak zvláštně. Přejel sem tam rukou své čelo a zdálo se mu, že smích její zapuzuje vše to vážné, ba trudné každodenního života. Zdálo se mu, že až dosud žil v objetí pochmurného stínu. Bylo tu to jeho vážné dětství, nad kterým se vznášela tvář sestřina, vždy ustaraná, ponurá. Pak přišlo namáhavé studium a po něm děsně chmurné pozírání v místa, kde se soustřeďuje lidská bída, nemoc, bolest. Jak často opakoval si mladý lékař na počátku své činnosti, že je používání opia velké dobrodiní pro trpící lidstvo. Dost na tom, mohla-li se uspat děsná bolest. Nyní, kdy se mladé děvče proti němu tak dovádivě smálo — vzpomenul maně. Smích její zdál se mu být též jakýmsi dobrodiním a smích ten neuspával, on probouzel radost, štěstí. Pozoroval pojednou, že se s ní směje celá květnatá zahrada, že se ve slastném rozradostnění chvěje večerní vzduch, včelka, která ssála zlatý med z kalicha květiny, motýl, který čistil svá křidélka na květném stonku, ptáčata, která se vznášela vysoko k obloze, ba i sama ta jasná obloha klenoucí se nade vším. — Ano, ona se smála a smál se s ní celý svět, svět, do kteréhož nezanikaly žalné vzdechy bolesti, do kteréhož nezanikala upomínka na to usilovné, tak často marné namáhání proti ničící síle.

Zde bylo zdraví, zde byla radost, zde byl život!

Slunéčko dávno zapadlo, po zahradních stezkách počínaly se procházeti večerní stíny, doktoru Jesenskému neobjevoval se ještě pořád pojem času, alespoň nikterak pojem slušného, k návštěvám vyměřeného času. Pod zeleným loubím besídky neumlkal hovor. O čem pak asi hovořili oba mladí lidé? Těžko bylo by nám pověděti, i kdybychom si byli hovor jejich slovo do slova zapamatovali.

K takovému hovoru patří stmělá besídka, dech květů, kteréž kloní hlavinky ku spaní, tichý bzukot brouků, nočních motýlků — a co více — patří k tomu tlukot dvou mladých srdcí, v nichž počíná mocně ševeliti peruť lásky. Kdož mohl by od nás žádati, abychom toto vše zachytili v ostrý hrot péra ve dvě kapky inkoustu! Kdybychom se o to pokusili, skomolili bychom šepotání obou mladých lidí na zcela obyčejný, nic zvláštního neznamenající hovor, k němuž by chyběla hlavní věc: tlukot mladých dvou srdcí, při němž se každé pronesené slovo zdálo být neobsáhle závažným a důležitým.

Později vrátil se pan rada se Špiclem z procházky. Pan rada uvítal pana doktora se srdečností laskavých otců, kteříž uhádli srdeční tajemství svých dcer.

Špicl položil přední tlapky na klín doktorův a zadíval se mu ve tvář tak pátravě, jakoby byl definitivně ustanoveným fysiognomem domu, pak ale otřel svou tlamku důvěřivě o kolena hostova a dal si od tohoto sundati tísnící jej náhubek.

I stalo se tohoto večera cosi podivuhodného. Pan doktor Jesenský zůstal u večeře, cítil se tu v tom loubí stmělé zahrady jak doma a nemohl jaksi pochopiti, že je tu poprvé.

I stalo se druhého rána cosi ještě podivuhodnějšího. Všichni nemocní, kteří byli očekávali večerní návštěvu svědomitého mladého lékaře, dozvěděli se, že pan doktor přijíti nemohl, poněvadž byl volán kamsi na venek k případu nemoci velice těžké, závažné. A doktor Jesenský, který nebyl do té doby ještě nikdy zalhal, pronášel tuto výmluvu s lehkou nedbalostí. Jak mnohou pěknou věcí, ale jak mnohým také hříchem je vinen vířivý dívčí smích!

III.

Na zadní straně domu nad úzkým, do dvora jdoucím přístavkem rozkládala se dost objemná terasa přináležející k bytu doktora Jesenského. „Má zahrádka,“ jmenovala ji Lena a okrášlila ji během času pěknou florou. Z několika dřevěných latí dala pak urobiti besídku, po níž se pnulo bujné listoví divokého vína, besídku, která poskytovala úkrytu před dotěrnými zraky z okolních oken vyhlížejících osob. Zde oháněla se Lena jednoho podzimního večera pilně zalévajíc a ošetřujíc své květiny. Železné zábradlí malé terasy bylo cele ukryto za hustými řadami bujně kvetoucích rostlin a přes střechu zadního domov-

ního křídla bylo odtud viděti do stinných zelenavých strání Petřína, na útulný kostelík, který se stápěl ve zlatém pozadí západem slunce ozářené oblohy.

„Jaký je tu svatý klid!“ řekla si Lena tiše. „Hlomoz z ulice sem nezaniká a večer je slyšet, jak Vltava šumí přes jezy!“

„Leno, nechystej dnes pro mne večeři! Zdržím se a přijdu pozdě domů,“ zahovořil k ní na terasu vstoupivší její bratr.

„A kam pak půjdeš, býváš poslední dobou tak často mimo dům?“ ptala se ho Lena starostlivě.

Bedřich neodpověděl, vzal židli, usadil se na kraj terasy, projel rukou dle starého zvyku hustý, plavý vlas a řekl po chvíli: „Máš to tu věru hezké, velmi hezké; hle, jaké to pěkné květy pelargonií, a reseda páchne, až omamuje.“

„Ano vidíš, Bedřichu, nechtěla bych se nikdy z tohoto bytu stěhovati, a to už k vůli této květnaté mé terase,“ řekla Lena zvolna a po chvíli dodala přemítajíc: „Vidíš ten celý můj život, bylo to takové dlouhé neunavné bloudění, bloudila jsem po ulicích z jednoho cizího chladného domu do druhého, a doma? Což to bylo za domov — nikdy jsme se pořádně neohřáli, stěhovali jsme se často, často z jednoho malého bytu ještě do menšího, levnějšího. Ale ať jsem se odstěhovala kam chtěla, zdávalo se mi vždy, že se se mnou stěhuje ta ohavná obluda, ta úmorná starost o vydobytí té skyvy každodenního chleba. — Až zde — vidíš, Bedo, když mi tu první léto reseda kvésti počala, tu se mi zdálo, že mi v duši vchází krásný klid. Vzpomínám, jak mi tehdy bylo. Sluníčko právě zapadalo, květiny vydávaly silnou vůni a já jsem si z hloubi oddechla a zdálo se mi, že mi s prsou padá tíže. A tu jsem si řekla: Hle, Bedřichovi vede se dobře, starost o živobytí netíží více na tvá bedra a máš konečně domov. A pak cítila jsem velkou vděčnost k Pánu Bohu. Zdá se, že je přece jistá spravedlnost v lidském osudu, po bouřích, strastech nastává podzimním sluncem klidu ozářené štěstí. Vidíš, Bedo, tady trávila jsem již tak mnohou krásnou hodinu a z počátku opakovala jsem si tu stále slovo — doma — doma, doma — a jaký to slovo mělo krásný zvuk! Ale, co je ti, Bedo, ty nevíš, co ti povídám, což trápí tě nějaká starost?“

Bedřich zavrtěl jen záporně hlavou.

„Starostem, všem mým starostem ona rozumí,“ pomyslel. „Ale zdaliž by také porozuměla tomu, co se mi nyní v srdce loudí — neníť to starost, ale neklid — brzo trapný neklid, brzo smělá naděje.“ Mladší bratr zadíval se starší sestře zpytavě, dlouze ve tvář.

„Neporozuměla by,“ rozhodl konečně a oko jeho sklopilo se přece jaksi provinile a v duši ozvala se mu výčitka: Proč nejsi k sestře, k té duši dobré, upřímnějším. Proč se jí se vším nesvěříš? Ale s čím, s čím měl se jí svěřit? Což mohl jí říci, že se jemu samému, vážnému panu doktorovi, často nad lůžkem nemocného zjevuje čtveračivá hlavinka Zdeňčina, že mu v nejvážnější slova, jaká pronáší, zazní pojednou dovádivý její smích? Což mohl jí říci, že jí téměř každého večera uteče, a to proto, že se mu zdá být zábava s vážnou sestrou kusá, že mu v ní cosi chybí. Což Lena — měla stále ten rozumový, objektivní, poněkud ponurý úsudek o všech možných věcech. V jejím pozírání v život bylo snad mnoho pravdy — mnoho, ale nikoli všechna — chybělo v něm cosi — cosi, co proudilo mladou jeho krví, co bušilo v srdci jak ve zdvojeném žití, co vetkávalo v mozek luzné, citové představy. A o tomto všem nemohl s Lenou mluviti. Nikoli, ani slova o tom před Lenou. A ostýchavý květ první vřelé jeho lásky uschoval se tím pevněji do stínu mlčení, čím více se obával, že by jej mohl ovanouti mrazivý dech sestřina chladného, rozumového posudku.

„Nikoli, žádná starost mne netíží“ — řekl po chvíli určitě, „ale hleď, Leno, dovolíš, abych si utrhl několik růžiček z tvé zahrádky.“

Lena uchopila se ochotně nůžek a stříhala růžová poupata nevědouc, pro koho jsou určena.

„Podívej, podívej se,“ hovořila radostně, „jak to kvete, tu ty rudé begonie s těmi zlatými očky uvnitř kalíšku, roste to a dívá se to do sluníčka jako dětskými zraky.“

„Jako dětskými zraky,“ opakoval po ní bratr a po delší pomlčce dodal dívaje se již zase pozorně v sestřinu tvář: „Poslouchej, Leno, tys musela být velmi hezká, když jsi byla mladá!“

„Lidé tak povídali,“ zasmála se Lena, „ale jak na to připadáš — já sama se již nepamatuji — musí to být již velmi dlouho, kdy jsem byla mladá.“

„Již velmi dlouho,“ opakoval po ní bratr.

(Pokračování.)

Tibetská legenda o Kristu Ježíši.

Podává Dr. Vilém Gabler.

(Dokončení.)

XI.

Kněží a učení starci vyslechnuvše Issu usnesli se mezi sebou na tom, že jej souditi nebudou, neboť nic zlého nečinil. A odebravše se k Pilátovi, jehožto pohanský král země Romelův byl ustanovil vladařem v Jeruzalemě, takto se prohlásili:

„Viděli jsme člověka, kterého ty viníš, že lid náš podněcuje k povstání, slyšeli jsme jeho řeči a víme nyní, že on jest naším krajanem.“

„Ale velitelé měst podali tobě falešnou zprávu, neboť jest to člověk spravedlivý, který káže lidu slovo Boží. Po výslechu, kterému podroben byl, propustili jsme jej, aby odešel v míru.“

Vladař velkým hněvem roznícen poslal k Issovi své služebníky v přestrojení, aby špehovali jeho jednání, a aby oznámili úřadům vše, co říká lidu.

Mezitím svatý Issa pořád navštěvoval sousední města a kázal o pravých cestách Božích, napomínaje Israelity k vytrvalosti a slibuje jim brzké vysvobození.

A v tomto čase mnoho lidí jej následovalo všude, kde chodil; mnozí stále zůstali u něho a sloužili mu.

A Issa jim pravil: „Nevěřte v zázraky činěné rukou lidskou, neboť Ten, který vládne přírodou, jediný jest schopen učiniti věci nadpřirozené, an člověk není mocen zadržeti hněv větrů nebo spustiti déšť.“

„Avšak jeden jest zázrak, který člověk činiti může a to tím, když plný víry upřímné rozhodne se k tomu, vyrvati ze svého srdce všechny špatné myšlénky, a když k tomuto konci nikdy nechodí po cestách nepravých.“

„A vše, co činí bez Boha, jest bludem hrubým, svedením a okouzlením, co nám ukazuje, v jakové míře duše takového člověka naplněna jest nestoudností, lží a nečistotou.“

„Nevěřte zázrakům: Bůh jediný zná budoucnost. Ten, který se obrací na věštce, poskvrňuje chrám, jenž jest v jeho srdci, a dává na jevo nedůvěru ve svého Tvůrce.“

„Víra ve věštce a v jejich věštby ničí přirozenou prostotu člověka a jeho dětinnou čistotu; moc pekelná si jej podrobuje a nutí jej páchati všeliké zločiny a ctíti modly.“

„Pán Bůh náš, Jemuž rovného není, jest jeden, všemohoucí, vševědoucí a všudypřítomný; při Něm jest všechna moudrost a všechno světlo.“

„Na Něho musíte se obrátiti pro útěchu v zármutku, pro podporu při práci, pro pomoc v chorobě; kdo na Něho se obrací, nebude odmrštěn.“

„Tajemství přírody jest v rukou Boha, neboť svět, dříve nežli se objevil, byl v hloubí myšlénky Boží; vůlí Nejvyššího stal se viditelnou hmotou.“

„Chcete-li se obrátiti na Něho, stávejte se opět dětmi, neboť Vy neznáte ani minulost, ani přítomnost, ani budoucnost, a Bůh jest pánem času.“

XII.

„Člověče spravedlivý,“ řekli mu přestrojení služebníci vladaře jeruzalemského, „pověz nám, zdaliž máme plniti rozkazy našeho císaře, nebo čekati na naše brzké vysvobození?“

A Issa poznav v těch, kteří mu kladli tuto otázku, své špehouny, řekl jim: „Neoznámil jsem Vám, že budete vysvobozeni od císaře; duše, která pohroužena jest v bludu, bude vysvobozena.“

„Nemůže býti rodiny bez hlavy, a nebude pořádku v národě bez panovníka, kterého třeba poslouchati slepě, neboť jen on sám zodpověduým bude ze svých skutků před nejvyšším soudem.“

Špehouni zeptali se ještě: „Má císař právo Boží, a jest on nejlepším ze všech lidí?“

Issa odpověděl: „Neníť nejlepšího mezi lidmi, ale jest mezi nimi mnoho chorobných, o které pečovati mají lidé k tomu vyvolení pomocí prostředků, které jim podává posvátný zákon nebeského Otce.“

„Milost a spravedlivost jsou ty dary propůjčené císaři, a jméno jeho proslaveno bude, když jich dobře užívá.“

„Ale ten, jenž jedná jinač, jenž překročuje meze moci, kterou má nad svými poddanými, a ohrožuje až i život jejich, tenť uráží Velkého Soudce a škodí své důstojnosti v mínění lidí.“

Tu stařena jedna, která se byla přiblížila skupení kolem Issy shromážděného, aby lépe slyšela jeho slova, odstrčena byla jedním z těch přestrojených mužů, který se postavil před ni.

A Issa pravil: „Není to dobře, když syn odstrčí svou matku, aby zaujal první místo, které patří jí. Kdo necti svou matku, tu bytost nejposvátnější po Bohu, není hoden jmenovati se synem.“

„Poslyšte tedy, co Vám řeknu. Ctěte ženu, neboť ona jest matkou všehomíra, a celá pravda Božího tvorstva spočívá v ní.“

„Ona jest základem všeho dobrého a krásného, tak jako jest zárodkem života a smrti. Na ní zakládá se život člověka, neboť ona jest jeho podporou mravnou a přirozenou při jeho pracích.“

„Ona Vás rodí v bolestech: v potu tváře své bdí nad Vaším vzrůstáním, a starost její Vás doprovází až do smrti. Žehnejte jí a ctěte ji, neboť ona jest Vaší podporou na zemi.“

„Važte si jí a chraňte ji; takto činíce, získáte si její lásku a její srdce, a budete milí Bohu: a proto mnoho Vám bude odpuštěno.“

„Milujte své ženy a ctěte je, neboť zítra budou matkami a později pramáťmi celého národa.“

„Buďte pokorni naproti ženě. Její láska ušlechťuje člověka, zjemňuje jeho drsný mrav, krotí jeho divokost a dělá z něho jehňátko.“

„Žena a matka, poklady to neocenitelné, které Vám dal Bůh; ony jsou nejkrásnější ozdobou všehomíra, a od nich pochází vše, co žije na tomto světě.“

„Tak jako Bůh vojsk, který kdy rozdělil světlo od tmy a suchou zem od vody, žena má božský dar, odděliti dobré úmysly od špatných myšlének.“

„Proto Vám pravím, že po Bohu Vaše nejlepší myšlénky mají náležeti ženám a manželkám. Žena jest pro Vás chrám Boží, kde nejsnadněji najdete blaženost dokonalou.“

„Čerpejte v tomto chrámu svou mravní sílu. Tam zapomenete na svůj zármutek a na svůj nezdar, tam opět nabudete ztracených sil, kterých Vám bude zapotřebí k podpoře bližního.“

„Nedopusťte, aby žena byla ponížena, neboť tím ponížíte sami sebe a ztratíte cit lásky, bez které nic nemůže obstáti na světě.“

„Chraňte své ženy, aby i ony chránily Vás, Vás a celou Vaši rodinu. Vše, co učiníte pro svou matku, pro svou ženu, pro vdovu nebo pro kteroukoliv jinou ženu, která se nachází v tísni, to jste učinili pro svého Boha.“

XIII.

Svatý Issa učil takto lid israelský po tři léta, a učil v každém městě, v každé vesnici, na všech cestách a po všech krajinách, a vše, co předpovídal, stalo se.

Po celou tu dobu přestrojení služebníci vladaře Piláta jej bedlivě pozorovali, ale neslyšeli od něho ničehož, co by se podobalo zprávám kdysi podaným veliteli měst o Issovi.

Ale vladař Pilát hrozil se příliš velké popularnosti sv. Issy, který, jak protivníci jeho tvrdili, chtěl prý pobouřiti lid, aby jej jmenovali králem, a nařídili jednomu ze špehounů, aby před soudem na něho žaloval.

Vojínům bylo poručeno, aby jej zatknuli, a uzavřen byl do podzemního žaláře, kde rozličným způsobem byl

mučen. Chtěli jej přinutiti k tomu, aby se sám přiznal vinným, a mohl pak býti odsouzen k smrti.

Svatý Issa maje na mysli jenom blaho svých bratří, snášel muka ve jménu svého Tvůrce.

Služebníci Pilátovi pokračovali v mučení a přivedli zajatého do stavu slabosti; avšak Bůh byl s ním a nepřipustil, aby zemřel.

Dověděvše se o mukách a utrpení svého svatého, učení starci odebrali se k vladaři s prosbou, aby propustil Issu na svobodu při příležitosti blízké veliké slavnosti.

Ale vladař jim to na čisto odepřel. Prosili jej tedy, aby postavil Issu před soud Starších, by byl buďto odsouzen nebo vyhlášen za nevinného před tou slavností, a k tomu Pilát přivolil.

Nazejtřího dne vladař svolal vojevůdce, kněží, učené starce a právníky, aby soudili Issu.

Svatý byl přiveden ze svého žaláře; posazen byl před vladaře mezi dva loupežníky, kteří s ním měli býti souzeni, a aby lid viděl, že nemá býti odsouzen jenom on sám.

A Pilát oslovuje Issu pravil: „Člověče! jest to pravda, že bouříš, obyvatelstvo proti úřadům, s tím úmyslem, abysi se sám stal králem Israelska?"

Issa odpověděl: „Člověk nestává se králem svou vlastní vůlí, a neřekla se tobě pravda, když se tvrdilo, že bouřím lid. Mluvil jsem vždy o králi nebeském, a toho ctíti učil jsem národ."

„Neboť synové israelští ztratili svou původní čistotu, a nebudou-li se utíkati o pomoc k pravému Bohu, budou zahubeni a chrám jejich bude zbořen."

„Světská moc udržuje pořádek v zemi: učil jsem je, aby na to nezapomínali. Pravil jsem jim: „Žijte vždy podle svého postavení a podle svého jmění, abyste nerušili řád obecný," a napomínal jsem též k tomu, aby sobě připomenuli, že nepořádnost vládne v jejich srdci a v jejich duši."

„Král nebeský je také potrestal, potlačiv jejich národní panovníky: avšak, pravil jsem jim, budete-li trpělivě snášeti svůj osud, na odměnu dáno vám bude království nebeské."

Tu přivedeni byli svědkové, a jeden z nich vypověděl: „Ty jsi řekl lidu, že moc světská není ničím před mocí krále, který vysvobodí Israelity z jařma pohanského."

„Buďiž požehnán za to," pravil Issa, „že jsi pověděl pravdu. Král nebeský větší jest a mocnější, nežli moc pozemská, a království jeho převyšuje všechna království tohoto světa."

„A doba není daleká, kdy národ israelský dle vůle Boží očištěn bude od svých hříchů, neboť řečeno jest, že předchůdce přijde oznámiti vysvobození národa, a že jej spojí v jednu rodinu."

A tu vladař pravil k soudcům: „Slyšíte? Israelita Issa přiznává se k zločinu, z jehožto jest obviněn. Suďte jej tedy dle svých zákonů a vyřkněte proti němu ortel smrti!"

Kněží a starší odpověděli: „Nelze nám jej odsouditi. Ty jsi sám právě slyšel, že mluvil o králi nebeském, a že ničeho nekázal lidu, co by bylo proti zákonům."

Vladař pak předvolal svědka, který dle návodu svého pána, Piláta, zradil Issu. Tenť přistoupiv pravil k Issovi: „Což jsi se nevydával za krále israelského řka, že ten, který vládne na nebesích, tebe vyslal, abys připravil národ?"

A Issa žehnaje jej, řekl mu: „Bude ti odpuštěno, neboť co mluvíš, nepřichází od tebe." Pak obrátiv se k vladaři, pravil: „Proč snižuješ svou důstojnost, proč navádíš služebníka k tomu, aby mluvil nepravdu, když i bez toho máš moc, odsouditi nevinného?"

Těmito slovy vladař rozpálen byl hněvem a dal rozkaz, aby Issa byl odsouzen k smrti, a aby oba loupežníci propuštěni byli z obžaloby.

Soudcové uradivše se mezi sebou, řekli Pilátovi: „My nevezmeme na svoje svědomí velký hřích odsouditi nevinného a propustiti loupežníky, co jest proti zákonům."

„Učiň tedy dle své libosti." A kněží a učení starci vyšli ze soudní síně, umyli si ruce v posvátné nádobě a pravili: „My jsme nevinni smrti spravedlivého."

XIV.

Na rozkaz vladařův vojínové chopili se Issy a dvou loupežníků, vedli je na místo popraviště a přibili je na kříže tam postavené.

Celý den tam visela těla Issy a dvou loupežníků: krev z nich kapala, a vojínové je hlídali. Kolem stál lid, a příbuzní popravených modlili se a plakali.

Při západu slunce Issa dotrpěl. Ztratil vědomí, a duše spravedlivého odloučila se od těla, aby se spojila s Božstvím.

Takto skončilo pozemské bytí odlesku Ducha věčného v podobě člověka, který spasil hříšníky zatvrzelé a trpěl tolik.

Pilát ulekl se toho, co učinil, a dal vrátiti tělo svatého jeho příbuzným, kteří je pochovali blízko popraviště. Lid přišel modliti se na jeho hrobu, daleko rozléhalo se jeho kvílení a lkání.

Tři dni potom vladař poslal vojíny, aby odnesli tělo Issy a zakopali je na jiném místě, neboť se obával povstání lidu.

Nazejtří lid našel hrob otevřený a prázdný: ihned rozšířila se pověst, že Soudce Nejvyšší vyslal své anděly, aby odnesli smrtelné pozůstatky svatého, ve kterém přebývala část Ducha Božího.

Když tato pověst donesena byla Pilátovi, tento se rozzlobil a vydal zápověď pod trestem otroctví a smrti, aby se nikdy nevyslovilo jméno Issy a za něho modlilo k Bohu.

Ale lid nepřestal oplakávati a oslavovati svého učitele. Mnozí byli uvrženi do vězení, mučeni a usmrceni.

A učeníci svatého Issy vyšli ze země israelské na všechny strany mezi pohany a kázali, že třeba odříci se hrubých bludů, mysliti na blaho duševní a na věčnou blaženost, která očekává člověka na nebesích, kde v celé své čistotě a dokonalé velebnosti trůní velký Tvůrce.

Pohané, jejich králové a jejich vojínové poslouchali kazatele, odřekli se své nesmyslné víry, opustili své kněze a své modly, aby chválu a slávu dávali nejmoudřejšímu Tvůrci všehomíra, Králi králův, jehožto srdce naplněno jest milosrdenstvím nekonečným.

FEUILLETON.

V době „freydlunku“ v Náchodě.

Z archivu města Náchoda vypravuje J. K. Hraše.

Dvě brány byly v Náchodě: Polická čili horská na východě, a hradecká, jinak krajská na západě. Každou bránu ošetřoval branný, který však v noci zastával též službu ponocného na svém předměstí. Když branný ponocoval, střehla žena brány. Že neměl branný službu příjemnou, o tom dosti dokladů, z nichž tuto jeden uvedeme:

Bylo to v úterý v den sv. Martina, to jest dle našeho kalendáře 11. listopadu 1614. Téhož dne konal se v Náchodě jarmark a byla tedy doba „freydlunku“, jejíž započetí vyzváněním na věžích děkanského chrámu Páně se oznamovalo. V hospodách a vinárnách hlučno a veselo, lidu se scházelo se všech stran, z blízka i z daleka. Až ze Štyrska se zbožím železným sem přicházeli a vždy dobře pochodili. Mnohý domácí i přespolní přál si v době freydlunku a popíjel notně, těše se, že své zboží dobře odprodal. Pozdě v noci mnozí teprv z hospod a vináren odcházeli pokojně, beze všech „vejtržností“, jak toho doba freydlunku vyžadovala. Ale Pavel Moravec, myslivec Jeho Milosti pana Jana Rudolfa Trčky, zapomněl na pořádek městský a pil více, než potřeboval. A když pak domů se ubíral, výtržnost velikou ve bráně způsobil.

„Otevři, Matěji — sice ti vrátka tímto kordem rozsekám!“ křičel na branného; ale branný nebyl doma, „jsouce na předměstí na ponůcce z rozkazu pana purkmistra a pánův“. Zastávala ho ve službě jeho manželka Kateřina. Slyšíc hluk a hřmot, vyšla a otevřela.

„Babo babizná, nevíš, kdy máš poctivým lidem bránu otevřít? Proč necháš mne tak dlouho v té studené noci čekat? Jedna bezzubá,“ tak láteřil.

„Pavlíček — myslivec z Olešnice, vždyť jsem si to myslila, že to jiný nebude,“ řekla branná a chystala se, že otevře postranní dvířka brány.

„Co Pavlíček, žádný Pavlíček, já Pavel Moravec, myslivec Jeho Milosti pána!“ rozkřikl se a ťal kordem, který posud v ruce držel, po branné. Slyšel nerad, když mu kdo řekl „Pavlíček“, ale po celém Náchodsku mu jinak ani neříkali.

„Šmarjá Josef!“ vykřikla branná a chytla se za levou ruku. Pavlíček ťal ji do prstů, až krvácela, a otevřev si dvířka, utekl branou. A sotva byl z brány venku, už zase spustil. V tom tu branný Matěj.

„Je freydlunk, pamatuj se a nedělej žádné výtržnosti, jdi pokojně domů,“ napomínal myslivce.

„Co ty, Matěji Matějovská, jsi ty ňáké právo měšťácké, že mne napomínáš? Kliď se, sice ti dám freydlunk, že tě bude do smrti mrzet,“ zlořečil Pavel a tasiv kord „vejtržně ho jím v hlavu plochem udeřil a ranil a veliký šrám zpusobil“. Branný vida, co se děje, chopil se zbrojnika a volal o pomoc. Ale než přišla pomoc, utekl Moravec.

Druhého dne šel pak branný ku příteli právnímu, a ten sepsav žalobu, vinil jménem Matěje branného a jeho manželky Kateřiny Pavla myslivce před Jeho Milostí panem rychtářem Václavem Klaukou, že „beze všeho uvážení křesťanského jako člověk Boha prázdný jej, Matěje branného, člověka potřebného a mnoho dítek majícího, v hlavu kordem uťal a veliký šrám, kterýž mu do jeho smrti škoditi bude, jemu učinil, a, že té výtržnosti se dopustil při času freydlunku a v branách města. Vinění své pak zakončil Matěj branný s manželkou svou Kateřinou touto prosbou:

„Proto Vaši Milost žádáme a pro Boha prosíme oba spolu manželé, že nás proti tomu výtržnému člověku chrániti a opatřiti ráčíte vedle práva městskýho N. 19. N. 25. 8. 11. 5. 14. uctivě žádáme, škody outratni opovídáme a dobrodiní právní vyhražujíce.“ Od vložení této žaloby do manuále rychtářského dal 1 groš bílý. Moravec byl obeslán a když přišel a vinění toto uslyšel „světle a patrně“, jemu hned odepřel a zároveň panu rychtáři oznámil, že tenkráte ani žádného kordu, ani tesáku při sobě neměl a, „aby to hodně na něj provedeno bylo“ žádal.

K žádosti jeho odloženo stání k průvodům do dvou neděl pořád sběhlých, to jest do čtvrtka den svaté panny Barbory k hodině na celém orloji sedmnácté, to jest dle kalendáře nynějšího dne 4. prosince 1614 o 5. hodině odpolední. Zatím postaral se Matěj branný jako původa o zaručení proti Pavlovi myslivci „k stání a skonání té pře o škody rukou podáním“, a to Janem Hlinským provazníkem a sousedem v městě Náchodě. Zároveň rozkázal Jeho Milost pan rychtář myslivci Pavlíčkovi, aby i on za sebe zaručení dal. Ale myslivec prosil a omlouval se, že nemá za sebe k „stání“ k dostání rukojmí. Poručil tedy Jeho Milost pan rychtář biřici Jankovi, aby myslivce vězením šatlavním dobře opatřil. Když biřic Pavlíčka již odváděti chtěl, padl týž na kolena, sepjal ruce, pro Boha a pro všecky svaté prosil a žádal, aby mu toho Jeho Milost činiti neráčila, že „slibuje čest, víru ruky podáním že od práva neujde, že se k vrchnosti své na právo hlásiti bude, aby toho vědomí měla a, že kdykoli toho třeba bude, ku právu se dostaví“.

Uvěřil mu pan rychtář a nedal jej do šatlavy. Myslil si, že Pavlíček slova dodrží. Ale ten byl rád, jen když měl Náchod za zády.

„Byl bych blázen, abych se dal do šatlavy zavřít. Však vy mne tu vícekráte neuvidíte,“ zabručel do vousů a pospíchal k Dobrošovu.

A Pavlíček dodržel slova, ne však rychtářova, nýbrž svého, totiž „že ho v Náchodě vícekráte nikdo neuvidí“.

Písař rychtářův poznamenal to do zápisu svého těmito slovy: „Čehož (víry a cti) nezdržal a předce od práva odešel.“ *)

Do dneška má Pavlíček přijíti do Náchoda.

Knihy redakci zaslané.

Spisy Alekséje Feofilaktoviče Pisemského. Svazek 2. Ruské knihovny díl XVIII. Překlad rediguje Jaromír Hrubý. Nákladem J. Otty v Praze.

Vřesová vila Povídka od V. Lužické. „Libuše“, matice zábavy a vědění. Ročník XXIII. Čís. 7., čís. běž. 150. Nákladem „Libuše“, matice zábavy a vědění, v Praze.

*) Man. rycht. XVII. 151.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XXII. 10. KVĚTNA 1894. ČÍSLO 23.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Květiny v pokoji.

Báseň Antonína Klášterského.

Oslábl slunce žár a svit,
chladně tak s polí to vane,
do mlhy luh i bor je skryt,
na stavu jeseně tkané.

Sežloutl list a zvaď a spaď,
s Bohem pták poslední dává,
bez květů meze, pustý sad,
sotva že zašustí tráva.

Ale proč vadnou květiny,
které tu v síni mé živy?
Mrazík k nim nevnikne jediný,
vítr je necuchá divý.

Bezpečny, jisty, ukryty,
v pokoji teplem to dýchá —
proč jenom vadnou květy ty
vadnou a chřadnou tak zticha?

Ba již jim dobře rozumím,
květinám v světnici svojí,
svazkem je přeci cos tajemným
s těmi, co venku jsou, pojí.

Jistě bych v dálný, lepší svět,
v bezpečí, v nádheru vkletý,
skolébán klidem na pohled
jako ty v síni mé květy,

kdybyste tady, kolem mráz,
hynuli, drazí a známí,
jistě bych také, jeden z vás,
umřel tam v daleku s vámi!

Její mladší bratr.

Napsal Felix Téver.

(Pokračování.)

„Ano,“ usmála se Lena, „ale ty's dnes zvláštní, podobná myšlénka nepřipadla ti ještě nikdy. Ale pověz, Bedo, kam pak vlastně jdeš?“

„Do domu rady Bořického k paní Sonkupové, jeho švagrové.“

„Ona stůně?“ a vráska na Lenině čele počínala se prohlubovati.

„Hm, kuňká tak trochu —“

„To musí být protivná ženština!“

„Nikoli, je milování hodná — a to právě — to právě proto, že pořád kuňká! My nebozí lékaři měli bychom malou praxi, kdyby nestávalo kuňkavých ženštin a proto nechť žijí všechny, a nechť žije hlavně ona! Ale nyní musím jít, děkuji pěkně za růže — ale poslouchej, Leno, je to věru již tak tuze dlouho, co's byla mladá? Věř mi, je to škoda — věčná škoda!“ Bedřich se pojednou vesele rozesmál, vzal Lenu do náruče, zatočil ji několikráte do kola a uchopiv se klobouku, vylétl velkým skokem ze dveří terasy.

„Tak nezbedný, tak šťastně dětinský nebýval nikdy, ani za svých studentských let“ — pomyslela Lena. Obě ruce sklesly jí v klín, oči její dívaly se udiveně za bratrem. „Co to jen má?“ Velká úzkost počala se jí ploužit srdcem. „Ta rodina Bořických,“ řekla Lena tiše a usedla na zahradní židli upadajíc v hlubokou zamyšlenost.

„Drahá slečno!“ hlas volající tato slova vytrhl Lenu ze snění. Vzhlédla vzhůru; z okna hořejšího patra dívala se její sousedka, paní kontrolorová Věžičková.

„Slečno, drahá slečno, zdaliž dovolíte, abych k vám sešla na terásku? Mám k vám prosbu, velikou prosbu!“

Lena pokynula lehce hlavou a odvětila své sousedce málo přívětivým hlasem příliš pravdomluvných lidí, kterýmž se ani ta nejmenší lživá zdvořilůstka dokonale nepovede: „Bude mne těšit, chcete-li sestoupiti, prosím.“

A za chvíli objevila se paní kontrolorová na terase a ku podivu bylo jí tu hnedle plno. „To je tu krásně, slečno drahá, musím trochu odložit.“ A dvě žluté stuhy pod plnou, v sebevědomý lalousek vybíhající bradou byly

hbitými prsty paní kontrolorové rozvázány a zavlály nyní kol její tváře, krajková mantila svezla se s kulatých ramen a červená kabelka na práce, z jejíchž hlubin vykukovaly mnohoslibně dva silné dráty, byla rukou paní kontrolorové mžikem uvelebena na malém stolku. A naspičatělý nosík v otylé tváři malé paničky jakoby zaeníchal kolem sebe a černá bystrá očka její jala se procházeti podél terasy tak bedlivě a bystře, jako by chtěla proniknouti i tajnosti každého poukrytého koutku jejího. Hbitý jazýček její neodpočíval při této bedlivé práci nosíku i oček, neodpočíval, pohyboval se úžasnou rychlostí, uměl tak rychle skládati slabiky ve slova, slova ve věty, věty v nekonečně dlouhou mluvu, při kteréž nechybělo zřetelných vykřičníků, čárek i teček, jejíž řečnické dovednosti nechybělo ničeho, ničeho, kromě snad vhodných, delších pomlček.

„Drahá slečno, jistě neuhádnete, oč vás dnes přicházím prosit. Sotva ráno vstanu, sotva otevru okna, a již ke mne zavane vůně. A vyhlédnu ven a už oko pookřeje nad krásnými květinami. Jak to ta slečna umí ošetřovat, jak se jí to daří, zrovna jako nějakému mladému děvčeti — i myrta jí tu kvete, věru, zrovna jako kdyby tu zůstávala nějaká nevěsta! A pak těch pelargonií a resed a plných fial — věru, srdéčko se na vše směje, oči pookřívají. Každý den to tu vidím kvésti — a tu mi připadlo, že vás musím poprositi, slečno drahá — — —“

„Přejete si snad některý z mých květináčů?“ ptala se Lena rychle, aby přetrhla touto otázkou proud řeči paní kontrolorové.

„Já, slečno drahá, — i toto, pro mne se už květiny nehodí, jsem truchlící vdova, a to, co pro mne na světě kvetlo, to už odkvetlo — od té doby, co mi můj drahý Včelička odešel. — Neměl mně to dělat, slečno, neměl mne tu nechat tak samotinkou.“ A důkladný bílý šátek v rukou truchlící vdovy vznesl se k jejím očím. „Ale nechci vám plakat, slečno, vy jste nebyla nikdy vdaná a tak nemůžete vědět, co to je takové šťastné manželství! Nemůžete vědět, jak mi je, když mi teď z toho ze všeho nic nezbylo, žádná radost, žádná. A tak včera jdu na Košíře a zrovna jsem se lekla — květiny na hrobě mého nebožtíka zvadlé, sluncem zpražené. Tak jsem si u toho hrobu zaplakala, a pořád se mi zdálo, že z něho slyším nebožtíkův hlas, jak volá: ‚Leokadinko, Kadičko, což už ani nevzpomeneš na můj hrob!‘ Šla jsem domů a pořáde mi bylo do pláče a když tu dnes ráno pohlédnu na vaši terásku —“

„Přejete si několik květin na hrob pana kontrolora?“ ptala se Lena rychle a shybla se, aby pečlivě vybrala několik kvetoucích rostlin.

„Když budete tak tuze laskava, — však jste ho, slečno drahá, znala, však jste asi pozorovala, jak jsme byli spolu šťastni, on beze mne ani dýchat nedovedl a já dívala jsem se mu po očích, a co jen chtěl, to jsem dělala.“

A dále plynul proud řeči paní kontrolorové. Lena poslouchala, tak jak posloucháme spád neodbytně hustého deště, ale skloniv̌ši se nad svými květinami nemohla se ubrániti tichému úsměvu.

„Jak jsme byli šťastni! Ani zlého slůvka mezi námi nepadlo,“ horovala paní kontrolorová.

Lenin zrak mihl se při těchto slovech kolem okna v hořejším patře, kolem toho zrádného, vždy za letních večerů pootevřeného okna, z něhož chtic nechtíc vyslechla druhdy tak mnohou hádku manželů Včeličkových. Nejhřmotnější hádky bývaly vždy v sobotu, neb v sobotu míval pan kontrolor svou tarokovou partii u Tomáše. V sobotu přicházíval domů jsa hlubokomyslně naladěn, buď tomášským pivem, neb malou prohrou v tarokách. V sobotu poklízívala paní kontrolorová, po celý den vadívala se se služkou a hřmotný konec celodenního rozčilení svezl se vždy na tomášským pivem neb tarokovou prohrou skleslou hlavu pána a velitele jejího. Paní kontrolorová mluvívala při večerních diskusích těch tak mnoho, že nebylo možno zapamatovati si ty její brzo špičatým, brzo plačtivým hlasem pronášené výčitky. Pan kontrolor mluvíval málo, ale slova jeho zarývala se tíhou dělových kulí v hustou střelbu slov jejích. A Leně zdálo se, že zase slyší hluboký bas pana kontrolora, hluboký bas hřmící opovržlivá slova: „Kdy pak ta ženská bude jednou mlčet — kdy — kdy —? Což jsem já to ubohý člověk musil spáchati za smrtelný hřích, že mne pán Bůh trestá takovýmto doživotním očistcem! Vadí se, vadí, nepřestane — ona mne ta ženská jednou jistojistě do smrti umluví!“

Na tato tak často opakovaná slova vzpomenula Lena při zaníceném horování paní Včeličkové o manželském, ach, navždy minulém štěstí jejím.

A pan kontrolor zemřel! Nebylo sice zjištěno, zdaliž byl vskutku paní kontrolorovou do smrti umluven, ale zemřel zanechav své vdově mimo malounké výslužné stkvoucí upomínku na nikdy nezkalenou manželskou jich shodu.

Nejpěknější květináče stály tu v dlouhé řadě před paní kontrolorovou.

„Tak tyhle stačí na okrášlení celého hrobu!“ řekla Lena a pak podívala se na svého hosta a pohled ten dával jasně na srozuměnou, že by mohlo nyní být řízení její s paní Včeličkovou ukončeno.

Paní Včeličková sedla si však na nejpěknější místo v besídce a řekla spokojeně: „Nu a když tu již jednou jsem, tak si, drahá slečno, trochu pohovoříme.“

Lena usedla s poněkud dlouhou, sklamanou tváří. Paní kontrolorová vzala purpurovou svou kabelku do rukou a vytáhla obsah její na světlo boží.

Před Leniným zrakem objevila se jakási háčkovaná věc prazvláštního tvaru.

„A že byste neuhádla, co tohle bude?“ optala se jí paní kontrolorová rozloživši práci svou v celé šíři.

„Věru neuhádla!“ odvětila Lena beze vší zvědavosti.

„Bude to čabračka pro pejska, pro starého pejska, aby mu bylo v zimě tepleji. Pan rada Bořický je ke mně vždy tak laskav, a tak jsem si myslela, že ho překvapím, a háčkuju tuto pro jeho Špiela čabračku.“

Lena lehce zbledla. Což ji vše musilo upomínati na jsoucnost této rodiny Bořických? Nejen že jméno to strašilo v jejím mozku, což se upomínka na něj musila zlovolně vynořiti i z rudé kabelky paní sousedky?

„Jací pak jsou to lidé, tihle ti Bořických?“ ptala se trochu stísněným hlasem.

„Ach, pan rada Bořický, to je člověk!“ zvolala paní Včeličková. „To je moc vzdělaný, vznešený pán. A jak je přívětivý. Když tam přijdu na návštěvu, tu hned volá: ‚Švagrová, pošlete pro dvacetikrejcarovou smetanku na kafíčko, máme tu milého, vzácného hosta!‘ Jen co

je pravda, u Bořických člověka uvítají, že je to radost, samá úcta, samá srdečnost!“ A paní kontrolorová šlehla očkem významně po Leně, kteráž ji k veliké mrzutosti její nikdy k sobě nezvala.

Kdož by byl vůbec vyčetl z té přímo pokorné přívětivosti, jakou obstárlá vdova k Leně měla, že má na ni pořádně shůry, že ji do jisté míry nenávidí?

„Ale, což mi ta pyšná stará panna nedává vždy cítit, že jsou jí ty její tlusté knihy milejší nežli má společnost?“ myslívala paní kontrolorová. „Což se té staré panně nejedná jen o to, aby před ní lidé v domě dělali hluboké poklony? Jen proto se s lidmi obírá, jen proto donášela po celou minulou zimu obědy do bytu ošumělého nemocného diurnisty v zadním křídle. A když si bednářský učedník dole na dvoře vrazil velkou třísku do ruky, sešla slečna Jesenská dolů, vzala nemotornou tlápu učedníkovu do svých rukou, vytáhla třísku a roztrhnouc starý kapesník zavázala ránu. A toto vše dělala jen proto, aby ji lidé v domě chválili.“ A to vše mohla dělat, ale ji samotnou, slušnou a zábavnou paní kontrolorovou, kterou přec rádi vídali i v těch nejlepších malostranských domech — ji nepozvala ani jednou, pravíme, že ani jedenkráte na šáleček kávy. Toto vše opakovala si paní Včeličková s jistou trpkostí, a laskavý čtenář zajisté dozná, že tuto uvedené příčiny stačí a jak náleží objasňují nenávist povstalou v srdci paní kontrolorové proti Leně Jesenských — a mimo tyto příčiny bylo to paní Včeličkové silně proti mysli, že se Lena zabývá chudým lidem tak, zrovna tak, jako by jí tento roveň byl. A paní kontrolorová byla aristokratického smýšlení, a to zvláště od té doby, co jí byla jedna z dam ústavu šlechtičen darovala sice slepého, ale krásně zeleného papouška, od té doby, co se její známosti rozšířily do různých přízemků domů šlechtických, od té doby, co se před ní blahosklonně salutovati jali různí, kožešinovými čepicemi korunovaní vrátní malostranských paláců. Nedivme se tedy, že se paní kontrolorové počínání Leny Jesenských nezamlouvalo.

„Tedy takovým má být otec!“ zavzněl po delší pomlčce Lenin hlas. „Ale jaká pak je dcera, mají tuším dceru?“

Nosík paní Včeličkové zvedl se při této otázce tak, jakoby cosi ve vzduchu čenichal. Slečna Lena vyznamenávala se pohoršlivou lhostejností pro všechny známé paní Včeličkové; jak to, že se pojednou ptala po Bořických?

„Slečna Zdena, inu mladé děvče sotva dvaceti let.“

„Je tuze hezká?“

„Inu podle vkusu, je trochu zrzavá.“

(Pokračování.)

Několik otázek z práva autorského.

Probírá Dr. Karel Kadlec.

A. Část všeobecná.

(Vývoj a znaky práva autorského.)

Lichotíme často sami sobě, namlouvajíce si, že česká literatura měřiti se může s kteroukoli literaturou světovou. Jak málo srovnává se to s pravdou, toho důkazem jest postavení literátů. Rozumím tu spisovatele v nejširším slova smyslu, tedy nejen snad belletristy, nýbrž i žurnalisty a spisovatele vědecké.

Zdá se to býti podivné, měřiti literaturu dle hmotného postavení literátů, ale ve skutečnosti můžeme pozorovati, že význam a rozsah literatury v životě národním má sice nepřímý, avšak veliký vliv na hmotné postavení literátů. V cizině stala se otázka autorského práva dávno již palčivou, u nás jsou však poměry dosud jen idyllické. Jest již dost dlouho, co přední spisovatel český, jeden z buditelů našich, dostal honorářem starý kabát, ale po mnoha letech nezměnily se poměry tou měrou, jak bychom očekávali. Z honorářův autorských nevystavěl si ještě žádný český spisovatel nádherný palác nebo villu, ba ani obyčejný dům. Spisovatelství nestalo se u nás ještě výhradným povoláním. Kromě hrstky žurnalistů, kteří výhradně povolání svému se věnují, nemáme příkladu, že by spisovatelství samo o sobě poskytovalo slušnou existenci. Známo dosud jen několik málo případů, kde přední spisovatel oddal se cele literatuře, avšak za jakou cenu! — Není-li zároveň členem nějaké redakce, jak těžce vydělávati si musí vezdejší chléb! Na vavřínech nemají ostatně ustláno ani ti spisovatelé, kteří jsou v nějakém stálém úřadě nebo postavení a spisovatelstvím se zabývají jen v prázdných chvílích odpočinku. Jsme si dobře vědomi, že v malém národě našem nemohou spisovatelé nikdy dodělati se tak skvělého hmotného postavení, jakému se těší spisovatelé národů velikých — a také to není naším ideálem. — tolik však s důvěrou můžeme očekávati, že poměry dosavadní značně se zlepší. Mnoho na příklad nadějeme se od České Akademie, jejímž úkolem jest podporovati literaturu a umění a tím i spisovatele a umělce. Ostatně příští doba sama sebou způsobí zajisté utěšenější obrat.

Malé literární naše poměry jsou toho příčinou, že ve středu spisovatelů samých — běží nám tu hlavně o literární právo autorské — nedošel dosud bedlivějšího povšimnutí zvláštní druh práv, nazvaných souborně práva autorská. V cizině, zejména ve Francii, v Anglii a v Německu vydána již celá literatura spisů, pojednávajících o právech autorských. Také zákonodárství ve mnohých státech v oboru těchto práv vykazuje poslední dobou značný pokrok naproti dobám dřívějším. Pouze málo států zůstalo při starých, autory jen nedokonale chránících zákonech. A k nim patří bohužel i Rakousko, v němž platí dodnes ještě patent z 19. října 1846 č. 992, sb. z. s., na nynější dobu velice zastaralý. Opravní hnutí, směřující k vydání nového, moderním požadavkům odpovídajícího zákona, zastavilo se na neurčitou dobu, počato byvši spolkem rakousko-uherských knihkupců a uváznuvší prozatím při jednání o nové vládní osnově v panské sněmovně. Sousední státy, zejména Německo, dávno nás již v ochraně práv autorských předčily, ba i druhá polo-

vice této říše, země uherské mají autorský zákon ze dne 26. dubna 1884, který svou dokonalostí jen málo má rovných cizích zákonů. Rakousko dalo se předčiti i mnohými státy daleko menšími. Ukazuji na malé Švýcarsko, na Belgii, Dánsko a jiné státy, které vesměs v dotčeném směru mnohem pokročileji si vedou než Rakousko.

Právo autorské jest výtvorem novověkých hospodářských, technických a společenských poměrů. Počátky jeho lze stopovati sice až do XVI. stol., všeobecného uznání domohlo se však právo autorské teprve v nedávné době. Vzniklo z tak zvaných nakladatelských výsad, jež brzo po vynalezení tiskařství udělovány byly nakladatelům proti patiskařům. Z počátku poskytována byla ochrana proti patisku jen nakladatelům, později i spisovatelům. Ochrana zaručována byla jen výjimkou z pravidla. Kdo si nevymohl výsadu, ochrany nepožíval. Všeobecné zákonné ochrany došli spisovatelé nejprve v Anglii, kde již 14. března r. 1710 vydán byl za královny Anny prvý zákon evropský, kterým uznáno bylo právo autorské. Za Anglií následovalo Německo, kde 18. prosince 1773 vydal Fridrich August, saský kurfirst, mandát, kterým se všeobecně zapovídá i patisk knih neprivilegovaných (arci za jistých okolností). Třetí v řadě byla Francie. Tam vydán zákon na ochranu dramatických autorů již v lednu r. 1791 a brzy na to zákony z r. 1793. Dle vzoru francouzského učiněn byl ještě v minulém století pokus vydati podobné zákony ve Švýcarsku. Pokus nevedl však k výsledku. Netrvalo dlouho, a autorské zákony vydávány byly znenáhla ve všech státech. Dnes uznáno jest již takořka všeobecně, že každý druh duševní práce, ať v oboru literatury a umění, ať v oboru průmyslu, zasluhuje právní ochrany proti nedovolenému vykořisťování se strany osob třetích. Téměř všechny vzdělané státy poskytují původci (autorovi) nového výtvoru literatury právo, aby svůj plod samojediný zužitkoval a vykonával nad ním jisté disposice.

Principem práva autorského jest odměna práce. Jako odměňujeme obyčejného pracovníka, který ukájí naše potřeby hmotné, odplatou hmotnou, tak žádá toho nejen slušnost, nýbrž i spravedlnost, ba i nutnost, abychom zajistili autorovi, který ukájí naše duševní a nepřímo i hmotné potřeby, přiměřenou odměnu. Jakožto pracovník duševní má autor předem nárok na odměnu duševní, ideální, na uznání atd., avšak vedle toho jest oprávněn žádati i odměnu hmotnou. V zajištění obojí této odměny, hmotné i duševní, musí společnost autora chrániti, chce-li, aby věda a umění vůbec byly pěstovány. Neboť kdyby ochrany této autor nepožíval, sotva by se odhodlal věnovati služby své jinému zadarmo.

Při uveřejnění díla má autor zájmy dvojího druhu, jedny hmotné (peněžitá odměna), druhé nehmotné (ideální). Řeč o těchto bude níže, až se bude jednati o výhradné právo autorovo, dílo uveřejniti. Existence zájmů hmotných jest samozřejmá, a není třeba o ní se šířiti. Následkem těchto dvojích zájmů má autorské právo nejen povahu práva majetkového, nýbrž zároveň i nemajetkového. Spojuje v sobě tudíž dva různé živly a tonto smíšenou povahou liší se od práv všech ostatních kategorií. Obě dotčené stránky vykazuje však právo autorské pouze, pokud jest spojeno s osobou autora nebo jeho zákonných dědiců, kteří jsou jaksi pokračovateli jeho osobnosti. Ideální zájmy na nějakém díle může míti pouze autor sám nebo osoby nejbližším příbuzenstvím s ním spojené. Na osoby cizí ideální stránka práva autorského přejíti nemůže, nýbrž jen stránka nemajetková. Po dlouhou dobu byl rozšířen náhled, že právo autorské jest právem majetkovým. Hlásala to zejména theorie tak zvaného duševního vlastnictví, jež právo autorské srovnávala s právem vlastnickým ke hmotným věcem. K rozšíření náhledu o majetkové povaze práva autorského přispěl hlavně historický vývoj, postupující od tak zvaných nakladatelských výsad k doktrině, jež srovnávala patisk s krádeží, a pak k prvým autorským zákonům, které ideální součást práva autorského dosti zanedbávaly. Avšak ani kdyby tohoto vývoje nebylo, byla by k rozšíření řečeného náhledu postačila okolnost, že autor neuveřejňuje pravidelně dílo své sám, nýbrž používá zvláštních prostředníků. Mezi autora a obecenstvo vstupuje nakladatel, knihkupec, obchodník s uměleckými výtvory, divadelní podnikatel atd., a každý z nich má při uveřejnění a rozšíření díla předem zájmy majetkové. Tyto majetkové zájmy zmíněných prostředníků musí býti chráněny i v tom případě, kdyby autor z díla svého hmotně těžiti nechtěl, nýbrž spokojiti se mínil odměnou ideální.

Zvláštní známkou práv autorských jest časová jejich obmezenost. Skoro všechny zákony ustanovují, že práva autorská po uplynutí jisté doby pomíjejí, tak že kterékoli třetí osobě jest pak dovoleno duševní výtvor libovolně zužitkovati a nad ním disponovati. Jen málo zákonů provedlo důsledně theorii vlastnictví a ustanovuje, že právo autorské není časem obmezeno. Jest to zákon mexický, guatemalský, které časovou neobmezenost přijaly aspoň co do práva nakladatelského, a j.

Pokusíme se odůvodniti oprávněnost časové obmezenosti práva autorského. Že ideální stránka práva autorského nemůže míti nekonečné trvání, jest samozřejmo. Měla by pominouti vlastně již úmrtím autorovým. Na zákonné dědice přechází jen jako reflex osobnosti autorovy. Co pak se týče majetkové stránky práva autorského, sluší uvážiti, že ochrana autorova spočívá na principu odměny práce. Jen autor, respective osoby jemu nejbližší, o něž má povinnost se starati, zasluhují, aby požívali zákonné ochrany. O další dědice není třeba autorovi se starati. Kromě toho má veřejnost velký zájem na tom, aby to které dílo stalo se co nejdříve veřejným volným majetkem, jehož kdokoli volně by mohl užívati. Má-li kultura co nejrychleji postupovati, musí se odstraniti všechny překážky, které by jí stály v cestě. Nedá se popírati, že jednou z těchto překážek jest výhradné právo autorovo disponovati nad svým plodem. Proto jest odůvodněno, aby právo autorské po jisté době, v níž zájmy autorovy pozbyly své intensity, úplně zaniklo. Jak dlouhá doba ta má býti, nelze říci všeobecně. Rozhodovati o tom bude úvaha, jaká asi doba postačí, aby autor dílo své pro sebe a pro nejbližší své dědice mohl využitkovati. Jest pochopitelno, že doba ta musí jíti přes život autorův. Nehledě ani k tomu, že mnohé dílo nemohl autor za svého života vůbec uveřejniti, zhusta nenaskytá se mu ani příležitost, aby dílo již uveřejněné za života svého zužitkovati mohl žádoucím způsobem. Jiným důvodem, proč autorské právo trvati musí nějaký čas po smrti autorově, jest i ta okolnost, že by jinak nakladatelé nechtěli bráti spisy do nákladu, jsouce vydáni možnosti, že autor zemře, dříve než dílo bylo zužitkováno. Z důvodův uvedených nemůžeme naprosto schvalovati ustanovení oněch zákonů, dle nichž právo

autorské pomíjí po jisté řadě let, počítajíc od prvého uveřejnění a nehledíc k tomu, žije-li ještě autor čili nic.

Kromě této časové obmezenosti práva autorského znají některé zákony též propadnutí (odnětí) práva autorského, jež nastává v tom případě, když autor právo své prakticky neprovádí. Zákonů těch jest málo. Propadnutí autorského práva prohlášeno jest na příklad starším již zákonem hessensko-darmštadtským ze 23. září r. 1830, čl. 8. (nyní již neplatným), autorským zákonem španělským z 10. ledna 1879, dosud platným (čl. 40. a 42.) a zákonem venezuelským ze 12. května 1887 (čl. 38. a 40.). Dle obou posledních zákonů propadá autorské právo ke spisům, jež ve 20 letech nebyly opět uveřejněny. Vyžaduje se jen, aby ten, kdo dílo chce patisknouti, oznámil to dříve do rejstříku vedeného o právu autorském, a aby vláda vyzvala oprávněnou osobu stran práva autorského, by do roka znova dílo vydala.

V dosavadním stadiu rozvoje má právo autorské také tu další známku, že ochrana zákonná vztahuje se pravidelně jen na osoby k domácímu státu příslušné nebo na díla v domácím státě uveřejněná. Všechny zákony upravující právo autorské děkují totiž vznik svůj snaze, aby jednotlivé obory domácí duševní práce byly chráněny a podporovány. V Rakousku na příklad v minulém století byl zapovídán pouze patisk knih domácích nakladatelů, naproti tomu však dovolován patisk knih cizích. I zde tedy ochrana jen na státní příslušnost obmezená vysvětluje se historickým vývojem. Příslušnost ta jest dle jednotlivých zákonů pravidelně subjektivní. Osoba oprávněná musí býti občanem státu, o nějž běží, nebo musí ve státě tom míti aspoň svůj domicil. Dle jiných zákonů stačí příslušnost objektivní. Ochrany požívá totiž i cizinec, avšak jen v tom případě, když právo své vykonává ve státě, v němž chce nabyti ochrany. Některé zákony znají oba uvedené druhy příslušnosti. Na stanovisko, dle něhož zrušen rozdíl mezi národností autorův a mezi místem prvého uveřejnění díla povznesly se posud jen dva státy: Francie a Belgie. Ve Francii vydán byl 28. března 1852 dekret, kterým díla v cizině vydaná postavena byla na roveň dílům vyšlým ve Francii. Poněvadž však v poměrech k cizině vznikly na základě řečeného dekretu mnohé nesrovnalosti, byl dekret modifikován jednotlivými literárními a uměleckými konvencemi. Dle čl. 38. belgického zákona ze 22. března 1886 „požívají cizinci všech autorským zákonem zaručených práv; trvání práv těchto nesmí však přesahovati dobu stanovenou belgickým zákonem. Zanikají-li však tato práva v cizí zemi dříve, pomíjejí v témže čase i v Belgii“.

Ve mnohých zákonech vyslovena jest aspoň zásada vzájemnosti, reciprocity, dle níž chráněni jsou v tom kterém státě i cizinci pod podmínkou, že cizí stát poskytuje ochranu příslušníkům státu, o nějž běží. Zákonná ustanovení o reciprocitě nemají však valné praktické ceny, nýbrž hlavně jen cenu theoretickou. Přičítati se jim může jedině ten praktický výsledek, že na jich základě uzavřely jednotlivé státy tak zvané literární a umělecké konvence, smlouvy totiž na vzájemnou ochranu autorských práv. Smlouvy takové uzavírány byly již mezi buntovými zeměmi německými, a pokračují v jich uzavírání nejrůznější státy. V posledních letech stojí v konvenčním poměru velmi mnoho zemí. Nejvíce konvencí uzavřela Francie. Podnět k nim zavdán byl zmíněným dekretem, který zrušil rozdíl mezi díly vyšlými v cizině a ve Francii a zaručil ochranu příslušníkům všech států. Naproti tomu vydán byl v cizině, která chránila jen své vlastní příslušníky, francouzský autor úplnému bezpráví. Aby se to zamezilo, uzavřela Francie četné literární a umělecké konvence s cizími státy, mezi nimi i s Rakouskem (11. prosince 1866). Rakousko-Uhersko uzavřelo kromě smlouvy s Francií ještě konvenci s Italií (8. července 1890, ř. z. z 10. ledna 1891 č. 4.; smlouva tato jest obnovením konvence uzavřené dne 22. května 1840 č. 441. sb. z. s. mezi Rakouskem a Sardinií, k níž posloupně přistoupila vláda modenská, toskánská, atd.). Nejnověji uzavřena jest konvence mezi Rakouskem a Anglií.

Co se týče vnitřního poměru rakouských zemí na jedné straně a uherských zemí na straně druhé, platí smlouva uzavřená 16. února 1887 č. 14. ř. z. Stran území bývalého německého buntu, Luxemburska a rakouských zemí buntových stanovena jest zásada reciprocity. Dle zákona belgického (cit. čl. 38.) a zákona rakouského (§. 39.) platí zásada vzájemnosti též mezi Belgií a Rakouskem. S jinými státy nestojí Rakousko ani v poměru reciprocity ani v poměru smluvním. Může tedy na příklad vykořisťován býti v Rakousku autor španělský, portugalský, norský, ruský atd., leč že by vydal dílo ve státě, s nímž Rakousko uzavřelo konvenci, nebo s nímž stojí v poměru vzájemnosti. Naproti tomu může však i autor rakouský vykořisťován býti ve Španělsku, Norsku, Rusku atd.

Snaha, aby se území ochrany co nejvíce rozšířilo a autorská práva jednotně byla upravena, vedla k tomu, že uspořádáno bylo několik světových sjezdů, na nichž přetřásána ochrana autorských práv. Počátek učiněn roku 1858 sjezdem brusselským. Myšlénka, že autor literárního a uměleckého díla požívati má ve všech státech téže ochrany jako doma, hájena zvláště na sjezdu pařížském r. 1878, jehož se mezi jinými súčastnili Hugo, Turgeněv, Boborykin, Jules Simon, Edm. About a j. Následkem propagandy Hugovy utvořeno „mezinárodní sdružení literatury a umění“, aby se domáhalo uznání svých zásad u jednotlivých států. U vlády švýcarské došel spolek sluchu. Výsledkem jest Bernská literární a umělecká konvence z 9. září 1886, dle níž jedenáct států, a sice Anglie, Belgie, Francie, Italie, Luxemburk, Monaco, Německo, Španělsko, Švýcary, Haiti a Tunis sestoupili se v mezinárodní jednotu na ochranu literárních a uměleckých děl. Dle Bernské konvence požívají příslušníci jedné spolkové země ve všech ostatních spolkových zemích ochrany, a sice dokud dílo své ještě neuveřejnili, nebo když je uveřejnili v jedné ze zemí unie. (Čl. 2. a 9.) Ochrana vztahuje se i na nakladatele, jestliže dílo cizího, k unii nenáležejícího autora, uveřejněno bylo v některé spolkové zemi. (Čl. 3.) Naproti tomu nepožívá však cizí autor k unii nepříslušný ochrany poskytnuté Bernskou konvencí ani v tom případě, když dílo své uveřejnil v některé zemi unie, ba ochrana jest odepřena i autorovi, příslušnému k unii, jestliže dílo své uveřejnil v zemi nespolkové. Vším právem činí se Bernské konvenci výtka, že nezaujala stanovisko zcela korrektní. Nicméně má ohromný význam pro světovou ochranu. Neboť tím, že ten který stát přistoupí k Bernské konvenci, stává se účastným ochrany ve všech spolkových zemích. Rakousko bohužel neuznalo potřebu ke konvenci přistoupiti.

Nyní probereme si poněkud blíže obsah práva autorského. V čem spočívá toto právo? Autorovi duševního díla náleží výhradné právo, plod svůj uveřejniti, v mnoha exemplářích vydati (čili rozmnožiti) a rozšířiti, a běží-li o díla dramatická, dramaticko-hudební a po případě i pouze hudební, též veřejně provozovati. Některé zákony poskytují autorovi též výhradné právo, dílo své do jiného jazyka přeložiti. Právo to vázáno bývá buď na určité podmínky a formálnosti, nebo jest poskytnuto bezpodmínečně. Chceme-li v krátkosti poměr autora k duševnímu dílu vyjádřiti, řekneme, že autorovi vyhrazeno jest v jistém rozsahu právní panství nad vlastním duševním plodem. Jakého rozsahu ono panství jest, o tom nás poučují positivní zákony, jež bohužel v jednotlivých státech vykazují tak velikou různost, že ve mnohém směru potřebují opravy a doplnění, a sice ve smyslu sjednocujícím.

(Pokračování.)

Pierrette.

Napsala Gyp. Přeložil B. P.

„Ne, pane!“ — do třetí třídy, je-li libo — nejde to jinak!...“

„Ale když vám povídám, že jsem vzal lístek pro psa!...“

„Do toho mi nic není — máme svá nařízení!...“

„Nemám času svého psa jinam umístiti. Vidíte přece, že vlak již odjíždí!...“

A hrabě de Trêne uchopiv hnědého psa vstrčil ho do vlaku a vstoupil za ním, mezi tím co konduktor krče rameny dvéře zavíral.

„Ubohý starý Bobèchi!...“ pravil pan de Trêne psu, jenž seděl před ním a svýma žlutýma očima na něho důvěrně a vroucně hleděl, „byl bych zůstal, kdyby tebe nebyli bývali pustili.“

A mezi tím, co si nohy zahaloval v cestovní pokrývku, pokračoval:

„A nebyl bych ti býval přinesl oběť příliš velikou. Pořád sem a tam cestovati — to mne již nudí! Stárneme, milý Bobèchi!... to je jisté!“

Polo sedě, polo leže hotovil se ku spánku, ale ten se nechtěl dostavovati. Ležel tedy s otevřenýma očima a pozoroval kolem letící větve a stromy a oddával se svým myšlénkám:

„Nebudu se dobře baviti ve Vieilles-Roches! Nikoliv!... ale nemohl jsem jinak!... Dříve strávil jsem tam každoročně měsíc a nyní je tomu už pět let, co jsem tam nebyl!... tentokráte neměl jsem výmluvy!... Pavel a jeho žena by se bývali hněvali na mne... a mám je tak rád, ty dobré Montreuovic!... velmi rád!... jsou tak roztomilí přátelé!... a pak mne pozvala vévodkyně do Vieilles-Roches, abych ji navštívil co nejdříve... a zanedbati tohoto pozvání, to by bylo tolik, jako jejímu přátelství učiniti konec!... ta vévodkyně jest skutečně nepohodlná!... a pánovitá jako ďábel!... Vím zcela určitě, že mne zbožňuje a že to znamená velice mnoho, býti od ní zbožňovánu, ale jaká pomoc!?... — Kdo bude ještě zván?... Hm! Grandpréovic snad?... krásný Gérald, paní de Brize, Norvalovic... stará markýzka de Vieilles-Roches a malá Pierrette... Miss Polly, vychovatelka Pierrettina, která ostatně jest nejroztomilejším dítětem na světě, jež jsem kdy viděl!... Kdo ještě?... vévodkyně!... a vévoda, běda!... vévoda, jenž mne miluje, také on!... Ale co na tom!?... Vždyť tam nezůstanu dlouho!... poslal jsem tam jen jednoho koně!... tři houby — a dost, to bude vše!... a vévodkyně se vrátí do Paříže a bude přesvědčena o mých dobrých a věrných službách!... není-liž pravda, milý Bobèchi?...“

Mezi tím, co pan de Trêne v kočáře, jenž jej očekával na nádraží, k Vieilles-Roches jel, prohlížel si dlouhou bílou silnici, pustou krajinu a doznal, že musí v sobě míti věru ďábla, když opustil Paříž v měsíci lednu. To bylo děsné!... Nikde ani káry nějaké ani nějakého človíčka — nic!... Dorazí bezpochyby až do zámku a neuvidí ani jediné živé duše!

Dupot koňský vyrušil ho náhle z přemítání. Vyklonil se z kočáru a uzřel na polokrevném alezanu štíhlou a přece plnou postavu ženskou. Měla na sobě velmi řasnatý, pohodlný svrchník, jenž zahaloval ji celou. Plavé husté a lesklé vlasy vykukovaly ze zpodu jízdního kloboučku a vyskakovaly na ramenou při každém pohybu koně. Měly plavost tak bledou a jemnou, že přecházela v barvu svrchníku.

Mladá dívka jela v plném cvalu. Groom v bledé livreji a jízdeckých botách cválal za ní sedě na krásném šedivém cobu.

A jedouc kolem kočáru podívala se na hraběte a usmála se jasným, veselým smíchem, jímž se odhalovaly lesklé bílé zuby.

„Aha!...“ pomyslil si hrabě, „ta rusá bude nová sousedkyně Vieille-Rocheských!... v tomhle kraji ospalém neuviděl jsem dosud tak dokonale krásné ženy, jako jest tato!... Je okouzlující!... a úplně mláda!... a nezdvořila!... proč se mi vysmála do obličeje?... zajisté jsem se na ni velmi chytře nepodíval!... Brrr!... to je zima!... Ale ta malá sousedka není opravdu vycpaná!... žena, která vsedne na kůň v takovém počasí, vskutku není nemocna a netrpí neuralgií a rheumatismem!... půjde bezpochyby také na hon!... nuže, uvidím ji a dovím se, proč se smála?... Ah!.. již jsme zde!... hle, Pavel na schodech!...“

Markýz de Montreu přicházel vstříc svému příteli.

„Konečně jsi zde!...“ vítal ho, „ty věru nejsi štědrý se svými návštěvami k nám!... má žena bude velmi potěšena, že tě opět uvidí!... Michaelo, hle! Jacques je tu!...“

Krásná, roztomilá paní přiběhla přes velký předpokoj.

„Ah!... to je věru hezké od vás, že jste zas jednou přišel!... ani jsem tomu nevěřila, to si můžete mysliti!...“

„Pojď!...“ pravil pán de Montreu k svému hosti, „uvedu tě do tvého pokoje... Jest zbytečno, abys nyní

šel do salonu... našel bys tam jen tetu de Vieilles-Roches, a ty ji uvidíš také dost dobře při obědě..."

„Ach!... ona jest zde, teta de Vieilles-Roches?..."

„Ovšem, i s Pierrettou..."

„Jak se vede Pierrettě?..."

„Oh, výborně!... nalezneš zde také Grandpréovic... dále paní de Brize... Géralda..."

„Když jsem to říkal," myslil si pán de Trêne, kterému to bylo k smíchu, „nezmýlil jsem se ani v jediném pozvaném!... vsaďme se, že Norvalovic jsou též zde!... Ti Montreuovi jsou skutečně charmantní... avšak oni to zajisté předvídali, oh! ano!..."

„Máme zde též Norvalovic," pokračoval markýz a s nezměněným hlasem připojil: „a vévodu i vévodkyni de Bouillon... znáš je, tuším, dobře?..."

„Velmi dobře!... à propos, řekni mi... potkal jsem hezkou, velmi hezkou dívku na silnici, když jsem jel sem... kdo by to mohl býti?..."

„Již zase!... ty to už máš v krvi, že se setkáváš s hezkými dámami na silnici Vieilles-Rocheské!... mně se takového něco ještě nikdy nepřihodilo!..."

„Jest velmi mladá... jest..."

„Řekneš mi později, jaká jest!... přestroj se... sice přijdeš, jak tě znám, pozdě k obědu!..." —

„Když hrabě de Trêne o půl osmé do salonu vstoupil, zpozoroval ihned vévodkyni v oslňující úpravě; paní de Brize vězela v oblaku bledě modrého tylu; paní de Norval byla oblečena v šatech budoucnosti; paní de Grandpré vtěsnána byla v obdivuhodné množství černého, zlatem protkaného sametu, který nosila již deset let, a uprostřed těchto nastrojených dam „rusá vichřice", oděná v bílou hedvábnou blůzu bez všeliké okrasy, na tělo přiléhající.

Přešel přes salon a poklonil se nejdříve před hostitelkou, která mu vlídně podávala ruku.

„Jsem potěšena, že vás vidím, milý Jacquese, a vyznávám se, že jsem ani skoro nedoufala, že budu míti toto potěšení!..."

A když všichni se blížili k hraběti de Trêne, pokračovala:

„Vše při starém ve Vieilles-Roches, jak vidíte!... Nalézáte tytéž přátely... nikdo neodmítl pozvání..."

„Ale," pravil hrabě ohlížeje se kolem, „ale nevidím..."

„Koho pak?..."

„Pierretty!..."

„Jak, vy nevidíte Pierretty?" zvolala hostitelka, „ale ona stojí právě před vámi!..."

„Cože?..." mínil zamyšleně, „to že je Pierrette?..."

„Rusá vichřice" se přiblížila...

„Bože, ano!... to je Pierrette!..."

A mezi tím, co on stál nehybně, jsa překvapen, že spatřuje v tomto krásném děvčeti bývalou uličnici, zvolala tato smějíc se:

„To je výborné!... Ta krásná dáma že jest Pierrette?..."

„Pierrette!..." zvolala vytýkavě vládkyně domu.

„Nehněvejte se, babičko, nehněvejte se!... již nikdy to neudělám!..."

Vzdálila se se smíchem a počala rozmlouvati s Géraldem de Grandpré a s malým Grandpréem. Vévodkyně byla si zavolala k sobě pana de Trêne znamením pochopitelným jen pro něho samého, jak myslil. Zdálo se mu však časem, mezi tím co rozmlouvala s ním pološlasitě vévodkyně, že ho zkoumá Pierrette zrakem posměšným.

Pocítil skutečně hněv a jsa přesvědčen o škádlení, které pozoroval v jasném oku dívčině, poslouchal roztržitě důkazy přízně a lásky, jimiž ho zahrnovala vévodkyně de Bouilon.

Po dîner přiblížil se k Pierrettě, jež nalévala kávu.

„Již se nehněváte na mne pro mé hloupé chování?..." tázal se.

„Já se vůbec na vás nikdy nehněvala, pane de Trêne..."

„Pane?... Kdybyste věděla, jak mne to odcizuje, že mi říkáte ‚pane'..."

„Bože na nebesích!... jak bych vám měla říkat?..."

„Dříve jste mi říkávala Jacques!..."

„Ano, dříve!... když mi bylo dvanáct let!... ale teď mi jest osmnáct!... a přece by mne dosud ještě celá rodina chtěla vyhlašovat stále za uličnici!... a v pravdě řečeno, měla by pravdu!... musím býti spravedlivou!..."

„Dobrá! buďme spravedliví!... ale hledejme nějakého pojmenování!..."

„Pojmenování?... jakého pojmenování?... nemohu vám přece říkat ‚staroušku' jako svému strýci Pavlovi!..."

„To ovšem ne!... ale ty ceremonie mne již mrzí!... jsem tak šťasten, že vás opět vidím!... činí-li vám to potěšení, že se opět se mnou shledáváte?..."

„Ach ano!... dívky milují strašidla, to víte!..."

„Jste příliš laskava!... avšak zdali se pamatujete ještě, jak jsme spolu hráli mail?... Vystoupili jsme oba na lavici... já stál v předu, vy za mnou s trubkou signální v ruce..."

„Pamatuji se, že jste byl velmi laskav a dobrotiv ke mně!..." pravila Pierrette se smíchem, „a nadužívala jsem té vaší dobroty!..."

„Ale ne vždy!... a měl jsem to rád!... toho času jsem měl tu čest býti od vás milovánu, není-liž pravda?..."

„Ovšem!..."

„A když jsem vám říkal na vaše ujišťování své lásky... neboť jste mne svou láskou ujišťovávala..."

„Toho mi bylo třeba!... musila jsem vás tím pohnouti k mailové hře!..."

„Dobrá!... já tomu vždycky také nedůvěřoval!... odpovídával jsem též: ‚Vy mne nyní milujete, Pierretto, ale až budete veliká, nebudete se ke mně ani znáti!...' Nuže pamatujete-li se ještě, co jste mi tenkráte odpověděla?..."

„Čerta!..."

„Co jste řekla?..."

„Pravím: odpověděla jsem: ‚čerta!'"

„Ale ne!..."

„Tedy jsem to změnila!"

„Aha!... nyní byste odpověděla: ‚čerta!'..."

„Zajisté!... ovšem jde o to, komu bych to řekla!... ne někomu, před nímž nemám respektu, to se rozumí!..."

„Nuže, tedy mně... neboť přede mnou nemáte špetky respektu!..."

„Ovšem!... ale vy jste o tolik starší než já!... Odpusťte!..."

„Není zač!..."

„Ano, to bylo hloupé, že jsem to řekla!..."

„Chcete-li, budu vám opakovati to, co jste mi tenkrate odpověděla, ano?...“

„Ano!...“

„Řekla jste: ‚Naopak, Jacquese, budu vás ještě více milovati, až budu velkou!‘ Není to hezounké?... co?... neříkáte tomu nic?...“

„Bože!... snad nemyslíte, že podivem nad tím, co jsem řekla, omdlím?...“

„A,“ pokračoval pán de Trêne, bera ji za malé ručky, jež podržel ve svých, „byla jste tak milá, veselá, dobrá, že mi bylo bolno u srdce, když jsem vás opouštěl...“

Pierrette vytrhla mu netrpělivě ruce a vzdálila se s konvičkem kávy, jejž vzala se stolku.

„Prosím vás, nedělejte pohnutlivých scén!...“ zvolala, „nemám jich ráda!...“

„Nu, dobrá!“ pomyslil si hrabě, „... koukejme se na to!... z malé dívky škádlivé a jemné stala se slečinka dobrého srdce sice, ale nedobře vychovaná!... ale též přehezká!... máme-li býti spravedlivými, — jak před chvilkou řekla, — jest jisto, že tak brzo se nenajde tak obzvláště hezká žena, jako jest ona!...“

* * *

Po celý týden, jenž uplynul po jeho příchodě, Jacques de Trêne musil neustále snášeti škádlení a muky od Pierretty.

Hrozně jsouc rozmazlena od své tety Michaely, která byla též její kmotřičkou, a cítíc, že ji vdova zbožňuje, že její přísnost jest jenom na oko, Pierrette dělala úplně to, co chtěla, a byla, jak hrabě řekl, „slečinkou dobrého srdce sice, ale nedobře vychovanou“.

Úplně nevinnou jsouc, nevědouc o ničem, o čem neměla nic věděti, mluvila o všem a vše přísně posuzovala. Již před příchodem Jacquesovým byla „vyčenichala“, že vévodkyně se o něho živě zajímá. Tisíc pokynů, tisíc maličkostí, jež pochytila mimochodem svou zvědavostí stále bdělou, posilnilo její podezření. A jakmile byla jista tím poměrem mezi pánem de Trêne a paní de Bouillon, počala jim stále překážeti, vytrhovati je, posmívati se jim. Přeběhla za pět minut ze skleníku do knihovny; z předsíně do japonské besídky v parku; konečně do všech odlehlých a osamocených koutů, kde doufala, že je nalezne. A když je konečně nalezla, tak posměšně se smála a tázala se hlasem tak vyzývavým: „může-li se procházeti s nimi?“ anebo: „nepřekáží-li jim to, bude-li ve vyšších přihrádkách knihovny hledati nějakou knihu pro babičku?“ že pán de Trêne pozbýval své duchapřítomnosti při objevováních se náhlých a přece předvídaných malého vyzvědače. Začervenával se a začal koktati jako dítě přistižené při chybě, a jeho zaražení překvapovalo a bavilo velmi Pierrettu.

Jednou vstoupila po tichu do skleníku, kdež vévodkyně činila Jacquesovi výčitky, kdežto on se jen slabě hájil.

„Oh!... nedejte se vyrušovati ve své rozprávce!... jdu jen pro dvě gardénie a hned zas odejdu!...“ zvolala Pierrette.

Ale paní de Bouillon rozhněvána jsouc vstala a odešla nevšímajíc si hraběte, jenž se neodvažoval jíti za ní.

„Nuže?... tázala se Pierrette, která, jak se zdálo, pozorně si prohlížela gardénie, posměšně, „nuže, nepůjdete také?...“

„Ale, slečno!...“

„Oh!... vím dobře, že mně do toho nic nemá býti, ale jest mi vás líto, protože to jest věru velmi směšné...“

„Skutečně nevím,“ pravil pán de Trêne nepokojně, „co myslíte... ale nemohl bych dovoliti...“

„Z čeho prý podezřívám paní de Bouillon?... Mlčte!... mám k ní úctu... pro její stáří předně... a potom též pro... pro náklonnost úplně vážnou, již chová k vám...“

„Ke mně?... tázal se pán de Trêne tónem, jenž měl naznačovati překvapení.

„Oh! jen se nedělejte překvapeným!... zbožňuje vás!...“

A po chvilce počala znova:

„Zbožňuje vás, ale omrzuje vás též, což?...“

Tu Jacques odpověděl přísně:

„Co mne „omrzuje“, slečno — bych užíval vašich slov — jest, že jsem pod střechou a jaksi hostem mladé osůbky neskromné, špatně vychované, nepohostinné... které nemohu, jak bych chtěl, říci své mínění o jejím chování a povaze...“

Vida, že Pierrette se červená a zamračuje, pán de Trêne pokračoval:

„A kdyby vaše babička věděla, co jste...“

Pierrette opět se vzpřímila:

„Babička?... Ah ovšem! mluvme o babičce!... bude jistě potěšena, až se dozví, že vyhledáváte dům strýcův a tetin proto, abyste... abyste...“

Zarazila se hledajíc patřičného výrazu.

„Slečno,“ koktal Jacques a nyní zase on se začervenal, „ujišťuji vás, že jsem vždy dům strýce vašeho respektoval a že jsem nic neučinil, co by...“

„Že jste nic neučinil?... Ah!... ona jest velmi přísná!... viděla jsem vás!...“

„Vy jste mne viděla?... co jsem dělal?...“ tázal se úplně přesvědčen jsa, že se v ničem neprohřešil proti svým hostitelům.

Tu ona zvolala trhajíc gardénii, jejíž stonek úzkostlivě se třásl:

„Viděla jsem vás, jak jste objímal vévodkyni de Bouillon na chodbě!... jsou tomu dva dni!...“

„Ah!“ pravil pán de Trêne a oddechl si s lehčím srdcem, „to jest vše?...“

„Bože!... táži se: co jste mohl ještě udělati?...“ odpověděla rozhorleně.

Hrabě se zarazil a pohledl na Pierrettu, jež obočí majíc stažena, hněvivě rty pohodivši stále se nemilosrdně hrabala mezi květinami.

Vypukl ve smích:

„Slečno Pierrette,“ počal, „já...“

Náhle se zarazil.

Odhodivši doprostřed mezi rostliny košík s gardéniemi a zlaté nůžky, jimiž je stříhala, Pierrette se dala na útěk.

Podivné to děvče!...“ myslil si hrabě, „zlá jako furie!... a přece při tom upřímná!... věru, prohnaný to kvítek!... malá to jedovatá houba více na pohled, než vskutku jest!... malé stvoření, jež bude zajímavé... pro generaci, která přijde po nás!...“

A odcházeje ze skleníku připojil pevným hlasem:

„Musím vyhledati paní de Bouillon ihned!... anebo — ďáble! — snad neodešla?...“ —

Uplynul měsíc a pán de Trêne meškal stále ještě ve Vieilles-Roches. Byl si dal i svého druhého koně přivésti a nevynechal ani jediné honby.

Vévodkyně počala mluviti o návratu do Paříže; nudilať se. Zdálo se jí, že Jacques jest mrzutý, nepozorný a roztržitý, a doufala, že Paříž jí dobrou náladu, již obyčejně měla, navrátí.

Pierrette, jež byla vždy čerstvější, veselejší, čilejší, stále plna kratochvilných nápadův, a jež stále více každého okouzlovala, trávila dny na koni, noci pak tančením; přijímala ode všech loveň, avšak hlavně od Géralda de Champreu, jenž poprvé ve svém životě byl zamilován, a proto ani o odchodu nic nechtěl slyšeti, jich dvoření se.

„To jest zvláštní," řekla kdysi paní Montreu, která lépe než kdo jiný Pierrettu znala, „to jest zvláštní!... jste všichni uneseni nad tím, jak dobře Pierrette vypadá, a jakou výbornou náladu má, ale já nejsem téhož náhledu jako vy!... ta malá má něco!..."

„Já, milá teto," odpověděl pán de Montreu „hledím na její tváře, poslouchám její smích a jsem úplně uspokojen!..."

„Eh! to jest právě, co mne znepokojuje!... líce jsou příliš červeny a smích zní příliš vysoce... to není přirozené, není-liž pravda, Jacquese?... Hleďte, vy, který ji vidíte neustále a před kterým se nikterak neostýchá, jaký dojem na vás učinila?..."

„Ale," odpověděl pán de Trêne trochu na rozpacích jsa, „velmi dobrý dojem!... Slečna Pierrette úplně dobře se chová, a denně jí přidává na sličnosti!..."

Pravda jest, že by byl nesnadno dal hostitelce vysvětlení o stavu Pierretty. Od výjevu v sklenníku nemluvila s ním nikdy, stále se mu vyhýbala, ale nikdo nepozoroval, že chování její k němu se změnilo.

Konečně oznámil vévoda a vévodkyně svůj odjezd a požádali Jacquesa, aby je doprovodil. Hrabě pozvání to přijal.

Bylo ustanoveno, že se bude honiti naposled i při velkém mrazu, avšak v okamžiku, kdy se mělo vsednouti na kůň, vévodkyně de Bouillon odřekla, bojíc se, jak pravila, by si neutržila neuralgii právě teď, kdy se chystá do Paříže.

Jacques zimou se třesa a jsa mrzut odejel s ostatními; a když Pierrette se ocitla po jeho boku, pravil k ní hrdým tonem:

„Jak, slečno, jsem hoden té cti, že jedete po mé straně?... copak není dnes krásný Gérald s námi?..."

Pierrette stáhla překvapeně obočí, jakoby byla teď teprve zpozorovala pána de Trêne, a pravila vracejíc slovo za slovo:

„Aj!... vy jste zde?... byla bych se vsadila, že již nebudete honiti!..." Tu on se otázal:

„A proč bych neměl již honiti, prosím vás?..."

„Co pak já vím?... snad že máte též neuralgii!..."

Jacques odvětil popuzen:

„Vidím, slečno, podle trpkosti vaší řeči, že jsem vás urazil mluvě s vámi o příteli Géraldovi, ale..."

„Že urazil?..." přerušila ho živě. „Oh! nikterak... pán de Champreu se mi dvoří, vím to... celý svět to ostatně ví, neboť se to děje před očima rodiny, jíž jest tento sňatek úplně vhod... jest v celku výhodný..."

„Ah!" odpověděl Jacques krče rameny, „myslíte, že to bude výhodný sňatek?..."

„Odpusťte!... nemluvila jsem se stanoviska svého, nýbrž se stanoviska své rodiny... a potom, co vy v tom můžete činiti?..." připojila upírajíc velmi přímě svůj jasný modrý zrak v oči pána de Trêne, „nemáte přece úmysl si mne vzíti, není-liž pravda?..."

Spleten, pohnut odpověděl s úsměvem, jímž chtěl zakrýti své rozpaky:

„Oh! slečno!... mně jest osmatřicet let... vám bylo sedmnáct!... mladé dámy nemilují starých pánů..."

„Proč pak?" zvolala rozhorleně Pierrette, „vždyť i mladí páni milují staré dámy!..."

Mechanicky opakoval:

„Staré dámy?..."

„Nu ano, staré dámy!... jako ku příkladu paní de Bouillon!..." A ohnivostí mladých žen, zejména děvčat, počala rozebírati nedostatky vévodkyně:

„Slečno," pravil Jacques, nejsa naladěn k žertům, „kdybychom pro změnu mluvili trochu o pánu de Champreuovi!?..."

„Nuže, co vytýkáte pánu de Champreu?..."

„Cože mu vytýkám?... Eh! velký Bože!... nic, slečno, pranic!... jest krásný, jest bohat, jest elegantní!... všichni muži se namáhají, aby se jemu podobali a všecky ženy ho zbožňují!... a jestliže konečně bude manželem tak čarovné ženy, jako jste vy, slečno, nebude si věru moci stěžovati na svůj osud!..."

„Oh!... nechte si své poklony!... vím, že nejsem čarovná... jsem čerstvá, mladá, ale to jest vše!..."

A když pán de Trêne učinil pohyb odporujíci, pravila:

„Znám se dokonale... se svými chybami i ctnostmi; vím, že bych nemohla jednu z nich odstraniti... a proto všechny podržuji!... Ale taková jsouc, jaká jsem," pokračovala hlasem skoro vážným, „nevzala bych si nikdy pána de Champreu, aniž někoho jiného toho druhu!... pravíte, že je krásný, že jest elegantní!..."

„To se rozumí!..."

„Dejme tomu, že to jest pravda!... ale podobá se bonbonu!... a jest jeden z těch, jež ozvěny novin nazývají jedním z našich nejelegantnějších světáků... to jest směšné!... Pravíte též, že všichni mužové ho napodobují, a že všecky ženy se mu obdivují?... a víte dobře, že jsou mužové jako ku příkladu vy, kteří by si zoufali, kdyby se jemu podobali, a že jsou ženy jako já, jež si z něho tropí blázny!..."

„Ale ujišťuji vás, slečno," odpověděl Jacques velmi překvapeně, „nikdy jsem nemyslil, že si z něho tropíte blázny!..."

Podívala se naň.

„Ano... věru vypadáte tak, jako byste myslil to, co pravíte!... posuzujte mne přísně, pane de Trêne, jestliže jste věřil, že jsem souhlasila s tím, abych byla manželkou člověka, jenž žije jen proto, aby zkoušel, jak mu sluší ta neb ona kravata, aby vynalézal nové účesy, aby kombinoval voňavky!..."

Jacques domníval se, že jest jeho povinností, aby aspoň jen na oko hájil svého přítele.

„Ale, slečno, Champreu nežije jen tak, jak vy si myslíte!... Dělá též něco jiného!..."

Pierrette ho přerušila:

„Zajisté!... má dobrodružství!... aspoň on tak mluví a dává o tom mluviti!... jest milován — jak sám vypravuje — od paní de Brize... od paní de Garde a od mnoho jiných dam!... Dále vypravuje, poněvadž jakási dáma „někomu“ věnuje svou lásku, že proto se nechce Germain de Treille.., a dává na srozuměnou, že ten „někdo“ jest on sám!... Víte, já z toho všeho nevěřím ničemu!... nevěřím, že by se to bylo stalo! a kdyby se to bylo stalo, mne by to nepřekvapovalo!...“

„To uvádí v podiv a překvapuje všecky dámy, tyto pověsti totiž!...“

„Mne však ne!... hleďte, pane de Trêne, nejsem taková, jak se myslí!... a nechtěla bych, abyste si odnášel zítra, an odjíždíte, špatné mínění o mně!... Oh! neodporujte!... vím, co si o mně myslíte, dovolte mi nyní vám říci, jaká vskutku jest Pierrette. Ona Pierrette, kterou vy znáte, stále se vám posmívá... ale ve skutečnosti jest hodným děvčetem a vážnou... ano!... nesmějte se!... vážnou jest ona skutečná Pierrette, kterou vy neznáte, aniž kdo jiný... a kterou nikdy nikdo nepozná!...“

Hrabě jsa překvapen pohlédl na dívku a zpozoroval, že jest úplně změněna. Svým pohledem modrým, v nějž stápělo se světlo, upomínala ho na dítě lichotivé a roztomilé, jakým druhdy bývala. Oči její zahalovala nevýslovná něha. Neusmívala se a nic nemluvila, takže se zdálo, jakoby naslouchala, co asi Jacques řekne. On však podivením jsa zmaten měl pocit, jakoby měl hlavu dutou a hrdlo suché, vyprahlé. Skok jejího koně vytrhl ho ze ztrnutí. Pojela o konsek dále před něho. S rusými vlasy, ozářenými bledým světlem lednového slunce, s velkým svrchníkem, jenž těsně přiléhal na její svižné a mladé tělo, jevila se mu „rusou vichřicí“ právě takovou, jakou ji byl potkal v den svého příchodu. Připojila se opět k ostatním lovcům a brzy jasný smích oznámil pánu de Trêne, že dívka stala se opět Pierrettou „prvního druhu“, která se mu ráda „posmívá“.

Druhého dne Pierrette nepřišla k snídani. Hostitelka oznámila hostům, že ji bolí hlava a že nechce tedy jísti; ale jest prý již vzhůru a přijde dát jim „s Bohem“.

Když přijel kočár pro vévodu, vévodkyni, Jacquesa a Bobèchea, přišla Pierrette se schodů, ale byla tak bleda ve svém bílém županu, tak špatně vypadala, tak byla změněna od předešlého dne, že krásný Gérald zvolal:

„Ach, Bože!... vždyť jste vážně nemocna, slečno!..“

Odpověděla s úsměvem a potřásajíc rusou hlavou:

„Vážně?... Oh, nikoliv!... u slečny Pierretty není nikdy nic vážného!...“

A ježto viděla, že zraky babiččiny a pána de Trêne, kteréž byl současně smutný přízvuk jejího úsměvu a hlasu zarazil, pátravě na ni spočívají, opakovala:

„Malé bolení hlavy, nic více!...“

Pán a paní de Bouillon byli již vstoupili do kočáru. Jacques se přiblížil k hostitelce, by jí políbil ruku, a zpozoroval, že sleduje ona úzkostlivým zrakem Pierrettu. Tato pokleknuvši před Bobèchem, objímala vášnivě jeho huňatou hlavu.

Pozorujíc, že se na ni hledí, obrátila se živě jsouc studem červena až k vlasům a koktala:

„Zbožňuji Bobèchee!...“

Když pak četla v očích své babičky otázku, skryla hlavu a opakovala mechanicky:

„Jest to jen bolení hlavy!... docela nepatrné bolení hlavy!...“

A poznovu ukryla hlavu do srsti psa.

Pán de Trêne se přiblížil:

„Slečno Pierretto,“ pravil nejistým hlasem, „kdyby Bobèche a já jsme vás neopustili?... kdybychom zůstali s vámi... s vámi pro vždy?... přestalo-li by ono nepatrné bolení hlavy?... rcete...“

Odstrčila Bobèchee tak silně, že se překotil, a s radostným zvoláním padla Jacquesovi kolem krku štkajíc:

„Nuže! milé děti,“ pravila hostitelka procitnuvší ze svého radostného překvapení, „nestyďte se!...“

Všichni hosté smáli se obličeji, který dělala vévodkyně, ale Pierrette neviděla ničeho.

Pozdvihla své modré oči plné slz k pánu de Trêne a pravila s úsměvem:

„Aj, aj, hleďme!... ano vy poznáte tu pravou Pierrettu...“

FEUILLETON.

O výživě a potravinách.

Potraviny, které požíváme, vyhovují dvěma účelům: 1. tvoří stavivo, ze kterého se obnovují opotřebované části tělesného ústrojí a které přispívá ke vzrůstu a vývoji mladého organismu, 2. jsou pramenem síly životní a tepla živočišného. K tomuto druhému účelu spotřebuje se mnohem větší část naší potravy. Tento druhý úkon potravy bývá zcela dobře srovnáván s úkonem paliva potřebného k vývoji síly parního stroje. Jako zde teplo spálením uhlí vyvinuté přechází v sílu hybnou, tak i v těle živočišném některé součástky potravin se spalují a teplo spálením vyvinuté v ni se přeměňuje. Ačkoliv se to zdá býti smělé, tvrdíme-li, že potraviny se v těle spalují, je to přece zcela správné. Neboť co se děje se strávenou potravinou v těle živočišném? Strávené součástky potravy přejdou do krve a s touto putují po celém těle, některé součástky usazují se na různých místech, obnovujíce části opotřebované neb vytvořujíce nové, většina však se ponenáhlu okysličuje. Krev totiž při svém oběhu přichází střídavě do plic, zde pohltí ze vzduchu kyslík, který odnáší s sebou na své cestě, a tu neustále, ač ponenáhlu, kyslík slučuje se s některými součástkami krve, a nastává týž pochod jako při spalování. Neboť co se děje, spálíme-li za přístupu vzduchu cukr neb škrob, který je hlavní součástkou potravin? Cukr i škrob jsou sloučeniny uhlíku, vodíku a kyslíku, při spalování vytvoří se z uhlíku kysličník uhličitý a z vodíku voda, ovšem při teple, jaké

povstane spalováním, mění se voda ihned v páru, je pro nás neviditelná tak jako kysličník uhličitý, který je plyn bezbarvý, průhledný.

O existenci obou těchto zplodin hoření můžeme se přesvědčiti jednoduchým pokusem; kdybychom na plamen svíčky na krátkou chvíli poklopili suchou studenou sklenici, za krátkou chvíli se nám na vnitřních stěnách opotí — vodní páry, které se vytvořily při hoření, srazí se chladem v tekutinu. Kdybychom nechali svíčku hořeti v uzavřené láhvi a do láhve pak nalili čiré vody vápenné (kterou dostaneme, protřepeme-li hašené vápno s vodou a necháme ustát do úplného vyjasnění), zkalí se vápenná voda bíle, utvoří se totiž bílá nerozpustná sloučenina vápna s kysličníkem uhličitým, totéž co vápenec neb křída.

Srovnejme nyní tyto zplodiny hoření se zplodinami trávení. Dechneme-li na čistou studenou desku skleněnou, opotí se — srazí se páry vodní, které neustále vydychujeme, na kapalinu. Foukáme-li nějakou trubičkou vzduch z plic vycházející do čisté vápenné vody, zakalí se tato, důkaz, že z plic vychází týž plyn uhličitý, jaký se tvoří při spalování. Každý ví, že spalováním tvoří se teplo, ale málo komu napadne přemýšleti o tom, je-li množství vytvořeného tepla neodvislé od rychlosti hoření. Každý ví, že při prudkém hoření povstává vyšší žár, který pak má za následek rozžhavení všeho, co přijde ve styk s plamenem, a podle stupně žáru větší neb menší množství světla, ale mnohý bude bráti v pochybnost tvrzení, že množství tepla při spalování je závislé jen na množství spáleného vodíku neb uhlíku i v tom případě, že spalování děje se tak zdlouhavě, že můžeme teplo sotva pozorovati, na příklad při trouchnivění dřeva vyvine se totéž množství tepla, jako při nejrychlejším hoření téhož množství hořlaviny. Faktum to je potvrzeno přesně prováděnými pokusy.

Jestliže tedy v naší krvi okysličením vytvoří se jisté množství vody a plynu uhličitého, vyvine se při tom zrovna tolik tepla, jako kdyby stejné množství vody a plynu uhličitého povstalo náhlým spálením cukru, škrobu neb tuku. Ovšem spalování v těle děje se velmi zvolna, tak že v krátké době nepovstane tolik tepla, aby se stalo patrným plamenem, ale teplo povstává neustále v každém místě, kudy krev proudí, tím také udržuje se v celém těle stálá, stejná teplota; k tomu je ovšem zapotřebí, aby neustále se v krvi okysličovaly sloučeniny uhlíku a vodíku, a k tomu právě slouží větší část potravin, aby hrazovaly spálené sloučeniny. Nenahrazuje-li se nedostatkem potraviny neb následkem špatného trávení tato spotřeba, nemá to snad za následek snížení tepla živočišného, nýbrž úbytek váhy tělesné, to jest spalují se ponenáhlu sloučeniny v těle uložené, zejména tuk, ale i jiné, a tělo hubne.

Potraviny, které požíváme, nejsou skorem nikdy jednoduché sloučeniny, nýbrž jsou to obyčejně směsi různorodých sloučenin a můžeme si chemické součástky potravin rozděliti na pět skupin, a to: 1. voda, 2. uhlohydráty, 3. tuk, 4. bílkoviny, 5. sloučeniny nerostné.

Voda co do množství je hlavní součástkou těla živočišného, obnášející více než $^2/_3$, v některých případech až $^3/_4$ celé váhy, v krvi nalézá se asi 80 %, v mase asi 75 % vody. Všechny naše potraviny také obsahují vodu v množství dost značném, a to i takové, které nezdají se býti příliš vlhké, na příklad chléb asi 30—40 %; zejména značné množství obsahují ovšem tekuté potraviny, na příklad mléko 87—90 %; to množství, které s potravinami přijímáme, však nestačí a musí se ještě doplňovati nápoji, i ten, kdo vodu za nápoj nepovažuje a po pravidle nepije, dávaje přednost pivu a vínu, vypije značné množství vody, neboť pivo a víno obsahuje 86—90 % vody. Ta voda, která s potravinami neb nápoji se do těla dostane, nepozdrží se tam dlouho; nebéřeme-li ohled ani na vodu obsaženou ve výměšcích, musíme za den přijmouti dost značné množství vody, abychom nahradili vypařování vody v plících a na povrchu těla; to množství nedá se určitým číslem vyjádřiti, závisí na tom, jak mnoho se člověk pohybuje neb pracuje, a pak na teplotě; vypařování vody (pocení) je důležitým regulátorem tepla, k vypaření vody spotřebuje se totiž značného množství tepla. Aby se 1 litr vody proměnil v páru, ať se děje vypařování při kterékoli teplotě, spotřebuje se k této přeměně tekutiny v plyn tolik tepla, že by se jím zahřálo více než 5 litrů vody ledové až k bodu varu. Pocení není snad jen pouze nepříjemný následek tepla, nýbrž je pro nás velkým dobrodiním; kdyby ho nebylo, nemohli bychom snésti teploty, které přesahují teplotu našeho těla, totiž 37° C. Vždyť panují v horkých krajinách teploty o kolik stupňů vyšší a lidé při těchto teplotách se pohybují a pracují, při čemž ještě i v těle teplo se vyvinuje, a přece teplota jejich těla není vyšší než 37° C. Tělo lidské nesnese ani přílišné zvýšení vnitřní teploty, vždyť 40° C. vyskytuje se již při silné horečce a při 42° C. nastává již smrt. V severní Africe však bývá teplota až 50° C. a přece ji lidé snesou. To je možno jen tím, že tělo si teplotu svoji dovede správně regulovati zvýšeným vypařováním na povrchu, čímž se utajuje tolik tepla, co právě je zapotřebí, aby se teplota tělesná udržela na náležité výši. Ovšem že ochlazování nastane jen tenkráte, když pot se skutečně vypařuje, vsákne-li se do oděvu, je účel jeho zmařen, a naopak stává se nám jen obtížný, z nahého těla se však pot vypařuje velmi pravidelně na celém povrchu. Kdo byl v parní lázni v sudatoriu, přesvědčil se sám na sobě pokusem, jak vysoké teploty nahé tělo snese. Vejdeme-li do sudatoria, zarazí nás žhavý vzduch a zdá se nám, že v něm nevydržíme, v krátké době však si příroda pomůže, potní žlázy počnou pracovati, pot se z nás řine a ovšem, což ani nepozorujeme, neustále vypařuje a tím utajuje tolik tepla, že nedovolí přílišné zahřáti těla.

J. Tyndal podává zprávu o pokuse, při němž nahý člověk vydržel v peci zahřáté na takovou teplotu, že maso by se v ní ponenáhlu upeklo. Je také známo, že černoši tropických krajin mnohem více se potí, než běloši, ovšem také jsou schopni pracovati v plantážích vydáni palčivému slunci, při čemž by běloch podlehl. Vidíme tedy, že množství vypařené vody je hlavně závislé na tom, jak silného ochlazení tělo potřebuje, a při normálních poměrech v našem podnebí počítá se, že potravinami a nápojem musí se denně nahraditi 2—3 litry vody. Přijme-li člověk vody méně, nežli následkem velkého horka neb namáhavé práce se vypaří, dává organismus tento schodek na jevo pocitem, který nazýváme žízeň.

Sloučeniny dusíkaté čili bílkoviny obsahují vedle uhlíku, vodíku a kyslíku dusík, síru a fosfor, jsou hlavní součástí těla živočišného, nalézají se však i v rostlinách v množství dosti značném. V těle živočišném na-

lézáme bílek čili albumin, vlákninu čili fibrin a sýrovinu čili kasein, v rostlinách albumin, legumin, podobný sýrovině a j. V krvi nalézáme vedle rozpuštěného albuminu a fibrinu červená tělíska krevní, vytvořená z tak zvaného haemoglobinu, sloučeniny, podobné bílkovinám, obsahující však železo. Železa je v nich sice velmi málo, ale je součástkou důležitou a nezbytnou. Jen červená tělíska krevní mají schopnost pohlcovati v plicích kyslík ze vzduchu. Kyslík se roznáší tím způsobem po celém těle a okysličuje, jak již řečeno, různé sloučeniny, mezi jinými i rozpadající se částky těla. Opotřebované dusíkaté sloučeniny mění se tím v močovinu a jiné sloučeniny, které se pak v moči z těla vyměšují. Podle toho, jak velké množství sloučenin dusíkatých se tímto způsobem z těla odvádí, můžeme si učiniti pojem o množství bílkovin, které třeba nahraditi. Vypočteno, že prostředně silný člověk za normálních poměrů potřebuje přijmouti s potravou 120—130 gr. bílkovin, avšak ze zkušenosti se poznalo, že tato potřeba je dost závislá na jednotlivci. Bílkoviny přijímá člověk hlavně v potravinách živočišných, ale proto nesmíme mysliti, že bez potravin původu živočišného by trpěl člověk nedostatkem bílkovin, obsahujíť potraviny rostlinného původu značné množství bílkovin, na př. mouka 8—11 %, chléb 6—9 %, luštěniny 25—27 %; a také ze zkušenosti je známo, že člověk dobře obstojí při potravinách pouze rostlinných.

Tuky jsou sloučeniny uhlíku, vodíku a kyslíku, nalézáme je v těle rostlinném i živočišném. V rostlinách nalézá se tuk nejvíce v semenech, ku př. v řepce asi 40 %, v hořčici asi 35 %, v máku až 60 %, v kakaových semenech asi 50 %. Semena olejem tak bohatá jsou obyčejně surovinou pro dobývání oleje, ale olej nalézá se i v mnohých semenech, kde uchází naší pozornosti pro poměrně malé množství, tak na př. v hrachu a bobech asi 0·8 %, v kukuřici asi 5 %, v ovse 4 %, v ječmeni 1·5 %, v pšenici a žitu něco přes 1 %. Nalézá-li se v obilí, nalézá se ovšem také v mouce a v pečivech, připravených bez přísady omastku. V nejobyčejnějších potravinách rostlinných se ho však nalézá malé množství. Mnohem více v potravinách živočišných, v prorostlém mase 5—12 %, v mléku 3—4 %, ve vejcích 12 %. V těle živočišném nahromaďuje se tuk sám o sobě na některých místech, zejména v dutině břišní a pod kůží, krom toho v morku, nervech, mozku, v míše je tuk nejhlavnější součástkou. Tuk, který s potravinami se dostane do těla a ztráví se, přechází do krve, kde se poznenáhlu spaluje, dávaje tím vznik teplu živočišnému. Při hojném přijímání potravy a dobrém trávení, nedoprovázeném přiměřenou činností tělesnou, velká část tuku zůstane nespálena a usazuje se v těle jako zásoba pro případ potřeby. Ovšem že usazování se tuku v těle závisí nejen na přijímání potravy, nýbrž, a to snad mnohem více, na individualitě živočicha. Jestliže naopak množství přijmuté potravy neodpovídá množství spáleného tuku při větším namáhání tělesném, dojde nejdříve na tuk v těle nahromaděný a když ten dojde, i na bílkoviny, ze kterých však jen uhlík a vodík se spalují a dusík musí pak býti vyměšován ledvinami v podobě různých sloučenin. Pokud však jsou svaly prorostlé tukem, nedojde k nadnormální spotřebě bílkovin, z nichž se svaly skládají, a tuk je tím způsobem ochranou proti přílišné spotřebě bílkovin, v těle již usazených i potravou právě přijmutých.

Stejný účinek mají jiné sloučeniny bezdusikaté, jako škrob, cukr a j. uhlohydráty, též alkohol, obsažený v nápojích. Tyto sloučeniny buď jsou rozpustné (cukr) a přejdou přímo ze zažívacího ústrojí do krve, neb jsou nerozpustné (škrob) a musí teprve v zažívacím ústrojí v rozpustné býti přeměněny, aby mohly býti stráveny, ku př. škrob, který je hlavní součástkou potravin rostlinných, mění se v cukr, cukr pak spaluje se v krvi, tak jako tuk, a stává se pramenem tepla a živé síly; 175 dílů uhlohydrátů má takovou vydatnost jako 100 dílů tuku. Průměrně spotřebuje lidský organismus asi $\frac{1}{2}$ kg. těchto látek denně. Uhlohydráty vyskytují se v potravinách živočišných jen v malém množství, nejvíce v mléku, které obsahuje asi 4 % cukru. V potravinách rostlinných je nejhlavnější součástkou škrob. Nalézáme škrobu průměrně v pšenici 64 %, v žitu 62 %, v ječmeni 62 %, v rýži 75 %, v mouce pšeničné 60—72 %, v bílé více než v černé, vedle škrobu ještě něco rozpustných uhlohydrátů, totiž cukru, dextrinu a klovatin.

Některé sloučeniny nerostné jsou podstatnou součástí našeho těla a musíme je tudíž v potravinách přijímati, zejména mladý rostoucí organismus spotřebuje jich značné množství. Největší množství látek nerostných (nespalitelných) nalézáme v kostech, a to až 70 %; kosti mladého organismu obsahují jich velmi málo, jsou proto měkké, chrupavčité. Stářím přibývá stále množství látek nerostných a kosti stávají se tvrdší a křehčí. Hlavní součástka kostí je fosforečnan vápenatý. Ve svalech a jiných orgánech nalézá se 1—2 % látek nerostných, hlavně fosforečnan draselnatý vedle menšího množství chloridů a síranů. V krvi nalézáme sůl obecnou, fosforečnany a uhličitany alkalické. V tělískách krevních jen málo železa. Dostatečné množství těchto látek nerostných nalézá se nejen v potravinách živočišných, nýbrž i v rostlinných. V obilí nalézáme 1·5—3 % látek nerostných, z největší části fosforečnany. Je přirozeno, že potraviny, jež mají podporovat vývoj mladého organismu, totiž mléko ssavců a bílek ptačího vejce, obsahují těchto cenných součástek značnější množství. Tyto látky nerostné berou rostliny z půdy, živočichové přijímají je s potravinou, ať rostlinnou, ať živočišnou. Přímo z říše nerostné berou pouze sůl kuchyňskou.

Karel Lukáš.

Knihy redakci zaslané.

Tyrolské elegie. Česká knihovna. Číslo 3. Napsal Karel Havlíček Borovský. Obrázky kreslil Jaroslav Orlov. Cena 3 kr. Nákladem Fr. Horálka na Vinohradech.

Honorata z Wiśniowských Zapová. Salonní bibliotéka č. LXXXVII. Napsal Edv. Jelínek. Redaktor Ferd. Schulz Nákladem J. Otty v Praze.

Ze staré Prahy. Historické obrázky od Dra. Zikmunda Wintera. Nákladem J. Otty v Praze.

Německo-česky slovník. Za pomoci četných odborníků sestavuje Phil. C. Jos. Sterzinger, přehlíží Prof. Dr. V. E. Mourek. Sešit 8. Cena 40 kr. Nákladem J. Otty v Praze

Spisy Fedora Michajloviče Dostojevského. Svazek 3. Ruské knihovny díl XIX. Překlad rediguje Jaromír Hrubý. Nákladem J. Otty v Praze.

Zkrocení zlé ženy. Přeložil J. V. Sládek. Sborník světové poesie. Ročník IV. Číslo 1. Svazek 26. Nákladem J. Otty v Praze.

Výbor menších básní. Alexander Puškin. Přeložila Eliška Krásnohorská. Sborník světové poesie. Ročník IV. Číslo 2. Svazek 27. Nákladem J. Otty v Praze.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“.**

ROČNÍK XXII. 20. KVĚTNA 1894. ČÍSLO 24.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 31.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Její mladší bratr.

Napsal Felix Téver.

(Pokračování.)

Zrzavá. — o zrzavých lidech se praví, že jsou falešní“ — a Lena, která vždy jindy drživala paní Včeličkovou za zlomyslnou klepnu, přála si v tomto okamžiku vášnivě, aby jí tato domněnku její potvrdila.

„Aha,“ pomyslila si paní sousedka a čenichající nosík její se spokojeně sklonil. „Vím, už vím.“ Věděla, že nemusí Zdeničku chválit, že by chvála mladé této osůbky nebyla milostivě přijata. Obstarožní vdova byla tomu ráda, neb musíme hned prozraditi, že Zdeňka u ní obrázek založený neměla. Mimo to, že jí nezbedná dcera hodného otce kdysi byla mezi žluté pentle jejího klobouku připevnila jednoho z vycpaných nebožtíků kanárů paní tety Soukupové, vystavíc ji takto na posměch nezvedené mládeže malostranské, dozvěděla se paní Včeličková i o názvu „paní Vosa“, jakým ji nezvedená holčice obdařila.

„Vy, drahá slečno, skutečně myslíte, že jsou zrzaví lidé falešní? Inu, říká se, říká. Pán Bůh věděl, proč je poznamenal, ale nemusí tomu vždy tak být.“

„Jaká je vlastně slečna Bořická?“ ptala se Lena chvatně se zadrženým dechem.

„Pan rada mne má tak rád a já nechci za žádnou cenu dcerušku jeho pomlouvat, ne, Bůh mne chraň, to nechci!“ odvětila paní Včeličková určitě. „Co pak já rozumím tomu nynějšímu světu, té nynější mládeži! Za našich dob panovalo pořekadlo: Sedávej, panenko, v koutě, budeš-li hodná, najdou tě. „Ale to už nyní neplatí a sám pán Bůh ví, zdali to kdy platívalo. Vy ku příkladu, slečno drahá, byla jste vždy hodná, skromná — inu a co z toho máte, — nevdala jste se přec.“ A tvář paní Včeličkové se osvítila as tak, jako když při kartách přetrumfla svrška esem.

„A slečna Zdeňka — což já vím, — otec její ji zbožňuje. A holčička dobře ví, jak má tatínka za nos vodit. Ale jinak —“

„Co jinak?“ ptala se Lena nedočkavě.

„Já nerada opakuji, co jsem kdy o kom nehezkého slyšela. Pán Bůh mne rač chránit, jenom žádný klep!“ A oči paní kontrolorové zvedly se zbožně k nebesům.

„Já klepů nenadělám,“ řekla Lena chvatně, netrpělivě.

Paní kontrolorová sklonila se důvěrně k Leně: „Inu víte, pověst zrovna dobrou nemá, ale lidé jsou nynějšího času zlí a nenechají živého mrtvého na pokoji. Já jsem přítelkyně domu pana rady a zlobívám se vždy, když slýchám, jak si lidé povídají, že je slečna Bořických hrozná koketa, že se kroutí, směje, že očima po mužských hází. — Ne, co lidé všechno o té nepovídají — že prý se po ní fantí celá, celičká dělostřelecká kasárna na Hradčanech od malého, jak šmytec tenkého důstojníčka, až po tělnatého pana plukovníka. ‚Že se, lidé, nestydíte takového něco povídati!‘ řeknu vždy, když slyším slečnu Zdeňku takto pomlouvat, neb jak jsem již povídala, jsem přítelkyní domu Bořických a přede mnou se slečna Zdeňka pomlouvat nesmí.‘ „Ale já vím, slečno drahá, proč se mne ptáte,“ a malá očka paní Včeličkové zaleskla se vítězně. „Myslila jsem si to hned tehdy, když pan rada zavolal k těžce nemocné Zdeňce pana bratra vašeho. Inu, já nejsem dnešní. — Jindy Zdenička mohla se píchnout do prstíčku a pan rada svolal na tu velkou ránu hned celou medicinskou fakultu — a tu najednou horká nemoc — a jaká horká nemoc — a pan rada povolá pana doktora Jesenského, lékaře tak mladého!“

„Mladý lékař může býti dovednější starého,“ odvětila Lena, která nesnášela ani nejmenší výtky bratru činěné.

„I což to, pan doktor Jesenský je náramně dovedný, to ví celá Malá strana. Ale vy, slečno drahá, neznáte úzkostlivost tatínka Bořického. Řekla jsem již tehdy: Za tímhle něco vězí. Pan bratr je mladý muž a, jen co je pravda, krásný muž! A Zdenička, ta naše zlatá Zdenička — ta má ale oheň — když ta po někom očkem hodí, tak ho má. Ale vás, slečno drahá, bych litovala. To by pak už bylo veta po té vaší dobročinné vládě zde v domě. Věru byla jste k těm chudým lidem zde v domě dobrá, že toho ani nezasluhovali. Ale co vás to musilo stát peněz — a pan doktor ničeho nenamítal —“ a dále plynul proud řeči paní kontrolorové.

Lena více neposlouchala. Hlavou její zavířilo to strachem před oním nedalekým, zběsilou rychlostí se blížícím neštěstím, jež by mohlo zasáhnouti milovaného bratra. A pro hlasitý tlukot vlastního srdce nemohla více sledovati další slova švitořivé sousedky.

Cítila, že se cosi připravuje, že tu kohosi stává, kdo by jí chtěl oloupiti o bratra, kdo by jej chtěl vlákati ve svá osidla. Nová starost, nový žal v tomto sotva nabytém, tak dlouho touženém klidu jejím.

Paní kontrolorová konečně odešla.

Lena zůstávala nepohnutě seděti na své terase. Nemohla povstati, cítila, že jsou všechny údy její leknutím ochromeny.

A večer spustil černavé závoje své nad starobylými střechami malostranských domů a jal se pečlivě utkávati ponuré své stíny v křoviska strání petřínských. Večerní vítr vanul chladně od severu, přinášeje s sebou tupé vzdechy holých strnišť, přes která jej byla cesta jeho vedla.

Paní kontrolorová upravila již dávno noční toilettu, byla již svěřila své posluhovačce, zcela sub rosa, že se slečna Bořická nestydatě fantí za doktorem zdola. Předsevzala si, že co nejdříve navštíví Bořických, aby se dozvěděla, jak věci stojí. Nyní chtěla právě své údy blahodárnou celodenní činností znavené uložiti k zasloužnému odpočinku, když spatřila vyhlednouc oknem seděti Lenu právě na témž místě, na kterém ji byla před dvěma hodinami opustila.

Byl chladný večer, vítr vanul mrazivě přes holá strniště, Lena toho nepozorovala. Tupě řekla si přes chvíli: „A jak by to bylo možné; vždyť mne vždy ujišťoval, že se ženit nebude. Však nikoli, to není možné!“ A přes tato uklidňující slova rostl její neklid, ten zžíravý, jak ohyzdný červ v srdci hlodající neklid. „Ale já mu řeknu, já mu to vyložím!“ Upracované ruce její zachvěly se strachem. Cítila, že chce podniknouti boj proti lásce, proti mládí, proti ženské zálibnosti. Cítila nebezpečí a slabost proti němu svých vlastních sil. Vzpomenula, s jakou krutostí, s jakým přepnutím sil, jaké nasazujeme proti nepříteli silnějšímu nás samých, byla pracovala proti všemu, co ji upamatovalo na mládí a na jeho práva: „Jen se nedělej směšnou, buď v pravý čas starou, rozumnou, chladnou!“ Tato slova opakovala si často. Po třicátém roce žití svého vtiskla se jí v mysl s onou pevností, jaká byla povaze její vlastní, zabránila tomu, aby srdce její nikdy více netlouklo chvatně jak v osmnácti letech, zabránila tomu, aby hlavou její nikdy nelétla myšlénka mladší jí samé. S jakousi systematickou zuřivostí vyhýbala se onomu nepříteli, který světem kol ní tak mocným křídlem mával. Čítala knihy velkého, neohrabaného formátu, vyhýbajíc se důsledně románům a veršům. „Což mne to má zajímat čísti o té lásce, divím se, že spisovatelé nalézají ještě variací na toto otřepané thema, jakoby mimo ně na světě ničeho nebylo!“ A přec svět je velký, osudy jednotlivců i celých národů různé, jak mnoho lze tu přemýšleti, jak lze se obdivovati vymoženostem ducha lidského. A Lena byla spokojena, když nalezla hluboký zájem, v přemýšlení o osudech lidských, zájem, z něhož byla vymítěna všechna upomínka na to, čemu se tak důsledně vyhýbala. Láska byla mrtva, láska byla zakopána v hluboký hrob zapomnění. Můj Bože, jakou to dalo práci, jaké dlouholeté přemáhání, nežli se jí podařilo ji takto zakopati!

A v posledních letech naučila se dívati se na ni s povzneseného, poněkud výsměšného stanoviska; i bratr její míval o ní tytéž názory, jako ona. — A nyní. Myšlénky její zabloudily v minulost — od dlouhých let zase poprvé. Pocítila velkou, ostýchavosti se podobající tíseň, když si pomyslila, že má s bratrem vážně hovořiti o tom, čemu se tak často smávala. Vzňal se jí v duši divný zmatek, nad kterým však konečně zvítězila lítost. Od doby prvních jeho krůčků milovala, ošetřovala bratra svého — a nyní — měla přijíti jiná — jakási lehkovážná, ničemná a mohla jí o vše, co měla, oloupiti — snad jediným zálibným úsměvem.

A když se pozdě večer mladý lékař domů vrátil, pohlédla mu sestra cize ve tvář, ale nepromluvila ani slova o Zdeňce Bořické. „Je na něm, aby se mi svěřil, aby mi řekl“ — opakovala si stále a zahlazovala tím ten přímo studu se podobající pocit, který jí zabraňoval mluviti s bratrem otevřeně o tom, čemu se jindy s ním společně vysmívala.

* * *

Bylo podzimní odpoledne. Sluníčko pěkně svítilo nevysýlajíc však paprsky své zemi s onou letní, až nepříjemně vroucí dotěrností, nýbrž umírněně, jemně, z dáli. Jak velký pán objíždělo ve zlatém voze svých paprsků slunnou dráhu od východu k západu, blažíc slabými polibky svými malounké tečky po naší zeměkouli hemžících se občánků tohoto světa. Žluté listí padalo klidně, bezstarostně se stromů a zatančilo sem tam kolem temnohnědých pňů stromových s podzimním větříkem pestrý umrlčí svůj tanec.

Různobarevné astry a jiřiny podél cest velkého sadu otáčely své bílé růžové a žluté hlavinky zamilovaně ve stranu sluneční, dívaly se slunci tak důvěřivě ve tvář, koupaly se tak unyle v záři dosud teplých jeho paprsků, jakoby ani netušily, že je slunce, ta velká jejich láska, brzo opustí, že se jim již brzo skryje za hustý závoj podzimních mlh, že je brzo již bezcitně vydá v mrazivé náručí jíní a sněhu.

„Ach podzim!“ vzdychl Bedřich Jensenký, kterého dnes rada Bořický poprvé vyzval na společnou večerní procházku. „Ach podzim“ — a mladý lékař neohlížel se více po panu radovi a paní Věličkové, kteří pozvolna za ním stoupali na vršek vedoucí k stinným sadům Chotkovým. Pan doktor podíval se jen na svou průvodkyni Zdeňku, pak do starého, silně žlutavým listím prokvétalého stromoví. „Podzim, ach podzim — a na ten následuje zima dlouhá, nemilosrdná, přinášející sníh a led, mrazivý vítr, chřipku, reumatismus, neštovice, osypky, spálu — a rarach ví, co ještě všechno! Ach podzim. Paní teta Sonkupová odjede k dceři, která čeká rodinu, odveze s sebou svoji migrénu. Ach a co zbude mně, jaká bude záminka k návštěvám u Bořických? Zahrádka, do které mne pan rada vždy tak srdečně zvával, se uzavře, ach! Květiny odkvetou, listí se stromů spadá, zahradní lavička, na které jsem s ní sedával, pokryje se sněhem. Ach — ach! Podzim má neúprosný svůj smutek, zvláště tu, kdy nevíme, bude-li nás v zimním chladu veselý plamének lásky hřáti.“

Mimo několik hlubokých vzdechů nevyřkl mladý muž ani jediného slova ze svých uvedených myšlének.

Z úst mladé dívky vyřinul se pojednou veselý smích.

„Proč se smějete?“

„A proč vzdycháte?“

„Pověděl bych vám, kdybych —“

„Kolik je to třikrát patnáct?“ optala se Zdeňka rychle.

„Nu, pětačtyřicet — ale jak tohle zase sem přichází?“

„Pětačtyřicet — tak tenhle poslední váš vzdech byl pětačtyřicátý — za hodinu pětačtyřicátý!“

„Poslyšte, slečno Zdeňko,“ počínal Bedřich vážně a hlas jeho chvěl se uraženým citem.

„Ne — ne, nevytrhujte mne, na mém součtu závisí vše —“

„Co to již zase máte?“ A otázka tato zněla silně netrpělivě.

„Menšenec od něho odečtený menšitel!“ zamumlala Zdeňka a položila prstík na čelo jako v hlubokém přemýšlení.

„Ach, co vás to napadlo, co to tu sčítáte?“

„Vzdechy“ -- řekla Zdeňka vážně, „vzdechy, dlouhé, krátké, hluboké, mělké vzdechy — samé vzdechy —“

„Prosím, slečno Zdeňko, netrapte mne podobnými žerty. Hleďte, chtěl bych vám říci, — není mi dnes věru do smíchu — chtěl bych vám říci — chtěl bych k vám promluviti slovo — slovo z hloubi duše. Ale což je to možné, nedáte domluviti, zasmějete se. Jindy zbožňuji tento váš smích — ale nyní. — Povězte, slečno Zdeňko, zabývalo se srdéčko vaše už také někdy vážným pocitem, nezdá se mi — zdá se mi, že se jen pořád smálo, že ničemu jinému nerozumí, nežli veselosti, smíchu.“

„Ach, to se šeredně mýlíte!“ odvětila Zdeňka nyní vážně. „Naučila jsem se smáti, smávala jsem se jak na objednání i kdy se mi do smíchu nechtělo. Tatínek byl ještě dosti mladý, když maminka zemřela. ‚Ten pan rada bude se muset oženit!‘ říkávaly služky, známé. ‚Jak jak je smutno v domě bez hospodyně!‘ říkaly. Naučila jsem se smáti, obskakovati tatínka, aby v domě smutno nebylo. A pak teta Sonkupová, — nedůtklivá teta a horkrevný tatínek — jak mnohé hádce jsem předešla, jak mnohé nedorozumění jsem spravila smíchem! S upřímnou pákou veselosti pohne se tak mnohá tuhá překážka na silnici života Já jsem veselá — ano, ale mnohdy zdám se být ještě veselejší, nežli jsem. Ale, abych byla tak povrchní stvoření, které nezná vážnější myšlénky, že si tohle o mně myslíte — to je mi líto —“

„Prosím, odpusťte, já to tak nemyslel — já jenom nechápal, proč jste se smála právě nyní — kdy — Odpusťte, vím, že jste rozumná, úžasně rozumná . . .“

„No tak —“ řekla Zdeňka táhle.

„Ale, hleďte, nebyla jste ještě nikdy tamto nahoře v ochozu Ferdinandea, je tam tak ticho, je tam odtud tak krásná vyhlídka — což abychom tam zašli — pan rada a paní Včeličková se nám již beztoho ztratili, sedí bezpochyby na některé lavičce.“

A Zdeňka následovala vyzvání mladého muže a ve chvíli stáli oba nahoře pod štíhlým sloupovím ochozu Belvederu.

„A proč jste tedy sčítala mé vzdechy? Slíbila jste, že mi to řeknete —“

Mladá dívka neodpovídala na tuto otázku. Bylo tu tak ticho, nikde ani človíčka, poprvé byla s ním tak sama. Všechna dováděvá veselost ji pojednou opustila. Co chtěla mu vlastně říci — nevěděla. Celá mladá bytost její chvěla se pojednou zvláštním zmatkem, v němž jakoby ani nepozorovala, že se ruka její ocitla v ruce průvodce jejího. Oči její sklopily se tak pevně k zemi, jakoby doufaly nalézti v kamenných deskách podlahy skrytý jakýs poklad, — tvář její hořela ruměncem.

„Hleďte, jaká to krása!“ zvolal Bedřich přitiskna ruku její ke svým prsům a oba pohlédli dolů na obraz, jaký se zrakům jejich skýtal.

Proti nim jako stará, dávno vyznělá báje, jako ze zeleně Jeleního příkopu mohutně vypučelé kamenné květy, věže Hradčanské a pod nimi to staré rodné, nyní záplavou růžového světla oblité město. Daleko, daleko na obzoru svítila se obloha růžovými, průzračnými závoji, za kterými, jak se jim oběma zdálo, se skrývalo štěstí. Tam, až tam, tak daleko? Nikoli, pohlédli si do očí a řekli si oba, že je toto štěstí bližší, mnohem bližší. —

„Hleďte, jaká krása!“ zvolal mladý muž dojatě. „Ale ona se zjeví teprve tu, hledíme-li na ni spojenými zraky — Zdeňko, svolila by jste, abychom se nadál na všechnu tu krásu, ale i na všechen žal, který život přináší, dívali spojenými zraky? Zdeňko“ — a sklonil se těsněji k jejímu uchu a zašeptal do něho tichá, tichounká slova. Mladá dívka přikývla lehce, a když ji k sobě přitiskl, sklonila svou hlavu na jeho prsa.

A blouznivě pohlíželi pak oba v tomto okamžiku plného blaha před sebe. Slunce zapadalo, štíhlé věže města pohlížely ve večerní oblohu, jak v němé, pochmurné otázce. Schyloval se večer a jim se oběma zdálo, jakoby se neměl schylovati temný stín večera nad tímto nejslunnějším jejich dnem. Oni oba cítili, že se budou od této hodiny dívat v život ve slunnou jeho zář i v temné jeho stíny spojenými zraky a oba byli zaplaveni plnou blaženosti, ve které cítili, že vdychují štěstí plnými doušky průzračného podzimního vzduchu, že ono pluje kolem nich, že se ten celý obzor, všechny v něm předměty v tomto štěstí roztávají, že je vše štěstí, že mimo ně není pro nic jiného ve světě místa.

Nepřísahali si věčnou lásku; což by bylo možno, aby to, co proudilo mladými jich srdci, nebylo věčným?

„A proč jste sčítala dnešního odpoledne moje vzdechy?“ ptal se po drahné chvíli Bedřich.

„Tak,“ a odsunula kučeravou hlavinku s jeho ramena a oddechla si, jakoby se probouzela ze sna. „To tak — nevěděl jste, kolik jsem se navzdychala po vás. Byla v tom snad odplata. Nechápal jste kdysi, proč jsem vám dala prstýnek po nebožce matce — a . . .“

Dlouhé oboustranné bylo vypravování, upřímné bylo svěřování. Musel přec nyní jeden druhému svěřit, co myslel tehdy a tehdy, když pronesl ta neb ona slova.

„No, ale kam pak se nám to ti dva mladí poděli — dívám se pořád kolem, nikde jich nevidím,“ zahuboval pan rada, který se byl již před drahnou dobou vedle paní kontrolorové na jednu z ukrytějších laviček Chotkových sadů uvelebil.

„Inu, inu,“ zasmála se paní kontrolorová čtveračivě, „ti dva, ti si mají as tak leccos co říci, co žádný slyšet nemusí.“

„To tak, to tak!“ řekl pan rada spokojeně a popleskal tlustého, u jeho nohou sedícího Špicla po hřbetě. „Ale věřte, paní kontrolorová,“ vzdychl po chvíli, „bývá mi tak někdy smutno, když si vzpomenu, že mi dcera z domu ulétne. Přijde-li to k tomu, já je nechám, ty dva mladé samotny. Víte, já sám oženil jsem se na tchána. Dej mu Pán Bůh lehké odpočinutí, ale byl to hlavatý člověk, tenhle můj tchán. Nebožka má žena byla dobrotisko, ale když jsme se někdy pohádali, bývalo to z pravidla k vůli starému. A já jsem si předsevzal, že nikdy nebudu zůstávati s dcerou, až se tato vdá. Starý člověk má své zvláštnosti, je zvyklý být pánem ve svém domě. Ale přes to je mi smutno, když si vzpomenu, že mne to dítě opustí — a přec. — Je to již takový běh života, — mladá ptáčata vylétnou z hnízda — a takový starý kulich, jako jsem já, zůstane sám!“

(Pokračování.)

*

Le chevalier de Resseguier.

Napsal Thomas Bailey Aldrich. Ze „Century Magazine" přeložil O. S. Vetti.

I.

Nedovedu říci, co mě pohnulo koupiti si ji. Nepotřebuju lebky, — vyjma ovšem tu, kterou zatím nosím. Byly však okamžiky, kdy i ta se mi zdála býti na překážku. Nicméně koupil jsem si ještě jednu.

Byl to jeden ze tří exemplářů, jež zdobily výkladní skříň zvláštního skladu knihkupeckého, kolem něhož jsem denně chodíval do redakce „Aesthetické revue". Bydlil jsem tehdy vně města. Nazval jsem onen sklad „zvláštním", neboť jím skutečně byl. Měl obchod jen s díly o frenologii, toxicologii, evoluci, mesmerismu, spiritualismu a o spřízněných tajných vědách. Mezi průchodem a na několika policích venku rozloženy byly v malých balících pěkně srovnané svazky, jednotlivé partie byly stáhnuty šňůrečkou a opatřeny cedulkou, na které udán byl název díla. Ta tenká, zamazaná díla v osmerce a dvanácterce, vypadající, jakoby pocházela z knihovny v Noemově arše, obsahovala hlavně pojednání psychologického a sociálního rázu a byla nepochybně odvážně spekulativní. Příznivci závodu sdíleli jeho výstřednost. Tu a tam zahlédl jsem některého klienta buď do krámu vstupovati nebo jej opouštěti. Někdy byl to zpola ošumělý muž prostředních let, jenž se zdál býti čímsi tak uprostřed mezi komediantem a vesnickým podnikatelem; jindy byl to Němec anebo Polák, živá mrtvola, s dlouhým vousem, s nepokojně těkajícíma očima, — inu, chlapík, který budil podezření, že má kapsy nabity dynamitovými patronami; a někdy byla to starší dáma, přísného vzezření, krátkých vlasů nakadeřených v suché, podzimní kudrlinky, patrně osoba s pokročilými náhledy o „muži", a postavy tak nechutné, tak zbavené všech půvabných křivek ženských, že bylo věru nesnadno určiti, pozdržela-li se s okamžik ve dveřích, vstupuje-li do skladu či opouští-li jej.

Nejprve mou pozornost na výkladní skříň upoutalo sádrové poprsí mladého Augusta, jemuž za podnoží sloužila kopie Malthusova díla o „Principu lidnatosti". Lebka jeho byla pěkně rozdělena v nepravidelné, rozličně obarvené sekce, že vypadala jako mapa Spojených států. V každém oddělení byla římská číslice, jíž odpovídala podobná cifra s příslušným výkladem na frenologické mapce před poprsím rozložené. To mně padlo do očí nejdříve, avšak předmět, který opravdu můj interes vzbudil a také jej podržel, byla, — jak jsem zprvu hádal, — dovedná imitace lidské lebky ze slonoviny. Poutala mě jako znamenitě provedený kousek řezbářský, i nemohl jsem se ji dosti nadiviti. Avšak po bedlivějším a opětném zkoumání poznal jsem, že to nebyla reprodukce, nýbrž opravdová lebka, ač jsem se nemohl nikdy zbaviti svého prvotního dojmu, že to práce umělá. Práce umělá, ba věru! Bylať jednou z toho druhu, na kterou trpělivá příroda vynaložila všecko své umění. Který neživý předmět na světě činí takový dojem na naši fantasii jako lebka, opuštěný „dóm myšlének, palác ducha", jak ji Byron byl nazval. S úctou-li na ni patříme, není na ní nic skličujícího ani odporného. Je to falešný a nezdravý sentimentalismus, který v takové relikvii spatřuje něco jiného nežli slavné a krásné mysterium.

Jak jsem už pravil, byly ve výkladní skříni ještě jiné dva exempláře, ale zmíněný byl bez odporu nejjemnějším z nich. Zřídka jsem přešel mimo krám, abych se byl na okamžik nepozastavil a nezahleděl na tu širokou, klidnou tvář, v níž se zračila krása vzácnějšího ještě druhu, nežli byla krása obličeje mladého Augusta, třebas tento měl všecky výhody úplných rysů. Lebka byla patrně velmi stará, — řekněme nějakých sto let, lze-li to nazvati stářím u lebky, a náležela očividně muži, jenž překročil květ života, když ji pozbyl. Věru podivně na mne působila myšlénka, že zatím, co čas přestal existovati pro samého muže, neuprositelná léta prováděla svou jistě, třebas zdlouhavě a nepozorovaně, na tom, co činilo kdysi tak nerozlučnou součástku jeho, na pohozené schránce jeho ducha!

Chodě den jako den po letní měsíce mimo sklad, vešel jsem, dovoleno-li se tak vyjádřiti, v přátelský poměr s lebkou. Když jsem se jí přibližoval ráno a večer na své cestě tam a zpět, usmívala se na mne, — zdálo se mi, — jako tvář přítele v davu, jako tvář, které bych byl pohřešoval, kdybych jí nebyl spatřil na obvyklém místě. Ba jednou či dvakrát, když paprsky zapadajícího slunce osvítily hladkou jako mramor tvář, zdálo se mi dokonce, že jsem v ní postřehl záblesk vděčnosti. Měla takový výraz potměšilosti, jak hleděla na ten chvat a kvap na ulici!

„Což," pravil jsem jednoho večera sám k sobě, „což má-li nějaké nejasné vědomí o všem, co se venku děje, — což doutná-li v ní dosud nějaká jiskerka sebevědomí!?"

Myšlénka ta, jakkoliv nesmyslná a fantastická byla, přilétala čas od času k mé hlavě, až jsem se jednoho odpoledne zarazil nad její houževnatostí. Vznikla ve mně touha nabyti lebky a někde ji slušným způsobem pochovati, ač by to nebyla bývala právě přátelská služba, byla-li bytostí cítící. V příštím okamžiku umínil jsem si ochrániti ji před další veřejností, a okamžik potom nalézal jsem se už v antikvariátním skladě a vyjednával jsem s jeho majitelem, okatým, ale kostlivým mužíčkem, jehož skřipec, uvázaný na gumové šňůrce a trčící v ostrém úhlu na jeho nose, v jednom kuse se mu svážel do náprsní kapsy. Jeho lahodný hlas a jemné způsoby činily příkrou protivu k revolucionářské a dynamitnické literatuře, uprostřed níž život jeho plynul.

„Ne," pravil úslužně, odpovídaje na mou otázku, kterou jsem mu byl učinil, „nemohu vám říci, komu náležela. Ovšem," odpověděl slabě se pousmáv, „dá se předpokládati, že patřila nějakému zvláštnímu člověku; takové věci nebývají obyčejné."

„To nahlížím," odpověděl jsem. „Já jsem jen myslil, že snad má nějaký rodokmen. Máte aspoň nějaké tušení, jak je stará?"

„Ani v té příčině nic určitého nevím," odpověděl prosebně. „Stála už ve výkladní skříni, když jsem přišel sem za učedníka, bude tomu nějakých padesát let. Pamatuju se, že byla právě onoho rána vystavena, kdy jsem se do zdejšího obchodu dostal, kde k ní Mr. Waldron přišel, — já jsem převzal obchod r. 1859; smím vám dáti svou navštívenku? — a jak už ji dlouho na skladě

měl, to nemohu určiti. Je dokonale zachována, jak se můžete přesvědčiti, a gentleman, který by potřeboval něco takového, ať si už pro svou sbírku nebo jako ojedinělý exemplář, sotva dostane co lepšího.“

Co tak starý knihkupec mluvil, držel lebku na dlani vztažené pravice, prohlížeje si ji kriticky a vyrážeje ze sebe ob čas „hm“, vyjadřující obdiv. Já jsem si hned vzpomněl na hrobníka z Elsinorského hřbitova a v duchu jsem si opakoval Hamletovu poznámku: „Což ten brach není sobě vědom svého zaměstnání, že si zpívá při kopání hrobu?“

Neměl jsem žádných určitých vědomostí o běžných cenách zboží, jež jsem právě kupoval, ale domníval jsem se, že jsou spíše vyšší nežli nižší. Byl jsem tudíž nemálo překvapen nepatrností sumy za lebku udané, — sumy to, za kterou bych se rozpakoval rozloučiti se se svou, leda by to bylo v okamžiku návalu prudkého hlavy bolení.

Když byl obchod uzavřen, ocitl jsem se na okamžik v rozpacích. „Nemohl byste mi to do něčeho zabaliti?“ pravil jsem.

„Proč ne; milerád vám posloužím!“ zvolal mužíček, vyloviv už po dvacáté svůj skřipec z hlubin své náprsní kapsy. „Snad by vám bylo milo, kdybych vám to poslal? Kdybyste byl tak laskav a udal mi svou adresu . . .“

„Ne, díky. Bydlím za městem. Já si ji vezmu s sebou.“

„Nu, jak libo,“ na to antikvář a vzdáliv se na okamžik do zadní místnosti, vrátil se po chvilce s lebkou pečlivě zabalenou do archu či do dvou hebkého papíru.

Vzal jsem ji pod paždí a vyšel na ulici, namáhaje se dodati své tváři výrazu člověka, jenž domů nese meloun. Lest ta aspoň povedla se mi u ženy, jež čekajíc mne před naším domem, radostně mi balíček z ruky vytrhla řkouc: „Budeme jej míti k obědu!“

Usmívajíce se oba vstoupili jsme do stavení. Zatím však žena moje poodhrnula papírový obal.

„Ale vždyť to není meloun!“ vykřikla, pokládajíc chvatně balík na stůl v předsíni.

„Ne, moje drahá,“ pravil jsem, „je to lebka.“

„Lebka? To je hrozné? Kde's ji vzal? Čí lebka?“

„Moje, — jak dalece majetek může býti, — neboť jsem ji koupil. Jest poněkud jinak mou nežli ta, kterou mám, kterou jsem nekoupil aniž za ni platil, ale jež byla mi takořka vhozena do rukou bez ohledu na moje osobní přání v té záležitosti. Tuto jsem potřeboval.“

„Ale, můj drahý, co tě to posedlo? Je hrůza se na ni podívati!“

„Naopak, moje zlatá, radost jest se na ni dívati, a má na nejvýše mravní význam. Jest pravděpodobno, že její původní nositel nevštípil tak hlubokých naučení svým současníkům, jakých může nám vštípiti tato lebka jej přeživší. Moudří Atheňané mívali vždy při svých hostinách lebku, aby je pamatovala na pomíjitelnost a marnost života. Můžeme ji tedy také míti, drahoušku, „k obědu“. Při pohledu na tento symbol nestálosti nebudeš déle záviděti paní Midasové jejího kočáru a já zase pokládati budu starého Midasa bilanci na bance za nic a jeho obrovský žulový zámek, jenž nám nadobro vyhlídku na řeku zaclání, za dům na písku postavený. Jako literárnímu kritikovi snad příliš náchylnému přísně posuzovati chyby a vady svých spolubližních, jejichž nadání jest větší nežli moje, třeba právě takového m e m e n t a m o r i ke zkrocení přirozené nesnášelivosti.“

„Jaký to nesmysl! Co zamýšlíš s ní učiniti?“

„Míním ji umístiti na fayencovém podstavci v okenním výklenku v knihovně.“

„A hodí se to vskutku za ozdobu, můj drahý? Není to poněkud — příšerné?“

„Hodí se tam velmi dobře. Neboť což jsou knihy samy o sobě jiného leč pozůstalí manové mrtvých a zašlých historiků, romancierův a poetů? Každá knihovna jest plna duchů, vzduch jest jimi nabit.“

„Jsem přesvědčena, že nás bude Jana varovati v tom okamžiku, v kterém padnou její oči na ni.“

„Potom se může Jana vzdáliti i se svou prázdnou mozkovicí.“

„Poděsí dojista malého Alfreda.“

„Odstraší-li skutečně malého Alfreda, by si nehrál v knihovně za mé nepřítomnosti a nerozbíjel jantarových špiček u mých nejlepších dýmek, nebudu naříkati. Ale vážně řečeno, přikládám té staré relikvii cenu, — cenu, které sám si nedovedu vysvětliti.“ Za řeči o tom zabočil jsem v rozmarnější tón, nežli jsem zamýšlel. „Lebka bude zcela na svém místě mezi knihami a bibeloty v knihovně, v níž kromě mne beztoho tak nikdo mnoho nemešká, a tudíž jako hodná ženuška už o tom nemluv.“

Záležitost byla tedy tak vyřízena. Jedva jsem svou akvisici na podstavci umístil, byl jsem zavolán k obědu. Stanul jsem na okamžik, ruku na klice od knihovních dveří, abych se přesvědčil, jak se tam bude vyjímati. Lebka, jež v okolí daleko různém stala se mi milou, výtečně se hodila do svého nového okolí. Pranic nemístného, ba ani nového jsem nepozoroval na vzezření knihovny: jakoby tam byla ode dávna stávala, ač na podstavci léta umístěna byla štíhlá benátská váza, kousek to z křehkých výrobků Salviatiho, jíž teprve před několika dny smetl průvan, způsobený náhlým otevřením dveří.

„Ano,“ pravil jsem, „bude tam zcela na svém místě. Nic nedovede přiměřenějšího tonu dodati knihovně nad ni.“

II.

„Vypiješ kávu zde, nebo ti ji máme do knihovny zanésti?“ tázala se moje žena, co Jana se stolu sklízela.

„Do knihovny,“ na to já, „i ať si Jana s ní pospíší! Musím ještě dnes v noci dokončiti nějaký článek.“

Když jsem koupil ten domek, zpola villu, zpola zámeček, nazvaný Redroof, dal jsem k němu přistavěti dvoupatrové křídlo, v jehož přízemí umístěna byla prostranná knihovna a nad ní ložnice. An jsem často dlouho do noci sedával a Redroof ležel poněkud osamoceně, rád jsem meškával na blízku své ženy. Když jsme pouzamykali dvéře hořejšího a spodního vestibulu, jež spojeny byly schody, byli jsme úplně odděleni od hlavního stavení. Knihovna byla dlouhá, pilířová místnost s třemi okny na každé straně, a naproti dveřím nalézalo se vysoké prolamované okno s četnými, v olově zasazenými tabulkami, jimiž viděti bylo na luka. Klid a odloučenost té místnosti činily z ní ideální místečko pro literární zaměstnání, tam jsem také většinou pracovával.

V té době právě měl jsem rozdělanou důležitou práci, proto když jsem kávu vypil, začal jsem se probírati v listech z polovice hotového rukopisu se zoufalým vědomím, že nejsem v náladě pokračovati. Dotčený článek byla studie o jistých politických zápletkách z dob panován

Ludvíka XV. a Ludvíka XVI. Předmět ten mě okouzlil; celý týden nebyl jsem s to, abych o něčem jiném přemýšlel, tak první část článku takořka sama mi z péra vyplynula. Ale teď jsem nemohl a nemohl najíti nitky. Můj duch se vzpíral každému soustředění myšlének na jednotlivý bod. Sta věcí, jež bych byl rád vyjádřil, hrnulo se najednou na mne, a to tak spletených a jedna od druhé zatemněných, že působily toliko zmatení. Takový nával idejí jest zrovna tak trapný jako naprostý jich nedostatek, a výsledek jest tentýž. Odložil jsem mrzutě péro a opřev se loktem o stůl sklonil jsem tvář do dlaně.

V tom postavení setrval jsem asi tři minuty, když jsem zaslechl hlas, — tichý, ale zřetelný hlas: „Prosím za odpuštění, vytrhuju-li . . .“

Okamžitě jsem se otočil na židli v domnění, že spatřím někoho za svými zády státi, ač mne v témže okamžiku napadlo, jak skoro nemožno bylo, aby se nějaký návštěvník o té noční hodině mohl do knihovny dostati. Nebylo nikoho viděti. Pohlédl jsem ke dveřím, do vestibulu vedoucím. Bylo pravdě nepodobno, že by se ty dvéře byly mohly otevřít a zase zavříti, aniž já toho zpozoroval.

„Prosím za odpuštění,“ opětoval týž hlas, „ale já jsem zde, — na podstavci.“

„Ó,“ pomyslil jsem si, „tlačí mě nejhorší ze všech můr! Patrně je to následek přepracování.“ V příštím okamžiku hádal jsem zase, že jsem se stal obětí povedeného žertu. Ale ne; hlas rozhodně zazněl s podstavce u okna, a třebas věc ta mohla býti provedena nějakým akustickým úskokem, přece nebylo ani v domě ani v sousedství nikoho, jenž by byl něčeho podobného schopen. Bylo mi to tedy na okamžik nevysvětlitelno. Odhodlal jsem se však přijati věc tak, jak se podávala. Sebrav se na mysli a upíraje stále zraky své k podstavci, řekl jsem: „Jste vy ta osoba, která mě právě oslovila?“

„Já nejsem osoba, monsieur,“ odpověděl hlas zdlouha, jako namáhavě, a s patrným přízvukem francouzským, „já jsem jenom vědomí, intelligence v této sféře uvězněná. Prve jsem byl osobou, — osobou požívající jistého významu, dovoleno-li mi tolik osobnosti. Možná, že pán o mně slyšel, — já jsem chevalier de Resseguier.“

Mimoděk zastřel jsem kusem pijavého papíru poslední stránku svého rukopisu. Neuplynulť ani celých pět minut, co jsem byl napsal tuto větu, inkoust ještě ani úplně neoschl na slovech: „Mezi jinými důvěrnými přáteli paní du Barryové v té době nalézal se jistý dobrodruh z Toulousu, pseudospisovatel, jakýsi specialista v dravém epigramu, — nějaký chevalier de Resseguier!“

Nevěřil jsem nikdy v spiritistická zjevení, snad z té prosté příčiny, že jsem nebyl nikdy dosti šťasten, abych byl nějaké viděl. Až do té doby houževnatě se mi všecka zjevení vyhýbala, ale tu bylo tajemství, jež vyžadovalo uvážení, — něco, co se nedalo vysvětliti klamem a mamem smyslu; něco, z čehož by radost měla „společnost pro psychická badání.“ Ocitil jsem se pojednou tváří v tvář něčemu neobyčejnému, i neminil jsem dáti se zastrašiti. Co se zdá nadpřirozeným, nemusíme vždy příliš vážně bráti. Někdejší astrologie stala se astronomií a konzelník proměnil se ve vědce. Snad to byla spíše nesmírná zvědavost nežli touha po vědeckém badání, jež obrnila mé nervy, neboť jsem byl tak chladný a pozorný, jakoby byl nějaký soused přišel stráviti se mnou hodinku. Poodstrčil jsem poněkud studijní lampu, přeložil nohy a uvelebil se pohodlně na židli jako člověk připravený na pohovoření si.

„Rozuměl jsem vám dobře,“ tázal jsem se rozvážně, „když jste pravil, že jste chevalierem de Resseguier?“

„Ano, monsieur.“

„Chevalierem de Resseguier, jehož Pompadourka poslala jednou do Bastilly proto, že napsal na ni kousavou satiru?“

„Ah, pán mě zná! Já jsem to věděl!“

„Chevalierem de Resseguier, jenž obletoval du Barryovou v době jejího prvního vystoupení a jenž později figuroval v jedné či dvou kapitolách jejích zajímavých ‚Memoirů‘?“

„Jak! sličná Jeanette že vydala své ‚Memoiry‘ a já že jsem v nich? Nu, ano! Měla mnohé nadání, la belle Du Barry; byla dovedná, ale netušil jsem v ní nikdy bas bleu. A ona napsala své ‚Memoiry!‘“

„Vy jste o tom nevěděl?“

„Bohužel, monsieur, já nevím o ničem, co se stalo po onom osudném červencovém ránu r. **93, kdy pan Sanson, — bylo to na náměstí Ludvíka XV. — udělal chut! a bylo po všem.“

„Míníte jako, že jste byl . . .“

„Guillotinován? Certainement! — díky panu Fourguier-Tinvilleovi. V té době dostal se kde kdo poněkud jen urozený do rukou exécuteura des hauts oeuvres, — je to, pane, zdvořilý eufemismus. Obrozovali francouzskou společnost tím, že stínali jediné hlavy, které měly v nich trochu mozku a rozumu. Ah, monsieur, třebas někteří z nás neuměli žíti, dovedli skoro všickni z nás umírat.“

Ačkoliv tento de Resseguier byl své doby darebou první třídy, — měl jsem to dokázáno černě na bílém ve svém historickém memorandu, — nepostrádal přece toho chevalereskního nátěru, té elegance způsobů, té roztomilé bezstarostnosti, kterou připisujeme XVIII. století. Jeho vzdělanost nebyla obsáhlá, sesbíral ji u brány té pozlacené společnosti, do níž mu vstup zakazoval jak jeho rod tak i jeho postavení. De Choiseulové, De Maupeonové, D'Aiguillonové, — ti nebyli pro něho. Ale žil v bohaté literární společnosti, snad mluvil s Beaumarchaisem anebo Rousseauem anebo Marmontelem anebo Diderotem, — aspoň je viděl. Znal dobře svou Paříž, onu Paříž, jež měla vtip a úsměv na rtech, až blýskavý nůž dopadl. Byl zajisté přítomen sezení „états généraux“; slyšel Camilla Desmoulinsa rozpalovati obyvatelstvo od svého zeleného stolu v sadech královského paláce; viděl občana Marata v Pantheoně a ubohého Ludvíka Capeta stoupati do schodu popraviště. Zdaž nebyl ten Chevalier de Resseguier „zlatodolem memoirů“? Kdyby byl měl v sobě jenom zrnka poctivosti, byl bych si mohl opatřiti nový a vzácný materiál pro své pojednání, — nějakou nevydanou událost, nějaký dosud neužitý odstín místního koloritu; ale měl jsem na něho své měřítko, i nebylo mu lze věřit. Proto jsem se nepokusil o nic takového, ač příležitost zeptati se ho na jisté věci byla věru svůdná.

Mlčení, jež nastalo po poslední poznámce chevalierově, přerušil jsem sám.

„Pane rytíři,“ pravil jsem, „věru s velikým rozpakováním dotýkám se tak choulostivé věci, ale vaše zmínka o panu Sansonu připomenula mi spor, který zuřil mezi fysiology na sklonku hrůzovlády, o podobné otázce, která

dnes zaměstnává naše elektriky. Výtečný Dr. Sue tvrdil, že stětí působí dlouhá a hrozná muka, kdežto rovněž znamenitý Dr. Sédillot ujišťoval, že o nějaké bolesti nemůže být ani řeči, kteréžto mínění hájil učený Gastellier. Odpusťte mi tudíž, pane rytíři, pro dobro vědy, osměluju-li se vás tázati, — bylo to skutečně bezbolestné?"

„Dr. Sédillot měl pravdu. Představte si, pane, pocit tisíckrát rychlejší nežli nejrychlejší myšlénka, a máte to."

„Co potom následovalo?"

„Mrákoty a spánek."

„Jak dlouho trvající, pane rytíři?"

„Hodinu, — měsíc, — rok, — což já vím?"

„A potom — — —"

„Jasné světlo, vědomí, minulost — živá skutečnost, přítomnost skorem. — Voilà tout!"

„Věru, pane rytíři, opustil jste svět, vzav s sebou jenom osobní vzpomínky, — nu, lehounká zavazadla! Ježto nejste obeznámen se vším, co se od onoho červencového rána sběhlo, snad vás bude zajímati, zvíte-li, že 7. prosince roku 1793, — pět měsíců po vašem odchodu — hraběnka du Barryová byla pohnána před revoluční tribunál a druhého dne…"

„Také ona, — la pauvre petite! Mohu si domysliti, že se jí to pranic nelíbilo."

„Skutečně hraběnka neosvědčila při té příležitosti veliké srdnatosti. Vypravuje se, že křičela: ‚Grâce, monsieur le bourreau: encore un moment!' (Milost, pane kate, ještě okamžik!) Nestoupala na popraviště jako Charlotta Gordayová!"

„Ma foi, non! Upřímně řečeno, byla velikou darebnicí, coquine! Ale kdož je nadobro špatným? Nebyla zrádnou jako Félicité de Nesle, ani mstivou jako vévodkyně ze Châteaurouxu. Nebylo v ní ani stopy zlomyslnosti, monsieur. I když jí to bylo hračkou, Du Barryová neužila nikdy proti svým nepřátelům, — a měla jich mnoho, — těch lettres de cachet, jež houfně lítaly jako vrány z rukou paní Pompadourky."

„Slouží ke cti vašemu srdci, pane rytíři, — či správněji řečeno: vaší hlavě, — že se zastáváte paní du Barryové."

„Arciť nořila ona své rozkošné rámě do pokladnice Ludvíka le bien aimé, ale byla šlechetnou při tom. Byla příznivkyní umění a někdy také literatury. Malíř a řezbář neodešel nikdy od ní s prázdnou, — elle donnait à deux mains. Možná, že jste, monsieur, viděl její poprsí od Pajoua. Quel chef-d'oeuvre! A podobiznu od Drouaisa, — le joli museau!"

„Viděl jsem poprsí," odpověděl jsem, jsa rád, že se dostanu do vzácného ovzduší uměleckého, „nalézá se teď v Louvru a je to, jak jste dobře pravil, mistrovská práce. Podobizny Drouaisovy jsem však neviděl. Rytina její, tuším, nalézá se v jednom ze zajímavých svazků Paula de Saint-Victor. Ach, ano, zapomněl jsem, on není z vašeho světa. Ale jak to přijde, pane rytíři, že při vaší znamenité mohutnosti řečnické…"

„Monsieur mi lichotí."

„Jak to přijde, že jste se neinformoval o pokroku lidských událostí, zvláště pak o politických, literárních a sociálních změnách, jež se ve Francii sběhly? Věru měl jste k tomu příležitost, jaká se zřídka naskytne, tuším, — ve vašem postavení. Tak na příklad v knihkupectví, kdež jsem se já s vámi seznámil, mohl jste se na to mnohých vzdělaných osob přeptati."

„Ó té bídné butyky! a toho zplesnivělého prodavače revolucionářských pamfletů, byl to hlupák všech hlupáků, monsieur! Jak bych byl mohl já mluviti s ním a s jeho klienty crétins, i kdyby to možné bylo bývalo! Ale nebylo to možné. Vy, pane, jste jedinou osobou, které se mohu svěřiti. Zeď hrubého materialismu až dosud vylučovala mě z takového obcování, jaké vy máte na mysli, pane. Činím vám, pane, svou poklonu; vy jste tout à fait spirituel!"

„Smím se tázati, pane rytíři," pravil jsem po krátkém rozmýšlení, „zdali duch, životní jiskra, všech osob, jež projdou jistou nevyhnutelnou zkušeností, zaujme své konečné sídlo v lebce? Teď teprve začínám chápati, proč tato anatomická část lidská byla stvořena takořka nezničitelnou."

„Je mi líto, že nemohu rozptýliti mrákoty zahalující pánovu záhadu. Snad ta disposice životní jiskry, jak to monsieur nazývá, vyskýtá se jediné u těch osob, které odešly z tohoto světa za zvláštních okolností. Nevím. Osud mě arciť svedl s rozličnými osobami toho druhu, ale ni té nejmenší známky poznání neobjevilo se mezi námi. Jak já tomu rozumím, smrt jest, monsieur, přechodným stavem, jako život sám, a zůstavuje tajemství to dosud nerozřešeným. Kromě mého vlastního, individuálního vědomí vše bylo skorem prázdnotou."

„Tedy bezpochyby ani nevíte, kde se teď nalézáte?"

„Hádám; jistoty toho ovšem nemám, ale domnívám se, že se nalézám ve vlasti Benjamina Franklina."

„Ano, jenže bych na vašem místě užil slova „někdejšího" Benjamina Franklina. Je tomu už dávno, co není činným faktorem v našich veřejných záležitostech."

„Nevěděl jsem, — moje skoro naprosté odloučení, — monsieur rozumí mi."

„Pane rytíři, přišel jste o mnoho ve své odloučenosti. Veliké organické převraty se zatím udály: věci, jež se zdály býti založeny na skále trvalé, vyvráceny jsou z kořene. Nemožné stalo se všedním. Celý povrch zemský doznal změny, a nikde nebyly změny ty radikálnější a podivnější než právě ve vaší milované Francii. Nebylo by vám snad milo, kdybych vám stručně některé z nich vytkl?"

„Bude-li monsieur tak laskav…"

„Napřed a nejprve vězte, že Danton, Robespierre a ostatní, jeden po druhém, upadli do rukou vašeho starého přítele pana Sansona."

„A la bonne heure! Já jsem věděl, že na to dojde. Bylo-li Francii třeba obrození společnosti, měla začíti se sansculotty."

„Republika v brzku učinila místo monarchii. Veliký vojín zasedl na trůn, nový Caesar, jenž svůj meč vnesl do celého světa a skoro celého dobyl; ale i on sklesl se své vznešené výše, náhle, jako Lucifer, aby už více nepovstal."

„A jak se nazýval?"

„Napoleon Bonaparte."

„Bonaparte? Bonaparte? — to není francouzské jméno, monsieur."

„Po něm vládli Bourbonové: potom byla opět republika; potom přišel druhý Caesar, — imitace Caesara, — jenž dopustil německému králi dobyti Francie a jeho hulánům tábořiti pod alejemi na polích Elysejských.“

„Němec že přeložil svou nohu na šíji Francie?! Ah, monsieur, nebyl liž jsem šťastným, že jsem ušel známosti všech těch věcí? Mon Dieu! ale byl přece prorokem ten Ludvík XV. se svým: „Après nous le déluge!“ Už mi více nepovídejte! Jsem spokojen, když budu čekati v nevědomosti.“

„Čekati? a nač pak, pane rytíři?“

„Nu, na konec světa. Věru, monsieur klade mi nejzmatenější otázky, — jako nějaký vyšetřující soudce.“

Musím tu poznamenati, že za celé naší rozmluvy nehybnost tváře chevaliera de Resseguier činila groteskní dojem. Nálada jeho se měnila, ale výraz tváře zůstával týž. Ať si mluvil smutně nebo rozmarně nebo rozčileně, stále tytéž ztrnulé, kamenné obrysy, hledící do prázdna jako tvář sfingy.

„Ale, pane rytíři,“ pravil jsem, „to čekání musí býti jednotvárným zaměstnáním.“

„Ano a ne, monsieur. Já jsem aspoň ušetřen ruchu a zápasu pozemského života! neboť zdaž není lidský život ustavičnou válkou? Tu jsem jist před dluhy a nouzí o louisdory, kterými bych je zaplatil; jist před falešnou láskou, falešným přátelstvím a přede vší přetvářkou. Není mi nikdy horko ani zima, nemám ani hladu ani žízně. Parbleu, monsieur, mohl bych mnohem hůře na tom býti!“

„Ale chvílemi vás vaše samota přece jen musí tížiti.“

„Tu si na chvilečku zdřímnu, na čtyři či pět let, — dle pánova ovšem počítání. Gregoriánský kalendář neexistuje pro mě.“

„Snad máte chuť teď si trochu zdřímnouti,“ prohodil jsem, zatouživ pojednou zbaviti se ho.

„Dokonce ne,“ odvětil chevalier rychle. „Nikdy se mi nechtělo méně spáti nežli teď.“

„Je mi líto, neboť je to skutečně palčivá otázka, když si pomyslím, co s vámi počnu.“

„Pán je příliš laskav, že si s tím dělá starosti. Nač něco počínati? Jak rozkošné bylo tu vše, až na to, že mne Madame na okamžik měla za meloun! Mně je zde co nejlépe. Jsem spisovatel, básník, jehož práce korunovány byly bastillou, když ne akademií. Ty svazky v hladké teletině a vonné juchtě vázané činí sourodou atmosféru, n'est-ce pas? Prve nebyla moje latina a řečtina nejlepší, ale teď, ovšem, mluvím plynně oběma jazyky, neboť jsou to mrtvé řeči, jak je pánovi povědomo. Mou angličinu — může monsieur sám posouditi. Naučil jsem se ji v Londýně, an jsem tam rok nebo dva meškal, když mé přítomnosti nebylo v Paříži nezbytně potřebí. Proč tedy nenechati mne, kde jsem? Un bel esprit není nikdy de trop. Pánovi nebude se nikdy nenedostávati příjemného společníka. Budu s ním rozmlouvati, rozptylovati jeho nudu. Nejsem z těch, kteří náhle zmizejí. Zůstanu u pána na vždy.“

Ta nabídka mě zarazila.

„Ne, pane rytíři,“ odpověděl jsem s největší možnou klidností, „takové zařízení věcí pranic by se mi nelíbilo. Vy jste nečetl „Memoirů“ paní du Barryové, ale já jsem je četl. Naše názory životní si odporují. Společenství, které mi nabízíte, jest naprosto nepraktické.“

„Jsem tu na pánovo vlastní pozvání, či nejsem? Vtíral jsem se vám? Ne. Vyhledával jsem vůbec vaši známosti? Ne. Monsieur sám učinil první kroky. Byli jsme tam tři, a monsieur vybral si mě. Já jsem velmi citlivý ve věcech cti. Zjednal bych té své citlivosti výrazu. Mohl bych pánovi, kdyby si přál, prokázati důležité služby literární. Na příklad mohl bych mu poskytnouti nejednu zajímavou podrobnost o Oeil-de-Boeufovi zároveň s několika překvapujícími daty, jež nade všecku pochybnost stanoví identitu muže se železnou maskou.“

„Na neštěstí nemohl bych užiti těch informací.“

„Že byste jich nemohl užiti? Pán mě naplňuje podivem.“

„Nemohl bych spoléhati na výpovědi pana rytíře z Resseguieru.“

„Monsieur míní . . .?“

„Co jsem řekl!“

„Ale pánova slova nejsou úplně jasná. Slova ta by si mohl někdo vykládati za urážku. Za jiných okolností poslal bych dva své přátele požádat pána za satisfakci, jíž galant homme nikdy druhému neodepře.“

„A dostal byste ji!“ odpověděl jsem rozhorleně.

„Přál bych si míti pána na čtvrt hodinky v některém tmavém stromořadí Versailleském anebo na terase des Feuillants v Tuilerieských zahradách.“

„Přál bych toho vám, a potom byste si zajisté přál vy, abyste mně tam neměl, neboť na to setkání byste dlouho pamatoval.“

„Monsieur se zapomíná,“ poznamenal chevalier, a chevalier měl pravdu. „Rapír a pistole jsou — či byly — moje zbraně. Je to štěstí pánovo, že jsem nucen říci byly. Monsieur může mě bez trestu urážeti.“

„Mám chuť sraziti vám hlavu!“ vykřikl jsem zlostně.

„Zbytečná práce. Dovoluji si upozorniti pána na to, že moje hlava jest už sražena.“

„Škoda,“ pravil jsem, „že osoby vašeho druhu nemohou býti dvakrát anebo třikrát guillotinovány. Než, — mohu vás vyhoditi oknem.“

„Vyhoditi mě oknem!?“ rozkřikl se vztekle chevalier de Resseguier.

V tom okamžiku rozlétly se prudce dvéře knihovny a silný průvan zavířivší v místnosti smetl nedosti pevně postavenou lebku s podstavce.

„Víš, můj drahý, jak je pozdě?“ pravila moje žena, stojíc na prahu, s šálem přes ramena a nožkami v tureckých trepkách. „Odbilo půl druhé. Já jsem si skutečně myslila, že's usnul při své práci!“

Hleděl jsem na okamžik na svou ženu, neodpovídaje. Potom jsem zvedl chevaliera de Resseguier, jenž utrpěl dvojí zlomení na čelisti, a opatrně jsem jej, trosky a vše uložil na fayencový podstavec u okna.

Několik otázek z práva autorského.

Probírá Dr. Karel Kadlec.

(Pokračování.)

B. Podmět práva autorského.

Pravil jsem, že autorovi duševního výtvoru vyhrazeno jest v jistém rozsahu právní panství nad tímto výtvorem. Z uvedené definice vyplývají všechny požadavky, jichž jest k existenci autorského práva potřebí. Kdo jest podmětem autorského práva? Nikdo jiný než autor, osoba, která individuální duševní činností jisté dílo vytvořila. Na jménu nezáleží. Autorem rozumíme tu spisovatele v nejširším slova smyslu, hudebního skladatele, zpracovatele, umělce výtvarného atd. Rovněž tak jest jednostejno, vystupuje-li autor pod pravým či přijatým jménem (pseudonymem) či vydal-li dílo své anonymně. Okolnost tato má vliv pouze na určení doby ochranné a po případě i na určení osoby, jež platí za majitele práva autorského. Má-li autorské právo povstati, běžeti musí o individuální duševní činnost, kterou se jeden duševní výtvor od druhého charakteristicky liší. Někteří spisovatelé říkají, že duševní činnost, má-li autorské právo vzniknouti, musí býti samostatná a originální. Nechceme proti tomuto formulování brojiti, avšak musíme je bráti jen v jistém smyslu, abychom mu zcela správně rozuměli. Samostatná a originální musí býti duševní činnost jen potud, aby nebyla totožnou s činností jiného autora, čili jinými slovy stačí jen dosti malá míra samostatnosti duševní práce, aby vzniknouti mohlo právo autorské. Na hodnotě díla duševního nezáleží, běží-li o pouhou právní stránku autorství. Autorem jest před právem zrovna tak slabý kompilátor a eklektik jako největší genius. Právo poskytuje oběma stejnou (aspoň theoreticky stejnou) ochranu, a bylo by také nespravedlivo, aby k jednomu autoru chovalo se jinak než ke druhému. Ostatně bylo by ve praxi velice nesnadno rozhodovati, je-li to které dílo originálním a do jaké míry. A pak jaká hranice měla by býti vytčena, do které postačuje nejnižší míra originality? Stejně se to má s literární hodnotou díla. Který soudce by si mohl troufati, že spravedlivě rozhodne, jakou cenu má ten který duševní výtvor? Rozumí se, že také nebylo ani nutno, aby se vyžadovala jistá míra originálnosti nebo určitá literární hodnota. Neníť obavy, že by autoři děl bezcenných chráněni byli na újmu autorův, kteří vytvořili plody nesmrtelné. Díla prvých nebudou patisknuta a vůbec vykořisťována z toho důvodu, že patisk jejich se zapovídá, nýbrž proto, že patisk jejich se nevyplácí. Jinak má se arci věc, běží-li o aesthetickou nebo vědeckou stránku duševního plodu. Tu hodnota díla velice padá na váhu a prakticky má vliv i na právo autorské, avšak theorie práva s hodnotou díla naprosto nesouvisí. Nejlépe tedy učiníme, když prohlásíme jen tu duševní činnost za schopnou práva autorského, která má individuální ráz. Na míře a stupni této individuality právu nijak nezáleží. Individuální může býti duševní činnost i co do látky i co do formy. Není však nijak třeba, aby v obém směru duševní plod byl individuálním. Stačí jen individualita formy. Přináší to s sebou již sama povaha věci. K obsahu, k myšlénce nemůže autorovi nikdy náležeti výhradné právo. Vždyť tím, že byla myšlénka autorem vyslovena nebo jinak projevena, vymyká se úplně jeho disposici. Ostatně jest to právě v úmyslu autorově, způsobiti, aby myšlénka jeho došla co největšího rozšíření. Proto dává dílo své na veřejnost, aby myšlénky jeho staly se majetkem kruhů nejširších. Užívá-li tedy někdo jeho myšlének, jedná jen po přání autorově. Na užití a dalším zpracování cizích myšlének spočívá také celý duševní vývoj lidstva. Myšlénkami a zkušenostmi cizích lidí se vzděláváme a nasákneme jimi mnohdy nepozorovaně, tak že pak ani nejsme si vědomi, zdali odněkud a odkud vůbec tu kterou myšlénku máme. S mnohými cizími myšlénkami jsme již tak srostli, že známe sice cizí jich původ, ale přes to užívání jich ubrániti se nemůžeme. Chtít zapověděti užívání cizích myšlének bylo by nejen marné, nýbrž zároveň i velmi nespravedlivé. Jako sami na cizích myšlénkách duševní svůj život jsme vybudovali, tak dopřáti musíme i jinému, aby užil myšlének našich. Právní panství nad myšlénkou není tedy možné, a sice již pro samu povahu myšlénky.

Co však autorovi výhradně náležeti může, jest forma, ve které myšlénku projevuje. Ta jest jediným jeho duševním plodem, nad kterým i po vyjádření myšlénky právní disposice dá se provésti. Ve formě jeviti se může individualita autorova, i když myšlénka látkou jest cizí. Důkazem toho jsou četné básně, kde jedna látka od více básníků byla zpracována. Nespravedlivo bylo by upírati básníkovi autorství z toho důvodu, že použil látky cizí. Formou rozumíme však nejen formu grammatickou, nýbrž i logickou, způsob, ve kterém řetěz myšlének jest složen, a konečně i uměleckou. Můžeť se dílo nějaké — jako to bývá při kompilacích — skládati skoro vesměs jen z cizích myšlének, a sice z velkého jich počtu, a tu užíti může většiny týchž myšlének i osoba jiná. Velice tu bude záležeti na formě obou duševních plodů. Jeden z autorův uspořádá myšlénky tak a tak, druhý opět jiným způsobem. U jednoho vyplývati budou myšlénky jedna z druhé logicky, tak že kompilátor aspoň v jistém směru bude původním (dojde k nějakému zajímavému vývodu), kdežto druhý seřadí myšlénky nelogicky. U obou jeví se individualita, byť ne u obou ve smyslu příznivém, a proto oba jsou autory a oba požívají zákonné ochrany. Zkrátka autorství často záležeti může v pouhé formě.

Proto jest autorem i zpracovatel děl cizích, ať použil ke zpracování svému díla pouze jednoho či více autorův. Ba autorství se může jeviti i ve zpracování díla vlastního, k němuž právo autorské bylo zcizeno (arci pokud se dá zciziti).

Zpracovatelství uznává zákon náš (v §. 5. lit. *b*). Dovoluje takové zpracování, ve kterém jest použito jednotlivých statí z větších spisů několika autorů ve sbírce, zpracované ke zvláštnímu literárnímu účelu, jakož i k církevní, školní a vyučovací potřebě. Originální pramen musí však býti udán, a výňatek nesmí přesahovati tiskový arch díla, z něhož byl vzat. Zákon náš uvádí dále na témž místě, že se dovoluje přijmutí

jednotlivých statí z většího díla do spisu dle svého hlavního obsahu nového, samostatného, kritického a literárně historického. Avšak užití těchto statí není zpracováním, jak vidno z toho, že nové dílo musí býti dle svého hlavního obsahu nové, samostatné.

Podobně zpracovatelství jako v dosavadním zákoně uznáno jest i ve vládním návrhu nového zákona (§ 18. č. 1.). Rozdíl od dosavadního stavu jest jen ten, že dle stilisace osnovy připouští se nejen použití jednotlivých statí z větších spisů, nýbrž i použití jednotlivých celých (vyšlých) děl (po případě i skic výkresů), a to i do sbírek určených nejen k literárnímu, nýbrž i k uměleckému účelu, dále použití nikoli v objemu jednoho tiskového archu, nýbrž v objemu účelem odůvodněném, a konečně že jest zpracovateli ponechána volnost, aby při podobném použití udal buď jméno autorovo nebo použitý pramen.

Zmíněná již shora komise panské sněmovny navrhuje (v § 25.), aby setrváno bylo při dosavadním stavu, dle něhož použité místo z cizího díla nesmí přesahovati objem jednoho tiskového archu.

Přepracuje-li se cizí dílo samo, záleží tu na tom, aby zpracovatel ukázal v novém podání díla svou vlastní individuální duševní činnost, své autorství. Kdyby „přepracování“ nebylo ničím jiným než novým podáním cizí duševní produkce, nelze tu ovšem mluviti o ochraně, poněvadž tu není autorství, ba naopak „přepracování“ takové může býti za okolnosti patiskem (byl-li přepracován bez dovolení autorova plod literární, který se nestal ještě obecným majetkem). Neboť patisk nespočívá pouze ve slovném neoprávněném otištění cizího díla, nýbrž i v takové reprodukci, při níž originál ve své podstatě totožně jest podán.

Sem spadá též otázka zdramatisování románův. Zpracování románů, novell, povídek atd. na práce dramatické po mínění mnohých spisovatelů jest dovoleno. Zákony, které o případě tomto výslovně mluví, ustanovují však opak. Dle osnovy nového rakouského zákona (§ 22.) náleží autorovi uveřejného díla výhradné právo dramatisace, jen když si je pro všechny nebo některé jazyky na titulním listě, v předmluvě nebo v čele díla výslovně vyhradil. Výhrada však pozbývá platnosti, nebyla-li ve lhůtě jednoho roku od vydání díla dramatisace úplně uveřejněna. Rozumí se, že díla dosud neuveřejněná bez dovolení autorova žádným způsobem není dovoleno dramatisovati.

Příkladem autorství, jevícího se ve formě, jsou dále různé anthologie, chrestomatie, slovníky, encyklopaedie, různé knihy zvané „školami“ (ať jsou to již učební knihy literní nebo „školy hudební“, atd.) a různé jiné plody formálního autorství, jež vyjmenujeme, až vytkneme požadavky, jichž jest třeba k předmětu autorského práva.

Autorovi kladou se dále na roveň dle zákona našeho (§ 1. lit. *b* a *c*):

1. vydavatel nebo podnikatel díla, které jest utvořeno dodáním samostatných příspěvků více spolupracovníků,

2. vydavatel anonymního nebo pseudonymního díla.

Koho však sluší rozuměti slovy „vydavatel“ a „podnikatel“? Určení významu těchto slov jest tím důležitější, čím rozmanitěji se jich užívá v různých smyslech. Tak rozumí se zhusta slovem „vydavatel“ nejen vydavatel ve pravém slova smyslu, nýbrž i nakladatel nebo spisovatel. Podobně se užívá někdy slova „podnikatel“ místo spisovatel nebo nakladatel, vydavatel, redaktor. Celkem jest však slovo poslední, má-li míti naznačený různý smysl, ve velmi skrovném užívání. Podnikatelem rozumí se obyčejně divadelní podnikatel.

Že zákon (§ 1. lit. *b* a *c*) nerozumí slovem „vydavatel“ nakladatele, nýbrž jen toho, komu při uveřejnění díla připadla stránka literární, a nikoli tedy obchodní (činnost totiž živnostenského podnikatele), vidno zejména z jiného místa zákona (§ 14. lit. *b*), kde se výslovně naproti vydavateli, podnikateli a objednateli s jedné strany klade nakladatel se strany druhé. Ostatně kdyby ani zákon tohoto rozdílu nečinil, rozuměla by se věc dle přirozenosti sama sebou.

Významu slova „podnikatel“ nepodává sice stilisace zákona, avšak vzhledem k principu, na němž spočívá ochrana práva autorského — že se chrání totiž autorství — nemožno slovu tomu přikládati jiný smysl, než že znamená tolik jako „vydavatel“. Poněvadž však jasný a všeobecně užívaný výraz „vydavatel“ úplně dostačí, nemělo by se slova „podnikatel“ vůbec ani užívati. Vedeť beztoho jen k nedorozumění.

Vydavatelem jest také redaktor, osoba, která u časopisův a periodických děl vůbec spojuje a pořádá příspěvky více spisovatelů v celek, ve sbírku. Výrazu „redaktor“ bývá užíváno o vydavateli časopisu i tehdy, když samoten jest autorem veškerého obsahu časopisu.

Jak sluší vykládati ustanovení shora pod číslem 1. uvedené, že vydavatel nebo podnikatel díla, které jest utvořeno dodáním samostatných příspěvků více spolupracovníků, klade se na roveň autorovi?

Ze slov „dodáním“ a „spolupracovníků“, jichž zákon užívá, vyplývá zcela jasně, že „samostatné“ příspěvky více spolupracovníků byly vydavateli (ať se již jmenuje třeba redaktor) pro sbírku jím pořádanou odevzdány. Nejedná se tu tedy o práce, jež vydavatel sebral bez spolupůsobení autorů. V tomto smyslu sluší zmíněné ustanovení zákonné vztahovati především na vydavatele sbírky tvořící jednotný celek, kde vydavatel vskutku vyvinul činnost autorskou, spočívající v organickém spojení jednotlivých samostatných prací v jednotný souborný celek. Ustanovení to vztahuje se však dále — dle své stilisace — i na onoho vydavatele, který pořádaje svou sbírku, neprojevil žádné činnosti autorské, nýbrž seřadil jen vnějším způsobem spíše nahodile než dle nějakého plánu jednotlivé samostatné příspěvky více autorův, jak tomu bývá zhusta při vydávání rozličných literárních almanachů, alb, časopisů atd. V obou případech přiznává zákon vydavateli právo autorské pouze k celku příspěvků, ke sbírce jich, nikoli tedy k příspěvku jednotlivému, k němuž autor sám právo své podržuje.

Sluší-li však schvalovati dotčené ustanovení našeho zákona, jež přikládá každému vydavateli samostatných dodaných příspěvků právo autorské, nic nehledíc k tomu, vyvinul-li vydavatel činnost autorskou čili nic? Vzhledem ku principu, na němž spočívá právo autorské, nemělo by vydavateli sbírek, tvořících celek pouze nahodilý, právo autorské býti přiznáváno.

Vedle práva vydavatelova k celé sbírce trvá autorské právo každého jednotlivého spisovatele k vlastnímu příspěvku. Zákon (§ 15. odst. 3.), v němž se mluví jen o „samostatném rozmnoženém nebo opraveném vydání“ jednotlivého příspěvku, zdá se tomu sice odporovati, avšak slovům „rozmnožené nebo opravené“ vydání nesluší přičítati váhy, jak dávno již bylo vysloveno. Bylať by jednak ochrana jednotlivým těm příspěvkům poskytovaná illusorní, kdyby se měla vztahovati pouze na „rozmnožená neb opravená“ vydání, jednak nebylo by lze ani pochopiti, proč by právo reprodukční mělo autorovi jednotlivého příspěvku býti odpíráno, když toho nevyžaduje zájem vydavatele sbírky. Neubližujeť se pravidelně odbytu sbírky, když se později jednotlivý příspěvek vydá samostatně nebo ve sbírce jiné. Shora řečeno, že vydavatel nabývá práva autorského pouze k celku, ke sbírce, nikoli tedy k jednotlivým příspěvkům. Kdyby tedy kterákoli třetí osoba patiskla jednotlivý příspěvek sbírky, nemohla by žalobou stíhána býti od vydavatele. A nemůže-li vydavatel stíhati ani třetí osobu, má tím méně právo zapovídati autoru příspěvku, aby tento plod svůj kdekoli jinde neuveřejnil.

Poněvadž se však někdy přece státi může, že zájem vydavatelův byl by ohrožen samostatným vydáním důležitého příspěvku, stanoví některé zákony kratší doby, ve kterých příspěvek zvlášť, mimo sbírku, kde vyšel, uveřejniti se nesmí. Tak předpisuje zákon německý (v § 10.), že jednotlivé články, pojednání atd., jež vyšla v periodických dílech, smí autor, nebylo-li něco jiného umluveno, otisknouti jinde beze svolení vydavatelova teprve po dvou letech od uplynutí roku vyjití. Tohoto předpisu dosavadní zákon sice nemá, avšak vládní osnova nového zákona přijala ustanovení zákona německého o dvouleté lhůtě (v § 7. 3. odst.) a doplnila je ještě dodatkem, že autoři jednotlivých příspěvků při uspořádání separátních vydání jsou povinni udati dílo, v němž příspěvek vyšel (§ 7. odst. 2.). Osnova opravuje dosavadní zákon kromě toho ještě v tom směru, že právo autorské ke sbírce příspěvků přiznává vydavateli jen v tom případě, když příspěvky tvoří dohromady j e d n o t n ý celek (§ 8. osnovy).

Zákon náš stanoví (§ 1. lit. *c*) dále, že se autorovi klade na roveň v y d a v a t e l a n o n y m n í h o n e b o p s e u d o n y m n í h o d í l a, při čemž se za dílo anonymní pokládá onen plod, kde na titulním listě nebo pod věnováním nebo na konci předmluvy udáno není vůbec jméno původcovo, a za pseudonymní dílo ono, jež vychází pod jiným než pravým jménem autorovým. Přikládá se tu tedy vydavateli anonymního nebo pseudonymního díla právo autorské, avšak jen tehdy, když vydavatel jakožto takový jest jmenován na titulním listě, pod dedikací nebo na konci předmluvy (§ 1. lit. *c* ve spojení s § 11. lit. *a* a *b* rakouského zákona), jinak náleží n a k l a d a t e l i díla hájiti práva anonymního nebo pseudonymního autora jakožto jeho zástupci (§ 11. lit. *b*).

Rozumí se však, že vydavatel, uveřejňuje práci anonymovou nebo pseudonymovou, jednati musí s autorem ve shodě, neboť jen autorovi může náležeti právo, aby se rozhodl, má-li dílo vyjíti pod pravým či fingovaným jménem či beze jména. Kdyby tedy vydavatel uveřejnil dílo anonymně nebo pseudonymně beze svolení autorova, dopustil by se patisku.

Kdežto zákon náš přisuzuje vydavateli díla anonymního nebo pseudonymního právo autorské a nakladateli téhož díla pouze zastupitelství autorovo, stanoví zákon německý zcela přiměřeněji (v § 28. odst. 3.), že „u anonymních a pseudonymních děl jest vydavatel, a není-li tento udán, nakladatel oprávněn hájiti práv autoru příslušejících. Nakladatel na díle udaný platí bez dalšího důkazu za právního nástupce anonymního nebo pseudonymního autora“. Tímto ustanovením chce zákon německý pojistiti i právo autorovo i právo nakladatelovo, avšak bez újmy anonymity nebo pseudonymity autorovy. Neboť kdyby nebylo tohoto speciálního ustanovení, musel by ve případném sporu ten, kdo hájí práv autorových, dokázati, že jest zástupcem anonymního nebo pseudonymního autora. Nakladatel, hájící svého práva nakladatelského, musel by opět dokázati nakladatelskou smlouvou nebo jiným způsobem, že právo autorské přešlo s autora na něho. V obou případech byla by vydána v šanc anonymita nebo pseudonymita autorova. Aby tedy v obou případech sešlo s důkazu, procesními předpisy žádaného, stanoví zákon (nežádaje žádného důkazu) domněnku, že vydavatel — a není-li tento udán, podpůrně i nakladatel — jest právním zástupcem anonymního nebo pseudonymního spisovatele. Podobně nežádá zákon na nakladateli důkazu, chce-li tento zjednati průchod svému právu nakladatelskému.

Rozumí se, kdyby autor v anonymitě nebo pseudonymitě dále setrvati nechtěl, že by vlastním jménem práva svého mohl hájiti.

Ustanovení rěm. zákona o vydavateli a nakladateli kryptonymních (anonymních a pseudonymních) děl přijala osnova nového rakouského zákona (§ 10.).

Zákon náš (v § 1. lit. *a*) klade na roveň autorovi za jistých okolností též o b j e d n a t e l e díla. Zastaralé stanovisko rakouského zákona opuštěno bylo v osnově, i nebudeme se o věci dále šířiti.

FEUILLETON.

Historie o pamětihodném domě.

Smutná kapitola, již pro poučení vypravuje P h i l a l e t h e s.

Slyšel jsem vypravovati tuto historii o pamětihodném domě, která se udála v jednom slavném, velkém městě. Jméno jeho jsem bohužel zapomněl, vím jen, že to Abdera nebyla — nuž, budeme je nazývati třeba Caput. Nechci také přísahati, že se historie ta udála od začátku až do konce tak, jak ji vylíčím, některé podrobnosti sběhly se snad jinak, ale nemám příčiny pochybovati, že celkem je pravdivá.

Město Caput jest celé pamětihodné, „každý kámen má o něm svou historii“, a v tomto městě stál v Assyrské ulici onen památný dům, zajímavý jako památka starého

stavitelství a ještě zajímavější tím, že zde před staletími byla dílna slavných kalligrafů Gregoria z Leukokephalu a věhlasného Abela, jichž díla hlásala někdejší slávu celého národa. Toho si potomci, pamětliví vysoké kultury svých předků, nade vše vážili.

Assyrskou nazývala se ulice dle Assyru, kteří se tam v nepamětných dobách usadili jakožto praktičtí obchodníci a kteří sice neměli smyslu pro umění, pro historii a někdejší slávu národa, v jehož středu sídleli, ale za to platili vysoké činže. Stalo se, že jeden dům v sousedství musel býti zbořen, že druhý na to spadl sám a tak to došlo také na pamětihodný dům. Způsobilo to velké rozechvění mezi všemi ctiteli minulosti, diskutováno o tom na foru a v kavárnách, veškeré illustrované časopisy přinesly vyobrazení památného domu, na slovo vzatí znalci umění C. B. Crinitus i Dr. C. Calvus a mnozí jiní oceňovali jeho význam a posléze uchopil se celé záležitosti Dr. Tonans, který comitiím zemským horlivými slovy kladl na srdce zachování památné budovy. Všichni byli nadšeni, ba i zástupcové druhé národnosti — v té zemi a v tom městě sídleli národové dva, kteří se na vzájem potírali — i ti strženi byli k souhlasu, a časopisy všech odstínů a barev, ba i časopisy, o nichž se šuškalo, že do nich píší Assyrové, zajímaly se o tuto čestnou otázku. A časopisy vlasteneckými zněl jeden hlas, že nutno ukázati, jak dovedeme si vážiti zašlé slávy našich velikých předků. Ano, jeden spolek snil již o tom, jak v pamětihodném domě v původním stavu zachovaném, zřízeno bude zvláštní „museum kalligraphicum . . .“

Ale to netrvalo dlouho, zapomnělo se na něco — jmenujme to „nervus rerum“, a ten byl v ulici Assyrské vlastně hlavní věcí.

Když comitia se rozešla a zapomenuty všechny nadšené řeči, i ta, kterou pronesl Dr. Tonans o pamětihodném domě, objevily se v ulici Assyrské zásoby prken a klad, prostranství kolem pamětihodného domu do třetiny ulice zapaženo — takový byl zvyk v městě Caput, mělo-li se bourat nebo stavět — a vše nasvědčovalo tomu, ze také zde se bude bourat a stavět.

Zase bylo zděšení mezi přátely památek, senátoři městští se radili, konservátoři se dorozumívali s majetníky a veškeré časopisy přinesly jednoho dne následující zprávu:

„Dovídáme se, že pamětihodný dům v Assyrské ulici se přece jen zbourá, aby ustoupil nové, velkolepé, moderní stavbě. Štěstí, že řízení stavby nachází se v rukou osvědčených umělců, kteří veškeré síly vynaloží, aby se zachovalo, co se zachovati dá. Jmenovitě zachován bude portál, skvělá památka našeho umění a celé nádvoří se zajímavou loggií. Radostná tato zpráva, která upokojí všechny milovníky starobylostí, je novým dokladem, že dovedeme si vážiti zašlé slávy našich velikých předků.“

A bouralo se dále; jednoho dne jeden horlivý člen „Spolku milovníků památností“ učinil zdrcující nález: mezi rumem, pískem, stavivem, který dle zvyku, jenž v městě panoval, rozložen byl již do poloviny Assyrské ulice, objevil se kus sloupu, pak druhý a třetí, a bylo patrno, že se již bourá loggia a že na zachování její nikdo nepomýšlí! Nastalo kroucení hlav a nové zděšení v kruzích milovníků památek, nové porady senátorů a nové vyjednávání konservátorů: z brusu nová komise pro zachování památek caputního města podala své votum, ba i v „Capitalním klubu“ přišla věc na přetřes. Jen Dr. Tonans vzdával se již veškeré naděje. A jednoho dne přinesly časopisy novou zprávu: „Shledalo se, že z ohledů technických i jiných nebylo lze zachovati některé partie pamětihodného domu v Assyrské ulici, stalo se však potěšitelné dohodnutí, že starý portál, skvělá památka našeho umění, postaven bude v domě na jiném příhodném místě, nepochybně v hlavní chodbě, kterou jeden vlastenecký plastik zamýšlí ozdobiti sochami obou našich velikánů Gregoria a Abela. Jest to opětný důkaz, že dovedeme si vážiti zašlé slávy našich velikých předků.“

Nová budova zatím rostla do výše a mnohoslibně počaly se objevovati veškeré krásy, jimiž vynikaly moderní stavby města Caputu; ze starého domu zbyl jen portál, kterýž prosebně pohlížel na okolojdoucí. Rum a stavivo zabíraly po zvyku, jakýž v městě panoval, již téměř celou ulici, ale čím více odívala se novostavba krásami moderního umění, dospívajíc k svému dovršení, tím více bylo třeba pomýšleti na odstranění všeho toho, z čeho vyhrnula se jako Phoenix, — na odstranění rumu, cihel, kamení, klad a — zbytků starého domu. Několik nedočkavých Assyrů ptalo se již na výši činže, na lešení objevily se cedulky: „Zde jsou krámy k pronajmutí“, a záhy vedle nich zaleskla se znovu vyleštěná deska jednoho předního obchodníka s peřím. Tu jednoho jitra zahleděl se „pán stavby“ na opuštěný portál, pohladil svou ustaranou bradu a zvolal na jednoho z těch spolehlivých mužů, pod jichž mohutnýma rukama mizí staré a vzniká nové: „Poslouchaj, Vokurko, kopnou do toho, ať to tu nestraší!“

Starý portál pamětihodného domu se rozpadl, ale na nové budově zářící moderním uměním objevoval se skvoucí nápis:

„U Leukokephalů“.

A zatím, co odvážel jeden z praktických Assyrů zbytky pamětihodného domu do blízké vsi, aby jimi vyspravil svůj sesouvající se chlév, přinesly časopisy následující zprávu: „Následování hodno. Aby zachována byla památka našich kulturních velikánů, pojmenován pamětihodný dům v Assyrské ulici, jenž nesl před tím bezvýznamné jméno „u červeného nosu“, historickým názvem „U Leukokephalů“. Svědčí to o té pravé pietě, jíž chováme k naší minulosti a jest to novým důkazem, že dovedeme si vážiti zašlé slávy našich velikých předků!“

* *
*

Prosba k redaktoru!

Jelikož mám obavu, že podobné historie opakovati a vypravěti se budou nyní častěji, račiž moji historii uveřejniti brzo. — dokud nezevšední. Autor.

Knihy redakci zaslané.

Národní píseň. Vesnická povídka od Josefa Kuchaře. Nákladem J. Otty v Praze.

Sto let práce. Sešit 17. Nákladem výkonného výboru všeob. zemské jubilejní výstavy v Praze r. 1891.

Slovník francouzsko-český. Sešit 18. Sestavili Dr. Jan Herzer a Čeněk Ibl, c. k. profesoři středních škol. Cena 40 kr. Nákladem J. Otty v Praze.

Německo-český slovník. Za pomoci četných odborníků sestavuje Phil. C. Jos. Sterzinger, přehlíží Prof. Dr. V. E. Mourek. Sešit 9. Cena 40 kr. Nákladem J. Otty v Praze.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček“**.

ROČNÍK XXII. 1. ČERVNA 1894. ČÍSLO 25.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl 25 kr.
na půl leta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Killarney.

Malá vzpomínka z irských cest. Píše dr. Jiří Guth.

Sweet Innisfallen, long shall dwell
In memory's dream that sunny smile
Which o'er thee on that evening fell
When first I saw thy fairy isle!

Thomas Moore.

Lough Killarney! Tak jakoby z dálky harfa zněla. Z dálky veliké, a jemně, ale přec jasně a zřetelně tak, že lze rozeznati každý tón toho snivého, měkkého zvuku, který tiskne se v duši na veliké, dlouhé doby, a snad ještě v posledních chvílích vytryskne na potěchu zmírajícího ducha. Tak tuze dojal mne půvab tohoto koutu irské země, že dosud péro jsem odkládal v obavách, že nikdy nevystihne ani stínu té rozkoše, které zažil jsem tam projížděje se v malé lodce po snivě tichých vodách.

Teď, když Killarney tak daleko leží za mnou, už nepopisuji, jenom se rozpomínám . . .

Mnohý krásný kraj severu, jihu a západu dojal mé srdce, mnohý z nich vtiskl se v paměť a ke mnohému vracím se rád pro potěchu v opuštěných chvílích, — žádný však tou silou nerozrušil mé nitro jako Lough Killarney svou něhou a svou sladkostí.

Říkají kraji tomu irské Alpy a nevím, jak ještě, — však není to nic ze všech těch různých přirovnání a přece je to všecko, ze všeho kus a celek přec tak jednotný a půvabný. Ruiny starodávné, vlažně vlhký vzduch, modré nebe s jemným bělavým závojem, intensivní zeleň luk protkávaná nuancemi stromů a křovin, — a celek přece jenom jezero s ostrovy a zálivy a kolem hory. Celek nesmírně půvabný a roztomilý v té záplavě zeleni, že až dech se tají, a jsi samým tímto obdivem v nebezpečí udušení. — —

Jako poslušné ovce turistického stáda profesor Weckerlein, geolog, a jeho hochgeehrter Herr College, kterýmž individuím na příště „my“ říkati možno, dali se z Corku cestou, kterou po roce 1884 ženou se všichni turisté irští. Toho roku jel tam tudy totiž princ of Wales a Irčané, třeba že mají Anglii velmi hluboko v žaludku, honem si pospíšili pojmenovati na věčnou paměť tu cestu z Bantry přes Glengariff do Killarney jménem královského následníka. — Poznamenáváme jen stručně, že z Corku až do Bantry jeli jsme drahou, pak po velikých coaches se sedadly výjimečně příčnými a široké silnici divným krajem fjordovým, kde na jedné straně, z leva, byly veliké mořské choboty, dlouhé, úzké a klikaté, na druhé pak hory, a všude porozseto plno zkazek, jež oznamoval konduktér velmi svědomitě při každé zastávce a s úvodem vždycky velmi obřadným „Ladies and gentlemen! . . .“ Byli jsme sami jediní cizinci mezi turisty, kteří po dvaciti až dvaadvaciti byli rozsazeni na čtyřech povozech; byli to vesměs Angličané a několik Američanů, zkrátka lidé jen anglicky mluvící.

Toho odpoledne srpnového dojeli jsme jen do Glengariffu, v hloubi Bantry-Baye, jehož hustě a bujně obrostlé okolí údolové je jako kus syrakuských latomií, a procházíme se v sadech před hotelem, s vyhlídkou na fjord, uprostřed celých stromů červených fuchsií, rhododendrů, magnolií a nesmírných kapradin. — „Osmunda regalis, — trichomanes radicans a speciosum, hymonephalus, adiantum capillum Veneris . . .“ ukazuje mi profesor Weckerlein, také v botanice zběhlý, ač dýchaje ten pěkný, vlhký vzduch, průzračný do nesmírných dálav, nemám smyslu pro latinu, jen mechanicky to zaznamenávaje. Stejně tady cítím, jako když na Rivieře jsem býval a jen v tom osvětlení tady je rozdíl: není zde toho sálavého slunce a západ je tu dlouhý, červenavý, a zeleň kolem až do těch vysokých hor je tmavá, lesklá a čerstvá, nezabílena prachem jako tam dole, poněvadž neustále omývaná deštěm. Zdálo se mi, že nekonečný mír se snáší nad tímto krajem líbezným, jemuž v téže chvíli, když dopolední déšť přestal a když teď k večeru docela se vyjasnilo, nevyrovnala by se ani Conca d'oro palermská . . . Profesor Weckerlein zase pozorování činil o nejnižších vrstvách kamenouhelných, vecpávaje do mne násilím přesvědčení, že Coomhala grits a černá břidlice jenom tady v celém hrabství Corku se vyskytují. Byl jsem tomu nesmírně rád, že se nevyskytuje také jinde a nekazí rozkošné večery . . .

Pak druhý den hornatým, pustým krajem, ze všeho Irska nejméně zeleným, přes hory Caha a kolem vrcholů barbarských jmen jako Knocknageraveelagh, Cappanaboul, Cloghfannaghbbaun, Dereenadavodig, Derrynacaheragh, jichž řetěz k moři se ztrácí a v nichž Irčané napočítali jezer tolik, co v roce dní. Těch řídko, velmi řídko nasetých obydlí Bůh sám ví, čím se tady živí, neboť ničeho není v kraji. Snad dělají to jako onen věrný sluha prince of Bantry O'Donovana, jehož rodina pronásledována jsouc skryla se i se sluhou na temeno jedné z těch hor, jichž kostrbatá jména právě jsme uvedli. Shamus, po česku Jakub, nevěda, kterak živiti svěřenou sobě knížecí rodinu, když nebylo nikde ničeho, vyčíhal okamžik, kdy orlové přinášeli svým mláďatům kořist, a pak spustil po

provaze svého synka k hnízdu; odvážné to dítě, neví se kolikrát, vyrvalo orlům nějakého zajíce, lososa, kohouta neb jehně a dobře bylo. Tento legendární způsob výživy je méně pohodlný než moderní žebrota, a synkové, místo aby s orly o zaječí pečeni se rvali, ubíhají za naším vozem celé hodiny, byť i pro jediný penny. Činí to pod záminkou prodeje vřesu, mechu i mateří doušky, čehož můžeš po cestě, když do kopce jeda z vozu slezeš, natrhati si do libosti.

Za Kenmare až k Derrygariffu jedete pořád nahoru, majíce po boku nejvyšší kopce irské, pustý ten hřeben Macgilycuddy, z nichž největší Carran Tual, 1200 metrů vysoký; a kolem něho zas jména podivná, s temeny profesoru Weckerleinovi nebezpečnými: byl by je samou horlivostí geologickou všecky sebral do brašny. Já, prostý turista, nic na nich neviděl než mohutné kontury a prázdno a pusto až unavující, jež geologické hypothesy německého profesora darmo oživovaly. Až najednou, při záhybu té pěkné silnice, otevře se pohled v údol killarneyský, pro který už nahoře marně jsme se sháněli po přirovnání. Zdálo se, že nebi irskému už docela zapomnělo se pršet, neboť i dnes celý den bylo krásně a tak jako bychom zde byli stáli na prahu ráje. Pod námi v hloubce leskla se jezera Killarneyská v odpoledním slunci, všecka tři, Lough Leane, Muckross Lake a Upper Lake, — vlastně jedno jediné, poněvadž všecka tři jsou spojena úzkými kanály. Jsou to nejen hory kolem, jež činí je tak překrásnými, ale zejména ta bujná vegetace na březích, zde neočekávaná, v jich četných chobotech a na ostrovech a ostrůvkách jejich ... Níže a docela nízko pak přijíždějíce ztrácíme pohled na jezera a když blížíme se ku městečku Killarney, mizí výhled všecken, neboť zatáčíme mezi dvojí vysokou zeď, kterou landlordi se zatarasili, aby ani pohledem té chudiny zdejší a protivných turistů nebyli rušeni na svých zámcích a villách, stavěných zde na břehu ...

Už pak k večeru se chýlilo, když jsme sestoupili v Railway-Hôtelu, ve kterém jsem našel českého sklepníka. — Hôtel tento tak jako celé Killarney patří lordu of Kenmare, který celkem náleží k lepším svého druhu, a jako landlord je prý oblíben. Railway-Hôtel, spojený přímo s nádražím, stojí v rohu ohromného parku, z čehož ještě nevysvítá, že by park musil býti přístupen hostům. Veliký příkop dělí sady od všetečných neb i dotěrných návštěvníků, a kdybys tomu ještě neporozuměl, najdeš všude cedulíčky vyhrožující zákonem. A všude pak ty vysoké zdi zamezující pohled do nádherných těch zahrad, ve kterých nebylo třeba než učiniti pár cestiček, aby z toho byly ty nejkrásnější anglické parky. Tak je zde vegetace už od přírody krásná.

A slunce už zapadlo, když po dîner na rychlo šli jsme oba k jezeru Leane, vzdálenému odtud asi čtvrt hodiny procházkou, tak jak chodíváme doma v létě a po večeři ven, jen že zde mnohem bezstarostněji a klidněji, poněvadž všechna tíže denního života daleko je za námi. Ba obstárlý profesor zapaluje dokonce doutník a vyvaluje oči následkem whiskey po obědě požité; zdá se, že prozřetelnost sama vytkla určitou cestu stavíc po obou stranách vysoké zdi, přes něž nahýbají se silně silné větve ohromných dubů, jakoby viděti chtěly rozpoutané nitro kamenného jindy geologa. V jedné z těch zdí jsou malá, nízká vrátka mřížová poskytující přece jedno pohledění: na veliké louce dva páni a jedna dáma z nesmírně vysokých kruhů proháněji se na krásných koních a na měkké, pružné té půdě sem a tam bez ohledu na dupanou trávu, ostatek právě posečenou. Nejsem sice v koních obchodníkem, ale hřebce ty na pár tisíc liber šterlinků jsem odhadoval, jak mne dojali. A dojali mne také houfy žebravých dětí, které se pořád za námi táhly, i zde v Killarney, a kterým snad jinak by se vedlo, kdyby ti landlordi jejich vedli si jinak.

V každé rozpravě o jezerech killarneyských najdeš přesně udány rozměry co do délky, šířky a plošného obsahu, tak snad tuto beze všech čísel lze se obejíti a řekneme jenom, že jezera killarneyská jsou mnohem menší švýcarských a že na příklad do curyšského by se jich vešlo několik. Ale o starých pověstech killarneyských zmíníme se přec.

V údolí killarneyském od jakživa smavém a úrodném, kde kdysi žádného jezera nebylo, žilo se pěkně, ba i vesele pode vládou moudrého O'Donoghua. V horách byl prý živý pramen, zakrytý kamenem, jejž odundali, kdykoli toho bylo potřeba, tak že údolí mělo vláhy vždycky dost. A bylo by tam snad doposud tak pěkně, kdyby ženských na světě nebylo. Pramen totiž byl svěřen dohlídce mladého hezkého děvčete, které jednou večer pro milence zapomnělo zandat pramen tak, že druhého dne celé to krásné údolí bylo zaplaveno. — Dle jiné, pro ženy mírnější verse, prý zpupný a nevěřící O'Donoghue, mimo jiné také trochu podnapilý, sám kámen odnesl a ve svém zámku uschoval. Jeho šašek předvídaje toho následky sám jediný prý utekl a se zachránil na temeni Mangertonu ... Ale obyvatelé toho údolí žijí prý na dně jezera v temných hlubinách a ještě pořád vesele, neboť rybáři slýchávají někdy ruch jejich slavností. Jenom O'Donoghua mrzí asi jeho bujný kousek, a každých sedm let prý objíždí na bílém koni svoji doménu, teď na ostrovech zkamenělou a v obraznosti průvodčích představující tu jeho psárnu, onde holubník, nebo slepičárnu, tam nějakou síň, tady dokonce knihovnu atd. A tyto legendy pěkněji se poslouchají než theorie profesora Weckerleina, vysvětlující méně básnicky tyto divné eruptivní útvary vápencové.

Snad všichni obyvatelé killarneyští domnívají se býti potomky slavných těch rytířů, kteří se zvali králi of Lough Leane a kteří byli, jakož se rozumí, velmi udatní a bojovní. Stará historie zas je tedy samá krev a samé pálení.

Pochybuji, že zavděčím se čtoucímu vykládaje, kterak panství O'Donoghuů dostalo se za královny Alžběty do rukou Saesannachských a kterak nynější lord Kenmare, výminečně katolický, má 90.000 akrů pěkné půdy, a podpíraje ramenem starého pana profesora, v procházce a rozpomínkách raději pokračuji.

... K Ross-Castlu blížíme se teď a poloostrov, který jako rameno v pravý úhel zahnuté zabíhá do jezera a na němž Ross-Castle stojí, najednou se nám objevuje ..

Ó těch ruin starých kolem jezer a na jezerech killarneyských! V Irsku všude jsou ruiny ty tak nesmírně krásny a z nich jsou tyto nejkrásnější. Teď, když slunce zapadalo! — Ross-Castle, vystavěný ovšem od nějakého O'Donoghua, byl ještě za časů Cromwellových jedním z nejsilnějších irských hradů a posledním, který se jemu vzdal. Dle staré pověsti věřili obležení tenkráte, že hrad zůstane nedobytným, dokud nebude obklíčen se strany

jezerní. Generál Ludlow se snad dověděl o této víře a pustil se na hrad po lodích, načež mužstvo posádky přinutilo svého vůdce lorda Muskeryho, aby se vzdal. Jakýsi druh suggesce.

Ross-Island přeměnil lord Kenmare v park, což nedalo valně práce, když už od přírody tuto byl nádherný sad, jejž znova k latomiím syrakuským přirovnávám. Planika, arbutus unedo s tlustým pněm a rozsáhlou košatinou stojí vedle cesmíny, jež vyrovnává se našim dubům a kaštanům; duby nesmírné velikosti a síly, vyšší a štíhlejší než u nás a s větvemi hladšími a pravidelnějšími. V Irsku vůbec býval dub rozšířen, jak soudí příslušní učenci z místních jmen, z nichž 1300 mají ve svém pojmenování slovíčko „dair“, po irsku dub. Pak stromy jehličnaté, jako jedle španělská, wellingtonie, jaké jen v parcích kolem Lugana a Bellagia se vyskytují, cedry, araucarie, a to vše prostoupeno bujným břečtanem, který těm velkým stromům pomalu, ale jistě života ubírá. Potom houštiny hlodáše a především trnka, od níž samo Killarney svoje irské jméno odvozuje; a posléze hrušeň japonská, střemcha a brslen, mezi nimiž mechy jako turecké koberce a kapradiny velké jako palmové listy. Scházejí jenom ty stromy, které potřebují většího tepla. — A tak bujně je zde všude i na březích protějších, a všecko je tak čerstvě zelené, ještě krásněji než na proslulém ostrově Wightu na jihu anglickém. O mírném tom podnebí a zajímavých meteorologických poměrech killarneyských, kdo chceš, snadno můžeš napsati celou knížku. (Dokončení.)

Z písní nad kolébkou.

Od Pavly Maternové.

Prší.

Jsi takové drobné,
jak ta krůpěj pršky,
kterou bílý oblak v máji
břízám kropí vršky.

Tobě moje láska —
krapkám slunce svítí, —
chvilku se v něm měkce lesknou,
to je celé žití.

Pak se tiše v parách
někam k nebi zvednou...
Tak i to tvé ranné dětství
ztratí se mi jednou.

Budeš hoch... a muž snad
drsnatého líce,
a té hlavy andílkovy
nebude tu více.

Chvíle jen to, chvilka,
co mi v loktech leží,
usměvavá, klidných zraků,
růžová a svěží.

Teskno mi už nyní,
že ta něha zmizí,
že se bude z těch tvých očí
dívat duše cizí, —

duše plná světa,
plná sledů lidí,
kde, co sotva zkvete ráno,
již se večer sklidí...

Jenom teď jsi moje
nedělenou touhou,
celé drama tvého žití
je ti písní pouhou.

Nebudu jí moci
lehce zapomníti —
melodie nejkrásnější
v skladbě Tvého žití!

Slunečné to perly
májového deště:
dávno vzal je mrak, a země
vzpomíná jich ještě. —

Děťátko si hraje.

Ručka jak malý vějířek!
Hle, zvedla se z lehkého spaní,
s tím druhým vějířkem našly se,
i počalo zatichlé hraní.

Prst se tu staví k prstíku,
krev růžová jimi se svítí,
je útlý na každém nehýtek
jak opadlé s peřichy kvítí.

Hrají ty bílé útvary,
tak mlčky a svorně si hrají,
jak ztichlou vlnění hladinou,
když vánek se do břehů stají.

Hrajte vy malí holoubci!
Jen hrajte a hoňte se spolu,
to bílé peří vám vypadá,
sám život je seškube dolů.

Poznáte chvění, mozoly,
ba pouta, jež do krve raní — —
a rády posléz se složíte
v to na věky pokojné spaní.

*

Plesové šaty.

Z knihy „Mutamur". Napsal Herczeg Ferencz. Přeložil Gust. Narc. Mayerhoffer.

Byl pozdní večer. Se starého kaštanu před villou padal dolů hustý déšť květů.

Líza položila na stůl v jídelně drobné atlasové střevíčky, jež před chvílí byli přinesli, a pak roztáhla vějíř z labutího peří a dala se do tance kolem stolu, hvízdajíc si při tom nějaký rozpustilý pochod. Dovedla hvízdati jako nějaký učedník.

„Hej, strýče Béni," pravila mi, „uvidíš, že dnes pobláznim několik lidí. — Hladké, bílé šaty s vystřiženým řasnatým životem, se širokými rukávy, po lokte sahajícími: to je všecko . . . Je to směšně prosté, jednoduché, ale rozmilé!"

Byl jsem přesvědčen, že hrozbu tuto dnes večer splní, aspoň vůči několika lidem. To dítě v poslední době počínalo býti nebezpečně krásným. Lehká, štíhlá, čilá — trochu rozmarná, trochu ukvapená — ale nade všecko milá. I já sám, již jen se sebezapíráním, zastával jsem úlohu strýčka hors concours, již příbuzenství anebo snad — a to spíše — má holá hlava mi ukládala.

Mezitím vrazil do pokoje Árpád, bratr Lízin. Měl na sobě poprvé v svém životě frak; byl v něm nemotorný jako štěně a při tom tak rozčilen, jako by měl před maturitní zkouškou.

„Ty, Lízo, posud nejsi připravena?"

„Vždyť švadlena mi posud nepřinesla šaty!"

Árpád vytáhl s kapsy velké zlaté hodinky, jež si byl na dnešní večer ode mne vypůjčil.

„Ale to se již opozdíš — vždyť je již devět hodin!"

„Můj Ježíši!" vykřikla dívka a vyběhla na balkon. V dáli zářila okna lázeňského sálu ohnivými kostkami do noci a vítr přinášel z taneční síně tichou hudbu.

Árpáda pojednou zmocnila se plesová horečka: strkal velké své ruce rozčileně do bílých rukavic.

„Že vy ženské nikdy v čas nemůžete se přichystati!" — pravil vadivě, jak po otci se byl naučil.

„Šaty tu již musí býti hned," ujišťovala ho Líza, jež zatím pomalounku vítězila nade mnou.

„No, já už nečekám," odsekl netrpělivě mladík: „jsem členem plesového výboru. — musím uvésti krásnou paní Maróthyovou do sálu!"

Odešel. Líza byly blízka pláči.

„O, ta krásná paní Maróthyová! Již ani s takovým hochem nestydí se koketovati!"

Hněvala se sice na modistku, ale paní Maróthyové nemohla přijíti na jméno. Jako každá jiná koketa dívka, jež nemůže vystáti kokety paní.

Později oblékla si rukavičky a střevíce a na tváře natřela si trochu rýžové moučky. Líce za léto trochu se jí opálily. Pak posadila se v domácím obleku naproti mně. Čekala. Čekala s úplným napjetím nervů, s bolnou trpělivostí. I matka s houpajícími se péry ve vlasech, se šustící hedvábnou vlečkou přecházela již po jídelně s nepokojem a podrážděností stále vzrůstající. A šaty z města stále ještě nepřicházely. Již i mne přemáhala mukaplná nervositost.

„O, té šičky!" volaly ženy jedna přes druhou, zvedajíce při tom oči k nebi.

Líza byla dobrosrdečným děckem, ale mám ji v podezření, že by bývala v tom okamžiku pranic nelitovala vydati nedbalou, nepořádnou mamzellku do mučírny inkvisitorů.

„A já jsem již i zadána," pravila dívka později plna zoufalosti.

„S doktorem?" tázal jsem se.

Kdykoli jindy jsem se o doktoru zmínil, vždy pravidelně se zarděla a bez příčiny počala se se mnou hádati — nyní však smutně jen pokynula hlavou:

Árpád znova přiběhl. Vlasy měl rozcuchány, nákrčník smekl se mu k uchu; z fraku jeho vystupovala silná vůně pižmová.

„Tak šaty tu ještě nejsou? My tam již tančíme! Teď přijde čtverylka: pantalon etée!"

Pustil se do tance a motal se dlouhýma nohama kolem po světnici.

„Milý Árpáde," pravila Líza stísněným hlasem, „pověz doktorovi, aby na mne počkal — jen trochu aby počkal — že šaty tu hned již budou . . ."

Árpád zatáhl sestru svou do kouta a něco jí počal šeptati. Patrně žádal na ni peněz, neboť Líza hledala pak svou peněženku z perleti a se stříbrným kováním. Jindy nebývala právě štědrou, ale teď patrně chtěla Árpáda podplatiti, aby doktorovi promluvil do duše.

Když Árpád odešel, dívka opět vyšla na balkon a s vlhkým zrakem dívala se na okna plesové síně. Heliotropy z blízké zimní zahrady vydychovaly a sem posýlaly proudy vůně, jež vřelými, omamujícími vlnami bila na nervy nosní, stejně jako hučení varhan na ušní bubínek.

Tam v sále právě dali znamení ke čtverylce. Líza zmalátnělé sklonila hlavu: na tento krátký tuš, který affektovaně, jako zvučná otázka zněl do vlažné tiché noci, vyskočila zase — náhle vypukla v pláč.

Vzal jsem ji za ruku.

„Nebuď dětina, Lízo!"

I matka přistoupila a hladila hlavu svého mazlíčka. Kéž by nikdy většího bolu nepoznala!

A Árpád zase přišel. Tentokráte byl nějak rozzuřen, skoro šíleně si počínal.

„To je nestydatost!" křičel. „Vyzvu doktora na souboj! Již dvě neděle jsem s paní Maróthyovou byl zadán, a teď mi ona nalže, že již dávno tanec přislíbila doktorovi! A mně chtěli vnutiti Malesiovou, tu školačku, husu, která v jednom kuse se řehtá — i když člověk o vážných věcech mluví — — aj!"

Líza na smrt zbledla. Paní Maróthyová tančí s doktorem — s jejím doktorem!

V sále počala čtverylka: ve veselou, šumící hudbu mísil se jasný, zvučný hlas pořadatele tance.

Líza zamračeně se zamyslila. Na mysli jí tanula patrně krásná paní Maróthyová, jak s usmíváním prohání své střevíčky a jak vyzývavě asi koketuje s doktorem — s jejím doktorem.

V tom okamžiku blížil se po silnici kvapem jedoucí kočár. Lízinv oči se zaleskly . . . Šaty!

Popadl jsem klobouk a letěl jsem kočáru vstříc. Ale nebyly to šaty. Dva důstojníci přijeli na ples.

„Co jest?" tázala se bledá Líza, když jsem se vrátil.

„Nebyly to šaty."

Ó, skoro jsem cítil, jak srdcem dívčiným a celou její bytostí projelo ošklivé, bolestné bodnutí. Všechnu tu trpkost, jež nahromadila se jí v duši, obrátila v planoucí zášti proti paní Maróthyové, proti doktoru, proti mamzelle a proti celému světu.

Němě stála ve výklenku okna, s horkým čelem opřeným o chladnou tabuli skla, a v tlukotu svých spánků počítala prchající vteřiny.

Já z dlouhé chvíle počal jsem zkoušeti před zrcadlem, kterak se nosí monokl. Ručičky hodin na zdi visících točily se s děsnou rychlostí.

Konečně přistoupila matka k Líze. Byla již převlečena ve své všední nedbalky.

„Nejlépe bude, mé dítě, když si lehneš.“

„Lehnouti si?“ zavzlykla Líza.

„Je čtvrt na dvanáct, — teď již beztoho bychom ani nemohli jíti, i kdyby ti hned šaty přinesli.“

Dívka sklopila hlavu a dala se od matky políbiti; pak podala mi svou studenou malou ruku a odešla do svého pokoje. Ještě chvíli jsme slyšeli tichý její pláč, načež se utišila.

„Ze samého pláče usnula,“ pravila matka. „To dělala již jako dítě tak.“

Pak odešel jsem z villy, naplněn divokým, pomstychtivým pocitem k mamzelle.

Další příhody znám již jen z vypravování.

Praví se, že po půlnoci, kdy tam v sále plesovém přišla řada na kotillon, náhle vyrušila tichý spánek obyvatelů villy poplašná, mocná rána. V pokoji Lízině zahřměl výstřel!

Dlouhou řadou komnat ozval se děsný výkřik, poděšené ženy pobíhaly jimi a konečně vylomily dvéře u pokoje Lízina.

Dívka naříkajíc, s tváří zastřenou svíjela se na divaně. Na koberci ležel malý revolver, jejž větroplach Árpád u postele míval pověšený, aby nehránil dámy před nenadálým vpádem Rinaldiniů.

Lékaře, rychle lékaře!

Lékař přišel; odebral se sem přímo z plesu. V dírce na fraku měl zastrčenou bílou astru, pod paží držel klak. Byl to statný, mladý muž.

Rychlým pohledem prohlédl rámě Lízino, na němž bylo viděti krvavé škrábnutí, a přesvědčil se, že není tu žádného nebezpečí. Proto obrátil svou pozornost raději k matce dívčině, jež uleknutím se roztonala. Pak poslal služku do lázeňské lékárny, aby přinesla špetku karbolové vaty. A tak osamotněl s nemocnou.

„Proč jste to učinila?“ tázal se temným hlasem.

Dívka, rozumí se, ani neodpověděla. Ve vášnivé její duši opanoval přední místo vzdor. Proto také umře. Nehýbe se ani, ani nemluví; zůstane tak na jednom místě, pokud nějakým způsobem sama od sebe neumře.

„Proč mi neodpovídáte?“

Právě ne!

Doktor směle pozvedl tělo Lízino; — tvář dívčina byla rozpálena, zarděna. Oči pevně zavřela. — Ale to doktora, který se posud zdržoval, podráždilo; i řekl s hrubostí, jež je všem lékařům vyhrazena:

„Víte co? Vy jste hloupé děcko!“

Líza si z hluboka trochu oddychla, ale přece sebou nepohnula; jen koutky retní se jí stáhly, jakoby chtělo se jí do pláče.

„Chtěla jste umříti, že nepřinesli vám šaty? Ale s jakou tváří byste se pak postavila před tvář Stvořitele? Vidíte, vy byla byste směšnou, kdybyste nebyla tolik hodna soucitu.“

Líza teď již porušila svůj slib. Promluvila.

„Co chcete? Jděte tančit!“

„Lízo!“

„Jděte, jděte — krásná paní Maróthyová čeká!“

„Lízo! Co je mi po paní Maróthyové?“

„Pro mne si s ní můžete tančiti čtverylek, kolik chcete!“

„Já — čtverylku — s paní Maróthyovou!“

„I první jste s ní tančil!“

„Vždyť jsem ani netančil, neboť čekal jsem na vás. Paní Maróthyova tančila s asistentem . . .“

To s druhým doktorem . . .

Nyní se mé prameny v pokračování různí a odporují si. Jeden, Árpád, tvrdí, že když vstoupil k Líze, zastihl doktora klečícího na koberci; služka však, která se v témže okamžiku vracela z lékárny, pravila mi, že mladý učenec byl při příchodu jejich zabrán v prohlížení poranění.

To je však pravda, že když ráno sotva dechu popadaje přiběhl jsem do villy, spatřil jsem raněnou, jak zabývá se právě tím, aby na svůj Girardi-klobouk přišila novou stužku.

„Lízo, je to pravda, co jsem slyšel?“

„Co jsi slyšel?“ ptala se s nejnevinnější tváří.

„Co se v noci stalo . . .“

Dívka ukázala bílé své zuby.

„Je to pravda: doktor požádal o mou ruku.“

A při tom klidně překousla nit. A přece nůžky ležely tu vedle ní při ruce!

„To se divím doktorovi; já bych si tě nevzal!“

Inu, je to pravda, byl už svrchovaný čas — aby dostala moudrého muže!

Několik otázek z práva autorského.

Probírá Dr. Karel Kadlec.

(Pokračování.)

C. Předmět práva autorského.

V zákonech uvádějí se jakožto předměty autorského práva „literární plody a umělecká díla“ (slova našeho zákona), „spisy, vyobrazení, hudební skladby, dramatická díla“ atd. (slova německého zákona). Charakteristikon plodův literárních a uměleckých v zákoně arci se neuvádí. Sluší tedy pojem obou druhů duševních plodů vyšetřiti jednak ze slov volených zákonem pro autorská díla požívající ochrany, jednak přihlížeti k intenci zákonodárcově, k principu, na němž spočívá ochrana práva autorského, jednak držeti se obecného užívání a vý-

znamu, jaký se výrazum těm přikládá. — Po úvaze všech těch momentů možno za objekt práva autorského naznačiti ony duševní plody, jež, děkujíce svůj původ vlastní individuální činnosti autorově, jsou schopny státi se předmětem literárního nebo uměleckého obchodu. O prvém požadavku již jsme mluvili — jest diktován principem chrániti autorskou činnost. Kvalifikace duševních plodů, aby byly schopny literárního nebo uměleckého obchodu, vyplývá nejen ze slov zákona, nýbrž i z obecného užívání. Abstraktně kvalifikace tato určiti se nedá. V případě pochybnosti budou tu rozhodovati konkretní okolnosti a zdání znalců. Oba jmenované požadavky jsou velice důležité. Žádný duševní plod, který oběma požadavkům nevyhovuje, nemůže požívati ochrany autorské. Rovněž tak duševní plody, které dle povahy své a účelu svého nemohou býti vyhrazeny jisté osobě.

Tak nepožívají ochrany práva autorského:

1. Zákony, státní smlouvy, úřední nálezy a ustanovení (ať mají název rozsudky, rozkazy, příkazy, rozhodnutí, nařízení, mandáty, usnesení, výnosy, výměry, přípisy, dekrety, proklamace, ediktální citace, zatykače, obsílky, plukovní rozkazy, pastýřské, biskupské listy atd.), vůbec akty zákonodárné a správní moci státní neb autonomní. Veřejné tyto akty (aneb aspoň mnohé z nich) jsou jednak právě k tomu určeny, aby došly co největšího rozšíření, jednak slouží účelům úředním a nikoli literárním. Nemohou tedy býti předmětem individuálního, výhradného práva, ba naopak stávají se publikací svou veřejným majetkem.

Dosavadní zákon náš se o věci této sice nezmiňuje, avšak ve praxi nic jiného se neuznává, jak vidno z četných případů, v nichž se vydávají komentáře rozličných zákonův a nařízení bez dovolení státního. Kdyby k zákonům a nařízením uznáváno bylo právo autorské, nebylo by takové otištění beze svolení státního dovoleno, poněvadž připojením poznámek — a komentář v ničem jiném nezáleží — k nějakému dílu literárnímu nemění se povaha tohoto díla; otisk jeho pokládá se tedy za patisk (§ 4. lit. *d* zák.).

Zákon (§ 18.), dle něhož akty, vycházející bezprostředně od státní správy, požívají potud ochrany práva autorského, pokud zákaz patisku není zrušen, zavdati by mohl sice podnět k pochybnostem v této věci, avšak slovo „akty“ musí se tu bráti ve smyslu „literárních děl“ (§ 3. zák.), neznamená tedy „zákony a nařízení“. Běží tu o ne zcela přesnou stilisaci.

Rozumí se však, že sbírka zákonův a nařízení, uspořádaná dle jistého plánu, požívá právě tak ochrany jako kterékoli jiné dílo literární. Podobně má se věc s návrhem zákona, vypracovaným od soukromé osoby. Tu vystupuje autorství zcela zjevně.

Za příčinou úředního určení nejsou chráněny proti patisku též ostatní úřední spisy, ať jsou sepisovány v místnostech úředních či zadávány již hotové v úředních podacích protokolech, tedy jak soudní protokoly, tak i všechna sporná i nesporná podání a jiné spisy úřední.

To vše uznáno jest výslovně v osnově nového zákona (§ 3.), kde se mluví o zákonech, nařízeních, úředních spisech atd.

Rozumí se, že, co tuto řečeno, není nijak na újmu předpisům, dle nichž v nedovoleném uveřejnění může za okolností spočívati porušení úředního tajemství. Smysl hořejších vývodů jest jen ten, že otisk veřejných spisů a jednání není patiskem, a nic jiného.

2. Chráněna nejsou proti patisku všechna faktická sdělení a oznámení, jež nemají kvalifikace literárně je charakterisující. Sem patří nejen veřejná oznámení a sdělení, jako pozvání k zábavám, oznámení úmrtní, promoční lístky, oznámení sňatků, jízdní řády, divadelní cedule, inserty ve veřejných listech, seznamy knih, oznámení ztrát (na rozích), kupecké cirkuláře, obchodní reklamy atd., nýbrž i faktická sdělení časopisecká, jmenovitě tak zvané lokálky, zprávy korrespondentů, telegrafické depeše atd.

Ostatně dovolenost patisku není při veřejných oznámeních a sděleních ani praktickou. Nikomu by zajisté nenapadlo ani ve snu, aby patiskl nějaké oznámení sňatku neb obchodní cirkulář nebo dokonce snad novinářský insert, neboť nejen že by tím sobě neposloužil, konal by za jiného mnohdy dosti značné výlohy. Pro patisk nestíhal by tu patiskaře nikdo, poněvadž ničí zájem nebyl by porušen, naopak cizí zájem by získal. Nejméně by se hněval inserent, který platí za inserty do rozličných časopisů do roka několik set zlatých.

Praktickou stává se otázka patisku pouze při faktických sděleních časopiseckých, kde denní zkušenost ukazuje, jak velikou roli hrají v žurnálech redakční nůžky. Ba zákony neb aspoň praxe četných států dovolují u časopisů nejen otisk faktických sdělení, nýbrž mnohdy i otisk nepatrnějších literárních prací.

Tak dovoluje německý zákon (v § 7. lit. *b*) „otisk jednotlivých článků z časopisů a jiných veřejných listů, vyjma plody novellistické a vědecké články, jakož i jiná větší sdělení, pokud v čele posledních (totiž větších sdělení) otisk jest zakázán“. Dle motivu něm. zák. patří k menším článkům časopiseckým, jejichž patisk se dovoluje, hlavně kratší pojednání, výklady a poučení všeho druhu, jmenovitě v záležitostech živnostenských a hospodářských, dále literární a umělecké posudky, divadelní kritiky, úvahy o stavebních plánech, návrhy ke zřízení veřejných ústavů, pomníků atd.; biografické stati, anekdotická vypravování, menší dějepisné obrázky, cestopisné čŕty a p.; dále krátké články z oboru přírodoznalství, líčení krajin, zvláštních událostí, popisy sbírek, sadů, osob atd.

Větší volnost jest v tomto případě zcela odůvodněna. Majíť beztoho časopisy vůbec a denníky zvláště význam většinou jen časový. Otištěním zpráv a nepatrnějších článků literárních neškodí se nijak odbytu onoho listu, v němž dotyčná zpráva nebo článek poprvé byl uveřejněn. I to sluší jen schvalovati, že plody novellistické, vědecké články a delší sdělení (bylo-li při posledních právo otisku vyhrazeno) ze všeobecného pravidla jsou vyňaty.

Také dosavadní náš zákon (v § 5. lit. *b*) dovoluje otisk jednotlivých článků, básní atd., vzatých z časopisu neb jiného periodického listu v jiných časopisech a periodických listech. Avšak originální pramen musí výslovně býti udán, a otištěný článek nesmí během jednoho ročníku přesahovati dva tiskové archy. Vlastní politické časopisy jsou však vázány pouze prvou podmínkou (udání pramene), a mohou tedy otiskovati z jiných žurnálů za šetření této podmínky články sebe delší, jmenovitě články úvodní, telegramy, zprávy ze zákonodárných sborů, ba i dlouhé feuilletony.

Volnost stanovenou rak. zákonem v tomto rozsahu ovšem schvalovati nelze; ustanovení zákona něm. jest daleko přiměřenější svému účelu a neškodí tak majetkovým zájmům autorovým. Z nedostatečné ochrany prací časopiseckých v Rakousku vysvětluje se snaha některých žurnálů a vůbec periodických listů dojíti ochrany tím způsobem, že v čele jednotlivých článků nebo časopisu samého umísťována bývá poznámka: „Všecka práva, zejména pokud jde o otištění nebo překlad článků uveřejněných ... (na př. v „Nedělních Listech" Hlasu Národa) jsou vyhrazena." Poznámka ta nemá pražádné právní ceny, poněvadž zákon dovoluje bez výjimky otisk podobných prací a umístění výhrady v čele časopisu nebo jednotlivého článku nepřipouští. Dle osnovy nového zákona (§ 19.) připouštějí se však podobné poznámky, avšak jen při pracích belletristických, vědeckých nebo vůbec odborných. Při jiných časopiseckých článcích a pojednáních nedovoluje se autorovi, aby právo otisku jakoukoli poznámkou si vyhradil, a platí obecné pravidlo, že články časopisecké mohou se volně v jiných listech otiskovati.

I veřejná oznámení a sdělení mohou požívati ochrany práva autorského, mají-li aspoň částečně ráz literárního výtvoru. Tak jest poskytnuta ochrana zejména oznamovacím dílům provázeným kritickými, historickými nebo literárně a uměleckohistorickými poznámkami, jak tomu bývá u tak zvaných raisonnujících seznamů knih nebo uměleckých děl. Literárním dílem mohou býti výjimečně též obchodní reklamy.

Ochrany práva autorského dostati se může veřejným oznámením též tím, že spojena a sebrána byla v určitém pořádku jaksi v literární sbírku. Budou to zejména seznamy jízdních řádů a jiné práce, při nichž autorství spočívá ve formě. Platí to vůbec o všech pracích, které povstaly snůškou a uspořádáním pouhých faktických sdělení, nemajících o sobě ani povahy literární, ba i v pouhém individuálním sestavení slov. Jsou to hlavně statistické přehledy, účetní tabulky, tarify, adresáře, kalendáře, repertoria míst, rozličné oznamovatele, průvodci po krajích, městech a budovách, rejstříky k nějakému dílu, sbírky formulářů a schemat, sbírky receptů, seznamy domácích léků, návody k domácím a technickým pracem, kuchařské knihy, slovníky, glosáře atd.

3. Ochrany práva autorského nepožívají výrobky průmyslové a vzorky, zejména tiskopisy sloužící účelům živnostenským a průmyslovým, pro domácí a vůbec matriální potřebu, jako jsou rozličné formuláře (faktury, směnky, formuláře pro nákladní listy, plné moci, schemata žalobní, exekuční a jiné), rubrikové knihy úřední a kancelářské (jako podací protokoly, účetní knihy a p.), cenníky atd.

V dosavadním zákoně není sice podobného výslovného ustanovení, avšak v osnově nového zákona (§ 3. odst. 2.) upírá se výslovně ochrana autorského práva zmíněným tiskopisům.

Některé z těchto tiskopisů požívají však v jednotlivých státech jiné ochrany než autorské, a to buď dle zákonů patentních nebo zákonů vydaných na ochranu vzorků.

Za okolností mohou některé druhy naznačených tiskopisů státi se ochrany práva autorského účastnými tím, že byly spojeny ve zvláštní sbírku o individuální formě.

O některých předmětech mohlo by se zdáti sporným, požívají-li autorské ochrany. Jsou-li pak na příklad dopisy předmětem práva autorského? Dosavadní zákon se o nich nezmiňuje. Sluší tedy odpověď hledati v principu zákona. Že požívají ochrany literární plody, jež mají pouze formu dopisu, rozumí se samo sebou. Avšak i jiné dopisy, jež nebyly původně určeny pro uveřejnění, nýbrž jen pro adresáta, jsou — i když jednotlivě byly vydány — schopným předmětem ochrany, mají-li objektivní kvalifikaci literárních plodů. Naproti tomu nebudou požívati ochrany dopisy obchodní nebo takové listy, v nichž se sdělují zprávy, týkající se záležitostí rodinných neb osobních. Avšak i takovéto zcela obyčejné dopisy obsahu neliterárního stávají se mnohdy předmětem literárního obchodu, byly-li sebrány a souborně uveřejněny. Bývají často velmi důležitým materiálem pro životopisy velikých mužů a podobné. Autorství vydavatelovo spočívá v tomto případě ve formálním spořádání a sestavení.

Ani dosavadní zákon, ani vládní osnova nového zákona nečiní zmínky o dopisech, avšak v návrhu spojené právnické a politické komise panské sněmovny (§ 4. čís. 1.) uvádějí se jako díla literární též sbírky dopisů.

Jak se má řeč s plody národního podání básnického? Ani otázky této zákon náš se nedotýká. Z povšechných zásad sluší otázku tu rozřešiti v tom smyslu, že autorství jevilo by se tu u jednotlivého plodu lidové poesie jen tenkráte, když by vydavatel užil do jisté míry individuální formy, neboť obsah plodu takového jest vždycky cizí — z úst lidu vzatý — nezbylo by tedy, než aby vydavatel projevil autorství aspoň ve formě podání. Co se však týče formy, musel by vydavatel přihlížeti i v tom případě, když forma není ustálena, aspoň k duchu básnického plodu lidového (jevícího se též ve formě), sice by plod ten pozbyl povahy lidové poesie. Kdyby literární individualita vydavatelova vystoupila do popředí, nemá ovšem tato okolnost vlivu na ochranu právní — plod ten jest chráněn právě tak, jako když šetřeno ducha národního, jen že tu se již nejedná o výtvor lidové poesie, nýbrž o literární dílo vydavatelovo. Ostatně otázka tato — pokud běží o jednotlivý plod — jest dosti nepraktická. Nikomu by zajisté nenapadlo, aby vydal samostatně jednotlivou krátkou pohádku nebo pověst národní a chtěl k ní nabyti výhradného práva autorského na základě individuální formy. U národních písní, pořekadel a přísloví není ani možno, aby se k nim jednotlivě nabylo práva autorského, neboť forma jest s těmito plody tak těsně spojena a ustálena, že přestávají býti tím, čím jsou, byly-li své původní formy zbaveny. Jednotlivé pořekadlo nebo přísloví jest kromě toho tak nepatrného objemu, že by se ani nevyplatilo chtít formu jeho měniti a nabyti k ní práva autorského.

Avšak i když v prvém případě užito individuální formy, nemůže vydavatel pohádky nebo pověsti národní brániti jiným osobám, aby nevydaly touž pohádku nebo pověst v jiné formě.

Že nabývá vydavatel práva autorského ke sbírce kterýchkoli plodů lidové poesie, rozumí se samo sebou, neboť autorství spočívá tu v uspořádání a sestavení, tedy ve formě.

Stejně jako s národními písněmi, pořekadly a příslovími, má se věc se starými rukopisy a listinami. Poněvadž vydavatel neprojevil při vydání jich žádl-

ného autorství, nemůže k nim nabyti výhradného práva. Ke sbírce starých rukopisův a listin práva autorského se ovšem nabývá. Co však sluší souditi o tom případě, když obnoven jest kriticky text starých rukopisů, který byl nejasný, na mnohých místech pokažený neb neúplný? Ani této otázky jako dřívějších zákon náš se nedotýká. My přiznali bychom podobně, jak učinil dávno již jeden spisovatel, vydavateli právo autorské, poněvadž autorství tu spočívá v nové formě. To však vztahuje se patrně jen na místa nově nalezená, jež nesmějí býti v poměru k celku příliš nepatrná, poněvadž by to nemělo jako právní objekt žádnou cenu. K náhledu vyslovenému vede nás důvod, že duševní námaha kritického obnovovatele textu bývá zhusta jednak větší než práce mnohého spisovatele, jednak jeví se v kritickém vydání starých rukopisů — byly-li rukopisy na četných místech nečitelny, chybně opsány nebo kusé — autorství ve formě. Že obnovený text není již vlastně textem původního spisovatele — dosáhly-li totiž opravy značného objemu — dokazuje nejlépe rozličné čtení téhož rukopisu se strany několika učencův a následkem toho i ono veliké množství konjektur.

Byl-li komentován text starého rukopisu kritickými poznámkami a výkladem, rozumí se, že ani tyto poznámky, ani výklad nemohou býti otištěny bez dovolení jejich autora.

V zákonech nedošla upravení otázka, může-li se k duševním výtvorům lidovým a k (obnoveným) starým rukopisům nabyti práva autorského. Jen zákon ruský stanoví (ve čl. 4.): „Prví vydavatelé národních písní, přísloví, pověstí a báchorek zachovaných pouhým ústním podáním požívají týchž práv jako autoři děl nových. Právě tak se to má s prvými vydavateli starých rukopisů, avšak bez újmy práva všech ostatních osob vydati vydati táž díla nebo jiné staré rukopisy podle textu úplnějšího, správnějšího nebo podávajícího některé odchylky.“

Pravil jsem, že předmětem autorského práva jsou díla literární a umělecká, tedy díla reálně existující. Myšlénky díla ztělesněny býti musí v nějaké viditelné nebo slyšitelné formě, běží-li o díla literární, ve formě písmenné (a to buď tiskem, lithografií, písmem, fotografií atd.) aneb aspoň ústní. Jest tedy zapověděn nejen patisk ve pravém slova smyslu (totiž nedovolené opětné otištění knih tiskem již uveřejněných), nýbrž i nedovolené vytištění (a vůbec mechanické rozmnožení) rukopisů, jakož i vytištění jistých řečí a přednášek. Dle našeho zákona zapovídá se na příklad vytištění (beze svolení autorova) přednášek a řečí konaných za účelem vzdělání, poučení a zábavy (§ 1. lit. *b* zák.). Budou to zejména přednášky konané v učených, uměleckých, zábavných a jiných spolcích a společnostech. Vyloučeny jsou a nepožívají ochrany práva autorského řeči politické pronesené ve sborech zákonodárných (na říšské radě a zemských sněmech), v autonomních a církevních zastupitelstvech, v politických a podobných veřejných shromážděních, a sice bez rozdílu, ať mají objektivní kvalifikaci pro literární trh čili nic. Důvodem odepření ochrany jest tu okolnost, že řeči takové určeny jsou zájmům úředním a veřejným.

Osnova nového zákona (v § 3.) výslovně dovoluje otisk řečí a přednášek, konaných při veřejných jednáních všeho druhu, dále v politických nebo jiných shromážděních, určených k přetřásání veřejných záležitostí. Poněvadž osnova nedělá žádného rozdílu, dovoluje otiskovati zmíněné řeči nejen jednotlivě, nýbrž i ve sbírkách řečí téhož autora, což v některých zákonech výslovně jest zakázáno (na př. zák. italským v § 2., poslední odstavec a zákonem uherským ve čl. 6. čís. 6.). Při tom drží se osnova stanoviska dosavadního zákona, chráníc (v § 2. čís. 4.) řeči a přednášky konané za účelem vzdělání, poučení nebo zábavy. Výslovně však uvádí (v § 18. č. 2.), že pouhé uveřejnění obsahu přednášky veřejně konané není porušením práva autorského.

Zdali pak jsou chráněny právem autorským řeči náboženské (řeči duchovních při křtech, sňatcích, pohřbech, kázání, církevní řeči kasuální, řeči misijní atd.)? Zákon otázku tuto přímo neřeší: mohlo by se tedy zdáti, že duchovní osoba, konající naznačené řeči, jedná jakožto veřejný funkcionář, jako orgán duchovní správy. A poněvadž úřední řeči nejsou chráněny, mohlo by se za to míti, že ani tyto řeči duchovních nepožívají ochrany. Nehledíme-li však ani k té okolnosti, že řeči duchovních mívají ve většině případů objektivní kvalifikaci pro literární trh, bývají vesměs konány „za účelem vzdělání“, a řeči takové jsou zákonem chráněny.

Totéž, co poznamenáno o řečech náboženských, platí také o přednáškách universitních a jiných profesorů, třeba pocházely od veřejných funkcionářů. Přednášky tyto spadají pod ustanovení (§ 4. lit. *b*) našeho zákona, dle něhož požívají ochrany práva autorského řeči a přednášky konané „ku poučení“. Ostatně mívají-li často řeči náboženské objektivní kvalifikaci pro trh literární, mají ji bez rozdílu přednášky universitních a jiných profesorů. (Pokračování.)

Tři ballaty.

Napsal Josef Prošek.

Ráno.

Je šero světlé... tu tam list se kývá,
jak tíhou mu na špičku perla sedla.
Pláň nebes na východě rychle bledla,
a kdes už tryskla ptačí píseň snivá.

Jdem v pole, stezkou stinnou pod kaštany,
jichž květy, jako smrčky posněžené
nad listím svislým z přima stojí, voní...

Jdem v pole z rána, již jsme mezi lány,
já klasy hladím zrnem nachýlené,
zřím barvu jich tak stejnou, monotonní
a mák tuhám, jenž do cesty se kloní.
Jdem v pole, dokud ječmen vlhký rosou,
po mezi řadou s hraběmi a kosou,
já poslední — a v předu kdosi zpívá...

Pod mraky.

Jen jméno své jsem volat slyšel tiše,
já sám jen jedno slovo znal v té chvíli...
z pod mraků tu tam hvězdy zákmit bílý
jak sklíčko v polích hnědých planul s výše.

Ve sladkém dojmutí les větve vzpíná,
vlas jehličí ni vánek nerozčeří,
a teplým večerem se květen hlásí...
Vše s touhou čeká, deště hudba líná
až bude šumět hájem, travou, keři,
a bledým závojem až hvězdy zhasí
a rozčísne si šero dlouhé vlasy...
klid zvláštní, mrtvý... pták jej sotva zruší,
jen časem sletí květ s kvetoucích hruší
jak čistá myšlénka, jež blahem dýše...

Staré krby.

Vy staré krby staromodních slohů
ve přítmí dlouhých síní tiše snící,
jak hřávaly jste panstvu mraznou líci,
když z honů vracelo se s plesem rohů!

Teď pusto všude... Z vás jen chladno zeje,
a darmo hledám rukou něžných stín,
jež zlíbány vám nesly vonné dříví.
Však, odpusťte, tak všem se starým děje,
a věčně mlád je pouze času klín,
jenž pojme všecky nás i světa divy,
květ ruží nových jak stín lesní jívy!
Magické kouzlo z vás však přece vane:
Toť minulost, když vzpomínkami vzplane,
jež tají čas a práci vrací Bohu...

Její mladší bratr.

Napsal Felix Téver.

(Pokračování.)

„Sám, sám?" zvolala paní Včeličková a vložila v tato slova zvláštní přízvuk. „Ale, pane rado, proč byste zůstával sám? Ovšem, paní Soukupová vám odejde; nechápu sice, jak může odejít právě nyní, kdy byste nejvíce jí potřeboval, nechápu, jak může od vás, pane rado, odejíti, byl jste k ní vždy tak laskav, tak trpěliv — drahý pane rado! — divila jsem se vždy, jak mnoho jste od paní Soukupové snesl."

„Inu," odvětil pan rada, polichocen uznáním paní kontrolorové, „inu, ona byla v celku poctivá ženská, někdy trochu divná, kazatelská — ale víte, drahá paní kontrolorová, jedna babka jako druhá. Málo které přezimované jablíčko, abys na něm nenalezl skvrnku, a málo která starší ženština, aby neměla tak už nějaký ten svůj vrtoch! No, jen když je jádro dobré!"

„Ah, tohle je pěkná poklona pro nás starší dámy!" odsekla paní kontrolorová trochu uraženě.

„Inu, na vás jsem přece nemyslel!" opravoval se pan rada, který byl ještě ze staré školy a tedy zdvořilý k ženskému pohlaví. „Na vás jsem si tohleto věru nemyslel! Což pak vy, paní kontrolorová, vy jste věru ještě jako ta renetka o vánocích."

„Jako renetka," paní kontrolorová zasmála se blaženě a přibatolila se jako pravé jablíčko blíže k panu radovi. „Inu, pane rado, vy jste tak milý — samotného my vás nenecháme — když se Zdenička, ta milá vaše Zdenička vdá — tak —"

„No tak, co pak?" usmál se pan rada.

„Tak byste se mohl oženit!" A paní kontrolorová sklopila při těch slovech oči a začervenala se tak silně, že padl zákmit ruměné barvy jejích tváří na žluté pentle svázané pod jejím lalouškem.

„Ó matičko svatohorská!" zasmál se pan rada hřmotně. „Která pak by si mne vzala! takového starého šňupáka ve výslužbě; chtěl bych ji znáti, která by to udělala, vždyť by už ani pensi po mně nedostala!"

„Která by to byla?" zašveholila paní Včeličková a položila své, jak váleček kulaté rameno na páně radovu ruku a pak řekla tiše, pýříc se ještě více: „Znám jednu, která by k vůli vám ztratila svou vlastní — pravím svou vlastní pensi."

Nastala pomlčka. Paní kontrolorová seděla tu s cudně sklopeným zrakem, panu radovi počínalo vysvitati světélko. Chvíli díval se na paní Včeličkovou s trochu pitomě upnutým zrakem, pak zasmál se hřmotně, pleskl boubelatou vdovu s bodrou důkladností přes kulaté rameno a zvolal vesele:

„U všech rohatých, tohle by byla trefa! Ale bohužel — ruka sice ještě není v rukávě, ale vezme-li si doktor Zdeňku, jsem tím i já dokonale zaopatřen. Zdenička si to vše už nějak vymyslela a už mne na to připravila. Což pak to děvče, to je moudré, to dovede všechno dobře navléknouti! Doktor má sestru, Lena nebo Laura se tuším jmenuje, a ta slečna má býti výtečnou hospodyní — a já budu muset vzít před svatbou těch mladých sváteční černý kabát, budu muset té slečně udělat visitu a poprosím ji, když se bratrovi jejímu dostane hospodyňky jiné, aby šla ona hospodařit zase mně. Tak si to spunktovala Zdeňka, a to víte —"

Pan rada nedomluvil. Ze tváří paní Včeličkové byl rázem zmizel všechen ruměnec a tváře ty byly nyní tak žluté jak pentle pod jejím lalouškem.

„Slečnu Jesenskou chcete si k sobě vzít!" zazvněl její hlas a z úst jejích vyřinul se dlouhotrvající smích, který ponenáhlu přecházel v silný kašel.

„Nu, nu — což pak se chcete proto smíchem udusiti?"

Paní Včeličková ustala ve smíchu. „Tak ta by mně měla státi v cestě," pomyslila a pak, potlačivši svou rozmrzelost utvořila si rychle v mysli hlubokomyslný tajný plán, kterým chtěla Zdeňčin záměr pěkně vyhoditi do povětří.

„Ta milá, hezounká vaše dceruška, ona slečnu Jesenských nezná — ale já — já ji znám!"

„No, jaká pak je, snad není zlá?“

„Zlá, jak se to vezme, není zlá. Je moudrá, pane rado, a tuze učená. Je samá kniha, samý takovýhle foliant.“ a paní Včeličková roztáhla široce náruč. „Zasmát jsem se jí ještě neviděla — ale čítá mnoho a je tuze učená — čte — čte, pak vloží hlavu do rukou a pohlíží zamyšleně před sebe. Řeči mnoho nenadělá, ale řekne-li slovo, řekne je tak pádně, jakoby byla na ně všechna odmluva nemožnou. Pan doktor, mladý náš přítel, poslouchá ji také jako školák. Bývala učitelkou a —“

„Učitelkou — no, to je mi už ta pravá sorta!“ vsunul pan rada zamyšleně. „Bude to asi taková přeučená doktrinářská ženská —“

Paní kontrolorová se libotně usmála. Znalať vkus páně raduv a věděla již, jak má mluvit.

„Doktrinářská — to já, drahý pane, ani nevím, co tohle je za slovo — kde pak já — nejsem pranic vzdělaná. Po celý život musila jsem se o to starat, má-li můj manžel, dej mu Pán Bůh věčnou slávu, byl to hodný muž, má-li můj manžel prádlo v pořádku, punčochy spravené, ten každodenní boží dar pořádně upravený. ‚Ty jsi poklad, Kadinko!‘ říkával mi můj nebožtík — a já s tím byla spokojena — ale co to je vzdělání — to jsem ani nevěděla. Ale slečna Jesenských — Bože ta je učená — ta strčí deset profesorů do kapsy — což pak jsem proti ní já —“

„Taková, jako jste vy, je mi stokrát milejší,“ řekl pan rada a vložil znovu pádně svou pravici na ruku paní Včeličkové.

„Ach, kde pak já se jí vyrovnám. Ptám se jí ku příkladu jednou: ‚Což pak, slečno, nezahrály bychom si tak někdy v karty?‘ — ‚V karty já nikdy nehraji,‘ odpoví ona. — ‚Mám jiné věci na práci, v karty hrají jen lidé, kteří nemají co dělat a co myslet!‘ Tak jako prázdné hlavy, jsem vyrozuměla.“

„I tohle musí být protivná ženská!“ zvolal pan rada, který byl sám vášnivým hráčem whistu. „Bodejť, prázdné hlavy!“ A pan rada cítil se býti raněným v nejcitelnější stránce mužného sebevědomí svého. Což byl on sám prázdnou hlavou? „Taková učená ženská, která čte filosofické knihy, takový přepnutý ženský mozek, naplněný nestrávenou těžkou duševní stravou — tohleto bylo mi od jakživa protivné. Nu a co doktor, jak k ní stojí doktor?“ ptal se zhurta.

„Inu, ale vždyť vám povídám, pane rado, poslouchá ji jako školák. Pan doktor je sice moudrý, milý a rozumný pán — ale ona — řekne slovo — tak klidně, pádně — a on — již podle něho jedná. Slečna Lena, ta ho vstrčí do kapsy a myslím, že každého mužského. Ta je k panování zrovna zrozena.“ A přes tvář paní Včeličkové létl úsměv, slabounký, sotva znatelný úsměv, který asi značil skrytou myšlénku: „No, tohle jsem jí zasolila, ta mi v cestě státi nebude.“

Pan rada neodpovídal, zapadal v přemýšlení, ze kterého jej paní Včeličková nevytrhovala.

„Hm, hm,“ počal po drahné chvíli. „Paní kontrolorová, tak mezi námi, rozumíte, zcela mezi námi, mluvila jste s tou učenou slečnou někdy o naší rodině, mluvila jste s ní o Zdeničce?“

„Mluvila,“ řekla paní Včeličková krátce.

„A jak ona o tom soudí? — jak soudí o možném sňatku svého bratra s mou dcerou?“

„Nejsem zvyklá donášet z domu do domu, to ne, to není nikterak můj způsob,“ bránila se boubelatá vdova.

„Já vím, vždyť já vím; ale jde tu o štěstí mé dcery. A vy jste přec Zdeničce nakloněna, drahá paní kontrolorová!“

„Jak pak by ne — a proto, jen proto vám tedy svěřuji, pane rado — ale račte mi dáti své slovo, své mužné slovo, že mne neprozradíte?“

„Dávám, dávám je, paní Včeličková, a můžete na ně spoléhat — co rada Bořický slíbí, to také dodrží.“

„Ona slečna Jesenských nechce, aby se bratr ženil: co se však týče slečny — ale já to nerada, tuze nerada opakuji —“

„No jen řekněte!“

„Ústa paní kontrolorové přiblížila se podezřele blízko k uchu pana rady a tichý hlas její zašeptal: „Ona myslí, že jsou zrzaví lidé falešní, že Pán Bůh dobře ví, proč je poznamenal — že je Zdenička — zrzavá —“

„Zrzavá!“ pan rada vyskočil s lavičky, jak by byl hadem uštknut. „Zrzavá — ne, věru nikdy jsem nepozoroval, že by byla zrzavou — ani švagrová, která na Zdeňce vidí každou malinkou chybu, toho nezpozorovala — ale ta slečna Jesenských —“

Pan rada více neusedl — rozechvěným krokem jal se choditi podél lavičky, rozechvěným hlasem, zapomínaje, že se nalézá ve veřejném sadě, počínal volati na svou dceru.

„A kde ti mladí jsou, což je to nějaký způsob od toho mladého muže, zavésti Zdeňku Bůh ví kam, daleko. Což zapomíná, že je Zdeňka dcerou rady Bořického, že není žádnou učitelkou nebo švadlenou!“

A když se po chvíli dva mladí lidé objevili před tváří silně rozzlobeného pana rady, musili oba vyslechnouti celou řadu rozezleným hlasem pronášených výčitek. Ale oni dva, jak by jich ani neslyšeli, tiše a spěšně kráčeli před panem radou a paní Včeličkovou cestou k domovu.

IV.

Byl již chladný večer, poslední navštěvovatelé Chotkových sadů ubírali se k domovu, na širokých, vysokými křovinami vroubených cestách zavládlo ticho.

Pan rada měl tohoto dne stále příčinu k mrzutosti. „Proč pak nám tak utíkají, již zase zmizeli, člověk aby je po stopě hledal.“ A ti dva mladí utíkali těm dvěma starým věru až neslušně. Sem tam na záhybu cesty, když unikli pátravým zrakům páně radovým, splétaly se jejich ruce a kdysi na neobyčejně osamělém místě vtiskl Bedřich políbení na bílé čelo kučeravé Zdeničky a necítil při tom ten udivený, palčivý pohled, jaký na něho upírala osoba sedící na poloukrytém sedátku, kolem něhož cesta je vedla.

„Můj Bože — je to tak daleko — a já o tom nevěděla,“ zaúpěla Lena tiše a vložila ruku pod skrovný svůj pláštík na srdce, které jakoby ve velké úzkosti tlouci přestávalo. Pro jaké objevení si to dnes došla do těch jejich zamilovaných Chotkových sadů. Chodívala sem tak ráda, zvláště na podzim poslouchávala tu tak ráda veselé skotačení dětí, jež se tu po širokých, pískem sypaných cestách proháněly, pozorovala ráda tiché padání podzimního listí.

Ale dnes, — vlhkým, trpkým zrakem sledovala bratra, který se rychlými kroky vzdaloval, viděla jeho oči tak

štěstím zářící a slyšela hrdličí smích vedle něho kráčející dívky. Sklánět se večer, soumrak zahaloval koruny stromů, žluté mrtvé listí spadalo bezbranně k zemi, oni oba šli kolem ní — těsně kolem ní a nepozorovali jí. nevšimli se ji zrovna tak, jak si nevšimli se stromů padajícího listí.

Pozvolným krokem doplížila se Lena k domovu. „Jak vypadali šťastně! a jí sedící opodál ani nepozorovali. Což to bylo možné? Bedřich necítil palčivý zrak její na své tváři. Bylo to možné, bylo. V tom jeho štěstí nebylo místečka pro ni."

Celé nitro její chvělo se trpkostí, když přišedši domů klesla na židli a zaryla tvář svou v obě dlaně. Vždy vídala jen jeho, vždy dbávala jen na něho — na sebe zapomínala — a nyní. Jaký to nevděk, jaký nevděk! Cítila jen krutě velkost tohoto nevděku, nenalézala proň ani nejmenší omluvy. Ani slovem se ji dosud nezmínil o své lásce tam k té — ani slovem! A ona sama, čím mu tedy byla? Zdali sesterskou přítelkyní? Nikoli, byla dobrou k tomu, aby mu vedla jeho domácnost, zrovna tak jako bývala kdysi dobrou k tomu, aby vydělávala na jeho studie!

Obětovala vše, celý život. A co nyní zbývalo? Cítila, jak se kol ní šíří pustá, bezbarvá prázdnota, ve které nebylo ničeho, ničeho — jen srdce se v ní chvělo a zdálo se jí, že jí to choré srdce chladná, nemilosrdná ruka svírá, že z něho krůpěj po krůpěji vyždímává, všechen život, všechnu krev. Ano, k čemu tu byla, čím zde byla? Zde ten útulek, ve kterém se cítívala doma, zde ty nové zařízené jizby, květná terasa, za okny vše, co tu viděla, vše co tu bylo, myslívala, že je to její — zaslouženě její. A nyní měla přijít jiná, ta měla tu být paní a ona sama jen trpěnou osobou, která by měla pojídat chléb milosti u stolu cizí ženy. Budu jim v cestě, nebude tu pro mne více místa. A Bedřich, ten její milovaný, zbožňovaný bratr? Jaká to od něho faleš, jaká sobeckost!

Mezi tím vběhl mladý lékař do domu jak letem, skákaje přes tři schody, najednou octl se u dveří jich bytu, trhl tu silně zvoncem a otevřev rychle dvéře, stál před ní.

„Leno, Leno!" zvolal, „chybil jsem snad, že jsem ti to dříve neřekl, ale dnes jsem tak šťasten a ty mi odpustíš —"

„Není třeba, abys povídal!" vzkřikla Lena a vzchopila se se židle. „Viděla jsem vás — vím dost, netřeba věděti mi více, když jsem dříve nevěděla, k čemu nyní!"

„Tys nás viděla! A ty se hněváš? Nehněvej se, Leno, hleď, já uznávám, že jsem chybil — měl jsem se ti se vším dříve svěřiti. Ale, Leno, milá Leno," zarazil se a po chvíli řekl tiše: „Ty nevíš, co je láska, je to mocnost, ohromná mocnost — prve mlčíme pod jejím nátlakem, protože sami nevíme, jak se nám děje, nevěříme, že se stáváme jinými lidmi — a pak — pak mlčíme zase, jakoby ze studu. Bůh ví, Leno, nebyla to faleš k tobě, že jsem ti neřekl, ale byla to bázeň. Dobrá, nejlepší ta duše, moudrá moje Lena, ona lásce nerozumí, tak řekl jsem si stokráte a pak jsem si dodal: Ale pochopí, pochopí pozvolna. A nyní — je tu štěstí, Leno, veliké štěstí — je to silnější mne samotného a musím, musím ti je sdělit."

Přistoupil k ní o krok blíže, dívaje se v nastalém soumraku pozorně do její tváře vztahuje proti ní obě ruce. Lena odstrčila je prudce od sebe.

„A to je tvá povaha, to jsou tvé pevné, ustálené náhledy!" vzkřikla. „Jsi věrolomný! Kolikráte jsi mi povídal, že se nikdy ženit nebudeš, že se zcela věnuješ své vědě, že se nesmíš dávat na své cestě zdržovati malichernou, všední starostí. Já doufala, že z tebe bude učenec, že zrakem svým obejmeš celek, že budeš pracovat pro dobro všech, že se povzneseš nad jiné. Celý svůj život zasvětila jsem této myšlénce. A nyní k čemu, k čemu to vše bylo?" Ústa její se křečovitě stahovala a z nich vyplývala další ostrá slova. Stála proti bratrovi s horečně svítícím zrakem.

„Kam se poděly tyto tvé záměry? Kam poděl se tvůj svatý slib? Pamatuješ, jak jsi přišel ze své promoce, jak jsi mi tam v tom malém chudém bytě, kde jsme tehdy zůstávali, sliboval, že budeš pracovati, usilovně pracovati, abys mi udělal čest, že se zabereš do vědeckých svých prací, jakmile si zaopatříš nutných prostředků k žití, že se nedáš ničím, ničím od vytknuté své dráhy svésti. — A nyní? — Ty to ani nepozoruješ, Bedřichu, jak jsi nejapný! Ty nepozoruješ, jak chytrým způsobem tě starý rada vlákal ve svůj dům — a ta povrchní, zalibná dívčice ve své sítě!"

„Ona není povrchní, ani zálibná!" zvolal nyní Bedřich prudce. „Mne můžeš si skroucenými náhledy svými častovati, jak chceš — já to snesu — však jí se nedotýkej — ani slovem — ani slovem více."

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Divadlo v Japonsku.

Zajímavý článek o divadle japonském přinesla ve svém posledním čísle „Revue Britannique".

Vznik a počátek japonského divadla sahá do dávných, pradávných dob minulosti, a určiti počátek jeho nikomu se nepodařilo. Jedině zůstala zde pověst o vzniku divadla. Žila prý vesnická dívka, která v nejútlejším již mládí prozrazovala tak neobyčejné nadání k tanci, že budila obdiv především své rodiny, svých sousedů, ba i celé obce. Občas mívala své taneční produkce, které prováděla za vsí na trávníku, kam sešlo se vždy hojně obecenstva, kteréž odměňovalo ji prvním pochvalným potleskem. Sláva její brzo roznesla se po všech končinách a pověst o ní dolétla prý k uším samého císaře. Císař ji vyzval, aby i před ním tancovala. A stalo se. Přivezli ji ve vší slávě. Jednalo se jenom o místo, na kterém by tancovala. Přála si tančiti na trávníku, a celý dvůr, dvořenínové i veškeré nižší publikum táhlo za město, aby spatřilo znamenitou tanečnici tančiti na „trávníku". Jásot při produkci byl

*

nekonečný, tak že tyto produkce na trávníku musily se častěji opakovati, vábíce vždy nové a nové davy Japonců k sobě, a tak vzniklo první japonské divadlo. Až po dnes jmenuje se jeviště šibaj — trávník.

U Japonců není jako u nás škol dramatických. Za to herci, kteří dobyli si „zasloužilé“ slávy na scéně, vyučují nové aspiranty v soukromí. Zvláštní jest, že tito žáci nesmějí vycházeti na vzduch, pečlivě dbajíce toho, aby kůže jim neosmahla, aby slunce je neopálilo — neboť bělost pleti herce oproti ostatním jest vzácnou předností, a jmenovitě pro ty i potřebou, kteří hrají ženské úlohy.

Žáci tito učí se už od šesti i sedmi let.

Nejdříve učí se sedět, hledět, ústa otvírat, obracet se, nohy křižit, učí se pohybům rukou, nohou a těla.

Na konec učí se umění dokonale hovořiti. Učí se všemu tak, jak se to děje v životě, jak zdraví lidé chodí, sedí, mluví a gestikulují. Hlas musí míti každý čistý a zvučný, ne-li, jest odmrštěn; netrpí se protahování jednolivých samohlásek, vyrážení některých souhlásek, nepřirozeně rychlý, v životě neslyšený způsob řeči, nepřirozená gesta rukou a prstů.

Všem těmto vadám lze těžko si odvyknouti a proto herec-učitel — a v Japonsku je tak svědomitý — prostě žáky takové nevyučuje.

Ku vzdělání svému učí se historii především, poesii, vědě a, na co se klade veliký důraz, musí znáti vykonávání všech obřadů církevních a světských.

Musí věděti, jak císař sedá, jak kyne, jak mluví, jak vstává atd., musí znáti způsoby dvořenínů, veškeré výrazy jejich úcty a ponížení k svým velitelům atd. atd.

Při hodinách vyučování pijí žáci čaj.

Trvá to několik let, než se vycvičí. Pak je učitel rozdělí. Jedny na mužské, druhé na ženské úlohy. Ti, kteří stanou se představiteli úloh druhého pohlaví, obcují v komnatách s mladými dámami, aby se přiučili jejich způsobům, chování i řeči, milostným rozhovorům, strojení intrik, jmenovitě ale hlavní věcí jest přiučiti se oblékání úborů a uspořádání účesu. Účes je hlavní.

Uzná-li učitel, že by žák mohl úlohu nějakou zahráti, vezme ho s sebou a nechá ho spolu hrát.

Neosvědčí-li se, přechází buď do sboru nebo k tanečníkům.

Japonci přivykli již dávno viděti děti na jevištích: vystupují tam častěji, než v Evropě.

K divadlu jdou děti i bohatých lidí — ale přes to vše odvěká kletba, která lpěla na přetvářce hercově, i zde našla své místo od pradávna, a největší hanbou a skvrnou pro rodinu jest, jde-li mladý hoch k divadlu. Jako všude, ale jenom na čas. Dospěje-li cíle, je to jinak.

Před vystoupením se cvičí v tělocviku, memorují úlohy a pijí čaj. Představují-li tři herci koně, dva dělají nohy, jeden tělo. To ovšem nelze provésti bez náležitého předběžného se cvičení. Jména těch, kteří představují koně, jsou vyznačena na divadelní ceduli.

Často ale mnoho námahy a mnoho zklamání!

Geniové neuznaní ustupují do pozadí a metou jeviště, upravují dekorace, pomáhají hercům při oblékání, zouvají je, skládají jim garderobu, za jevištěm stojí s trubkou a svému herci ji v čas podají; kdož pak je vyvoleneem, šťastným smrtelníkem, stává se napovědou. Je v černý kostým oděn, strojí se sám a na scéně drží se svého miláčka s knihou v ruce a napovídá mu. Skorem každý herec má svého napovědu. Jakmile herec odejde se scény, nese mu číšku čaje nebo jiné oblíbené jeho lahůdky. Je-li krvavý výjev na scéně, pomaže mu napověda za kulisami ruku krví.

Vůbec jsou v Japonsku nejvíce v oblibě hry se srdcervoucími výjevy.

U nich slaví se kus „Ukřižování Sa-gu-ra So-go-ro“, který rozněcuje v neobyčejný enthusiasm jak diváky, tak i herce. Často před představeními ti herci, kteří představují hrdinu Soroka a jeho rodinu, jdou do chrámů — ku poctě jim vystavěných — kde modlí se, kají a postí se třeba několik dní i neděl. Nábožnost tato nemá jiného účelu, než aby Sorogo zjevil se jim ve snu. Stane-li se tak, je úspěch rozhodný; ne-li, stává se představitel mrzutým a více nedůvěřuje, že se mu podaří v plné dokonalosti Soroga představiti.

Drama to přivádí neobyčejné davy obecenstva do divadla.

Ale japonskou vášeň by musel mít náš divák, aby vydržel dívati se na 14 aktů. Hra počíná ráno a končí pozdě na noc. Když Sorogo se loučí se svým otcem, se ženou i dětmi, zříti je všade ubrousky, kterými plačící utírají své slzy.

Japonci milují scény rozloučení.

Tak na příklad jest jiný kus, v kterém se proslavil slavný herec Suketakaja Takasuke. Hrdina dramatu zřekne se všech svazků společenského života, který mezi svými žil, opustí rodinu svou a odejde do pustých hor a skal, kde oddá se náboženskému rozjímání. Chce rozumem svým vystihnouti tajemství všehomíra.

Žena jeho umírá žalem, a bolestí nad ztrátou manžela a zvláště otce, který měl jí pomáhat vychovávati děti. Hošík jedva sedmiletý, aby splnil poslední vůli drahé matičky, vydá se za otcem. Cesta jeho je nepopsatelné utrpení; brodí se vodou, nohy mu krvácejí od ostrých kamenů, bloudí lesy, stržemi, prodírá se křovím a hložím, visí nad propastí, konečně ale jde zase dál a otce nalézá. Otec však nedbá proseb jeho, neboť pozbyl veškerého smyslu pro svět, v kterém dříve žil, oddav se příliš budhistickému rozjímání a ztrnutí, a oslyší ho. Hoch sešílí a pomaten zpívá hluboce měkkou písničku, která srdce mrazí a z oka nutí bohaté slzy.

Václav Černý.

Knihy redakci zaslané.

Dojmy z přírody a společnosti. Řada prací Josefa K. Šlejhara. Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

É Morta. Básně Jaroslava Vrchlického. Druhé, valně rozmnožené vydání. Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

Tři komedie. Dramatická díla Julia Zeyera. II. Cena 50 kr. Nákladem F. Šimáčka v Praze.

Láska. J. Potapenko. Přeložil V. Mrštík. Románová knihovna Světozora. Svazek XXIX. Cena 1 zl. 10 kr. Nákladem F. Šimáčka v Praze.

Dvě historické povídky. Z literární pozůstalosti † Josefa Brauna. Libuše, matice zábavy a vědění. Číslo 3. (Č. běž. 153.) Roč. (běh) XXIV. Nákladem „Libuše“, matice zábavy a vědění, v Praze.

O Bedřichu Smetanovi. S úvodem Julia Zeyera. Úvahy a články Dra. V. V. Zeleného. Cena 1 zl. 20 kr. Nákladem F. Šimáčka v Praze.

Americké táčky. Dojmy se zaokeanské cesty. Napsal Jos. Šmaha. Cena 50 kr. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „**Hynek Votoček**“.

ROČNÍK XXII. 10. ČERVNA 1894. ČÍSLO 26.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Sestina letního večera.

Báseň Jaroslava Vrchlického.

Den, zlatý fenix, v svém se tavil ohni,
na východě jen kupila se mračna,
jichž černá brva kryla v sobě blesky;
dech parný sálal z dlažby, zdí, střech domů
a vůně táhla z uzavřených zahrad,
v ní jasmínu a fial mřela duše.

Jak město v žáru slunce moje duše,
jak mroucí den se ona taví v ohni
a z citů temných uzavřených zahrad,
nad nimiž dumy, trudu tmí se mračna
se touha ozývá zpět domů! domů!
Fosforné rhytmů mozkem spějí blesky.

A jak mrou v oknech slední slunce blesky,
tak zastkvívá se unavená duše
reflexem minulosti! Z bájných dómů,
jež tyčily své báně v jitra ohni,
tříšť zbyla trosek, jimiž táhnou mračna,
v nichž tmí se kostry stromů starých zahrad.

Ach! Státi dlouho u vrat starých zahrad!
Zřít, v slzách fontanu mřít slunce blesky,
spět zřídlem labutě a nebem mračna,
a měsíc potom, jež jak bludná duše
se zvedá v mystickém a bílém ohni
nad okapy a štíty starých domů!

Jak dítě zbloudilé, jež touží domů,
tu vůni cítit, plíseň a dech zahrad,
v běl vstoupit liljí, v pivoněk spát ohni
a chytat všecky prchavé ty blesky,
kterými chví se velká Noci duše,
žít v okamžiku, strhat nudy mračna!

Ó krásný sen to byl by! Ale mračna
se kladou níž nad strmé střechy domů,
před bouří chví se jako ptáče duše,
van horký táhne alejemi zahrad,
přes fontan šlehly první ostré blesky,
svět v žlutém tone fialovém ohni.

Ó vzpláti v ohni! — Darmo úpí duše.
O s bohem, blesky, dechy vonných zahrad,
jdu bez úkoje domů, v srdci mračna!

Babka.

Napsala Božena Viková-Kunětická.

Totiž nemíním nikterak psáti pouze o té babce, neboť co o babce dá se pěkného říci, ale tak, z nedostatku názvu napsala jsem „babka“, ačkoliv je mně to samotné proti mysli. Babka! — Nu, divila bych se velmi, kdybyste si ji nedovedli představiti s jejím velkým červeným nosem, uplakanýma očima, s bezzubými ústy a se šedivými vlasy nad čelem přihlazenými.

Ovšem všecky babky nejsou stejné a proto odpusťte, prosím, žádala-li jsem příliš mnoho, chtíc si uspořiti jejího popisu, který mne nikterak neláká. Nyní však, když jsem již nahoře napsala „babka“, musím o ní psáti s respektem, aby se neřeklo, že píši o lidech, kteří za nic nestojí.

Vlastně chtěla jsem začíti nejprve s popisem staromládeneckého pokoje, v němž ta babka jako dobrá víla se vznášela se smetákem, kartáčem anebo jinou pomůckou, kterou hodlala v něm zjednati pořádek.

Tak živě si na vše vzpomínám! A vzpomínky bývají nejtěžší nemocí, jetliže se jim bráníme.

Tedy ve čtverhranném pokoji stála postel, jedna z těch smutných staromládeneckých postelí, na které se díváme jako na hrobky, v nichž ještě všecko trouchniví, pohovka s odřeným polštářem — oh, starý mládenec tak často na takové pohovce dumá — stůl se zbytky od různých jídel, s knihami, s účty, s límci a kravatami — skříň, umývadlo, židle, kamna, věšák — ostatně na mou věru byl to skutečný přepych v tom pokoji o jediném oknu a s vyhlídkou na smetiště. Co pak tam mohlo

byt víc? Je skoro úžasno, s jakým pohodlím si dovedou muži vše zařídit, nejsou-li ženati.

K tomu ke všemu na skříni stála vycpaná sova a v koutě dlouhá dýmka, pod postelí ležely trepky a na okně stály dva hrnečky a sklenice. Pod podlahou a na stropě rachotily myši kvičíce ob čas z důvodu, jejž nebylo možno uhodnouti.

V pokoji panoval vždy onen podezřelý pořádek, jenž sice z pravidla na první pohled oslňuje, ale v němž za krátko nalézáme, hlavně my ženy ovšem, tolik prachu, různých nakupenin, tolik ohavných skrýší a tolik zastaralé špíny, že spínáme ruce v úžasu.

Ostatně ta babka nebyla asi všemohoucí a dělala jen, co jí bylo možno, poněvadž byla již velice stará, velice ubohá a dosti často i hladova. Za takových okolností dá se mnoho omluvit, uvážíme-li, že majetník pokoje byl takový podivín, že mu ve světě je jich málo rovno.

Ostatně měl jakési právo býti podivínem, a to jej dozajista omlouvá. Prosím vás, byl úředníkem, tuším, že asi s padesáti zlatými měsíčních příjmů, a tu je těžko zachovati úplnou rovnováhu a při povaze krotké a obětavé, neřku-li v jeho případě, kdy by byl velice rád utrácel sta, kde mu plačtivě zvonily v kapse jen šestáky a krejcary.

Hrál velmi rád taroky, miloval ženy, pil mnoho — ó, to byl příliš veliký nadbytek tužeb na jeho příjmy, z nichž musil i nájem platit a dříví a uhlí kupovat. A k tomu ke všemu nerozpakoval se nikdy udělati dluh, o němž věděl, že jej s těží kdy bude moci zaplatiti a o němž předpokládal, že mu způsobí mnohou nepříjemnou chvíli. Tak žil neustále v bouři, v níž byl sám hromosvodem nastrčeným na vlastních nerovnaných a smutných poměrech, jež podobaly se zříceninám plným květů, vůně, tajů, s božskou vyhlídkou, která počínala propastí.

Věru, žil velmi často v tak sladkém opojení, zakoušeje polibků žen, jsa nadobro zpit, anebo maje výhru z karet, kterou rychle zase utrácel za víno, za sardinky naložené v oleji, za rosolované ryby, anebo za veliké porce kaviaru.

A vraceje se domů rozehřát štěstím i rozkoší, neshledával pranic nepřirozeného ve svém životě. Obrátil sovu zobákem ke zdi, aby neviděl její veliké, příšerné oči, a klepal holí o podlahu i o strop, aby zastrašil myši, když příliš kvičely. Zpíval si hrubým, necvičeným hlasem, bubnuje si při tom prsty na okno, a konečně uléhal spokojený a vítězný. Někdy také tančíval jsa úplně osamocen uprostřed svých staromládeneckých stěn a klepal si k tomu vidličkou o talíř, jako cikánky to činí o bubínek.

Stávalo se taky zhusta, že neměl peněz a že nebylo nikoho, kdo by mu při tom vypomohl, a za takových nemilých okolností byl jako šelma, kterou za nohu ukovali. Nejprve skřípal zuby, bručel, povykoval, nenáviděl vše, nač se podíval, ale pak nastupovala u něho resignace, v níž byl velice přístupný, melancholicky důvěrný, usmíval se mdle, četl v knihách, hladil svou sovu a rozpřádal dlouhé hovory se svou babkou.

Za ten čas přišil si kde jaký knoflík mu chyběl, srovnal svoje památky, počítal své dluhy, nechal si omýti okno a nacpati slamník pod nejpřísnějším dozorem. Byl jako kuře mírný a pevně se rozhodoval oženiti se, nebo započíti jiný život prospěšný a spořádaný, aby mohl zaplatiti své dluhy a koupiti si do zásoby šatstva, neboť měl jediný slušný oblek a jediné boty, jež večer svlékal a ráno zase oblékal, klobouk měl promaštěný, lokte u kabátu se mu leskly, kravata byla vyrudlá a boty sešmatlané. Není divu. Padesát zlatých měsíčně na vše nestačí, jinak by na světě nebylo socialistův.

Nejvíce ten dobrý muž divil se své babce. Přemýšlíval tak časem, totiž z čeho je živa, co jí a co vůbec je příčinou, že dýchá, pohybuje se a že nikdy nepláče. Maje sám nadbytek tělesné síly, nepochopoval, jak je možno žít s tím klesavým krokem, třesoucíma se rukama, s mdlým pohledem, bez tužeb, bez vášní, bez illusí, jen tak, jako když uhel dodoutnává a nic na světě už v něm plamen nevzkřísí. Rozumoval o ní velmi často právě v dobách, kdy byl bez peněz i bez přátel, a považoval toto své rozumování za čistě lidské a šlechetné.

Ona pohybovala se kolem něho ve vetché, tenounké sukni, přihrblá, ale vlídná a skoro potměšilá, ačkoliv jej velice milovala. Někdy z té své bídy nabídla mu několik zlatých, jež Bůh ví jak si zaopatřila, a on je přijal, jsa rád, že má babku tak výtečných vlastností a tak soucitného srdce. Tento dluh zapravoval však vždy s nejpřísnější správností a přidával jí k němu ještě úroky, jež ona odmítala se slovy:

„Ale račte si to nechati. Posloužila jsem ráda.“

Znala velmi dobře jeho slabosti, jeho myšlénky a bývala rozčilena jeho strádáním v takové míře, že se všecka sevrkla, seschla, stávala se popudlivou, nevlídnou a nakládala zle se vším, co jí přišlo v cestu anebo do ruky. Nenáviděla celou duší jeho věřitele, vyhýbala se jim zúmyslně a jestliže měli děti, peskovala je na potkání pro nic za nic, jakoby Bůh ví co provinily.

Jinak pohybovala se vždy tiše jako kočka, mluvila málo a ve přítomnosti svého pána sotva dýchala. Bylo jí velmi milo, jestliže s ní hovořil, ale nerada mu vysvětlovala své poměry. Měla muže, dědouška od let nemocného, dceru vdovu se čtyřmi dětmi a tak bylo jí věru těžko vysvětliti, z čeho všichni žijí, nechtěla-li vzbuditi nejmenší podezření nepoctivosti, šalby anebo aspoň bídy a největšího nedostatku.

Byt jejího pána nalézal se za městem uprostřed polí a v zimě bývala k němu cesta neschůdná, nadmíru trapná, namáhavá, neboť v městě nebylo nikoho, kdo by onen domek v polích respektoval a staral se o to, aby nebyl od celého světa oddělen buď mořem bláta anebo mořem sněhu, do něhož jdoucí povážlivě zapadal. V domku nebydlel nikdo jiný než milý pán staré babky, a ostatní místnosti v něm snad právě následkem toho moře zůstávaly právě v zimě nepronajaty.

V létě ještě tu a tam vyskytl se dobrý člověk, jenž aspoň na dobu prázdnin odstěhoval se do domku „na letní byt“, ale v zimě pro Boha, to v něm mohl skutečně bydleti jen takový pudivítr, jemuž na světě bylo vše jedno a který svým ohromným tělem vzdoroval i blátu i světu i každé jiné nepohodě.

Babka k němu přicházela z malého, děravého baráku, posledního v úzké uličce, která sousedila již s lukami a poli, jako ten osamělý domek, v němž bydlel její pán, jenže onen stál o samotě jako kocábka uvízlá na písčině, a jeho bílé zdi oslňovaly v slunci. V uličce děravých a křivých baráků bylo mnoho dětí, jež po celé dny výskaly a křičely, a mnoho stařen i starců, kteří ty děti opatrovali. Ostatní muži i ženy pracovali buď na polích,

nebo v továrnách a vraceli se večer domu libitým krokem, načež se omývali u studen anebo u potoka, který nedaleko se vinul. — Pán, měl-li peníze, vracíval se z města k svému příbytku pozdě v noci, někdy až i časně z rána, v době kritické však přicházel hned z úřadu, večeřel mléko s chlebem nebo vejce na másle a snídal mléčnou polévku s nudlemi, což všecko mu připravovala babka se zvláštní pietou, která bohužel na jídle nezanechávala pražádné stopy. Potom kouřil zvolna ze své dýmky a díval se oknem směrem k barákům upadaje mimovolně do sociální filosofie, jíž byl přívržencem nadšeným, jak se ovšem v jeho neurovnaných poměrech dalo předpokládati, neboť se považoval, když ne za mučedníka, tedy zcela jistě za člověka, jemuž život byl ještě mnohým povinen.

* *
*

Jednou byla zima velice tuhá. Neopakuji se často takové tuhé zimy u nás a bohudíky, že se tak neděje. To byla hrozná zima tenkráte. Vrabci mrzli v letu, dech se zarážel a nebe zdálo se býti neustále plno třpytného jíní, jež zvolna na zem se snášelo ve dne i v noci jako proud nebezpečné zkázy. Usazovalo se na všem, vše obalovalo, tak že celá krajina podobala se již nějaké sluji krápníkové, v níž vše bylo tvarů bizarrních a neurčitých, což bylo vinou jen toho bílého chmýří, jež na všem ve velkých vrstvách spočívalo. Opozděné uvadlé listy na stromech stávaly se stříbrnými šperky jako z kovu ulitými a byly nehybné, těžké, na stromech podobajících se bílým korálům. Ten třpytný mrazivý prášek vyplňoval vzduch, stávaje se jeho atomem, a bylo nutno jej vdechovati, jím se pohybovati, v něm tonouti, při čemž celé tělo křehlo a stávalo se odporu neschopným.

A při tom ten klid, to ticho v krajině! Nebylo nikoho, kdo by je rušil buď tak nebo jinak, neboť všecko bylo v bázni, zoufalosti a stesku zamlklé, ubohé a schoulené. Byla to věru ošklivá zima a vylévala svou vášeň bílou a zdrcující v tak mrazivém objetí, že to vypadalo jako objetí smrti.

Domek, v němž babčin pán bydlel, byl oddělen od celého světa, ale tentokráte to byla clona z toho chvějného jíní utkaná, která obklopovala jej jako závoj, v němž se vše kmitá a vše tuhne, a za níž on se ztrácel, jako by byl sám jen jejím záhybem nějakým, anebo jakoby v něm se trochu více té mlhy srazilo v jakousi mdlejší skvrnu.

A ta cesta k němu bez cíle, neurčitá, vysoko zasněžená, plna viditelných překážek a neočekávaných dolíků! Zdálo se, že člověk plave pod vodou a že pozbývá zvolna dechu i sil. Domek ztrácel se před očima a bylo jen těžko uhodnouti, na kterém místě je za tou clonou skryt, anebo nezanikl-li někde úplně.

Kolem něho nebylo stromů a jen široká bílá hladina vysoko nastlaného sněhu obklopovala jej se všech stran a nad ní vznášela se ta třpytná mlha, jež s nebem ji spojovala v nerozlučný celek. Kde že byl domek? Možná, že plul někde mezi zemí a nebem v tom šeru, jež nebylo lze proniknouti.

Co zkusila ubohá babka tenkráte! Považte, že neměla ani teplé kazajky, ani vlněné sukně, ani rukavic a že se choulila jen tak sama do sebe a to ještě bezúčelně, neboť byla stará a na hlavě bělalo se jí také jíní. Brázdila si cestu sněhem, mlhou, mrazem až k bytu svého pána a tam plna slz, bolesti, jež jí zima způsobila, vysílená a až do kosti zkřehlá mnula si ruce, čelo, líce, nohy, aby do nich přivedla nový život. Chodila dlouho ve starých, prošoupaných bačkorách, náramně vetchých a nespolehlivých, v nichž jí nohy přemrzaly, ale jednoho dne nalezla na půdě pár starých bot svého pána a obula si je u vědomí, že boty již svou službu dokonaly.

Byly jí trochu velké, ale za to jako dobré měly ještě příštipky a nikudy do nich neteklo!

Dříve než je obula, mnohokráte postavila je zase na staré místo mezi haraburdí, zápasíc s myšlénkou, zdali počíná si správně, anebo ne, avšak vždy zase znovu chopila je rukama a kývajíc umořenou hlavou, snažila si dokázati, že má právo si je vypůjčit v čase, kdy nebylo jí možno říci, zdali ještě zítra nebo pozejtří její milé vetché bačkory jí službu nevypovědí a bude-li moci vůbec přijít svému pánu posloužit.

Její dědoušek byl zle churav — ach Bože, vždyť byl již tak stár! — dvě děti její dcery stonaly na spalničky a dcera vydělávala čtyřicet krejcarů denně. Co pak si bylo možno zaopatřiti nové bačkory? Nu, bylo to možno? Zač? Taková zima zlá, protivná, dlouhá léta již nebyla. Hnusno bylo na ni myslet, a babka ji stokráte za hodinu, jež každá byla věčností, posýlala ke všem čertům.

Konečně ty odložené, opotřebované staré boty přece obula. Cítila, že proti tomu nelze ničeho namítati, neboť to bylo přirozeno, ba skoro nutno, uvážíme-li, že chtěla svého pána spolehlivě každý den obsloužiti. Od toho dne velikými kroky ubírala se ráno i večer k neviditelnému domku a vracejíc se k domovu hledala ve sněhu zase tytéž stopy velkých svých bot, aby do nich nohy vložila, neboť všude bylo tolik sněhu, že by byla do něho po kolena zapadla. Nu, a ona měla dvě sukénky na sobě z prošoupaného kalmuku jen tak více z cudnosti než z potřeby, to bylo skoro jisté. Takové zapadnutí nemohlo býti příjemným zvláště nyní, kdy sníh jako nože řezal jsa mrazem ztvrdlý, zhrublý a ostrý.

Byla věru ráda, že si vytlapala ty dolíky svými botami a že z jednoho do druhého skákala, až se udýchala jako při tanci. Co se naděkovala Bohu, že ty boty našla! Vždyť by se snadno bylo mohlo stát, že by jednoho krásného jitra neměl pán mléčnou polévku s nudlemi, a to by bylo povážlivé, neboť prožíval zase dobu úplné finanční nesnáze.

A mráz vzrůstal! Třpytné jíní počalo zvolna se zachvívat, potom kroužit, potom vířit a nastal hrozný, divoký, řezavý vítr, v němž se vše proplétalo, hnalo, klesalo, zdouvalo, v němž všecko lkalo, ba křičelo, jakoby celá příroda v smrtelném zápasu o pomoc volala. Spousty bělounkého prachu padaly s nebe, spousty zvedaly se jich se země a v prostoru utkávaly se v boj jako milliardy létajících vojsk. Krajinou táhl neustále zoufalý ston a při tom mrzlo jako v Sibiři, kdy je možno v chůzi zahynout.

Dcera půjčila babce ještě jednu kalmučku a dala jí na nohy pospravované punčochy, jež kdesi dostala. Bába šla v tom větru, v té spoustě, zajíkala se, bránila se rukama do předu vztaženýma, jakoby chtěla tu krutost zadržet, opírala se ku předu celým tělem, zavírala oči,

otvírala ústa a bořila se do sněhu, v němž už dávno její vnůči doliky byly zasypány.

Chůze k domku jí trvala skoro půl hodiny, ačkoliv takto byl domek na deset minut, a to minut té babky vzdálený.

Ruce měla ubožačka přemrzlé, nohy jako dřevěné a oči uplakané, když vstupovala do síně a zavřela za sebou rychle dvéře, jakoby se bála, že jediný slabý proud té hrůzy venku se za ní sem vedere. Potom unavena, jakoby se právě se lvem potýkala, setřásla se sebe sníh, narovnala si šátek, stáhla si sukni, aby nebylo její boty viděti, a vešla do pokoje, kde pán ještě na lůžku si hověl a čekal, až mu přijde zatopit.

Byly tehda právě dva zasvěcené svátky za sebou a pán o svátcích nechodíval do úřadu, což mu bylo zvláště tentokráte milo, neboť jeho obuv potřebovala nutně nové podrážky a švec slíbil během těch dvou svátků ji zhotoviti, aby byl zase na nějaký čas zaopatřen.

Nyní si hověl v posteli, četl jakousi sociální brožuru a chvílemi naslouchal té psotě venku, která mu okny otřásala a v kamnech kvílela jako poraněné dítě.

Babka pozdravivši svinula se u kamen a počala zatápěti tříštkami již včera připravenými. Byla chuděra tak ztuhlá, že jí tříštky z rukou vypadávaly a bezzubá ústa se chvěla jako v zimnici.

„Je tam hanebně?“ tázal se pán pozoruje její sklíčenost.

„Soudný den. Člověk by psa nevyhnal.“

„To jste profoukla, babko. Kdybychom měli trochu čaje, uvařila byste jej místo polévky. Ale mně se zdá, že nezbylo ani chmýří.“

„Ba, ani chmýří. A cukr taky schází. Na čaj není ani pomyšlení.“

„A co je nového, babko?“

Babka chtěla říci, že se jejímu dědouškovi zle přitížilo a že se bojí, aby neodešel ještě třeba do zítřka, ale potom si pomyslela, že vlastně pána to nemůže zajímat a že sám má starostí velmi mnoho, které na něm leží jako břemeno. Věděla předobře, že nemá dnes peněz více než asi jeden zlatý a že v městě zpívá Marila, o které po poslední její návštěvě, která se stala před dvěma lety, blouznil jako malé dítě, pobrukuje si pohnutým hlasem tytéž arie, jež ona zpívala, a opakuje neustále jí, své babce: „To je skvostná žena! Jakživ neviděl jsem ženy skvostnější. Ta když se směje, vypadá to, jakoby na člověka růže sypala. A víte, ona vyslovuje zvláštním způsobem r, tak měkce, jemně, jako když docela malounký potůček hrčí květnatou loukou.“

Co by mu záleželo na tom, že dědouškovi se přitížilo? To přece nebyla novinka pro pána v nejlepších letech, který měl svoje slabůstky a choutky.

„Nalepuji cedule, takhle (babka vyzvedla ruku nad hlavu) veliké. Na nich je krásná paní s notami v ruce. A je to, milostpane, táž, co zde přede dvěma roky zpívala. Tenkráte říkal jste o ní, že mluví jako když potůček hrčí květnatou loukou.“

„Marila?“

„Ano, Marila. Děti přinesly domů jednu takovou ceduli dědečkovi, strhli ji snad uličníci, ale dědoušek už dnes nevidí.“

Pán na posteli ztichnul a položil sociální brožuru na svrchnici. Před očima kmitla se mu malá, kyprá osůbka s planoucíma očima, s kulatými rameny, nakadeřeným vlasem a se rtoma jako plamen žhavýma. Přivřel oči a zadumal se.

Babka zatím připravila polévku, vylila mu ji do hrnečku, on ji jinak nejedl, a postavila na židli u jeho postele, napomínajíc ho, aby jedl, že polévka zhoustne. Potom udělala to i ono, ptala se, kdy má přijíti ustlat a jak to bude s obědem. Pán ji upokojil, že k obědu uvaří si několik vajec a vypije sklenku vína, které dostal od matky. A řekl, že může jít a až večer aby přišla, že si dnes chce pohovět.

Babka prohřáta příjemným teplem vytopeného pokoje, usmívajíc se pod vlivem šťastného pocitu, vyvolaného tím teplem, proklouzla dveřmi a octla se zase venku, kde jí rázem dech ztuhl na rtech — — —

(Dokončení.)

Killarney.

Malá vzpomínka z irských cest. Píše dr. Jiří Guth.

(Dokončení.)

Při vážném tom hovoru o botanice a meteorologii upoutala pozornost profesora Weckerleina stará, polorozbitá strojovna s troskami jakéhosi stroje. Tohle on zde vlastně hledal a k tomu staré nánosy na severním konci poloostrova, patrné to známky dřívějšího dolování kyzu měděného, leštěnce olověného, krušce a blejna, do nichž teď milý geolog se zavrtal. Asi prostřed minulého století tady těžili a mimo měď i kobaltu dobývali; potom v letech 1801 znova. Musili však toho nechati, když již do dolů vnikala jezerní voda. Více než staré zasypané doly vábily mne k sobě lodky na jezeře, a opouštěje starého pána trochu nevzdvořile, dávám se vézti po hladké hladině, tiché a spící v tom večeru . . . Slunce právě zapadalo mně za zády, před Ross-Castlem a osvěcovalo půvabný ten poloostrov, jeho vegetaci a všecky hory na východě přede mnou a po bocích. Večer letní, vlažný, nebe čisté.

Bůh sám ví, čím to je, že vždycky v takových chvílích, kdy bývá tak krásně a kdy prsa šíří se nevýslovnou slastí, zachvátí člověka velký stesk a divná melancholie. Tak jako když veliké štěstí nás potká a když se bojíme, že štěstí to nepotrvá, že bude krátké. Je to myšlénka na konec všeho krásna, na pomíjející ráz všeho toho, co nás těší, která kazí nám požitek a tísní mysl . . . Tak tady, když vesla tak jemně šplouchala, ryjíce do rovné plochy, lesklé tím zlatým prachem západu, a když husté to stromoví táhlo kolem, a když ruina Ross-Castlu, velká, čtyrhranná věž, obrostlá hustým břečťanem, ustupo-

vala v dáli, a když všecka ta scenerie jezerních břehů rozvíjela se zvolna a víc a víc, čím dále jsme se ode břehů vzdalovali, najednou trud se zmocnil duše mojí, trud však přece sladký, neboť kolkolem bylo krásno tak, jako nikdy nebylo ani na jezeře ženevském, kam z Dent du Midi studený vítr vál, ani na Rivieře v Nizze, Monacu neb Monte Carlu, ani v nádherných fjordech skandinavských, ani z večera v údolí chamonixském, — ach nikde . . . Ale přec! Mysl moje zaletěla do tichého, půvabného údolí orlického a v duchu viděl jsem zelenavé louky a v dáli potštýnský hrad, na němž před chvílí také zapadající slunce házelo svůj zlatý lesk. Tam je také puvabu, snad ne tak jako tady, ale tam zase je domovina, sweet home, která vyváží všecky, všecky krásy světa. Ke stesku, jež vyvolala myšlénka na to, že zde všecko pomine, připojil se stesk po domovu a s půvabem krásného večera a překrásného, mírného kraje smísil se v jeden tklivý pocit, který tak otřásl mým nitrem, že struny jeho zvučí dosud a silně jen při pouhé rozpomínce.

Veslař chtěl se zavděčiti a dal se do řvaní staré irské melodie.

„Mlčte, pro bůh," odměňuji se mu za tu dobrou vůli a posílám toho muže ke všem ďáblům . . . Ross-Bay jsme tedy tiše přejeli a blížíme se k Innisfallen.

Západ hořel.

Z těch všech ostrůvků Killarneyských Innisfallen je nejkrásnější. Irsko, říkají, je skvostem Východu, Killarney skvostem Irska, Innisfallen skvostem killarneyským. Sám jediný stojí za cestu na ostrov smaragdový . . . Svatý mnich Finian Lobhan (Malomocný), syn krále munsterského, založil zde klášter proslulý později v dějinách Irska. Tady byly psány polo latinské, polo keltické annály, jichž rukopis, 57 listů pergamenových, je v oxfordské bibliotéce bodleianské, a které jsou dějinami světovými do času sv. Patrika, pak dějinami Irska do začátku XIV. věku. První část je prý povídání celkem nesrozumitelné, druhá je plna vojen a krve a proto vzácný dokument. — Dnes proslulé to opatství je překrásná ssutina, uprostřed staletých velkých stromů, a poznáš ve zborcených zdech snadno ještě jednotlivé části starého kláštera . . .

Opravdu diamant zasazený ve smaragdech, velmi obrazně řečeno. Bujná vegetace killarneyská tady bují nejvíce a velký yew-tree, tis, rozpíná se zde v nesmírnou šíři. A jiné stromy staleté pevně tkví v kameninách, jimiž prorůstají jejich kořeny a větve jejich sklánějí se daleko k vodám jezerním, jež rozrážejíce se slabým příbojem o kamení šeptají tam něco, čemu my prosaisté moc nerozumíme. Z hustých kapradin zase se vypíná veliký arbutus a jilm a snad ještě jiné stromy, jež nebyly by ušly mé pozornosti, kdybych byl nezapomněl vzíti s sebou toho pana profesora. Tudíž opět sám bloudím v zášeří večera po stezkách lorda Kenmare, pak těmi ssutinami klášterními a přeříkávám sobě kus básně k tomu účelu schválně sehnané, od Th. Campbella . . .

Oh! once the harp of Innisfall
Was strung full high to notes of gladness,
But yet it often told a tale
Of more prevailing sadness.

A opravdu, jakoby ty krásné stromy šuměly velký trud té země ochuzené, jejíž chudoba tak hrozně kontrastuje s nádherou tohoto čarokrásného kraje. K mé subjektivní melancholii přimkla se ještě druhá, jiná, rázu objektivnějšího, stesk, a soustrast s tou zemí také nešťastnou jako je ta země na jihovýchod odtud, daleko, která také je v neustálém boji a v bouřkách neustálých.

Můj veslař myslil snad, že mě bolí žaludek, vida mne tak smutného, neb nabízel mi svoji whisky. A teď, když jsme se vraceli, slunce už docela zapadlo a nastával dlouhý letní soumrak, kde obloha měnila své barvy znenáhla od purpurova do bledého, zelenavého jasu a kde na líbezný ten kraj stíny se kladly vysokých hor. Mír byl všude, — tu najednou z houštin od někud vyletělo několik černých ptáků a rušivě zakrákalo krajem tichým, kazíc pokojnou symfonii zlým svým skřekem. Už několikrát jsem pozoroval, jak černí ptáci jsou rušiteli pokoje a míru . . .

Profesor Weckerlein běhal pořád mezi rhododendrony a azalkami, jež zde rostou v divoké kráse, sháněje se po nějakém kamení. —

Ráno v osm hodin že súčastníme se exkurse hotelové ku Gap of Dunloe. Denní tura povozem, koňmo a zpět po všech jezerech a point culminant killarneyského pobytu. — Zas v několika povozech celá společnost vyjíždí po dlouhých přípravách a jede údolem, který připomíná majestátní údoliny alpské. Po stranách zase vysoké, ale ne nebetyčné nebo dokonce sněžné hory zase divných jmen, jako Macgillycuddy Reks, Tomies, Purple Mountain a neveliká jezera jako Black Lake, Cushvally Lake, Anger Lake . . . a také kolem velikého množství žebráků. Dokud ještě jedeme v povozech, žebráci obého pohlaví a všeho možného stáří spokojují se pedestrianismem utíkajíce za námi pokud mohou, ale když pak dílem jdeme pěšky, dílem vsedáme na koně, vrhají se na nás jako krkavci. Ani najímání koní nedělo se tak hladce, jako tuto se zdá: majitelé bídných těch herek jsou vlastně sami žebráci a vnucují se člověku způsobem až srdcelomným: a když kdo koně nechtěl dávaje přednost chůzi pěší, zase všichni mu chtěli býti průvodčími po cestě, po níž by byl mohl zblouditi, jen kdyby byl slepý, hluchý a němý zároveň. A cestou celá sbírka otrhaných prodavačů: jedni nabízejí předměty řezané z rock-oak, druzí s malým hmoždířem anebo troubou na dělání ohlasu číhají za rohem, jinde zase starý dědek zpívá ještě starší irské melodie až bůh brání — a to všecko ne ve slušných intervallech, ale po celé cestě, tvoříce zrnka nepřetržitého růžence, táhnoucího se celým velkolepým údolem. A také ženy horlivě se pletou do toho řemesla a třeba hodinu i dvě cesty jdou za vámi nebo vaším koněm, nabízejíce punčochy, nebo kozí mléko zušlechtěné skleničkou whisky. Nastává tedy boj dvou trpělivostí, z nich podlehne z pravidla dříve vaše, a na to ty ženy i dívky nepříliš otrhané počítají. Člověka, jehož zvolily si za terč svého pronásledování, i slovy lichotnými omamují, jak už ženy vůbec to dovedou.

„Mary," povídá na příklad jedna z nich ke druhé, „koukej, jakživa jsem tak hezkého a milého pána v našich horách neviděla. Pán Bůh ho požehnej!"

„Ba že . . . jistě že to je gentleman urozený a štědrý a že neodepře výdělku nám ubohým dívkám . . ."

A darling gentleman, aby měl konečně pokoj, vykoupí si ho a punčochy jim nechá nádavkem.

De Bovet vypravuje (Trois mois en Irlande), jak jinde zas černooká holčice tímto rozmarným způsobem nástrahy klade, chytajíc mladé pány: „Dejte mi shilling, dostanete za to něco." Zvědavý cestovník ovšem hned jde na lep a ptá se, co? Holčice šklebíc se podává — půlshilling... Vtip se podařil, děvče dostává shilling a svůj sixpence si ještě k tomu může nechati.

Někdy vtipy ty jdou poněkud dál: „Dejte penny tomuhle chlapečkovi, sweet gentleman... Vždyť je z vaší rodiny." — Sweet gentleman ovšem udělá velmi udivený obličej. — „Nu ano, vždyť je právě tak opálený jako vy."

... Pak s výšin horského sedla máme v poledne carokrásný pohled do Černého údolu, v němž prý líhnou se všecky depresse šířící se z Irska k nám a dolů až k Upper Lake, které je jako roztrhané, souvisící s ostatními jen úzkým kanálem, kterým sotva že naše lodka, připravená a objednaná sem už od rána, se tudy proplete. Pletla se tudy až odpoledne, — tak dlouho trval pochod údolím přes sedlo z Dunloe do údolí Černého, jež končí se u jezer killarneyských... Konečně zas po těch jezerech teď k večeru jízdou asi dvouhodinnou, od Upper Lake přes Muckross Lake a Lake Leane, kolem nesčetných ostrovů a ostrůvků, při čemž jeden obrázek stíhal druhý a nevím, který líbeznější byl...

Na nejvýchodnějším konci velkého jezera Leane, v zálivu zas ruina, ssutiny starého opatství Muckrosského. Kapitán Herbert, jemuž to patří, obklíčil zbořeninu a park kolem ní vysokou zdí a vybírá od příchozích vstupné jednoho shillingu za osobu, dva shillingy za kočár, kterýž nedostatek noblessy jenom tím lze vysvětliti, že skoro všechen výnos z toho obětuje se na udržení pořádku v té romantické hromadě kamení. Ostatek majitel přes svých 50.000 akrů zdá se býti chudák, neboť je v Americe a prý slepuje tam způsobem dosti usilovným svoje jmění, které utrpělo velikou ránu, když jeho otec asi před 50 lety hostil u sebe královnu Viktorii tak slavně, že si o tom v kraji povídají dosud.

„Muckross" znamená prý po irsku les divokých prasat. Těch bys tam teď na krásných těch trávnících arci už marně hledal, jen krávy se tam pasou k vůli větší malebnosti. Staré zdi kostelní a schátralá gotická okna beze skel, dlouhá loď chrámová, už dávno beze střechy, sloupová chodba a celý bývalého kláštera, uprostřed toho veliký tis, zachycený svými kořeny v základech, to všecko porostlé a prorostlé bujným břečťanem a vysokými travinami a kapradím... Kolkolem zas veliké stromoví a trávníky širošíré s pěknými stezkami, ze kterých je výhled na jezero, jež tu trávu omývá, na ostrovy v něm a na vysoké horstvo kolem kol. Těsně u té zbořeniny hřbitov a prastaré náhrobky...

Přes to všecko táhne se pavučina legend, z nichž jedna také pro mládence a panny: Asi před sto padesáti lety přišel tam cizinec, muž v nejlepších letech a s ušlechtilou tváří, tedy snad nějaký hrabě; jemné jeho ruce svědčily však na spisovatele, kdežto majetek, skládající se v podstatě z hole poutnické, na diurnistu. Neví se nic určitého. V jednom výklenku ssutin klášterních spával, nikam nechodil, ani ne večer do hospody, neřku-li do kostela, ale za to modlil se celý den. Nežebral, ale bral dary, ne však větší jednoho penny. Sám nezřídka chudákům různým dával po půl penny a podivným způsobem života získal sobě obecné sympatie. Po několika letech zmizel stejně tajeplně jako přišel. Ale potom přišla zase dáma vznešená, velmi se vyptávala po tom poustevníku a plakala. Rozdala mnoho almužny a odešla na truc těm, kteří očekávali smutnější zakončení.

Nic tady není jiného než příroda, co člověka těší a láká, neb lidé jsou tady ubozí. Killarney samo i s tím přílivem turistů je bídné město i přes to, že je sídlem katolického biskupa. Vyjma několik velkých hôtelů, zbudovaných od velkých společností anglických na vyssávání turistů, není nikde ani známky po nějakém blahobytu. I krámy, jež jinde lákají cizince, jsou špinavé, uprášené a všechno jakoby spalo: lidé zdají se býti zemdleni od stálé zahálky. Jenom dva kostely, katolický a anglikánský, trochu směleji pnou se nad sešlými, polozbořenými a zanedbanými domky, mezi nimiž tu a tam velebí se špinavý vepř...

Thackeray, byv tázán, kde je na jezerech killarneyských nejkrásněji, pověděl:

„Tam, kde člověk právě je," při čemž asi onoho vepře na mysli neměl. A dodal: „Ten, kdo se domnívá, že může prohlédnouti jezera za den, jako to činí výletníci na dovolené z kanceláří nebo písáren, je osel; byl by jako dítě, které přečetši násobilku myslí, že ji umí z paměti."

Byl jsem v Killarney také jen málo, málo dní, a toužím po té chvíli, až budu moci tedy napraviti to svoje — ale nechci ani říci to slovo tak upřímně jako Thackeray.

A abych nezakončil takovou dissonancí, opakuji sladkou hudbu Thomase Moora:

Sweet Innisfallen fare thee well,
May calm and sunshine still be thine,
How fair thou art let others tell,
To feel how fair, yet still be mine.

Výstřel.

Z knihy „Mutamur". Napsal Herczeg Ferencz. Přeložil Gust. Narc. Mayerhoffer.

Oba sokové, silný nadporučík dělostřelecký a malý nadporučík husarský, stáli proti sobě s napřaženými bambitkami. Rytmistr nedbale odebral se do zadního koutu jízdárny, kde ostatní svědkové se sešli, a pak zatleskal rukama.

Juries, malý husar, obrátil se k dělostřelci, srazil si s oka monokl, pomalu pozvedl pistoli a spustil. Výstřelem vzbudila se ozvěna a několik vrabců, poskakujících po trámcích střechy jízdárny, bylo vyplašeno. Druhý, silný nadporučík dělostřelecký, stanul bez pohybu. Jen oči podivně se mu zaleskly, jakoby se něčemu velice divil. Pak pustil z ruky pistoli a ohlížel se kolem, jakoby někoho hledal.

„Dostal kuli!" zvolal rytmistr k lékařům. Mladý

nadlékař dal se do běhu, starý plukovní lékař rychlými drobnými kroky spěchal za ním. Raněný opřel se o ramena lékařova a pravil, že by si rád sedl.

„Přineste stolici!“ vykřikl někdo.

„Slamník!“ křičel lékař.

Odkudsi vyběhl husar s krátkou lavicí pod paží.

„Záležitost je vyřízena,“ pravil rytmistr Juricsovi a vzal ho za ruku. Nejvíce rozčileným byl přítomný poručík.

„Snad aby se s ním smířil?“ tázal se s lící bledou.

„To je zbytečno,“ pravil rytmistr klidně. „Nebylo mezi vámi hněvu...“

„Tedy mohu jíti?“

Jurics srazil ostruhy a obrátil se. Později něco mu napadlo, neboť se vrátil zase a oběma svým svědkům stiskl ruce.

„Děkuji vám za vaši laskavost!“

A odešel z jízdárny. Na dvoře kasárním, před konírnami, stál houf do košile vysvlečených vojáků. Když spatřili malého nadporučíka, který s lhostejnou tváří, s hlavou ku předu nakloněnou a houpavým krokem ubíral se kolem vrat, rozprchli se všichni. Poddůstojník službu konající upjatě před ním salutoval ve bráně.

Když přešel nadporučík řadou listnatých kaštanů, spatřil na hlavní třídě světlé letní šaty smělého střihu, jež skoro urážlivě zářily v odpolední sluneční záři. Byla to krásná paní Mádayová. Důstojníkův pozdrav opětovala chladně, skoro opovržlivě. A přece ji nadporučík oslovil.

„Kam ráčíte, milostivá paní?“

„K Svobodovi.“

„Já půjdu také — dovolíte-li...“

Šli tedy spolu, hovoříce cestou o všedních věcech. Paní se svým kloboukem peřím ozdobeným byla aspoň o hlavu větší než důstojník. U plátěné střechy před krámem nad stoly pověšené musila se skloniti.

V krámě cukráře Svobody setkali se s větší společností: byly tu pomlouvající dámy, mladí pánové v kamaších i důstojníci. Skoro všichni přivedli si s sebou své psy. Byl tu hřmotný lomoz, jímž pronikal hlas slečny cukrářovy. Později zastavil se před krámem Máday Gyurka se svými dvěma bělouši, a celá společnost vyhrnula se pak na ulici.

Mezi tím, co prohlíželi si koně, přišel sem i rytmistr z kasáren. Stiskl Juricsovi ruku, zatáhl ho stranou a řekl mu:

„Ty, dělostřelec umřel!“

Na okamžik bleděli si do očí, pak rytmistr pokračoval:

„Hledám plukovníka... Ty abys snad šel teď domů...“

Nadporučík nesmírně zbledl. Beze slov salutoval a opustil společnost; netroufal si promluviti, bál se, že z rozčilení by koktal nebo mluvil hlasem sípavým. Sotva že odešel, již objevil se tu, třískaje za sebou šavlí, mladý poručík. Tváře měl červené jako rak. Nepromluvil hned, ale usadil se za jedním stolem mramorovým a jen později zašeptal Gyurkovi Mádayovi:

„Slyšel si již, co nového?“

„Ale jdi, což v Daruváru se také něco nového přihodí?“

„Věc náramně vážná: Jurics zastřelil jednoho dělostřeleckého nadporučíka. Já jsem mu byl sekundantem.“

Za okamžik věděli to všichni. Dámy i páni srazili se kolem poručíka v klubko a pololhlasně, aby občanské rodiny na druhé straně, u dveří cukrárny jich hovoru neslyšely, dotazovali se důstojníka. Poručík arci cítil, že chování jeho není ani trochu vojenským, ale proto přece vypravoval celou událost od začátku až do konce, jak se jí účastnil.

„Víte, že Jurics předevčírem stal se nadporučíkem... Včera ráno si poprvé vyšel s dvěma zlatými hvězdičkami na límci... V sadě setkal se s tím starým dělostřeleckým nadporučíkem... Myslel si: ‚Ty jsi stejně naporučík jako já, nebudu ti tedy salutovati... Chceš-li, salutuj ty...‘ Dělostřelec však nesalutoval, nýbrž zastavil Juricse...“

„Pane nadporučíku, proč mi nesalutujete, když víte, že já jsem starším důstojníkem?“

„A jak bych to věděl, že vy jste starší nadporučík?“ odsekl mu Jurics.

„Však vy to dobře víte, nebo třeba že ne osobně, od vidění se přece dávno známe. Vy jste snad nepovažoval za hodné pátrati po mém jménu, ale já vás znám. Jste nadporučík Jurics a včera jste teprv povýšil. Vy tedy jste nejmladší nadporučík v naší garnisoně.“

„Na to Jurics také něco odpověděl a dělostřelec též. Nestala se vlastně žádná urážka, proto však přece bylo nutno nějak tuto záležitost ukončiti. My jsme tedy zakročili, aby dělostřelec tuto věc nevyřizoval úřední cestou a aby spokojil se satisfakcí zbraněmi. No, a té se mu dnes dostalo...“

Dámy chtěly věděti, kterak dělostřelec vypadal.

„Od vidění ho jistě znáte,“ vysvětloval poručík. „Vždycky celé odpoledne sám se procházíval pod kaštanovými stromy a pak odebral se do pivovaru. Byl to starší, silný muž a nosíval vždy kabáty velmi široké. S sebou vždycky vodil psa, líného, červeného, pyšného psa, který se skoro trochu svému pánu podobal...“

Všichni přítomní se hned upamatovali na onu komickou dvojici...

„A kdy byl souboj?“

„Asi před hodinou.“

„To není možné,“ mínila paní Mádayová, „vždyť jsem již s Juricsem mluvila.“

„Patrně šel právě od souboje.“

„A ani slovem se mi o ničem nezmínil! Nebylo na něm ani ničeho pozorovati! Jaký to člověk!“

Nadporučík zatím vrátil se domů. Když šel po ulici, lidé na něho zvědavě pohlíželi. Z kasáren stala se již pověst známou a bleskurychle rozšířila se po celém městě. I jeho sluha s neobvyklou horlivostí se kolem něho otáčel. Byla to horlivost skoro něžná. Jindy býval tvrdohlavý a zamračený sprosťák, který povrchně jen vykonal, co mu bylo poručeno.

Později přišlo navštívit nadporučíka několik soudruhů. Jindy k němu nechodívali, neboť nebyl u pluku oblíben. Mluvili o jeho souboji a o jiných soubojích. Jurics častěji opakoval, že ho tato věc činí rozmrzelým a že by byl rád, kdyby mluvili o něčem jiném, ale důstojníci znovu a znovu vraceli se k této záležitosti.

Když počalo se smrákati, Jurics opět zůstal v bytě svém samoten. Natáhl se na divaně a promyslil si znova celou svou příhodu. A poznal, že od počátku až do konce

poznal si, jak se slušelo. Strachu nebo rozčilení obyčejných lidí ani stopu nepoznal.

Když již ležel v posteli, spatřil zase v podivné blízkosti před sebou tvář starého nadporučíka. Byla to nevinná, silná tvář, s tlustými víčky. Juries by rád býval, kdyby měl jiného, přiměřenějšího soka, nebo aspoň takového člověka, který by ho těžce urazil . . .

Spánek jeho byl neklidný, horečný; stokráte ho v noci vybouřila myšlénka, že stala se s ním nějaká velká, mimořádná věc. Když pak chtěl spletené myšlénky své uvésti do pořádku, vždycky jen jedno mystické slovo zbylo mu v mozku: zabiti — zabiti!

Nazejtří mu plukovník oznámil, aby neodcházel ze svého bytu do dalšího nařízení. Důstojníci přicházeli k němu houfně, dva z nich mu nabízeli peníze, aby snad nebyl v rozpacích. Třetího dne řekl plukovník Juricsovi, že mu dává čtrnáctidenní dovolenou. Tyto dvě neděle měl stráviti jinde, pokud zde v městě rozčilení nepřejde.

Nadporučík tedy poslal si zavazadla napřed na nádraží a pak v průvodu poručíkově sám šel na dráhu. Když došli k hlavní třídě, spatřili na křižovatce dělostřelecké ulice nějaký shon a černá masa lidu se odtud vyrojila . . . Byl to pohřeb, pochovávali dělostřeleckého nadporučíka . . .

Juries nechtěl přeběhnouti před zrakem zevlujícího lidu i postavil se s přítelem svým ke dveřím jednoho domu a čekal, až pohřební průvod přejde. V nadporučíku před rakví upřeně salutujícím poznali účastníci pohřbu soka nebožtíkova a zraky všech se k němu obrátily. Všichni pohlíželi na něho zvědavě, plaše, ba i uctivě, ale nepřátelsky nehleděl na něho nikdo.

Nadporučík salutuje, držel u své čapky ruku; při tom opanoval ho podivný dojem. Chtěl se snad této své slabosti zbaviti, když oslovil svého mladšího přítele:

„Měl přece jen ten starý pravdu, neboť musím mu přece jen salutovati já . . .“

Tento výrok jeho roznesl později poručík po celém městě.

Na nádraží setkali se s Gyurkou Mádayem, který odevzdal Juricsovi jednu růži.

„Má sestra mladší posýlá to vyhostěnci . . .“

Vlak se hnul. Juries s květinou v zubech natáhl se na sedadle. Když tak dýchal do sebe vůni růže a na tváři ucítil teplé paprsky sluneční, jež oknem do kupé padaly, příjemně ho zamrazilo. Myšlénky jeho toulaly se v budoucnosti a tu spatřil budoucnost ozářenou a vytouženou v tom vědomí, že teď již i on má svou mrtvolu, jíž může se až do smrti své živiti . . .

Její mladší bratr.

Napsal Felix Téver.

(Pokračování.)

A duši jeho zalomcoval v tomto okamžiku odpor k sestře, odpor smíšený se soucitem. Jak krutými slovy zaplašila ten před chvílí ještě jej obestírající pocit blaha! Nyní cítil na prsou svých jen ohromnou chladnou tíži, cítil propast mezi svým prudce bijícím srdcem a mezi srdcem jejím, které vždy jen tlouklo v chladné míře povinnosti. Jak bylo možno přiblížiti se k tomuto srdci, které lásky nikdy nepoznalo, jak bylo možno urvati je, aby porozumělo tlukotu té mocné tepny, která bušila teplým životem veškerenstva. Ona stála mimo, chladná, s nejasným, převráceným pojmem o jakýchsi vyšších ideách, stála mimo jak žulový sloup, stará panna, jeho sestra, ta obětovná duše, která žila jenom pro něho. „Jí se nedotýkej ani slovem, ani slovem, zakazuji ti to!“ zvolal ještě jednou vášnivěji. Ale Lena vzchopila se při těch slovech jako hadem uštknuta. Blízko, zcela blízko přistoupila k němu, vášnivé zraky její pálily v jeho tvář, sbalené pěstě zvedaly se nad jeho hlavou.

„Ty mi zakazuješ, ale ty mi nemáš co zakazovat, nevděčný chlapče, a tisíckrát, tisíckrát za den budu ti opakovat, že je ona záliboná, koketní, obyčejná, prázdná ženština, jedna z těch, kteréž nejlépe dovedou chytati mužské do svých tenat. Ano, ano, tisíckrát za den!“

A celá její žárlivost proti té druhé propukla v těchto slovech!

Silným pohybem uchvátil Bedřich Leniny sbalené pěstě a strhl je dolů. S rozvášněnými, záštiplnými zraky dívali se chvíli jeden druhému do tváře. A pojednou si oba vzpomněli, že již jednou takto proti sobě byli stáli. Ruce Bedřichovy sklesly podél těla a sotva slyšitelně zašeptal:

„To jako tehdy, před lety; ale tehdy byl jsem sotva dorostlý hoch, dnes jsem dospělý muž! Tehdy chtěl jsem být mladým, veselým, ale ani tomu jsi nerozuměla — nerozuměla jsi právu mládí, zrovna tak jako nyní nerozumíš právu lásky; jak jsi krutá, Leno! Tehdy v tom šedém našem bytu v šedé bezradostné tvojí přítomnosti zastesklo se mi po veselosti mládí, po radostech studentských let. Jednou, jen jedinkráte přišel jsem domů později v noci s trochu nejasnou hlavou. A ty, tys mne očekávala, právě tak nenávistně, jako dnes svítily se tvé oči. A hanlivou ranou udeřilas mne ve tvář! Vzkypěla ve mně prudce krev, cítil jsem rudou skvrnu pokoření na své tváři. Chtěl jsem se na tebe vrhnout, splatiti ránu ranou; což jsem byl malým hochem, což jsi mi byla matkou? Však vzpamatoval jsem se, mocí zadržel jsem sama sebe. Byl jsem třikráte silnější tebe, tys byla slabá, upracovaná, k vůli mně — a tvoje síla spočívala jen v neoblomné vůli tvé. Nesplatil jsem ti tehdy stejné stejným, ale dlouho nemohl jsem zapomenout, dlouho pálila mne studem vlastní líc a v srdce vkrádal se mi nenávistný pocit. Nepřálas mi mládí a nyní nechtěla bys mi přáti štěstí? Rozuměj, že nyní cítím zase ránu, ránu zasazenou chladnou rukou uprostřed pocitu neskonalého blaha. Rozmysli si klidně, Leno, což chceš kolem sebe rozprostírat jen chladnou šeď bezradostného žití? Tak krutě, jako tehdy stojíš i nyní proti mně, ale i dnes tě omlouvám, Leno. Mluvíváš tak ráda o obmezenosti zcela šťastných,

a já dnes cítím, že stává také omezenost jiného druhu, snad zrovna tak krutá! Oloupila's mne kdysi o radost mládí, poněvadž jsi ji sama nepoznala — a dnes stavíš se v cestu mému štěstí — zase z neporozumění."

„Z neporozumění — jako tehdy!" zašeptala Lena tiše. Velká zloba, jaká ji před chvílí zmítala, ustoupila lítosti nad krutou jeho výčitkou. „Jako tehdy," řekla, tiše mluvíc jakoby pro sebe. „Pamatuji se na to, jako kdyby to bylo dnes. Jak jsem tehda byla rozervána, podrážděna. Oh, Bože, ten den! Byl to blátivý listopadový den, já byla churavá, bolestný, těžký kašel tížil mi plíce. Nutila jsem se, přemáhala, z ulice do ulice, z domu do domu, z jedné hodiny do druhé s unavenou hlavou, s bolestnou tíží na prsou a při tom stále mluvit, opravovat chyby, povzbuzovat k pozornosti. A moji žáci byli toho dne tak neobyčejně krutí. Z neporozumění; což oni tomu rozuměli, že jsem s tíží mluvila, že jsem každou chvíli únavou klesala. I sama ta obloha zdála se býti krutou, neustále lil se z ní hustý, neodbytný déšť. Zrovna toho dne se mi zase jednou zdálo, že je i to žití příliš krutým, že mu neodolá ta slábnoucí moje vůle, která jakby chtěla již podlehnout. Dláždění ulic lesklo se blátem, lesklo se jakoby se pošklebovalo námaze nebohé té učitelky, která nesouc plné ruce knih, pracně zvedala si chudý šat, aby jej ušetřila před pošpiněním ohavným tím blátem. A plíce bolely, jakoby chtěly z těla vypadnout, a hlava klesala únavou. Tak zůstala jsem státi na rohu úzké ulice a čekala jsem, až přejede tudy hrčící kočár. Ten kočár, — byla to nádherná equipage, pěkné koně — mladé, bujné, nechtěli jeti krokem, a z okénka kočáru vyhlédla hlava, dříve malá dětská hlava, obetkaná plavou kadeří, a pak — byl to on! — A Lena mluvila nyní tiše jako ve snu. Byl to on — seděl v kočáře po boku své ženy a mezi nimi dítě. A hrdé štěstí ve tvářích těch dvou vzrostlých — a ty velké zářivé oči dítěte. Ale koně byli mladí, bujní, jeli rychle úzkou ulicí, jeli rovnou skrze velkou kaluži špinavé vody. A já tam stála jako ve snu, ale pojednou mne cosi z něho probudilo. Špinavá voda vystříkla zpod koles jeho kočáru, stříkla vysoko až v moji tvář, pošpinila celý chudý šat. Stála jsem tam ještě chvíli, pak pohleděla jsem na sebe, setřela jsem bláto se své tváře. Šla jsem domů, nemyslíc ani, abych odřekla zbývající mně hodiny. Doma seděla jsem tiše, jaksi tupá, neplakala jsem, pociťovala jsem jen jakýsi vzdor, hrdost a z této vyvíjela se pozvolna zimničná naděje. Byl jsi tu ty, to vše bylo pro tebe, ty mi to kdysi splatíš. — A téhož večera nešel jsi mi domů. Moje naděje počala kolísat, on se ti spouští, kde se potuluje, kde? A ty's přišel pozdě v noci a tvá hlava nebyla zcela jasná, já poznala to hned. A tu teprve — tu teprve propukla celá moje rozhořčenost, tu jsem teprve cítila bláto sestříknuté s koles jeho kočáru ve svou tvář. A tehdy — nebylo to z neporozumění k tvému mládí, Bedřichu," zavzlykala Lena tiše.

Beze slova naslouchal Bedřich slovům sestřiným a pojednou, jako kdyby se mu uvolnilo, jakoby mu z mozku spadala ohavná tíže myšlénky: „Ona nepochopí — pochopiti nemůže." Nyní poprvé poznával, že i v jejím žití musil bývat jakýsi zakmit lásky, zvuk dávno zaniklý, kdysi před lety jejím nitrem snad siluě zvučící.

„Kdo byl ten muž, Leno, kdo byl ten muž, kterého prostě nazýváš „on". Hleď, sestro, po léta spolu žijeme v tak úzkém přátelství a nikdy jsi o tom slova nepromluvila, nikdy jsi se mi nesvěřila!"

Hluboký ruměnec polil Leniny líce a ona jen odmítavě zamávala rukou; ale bratr její posunul si nízké sedátko, totéž, na kterémž u ní sedával jako malý hoch, k jejím nohám a usedna položil kučeravou hlavu svoji ve chladné její dlaně. Zahlazena, úplně zahlazena byla všechna zloba, jakou k ní ještě před chvílí pociťoval.

„Chvála Bohu, zdá se, že i v tvém žití bylo lásky. A ty pochopíš, Leno, ty pochopíš, ona je tak dobrá, smavá, veselá, jak samo jaro, ona dovede zaplašiti všechen trud, každou vzpomínku na šedé mládí."

„To na ono mládí, jaké jsem ti připravila já!" řekla Lena zvolna a nebylo v ní v tomto okamžiku zloby i žárlivost tam k té druhé byla zaplašena jiným pocitem, pocitem to bolesti pro jeho výčitku, že mu pokazila mládí. Zahleděla se na jeho hlavu a vzpomenula na doby, kdy kučeravá hlava tato spočívala na útlých raménkách dítěte. Velká lítost kladla se na její srdce, tak velká, roztavující chladný rozum, pevnou vůli, celou vymoženost chladu, na němž po tak dlouhá léta pracovala.

A matný soumrak podzimního dne vnikal do jizby, stával se od vteřiny ku vteřině temnějším, zahaloval všechny kolem nich předměty, obetkával postavy jich obou, počínal se vítězně potýkati s posledním pruhem světla na obzoru. A Leně zavířilo hlavou, ubohým chvějícím se srdcem. Z vln soumraku vyjevily se jí obrazy minulého žití. Staré dojmy, zaplašené hustými vrstvami dojmů nových, vynořily se z hlubin paměti s onou jasností, jakou mívaly tehdy, kdy srdce prudce tlouklo, kdy proudila žilami síla mládí.

„Kým byl on, je tomu již dávno?" ptal se tiše Bedřich.

„Pamatuješ na trudný, starostiplný život rodičů? Ale nikoli nepamatuješ: kdybys pamatoval, chápal bys, proč bylo tvé dětství i mé mládí trudné, šedé. —"

Lena se zamlčela, pak počínala rychle, chladně vyprávěti, tak jakoby vyprávěla o osobě cizí.

„Bylo u nás trochu bídy — mně bylo tehdy šestnácte let. — Zvávali mne v dům bohatého kupce Bohutínského. Zvali mne, byla jsem nejlepší žákyní ve škole, pravili, že jsem pilné děvče, dobrých mravů — měla jsem snad jejich dvěma trochu nezvedeným dcerám platit za vzor. Matka, ta dobrá moje matinka, byla šťastna, že mi bylo dovoleno docházeti do domu tak vznešeného, ale já sama již tehdy počínala trpkostí. „Podívejte se, jak pilná, spořádaná je Lena Jesenských," říkávala paní Bohutínská ku svým dcerám. „Podívejte, jak dlouho nosí jedny šaty," dodávala. A obě dcery její smály se z pravidla na podobná slova nezbedně, a starší, která byla lepší, ale hrubšího zrna, zvolala: „Ale pro Bůh, mamá, aby nebyla! Otec její je tak malým úředníčkem, mimo děti nemají ničeho nazbyt. Tohle přece není žádné porovnání s námi!" A mladší dodala pak jízlivěji: „Ale Lili, ty's strašně brutální; jak jí můžeš připomínat podobnou věc, ona by přec na ni tak ráda zapomněla. A pak dlužno přece uznati, že je Lena pravá perfekce — ovšem jinak nechť si dá pozor, každá perfekce je ve velkém nebezpečí státi se nudnou." A obě se mi pak smály a požívaly plně svého práva častovati mne uštěpačnými řečmi svými. I paní Bohutínská se zasmála a řekla pak z pravidla sebelibě: „Ta naše Lili je vtipná — ne skutečně, ta je vtipná."

Já zaskřípala zuby a již tehda uzrál ve mně pojem o bezvědomé nesrdečnosti těch, kteří na světě nebyli ničeho zkusili. A po druhé přiblížila se mi zase paní Bohutínská stranou, jaksi potají a řekla mi s tváří, na níž sídlel úsměv ohromné spokojenosti pro vlastní šlechetnost: „Hleďte, tuto vám dávám starší šaty Liliny, jsou dosud velmi udržené a elegatního tvaru, panské nelze cosi podobného dáti. A tuto je pro vás parasol od Lucie a klobouk téměř nový, ona nechce jej nosit. Neukazujte ale, prosím, tyto darované věci naší panské, ona by se mrzela, záviděla by vám.“ Já přijala — mělať jsem od matky přísně nakázáno, abych každou podobnou věc přijala vděčně a pokorně. Já tedy přijala a přišedši domů odhodila jsem šaty, klobouk i parasol daleko od sebe, vrhla jsem se na starou, rozedranou naši pohovku a plakala jsem hořce. Cítívala jsem pak ostře rozdíl mezi chuďobou a bohatstvím a cosi se ve mně tak bolestně svíjeti počalo. Byla to hrdost — ta pokořená hrdost první ve škole premiantky. Jak často podstrčila jsem ve škole líným, nevědomým dcerám Bohutínských své úlohy k opsání, jak často jsem jim vypracovala jejich komposice! Jak tiše jsem toto vše konala a nikdy jsem to na ně neprozradila, a nyní! Proč měly býti ony takto nade mnou povýšeny? „Buď pokornou, Leno!“ napomínala mne matka. Ale já pokornou nebyla. Do noci pracovala jsem za dcery paní Bohutínské vánoční a ruzné jiné dárky, které by jinak nebyly nikdy bývaly hotovy. Všemožnou měla jsem péči, abych jim každou zábavu, jež mi poskytly, zaplatila svojí prací. Ale šťastna jsem v jejich domě nikdy nebyla, nikdy mne v něm neopouštělo pokořující vědomí mé chudoby. Ale pak přišla doba, kdy se toto vše změnilo!“

A Lena se zamlčela a zaťala na chvíli zuby v ret, tak, jakoby slova deroucí se jí na rty ještě chvíli zadržeti chtěla.

„Nu a pak stala se mi ta, v sedmnáctém roce dosti obyčejná věc — zamilovala jsem se.“

„Ty, Leno, ty —“ zvolal její bratr a přisedl jako maně ještě blíže k ní a cítil, jak se ta propast cizoty mezi nimi počíná překlenovati přátelským můstkem zrobeným z těchto několika slov.

„Paní Bohutínská pozvala mne k tanečním hodinám spořádaným v jejím domě,“ pokračovala Lena. „Mezi jinými chodil do domu jejího „on“, jakýsi mladík o několik let starší mne. Byl to syn ze vznešeného domu, krásný, milý, veselý, zrovna as jako tvá Zdenička. Měl býti vyvoleným tanečníkem dcer paní Bohutínské, ale věnoval hlavní pozornost mně. Nejprve mne to těšilo jen proto, že to mrzelo Lucii, mladší, zlomyslnější ze dvou děvčat. Potom pociťovala jsem k němu vášnivou za to vděčnost, že nečinil nijakého rozdílu mezi mou chudobou a bohatstvím druhých. A potom —“ A Lena vzdychla. „Změnila jsem se v té době,“ pokračovala po chvíli. „Změnila jsem se, zdaliž ku svému prospěchu, nevím. Pamatuji se, jak jsem tehdy pečlivě upravovala obnošené šaty slečen Bohutínských, pamatuji, jak ze mne jako rázem vymizela všechna uražená hrdost, jak lehce jsem tehdy nesla narážky bohatých slečen naší taneční hodiny. A vše, co mi bylo jindy jak olovo těžce leželo v mysli, ulétlo, když jsem se s ním zatočila v kole při veselých zvucích valčíku. Ano, vyžebrala jsem v té době mnohý groš na nebohé matce a zakoupila jsem za něj pestrou stuhu, nové rukavice, nějakou zbytečnou ozdobnou tretku. Tak sobeckého činí člověka láska! A byla jsem spokojena jako královna, když mi řekl: „Jak vám to krásně sluší, slečno Leno, jak se mi líbíte!“ Nezpozorovala jsem více, že mám nejchudší šaty ze všech, nezpozorovala jsem nespokojené pohledy paní Bohutínské, špičaté narážky jejích dcer, nezpozorovala jsem ani, jak to celou rodinu mrzí, že mne přijala do svého kruhu.“

„Ach, jak je to krásné, Leno, jak je to vše roztomilé!“ zvolal Bedřich.

„Ach, roztomilé,“ opakovala po něm Lena trpce. „Jaká pak v tom roztomilost, bláznovství první lásky, poslední nejhorší nemoc dětství, co je v tom, nic, nic! Pramálo, leda notná dávka sobeckosti!“ dodala hořce, posměšně.

„Matka tehda již počínala churavět, malé naše děti kutálely se neumyty v některém koutě kuchyně, otec stěžoval na špatnou stravu, jakou připravovala levná, nevědomá služka. A já neviděla jsem ani toto. S velkým přemlouváním dal mne otec zapsat do kursu učitelek. A já chodila tedy do kursu, ale ne snad proto, abych se učila, učila jsem se sice ze starého zvyku, ze ctižádosti, ale hlavně chodila jsem do kursu proto, že mne tam i nazpět doprovázel on. Nikdy nebyla jsem tak povrchní, jako tehdy, nikdy nevěnovala jsem takovou pozornost tomu, jak mně klobouk sedí na hlavě, jakou nohu mi dělají nové botky, jako tehdy. I chodili jsme pak po zapomenutých koutech Prahy, tak jakoby mimo nás dvou nebylo nikoho na světě.“

A pronášela své vlastní obvinění tak tvrdým hlasem a nevěděla ani, že v oko její pohlížející nazpět v minulost vstupuje slza dojmutí.

„A byla jsi šťastnou tehdy, Leno, šťastnou, jakou jsi pak již po celý život nebyla!“ zvolal Bedřich přesvědčivě.

Lena vytrhla se ze snění, ve které byla mimovolně zapadla a vzpomenula, proč vlastně před bratrem odkrývá upomínky dávných let. Mávla silně rukou, jakoby chtěla zaplašiti tyto upomínky a řekla pak rychle:

„Pošetilost, proč se tak dlouho při tom zdržuji. Pošetilost, vše bylo pošetilost, smutné jenom bylo to, že jsem na něho pověsila celé své srdce.“

Matka stále churavěla a pak —. Matka umírala, bylo to kruté, umírala těžce, dlouho! Oči její byly stále upjaty do šerého kouta pokoje, kde jste se k sobě choulily vy všechny, vy malé děti. Zdrcena ležela jsem na kolenou u její postele, úzkostlivě sledovala jsem děsně smutný její pohled a každé její slovo starosti o děti pálilo mne na duši. Dosud nestarala jsem se o vás, ale nyní — nyní přísahala jsem matce, že budete vy, jen vy jedinou mojí starostí, přísahala jsem, kladouc prsty na malý křížek v tuhnoucích jejích rukou, že přejímám po ní starosti o vás, že vám chci býti matkou, tak dobrou, pečlivou, jakou ona byla. Matka posledně vydechla, já zatlačila jí oči a zdálo se mi, že poslední jiskra jejích vědomí přechází v můj vlastní zrak, že je mi odkazem starosti o vás. Pak obrátila jsem zrak svůj od tuhnoucí její tváře k vám, kteří jste tu stáli zaraženě nechápajíce to velké tajemství smrti a loučení! Pohlédla jsem na vaše malé hlavičky, na vaše slabá, neduživá tílka a poprvé zdálo se mi, že na mne padá velká tíže, tíže ohromné zodpovědnosti. Poklekla jsem u nohou mrtvé matky, zaryla tvář svou v chladnoucí její ruce a tušila jsem jasně,

že nyní anděl smrti odnáší její duši, a že béře s sebou vše, co mne doposud blažilo. A dále — dále. Byli jste tu vy, kteříž jste požadovali celé mojí pozornosti a byl tu dosud on, který zaujímal celé srdce mé. Byla tu vážná starost, ale byl tu také dosud silný, vítězící proud mladé, po štěstí, radosti prahnoucí mysli.

„Ubohá sestro!“ vzdychl Bedřich a ujal se chladné třesoucí se její ruky.

„Ano, ubohá, věru, že jsem tehdy byla ubohá. Byla jsem tak mladá, nezkušená, pět malých hrdélek naučilo se volati na mne různými hlásky: „Leno, máme hlad! Leno, je nám zima!“ Bída, nepořádek, nastalý dlouhou nemocí matčinou, díval se na mne ze všech koutů škaředným svým zrakem. Sem tam dostavil se nějaký věřitel s malým dluhem a otec díval se na to vše nečinně, jsa znaven žalem, otupen dlouhou, jednotvárnou prací kancelářskou. Pojímal mne tehdy mnohdy pocit podobný zoufalosti, pocit, ve kterém jsem zalomila rukama nad hlavou. Ale nad tímto pocitem zvítězila ta zločinná, mladá krev. Hodila jsem pak často hlavou, abych s ní na chvíli setřásla všechnu starost, nasadila jsem před zrcadlem se starou fintivostí klobouk na hlavu a vylétla jsem ven, daleko, až na místo, kde mne čekal on.“

„Hleďte, Leno, jak to vypadáte, celá utýraná!“ To byla první slova, jimiž mne přijal: ale pak mluvil se mnou dlouho o rodinných poměrech našich a drže ruce mé ve svých klonil zamyšleně čelo a opakoval si tak často slova: „Jak vám pomoci, jak vás tomu všemu urvati.“ A dodával: „Oh, Leno, vy takto uvadnete, jaká hrozná to starost, kteráž tíží mladá vaše bedra, uvadnete, obětujete tomu krásu, mládí, vše.“ Přicházívala jsem pak domů, pobouřena těmito jeho slovy a odstrčila jsem mnohdy malé, ke mne se tlačící děti prudce od sebe. Oh čím je ta láska, čím je? Sobectvím, učícím nás dbáti toliko o sebe. Čím je? Slepotou, dočasnou slepotou, vyluzující na líci naši hanlivý ruměnec studu, když nás opustí, když zase jasně prohlédneme. A nyní — nyní budu ti vypráveti to nejděsnější ze všeho a ještě dnes se chvěji pod krutostí této upomínky.“ A Lena zamlčela se na chvíli a oddychovala hlasitě, těžce.

„Hleďte, jak se měníte, jste již zcela jiná, nežli jste bývala tehdy, kdy jsem vás poznal, věru, Leno, zanedbáváte se, takto nemůže to jíti dále!“ řekl kdysi ke mně, bylo to tam v těch místech, kde jsem dnes viděla tebe s ní.

Byla zima, sníh pokrýval velké plochy Chotkových sadů, sníh ležel na střechách a lomenicích malostranských domů pod námi. Holé jemné větvoví starých stromů tvořilo temné krajkoví na zachmuřeně šedém šatě oblohy. Byla zima! „Děti doma mrznou,“ vzpomněla jsem jako ve snu. Ale myšlénka tato byla rychle zahlazena jinou. „Jste zcela jinou, nežli jste byla tehdy, když jsem vás poznal, zanedbáváte se.“ Tak řekl. „On mne přestane milovat,“ zaúpěl ve mně zmírající hlas mého srdce. Ale on ujal se znova obou skřehlých mojich rukou a zašeptal lichotivě: „Přijďte pozítří na ples paní Bohutínské, jste zvána, přijďte, přijďte, máte-li mne ráda, přijďte!“ Oh, byl to jak lichotný hlas ďábla.

A dole v městě počínali rozsvěcovati světla, kolem nás shlukovala se zimní, večerní mlha as tak, jak mi kolem skrání vířila ta každodenní mizerná starost, ale tam dole počínalo to svítit. Starý Karlův most byl již jako dvěma plamennými řetězy obemknut. A všude třpytné hvězdy světla! Jako tisíce zlatých očí leskla se ta světla v oknech domů pod černými jejich střechami, na ztemnělých ostrovech, na nábřežích kolem řeky, kmitavě, vrhajíce velké, žlutavé záře v mlhu soumraku. Tam dole pode mnou chvělo se moře světla, — kmitalo to, vířilo životem, radostí! Světla, ta světla jak by se chtěla všechna obrážeti v mojí duši. Ujal se v ní děsivý strach o jeho lásku, ujala se v ní palčivá žízeň po veselosti. (Pokračování.)

FEUILLETON.

Emile Zola o moderní zpěvohře.

Teprv pozdě v žití svém začal jsem zájem míti pro hudbu, a to, když šťastnou náhodou jsem seznal pana Alfréda Bruneau,*) duší to z nejživějších, nejvnímavějších a spolu nejněžnějších, kterých jsem kdy byl seznal. V zajímavé té otázce hudby divadelní každým dnem více mi v oči padá velká, rozhodná důležitost, která pro hudebníka leží v dobré látce operní.

I dříve, za vlády starodávných, nyní již přežilých formulí opery a operetty důležitost tato byla nepopíratelnou. Za příležitosti úmrtí Gounodova, prohlédnuv četné články díla jeho posuzující, shledal jsem, že mnohý jeho neúspěch na jevišti kritikou jednohlasně přisuzován přenešťastným librettum. Věta ta opakovala se s pravidelností houževnatou, jak pro „Tribut Zamorský“, tak pro „Sapho“ a při jiných více. Hry ty odsouzeny co nezajímavé, špatně pracované, nehudební. Librettista byl obžalován, že ochromil sílu hudebníkovu.

A přec byla to ještě doba, kde látka operní nebyla než záminkou pro hudbu. Vždyť přece sám Rossini tvrdil, že si troufá sepsati vzletnou partituru na slova čtvrté stránky kterýchkoli novin, tím zajisté chtěl říci, že hudba má svůj zvláštní zájem, že dostačí sama sobě; že málo záleží na osobnostech a ději, jen když pěvec pěkně zpívá: že obecenstvo si jde poslechnout operu, ne aby vidělo pěknou hru, ale aby slyšelo hudbu. Slova byla vždy dosti dobrá, skladatel jimi vládl jak pán tyranický, pohrdavý: aniž by se mnohdy staral o jich smysl, přizpůsobil si je dle veselé neb smutné nálady okamžiku.

Dnes však, kdy více a více převládá nový názor o zpěvohře, nutno pochopiti vzrůstající důležitost dobrého libretta. Jsem přesvědčen, že nedávný neúspěch některých nadaných mladých skladatelů lze klásti na účet jediné nezdařilé volbě libretta, které propadlo a ve svém pádu strhlo celou skladbu.

*

*) Alfred Bruneau, hudební skladatel, jenž mimo jiné složil zpěvohru „L'Attaque du moulin“, jejíž text, spracovaný panem L. Galletem, vyňat ze Zolova vypravování v „Soirées de Medan“.

Ve zpěvohře, zdá se mi, musí býti ostře vyznačeno jádro děje, musí býti osoby živoucí, zkrátka děj lidský, jejž rozvinouti a objasniti jest úkolem skladatelovým: a od té chvíle vše bude záviseti na tomto ději, na tomto jádru děje, na osobách: neboť hudebník marně vynaloží i sebe větší schopnosti své, nedovede uchvátiti, nedovede utvořiti dílo pravé a velké, pokud bude nucen bojovati proti ději nejapnému, proti bezhlavým, bezduchým panáčkům.

Před nedávnem mnoho rokováno v odborných listech o údělu, který při společném díle připadne jak librettistovi tak skladateli. Zdálo se mi, že většina pokládá prvého za prostého dělníka, kterému přináleží své dílo pro druhého tak lecjak schystat.

A věru, jakoby nebylo nic sprostšího a na oko snadnějšího, než pořiditi libretto. Každý zručný vyrabitel odvede vám za tři neděle práci dle míry objednanou, a to se mu podaří tím spíše, ježto objednatel bývá dosti smluvným, co se týče veršů. Na to pak pomyslete si ohromné dílo hudebníkovo: partitura vyžaduje několik měsíců, mnohdy i roků práce: k tomu pak orchestrace, více než tisíc stránek not psáti!

Avšak chtěl jsem jen říci, jak vzácným jest dobrý operní text, totiž takový, který hudebníkovi napomáhá, místo aby mu překážel.

Jen se optejte mladých skladatelů, poví vám dost smutných věcí o starostech a trampotách při onom honu za dobrým textem, o němž sní a jehož nikdy nedosáhnou.

Není tedy moudrým, stavěti se pohrdlivým oproti práci librettistově. Ať sebe více se snižuje, tento úkol stává se vážným od samé chvíle, kde dílo společné na něm závisí. Máme bohužel příkladů dosti: vše se sřítí, jakmile básník nemá dosti sil, by unesl hudebníka na bedrách svých.

Shledávám tedy poněkud malicherným rokovati o údělu, který připadá jednak básníkovi, jednak skladateli: a mám po ruce rozluštění velmi prosté, které oběma vyhoví: to jest, by skladatel byl svým vlastním básníkem. Ano, jest mým přesvědčením, že v naší době, při dramatu lyrickém, hudebník má si báseň svou sepsati sám. Jinak nedovedu si věc ani představiti. Povšimněmež si, co jsem výše pravil: hudba není pro sebe odloučenou, halí celý děj, sjednotí se s osobami. A tu se mi zdá nemožným, že by děj a osoby svůj původ braly kde jinde, než duše a život jejich. Jest v tom cosi tak nerozlučného, organism tak těsně ve svých jednotlivostech sloučený, že není možno jinak, než že vše pochází od jednoho tvůrce. Dva otcové pro jediné to stvoření, které nemá míti než jedno srdce a jednu hlavu, mi naprosto překážejí.

Smím-li se dopustiti nešetrnosti a prozraditi, že jsem se snažil přemluviti pana Bruneau, a že on se radám mým uhnul, a to jedině pro samou skromnost. A tak má se věc s mnohým mladým skladatelem.

I sebe znalejší v písemnictví mají strach, zdají se sami sobě neschopnými k sepsání textu. Chvějí se před dvojí tou zodpovědností svého díla, myslí i nadále, že básník jest cosi zvláštního a hudebník též. A proto pan Bruneau se domnívá, že bez nás se neobejde. Ale obejde se bez nás, jakmile bude chtíti. Nemůže-li pak kdo sám si báseň sepsati, zbývá jediný prostředek, by si ji osvojil, a to jest vřelé dorozumění hudebníka s básníkem.

Ach! francouzská ta zpěvohra, jak velice mi leží na srdci!

Vyvine-li se v některém umění genius despotický a všemocný jako Wagner, jest jisto, že děsně tísní celou generaci jej následující. Pozorovali jsme cos podobného ve vlastní své poesii, po úmrtí Viktora Huga, Lamartina, Musseta: zdá se, jakoby lyrism napořád byl vyčerpán. Naši mladí básníci mučí se zoufanlivě, aby sobě vydobyli nějakou originálnost. Podobně i v hudbě, směr wagnerovský, tak logický, úplný, všeobsažný, ovládá způsobem svrchovaným, tak že krom něho na dlouhý čas nelze se naditi, že možno co vytvořiti nového a výtečného. Půda jest dobyta, nevypučí na ní než díla plemene mistrova.

To může se zdáti tím spíše znepokojujícím, ježto Wagner konečně přijat v náš repertoir. Nedávno uveřejněny průměrné příjmy zpěvohry: roku 1893 připadla Wagnerovi hlavní část, a dá se snadno předvídati, že tento lví podíl i nadále se rozmnoží. Co nevidět všecka naše divadla operní budou jeho repertoirem zanesena, jeho vliv neustále bude vzrůstat, stane se tyranem svrchovaným, oblíbeným. Ovšem že boj není snadný pro naše skladatele. Bojím se, že mnohý z nich podlehne. Buď jak buď, jest to situace, která zajisté může nahnati strachu všem umělcům, kterým záleží na vítězství ducha národního v umění.

A proto od té doby, co můj přítel Bruneau mne naučil hudbu milovati, přemýšlím někdy o těchto věcech.

Zanedbávati Wagnera bylo by dětinstvím. Celé jeho dílo má býti přijato. Obnovil staré formule, není více dovoleno vrátiti se zpět. Jen že místo že bychom zůstali při něm státi, můžeme jej pokládati za východiště: pro naše francouzské hudebníky jiného rozluštění otázky není. Nic není nehybného, vše se hne a pokračuje. Přijdou mistři jiní, a Wagner bude zastaralým. A nad to, vždyť máme ještě rozdíl národnosti, který rozlišuje díla, když tentýž duch tvůrčí byl světem zavál.

Nuže myslím, že naše zpěvohra francouzská, vycházejíc od symfonie orchestrální, která rozvíjí situace děje a blíže označuje jednotlivé osobnosti, nepokládajíc zpěv než za prostředek, pomocí jehož mysl a srdce se vyjádří, — myslím, že naše zpěvohra mohla by zvláště se označiti vášnivostí, jarou svěžestí genia našeho národa. Zřím drama více lidské, nepohybující se v mlhách mythologie severu, nýbrž odehrávající se mezi námi, nebohými smrtelníky, ve skutečnosti našich strastí i slastí. Nejdu snad tak daleko, bych žádal zpěvohru ve svrchníku a dělnické bluse. Nikoli! stačilo by mi, kdyby na místě mátoh, na místě abstrakcí z různých pověstí pocházejících nám předvedeni byli tvorové živoucí, těšící se z naší radosti, trpící naším utrpením. A chtěl bych ještě, aby každé takové drama zajímalo samo sebou jako povídka poutavá, kterou nám kdo vypráví. Chcete-li, zabalte ji v aksamit; však ať jest uvnitř člověk, a nechť z celého díla zaznívá hluboký výkřik lidskosti. Toť to pravé slovo. Sním o tom, by zpěvohra byla lidskou, aniž by proto vylučovala obrazotvornost, aneb osobní zvláštnosti, tajeplný ráz. Celá naše povaha, opakuji znova — leží v této chvějící se lidskosti, jejíž vášně, bol a blaho bych si přál hudbou ztlumočeny. Ach, hudebníci! dovedli-li byste se dotknouti srdce našeho až u samého pramene pláče a smíchu, pak by sám velikán Wagner zbledl na vysokém podstavci svých symbolů! Jen život, všude život, až i v samém nekonečnu zpěvu!

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XXII. 20. ČERVNA 1894. ČÍSLO 27.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány Časopis „Lumír", Praha Karlovo náměstí číslo 34.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Ve tmě lesa.

Příhoda ze břehů Malé Asie. Od Dra. Jaromíra Pečírky.

Jděte, vy jste hloupý! To prase jste netrefil a mně jste všecko zkazil."

„Kam se koukáte? Podívejte se, vždyť už leží!" a skočil jsem do malého močálu, na jehož kraji padl veliký mnou střelený kanec. „A co tam děláte?" volám dál do houští, kde stál Harp a držel močálek s druhé strany.

„Do toho vám nic není; když jste to zkazil, tak se neptejte," a Harp zahodil kus papíru, na němž byl močál hezky naskizzován, a několik čar, jak zrovna začal kance, kterého jsem zabil.

„Co chcete? Počkejte, až přijdou honci, dám vám to zvíře postavit: ti chlapi budou vám ho držet za půl libry tabáku celý týden a můžete ho vymalovat chlup za chlupem."

„Jestli se nemýlím, byl Johannes Hus váš krajan?" ptal se Harp na to.

„Máte velice důkladné vědomosti. Jak vidím, rozeznáte už Čechy od Sedmihrad!"

„Znáte ten Husův výrok ‚Sancta simplicitas?'" obrátil se Harp ke mně s výrazem zlostného opovržení. „Mně se to tak hezky kreslilo a on musí do toho střílet," hudoval dále, „a dejte mi aspoň něčeho napít! Jsem tu pět hodin mezi samou vodou, ale žízeň mám jako na Sahaře."

„Proč chodíte v Asii na kance s papírem a tužkou. Snad abyste si vzal divan a nargilé?"

Ale Harp už nemluvil, protože mi odepjal láhev s koňakem a ta mu byla v tomto okamžiku milejší než mé přátelství.

„Co teď?"

„Hm, ten kanec musí na loď. Napřed mu ale urazím tesáky, sic mu je někdo z těch zdejších gentlemanů ukradne. A až se něčeho najíme, uvidíme, co potom."

„Tak pojďte jíst," hučel Harp, „ale především bych opravdu rád něco pil. Váš koňak je špatný. Myslíte, že ti Turci mají s sebou něco křesťanského?"

„To nevím; obávám se skoro, že nás drželi za temperenceláře. Proč jste bral s sebou tu knížku s tužkou. Vždyť víte, že Bruce, který tu tolik chodil a celé folianty zdejších starožitností nakreslil, nikdy lihovin nepil. Možná dost, že se ti lidé na něho pamatují."

Harp už nemluvil, vyndal patronu z expressky a začali jsme se vytáčeti z houští.

Má rána byla poslední. Stál jsem nejdoleji a trvalo nám to celou hodinu, než jsme se probrodili močály na mýtinu, kde se celá společnost sešla.

Byli jsme tři z „Researchu" a dva z „Poly". „Research" již od jara opravoval mapy maloasijských břehů a „Pola" měřila dno moře mezi deltou Nilu, Cyprem a Rhodem. V Makri jsme se sešli a vojenský zástupce, zdejší bimbaši, nás pozval na divoké vepře při ústí Kara-Sú.

Když jsme prošli mýtiny, kde jsme se ráno rozešli ležela celá společnost ve vysoké trávě. Čekali jen na nás.

Byla to nadmíru malebná skupina, ale Harp vzal raději za vděk sklenicí vína ze špinavého žoku a na tužku ani nevzpomněl. Pak se roztáhl ve trávě a dělal, jako že přemýšlí.

A skutečně myslil.

„Poslouchejte, tohle nejde. Vy chcete všichni zůstati v Levisi přes noc?"

„Ovšem," pravím, „vždyť se chceme zítra dopoldne podívat na ty řecké skalní hroby na cestě do Makri."

„Ano právě v ten čas, co mám stráž a musím chodit ze přídy na záď a zase nazpátek. Tu uznáte přece, že jest to velmi těžké, býti najednou v řeckých hrobech a na ‚Researchu'."

„Snad nechcete v noci do Makri?"

„A co jiného? Vám se to bude přece také lépe spáti na ‚Pole' než v Levisi s těmi mastikou zpitými hodnostáři!"

„Ach, vy se člověka natrápíte!" vzdechl jsem; ale nechtěje Harpa, jinak hodného člověka, s nímž jsem se před dvěma lety seznámil v hollandské Indii, nechati samotného, uvolil jsem se ještě týž večer překročiti horský hřbet mezi Levisi a Makri a s polorozbitými údy sklesnout na břehu na rozviklanou židli v některé kavárně.

„Ano, jinak to nejde!" domyslil Harp, „teď si lehněte do trávy jako já, pak se necháme čtyři hodiny třepat na oslích hřbetech, v Levisi se napijeme s tamním lordmayorem trochu mastiky a jsme za další čtyři hodiny v Makri. Hřbet Kara-Daghu překročíme právě při západu slunce," doložil, dívaje se na hodinky.

Vše šlo podle plánu. Dvě hodiny před západem slunce opustili jsme Levisi. Bimbaši sice leccos namítal napřed o špatné cestě přes kopce, pak o tmě a několikráte to opakoval. Harp ale, aby tomu udělal konec, vzal mne a zmizeli jsme po anglicku.

„Kam jste dal osla?“ ptám se, když jsme již z Levisi vycházeti. Myslil jsem, že jej Harp poslal napřed za město.

„Půjdu pěšky, je to lepší.“

„Jak chcete, ale já slýchal vždy i od vašich vlastních krajanů, že je lépe špatně jeti než dobře jíti pěšky.“

„Až budete jednou pět měsíců za sebou měřit tyhle hory, naučíte se v nich chodit lépe než osel.“

Pokrčil jsem rameny, ale Harp měl pravdu. Měl ji ostatně vždy, i když byl v neprávu. Za ten krátký čas, co jsme leželi v Makri, zvykl jsem mu znova.

Z počátku šlo to dosti dobře. Harp pískal mému oslovi hrozně fádní melodii, kterou pískají fakíři tancujícím hadům. Tak ale, buď nebyl můj osel dosti vnímavý pro indickou hudbu, nebo byl Harpův výpočet špatný, slunce nám zašlo dříve, než jsme vrchol Kara-Daghu dostihli.

„To je trochu mrzuté,“ prohodil Harp za posledním paprskem slunce, „a ta vymletá strž, co jde s kopce dolů, nebude po tmě schůdnější.“

Šli jsme tak ještě chvíli, ale když jsme hřbet překročili, byla už čirá tma a po cestě dolů, plné výmolů a balvanů, šlo to bídně. Smolná větev, kterou jsme staré pinii urazili, svítila zrovna jen tolik, abychom viděli lépe tmu v lese, na cestu nám ale nepomohla.

„Tohle je velmi bídné,“ prohodil několikráte Harp, který každých pár kroků o nějaký kámen klopýtl.

„Na těchto stezkách jde osel po tmě mnohem lépe než i ten, kdo tu pět měsíců dělal mapy. Nestojí to sice v přírodopise, ale mohl byste to věděti. Ostatně, co myslíte, nebylo by lépe zůstati u toho člověka, co tu doleji v lese vařívá kávu? Slunce vstává po páté, a vy můžete v osm hodin ráno s celými údy a dobře umytý převzít stráž.“

„Kdyby měl jen nějaký koberec!“ vzdechl Harp a klopýtal dále.

Něco doleji ucítili jsme čoud z jehličí a piniemi prosvitla zář ohně. Pak jsme vynikli ze stromoví na malou rovinku a kafedži vstal, pozdravuje pokorně naše bílé postavy.

Harpova první otázka byla: „Máš koberec?“

Měl. Měl dokonce dva. Harpovi se vrátil humor, sedl si, dal vařit kávu, pil mastiku s vodou a bez vody, a zapálil si krátkou plaveckou lulku, kterou si kdysi sám vyřezal.

Lehký větřík, jenž se každý večer po západu slunce z moře zvedne, dolehl do rokle, rozšuměl se ve stromech a les si zticha zahučel jako u nás doma. Bylo tu hezky. Vysoký, horský hřbet, jenž dělí větvitou zátoku u Makri od Levisi, jest porostlý starým, piniovým lesem, jehož chmurnou zeleň proráží tu a tam jasné listoví platanů. Roklí, která se dole rozebíhá a Makri objímá, dali se kdysi mezkaři do Levisi a od té doby žádný osel nejde jinudy než touto hrbolitou stezkou. Císař Justinian vystavěl sice mezi těmito dvěma místy krásnou silnici, u které stálo kdysi plno letohradů, která vede kolem starého amfiteatru a slavných, krásných, skalních hrotů, jež se podobají do skály vtesaným, řeckým chrámům, ale trvá to po té římské cestě o tři hodiny déle.

V jednom ohybu té křivolaké stezky, jak se klade s jedné stráně rokle na druhou, stojí starý, veliký platan, tři muži jej sotva obemknou. Pod tím velkým stromem stloukl si Sarafis otevřenou boudu, postavil u ní dvě lavice a vaří tam černou kávu. Kdo jde kolem, napije se, protože Sarafis je hodný Řek a jeho káva dobrá a laciná. Neviděl jsem opravdu v celé Levantě Řeka, jenž by se tak nuzným způsobem protloukal. Turci, nemohouce to pochopiti, věří o něm, že je blázen a mají jej proto v úctě.

Sarafis usedl na bobek u ohně, na němž vařil, a černé oči jeho upřeny byly na kotlík. Oheň svítil na ostré, téměř ztrnulé rysy jeho tváře, třapec fezu visel nepohnutě do čela, a dlouhé kostnaté údy ztrácely se ve flanelovém šatě. Stín jeho padal na ohyb cesty, přes který tekl malý pramen do rokle a stezka se tratila nahoru a dolů do tmy lesa. Mocný platan zatlačil okolo sebe druhé stromoví, tu a tam vztahovala se k němu rudou září osvícená, jehelnatá větev pinie.

Koberce naše ležely stranou za platanem již více ve tmě, ale viděli jsme dobře na celé prostranství. V platanu šelestil větřík a les si chvílemi zticha zahučel.

„Je tu hezky,“ přerušil jsem mlčení.

„Ano! Ještě trochu vlhké mlhy, a myslil bych, že jsem v Grampianských horách,“ prohodil trochu jízlivě Harp, jenž byl rodem Skot. „Roztál jsem teď nějak a cítím, jak mne nohy a záda bolí. Svůj koberec dejte ale až na můj, aby se kraje kryly.“

„Což se do nich nezabalíme?“

„Vy jste zrovna takový Evropan, jako ti druzí. Celá Evropa myslí, že ti lidé zde dělají své koberce proto tak pěkně chlupaté, aby se nám líbily a aby se nám po nich měkce chodilo. A zatím v tom leží docela obyčejný kus darwinismu. Víte, proč to dělají? Protože na takový chlupatý koberec nikdá škorpion nebo stonožka nevleze. Plete se jim to do nožiček. Teď víte, proč jsem toužil tak po koberci. Bez koberce byl bych se tím suchým lesem raději trmácel dále dolů až do přístavu.“

To byla poslední slova, co jsem ten večer od Harpa slyšel. Natáhli jsme se na koberce, dost blízko k sobě, aby podle nás zbyla ještě dosti široká, chlupatá překážka pro zvířenu lesa. Pušky, jež jsme cestou lesem znova nabili, ležely mezi námi.

Byli jsme sice umdleni, ale buď to byla ta opravdu dobrá černá káva, nebo sluneční úpal, který nás skoro celý den pekl, — nemohl jsem usnout. Zavřel jsem napřed oči, pak jsem je zas otevřel a díval se na oheň, jenž pomalu dohoříval, a na Sarafise, jak ležel na úzké lavici a kouřil smotky z černého amerického tabáku, jejž dostal od Harpa.

Náhle zvedl hlavu a ostré jeho oči upřely se dolů do lesa. Trvalo to chvíli, pak se zvedl tiše jako kočka a sedl si.

A tu najednou, jako strašidla, vyniklo ne na cestě, nýbrž mezi stromovím několik dlouhých postav s napřaženými puškami.

Byli to Řekové. Několik jich mělo fustanellu, onu krátkou, varhánkovatou sukénku, jak ji nosí palikaři, druzí měli volné pytlovité kalhoty po kolena, jak to zas nosí na Krétě — hezká jinak společnost, jen kdyby neměli tolik pušek.

Harpova ruka, jež ležela u mé, stiskla mi prsty; štípl jsem ho a on to opakoval. Byl vzhůru jako já.

Sarafis seděl, ani se nehnul. Řekové vystoupili z lesa a mlčky se přiblížili skoro až k ohni.

„Saratis?“ zasyčel jeden z nich a ukazoval k nám, kde se v přítmí bělaly naše postavy.

„Dva kapitáni, Inglézi,“ šeptal náš hotelier. Pak popošel z ticha k nám, pozoroval nás, ale náš pravidelný dech zdál se ho upokojiti. Vrátil se bez šustu k ohni a doložil: „Spí jako dřeva.“

„Slyš, v Makri něco čuli. Napřed myslili, že půjdeme přes Ak-Dagh, teď ale jsou nám na stopě. Musíme ke Xanthu přes Kalo Limniones. Teď to necháme u tebe, zítra v poledne se uvidíme.“

„Bratři moji, nebezpečí je veliké! Bimbaši má dvě stě vojáků, byl na kancích u Kara-Sú a teď je přes noc v Levisi. Každou chvíli může tu někdo býti.“

„Máme pro tě kávu a hašiš!“

„Živitelé moji, nebezpečí je veliké. Nebojím se o sebe, ale o své bratry!“

„Dostaneš tabák a prach!“

„Ochráncové moji, kdykoli chcete, ale dnes je zle!“

„Dostaneš dvě anglické libry,“ handrkoval dále Řek a vytáhl dva zlaťáky, při nichž se Saratisovi zajiskřily oči chtivostí.

„Děti moje, dělejte co chcete s otrokem svým,“ šeptal Saratis a uviděli jsme něco dosti zajímavého.

Napřed odhrabal trochu hlíny u kořenu platanu, pak tam něco kutil a jako na divadelní dekoraci sňal platanu dva veliké kusy kůry, za nimiž se černala prostorná dutina. Nyní vylezlo z lesa asi tucet těch pěkných postav, někteří drželi pušky pohotově, druzí pak skládali do dutiny, co měli na zádech, ve fustanellách a řasnatých šatech. Něčím házeli, jiné balíky kladli zvolna, tu a tam něco zachrastilo, celkem ale chodili a dělali vše tak zticha, jako kočky.

Když byli hotovi, podíval se Saratis k nám, spokojeně ale vrátil se k ohni.

„Holoubkové, mám kávu a mastiku,“ dušeně prohodil.

„Jen vodu,“ pravil ten s těmi zlaťáky a když mu podal Saratis džbán, nalil do ni z tykve, již měl u pasu, absinthu. Musel být dobrý, voněl až k nám.

„Zítra dostaneš ty dvě libry. Zradíš-li něco, podřežeme tě jako dobytče!“

„Jste moji bratři a já váš otrok,“ šeptal oddaně Saratis od stromu, jejž zase zadělával.

Seděli tak chvíli. Byly to samé pěkné tváře. Osmahlé, vychrtlé obličeje jejich zdály se býti jako složené z jednotlivých ostrých rysů, které do nich řecká povaha a spíše ještě stálé nebezpečí vryly. Pušek nedali z ruky, i když některý pil, držel při tom druhou ruku na zbrani. Dle nářečí byli to Kréťané, ale nemohl jsem rozeznati, byli-li to obyčejní nevinní pašeráci nebo oni pověstní lupiči krétští, kteří po lodích připlují, kolikráte celé vesnice vyloupí a zase po vodě utekou. Dušený jejich hovor točil se kol všedních věcí.

Příliš volno mi nebylo. Harp také nespal. V přítmí našeho lože podařilo se mu nepozorovaně sevřít pušku do hrstě a levičkou uvolnit revolver v pasu. Nezdálo se však, že by měli nějaké úmysly s námi. Připadali mi spíše jako štvaná zvířata, která nalezla pro chvíli úkrytu. Seděli zticha. Hovor umlkl docela. Někteří kouřili, ale nikomu nezmizel ten ostražitý odhodlaný rys s tváře, se kterým vystoupili z lesa.

Pojednou se někteří hnuli a otočili hlavy do tmy, dolů do rokle. Ještě okamžik, pak udělali několik skoků na vše strany a zmizeli v houšti za platanem.

Bylo zase ticho. Saratis, který dříve uprostřed té společnosti mlčky stál, rozkopl oheň, aby tak neplápolal, a lehl zase s ospalou tváří na lavici. Jakoby tu nikdo nebyl býval.

Neslyšel jsem dlouho ničeho a marně jsem přemýšlel, co asi způsobilo ten útěk. Býval bych rád, kdyby ty fustanelly zase z houští vylezly, protože mi v úkrytu byly nepohodlnější než kolem ohně, ale nešly. Byl jsem přesvědčen, že zůstali docela blízko ve tmě kolem nás.

Nový šumot dolehl ku platanu. Bylo to hlučení vzdálených hlasů, pak hulákali, a jak se blížili, bylo slyšet nadávání a klení. Ke konci ozvalo se volání po Saratisovi, kávě a mastice. Brzo přišla ta hlučivá tlupa ku platanu a z lesa vystouplo asi dvacet tureckých vojáků. Každý měl pušku, přes prsa pás se zastrkanými patronami, dlouhá šavle pletla se jim mezi nohy a uřícení, udýcháni došli k ohni a k Saratisovi.

Ten ale mezitím usnul, aspoň to tak vypadalo, a ani to křičení ho nevzbudilo,

„Duše, vstávej! Pro nás je den!“ a tahali ho za ruce, za šaty, až se posadil a protíral ospalé oči.

„Neviděl's nikoho?“

„Allah je velký a já jeho poslední otrok!“ vzdechl Saratis zvedaje ruku k srdci a očím.

„Neviděl's nikoho?“

Saratis se díval po cestě nahoru, dolů do tmy.

„Byl tu někdo? Zlý člověk?“ a obličej jeho dostal zmatený, skoro pobláznění výraz.

„A ty's neviděl nikoho?“ ptal se bosý důstojník.

„Allah je velký a Saratis poslední jeho otrok! Co slunce zapadlo, přišli jen ti dva kapitáni,“ ukazoval Saratis k nám, „co byli u Kara-Sú na hoře s jasným naším pánem, mocným bimbašim,“ doložil a zvedl při slově bimbaši zase ruku k srdci a k očím.

Vojáci, kteří nás dříve neshlédli, zvědavě natáhli k nám hlavy.

„Ti psi nás ošálili!“ zuřil bosý důstojník a klel, „dostali se přece přes Ak-Dagh a my je zde honíme. Dej nám pít, Saratise,“ a Saratis vynesl z boudy dvě objemné vásy z hnědě pálené hlíny.

A skoro zrovna tam, kde byli dříve Řekové v čistých, světlých oděvech, usedli nyní temnomodří, umazaní turečtí vojáci, shledali v rozedraných kabátech tabák a dali se do Saratisovy mastiky.

Chvíli jsem se díval na tu skupinu, pak mne ale únava dne přece přemohla a usnul jsem.“

Ranní chlad a šum lesa mne probouzel. Slyšel jsem Saratise něco štrachati a vojáky, jak chrápou. Trochu jsem se protáhl, ale nechtělo se mi ještě oči otevříti.

„Vstávejte, vstávejte!“ slyšel jsem najednou Harpa.

Koberec jeho byl už zas prázdný, seděl stranou od cesty a kreslil na zemi spící vojáky.

„Vy už zase kreslíte?“

„Což nesmím? Vzal jsem si předevčírem dovolenou na dvacetčtyři hodiny, a to přece mohu dělati, co chci.

*

Ostatně kdybych nekreslil, byl bych vám už dávno pomohl vzhůru. Myslil jsem jen, že byste to mohl zase nějakou nešikovností zkazit jako včera to s tím kancem, tak jsem vás nechal. Teď ale dělejte. Saratis vám dá kávu, mastiky mu nenechala ta opilá čeládka ani kapky!"

Napil jsem se kávy, Saratis mi osedlal osla a zvedli jsme se.

Byla to příjemná cesta lesem za ranního chladu. Harp mne stále předbíhal a volal, bych nechal osla oslem, že je to pěšky mnohem pohodlnější a rychlejší. Asi za hodinu jsme byli z lesa a v malé chvíli v Makri.

U hráze stál náhodou člun „Researchu". Sedli jsme a než jsme přišli k lodím, prostřed zátoky kotvícím, ptám se Harpa, prohlížejícího hezkou skizzu platanu s vojáky:

„Jak se vám líbil ten nocleh?"

„Je to lotrovská spřež, tihle lidé!"

„A vy byste mohl, Harpe, odložiti trochu toho ducha nadutosti, co z vás tu a tam mluví. Pomohli vám k hezkému obrázku a vy jim nadáváte!"

„Mně se zdá, že jste ještě rozespalý. Jděte to teď dospat a přijďte odpoledne ke mně, aby mi stráž nebyla tak dlouhá!" volal za mnou Harp na schůdky „Poly", kde člun mezitím přistál.

Mickiewicz v Santa Croce.

Báseň Jaroslava Vrchlického.

V den dušiček — byl posupný a šerý,
ač v městě nad Arnem, kde si tak „zvoní",
v chrám vešel v společnosti milých druhů
a přece sám; nad rovy čelo kloní,
kde Michal Angelo spí, Alfieri . . .
Jde v dumě, v duši stále rinkot kruhů
na šíji vlasti vzdálené on slyší
a křídel andělských tep v dálné výši.

Dí průvodce: „Zde dřímá Galilei!"
Šli druzí dále, o samotě zůstal,
a zápas věků letěl jeho hlavou;
zřel v slunce, hvězdy, jež se věčně skvějí,
a starý problém v jeho hlavě vzrůstal,
dral jeho ňadra, žehl mozek lávou:
zem v planet vleku věčně otročící
a slunce vítězné a vévodící!

Zem — lidský rozum věčně v poutech hmoty
a slunce — lidský cit, ten věčně žhavý;
vždy slunce zvítěziti musí, cítil;
vše sny a touhy byly mu jak noty,
duch jeho po nich letěl plápolavý
a pravdě věčné v žhavý klín se řítil.
Teď ze všeho mu jedno v duši zkvétá:
Ne rozumem, lze srdcem dobýt světa!

To padlo v duši mu a již to zrálo
na divoký květ nadpozemské vůně:
v ty divy jihu syn severních ledů
zřel s duší, v níž to prsty duchů hrálo,
a skloněn nad mrákotné duše tůně
zde slavil dojemný ten svátek „Dědů".
Ti velcí mrtví do snů jeho zřeli,
zde Konradův se vztyčil fantom ztmělý.

Zde cítil vše, co později v písni věčné
mu dáno bylo pro vždy vysloviti,
svou sílu olbřími, svou nesmrtelnost!
Vše spadlo s něj, co mělké, přebytečné,
jak blesky Sinaje moh' v skálu vrýti
svou lásku, zášti své, svůj vzlet i dělnost.
Zřel klidně v žár, v němž jeho duch se tříbil,
za svědka tvůrce Noci měl a Sibyll.

B a b k a.

Napsala Božena Viková-Kunětická.

(Dokončení.)

Tou dobou, kdy asi v zimě slunce zachází, dostupovala psota venku svého vrcholu, neboť nezdálo se býti ani pravdě podobným, že by mohla ještě vzrůstati, poněvadž i tyranství jakékoliv má své meze. Nebylo na krok viděti a teploměr ukazoval 22⁰ pod nulou. Ovšem připomenouti sluší, že město leželo v úplné rovině a že z jara roztával v něm sníh, kdy jinde ještě bělal se všude a třpytil v jarním slunci.

Nikde nebylo viděti člověka za městem, ani ptáka, několik havranů krčilo se na stromech nedaleko domků, co stály již u polí, a ti byli skrčeni a tak zuboženi, že podobali se černým chuchvalcům na stromech zachyceným, o nichž dalo se předpokládati, že je vítr co nejdříve smete a že zapadnou do sněhu beze stopy. Muž babky, ten starý dědoušek, který očekával poslední hodinku, a ta nezdála se být daleko, hrál si prsty se starou těžkou

svrchnicí, kterou byl přikryt, a to tak usilovně, že se mu prsty jen mihotaly! Potom košili na sobě obíral a usmíval se k tomu s nejasnou tichou blažeností, nejevě už pro nic kolem sebe zájmu, netázaje se na nic, ani neodpovídaje.

Babka velmi dobře věděla, co toto obírání u lidí smrtelně nemocných znamená, a proto odcházejíc k svému pánu dala na starost dědouška své dceři a umiňovala si brzy se vrátiti, aby zastihla jej ještě s tímto úsměvem na rtech a zachytila jeho poslední dech. Můj Bože milý! Padesát roků spolu byli živi a nyní odcházel, aby ji uvítal zase jednou v životě věčném. Proto taky měla srdce těžké a slzy neustále v očích, neboť jeho konec byl asi počátkem konce jejího a v jeho smrti spatřovala prvý odstín smrti své.

Bylo jí dnes nadmíru úzko i smutno a neustále tak neuvědoměle opakovala si ve své duši, jakoby neměla už o ničem jiném přemýšlet, „dědoušek odchází".

Ještě než odešla, rozsvítila u jeho hlavy hromničnou svíčku, jejíž malá žlutavá zář svítila oknem, a ona ji viděla, když již od baráku byla vzdálena, jako světlušku, která za ní letí tím hustým šerem, v němž vše zanikalo, jen ona prorážela je svými ohnivými křidélky.

Na nebi se rozjasnívalo a v chumáčích šedých, hustých, jež po něm letěly jako vzedmuté vlny, vynořil se tu a tam srpek měsíce, jenž byl ale zase hned polapen.

Babce cesta k domku připadala tentokráte krutější než jindy, ačkoliv zcela mimovolně zapadala do sněhu, zase se vynořila, klesla, zase povstala, dýchala si do rukou a přivírala oči, jestliže řezavý vítr zafičel kolem ní jako nabroušený meč. Měla v sobě jediný uvědomělý pocit a to byl pocit netrpělivosti, která jí vyplňovala srdce i duši. Proto taky tak často klopýtala, proto tak letěla bez oddechu, jakoby jí nebylo ani skoro sedmdesát let, a proto necítila, jak jí celé tělo mrzne v těžkou neohebnou hmotu. Měla na mysli jen tu žlutou stařičkou tvář svého dědouška a jeho prsty zimničně se pohybující, které viděla neustále před sebou, jakoby ty vlny vzduchové pouštěly a zase chytaly. Několikráte ohlédla se taky, ale světluška hromičné svíčky neletěla už za ní.

„To ví Bůh, zdali se dědoušek ještě obírá!"

Zase přidala na kroku, klesla — nebylo to divu, cestu neměla prošlapánu — zvedla se, posunula si nohy, protože se jí zdálo, že jsou jako dřevěné a že nemají v sobě vlády, vydechla a ubíhala v před a všecko na ní vlálo v tom větru jako cár, ba i ona sama zdála se být cárem hozeným tomu větru a tomu mrazu na pospas.

Nedaleko domku, v němž bydlel její pán, zaslechla zpěv a jako v mlze jí připadalo, že si její pán zase zpívá tu píseň, kterou před dvěma roky od něho tak často slyšela. Zpíval i nyní svým hrubým, necvičeným hlasem, jenž mu ve vyšších polohách přeskakoval, ale byl silný a daleko se roznášel, chvílemi vpadaje do hukotu větru a ztráceje se v něm. K domku babka již skoro dolezla a byla tou svou slabostí i tím mrazem tak roztrpěena, že bručela si potichu, jako to měla ve zvyku, když s něčím nesouhlasila.

Pán stál před zrcadlem a připínal si bílou batistovou kravatu, stoje ve svátečním, vlastně jediném svém úboru, v ponožkách na nohou a zpívaje si tu píseň Marily ještě, když babka vstoupila.

Ona dobře nechápala, co vlastně chce počíti, jsa tak ulízaný, namytý, maje dlouhé své kníry napálené jako od vlasenkáře a bera si nyní batistovou kravatu, kterou nosíval jen za zcela zvláštních příležitostí. Vždyť, pro Boha, měl svoje boty u ševce a nebyly dosud spraveny! Kam se chystal v té psotě bos?

A on věru byl jako k slavnosti uchystán, až na to, že nebyl obutý. Babce bylo jaksi nevolno a mimovolně přelétla myslí tu cestu zpátky k svému baráku, v tu cestu zavátou, krvavou a skoro smrtelnou.

Chvěla se mrazem a bylo jí úzko, aniž věděla určitě, kde se to v ní najednou při pohledu na pána vzalo.

Pán si kravatu připnul, urovnal si ještě vlasy nad čelem, dokončil svou píseň a obrátil se k babce, která u dveří stála skrčena, všecka zmořena a rozechvěna svými strastmi.

„Chci jít do města, babko," pravil pán, jsa ve velmi dobré míře, „a vzpomínám si, že mám na půdě staré boty. Přineste mně je, teď v noci budou ještě dělati službu. Ale pospěšte si, zlatá babko."

Babka byla tak uvykla tomu jeho poloprosebnému, polovelitelskému hlasu, jímž obyčejně své „pospěšte si" pronášel a jejž u něho tak milovala, že sotva pochopujíc, co činí, a že je to zbytečno činiti, vyklouzla na síň a stoupala na půdu po tmě a její velké boty na dřevěných schodech působily ohromný hřmot.

Po tu chůzi svou neměla v hlavě jediné myšlénky, ty jí jaksi ztrnuly; ale když se octla na půdě, kam okénkem vnikalo docela malounké šero, složila si ruce na životě a dala se do přemýšlení.

Co teď? Boty měla na nohou a měla-li dostati se k svému dědouškovi, který se již obíral, musela ty boty nutně podržet, neboť neměla nic jiného na nohy a v punčochách by zmrzla jdouc proti větru, který ji k zemi srážel a zapadajíc do sněhu, který do krve řezal.

Necítila té nejmenší chuti vzdáti se bot, které se staly již skoro jejím vlastnictvím po ty tři neděle, co je nosila. Neučinila taky ani jediný pohyb za tím účelem, aby je vyzula, a stála zde jen vzdorovitá, bez pohnutí a v hlavě jí kmitalo jediné světýlko, které bylo světlem hromničné svíčky, postavené u hlavy umírajícího. Pak šla zvolna do kouta, kde dříve boty stávaly, hmátla sem tam, jakoby skutečně věřila, že tam ještě jedny boty jsou, a vracela se zase po dřevěných schodech, přidržujíc se třesoucí se rukou zdi. Když vešla k pánovi do pokoje, postavila se u dveří a pravila docela klidně a chladně, tak že ani svůj vlastní hlas nepoznávala:

„Nejsou tam."

„Ale to nemůže být!" vykřikl pán zděšeně; „sama jste je tam odnášela. Vezměte si s sebou světlo a najdete je jistě. Jen si pospěšte, pospěšte."

Babka skutečně zase se vzchopila, rozsvítila malou lampičku, která čadila, a šla znovu na půdu. Úzkost její vzrůstala a do očí se jí počínaly již slzy dráti. Poněvadž i na půdě byla velká zima, prostydovala až do kostí a vzpomněla-li si na tu cestu, kterou vykonala, a na možnost, že by měla jít bez bot, vrtěla hlavou záduměivě a sama k sobě pravila si hlasitě:

„Ani pomyšlení. To bych se domů nedostala."

Pohybujíc tedy lampičkou sem i tam, shýbajíc se na různých místech a vystupujíc zase na špičky, aby viděla na trámy, hledala tak přesně, že bylo věru ku po-

divu, kterak se před ní neocitly nějaké ty boty za každou cenu. Nenacházela pranic a tvář její byla celá zkřivena. Ještě šla do jednoho kouta, ještě jej prohledala a pak sama se divíc, že ničeho nikde není, sestupovala zase dolů. Neměla upjatu pozornost na své nohy, ačkoliv její kroky byly pádné a ozývaly se v celém stavení, ale upínala ji neustále k těm zmizelým botám, které nebyly nahoře a bez nichž opět přicházela. Ona sama se divila, kde asi jsou, kdo je mohl odnésti, a zavrtěla několikrát hlavou, jakoby chtěla říci:

„Ale, ale, ku podivu!“

Při tom však neustále měla týž pocit v sobě svrchované bázně, úzkosti a hrůzy, které byly příčinou, že se jí zdálo, jakoby na bedrách nesla těžké břímě, které ji zbavuje dechu.

Byla to situace ošklivá, v které se ocitla a ona chudák stará nevěděla si v ní rady, neboť přišlo vše tak nenadále a za okolností tak trapných, že se ještě ani vzpamatovati nedovedla.

Bylo to poprvé, co byla roztrpčena na svého pána, ačkoliv i tentokráte byla mu úplně oddána a při tom mimovolně dojata, že do města nemůže jít, jako bývale, když jej jeho věřitelé soužili. Ale pomoci nevěděla ve své starobné hlavě a také se ani po ní mnoho nepídila, nemajíc k tomu času, ani odvahy.

Přede dveřmi pánova pokoje sfoukla světlo, otřela si boty a vešla zvolna a mechanicky, jak to měla ve zvyku.

„Nuže?“ zvolal pán, zastrkuje si čistý šátek do kapsy.

„Nejsou tam. Všecko jsem prohledala.“

Pán se velice rozčilil. Otekl zrovna v obličeji hněvem, poněvadž nadmíru zrudl a vší silou uhodil pěstí do stolu, až na něm povyskočily knihy, límce i hrnečky.

„To jste slepá, babko, na mou duši,“ křičel svým hrubým hlasem. „Co pak jste je tam nedala?“

„Dala.“

„A kam jste je postavila?“

„Do kouta k oknu. Je tomu už ale dávno a byly hrozně sedřené.“

„Ale ne děravé! Nezlobte mě a nedívejte se tak pitomě. Přece nebudete tvrdit, že boty se z půdy vypařily. Musel by je někdo ukrást, a teď řekněte, kdo by je byl ukradl, když za celý čas sem živá duše nepřijde?“

V tu chvíli se babce zdálo, že jí nohy v botách zabolely, jakoby ty boty se byly zúžily a tlačily ji na všech stranách.

„Tak mluvte a nezdržujte mne,“ pokračoval pán všecek bez sebe. „Co stojíte jako němá? Mám snad jít sám hledat?“

„Ach, ne. Podívám se sama ještě.“

Babka proklouzla zase na chodbu a zase stoupala po dřevěných schodech. Tentokráte však pronikalo ji zvláštní horko a srdce jí velmi bušilo. Pohybovala se taky rychle, ačkoliv se jí hlava točila a nohy chvěly. Pánova slova o té krádeži bot ji omráčila a zbavila vší rozvahy. I světýlko hromničky i ruce dědouškovy pohybující se, jakoby hrály na klávesy, všecko před ní zmizelo a jen ty boty jí tísnily, tlačily a mořily, že skutečně by byla nyní považovala za dobrodiní, kdyby jich byla zbavena.

Ocitnuvši se taky na půdě v koutě u okna, opřela se o zeď a jednu botu po druhé vyzula. Na to vlastní sukní je otřela a postavila je na místo, odkud před třemi nedělmi je vzala, když shledala, že její bačkory nejsou už k potřebě.

Za chvíli se jich chopila a rychle kráčela s nimi dolů, ani při tom necítíc, že mrazík teteli se jí na nohou, jež vězely v červených punčochách, které neměly chodidel.

Na chodbě sesmykla si svou svrchní moldonku hezky hluboko pod pas, aby jí nohy vidět nebylo, a poněkud rozčilena, což vypadalo jako rozjaření nad šťastným nálezem, vešla opět do pokoje.

Pán stál u okna a bubnoval si prsty o okno. Babka postřehla jeho ruku, když vešla, a rázem zase vynořily se jí prsty jejího dědouška v mysli a ona je viděla hrát si se svrchnicí a pak s košilí.

„Jak se, pro Boha živého, k němu dnes dostanu?“

„Tak zde jsou,“ pravila, aniž měla času dáti si na tuto svou otázku odpověď.

„A kde byly?“

„V koutě u okna.“

„Co pak jste je dříve tam nehledala?“

„Hledala, ale neviděla jsem je.“

„Nu tedy chvála Bohu, jen když jsou na světě.“

Pán rychle vjel do bot a nepozoroval ani, že uvízlo v nich ještě trochu starobného tepla jeho babky. Jsa připraven už k odchodu a maje celou svou duši již v opojivém obraze Marily ztopenu, nedovolil už ani babce pranic poklízeti, protože měl jen jediný klíč od domu, ale hnal ji napřed řka:

„Jděte si jen už dnes, jděte, a zítra časně můžete přijít. Jděte, ať mohu zavříti.“

Babka chvějícím se hlasem řekla „dobrou noc“, proběhla chodbu a octla se venku, kde ji lapil týž divoký, děsný vítr, týž hrozný, třeskutý mráz, jenž ji zbavoval dechu a její staré bosé nohy bořily se do sněhu . . .

Na obloze svítil srpek měsíce. Podařilo se mu rozptýliti ty chmury kolem sebe a teď jako vítěz uvelebil se na hrdé šíji nebeské a jen tu a tam lehounký obláček jej zaslonil, jakoby se ta velebná šíj pod ním ve vzdechu pohnula. Vítr ale ještě stenal a byl snad mohutnější než v té době, kdy hnal celou spoustu temnošedých vln, jež po obloze letěly jakoby kdesi tušily propast, v níž chtěji zahynout. Krajina se bělala jako nekonečná louka plna kvetoucích sedmikrás.

Nikde na ní nebylo stínu a nikde života, jen ten vítr v zoufalosti kvílel.

Babka rozhlédla se kolem a pak upřela oči směrem k svému baráku, avšak nenalezla po něm ani stopy. Na obzoru tmělo se sice cosi, ale světýlko, které hledala, nenašla, ačkoliv cítila, že by z celé duše si přála najít je. Nohy jí v sněhu zábly, až ji křeč od nich chytala.

„Ó můj Bože,“ šeptala si usoužena myšlénkou, že se domů nedostane, a učinila několik kroků rychle za sebou. V tom vrazil do ní vítr s takovou prudkostí, že zavrávorala a musela se zastavit.

Pán vyšel z domu, zamykal dvéře a jelikož jeho cesta k městu vedla jinudy, než babčina k barákům, dával se taky jinou stranou.

„To jste vy, babko?“ volal patrně zahlédnuv ji ještě stojící.

„Ano.“

„Je velká zima, nestujte. Dívejte se, jak já popelášim.“

„Dobrou noc, pane.“

„Dobrou noc, babko!“

Pán svěsil hlavu na prsa, zabořil ruce do kapes a velkými kroky ubíral se ku předu. Babka se za ním dívala — dívala — a bylo jí teskno vidouc jej, jak jí zaniká před očima. Snažila se vzchopiti, učiniti krok, ale její ubohé nohy byly těžké, jako kamenné, nedovedla je zvednouti, ani sebou pohnouti. A náhle zadul vítr, rozechvěl celou tu velebnou noc, v níž měsíc svítil, rozprášil sníh v myriady droboulinkých mušek, jež od země vzletly, a babka musela roztáhnouti ruce, aby se zachytila a neklesla. Klesla ale přece, neboť neměla se čeho zachytit — —

Touž dobou napadlo pána zahouknouti. Učinil tak z překypující bujnosti, která ob čas v něm zavládla jako malá horečka."

„Hú-ú-ú," vyrazil ze sebe u vědomí, že babka jej uslyší.

„Pane!"

„Jdete, babko?"

„Ne."

„Že ne? A co děláte?"

„Upadla jsem, vítr mě porazil."

„Ne. Mám přemrzlé nohy."

„U všech čertů, jak se to stalo?"

„Jsem bosa a nohy mně řežou a pálí."

Pán se rázem zastavil.

„Co pravíte?" tázal se a ztišil v sobě dech naslouchaje odpovědi.

„Ach, jsem bosa, pane," volala bába a její hlas byl plný slz a plný lkání.

V hlavě pánově kmitla se myšlénka neurčitá sice, ale přidal jí rázem víry, jak ani jinak nebylo možno. Srdce se mu zachvělo pohnutím, neboť byl socialista a miloval svou babku jako ona jeho.

„Babko!"

„Poroučíte?"

„Počkejte, jdu k vám."

„Zlatý pane!"

Jeho pádné dlouhé kroky harašily ve sněhu, jenž se pod nimi bortil, a za chvíli stál již u babky, která jako svátý list ležela mu u nohou.

„Co teď dělat?" tázal se neočekávaje žádného vysvětlení.

„Mně umírá můj dědoušek, pane drahý, a kdo ví, jestli mne nečeká."

„Nu, jaká pomoc, babko, donesu vás k němu. Je to nejsnadnější, co oba můžeme udělat."

„Ale, drahý pane."

„Těžko něco jiného, když máme oba jedny boty."

Pán ji vyzvedl jako malé děcko, opřel si ji o prsa a jsa silný jako malý obr, odnášel ji tím mrazem i tou nocí, v níž vítr stenal.

A tak se stalo, že bába přišla k dědouškovi, když žil ještě, a pán slyšel Marilu, po které toužil.

Její mladší bratr.

Napsal Felix Téver.

(Pokračování.)

A stále více, více rozžhávalo se tam dole světel, celé moře radostných plamének, vítězících nad šedí zimního večera a na nich všech jak by se rozžhavoval plamen palčivé touhy po radostech mládí. „Já přijdu," zvolala jsem hlasitě, tak hlasitě, že se ulekl, že upnul v podivení na mne zrak. „Já přijdu!" vzkřikla jsem ještě jednou tak, jako bych chtěla hlasem hrdla svého překřiknouti hlas svědomí, kteréž mi ponuře našeptávalo, že je doma peněz na mále, že děti potřebují teplejší šat!"

A chvatně, jako bych je kradla, sebrala jsem o hodinu později doma v prádelníku hrstku peněz a chvatně jako zloděj jsem běžela na Staré město do jednoho z osvětlených jeho krámů. Tam koupila jsem růžovou látku, vějíř, plesové střevíčky. Hlavou mojí vířila tak zběsilá žízeň po radosti, že jsem nepočítala a peníz po penízi mizel z mé malé tobolky. Pak uháněla jsem k domovu. Sníh šelestil pod mými kročeji a na nebi svítily jasné hvězdy. Zadívala jsem se na zemi, zadívala jsem se v oblohu, napadlo mi, že mne kdysi čeká smrt, že je pod zemí hniloba, že se za hvězdnou oblohou skrývá blaženost nebeská, ale zde, zde na světě že stává radost, láska! Pamatuji, jak hbitě jsem letěla tehdy domů, a zdálo se mi, že nejdu po zemi, že letím, že mi radost nasadila perutě. Otec zakýval lhostejně hlavou, když jsem mu sdělila záměr svůj. Otec byl tehdy životní starosti již jaksi otupělý. Každého měsíce odevzdal mi své služné nestaraje se o to, jak s ním naložím, však také ne o to, jak s ním vyjdu. A celou noc v šťastném chvatu šila jsem na plesovém obleku a zimničně rychle mihala se po celou noc jehla v mých rukou. Z malých postýlek společného spacího pokoje vyhlíželo na mne dlouho do noci několik párů udivených dětských očí. Nejmladší z dětí, malá Miladka, dostávala horkost, povalovala se této noci nepokojně po své postýlce, žádajíc mne ob chvíli o vodu k zvlažení nebohého vyschlého hrdélka. Ale já, což měla jsem času dbáti o dítě. Šila jsem, šila, vše bylo pro mne zahaleno v lehounké obláčky růžové látky, ze které na mne vanula omamující vůně veselosti.

O dva dny později tančila jsem. Jsouc oblečena do plesu a seskakujíc již vesele se schodů našeho domu, zavolala jsem ještě starou ženu, jež nám posluhovala, a přikázala jí, aby dětem zatopila, aby jim dala večeři, aby dala malé Milce studený obklad na krk.

A o několik vteřin později —. Domov, malé děti, horečka Milčina, vše, co by mne bylo mohlo znepokojovati, zmizelo, zmizelo to vše, jakmile jsem vstoupila v taneční síň. „Jak je dnes Lena krásná!" říkali všichni. „Jak znamenitě jí to sluší." A já opíjela jsem ze zvukem lichotných těchto slov, opíjela jsem se jeho pohledem, ze kterého zářil nový zájem, nová láska. A když mne při prvním tanci přitiskl něžně na svá prsa, šeptaje mi do ucha lichotivá slova: „Jak jste mne učinila šťastným, že jste přišla, jak vás miluji, Leno, ó jak vás miluji!" tu

zmizela i ta trpká upomínka na děti, na chladnou jejich komůrku, na vyprázdněnou tobolku, s jejímž obsahem jsem měla vystačiti až do konce měsíce. „Je tam ještě stříbro po nebožce matce, stříbro to dám zítra zanést do zastavárny, však je později zase vyplatím.“ Tato myšlénka a ještě více pohled na jeho modré zářivé oči zaplašily všechnu starost, všechnu tíseň z mé mysli.

Protančila jsem tuto noc jak šílená — byla to ta poslední, kterou jsem ve svém životě věnovala radosti — té ošemetné, zrádné lásce!

„A přišedši ráno domů,“ a Lena zakryla si pojednou bílým svým šátkem tvář, přejela si několikráte rukou čelo a pak vycházela slova dalšího jejího vypravování pracně, trhaně ze rtů jejích.

„Dítě, malá Miladka,“ řekla tiše, „ó byl to děsný obraz! Malé tělo svíjelo se křečovitě, plíce těžce oddychovaly, velké dětské oči obracely se v zběsilé úzkosti po mně, pootevřená ústa lapala po vzduchu. Můj Bože, vidím to vše, nikdy nevymizí strašlivý ten obraz z mé paměti. Otec stál opodál, posluhovačka běžela pro lékaře, já klečela zničeně u dětské postýlky a objímala jsem nahými, posud náramky zdobenými rameny horké, úzkostně sebou trhající dětské tílko. A dítě počalo se znovu dusiti, počalo ve své úzkosti trhati lehkou růžovou látku mého šatu. Ó, zlořečený šat! Pro něj byla jsem Miladce odepřela doušek chladící vody, pro něj byla jsem dítě zanedbala. Bylo to děsné, strašlivé. A mezi tím vyvstávalo slunce na obzoru a všechny předměty kolem mne počínaly se odívati tím šedým, nepřátelským světlem zimního rána. A malá tvářka dítěte ruměněla stále více: byl tu lékař, byly tu sousedky — byla tu má velká únava, ve které se kol mne vše točilo jak v mlze polosnu. Slyšela jsem, jako z velké vzdálenosti hovor, pláč druhých dětí z vedlejší jizby, vykonávala jsem příkazy lékařovy tupě, pozvolně, jistě, jako stroj. A dech můj vydíral se tak těžce z plic, jak krátký horečnatý dech nebohého dítěte. A pak, pak přišla ještě hrůza toho dušení — a ještě — a ještě horké jeho tělo pálilo má ramena — a pak — dech stával se kratším, nebohé dětské tílko sebou několikráte trhlo a pak byl klid — klid — ticho — byla to smrt.“

„Je po všem,“ řekl suše lékař.

„Její matka si ji k sobě povolala!“ zavzlykl otec.

„Bůh dal, Bůh vzal!“ řekla stará sousedka svým skuhravým hlasem a pak dodala: „Pán Bůh ji miloval, že si ji vzal. Lepší je u něho sirotku. Ubožátko sirotečok, nikdo mu na tom světě rád vody nepodá!“

A já slyšela pojednou vše jasně: „Nikdo mu ani vody nepodá.“ Každé slovo staré té ženy vrylo se mi v mozek, jak by v něj bylo vpáleno rozžhaveným železem. Zoufale vrhla jsem se na malou mrtvolu. A zdálo se mi, že vidím mrtvou tvář své matky, že se oči mrtvé té tváře vyčítavě na mne upírají, že její ústa pronášejí slova: „Takto plníš svůj slib, ani vody, ani vody jsi nebohému broučkovi nepodala!“

Strhala jsem se sebe růžové cáry plesového obleku a zdálo se mi, že si musím zoufati, že je již naplněna míra vší pro mne životní hořkosti. Zdálo se mi, že nic více nesnesu. A snesla jsem, snesla. Jedno po druhém, čtyry mrtvá tílka, čtyry malé rakvičky, a to vše v tak krátkém po sobě čase.

Byla jsem jak šílená — ležívala jsem beze snu celé noci na své posteli a čtyři děti tančily ve svých bílých rubášcích kolem mne svůj posmrtný, hrozný rej a opodál stála vysoká postava mé matky, bílá, nehybná, upírající na mne svůj dlouhý, smutný, vyčítavý pohled. A to vše ten trpký hrozný trest, ta srdcervoucí výčitka, to vše bylo za to, že jsem se jednou chtěla plným douškem napíti z číše mládí, radosti — lásky!

„A pak roznemohl jsi se ty, ty, matčin miláček, ty, jehož vlásky se nejvíce leskly zlatem, jehož očka byla nejzářivější. A i tvé tílko hořelo, i tvé plíce počínaly pracovati o vzduch, i ty, zrovna tak jako ty čtyři předchozí.“

„Jak jsem se modlila klečíc u tvé postýlky, jak zoufale prosila jsem stín mrtvé matky za slitování, jak jsem k ní lkala, aby mne tu nechala tebe na důkaz smíření. Nejedla jsem, nespala, a celá moje bytost stávala se jednou prosbou k všemohoucímu, k mrtvé matce za tvé žití. A pak — vášnivá má lítost, úpěnlivá prosba byly silné, ale tělo bylo slabé. Jednoho dne nalezly mne bez vědomí ležící u tvé postýlky.

Stonala jsem dlouhou dobu, zdálo se mi, že hlavu mou tíží těžký, žhavý kámen a pak ztratila jsem vědomí; příroda sama se nade mnou smilovala. Stonala jsem několik neděl, ale jednoho dne probudila jsem se přece zase z polosnu horečných představ k plnému vědomí. Bylo to jednoho rána, jarní slunce vrhalo jasnou svoji záři do pokoje a paprsky jeho tančily dováditě po různých předmětech kolem mne. Já se probudila a hlava má byla lehká a první pocit, který se mi v srdce vploužil, byl pocit klidného, krásného uspokojení, protože žiji. Slunce svítí a já žiju. Pamatuji, že jsem se drahnou dobu koupala v teplé slasti tohoto pocitu. Ale pak poohlédla jsem se kolem sebe, byla jsem sama. V pokoji kolem mne trochu nepořádku, sem tam pohozený bílý cár plátna, z něhož mi asi dělaly obklady, několik láhviček s léky na stolku a opodál poblíže okna, kde dříve stávaly dětské postýlky, prázdná místa — prázdná místa? Zahleděla jsem se v tato prázdná místa a pomalu, pozvolna, jak strašidla z hrobu, počínaly ve mně vyvstávati upomínky. Ano, tamto spávala Miládka, tam malý Jeník. Zakryla jsem si oči. Představy, ty hrozné představy pluly dlouhou řadou mým ubohým, dosud tak slabým mozkem. A pak vzpomenula jsem na tebe — kde je as Beda, zda odpočívá již také na hřbitově — anebo-li? Tiše jsem se zvedla, chtěla jsem vstáti, šlo to ztěžka, byla jsem tak slabá, ale úzkost dodala mi síly. Jen jeden krok od postele byly dvéře do druhé jizby. Držíc se pelesti postele doplížila jsem se k nim a otevřela jsem je pozvolna.

I do druhé jizby svítilo slunce, ale i tu nebylo nikoho — nikoho, bylo tu prázdno. Nemohu ti říci, jak toto prázdno na mne děsivě působilo. A pak utkvěl zrak na jedné věci, vedle postele otcovy stála jedna malá postýlka a u ní stál páreček dětských střevíčků. Ty dětské střevíčky, zdaliž nožky, které v nich cupotaly byly dosud čilé, hbité, či snad —. Dlouho stála jsem, majíc zrak pevně upnutý na ty dva malé setlapané střevíčky. Pak zalomcovala mnou zima a já klesla jak bez vlády znovu na postel a celou moji bytost zžírala jediná velká úzkost: „Zdaliž žije, zdaliž žije ten poslední?“ A kolem mne jen ticho, to děsivé, ničím nerušené ticho a jen ty paprsky sluneční prováděly světlou svoji hru po podlaze, po všech kolem mně předmětech, jak by se posmívaly moji úzkosti.

Před chvílí byla jsem se ještě těšila, že žiju, ale nyní vzňala se ve mně zoufalost. Pakli nežije ani ten! zavířilo mi to mozkem: pakli nežije, nechci také žít, a oko moje zavadilo o okno zhlížející z třetího patra bytu našeho na kameny vydlážděný dvůr. Ale pak hlomoz na chodbě, cupot malých krůčků a ty's vrazil do pokoje, pohlédl jsi do mé tváře a křičel jsi na sousedku, která za tebou vcházela: „Vidíte, to je dobře, Lena kouká a už o sobě ví.“ Ty nevíš, jakým pocitem vděčnosti jsem tě přivinula k sobě, jak vroucně, usilovně jsem si umínila, že nyní budeš ty a jenom ty jedinou mojí radostí i starostí.“

„Ubohá Leno! Ty's viděla tehdy svou vinu větší, nežli byla,“ řekl tiše Bedřich a vtiskl znovu zbledlou tvář svou v její ruce. „I mládí má svá práva — perutě, které dovedou mnohdy silně zamávati, které dovedou s beder setřásti nepřirozeně velkou tíži; ale co bylo dále, jak zachoval se ke všemu tomu on —?

„V mé nemoci byl několikráte u nás, při probuzení svém nalezla jsem stopy jeho přítomnosti, několik nerozevřených listů, několik uvadlých kytic. „Byl tu ten vznešený, mladý pán,“ sdělovala mi povídavá sousedka, ta dobrá duše, která se za mé nemoci ujímala nejvíce tebe. „Byl tu — k vám, slečno, bál se vejíti, věděl, že je nemoc vaše nakažlivá, zůstal v prvním pokoji a tak udiveně se kolem sebe díval. Je to asi bohatý pán, je zvyklý na jiné zařízení, nežli je u vás, slečinko, ale má vás rád, a to je hlavní věc!“

Zachvěla jsem se, poslouchala jsem žíznivě — a přec vzpomenula jsem, kdo toho byl příčinou, že jsem vás děti zanedbala, že jsem zapomněla na svatý, umírající matce daný slib. A pak — přišel —. Seděla jsem poprvé na staré lenošce jsouc obložena poduškami, bylo mi tak slábo a stále mne cosi děsilo. Takto nepůjde to dále, my s otcovou službou nevyjdeme, ty budeš muset přivydělati a pak pojal mne, takto sesláblou hrozný strach před prací, před namáháním, jaké mi nastane, jen co síly seberu. A on přišel s rozradostněnou tváří a nabízel mi pomoc. Ovdovělá matka jeho hledala společnici a uvolila se vzíti mne do svého domu.

„Matka má posud neví, v jakém k vám stojím poměru, ale uvykne vám, je dobrá, chce jen mé štěstí a přivolí ponenáhlu k našemu sňatku.“

„Nemohu přece odtud, co si myslíte?“ řekla jsem tehdy slabým hlasem, a nikdo nevěděl, jaký mne stálo slovo toto boj. „Nemohu odtud, nemohu opustiti starého otce, malého bratra, nemohu nyní, až později snad.“ A celou naději vpilo se mé srdce do této podmínky, že později snad.

(Pokračování.)

Pipá.

Napsal Leopoldo Alas. Ze špan. přel. A. Pikhart.

I.

Již na něho nikdo nevzpomene. A přece měl velkou úlohu v lidské komédii, ač žil pouze dvanáct let na povrchu zemském. Mnozí dvanáctiletí lidé byli příčinou hrozných domácích válek, a jsou Pánem předurčeni ku věcem velkým, a prozrazují ve svých dětinnostech — jak říkávají kroniky — velkost a statnost, jakou se, až dorostou, budou skvěti. Nebýt mne, neměl by Pipá dějepisce; pro něho se ani nestrhly války, ani nebyl předurčen, leda k neštěstí. Pipá s těmi hadry na těle, s předčasnými neřestmi v duši a s vrozeným důvtipem ve všem jednání, nehledě ke trošce vrozené dobroty, která vězela v něm hodně hluboko, byl záhadou, které nikdo nerozluštil, neboť prošel tímto životem, aniž byl přišel nějakému slušnějšímu filosofu na oči.

Měl pověst; společnost se ho bála a bojovala s ním pomstou ve formě kopnutí, udělenébo mu hrubým strážníkem nebo mírumilovným knězem či nezdvořilým kostelníkem. Jsa postrachem pobožnůstkářek, pohoršením policie, věčným rušitelem obvyklých slušností a zvyků, měl přes to vše rozum se všecky své nepřátele, a byl nevědomky hlasatelem nejryzejších myšlének o řádné správě, ačkoliv pohoršilo ohavné ovzduší, ve kterém trávil život, zevnější ráz jeho dotyčných snah.

Jednoho zimního odpoledne, právě o masopustní neděli, pozoroval Pipá s rukama v kapse, či na místě, kde by byly kapsy, kdyby jich v jeho spodkách bylo, — ale přece jen s rukama v oněch dvou děrách, jak víří život a jak padá sníh tiše a smutně na špinavé dláždění ulice de los Extremeños, stálého to dějiště Pipových statečných výprav v zájmech žaludku. Pipá, velice oddán obrazotvornosti, přemýšlel, že mu sníh ustýlá, a že mu na tuto vzácnou noc prostírá bělické prostěradlo na kamennou podušku, na které pravidelně líhával. Neboť, třebas bydlil Pipá, jak zákon nařizuje, v obydlí svých pánů rodičů, chodíval rád pozdě spat, a jeho matka zamykala příliš záhy dvéře, protože byla hlava rodiny nenapravitelným opilcem, který, když zůstal venku, neměl příležitosti uštědřiti ctihodné matce rodiny výprask, jenž býval obvyklým, kdykoliv teplo rodinného krbu přivábilo toho kněze domácího chrámu. Zkrátka, otec i syn spali většinu noci mimo dům; onen často ve věznici, tento, kdekoliv jej stihla noc, a obyčejně jej stíhala noc velmi pozdě. Proto se však nepokládal Pipá za nešťastníka, ba, zdálo se mu to velice přirozeným, neboť znamením jeho předčasné zralosti bylo, že byl velice pyšen. A nemohl se tedy smířiti s myšlénkou, že by měl stráviti celou masopustní neděli bez jediného šprýmu, bez převlečení se (a toho mu bylo třeba), a že by toho neměl pocítiti kterýkoli člověk, člen obou těch jeho přirozených nepřátel, Církve a Státu. Bylo již pozdě, táhlo na čtvrtou, a protože byla nepohoda, stmívalo se záhy. Město bylo jako vymřelé, nebylo tam ani maškar, ani hluku, ani šaškovských dřevěných plácaček, ani sněhových koulí; takovou netečností a chabostí byl Pipá rozhněván. Kde jsou lidé? Proč nepřicházejí poklonit se jeho rozpustilosti? Což nemá práva, aby si tropil šašky ze všech kolem jdoucích, ať to švec či král? Ale nikdo kolem nešel. Měli z něho strach: zatarasili se ve svých různých bytech hezky u kamen, aby se nesetkali s Pipou, svoji obětí po celý rok a svojí metlou ve krátkých chvílích pomsty, které mu poskytoval

Masopust. Krom toho neměl Pipá, kde by se ohřál; zůstal by jako rampouch, kdyby setrval ještě dále nehybný a klidný. Kdyby šel kolem nějaký člověk, Pipá by na něho hodil důkladnou sněhovou kouli jen z rozkoše a aby si zahřál ruce; neboť Pipá byl přesvědčen, že sníh svojí studeností ruce zahřívá. Přál si a bylo mu nutno, aby měl důvod prchati před nějakou vyšší mocí, aby utíkal a zahřál se tím cvikem nohou. Ale nic, nebylo tam strážníka, nebylo tam ničeho. Nemaje, koho by zlobil, rozhodl se, že bude týrati sám sebe. Položil velký kámen do sněhu a ustupoval z jakési vzdálenosti se zavřenýma očima pozpátku, až brkl o balvan a padl s rozevřenýma rukama na bílý povlak. To mu bylo, jakoby cuchal postel. Asi dvě minuty zůstal dareba ležeti, nehýbaje rukama ni nohami, roztažen křížem ve sněhu, jakoby byl mrtev. Pak se pozvedl velmi opatrně, aby neporouchal otisk, a pozoroval se smíchem své dílo: udělal znamenitého panáka: panáka velmi malého, protože Pipá, třeba že mu bylo dvanáct let, měl postavu asi na osm.

„Počkej, ty kluku," zvolala z daleka seňora Žofie, pradlena: „počkej, potom na tobě ty šaty jenom hoří: počkej — kdyby tě viděla matka, to by byl výprask..."

Pipá se vztyčil. Seňora Žofie! Ani si nepomyslil, že je tak blízko oběť smíření. Jako vlk, který v lese rozeznává ve sněhové běli rouno zbloudilé ovce, pocítil i Pipá, že se mu sbíhají v ústech sliny, když viděl, že jest příležitost k veselé šrutce tak na blízku, jakoby spadla s nebe. Vše to rozmyslil rychle, zatím co odpověděl na napomenutí stařeny beze slov, pouhým posuňkem nekonečného opovržení, mhouře střídavě oči a roztahuje ústa, ze kterých vyplázl jazyk, jak jen mohl.

A pak se přiblížil volným krokem a pokorně k seňoře Žofii, a když byl hodně blízko, otřepal se jako huňatý pes a smetl na prostořekou pradlenu sníh, který na něm uvízl z toho poležení.

Sousedka nesla v širokém koši různé sukně, vyprané, naškrobené a jemně vroubené: samým hněvem jí sjel koš s hlavy na zem, a jeho obsah se rozletěl po sněhu.

Pipá, prudký ve svých podnicích jako Caesar, chopil se nejčistší a nejpěkněji vyzdobené spodničky, oblékl se do ní, jak se dalo, a zachráněn tím, utíkal ulicí de los Extremeños, která byla velmi strmá a dlouhá.

Seňor Benito, „doktor", obchodující se starými knihami, měl svůj obchod, jediný toho druhu v celém městě, na nejvyšším místě ulice de Extremeños. Zatím co seňora Žofie, jeho ctná choť, křičela dole tak daleko, že by její manžel mohl zaslechnouti její spravedlivý nářek jenom nějakým divem akustiky, blížil se Pipá mlčky a s úctou, jaké zasluhuje svatyň vědy a hloubání mudrcovo, vnitřkem krámu ke staré kožené lenošce, ve které odpočíval věhlasný „doktor" se staženým velkým břichem a trávil jako zákusek nevalně jasnou nauku z foliantu, který držel v rukou. Intelligentní prodavač knihovní veteše četl bez ustání, a veškeré odbory nauk byly vhodny a vítány jeho vší vědychtivé mozkovici; pořad jeho četby byl řízen jenom náhodností: anebo spíše než náhodností, o které říkají politikové, že jí není, řídil se ráz a pořad té četby hospodářskými potřebami zákaznictva, studentstva a ostatního obyčejného lidu. Koncem měsíce oživoval seňor Benito v knihkupectví svého ducha stránkami Kolumbových „Vojenských nařízení", které zanechal v jeho moci jako ovce vločky své vlny na trní u cesty nějaký štábní setník v záloze. Ale nejobyčejnější a nejvydatnější byla studia měšťanská a střední, to jest, studenti škol měšťanských a středních poskytovali „doktorovi" obvyklou duševní stravu: a byla podivuhodnou pozornost, se kterou hroužil své duševní schopnosti do početnice Cardinovy, do zeměpisu Palaciosova a do jiných zázraků lidské moudrosti. „Doktor" četl skrze skla, ne pro dalekozrakost, ale protože pochopoval pouze písmeny jako pěstě, a brejle mu tak zvětšovaly. Slabikoval to, co četl, a četl pololhlasem jako se modlíváme v kostele sborem: neboť, neslyšel-li to, nerozuměl, co je psáno. Konečně při obracení listů se držel mokré cesty, to jest obracel naslíněnými prsty. Při tom si pak uchovával pověst mudrce a dovedl si ji s velkou dovedností udržeti bez úhony tím, že mluvil málo a odměřeně a vždy v průpovědích, buď že mu napadly, buď že je čerpal z nějakého starosvětského mudrce; a časem bylo jej lze slyšeti, jak cituje moudrého Seneku o výtečnostech sledí, že jsou přes všechny kostičky lepší než treska.

Ale stavba jeho věhlasnosti byla korunována věrohodným důkazem, totiž velikánskou knihou, ve které, ač se to zdá býti lží, viděl, kdo čísti uměl, vytištěno jméno „doktora" Benita Gutiérreze do poslední písmeny v poznámce, které hlásila pod textem: „Na štěstí se nám naskytla vzácná ta památka, o které se svrchu šíříme, ve starých knihách v krámě dona Benita Gutiérreze, antikváře, který jest horlivým lovcem všech foliantů a listin."

Pipá to vše věděl a uznával úplně pravost vší té moudrosti, ale přes to přece pokládal seňora Benita za velkého hlupáka s nebetyčnýma ušima; neboť vypálený kluk nepokládal hlupáctví a sečtělost za neslučitelné. Všechno to čtení nepomohlo „doktorovi", ani aby se zbavil chudoby, ani manželky Žofie, která byla ještě horším neštěstím než sama bída, a Pipá pokládal celé to vědění za něco abstraktního, ač to nenazýval ani tak ani jinak. A tuto podotýkám, že tyto a mnohé jiné věci, které Pipá myslil, myslil beze slov, protože neměl pro ně slovních výrazův, a také jich pro své zámysly a posudky neměl potřebí; ať si nevyspali filosofové tvrdí opak toho dle chuti.

„Doktor" zpozoroval, že jest Pipá přítomen, protože se mu kluk ohlásil šlápnutím na nohu, stíženou pakostnicí.

„Zlořečený kluku!" zvolal Merlin ulice de Extremeños.

„Achich, ať mne uhodí, učinil-li jsem to schválně," odpověděl kluk, tiskna rukáv na nos na znamení lítosti.

„Co tu chceš, zlořečenče?"

„Není tu seňora Žofie?" a při tom zpomněl na spodničku, do které byl oblečen a která by jej mohla prozraditi; ale ne; seňor Benito byl přílišný mudrc, než aby si všímal spodniček.

„Ne, panáčku, není — co pak hledáš?"

„Když tu není, myslím, že to byla ona, která stála perouc na břehu řeky; ale, doktore, jak se řekne „perouc" po latinsku?..."

„É, perouc, perouc... přechodník po latinsku?... po latinsku? no, po latinsku se říká... nu, a co na tom, že stála na břehu řeky perouc?... A kam to sáháš... nech té knihy, zlořečenče, nebo ti rozbiju hlavu tímto foliantem."

„To je o medicině, že, seňore Benito?"

„Ano, panáčku, o medicině je ta kniha a já ji už polovic přečetl."

„Nuže, ano, pane, stála perouc a říkejte si, co chcete... jak se řekne policajt po francouzsku? — byl to policajt, který hovořil se seňorou Žofii o tom, má-li prát ve svátek nebo ne... A to je hezké, doktore, to je umrlči hlava, že?“

„Ano, Pipo, lebka... z člověka pochovaného... ale co pak tomu rozumíš!“

„Je pěkně malovaná; dáte mi ji, seňore Benito?“

„Táhni mi hned odtud! Tedy policajt!“

„Ano, seňore, policajt.“

Pipá věděl více, než obyčejně vědí v jeho letech klučíci o hříších tohoto světa, a zvláště o ženské křehkosti, neboť pro svoji bezvýznamnost byl již svědkem, ba někdy i pomocníkem mnohých poklesků, které sice vidíváme, ale nikdy nedáváme do knih, a o nichž zřídka mluvíváme. Pipá věděl, že jest seňora Žofie horlivou přívrženkou veškerých státních zřízení a zvláště policejního mužstva, přirozeného ochránce zřízení těch; také věděl dareba, že seňor Benito, třebas byl mudrcem, byl také velmi žárliv; Pipá sice nepochopoval, co jest žárlivost, ale věděl o ní z účinkův a slučoval pojem policajta s pojmem hole, které dával Gutiérrez užívati své polovici. „Doktor“ vstal namáhavě, vyšel přede dvéře, zadíval se směrem, kterým měla seňora Žofie přijíti, a zapomněl na uličníka. To Pipá chtěl. Bylť si vytvořil plán: úplnou maškaru umrlce. Spodnička se mu zdála býti znamenitým rubášem, hlavně kdyby se přidalo některé z rouch, zavěšených na obět u oltáře Černého Krista Pána v chrámu Panny Marie; roucha ta byla skutečnými rubáši, a zavěsili je tam věřící, kteří se probudili ze zdánlivé smrti. Ale i kdyby Pipá dovedl ukradnouti některý rubáš s oltáře, scházelo přece ještě hlavní: larva. A protože měl čilou obraznost, zdálo se mu, že by se mu ta malovaná lebka znamenitě hodila, kdyby udělal do tuhého papíru pro oči dvě díry a kdyby jednu proleptal jazykem na místě úst a dvě po stranách, aby mohl přivázati lebku k hlavě. A hned to také vykonal: rss! vytrhl list a než se mohl „doktor“ na ten šustot obrátiti, proběhl mu Pipá pod nohama a tiskna si papír na tváře, utíkal do farního chrámu, aby tam doplnil své přestrojení. Ale ten podnik byl odvážný. První nepřítel, se kterým mu bylo se sraziti, byla Maripujos, Cerberus chrámu, chromá baba, kterou Pipá opovrhoval stejně zuřivě, jako opovrhuje pravověřec kacířem. Tam byla ve vratech chrámu, schoulena v klubko, skorem ležíc na posvěcené podlaze, s pokladničkou na roztrhaném klíně a s berličkou v ruce. Jakmile spatřila stařena blížícího se Pipu, snažila se vstáti, jakoby se připravovala k neodvratnému zápasu, pobádána bezúhonnou svoji pobožností. Dlužno připomenouti, že Pipá přicházel do chrámu v rouchu málo slušném; ve vlekoucí se spodničce, potřísněné tisícem skvrn, s larvou z tuhého papíru, představující, ať již dobře či špatně, hlavu kostry, nesmí či aspoň nemá se vcházeti do chrámu. Pipá se neptal, má-li nebo ne; jemu šlo o to, smí-li nebo ne.

Jeho plán vyžadoval ku své úplnosti, aby kluk vnikl do chrámu; chtěl doplniti svůj fantastický kroj, který mu vnukly jeho důmysl i náhoda, a to mohl jen, dostane-li se až do kaple Černého Krista Pána. Maripujos byla překážkou, vážnou překážkou; ne pro vetchý odpor, který mohla klásti, ale pro pokřik, který mohla stropit: bylo nutno rychle to ukončiti, aby neodvratný poplach vypukl až po vykonávání neuctivého úmyslu.

Od vrat a čarodějnice oddělovalo jej pět kamenných schodů: nebylo tu nikoho: nikdo ani nevcházel ani nevycházel. Pipá odplivl prudce skrze zuby. To jakoby byl řekl: „Kostky jsou vrženy.“ Změněným hlasem, aby si dodal odvahy k boji, zazpíval, pohlížeje dírkami lebky zuřivými zraky na čarodějnici:

Neznáš mne, babo Maripujito,
Maripujito, zůstaň si doma!
Kopala bys, viď? Je ti to líto,
že kopat nemůžeš, jsi baba chromá.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Na vždy.

Až se na vždy zamknou zraky
snem, z nějž není probuzení,
vždyť v tom žádné křivdy není,
nebudeš-li dále žít:

za Stygem, či nad oblaky;
v říši věr a bludných snění. —
Vždyť v tom žádné křivdy není,
bude-li už na vždy klid. —q.

Divadla a herci madridští.

V žádné zemi není divadlo tak oblíbeno, jako ve Španělsku. Na prvním místě jsou býčí zápasy a hned po nich přichází jeviště. Ryze španělská domácnost jest tak nudná, že mužové i ženy stráví málokterý večer v tichém rodinném kruhu. Není divu, že opouštějí rádi svůj zamlklý byt, aby se na několik hodin ohřáli a dali oslnit v záři del teatro. Shledávají se tamtéž se svými přáteli a pokračují ve své obvyklé tertulii neboli v klepech. I dítky milují divadelní hry a o svátečních dnech matinky je vystrojí a vodí na nejnovější sensační kusy. Lóže bývají plny těch dětských tvářiček, zrovna hltajících strašlivé scény rozrušujícího dramatu, neb hlučně se smějících hře plné vtipu a pikantních žertů. Španělské děti jsou pouze dorostlí pánové a dámy v malém a kouzelné pantomimy by je nudily.

V Madridu jest skoro tolik divadel co kostelů. Jsou velmi pohodlná, nádherně vyzdobená a zbudovaná dle téhož plánu: velké jeviště, parterre s útulnými, červeným sametem potaženými fauteuily, kol do kola palcos nebo lóže velké a vzdušné se zrcadly a čalouny a koberci; a nahoře paraiso čili „ráj“, protože jest tak blízko nebe. Jinde v Evropě říkají tomu poslední galerie.

*

Madridská opera jest menší Velké opery pařížské, ale jest pohodlnější, skoro úpravnější. Jest tu vše tak jasno a svěží s těmi červenými a zlatými dekoracemi, krásnými freskami a sametovými čalouny, houpajícími se v měkkém elektrickém světle. Královská lóže sama jest opravdový malý skvost. Zde bývá královna a ne ve velké druhé panovnické lóži, která zaujímá střed domu a již užívá se jen při zvláštních slavnostních příležitostech. Za královninou lóží jest malý salonek s telefonem. Zde vyslechla její královská výsost jednou večer, když se právě hrálo, zprávu o smrti vévody z Montpensieru.

Do divadla se dámy co nejnádherněji vystrojí. V parterru nechávají si kloboučky na hlavách, v lóžích jsou pouze v účesu. Větší část obecenstva skoro ustavičně mluví: nudí je sledovati hru na jevišti, neboť chodí do divadla tak často, že umějí kusy skoro nazpaměť. Ale do opery přicházívají někteří lidé přece jen k vůli hudbě: ti jdou na paraiso. Nikde nemůže býti útulněji než v tomto „ráji", kde hudebníci, umělci a skuteční milovníci hudby sedí na tvrdých lavicích snášejíce vedro, ale poslouchajíce jako ve svatyni. Tito aficionados čili connoisseuři mají své vlastní způsoby. Uhvízdají a usyčí hovořící aristokraty. Aplaudují po každé dobré notě. Křičí „fuera"! (ven!) když se jim co nelíbí. Jenom „ráji" zpívají umělci a proň napnou veškeré síly své. Chvějí se při pohledu na některé ty tváře tam vysoko „v oblacích", nebo vědí, že tam nalézají se jejich praví soudcové.

Tito lidé vypískali Gayarra, když začal zpívat, a začali mu tleskati teprve, když jeho kovový hlas stal se dokonalým. Patti vedlo se tu jednou dosti zle.

Madridští mají své miláčky. Kapelníka velké opery Manninelliho chovají na rukou. Bez komického pěvce Baldelli by prý ani nemohli být živi. Stagno nikdy je neunaví. Když přišla Nevada ponejprv do Madridu, aplaudovali jí tu nadšeně. Vrátila se podruhé, ale zatím byla se sedmnáctiletá panenka, slečna Pacini, naučila napodobiti ji, ano zpívala její oblíbenou Somnambulu tak dobře, že když se velká americká zpěvačka vrátila podruhé, přijata byla jen chladně a dostala bolení v krku. Nezpívala více.

Skoro všichni operní zpěváci madridští bydlí v domě Itala jménem Cataldi. Jest to přívětivý starý dům s velkými pokoji a okny na náměstí před královským palácem. Po opeře shromažďují se často tito umělci k společným veselým a vybraným večeřím.

Na Teatru Español provozovaly se vždy velké klassické hry. Člověk musí býti Španělem a znáti dokonale veškeré krásy jazyka, aby ocenil velikolepá starší dramata Calderonova, Rivasova atd. Španělé to umějí! Jest jim to cti, že dovedou a to s nadšením vyslechnouti literární veledíla svých starých mistrů. Vedle těchto jest oblíben dosud žijící básník starý Zorilla a potom José Echegarray, nyní nejoblíbenější dramatik celého Španělska. José Echegarray jest civilní inženýr, ale ob chvíli zanechá svých měřičských nástrojů, chopí se péra a napíše za několik neděl, někdy dní, drama, nad kterým jest celý Madrid u vytržení... I bohý Echegarray! Pražské kritice se nelíbí! Jest nyní přes padesát let stár, má krásné, duchaplné čelo, pevný, hloubavý pohled a šedé kníry: jest vítán ve všech salonech a má ženu krásnou, vypadající skoro mladší než její dcera. Señora de Echegarray jest paní půvabného vzrůstu, jako uhel černých vlasů a tváře krásné, výrazné jako socha: jest to typ pravé Kastiliánky.

Oblíbeným divadlem madridským jest „La Comedia". Majitel domu toho Mario jest tam sám prvním hercem a nešetří ani výloh, ani namáhání, aby učinil své divadlo přitažlivým. Hrají tu pouze výborné překlady her francouzských a nejlepší kusy domácí. Mario nestrpí nejmenší vady na jevišti, v scenerii, na hercích. Vše musí býti s dobou děje v nejpřísnějším souhlasu. Je-li kus z dob Goyových, zdají se býti postavy zrovna vystřiženy z obrazů tohoto umělce, visících v galerii. Mario sám jest herec výborný a v chování se ke členům své společnosti pravý gentleman. Drží se svých starých přátel a málo kdy personál mění.

Ještě o jednom divadélku třeba se zmíniti pro jeho zvláštnost. Jest to divadélko Lara, roztomilé malé místečko v staré části města. Zde hrají pouze tak zvané sainetes, malé jednoaktovky, z nichž čtyři nebo pět vyplní teprve celý večer. Ale obecenstvo se střídá. Někdo vezme si vstupenku pouze na jednu hru, druhý na více, jeden na prvější, druhý na pozdější, jak mu čas dovolí. Kousky jsou téměř vždy výborné a dobře hraje se bezvýminečně. Každoročně dává se tu fraška představující události roku. Politika hraje tu velkou úlohu. Předsedové padlých ministerstev odtahují s dlouhými nosy atd. Sensační vraždy a neštěstí přicházejí také na jeviště — ano i nejnovější vynálezy obracejí se na frašky a vše doprovází se půvabnou lehkou hudbou, výlučně k tomu komponovanou. Často vylíhnou se tu malé zpěvné perličky, které se pak rázem rozkutálejí po celém Španělsku jako opravdové národní nápěvy.

— Nejnovější sensační zpráva přicházející z Ameriky jest, že si Antonín Dvořák před svým odjezdem do Evropy zašel mezi spisovatele. Bude míti příští číslo měsíčníku „Century" z jeho péra článek o komponistovi Fr. Schubertovi.

— „Hamlet" před soudem jest něco zvláštního, ale bude tam pohnán — v Němcích. Ze všech Shakespearových děl bylo snad toto drama kritikou nejvíce pytváno a maltraitováno. „Hamlet-problem" nedává spáti nikomu. Nedávno vydal Shakespearista H. Türck analysi Hamletova charakteru. Prof. Kuno Fischer jej žaluje, řka, že on se byl dříve na Hamleta v tomto světle díval. „Hamlet-problem" dostal se do rukou advokátů. Není pochyby, že tam bude Hamletovi více horko, než při vypravování ducha otcova o mukách pekelných.

— Po celém světě zabývá se 8017 německých firem obchodem s knihami.

— „Ladies Home Journal", ženský časopis vycházející ve Filadelfii, požádal vynikající muže anglické i americké, aby vypsali, jaký a zdali jaký vliv měly na jejich činnost a smýšlení ženy. Starý p. Gladstone ochotně slíbil příspěvek. „L. H. J." má 700.000 odběratelek.

— Také velezrády dopustily se anglické noviny „Pall Mall Gazette". Sultánu tureckému říkávají také „Stín boží na zemi". Sultán nedávno onemocněl a „Pall Mall Gazette" otiskla to ve svých sloupcích tak, že „Stín boží na zemi pokašlává". Rozumí se, že byly noviny hned po celé říši turecké zakázány. „P. M. G." oznamuje svým abonentům v Cařihradě, že kdo chce, může si je chodit číst na anglický konsulát.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček".

ROČNÍK XXII. 1. ČERVENCE 1894. ČÍSLO 28.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány Časopis „Lumír", Praha, Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír" vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Viděla smrt...

Obrázek ze žďárských hor. Napsala Vlasta Pittnerová.

Nebylo snad v celé dědině, na žádném gruntě a v žádné chaloupce tišší výměnkářky nad Dostálovu panímámu či, jak se jí podle dětí na Dostálově gruntě říkalo: Dostálovu babičku. Měla pravda hodný výměnek a syna pantátu k sobě tak vděčného a upřímného, že při měření obilí, kteréž měla matka „případného", raději na každou čtvrt voršoř přidal, než aby štrejholcem hrstku dolů shrnul. Však ale věděl, že co matce přidá, přidává sobě. Byl jediný syn a rodiče odcházejíce na výměnek udělali si tento dosti veliký, právě proto, aby mohli synovi a příštím vnukům přišetřit. Šetřili po „staru", po krejcarech, které se měnily v desetníky a zlaté a svazovaly do tří punčoch, papírové peníze pak ukládaly se do starých modlitebních knížek. Ale nešetřili rodiče pantáty Dostála na výměnku dlouho pospolu, zemřelť starý pantáta, sotva dvěma vnoučatům kmotrovstvím poslouživ, a babička šetřila sama.

Jak po „staru" peníze ukládala, tak i po staru jich hleděla nabýti. Neprodala obilí, ale držela krmníka a drůbež a říkala, že s tím „zvířectvem" lépe pochodí a více přišetří. Nasazovala každoročně husy, ale ani jedinou nesnědla, všecky prodala, některé co housata k chovu, některé po prvém podškubu a některé vykrmila a prodala vypařené, na peří a prach našla vždy dosti kupců. Od slepic vajíčka a kuřata také dosti nesla, máslo od hospodyně obdržené babička také odprodávala, říkajíc, že mnoho mastit starému žaludku nesvědčí a že na nejnutnější omastek mívá to vnitřní sádlo od hus, které hodně slejškami vykrmené vypařené prodá.

Hezky ty peníze přibývaly babičce Dostálové do truhlice, vlastně v truhlici do punčoch; dávalať babička krejcary a čtyráky do staré modré, desetníky, dvacetníky a čtvrtzlatníky do bílé a zlatníky do proužkované červenobílé punčochy. Když vykrmila a prodala to „usipané", které jí syn hospodář každoročně z jara dle kontraktu malé dával, tu skládala obyčejně papírové peníze do modlitební knížky a sice: zlatky mezi modlitby mešní, pětky mezi litanie a desítky mezi písničky. Vždy malé při příležitosti za větší vyměňovala a když se peníze změnily, do samého Žďáru zašla a paničku kupce, kterýž jí ty „bankocetle" zaměnil, celým mandelem vajec podarovala, za tu úslužnost a s prosbou, aby se nepovědělo, mnoholi peněz mezi listy starého Nebeskliče bylo ukryto.

O záložně nechtěla babička slyšet, říkajíc: „E co s tím mět peníze psany, dyž majou bejt psany, tož je lepčí lidem s níma pomoct a pučit na vobligacu, ale tuhle starej člověk už se s tím nebude potvořit, šak po mý smrti si syn s tím poradí."

Nechali jí její radost a věru že o ní ani ve stavení nevěděli. Byl výměnek od hlavního stavení přes dvůr oddělen, zahrádku před okny dala babička za dvorek pro svou drůbež, aby na velkém dvoře nebylo pro ni třeba pokušení, z jednoho okna nechali ještě za nebožtíka pantáty udělat do té zahrádky dvéře, a kuřata, káčata a housata tam měla místa dosti, poslednější dvě zahnala babička několikráte na blízký potok a domů se to přihlásilo již samo; vědělať ta havěť, že má v bývalé zahrádce vždy krmu nachystáno. Měla babička celý den s tím živým statkem co dělat a nestarala se, jak mladá hospodyně se otáčí, a právě proto se měly s nevěstou stále rády. Pochvalovaly si jedna druhou.

Přály si, mladá panimáma jsouc ráda, že se paní matka do ničeho nemíchá, dávala jí mléka, másla a tvarohu dle kontraktu vymíněného spíše více než méně a stará panímáma jsouc sice šetrná, ne však lakomá, již někdy rozvázala některou punčochu a sáhla mezi listy Nebeskliče, dávajíc vnoučátkům koledy, nějaký krejcar na jarmark nebo pouť a kupujíc jim někdy na nové šatečky, šátečky neb čepice.

I mladé panímámě se dostalo od ní vždy, když vrána přiletěla, nějakého značnějšího dárku. A mladá vědouc, jak babička šetří ve stravě, pamatovala na ni nejen o svátcích ale i při každém lepším obědě vejslužkou a i ve všední dny při pečení vejražkových dolků a buchet se babičce na výměnek doneslo „na košt".

Lidem v dědině nebylo vhod a bylo s podivem, že na gruntě u Dostálů taková svornost vládne, že mladí nechají starou tak pro sebe hospodařit a ani se nepokusí peněz od ní dostati. Ješ během roku v domácnosti tu a tam potřebí těch „hotových", při příležitosti splácení daní, výplatě čeládce, účtů řemeslníkům a taková zazobaná výměnkářka by mohla trochu vypomoci, ale mladí Dostálovi jakoby o těch babiččiných „pokladech" ani nevěděli.

„Ta vaša vejměnkářka vám toho našporuje, že si věru po její smrti budete moct koupit ešče jeden grunt," nadhodil kdosi jednou mladé panímámě.

„I nenašporuje vono se na gruntě, natož na vejměnku," odpověděla tato.

Babička to slyšela a měla od té doby mladou ještě více ráda.

„Prosím vás, co ta vaša vejměnkářka celej den dělá, že ani vo ní nevíte?" Tak ptala se panímámy jiná mladá hospodyně, která se svou výměnkářkou se denně hádala.

„Dělajou pořád něco a nemajou-li co dělat, tak se za nás modlijou," řekla panímáma a řekla pravdu.

Babička Dostalová se opravdu i při práci celý den modlila. Říkala, že když se člověk při práci modlí, tato je požehnána, nezdaří-li se přece, tedy zůstane zásluha při modlitbě.

A měla k tomu modlení, jak sama říkala, svůj kalendář.

Mělať krom obvyklých denních modliteb a pobožností, jak je církevní rok s sebou přináší, pro rozličné případnosti života ustanoveno, kdy se mají kteří svatí a světice boží vzývat, a stěžoval-li si kdy kdo na něco a babička to uslyšela pobíhajíc buď u své drůbeže kolem potoka, nebo v zahrádce, neb po polích hospodářových svým husám kopřivy trhajíc (kus jeteliny denně měla pro ně od syna vymíněno), tu třeba se nerada dala dlouhou rozprávkou zdržovat, přece poradila s radostí nějakou tu modlitbičku, až se lidé divili, že si to tak pamatuje.

Tak když si nějaká mladá panímáma stěžovala na svého pantátu, tu potřásla babička Dostálová šedivou hlavou a řekla: „Milá panímámo, je vono to zlý, dyž se ten manželskej stav nevydaří, ale jářku taková trápená ženská se má místo mluvení na muža raděját pomodlit ke cti a chvále svaté Jenoféfy. Ta byla královna a co vod muža zkusila, však ju za to Pán Bůh voslavil."

Když se někomu něco ztratilo, tu zase babička modlitbičku k sv. Antonínu Paduánskému, patronu věcí ztracených, odporučovala; při sváru v domácnosti památku svaté panny Kateřiny uctívat radila, že tato slabá dívice devatero mudrců přehádala a z toho že si má křesťanský člověk poučení brát, že v hádkách jen z vnuknutí božího lze zvítězit, a nemá se svárem kalit pokoj v domě.

Vedlí-li kde veliký nářek o zemřelé dítě, tu babička velela pomodliti se otčenáš na památku zázraků Páně při vzkříšení dcery Jairovy, mládence z Naim a Lazara, dodávajíc, že tak vzkříšeno bude dítě v království nebeském.

Při rozličných nemocech rozličné svaté babička ku prosbě o přímluvu odporoučela: sv. Apolenu při bolení zubů, sv. Jakuba při bolesti v údech, sv. Rocha při vyrážkách a vředech, sv. anděla Rafaela při bolesti v očích, sv. Jana Křtitele při hlavy bolení, sv. Vavřince při nehodě popálením a sv. Štěpána při úrazu.

Děvčatům odporučovala, ať se modlívají k sv. Josefu, aby jim vyhledal dobrého muže, která pak o věneček přišla, té jen modlitbu k sv. Máří Majdaleně nakazovala. Sama od té doby, co v stavu vdovském život trávila, denně k svaté Anně co patronce vdov se modlívala a modlitbu tuto tak vřele odporučovala jako modlitbu k sv. Janu Nepomuckému, trápily-li někoho pomluvy a na cti utrhání.

Každý večer krom modlitby k sv. panně Barboře za šťastnou hodinku smrti přidávala modlitbičku ještě jednu k svaté Anně, pohlédnouc oknem k synovu statku šeptala:

„Svatá Anno sama třetí,
opatruj mýho milýho syna
a jeho ženu a jeho děti."

Touto končívala svou pobožnost, k níž denně měla určitý počet modliteb, a hned denně z rána se modlila, jak následuje: V neděli k uctění nejsvětější Trojice, v pondělí k andělu strážnému, v úterý k sv. Anně, sv. Josefu a svaté rodině, ve středu k sv. Janu Nepomuckému, ve čtvrtek k uctění nejsvětější svátosti oltářní, v pátek k uctění utrpení Kristova a v sobotu k Matce boží.

K tomu dle ročních časů se modlívala celým rokem ku svatému Isidoru co patronu rolnictva, při započetí prací polních k svatému Prokopu, kterýž, jak vnukům s bázní poslouchajícím vyprávěla, skálu s čertem v rádlo zapřaženým zoral. Svatého Petra a svatého Víta, již s kohouty se malují, zvala patrony drůbeže, ač milým svým husám co zvláštního ochránce svatého Martina určovala. Ve žních pak k svaté Markétě se modlila a svatí Vavřinec a Bartoloměj, jichž svátky podzim začíná, byli babičkou při podzimní sklizni vzýváni.

„Jak si to všecko jenom pamatujete?" Tak se divili lidé i nevěsta, když babička někdy ten svůj „kalendář" vykládala.

„Ejnu, nesmí člověk se vším hned na Pána Boha lézt, tuhle dyž chcete něco vod hospodáře, vobejdete si napřed někdy panímámu za přímluvu a třeba i jsou-li děti věří, dete k ním a i třebas k vejměnkářům vo dobry slovo. A tak tím více svatý za přímluvu žádat máme a modlením jich uctívat," říkala.

Nevěsta držela věrně s panímámou a skoro každou neděli si dala besedujíc s ní v létě na lavičce na záprsní, v zimě ve světnici, to a ono z babiččina kalendáře opakovat.

Tak plynul babičce Dostálové na výměnku život při modlitbě a práci klidně a utěšeně.

Učila vnuky denně modliti se za dušičky v očistci.

„Koho máme v očistcu, babičko?" ptala se jednou nejmladší vnučka.

„Zemřely přátele, dokud je Pán Bůh po odbytým trápení do nebes nepovolá. A dyby jsme snad žádnýho, koho jsme znali, umřit nepamatovali, za dušičky v očistcu se máme dycky modlit. Pamatuj si, že dyž chceš někdy hodně brzo ráno vstát, a nevíš estli se vzbudíš, tak se pomodli očenáš za dušičky, za kery se žáden nemodlí, a budeš vidět, že tě vzbudijou, proctněš v tu chvílu, kerou potřebuješ vstávat. A dyž něco zapomeneš nebo v cestě zabloudíš, taková modlitba taky pomůže, dušičky ti připomenou i cos měla pamatovat i cestu." Babička ráda vnučku poučila. —

Již se blížila babičce sedmdesátka a klonila již bystrou hlavu k prsum. Říkala, že asi si půjde brzy odpočinout na Zelenou Horu k svému pantátovi, čímž pokaždé všecky v domě rozplakala.

„No, nebe si už vymodlila, a do těch jejích punčoch v truhle se syn rád podívá," říkaly nepříznivé tetky, když se rozneslo, že babička Dostálová postonává.

Byla to taková nemoc, jak starým lidem přichází, bolely babičku dnes nohy, zítra ruce, pozejtří na prsou, tu loupalo ji v hlavě, dnes nemohla se ohnout pro bolest v kříži, zítra nešlo vzpřímit se starému tělu tlakem v lopatkách.

Nevěsta ji mazávala, uvařila trochu koření, babička se pomodlila svoje modlitby, a bývalo zase nějaký den lépe. —

Jednou ráno nebylo babičku dlouho vidět. Panímáma měla již strach, že je babičce hůře, rychle popravila a

běžela do výměnku. Babička neměla posud zatopeno, ač byl již čas k snídani a sychravý podzim profukoval okny do světničky, hlásě se o trochu ohně v peci.

Babička klečela před křížem v rohu světničky a modlila se růžence. Byla bledá a smutná.

„Co je vám, babičko?“ Hospodyně sotva ta slova ze sebe vypravila.

Babička došeptla zdrávasek, políbila křížek u růžence, zastrčila tento do kapsáře, vstala a usednouc na lavici pokynula hospodyni, aby k ní přisedla.

„Co je vám?“ opakovala tato.

„Milá panímámo, není mi hůře, než bývá starému člověku z rána a na podzim, ale jářku, nepovídejte žádnýmu, já vám něco svěřím.“ A počala vzlykati.

„Nepovím, to víte, ale co se vám stalo?“ A panímáma také skoro plakala, neb vidět babičku v slzách nebylo tak hned.

„Já jsem něco viděla! Já jsu hříšná osoba a nemůžu si to vyložit, estli velká božská milost se my hříšný duše dotkla, nebo je-li to vejstraha. Ale podlevá starejch pamětí bych vědila, co to bylo.“ Babička složila ruce v klín a vzdychla.

„Po mně jde už mráz. A co to bylo?“ hospodyně všecka se třesouc se tázala.

„Já viděla — smrt! Babička si zakryla oči rukama a skrze hubené, mozolovité prsty prondily jí slze.

„Pro Boha na nebi! Pro Krista ukřižovaného! Matičko Boží! Až se celá třesu!“ Hospodyně bezděky od babičky ucouvla. „A jaká byla a kde?“

„Tak vám z večera jsem nemohla usnout a tak si vezmu růženeček a modlím se. Měsíc svítil jako rybí voko a přijde mně tak vykouknout ven. Tu vidím, že jde přes dvůr maličká ženská celá bílá, měla na sobě jako bílou plachytku nebo jako sukně na hlavu hozeny. A já koukám a už byla jako věčí a vidím obličej a ruce měla přes prsa přeloženy — a celá bílá. A mě tu vobejde hrůza a já si povídám, že to je smrt! V tom zmizela. — Už jsem neusnula a ráno jak jsem vstala, tak se modlím.“

„Pro Pána Boha! Já bych ouzkostí umřela, babičko, vy jste tak moudry, co z toho bude?“

„Dyby šla pro mě, nic bych se nebála, ale říkávali stary lidi, že kdo vidí smrt, že bude dlouho živ. Ale z toho rodu že někdo umře. K svaty Panně Barboře jsem se hned pomodlila a cejtila jsem, že nemám už hrůzu, ale ouzkost mně nejde vod srdca, mám ho jako v kleštách. Půjdu do kostela a zrovna k správě boží. Estli jsem vám v něčem ublížila, tak mně vodpuste, pro Boha vás prosím.“

Hospodyně trnula, plakala a když se babička oblékla, šla s ní do kostela, jsouc ráda, že posud nesnídala a zároveň s babičkou ke správě boží jíti může.

O babiččině vidění pomlčely. Jen synu hospodáři svěřila babička svou úzkost. Ale ten se smál, že matka asi viděla nějaký stín.

„Stín není bílej. Vím, co jsem viděla. Ať vypadala ženská jako jiná, ale já vím, že to byla smrt.“ Tak babička tvrdila.

* * *

Říkávala-li babička, že brzo zemře, bránívala se její upřímná nevěsta oproti této řeči co nejrozhodněji, říkajíc, že si nemůže představit, jak zde by bez babičky obstáli.

Od toho babiččina vidění pak stařenu denně bedlivěji pozorovala a chtěla kde od koho slyšet, zda babička lépe či hůře vypadá.

Bála se panímáma o babičku a nepřipadlo jí, že by mohla smrt přijíti do Dostálova gruntu pro někoho jiného.

A ona přišla.

Přišla pro panímámu samotnu. Před samým adventem panímáma se rozstonala na píchání, na bolení hlavy, trochu nemoc zapírala, přecházela a ulehla a vzdor domácí a lékařské pomoci v týdnu ležela v rakvi.

To bylo nářku! Pantáta div se nezbláznil a nevěděl, zda má více plakat nad ženou v rakvi, či nad dětmi, z nichž nejstarší děvče čítalo teprve čtrnácte let, hoši dva ještě do školy chodili a nejmladší holka teprv od podzimu školačkou byla.

„Tak pro ňu si přišla, pro ňu,“ hořekovala babička.

Bylo po pohřbu a babička hospodařila synovi. Sotva tu byly vánoce, již počali k pantátovi chodit lidé s návrhy na ženění. Zlobil se a dvéře jim ukazoval.

Při masopustě ty hněvy na nepovolané námluvčí pantátu již přešly a z provoda by se byl počal již sám na druhou ženitbu rozmýšlet.

Tu si ho matka zavolala na výměnek, kde nyní jenom spávala, celý den se na statku zdržujíc. Ani drůbeže sobě letos nedržela, všecku péči jen synově hospodářství věnujíc.

„Slyšíš, pantáto,“ pravila k synovi. „Ty bys šmejšlel na ženění. Nedivím se ti. Nemáš ešče šedivy vlasy a nezdá se ti bejt bez ženy. Ale jářku, ešče počkej, aspoň až ty děti vodrostou a až já umřu. Šak to snad vydržíš, je lidí neženatejch a vdovců víc.“ Vzdychla.

„Bojíte se, mami, na sebe druhé nevěsty a pro děti macechy?“ Pantáta se zamračil, ale také vzdychl.

„Nebojím, já vím, kdy mlčet a kdy mluvit a děti umijou poslechnout, nebylo by nám zle se žádnou ženskou. Ale víš, pantáto, vzpomeň si, jářku co jsem viděla. Já ešče neumřu, schází mě do sedmdesáti ešče čtyry leta a v pěti, v šesti letech vdáš Kačenku, hoši zrostou a s Františkou bude inči porada. Poslechni, pantáto, poslechni Václave.“ Takhle neřekla babička synovi již od svatby, poznal, že vskutku jest velice vážnou, a zamyslil se.

Babička hladila synovi vlasy. Stírajíc si zástěrou slzy pravila: „Ty nevíš, jak vzít mou řeč, ale jářku, ty víš, že jsu zkušená a taky pobožná, nedbám na pověry a znamení, všecko s Pánem Bohem a Matkou boží a s přímluvou svatejch konám, ale jářku, co jsem viděla, to jsem viděla. Nechcu tě děsit, ale kde se co takovýho vokáže, nejní na jeden pád a snad bys si hospodyň dovedl a za krátkej čas by ti ju třeba vynesli. Dokud mý stary kosti sloužijou, chcu se ti přičinit a děti ti už vychovám k Pánu Bohu a k práci. Poslechni, Václave, my dítě upřímny, poslechni.“

Pantáta plakal. „Poslechnu,“ řekl a vyšel ven. Šel do polí a v jarní kráse vida, jak vše se k životu a vzrostu chystá, zaplakal znovu.

Bylo mu smutno, smutno.

Léta ubíhala a pantáta Dostál zůstal vdovcem. Babička hospodařila a zdálo se, že se jí síly vracejí. Kačenka dorostla a babička tlačila na pantátu, aby ji brzy vdal.

„Víš, co jsem viděla,“ řekla, když syn namítal, že je Kačence teprve osmnácte let. „Já vím, že tu ešče pobudu a i druhou dceru ti vychovám, ale dokud je Ka-

čenka v domě, mám vo ňu strach. Šak víš proč. Jen ju vdej, já ji taky přidám, šporovala jsem dost na tom vejměnku a věil, dyž mě ho penězi vypláciš, že na své hospodaření času nemám, taky do Nebesklíča i do punčoch přibejvá."

„Na intresech by přibejvalo víc," namítl syn.

„No, až nebudu, dávej na intrese. A jářku, Kačenku vdáme. Poslechni pantáto, poslechni, Václave." Od rozhodnutí pantátova, že vdovcem zůstane, takhle babička synovi neřekla.

Poslechl a na páté léto, co matka v zemi spala věčný sen, vystrojil Kačence svatbu. Vdala se na statek a babička jí schystala takových peřin a vinutí, že se lidé divili.

„Něco má ešče po matce a to druhy se sešlo," řekla babička.

„Ale měly jste pamatovat taky na tu mladší, aby pro ňu zbylo, až doroste," namítaly kmotry.

„Pro tu budu věil chystat a bude mět taky dost," řekla babička.

Kmotry ji za to pomluvily, že myslí, že tu bude snad věčně. Pomlouvaly babičku za to, že nedala synovi se oženit, aby mohla na gruntě vládnout, a vnučku že také brzy jen pro to vdává, že by se tato nyní hospodářství sama ujala a s otcem vedla a staré že se nechce zpět na výměnek.

Ale když slyšely, že babička vnučce celá tři sta přidala, tu bylo divení až hrůza, a kmotry musely chválit chtěj nechtěj. —

Babička hospodařila dále, sedmdesátka ji hodně shrbila a ohnula, ale ona byla čilou a neunavnou, sílila se modlitbou, jak říkala.

Prosil-li ji někdy syn, provdaná i dorůstající vnučka, statní vnukové, ať si odpočine, jen se usmála a pracovala dále. Pobožnosti přivykly děti u ní ovšem a udržovaly ji.

Když chyběla babičce do osmdesátky již jen tři léta, provdala i druhou vnučku, přidala jí opět tři sta a dala velkou výbavu jako Kačence.

„Ale proč tak pospícháme s Františkou, věil dyž vás může zastat, vdáte ju," namítal pantáta.

„Jen poslechni, víš, co jsem viděla, a bojím se vo náš rod. Až se ti syn vožení, bude inač. Pak ti snad uhnu z vejměnku, šak tu jsu už dost dlouho," babička tentokráte mluvila se synem skoro trpce, zrovna jakoby byla tušila, že si myslí, že ta předpovídaná smrt pro nikoho více nepřišla a že ho mohla matka nechat oženit, že mohl deery také tak mladé od macechy provdat a těšit se přece ještě se ženou.

Jak měla babička na pilno s provdáním vnuček, tak pospíchala i na vnuky. Sotva odbyli odvod, již mluvila o ženění a mladšího ponavrhla za hospodáře doma, aby jen starší byl z domu odbyt. Přiženili ho na statek a babička, když nedala mu, jak řekla peřiny a vinutí, k značnému podílu přidala mu ze svého šest set.

Divili se lidé, jak tolik nahospodařila. Ale nechala je divit a nechala je divit i nadále, že mladšího vnuka do ženění nehnala.

„Chce bejt pořád na vládě," říkali lidé.

Usmála se, když se jí to doneslo. —

A léta plynula a babičce bylo již přes osmdesát. Vnuk si vyhlídl nevěstu a tlačil na ženění. Otec svoloval a počali s babičkou vyjednávat. Zasmušila se a zavolala oba do svého výměnku. Řekla jim: „Víte, co jsem viděla tenkrát. Ty, Františku, to víš taky a proto jářku jsem nedbala tě ženit, že jsem se bála, že si v o n a, no víte kdo, ešče jednou sem dojde. Proto jsem nechtěla, aby se ženil Václav — jako pantáta, že jsem myslela, že by si zaseje přišla pro hospodyň. A proto jsem dbala, aby byly holky z domu. A bála jsem se, aby nesebrala, dyž nemá už ženský, třeba mužskýho, a dbala jsem, aby se ženil Václav z domu. Pro pantátu jsem se bála, dyby se byl voženil a pak třeba po něm tu hospodařila vdova a s ňou třeba druhý muž. Vidíte, tyhle strachy nosím v duši už vosmnáct let a jen ta modlitba mě v nich posiluje. A Františku, prosím tě, pockej se ženěním, až v o n a si pro mě přijde, pak vám dá pokoj a budete tu hospodařit, ty na gruntě a pantáta na vejměnku. Pro Boha vás prosím!"

Syn a vnuk smutni odcházeli z výměnku, sdělili příbuzným babiččiny obavy. Tito šli též přemlouvat, hlavně Františka, vždy její miláček, chtěla s babičkou „pořídit".

Ale nepořídila.

Babička si zaplakala a chtěla vědět, p r o č jí nevěří. Neuměli odpovědít.

František chodil mrzut. Měl rád hodné a bohaté děvče a rodiče téhož majíce více dětí chtěli mít jednu dceru z domu. Netroufali si Dostálovi sdělit nikomu o babiččině „vidění", zakázala to a pak se báli, že opravdu by nechtěli lidé k nim dceru vdát a i čeládka že by se k nim bála.

Tu jednou zavolala babička opět syna a vnuka do výměnku a řekla jim s veselou skoro tváří: „Tak lidičky, můžete chystat svatbu. Já vám už překážet nebudu. Já jsem ju dnes v noci zaseje viděla. No, nelekejte se, tendlekrát přijde pro mě. Nešla po dvoře, koukla ke mně do vokna. Byla to v o n a. Žádnýmu nic neříkejte. Jsu ráda, že jsem se jí dočkala. A dojdite na připověd."

Babička byla od té chvíle veselá a chystala vnukovi svatbu.

Odbyla se hlučně a mladá panímáma se přistěhovala do statku, který babička nechala poklidit, vymejt a obílit od hřebene do sklepů.

Snad při těch pracích se unavila, snad nastydla, ale sotvy mladá panímáma čtrnácte dnů u Dostálů hospodařila, strojili babičce pohřeb.

Poručila si, jaký. Peníze naň odevzdala synovi. Byly v modlitební knížce v starém Nebesklíči uloženy v babiččině obvyklém pořádku: mezi modlitbami mešními zlatky, v litaniích pětky a desítky mezi písněmi. V punčoše červenobílé nashromážděné zlatníky poručila rozděliti rovným dílem mezi pravnuky a pět dolarů křížových z nich vyberouc odevzdala mladinké panímámě, Františkově ženě, řkouc, aby si je ona nechala na památku, když ještě děti její nemůže podělit. V bílé punčoše zavázané desítníky, dvacetníky a čtvrtzlatníky odevzdala vnučce Kačence poroučejíc, by si koupily obě vnučky a ženy obou vnuků za ně smuteční šaty. Dostačily i zbylo ještě na černé šátky pro pravnučky.

A měď v punčoše modré poručila rozdati žebrákům.

Stalo se ve všem dle její vůle.

Po babiččině smrti přestěhoval se pantáta Dostál do výměnku a žil svorně se synem i nevěstou.

Těšil se z vnuků. Vodíval je na hroby své ženy a matky a rád vyprávěl o babičce, která dvakráte viděla smrt.

Několik otázek z práva autorského.

Probírá Dr. Karel Kadlec.

(Pokračování.)

D. Obsah a rozsah práva autorského.

(Jednotlivá oprávnění obsažená v pojmu práva autorského.)

Objasnili jsme si již subjekt i objekt práva autorského. Přistupme nyní k další části definice. Pravili jsme, že autorovi náleží nad duševním plodem výhradné právní panství v jistém rozsahu. Podstatným znakem tohoto panství, jež v krátce blíže si určíme, jest výhradnost. Autorovo právo k duševnímu dílu jest výhradné. Všechny ostatní osoby mají absolutní a negativní povinnost nerušiti autora nebo jeho právního nástupce u vykonávání právního panství nad duševním plodem. Co se týče obsahu a rozsahu tohoto výhradného panství, vykazují zákony jednotlivých států velikou rozmanitost. Celkem lze říci všeobecně jen tolik, že autorovi náleží (dle všech zákonů) výhradné právo, duševní své dílo uveřejniti, je rozmnožiti a rozšířiti, a běží-li o díla dramatická a dramaticko-hudební, veřejně provozovati. Dle některých zákonů poskytnuta jsou autorům ještě rozsáhlejší práva, na příklad též právo překladu a jiná, avšak práva tato nejsou všemi zákony uznána aneb jsou aspoň vázána jistými formálnostmi.

Autor má především výhradné právo, dílo uveřejniti, určiti totiž, aby dílo, které dosud choval v soukromí, stalo se přístupným nejširším vrstvám obecenstva. Na prostředku uveřejnění nesejde. Nenáleží sem jen uveřejnění tiskem nebo podobným tomu způsobem, nýbrž i uveřejnění čtením ve veřejných schůzích a shromážděních, uveřejnění divadelním provozováním, vyložením nebo vystavením (při dílech výtvarného umění) atd. Každý tedy, kdo by jakýmkoli způsobem bez dovolení autorova dílo jeho dosud v soukromí chované dal na veřejnost, porušuje výhradné právo autorské a nésti musí následky bezprávného jednání. Na úmyslu, v jakém právo autorovo porušil, nezáleží. Není třeba, aby rušitel práva jednal dolosně neb aspoň vědomě, stačí vůbec, že jednal, byť to bylo i v úmyslu nejlepším. Také účel nerozhoduje. Tak neosvobozoval by od právních následků porušení práva autorského záměr rušitelův — jinak o sobě sám dobrý — aby výtěžek docílený uveřejněním cizího díla věnován byl nějakému dobročinnému účelu. Nemáť nikdo práva, aby na újmu jiného byl dobročinným. Význam jakýsi však úmysl provázející porušení práva autorského přece má. Jen ten, kdo ruší právo autorské úmyslně, může býti stíhán soudem trestním, kdežto ten, kdo nevědomky ruší právo autorské, vydán jest jen následkům řízení civilního.

Výhradné uveřejňovací právo autorovo jest právem velice důležitým. Autorovi mnoho může záležeti na tom, aby dílo jeho přišlo, avšak někdy také aby nepřišlo na veřejnost. Vedle majetkového prospěchu, který vzejíti mu může výhradným právem uveřejnění, padají velice na váhu ideální, nemajetkové zájmy, jež má autor při uveřejnění svého díla, ano zájmy tyto mívají zhusta převahu nad zájmy hmotnými. Běží tu o literární nebo uměleckou pověst autorovu, která uveřejněním vůbec neb aspoň nevčasným uveřejněním nebo uveřejněním v jisté formě může utrpěti velikou újmu. Vytvořiv své dílo, rozhodne se na příklad autor, že je nedá do veřejnosti, obávaje se možné přísné kritiky nebo shledávaje sám dílo své méně dokonalým, než si je přál míti. Každá třetí osoba, která by dílo autorovo bez jeho svolení dala do veřejnosti, porušuje výhradné právo autorské, i když by hmotný výtěžek z uveřejnění odvésti chtěla autorovi.

Ideální, nehmotné (čili, jak někteří spisovatelé říkají, osobní) zájmy autorovy jsou nejintensivnější před uveřejněním díla. Jakmile jednou dílo bylo již uveřejněno, pozbývají mnoho se své intensivnosti, avšak přes to úplně nezanikají. Autorovi záleží na příklad velice na tom, aby dílo jeho jednou již uveřejněné nebylo po druhé, po třetí atd., zkrátka aby nebylo opětně publikováno. Kniha na příklad pro nové proudy literární nebo pro nové vědecké výzkumy a hypotésy velice zastarala. Před forem veřejnosti obstáti může jen dílo s názory naprosto moderními, stará pak kniha značně může ublížiti literární pověsti autorově. Spisovatel se proto odhodlá nedovoliti nově uspořádané vydání své knihy. Kdo by tu vůle autorovy nešetřil, porušuje výhradné právo autorské zrovna tak, jakoby poprvé byl vydal dílo pro veřejnost neurčené.

Nejobyčejnějším prostředkem uveřejňovacím jest tisk. Tu však nestačí k pojmu uveřejnění pouze zhotovení jednoho nebo dvou exemplářů toho kterého díla, nýbrž exemplářů těch musí býti více, a kromě toho musí býti určeny pro veřejnost, nikoli k vlastní potřebě. Proto dovolují zákony mechanické rozmnožení pro vlastní potřebu. Pouhé mechanické rozmnožení samo o sobě arci nestačí, nýbrž spojeno musí býti s úmyslem rozšíření, který pravidelně rozmnožení bude provázeti. Jakým způsobem šíření se děje, zda úplatným či bezplatným, zda prodejem či darováním, půjčením atd., na tom nezáleží. Také to jest jednostejno, stalo-li se dílo při bezprávném šíření přístupným jen určitým osobám či každému bez rozdílu.

Že při tiskopisech k pojmu uveřejnění vyžaduje se pojem rozšíření díla tištěného, vysloveno jest zřejmě v osnově nového zákona (§ 5.). Na jiném místě osnovy (v § 18. čís. 3. a v § 26. čís. 2.) praví se, že za patisk nepokládá se takové rozmnožení, při němž nezamýšlí se odbyt.

Při nedovolené reprodukci nezáleží také na tom, stalo-li se rozmnožení v podobě s originálem naprosto se shodující, bylo-li s originálem totožné, či odchyluje-li se v jednotlivostech od originálu. Stačí, když reprodukce aspoň v podstatě s originálem se shoduje. Proto jest patiskem právě tak reprodukce hlavních částí cizího duševního plodu jako doslovné jeho otištění, a proto se při dílech uměleckých zapovídá právě tak „padělání“ ve pravém slova smyslu, totiž reprodukce nejen v podstatě, nýbrž i ve všech podrobnostech, jako pouhé „napodobení“ uměleckého díla. Ba napodobení (i reprodukce

hlavních částí cizího literárního plodu) může za okolností ještě více porušovati zájmy autorovy než padělání a doslovný patisk, při němž osobnost padělatele a patiskaře ustupuje do pozadí, kdežto při částečném patisku a napodobení přičísti se může mnoho nedokonalostí a chyb patiskařových a padělatelových na účet autora originálu. Proto všechny zákony bez výjimky stejně zapovídají nezměněné otištění cizího díla jako otištění s nepatrnými doplňky, zkratkami nebo změnami a vůbec úplnou i částečnou reprodukci cizího díla.

Mnohdy bude arci těžko rozhodnouti, běží-li v daném případě o skutečnou bezprávnou reprodukci či skutek právně dovolený. Ve případě takovém bude nejlépe, svěří-li se rozhodnutí kruhům znaleckým. Abstraktně nelze stanoviti žádnou naprosto spolehlivou hranici mezi bezprávným patiskem a reprodukcí dovolenou. Zákonodárství v oboru práva autorského nemůže vůbec býti tak podrobné jako v jiných právních oborech. Běžíť často o spletité otázky literární a umělecké, jejichž řešení nelze vměstnati v určitá pevná pravidla. Proto zavedeny jsou v některých státech (na př. v Německu) tak zvané **znalecké spolky**, složené, pokud běží o díla literární, z učenců, spisovatelů, knihkupců a jiných schopných osob, pokud běží o díla hudební, z hudebních skladatelů, hudebních znalců a obchodníků s hudebninami, pokud se jedná o díla umělecká, z umělců rozličných oborů umění, z obchodníků s uměleckými plody, ze znalců umění atd. Spolky tyto jsou zavázány podávati k žádosti soudcově dobrá zdání ve sporných nebo pochybných technických otázkách, na nichž závisí zjištění skutkové povahy porušení práva autorského nebo výše škody, resp. obohacení, vzešlého z porušení autorského práva. Kromě toho jsou v Německu znalecké spolky též oprávněny vyřizovati jakožto smírčí soudy spory z oboru práva autorského, byly-li za tuto intervenci od sporných stran požádány. Instituci znaleckých spolků přijal též zákon uherský, dle něhož zřízena jedna znalecká komise v Uhrách, jedna v Záhřebě. Zákon náš této instituce nezná, avšak osnova nového zákona praví (v § 56.), že vláda jest zmocněna zříditi znalecké sbory, jež by byly zavázány podávati k žádosti soudů dobrá zdání v otázkách jim kladených. Složení těchto sborů jakož i jednací jich řád upraven by byl ministerským nařízením, podobně jak tomu jest v jiných státech. Instituce znaleckých komisí jest velice důležitá. Jestiť zcela přirozeno, že v odborných literárních a uměleckých otázkách neví si mnohdy sebe vzdělanější soudce rady. Na koho jiného se má obrátiti než na znalce? Znalců těchto musí býti více; čím více náhledů, tím správnější bude dobré zdání. Znalci musejí míti také jistou ustálenou praxi, a toho se nedocílí jinak, než když zřízeny budou státem stálé znalecké spolky. V Německu, kde jednotlivé větší země mají vlastní své znalecké spolky, osvědčila se tato instituce znamenitě. Také v Rakousku čekáme od ní zdárný výsledek. Pokud se nás Čechů týče, musela by pro Čechy utvořena býti jedna a pro Moravu druhá znalecká komise aneb aspoň pro obě země jedna komise společná.

(Pokračování.)

Její mladší bratr.

Napsal Felix Téver.

(Pokračování.)

Ale on ji nepřijal, přemlouval, prosil, přicházel často a vždy vracel se ku své žádosti. Konečně činil mi výčitky, že mi on není ničím, pánovitě, neústupně žádal, abych šla za ním hned, hned, jak úplně sesílím. Stále více pociťovala jsem rozdíl mezi svou chudobou a jeho bohatstvím. Měliť nedočkavost vyhýčkaných, osudem i poměry pokažených dětí, které uvykly, aby jim každé přání bylo ihned splněno. A výčitky jeho stávaly se krutější a obrana má byla stále těžší a tak jsme se jednoho hrozného odpoledne srazili ve kruté hádce. On vyčítal mi hlasem výsměšným moji přepjatou zavrtanost, dotekl se otce, chudých našich poměrů, předložil mi, jaký v tom nerozum, že se ochotně nechápu ruky pomocné. I já jsem nemlčela, vyčetla jsem mu smrt našich dětí a v citlivé hrdosti své velké chudoby pověděla jsem mu několik ostrých, trpkých slov. On jich nesnesl — rozešli jsme se — bylo po všem — po všem!"

Lena se zamlčela. „K čemu to vše povídám?" řekla po chvíli. „To proto, abys věděl, že tvé mládí nemohlo býti veselým. V mém dalším žití bylo už jen odříkání, starost, únavná práce. Moje žití — byla to krutá, hluboká šeď — ta nemohla kolem sebe rozprostírati záři radosti."

„Tys jej milovala a oběť tvoje byla příliš velikou, neměla jsi ji přinášet, Leno, neměla," zašeptal Bedřich a zadíval se do nastalé úplné tmy, jaká je nyní obklopovala. A zamlčel se, zdálo se mu, že je můstek přátelského dorozumění mezi nimi zase stržen, strhl jej příval bouřlivého pomyšlení, že ten bezradostný život zvolila k vůli němu. Slunný obraz mladé jeho lásky jakoby chtěl před zrakem jeho mizeti a on pocítil velkou úzkost. Jak ubránit práva smavé, mladé své lásky proti velké zásluze, proti těžké oběti sestřině?

„Oběť tvá byla příliš velká a k odčinění nestačí ani doživotní moje vděčnost k tobě, Leno. Ale ty, sestro, ty zajisté nežádáš oběti za oběť, ty nežádáš, abych se zřekl své lásky, aby se ta šedost bezradostná protáhla celým životem. Ona je tak dobrá, je tak smavá, ona zanese novou mladost v náš dům, hleď, já ji miluji a tebe budeme hýčkat, budeme tě kazit oba svojí láskou. I ona pochopí oběť tvoji úplně. Řekni, Leno, řekni, nestavíš se více nepřátelsky proti naší lásce?"

Lenu probudila tato otázka z hlubokého snění do jakého byla zapadla. Na co se jí ptal, co od ní žádal? Tak rozvášněně, nepřátelsky pohlížela ještě před hodinou tam na tu, která ji samotnu chtěla zatlačiti do pozadí v bratrově srdci — a nyní. Bylo jí as jak onomu kouzelníku, který přivolav zlým kouzlem duchy nemá více síly zaklnouti je. Tak sama přivolala upomínky na mládí, tak

se vžila v jeho úchvatné naděje i bolestné zříkání. Nemohla více zahladiti živou vzpomínku na onu bolest, kterou byla pocítila, když se sama lásky zřekla. A zde bratr její?

„Bůh ví, odkud máš svoje zprávy o Zdeňce, ale ona není takou, jak ty myslíš, ona je tak dobrá, nosila by tebe na rukou,“ šeptal liehotně Bedřich. V duši Lenině vzňal se krátký, tuhý boj. Má jí ho vydat, z vlastní vůle vydat, tam té druhé, kterou neznala, jediného milovaného bratra? Má se dále stavěti proti němu, proti jeho lásce nyní, kdy plně zase cítí, jak velká je bolest v lásky se zříkání? Oh, proč si rozpomínala, proč zaplašila v sobě ten dlouholetý chlad?

Leniny ruce se zvedly jako ve velkém odporu, chvíli držela je nad hlavou, srdce jí bušilo, mozkem kroužil se jí jak zběsilý vír. Konečně sklesly ruce její na hlavu mladšího bratra a ústa její zašeptala tiše: „Myslíš-li, že u ní nalezneš štěstí, tak požehnej ti Bůh!“ —

* * *

Druhého dne seděl pan rada Bořický v pohodlném, černou koží potaženém křesle u velkého svého sekretáře. Vypadal vážně a úředně, jako vypadával kdysi v dobách úřednické své činnosti, stál-li před ním podřízený, z vážného nedopatření zpovídající se úředníček, který s tlukoucím srdcem pozoroval, nestahuje-li se vráska nevole na čele principálově příliš výhružně. Na židli proti panu radovi seděl mladý náš přítel, doktor Jesenský — oním stydlivě ztrápeným způsobem, jakým jemnocitní lidé žádají za officielní uznání věci čistě citové, vyznal se mladý lékař ze své lásky a prosil za ruku slečny Zdeňky.

Pan rada pousmál se blahosklonně a oči jeho bloudily spokojeně po prostorné, důkladným blahobytem zařízené jizbě.

Ano, jeho Zdenička, poslední ratolistka na rodokmenu vážené rodiny Bořických, měla se vyvdati z domu otcovského. Pan rada nemohl se ubrániti pocitu slavnostné vážnému.

Sluníčko lilo plné proudy své záře do prostorné jizby, osvětlilo bohaté rodinné stříbro v zasklené skříni, bloudilo po lesklých plochách starých těžkých prádelníků, plných od nebožky jeho ženy i od nebožky jeho matky nastřádaných drahocenných věcí. Sluneční paprsky vyhnuly se ostýchavě temnému koutku, ve kterém stála z celého zařízení jediná moderní věc, pevně uzamčená, ohnivzdorná to pokladna, ale zazářily za to vyzývavým leskem na těžkých, zlatých rámcích podobizen rodinných podél stěn visících.

Pan rada pohlížel chvíli pozorně kolem sebe. Co pak asi k pokorné prosbě mladého lékaře odpovídala z tuhého zlatého límce vyhlížející tvář pana kamerálního rady Bořického, jeho otce, a jak k ní odpovídala na hluboce obnažené, perlami okrášlené šíji trůnící hlava jeho matky, rozené šlechtičny Binové z Bienenberku. Panu radovi se zdálo, že pan kamerální rada i rodilá šlechtična z Bienenberku pohlíží na věc s důstojnou lhostejností, tak jako kdyby říci chtěli: „Doufali jsme, že vnučka naše udělá větší štěstí.“ Za to usmívala se dnes tvář nebožky jeho ženy z obrazu nad sekretářem visícího laskavěji nežli kdy jindy, a šedé oko její jakoby se svítilo nevšedně teplým leskem a ústa jakoby se chtěla pootevříti k větě: „Nech mé dítě jíti za hlasem srdce.“

„No, no, udivíme,“ řekl si pan rada v duchu a usmál se líbezně na obraz nebožky své ženy. Jinak cítil však v tomto okamžiku jasně výhodnost i závažnost svého postavení. Cítil tíhu úcty, jaká jemu právem pro ničím neposkvrněný, vždy v přesných kolejích občanské slušnosti jdoucí běh života náležela. Byl v tomto okamžiku všecek prodchnut povznášejícím vědomím, že je otcem dcery krásné, roztomilé, výtečně vychované. Byl prodchnut vědomím, že je majitelem ohnivzdorné pokladny, ve které se skrývá po matce zděděné i s úroky uložené věno této dcery. Pan rada pozapomenul, že to byl on sám, který kdysi vyzval mladého lékaře do svého domu, pozapomenul — sdílel jen na tvářích nebožtíka kamerálního rady i nebožky rozené šlechtičny z Bienenberku patrně vyznačené mínění, že je štěstí, jež mladého lékaře očekává, pro tohoto nezaslouženě velkým. Musil se tomu v duchu usmáti, že mu mohla včerejšího dne přijíti na mysl tak nejapná úzkost. Jak mohl by mladý, pokorně proti němu sedící muž chtíti postaviti mezi sebe a své štěstí tu svoji obstárlou, mrzutou sestru? Ne, nikoli, to bylo nemožné.

Na žádost Bedřichovu nastalo dlouhé mlčení, příliš dlouhé pro mladého muže, jehož srdce chvatně, úzkostně bušilo, příliš krátké pro pana radu, který si v něm skládal vážnou slavnostní řeč, jakou chtěl mladému lékaři na prosbu jeho odpověděti.

Konečně spustil pan rada a úzkostné úhozy srdce mladého muže, kterýž nebyl na všechnu slavnostní officielnost nijak připraven, tlonkly k závažným větám pronešeným budoucím tchánem poněkud chvatně takt.

Pan rada dotknul se nejprve v plném uznání výtečných vlastností ženichových, neopominul pak vytknouti hezky zřejmé stkvoucí se ctnosti pokladu, o nějž jej tento žádal. Mluvil s pohnutým hlasem o vlastním svém manželství, pak o povinnostech, jakých je k šťastnému manželství zapotřebí vůbec, a pak zajel v ladné oklice k vlastnímu cíli své řeči. A končil:

„Já sám byl jsem se svou nebožkou ženou šťasten, úplně šťasten! Ovšem první léta našeho manželství byla poněkud zkalena, a to vlivem osob třetích! Dopustil jsem se tehdy té neopatrnosti a připustil jsem, že jsme žili u rodičů mé ženy. Vaše slečna sestra, pane doktore, vaše sestra, se kterou dosud žijete společně — ?“ Pan rada popohlédl na mladého muže zrakem tázavým.

„Moje sestra je nejlepší, neobětovnější stvoření pod sluncem, a Zdenička bude ji zajisté milovat, jen co ji pozná,“ odpověděl Bedřich rychle.

„Hm, hm,“ a nyní objevila se vráska na čele pana rady, tatáž vráska, kteráž se dovedla tak výhrůžně stahovati, tatáž, před kterou se chvěli podřízení druhdy úředníci páně radovi. „Hm, hm,“ Zdenička je příliš dobré dítě a bude se k sestře vaší vždy laskavě chovat,“ odsekl pan rada hrdě. „Ale jinak, vy se přece nedomníváte, pane doktore, že budete, oženíte-li se, žíti se sestrou společně?“

„Sestra má mne vychovala, vše pro mne obětovala, je to zcela jiný poměr mezi námi, než jaký obyčejně bývá. Sestra má je povahy zvláštní, hluboké a vážné. Nepřítelí se tak lehko ku každému a celá její láska platila mně, zrovna tak jako jí platí celá moje vděčnost. Ona je tak rozumná a nestavěla by se —“

„Hm, hm, já vím, rozumná — filosofka! Nejsem zajisté slepý pro zásluhy, jaké o vás má. Dcera má však

dostane všecky úroky z matčina kapitálu, později odevzdám vám i tento, ale prozatím dostane úroky. Nechci být nijak nesrdečným či krutým proti moudré vaší slečně sestře. Můžete jí vzíti zvláštní byt, zaopatřiti jí vším, čeho potřebuje, co se týče z toho vyplynuvších větších výloh — řekl jsem právě, že dcera moje dostane všecky úroky z matčina kapitálu."

Na čele mladého lékaře počal vyvstávati studený pot. Vzpomenul na slib svůj, na svatý slib ještě včera Leně daný — a nyní —

„Slíbil jsem sestře, že ji nikdy, nikdy z domu svého nevypudím, má mne tak ráda, puklo by jí nad tím lítostí srdce — "

„Ah, tak, slíbil jste své sestře," a vráska na tváři pana rady dospěla k největší své prohlubenosti. Pak vzpomněl si na svou dceru, vzpomněl na možné slzy a vzdechy, vzpomněl, jak těžce by slzy a vzdechy tyto nesl.

Pan rada vyhladil velkým nadsazením vůle onu vrásku se svého čela, povstal a vlože obě ruce na ramena mladého lékaře pravil hlasem největší své joviálnosti:

„Mladý můj příteli, slíbil-li jste to, tak jste nerozvážil a nerozvážil jste, poněvadž nemáte nijaké o tom zkušenosti, jak se žije muži v křížovém ohni dvojích ženských vůlí. Ano, představte si muže, který miluje mír a klid, ale který má po levé straně sestru, po pravé ženu. Jedna bude vždy ze vzdoru chtíti pravý opak toho, co bude chtíti druhá. Dobře, vyhovíte jedné, pak se ale vážka naplněná slzami, výčitkami, předhůzkami skloní u druhé — a víte kam? Na vaši nebohou hlavu! A pak Zdenička je smavé, rozkošné stvoření, plné veselosti, plné života — a slečna sestra vaše je — nu nemějte mi za zlé, že jsem tak upřímný, sestra vaše je stará panna a spíše naleznete deset bílých vran nežli jednu, jedinou starou pannu, která by trpkou nebyla."

„Sestra moje není trpkou, sestra moje obětovala pro mne vše i manželství i lásku. A já měl bych nyní jednat proti ní tak nevděčně!" zvolal mladý lékař hlasem rozechvěným.

„Jaká pak nevděčnost, když ji požádáte, aby zvolila své bydliště jinde, když ji zaopatříte vším potřebným. Jenom nemít přepjaté myšlénky, příteli!"

„Já dceru vaši miluji!" zvolal nyní mladý lékař prudce. „Já ji miluji svou první, vřelou láskou, a Zdeňka bude souditi o věci té jinak, nežli vy, pane rado, bude souditi jinak, jen co jí vyložím —"

„Netřeba žádných výkladů, je mi také zcela jedno, jak bude soudit moje dcera o té věci! Záleží na tom, jak o ní soudím já. A já předevzal jsem si jednou, že Zdeňku na tuto švakrovou nevdám. Rozumíte, předsevzal jsem si to. Výhody, jaké vám, mladý příteli, z tohoto sňatku vyplývají, jsou tak vzácné, že nechápu, jak byste se jich pro podobnou věc vzdáti mohl —"

„Miluji slečnu dceru a neptám se po nijakých výhodách," zvolal Bedřich podrážděně.

„Neptáte se po žádných výhodách!" opakoval pan rada, který cítil ve slovech doktorových neúctu k obsahu ohnivzdorné své pokladny.

„Nikoli, neptám se, dovedu si budoucí ženu svou vyživiti sám — i sestru — i ona dovedla vyživiti kdysi mne svou prací, nijakým pachtěním se po výhodách vyplývajících z cizího majetku!"

„Aj, aj, jaké to hrdé, mužné slovo!" zvolal pan rada a tvář jeho zrudněla: „Dobře, ctím si podobné hrdosti, vyjímá se krásně, ovšem nejpěkněji v knihách a na jevišti. Ale v žití? Nu dobře, máte pěknou praxi, vyděláte tolik, abyste vyživil ženu, ale což, hrdý můj mladý příteli, což kdybyste se roznemohl, což kdybyste upadl do dlouho trvající nemoci? Pak vzpomenul byste snad na tchána i na kapitálek své ženy!"

(Pokračování.)

Pipá.

Napsal Leopoldo Alas. Ze špan. přel. A. Pikhart.

(Pokračování.)

Pipá za slavných příležitostí improvisoval, ačkoliv obyčejně opovrhoval básníky jako Plato: hudebníky neopovrhoval a vážil si jich skoro jako tanečníků.

Maripujitos skutečně, jak písnička pravila, kopala do vzduchu, opírajíc se o berličky.

A jako nohama, sekala i jazykem, který říkal Pipovi všechny nadávky a urážky, jaké shledáváme v listinách, které pojednávají o podobných výstupech.

Bylo to patrnou urážkou, že jmenovala Pipu kacířem, opilcem a ledačís synem. Pipá nebyl kacířem, protože se neodloučil ani od církve ani od jejího učení, jako se stává mnohým a mnohým filosofům. Pipá nebyl opilcem . . . byl jen pijákem, protože ani jeho věk ani nepatrnost jeho pijáctví onoho pojmenování nezasloužily. Pil kořalku, protože mu ji dávali vozkové, kteří, jak uhlídáme, byli jedinými veliteli a zákonodárci, jimž neskrotný Pipá jevil úctu a obdiv, těše se v lepších okamžicích, kdy jím nevládlo ohavné tuláctví a hýření, že z něho bude pojízdný.

O tom, čím byla jeho matka, se Pipá nešířil a především on sám bědoval nad sčestností svého otce, který se v řídkých okamžicích střízlivosti poddával ďáblu pochybnosti ohledně řádného zrození svého prvorozeného syna, který snad nebyl ani prvním, ani jeho synem.

Byly by se tedy všechny důvody i výkřiky Maripujos vyvrátily, kdyby byl chtěl Pipá odpovídati formálně; ale on byl chytřejší než mnohý politik a chtěl raději odpovídati mlčením a urvati kořist z chrámu, zatím co baba vykřikovala.

Ale jaké to neštěstí! jaká nehoda! Náhle přišla Eumenidě v kostelní síni pomoc v osobě ministrantově. Byl to Celedonio, Pipův nepřítel na smrt, Wellington tohoto Napoleona, Scipio tohoto Hanibala, ale bez velikosti Scipionovy a bez slušnosti Wellingtonovy. Zkrátka, byl to druhý vypálený darebák, kterému se však podařilo

nebytiti ve se společnosti: byl chráněncem modlivých bab a donášečem policie. Církev i stát měly v Celedoniovi věrného sluhu, k vůli zisku sice a z vypočítavosti, ale obratného a poníženého.

Ó, když začala Pipu tlačiti mura na dláždění pozdě v noci, snil, že se vrhá Celedonio jako krupobití na jeho tělo a zarývá do něho hluboko nehty a špendlíky; a zatím jej pronikal mráz či déšť či krupobití nebo sníh až na kost; neboť ve skutečnosti by nedovedl Celedonio poprat Pipu; ten byl v častých půtkách s ním vítězem, ač jakýsi Beltrán Duguesclin, spoluministrant Celedoniův, často svému příteli pomáhal.

Tyto a jiné zrádné kousky, a krom toho i mimovolné opovržení a nechuť k nim budily v Pipově duši, ve svém rázu šlechetné, závratný hněv a činily jej krutým a nesmiřitelným ve vymstívání. Setkal-li se Pipá náhodou s Celedoniem na odlehlém místě, rozumí se, že Celedonio prchal jako zajíc a Pipá jej hnal jako chrt, naložil mu jich nemilosrdně a dlužno přiznati pravdu, že jej opouštěl polomrtvého; ovšem často, když byla provinění ministrantova již zastaralejší, volil jeho nepřítel místo výprasku posměch a úštěpky, které poraňují pýchu a bolí.

Celedonio pohlédl na Pipu, který stál tam dole na ulici, a, ač se pokládal za bezpečna ve svém hradě, na tom posvátném místě, cítil přece, že se mu vlasy ježí. Poznal Pipu tušením bázně, neboť dílem pro larvu, dílem pro šero jej nemohl rozeznati; krátce před tím se tak dělo i Maripujos.

„Pojď sem, anděle boží," křičela čarodějnice, nabývajíc tou posilou kuráže; „pojď sem a rozmáčkni tu ropuchu, která chce mermomocí vniknouti do chrámu Páně se svými rozpustilostmi a hadry! Dej se do něho, Svatý Michale, dej se do něho, a vykopej k čertu z něho vnitřnosti!"

„Svatý Michal" si ohmatával váhavě šat, komži z křiklavě červeného flanelu, a neodvažoval se vykopati k čertu z něho vnitřnosti; chtěl to protáhnouti a vyčkati, až se vyskytne na blízku více lidí. Opřel se o dvéře, aby byl na posvěceném místě jistější, odplivl rekovsky a ne marně na odvážného obléhatele, který slep hněvem...

Ale tuto slušno, abychom zarazili a vyložili i přetřásli náboženské a filosofické názory Pipovy aspoň ve hlavních rysech, než si ještě nějaký předpojatý horlivec popíli, aby přál si vítězství pro Celedonia, největšího uličníka v celém kraji; neboť beze vší pochyby zasloužil vítězství syn Pingajy, jak nazývali matku našeho reka.

II.

Pipá byl Manichej. Věřil ve všemocného ďábla, který naplnil svět bolestí, trestem a pronásledováním; světem vládla moc a moc byla zlou nepřítelkou; ten zloboh nebo ďábel se mu často zjevoval v osobě policajta, který v chladných, vlhkých a temných nocích dopadal na Pipu, zabalen do velkého pláště s černou kapucí a se skříženýma rukama, a budil jej obrovskou nohou a kopal do něho nemilosrdně a odháněl jej z výklenku vrat, z příjemného zákoutí, z podloubí nebo z jiného úkrytu na volném vzduchu, který poskytla náhoda tulákovi za útočiště na jednu noc. Jindy byl zlobohem tím jeho otec, který se navracel domů zpit, otec, na jehožto laskání si Pipá dosud zpomínal, protože jej, když byl ještě maličký, otec několikráte pohladil; když přišel otec s opicí, byl jako vtělený ďábel; ta opice byla ďáblem, byla bolestí, které se jiní smáli, která však Pipu a jeho matku nutila, aby plakali a snášeli rány, hlad, hrůzu noci beze spánku plné pohoršení a nesváru. Jindy zase byl ďábel babou, která sedí u vrat chrámových, a kostelníkem, který jej z chrámu vyhodil, a uličníkem, který měl více let a statnější pěstě a který jej bez duvodu a bez příčiny týral; zlodučhem tím byl také pomocník v lékárně, který, aby vyléčil chudáka kluka z bolestí zubů, dal mu užívati vodičku, která mu rvala vnitřnosti ošklivostí, jakou v něm budila; hrozný zloboh se mu zjevoval ve způsobě nejkrutější, ale ne tak nenáviděné — ve hrozném mrazu v nocích bez lůžka, ve mnohodenním hladu, v deštích a sněhu; a jiná způsoba, která byla odpornější a kterou také ten svrchovaně neskrotný duch velice nenáviděl, byla špinavá bída, která se mu lípla na tělo, cizopasníci jeho hadrů, krysy v podkrovní komůrce, ve které bydlíval; a konečně pošklebek, opovržení a povšechná lhostejnost, zvláštní to ovzduší, ve kterém Pipá dlel, zdály se mu býti zákonem tohoto světa, přirozenými překážkami zákonné snahy po živobytí. Všichni spoluobčané Pipovi jej týrali, kdy jen mohli, každý dle svého způsobu, své povahy a svých vloh; ale všichni tak přesně, jakoby poslušni byli jediného zákona, jakoby jim to vnukala velká, neznámá nepřátelská moc, kterou Pipá nedovedl ani pojmenovati, ale na kterou stále pomýšlel, představuje si ji ve všech těchto útvarech, a tak patrnou, jako byla bolest, které ze všeho toho den co den zakoušel.

Také dobrý Bůh existoval, ale ten byl velice sláb a zjevoval se Pipovi mnohem řiděeji. Hoch si zpomínal mlhavě, že mu o dobrém bohu vypravovala matka, když byl ještě maličký, a když s ní spával: nazýval se tatíček-bůh a měl tam nahoře v nebi veliké množství cukrovinek pro hodné děti; zde na zemi jedly sladkosti jen děti bohaté, ale za to je nebudou jísti v nebi; tam je dostanou jenom děti chudé, které byly hodny. Pipá si také zpomínal, že tato víra, které se oddal z počátku bez dostatečného prozkoumání, mizela následkem protivenství světa; ale přece jen shledával i nadále dobrého boha v různých útvarech. Když pocítil o slavnosti Vzkříšení rozkoš, že jest umyt a učesán, protože se matka aspoň v takový den starala pečlivě o zevnějšek hochův, a když pocítil na těle osvěžující plátno čisté košile, a když v kathedrále u hlavního oltáře držel v ruce zvučný zvonek, upevněný na řetízku a jakoby ukovaný v okov, a když slyšel zvuky varhan, písně dětí na kůru a čichal zvláštní a sladkou vůni čerstvých květů a libovonných bylin, rozsypaných po podlaze, a dým kadidla, který se vznášel v obláčcích ku klenbě; když tam bezpečen, že se ani kostelník ani ministrant neodváží připraviti jej o jeho právo tisknouti zvonek v pěsti, pociťoval a očekával okamžik a znamení, které mu dělo: „Zvoň, zvoň, vyzváněj, ohluš svět, Bůh vstal z mrtvých..." ach tu, v tak vznešených okamžicích Pipá, sličný jako anděl, který přichází od zpupného kvasu a jediným zamávnutím křídel v čirém vzduchu se očišťuje a obrozuje, s nozdrami rozšířenými, ústy pootevřenými, očima udivenýma, snivýma, plnýma slz cítil kroky dobrého boha radosti, vzrušení, hluku, důvěry, nevinné orgie, a zvonil, zvonil zvonkem u oltáře s horlivostí, s jakou bakchanti mávali tyrsem a dávali zněti svým neumělým nástrojům. Celým chrámem hlaholilo

zvonění: jaká to radost pro klučíka! Nedovedl si vysvětliti, proč v ten den vniká takové dětinství do chrámu; nevěděl, jak si vysvětliti bláhovost kostelníků, kteří po ostatní část roku (vyjímaje smuteční dny velkonoční) vyháněli systematicky z chrámu Páně jeho a psy, a kteří o Vzkříšení dovolovali jemu a jiným darebům, aby přerušili vznešené ticho hlučným zvoněním. — „To," — přemýšlel Pipá — „jest asi tím, že dnes vítězí bůh dobrý, bůh veselý, bůh s cukrovinkami v nebi nad bohem smutným, mrzutým a nemilým dnův ostatních;" a buď jak buď, Pipá slavil zvonkem horlivě, a kdyby byl nabyl let, byl by v kterékoliv revoluci zvonil na poplach a byl by metal oheň ve chrám boha smutného jménem boha veselého, boha potěšitele a dobráka, který rozdílí cukrovinky chudasům.

Jiným útvarem, ve kterém se mu jevil bůh soustrastný, bůh něžný, byla hudba; v kytaře a v žalostném a chraplavém hlase slepce v ulici de Extremeños, a ve hlase děvčátka, které jej doprovázelo, slyšel Pipá nejsladší melodii, kterou pěje bůh, o němž mu vyprávěla matka; a hlavně v hlase děvčátka a ve vznešeném a volném tónu hluboké struny.

Jak mnoho hodin podzimních, smutných, temných a deštivých dnů, v nichž obecenstvo přecházelo a na Pavla a jeho vnučku Pistañinu ani nepohlédlo, strávil Pipá stoje, s rukama tam, kde by měly býti ve spodkách kapsy, čapku beze štítku stlačenou do týla, hltaje tu nevýslovnou harmonii vzdechův basové struny v kytaře, a flétnovitého, chvějícího se a dojemného hlasu Pistañiny. Jak Pipá zvážněl, když zaslechl tu hudbu! Zapomíná na svá darebáctví, na své urážlivé šprýmy i na úlohu veřejného šprýmaře, kterou obyčejně, jakoby následkem mlčké úmluvy s obecenstvem hrával. Šel poslechnout Pistañinu, jako když jde šašek navštívit svoji dceru; tu zmlkaly rolničky a ztrácely svůj kovový jazyk, a ozývala se jen rolnička, kterou má šašek v prsou: zněl tepot jeho srdce. Pipá spatřoval v Pistañině a ve slepém Pavlu, když hráli a zpívali, vtělení dobrého boha, leč v případě tomto ne vítěze, ale přemoženého, slabého a smutného. Ty písně se mu loudily do duše a jejich jednotvárný spád, volný a jemný, byl jako kývání kolébky, oné kolébky, ze které vyvrhla Pipu předčasná zralost bídy tak záhy a vydala jej světové dobrodružnosti.

III.

Zůstavili jsme Pipu, když jsem přerušil svoje vypravování, abych narychlo vyložil jeho názory, ve slavném okamžiku, ve kterém se chystal udeřiti na tvrz chrámu, hájenou čarodějnicí Pujitos a ministrantem, či spíše uličníkem než ministrantem Celedoniem. Celedonio, tiskna se ke dveřím, metal tedy své sliny na Pipu, který snášel dole na ulici to pohanění s nadějí na brzkou a hroznou pomstu. Maripujos tepala do podlahy, protože působnost jejích berliček až na Pipu nedosáhala.

Pipá se rozhlédl kolem; náměstí bylo opuštěno.

Sněžilo. Počínalo se stmívati. Kluk byl jako Caesar rychlý ve vykonávání svých plánů a vida, že čas utíká, vyrazil náhle se skloněnou hlavou, jako útočí býk. Vyběhl po schodech, vztáhl ruku a chápaje ministranta za padělaný purpur komže, odtrhl jej od posvátného místa, kterého se držel, a srazil jej hezký kus od chrámu. Padl na svoji oběť jako dravec a vymstil na Celedoniovi všechny křivdy, které mu svět způsobil, nohama, rukama i zuby, týral jej, kopal, bil pěstí, ba i kousal jej, když v něm zuřivost vzrostla.

Ministrant se záhy vzdal obrany: ležel bez sebe, a Pipá se odvážil, zbaviti jej odznaků kostelních; oblékl se do nich, jak se dalo, sňal larvu, ukryl ji v šatech a vešel do chrámu, přemáhaje jediným kopnutím chabý odpor, na který se mu chtěla Maripujos postaviti.

V chrámě byla již noc; tu a tam se třpytilo několik málo lamp, aniž by však rušily tmu, leda jen měrou nepatrnou. Zdálo se, že jest kostel opuštěn. Pipá postupoval s jakýmisi obavami řadou kapliček v levo. Ani v první, ani v druhé nebylo nikoho. Když přišel do kaple Černého Krista Pána, jak lid nazýval krucifix přirozené velikosti, vztyčený nad oltářem, Pipá se zastavil. Zde to bylo. Po obou stranách Kristových viselo na hojné, hrubé, dřevěné a vyzlacené řezbě v oltářní výplni nekonečné množství obětí; ruce, nohy a hlavy ze žlutého vosku, berličky a jiné odznaky lidské bídy, a krom toho několik rubášův z hrubého černého plátna s bílou lemovkou.

Abychom řekli pravdu, nevzpomínal Pipá v tom okamžení, že dlužno k těm předmětům míti úctu, vyskočil na oltář, strhl jeden rubáš a oblékl si ho přes svoje ministranské roucho s jakousi koketerií, nepomýšleje již na nebezpečí, a zaujat celým duchem touto svatokrádežnou novinkou. Když byl již přistrojen za umrlce, připjal si zase na obličej larvu z tuhého papíru, která, jak se domníval, představovala dokonale rysy lebky; a již chtěl seskočiti se znectěného oltáře, když zaslechl blížící se kroky a šustot šatů. Byla to nábožná žena, která přišla se pomodlit k nohám Černého Krista Pána za šťastnou hodinku. Pipá se hleděl ukrýti ve stínu a přitiskl své drobné tělo k pozadí oltáře. Kmitající světlo, kterým zářila nějaká lampa z dáli, ponechávalo chvílemi Pipův rubáš v temnu, ale chvílemi ho zase osvětlovalo, takže na pozadí z pozlaceného dřeva vynikal. Pipá se nehýbal. Nábožná žena, chudá stařena, se modlila u jeho nohou se skloněnou hlavou. Neviděla ho.

„Počkám, až bude hotova," pomyslil Pipá.

Hezké to rozhodnutí, ale jak je splniti? Stařena nebyla hotova; modlitba její se prodlužovala, stařena přidávala ke každé modlitbě dodatek, takže bylo lze se obávati, že bude modlitba nekonečnou.

Darebák nebyl již s to, aby zůstal beze hnutí. A pak nastávala noc, a on by si nemohl s nikým stropiti šprým. Rozhodl se, že se odváží všeho: pyšným skokem skočil přes stařenu a dopadl za hrozného hluku na stoličku, vztyčil se rychle, prohnal seč byl ke vratům a vyrazil z chrámu, než ještě výkřiky té ženy vzbouřily těch několik zbožných, kteří se tam ještě modlili, a kostelníka, i ostatní příslušníky chrámové služby. Stařena vyprávěla, že viděla, jak skočil čert přes její hlavu. Celedonio se zaklínal, že to byl Pipá, a žaloval, že mu uloupil šaty, a Maripujos oznámila, že jej viděla vyběhnouti oblečeného v rubáš... Zanechme ty lidi, zabrané do domněnek a rozebírající tu pohoršlivou událost, a dejme se za naším darebákem.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

„Na potulkách". Básně Adolfa Heyduka. (Nákladem J. Otty v Praze.) Básník putuje českým krajem od jara do zimy, kvetoucími luhy i po cestách trnitých a podává v knize své dojmy, které se mu v duši vtiskly. Kraj i lid žijou tu v jedno, v klidu i bouři, v radosti i stesku, a ten, kdo je líčí, ani jedním veršem nezapřel, že jest z nich a jejich. Lyrik Heyduk jest nejdojemnějším ve své nejprostší sloce a jen tomu, kdo okem tak mužně upřímným a srdcem tak čistým dovede hleděti na svět, mohlo se podařiti, že kniha jeho působí dojmem tak čistým a povznášejícím. S krásami přírody básník srostl a pro český lid nebije dnes srdce vroucnějšího, než jest jeho. Na svěžesti, hloubce citu a síle výrazu neztratil Heyduk do dneška ani odstínu; vše jest tak mladé a bujaré, jako první jeho verše. Forma jest vzorem vybroušené dokonalosti. Podáváme zde ukázkou několik básní:

Večerní chůze.

Kraj sivou rouškou přioděn,
hor vrchy halí mrak,
a rudým okem plachý den
mně hledí v zrak.

Ve zlatořásný skryl se háv
a jeho okrajem
mdlé skráně zdobí skalných hlav
a hvozdů lem.

Hle, posléz zlatou řásní hnul
a smuten na vždy prch',
a z tůně nebes vyplynul
květ na povrch.

Jak leknín půvabný ten květ
jest polou otevřen,
a vrhá šero v temný svět
a v temný sen.

A jeho pršků skvostný div
se kmitá polotmou
a padá v rosnou krásu niv
a v duši mou.

U kříže.

Zas kvetou žita na polích
i lípy plnolisté,
zas lid Tě ovil růžemi,
Ty umučený Kriste;
zas v koruně Tvé trnové
pták uhostil své děti
a brzy jejich chvalozpěv
Ti s kříže bude zněti.

Však žel, až růže uvadnou
a mraky postrou nebe,
a v jihu znikne zpěvný pták,
kdo vzpomene si Tebe?
Ty vše to víš a proto snad
Tvé skráně žalem klesly:
lid zapomíná napořád,
kdo ondy kříž proň nesli.

On vidí spasné bohy teď
jen v rození a mření,
a v jara květném usmání
a v země bouřném vření,
jen v darech polí, sadů, řek
a v žití hmotě jisté,
a láska prchla, žel, ó žel,
můj umučený Kriste!

Na stinadlech.

Poli vede smutná cesta
na stinadla podál města,
přes dva věky spí tam v klidu
popravený vůdce lidu.

Bez rakve spí v půdě prosté,
dub na jeho hrobu roste
mocné hrudi, silných paží,
bohatýrskou je mu stráží.

Hrdě, pyšně hlavu nese,
neklonί se, nehýbe se,
leč když vítr těká plání,
lká a vzdychá bez ustání.

Tisícerých listů retem
s odpraveným mluví kmetem:
„Líp-li ti než ondy bylo?
U nás nic se nezměnilo!

Stále ještě jsme ti staří,
již se rvou a již se sváří,
kéž raději v krátké době,
starý druhu, lehnu k tobě!"

Návrat.

Duma podzimní.

Jeseně půlnoc měsíčná,
v nebe jak nasel by hvězd,
do dálky zírám; na cestách
jakých to lidiček sjezd?

Podivné jejich vzezření,
přerůzný, pestrý jich kroj,
jedni ve zlatých kočárech,
druzí se vznáší jak roj.

Královć lící vráščitých,
královny líbezných vnad,
starcové, babky o berlích,
hudci a tuláci z lad.

Děvčátka v řízách bělostných,
v hedbáví paniců směs
na velkých jede motýlech;
jaký to mumraj a ples?

Spěchají z háje úvalem;
měsíce hebounká zář
metá jim stříbro na cestu,
svítí jim na šat i tvář.

*

Na skráních září kadeře,
na čele vznešený klid;
kam se to všecko ubírá?
odkud as drobný ten lid?

Tiše již, tuším zázraky,
tajemně v nitru jsem jat:
to se nám vrací pohádky
do teplých vesnických chat.

Studánka v zimě.

Jak perla zdobou na panenské hrudi
pod listem kytice, zde v křoví spíš,
proud slunce marně k životu tě budí,
jest ztuhlá krůpějí tvých lesklá říš;
jich barvy, vzniklé jara slunným vděkem,
vše vybledly; tvůj zdroj, dřív ptactva lékem,
jest mrtev, tich'; rci, kdy se probudíš?

Jak bohatýr, jenž lesklý krunýř z kovu
rád odkládá, když z boje přišel zpět,
tak strhni vzruch tvůj ledného tíž krovu
a zvlaži vřes a kapradí a květ,
jež ztrnule se kolem tebe řadí,
vždyť plachý srn už chodí k tobě kradí
chtě svěžest pít a tvář svou uvidět.

O pozvol už a v ňader něžném zdmutí
jak křišťál zase buď tvých ňader ruch,
vzplaň novou krásou v jara obejmutí,
jež v klín ti vrhlo snubní zlatý kruh,
by pták, ta tvorstva okřídlená sloka,
nes' ňader jásot nebes do hluboka
a zpěvem tlumil stenající pluh.

Pohřeb.

Vzpomínka ze Šumavy

„Nuž, půjdem do Šumavy!“
druh druhu v prázdni děl,
a po studentsku svázal,
co v ranečku mít' chtěl,
a již jsme táhli vzhůru
jak srní skok co krok,
leč domů listy psali:
„K Vám, dá Bůh, na přesrok!“

A kam jsme cestou přišli,
tam všude zavzněl zpěv,
vždyť proudila a plála
nám v ňadrech bujná krev;
a žertu pln a smíchu
byl družný rozhovor,
a srdce blahem rostlo
a krásou modrých hor.

Tu s kolem stenajícím
jel táhlým úvozem
vůz prostý s šedou rakví,
a lid šel za vozem;
a na víku té rakve
hoch outlý hořce lkal,
a zas a zas ji líbal
a vroucně objímal.

Vždyť v rakvi byla matka
a hoch byl sirotek;
dub tatíčka mu zabil
a matku zármutek;
my stáli, pozdravili
a zřeli na průvod —
šíp úzkosti nás náhle
u prostřed srdce bod'.

Všem bylo nám tak smutno,
kdo otce, matku měl,
a zpěv a hovor hlučný
té chvíle oněměl,
i lesní ptactvo ztichlo...
My psali: „Máme chvat,
zde smutno, jdeme domů
Vás, drazí, zulíbat!“

A konečně zapišme si všichni hluboko do srdce tyto dvě sloky z básně: „U zbraní předků“:

Marno všecko! Tam, kde ohně není
v mysli, v srdci — tam kde schází vzlet,
muž kde mluví jako dítě v snění,
nad čin lví kde ceněn drobný tret,
myšlénky kde za chlebem jen chodí,
tam se předkův síla neobrodí.

Ani tam, kde družné lásky není,
kde nehoří oko ani krev,
hruď kde stydne, srdce mře, duch lení,
kde jen při číši se ozve zpěv,
místo jisker slzy z očí kanou,
tam jsou zbraně otcův bajkou planou.

— Londýnská „St. James's Gazette“ přináší v čísle ze dne 20. června zprávu o „Sborníku světové poesie“. Praví, že v Čechách cítí se potřeba a žízeň po cizích klasicích a že se tito horlivě a s úspěchem překládají. Zvláště upozorňuje se na překlad Ariosta od Vrchlického, na Altieriho, Kalidasu, Lermontova a překlady z autorů anglických. Duševní zásluha o toto vzpružení že u velké míře přísluší České Akademii.

— Vynikající mladý anglický hudební kritik pan W. H. Hadow z university oxfordské přijel do Prahy jen za tím účelem, aby tu studoval skladby českých mistrů a českou národní píseň. Bylo by žádoucno, aby se mu v českých hudebních kruzích dostalo všestranné podpory a přátelské úslužnosti.

— V Národním divadle dějou se nějaké věci podivné. Kontrakt pana ředitele Šuberta končí dnem 30. června a jedná se o obnovení. Není známo, jak to skončí, ale z jednání družstva čiší to — prazvláštně. Páni si usmyslili, že spoutají svého ředitele na rukou i na nohou — a řekli mu to v poslední chvíli! To ovšem nepůjde. Ať ředitelem zůstane pan Šubert, neb stane se jím kdo jiný — musí být volným, ano volnějším než dosud. Umělecké povolání našeho národního divadla toho žádá s naléhavostí, které po případě veřejnost dodá veškerého důrazu.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XXII. 10. ČERVENCE 1894. ČÍSLO 29.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 31.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Vdova.

Napsala Marie Červinková-Riegrová.

Za březnového odpoledne v Josefovské čtvrti Pražské bylo živo. Zavanul první teplý jarní větřík, všecky dvéře krámečků a přízemních dílen byly zotvírány dokořán, švec pošoupl si ke dveřím svůj verpánek, krejčí svůj stolek a také zámečníci a klempíři pracovali při otevřených dveřích, aby trochu toho světla užili. Děti vyběhly na ulici, vesele skotačily a honily se, někteří hoši pouštěli draka, jiní v odlehlejším koutečku hráli špačka. Nikdo jich nezakřikoval, ženy nesoucí nuše a putny se jim vyhnuly, jen některý žid s pytlem na zádech něco zabručel.

Nepřecházely zde v těch úzkých uličkách dámy ve skvostných toilettách s vlečkami, nebylo tu viděti šviháků s bezvadným střihem kabátů a modní barvou kravaty a rukavic, zde chodili jen lidé v sprostém, ošumělém šatě, s holýma upracovanýma rukama. Sem a tam zastavilo se na ulici několik hovořících žen, všecky se zástěrami, v domácím chudém obleku, ba mnohá vyběhla bez šátku na hlavě a založivši ruce postála tu chvíli se sousedkou. Vždyť ta ulice byla jich hovornou a přijímacím salonem, byla z části jich bydlištěm.

Nejživěji to šumělo a proudilo ve hlavní Josefovské třídě a v Úzké ulici, kteráž byla plna lidstva. Jeden vrážel do druhého, protože skupiny lidí zastavovaly se před krámečky s rozvěšeným ve dveřích starým šatstvem a starou obuví. V otevřených dveřích krámků stáli židé a židovky, již hlasitě pokřikovali na všecky okolojdoucí aneb hádali se se smlouvajícími kupovači.

Josefovskou třídou směrem k Úzké ulici kráčela žena, která nevšímala si všeho toho ohlušujícího šumu a ruchu; vždyť neslyšela ani, jak z protější strany ulice jedna známá na ni kývala volajíc: „Paní Holíková!“

Byla to žena prostřední výšky, poněkud přihublá onou zaschlou hubeností pracujících žen; v ruce nesla malý balíček. Její šedé šaty byly vetché a seprané, ale přece spořádaně upravené, a bělavý šáteček kryl černé vlasy. Šla rychle s hlavou sklopenou; ale čím více se blížila Úzké ulici, tím více uvolňovala kroku, až pak se zastavila a pozvedla hlavu tak, že bylo viděti do její tváře s přibledlou, jemnou, průsvitnou pletí s modravými žilkami na skráních.

Tvářinka široká, pravidelných rysů, milá a vlídná, jakoby k usmívání stvořená, měla výraz vnitřního klidu, tiché odevzdanosti a trpělivé pokory. Zdálo se, jakoby v její tváři byl nesmazatelně vtištěn milý úsměv, který pohrával jí kolem očí, a jen ten trpký bolestný rys u koutků jejích malých úst prozrazoval prožité utrpení.

Těžko bylo odhadnouti věk ženy s tváří ještě mladou ale bídou pobledlou a s těma již zvadlýma, upracovanýma rukama.

V té chvíli její temně modré oči, kteréž zářily tak jasně a hleděly tak přímo, obrátily se k šedé obloze s bolestným pohledem, a z úst vydral se jí tichý povzdech: „Můj ty Bože, jak se dopočítám, když mi ten krejcar strhli, — jak se dopočítám!“ A jakoby se chtěla přesvědčiti, sáhla do kapsy, vyňala ošoupaný pytlíček, počítala a opět vzdychla. Dva zlaté dvacet čtyři krejcary, více tam nebylo. Oči ženy se naplnily slzami, veliká trpkost sevřela jí srdce. Vždyť měla za odvedené rukavice dostati dva zlaté osmdesát. Po ta všecka léta, co rukavice šila, vždy bylo od páru o čtyřech knoflíčkách pět krejcarů, a teď najednou že prý mohou platit od páru jen čtyry krejcary. A přece musela ještě pěkně prosit, aby jen zase na týden nějaké dílo dostala, aby ji neposlali domů s prázdnýma rukama.

„Můj zlatý Pepíčku — kde vezmu na tu kazajku,“ zašeptala žena a opět se zastavila, aby mohla v duchu svůj rozpočet přepočítati.

Ano, zlatý čtyřicet krejcarů by měla odložit na měsíční činži; ale což aby ten týden dala stranou jen zlatku? Na druhý týden, než bude prvního, ještě to druhé dorazí, může pracovat v noci. Tak by jí přece zůstalo zlatý čtyřiadvacet krejcarů. Ale třicet krejcarů je už dlužna za bochník chleba u pekaře a Pepíčkovi musela dát spravit botičky, už mu lezly z nich prsty ven. Co pak zbude na živobytí? A zítra je Pepíčkův svátek a on tu kazajku tak potřebuje, pořád ještě nosí ty zedřené a již krátké šaty, které před půldruhým rokem dostal v opatrovně.

Nežli žena domyslila a dopočítala, již stála v Úzké ulici před krámkem, kde bylo vyvěšeno obnošené šatstvo a mezi jiným malá kazajka pro hocha, černošedá, pruhovaná. Již tu visela kolik dní a žena každého dne z rána, když tu šla kolem, vždy se u té kazajky zastavila a si pomyslila: „Ta by mému Pepíčkovi slušela! Kdyby jen Pán Bůh dal, aby tu kazajku nikdo neodkoupil před sobotou, než já budu mít peníze, pak ji koupím, však tahle nebude asi drahá. — A nyní byla sobota a kazajka tu ještě visela a žena na ni hleděla upřeně tisknouc svůj sáček v rukou a počítala: „Třicet

pekaři, dvacet ševci, zlatý čtyřiadvacet bez padesáti, tak zbude mně všeho všudy . . ."

„S cesty! Co pak jste hluchá!" křičel vozka, který projížděl s řinčícím širokým vozem, jenž téměř celou šíři ulice zaujal, tak že procházející a kolem stojící v ulici lidé rychle se museli vtlačiti do otevřených krámků.

Tlustá stará židovka, která svým objemem vyplňovala prostoru otevřených dveří vetešnického krámku, ustoupila do vnitř, aby žena se mohla uhnouti před vozem, a když vůz přejel, oslovila cizí ženu: „Jen koupějí, paní, koupějí, dám lacino! Tuhleu ta kazajka se jim líbí?" Žena vztáhla ruku, aby ohmatala látku podávané jí kazajky.

„Co pak stojí?"

„I jen pět šestáčků — pakatel. A pěkný štof, je to jako nové!"

Žena vzdychla. Kdyby mi byli těch pět šestáčků nestrhli, mohl mít Pepíček kazajku, pomyslila si. Nemohla se přece od ní odloučit a ptala se prosebně a pokorně: „Dala bych jim, paní, zatím tři šestáčky a ten dvacetník na druhý týden." — Židovka změřila ženu nedůvěřivým pohledem: „Takovýhleu kšefty já nevedu. To bych se shledala se svými penězi!" I pověsila opět kazajku na hák a žena mlčky vyšla.

Kráčela do ulice na Hampase a tam vešla do domu, jehož průjezd byl tak temný, že nebylo viděti ani na černé stěny ani na první stupně schodu — a jen o něco výše na schodech malým zamříženým otvorem ve zdi, nově prolomeným z rozkazu magistrátu, padalo sporé světlo na temné schody a omítku mnoholetou špínou zčernalou.

Ale žena se tu dobře znala, šla přímo před se a stoupala po schodech točitých a tak úzkých, že s těží dva lidé vedle sebe mohli projíti. Shora bylo slyšeti kroky a žena přitiskla se ke zdi, aby přála průchod muži, jenž po schodech scházel. Ale tento potkav ji zastavil se a zastoupil jí cestu. Ve přítmí světla vnikajícího otvorem ve zdi bylo možno rozeznati jeho tvář — mladou, ale žlutou a vyžilou, s pronikavým jiskrným černým okem.

Byl štíhlý a ohebný, černé napomáděné vlasy měl hladce přičesány na sklepnický způsob v šístkách na skráních, malé knírky pečlivě zakrouceny, na sobě slušný černý kabát, bílou vyžehlenou košili a pěkně uvázanou kravatu.

„Paní Holíková! Že vás člověk přece jednou potká! Odkud pak jdete?"

„Nesu si práci."

„Pořád píchāte? Zkazíte si oči — a bude jich škoda!"

„Nebude vaše škoda," odsekla krátce.

„Ale mně je vás líto — jste tak mladá ženská a máte tak těžké živobytí, nic na světě neužijete."

„Užiju, neužiju — mně je tak dobře, jak jsem."

„Ale mohlo by být lepší, paní Holíková, jen kdybyste chtěla."

Pak se přiblížil těsně k ní: „Proč pořád tak sama? Vemte mne k vám do sednice, budu platit činži."

„Ale já nikoho do sednice nechci."

Chtěla se protlačit a projíti dále, ale on ji zadržel.

„A jednou na procházku byste se mnou nešla?"

„Nemám času, musím šíti."

„Však pro jednou by nebylo tak zle. Bude-li hezky, přijdu pro vás zítra. Je svatého Josefa, podíváme se na Josefský plácek a večer vás provedu u muziky."

„Jen si hleďte holek a nechte vdovy s pokojem."

„A když vy se mi lépe líbíte než všecky holky na světě. A kdybyste desetkrát řekla ne, přijdu pro vás přec. No, půjdete se mnou, viďte?" Jeho ruce ji objaly kolem pasu, a když se mu vzpírala, šeptal jí do ucha: „Nebožtík nevidí, sousedko!"

Ale ona strčila jej tak prudce, že noha po stupních mu sklouzla a dříve nežli se zvedl, utekla po schodech vzhůru. Letěla jako šíp až do druhého poschodí, tam se zastavila a naslouchala úzkostlivě s utajeným dechem. Nešel za ní, bylo jen slyšeti jeho hlas: „Ta dělá ze sebe, jakoby byla nějaká princezka."

V druhém jako v prvním poschodí táhla se po celé šíři domu dlouhá pološerá chodba a na ní dvéře vedle dveří. Barvu podlahy a dveří nebylo možno rozeznati pro špínu a pro temno ani přeslabikovati nápisy a jména cedulek na dveřích. Před každými dveřmi stál nějaký kousek dřevěného nádobí: štandlík, škopek, putýnka a na nich tu a tam sušil se roztrhaný hadr.

Po chodbě i po schodech vanul týž vzduch, dusivý, vlhký, těžký a jakoby zatuchlý, složený z nejrůznějších výparů. Jedny dvéře na chodbě se otevřely a z nich zavanulo to parou horkých mydlinek. To paní ševcová otevřela si ty dvéře, aby měla luftu a aby mezi dveřmi a v uzounkém a temném kumbálku, kde stála jen plotna a kam světlo padalo skleněnými dveřmi, z pokojíku, natáhla šňůry a pověsila vyprané prádlo. Byla uhřáta prací v rozepjaté tenké kazajce, jež lípla se jí na tělo, s vyhrnutými rukávy a nazvedala své holé svalnaté paže, rozvěšujíc prádlo. Obrátila hlavu a řekla smějíc se:

„Co pak jste tam měla s tím sklepníkem Holubem?"

„Ale ten člověk je jako smůla — všude se na prsty lepí."

„To věřím, ten by se k vám rád stěhoval. S Pejchovou už nemluví, rozhněvali se."

„Pán Bůh mne chraň před tím člověkem! Už jsem mu kolikrát řekla, že ho nechci ani vidět."

„A máte dobře. Je to ludrák. Už nejednu ženskou přivedʼ do neštěstí. Ale počkejte, sousedko, zastavte se na slovíčko! Musím vám říci —"

„I já dnes nemůžu, nejedli jsme od rána — musím vařit."

„Tak já k vám přijdu večerem."

„Tak jen přijďte."

A vdova vystoupivši do třetího poschodí, jehož celý vzhled ve všem podobal se prvnímu i druhému, vešla do dveří na konci chodby. V úzkém pokojíčku na podlaze seděli dva hošíci, jeden sedmi, a druhý as pětiletý, a kousali do skývy chleba.

„Já jsem dal Štěpánkovi, on měl hlad," volal starší z nich, klučina s kadeřavou hlavičkou a velkýma modrýma očima.

„Dobře's udělal, Pepíčku," odpověděla matka přitulivši k sobě dítě. „Počkej, hned dostaneš kávu a housku."

Při tom odložila balíček s nastřihanými rukavicemi, vytáhla z kapsy dvě velké housky „bandury" a jala se roztápěti v plotně.

Ruce se jí ještě lehce chvěly, nemohla se zbýti rozčilení, jež v ní vzbudilo setkání na schodech. Kdykoli se jí ten sklepník blížil, kdykoli se na ni díval svýma černýma, jedovatýma očima, vždy pocítila ten rozrušující neklid a mimovolné pohnutí, a dnes také zmocnil se jí cit, spojený ze hněvu, rozechvění a úzkosti, a při tom

jí srdce tlouklo, že je slyšela bušiti ve svých skráních. A přikládajíc polínko do plotny, myslila si: „Proč mne pronásleduje? Ví dobře, že ho nechci ani vidět. Že se mu líbím prý lépe než všecky holky! Bývala jsem, bývala — ale teď! Co pak jsem přece ještě trochu hezká? Hm, až budu docela stará a ošklivá, pak si mě nikdo nevšimne.“ A při té myšlénce zmírnil se poněkud její hněv na drzého sklepníka. Zavařovala kávu a přemýšlela dále. „Že prý pro mne zítra přijde. Co si ten dotěra jen myslí, že mne oblomí? Však uvidí, jak ho odbudu. Snad si to do zítřka sám rozmyslí. Nu, ráda uvidím, jestli přec přijde. Ale já — já ho nechci ani vidět.“ A spěšně jakoby nějaké dotěrné myšlénky zapuzovala, se odvrátila, přešla po pokoji, pak sundala hrnečky s police a slévala kávu.

Když pak Holíková viděla, jak dychtivě Štěpán se dívá na kouřící se kávu z hrnku, odlila mu trochu do menšího hrnečku a řekla: „A co ty, Štěpánku, kde máš maminku?“ — Dítě hladové srkajíc teplou kávu, odpovídalo: „Co pak já vím? Od rána nebyla doma a naše kvartýrská povídala, že je pořád v luftě.“

„To maminka jistě někde pracuje.“

„I kvartýrská povídala, že nepracuje.“

„Vaše kvartýrská mluví hlouposti a ty neposlouchej, co povídá.“ Při tom postavila hrnek na stůl, sklonila se k dítěti a řekla: „Ukaž, mně se zdá, že ti lezou lokte ven. Sundej kazajku!“ Vyhledala kus látky a přišívala záplatu na vetchou látku.

Bylo jí ubožáčka líto, protože slyšela, že nemá tatínka a jeho máma že nestojí za nic. Měla dítě ráda, nejvíc pro jeho veliké, světle hnědé oči — takové oči ona vždycky ráda vídala, protože podobné měl její nebožtík.

Když záplata byla přišita, oblékla hochovi spravenou kazajku, pak šla k oknu, kde stál stroj na rukavice. Z okna bylo viděti na několik vikýřů a střech s rozpukanými taškami do černa učazenými.

Pokojíček Holíkové byl malý a úzký. U jedné stěny stály za sebou dvě postele, nad nimi několik obrázků, jedna postel zakryta prknem, jež sloužilo při vaření za vál, s druhé strany byla v rohu plotna, pak polička, na ní několik sklenic a talířů, blíže okna malý stolek a stroj na rukavice. Také šatník u té stěny stával, ale ten již byl prodán a šatstvo viselo na hřebíkách na zdi.

Však pěkné postele a dvě polštářované židle se zakroucenými lenochy svědčily, že jsou to poslední trosky majetku z lepších časů. Cejchy na peřinách byly záplatované, vetché a od praní vybledlé, ale čistě vyprané, podlaha vydrhnuta pečlivě — vše bylo tu chudičké, ale spořádané a čisté, a proto dýchalo se tu volněji než v pokojících sousedních, s tím vydýchaným vzduchem a ztuchlinou vlhkosti a špíny.

Holíková přistoupivši ke stroji usedla, rozbalila balíček a chtěla se dáti do práce, když tu na chodbě ozval se hlas vysoký a křiklavý: „Štěpáne, Štěpáne! Kde ten kluk vězí?!“ — „Jdi, Štěpánku, volají tě,“ pobízela Holíková. Ale dítě se nehýbalo. Jen Pepíček běžel ke dveřím a pootevřev je volal: „Štěpánek je u nás.“ (Pokračování.)

Duní zvony . . .

Báseň Antonína Klášterského.

Duní zvony, duní,
duní zvony s výše.

Hodin ráz to padá
v ulic spleť i skrýše,
v kroky pozdních chodců,
vozů rachocení,
v duši těch, jichž oči
dosud míjí snění;
do stlumené hudby,
do tulácké písně
padá ten ráz hodin
těžce tak a přísně.

Ráz! a ráz! a ráz! Tak
volně zas a dlouze,
jakoby hlas čísi
vlnil se to v touze,
bolestí a steskem
a tak vyčítavě,
že i ti, kdo slyší,
jdouce po zábavě,
k srdci sobě sáhnou,
zachvějí se tiše.

Duní zvony, duní,
duní zvony s výše.

Ne, to nejsou zvony,
soudce hlas to spíše;
a jak ve tmách noci
věž se tají zraku,
zdá se, že ten hlas jde
odněkud až z mraku
a že ten hlas velký
všech se dole táže:
Poctivou-li prací
zemdlely ti paže?

Myšlének co pravých
v půdu jsi dnes zasil?
Kolik světel bludných
dnes jsi v světě zhasil?
Kolik slzí setřel's?
Kolik mdlých zveď slovem?
Kolik mrtvých vzpomněl's
pod zapadlým rovem?
Víc-li nežli včera
lásky v tobě dýše?

Duní zvony, duní,
duní zvony s výše.

---

*

Její mladší bratr.

Napsal Felix Téver.

(Pokračování.)

„Jsem zdráv, mohu se spolehnout na své síly!"

„Ah — a nepotřebujete pana tchána?" A starý pan rada jal se choditi rozčileně po pokoji.

„Budu otce Zdeňčina vždy ctíti, vždy budu jej milovat!"

„A učiním dle jeho rady?" ptal se pan rada.

„Dle jaké?"

„Jakmile se dcera má přestěhuje pod vaši střechu, musí být pod ní paní jedinou. Jakmile se ona přestěhuje, odstěhuje se vaše slečna sestra!"

„Pane rado!" A mladý lékař uchopil se nyní prosebně ruky starého pána. Pane rado, nežádejte toho ode mne, vyslechněte mne dříve, dejte si vše objasnit, ale nežádejte toho ode mne, dal jsem sestře své slovo, že ji nikdy od sebe nevypudím a po včerejším jejím vyprávění — pane rado — nemohl bych sebe sama ctít, kdybych takto proti této sestře jednal."

„Paní kontrolorová měla pravdu, ta stará panna filosofka má jej v kapse. Pěkné by měla Zdeňka moje žití," pomyslil si pan rada. Ale ještě jednou obešel podél pokoje, ještě jednou pohlédl na tváře podobizen rodinných. Zahleděl se dále na mladou, poněkud smutnou tvář své nebožky, na které, jakoby již tehdy byla sídlela předtucha blízké smrti, vzpomněl, že by jeho Zdeničku mohli tam v tom doupěti staré učené sovy snad trýzniti, ano, že by ji jistě utrýznili. Pak řekl obřadně, krátce a ostře:

„I já dal jsem své slovo, že Zdeňku nikdy za švakrovou nebo tchyni neprovdám! I já dal jsem své slovo a zůstanu pevně a nezvratně při něm, jako vždy. A jelikož tyto naše dva pevné a nezvratné sliby tak nešťastně proti sobě stojí —" a pan rada se vzpřímil, učinil před mladým lékařem sotva znatelnou poklonu a řekl: „Pod danými podmínkami je mi líto, že musím, ačkoli jsem poctěn pro žádost vaši za ruku své dcery, odpověděti vám záporně. Je mi líto, že vás také musím prosit za příčinou uchránění se všech dalších, pro mne nevítaných consequencí, abyste více nenavštěvoval můj dům!"

„Pane rado!" zamumlal mladý muž spleteně.

„Je to mé poslední slovo, ctěný pane doktore, mé poslední slovo, jehož nikdy nerušim!"

A pan rada uklonil se ještě jednou a nyní bylo v úklonu jeho zřejmé vyjádření, že je audience mladého muže skončena.

Zbledlý, cítě sotva podlahu pod nohama, vycházel mladý muž z pokoje.

Pan rada jal se, sotva se dvéře za mladým lékařem zavřely spokojeně kráčeti prostornou svou jizbou. Musilť sám sobě doznati, že se jak náleží držel pevně, mužně. S jistým zadostiučiněním opakoval si v duchu svá slova, slušná a pevná, a představoval si při nich stále více a více blednoucí líc odbytého ženicha. Však on zase přijde, byla by to pěkná láska, aby nepřišel.

A z vedlejšího pokoje zaníkl v tom k němu dušený pláč — pan rada jal se poslouchati se zatajeným dechem u dveří. Aha — tam Zdenička na tatínka nevraží a nyní — slibují si tichými slovy věčnou, věčnou lásku — a nyní — činí doktorovi předhůzky. Oh šepotání ve vedlejším pokoji stává se příliš tlumeným, pan rada nerozeznává slov. Bezpochyby povídá mladý lékař o své sestře.

Panu radovi zjevuje se před duševním zrakem uplakaná tvářka dceruščina, rychle ustoupí ode dveří, úřadně důstojně vzpřímená postava jeho počíná se nějak povážlivě krčiti, on vzpomíná na všechny slzy, vzdechy, na vše to nepříjemné, co jej v nejbližších dnech ve vlastní domácnosti čeká. A pan rada zůstal státi před obrazem své ženy a pojednou si silně zadupl tak, jakoby silnější v něm bytost zadupla na onu slabší, bojácnější — a starý pán sám sobě slíbil, že pevně odolá všem slzám i vzdechům Zdeňčiným.

* * *

Mlčíc seděla tohoto dne Lena proti bratrovi u oběda, dlouho nepozorovala zbledlou, zasmušilou tvářnost jeho, aniž si toho povšimla, že zůstává dnes celý oběd nedotknut, že služka odnáší plné mísy se stolu. Lena byla po nevyspalé noci znavena a více nežli to, ona se chvěla zvláštním jakýmsi zahanbením před bratrem; což se mu nemusela zdáti jinou osobou po důvěrném sdělení příhod ze svého života. Lena nemohla dnes nalézti začátečního slova k nějakému hovoru, nemohla nalézti cestičky, kterou by zabočila ze zaníceného, citem i vášní se chvějícího způsobu včerejšího hovoru v ten chladný, střízlivý způsob mluvy, jaká mezi nimi byla obvyklou. Když byl nedotknutý oběd odnesen, zapálil si Bedřich doutník, zahleděl se zadumaně v spirální modravé kroužky dýmu a přerušil mlčení hlubokým vzdechem, pak slovy:

„Chtěl jsem ti jen říci, milá Leno, prozatím — prozatím — nemusíš se obávati nijaké změny v naší domácnosti. Nepřijde bezpochyby tak hned k mé svatbě se Zdeňkou a včerejší naše rozechvění, jak radostné, tak žalostné, bylo snad úplně zbytečné."

„Co se stalo, bratře?" zvolala Lena chvatně. „Jak se to mohlo státi, že —"

„Neptej se mne na to, Leno, prosím, neptej se mne na to nikdy; slib mi, že mi o té věci mluvit nebudeš, bylo by mi trpké povídati — tobě poslouchati —" A modré oko bratrovo utkvělo na ní s výrazem velké určitosti. A mladý lékař ubíral se zvolna k svému pokoji. „Nech mne samotného," řekl ještě ve dveřích, „potřebuji samoty, až přijdou odpoledne lidé, řekni, že jsem odejel na venek." A dvéře se za ním zavřely a Lena slyšela, jak otáčí klíčem, jak se i před ní uzavírá na zámek.

„Co se to mohlo státi, co se jen mohlo státi?" pomyslila Lena a tisíc domněnek křižovalo se jejím mozkem, konečně zvítězila jedna. Kontrolorová Věčličková musila míti pravdu: Zdeňka byla jen zálibnou holčicí, přilákala bratra a nyní lásku jeho odmítla. Ona ho sklamala; jak je to možné, ale proč by jinak byla se věc rozešla? Ona ho sklamala! Myšlénka tato byla Leně blízká a soucit její k bratrovi byl hluboký; což nevěděla Lena z vlastní zkušenosti, jak sklamání bolí!

Tiše seděla Lena toto odpoledne při svém šicím stolku u okna prvního pokoje, jen někdy přikradla se ke dveřím pokoje bratrova a přiložila oko ke klíčnímu otvoru. Bratr její ležel na pohovce, oči jeho byly smutně upnuty na strop, celý pokoj byl plný temného dýmu z doutníků. „Ubohý bratr — ubohý Beda!“ vzdychla Lena, ale při všem soucitu nemohla se přece ubrániti pocitu jakéhos radostného uspokojení, že vše zůstane v jejich domácnosti nezměněno.

Minulo několik dní a Lena poznávala v nich ponenáhlu, že se v jednom přece mýlila. V jejich domácnosti nezůstávalo vše nezměněno, byla tu jakás změna povrchnímu pozorovateli sotva znatelná, byla to změna, jakou hlavně srdce její cítilo. Bylo to nyní ještě horší nežli tehdy, kdy bratr v sobě živil onu před ní utajovanou naději ve svoji lásku. Nyní i nejněžnější její pozornosti k Bedřichovi zůstávaly od něho nepovšimnuty a bratr kolem ní chodil, seděl proti ní u společných obědů tak, jako kdyby stále zapomínal, že jiná lidská bytost dlí a dýše vedle něho. „Duše jeho je naplněna žalem, a mimo žal není v ní pro jiného místa; musím být trpělivou, čas to změní, časem se to polepší.“ Lena ošetřovala mladšího bratra zase jak choré dítě a snášela každé trpké, netrpělivé slovo jeho s velkou shovívavostí.

Uplynul takto měsíc. Jednoho dopoledne došla si paní kontrolorová Včeličková do Leniny kuchyně vypůjčit několik vajíček.

„Děkuji, děkuji, drahá slečno. Což se mne to lidé naptají, proč že pan bratr tak špatně vyhlíží, proč že tak smutně hlavu kloní. Jaký to byl krásný, mladý člověk!“ říkají lidé, a nyní jen ho do hrobu položit. Ale já neodpovím, jako bych ničeho nevěděla!“

„Což pak tak zvláštního o tom víte, paní kontrolorová?“ ptala se Lena hrdě.

„A můj ty Bože, co pak slečna myslí, že je ke mně každý tak uzavřený, jako ona,“ odsekla paní Včeličková. „I to to, pan rada Bořický má ke mně zcela jinší důvěru, všechno mi to povídal, proč pan doktor Zdeničku nedostal; pan doktor nechtěl se od vás odloučiti, do smrti že prý vás, slečno, od sebe nedá, pan rada nechtěl dceruška vdáti za švakrovou a tak se to stalo. Inu každý, drahá slečno, sám nejlépe ví, jak má jednat; já sama, já jsem takový dobrák, že by mi bylo těch dvou mladých přec jen líto, abych jim takhle v cestě stála, ale s odpuštěním, slečno drahá, že vám tu ty své hloupé rozumy vykládám, zaplať Pán Bůh za vajíčka, co nejdříve je oplatím.“ A s nakyslým úsměvem zmizela paní sousedka z Leniny kuchyně.

Po jejím odchodu vsedla Lena na kuchyňskou lavici, celé její nitro bylo pojednou zaplaveno zvláštní teplotou, nohy její se pod ní chvěly. Tak proto Beda nechtěl, abych se ho ptala, on ji nechal, on ji nechal k vůli mně! Ovšem, jak by mohlo býti jinak, je na mne uvyklý tak, jako já na něho. A ti lidé by chtěli! Vzpomněla na to, že by měla bratra opustit a při pouhé upomínce zalily se jí oči slzami.

Jak by bylo možno žíti bez něho, což nebylo vlastní její žití jen jakýmsi zrcadlem, v němž se obrážely příhody i dojmy ze života bratrova, a kdyby tu těch příhod a zájmů více nebylo, tu musilo by to nebohé zrcadlo oslepnouti, tu bylo by úplné prázdno i v něm. A tu přijdou taci lidé, zcela cizí lidé, kteří ničeho pro bratra nevytrpěli, kteří ničeho pro něho nečinili, a ti lidé myslí, že mají na něho jakéhos práva, ti lidé by chtěli zapuditi ji. V mysli Lenině vzňala se rozhořčenost proti rodině Bořických tak velká, jakou nikdy před tím nebyla pocítila. Ale zloba ustoupila v ní zase brzo dojmutí. Bedřich volil mezi touto rodinou a sestrou a volil spravedlivě!“ Lena utřela si bílou svou zástěrkou zruměnělou horkou tvář. „Jak to pravila sousedka kontrolorová? Bratr prý vypadá, jen ho do hrobu vložit! Jaká to zlomyslná ženština; však dobře tušila, že mi toto slovo v mozku utkví! Ovšem je trochu pobledlý a smuten, ale to — ono to přejde.

Láska je sen, klamný sen a kdyby se jednoho dne Bedřich ze sna probudil a viděl, že si ve snu kolem šije utkal okovy! Čím mohla by mu býti ta čistá Zdenička, ta bezsrdečná, vypočítavá osoba, která si kladla tak kruté podmínky? A která jiná na tom světě žena mohla by se o Bedřicha starat tak, jak se starala ona, Lena, vzpomněla, jak se jí bratr před krátkým časem se vším svěřoval, jak jí pověděl leccos, co by nebyl pověděl jinému, alespoň žádné jiné ženě. Rozpomněla se na ty krásné večery, jaké spolu trávili při vážných hovorech, jak důvěrně, opravdově otevírala se tu duše duši. A v letních večerech zanikla k nim vůně z květnaté terasy, v zimě plápolal a hněl veselý oheň v krbu. A to vše, toto vše, za čím se pro ni uzavíral pojem štěstí, se zase vrátí, vrátí se to — vrátí.

Tiše, radostně dívala se Lena před sebe, oči její počínaly blouditi po čistých čtyrech stěnách útulné kuchyně, jaly se s jakýmsi radostným zadostučiněním pozorovati každý kousek na policích tu stojícího nádobí, zahleděly se dlouze v jasně se lesknoucí, po matce zděděnou měď. A Lena musila si říci, že ji toto vše již dlouho tak netěšilo, jak dnes, nebyla tu cizinkou a on se odvrátil od bezcitných těch lidí, kteří ji chtěli odtud vypuditi.

Lena se pojednou hlasitě zasmála a v mysli její se vzmáhal vítězný vzdor. Hle, hle, chtěla ji odtud vypudit — ti zlořečení, bezcitní lidé. Štěstí pro bratra, že se nedal chytit v jejich léčky.

A svěžím, hrdým krokem jala se Lena procházeti po kuchyni, prošla chodbou, všemi pokoji, zadívala se na svou malou knihovnu a znova radostně, tiše si řekla, že ji odtud již nikdo vypuditi nemůže.

Pojednou byla však Lena z radostných pocitů svých čímsi vytrhnuta. Venku trhnuto prudce zvoncem. Lena se zachvěla, tak prudce vytrhlo ji toto zvonění z jejího snění. A podruhé, silněji ozval se zvonek a Lena si vzpomněla, že služka odešla, i spěchala otevřít.

„Nějaký nedočkavec,“ řekla si tiše, kráčejíc chodbou ke dveřím obydlí, slyšíc třetí zazvonění, prudší, silnější předchozích. Otočila klíčem, otevřela dvéře a zůstala v nich ohromena, smrtelně zbledlá státi —

„Jsem rada Bořický,“ řekl za dveřmi stojící pán a smeknul s chladnou zdvořilostí vysoký svůj cylindr.

„Bratr není doma,“ odpověděla po chvíli Lena.

„Moje návštěva neplatí panu doktorovi Jesenskému, nýbrž vám, ctěná slečno, musím s vámi mluvit,“ řekl boubelatý pan rada, který se dnes zdál být mnohem méně boubelatým nežli jindy, jehož ruměná tvář vykukovala jaksi ztrnule z vysokého, pevně naškrobeného límce, jemuž splývala slova odměřeně, chladně se rtů.

Lena zůstala chvíli nerozhodně ve dveřích státi, pak podívala se panu radovi plně ve tvář. Lekla se ho z počátku jako skutečného strašidla, pak si však řekla, že tu před ní stojí nepřátelská mocnost, a Lena mívala ve svém životě příliš mnoho co činiti s nepřátelskými mocnostmi a uvykla během času na to, dívati se na ně neohroženě. Velké šedé oko její upnulo se bodavě a pevně v páně radovu tvář, když řekla: „Prosím, vstupte, pane rado, jsem věru žádostiva!"

Po chvíli seděl pan rada proti Leně u starého dubového stolu, jednoho z těch kusů po Leniných rodičích zděděného nábytku, od kteréhož se tato odloučiti nemohla. Zdálo se, že se pan rada rozhlíží kolem sebe, ale nebylo tomu tak. Starý pán dával blouditi očím svým po prostorném pokoji a to jen proto, aby se tyto nemusily setkati s pátravým, ledově chladným okem Leniným.

„Velectěná slečno, slečno drahá," započínal konečně, zabodna oči ve hladkou plochu před ním stojícího stolu. „Slečno drahá — jsou v životě případy — situace — ale netřeba, abych vám dlouze vykládal — však budete věděti, s jakou žádostí se pan bratr váš před nedávnou dobou na mne obrátil. A já, slečno, přicházím k vám dnes jako nešťastný otec, který velmi trpí zamilovaným vrtochem své dcery. Mám jediné dítě a uchránil jsem ji vždy před každou pohromou, před každou bolestí, žalem — ale nyní — Zdeňka miluje vašeho bratra, Zdeňka pláče, trápí se."

Pan rada ustal dívaje se očekávaně ve tvář svého protějšku.

Lena pokrčila mlčky rameny, tak jako by říci chtěla: „Co je mi po tom, že se tvá dcera trápí." Ústa její nevyřkla však slova.

„Zdeňka se trápí," opakoval pan rada. „Kdyby tomu tak nebylo, což bych tu seděl proti vám, což myslíte, slečno, že je mi to lehké seděti tu a prositi vás — skorem jako žebrák, prositi vás o to, co by se mé dceři na desíti jiných stranách nabízelo! Váš pan bratr stojí na tom, že s ním až do smrti společně bydleti musíte. Ale, slečno, rozvažte, prosím, rozvažte, čím byste byla v domě mladé švakrové. Rozvažme to spolu rozumně! Žena žije pro muže, muž pro ženu — nikdo jiný nemá práva se mezi ně plésti — ani tchán, ani tchýně, ani švakrová — a vy, slečno, nebyla byste v domě své švakrové ničím, pranićím. Kdežto jinak mohla byste žíti samostatně. Vidíte, slečno, Zdeňka je mé jediné dítě a mně nezáleží na penězích, jde-li o to, abych dceru viděl šťastnou. A tak — já sám uvoluji se upsati vám tak pěkný, slušný roční důchod, že budete moci krásně, pohodlně, samostatně žíti. Je to na vás, nestůjte těm mladým v cestě, uvolte se sama, že opustíte bratra, jakmile se tento ožení."

(Pokračování.)

Několik otázek z práva autorského.

Probírá Dr. Karel Kadlec.

(Pokračování.)

Na znaleckém rozhodnutí záviseti bude často otázka, běží-li v jistém případě o bezprávnou reprodukci či pouhý plagiát. Plagiát blíží se někdy patisku tou měrou, že jen znalec dovede je rozeznati. V čem spočívá plagiát, zdali pak jest právem zapověděn a jaké má následky? Pojem plagiátu nebývá určován jednomyslně. Většina spisovatelů prohlašuje za plagiát obsáhlé užívání cizích myšlének a vydávání jich za své, a sice takovým způsobem, že cizí dílo působí v podaném rouše zdání, jakoby pocházelo od plagiátora. Má-li plagiát právně ještě býti dovoleným, musí forma jeho býti taková, že se plagiát blíží sice patisku, avšak patiskem přece není. Rozdíl mezi plagiátem a patiskem jest ten, že patisk jest porušením práva, kdežto plagiát porušením mravnosti. Ačkoli zákonem plagiát zapovídán býti nemůže, sluší jej přes to odsouditi, poněvadž jest jednáním nemravným a od hranice mezi právem a bezprávím vzdálen jest jen malinký krok. Jak nízko stojí plagiátor, posoudíme, srovnáme-li jej s kompilátorem, který jest sice také autorem, avšak mnohem nižšího řádu než autor samostatný. A jak vysoko jest ještě kompilátor povznesen nad plagiátora!

Některé zákony uvádějí jednotlivé případy, v nichž to které jednání se buď pokládá nebo nepokládá za porušení práva autorského. Tak zapovídá rakouský zákon (v § 4. lit. *c*), vydávati výtahy z díla jiného autora, ať již se změnami či beze změn, ať s titulem originálu či bez něho. Totéž opakuje se v osnově nového zákona (§ 17. č. 2.) s tím dodatkem, že zapovídá se i zpracování, které cizí dílo nebo jeho podstatné části jen reprodukuje, nemajíc vlastnost nového originálního díla. Naproti tomu dovoleno jest však (v § 18. čís. 3.) vydati pouhý obsah díla již uveřejněného.

Všemi zákony dovoluje se také doslovné uvádění čili tak zvané citování jednotlivých míst ze spisů již uveřejněných (§ 5. lit. *a* dosavadního zákona a § 18. čís. 1. osnovy). Objem, ve kterém by se citování připouštělo, se sice v zákonech dle povahy věci naznačovati nemůže, avšak samo sebou se rozumí, že citovaná místa musejí naproti ostatnímu obsahu spisu býti významu jen podřízeného. Udávati při citování autora nebo použitý pramen není z pravidla třeba, v osnově se to však vyžaduje, ačkoli spojená právnická a politická komise panské sněmovny (v § 25. čís. 1.) od tohoto požadavku opět upouští. Také v tom souhlasí všechny zákony, že se naprosto nedovoluje citovati díla ještě neuveřejněná.

Pokud běží o díla dramatická a dramaticko-hudební, náleží autorovi výhradné právo veřejného provozování, a sice dle velké většiny zákonů beze všech výhrad a formálností. Náš zákon stojí však ještě na stanovisku zastaralém. U nás ztrácí autor provozovací právo tím okamžikem, kterým vydal dílo své tiskem, leč že si právo provozovací výslovně na titulním listě vyhradil. Nebyl-li tak opatrným, nebo nebyl-li mu znám tento po-

žadavek zákona, tak že ho při vytištění práce své splniti nemohl, musí trpěti, když kterákoli třetí osoba bez jeho dovolení dílo jeho veřejně provozuje. Za uveřejnění nepokládá se však takové vydání tiskem, kde na každém exempláři vytištěna jest poznámka, že jej sluší pokládati za rukopis. Spisovateli anonymnímu a pseudonymnímu ubírá se zákonem naším vůbec možnost, právo provozovací k dílu tištěnému si vyhraditi, poněvadž prvý vydává práci svou beze jména a kdyby si chtěl právo vyhraditi, musil by vystoupiti z anonymity, druhý pak musil by užiti pravého jména, jež ze závažných třeba důvodu nechce dáti do veřejnosti. Nezbývá tedy dramatickým autorům, kteří o výhradné právo provozovací nechtějí přijíti, nic jiného, než aby díla svého buď vůbec neuveřejnili aneb je vydali jakožto rukopis.

Stanovisko dosavadního zákona co do práva provozovacího opouští osnova, přiznávajíc právo toto každému autorovi dramatického díla bez rozdílu, ať dílo bylo tiskem uveřejněno čili nic (§ 23. čís. 2.).

Některé zákony činí stran práva provozovacího rozdíl mezi díly dramaticko-hudebními a ryze hudebními. Při prvých výhrazují autorovi provozovací právo beze všech podmínek a formálností, při druhých však vyžadují, aby autor, chce-li býti chráněn, právo provozovací si vyhradil. Na stanovisku tomto stojí zákon německý. Jiné zákony chrání autora v provozovacím právu při všech dramatických a hudebních dílech bez výjimky. K nim náleží osnova nového rakouského zákona (§§ 16. a 24.).

Velkou různost vykazují jednotlivé zákony též, co se týče výhradného práva ku překladu. Diametrálně stojí naproti sobě dvě skupiny zákonů. Dle jedněch zákonů pokládá se překlad za patisk, resp. za reprodukci, a autorovi se tudíž přiznává výhradné právo ku překladu, kdežto dle druhých zákonů dovoleno jest komukoli, aby bez dovolení autorova dílo jeho přeložil. Uprostřed mezi oběma skupinami stojí zákony, které poskytují autorovi možnost, aby si zachoval výhradné právo překladu tím, že si je ve svém díle vyhradí.

Které stanovisko jest nejsprávnější, posoudíme, uvážíme-li, je-li překlad vskutku reprodukcí díla. A tu musíme přiznati, že jest. Má-li překlad býti věrný, musí podávati nejen látku, nýbrž i formu originálu (tytéž obraty, týž pořad myšlének, totéž rozdělení atd.). Stanovisko zákonů, které právo překladu autorovi naprosto upírají, musíme tudíž z tohoto důvodu zavrhnouti. Zbývá volba mezi druhými dvěma skupinami zákonů, z nichž jedny chrání autora proti nedovolenému překladu bezpodmínečně (beze vší výhrady s jeho strany), druhé pak pod podmínkou, že autor právo ku překladu si vyhradil. Volba nebude pro všechny státy stejná. Všeobecně lze říci, že překlad mluví k jinému kruhu čtenářstva než originál; překladem neubírá se tedy zhusta originálu počet odběratelstva, a autorovi nečiní se proto újma. Z toho důvodu měl by překlad aspoň pravidelně býti dovolen, leč že by autor, obávaje se, že by odbytu originálu bylo uškozeno, právo překladu si vyhradil. Obava podobná nebude však na místě ve státě takovém, který se skládá většinou jen z příslušníků jednoho ethnografického národa. Jiné jsou poměry ve státě mnohonárodovém, kde značná část obyvatelstva zná dva nebo více jazyků. Tu vydání překladu může býti velice na újmu odbytu originálu, zvláště je-li originál dražší. Proto se odporoučí, aby ve státě mnohonárodovém autorovi beze všech podmínek právo překladu bylo vyhrazeno, kdežto ve státě složeném po výtce jen z příslušníků jednoho národa postačí, když výhradné právo překladu poskytnuto jest autorovi jen pod podmínkou, že si je vyhradil.

Také co se týče délky ochrany proti nedovolenému překladu, vykazují jednotlivé zákony velikou rozmanitost. Některé chrání autora proti nedovolenému vydání překladu právě tak dlouho jako proti patisku, jiné jen krátkou dobu.

To, co pravili jsme o výhradném právu ku překladu, platí arci jen o překladu děl tiskem již vydaných, resp. uveřejněných, nikoliv o překladu rukopisů neb neuveřejněných řečí a přednášek. Nejzřejměji jest to patrno ze zákonů, které poskytují autorovi ochranu jen podmínečnou (když si autor právo překladu vyhradil). Požadujíce výhradu, nemohou ony zákony míti na mysli rukopis, který do veřejnosti ještě nepřišel. Rukopisy bez dovolení autorova překládati nedovolují však ani ty zákony, které autorovi výhradné právo překladu vůbec upírají. Překladem rukopisu, který v původním jazyce do veřejnosti ani ještě dán nebyl, porušeno by bylo základní právo autorovo, dílo své uveřejniti. Jednání překladatelovo rovnalo by se v případě tomto přímo patisku. Uznává se to vesměs ve všech zákonech.

Většina zákonů, které poskytují autorovi právo překladu jen v tom případě, jestliže si je vyhradil a kromě toho splnil jisté formálnosti, rozeznává při ochraně proti nedovolenému překladu dvě lhůty. Jednu, v níž autor, který právo ku překladu si vyhradil, překlad skutečně musí provésti a k zápisu do veřejného vkladního rejstříku opověděti, a druhou, počínající od splnění jmenovaných požadavků. Lhůty tyto zná zejména zákon německý, dle něhož (§ 6. lit. *c*) pokládá se překlad bez dovolení autorova pořízený za patisk jen tehdy, jestliže autor právo ku překladu na titulním listě nebo v čele díla si vyhradil, a jestliže kromě toho uveřejnění překladu v jednom roce po vyjití originálu jest počato a ve třech letech skončeno, a konečně jestliže okolnosti tyto jsou opověděny k zápisu do vkladního rejstříku, vedeného pro celou německou říši u městské rady v Lipsku. Do rejstříku, který jest veřejný, tak že každý může do něho nahlédnouti, zapisují se různé důležité okolnosti autorského práva se týkající. Teprve když všecky tři uvedené formálnosti ve tříleté lhůtě byly splněny, náleží autorovi výhradné právo překladu, a sice po dobu pěti let počítajíc od prvého vyjití překladu. Po této době pěti let jest dovoleno každé třetí osobě dílo autorovo přeložiti. Připočteme-li k řečené lhůtě pěti let shora uvedenou tříletou dobu (pro splnění zmíněných formálností předepsanou), může se ochrana autorova proti nedovolenému překladu prodloužiti dle zákona německého až na osm let.

To, co právě bylo řečeno, neplatí však o dílech, vydaných zároveň v několika (živých) jazycích, jakož i o překladech z jazyků mrtvých. Do detailů pouštěti se nebudeme.

Zákon rakouský zmíněné dvojí lhůty nemá. I u nás (§ 5. lit. *c* zák.) jest překlad jakéhokoli díla každému dovolen, leč že by si autor právo ku překladu na titulním listě nebo v předmluvě originálu výslovně vyhradil. Avšak i v tom případě, když tak učinil, trvá ochrana proti nedovoleným překladům pouze jeden rok od vyjití originálu, ať již překlad vyhrazený byl vydán čili

nic. Dvojí lhůty rakouský zákon znáti nemůže, poněvadž nezná instituce vkladního rejstříku, na jejíž existenci závisí provedení formálností stanovených zákonem německým. Jednoroční lhůtu rakouského zákona při překladech považujeme za příliš krátkou. K náhledu tomu přišel též návrh nového zákona. Podle něho chráněn jest autor proti nedovolenému překladu po dobu celých pěti let od řádného vydání vyhrazeného překladu (§ 41. vládní osnovy). Výhrada musí býti učiněna na titulním listě, v předmluvě nebo v čele díla, pomíjí však, nebyl-li ve dvou letech od uveřejnění originálu vyhrazený překlad vydán (§ 21. osnovy). Dvě lhůty volil zde návrh nového zákona dle vzoru německého a uherského, avšak nepřijal tu stanovisko těchto zákonů ve všech důsledcích. Ačkoli novým zákonem zavésti se má rovněž vkladní rejstřík (§ 37. osnovy), a důkaz, že vyhrazený překlad ve dvou letech byl skutečně proveden, měl by veden býti rejstříkem (podobně jako stanoveno jest zákonem německým a uherským), zapomněla osnova rakouského zákona podati podobné ustanovení. Dlužno tedy osnovu v naznačeném směru doplniti, neboť jinak těžko by bylo nabyti spolehlivé vědomosti o tom, že výhrada skutečně ve dvou letech byla provedena. — Do dalších podrobností stran práva ku překladu dle osnovy nového zákona pouštěti se nehodláme.

Nejzajímavější jest otázka práva ku překladu v poměrech mezinárodních. Tu stává se také nejpraktičtější, zejména běží-li o literatury světové, z nichž mnoho se překládá. Jaký jest na příklad v této příčině poměr mezi Rakouskem a Německem, mezi Rakouskem a Francií, mezi Rakouskem a Ruskem atd.? Na základě poměru vzájemnosti, resp. poměru smluvního požívají v Rakousku proti nedovolenému překladu ochrany autoři němečtí, francouzští, italští a belgičtí. S Ruskem a jinými státy nestojí Rakousko v podobném poměru jako se státy jmenovanými, a proto jest dovoleno beze vší autorisace překládati u nás díla ruská, španělská, dánská atd., leč že by vyšla v některém státě, s nímž stojíme v poměru vzájemnosti nebo smlouvy. Vzhledem k tomu nemají pražádné právní ceny četné autorisace od ruských, dánských a jiných spisovatelů, jimiž mnozí překladatelé se vychloubají, majíce za to, že nabyli výhradného práva, dílo jisté přeložiti. Tím arci nemá býti řečeno, že jsme proti všem autorisacím. Naopak jest jen slušno, aby překladatel, chce-li nějaké cizí dílo do češtiny přetlumočiti, autora o úmyslu svém zpravil. Když nic, již zdvořilost toho vyžaduje.

Dosud jsme rozebírali poměr autora ku překladateli, resp. poměr autora k vlastnímu dílu, pokud se týče práva ku překladu. Vedle toho existuje však ještě poměr překladatele ke třetím osobám. Překladatel jest jaksi autorem svého překladu, a proto nesmí nikdo bez jeho dovolení překlad jeho hmotně využitkovati a právně nad ním disponovati. V tom směru rovná se autorovi úplně. Běží-li na příklad o veřejné provozování nějakého francouzského díla v jazyku českém, musí si divadelní podnikatel (béřeme tu slovo toto v nejširším významu) zaopatřiti nejen svolení od autora originálu, nýbrž i od překladatele. Má-li svolení pouze od jednoho, může býti stihán od druhého, leč že by arci jeden z nich byl zástupcem druhého.

Ku překladu svému má tedy překladatel táž práva jako autor k originálu. Naproti tomu nemůže však překladatel zabrániti, aby třetí osoby, které od autora originálu obdržely svolení k překladu anebo překlad teprve po uplynutí ochranné doby chtějí pořiditi, totéž dílo jako on nepřekládaly.

Pipá.

Napsal Leopoldo Alas. Ze špan. přel. A. Pikhart.

(Pokračování.)

IV.

Poslední vločky spadly do ulic a na střechy; na obloze již nebylo sněhu, a lehkými, vzdušnými obláčky počaly prorážeti některé hvězdy a růžky měsíce. Náměstí de López Dávalos bylo opuštěno. Sádek uprostřed náměstí toho, vyzdobený pouze sporými stromy, zbavenými listí, s holými větvemi, pokrytými sněhem, se prostírá skoro až k průčelí paláce Hijarův, patřícího ovdovělé markýzce de Hijar. Náměstí je široké a prostorné, a ústí do něho různé uličky ze zdí z hnědých, nepálených cihel. Vše jest tu samotou, sněhem a mlčením; a měsíc putuje za obláčky, skrývaje se chvílemi a zahaluje náměstí temnem, a zase se objevuje na blankytném kousku nebe a osvětluje bílý sníh a třpytá v něm tak, že se zdá býti hrstkou drahokamů. Jedno z oken přízemku v paláci jest otevřeno: za mříží jest skupina, která se podobá skupině Ježíška a Panny Marie na obraze Madonny della Sedia; jest to markýza de Hijar, plavovlasá, třicetiletá krasavice, a její dcera Irena, andělíček se zlatým vlasem, s velkýma modrýma očima, asi čtyrletá. Irena sedí na klíně své matky, opírá hlavičku o její prsa a objímá jí ručkou šíji a pohrává si drobničkými prsty brilantem vyzdobujícím sličně kroužené ucho vdovy. Druhá Irenina ruka stíhá ukazováčkem prchavý měsíček; snivé oči její sledují běh tajemného nebeského tělesa. Irena zkouší svoji matku ze hvězdářství. Markýza, která dobře ví, co jest luna a jaké zákony řídí její pohyb, střeží se, aby nevypravovala své dcerušce ty prosaické podrobnosti. Luna jest vznešená dáma, která má velký palác, a to je nebe; této noci, která jest i v nebi nocí masopustní, pořádá luna velký ples hvězdičkám. Obláčky, které plynou pod ní, jsou závoje, krajky a výzdoby, ze kterých si luna vybírá, aby si zřídila jemné přestrojení z mlžných látek; neboť ples, který pořádá, jest plesem maškarním, právě takovým, jaký pořádá Irena ve svém paláci, do něhož přijdou o deváté všickni chlapečkové a holčičky města, kteří jsou jejími přáteli. Když Julie ukončila svoji fantastickou zprávu o divech nebeských, mlčí děvčátko nějakou chvíli, pohlíží na matku a na měsíc, a v jejích očích kmitá se výraz tisícerých pochybností a otázek.

„A jak budou hvězdičky přistrojeny?“

„Za kouzelnice, což nevidíš? V černém šatu se zlatými jiskrami.“

„A tančí ve vzduchu?“

„Ano, ve vzduchu na obláčcích.“

„A jak to, že nespadnou?“

„Protože mají křidélka.“

„Chtěla bych šaty s křidélky.“

„Udělám ti je, dušičko drahá.“

„A z čeho je uděláme?...“ A matka i dcera baví svoji obraznost vymýšlením látky na křidélka, neboť obraznost obou jest velice rozčilena a roznícena tichem a osamělostí té příjemné a jasné noci.

Ale náhle činí Irena roztomilý mrzutý pohyb, naklání hlavu na zad a poskočí matce v klíně.

„Chci maškary! Chci maškary!“ křičí děvčátko, které chce, aby se její odpolední rozmar uskutečnil.

„Ale, kočičko moje, vždyť už je večer, a maškary nechodí.“

„Ty jsi řekla, že dnes budou maškary, a já neviděla žádnou. Chci maškary!“

„Budeš je míti dnes večer doma.“

„To nejsou maškary, chci maškary... maškary!“

V představách Ireniných byly maškary něčím nadlidským. Nespatřila jich nikdy, protože byl tento rok první, ve kterém se probouzela její chápavost tohoto oboru pojmův; zpomínala si neurčitě, že se bála, velmi bála, ač nevěděla, zda proto, že maškary viděla, nebo že o nich snila; tato neurčitá bázeň, kterou jí vnukalo jméno věci neznámé, přispěla měrou nemalou k horlivosti nervosního toho děvčátka i k nemírné obrazivosti, která toužila, aby spatřila maškary, ačkoliv by prchla strachy, kdyby je uhlídala.

Celé odpoledne čekala Julie u okna, těšíc se, že snad některý z těch, kdož přecházejí po náměstí de López Dávalos, bude míti dosti humoru a přijde převlečen, aby uspokojil její zbožňovanou Irenu.

Čekaly marně, protože týž smutek a samota, na který si Pipá stěžoval v ulici de Extremeños, vládla také na náměstí a v sádku de López Dávalos. Markýza se utekla k podvodu a nařídila, aby se oblékli za maškary sluhové, a aby přešli kolem mříže, u které očekávala Irena se zimničnou dychtivostí nadpřirozený příchod maškar; ale běda, děvčátko poznalo chůvu Antonii i kočího Lukáše pod dominem z pokryvek, které její ostrovtip také poznal. Lék byl horší než nemoc; Irena se rozzuřila; tento podvod, kterým byly uměle vytvořeny fantastické zjevy masopustní, ji rozčílil tak, že plakala celou půlhodinu... Krátce před tím, než se sešeřilo, přišla maškara skutečná... ale děvčátko nechtělo uznati její pravost. To nebyla maškara; to byl velký opilec z města, který oslavil masopust obromnou opicí, a byl zabalen po pás do staré rohožky.

„To není maškara,“ zvolala Irena, „to je Ronquera!“

Opilec se skutečně tak jmenoval.

Když vyšel měsíc, uklidnila se špatná nálada Ireny poněkud hvězdářskými bajkami Juliinými... ale pak se vrátilo děvčátko ke své myšlénce, k rozmaru s maškarami, a začala zase plakati a dupati na zem, neboť se již úplně vyvinula z mateřského náručí.

Na štěstí se vynořila z blízké uličky temná, nevelká skvrna, která, zvoníc malým zvonečkem, se blížila slavnostním krokem k oknu. Irena přitiskla hlavu ke mříži, přestala plakati a vyvalila oči. „Maškara!“ zvolala uděšeně, plna hrůzy, která v ní budila nekonečnou rozkoš. Julie ji držela v objetí a pohlížela také nepokojně na zjevení, které, soudě z obleku, jejž spíše za sebou vláčelo než na sobě mělo, přicházelo ze hřbitova.

Byl to Pipá přistrojený za umrlce s lebkovou larvou a rubášovým dominem. Zvonek byl jeho majetkem. Pipá toužíval vždy po nějakém nástroji; řekli jsme již, že byl velice hudby milovný, všechny nástroje však stály velký peníz; ale jednoho dne, když uzavřel s kostelníkem od Panny Marie příměří a slavil s ním smíření, obdržel za vykonanou službu, že doprovodil do vesnice kněze s Pánem Bohem, vybrakovaný zvoneček. A tím vyzváněl se slavnostní a hroznou odměřeností, přesvědčen, že o něm takto spořízeném, bude celé město se domnívati, že vstal z mrtvých. Za tou maskou se spatřoval Pipá očima obraznosti jako něco děsně ohromujícího, a byl skorem v pokušení, aby měl strach sám ze sebe; a trochu ho měl, když viděl, že jde sám a sám temnými uličkami.

Když se octl na náměstí de López Dávalos, pocítil nesmírnou radost, vida děvčátko v přízemí paláce u mříže, a rozhodl se, že provede čtyrletému děvčátku nejhorší žert, jaký se mu státi mohl. Z nejasného vnuknutí, jaké mívá umělec při svých veledílech, pochopoval Pipá, blíže se oknu, význam dojmu a oslnění, jakým bude jeho postavička působiti na Irenu. Proto se blížil krokem stále volnějším a slavnostějším, a zvonil zvonkem stále vážněji a obřadněji s velkými pausami, a zvedal ruce, jakoby je měl naprosto ztuhlé.

Ireně, přimražené hrůzou i rozkoší z nadpřirozeného zjevu a oněmělé zvědavostí, vstoupila celá duše do očí; matka její, obávajíc se, že by zkazila dítěti radost, mlčela a vyčkávala, jak se podivný ten výjev rozluští. Všichni mlčeli: jsou okamžiky, ve kterých bývá mlčení jedinou řečí, okolností důstojnou. Měsíc, prostý závojův, osvětloval plným svým světlem ten hrozný výstup.

Pipá se blížil ku mříži; při každém kroku se domníval, že vyrůstá, a domýšlel se, že se dotýká hlavou oblak. Nemaje tušení, že jeho obličej nelze viděti, dodával mu výraz nejstrašnější, jaký mohl, jakoby larva byla s to, aby jevila ten různý výraz a ty pitvory.

Irena vidouc, že je strašidlo tak blízko, ukryla hlavu na klíně matčině, ale pak začala zase pokukovati, jenže se nepřiblížila ku mříži, do které Pipá již tiskl svoji lebku. A v tom kritickém okamžení se kluk domníval, že jest již nezbytno, aby řekl něco, co by bylo hodno převážné té chvíle, a vykřikl celou silou svých statných plic, přitemňuje hlas, jak jen mohl: Moo! Moo! Moo! po třikráte.

Irena ostře vypískla, ale přece vytrvala; raději se chvěla hrůzou, než aby se vzdala potěšení, kteréž ji rozrušilo. Trochu zbledla a třásla se. „Ne, — ať neodchází!“ řekla matce, která polekána stavem dítěte, okřikla prudce Pipu a pohrozila mu, že na něho přijdou sluhové s košťaty.

Pipá pocítil sklamání. Jakže? umrlci, z mrtvých-vstalému, strašidlu se hrozí výpraskem lokajských košťat...!

Ale na košťata nedošlo, protože rozhodovala vůle Ireny, žádající nové zavytí na maškaře. „Moo! Moo!“ opakoval Pipá, povzbuzen úspěchem.

„Ať sem ta maškara jde!“ řekla potom Irena, která přivykala strachu a nepřirozenosti. Pipovi se valně nelíbila myšlénka, aby se zaměnil v krotké strašidlo; takovou změnu pokládal za nedůstojnou své strašidelnosti. A tak, když spatřil kočího Lukáše, který přicházel jej uvést do paláce, aniž by jevil špetku strachu nebo úcty, protestoval Pipá několikerým kopnutím, které sluhu spíše bavilo než urážilo; sluha chytil strašidlo za ucho, a strašidlo muselo chtěj nechtěj vstoupiti do salonu, kdež na něho čekala se zimničnou touhou Irena v náruči své matky.

Byla to božská místnost, jak by řekl Echegaray nebo některý jeho napodobovač, v jejížto zdech se octl mimoděk Pipá. Připadalo mu to jako nebe, neboť viděl, že jest vše blankytné a pluo předmětův úplně nových a překrásných; druhým a velmi mohutným dojmem na něho působil vlahý a vonný vzduch, o kterém se Pipovi nikdy nesnilo. Jaké to příjemné teplo, jaké vzněcující dojmy čichové, jaká pastva očí! Jaký to byl pokoj, když ubohý tulák pouhým vstupem do něho cítil, že ona stálá zkřehlost jeho chabého těla s něho spadá! Zbaviti se zimy úplně, ve všech směrech! To byl přepych, jaký si Pipá nedovedl představiti. A ta chůze po hladkém! Bylo tam několik kusů nářadí, které patrně sloužilo k sezení, něco jako lavice a stolice. Kdyby si strašidla sedala, byl by si Pipá bez velkých okolků popřál rozkoše, aby pocítil pod sebou to, o čem tušil, že jest neskonale příjemno.

Tady byl asi dům dobrého boha. Irena, palácová kočička, která jej pozorovala po očku, přitisknuta ke kolenům matky a připravena, že uprchne k ní do klína za nejmenších známek nebezpečí, jest asi jedno z těch dětí, které byly chudy a nejedly cukrovinek na zemi, a které po smrti béře tatíček-bůh na svůj klín a zasypá je mlskami. Pipá vešel, díky své hrozné odvaze, jako Telemach do pekel, do nebeského bytu; vešel živ, jenom že byl za umrlce oblečen.

Počal sám o sobě věřiti, že jest strašidlem.

„Pojď, pojď, přelude,“ řekla matka; „pojď. Irena se už nebojí.“

„Moo!“ opakoval Pipá, uváděje se takto v ten velký svět. A učinil několik kroků, nevzdávaje se svého nadpřirozeného rázu, kterému patrně měl co děkovati za svůj úspěch. Pipá byl přesvědčen, kdyby jej služebnictvo znalo, že by jej vykopalo z paláce. Byl si své popularnosti dobře vědom.

Když byl Pipá na dva kroky od skupiny matky s dcerou, která v něm budila nadšení, pocítil v srdci pohnutí, neslušící valně vstalému z mrtvých: zpomněl si na objetí svojí matky, jak jej v oněch zašlých dobách dětství láskala a jemu vyprávěla o cukrovinkách v nebi. Ale jeho matka nebyla tak krásná jako tato. Kdyby byl Pipá nábožensky vychován, bylo by mu napadlo, to že je Matka Boží. Ale ubohý uličník se stal co do předčasných poznatkův žití volným myslitelem: do jeho velice snivého mozku nezasel nikdo sémě oněch krásných zvěstí, které dodávají často člověku dosti síly, aby snesl drsnosti cesty životem. Byl si vytvořil celou svoji náboženskou dějepravu sám, bez jakýchkoliv pramenů krom vypravování matčina o cukrovinkové odměně tatíčka-boha. Vše ostatní, co v tom směru Pipá věděl, bylo, jak jsme již seznali, vlastním výtvorem.

„Jak se jmenuješ?“ otázala se Julie, podávajíc strašidlu bílou a jemnou ruku.

„Moo!“ řekl Pipá, který naprosto nechtěl, aby jej pokládali za lidskou bytost. A neodpověděl na pozdrav.

„Jmenuje se maškara,“ odvážila se říci Irena, která se již osmělovala. Vidouc, že ji maškara stále ještě nesnědla, nabývala přesvědčení, že maškary dítek nepožírají, a rozvažujíc dále, začala se domnívati, že jest maškara vlastně obrovskou loutkou se strojem, která mluví a sama chodí, a která jest dětem pro zábavu. Představovala si, že stál Pipá mnoho peněz, a že jest překvapením, které jí matka uchystala.

„Ať si sedne!“ dodal mazlík ještě stále se strachem, tónem, ve kterém bylo něco velitelského pro matku a jakási nedůvěřivá a pověrečná úcta ke strojové maškaře.

„Ať si sedne! Ať si sedne!“ Kočička chtěla vyzkoušeti mechanické schopnosti Pipovy; umí-li ohnouti nohy, má ještě větší cenu.

Ale běda! Pipá byl z těch, kdož se zlomí, ale neohnou! Chtěl jižjiž říci, že si strašidla nesedají, ale pokládal jakékoliv vysvětlivky za nedůstojné svého povolání jakožto umrlce a místo odpovědi mlčel.

„Nemáš jazyk, maškaro?“ otázala se Julie.

„Mooo!“ zařval Pipá a vyplázl jazyk středem vlhkého papíru, který mu byl larvou.

Irena byla nadšena: Pipá byl nejpodivnější hračkou, kterou měla v životě.

Vdově dalo velkou práci, než uvedla žádost své dcerušky, aby Pipá mluvil, ku splnění; a jí samé to připadalo nemožným. Ale člověk, dá-li, pohne i skály: Julie přinesla cukroví, ovoce a tisíce mlsek, které Pipá vídíval časem za skly výkladův cukrářských za oněch slavnostních požitkův očima, které si popřávají chudé děti, když bývají o Štědrý den stojany a podnosy naplněny cukrovinkami, co zatím chudí klučici stojí bosou nohou v blátě ulice, a tisknou ústa ku zamrzlému oknu a kladou si takovéto a podobné otázky: „Co pak bys ty chtěl sníst?“ — „Já, tamtoho stříbrného pstruha s křišťálovýma očima.“ — „Jíš rád cukrové mandle?“ — „Rád, a co ty?“ — „Já taky.“ — „Nu vida . . . bodejť bys nerad.“ — Pipá si zpomínal, že odcházel často od takových myšlénkových hodů s ústy plnými slin: a teď měl před sebou beze skleněné přehrady a v dosahu ruky všechny ty cukrové nemožnosti, které byly v dětství jeho první láskou. Vše to směl sníst, ale s jedinou podmínkou: měl promluviti.

„Povíš-li nám, jak se jmenuješ, smíš si sníst cukrovinek, co chceš, viď, kočičko?“

„Ano, a ostatní ať si schová,“ dodala Irena, aby jej ještě více podráždila.

„Jsem umrlec!“ zvolal Pipá hlasem co nejméně lidským.

Julie zadržela výbuch smíchu, aby nekazila Ireně radost.

„A jak se jmenuješ, umrlče?“

„Pipá,“ odpověděl klučík, klada ruku na škatulku cukrovinek, které dle svého přesvědčení nabyl tím, že promluvil. V případě, že by jeho jméno vzbudilo rozhořčení přítomných, zamýšlel Pipá odejíti se všemožnou důstojností a se škatulkou cukrovinek, které mu patřily, je-li smlouva smlouvou.

Ale jméno Pipovo vzbudilo pokud možno nejlepší dojem. Kočička z paláce slyšela mluviti o něm a o jeho hrozných hrdinstvích: některé její dobré přítelkyně vy-

slovovaly jeho jméno s hrůzou, a dětem znělo jméno Pipovo asi tak jako osobám dorostlým Cid, Achilles a Bayard. Neboť při hrdinství neliší děti a často i také dospělí zlé a dobré.

Irena cítila, že strašidlo v jejích očích vzrůstá a nabývá rozměrův obra, a úcta, kterou mu jevila, vzrostla velice a s ní také projevy přízně, kterou markýza, otrokyně své dcerušky, byla nucena prokazovati maškaře.

Mlčení bylo přetrženo, a rozhovor se stával zvolna čilejším a, ačkoliv se Pipá nevzdal úplně role nadpřirozené bytosti, kterou představoval, uráčilo se mu rozhovořiti se, a on snědl mnoho cukroví a vypil nemalý počet sklenek jemných likérů, o jejichž existenci dosud nevěděl.

Irena se odvážila již i zatáhnouti strašidlo za rukáv. Ovdovělá markyza de Hijar chtěla, aby si Pipá sňal škrabošku, ale ani děvčátko ani přelud nesouhlasili. Že měla dívčinka, která nadána byla čilou fantasií, ten předmět vznešeného strachu, tu skrocenou šelmu jaksi ve své moci, bylo pro ni radostí největší, jakou si dovedla představiti.

„Chci, aby zůstal Pipá na ples!“ řekla zvláštním tónem těch, kdož vědí, že jsou slova jejich rozkazem.

Pipá přijal milerád. Byl odhodlán ku všemu, a co se týče bdění, bylo to u něho vrozeným zvykem.

Ačkoliv bych byl velmi rád, kdyby byl rek můj slušný a dobrého chování, jako rekové jiných vypravování, jsem nucen, nechci-li lháti, potvrditi, že Pipá vykonal co do jídla a pití vše, co vykonati mohl. Je to truchlivá pravda: bylo to skorem neslušné.

Nespokojil se totiž, že shltal co jen mohl, ale „schoval si také na zimu“, naplnil si pařížskými cukrovinkami rozbité kapsy kabátu, kapsy v komži Celedoniově a chtěl nastrkati cukrovinky i do spodkův, ale protože neměly kapes a měly jen praktické otvory, padaly cukrovinky vnitřkem kalhot kolem nohou a vykutálely se na koberec. Tato nehoda, která by byla jiného zmátla, nezarazila ani trochu Pipu, který jen rozházené mlsky sebral a uložil je, kde jen mohl v šatech.

„Tedy ples?“ pomyslil Pipá; „uhlidáme, co to je.“

Byl již o málo méně než opilý a nebylo pro něho ani tříd, ani stavů, ani nějaké společenské slušnosti. A tak se uvelebil na lenošku, aniž by se dovolil, libuje si v příjemnostech života umrlcova i v obdivu, který se nezmenšil důvěrnosti, jakou kočička k Pipovi pocitovala.

Blížila se chvíle, kdy se měla Irena jíti strojit do plesových šatů, zcela podle dvora, s velmi dlouhou vlečkou, velkým krajkovým límcem a desetiknoflíčkovými rukavicemi.

Nejprve napadlo Ireně, že vymění ty šaty, které jí jako domácí dcerušce příslušely, za rubáš jako Pipá. Julie odporovala, Irena umíněně setrvávala, a Pipovi bylo rozhodnouti celým dojmem nadlidského jeho vlivu.

„Jé, ty jsi hloupá! Myslíš, že si můžeš ty šaty koupit? Umři a dostaneš je! Moo! Moo!“

„Dobrá,“ odpovídala kočička přesvědčena, „ale Pipá musí být u mne, až se začnu oblékat.“

„Improper,“ řekla vychovatelka, která přišla Irenu odvést do jejího dětského boudoiru.

Pipá nerozuměl anglicky, a nevěděl, co řekla vychovatelka, a nemohl tedy spravedlivě té námitce odporovati.

Ale konečně zvítězila slušnost, a Pipá zůstal na několik okamžiků sám v tom blankytném salónku, ozářeném světlem, velice podobným měsíci, jenže skvělejším, které bylo zavěšeno se stropu jako lampy v chrámě Panny Marie.

V samotě počal Pipá beze špetky studu ukájeti svoji zvědavost, dotýkaje se všeho toho nábytku a ohmatávaje všechny ty jemné předměty na podstavcích a stolcích, takže byla obava, že něco rozbije.

Nejvíce jej překvapilo velké zrcadlo, které podávalo jeho překvapeným zrakům obraz toho nadpřirozeného Pipy, jak si jej představoval, když sháněl svůj podivný šat.

Pipá pozoroval Pipu, který stál před ním v celé postavě, a oddal se náhle vší té vážnosti a vznešené odměřenosti, kterou jevil z počátku: neboť obraz, který mu obráželo zrcadlo, probudil v něm sebevědomí strašidla. Patrno, že měla Irena pravdu, že se k němu chovala s tak velkou úctou. Shledával, že budí velký dojem. Přiblížil se zrcadlu, skoro do něho nosem ťukl, a ťukl do něho, a to ne skoro, jazykem: a ač jest to nedůstojno reka a každé vážné osoby, natož pak strašidla, jest jisto, že Pipá zrcadlo olizoval, neboť dotýkání se jeho mu osvěžovalo jazyk, který byl spálen likéry.

„Moo!“ řekl strašidlu, které měl před sebou, a činil hodně skroucené pohyby, o kterých se domníval, že jsou nejpřiměřenější posuňkovou řečí onoho světa.

V tomto fantastickém zaměstnání jej zastihla Irena, vracející se překrásně vystrojena a změněna v loutku, jako byly ty, které děvčátko mělo, a které ležely po zemi v nepěkných polohách a ne všechny v dokonalé neporušenosti svých těl.

Irena se považovala v plesových šatech s napudrovaným vlasem a velkolepým límcem za hodnu Pipy a podávajíc mu ruku, řekla slavnostně:

„Pojďme, ples začíná, děti tam již jsou, ale neříkej jim, že jsi Pipá, sice se rozutekou a bude po plese.“

Pipá přijal rámě loutky, která mu nesáhala po rameno, ač nebyl, jak jsem řekl, velký chlapík.

A sledovány Julií, vešly do tanečního sálu, strašidlo a domácí dceruška, která vítala hosty.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Český básník v Americe.

Ze Saint Louis přichází nám knížka českých veršů. Nazývá se „Českým duším“, vyšla nákladem Václ. J. Turečka a autorem jejím jest p. Alois Janda, který několika lyrickými básněmi v „Lumíru“ 1. března 1892 debutoval.

Pan Janda prodělal krušnou dráhu životní. Ani kdybychom neměli o tom vědomost ze soukromí, poví o tom dost jeho knížka.

Dnes hostí jej volná půda americká a zdá se, že se tam bludný poutník konečně přece materielně zachytí, což se mu ve staré Evropě naprosto dařiti nechtělo.

*

Knížka páně Jandova čítá jen 67 stránek a rozpadá se ve větší satirickou báseň „Ďáblův syn“ a na řadu „různých básní“. V těchto posledních je hlavní těžiště a význam Jandův. Legenda nese se pohodlným tónem prostonárodním, dost pečlivě až na některé výjimky postiženým. Ostré šlehy rozdává autor na levo i na pravo a zdá se, že tyto více působí než symbolická myšlénka celku:

A stalo se. — Tak ďáblův syn
 se v lidských zjevech skrývá,
on, plný zloby, hříchu vin,
 den každý jiným bývá;
však ďábelské to umění
ať jakkoliv ho promění,
 vždy zášť v něm dříme lstivá. —

Snad zřel's ho, milý čtenáři,
 či uvidíš ho záhy,
snad kráčet bude k oltáři,
 snad přes tvé vlastní prahy.
Dost možná též, že's jím teď sám. —
Však, hrůza, co to povídám,
 ach odpusť, odpusť, drahý!

„Různé básně“ diktoval autorovi sám tvrdý a neúprosný život. Jeho lyrika má něco drsného, holého, právě svou přísností a úsečností dojímá. Zde je málo uměle sestrojených obrazů a obratů, vše je prosté, nedělané, místy docela brutálně vyslovené. Tak na př.:

Immitace.

Vše krásné zdá se dřív, sny, láska, rozkoš, práce,
ty pravíš: Štěstí mám! — Toť pouhá immitace,
věř, nikdo nepoznal kdy pravý klenot ten.
Než mládí uplyne, vše zčerná, poznáš v krátce,
jak vše je bezcenné a jak's byl ošizen.

Uschlý květ.

V knize jsem našel uschlý květ,
pozdrav to mladosti chudý,
darmo se v dny ty dívám zpět,
odkud ten lísteček rudý.

Vzpomínka svadlé lásky snad,
nebo jen náhoda pouhá?
Nadarmo chci již vzpomínat,
přeletnout leta ta dlouhá.

Snad jej kdys ret můj zulíbal,
snad jej zrak slzami rosil,
snad jsem kdys při něm přísahal,
snad jsem též za věrnost prosil.

Lhostejně dneska patřím naň,
nechápu bývalé vnady.
Duma však přece stíní skráň,
proč jsem byl kdysi též mladý?

Darmo se v dny ty dívám zpět,
v mlhu se tratí tak cize. —
Celá má mladost uschlý květ,
zavřený v života knize.

Pršící listí.

U řeky mrazem s topolů
náhle se listí vše tratí,
ve vzduchu víří v plápolu,
letí jak motýli zlatí.

Ve vzduchu víří do kola,
třpytnými barvami hraje,
zdá se mi, že teď plápolá
poslední vzpomínkou máje.

Víří a letí, v mžiku tom
s vlnami v dálku již spěje,
ze všeho zbyl jen holý strom,
který se na břehu chvěje. —

Vzpomínky, touhy mladých let
v podzimku žití již blednou,
kéž jak to listí naposled
ještě mi zazáří jednou!

Věčné světlo.

Ať bůh je skryt či není v němém chrámu,
to věčné světlo před oltářem plá mu,
to věčné světlo dnem i nocí svítí. —
Když ptáš se, zda se skrývá cos v tvém žití,
„Nic!“ zkušenost jen chladně odpovídá,
leč touha stále naděje sen hlídá,
jak v chrámu věčné světlo v duši svítí.

Doufáme, že se sejdem ještě s panem Jandou a že poesie nebude mu tou zlatou rybkou, o které tak výmluvně zpívá na str. 50. své první sbírky:

Allegorie na pohádku o zlaté rybce.

Byť splnily se touhy tvoje všecky,
když vše již máš, proč chtěl jsi býti živ, —
ta stará chatrč, před ní vyschlé necky,
vše zbude na konec, jak bylo dřív.

Proč z moře vyvolal jsi rybku zlatou,
co v životě ti dalo umění?
Dřív nebo později snů sliby zmatou,
a v touhu zas se všecko promění.

O z umění se nikdy těžit nedá,
jak chyt si je, tak dál je pošli zas,
zisk, sláva, vše se vzdušným zámkem zvedá,
chceš víc a víc, a všecko zmizí v ráz.

Pak spravuješ zas síť svou potrhanou,
v níž zableskl se zlatých šupin třpyt.
Vše bylo vždycky illusí jen planou,
a neštěstí tvé, že jsi rybku chyt.

— Ruský cestovatel M. N. Notovič, uveřejniv svůj „Nový život Ježíšův“, který pod názvem „Tibetská legenda o Kristu“ otištěn byl také v 7. a 8. sešitu letošního „Lumíra“, způsobil v čelných listech anglických a francouzských značný rozruch, jehož koncem jest, že legenda i její nálezce vycházejí z boje nadobro pošramoceni. „La nouvelle Revue“ a „North American Review“, přinášejíce legendu u výtahu, kroutily povážlivě hlavou. S mlatem a pavezou vyšla si však na pana Notoviče „Daily News“. Ruský cestovatel tvrdí, že byv přepaden a zraněn přijat jest do buddhistického kláštera v Hennis u Leh, na hranicích tibetských, a tam že našel starobylý rukopis psaný jazykem Pali. — „Daily News“ dovídá se od Rev. F. B. Shawea, missionáře Moravských bratří v Leh, že v klášteře onom vůbec není starých knih, že Pali se tam nerozumí, že prorok Issa není Buddhisty ctěn, že jméno pana Notoviče v seznamu nemocných, kteří byli v klášteře ošetřováni ani se nenaléza, a že, jak bedlivým pátráním zjištěno, v okolí tom nikdo nebyl přepaden. — Pan Notovič na vše to mlčí a tím jsou asi on i jeho legenda nadobro odbyti. F. S. r. v.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XXII. 20. ČERVENCE 1894. ČÍSLO 30.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zasylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímáme jen frankovene.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Merlínovo zakletí.

Báseň Jaroslava Vrchlického.

Proti zlu a proti zlobě
ve rozhodném okamžiku
proč se Merlín chvěl?
Sílu svou mít cítil v mdlobě,
nebo otci-pekelníku
v chvíli té v tvář zřel.

Všecka jeho moudrost darmo,
všecka síla, všecka věda,
on se náhle bál;
cítil staré viny jarmo,
které křídlu vzletět nedá,
Satan před ním stál.

Mnoho chtěl a mnoho zkusil,
lásku šířil, deptal záští,
plašil tmy, sil zář;
v chvíli rozhodné však musil
patřit v noci černém plášti
v otce svého tvář.

Andělé tu všichni stáli
kolem něho, svaté panny
mučeníků tlum,
nadarmo se namáhali
v prosbách, pohár rajské manny
by sjel k jeho rtům.

Darmo! Satan otec jeho
vždycky po jeho stál boku
a se šklebil jen.
Jak moh' zapřít otce svého?
Raděj' dřímal tisíc roků
v dubu dlouhý sen.

Dobře věděl: Viviana,
jež ho poutá, jež ho drží
v slunci, v záři hvězd,
novou maskou od Satana,
krásy, rozkoše jsouc strží,
poslána že jest.

S otcem boj však vždy je marný!
Kristus podleh' svému otci,
co můž' ďáblův syn?
Strádat, mnohý sen stkát žárný,
chtíti pochodní být v noci,
klesnout posled v stín.

Proto raděj' Merlín seděl
v kotlavého dubu skrýši,
co mu všecko dnes?
Na otázky slova neděl
tiskna k rtům nepenthu číši,
v žilách mráz i děs.

Věky dřímal, objímal
v polosnění, polobdění
dubu starý kmen;
vichr stromu snětmi hřímal
a on cítil pokoření:
chtít a nesmět ven!

Lásku poznal. — A co více
zbývá jemu světa kruhem
tiše svůj los nést.
jedna jiskra z popelnice
nebes tryskne-li jen pruhem,
předčí tisíc hvězd.

Proto stařec v svojí sluji
dlel jak věčna na zápraží,
nemoh', co by chtěl;
hvězdy jdou a mraky plují
a kmet dumá, v mysli váží:
proč Bůh světem šel?

Za stůl chudiny proč sedal,
trpěl s ní a chleba lámal
učňům v Emausích,
by vždy nový pláč se zvedal,
v stopách kříže, jenž též sklamal,
ďáblův zved' se smích?

To vše s žalem cítil v duši
ďáblův syn a panny čisté,
v poutech athleta;
darmo okovy své kruší,
rád by za tvou stopou, Kriste,
v boj a do světa!

Zatím z dálky v proudu jarém
lavina hřmí budoucnosti,
zdeptá měsíc, kříž;
Merlín dřímá v dubu starém,
sotva hnou se jeho kosti,
když jde jaro blíž.

Vdova.

Napsala Marie Červinková-Riegrová.

(Pokračování.)

Ve dveřích se objevila ženská hlava, snědá a přibledlá, s nakadeřenými, jak uhel černými vlasy, s neklidně těkavým pohledem temných očí, a silnými, červenými rty, které se stahovaly vzhůru k nepřirozenému, navyklému úsměvu, při čemž se zaskvěla řada velkých, bílých zubů.

Žena nejdříve nahlédla jen do dveří, mluvíc nevlídným hlasem: „Kluku, půjdeš domů!" ale pak zvědavě se ohlédla kolem a vstoupila na práh. Byla nevelká a přitloustlá, šaty červeně a modře kostkované, dle mody ušité, ale obnošené a sešlé, korále na krku.

„Máte tu hezky, paní!"

Její zrak těkal po židlích a postelích, po šatstvě, rozvěšeném na zdi, jakoby hledal nějaké stopy a známky, kdo tu bydlí, pak se rty odhrnuly, zuby zabělely a ona se ptala: „A sama tu zůstáváte?"

„Sama — jsem vdova."

Žena se zasmála, vzala dítě za ruku a vyšla, řkouc ve dveřích: „Nu, mějte se hezky a kluka vyžeňte, kdyby vám překážel." Vdova hleděla za ní myslíc si: To je tedy jeho máma. Nestojí za nic — ubohé dítě!

A při tom objala své dítě, jakoby je i sebe chtěla ujistit, že není tak ubohé a že nemá matku, která nestojí za nic.

A hošík ovinul jí ručky kolem krku, přitiskl se k ní a prosil: „Maminko, koupíš mi koně! Karlík má koně, velikého a krásného — a já chci taky mít koně, zrovna takového, jako on má."

„Karlíkův tatínek je bohatší, než jsme my, Pepíčku, ten může koupit a já nemůžu."

„Ale, maminko, tys mi řekla, že mi něco hezkého koupíš, když budu hodný, až bude můj svátek. A já jsem byl tuze hodný. Všecko jsem uměl. Kdybys byla slyšela, jak mne dnes pan učitel pochválil přede všemi, to bys byla koukala. Koupíš, maminko, koupíš koně?"

„Milé dítě, maminka nemá peněz a kdyby ti koupila koně, neměla by pak co ti dát jíst. Až maminka bude mít peníze, tak ti koupí koně, jakého budeš chtít."

„A já vím, že ty máš peníze — máš moc peněz!"

„Já že mám moc peněz? Co to mluvíš, chlapče?"

„Ó, já jsem všecko viděl — já jsem nespal. Máš je v truhle v takové žluté škatulce. Žeť! Bylo tam moc a moc krejcarů a já jsem viděl, jak jsi otevřela škatulku a jak jsi je počítala."

„I ty jeden všudybyle! No tak ti to povím, jaké jsou to peníze. To jsou tatínkovy peníze."

Dítě se zamyslilo a řeklo: „Co pak není tatínek v nebi?"

„Tvůj tatínek je v nebi, a jeho tělo leží na krchově. Víš, jak jsme tam byli o dušičkách? Co tam bylo krásných křížů a soch, a co věnců a pentlí, a svíček rozsvícených — pamatuješ? Pamatuješ, jak dlouho jsme tatínkův hrob hledali a nemohli jsme ho najít, protože mi někdo rozházel kameny, které jsem tam dala. Když jsme ten prázdný, holý hrob našli, tu jsi ty povídal: „A proč pak tatínek nemá žádný křížek, a proč nemá žádný věneček? Já chci, aby měl křížek a aby měl věnečky a svíčičky." — A tu jsem si pomyslila: Pepíček má pravdu. Dáme sem křížek, aby to dítě vědělo, kde jeho otec leží. A tak jsem koupila za čtyráček žlutou pokladničku a každý týden tam dávám několik krejcarů a někdy šestáček — jak Pán Bůh dá."

Sklonila se k zemi, otevřela u postele stojící malou truhlu a vyndala škatulku. „Protože jsi už dost rozumný, tak ti to okážu," pravila a vysypala peníze na stůl. Pepík klekl na židli, opřel lokty o stůl a díval se na ně všecek oslněn.

„To je peněz, maminko, to je peněz!" A oči se mu jiskřily, když pomáhal přebírati krejcary, šestáky, i několik dvacetníků tu bylo, ty sem byly dány v létě, když se nekupoval petrolej ani topivo.

„No, vidíš, to jsou nebožtíkovy peníze," hovořila matka. „Už tu má nebožtík dva zlaté osmdesát šest krejcarů. No, do pozima jich bude ještě víc a pak koupíme křížek a dáme jej tatínkovi na hrob. Až tam půjdem o dušičkách, dá-li Pán Bůh, už tam bude stát. Ale když ty budeš chtít, abych ti kupovala koně a hračky, tak nedám pak nic do pokladničky a tatínek nebude mít křížek."

„Já nechci koně, maminko, já chci, aby tatínek měl křížek!" zvolalo dítě. A vystoupil na špičky, natáhnul ruku do výšky. „Ten kříž bude takhle vysoký, viď, maminko? A zlatý bude, celý zlatý. A věnec taky koupíš?"

Matka se smála, objala dítě, pohladila je po hlavě. Pak náhle, jakoby si vyčítala, že promarnila toho odpoledne již mnoho času, pustila hocha z náručí, rozsvítila světlo a usedla ku práci.

Pravidelné klepání stroje zaznělo tichým pokojíkem. Malinká lampička kmitala slabě a hošík obskakoval, štěbetal, vyprávěl o škole a prozpěvoval písničky. A matka se usmívala, dívajíc se na dítě — srdce její bylo plno tichého štěstí. Co jí scházelo, když seděla se svým dítětem sama ve svém pokojíčku? Tady byla svou vlastní paní, jako královna ve svém paláci.

Hoch počal zpívat novou písničku, kterou matka ještě nikdy neslyšela, a tu stroj náhle přestal klapat, matčiny oči se zarosily a ona si vzdychla: „Bože, kdyby se toho byl nebožtík dočkal! Ale ty, chudáčku, jsi byl tak malý, když ti umřel, a nepamatuješ ani ty časy, kdy jsme se měli dobře!"

„To už je moc dávno, maminko?"

„Hezky dávno je to, mé dítě! Před desíti roky, když jsem se vdala, zůstávali jsme v bankách, to jsou ty nové vysoké domy v Bubnech. Měli jsme velký pokoj a pěknou kuchyni světlou, v pokoji jsme měli polítýrovaný nábytek a záclony a koberce na zemi, a kanape, a skleněnou almárku. Té mi bylo nejvíc líto, když jsem ji musela prodat. Dvě jednušky mi za ni dali v židech — a stála patnáct zlatých!"

Chlapec pobožně poslouchal a matka pokračovala:

„Byly to jinší časy tehdy! Tatínek vydělával patnáct až dvacet zlatých týdně — každý den jsme vařili maso

a knedlíky jsem zadělávala vždycky jen z nulky. Mařenka a Toníček, ty ještě něco užili, ale ty, chudáčku, ty jsi se narodil na nešťastné planetě — zrovna, když nás to neštěstí stihlo.“

„A jaké neštěstí, maminko?“

„A co ti budu vykládat, nerozumíš tomu. Až budeš větší, však to uslyšíš. Jdi oškrabat brambory, uvaříme je k večeři.“

A když bylo po skrovné večeři, chlapec ještě kleče na posteli, odříkával modlitbu, upíraje své zraky k obrázku, který visel na stěně. Byla to křiklavě kolorovaná rytina: dvě klečící dítky, které matka učí modlitbě a nad nimiž se vznáší anděl strážný. Hoch vždycky se divil, že anděl má tak široká křídla — ale matka jeho dívala se nejraději na zlaté vlásky vymalovaných dítek. Připomínaly jí dvě zlaté hlavičky, jíž dávno v hrobě hnijící. — A kdykoli nějaká nová návštěva k ní přišla, nikdy neopomněla na ten obrázek ukázati a říci: „To mi můj nebožtík na památku přinesl, když v Liberci pracoval.“

Po chvíli ztichlo šeptání modlitby dětského hlásku, světnicí znělo jen rychlé a stále rychlejší klepání stroje.

Do jizby vstoupila paní Hrušková, ševcová. Byla malíčká a drobná, pohyblivá a živá jako rtuť — a nikdo by nebyl řekl, že ta slaboučká žena odkojila již šest dětí. Pět jich zůstalo na živě, starostí a trampot zkusila s nimi dost, ale nikdo ji neslyšel naříkat, vždy mívala na rtech žert a smích, jakoby svou dobrou myslí chtěla vzdorovati všemu příkoří osudu.

„Pozdrav Pán Bůh!“ pravila vstupujíc.

Holíková přivítala ji srdečně, vstala od stroje, ale šila dále v ruce. Sousedka usedla proti ní a živě počala hovořit:

„Víte-li pak, paní Holíková, kdo mne zastavil, když jsem šla k vám? Ta Koutecká, co se před týdnem sem do domu přistěhovala s tím klukem. Ptá se mne, jak se jmenujete, a když jsem řekla, že Holíková, zůstala na mne koukat a ptá se ještě jednou, jakoby nedoslýchala. A pak povídá, že se jí vaše sednička líbila, jestli byste ji nevzala do spolku.“

„A co vy jste jí řekla?“

„Že už se k vám moc lidí hlásilo, a že nikoho do sedničky vzít nechcete: ale ona zůstala při svém, že se vás optá. Ale to byste si dala! Týden tu je a u Vařečků by se jí už rádi zbavili. Je to taková světoběžnice — ještě by vám tu dítě nechala na krku. Ona ho jen šatí a dost mizerně, a jiní aby ho živili — běhá to od dveří ke dveřím jako štěňátko.“

„Ubohé dítě!“ vzdychla vdova. „Nevíte, s kým toho hocha měla?“

„A já slyšela, že někde z daleka z Němec sem s tím dítětem přivandrovala. Měla tu příbuzné, a pak se tady tak spustila. Proto vám radím, sousedko . . .“

„Ale nebojte se — jak já ji odbudu! Hlásilo se mi jiných, pořádných lidí dost. To já si raděj od huby utrhnu, raděj budu dřít ve dne, v noci, jen abych sem nemusela nikoho vzít.“

„A nadřete se hodně, to věřím! Já už bezpočtukrát mému řekla: Já se nemůžu dost nadivit, jak ta Holíková je to v stavu zastat s tou činží. Co je tu partají v domě, já nevím o jedněch, aby zůstávali sami, a kteří nejsou ve spolku, alespoň si nějakého toho šlófa vezmou. Ten nepřekáží ve dne, jen co tu noc přespí, a těch osmdesát krejcarů anebo ta zlatka týdně je dobrá. Vidíte, můj má pořád práce dost, nejstarší hoch taky už nějaký krejcar domů přinese, ale kdybychom nebyli vzali toho šlófa, já bych se nedopočítala na činži. Platíme z toho našeho pokojíčku s kumbálkem osm zlatých měsíčně — to jsou peníze!“

„Nu a já půl sedmé zlatky. Ale za to jsem sama svou paní, mám okolo sebe čisto a pořádek a mám svatý pokoj. Však jsem to zkusila, co to je, bydlet ve spolku, když můj do toho Liberce odjel a já se musela z bank stěhovat sem do Židů. V Josefovské třídě jsme bydleli v přízemí na dvorku, tři partaje v jedné sednici — deset nás tam spalo. Budu na to pamatovat, co živa budu! Co tam bylo křiku a vády, co nečistoty, a co jen ty děti chudáci zkusily, když přeběhly na sousedčinu stranu! Však mi tam taky umřely, chudáčkové! A tu jsem se zařekla, že do smrti nejdelší nechci být ve spolku, a kdybych měla při tom hlady umřít. — Co se mně už lidí naříkalo — a já každému řeknu: Já na tu postel po nebožtíkovi žádného šlófa nevezmu a taky ji neprodám.“

Pak náhle se oživila a pozvednuvši hlavu od šití, řekla vesele: „Mně je nejlépe, když tu tak tiše sedím a šiju a všecko okolo mne je tak, jak to bývalo, než můj nebožtík oči zavřel. Ani mi to pak nepřipadá, že už je na krchově — jakoby jen byl někam do světa odešel a jednou se dvéře otevřou a on se vrátí. Ba, Bože, já vím, že nevrátí!“ dodala s povzdechem a sklopila opět hlavu k šití.

„Nevrátí se vám, nevrátí! Tři léta hnije. A vy tu pořád ještě sama to živobytí protloukáte. Vidíte, sousedko, už jsem s vámi dávno chtěla rozumné slovíčko promluvit. Proč se nevdáváte? Jste ještě mladá ženská, hezká, k světu podobná, mohla byste dostat pořádného člověka a mohla byste mít lehčí živobytí. Povězte mi, co jste s tím svým nebožtíkem dobrého na světě užila? Tak dlouho — jak jsem slyšela — se vám ve světě toulal a když se vrátil, stonal a stonal, až jste mu k smrti dosloužila. A vy pořád jen nebožtík a nebožtík, jakoby mu rovného na světě nebylo.“

„A taky nebylo, milá sousedko, nebylo!“ zvolala vdova a oči se jí zajiskřily. „Ale co vy víte, jaký byl člověk, jaký dobrák a jak mne měl rád! Vy jste ho znala, když už měl smrt na jazyku, jak jsme se sem přistěhovali zároveň s vámi. To jste ho měla vidět, když za mnou chodil. Mně vždycky přicházel, že je to nějaký pán — tak na sebe držel. A jaký byl cvičený, jak moudře uměl rozprávět! Nemohla jsem s něho ani oči spustit, pořád bych ho byla chtěla poslouchat. Však na něho mnohá brala a vzkazovaly mu, mohl dostat nevěsty s hezkou pomocí a on o žádné ani slyšet. A já byla jen taková hloupá holka venkovská a měla jsem jen tělo a duši. Všecko mi sám pořídil — a když jsme se vzali, měla jsem s ním nebe na zemi. Vždycky tak pěkně se mnou jednal! Co jsme spolu byli, křivého slova mi nedal. Takového bych už žádného nedostala!“

„A co jste bídy a trápení zkusila, když odešel do světa, to už nepamatujete?“

„Ale, milá sousedko, za neštěstí nikdo nemůže! On přišel do toho tak nevinně, že musel držet s druhými. Nešel do světa ze žádné svévole, on musel hledat práci, musel!“

„A tady by ji byl nenašel? Ale to mi nepovídejte!“

(Pokračování.)

V domovině Ladinců.

Cestopisný obrázek z jihovýchodního Tyrolska od Anny Řehákové.

Jednoho krásného dne loňských prázdnin syta jsouc shonu cestovního, který dovede již i v rakouských Alpách, zejména v Solnohradsku, v Horních Rakousích a v Tyrolsku býti hodně protivným, dala jsem s Bohem všem proslaveným, běžným velehorským partiím a hleděla se dostati v kraj, jenž neokouzluje jen svou krásou, ale unáší a povznáší hor svých neobsáhlým klidem, dálných končin svých velebnou samotou.

Zaměřila jsem v jihotyrolské Dolomity neboli Kadorské Alpy, které, náležejíce v jižní pásmo vápencových Alp, rozkládají se mezi řekami Brentou, Adyží, Eisackem, vybíhajíce na sever až k Brixenu, na východě až po Innichen v údolí pusterském neboli bystřickém a na jihu až po prameny Piavy. — Avšak vyhledala jsem si tu jejich část, která bohudíky dosud nepřišla do mody a tudíž, ač skrývá nejvzácnější poklady gigantické přírody alpské, není zaplavena davem všedních turistů.

Fashionable Bruneck, velice oblíbená alpská stanice v údolí bystřickém, kde se turisté jen hemží, byla mně východištěm. Odtud přímo na jih táhne se totiž devět hodin dlouhé dolomitské údolí Gaderské neboli Enneberské, s nímž započala jsem svou potulku, jejíž slasti a strasti věrně a oddaně sdílela se mnou má sestra.

V Brunecku opustila jsem oblast drah; ve Sv. Vigilu pak, kam zavezl mě horský vozík po čtyrhodinné jízdě divokou horskou silnicí, která, razíc sobě cestu divokrásnou, dvě hodiny dlouhou gaderskou roklí, vznáší se nad mocnými srázy a děsnými propastmi, bylo mně rozloučiti se i s vozem, té poslední zde v horách známky civilisace. Neb ve Sv. Vigilu možno vnikati ve vůkolní dálný kraj jen po pěšinách, na nichž všechna jízda přestává. —

To mně právě přišlo vhod; neb patřím ku podivínskému cechu moderních tulákův neboli pěších turistů, jimž na podiv lidí spořádaných a ke hrůze sošákův pohodlných jest nad vše milé, kdy mohou blouditi od rána do večera v horských samotách, trmácejíce se po cestách dobrých i špatných.

Kdo nezakusil, neuvěří, jaká to slast volně jako ten pták u vzácné svobodě ubírati se světem rajské neodvislosti od času, lidí a nejrůznějších společenských poměruv a ohleduv. V blahém vědomí své síly putujeme tu pak od místa k místu, nahlížejíce radostně v ten širý volný horský svět. Hroužíce se v divy přírody, jecháme vesele v dálnou dál někdy bez všeliké myšlénky, jindy opět myšlének v hlavě celý roj, tu v zanícení a snění a onde v pohodlném bloumání. Zkrátka — žijeme.

Než jest již na čase, bych seznámila laskavého čtenáře s ethnografickým terrainem své toulky, která vedla mne od jednoho svatého k druhému, tož od Sv. Vigila ku Sv. Ulrichu a dala mně poznati vzácný dolomitský kraj, tož údolí Enneberské neboli Gaderské (lad. Maró) a údolí Grödenské, jež spolu s údolím Buchensteinským (ladinsky Fodóm) a s některými jinými menšími sousedními údolími hostí v jihovýchodním Tyrolsku malý, ale zajímavý kmen Ladinců. Tito, mluvíce jazykem räthským, příbuzným řečem romanským, jsou, jak se myslí, nejstaršími obyvateli těchto těžce přístupných alpských údolí; příchod jejich klade se v r. 15 př. Kr. Také skutečně v století VI. římští kolonisté, zahnáni proudem stěhovatelským v tuto část Tyrolska, nalezli zemi obydlenou a tož Räthy, kteří pak za nedlouho, podlehnuvše vlivu románskému, splynuli v jedno s přistěhovalými Římany. Jazyk jich společný — rätho-románský čili ladinský — udržel se dosud v těchto krajinách, ač italština i němčina silně se o to přičiňují, by jej vyhladily.

Ladinci, ač jich nepatrný počet, přidržují se věrně své mateřské mluvy. Než zdá se mně, že v příštích dobách, kdy proud cizinský víc a více vnikne v horký ten svět, uzavřený na všech stranách nebetyčnými Dolomity, Ladinci neodolají porušenosti národní, tím méně, ana v posledním čase německá i italská kultura neurvale se vtírá v domovinu prostých horalův, podkopávajíc směle i lstivě nejpevnější pilíře národního vědomí a býti, tož školu a kostel. Na počátku našeho století kázalo a se učilo ještě jen po ladinsku, teď již bezmála všude otupuje se lid mravně i rozumově němčinou neb italštinou. Také heslo vydává osvěta XIX. století

Bylo již k večeru, kdy dojížděly jsme Sv. Vigila, po ladinsku Plan de Maró. Vystoupila jsem s vozu, bych v chůzi měla volnější pohled v krajinu. Učinila jsem tak tím spíše, poněvadž hrozné nesjízdná, hrbolatá a kamenitá cesta horská vytřásala děsně vozík. Opustily jsme totiž před hodinou, odbočíce v Longiégě na jihovýchod v poboční údolí Sv. Vigila, silnici, která dostavěna teprve letošního roku s velikým nákladem a stavitelskou odvahou, probíhá malebné údolí Gaderské směrem jižním, vedouc přes dědiny: Rinna, Picolein, Sv. Martin, Antermoia, La Val, Abtei, La Villa do Corvary, za níž počíná údolí Buchensteinské táhnoucí se k hranicím italským.

Ponechavši vozík jeho trpkému osudu na horské příkré koleji, stoupala jsem spokojeně, po rozkošných lučinách ku sv. Vigilu. Přede mnou pohrouženo v hluboké ticho leželo údolí s několika domky a kostelíkem, jemuž pozadím jsou Dolomity nejsmělejších a nejbizarrnějších tvarův, uzavírající dol grandiosním polokruhem. Divoký ráz Vigilského údolí, též Rauthal zvaného, prozrazuje, jakým nebezpečným sousedstvím jest vesnička stále ohrožována. Dvakráte již v minulých dobách hnuly sebou kamenné zdejší spousty řítíce se v údolí. Kostel obce byl v dávném čase při podobné příležitosti zasypán a zničen. Dosud v památku děsných těch výjevů demonické horské síly zvoní se denně po večerním klekání. Obyvatelé vigilští, slyšíce smutný zvonku hlas, jsou stále upomínáni, že žijí v kraji, v nějž neštěstí může snadno přikvapiti.

Dědina byla již ve stínu, když došla jsem: avšak rudé skály vigilské, proslulé mezi Dolomity svým žhavým zbarvením za slunce západu, plály dosud ohněm tak mocným, jakoby hostily v svých roklích a srázech, z jejichž tmavé hloubi zdály se plameny šlehati, příšerné dílny Kyklopův.

Vzdor tomu, že dobře znám, jaké kousky báječného osvětlení umějí Dolomity zahráti, stanula jsem v údivu a nevstoupila dříve pod střechu pěkného a útulného hôtelu, dokud poslední zážeh nezmizel, pohlcen šerem večerním.

Pan hôtelier a zároveň poštmistr, starý a fešácký alpčan, chlapík jako hora, svého času proslavený národní tyrolský zpěvák Josef Mutschlechner, vzor to horského hospodského, jehož se kultura nikterakž nedotkla, a který se svými hostmi, nechť jsou oni kdokoliv, jedná velice prostě a familiárně, uvedl nás v jídelnu, kde společnost, čítající asi dvacet osob, nalézala se již u večeře. Dojem, jaký na nás panstvo dělalo, nebyl nejlepší. Sedělo se tiše, ano upjatě, jakž to zvykem Severoněmců. Šťastná náhoda uvelebila mě vedle Berlíňačky, staré dámy vzhledu pravda velice bizarrního, ale jinak dobráckého; ta lišila se velice prospěšně živostí a hovorností od svých krajanův. Zmocnila se nás pro celý večer a velmi brzy octly jsme se v nenucené, zábavné rozmluvě. Naše společnice jevila se každým slovem velice intelligentní, vzdělanou a zkušenou osobou a prokázala se vzdor svým 61 letům turistskou neobyčejné svěžesti, veselosti a vytrvalosti. Nedbajíc svého stáří cestuje sama rok co rok po Evropě. Francie, Italie, Anglie, Švýcary, Německo, Rakousko, Rusko jsou jí dobře známy. Neleká se nijaké námahy cestovní a odvažuje se s chutí i obtížných a svízelných partií. Malý příklad! Horu Ben Nevis v Škotsku, která jest tvrdým oříškem i pro mladší údy, slézala minulého roku. S námi pak na druhý den v časnou hodinu ranní vydala se na Plan de Coróne (Kronplatz), horu 2269 m. vysokou, jejíž vzestup náleží k nejvděčnějším výletům vigilským.

Byla první na vrcholku, přemohši hravě těch 1100 m., které nám bylo stoupati. Plna lásky k alpské přírodě, nedbajíc ni v nejmenším únavy, nad kterouž by jiný třeba dost statečný, ale pohodlný turista vzdychal, pohroužila se s námi v dalekosáhlé panorama, pomáhajíc nám orientovati se v ohromných těch spoustách horských.

Den byl neobyčejně jasný a tím výhled překrásný. Nadšený náš zrak brzy vystihl v modravé dáli na západě vzletný štít Ortlesu, nejvyšší vrchol rakouských Alp, a vynašel na severu ve spoustách ledovcův mocné skupiny: Ötzskou, Stubaiskou a Rieserfernerskou, jichž běloskvoucí temena plála zlatem, jichž srázné stěny oslňovaly svými sněžnými pláněmi. Příšernou ledovou tou říší zakončují na severovýchodě Vysoké Taury, jichž vládce, Velký Zvon, ztrácí se v mlhách. Na jihu a jihovýchodě velkolepým protějškem bezčetných mohutných těch hradeb horských jsou Dolomity, tvoříce svými rozsápanými skalními stěnami podoby nejfantastičtější a útvaru nejdivočejšího, největší protivu massivních složeniu Alp středohorních.

Mocný dojem pohledu zvyšován byl hlubokým tichem. Ni jediný turista, ač den byl na nejvýš příznivý pro vyhlídku, se tu nevynašel. A přec Plan de Coróne jest místem v okolí vigilském ze všech partií nejvíc navštěvovaným, tím více, an vzestup nekoná se jen ze Sv. Vigila, ale i z Bruneckn a lázní Schartelských, tedy ze tří různých stran. Teprve odpůldne na zpáteční své cestě sešly jsme se v hostinci, nalézajícím se as hodinu pod vrcholkem, s dvěma dámami a dvěma pány, Hamburčany. Všichni zle naříkali na stoupání, ač vede na vrcholek tříhodinná krásná cesta lesy a pastvinami.

Počátek tento byl nám, jež jsme hledaly samotu, velice dobrým znamením, v němž jsme se nezklamaly. Všechny naše vycházky vigilské, a byl jich notný počet, vynikaly naprostou osamělostí, kterou jinde v Alpách marně bys hledal. Šly jsme šest až osm hodin, nepotkávajíce mimo ojedinělého salašníka ani človíčka. A přec to byly vesměs nejvzácnější horské partie, které by si rádi dali líbiti i v proslaveném Švýcarsku; neb Dolomity jsou skvost, jehož v klenotnici švýcarských krás marně hledáme. Patrno, turistická a hôtelní reklama zde ještě nepracovala.

Horalé pak zdejší, Ladinci, nenacházejí se, dík svému patriarchálnímu pojímání života, nikterakž o přízeň cizincův, ač nemůže si žádný turista naříkati na jich jakoukoliv neochotu. Jest to lid dobrosrdečný, otevřené povahy, který každého, kdož nejeví pohrdání pro řeč a zvyky ladinské, přijme pln dobrácké úslužnosti. Ovšem ziskuchtivou spekulativnost, která tak hanebně ve Švýcarsku zuří, nenalézáme při nich, a to myslím není jim k hanbě.

Celý týden trvalo naše potulování okolím Sv. Vigila. Pak ale rozloučivše se s posledním zbytkem civilisace, totiž se svým kufříkem, svázaly a naložily jsme na svá bedra malý raneček „Rucksack“, obsahující nejnutnější toaletní potřeby, a hajdy šlo to přes hory a doly horskými osamělými přechody do Corvary.

Zároveň s námi opouštěla Sv. Vigil i dáma, která po celý náš zdejší pobyt byla nám milou, zábavnou, ano prospěšnou společnicí; dostalo se nám od ní mnohého praktického pokynu v příčině cestování a pobytu v hlavních evropských městech. Její kroky měřily k severu do Taur, naše spěly k jihu. Rozloučily jsme se srdečně, davše sobě dostaveníčko na příští rok do Norska.

Prvý den naší exkurse byl dosti namáhavý. Z počátku ranní chlad a lesní stín usnadňovaly velice dost příkré stoupání. Však po hodině vyšly jsme z hvozdu na rozlehlé pastviny, jichž bujnou zelení vedla krutě strmá a úpalná stezka. Teď to šlo as hodinu v potu tváři vždy výš a výše. Byly jsme rády, kdy přemohše 800 m. stoupání, octly jsme se na výšině Salešéi, kde jsme sobě mohly trochu oddechnouti v chudém stínu ojedinělého stromu. Spatřivše několik kroků dále upravenou studánku, neklamná to známka, že salaš není nás daleko, přisedly jsme chutě k hostině. Víno, šunka, vejce vyndány z ranečku a hodováno s požitkem nejzmlsanějšího labužníka. Duše také obdržela svůj díl — skvostný pohled v skalní svět dolomitský. Zajímalo nás pozorovati, jak jednotlivé skupiny i ojedinělci horští, nám z údolí dobře známí, pojednou, kdy zaujaly jsme jiné stanoviště, změnili svou podobu i postoj a sousedství i souvislost k svým soudruhům, čímž stali se pro nás novým zjevem. Musím vždy útrpně se usmáti, když slyším od lidí, již nikdy do hor pořádně nenahlédli: A co tam pořáde hledáte a vidíte a máte? Vždyť jedno údolí jako druhé, hora jako hora. Jest to stálé opakování jednoho a téhož. Pěkná to zábava!

Mluví to slepí o barvách. Tentýž obraz horského kraje, který mění se v nový již pouhým kouzelným dotknutím světelného zbarvení, o jehož divech nemá člověk z kraje potuchy, dostává opět jinou podobu a jiný ráz, změníme-li místo svého výhledu, takže poznovu nás zabavuje jak svými gigantickými obrysy tak svými rozkošnými detaily. Jsouť právě velehory nevyčerpatelnými v svých přírodních krásách a dojmech. Každý přítel přírody, zapadna jednou v říši Alp, jest pro vždy a rád jejím zajatcem. Ale mluvme slepým o barvách! Nepochopí — chudáci! (Pokračování.)

Pípá.

Napsal Leopoldo Alas. Ze špan. přel. A. Pikhart.

(Dokončení.)

V.

Ples ukončen. Pipá slyšel, jak se v dálce ztrácí hluk kočárů, rozvážejících dosud ten drobný velký svět, ve kterém se po několik hodin skvěl uličník z ulice de Extremeños. Irena jej měla po celou tu dobu vedle sebe; dostávalo se mu největších vyznamenání. Ze všech těch rytířův ve staršpanělském kroji, ze všech těch dam ve dvorní výstroji, které byly se tři čtvrti i s půl lidské postavy, ze všech těch vojáků se skvělou výzbrojí, ze všech těch alpských vesničanek, ze všech těch pánů a dam v kapesním vydání nedovedl nikdo upoutati pozornost a vzbuditi úctu domácí dcerušky, která se oddala tělem i duší své maškaře, strašidlu, jež ji ovládlo hrůzou a tajemností. Pipá byl málo sdílným. Když se šlo k buffetu, strčil potají trochu štulcň několika kavalírům, kteří se odvážili upírati mu nejlepší sousta a výhodnou čest, doprovázeti Irenu. „Kdo je ta maškara? Do čeho je to přistrojena?“ Na tyto otázky hosti odpovídala Irena pouze: „Jest moje! Jest moje!“

Ač nebyla Pipovi milou ta drobná společnost, jejížto slavnost se mu zdála nedůstojnou toho bohatého roucha, do něhož byli oblečeni, a ještě více těch krásných mečův, které měli po boku, těžil jak jen mohl ze slavnosti, využívaje přízně domácí dcerušky. Jedl a pil mnoho, nacpal se jídel i nápojů, jakých nikdy ani nespatřil, a domníval se, že jest v nebi dobrého boha, když kráčel vítězoslavně po boku Ireninė sálem, jehožto nádhera se mu zdála velice podobnou snům jeho obraznosti, když slyšel pohádky o zakletých zámcích pod zemí, jejichž vchod jest zakryt zelenou houštinou, rozevírající se na rozkaz: „Sesamo, otevři se!“

Po plesu ulehla unavená a ospalá Irena, kterou doprovázeli Pipá a markýza, do svojí postýlky. — Julie, skloněna v hlavách postele, mluvila tiše, jakoby jen do ouška dítěte. Na druhé straně lůžka byl Pipá, dosud oblečený do svého pohřebního roucha umrlcova, a držel ve svých rukou drobounkou a bílou ručku kočičky, která chtěla až do smrti míti u sebe svoji pohyblivou loutku. Irena nechtěla ulehnouti, dokud jí nebylo slavně slíbeno, že Pipá neodejde dnešní noci z domu, že bude spáti blízko její ložnice, že ji přijde časně vzbudit, a že si pak zítra a potom pořád budou spolu hrát... Pipá souhlasil, a markýza slíbila Ireně, co si přála, a děvčátko si s tou podmínkou ulehlo do ebenové postele s bílými a růžovými nebesy. Pipá se nakláněl zlehka nad roztomilou skupinu obou plavých hlav, jejichž kučery se mísily; Irena upírala oči na obličej matčin, a v jejím zraku byla všechna tajemnost i všechna neukojená zvědavost, se kterou dříve pohlížela na měsíc. Pipá díval se na lůžko s nebesy očima taktéž ospalýma. Julie vyprávěla „pohádku před usnutím“, že si Irena právě dnes přála, aby byl večer dlouhý, hodně dlouhý a plný překvapení a roztomilých věcí. Víčka děvčátka, vypadající jako dva růžové lístky, se chvílemi přivírala, protože již přicházel Don Fernando, jak nazývala matka spánek, aniž bych znal původ tohoto pojmenování Morfea. Ale klučík, zvyklý bdíti do noci a skutečně zaujat vypravováním Juliiným, naslouchal s otevřenými ústy a ani nemrkal; a ač byl vypálený, prohnaný a životem protřelý, byl přece jen dítětem, a duše jeho se otevírala klamům fantasie a vdechovala s rozkoší to ovzduší nadpřirozenosti a zázračnosti, přirozený to dech duší čistých, mladistvých a nevinných.

Radost, poslouchati pohádky, byla u Pipy velmi mocná; v ní mizela všechna zloba jeho nečetných, ale obsažných let, a v ubohém těle zbýval jenom jeho dětinný duch, čistý jako duše Irenina. Pipova obraznost byla hladovější než jeho žaludek; Pipá sotva slýchal u své kolébky pohádky před usnutím; toto sémě, které vkládá láska matčina do mysli a srdce, nebylo vsazeno do duše Pipovy. Bylo mu ovšem dvanáct let, ale po boku Ireny a Julie, těšících se tajemnou láskou matky a dítěte, byl ubohým děckem, které se kochalo s rozkoší výronem té lásky u lůžka, jenž nebyl jeho, ale na který měl právo, protože mají děti právo na mateřské objetí, a on se nikdy životem v objetí tom nepotěšil. Ze všeho toho, co Pipá spatřil v paláci, neprobudilo nic jeho závist, ale u tohoto skupení Ireny a Julie, líbajících se před spaním, pocítil Pipá žízeň po něžnosti, uštědřované před jeho zrakem někomu jinému, a byl by se milerád vrhl do náruče markýzy s prosbou za lásku, lichotky a pohádku pro sebe. V pohádce toho večera se vyprávělo o maškarních plesích pořádaných v zakletých krajinách, kdež podávaly zákusky černé ruce, které vždy konávají takové služby v zakletých palácích: stoly tam byly plny nejbohatších jídel a hlavně těch, která jedla ráda Irena, a při tom všem bylo nejpěknější, že zvané děti směly sníst dle vůle všechno, aniž by jim to škodilo. Irena dala matce na jevo, že se má také Pipá octnouti v těch krajích.

A Julie vyprávěla: „A byla jednou jedna holčička se zlatými vlásky, s velice zlatými vlásky, a velmi hezounká a ta se nazývala Irena“ — Irena se usmála a pohlédla na Pipu s jakousi pýchou — „a ta byla ustrojena za dvorní dámu z doby Ludvíka XV. do blankytných šatů...“ — A s diamantovými náušničkami? — „A s diamantovými náušničkami. — A byla taky maškara, která se jmenovala Pipá? otázala se Irena. „A byl jednou jeden Pipá, a ten byl přestrojen za strašidlo.“ Tu se usmál spokojeně zase Pipá...

Když byly osoby pohádky prožily mnoho příhod, nemohla se Irena ubrániti a usnula. „Už spí,“ řekla markýza, která zabrána do svých výmyslův, jež ji samu těšily více, než si lze mysliti, nepozorovala z počátku, že jest děvčátko již v limbu. Pipá se vrátil smutně do bídné skutečnosti. Vzdychl a vypustil zlehka sněhobílou ručku, kterou držel ve svých. — „Není-liž pravda, že jest moje dceruška velice hezoučká?“ řekla Julie, pohlížejíc na Pipu plna sličnosti. — Umrlec pohlédl na markýzu a odvažuje se ještě více, než sám si myslil, otázal se sám, místo aby odpověděl na otázku: „A potom?“ Byla to věta,

kterou byl zaslechl ze rtů Ireniných; tou větou žádal nepřímo, aby se v pohádce pokračovalo.

A Julie plna laskavosti a zanícena tím něžným slitováním, plnícím oči slzami, jež vkládá sám Bůh do srdcí, aby nám ukájely žízeň po lásce v poušti života, Julie, pravím, posadila si Pipu ku svým nohám na obrubu svého šatu, a jakoby to byl její syn, políbila jej v čelo, teď již lebkovou škraboškou nepokryté. Měli jste vidět hnědé oči Pipovy, čisté a plné vidin, které je činily vážnými, jak sledovaly ve vybájených prostorách dobrodružství, která mu vyprávěla markýza.

Ba, že tohle bylo nebe! Pipá byl přesvědčen, že se těší s dobrým bohem, a za nic by se nechtěl vrátiti na zem, kdyby na ní nebyl . . . ale nechme, ať to řekne on sám.

Markýza, zanjata obrazností ve své samotě, — a u Pipy se domnívala býti samotnou — pokračovala v pohádce způsobem co nejpestřejším. Ten Pipá a ta Irena ze zakletého paláce rostli, a z ní se stala krásná žena, více či méně podobná své matce. „Hezčí než vy?“ tázal se Pipá a způsobil tím markýze velkou radost, protože ani on ani ona nepomyslili, že by mohl položiti takovou otázku. „Ano, mnohem hezčí.“ A aby se odvděčila za tu dvornost, líčila Julie, jak vyrostl Pipá ve švarného mladíka, a snažila se, aby zachovala v líčení ony rysy, které byly u hocha zvěstí mužné krásy . . . Jaká to zvláštní náhoda svedla ducha a zraky těchto dvou bytostí, které se zdály býti určeny, aby se nikdy v životě nesetkaly. — Obraznost Pipova, neobyčejně mohutná a nyní vznícená, vpletla se do pohádky, a vypravování se změnilo v rozhovor. „Irena má hrady a mnoho vojáků, kteří jí slouží,“ řekla Julie. — „A Pipá,“ odpovídal upoutaný hoch, „jest rytíř, který pobil mnoho Maurů a stal se králem . . .“ A tak snili markýza a hoch déle než půl hodiny. Ale běda! Právě když došli vrcholu pohádky, svatby hradní paní Ireny s králem Pipou, přerušil tento výmysly, škubl sebou, vstal a řekl hlasem trochu drsným, pošklebným, odplivuje, jak měl ve zvyku, skrze zuby:

„Nechci býti králem, chci ke koním.“

„Ke koním?“ — „Ano, budu pojízdným u velkého Kastilskéko dostavníku.“ — „Ale brachu, to si pak nebudeš moci vzíti Irenu.“ — „Já si vezmu Pistaňinu.“ — „Kdo je to, ta Pistaňina?“ — „Dcera slepého z ulice de Entremeños. Je to moje milenka.“

— — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — —

VI.

Byla půlnoc. Na nebi nebylo ni mráčku. Luna propustila své hosty a procházela se sama po svém nebeském paláci, oblečena dosud v nádherný šat z vypůjčeného světla.

Pipá bděl v lůžku, které pro něho upravili nedaleko lůžka kočího. Ale oné noci uteklo služebnictvo bez dovolení panina na toulky. Kočí a druzí dva sluhové opustili klidný palác a z neopatrnosti nechali dvéře pootevřené. Pipá, který si toho všiml, horšil se na to hanebné chování se lokajův. Nechtěl býti sluhou, aby mohl býti volným bez porušení povinností. Při tom si vzpomněl, že služebnictvo v kuchyni vynášelo jeho štěstí, že zůstane ve službách Ireniných; a vzpomněl si také na jakýsi skoro nový kabát po nějakém trpaslíkovi, který byl v paláci lokajem a zemřel. „Na Pipu bude ten kabát, jakoby ho ulil,“ řekl kuchař.

Když dospěl Pipá ve svých vzpomínkách až sem, vymrštil se jakoby vzpruhou. Širokým nezastřeným oknem viděl, jak svítí bledý měsíc. Spatřoval oblohu modrou a klidnou, jako bývala za nocí, které trávil pod širým nebem. A pocítil chorobnou touhu po dláždění. Myslil na Pistaňinu, která mu řekla, že bude dnes v noci zpívati skoro do rána v krčmě de la Teberga. A vzpomněl, že mají v té krčmě veselou schůzku vozkové a kočí dostavníků, pojízdní a průvodčí tramwaye a pošty. Pipá vyskočil s lože; nahmatal své šaty; pak sebral kusy, kterých dobyl ve statném zápasu v kostele, oblékl se do svého pohřebního roucha, a nepomýšleje již ani na to, vzdal se navždy příjemností, které mu poskytoval život v paláci, vzdal se laskavůstek Ireniných a pohádek Juliiných, i jejích pohledů, které mu naplňovaly srdce příjemným teplem, a hleděl jen dostihnouti dveří; vyšel po špičkách, a sotva se octl na ulici, utíkal jako prchající vězeň; a při tom se mohl ustrašeným zrakům opravdu zdáti umrlcem, který unikl ze hřbitova a vrací se do masopustní noci vyhledat hříchy, které jej drží v pekle.

— — — — — — — — — — — — — —

Příchod Pipův do krčmy de la Teberga byl učiněným triumfem. Uvítali jej řevem divokého jásotu. Jeho přestrojení za umrlce se zdálo znamenitě vkusným kočím, kteří se v tom okamžiku bratřili bez rozdílu povozuv. Pipá viděl skoro se slzami v očích, jak se objímali a spolu zpívali poštovní pojízdný a kočí tramwaye.

Moudrý Nestor by nebyl s větší radostí uhlídal objetí Agamemnona s Achillem.

Ti zde byli reky Pipovými. Snahou celého jeho života bylo, aby se stal pojízdným. Předčasné své neřesti, pro které jej obecenstvo velice káralo, pokládal za nezbytnou přípravu pro tu společnost bludných rytířův. Pojízdný musel píti jako houba a kouřiti nejmizernější doutníky. Pipá začínal od počátku jako každý vskutku povolaný člověk, který umí doufati. Festina lente, myslíval Pipá, ovšem ne po latinsku, a těšil se, že jednoho dne jej stvoří jeho zásluhy a jeho dobré známosti pojízdným, a proto se již považoval za učedníka toho povolání. Klel jako starý, kouřil a pil, a líčil zlomyslnost a náchylnost k tělesné hrubé lásce, která dosud nevnikla v jeho smysly, která však byla dokonalým napodobením jeho hrdin, koňákův. Kořalka mu byla z počátku odporna, ale bylo nutno na ni vyzráti. Pozvolna mu zachutnala, a když mu začala páliti vnitřnosti, byla tato neřest u Pipy jedinou neřestí opravdovou.

Všichni koňáci bez rozdílu odborů či tříd byli opilí. Po jídle zápasili s nekonečnou řadou sklenek, ve kterých by je nikdo nepřemohl. Jakmile přišel Pipá, na něhož čekali, do krčmy, zamkli dvéře. A hluk vzrostl, až se stal pekelným. Pipá tančil s Retretou, špatnou ženštinou, která ku konci tance kluka statnýma rukama objala, pokryla mu tvář polibky a zasypala jej štědře povzbuzujícími projevy své prodejné lásky. Shromážděná chátra měla velkou radost z lásky k Pipovi, kterou Retreta předstírala. Pipá, ač jej těšilo tak mnoho důkazův obliby, jimž nebyl zvyklý, cítil odpor před tímto ošklivým objímáním a polibky. Vzpomněl si na lem šatu Juliina, kdež mu bylo před několika hodinami popřáno čistého útulku.

A krom toho zde byla Pistañina. Pistañina, sedíc po boku svého otce, který neustále hrál, zpívala křiklavě lidové písničky a to téměř vesměs oplzlé. Její chraptivý hlas, ztýraný únavou, vypadal spíše jako smrtelný chrapot než jako zpěv. Ty nelidské, divoké bestie by ji nechaly zpívati, až by padla mrtva. Když začala píseň něžnou, smutnou, nevinnou, přerušil ji výkřik všeobecného odporu a Pistañina, ani nevědouc proč, trefila do noty vkusu, ve shromáždění tom převládajícímu tím, že se vrátila k oplzlostem:

Ach, mne zima mučí, mučí,
řekla Pepa svému hochu:
přitisk' si ji k prsům trochu,
zemřela mu ve náručí —

zpívala dívka, a obecenstvo řvalo: „Ven s ní! Ven s ní! Jinou!" a Pistañina pělo:

Chtěla bych spát .....

„Tu! Tu! Pojď sem!"

Opilost naplňovala vzduch. Všechno se zdálo býti alkoholem; když škrtli sirkou, obávala se Pistañina, která byla jediná střízliva, že se zanítí vzduch a že zhyne vše výbuchem.

Pipá měl šílenou radost, protože se viděl ve středu svých přátel a shledával, že jest, díky svému podivnému užití pohřebního roucha, pochopen, a že se stýká s výborem velké společnosti koňáků, a dopouštěl se nejnemožnějších žertů, nestoudností a projevů cynismu, a zapomněl úplně na ubohého osiřelého anděla, kterého měl v prsou. Domníval se, že se Pistañině ty výbuchy povržlivých vášní, ty triumfy nestoudnosti líbí. Kluk je vyváděl takou měrou, že společnosti napadlo s onou jednomyslností, která se ve shromážděních probouzí opojením enthusiasmu nebo enthusiasmem opojení, že oslaví na ukončení dnešní slavnosti Pipu. Předbíhajíce čas, chtěli slaviti pochování Bakchusa pohřbením Pipy. Ten slíbil, že bude při svém pohřbu trpěliv. Nikdo nepovážil, jak výstřední je ta pohřební slavnost a podivnost celé věci je opojila takou měrou, — mohlo-li je ještě co opojiti — že by raději zemřeli všichni jako jeden opilec, než by se vzdali tak veselého konce slavnosti.

Pipá, když dotančil závratný tanec s Retretou, klesl k zemi jako mrtev unavením. Ztuhl jako mrtvola, a když jej přátelé jeho, pojízdní, na oko křísili, jevil uličník znamenitou umělost, tváře se umrlým. „Pipá dodělal!" řekl kočí, který si vzpomínal, že to slyšel od šaška v cirku, a vhodnost této věty uvítána sterým tupým smíchem. „Dodělal! Dodělal!" křičeli všichni, tančili do kola, muži i ženštiny, a strkali se a pobíhali kolem umrlého Pipy. Skulinami dveří a okny vnikalo trochu ranního šera. Lampy a kahany s páchnoucím petrolejem dohasínaly, a výjev se osvětloval rudým světlem zlověstných zákmitův pochodní, které zapálili koňáci ku zvýšení lesku slavnosti, a které otravovaly vzduch nesnesitelně páchnoucím dýmem, vinoucím se z každého toho chvějného plamene. Uprostřed ošklivého řevu a pekelného ruchu zaznívál chraptivý a strhaný hlas Pistañiny, která měla na rameně opřenu hlavu svého opilého otce. Slepec odhodil kytaru a proklínal, a Pistañina vykřikovala zoufale plačíc: „Vždyť ten dům shoří! Vždyť shoří Pipá! — vždyť se Pipá upálí, protože padají jiskry s pochodní do sudu!..." Nikdo neslyšel, nikdo neměl tušení o nebezpečí.

Pipá ležel na zemi bled jako mrtvý, ba skoro mrtvý neboť tělo jeho bylo skličeno mdlobou, způsobenou unavením, dílem zpitostí následkem tak mnohých přípitkův a tak velkého hluku: položili jej na víko... lépe řečeno na horní dno nějakého sudu a vystavili jej ležmo na sud plný, nevím, jaké zápalné tekutiny; byl to asi sud petroleje.

Sud nebyl přikryt ničím, jenom víkem, na kterém ležel bezvědomý Pipá. „Pipá není mrtev, je opilý!" zvolal Chiripa, třináctiletý pojízdný. „Vykoupejte jej! Vykoupejte jej, ať procitne!" napadlo Pijuetovi, vysloužilému kočímu ... a Chiripa, Pijueta, Retreta a Ronguera, který tam byl také, ač nebyl od koní, ponořili věhlasného Pipu do hrozné tekutiny v té lázni, jež se měla státi hrobem. Nikdo nebyl při sobě: nebylo tam střízlivé mysli krom Pistañiny, která zápasila se svým otcem, zuřivým opilostí. Děvče křičelo: „Vždyť Pipá uhoří..." a ďábelský tanec se stával stále hroznějším: jední klesali bez sebe, druzí byli ještě při sobě, ale padali a neměli sil, aby vstali; párky se utíkaly do koutu a oddávaly se výstřednostem, a nikdo již nevzpomínal na Pipu. Pochodeň, špatně upevněná ve skulině zdi, jižjiž padala do nešťastné lázně a hořící krůpěje smůly skrápěly, dohořívajíce nedaleko okraje soudku. Kluk ponořen procitl stěží působením nemilé lázně a namáhal se marně, aby se dostal ze sudu. Činil tak ani ne proto, že by pozoroval nebezpečí nad hlavou, které mu hrozilo smrtí každou kapkou hořící smůly, padající vedle soudku, jako spíše proto, že se mu nelíbilo, že jest smočen.

„Vždyť Pipá uhoří! Vždyť Pipá uhoří!" křičela Pistañina. Řev surové orgie byl jí odpovědí. Z koutův, kdež ti nečistí kněží slavili špinavá tajemství, se ozývaly ostré výkřiky, tlumená slova, vilné vzdechy a chrochtavé zvuky bídného vzrušení, kterým se jevila zvířecí rozkoš. Dým pochodní, již skoro strávených, plnil nevelkou místnost krčmy, a pohřižoval ji v husté temno: svítání dodávalo bledým svým světlem děsnému obrazu ještě větší hrůznosti. Naproti lavici, na které plakala Pistañina, zářila jako jiskra, jako rudá hvězda, jejížto paprsky pronikají oblak, pochodeň, upevněná nad soudkem s Pipou.

Záhy zahynou všichni ti bídáci zadušením, neupozorní-li je nikdo na nebezpečí.

Upozornění se jim dostalo. Pistañina viděla, že pevná ta hvězda, která svítila naproti ní uprostřed mrakův, utvořených dýmem, klesá rychle do soudku... Dcera slepcova vykřikla, ale nikdo, ani ona sama, ten výkřik neslyšela...

Všickni vyvázli se životem, byť ne bez pohromy, z požáru krom toho, který uvázl v soudku.

VII.

„Je na uhel!"
„Úplně na uhel!"
„Nikdo by ho nepoznal!"
„Vždyť nemá obličej!"
„Je na uhel!"
„A zahynul ještě někdo?"
„Říkají, že Ronquera."
„A ba ne! Ronquerovi se nepopálilo nic krom střevíce... a ten měl na stole, protože myslil, že je to sklenka kořalky.

Obecenstvo se tomu vtipu zasmálo.

Vtipkářem byl Celedonio; obecenstvem sbor stařen, které žebrají u dveří chrámu Panny Marie.

Místem děje byla kostelní předsíň, ve které Pipá minulého dne přemohl Celedonia v souboji.

Ale teď se již Celedonio nebál. Neboť Pipá byl v rakvi, ve které donášeli do hrobu děti z farnosti na znamení posledního církevního dobrodiní. Celedonio se již nebál, že se hne, protože byl na uhel, na dobro na uhel, jak řekla Maripujos.

Strašlivá ta čarodějnice prohlížela černou, beztvárnou hmotu, která byla kdysi Pipou, se špatně tajenou radostí. Těšila se tiše z pomsty za množství urážek. Vztáhla ruku a odvážila se dotknouti se mrtvoly, vyndala prsty, které vypadaly jako supí drápy, z rakve zuhelnatělý kus šatu, přiklonila nestoudný obličej k mrtvému, ohmatala opětně popálené zbytky rubáše, přismahlé k tělu, a pronesla slavnostním hlasem slova, která mohou býti zbožným duším morálkou mojí povídky:

„Ten kluk! Bůh dovede potrestat bez hole! . . . Uloupil zasvěcený rubáš . . . a loupež se mu stala rubášem . . . To je rubáš, který ukradl tam ve vnitř! —“

Všechny ty čarodějnice souhlasily, že to jest dílem Prozřetelnosti.

A když se takovým způsobem pomodlili za mrtvého, vyšel pohřební průvod.

Farní okrslek nevěnoval Pipovi ničeho krom dětské rakve ze čtyř špatně sbitých prken.

Celedonio vedl průvod v obleku ministrantském.

Chiripa a Pijueta a ještě dva hoši nesli mrtvého, a stavěli jej chvílemi na zem, hádajíce se pohoršlivě, kdo nese větší tíži, zda ti u hlav či u nohou. Bylo to jen proto, aby mohli hubovati. Pipá vážil velmi málo.

Populárnost Pipova se osvědčila při jeho pohřbu; za rakví šli všichni pobudové města.

Okolojdoucí, vidouce nepořádek, v jakém neuctivé množství pohřbívalo bez obřadův a zmateně svého soudruha, ptali se:

„Kdo pak to má pohřeb?“

A Celedonio odpovídal pohrdlivým posuňkem i tónem:

„Nikdo; to je Pipá.“

„Pipá, který uhořel:“ dodávali druzí kluci, kteří obdivovali hrůzu uličnictva i v její smrti.

Na hřbitově zůstal Celedonio sám s mrtvolou, čekaje na hrobníka, který si k vůli tak nepatrnému mrtvému nepospíšil. Ministrant pozvedl víko rakve, a přesvědčiv se, že je samoten . . . odplivl na uhel, který byl uvnitř.

Dnes nevzpomíná již na Pipu nikdo, jen já.

Její mladší bratr.

Napsal Felix Téver.

(Pokračování.)

Sotva pan rada domluvil, Lena vyskočivši se židle stála tu vzpřímeně, hrdě proti němu.

„Pane rado, jste mi člověkem úplně cizím — nechápu, že můžete být tak neútlocitný, že mi nabízíte peníze. Jste snad z toho světa, ve kterém se všechno může zaplatiti penězi, ale to vám musím říci, že jste se u nás obrátil na nepravou adressu. Můj bratr nemohl by se nikdy cítiti šťasten v rodině, ve které mu kladou podmínky tak kruté.“ Lena uklonila se hrdě dodávajíc: „Nevím, pane rado, co bychom si v té věci dále co říci měli.“

„Ale mějte přec s těmi mladými slitování!“ zvolal pan rada a povstal rozčileně se svého sedadla. „Mějte k těm mladým citu, slečno, nejen Zdeňka i váš bratr se trápí, a jaká pak jste to sestra, když se můžete tak chladným okem dívati na útrapy bratra svého!“

„Můj bratr?“ zvolala Lena zasmavši se krátce. „Nevím, pane rado, bratr býval šťasten, spokojen — nebyl to můj bratr, který vyhledal váš dům, byli jste to vy, kteří jste jej volali, byla to vaše slečna dcera, která mu snad koketováním svým hlavu spletla.“

„Slečno,“ vzkřikl pan rada Bořický zhurta, „urážet se nedám; byl jsem připraven tak na mnohou staropanenskou trpkost, ale . . .“

„Staropanenskou trpkost!“ zvolala Lena. „Ujišťuji vás, pane rado, že bych dnes nemusila být starou pannou, kdyby moji rodičové byli mladé muže tak do domu lákali, jako jste to s bratrem činil vy! Ujišťuji vás, že bych ji nemusila byt, kdybych se nebyla o bratra svého po celý svůj život starala. A nyní, nyní přicházíte vy, lidé úplně cizí a míníte mít práva oloupiti mne o tohoto bratra, vypuditi mne z domu jako starého psa. Peníze, peníze mi nabízíte! Slzy dcery vaší kladete mi na svědomí, jako by něco vážily, slzy lehkovážného děvčete, které se zakoukalo do pěkné tváře mého bratra a které, nezíská-li tohoto, se po čase zrovna zase tak zadívá do jiné mužské tváře. Vám já neustoupím, pane rado, a spojení s vaší rodinou nepokládám pro bratra za štěstí. Byla jsem sice chudá, ale že se cit penězi neplatí, věděla jsem vždy a i můj bratr to věděl, vychovala jsem ho, byla jsem mu matkou.“

Nyní stál zase pan rada proti Leně a tvář jeho byla bledá jako bílý, naškrobený límec jeho košile a hlas jeho chvěl se zlostí, když zvolal:

„Matkou, slečno, to nikoli! Matka dovede pro své dítě vše obětovat i vlastní štěstí, ale vaše láska k bratrovi, je to chorobná, sobecká láska staré panny, která se nikdy vlády spustit nechce. Láska rodičů, ta je jiná, ta mne donutila jíti sem k vám, žebrati zde u vás, a slyšel jsem přec, jak nesrdečná, přepjatá, přeučená dáma vy jste! Ale nyní, slečno, přesvědčil jsem se, poznal jsem vás. — Budiž Bohu poručeno, nechť se mé nešťastné dítě uklidní — do vaší rodiny, na takovouhle švakrovou ji neprovdám a kdyby jste mi nyní řekla, že ustupujete, ani tu bych si nepřál sňatku toho. Navštěvovala byste ty mladé lidi a každé vaše slovo a každý váš pohled byl by jedem; jsem jist, že byste neustávala bratra svého štváti tak dlouho, až by ti mladí byli tak nešťastni, roztrpčeni, jako

jste vy sama. To na rozloučenou, slečno, my dva se asi už v tom žití neuvidíme!"

A rychle, nechav dvéře za sebou otevřené, pádil pan rada z domu, kde bydlela stará panna, ta nejkrutější osoba, jakou kdy v životě poznal. Tak alespoň se panu radovi zdálo.

* * *

Od návštěvy rady Bořického minulo několik dní. Lena cítila, že jí stále ještě ta rozhořčenost, v jaké se při návštěvě starého pána nalézala, všemi žilami proudí. Jak zbytečně mnoho poklízela nyní Lena ve své domácnosti, s jakou pílí vyhledávala si různou těžší hmotnou práci, při níž se jí zdálo, že její rozhorlenost přece poněkud mizí.

Někdy zasmála se Lena hlasitě, to tu, když s velkým zadostučiněním vzpomenula na slova, jaká byla k panu radovi promluvila. „Dobře, že jsem mu to mohla říci do pravdy, že byl jednou nucen poslechnouti pravdu. Ano, ano, státi v životě, v jeho vřavě, jako ve velké tlačenici, ale uměti se při tom oháněti, uměti rozdávati štulce v pravo, v levo, bez ohledu, zraní-li se ten neb onen. Vybojovati si tímto způsobem většího, širšího místa zatlačením jiných — ano, to je pojem o životě, jaký tací lidé mají!"

Ale pojednou, uprostřed posudku, jaký si o rodině Bořických utvořila, zrudla Lena v tváři. „Jak uměl ten starý sobec slovem bodnout. Jako matka? Nikoli, slečno, je to sobecká láska staré panny." A Lena slyšela stále, jakým přízvukem starý rada tato slova pronášel, a pak se jí zdálo, že ona neřekla vlastně jemu pranic nepříjemného, že ji slovy svými zbodal jenom on.

O dva dny později přišel Bedřich večer domů poněkud dříve, nežli v poslední době chodíval. Lena pohlednuvši do jeho tváře, porozuměla hned, že je bratr rozčilen. Jak kvapně otevřel dvéře, jak zavíraje jimi bouchl a nyní — Lena vzkřikla. Macena, zamilovaná stará její kočka vpletla se nějak nešťastně Bedřichovi v cestu; jindy byl by se jí Bedřich vyhnul — dnes — se žalostným zamňoukuutím odlétla Macena daleko do kouta.

„Proč pak jsi to zvíře kopl?" ptala se Lena vyčítavě.

„Eh tak — proč leze v cestu."

„Proč jsi nešla s cesty Maceno?" řekla Lena vezmouc mourovatou kočku na svůj klín, pohladíc ji lichotivě — a pojednou musila zadržeti slzy — nevěděla ani, proč jí to bylo tak líto, že Bedřich nebohé zvíře odkopl.

„Prosil bych o večeři!" řekl bratr odkládaje klobouk a usazuje se na pohovku k prostřenému již stolu.

Lena pospíšila do kuchyně a poslavši služku pro pivo vrátila se brzo stavíc před bratra mísu s kouřícím se jídlem.

Bedřich jedl rychle, jaksi nedbale. Vráska na jeho čele, ta vráska, kterou Lena znala, jež pocházela od únavy, nezmizela při jídle, ani po první sklenici piva — nezmizela, jak mizívala jindy. Modré oči Bedřichovy dívaly se dnes chladně, kameně.

„Nechutnají ti ty řízky se smetanovou omáčkou?" ptala se po chvíli Lena, jen aby čímsi přerušila mlčení. „Upravila jsem je tak, jak je rád jídáš."

„Ah — nepozoroval jsem ani, nemám dnes chuti dbáti malicherností!" odvětil Bedřich chladně.

Lena zamlčela se na dlouhou chvíli, nechávajíc jídlo netknuté na svém talíři.

„Měl jsi dnes nějakou mrzutost?" promluvila znova, když Bedřich již odkládal vidličku a nůž.

„U koho pak jsi byl poslední návštěvou?"

Bedřich chvilku neodpovídal, pohledl na sestru jen kosmým, nepřátelským pohledem, pak jakoby se rozpomenul, jakoby jí chtěl říci něco velmi důležitého, pravil:

„Poslední návštěvou byl jsem u Salmonů, nerad tam chodím věru."

„Proč nerad? Je to jeden z nejstarších tvých domů, volali tě, sotva jsi promovoval!"

Ovšem potřebují stále lékaře, bojí se smrti a myslí, že ji lékař dovede zažehnat. V tom domě jakoby vanul zcela zvláštní vzduch. Je cosi děsně nehybného v životě toho starého kupce, který vzdav se již obchodu žije ve společnosti těch dvou starých slečen. Jeden den plyne jim za druhým bez starosti, ale také bez radosti. A ti tři lidé tak pohromadě sedí, bratr pokukuje nad novinami po sestrách, sestry pletou pozvolna své punčochy — a najednou dráty se zastaví, jeden pohledne druhému do očí, pak zahledí se před sebe a jakoby s úzkostí naslouchali, jak míjí čas."

„To jsi se najednou rozpovídal," vsunula Lena a úzkost pojímala i ji.

„Ano, rozpovídal," odvětil Bedřich jaksi posměšně „Rozpovídal — vždy mi při návštěvě u těch lidí přichází na mysl: Hle život, který stojí — život starého mládence, starých panen. Má to cosi podobného k těm stojatým vodám v temných lesích. Prvé zrcadlí se ještě ve vodě kus jasné oblohy, stromoví stojící po břehu — pak pokryje se voda zelenou vodní rostlinou, nezrcadlí se v ní nic více ze života kolem bujícího. Voda jakoby spala pod svou pokryvkou mdlé barvy, pak počínají se v ní roditi zlé výpary. Ah!" — Bedřich umlkl na chvíli. „Taková voda, to je jako život člověka, který jen živoří, který v sebe nepřijímá dojmy radosti a strasti plně proudícího života! Tak mi to tam připadá u Salmonů. Jinde je šum a hluk, starost viděti, zájem pro okolí, plné podávání se životu, jaký lidé žijí samotní, jaký budou dále žíti jejich děti. Tam u Salmonů celý život prosedí dívajíce se jeden na druhého — neměli snad odvahy zasáhnout plně v životní šum a ruch — nyní mají plno času čekati, až si pro ně přijde smrt."

„A proč mi toto vše povídáš?" ptala se Lena zvolna.

„Tak." Bedřich zabodl nyní zrak svůj v obraz na protější stěně visící. Lena pozorovala, jak se tomu vyhýbá, aby jí do očí pohlédnouti nemusil. „Tak, Leno, chtěl jsem ti říci, že mne pojímá hrůza před takovýmto nehybným životem, který neroste dále. Jak bych to řekl, jak bych ti to vyložil," — a zarazil se zase, ale nyní pohledl Leně plně ve tvář a oči jeho zasvitily se rozechvěním.

„Chtěl jsem ti vlastně říci cosi jiného, Leno! Dověděla jsi se od samotného rady Bořického, pro jakou příčinu sešlo s mé svatby s jeho dcerou. Já ti to neřekl, já tě chránil, chtěl jsem být vůči tobě šetrným, ale ty — jakou bezmeznou nešetrností odplatilas tuto mou šetrnost! Byla to hanebná slova, jaká jsi starému radovi řekla; můžeš se diviti, že je tento proti mně nyní pobouřenější, že chrání a hlídá svou dceru, že je nám uzmuta skorem každá možnost setkání se. Byla to hrubá, nešetrná, lživá

slova! Styď se za ně, Leno, styď se! Či jsi věru tak sobecká, či mi chceš skutečně pokaziti štěstí? Anebo si myslíš, že bych mohl být šťasten, kdybych až do smrti měl s tebou žíti jako neženatý, tichý člověk, hýčkaný a ovládaný starší sestrou! Nikoli, Leno, nechť je mezi námi jasno. Vím, že jsem ti zavázán k velké vděčnosti, nikdy nechci zapomenout, jakou oběť jsi mi přinesla. Nikdy nepřipustím, aby tě chtěli vypudit z mého domu. Ale ty nechtěj ze své oběti učiniti modlu, šeredného Molocha sobectví těch, jejichž srdce seschlo nedostatkem oživující vláhy citové. Ty nechtěj Molochu tomu obětovati mne a ujišťuji tě, že i své štěstí. Vzpomeň si, Leno, vzpomeň na vlastní mládí, na vlastní lásku, a rozuměj, jak ji mám rád, jak je mi za těžko žíti bez ní.

To jsem ti chtěl říci, tys mi velmi ublížila, ale nyní — již nikdy o tom slova nemluvme!"

Domluviv vstal Bedřich a ubíral se rychle ke svému pokoji, jehož dvéře za sebou uzamkl. Lena povstala s velkýma, široce rozevřenýma očima a dívala se na dvéře, za kterými byl bratr zmizel. Pozvolna jala se opakovati jeho slova, tiše splývala jí tato z pootevřených rtů a přece nechápala smysl jejich. Dlouho zůstávala státi ztuhlá, nehybná jako socha; ale tu ucítila, že se jiná živoucí bytost pozvolna k ní blíží, že se jí lichotně o nohy otírá.

„Ah — ubohá Maceno!" řekla zvolna a pojednou, jakoby porozuměla, jakoby cítila, jak se jí v srdci cosi láme. Zlomila se, zlomila ta nerozumná, útěšná naděje, kterou se poslední dobou živila. On dával tam těm lidem za pravdu proti ní, on žádal, aby pokorně snesla, že ji chtěl starý rada zaplatiti její lásku k bratrovi ročním důchodem. „Jak to bylo možné, jak to bylo možné?" Pozvolna, bolestně vcházelo porozumění této možnosti v její mozek.

Chvatně, vášnivě uchopila Lena k ní se lichotící zvíře ve svoji náruč. „On nás o kopl, Macíčku, on nás odkopl, dříve tebe, pak mne!" zašeptala tiše a zadržené slzy hrozily ji udusit.

* * *

Od tohoto hovoru jakoby bylo nastalo mezi bratrem a sestrou jakési dusné, na myslích obou jako můra tlačící mlčení. Lena chodila po domě jako stín, šedé oči její stále byly obráceny kamsi v dál, v neurčito.

Někdy zůstávala Lena v zamyšlení státi a pak jakoby zakolísala, zachytila se rychle některého kusu nábytku a zašeptala: „Ne, ne, ještě ne!" Po druhé vzpomenula, jak byla tehdy v tu temnou večerní hodinu, po vypravování o útrapách svého mládí vložila ruce na bratrovu hlavu. S jakým sebepřemáháním vypravila tehdy ze sebe slova: „Tak požehnej ti Bůh!" Uvolila se přijmouti tam tu druhou za svoji švagrovou. A nyní — Bedřich jí vyčítal, že mu chce svým sobectvím státi v cestě ku štěstí. Jaká v tom byla spravedlnost! Kdyby mu to řekla, kdyby mu to vše vyložila. Lena zahleděla se někdy dlouze na uzamčené dvéře bratrova pokoje. Tam sedával nyní Bedřich celé dlouhé večery, vyhledávaje samotu. A Lena porozuměla, jeho samota nebyla naprostou samotou, ona byla oživena upomínkami na jeho lásku. Pojímal ji jakýsi až pověrčivý strach, nevstupovala nikdy do jeho pokoje, když vyhledával tu svou samotu, věděla, že by tím zaplašila stín té druhé, chvěla se před ním, tak jakoby se ji mohl pojednou objeviti, tak jakoby upomínky na smavou Zdeničku byly mátožným stínem čehosi strašidelného. Pozvolna cítila Lena, že je bratr její stále sám, že jest samoten, i když proti ní sedí ve společné jizbě, i oko jeho bloudí kamsi do dálky, on ji sice nevyhání z bytu, z těchto její péčí zařízených jizeb, ale z mozku, ze srdce jeho je již dávno vyhnána.

Nesouc dva věnce z temnolistého břečťanu, ubírala se Lena jednoho dne cestou vedoucí ke hřbitovu Košířskému.

„Blíží se nám den všech dušiček!" připomenula několik dní před tím paní sousedka Včeličková. Lena se zalekla, první to rok, kdy by byla málem zapomněla na rovy svých milých. Neměla paměť, neměla pro nic smyslu od té doby, kdy po domě chodila nosíc v sobě jakýsi bolestný, k činu dosud nedorostlý záměr, ale dík připomnění paní Včeličkové ubírala se v naznačený den na Košíře. (Dokončení.)

FEUILLETON.

Václav Černý.

Dne 8. t. m. večer zemřel ve Vodolce, rodišti svém, český básník a tlumočník poesie anglické, pan Václav Černý, a pochován byl za hojného účastenství obecenstva na hřbitově Vodolském dne 10. o 5. hodině odpolední. K pohřbu dostavili se někteří přátelé zesnulého z Prahy i zástupce divadelní společnosti p. Stocký, u kteréž nebožtík naposled byl engažován.

Václav Černý měl se původně věnovati stavu učitelskému. Ale plicní choroba zahnala jej od studií pravidelných na potulnou dráhu divadelní. Účinkoval při různých společnostech kočujících, hlavně při společnosti Budilově, a též byl nějaký čas pro episodky engažován při Národním divadle. Jako herec byl zástupcem oboru charakterního a některé jeho zvlášť maskou zdařilé výkony (Alba, Větruš atd.) těšily se pozornosti obecenstva.

Nám zde je hlavně oceniti překladatele básníků, a to hlavně anglických. Černý sám si osvojil angličinu a horlivě se zabýval studiem lyriky anglické, z které chystal velkou anthologii. Zvláštním však předmětem jeho studií byl Shelley. Tomu věnoval všecku pietu i všecko nadšení své. Přeložil zdárně Alastora (Květy 1894), Queen Mab (v rukopise), tragedii Cenci, která vyšla ve Sborníku světové poesie vydávaném Českou Akademií r. 1891 a pracoval v posledních letech svého života na téhož velkolepé dramatické básni „Prometheus odpoutaný". Vedle toho překládal horlivě fantastické novely Edgara A. Poea, jichž řada vyšla tiskem v nové Šimáčkově bibliotéce

*

„levných novel“. Před tím přeložil společně s Ariettem cyklus básní Coppéeových „Les humbles“, Z malého světa (Vilímek 1885) a A. Theurieta cyklus „Lesní stezka“ (Vilímek 1884).

Jako překladatel byl Černý pracovník svědomitý, pilný a důmyslný. Byl schopen i vzletu a především hleděl k jasnosti dikce, u Shelleye nejednou zatemnělé. Měl i pružnost ducha vnikati v individuality cizí a různorodé a jest velká škoda, že nebylo mu přáno provésti svůj plán velké anthologie básníků anglických.

Však i to, co vykonal, zůstane. S jménem Shelleye bude se u nás vždy vyslovovati též jméno jeho nejčelnějšího překladatele. Doufáme, že „Sborník světové poesie“ se ujme básnické pozůstalosti Černého v tomto směru a že zachová budoucnosti plody píle a nadšení jeho. Původních básní od Černého neznáme tolik, abychom mohli o něm jako původním básníku říci úsudek definitivní: jest na tom, komu připadne starost o pozůstalost jeho, aby zachránil, co se zachrániti může.

Jako člověk byl Černý povaha neobyčejně milá a sympatická. Jemnost a skromnost byly základní tóny jeho ducha a hlavně úcta a láska k poesii velké a ryzí. Kočujícímu herectvu českému jest ke cti, že v řadách jeho žil muž, který obcoval s elitou duchů, jemuž Tennyson, Bowring, Shelley, Poe byli soudruhy nocí a večerů po klopotné práci denní. Černý stopoval novou poesii anglickou do poslední chvíle; nemajetný herec kupoval sám dosti drahé a nepřístupné originály anglické, studoval je a překládal s pílí, hodnou lepšího vděku.

Něco dojemného bylo v momentu, kdy stáli jsme nad hrobem jeho. Myšlénky mimo létly od hroudy české půdy k pyramidě Cestiově, kde spí popel toho, jenž zván byl „Srdce srdcí“. Tam v hrstce hlíny popel toho, který objímal silou své velké nesmrtelné poesie božskou láskou tvorstvo a světy, zde v hrstce hlíny tělo toho, který kráčeje uctivě po stopách mistra byl věštecké této lásky tlumočníkem výmluvným a svědomitým. A jaká tragika v osudech obou, oba zemřeli v plném mládí po životě bouřlivém, zmítaném a — nevděčném.

A přece nežil Černý darmo. Že cítil, poznal a miloval velkost v poesii, že se snažil, býti tlumočníkem jejím v rodné mluvě, pojistí mu památku trvalejší nad všecko. Až se u nás budou oceňovati dle zásluhy překlady básnických děl, bude on vždy v řadě těch, kteří své síly napjali k metě nejvyšší, a to již mu zachová památku nehynoucí.

Voláme za dobrým, jemným, ve všem ideálním soudruhem staré a tklivé: Ave anima pia! J. V.

— Ve svých výročních zprávách o cizích literaturách přináší londýnské „Athenaeum“ (číslo ze dne 7. července t. r.) přehled publikací českých od května r. 1893 do května roku letošního. Zpravodajem jest pan V. Tille i podáváme zde článek jeho jak následuje:

„Vědecká literatura vyvinuje se pomalu, ale pevným krokem a velké mezery v oboru věd se co rok vyplňují. Až dosud nebylo stručných příručních knih ani v nejpotřebnějších odvětvích lidského vědění, avšak Česká Akademie uveřejňuje řadu monografií, je pravda nikoliv systematicky, ale v dostatečném počtu a z rozmanitých oborů, které jsou v Akademii zastoupeny. Nicméně vyšlo nejpřednější dílo minulých dvanácti měsíců bez přispění Akademie to jest ‚Historické mluvnice českého jazyka‘ od J. Gebauera díl I. obsahující phonologii. Asi šest dalších dílů bude následovati jakož i ‚Staročeský slovník‘. Gebauer pracoval o tomto monumentálním díle celou řadu let a podával ukázky svých učených badání v pojednáních i ve svých universitních přednáškách. Jeho kniha jest výborným vůdcem při studiu českého jazyka, vůdcem, jakého si před stem roků nejlepší český literární historik J. Dobrovský marně viděti přál.

Umění sloučiti vědeckou snahu s poutavým vypravovatelským stylem jest zvláštním nadáním prof. Zikmunda Wintra, jehož obrazy ‚Ze staré Prahy‘, založené na zdravém historickém badání a správných podrobnostech, líčí půvabně život měšťanský před několika stoletími.

Umělecké publikace jsou méně četny než loni. Byla vydána krásná reprodukce Pirnerova cyklu pastelů: ‚Demon lásky‘ s původními básněmi J. Vrchlického. Česká Akademie vydala pojednání o českém skle od Mareše s četnými kresbami. Na Moravě připravuje se drahocenné dílo ‚Vlastivěda Moravská‘.

Belletrie podléhá od roku k roku více novým ideám, které po nějaký čas vrou veškerou literaturou evropskou a jsou příznaky hlubokého duchovního převratu. Jich působení jeví se nejpatrněji ve plodech mladšího pokolení. Méně veršů bylo vytištěno a naši veteráni uveřejnili poměrně málo. Vrchlický vydal dva nové svazky: ‚Potulky královny Mab‘ a ‚Zlomky epopeje‘ a také rozmnožené vydání své ‚È Morta‘. První sbírka obsahuje delší báseň charakteristickou pro jeho básnický směr: ‚Kovář a smrt‘. Založena jest na národní pověsti o kováři, který chytil a svázal smrt a způsobil tím zmatek na zemi. Ale při veškerém mistrovství formy a myšlénkové hloubce jeví se zde, jako při všech básníkových pokusech v tomto směru, že jeho duch, odkojený studiem starých klassiků a nejlepšími dobami literatury latinských plemen, neciti se docela volným v domácích národních látkách. (?) Vrchlický vydal také zajímavou ‚Anthologii‘ asi tří set kusův vybraných z ohromného počtu jeho vlastních básní. Vyvolil, co sám považuje za nejlepší, a uspořádal podle obsahu. — Zeyer zůstává věren duchu svých dřívějších děl ve svých třech komediích: ‚Bratří‘, Z dob ružového jitra‘ a ‚Div lásky‘. — V publikacích mladší generace jsou krátké básně o různých thematech nejobecnější. Vliv moderního ducha jeví se ve krajní formě ve dvou pozoruhodných sbírkách: v ‚Tristium Vindobona‘ od Machara a v ‚Sursum Corda‘ od F. X. Dvořáka. Machar, zaujatý moderním skepticismem, miluje svou českou vlast a své rodáky, ale jsa nucen žíti ve Vídni, hledí nestranně na snahy a zápasy lidu, vytýká s hořkou ironií a poctivou opravdovostí chyby, kterých se všecky národní strany dopouštějí, a trhá na kusy všechny liché fantasie a prázdné naděje vznikající ze zápasu stranníckého. Jeho skeptické zpěvy jsou dítky skutečné přítomnosti, ryze české. — Básně Dvořákovy tryskají právě z opačného pramene, z pevné víry a nadšenosti. Spisovatel jest vysoce nadaný římskokatolický kněz; jeho verše dýchají nadšenou vírou a láskou ke Kristu a jeho učení, kteréž jest mu jedinou utvrzenou skalou uprostřed čeřících se vln moderního pobloužení. Obě tyto malé knihy charakterisují velmi dobře dvojí směr nynějšího myšlení v Čechách. Sbírky básní od Sovy, Mokrého, Klášterského, Táborského a jiných přinášejí mnohé pěkné verše, ale nejsou tak charakteristické. (Dokončení.)

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XXII. 1. SRPNA 1894. ČÍSLO 31.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Její mladší bratr.

Napsal Felix Téver.

(Pokračování.)

Šla samotna cestou vedoucí kolem zahrady Kinských a když minula poslední dům, jenž zabraňoval výhledu v údolí, zůstala znavena státi.

Zde dole pod svahem zelenavého vrchu rozkládal se hřbitov. Dlouhá řada jeho hrobek trčela s jakousi okázalostí do vzduchu, vedle kupilo se nepřehledné množství pomníků a křížů. Na hrobech mihotavá světélka, z nichž do podzimně chladného vzduchu vystupovaly úzké pentlice dýmu. V temnou zeleň cypřišů spadal sem tam s holých již větví stromů listnatých žlutý, opozděný, v kotouček seschlý list. Nad mdle zelenavým návrším klenula se obloha listopadového dne. Obloha nemračící se výhrůžně temnými, rychle plujícími mraky, neusmívající se také ani jedinou částečkou modré, nadějné barvy, obloha hledící šedou, bezvýznamnou tvářností dolů na davy po hřbitově hemžícího se lidu, jsouc pohřížena jako v nesmírné lhostejnosti pro vše to, co se tam dole pod ní děje.

„Hle, jakého tu lidstva!“ řekla Lena zvolna zahleděvši se na hřbitov. „Postavy pohybující se sem tam, čile, chvatně mezi pomníky a hroby připadají mi jak temné, nepatrné tečky. A dnes v ten svátek mrtvých, jaké je to jejich sem tam pobíhání, pachtění se bezúčelné, zbytečné! Pobíhají tu chvilku, hmoždí se, pracují, nenávidějí se, nevraží na sebe, jeden chce druhému vládnout, jeden chce druhého obelstít — a trvá to tak chvíli — zdali delší čas či kratší — vše jedno, v jisté době odveze každého z nich pohřební vůz sem za bránu města, sem do té černé země. Ale povstanou tečky nové — zase se budou pilně po čemsi sháněť, pídit, tak dlouho, až také ony nastoupí cestu svých předchůdců.

Takový je život; zdali hodno, aby v něm člověk pevně připoutal srdce k člověku!

Lena vytrhla se ze svého snění, vzpomněla, že je na čase sejíti dolů mezi rovy. Nikdy, ani v těch dobách, kdy se jí nejhůře vedlo, nezapomínala na hrob rodičů a na těch několik malých růvků svých záhy zemřelých sourozenců. Sáhla také nyní chvatně do kapsy svého šatu, zdali doma nezapomněla pestrobarevné voskové svíčičky, jimiž každoročně zdobila hroby malých dětí. „Zdali pak by bylo některé z těch záhy zemřelých připoutalo ke mně srdce úplně upřímně? Snad, snad přece.“ Tato otázka namanula se jí mimoděk. Ale, že všechny zemřely, dnes poprvé Lena nelitovala — život zdál se jí býti tak krutým, štěstí pro toho, kdo z něho záhy mohl uniknout ve chladnou, mlčenlivou náruč smrti.

Vstupovala již na hřbitov. Vůně zetlelého listí, černé země, smíšená s dechem vadnoucích květů na hrobech, ovanula jí skráně a jakoby jí vdechovala dlouho nepocítěný klid ve zmítanou duši. Tam v bytu svého bratra počínala býti cizinkou, osobou trpěnou, zde u hrobu své rodiny — zde, kde i ona nalezne poslední svůj útulek — zde bude snad brzo již zcela doma! A počínal ji objímati ten zvláštní ponure tklivý klid poslední domoviny.

Rychlými kroky blížila se k místu hřbitova, na kterém měla svoje hroby, však pojednou se zastavila. Nad kovaným prostým křížem nad hrobem rodičů skláněla se mladistvá postava a ruka oděná v temnou rukavičku kladla na hrob věnec z čerstvých růží. Pod černým kloboukem mladistvé dívčí postavy svítily se plavorudé kadeře.

Lena zarazila své kroky. „To byla ona!“ Ta, která ji zatlačila ze srdce bratrova, ta, která ji chtěla vyštvati z útulku blížícího se stáří.“ Lena pocítila dlouhé, bolestné píchnutí u srdce a musela se zadržeti o kříž u cesty stojící, aby neklesla. A proč se vkrádala až sem ke hrobu rodičů? Chtěla ji snad vytlačiti i odtud? V srdci Lenině vzňalo se nyní velké bolestné rozhorlení. Rychle a pevně přistoupila blíže. Velká, přímá postava její vzpřímila se ještě více, šedé oko upnulo se chladně, výhrůžně ve tvář bojácně proti ní stojící Zdeňky Bořických.

„Bezpochyby jste se zmýlila, slečno!“ řekla chladně. „Toto zde jsou mé hroby a žádný cizí člověk nemá práva na ně věnce klásti!“

„Já chtěla na hrob Bedřichových rodičů —“ Zdenička zajíkla se bojácně pohlednouc v Leniny chladně planoucí zraky.

Lena shýbla se rychle na hrob a smetla s něho nešetrnou rukou Zdeňčin věnec.

„Tu vemte si jej zase, odtud se vám vypuditi nedám, zde je jen místo pro mé věnce, k těmto mrtvým mám právo jenom já!“

„Jak jste hrdá, nelítostná,“ zašeptala sotva slyšitelně chvějící se Zdenička.

„Nemusíte více na mne naříkat!“ odvětila Lena a hlas její chvěl se tak silně, že bylo sotva slovům jejím rozumět. „Podařilo se vám to: ten živý nechť je váš, vypudili jste mne, můžete slaviti veselou svatbu a s vámi —

nechci mít s vámi co činit. Nepřekročím práh vašeho obydlí, nemusíte se mne báti. Ale odtud — od mých mrtvých, sem se mi nevkrádejte, odtud mi jděte pryč — pryč!" Slova její byla tichá, ale oči její sršely záštiplnými blesky v mladou tvář dívčí.

Polekaně, rychle vzdalovala se mladá dívka.

Lena klesla u hrobu rodičů na kolena, nevěděla, jak jí bylo. Dlouho s trapnou mučivou nerozhodností připravovala se k tomuto kroku. Vždy chtěla k bratrovi promluviti slova, jaká nyní řekla Zdeňce, a slova ta zůstávala jí vždy v hrdle vězeti. „Ne, ještě ne — snad — snad se přece ještě cosi změní!" Bázeň, klamná naděje, nerozhodnost trhaly jí nitro — a nyní. — Jak neočekávaně rychle vyřkla slova: „Já půjdu!" Kam měla jíti? Zaryla tvář svou v chladnou trávu na hrobě rodičů, objala zrakem těch několik malých růvků záhy zemřelých sourozenců — na celou bytost její lehla olověná únava. „Já půjdu!" zašeptala. „Ale kéž bych nemusela dále, kéž bych mohla zůstati již zde!" Byla si vědoma, že přináší druhou velkou oběť ve svém životě. V té první byla krutá bolest, prudká bolest mladého srdce — ale po ní? Po ní vyrůstala přec zase naděje, že v životě přijde něco neočekávaně dobrého, po ní zbylo vědomí: „Hle jsi tu velmi potřebnou, co počal by si mladší bratr bez tebe!" Dnes nezbývalo tu ničeho!

Nad hřbitovem sklánělo se temno, večerní, poslední jeho navštěvovatelé odcházeli. Nad hroby mísila se šedost soumraku s hustou vrstvou dýmu vycházejícího z dohořívajících světel. Lena klečela ještě stále u svých hrobů.

Pracovala jsem pro něho jak matka pro své dítě. Bez oné radosti, jakou snad matka pociťuje, když tiskne útlé tílko na svá prsa — bez vděku, jaký později vidí v očích syna — a nyní —

V té velké její beznadějnosti připadalo jí další žití jak ten oharek smutně sem tam v šedé mlze se zmítajícího světélka, poslední dohořívající na hrobě svíčky.

Jak hrozná je tíže bezradostného života, nese-li ji člověk jenom už pro sebe samotného.

A jak pustá, daleká ještě pláň, tak rozkládal se před ní ten další život! Lena povstala, vzpomněla, že bude zase muset pracovat, únava mizela na její místo zasedla v mysl starost. Když nezbylo nic jiného, jednoho se vzdáti nechtěla — zůstala v ní hrdost. Od těch lidí ničeho nepřijmu a od něho, od Bedřicha? I on je již jejich — i od něho ničeho nechci. Pomalým krokem s hrdě vypnutou šíjí kráčela Lena ze hřbitova.

Když Bedřich téhož večera vstoupil do pokoje své sestry, zůstal nedaleko prahu udiveně státi. Jaký to tu nepořádek: několik kousků chudého, po rodičích zděděného nábytku stálo tu v jedné řadě a uprostřed pokoje klečela Lena u velké bedny, do níž pilně skládala různé předměty. Tvář její byla neobvykle zruměnělá, oči její leskly se horečně a přec vynutila úsměv kolem rtů, když na prudkou bratrovu otázku, chce-li se stěhovati do zaslíbené země, odvětila:

„Stěhovat se budu, považuješ-li však malý nitařský krámek v Karmelitánské ulici za zaslíbenou zemi, nevím věru, Bedřichu, neslibuje tak mnoho, snad jenom klid a samostatnost!"

„Co to má vše znamenat, Leno?" optal se Bedřich chvatně, zbledna lehce ve tváři.

„Hle, co zde v rukou držím — počítala jsem právě, kolik v ní přibylo úroků — je to spořitelní knížka zděděná po nebožce tetě. — Ty sám nejlépe víš, jakých osudů se již dožila, prve, když jsme zařizovali tento byt; mizela z ní úžasně rychle stovka za stovkou. A později, když se tu počínalo dobře vésti, první přebytečný výdělek vložil se do ní — a tak dále — dále, až v ní bylo více, nežli jsem po tetě zdědila. A nyní je v ní i s úroky přes dva tisíce zlatých — a za nitařský obchod žádají ode mne jen patnáct set."

„Prosím tě, vylož mi blíže — nerozumím, nechápu!" zvolal Bedřich a jal se rozčileně choditi mezi rozestavenými kusy nábytku.

„Je to tak!" řekla Lena a hlas její zachvěl se silně. „Je tu pan rada Bořický a jsem tu já — jeden z nás přece musí povolit."

Divila se sama sobě, že dovede pronášeti tyto věty se stálým slabým úsměvem kolem rtů. „Přináší-li člověk velkou oběť, tu dá mu Bůh síly, aby ji přinášel, byť i s bolestí v srdci, přece s úsměvem na tváři!" pomyslila a pokračovala pak již klidně:

„Již dávno povídala mi sousedka, paní Včeličková, že zemřela majitelka dobře zavedeného závodu nitařského, že dědicové chtějí prodat obchod za hotové, byť i pod cenou. Prve jsem si řeči dobré sousedky nevšímala — ale dnes — bylo by pro tebe dost dobré, tak jsem si pomyslila: Dovedla bych sice ještě leccos jiného nežli prodávat nitě, kalouny a tkanice — ale zde při té věci — budu samostatnou! A věř, Bedřichu, bylo by mi již velmi za těžko podvolovat se cizí vůli a snášet cizí rozmary."

„Ach, jakou věc jsi to vymyslila!" zvolal prudce Bedřich, který stoje proti ní, jí dosud klidně mluviti nechával. „Tomu já nikdy nepřipustím, rozumíš, nikdy, takovou pohanu si udělati nedám! Nepřipustím, abys opustila náš domov, nepovolím v tom starému radovi. Ale chraň Bůh, Leno, abys na cosi podobného myslila — nedovolím tomu!"

Lena pohledla mu velmi klidně do očí.

„Jakého pak práva míníš míti, že mi zakazuješ? — Ty's jen můj mladší bratr — po dlouhou dobu jsem na to zapomínala, dnes to zase vím. Úmysl můj je nezvratný — provedu jej, čím dříve tím líp." —

Marny zůstávaly Bedřichovy prosby i výčitky — tiše bez hluku činila Lena v nejbližších dnech všechny nutné kroky ku převzetí malého obchodu. Když jí bratr domlouval, aby zůstala alespoň až do dne jeho svatby, odpovídala mu bezzvučným hlasem: „Nenuť mne více, Bedřichu, zdá se mi, že bych tu sešílela — jindy bývalo jinak — nyní — zdá se mi, že na mne z každého kouta cosi strašidelného hledí. Mám pocit, jakoby tu v bytě ležela mrtvola, jako bych se již nemohla dočkati, kdy ji vynesou. Jsem tak rozechvěna, nemocna — nech mne jít!"

Použila jednoho z těch zachmuřených listopadových dnů ku stěhování. Bratr byl povolán na venek, odjížděl nevěda, že sestry více nenalezne, až se vrátí.

Malý pokojík hraničící s krámkem, ve kterém chtěla Lena strávit zbytek života, byl již upraven a Lena doufala, že se na úzké jeho čtyry stěny vtěsná těch několik kousků starého jejího nábytku.

Když ji tohoto zachmuřeného rána stěhovali, zdálo se jí, že se jí ulevuje, a oddechla si pokaždé, když odnesli některý kousek nábytku.

Prošla pak ještě bratrovým bytem, vstoupila na terasu a zahleděla se posledně do smutných holých nyní strání petřínských. „Zde bylo vidět kousek zeleného světa!“ pomyslila. Tam nebude výhledu, okno malé komůrky jde do dvora a já budu pohlížeti jen na vysokou stěnu protějšího domu — ale což z toho — k čemu bych se chtěla ještě dívati, jak na jaře stromy pučí, je to vše jedno — vše! Jak dlouho mohlo by to ještě trvat!“ Pojednou uvědoměla si s jistou hrůzou, že je jí málo přes čtyřicet let a že to doživotní vězení, ve které se chtěla ubírati, potrvá snad dlouhá, dlouhá ještě léta — ale i nad tou myšlénkou spadal jí pozvolna v duši chlad. Bylo v ní chladno, mrtvo, necítila již ani lítost, když přestupovala práh bratrova bytu; když sestupovala se schodů, přišla jí zvláštní myšlénka: „Mrtvola je vynesena z domu, jíž se nikdy více nevrátí — a živí — nechť tu žijí blaze — —“

Minulo několik let. Jejich během změnilo se v domácnosti doktora Jesenského tak mnohé. Několik mladých členů přibylo do rodiny, a jeden starší, otec paní doktorové, došel klidně ku konci pozemské své pouti. Potěšilť se ještě pan rada nad štěstím své dcery, zakolébal první své vnouče několikrát na kolenou a jednoho krásného dne, aniž by se toho byl kdo nadál, a nejméně pan rada sám, přišla si pro něj smrt. Byla k němu milosrdnou, skolila ho jednou, prudkou ranou.

Smrtí páně radovou změnilo se to v domácnosti mladého lékaře k většímu ještě blahobytu. Ohnivzdorná pokladna s celým svým obsahem byla odvezena do bytu mladé paní doktorové a pro těžké, drahocennými věcmi naplněné skříně musily býti přinajaty dva pokoje.

V malém krámku v Karmelitánské ulici nezměnilo se za to během několika let téměř ničeho. Od božího rána do pozdního večera stála v něm majitelka jeho za svým pultem, tvář její byla stále stejně chladná, oči kamenně šedé, slušný šat vždy pečlivě vykartáčován a očištěn a plátěný límec kol krku jejího vždy bezvadně čistý. Bylo tu vše nezměněno a den za dnem plynul tu v jednotvárnosti ničím nerušené.

„U kamenné slečny v Karmelitánské ulici lze nejlépe koupit, ta má dobré zboží a levnější nežli kde jinde,“ říkávaly žákyně všech dívčích škol po celé Malé straně a zasmály se, že si vymyslily tak trefnou přezdívku pro majitelku nitařského obchodu.

Což nebyla ta slečna kamennou? Vypadala sice nějak mnohem důstojněji nežli všechny ostatní prodavačky po celé dlouhé ulici — a různým těm školačkám přišla při pohledu v její tvář mané na jazyk zdvořilá slova: „Dobrý den, slečno, prosíme o to neb ono,“ ale jinak — majitelka nitařského obchodu nedala ku svému zboží ani jed ného přívětivého slova nádavkem. Byla to taková nemluva, u níž jakoby každé slovo stálo dukát! A stále nezměněná, vždy měla stejně přičísnutý vlas, vždy ty samé černé šaty, ani tvar krejzlíku kol jejího krku se nezměnil. „Ona ničeho na sobě nepotrhá — to, protože je kamenná!“ říkávala mladá děvčata, a nejpodivnější bývalo to těm nejživějším, na nichž šaty, klobouky a kazajky jen hořely. Nepozorovaly na Leně změny, nepozorovaly ani, jak se množí hluboké vrásky kolem skrání kamenné slečny, jak se jí vkládá výraz velké únavy kolem rtů. Nevěděly také, kdy se na tváři její rozkládá radostný úsměv.

Někdy v ranních hodinách zůstával před jejím krámkem státi kočár a když se rychle hrčící kolesa jeho zastavila, vyskytl se radostný úsměv, tento řídký, vzácný host na tváři kamenné slečny.

„Vítám tě, Bedřichu, jak se ti pořád daří?“ zahovořila Lena, přiskočila pak k tajné přihrádce mezi skříněmi, vyňala odtud láhev vína a sklenku a pohostila bratra. Pohovořili pak spolu krátkou čtvrt hodinku a přišel-li v této nějaký kupec do krámku, mohl býti jist, že bude velmi rychle, jaksi zhurta odbyt.

Kdysi, Lena nebyla tehdy ještě dlouho v držení svého obchodu, vstoupila do krámu jejího mladá paní doktorová.

Lena viděla švagrovou svou poprvé, poprvé od oné doby, kdy se na svatbě bratrově klečíc v postranní, zastřené kapli chrámu sv.-Mikulášského modlila. Tehdy byla Zdeňka oblečena v bílý šat a lidé kolem Leny chválili ji, „jaká to krásná nevěsta“. Lena neviděla nijakou krásu na tváři nevěsty bratrovy, neviděla, viděti nemohla, před očima dělaly se jí velká zelená a rudá kola — ta kola tančila před jejíma očima a zahalovala všechen svatební průvod i s nevěstou. Lena neviděla ani pěknou tvář, aniž bílý šat, vše bylo rudé, zelené. I toho dne, kdy se mladá švakrová k ní přijíti odvážila, chtělo se jí vésti as podobně. Zase počínalo srdce chvatně, nenávistně bušiti, krev hrnula se zase k hlavě a všeliké barevné kruhy počínaly kroužiti před očima Leninýma.

Na usilovné domluvy muže svého odhodlala se Zdenička vstoupiti k švakrové, ale nyní zůstávala bojácně státi nedaleko dveří. Již zase na ni chladně, udiveně pohlížely ty šedé oči, jako tehdy na hřbitově košířském. Zdenička očekávala krutá, chladná slova, bylo jí tak stydno u srdce, nemohla promluviti. A tak stály chvíli obě švakrové mlčky proti sobě. (Dokončení.)

Tři postavy.

Šlo Štěstí přes hory, doly
samo nevědouc kam
a z klasu zlatého trolí
zrnka semo a tam.

Za Štěstím, rozsévku v klínu,
úšklebný vlekl se druh
a přehouslí rozséval blínu
na hory, doly a luh.

A za nimi, v zem tiskna rádlo,
spěl chmurný, nemluvný Stín
a zaoral vše, co kam padlo,
v hluboký země klín.

B. Kříž.

V domovině Ladinců.

Cestopisný obrázek z jihovýchodního Tyrolska od Anny Řehákové.

(Pokračování.)

Hodina minula rychle v odpočinku a dál se stoupalo, než cestou volnější, k sedlu Buš dal' Éga, nalézajícímu se u výši 1900 m. Odtud popřán byl nám čarokrásný výhled na Vedrettu Marmolatu, královnu Dolomit, která objevila se na obzoru, zvedajíc vzletně své téme zdobené skvoucí náčelenkou třpytných ledovců do výše 3366 m. uprostřed svých knížecích družek, z nichž nejvznešenější nesou jména: Boá, Gherdenácia, špice Geislerské.

Sotva že jsme vystouply, bylo nám opět v dol se bráti. Tož neblahá vlastnost horských přechodů: jde to doslovně přes hory a doly. Jacháme pastvinami, jimž ke skutečné okrase slouží četné skupiny mohutných modřínů, buků a dubů. Rozhled v dál stává se vždy obsáhlejší, vzdor tomu, že sestupujeme. Zní to podivně, ale jest tomu tak. Přemyk Buš dal' Éga, jsa v hory zapuštěn, podává jen omezenou vyhlídku. Teprve sestupem dostáváme se v otevřenější krajinu a na obzoru našem objevují se na severozápadě ledovce Zillerthalské a Antholské, na jihu vystupuje bohatýrský krasavec Monte Cavallo, hlavatý obr Peitler a vznešený světec Kreuzkofel. Přímo na úpatí posledního vrcholu strávíme, takž myslíme, noc. Neb Sv. Kříž, poutnický to kostelík, vystavěný u výši 2038 m. v hlubokých samotách pod srází 2905 m. vysokého Kreuzkofelu, jest pro dnes náš cíl.

Došly jsme salaše, kde shledaly jsme se za čas celého dopůledne poprvé s lidmi. První, koho jsme zhledly, byla asi dvanáctiletá pasačka. Volaly jsme na dívčinu, neb nechtělo se nám jíti bez průvodu alpou, kdež bylo plno krav. Ale ona, pohlížejíc na nás udiveně, ano bázlivě, neodpovídala, aniž k nám šla, když jsme na ni kývaly. Patrno, že to Ladinka čistokrevná, nezvyklá turistům, jichž tu, jak podobá se, jen málo přejde. Což bylo dělati? Daly jsme se k ní a uchopivše ji za ruku, by nám neutekla, ukazovaly jsme na cestu a krávy, i podávaly jí peníze. Ale prožluklá holčina, prohlížejíc si nás nedůvěřivě, nechtěla s námi ničeho míti. Z našich vespolných rozpaků pomohla nám salašnice, sběhnuvši se stráně. S tou sice také nebyla veliká řeč, ale přece jen jsme se dorozuměly, a plachá Angelika musila na příkaz své matky pěkně s námi, by provedla nás stádem.

O druhé hodině odpolední dospěly jsme konečně malé dědinky Spéssy, minuvše vesnici La Val neboli Wengen, rozkládající se v krásném a úrodném zde údolí Gaderském, po jehož stráních šla naše cesta. V Spésse skromná horská hospůdka postarala se o náš oběd. Dobré víno, slušné konservy a špatná káva bylo vše, čeho se nám dostalo. Stačilo. Hostinská, statečná Ladinka, hleděla nás zdržeti na noc. Chudák chtěla odbýti některý ze svých čistých úpravných pokojíků, jimž málokdy dostane se hostu. Strašila nás, že v Sv. Kříži nedostaneme noclehu a to proto, poněvadž kostelníka a zároveň hospodského tamějšího malého hospicu nenajdeme doma. Schází prý v předvečer velikých svátků, a zítra jest Nanebevzetí Panny Marie, do údolí do vesnice Abteie, by byl při ranní mši k obsluze kuratora abteiského, v jehož expposituru kostelík Sv. Kříže náleží. Nedaly jsme se tím zmýliti a zotavivše se, ubíraly jsme se v pozdní odpůldne chutě dál, důvěřujíce v své štěstí turistické, jež vytrhlo nás již z mnohých cestovních nesnází.

Hostinská nás vyprovázela až k lučinám, kde její muž pracoval. Týž, Ladinec, turistický vůdce chvalné pověsti Jan Miribung, v němž poznaly jsme bystrého, rozmilého horala, na náš vývez s námi šel do Sv. Kříže. Nebylo nám sice žádného průvodu třeba, neb krajina jest bezpečna, cesty na všech partiích velice dobře označeny „Ladinii“, sekcí alpského klubu.

Ale my chtěly si pohovořiti s Ladincem, zajímal nás. Učinili jsme dobře tak. Jan Miribung, jsa výtečným znalcem Dolomit, byl nám živou kroniku nejrůznějších turistických výprav do hor i obeznamoval nás nejen s horským okolním světem, ale i s poměry místními, trpce žaluje na to, jak němčina všude ve školách otupuje a kazí děti. —

Cesta ubíhala rychle. Prošedše krásný les, octly jsme se na ohromných pastvinách, „Armentara“ zvaných, které jsou pro své vonné, vzácné a bujné traviny pýchou svých majitelů, okolních vesničanů. Stále setkáváme se s dělným lidem milého, spořádaného zevnějšku, statečných postav. Jsou to vesničané, již ubírají se s večerem z celodenní armentarské senoseče, a salašníci, kteří, majíce pro zítřejší svátek dovolenou, jdou si ze salaší domů. Hovoříce a zpívajíce jachají vesele v údolí. Prohlížejí si nás s prostoduchou zvědavostí. Turista tu dosud velice řídkým hostem a což teprve turistka; tož zvláštnost, která stojí za podívanou. Obdivujeme se navzájem, smích zplácejíce smíchem.

V dvou hodinách, vystoupnuvše 500 m., stojíme pojednou před Sv. Křížem. Jest v pravém smyslu toho slova zapuštěn v hory. Nevyslovitelné kouzlo nejčistší poesie, nedostihlé vznešenosti, neobyčejného půvabu leží na vzácném tom obraze. Počítám Sv. Kříž k nejkrásnějším zjevům horské scenerie, jejž může oko zříti.

Slunce žhavě zapadajíc právě za hory, osvětlovalo intensivně posledními svými paprsky grandiosní skupinu Kreuzkofelu, jehož srázné nebetyčné stěny, planouce kouzelně ohněm červánků, vypínaly se nad kostelíkem, ztrácejícím se v temnu večerním, co mocný zlatoskvoucí štít.

Nám jakoby na uvítanou hlaholil jasný zvonku hlas večerní klekání, nesoucí se tklivě v širou dál hlubokým tichem, nikým a ničím nerušeným. Stály jsme dlouho v zanícení, ztrácejíce se v nejčistším požitku duševním, jakýž dovede vyvolati jen majestát horské svatocudné přírody.

Jaký div, že místa, posvěceného samou přírodou, zmocnila se i ruka lidská již v dávných časech, by vybudovala zde boží týn. Legenda vypravuje, že mocný hrabě Otvín z Lurnu, pán Bystřického údolí, kaje se ze svého kacířství v divokých těchto horských samotách před obrazem ukřižovaného Spasitele, doprosil se odpuštění nebes. Víra naplnila jeho duši, mír uhostil se v jeho srdci. V blahou paměť příhody té počala se stavěti svatyně,

avšak v údolí, nikoliv u vzletných výšinách, kdež příroda, mocná těšitelka, ujala se ducha pochybnostmi ztýraného, povznesouc ho ze rmutu všednosti k nebes končinám. Než hle, dělníci zaměstnaní při stavbě chvíli co chvíli přišli při práci své k těžkému úrazu. Jejich krev smáčela staveniště. Tu jednoho dne přilétli neznámí, záhadní ptáci. Uchopivše krví nasycené hobliny, vznesli se na výšinu Armentarskou, kde naznačili krvavou kresbou základy kostela. Porozuměno pokynu nebes a chrám tu vystavěn.

Vešly jsme v hospic, důkladné, starobylé, kamenné stavení o jednom poschodí, kde hospodaří kostelník s mladou sestrou svou. Přízemní, veliká, hostinská síň činí nejlepší dojem svou úpravností a čistotou, bývá často proměněna v společnou ložnici, když několik hořejších pokojíků nestačí přišlým poutníkům. Ohromná, vzorně uklizená kuchyně dosvědčuje, že se tu příležitostně musí notně vařiti.

Jsouce vlídně uvítány, zasedly jsme chutě k jednoduché večeři. Vejce, salám, víno bylo vše, co jsme dostaly. — Po jídle, rozloučivše se se svým průvodčím, vyšly jsme před dům v kouzelný horský večer. Kostelník postaral se nám o koncert na alpský roh. Arci, nejsa žádným velikým umělcem, provinil se mnohým falešným tónem. Avšak obdivuhodná, neobyčejná ozvěna stěn kreuzkofelských, vracejíc až pětkrát melodie jí svěřené, milosrdně opravila chyby hudebníkovy a dala vyzníti tónům jemně a čistě.

Téhož dne byly jsme jedinými hostmi Sv. Kříže i dán nám nejlepší pokojík, útulná ložnice, celá velice úhledně vykládaná dřevem. Postele byly sice jednoduché, avšak celá jizba i lože vyznamenávaly se nejlepším komfortem cestovním, nad nějž není a který zove se čistota. Hlavní stěna, plna svatých obrazů a obrázků, nesla veliký krucifix, stará umělecká to řezba. Zhasily jsme lampu; světničkou kmital se jen slabý, mihotavý svit lampičky Kristovy, doplňuje mystické ovzduší našeho čistě poutnického noclehu. Na spaní nebylo pomyšlení.

Vzácný měsíční večer, halící luzně v průsvitnou roušku dálný kraj, vylákal nás k oknu a my nemohouce se nasytiti pohledu v taje noci horské, bděly jsme bezmála do půlnoci.

„Zem, nebe ztichly, ne však v uspání,
leč bez dechu, jak nejvíc hruď když cítí!
jsou němy, v hlubokém jak dumání.
Zem, nebe ztichly; ode hvězd, jež svítí
v mír vod, až k věnci hor, jež v dáli zříti,
vše dýše žitím v sebe vhrouženým,
v němž neztracen ni svit, ni výdech kvítí;
vše v bytí podíl má i shodu s Ním,
jenž tvůrcem všeho jest i strážcem tušeným.

Pak nekonečna cit tě obmyká
z dum samot, kde jsi nejmíň osamělý;
hlas pravdy, jenž tvou bytost proniká
jak sebeočista; to zvuk je vřelý,
zdroj, duše hudby, jenž s tvou duší sdělí
pravěčný souzvuk — — —“

Byron, překlad E. Krásnohorské.

V časné ráno zabušení na dvéře vybouřilo nás zle. Byl to náš pan hostinský, který nás, jež jsme byly tvrdě usnuly, burcoval k východu slunce. Musil si takto pomoci, když několikeré zaklepání nás neprobudilo. Byly jsme mu za to vděčny z celého srdce; neb bylo by bývalo skutečným hříchem, kdybychom byly zameškaly v těchto výšinách probuzení dne. V největším kvapu obleknuvše se, vyšly jsme ku kostelu, na malý skalní výstupek, odkudž báječný rozhled v horstva říši.

Širý kraj dosud dlel v snění. Pojednou však vzplála vítězná dne pochodeň a kouzelným polibkem slunce oživují a zachvívají se rozsáhlá ledová pole Zillerthalská a Rieserfernerská. Již doniká zlatonosný paprslek i v divoký, ponurý chaos Dolomit, jež tyčí a kupí se kolem nás na všech stranách. Zářný žáŽeh propůjčuje zázračného osvětlení nesčíslným těm obrovským štítům, filigránským hrotům, massivním pilířům, štíhlým věžím, vyhraněným hradbám, ozdobným cimbuřím, nebetyčným pyramidám, bizarním jehlám.

Však nade všecky vyniká Vedretta Marmolata. Vypínajíc se na jihozápadě na hranicích tyrolsko-italských tvoří protějšek Sv. Kříže a jest vzdálena od nás jen krátkou vzdušnou linií. Pyšné témě třpytí se démanty, lepé tělo zahaleno v purpur.

Ledová říše Marmolaty, vypravuje báj, byla před dávnými a dávnými časy bujným pastvištěm. Ale majitel marmolatských salaší přišed o ně lidskou nespravedlností, proklel úrodné lučiny a ony proměněny božím soudem v sněhy a ledy.

Mocné srázné útesy skalní chránily dlouho Marmolatu před vpádem lidských smělců, byť i mnozí odvážlivci byli se pokoušeli o vniknutí v její panenské území. Již r. 1804 Jan Terza, duchovní nedaleké obce Quelly, odvážil se vzestupu. Avšak podnikavost jeho byla potrestána zle. Spadl do hluboké rozsedliny ledovce, kde vzdor všemu zachraňovacímu úsilí svých společníků bídně zahynul. Krutá hora nevydala ni tělo nešťastníkovo. John Ball r. 1860 a po něm dr. Ruthner r. 1861 dospěli bezmála k malé Marmolatě neboli Marmolatě di Rocca; avšak nejvyšší místo vrcholu slezl teprve r. 1862 Pavel Grohmann, výtečný znalec a přesmělý šplhavec Dolomit. Po něm r. 1865 lord Douglas, smutně proslavený katastrofou Matterhornskou, vykonal druhý vzestup Marmolaty. V nynějším čase podnikají se každoročně výpravy marmolatské, jsouce usnadněny ochrannými chýžemi alpského klubu.

Užívajíc plně vzácné podívané za hlubokého klidu a míru, vzpomínala jsem si s hrůzou východu slunce na švýcarském Rigi. Zástupy turistů vyhrnou se z obrovského hôtelu, by banálními výkřiky, omrzelým zíváním uvítaly nový den, jemuž na počest zní draze zaplacená fanfára alpského rohu, jemuž v hanbu kupčí se tu, s čím se jen kupčiti dá, tváří v tvář vznešené přírody. Toť pravý jarmark přírody, nikoli ona sama.

Zašly jsme na chvíli v jednoduchý poutnický kostelík; avšak svou ranní pobožnost vykonaly jsme již před tím.

„Ne marně dávný Peršan výše skal,
jež obzíraly zem, a hory ctíval
jak oltář svůj, by důstojně se pjal
chrám nezbudovaný; tam Ducha vzýval,
v čest jehož malicherným se mu zříval
ruk lidských výtvor. Hleď, nechť Řek či Got
byt bůžků sloupovím si vyzdobíval, —
hleď svatyň přírody, hvězd, země, vod,
a nelpí s modlitbou jak spoután v těsný bod!“

Byron, překlad E. Krásnohorské.

Náš hostinský vítal nás ke snídani pln netrpělivosti; neb musí býti i se sestrou o 7. hodině na mši v Abteii, vzdálené od Sv. Kříže hodinu.

Hospic za jejich nepřítomnosti vždy jest uzavřen. Rychle s námi spořádav náš velký účet: dvě večeře, dvě vydatné snídaně (kávu, čaj, vejce), dva noclehy, úhrnně 1 zl. 40 kr., vyprovodil nás až ku křižovatce. On sám jako kamzík uháněl přímo strmou strání na pravo do Abteie; my pak zvolna ubíraly se v levo dolů do La Villy-Hvězdy. Sotva že jsme šly nějakou tu chvíli, již jsme zastavily zase svých kroků. Octly jsme se totiž v kosodřevině, uprostřed níž celé lány alpské růže se rděly. Ač nádherné to kvítí, královna alpské flory, odkvétá v údolí již v červenci, zde našly jsme je ještě 15. srpna v plné kráse. Neodolaly jsme jeho spanilosti a neustaly dříve, dokud jsme každá nedržela v ruce velikou kytici hedvábných, karmínových květův. Pak to ale šlo spěšně dále v údolí Gaderské pastvinami, lesy, salašemi, malou dědinkou, avšak stále hlubokou samotou. Jen časem dopřály jsme sobě na oddech pohledu na Kreuzkofel, vidný zde v celé své mohutnosti a kráse. Slunce konečně vyhouplo se nad jeho nebetyčné, oproti východu vypínající se, výstupkovité stěny a ony jsouce protkány bezpočetnými vlnitými, červenými, žlutými a bledě šedými páskami svých složenin, zářily jasem barev, připomínajíce nám svým zajímavým a zvláštním zjevem původ své podstaty, jež nemá býti ničím jiným než korálovými útesy někdejších moří.

Geolog Ferdinand z Richthofenu byl prvním, jenž opíraje se o svá vědecká badání, vyslovil se, že massivní složeniny dolomitských mocných útesů, které zvětralým kolosům v podklad a základ slouží, jsou obrovským dílem maličkatých korálů hvězdnatých, těch obdivuhodných, neúmorných dělníků moří tropických, kteří budujíce po celé dlouhé věky ostrovy, rozšiřujíce pobřeží, jeví se nám vzdor své nepatrnosti co smělí, neunavní stavitelé. Slabоučká, sotva viditelná zvířátka ta sdružena v milliony pracovních vojů vystavěla před tisíci a tisíci lety velkolepou vzdušnou kostru Dolomit, jíž během času vyplnily, vypracovaly, vybranily a vykrášlily nejrůznější činitelé přírodní, z nichž nejhlavnější jsou: vodní zvířectvo, chemické procesy, vzduch a voda.

K zakončení té skromničké poučné kapitolky budiž ještě jen připomenuto, že okolí Sv. Kříže, zejména pak nedaleký Sv. Casian, překrásně položené údolíčko, uzavřené skalami přímo neuvěřitelných tvarů, požívá evropské pověsti co naleziště vzácných zkamenělin. Učencům geologům jest zdejší kraj klassickou půdou, jíž dovolávají se ve svých vědeckých dílech; ale i laikům dostává se tu zajímavého náhledu v tisícileté tvoření horstva, jež dokládají význačné složeniny a bohaté zkameněliny převratných epoch světových.

Než došly jsme Hvězdy, zkusily jsme na sobě kouzelnou moc pana Orco, provádějícího v zdejší končině své rejdy. Škádlivý a škodolibý ten skalní duch má všude prsty, kde jedná se o nepříjemnost neb o škodu. Zejména rád pronásleduje a straší ubohé poutníky, mate je v cestě. Někdy dokonce přižene prý se v podobě ohromné koule, která hrozí každého rozdrtiti. Jindy zjeví se co přítulný koník, nabízející se úlisně k službám. Avšak sotva že se mu pocestný svěří, vyroste na báječně obrovské zvíře a uháněje přes hory a doly, neustane dříve v běhu, pokud ubohého jezdce neshodí v propast. Pan Orco k nám nebyl zrovna zlým, ale trochu si nás přece jen dobral. Pojednou totiž dostaly jsme se přes všechno velice náležité označení cesty v místa, kde všechna schůdná stezka přestávala. Před sebou viděly jsme sice Hvězdu, ale kudy tam? (Dokončení.)

Z domácnosti básníka XVII. století.

Podává J. E.

Zajímavé podrobnosti o domácnosti a rodinných poměrech slavného francouzského básníka Jana Racina podává pan Vicomte de Grouchy ve svých „dokumentech, vztahujících se k Janu Racinovi a rodině jeho"; každý, kdož, přes všechen zájem pro moderní písemnictví, dovedl si zachovati — třeba jako na zapřenou — něco málo opravdové sympathie pro básníka „Phaedry" a „Athalie", zajisté že také rád uslyší, za jakých okolností, v jakém ovzduší vznešená ta díla psána byla.

První stránka práce pana Vicomta de Grouchy uvádí nás dne 30. května r. 1677 do domu pana Lemaziera, rue des Massons, kde právě má býti podepsána svatební smlouva pana Jana Racina, královského rady atd., usedlého v Paříži v paláci des Ursins, — se slečnou Kateřinou Romanetovou, plnoletou, dcerou pana Jana Ondřeje z Romanet, královského rady atd. atd., a paní Kateřiny roz. Douvrelovy. Této smlouvě přítomni jsou a co svědkové ji podepíší osoby nanejvýš urozené: Jeho královská Výsost Monsieur le Prince; J. J. pan vévoda d'Albret; urozený pan de Lamoignon, první předsedící; urozený pán Colbert, státní ministr, s paní manželkou; pan markýz de Seignelay, nejvyšší tajemník, s paní manželkou; pan Jan Mikuláš Colbert, opat z Retzu, pan de Gourville, pan de Basville . . ."

Básník, v třicátém osmém roku svého věku, stojí v plné slávě svého nadání i svých úspěchů. Jeho příjmy co spisovatele dramatického, rovněž jako milostivé dary krále Ludvíka XIV. byly hmotné jeho poměry uvedly v míru více než slušnou. Páni Gallois a Le Secq ve své vlastnosti „co dobří přátelé pana J. Racina", líčí celé jeho domácí zařízení, různé předměty a knihy, jež krášlí jeho byt mládenecký, a odhadují všeho cenu. Dle toho patrně byl pěkně zařízen, měl všeho dost, čeho potřebí k žití všednímu i společenskému. Souhrn všech těch věcí podává dokonce obraz jakéhos slušného, uspořádaného přepychu. Schází-li tam množství oněch drobností a tretek, tak zvaných „okrasných", které tehdejší doby ještě nebyly módou a které teprv moderní naše snaha po zevnějším lesku byla v oběh přivedla, tož shledáváme se s věcmi, jež za více stojí než celý titěrný ten úbor moderního salonu: velké flámské tkaniny, čalouny bergamské pokrývají zdi; lože jest přikryto zlatostkvoucím bro-

kátem třásněmi zdobeným, nachovým hedbávím podšitým; stolní příbor, všecek z dobrého stříbra, skládá se z velkého podstavce, tří velkých mis, konévky, dvou svícnů, slánky, talířů, lžic a vidliček na tucty. Prádlo pak tomu přiměřené. Vidíme-li jej v takém blahobytu, Jan Racine zajisté že zdá se nám šťastným smrtelníkem. Co mu ještě schází? Zahrnut jsa všemi dary, jest pravým typem genia vyvoleného, jemuž vše ustupuje a jemuž vše chce se zalichotiti. Cítí-li něco rozmrzelosti nad nízkou závistí a pomluvou nestoudných svých nepřátel, což nemůže se za to potěšiti z rostoucího obdivu svých přátel a mocně vzmáhající se přízně obecenstva? Prost jsa veškeré tísně poměrů hmotných, v jaké plynulo stáří velkého Corneilla, nepotřebuje nyní, by zvítězil nade všemi, než dáti volný vzlet duchu svému. Avšak Racine se byl rozhodl omeziti tuto svou volnost, až doposud dosti jarou; a to že cítí, že přežil již věk mládí svého; nevěra spanilé slečny de la Champmeslé, slavné to herečky, odzvonila jeho veselosti.

V tichém svém sídle mládeneckém neuslyší nyní jiného hlasu, než vážného hlasu svých knih, knih náboženských, které jej volají, chtíce od divadelní činnosti jej odvrátiti.

Ctihodní mistři Arnauld a Nicole, bývalí jeho učitelé z Port-Royalu, hledí opět se zmocniti marnotratného toho syna, a málem již kající milovník, plačící nad pošetilostí lásky své, chtě zkroušeně své hříchy opykati, by světu byl dal „s Bohem!“ a uzavřel se v klid klášterní. Ale zdálo se, že rozhodl se k jinému způsobu pokání: sňatek s měšťankou, chudou duchem i krásou, nepřátelskou veškerému světskému písemnictví, která co živa nepřečte jediný verš chotě svého, aniž kdy se súčastní divadelního představení jeho her, — z bázně hříchu! — tož, zdá se, jest těžší ještě mortifikací pro duši i srdce nejvyššího vzletu, nejhlubších citů schopných.

Od té chvíle básník se zříká, jak strastí, tak slastí jeviště; nedá více slyšení Muse tragické; svou vlastní vůlí zastaví vzlet svého genia. Nadále nebude se starati než o blaho své rodiny, o vzrůst svého majetku, o vychování dítek.

Roku 1677 přijímá úřad králova historiografa, s ročním důchodem 2000 tolarů, za podmínky, že opustí všeho jiného básnictví (král tak velí). Jak pokořující, osudná podmínka! Avšak on sám se byl o úřad ten horlivě ucházel. Později vyčítáno Ludvíku XIV., že ve svůj vlastní prospěch byl skonfiskoval nadání spisovatelovo; avšak sama povaha Racinova, ctižádostivého dvořenína, vzorného chotě, prozřetelného otce četné rodiny, přirozeným způsobem tíhla k tomuto svrchovanému dárci titulů a důchodů. Kde jinde pan Jan Racine by byl našel náhrady za důchod svůj co historiografa? Zajisté že nikoliv u svého nakladatele, ani v platech za divadelní hry.

Tímto způsobem jsa zajištěn, dovedl Racine za nedlouho domácnost svou zříditi ne snad s přepychem, ale zajisté v dosti značném blahobytu, o němž lze se přesvědčiti, navštívíme-li jej v posledním z jeho sídel v ulici des Marais, kde bydlel již roku 1692, patrně dříve již, než odebral se ke králi do Flámska, kdež tehdejší dobou francouzská armáda táborem ležela.

Úzká, klikatá, vlhká ta ulice starodávného zevnějšku během dvou set let nezměnila leda jméno; tehdejší ulice des Marais Saint-Germain jest nynější Rue Visconti. Většina domů, prostranných průjezdů, pochází z doby panování Anny rakouské, matky krále Ludvíka XIV.; mile přebývalo se asi v nich, když se zelenaly a kvetly rozsáhlé sady blízkého opatství St. Germainského. Na jednom z těchto domů (č. 21.) stkví se černá mramorová deska, která nám sdílí, že zde žily slavné herečky, slečny Champmeslé, Le Couvreur a Clairon, což ovšem jest pravda; ale že tamtéž zemřel Jan Racine, není pravda. Básník obýval dům skromnějšího zevnějšku (č. 13.), který zvláště svým průčelím nikterak se nezamlouvá; jest to stavení žlutavé barvy, o málo oknech — znak obezřelosti domácích pánů z bouřných dob, pouličních půtek Frondy, v nichž vytloukání oken patrně bylo na denním pořádku — pouze uvnitř, ve dvoře jeví se stopy někdejší elegance; tam ještě najdeme velká, úhledná okna, oblíbená za časů Ludvíka XIV. Avšak dvůr zdá se tak těsný, že nelze si představiti, kde asi se nalézala kůlna pro „kočár o čtyřech kolech, uvnitř červeným aksamitem povlečený, okny zasklenými, polštáři a malým sedátkem, jakož i vysokým kozlíkem opatřený,“ a menší „vůz, též o čtyřech kolech, červeně vyzdobený;“ dále, kde stála konírna pro „dva koně, bělouše, staré a chatrné“, zajisté tahouny pravidelného, odměřeného kroku, jakých přísluší pro básníka klassického a verše alexandrinské. Vůkol vypínají se střechy, tří komíny; ani památky více o květinách, o stromech, o volném osvěžujícím rozhledu; Paříž XIX. století nestrpí více těchto zbytečností. Dům má čtyry patra a půdu; toho ovšem jest třeba k ubytování celé domácnosti, sedmi dětí a služebnictva. Každý koutek jest obydlen, každého místečka použito a to s takou moudrou mírou, že básník může i pohostinství dopřáti některému starému příteli, jako na příklad panu Boileau-Déspreaux, ano smí si i dovoliti k sobě pozvat návštěvu zcela officielní, vynikající osobnosti, jako poslance hollandského, pana de Bonrepaux. Chcete-li jej sám navštíviti? Nuže, povedeme vás, dle podané nám topografie domu.

Patro první vyhrazeno rodině samé, i záleží z ložnic a jakés prostranné předsíně, sloužící za jídelnu a přijímací pokoj zároveň, v nějž ostatně uváděni bývají jen intimní přátelé domu. Tato dosti úhledná a velká síň jest zdobena tkanou záclonou práce ruční, jakož i flámskými čalouny, na jichž svěžích barvách odráží se pět malých obrazů, představujících ovoce a pastýřské výjevy. Jeden z těchto obrázků jest zvláště pozornosti hoden; jest to jemné vyšívání, jichž se najde řada v komnatách paní z Maintenonu, ve Fontainebleau, a které svědčí o vkusu a schopnostech chovanek St. Cyrských; nepochybně obrázek ten byl básníkovi podán některou z mladistvých representantek Esthery neb Athalie. K doplnění ozdoby vidíme nad krbem „zrcadlo z jemného skla, v pozlaceném, uměle vyřezaném rámci“, a vedle krbu „lopatku, pohrabáč, kleště a klíštky z polérovaného železa“. Ostatek jest přiměřený, přepychu skromného, ale důkladného. Jest tu dvanáct lenošek „pokrytých vyšíváním tureckým s hedbávnými třásněmi a třapci“; často stejný počet hostů usedne v pohodlných těchto křeslech, jak stvořených pro dlouhé hostiny a delší ještě hovory, kol velkého stolu „z ořechového dřeva“; neboť náš poeta není nepřítelem dobře vystrojené tabule a četné, duchaplné společnosti. A spíše ještě se mu líbí tyto besedy v kruhu rodinném, než slavné hostiny Versaillské a Marlyské; zdají se mu vzácnou jakous pochoutkou a pravým osvěžením, tak že jednoho dne odmítl pozvání prince z Condé, omluviv se po lovi takto:

„Hleďte, nesmím jinak, než obvěďvati dnes se svými dětmi, které mne chtějí obzvláště častovati; chudáci, ani by jim nechutnalo, nesnědl-li bych to jídlo (kapra, pocházejícího z rybníka Port-Royalského) s nimi.“ A kolik pak těch drahých dítek, jimž básník takto se obětuje, se sejde kolem stolu rodinného? Roku 1695 jest jich celkem sedm: Jan-Baptista, nejstarší, dědic, v nějž otec všecku svou naději skládá; Marie-Kateřina, nejstarší dcera; pak Nanetta, Babetta, Fanchon, Madelon a nejmladší Lionnel, budoucí poeta. Avšak co nevidět v rozmilém, něžném tom kroužku nastanou mezery; Marie-Kateřina cítí se povolána k žití klášternímu a vstoupí ke Karmelitkám v předměstí Sv. Jakuba, později v klášter Port-Royal des Champs; Nanetta stane se jeptiškou u Voršilek v Melunu; z Babetty bude postulantka v klášteře Fontevraultském, blíže Clermontu; konečně Jan-Baptista, nastávající diplomat, odebéře se v službě královské do Hollandska, co tajemník vyslanectva. Ač sešli s očí, přec nesejdou z mysli, drazí tito nepřítomní; promlouvá se o nich při každé dané příležitosti, mluví se o jich toužebně očekávaných listech, o jich budoucnosti; a tu a tam, objeví-li se na stole některé oblíbené jídlo, připomene si dobrá matka jejich, jak by Racine (Jan Baptista), Kateřina, Nanetta neb Babetta, si na tom asi pochutnali.“

Naivní tento výrok, tlumočící hluboký stesk po milých dítkách, více než jednou mohl as býti opakován; a to zvlášť za příležitosti svatebního veselí, jež se odbývalo dne 7. ledna 1699, a kde shledáváme se s fantastickou Marií-Kateřinou, které se bylo znechutilo povolání jeptišské, a která nyní přednost dala sňatku s advokátem panem Moramberem: při hostině té pak znamenitá paní Racinová pohřešila více než jedno ze svých dítek, které by zajisté nemálo si byly pochutnaly na různé zvěřině, básníkovi darem zaslané od královice, zejména pak na pečeni z celého mladého kance, přistrojeného na jedné z ohromných stříbrných mis, zdobených znakem Racinovým: labutí na azurném poli.

Nejste-li ani z příbuzných, ani z intimních přátel básníkových, a přejete-li si s ním promluviti jen několik slov, pak vystupte do poschodí druhého: uvítá vás ve své studovně, neb snad že vás požádá, byste chvilenku poshověl a počkal v malém salonku vedle terasu. Tento salon, pokryt perskými čalouny, jest opatřen čtyřmi lenoškami, tolikerými židlemi a dvěma malými stolicemi, pokrytými z části aksamitem, z části zlatohlavem; na stojánku nad krbem spatříte pětadvacet kusů čišek a talířků z čínského porculánu, tu a tam visí na zdi obrazy, představující „krajinu, bouři na moři, neb klidný čas“, dále podobizny pánů z Luxemburku, z Richelieu, Descarta, a rovněž obrazy Panny Marie a Sv. Jana, patrona domácího pána. Zdá se, že tyto malby na plátně jsou nevalné ceny kupné, neboť pan Louis de Malateste, nejvyšší znalec a odhadce, cení vše dohromady na 140 liber. Ostatně nedejmež se svésti tímto znalcem, který povoláním svým jest nucen odhadovati díla umělecká dle běžného vkusu a nestálých rozmarů módy, vsaďme se, že nebyly to věci bezcenné; mohlo-li by jinak býti, když se tu jedná o byt muže vkusu nejušlechtilejšího? Nad veškeru míru citlivá mysl básníkova zajisté by neztrpěla denní styk s předměty nepěknými neb všedními. To nelze připustiti; tak daleko pokora jeho křesťanská zajisté nezasahovala. Avšak, třeba šlechetná tato duše neměla právě v opovržení předměty okrasné, přec jen, zdá se, že chovala pro ně zájem dosti chabý. Přesvědčíme se o tom ihned, vstoupíce do vedlejší síně, studovny to básníkovy. Velká tato jizba, která, dle našich náhledů, měla by nám odhaliti pravou povahu mistrovu rozborem jeho zvyků, patrných a zřejmých ve volbě a umístění předmětů, jimiž jest denně obklopen, — tato síň na prvý pohled nejeví nám nic jiného, než studovnu učence, myslitele, kterému ve chvíli práce nic jiného není nezbytným, než klid a knihy. Flámské čalouny po stěnách rozvěšené tlumí každý hluk, ohromné svazky in-folio, in-quarto a in-octavo spočívají na šesti stojanech, jichž jednotlivé přihrádky zeleným suknem jsou přikryty, by veškerému hluku při vybírání knih zamezeno bylo; za stojany prostírá se též bergamská tapisserie. Nábytek jest obmezen na to, čeho nejnutněji potřebí: psací stůl z ořechového dříví, koží pokrytý, na jediné noze spočívající: velká skříň ze zčernalého dříví, a dvě křesla z ořechového dříví, jemným slaměným pletivem opatřená, na nichž leží polštáře zlatem a stříbrem vyšité. Ne více než dvě křesla, toť povšimnutí hodné, neboť dá se z toho souditi, tak jak ze všeho ostatního, o pevném předsevzetí básníkovu, nebýti vyrušovanu ve své samotářské studovně, a předejíti nudu zbytečných hovorů. Pan Racine, který co „tajemník králův“, dvořenín prvé třídy, často navštěvuje Versailles, Fontainebleau, Marbly, až příliš dobře zná zvyky a způsoby urozeného panstva, než aby se nebál jím býti vyrušován. Zde má svůj útulek, v němž se uzavře před spanilými markýzy, snad i před spanilejšími ještě dámami, pobožností proslulými, které věhlas jeho básnický, stejně jako povznášející jeho nábožnost by mohly přivábiti. Pro podobnou asi příčinu básník vyloučí ze svého okolí zbytečných okras uměleckých; což nemá neustále před očima veškeré divy a zázraky paláců královských a knížecích? Spíše snad, že vyhýbá se podobným dráždidlům duše, nebezpečným to úskalím pro srovnaný, logický běh myšlének; přes to však studovna jeho se honosí šestnácti rytinami, podobiznou na plátně malovanou (snad jeho vlastní), čínským porculánem a vzácným nádobím fayencovým; dvě záslony z lněného damašku zastírají okna do ulice vedoucí, tak že celek jest stopen v světlo bělavé, přitlumené.

Jediní přátelé, kterým básník dopřeje v tomto posvátném místě delšího slyšení, a kterým ob čas dovoleno i jej pobaviti, jsou jeho knihy, jichž se zde nalézá mnoho a dosti značné ceny: stojí prý asi za tři tisíce liber, dle náhledu nejvyššího znalce. Avšak není jich tu přes příliš. Básník by neměl příčiny sám proti sobě obrátiti výčitku, kterou kdysi připomenul synu svému: „Nemíti zálibu v kupování, jest tolik, co velký příjem“. Narážel tím na povážlivou a patrně poněkud nešetrnou bibliomanii mladého synka svého.

Všecky tyto knihy jsou mistrovi drahými, obvyklými. Jedny věrné byly spolupracovnice, psal-li divadelní hru; druhé zas připomínají historiografa, aneb radí, podporují, povznášejí neb napomínají jej co horlivého křesťana-jansenistu. Mezi první náležejí díla Aeschylova, Sophoklova, Euripidova, Homérova, tak často čtená, poznamenaná a prostudovaná, že báječná jeho paměť z nich si osvojila až na tisíce veršů.

Vedle básníků tragických a komických řadí se v různých vydáních Plutarch, Titus Livius, Xenophon, Stra-

bou atd. — Probírajícím tyto klassiky, zajisté že by se nám podařilo nalézti místa, z nichž vznikly, aneb alespoň jimž původu svého děkují: Andromacha, Britannicus, Mithridates, Phaedra... Podávaly mu látku, vznešené příklady; povzbudily jej k odvážnému vzletu myšlének, za nějž tento genius, stejně silný, jak bojácný, se téměř omlouvá. Prohlédněme rychle díla sloužící dějepisci: Flandria illustrata, Theatrum belgicum; Dějiny Francie od Mézeray a St. Marthe, Dějiny Anglie od Duchena; celé sbírky „Novin hollandských“, „Merkura“ francouzského a hollandského. Dále velkou řadu knih posvátných, hlavně Bible, pak „Liber Psalmorum“, „Prophetae Majores“, božské to prameny božských básní Athalie a Esthery; a konečně všimněmež si Merianova svazku: Icones Biblicae. V pozírání na krásné toto vyobrazení dějů biblických čerpal snad básník některou ze svých inspirací, výjevy malebné, obraty řeči vzletné.

A tato vážná studovna, uzavřená dotěrným návštěvám, zda rozevřela se někdy veselé tlupě milovaných dítek? Ztrpí-li básník, by kolem něho se proháněli, smáli a dováděli Fanchetta, Madelon, Lionnel? a zdaž i on, podobně jako Viktor Hugo, má za to, že sbor jarých těch hlásků nedovede zaplašiti vznešenou Musu, aniž přerušiti soulad hlasů vnitřních? Nevíme o tom nic zevrubnějšího; ostatně, dle jinde již naznačené jeho lásky otcovské, dá se to předpokládati. Obklopuje dítky své péčí neustálou, raduje se z jich radosti, trpí spolu s nimi každou svízel, stopuje a napomáhá duševnímu jich vývoji. Listy, které píše nejstaršímu synu svému, zpravují nás o sebe nepatrnějších událostech, vztahujících se k mladistvým těmto existencím; slyšíme smích, jímž doprovází vtipná slova čiperné Madelony, i nářek jeho nad tím, že malý Lionnel upadl střemhlav do plápolajícího ohniště, při čemž ostatně se jen trochu popálil. Dozvíme se, že malá ta tlupa se výtečně pobavila na výročním trhu St. Germainském, kdež nemálo je postrašil ohromný slon, jenž rypákem svým zabloudil do kapsy sluhy, dítky doprovázejícího; jindy zas celá rodina vyjde si na výlet do Auteuil, kde pan Despréaux (Boileau) všecky co nejlíp častuje, na to vede dítky do lesíka Boulogneského, kde s nimi žertuje a hraje, všecek zapomínaje, ubožák, že hluchota jeho mu nedopřeje zaslechnout ani polovici veselého toho dětského švitoření. Mnohý den as sní dítky o rozkošných těch výletech, ve svých komnatách flámskými čalouny zastřených, na malých lůžkách za dlouhými záclonami, a nebýti než těchto krásných stránek rodinného žití, pak by náš básník snadně mohl se potěšiti z nemilosti královské, poslední dny žití jeho tísnící. Avšak nadešla pro něho chvíle trpkých zkoušek, chvíle strastí takých, jež dovedou urychliti hbitý pochod tělesních neduhů a oběť svou tryskem ženou smrti vstříc. Bolestné rány stíhají to srdce citu až příliš povolné a usmrtí je. Již nestálá povaha dcery jeho Kateřiny, marně klidu hledající brzo v tom, brzo zas v onom klášteře, proměnivší konečně kápi jeptišskou za roucho svatební, trapně znepokojovala mysl otcovu, neboť ani stav manželský nedovedl ustáliti těkavou tu mysl ženskou. Dále nesnadné povolání nejstaršího syna vyžaduje neustálé pozornosti i péče; konečně i mladší dcerka Nanetta, nad jiné nadaná, milovaná, Bohu zasvěcená, v klášteře Voršilek v Melunu, neposkytuje srdci otcovskému útěchy kýžené; přes to i hmotné starosti podrývají zdraví pozvolna chřadnoucí. Koncem roku 1698 básník ulehne na lůžko, nepovstane než za příležitosti svatby dcery své Kateřiny, na to choroba jej schvátí opět...

V prvém patře, v jednom z pokojů vysokých oken, v nichž se nalézá ohromné ozdobné lože, křesla a židle drahým vyšíváním pokryté, krb skvostným čínským porcelánem zdobený, na jehož zdi pak stkví se dřevěný krucifix, mezi třetí a čtvrtou hodinou ranní, dne 21. dubna 1699 vznešený básník rozloučil se s tímto světem.

Vdova.

Napsala Marie Červinková-Riegrová.

(Pokračování.)

Nenašel, sousedko, věřte, že nenašel! Abyste věřila, tak vám to všecko vypovím: Naše neštěstí přišlo od té stávky. Bylo to o svatém Josefě — však tomu zítra bude sedm roků. Já byla v koutě, strojili jsme Pepíčkovi křtiny. A tu přijde můj domů a povídá, že zastavili práci. Co jsem se ho naprosila, aby to nedělal, už pro toho maličkého. A on mně řek': Nic naplat, ženo, musíme držet jeden se druhým a trpět jeden se druhým.

Ale všecko mohlo ještě být dobře, kdyby ho jen nebyli zvolili delekátem. Oni věděli, jakou má hlavu, jakou výřečnost — jináč nedali, musel za všecky mluvit. A když bylo po stávce, nikde nedostal práci — všude měli jeho jméno zaznamenané a všude ho odbyli. Tu se na něho složili kamarádi, aby měl na cestu a mohl si jinde práci hledat. A on si rozmyslil, že pojede do Liberce, tam že je moc továren. Když jsem s ním šla na nádraží, Mařenka počínala teprve běhat, Toníčka jsem nesla na jedné a Pepíčka na druhé ruce — a on ještě ve dveřích čekárny se obrátil a povídá: Neboj se, ženo, pošlu peníze brzo. A já tu stála — tři děti na rukou a dva čtyráky v kapse. Ale Pán Bůh dopouští a neopouští — ze všeho jsem si pomohla. Mé štěstí největší bylo, že jsem toho nejmenšího mohla dát do jeslí a sama jít po práci, podělkovat."

„A co muž, posílal?"

„Posílal, sousedko, co mohl, to poslal. A vždycky psal, jak se mu tam po nás stýská a jak je tam nerad — to německé jídlo že sotva jíst může. Nu a vidíte — nezapomněl tam na mne, nezapomněl. Když se domů vrátil, tam ten obrázek mi na památku přinesl."

„Obrázek přinesl, ale zdraví tam nechal," odvětila poněkud trpce ševcová. „Však jsem to sama viděla, sousedko, co jste zkusila, když do pul roku doma polehoval a vy jste musela na všecko sama vydělat."

„Inu, těžko mi bylo dost, to je pravda, ve dne podělkovat, v noci šít, a přece jsem měla radost, když jsem

ho viděla se usmívat. On byl tak trpělivý a dobrý — za všecko poděkoval. Často, když jsem mu sloužila, říkával mi: ‚Ubohá ženo, co ty se mnou zkusíš!‘ Byla bych já mu ráda sloužila, jen kdyby mi ho byl Pán Bůh tady ponechal. Věřte mi, paní Hrušková, lepšího muže na světě nebylo. Ten mne měl rád!“ — A setřela si slzy s očí.

„Inu, to je všecko hezké — ale co je tam, to je tam — na to nemyslete. Vzpomeňte si raději, co bude dále? Já to s vámi dobře myslím a proto vám radím: za mrtvého se pomodlete a živého si hleďte. Vidíte — ono je to všecko těžké na tom světě: často s mužským bývá zle, a bez mužského ještě hůř. Když má tak ženská sama na tom světě stát jako kůl v poli, co je po tom živobytí? Každý se o ni jen otře, nikde nemá zastání. A pak ještě všelijaký dotěra, jako ten ludrák Holub, okolo vás obchází. Až bude váš hoch růst, taky to ucítí, že nemá otce.“

„A kdybych se vdala, otčím by mu ubližoval.“

„Já vím o jednom, který by ho měl rád jako vlastního. Znáte Pešku, klempíře? Někdy chodíval k vašemu muži. Nedávno mu žena umřela, zůstala mu po ní holčička. Tak byste si neměli co vyčítat — každý máte jedno. Je to dobrák člověk, krásné živobytí, má svůj vlastní verštat a rád by si vás vzal. Vašeho hocha vždycky měl rád, to sama víte — a vás zná, že jste pořádná a hodná ženská. Byl dnes u mne a rád by věděl, smí-li k vám přijít.“

Hrušková umlkla, bylo chvíli ticho. Holiková hleděla před sebe zamyšleně a vážně. „Peška je hodný člověk, to já vím,“ řekla tiše. „S tím může každá být šťastná. Kdybych se chtěla vdávat — Snad máte pravdu, že by mi bylo lépe než mi je teď, když jsem tak opuštěná — —“

„Ba, bylo by vám lépe! Poslechněte, sousedko — je to pro vaše štěstí!“

„Když já to přece nemůžu udělat,“ povzdechla vdova po chvíli.

„A proč byste nemohla, — proč?“

„Nemůžu to svému nebožtíkovi udělat. Bylo by mu to i na věčnosti líto, kdybych si jiného vzala.“

„A já vám zas povídám, že jestli váš nebožtík vás měl opravdu rád, musil by říci: Nedělej se nešťastnou, ženo, a vezmi si hodného člověka! To by řek' váš nebožtík.“

Vdova zakroutila hlavou a vzdychla: „Ba neřek' by to, já vím. Pamatuji se, jakoby to dnes bylo, co mi povídal dva dni před svou smrtí. Ve světnici bylo tak dusno, dala jsem trochu octa a jalovce na plotnu. Přijdu k němu, položím mu ruku na čelo — byl celý rozpálený, jen z něho horko foukalo. A on přitáhne mou ruku, tiskne ji, dívá se na mne a šeptá: ‚Ženo, budeš se vdávat, až já tu nebudu?‘ Mně vám to přišlo tak líto, sotva jsem mohla odpovědět pro pláč: Muži, co jen myslíš, že bych já se vdávala? Ale on mi nedal domluvit: ‚Nezaříkej se, ženo, nezaříkej se!‘ Při tom se na mne podíval — ach, ten se podíval! A povídá: ‚Však já vím, ženuško, že bys mi to neudělala!‘“ — Vdova počala vzlykat a řekla: „Neudělala bych mu to, ne — neudělala! Řekněte, sousedko Peškovi, řekněte, že se nebudu vdávat.“

Paní ševcová se rozpálila hněvem a vstala.

„To, co vy tady povídáte, jsou všecko samé hlouposti. Kdo ví, jestli to všecko nemluvil z fantazu. Kdyby byl měl rozum a svědomí, nemohl by chtít, abyste ještě po jeho smrti byla nešťastná, když jste s ním za živa měla jen trápení. Jestli mne neposlechnete, spláčete jednou sama nad sebou — pak byste třeba ráda a bude pozdě. On se musí brzy oženit pro to dítě. Venclíka klempíře, co dříve u vašeho bratra dělal, jste taky odbyla, dost dlouho se vás doprošoval. A ten týden měl svatbu.“

„Venclík měl svatbu?“ zvolala vdova pohnutě.

„A jakou hezkou holku dostal, s penězi! Vy jste jako vrtohlavá, své štěstí nohama šlapete! Takový jako Peška už za vámi nepřijde. Jdou vám léta a vy si ještě toho posledního odradíte. Rozmyslete si to přes tu noc, přijdu se vás ráno zeptat. A Pán Bůh vám dej dobré vnuknutí. S Pánem Bohem!“

Vyšla rychle a bouchla za sebou dveřmi.

Vdova na ni hleděla a vzdychla. Pak sedla ku práci, ale kladla všecko na ruby, přišívala převráceně a musela párat. Domrzela se sama na sebe a složila práci. Její myšlénky točily se kolem té nenadálé noviny: „Venclík měl svatbu. Toho jsem já mohla dostat.“ V její mysli oživla upomínka na širokou, bodrou, vlídnou mužskou tvář, na dvě svalnaté, silné ruce, které v té době, když nebožtík stonal, někdy jí pomáhaly jeho nemocné tělo nazvedat — vzpomněla si na ústa, ze kterých splynulo mnohé útěšné slovo a ze kterých uslyšela pak jednou podvečer šeptem: „Vás anebo žádnou!“ Ano, ten ji měl rád. Ne jako Peška, který se teď o ni uchází jen proto, že si jí považuje; ale Venclík ji měl rád. Ale jak dlouho na ni pamatoval? Takoví jsou ti mužští! Za několik měsíců zapomenou. Bolestný cit naplnil jí duši, jakoby byla najednou něco ztratila, jakoby jí byl někdo něco vzal, co jí patřilo. „Ale vždyť to jináč nemohlo být!“ řekla sama sobě, jakoby se přemlouvala. „Ne, nemohlo to jináč být, a já tomu tak chtěla, řekla jsem: ‚ne‘. Přeju mu, aby byl šťasten, přeju mu to!“

„A já?“ A opět si vzdychla. „Hrušková má pravdu — snad je Peška ten poslední. Pak už nepřijde žádný pro mne. Kdybych si ho vzala, nemusela bych se nuzovat a dřít, nestála bych tak opuštěná ve světě.“

Rozpomínala se v duchu na Pešku, jak jej vídala, když chodil k muži jejímu před tou stávkou. Byl malý, zavalitý, měl dlouhé, silné vousy a mluvil vždycky tak málo. Ona jej tehdy neměla ráda, protože myslila, že on muže svádí a se s ním puntuje; ale přes to mu nikdy nic nemohla říci pro tu mimovolnou úctu, kterou v ní vzbuzoval. Každé jeho slovo bylo tak moudré a vážné. Když pak přišli do neštěstí, Peška sehnal muži jejímu peníze na cestu, a pak jí někdy přinesl psaní a zprávy od něho. Vzpomněla si na Peškovu zemřelou ženu, na jich spořádanou, tichou domácnost, jejíž skrovný blahobyt se jí zdával v její bídě tak nedostižitelným štěstím. Nyní vmýšlela sebe samu do těch poměrů, kdyby ona tím vším vládla, kdyby ona měla ten pěkný nábytek, byla paní mistrovou, kdyby jen doma šukala, vařila pro tovaryše a učedníky. Taky Pepíček by se měl lépe. Kdyby se dobře starala o malou Nanynku, Peška by se jí odsluhoval na tom hochovi. Co by tomu řekl chlapec, kdyby měl nového otce?

Přistoupila k loži dítěte a pohlédla na ně. Jeho milá, spící dětská tvář připomněla jí živě tvář jinou — tak vroucně a dlouho milovanou, a v její mysli ožila otázka: Ale co by tomu řekl nebožtík? Ohlédla se kolem sebe ustrašeně jakoby se bála, že se dvéře otevrou, že jej

uvidí před sebou, že na ni pohlédne vyčítavě a řekne: „A ty bys mi to udělala, ženo?“ Jakoby chtěla utéci té myšlénce, šla rychle shasnout světlo, zavřela závoru u dveří a ulehla do postele.

Ale v noční tmě obraz nebožtíkův vždy jasněji a mileji vystupoval v její paměti. Vzpomněla si na tu dobu svého druhého štěstí, když on se vrátil z ciziny. Když vstoupil tehdy do té nízké, dusné přízemní světničky v Josefovské třídě, když viděl na posteli dvě nemocné, takřka již umírající děti a ji tak utrápenou a seslábiou — jaká na něj přišla lítost! Sedl si ke stolu, zakryl rukama obličej, aby neviděla, jak pláče; ale slzy prodíraly se pod jeho upracovanými prsty, a ona slyšela, jak vzlykal: „Co jsem to udělal! Já nešťastný člověk, co jsem to udělal!“ Ona jde k němu, chce ho těšit. „Muži, mužíčku, slyšíš! Ty za nic nemůžeš, že nás Pán Bůh zlým navštívil!“ A on nic, jen pláče. Pak ji obejme a řekne: „Ženo, ženo, kdy já ti to všecko vynahradím, co jsi zkusila!“ A chtěl jí to nahradit! Jak jí pomáhal těm dětem sloužit — sám v noci hlídal, a pak, když je, chudáčky, zahrabali, když se přestěhovali sem do té světničky, jaký byl k ní něžný, pozorný a dobrý! Ba ani tehdy, když si ji jako sedmnáctileté děvče před desíti roky k oltáři odvedl, ani tehdy nebyl takový. Nedovolil jí, aby pracovala, ale sám sebe nešetřil a přece byl tak bledý, měl ty kruhy pod očima a počínal kašlat. A za rok, když se jí narodilo to nešťastné, slabé dítě, které po zemřelé sestřičce nazvali Mařenkou, on již musel přestat chodit do práce. Tu se bratr truhlář nad ní ustrnul, a aby mohla být doma a nemusela podělkovat, koupil jí stroj na rukavice. Malou Mařenku pochovali za několik neděl, ale muž byl pořád slabší a slabší, až musel ulehnout. Často se stávalo, že ona sedí a šije, a najednou jí přijde, že se musí po něm ohlédnout. A on sedí na posteli a dívá se na ni, má slzy v očích a dívá se tak — tak jako na svatý obrázek, jakoby ji chtěl o něco prosit.

Někdy slyší, jak on si vzdychne: „Co ty se napracuješ, ubohá ženo!“ A jednou — to má tak dobře v paměti — on se dívá tak smutně, ona jde k němu a ptá se: „Co je ti, mužíčku?“ A on šeptá: „Odpusť mi, ženo, všecko mi odpusť, pro tu křehkost lidskou mi odpusť!“ A ona se mu vrhne kolem krku. „Co bych ti měla odpouštět? Byla jsem s tebou vždycky šťastná, mám tě tak ráda!“

Ano, byla s ním šťastná! — Ohlíží se po stěnách světničky, které byly svědkem jejího posledního, se žalem spojeného štěstí — tisíc drobných upomínek v ní oživuje a jí to připadá, jakoby se nic nebylo změnilo, jakoby on ještě byl zde, jakoby slyšela v té noční tišině jeho pravidelné oddychování. A teď by přišel jiný a všecko by se změnilo — a ona by měla mít ráda toho druhého? Cítila, že ji mrazilo po těle, strhla na sebe peřinu a pomyslila si: Věděl by to nebožtík, že jsem si vzala jiného? Ano, jistě by to věděl. A pak — Což pak se nemodlila každého rána, aby jí Panna Maria dopřála se uvidět s nebožtíkem na onom světě?

A ona se s ním na onom světě potká jako žena jiného — a on jí řekne přede všemi svatými a před anděly Páně: „Ženo, proč jsi mi nebyla věrná?“ Hrůza ji pojme při té myšlénce. Co by mu odpověděla, kam by se poděla hanbou? Ne, ona se nechce před ním zastydět, ona se mu chce také na onom světě směle podívat do očí a říci: „Muži byla jsem ti věrná!“

A bylo rozhodnuto, že chlapec nedostane nového otce. Do její rozechvěné, úzkostí a pochybností zmítané duše sestoupil klid — ten zvláštní, blahý klid vykonané oběti, který plní mysl tichou a vřelou radostí.

Usnula pevným spánkem a na křídlech snu vylétla výš, nad všecku bídu pozemskou, ze své těsné komůrky do jasných říší věčna. Zdálo se jí o záři nebes a světlých andělích. A všichni andělé na ni kývali a Panna Maria se usmívala tak milostivě. Proti ní šel její nebožtík; byl tak krásný, zářil jako slunce a ona mu řekla: „Muži — já jsem ti vždycky zůstala věrná!“

Vzbudila se druhého dne z rána osvěžena a vesela. Byla neděle a připadalo právě sv. Josefa, Pepíčkův svátek, a také svátek jejího bratra, truhláře Zvoníčka. Bratr býval k ní vždy dobrým a když byla v největší nouzi, pomáhal a přistrčil jí, co mohl. Jenže mnoho dát nemohl, pro ženu, aby ta mu nevyčítala, že vlastní děti okrádá. Nyní tomu již byl rok, kdy k bratrovi přestala docházet. Pohádal se s ní a rozhněvali se, když dala Venclíkovi košem.

Ale ona na bratra vždycky s láskou pamatovala, a také dnes, když oblékala chlapce, přikázala mu, aby se v kostele za strýčka pobožně pomodlil.

Když byl hošík oblečen, vyšla s ním a zaklepala ve druhém poschodí na dvéře. Paní ševcová rychle otevřela, upřela na její klidnou tvář tázavý pohled: „Nu, jak — budeme strojit veselku, viďte?“

Ale vdova zakroutila hlavou. „Řekněte mu, že mu děkuju za tu čest a důvěru — ale že se nebudu vdávat.“

„A je to vaše poslední slovo?!“

„Poslední, sousedko!“ A scházejíc po schodech, slyšela za sebou rozhorlený hlas paní ševcové: „Nešťastná osobo, budete toho litovat!“

Ale ona přitulila k sobě dítě a myslila: „Nebudu nikdy litovat. Mám své dítě.“

V kostele rozsvítila za krejcar svíčičku modlíc se za duši nebožtíkovu — a když vycházela z kostela, bylo jí tak volno a blaze, že by se byla chtěla smířit s celým světem. Vzpomněla si, že bratra navštíví. Nyní, když už beztoho je Venclík ženat, k čemu ještě pamatovat na starou mrzutost?“

Zahnula Dlouhou třídou do čtvrti Svatopetrské. Ale když vstoupila na dvorek jednopatrového domku, a stála přede dveřmi, na nichž byla nalepena cedulka „Josef Zvoníček, truhlář“, sevřelo se jí srdce úzkostí při myšlénce na švakrovou. Přikázala ještě jednou chlapci, jak se má způsobně chovat a jak má strýčkovi štěstí přát, pak se osmělila, zaklepala a vešla.

Ve velké, světlé světnici, nedaleko kamen, stála žena vysoká, ramenatá, hubená a zadělávala těsto na míse. Na pohovce, blíže okna hrály si dvě děti — as tříleté a pětileté. Žena měla dlouhou tvář se špičatou bradou, ostré tahy. Upřela na vstupující břitký a chladný pohled svých malých, šedých očí.

„Pozdrav Pán Bůh, švakrová!“ pozdravila vdova.

Obě stály proti sobě měříce se zrakem, a trvalo to chvíli, než oslovená řekla úsečně a studeně: „Vítám vás.“

„Je bratr doma?“

„Není. Jen seďněte!“ (Pokračování.)

*

FEUILLETON.

— Athenaeum o české literatuře. (Dokonč.) ‚Česká pěkná prosa,' — píše pan V. Tille v „Athenaeum" dále, — ‚stále ještě čeká na svého mistra. Dílem proto, že naše moderní literatura jest poměrně mladá, dílem následkem dříve uvedeného duševního kvašení neovládají naši autoři až dosud své osnovy pevnou rukou a nedostává se jim širosti koncepce a obratnosti u vypravování složitých povídek. Starší autoři obracejí skoro všichni svůj zřetel k technické stránce a slohu; psychologické a sociální otázky jim unikají téměř docela. Historické novelly a povídky jsou stále nejpopulárnějšími. Historických novell Jiráskových vyšel nový díl: ‚V cizích službách' v souborném vydání jeho spisů, které mají velký vliv na čtoucí obecenstvo svým národním, ačkoliv někdy moderním tonem. (Trochu nesrozumitelně řečeno! Pozn. překl.) Mladších pracovníků na témže poli jest mnoho, ale nikomu z nich nepodařilo se vytvořiti samostatné dílo aneb dodati rázu skutečnosti jakémukoliv ze staročeských dějů.

Na druhé straně jest mnoho zajímavého v pokusech mladších spisovatelů vyličiti život dnešní. V. Mrštík snaží se vypsati ve své novelle ‚Santa Lucia' zápas o existenci a dojmy chudého studenta v Praze. Jest to řada pestrých scen a různých, dopodrobna vypsaných vzpomínek, nasbíraných v hospodách, kavárnách, nemocnicích atd. hlavního města. Ale pod incubem všeho toho stávají se vedoucí ideje mlhavými a nedostatek obratné ruky, která by dovedla přivésti pořádek do tohoto množství scen a charakterů, trapně se pociťuje. Rovněž asi tolik lze říci o ‚Dvojí lásce' od F. A. Šimáčka. Život mezi vyšším i nižším úřednictvem na venkovských statcích a v cukrovarech líčí se tu dopodrobna a dovedně; ale vedoucí ideje celku, nové náklonnosti úředníka, jenž byl již po mnoha let zadán dívce jiné, a konfliktu jeho svědomí dotknuto se pouze v zevnějších fásích upomínajících čtenáře na mnohé podobné romantické typy a tvořící jenom rámec pro detaily životní, dobře propracované. Nicméně potkáváme se s vysoce slibnými počátky hlavně v řadě obdivuhodných krátkých povídek, z nichž mnohé jsou dobrými studiemi k většímu dílu. Ignát Herrmann líčí pražský život pod názvem ‚Domácí štěstí' (Šťastný manžel. Šťastná žena), řádný to kus práce u vypsání následkův nerozvážně uzavřeného sňatku. Morální stránka obou povídek obzvlášť vyniká. Maloměstský život poskytuje látku k Heritesovým ‚Dvěma povídkám' a ‚Všedním zjevům' a k Štechovu ‚Maloměstskému pepři'. Dvě povídky Šlejharovy: ‚Dojmy z přírody a společnosti' a ‚Florian Bílek, mlynář Byšický' jsou zajímavy. Spisovatel pokouší se o psychologickou analysi, kterou jiní zanedbávají. Předměty k studiím bratří Mrštíkův ‚Stíny' a ‚Obrázky' vzaty jsou z jižní Moravy a jsou nejšťastnější tam, kde zůstávají v mezích obecného, všedního života. Jejich práce slibuje něco lepšího. Kuffnerovy ‚Chvíle a otázky' liší se daleko od všech jiných knih tohoto druhu. Jest to řada článkův, v kterých se bolavé stránky českého života projednávají lehkým a šťastným konversačním slohem. Dvě malé knížky psané herci: ‚Z mých pamětí' od Jiřího Bittnera a ‚Americké táčky' od J. Šmahy obrátily na sebe veřejnou pozornost hlavně neobvyklým autorstvím. Pouze zběžně uvésti lze několik jiných knih, jakož jsou: Svobodovy ‚Romantické básně' Merhautovy ‚Hlad a jiné povídky', Braunovy pohrobní ‚Historické povídky', Hořicovy ‚Povídky' z vojenského a společenského života a Herenského půvabné ‚Slovácké obrázky'. Autoři jsou většinou mladí muži, dílem jdoucí ve stopách starších spisovatelů, dílem usilující pod vlivem moderní myšlénky o hlubší, opravdovější pojetí realnosti a snažící se luštiti psychologické a společenské problemy.

Knih cestopisných vyšel loni značný počet. Nejzajímavější z nich jest P. Durdíka ‚Pět let na Sumatře'. Autor sloužil jako vládní lékař na onom ostrově a ob čas vypisoval své zkušenosti v různých časopisech, kterážto líčení teď sebral a doplnil ve své knize. Vyniká svými jasnými a střízlivými názory, pozorovacím talentem a poctivým, nepředpojatým líčením. Jiří Guth vydal ‚Potulky Francií' a ‚Lemanské silhouetty' a chystá knihu o své nedávné cestě po Kanadě. Rutte vydává popis Švýcarska s pěknými obrazy a Quido Mansvet nádherné dílo o Palestině. Fait líčí svou pouť po Kavkaze.

V rukách několika našich mladších spisovatelů dostalo se v poslední době dramatu nového svěžího impulsu. Jejich pokusy jsou zajisté poněkud ještě nevyspělé (‚crude'), ale to, co podnikli F. X. Svoboda, F. A. Šimáček ve svém ‚Jiném vzduchu' a zvláště bratři Mrštíkové ve své ‚Maryši', ukazuje zábřesk nové doby.

Konečně začíná několik povolaných spisovatelů věnovati trochu práce literatuře pro mládež. Cizinec může sotva chápati, jakou veteší a smetmi (trash) bývaly české dítky krmeny mužskými i ženskými spisovateli a jak beznadějné bylo ohlížení se po dobré dětské knize. Teprve docela od nedávna bylo pozorovati zlepšení a loni objevily se dvě zvláště pěkné knihy: illustrované české dějiny od Dolenského pod dohledem universitního profesora Rezka a ‚Staré pověsti české' od Jiráska."

Knihy redakci zaslané.

Anthologie. Z básní Jarosl. Vrchlického. Sešit 18. Nakladatelství J. Otto v Praze. Cena sešitu 15 kr.

Brodkovský advokát. Obraz ze současného života moravského. V. Beneš-Šumavský. Laciná knihovna národní. Svazek VI. Nákladem J. Otty v Praze.

Hlavní proudy literatury století devatenáctého. J. Brandes. Z dánštiny přeložila Anežka Schulzová. Sešit 15. Cena sešitu 20 kr. Nakladatelství J. Otto v Praze.

Německo-český slovník. Za pomoci četných odborníků sestavuje Phil. C. Jos. Sterzinger, přehlíží Prof. Dr. V. E. Mourek. Sešit 12. Cena 40 kr. Nákladem J. Otty v Praze.

Písně života. Básně Aug. Eug. Mužíka. 1885—1893. Salonní bibliotéka č. LXXXVIII. Redaktor Ferd. Schulz. Nákladem J. Otty v Praze.

Slovník francouzsko-český. Sešit 20. Sestavili Dr. Jan Herzer a Čeněk Ibl, c. k. profesoři středních škol. Cena 40 kr. Nákladem J. Otty v Praze.

Sto let práce. Sešit 19. Nákladem výkonného výboru všeob. zemské jubilejní výstavy v Praze r. 1891.

Spisy Fedora Michajloviče Dostojevského. Svazek 4. Ruské knihovny díl XX. Překlad rediguje Jaromír Hrubý. Nákladem J. Otty v Praze.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček"**

ROČNÍK XXII. 10. SRPNA 1894. ČÍSLO 32.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Hrdličky.

Napsala Božena Viková-Kunětická.

„Čeňku! Čeňku!“

„Je ti něco, Milado?“

„Ale jen nebuď hned tak uděšen, blázínku. Nic mně není. Zdálo se mně jen, že někdo prudce zabušil na domovní dvéře.“

„Kolik může být asi hodin?“

„Nevím, ale spali jsme už dlouho, cítím to na sobě. — Slyšíš? Už zase tak neomaleně tluče.“

„A co nám vlastně do toho! Je možno, že Knotek vrátil se z cest, anebo že je to vůbec někdo z domu. Usni si ještě. Mně se chce, věru, taky spát.“

„A mně už dočista ne. Býváš ty vždycky tak ospalý? — Čeňku! Můj Bože, ty už zase spíš!“

Mladá ženuška zvedla se na svém lůžku a při kmitu malé noční lampy snažila se nalézti obličej svého manžela, jehož pokojný, hluboký a odměřený dech nasvědčoval, že skutečně zase usnul. Srovnala si vlasy nad čelem a zapjala svůj noční kabátek. Potom nahnula se k nešťastnému ospalci a zatahala ho za černý, rozházený vous na bradě, který v panujícím šeru podobal se černému, ohyzdnému mraku.

„Čeňku! Už zase ten člověk tluče!“ zavolala mu do ucha hlasitě.

„To je hrozné! Mně je to zcela lhostejno. Prosím tě, nech mne být. Já mám — já mám takovou hlavu těžkou a rád bych — rád —“

Už zase nedopověděl, co by rád, obrátil se a usnul na novo.

Byl to od něho hrozný nezpůsob a necitelnost, protože s mladičkou svou ženou žil teprve čtrnácte dnů a před svatbou ji ujišťoval, že žije jejím dechem, jejím srdcem, že vidí jejíma očima a touží její duší. Teď zatím usínal zcela klidně vzdor tomu, že jí se už nechtělo pranic spát a bylo mu zcela lhostejno, tloukl-li někdo na dvéře nebo ne, co zatím ji to nesmírně rozčilovalo. Naslouchala tedy v tichu napjatě, vloživši svou hlavinku do dlaně malé ručky, kolem níž jako věneček ze sedmikrás vlnily se nabírané krajky. Zaslechla skřípání klíče v zámku, potom jakýsi silný mužský hlas, trochu smíchu a na to dunící kročeje po dřevěných schodech, jaké lze nalézti v malých městečkách, v domech o jednom poschodí a tmavých chodbách. Ten člověk přicházel jako malý hrom, ale krok jeho zdál se být paní Miladě povědomý, ačkoliv zde dosud nikoho neznala. Kdo to mohl být? A ten Čeněk spal, jakoby mu na tom ani pranic nezáleželo, je-li ona nervósní tím hlukem způsobeným v hodinách, kdy ještě panoval úplný klid.

Kroky uhnuly se chodbou k jejich bytu a bylo tedy naprosto vyloučeno, že by Knotek, jejich soused, který byl zástupcem zdejší barvírny, vrátil se s cest. Ten člověk přicházel k nim, dozajista k nim a to přece nemohlo být nikomu z nich lhostejno. V tuto noční, anebo tak dočista ranní hodinu, v níž byla dosud úplná tma, jaká bývá o šesti hodinách ku konci února, nemohl to být přece ani cibulář s cibulí, ani bába s citrony, ani bába s máslem a vejci, nebo malý drátař s pokličkami, které nikdy neprodá! To bylo přece zcela určito! Ale nebyl-li to nikdo z těchto lidí, které za svého čtrnáctidenního pobytu zde vídala paní Milada denně, byla tato návštěva zcela neobyčejná a důležitá. Vyskočila tedy z lůžka, upravila co možná svou toaletu a nahnula se zase nad spícím mužem. V tu dobu již kdosi hovořil s její služkou, která otevřela a hned po tom bylo slyšet lehounké, šetrné klepání na jejich ložnici, pocházející patrně od Stázi, poněvadž ona s tímto šetrným klepáním oznamovala jim denně, že přináší snídaní ve dvou stejných konvicích.

„Čeňku! Ach, jak můžeš tak spát,“ zvolala paní Milada celá bez sebe. „Stalo se něco důležitého, teď už není o tom pochyby. Vstaň! Stázi klepe — nu, tedy — tedy, bohudíky! Ach, jaké to máš spaní — střílet by u tebe mohl.“

„Jsem věru zvědav, proč tolik hluku působíš,“ pravil mladý muž zívaje.

„Uvidíš hned,“ odpověděla paní Milada a otevřela dvéře, tážic se povýšeným hlasem: „To jsi ty, Stázi? Co se stalo? Kdo to přišel?“

„Listonoš, milostpaní. Přinesl bedničku a list. Obojí přišlo vlakem o půl páté hodině express. Vzala jsem to od něho. Máte laskavě podepsat tento lístek.“

„Vidíš, Čeňku!“ zvolala paní Milada berouc malou bedničku i list od služky, „věděla jsem, že je to důležito. Teď to podepiš a dej listonošovi zpropitné. Počkej okamžik, Stázi.“

Mezitím, co manžel podepisoval v přítmí nočního stolku růžový lístek podací, vykřikla paní Milada opět a sklonila hluboko hlavu nad bedničkou.

„Je ti něco?“ tázal se její muž, když dopsal a odevzdal služce lístek i zpropitné.

„Ach, ne! V bedničce jsou ptáci, Čeňku. Podívej se! Nejsou to holubi? Nerozeznávám je dobře při tom malém světle.“

„Hrdličky jsou to. Skutečné hrdličky. A to je znamenité! Kdo pak nám je posýlá? To je moc laskavý člověk.“

„A proč to povídáš tak úsměšně? Co pak nejsou roztomilé? Prosím tě, povytáhni světlo a utrhni ty mříže s nich. Jsou tam schouleny jako klubíčka. Já zatím přečtu list.“

„List je ale adressován bezpochyby na mě.“

„Není. Čti sám: Velectěná paní Milada Benešová, choť úředníka v Lounicích. Mimo to poznávám ruku strýce faráře — víš — budu děditi jednou po něm. Vypravovala jsem ti už.“

Paní Milada otevřela nyní list, sedla si na okraj postele a četla hlasitě svému muži, který uvolňoval bedničku s hrdličkami.

Milá moje neteři!

Poroučím Tě nejprve pod ochranu Boha Nejvyššího a vyprošuji pro Tebe i pro Tvého chotě jeho svatou milost. Tvého sňatku nemohl jsem se súčastniti, poněvadž se mně právě v ten čas udělal velký lišej na pravé tváři, což mně způsobilo velice ošklivý rozmar. Odpustíte mně oba, že Vám upřímně to sděluji. Ode dne Tvého sňatku přemýšlel jsem usilovně, čím bych ti malou radost učinil. Objednal jsem pro Tebe stříbrný příbor na černou kávu, který Ti ale hodlám osobně přivézti někdy po velikonočních svátcích. Zastavím se u Vás na své cestě do H. a těším se už nyní na to. Když jsi byla loni o prázdninách u mně, líbily se Ti tak velice moje hrdličky. Nyní se Ti dobře hodí jako vzor lásky a snášenlivosti manželské, proto Ti je posýlám. Opatrujte je pečlivě a mír, štěstí i láska jejich budiž Vám příkladem pro celý život.

Jelikož zvířata vůbec směji se jen expressně zasílati, činím tak i já vzdor tomu, že vím, jak Vás to vyruší. Bůh budiž s Vámi! Pozdravuje Vás přátelsky Tvůj strýc

Mikuláš Košťál,
farář.

Sadonice, 25/2. 92.

„Nevím, co si s nimi počneme,“ pravil Beneš uvolňuje poslední hřeb z mříží. „Myslím, že pan farář nás chtěl vytrestat. To je nápad! Kam je dáme? Nemám ani klece na ně, ani místa. Hrdličky zapáchají silně, pokud vím, a potřebují klec jako košatinu velikou. Kde pak ji seženeme?“

„Ó, maličké! Drahouškové moji!“ zvolala paní Milada a přivinula hrdličky k svým teplým prsům. „Nebudeš přec bručet, Čeňku? Strýc to myslí dobře, buď ujištěn. Někam je už dáme — to je nejmenší starost. Hrdličky se moc milují, Čeňku. Slyšela jsem je u strýce cukrovat a smát tak šťastně a vesele! Počkej, uslyšíš sám. Je skutečně dobře míti podobný vzor lásky na očích. Strýc býval vždy rozšafný a rozumný.“

„Teprve šest hodin, Milado. Nebudeme přece už nadobro vstávat?“

„Chraň Bůh! Ale nebuď tak mrzutý. Dám je zatím sem do koutka u kamen, aby jim bylo teplo.“

Beneš byl posud rozespalý a nevrlý. Položil se tedy znova na lůžku a jako v mlze slyšel jen, jak jeho mladá choť nenadálý živý dar ukládá pod výklenek u kamen. Hrdličky zatřepetaly trochu křídly, když uvolnila je ze svých rukou, ale potom způsobně skrčily se v teplém místečku, do něhož z únorové, sychravé zimy byly přeneseny.

Paní Milada rozhleděla se ještě na ně a pravila si šotva slyšitelným šeptem:

„Co to jen strýci napadlo! Kam je dáme a co si s nimi počneme! Nemáme ani zahrady, ani pavlače. Nezbývá nám nic jiného, než vážně se jich ujmouti, abychom strýce neurazili.“

Svlékla jemnou, splihlou sukni, kterou na rychlo na sebe oblékla, a zabořila se do bílých, vonných podušek, okrášlených stuhami, bez nichž první doby manželství by nebyly ani krásným, nezapomenutelným snem.

Z výklenku pod kamny nebylo slyšet nejmenšího šustu, takže ona s velkou důvěrou pomyslila si ku své potěše:

„Bohudíky, ty hrdličky jsou moc způsobné.“

(Pokračování.)

Její mladší bratr.

Napsal Felix Téver.

(Dokončení.)

Pojednou pozorovala Lena, že je mladá paní ve stavu, v kterém se ženy ničím neurážejí, pozorovala také bojácný její pohled i malé ruce, které se lehce chvěly.

„Co pak si přejete?“ optala se Lena a divila se sama sobě, že hlas její tak měkce zní.

„Bedřich mne sem posílá, abych tu nakoupila prádelko, pro to naše první, které čekáme,“ odvětila mladá paní tiše.

Chvatně jala se Lena otvírat zasklené své skříně, před mladou paní nakupilo se mžikem množství dětských kazajčiček, čepečků, ruzných malých předmětů. Lena byla ráda, že přišla švakrová s podobnou žádostí, že jí bylo možno mluviti zcela lhostejně o svém zboží.

Když však měla Zdenička množství malých předmětů vybráno, když sáhala po své tobolce chtíc platit zrudněla Lena silně v tváři.

„Toto — prádelko pro první dítě bratrovo si zaplatit nedám, přijměte to darem, činí mi to radost.“ A slova ta zněla z úst kamenné slečny nějak neobvykle vřele, srdečně. A tu zajiskřilo se to také slzou v oku mladé paní.

„Švakrová, ještě jste u nás nebyla, jestli pak přijdete se podívat na to poupě?“ A ruka Zdeňčina uchvátila rychle ruku Leninu. —

„Toho na mně nežádejte!“ odvětila Lena chvatně a vyprostila ruku svoji z malých ruček paní doktorové. „Nepotřebujete mne. Jste zcela šťastni, spokojeni beze mne. Kdož ví, nezanesla-li bych vám trpkost v dům. Vždyť přece víte, jakého má před tím strachu váš pan otec!“

Když mladá paní s poněkud sklamanou tváří odcházela, doprovodila ji Lena až ke kočáru a sama do něho vložila velký balík vybraných věcí. Později řekla si ve svém krámku, že bylo té její přívětivosti až nazbyt, ale nemohla se přece ubrániti pocitu uspokojení. Ona přišla ke mně — ne já k ní! A já ničeho od nich nepřijímám, musila přijmout ode mne ona. Jen ať se to starý rada dozví.“

Tak málo kamennou jako toho dne nezdála se býti Lena malostranským svým kupečkům ještě nikdy.

A minul čas — pan rada zemřel — po onom prvním poupátku, které šťastně zhlédlo světlo tohoto světa, následovala jiná. Někdy zakolébal se široký rodinný kočár, jaký si doktor Jesenský během let pořídil, Karmelitánskou ulicí a vyhlédla-li Lena z krámku, zakývalo na ni několik dětských ruček a zadívala-li se za kočárem, žlutilo se to v něm ještě v dáli plavými lenovými vlásky.

Jednoho večera seděla Zdeňka u kolébky svého nejmladšího, zakolébala jí někdy zvolna lenivě nohou, pak zableděla se v malou tvářku dítěte, kol jehož ústek bloudil sladký neuvědomělý úsměv. Byl vlahý květnový večer, dvéře dětského pokoje vedoucí ven na terasu, druhdy Leně náležející, byly otevřeny, do pokoje proudil vlahý, měsíčními paprsky ozářený vzduch. Bylo ticho, děti spaly, malá noční lampička mrkala na stolku jak tajemné přátelské oko a osvětlovala slabounkým, žlutavým polosvětlem dětský pokoj. Tam nedaleko v koutku stály pěkně rozestavené dětské hračky, několik panen sedících u zdi dívalo se upnutě do ulic pečlivě vystavěného města, kterýmž táhlo vojsko nepoměrně velkých vojáků a huňatý kozlík, který bezpochyby v boji o život přišel o oba rohy, stál vážně opodál, jako strážce tohoto malého světa, jehož velitelové nyní pevně spali. Někde zaleskla se světlá kadeř na bílé podušce, jinde vykukovala část růžového dětského tílka zpod přikrývky, vzduch byl naplněn teplounkým dechem spících dětí. Mladá matka pohledla pozorněji ve tvářku nejmladšího a přesvědčivši se, že pevně spí, povstala a obešla tiše podél malých postýlek. „Jaký to byl hoch ten její nejstarší, ten bujný, neposedný Beda? Pocuchané kadeře rozkládaly se mu kolem tvářky jako zlatá záře, z bílého lehce zarůžovělého tílka byla sesunuta přikrývka a hoch tu nyní ležel krásný ve své nahotě jak mladý bůžek. Malá Lenča měla víčka nad temnýma očima pevně přimknutá a dlouhé černé její řasy tvořily půvabnou protivu k bílé tvářce. I na třetím, na malém Jarouškovi nalezla matka jeho nějaký zvláštní půvab, krásu u jiných dětí nevídanou.

A pak stanouc uprostřed pokoje byla smavá Zdenička uchvácena pocitem krásným, povznášejícím, pocitem to plné mateřské hrdosti.

Tiše popošla několik kroků k pohovce, na které muž její unaven celodenním namáháním odpočíval, a pokleknouc u něho skryla hlavu lichotně na jeho prsou a zašeptala: „Podívej se, Bedřichu, jak tiše spějí, jak jsou všecky krásné, zdravé. Myslívám si, když je tak krásně spáti vidím, co z nich jednou bude, že z nich vychováme řádné a ne tak zcela obyčejné lidi.“

„Nu ovšem,“ zasmál se Bedřich a přitáhl svou ženu blíže k sobě. „Z Bedy, který tak dovedně vojáky komanduje, musí být nejméně generál, pro Lenču přijde si k vůli její kráse nějaký kníže pán a co pak máš vymyšleno pro ty dva menší?“

„Ah, ty se mi jen vždycky vysmíváš — ale řekni upřímně, je li druhých tak krásných dětí po celé Malé straně a není-li to štěstí — velké, velké štěstí?“

„Štěstí,“ — řekl Bedřich zvolna, „ano myslívám si tak často, že nás ono na všech našich cestách věrně sleduje — a pak si maně vzpomenu na slova sestřina. ‚Nejhorší omezenost, věř, jest ona těch šťastných!‘ Hle, zdaliž měla tak zcela nepravdu, zdaliž jsem po celá ta léta trochu nezapomínal na ni ubohou. Ale letošní zimy při krátkých svých návštěvách v chladném jejím krámku — Lena stárne! byla letošní zimy churavá, sotva držela se na nohou a přece neulehla. Jednoho dne přinášela jí zrovna její posluhovačka kbelík s žeřavým uhlím a Lena zahřívala si na něm zkřehlé ruce, pak opřela o něj nohy, jak to činívají ty nebohé pak věčným rheumatismem postižené krámské. Celý den nemohl jsem zapomenout na obraz zkřehlé své sestry — a u ní nejedná se jen o zevní teplotu, ale i ta vnitřní teplota laskavého rodinného kruhu ji chybí. Po straně od staré posluhovačky Leniny dozvěděl jsem se, jak málo mizerný malý obchod její vynáší, jak někdy zápolí s nedostatkem, jak šetří, aby mohla zaplatiti nájemné z těch svých temných dvou děr.

Navštívil jsem tehdy Lenu hned druhý den, vyložil jsem jí, jak nerozumně jedná, nabídl jsem jí svým i tvým jménem útulek v našem domě. A jak ona na to! Dosud je na dně duše její starý vzdor, neodpustila nám, že jsme dovedli být šťastni bez ní. Odpověď její zůstává vždy toutéž: „Nepotřebujete mne, jste šťastni beze mne, a já — vede se mi takto zcela dobře.“ Rozhorlil jsem se, řekl jsem jí, že lže, že vím zcela dobře, jak se jí vede.“

„A přilil jsi tím oleje do ohně, byla tím neustupnější, a zarytější,“ zasmála se mladá paní tiše, tichounce, aby neprobudila děti. „Počkej, muži, vymyslila jsem si tajný velkolepý plán a tím zajisté Lenu do doma našeho vlákám. Lena má v hlavě brouka ustálené myšlénky: ‚Nepotřebují mne,‘ nu dobře, jedná se jen o vyhnání tohoto brouka. A já nejsem v takovýchto věcech tak zcela nedovedná. Pamatuješ se, jak můj nebožtík otec vždy říkával: ‚Nechte Zdeničku, ta to navlékne,‘ a věru mezi tatínkem a tetou Soukupovou naučila jsem se tak leccos navlékat!“

„Nu a zde s Lenou jsem věru žádostiv!“ usmál se doktor Jesenský.

„Zde s Lenou. Musím ti nejprve říci, muži, že mám Lenu věru ráda, ona má mnoho citu pro děti a já, jak se na člověka podívám, vím hned, má-li cit pro děti, a upřímně řečeno, mám jen ráda lidi, které ho mají. A jinak půjde to vše výtečně. Nejprve musí se Leně vyhnati brouk myšlénky: ‚Oni mne nepotřebují.‘ Navlékla jsem to již. Přemluvila jsem Lenu, aby si místo staré posluhovačky, která na ni všechno tobě vyklepala, vzala mladou dívčici, jež jí také v krámku zastat může. A ona ta mladá dívčice, kterou jsem jí sama dohodila, je již v Lenině krámku a je prvním kaménkem k mé stavbě.“

„Pozoruji, že máš velký talent k intrice!“ zasmál se Bedřich.

*

„No a nyní navštěvuji Lenu častěji a kdybys mne slyšel bědovat: ‚Už mne ta starost s dětmi přemáhá, má milá švakrová. Celý boží den nemohu se dostat z dětské jizby a mám už od toho křiku hlavu takhle velkou. Jinde,‘ řeknu, ‚jinde odpočine si mladá paní, svěří na hodinku, na dvě děti matce nebo švekruši, ale já ubohá —‘

Lena zapálí se obyčejně do ruda, když začnu zpívat písničku.

‚Nu ovšem nejde to na vás, milá Leno, vy nemůžete, máte obchod a obchod je přednější,‘ — dodávám.

Lena počíná rozpačitě škubat svůj bílý krejslík. A tohle je průprava. A dále. V nejbližších dnech k ní půjde a řeknu jakoby nic: „Milá Leno, dnes přicházím prosit, abyste mi přinesla velkou oběť. Bedřich je již schvácen namáháním a potřeboval by chvilku klidu, oddechu na zdravém horském vzduchu. Všimla jste si snad, jak bledě, špatně vypadá, a tu jsme si předsevzali, že se podíváme na dvě neděle do hor, ale vzíti děti s sebou, ty čtyři křiklouny, jaký pak by to byl pro Bedřicha klid — a nechat je zde — služkám — to je také nemožné! A tu mi napadlo, Bedřich se vsadil, že mi to odepřete, ale já se přece osměluji, vždyť vím, že žádám mnoho. Prosím vás, švakrová, zůstaňte mi u dětí jenom těch krátkých několik dnů.“

A pak — tu ten pokoj je beztoho pro děti již malý, přendáme je do vedlejšího většího a zde na terassu nastavíme květináčů s kvetoucími rostlinami, jaké Lena mívala, zde upravíme to tak, jak to bývalo — Lena sem přijde, vzpomene na bývalý domov. — A dále — jen co ji tu budeme mít, už ji nepustíme, všechno to půjde, a co nezmůžeme my, to zmohou děti, to bych ráda viděla, kdo by odolal, když ho začnou všechny mé čtyři děti prosit!“

„Jak jsi ty dobrá, Zdeničko!“ zvolal Bedřich dojatě hladě plavé vlasy své ženy.

„Dobrá? Není k tomu zapotřebí tak velké dobroty: potřebuji věru Leny — a i kdybych nepotřebovala, což ji nejsem povinována vděkem za to, že mi vychovala tebe vážného, přímého, někdy trochu bručivého, ale jinak z gruntu srdce dobrého pana doktora Bedřicha Jesenského, na kterém si nepřeji mít ani nitky změněné.“

* * *

Byla zase zima. Křoviny na stráni petřínské podřimovaly v šedavém tajemně, zamlženém zimním vzduchu, s bledě modré oblohy spadal soumrak, z něhož ještě jasně vynikala černá, místy sněhem pokrytá střecha kostelíka petřínského. Tichounce, nepozorovaně počínaly se na obloze rozsvěcovati hvězdy a velká rudě zářící večernice hleděla oknem do bytu Jesenských.

„A tu je slyšeti ve vzduchu tichý šumot, slabounké, vzdálené zacinkání stříbrných zvonků a Jezulátko jede na zlatém voze, taženém spřežením sněhobílých koníčků, vzduchem, zadívá se dětem do oken, pozoruje jejich počínání, dobře si zapamatuje, které z nich bylo hodné —“

Tak vypravovala Lena sedící na nízké stoličce uprostřed koberce, na němž se povalovaly bratrovy děti. Několik párů dětských očí obrátilo se směrem zasklených dveří vedoucích na terasu. Zářivé hvězdičky dětských zraků hledaly dychtivě očekávaný zlatý vůz i s Jezulátkem tam ve spadajícím soumraku předvánočního večera.

„A neuhlídáme Jezulátko nikdy?“ ptala se malá Lenča.

„To uhlídají jen děti tuze hodné, jenom ony, které nebyly po celý rok od rodičů pokárány, jen těm zbystří se očka do té míry, že Jezulátko vidí.“

Šmahem odvrátilo se několik párů očí od hvězdné oblohy, neb malé svědomí pravilo každému z dětí, že si celoročním chováním štěstí toho nezasloužilo.

„Jaké pak má Jezulátko šaty, když jede v tom zlatém voze — a co říkají hvězdičky, když kolem nich jede?“ ptala se mladá Lenča.

„Šaty má Jezulátko bílé, jak ze samých sněhových vločků utkané a hvězdičky, ty se těší a ty nejmenší navěší se Jezulátku do zlatých vlásků a svítí, svítí — je to všechno samá záře.“

„A jezdí Jezulátko dlouho v tom zlatém voze?“

„Dlouho, musí objeti celým městem, podívá se do jasně osvětlených oken velkých domů, ale i do malých okének chudých domků se podívá.“

„A co pak dostane Jezulátko k večeři, když se vrátí domů do nebe?“ ptal se mlsný malý Beda. Teta Lena věděla všechno, proč by neměla vědět i to.

„Toť se rozumí, že samé sladké hrozinky a mandle!“ zasmála se zcela již šedivá tetička.

„Tys chtěla psát, Leno, a hleďme, už sem zase za tebou přilezly, zdaliž pak dáte tetičce na chvilečku pokoj — vy malá roto!“ zvolala paní Jesenská vstoupivši s vykasanými rukávy, s pomoučenými, jak válečky kulatými rameny do pokoje. „A vy diblíci, což vy ani nevíte, že se v kuchyni právě přebírají hrozinky na vánočky? Hajdy do kuchyně, budete pomáhat!“ A hbitou rukou vystrčila paní doktorová jedno dítě po druhém z pokoje.

„Tak a nyní konečně dopiš, tetičko, psaní paní Slabé, neboj se, už ti je sem nepustím.“

Lena usednouc k psacímu stolku jala se dopisovati svůj list:

„Ani nevíš, jak srdečně se z toho těším, milá Luiso, že se tvůj manžel cítí ve svém novém povolání šťasten a že je vám konečně na zámku hraběte N. dopřán trvalý, milý útulek. A nyní musím ti ještě sdělit novinu o změně ve svém osudu, nepsala jsem ti tak dlouho, nesdělila jsem ti ještě ani, že mne poslední tvůj list více nenalezl v nitařském mém krámku. Divila bys se, milá Luiso, kdybys v insertech denních listů četla, že je celá skvělá nitařská má vymoženost co nejlevněji na prodej. Sama nevím, jak se to stalo! Původně prosila mne švakrová, která konala s bratrem malou cestu, abych převzala dozor nad dětmi na krátkých čtrnácte dnů. Později, když se ti mladí z cesty vrátili, bylo to jako s uděláním, stále měli mne tu k čemusi zapotřebí. Bylo to jako s uděláním. ‚Tak jsem si již zvykla na vaši pomoc, že ani nevím, jak se bez vás obejdu.‘ Ta slova opakovala mi švakrová, s kterou jsme si tehdy ještě vykaly, každý den. A co člověk stále slyší, tomu konečně uvěří.

Pamatuješ se asi, drahá Luiso, jak pevné bylo mé předsevzetí: nikdy nechtěla jsem více dlíti pod bratrovým krovem, ze kterého jsem jednou před lety tak hanlivě vyhnána byla. Je to krutá myšlénka, musí-li si člověk říci: ‚Hle, ti dva mladí postačí si úplně a ty sama jsi úplně zbytečná, nehodíš se tu k ničemu, k praničemu, nemají tě zapotřebí.‘ Nyní si tohle již mysliti nemohu. Ti mladí si ovšem postačí — ale ti nejmladší? Je to přec

v tom života běhu tak pěkně zařízené, že se ti nejmladší tak rádi k těm starým tulí. A ty naše děti nemají už žádné babičky — a rozuměj, hledím tento nedostatek našim dětmi trochu vynahraditi. A tak vidíš, milá Luiso, směj se mi trochu, myslívám si, že ten, kdo vyplňuje mezery, není zcela zbytečným. Bratr, můj dobrý Beda, je ke mně zase tak laskav, tak důvěřiv jak býval. Švakrová? Pamatuješ se snad, Luiso, že jsem kdysi tak ráda mluvívala o omezenosti zcela šťastných. Myslívala jsem, že se štěstí vždy jen sobecky úzkým kruhem obemyká — ale nyní — Je i štěstí dvojího druhu. Zdeňka, moje švakrová, jakoby měla plnou duši smavých paprsků, ale neuzavírá je jen ve vlastním nitru, ozařuje jimi celé okolí. Nevěděla jsem, že může být i štěstí nakažlivým a ono přece je. ‚Jsem-li šťastna, nechť je i vše šťastno kolem mne, směju-li se, nechť se směje celé moje okolí —" taková je ona Zdeňka, moje švagrová — a při tom zdá se mi, že si mne i vážného bratra kolem prstu obtáčí — máť takovou zvláštní roztomilou vlastnost, jakou jsem já nikdy neměla, má mnoho ženské chytrosti. Abych ti řekla pravdu, snášíme se výtečně — tak dobře, že by se tomu i nebožtík rada Bořický podiviti musil. Různí-li se naše náhledy v maličkostech, v tom hlavním bodu stýkají se vždy. Máme jedno společné, nijakou pochybností neporušené dogma, ono zní: ‚Ty naše děti jsou ty nejkrásnější, nejpodařenější po celé Malé straně.' A Luiso, až ty naše děti uvidíš, pak pochopíš, proč jsem mezi nimi tak spokojena, šťastna. Nevím, sedá-li to již na mne ten bezbouřný klid stáří — ale překvapím sama sebe nyní tak často při myšlénce: Což je ten život tak zlý? Ba není — není. Zdá se mi být znovu krásný, svěží, naučíme-li se pohlížeti naň dětskými zraky. Ty naděje — měly jsme je samotny a přišlo po nich sklamání, kruté sklamání, myslily jsme, že se naděje již nevrátí, že se staly nemožnými — a hle, objevily se tu znova ve zracích našich dětí — v ně nyní věříme, v nich pokládáme sklamání za nemožné; což neřídíme kroky našich dětí, což jich neopatrujeme, aby se vyhnuly nástrahám? A tak se mi zdává, že minuly boje života, že minula i hořkost nad nimi. Sluníčko života sice pozvolna zapadá, ale důvěřivě hledí do něho zářivé zraky dětí — vždyť vědí, že bude nový úsvit a —"

Buch! buch! buch! Patrně malé dlaně zabuchaly na zavřené dvéře Lenina pokoje a pronikavý hlásek malé Lenky se ozval.

„Tetičko, sotva maminka odešla, nabral Beda plné kapsy hrozinek a mandlí!"

„A tetička povídala, že bude Jezulátko také hrozinky a mandle večeřet!" odpovídal Beda urputným hlasem sebeobrany.

Tetička Lena se usmála, odložila péro a šla dětem dvéře otevřít.

Psaní na paní Luisu Slabých zůstávalo opět nedokončeno.

V domovině Ladinců.

Cestopisný obrázek z jihovýchodního Tyrolska od Anny Řehákové.

(Dokončení.)

Nezbývalo nic, než dáti se, jak oči vedly. Sjely jsme několik příkrých strání, přebrodily ručej, přešplhaly propast, brouzdaly se lukami a poli, chodily semo tamo, až konečně při dobré hodině svízelué, trpké zacházky došly jsme Hvězdy utrmáceny, uplahočeny. Pak nevěřte kouzlům!

Ač sestoupily jsme 600 m., nalézáme se ve vzdušné poloze 1500 m., ve výši naší Šumavy. Avšak vzdor vysoké horské poloze slunce pálí nemilosrdně, neb blíží se poledne a my jdeme polními cestami. Spějeme k dědině, bychom v stínu hostinské střechy pookřály. Krok co krok potkáváme se s horaly. Jdou z kostela. Ženy a zvláště pak dívky poutají naši pozornost; majíce svůj národní kroj, jsou vystrojeny jako nevěsty, samý fábor a vínek na hlavě. Nesou větší, menší košíky s horským i zahradním kvítím, jichž gustiosní, originelní a umělé uspořádání jeví již italský vkus. Ptáme se, co všechna ta krása znamená, a dovídáme se, že výzdoba dívčic a košů děje se na počest robatého panstva. V svátek P. Marie dle starého obyčeje salašnice i dcerky selské donášejí kvítí do kostela, aby bylo posvěceno, načež se obětuje skotu v pochoutku, aby ten dal hojnost dobrého mléka. Mezi tím, co ženy a dívky horlivě se modlí v kostele, by vyprosily u P. Marie požehnání pro stáda, muži na oslavu významného svátku popíjejí v hospodě. Vešly jsme mezi ně do hostinské jizby. Prohlíželi si nás udiveně; byly jsme asi v hospůdce první toho druhu hosté. Avšak, ač byl mnohý z nich již ťuknutý, nedotekl se nás ni slovem ni pohledem urážlivým. Škoda, že nemohly jsme si s nimi promluviti. Byli to až na hospodského kovaní Ladinci, neznajíce ni němčiny ni italštiny, v kterýchžto řečech mluví se k nim v kostele i ve škole. Ubohé oběti moderní kultury! Nezdržely jsme se dlouho v rozjařené společnosti; křik a kouř vypudily nás v nový pochod do Corvary, hodinu vzdálené, náš dnešní cíl.

Corvara-Colfosco, dvě nepatrné vesničky u výši 1572—1643 m., jsou od sebe malou půlhodinu vzdáleny; ale tvoří pospolu dolomitskou stanici první třídy, jsouce velice výhodně položeny v nejproslulejší části Dolomit jižního Tyrolska, totiž mezi Grödenen, Fassau, Fodómem a Ampezzem, kamž vedou četné, na nejvýš vděčné a krajinnou krásou vynikající horské přechody. I turista „Bergfex" prvního řádu, největších požadavků, nejnesmyslnější odvahy bude uspokojen. Najde zde horské partie a exkurse, jichž velkolepost, originalnost a krkolomnost uvede ho v nadšení. Ze spousty různých vzestupů jmenuji jen slézání Sassónghera, Gherdenacie, Pisciada, Boy, Selly, Col de Lanna, Marmolaty. Všechny věží se do výše 3000 m., obstupujíce v divětvárných skupinách Corvaru-Colfosco. Učenec mineralog má zde rovněž bohatou žeň. Avšak i pro celoletní pobyt zamlouvá se Corvara-Colfosco co nejlépe. Vzduch dík vysoké poloze

jest i v nejparnějších měsících bystrý a čistý, pravý to horský dech pln síly, zdraví, svěžesti. O větrech, jež jinde v horách stávají se lehko nepříjemnými, není potuchy; jich úkladná moc rozbíjí se o nebetyčné Dolomity. Poloha pak sama dvou těchto dědin jest zázračně krásná, pohádkového půvabu, idyllického nádechu. Údolí jest zde uzavřeno na všech stranách mohutnými útesy, které pojednou beze všeho přechodu vyrůstají a vystupují přímo ze skvoucí zeleni šťavnatých strání, posetých chudými políčky, bujnými lučinami, urostlými lesy, skromnými chatami.

Kontrast, jaký povstává těsným sloučením jasného, lahodného dolu s neurvalými, vzdornými skalními stěnami, jež vší vegetace postrádajíce, oslňují svou příšernou bledí a uvádějí v úžas svými hroznými propastmi, rozedranými štíty, zbroucenými pilíři, podává obraz, nad nějž bizarnější a divočejší ani nejsmělejší fantasie nedovede si vykouzliti.

Vším právem náleží jedné z dědin jméno Col-fosco, což znamená: šedý strašidelný kámen.

Jak ale vysvětluje se zvláštní ten úkaz, že přímo na úpatí skalní pouště rozkládá se bujný, úrodný kraj? Zcela přirozeně. Horské složeniny zdejší jsou bohaté na hlínu a prsť, čímž stávají se plodným podkladem všemu rostlinstvu. Než věc ta má jak vše na světě i svou stinnou stránku, samu o sobě velice zajímavou. Útvar a tvorba údolí nejsou totiž ještě dokončeny. Úhel sklonu, zvláště při horních partiích jest dosud příliš příkrý pro horniny způsobu takého, tehdy snadno rozpustitelné a drobivé. I lámou se lehko následkem zvlhlosti a obtěžkání vyšších vrstev obsáhlé skalní úlomy, které zvenáhla sunou se v hloubku, čímž ale zavdává se jen nová příčina k opětnému lámání hornin. Proces posunování má průběh sice velmi pomalý, ale přece jen se děje. Nejlepší důkaz zdlouhavosti pohybu jsou bludné louky a lesy. Utvoření pásu lučního a vzrůst lesů potřebuje nepopíratelně jisté stálosti půdy. Sesunuté vrstvy a hroudy, jakož z toho patrno, musí zůstati delší dobu stabilními a zůstanou také, a to tak dlouho, dokud stále vnitř země činná erosa nepřipraví je o pevné postavení, dokud massy z hořejška přišlé nepostrčí je o kus dál. Taká bludná louka podobá se poli zpracovanému mohutným rádlem. V dlouhých parallelních řadách stojí vytyčené hroudy, kteréž na konec se zvrhnou, měníce se v chaotickou směs bahna, prsti a kamení. V lese putujícím kloní se stromy k pádu, pohřbivajíce své předáky. Za neustávajícího vlivu vody proměňují se hroudy dolů se posunující v plastickou tuhou massu, kteráž, sestupujíc mohutným proudem i při nepatrném sklonu půdy, hrne se úkladně v údolí, dostaví-li se silné lijáky.

Bludné stráně a řítící se spousty kamení a bahna hrají všude ve zdejší krajině velikou úlohu v horalském životě. Obyvatelé jsou si dobře vědomi pohyblivosti svých pozemkův: vždyť vidí denně zřejmý důkaz, kterak senníky svislých stěn po svazích horských rozseté octují se během času v poloze šikmé, ano některé z domkův změní docela své stanoviště. I hledí se všemožně k tomu, by uhájilo se pro uvarování zmatkův a křikův určité označení hranice jak jednotlivých pozemkův tak i celých dědin; těžké balvany upevňují tu meze. (Rabl.)

Pescosta, malá dědinka rozkládající se čtvrt hodiny před Corvarou přímo pod srázy drsného Sassónghera, podává hned malý doklad k tomu, co bylo pověděno. Za zimy r. 1862—63 pojednou ukázal se před Pescostou mohutný proud bahna a kamení. Zděšení všeho vůkolního obyvatelstva, jak vyprávěla nám paní hostinská z Corvary, očitá svědkyně příhody, bylo ohromné. Neb podobalo se, že i ostatní dědiny budou stiženy divými massami, pohřbívajícími ve svých ssutinách vše, čeho zasáhnou na své zkázonosné pouti. Kněz na prosby lidu zažehnával modlitbou, svěcenou vodou zlobnou moc. Ale proud valil se dále, pustoše nemilosrdně pozemky. Již dotýkal se i dvou z dvorců pescostských — než tu pojednou jako divem zastavil se jeho běh. Bylo po nebezpečí; avšak rozsáhlé rumiště, rozkládající se ještě dnes kolem Pescosty, jest ubohým horalům nejen památkou zlé příhody, ale i osudné memento mori pro doby příští.

Nalezly jsme Corvaru-Colfosco, ač to pravé Eldorádo jak pro cestující tak pro stálé pobytníky, málo navštívenou. Klid byl zrovna rajský a přec tu nebylo pusto a smutno. Tu a tam dal se viděti nějaký ten turista; delším pobytem meškal v corvarském dobrém hostinci jedině nějaký doktor meranský s rodinou, velice příjemní a zdvořilí lidé. V Colfosce, kde jest sice malý, ale velice komfortní hôtel, byli stálými hostmi anglický učenec se svou chotí malířkou, oba neobyčejně jemně vzdělaní a svrchovaně zajímaví. My zkusily oba hostince, aniž se nám to vyčtlo. Ano prostodušná paní hostinská z Corvary, kde jsme byly prvé dny svého pobytu, upřímně nám řekla, že v Colfosce budeme ještě lépe uchovány než u ní, a nelhala. Společnost z Corvary chodila do Colfosca a z Colfosca opět na vzájem do Corvary a žili jsme spolu v nejlepší shodě nejen my hosté ale i naši hostitelé. Idyllické to ještě poměry.

Z Colfosca nikterakž se nám nechtělo; neb příroda, lidé i samota získaly si nás plně. Avšak prázdniny chýlily se ku konci a my chtěj nechtěj musily se dáti v další pochod: v našem cestovním plánu bylo ještě mnohé, co si žádalo uskutečnění.

S těžkým srdcem, vzmuživše se konečně, vybraly jsme se jednoho časného rána, bychom putovaly přes sedlo Crödenské neboli Ferárské do Sv. Ulrichu, partie to šestihodinná. Chvíli co chvíli stanuly jsme rozhlížející se po malebném údolí, vloudivší se nám v srdce. Každým krokem stával se obzor náš dalekosáhlejším. Po hodině stoupání horskou stezkou, která, poněvadž se užívá přechodu i za zimy, jest označena vysokými tyčemi, přepadla nás hustá, dusivá mlha, pro niž sotva na několik kroků jsme dohlédly. Bylo po vyhlídce. Nemrzely jsme se; neb na odškodněnou dostalo se nám pohádkové podívané na rej mlžin. Jednu dobu byl celý dálný hluboký dol tak ztopen v mlhách, že jevil se mořem, z něhož tu a tam skalní útes se vynořil, podobaje se bludnému lodnímu vraku. Když pak na některých místech mlhy se roztrhly, ukázal se ve vzdušném rámci hebkých šedých závojův ojedinělý obraz skalních skupin, jenž dojímal až příšerně. Konečně vítězné slunce přemohlo mlhy a ony prchaly. Na svém útěku věšely se laškovně na hrany skal, oblétaly škádlivě temena hor. Slunce milostivě zhlížejíc na zábavnou, koketní hru, ozářilo mlžiny jemnou žlutí a červení; načež ony celujíce zlatými a růžovými polibky chmurné, drsné obry horské, vdechly v pustý kámen půvab a kouzlo.

Než dostoupily jsme po nové hodině sedla Grödenského, jež označeno křížem u výši 2130 m., vyjasnilo

se docela a my měly výhled úplný. V nejbližší blízkosti k jihu tyčí se štíty Gherdenacie, na jihozápadě věží se skupina Selly, proslavena svými divotvornými útvary. Na obrovských základech skalních útesův vypíná se její vzletná tvrz, zdobena četným cimbuřím. Na nádvoří zázračné té citadelly uprostřed bělopísečné pouště zvedá se nová vnitřní budova Selly, podporována ušlechtilým sloupovím, nesena štíhlými pilíři, zdobena mnohými věžičkami. Tak stavěti dovedou jen Dolomity, v jejichžto umělecké dílně, zdá se nám přes všechnu nemožnost podobného domyslu, lidská ruka musí napomáhati přírodě. V dáli na západě za Sellou vystupuje přízračný Langkofel, pravá to zkamenělá příšera horská; na severu a severovýchodě zdraví nás na rozloučenou Kreuzkofel, za nímž planou krvavé skály Vigilské. Důstojnou a sličnou podnoží skalním obrům jsou údolí, jediná zeleň, v níž řítí se sněžné vodopády, jimiž probíhají bouřné ručeje, bystré potoky.

Nastal nám sestup rozsáhlými pastvinami a salašemi, kde konala se senoseč. Dělníci, Ladinci, obyvatelé údolí Grödenského, kam jsme se přesmykly sedlem Ferárským z údolí Gaderského, byli samý hovor a zpěv, který nesl se veselým hlaholem dalnou horskou samotou.

Bylo nám jíti víc než tři hodiny, než došly jsme, minuvše dědiny Plan, Santa Marie, Wolkenstein, Santa Kristina, do Sv. Ulricha. Avšak každičký krok naší cesty, ať vedl strmými pastvinami, hlubokými roklemi, stinnými hvozdy, úpravnými vesničkami, zavděčil se nám u míře nejvyšší.

S poledním octly jsme se ve Sv. Ulrichu, hlavním a největším to místě údolí Grödenského, jemuž úpravná, ano bohatá výstavnost propůjčuje ráz městský. Zde pojednou veta po vší samotě a po idyllickém životě. Všude na všech stranách ruch a šum, za každým krokem potkáváme se s lidmi vystrojenými a strojenými. Jest Sv. Ulrich velice fashionable bydlo, což již patrno z pouhého vzhledu. Velké hôtely, elegantní letohrádky, skvělé obchody jsou k službám cizincům, jichž vystřídá se za saisonu pěkný počet. Pochůzka Sv. Ulrichem, který jest hlavním sídlem tyrolského řezbářství, požívajícím evropské pověsti, jest velice zajímavá. Není domku, aby se v něm nenalézala dílna řezbářská, což patrno již zvenčí. Figury menší a větší stojí tu v různém stadiu svého zpracování, opřeny o zdi chaty, by dřevo se vysušilo, barvy uschly. Stafáž to vskutku originelní! U nejednoho domku stojí P. Marie Lourdská v bohatém úboru zářících barev. Jest jich, jak pozorovala jsem, nejvíce; jsou rozhodně v módě. Jinde opět druží se k sobě sv. apoštolé, jsou seskupeni svatí evangelisté a jiní a jiní svatí. V zástupech světců vidíme i našeho sv. Jana. Zdá se, že dost se kupuje. Inu, chrání před velikou vodou a proto jest v horách hledaným patronem.

Zajímavo jest pozorovati Grödence při práci. Celé rodiny, staří i děti, dělí se o výrobu, která odbývá se fabricky a následkem toho nenalézá se v jedněch rukou. Prvý zpracuje jen hrubý špalek, druhý propůjčuje jemu kontury, třetí jistou rukou vypracuje konečně věc, o jejíž zjemnění postará se čtvrtý ostřím skla. Ovšem, že řezba vykonána podobným způsobem není nikterakž umělecká. Jsou to nejvíce hračky; milliony panenek, šašků a zvířátek rozejde se z Grödenska po celé Evropě. Ročně vyváží se 10.000 ct. nejrozličnějších řezbářských výrobků.

Průmysl tento vzal svůj počátek již v předešlém století r. 1703. Jan Metz z vesničky Sehnaut nedaleko Sv. Ulricha počal první pracovati, vyřezávaje ozdobné rámce k obrazům z pěkného, podajného dřeva limby.

Kupci z města byli dobře platícími jeho odběrateli. Tu i ostatní grödenští horalé, vidouce, jak výnosnou jest práce jich krajana, učinili podle jeho příkladu. Později teprve robeny mimo rámce též i skřínky, hračky, konečně i sochy svatých. Brzy však ujali se Grödenci sami, jsouce ať muži ať ženy podnikavého obchodního ducha, prodeje svého díla, odmítajíce všech městských překupníků. Chudší a jednodušší z nich stali se potulnými kramáři; ti nejzámožnější a nejpodnikavější pak založili v hlavních evropských městech veliké obchodní domy, které zprostředkovaly export zboží v míře úžasné.

Znenáhla však ubývalo dřeva limbového ve vůkolních hvozdech i počalo se pracovati i z dřev jiných. Vzácnost dřívějšího velice hledaného materiálu hledí se v dnešní čas nahraditi lepší prací, jemnějším vkusem, jakož i větším uměním. Ulrišské umělecko-průmyslové školy státní i soukromé vedou si statečně, majíce hojně žákův. Práce, byť i jevila se dosud namnoze řemeslnou a šablonovitou, koná se přece jen dle uměleckých vzorův a vyspívá takto na pěkné a jemné dílo. Jen jeden příklad! V Sv. Ulrichu a v jeho okolí tyčí se hojně krucifixů, o které se postarala zbožná ruka grödenských dělníků. Tvář jest u všech Kristův téže podoby; ale jest to obličej tak ideální ušlechtilosti, vznešeného bolu, že přes všechno opakování hledíme s pohnutím na boží muka a myšlénky i city naše letí zde uprostřed svaté přírody k nebesům. Není to kostel vždy, kde nejzbožněji se modlí.

Avšak i mnohý samostatný výtvor opravdového umění lze v Sv. Ulrichu poznati. Někteří z mladších pracovníků vyvíjejí se slibně, jak také dokázala zemská výstava v Inšpruku, kde práce grödenské dominovaly, tvoříce nejen nejbohatší část řezbářského průmyslu, ale i celé výstavy vůbec. Zde bylo nejvíce návštěvy a kupovalo se pilně, ač ceny nebyly malé. Všeobecný obdiv budily obrovské jesle, pracovány velice jemnou a trpělivou rukou dovedného řezbáře: anglická jedna společnost zakoupila je pro svoji londýnskou modlitebnu. Avšak nebylo to dílo výstavy nejlepší. Našla jsem tam mnoho lepších prací dýchajících čistým uměním. Záviděla jsem těm, kdož si jich získali.

Umělecký tento průmysl jest ovšem pro Grödence zdrojem blahobytu, kterýž jinde v horách marně bychom hledali. Celý vzhled Sv. Ulricha hlásá také poměrnou zámožnost svých obyvatelův. Starší kamenné budovy ponejvíce dvoupatrové jsou velice důkladně stavěny. Novější domky jsou vybudovány rozkošně v úpravném tyrolském slohu; některé z nich jsou vykrášleny dle italského obyčeje i zevně malbami. Školy presentují se rovněž pěkně. Kostel zdá se podle své nádhery býti pýchou obce. Zevnějškem nezamlouvá se sice; jest tuze barevný. Ale vnitřek, jsa umělecky zladěn, dojímá velebně. Všechna okna obsahují velecenné nasklené malby, vzácné ukázky tohoto uměleckého odvětví Tyrolska. Plafond i poboční stěny chrámové jsou vyzdobeny čistě uměleckými, krásnými malbami. Ano jeden z oltářův chová obraz samého Canovy. Ovšem že i řezbářství ulrišské přispělo bohatě k výzdobě. Dvéře, lavice, zpovědnice a jiné věci krášlí mistrná řezba. Některé pak sochy svatých jsou opravdě

umělecká díla. Zvláště pěkný jest u hlavních dveří se nalézající Kristus na kříži, jemuž protějškem Mater Dolorosa. Andělská tvář Marie jest zasobněný bol, vznešená postava její jest vtělená hrdinná oddanost ve vůli Nejvyššího. Vytvořila ji ruka šťastná, požehnaná. Neminula jsem kostela, abych si nezašla k Matce boží pro zbožné myšlénky.

Jen jedno se mně nelíbilo v kostele ulrišským a to jest němčina, kteráž se tu rozléhá. Většina obyvatel zná se sice v němčině, potřebujíc ji při svém obchodním styku; ale přece jest zase mnoho Ladinců, již vyznají se jen v rodné mluvě. Zašla jsem si v neděli na kázání, kdy lid přijde do kostela i z nejodlehlejších samot a dědin. Horalé seděli netečně; bylo viděti na jich tváři, že slovo Páně jest jim nesrozumitelným — mrtvým zvukem. Po kostele, mluvíc s některými občany, dala jsem na jevo svou nevoli nad tím, že káže se lidu jazykem cizím. Jen nějaký stařeček, horal až odněkud ze salaší sellských, držel se mnou, ti ostatní nenamítali ničeho proti němčině. Patrno, cizota zle vkrádá se dík moderním poměrům a náhledům v údolí grödenské, porušujíc hrubě zdejší Ladince v jich národní povaze a mravní hodnotě. Národní kroj i zvyk následkem toho silně mizejí a to především u mužův. Ženy pravda dosud po většině drží se národního obyčeje i obleku, ať jsou to chudobné služebné dívčice neb dcerky zámožnějších, patricijských rodin. Ano nejbohatší z nich pořizují sobě mimo běžný národní šat ještě i starobylou národní grödenskou strůji, proslulou svou pompésností pro zvláště slavnostní dny.

Měla jsem příležitost ji zhlédnouti. Byly křtiny a otec s kmotrou novorozeňátka zašel jak zvykem na víno náhodou do zahrady při našem hôtelu. Robátko vydalo se do světa záhy; v 5 hodin ráno se narodilo, v 10 hodin téhož dne již bylo v kostele a v 11 hodin v hospodě. Děťátko leželo tiše na stole po celou hodinu, stále obdivováno hôtelními hostmi pro svoji neobyčejnou bohatou národní obvinku. Otec byl po městsku oblečen, ale kmotra, sličná a bohatá dcerka ulrišská, měla na sobě národní slavnostní kroj. Na hlavě tyčila se ohromně vysoká černá čepice s modrou vázankou, jako se vídá na obrazích u Čerkesů. Krk zdobilo krásně a bohatě vyšívané okruží z bílého tuhého plátna. Živůtek s obrovsky nadouvanýma rukávy seděl v pravém smyslu toho slova na varhánkách nasazených na nesmírně řasnaté sukni. Šíji ovíjely tři zlaté řetězy, na nichž se houpaly zlaté křížky větší menší; ruka zářila prsteny.

Pyšná krasavice dala se obdivovati zcela klidně a sebevědomě, ukazujíc nám hostům všechny podrobnosti komplikované národní strůje, jíž hlavním příznakem těžkopádná nádhera.

Sv. Ulrich nezabavil nás na dlouho vzdor svému ruchu, své veselosti a své velice fashionable společnosti. Divila jsem se té hojné cizinské obci, neb Sv. Ulrich nejevil se mně nějakou zvlášť výhodnou a vynikající stanicí horskou. Poloha jeho u výši 1235 m. v širokém údolí, v němž dominují nad všemi ostatními vrcholy bizarní a příšerný Langkofel s Plattkoflem, jest sice velice pěkná, velehorská, zdravá. Avšak nejbližšímu okolí chybějí větší lesy a tu pak začasté v létě v rozlehlém dolu panuje tísnící horko, na něž v horách nejsme zvykli. Procházky ulrišské jsou ponejvíce slunné, obmyšlené nemilým stoupáním.

Přiznati se ovšem musí, že jest Grödenské údolí na nejvýš interessantní jak svými ethnografickými tak i svými geologickými a turistickými poměry. Na všechny strany jak v své hlavní části tak i ve svých odvětvích poskytují nejvděčnější horské partie, které samy pro sebe by vyplnily snadno cestopisnou črtu. Ale výlety ty možno podniknouti na mnoze ještě výhodněji i z jiných dědin grödenských, jichž poloha jest příznivější a úchvatnější, než jakou jsem seznala při Sv. Ulrichu. Inu má štěstí svatý ten, přišel do mody a na tom zakládá se, ne-li všechen přece jen mnohý úspěch.

Nedaleko Botzenu ve Waidbrucku, kde ústí šest hodin dlouhé údolí Grödenské směrem západním v údolí Eisacku, shledaly jsme se opět s drahou a jejím shonem. Skončeno bylo naše potulování horskou širou samotou, jíž patronem Sv. Vigil a Sv. Ulrich.

Ač kroky mé, takž musím se přiznati, hříšná já, nevedla zbožná mysl věřících, anobrž vzdor své horoucnosti přece jen profanní touha po velehorské přírodě, nerozhněvali se na mě pro můj kultus pohanský ti dobří, předobří dva svatí. Daříce mne svou záchranou, dopřáli mně zažíti tří vzácných týdnů, z nichž jedenkaždý den byl pln slunného jasu a kouzla, jímž srdce okřívá, duše sílí.

Buď světcům vroucí dík!

Kéž jen dovrší tu svoji milostivost a propůjčí mým laskavým čtenářům svatou trpělivost, jíž tak tuze třeba ve světě vůbec a ku čtení mé tulácké črty zvlášť.

V d o v a.

Napsala Marie Červinková-Riegrová.

(Pokračování.)

dova usedla a opět bylo ticho. Paní truhlářová tloukla pilně měchačkou do těsta a teprve po chvíli pohlédla znovu ku příchozí a tázala se:

„Co pak se to stalo, že jste si na nás vzpomněla? Vede se vám zas špatně, ne?“

Vdově vlila se krev do tváře.

„Chvála Pánu Bohu, ještě se mi vede tak obstojně, že se nikoho o nic nemusím prosit. Chtěla jsem bratrovi přát k svátku.“

„No, no, to je hezké!“ Zvuk jejího hlasu zněl výsměšně a vdově bylo tak úzko, když viděla, jak ostrý zrak švakrové prohlíží Pepíčkovy šaty. „Ale to dítě má šatičky už notně zedřené!“ poznamenala. „Snídal jsi, Pepíčku?“ obrátila se k dítěti.

„Snídal, snídal.“ odpovídala matka.

Ale paní truhlářová šla k almaře, vytáhla velkou, pocukrovanou bábovku, nakrojila ji, a dávajíc kus dítěti řekla: „Takovou jsi neměl k snídani, viď.“

„Nedělejte si škodu, paní švakrová.“

„I toto! Vždyť je dnes mého svátek.“

Pak postavila bábovku před švakrovou, nalila jí do skleničky bílého vína, ale náhle se obrátila: „Inu, abych nezapomněla!“ a zasmála se při tom ostře. Ještě jednou šukala v almaře a přinesla několik kousků cukroví. „Tuhle to si vemte, bude vám to chutnat. Je to výsluha ze svatby. Tak, tak, my byli tyhle dni na veselce a to byla nějaká veselka!“

„Venclík?“ zašeptala vdova sotva slyšitelně, skláněje hlavu k zemi.

„A vy to víte? Venclík se ženil, Venclík! Nevěsta jako růže. Té to slušelo! Měla šaty hedbávné, holubí barvy, samé karnýrky a kraječky na nich. Všichni se po ní ohlíželi, jaká je to hezká ženská. Venclík je do ní celý blázen. Taky s ní udělá štěstí! Dostane tisíc zlatých, a jaké pěkné vybytí k tomu! Krásný nábytek a co má šatstva, prádla a nádobí! Venclík se zařídí teď sám — najal si dílnu a dva pokoje, mají to tam jako u pánů. Inu tak je to: někdo štěstí zahazuje, a jiní je rádi zvednou.“ A zasmála se ostře.

„To jsem ráda, že je šťasten — přeju mu to, je hodný člověk,“ řekla vdova a podívala se jasným zrakem vyzývavě na švakrovou.

„Ráda! Mohla jste být ráda dřív, pokud vás chtěl, a ne teď!“

„Ale prosím vás, švakrová, co budete staré věci ohřívat. Co je pryč, je pryč — marno o tom mluvit.“

„A teď litujete, viďte? Neříkala jsem vám to? Nemluvila jsem vám do duše? Ale to by spíše pařezem hnul, než vámi.“

„I já ničeho nelituju. Nějak už to živobytí doklepu a zůstanu alespoň svému nebožtíkovi věrna.“

„Vy se s tou svou věrností nachlubíte! Věrná! Jako on vám asi byl věrný!“ A zasmála se tak, že její smích řezal vdovu do duše.

„I nechte mého nebožtíka s pokojem! Ten mi byl jistě vždycky věrný! Byl to ten nejlepší muž na světě,“ ozvala se vdova.

„Nu, — kde pak! ten nejlepší. Neříkám, že byl zlý člověk, to nebyl, ale jináč jako vítr. Však jsem ho znala za svobodna — víme, jaký to byl ptáček. A vy myslíte, že byl věrný? Blahoslavený, kdo věří — já ne!“

„Švakrová!“ zvolala vdova hlasem, ve kterém se chvěl násilně tlumený hněv. „Mně si říkejte, co chcete, ale nebožtíkovi na čest nesáhejte! Na něm nikdo nemohl najít poskvrny! A jestli byl který muž věrný a upřímný k ženě, tak to byl můj!“

„No, když byl takový věrný muž, proč pak tak dlouho v Liberci zůstával? Proč nechával ženu a děti v bídě — proč?“

„Že se Boha nebojíte! Takový hřích si brát na svědomí, však víte sama dobře, že musel z domu, víte, že tam na mne a na děti vždycky pamatoval, peníze posílal.“

„Ten se vám toho naposílal! Osm — deset zlatých měsíčně bývalo, však já pamatuju. To je toho na tři děti!“

„A kdyby byl moh' poslat víc, chudák, byl by rád poslal! Kdyby se byl moh' vrátit dřív, ten by byl letěl k ženě a k dětem! A vy tady řeknete . . .“

„A já vám povídám, že moh' se vrátit a nechtěl! Nepřešel ještě rok a kamarádi mu psali, že už jistě dostane práci tady, aby se jen vrátil — můj mu sám psal kolikrát — a on nic. Ještě přes půl roku tam zůstal. Měl on tam nějakou mladou a hezkou, a ta ho tam držela — to je to . . .“

Vdova vyskočila, rozpálena v tváři, chvějíc se na celém těle, a všechen dosud násilně přemáhaný hněv vybuchl z ní vášnivou prudkostí.

„Vy lžete! bezbožná osobo,“ vyhrkla ze sevřeného hrdla a krev zalila jí tvář.

„A já lhu? A já jsem bezbožná osoba? Vy mi tohle přijdete říci do mého vlastního domu? Jděte, odkud jste přišla.“

„Půjdu, nemusíte mne vyhánět, půjdu.“

Hoch s pláčem ukryl se do matčiných sukní — matka jeho sáhala po klice, když tu dvéře samy se otevřely a do nich vstoupil bratr truhlář.

Čelo se mu zachmuřilo, jak shlédl obě ženy státi proti sobě rozpálené a hněvem sršící.

„Co se tu křičíte, ženské?“

„A tady tvá sestra mi tu nadhodila lhářek a bezbožných osob, že jsem jí pověděla do pravdy! Taková žebrota — proč se na nás dotírá? Pro nic jiného sem beztoho nepřišla, než jen kouká, co by na tobě vymámila a odnesla!“

Vdova zůstala státi ve dveřích — jen ruka její se chvěla víc a více a z očí sršely blesky.

„Já k vám nechodím žebrotou,“ vykřikla prudce. „Přišla jsem k bratrovi, abych mu štěstí přála jako upřímná sestra upřímnému bratrovi. Ale svému nebožtíkovi na čest sáhat nedám — ne, abyste myslila, protože jsem chudá, že nemám čest v těle! Mám já ji třeba víc než vy a nikdy u vás žebrat nebudu.“

Vypukla ve vášnivý pláč a zajíkajíc se mluvila dále:

„Tobě, bratře, děkuju za všecku tvou lásku a upřímnost. Pán Bůh ti to zaplať, ale mne už víckrát u sebe nespatříš.“

„Ale, sestro! Co pak jste se obě zbláznily, ženské, anebo mne chcete přivést o rozum? Ona to tak nemyslila, sestro!“

„Ne, bratře, já vím, co myslela. Vím, že by mi každé sousto v ústech muselo zkamenět, jak by mi ho nepřála. A kdybych měla jít žebrat od domu k domu, na vaše dvéře jistě nezaklepám. Pán Bůh vám odpusť, švakrová, že jste nebožtíkovi ublížila, a tobě dej Pán Bůh štěstí, bratře! Mějte se dobře!“

A vyšla ze dveří, vedouc za ruku dítě a tisknouc je k sobě. Slyšela ještě, jak on za ní volá: „Sestro, sestro!“ pak slyšela dva prudce se hádající hlasy, ale neohlédla se více.

Teprve na ulici si vydechla a setřela slzy s očí. „Tak už ani bratra nemám!“ pomyslila si a nové slzy vstoupily jí do očí. „Nikoho, žádnou oporu na celém světě. Ale ještě je Pán Bůh nade mnou.“

Šla s hlavou sklopenou, smutně — jakoby šla z pohřbu. Všechen vnitřní, tak těžce vybojovaný klid byl zmizel z její duše — v hloubi jejím se budila úzkost, tísnící úzkost — byl to bolestný osten pochybnosti, jenž zůstal

vězeti v její duši, ačkoli si toho sama jasně nebyla vědoma.

Když vstoupila do Hampaské ulice, viděla, jak z jejich domu vychází Peška zamyšlený a smutný. Jistě mu již ševcová její vzkaz vyřídila. Zdálo se jí, že jej musí zastavit, že mu musí říci pár srdečných slov, že mu musí vysvětlit své jednání.

„Pane Peško," zvolala nesměle.

On se ohlédl a shlédnuv ji, zapálil se trochu ve tváři, uctivě a odměřeně pozdravil a šel dále.

A ona neměla odvahy jej zadržet, dívala se, jak zachází za roh ulice a v její duši to bouřilo: „To je ten poslední! Ten poslední!"

Poslala chlapce k ševcovým, aby si tam s dětmi hrál, a sama šla do své komůrky se vyplakat.

V její mysli mihaly se dvě postavy — odcházející Peška, jenž to tak dobře a upřímně myslel, a byl ten poslední — a rozhorlená švakrová s jedovatým šípem na rtech: „Moh' se vrátit a nechtěl!" A rázem obživla v ní upomínka: onen prosebný, úzkosti plný pohled, jaký na ni nemocný muž upíral, když jí šeptal: „Odpusť mi, ženo, odpusť mi všecko! Pro tu křehkost lidskou mi odpusť!" Proč prosil? Cítil se vinen? „Ale ne, ne — to není možno!" zvolala. „To mi jen dnes ta jedovatá ženská vsadila do hlavy! Vždyť mne měl tak rád!" A ohlížela se kolem po stěnách pokojíka, jakoby chtěla, aby ty stěny promluvily, aby ten nábytek se ozval, aby jí dosvědčil, že to není možno. Ale všecko kolem mlčelo, jen tam ten obrázek na stěně mluvil — a ten anděl, rozpínající svá křídla nad dvěma hlavičkami dětskými, opakoval jí útěšná slova: „nezapomněl tam na tebe, nezapomněl!"

Při pohledu na obrázek ucítila ulevení, ale touha hledati ukojení ještě většího se jí zmocnila. Klekla na zem, otevřela kufřík, hrabala se na dně a vytáhla starou modlicí knížku, ve které měla uloženy svaté obrázky, několik listů svého nebožtíka a malou fotografii jeho, kterou jí jednou z Liberce poslal.

Vyložila to vše na stolek, dívala se dlouho na jeho tvář na podobizně, a oči se jí zarosily. Tak tu stál před ní jako živý. Ty jeho oči byly věrné oči, ty neklamaly, neznaly falše! A ty listy, které jí psával — zde ležely před ní. A ona je probíhala zrakem a četla dychtivě, pro vybledlý inkoust na sežloutlém papíře sotva již čitelná slova: „Má nejmilejší ženo! Každý den si na tebe vzpomínám a moc se mi po tobě a po dětech stýská." Na vetchý, plísní páchnoucí papír ukápla vřelá slza — slza radosti, ve kteréž roztával a vyplynul z její duše mrazivý osten pochybnosti. „Ale vždyť já vím, jak mne měl rád! Hřích by to byl, mu jen myšlénkou ublížit!"

A blaženě se usmívajíc, pozorně skládala rozložené listy a když tu na dvéře se zaťukalo, rychle je odložila stranou na okno. Do dveří vstoupila Koutecká.

„Já už tu jednou ráno u vás byla, paní Holíková," pravila vstupujíc — „ale nebyla jste doma."

„Přejete si něco?"

„I ba, že si přeju! A usmála se na ni, jakoby ji chtěla získati svým úsměvem; ale Holíková pocítila, jak v ní ten úsměv drzý a nucený budí odpor, jak se v ní probouzí bezpříčinná zášť proti cizí ženštině, ale přemáhajíc se řekla:

„Prosím, sedněte si u nás!"

Koutecká usedla, rozhlédla se kolem zrakem slídivě všetečným a pak upřela jej na vdovu tak ostře, jakoby jí prohlédnouti chtěla až do vnitra.

„Máte to tu hezké, tuze hezké. Mně by se tu u vás líbilo. Nechtěla byste mne vzít do spolku?"

„Já do spolku nikoho nevezmu, paní."

„Nebojte se, já bych dobře platila. Zaplatila bych na měsíc napřed."

„Je mi líto, já už jsem taková, chci být jen sama — už jsem kolika lidem odřekla."

„Škoda!" poznamenala ženština. Ale zůstala seděti na svém místě. Její zrak znovu těkal s místa na místo a pak se tázala: „To jsem se vás chtěla zeptat: ráda bych věděla, jestli nemáte nějaké příbuzné Holíky?"

„Mám jen bratra."

„Tedy bratra! Strojníka Holíka?"

„Jak by se můj bratr moh' jmenovat Holík jako já? Vždyť já jsem přece vdána!"

„Ano, já zapomněla, že jste byla vdána."

„A co si o mně myslíte, že jsem byla? Jsem snad já ledajaká?"

„Nezlobte se, paní, já nic nemyslela — mně to jen tak maně přišlo na jazyk, protože jsem znala jednoho Holíka, který měl v Praze sestru. Ale ono toho jména může být moc lidí na světě. A ostatně nemusíte se pro to, co jsem řekla, urážet. I kdybyste nebyla bývala vdána — vím, jak to bývá: počestné děvče nevinně přijde do hanby skrze nevěrnost mužskou. Zkusila jsem to sama na sobě, zkusila!"

Nyní změřila vdova mluvící ženu tak nedůvěřivě pronikavým pohledem, že tato se ozvala:

„A co se tak díváte na mne? Nevěříte mi? Byla jsem já jednou počestné děvče, z pořádné rodiny. A byla jsem hezká, mladá, veselá. A pak přišel ten, který byl mé neštěstí. Pracovali jsme spolu v jedné továrně, měli jsme se rádi. — E, co vám to budu povídat! Myslete si, co chcete, a dívejte se na mne, jak chcete — mně je už beztoho všecko jedno!" Dala se do trpkého, hrubého smíchu. „Nic si za to nekoupím, co si o mně kdo myslí." Trpkost, zloba a vzdor zvučící v jejím hlase, podivně dotkly se vdovy tak, že řekla mírně a vlídně: „Vždyť já vám věřím. A toho dítěte je mi líto."

„E, co by vám ho bylo líto! Jeho vlastnímu tátovi ho nebylo líto, nestaral se, přijde-li na svět — odešel, ani neřek' kam."

„To vás to muselo trápit a trápí jistě tuze —"

„Nač bych se trápila? Kluk nějak vyroste. Nejlepší nic si nepřipouštět a na nic nedbat. Co člověk užije, to má! A lidé co řeknou — co je mi po nich? Žádný mi beztoho nic dobrého neudělá! A kdybych se byla udřela prací a byla počestná a čistá jako jedno lilium, žádný by to přece už nebyl věřil a tak je to všecko jedno."

„Není to jedno — Pán Bůh vidí."

„Pán Bůh, ten je daleko — a kdož ví, jak to s ním je? A proč lidi stvořil takové, jací jsou?"

„Nerouhejte se Pánu Bohu! Kdybyste takové řeči vedla —"

„Vy myslíte, že bychom spolu nevyšly? I vyšly bychom — a jak dobře! Já na vás vidím, že jste dobrá ženská. Aspoň bych vás trochu obveselila, abyste tu neseděla jako jeptiška." A dala se do hlučného smíchu. „Škoda, že mne vzít nechcete!" dodala vstávajíc. „Jak

jsem povídala, je to u vás jako v kapličce. A hezké svaté obrázky tu máte," pravila přistupujíc k postelím a prohlížejíc obrázky.

V tom náhle pronikavě vykřikla. Její zrak byl upřen na malý obrázek na stěně, na obrázek anděla, chránícího svým křídlem modlící ditky.

„Kdo vám dal ten obrázek? Kdo vám ho dal?!" ptala se rozechvěným hlasem.

„Můj muž mi ho přinesl —"

„Z Liberce vám ho přinesl?!" vykřikla Koutecká. Vdova pohlédla na ni udiveně. „Jak to víte, že z Liberce?"

Ale Koutecká neodpovídajíc k otázce, tázala se dále se zimničním chvatem, tónem rozkazujícím: „Váš muž byl v Liberci? Pracoval v továrně pana K . . .?"

„Já nevím, kde tam pracoval."

„Jestli to byl on! — Jestli byl ženat! A to je ten obrázek, je to ten samý!"

„Odkud znáte ten obrázek? U koho jste ho viděla?" ptala se vdova, upírajíc podivený pohled na ženštinu mluvící.

„Viděla jsem ho u toho, který byl můj milý. Řek' mi, že ho kupuje pro svou sestru — řek' mi — Ale on byl samá faleš, vhrdlolhal, nestyda!"

„Ne, to nebyl můj muž, to musel být jiný — vy se mýlíte . . ."

„Nu, uvidíme hned, jestli se mýlím."

Postavila se před vdovu a upírajíc na ni pevný, pronikavý pohled, mluvila rozčileně, trhaně, s horečným chvatem:

„Bude tomu brzy sedm let. Přišel do naší továrny cizí dělník. Neřek' odkud a pak když pracoval v naší továrně už asi půl roku, jsme začali spolu mluvit. Takový nevelký, drobný, hezké hnědé oči měl. Jmenoval se Antonín Holík — byl strojník."

„Kriste Ježíši!" vykřikla vdova a zakryla si rukama tvář.

„Byl to on? Řekněte, byl to on?" a zatřásla rukou vdovy, jakoby ji chtěla k odpovědi přinutit. Ale tato klesla na postel a neodpovídala, zakrývajíc si tvář. Bylo slyšet jen její křečovitý vzlykot.

„Už to je tak — byl to váš muž!" zvolala cizí žena. „Budu já ho proklínat, co živa budu, aby neměl v hrobě pokoje. Proto vždycky mlčel, když jsem začala o svatbě, duše falešná, jidášská! Proto najednou zmizel a neřekl kam — a já čekala, sháněla se po něm v úzkostech, chtěla jsem mu říci, v čem mne zanechal — za půl roku přišlo to dítě na svět."

„Dítě?! Jeho dítě? — —" zvolala vdova a upřela zděšením ztrnulý pohled na mluvící ženu. „Není to pravda! Pro Boha, řekněte, řekněte, že to všecko není pravda!"

„Jeho je ten kluk! Jeho je!" křičela ženština jako běsem posedlá. „Řeknu klukovi, až vyroste, jakého měl tátu — řeknu mu, aby ho proklínal jako já!"

„Neproklínejte!" zaúpěla vdova. Ó Bože, Bože! Můj muž! Jestli je to opravdu jeho dítě?! Ó, to je hrozné, můj Bože! . . ." Zalomila rukama a opět dusivý, suchý, křečovitý vzlykot utlumil její hlas — pak ruce jí klesly, zůstala seděti jako zkamenělá bolem a zoufalstvím. Výraz zoufalosti v její tváři dotkl se cizí ženy — zamlčela se; hleděla chvíli na vdovu.

„A co tak nad tím naříkáte? Snad ne pro tu mužskou věrnost?" a zasmála se drsně. „To vás všechno přejde — to je jen tak na ponejprv. Zapijte to, zapijte — a potěšte se s jiným. To vám radím!" A vyšla ze dveří.

A vdova zůstala nepohnutě seděti na témž místě, hleděla ztrnulým a jakoby vyjeveným zrakem stále na jeden bod podlahy. Co viděla tak hrozného, že tvář její bledla víc a více, že rty její se chvěly? Zdálo se jí, že vidí jeho před sebou, jak objímá, tiskne k sobě a líbá ji, tu černou cizí ženu. A ona na to hledí a nemůže je odtrhnout od sebe, nemůže ten obraz smazat ze své mysli a zatíná pěstě — pozvedne je, hrozí: „Ó, kdybych já vás mohla roztrhat!" A tu si vzpomene, že on je mrtev, že leží na hřbitově — zaťatá pěsť klesne, ta děsivá vidina se rozplývá a ona šeptá: „Kdybych ho mohla svými nehty ze země vyhrabat jen na jednu chvíli, na chviličku, abych mu duši probodla, abych mu řekla, že je Jidáš!" A prudce vyskočila opakujíc to slovo: „Jidáš je, Jidáš! A já mu věřila! Jak jsem mu věřila! Jako svatému evangeliu, jako slovu Páně! Svou duši bych byla sázela za jeho věrnost! Své štěstí jsem zakopala, abych mu vždycky zůstala věrná — jako on mně, hahaha! Proto mně řekl: „Odpusť mi, ženo!" Ale já neodpustím! Slyšíš to, muži? Slyšíš? Já neodpustím!"

Zvolala ta slova hlasitě — jakoby s někým mluvila, jakoby někoho měla před sebou. Přešla po pokoji a zrak její padl na obrázek na stěně. Zahleděla se na něj a mluvila čím dále tím vášnivěji: „Tak tys tam na mne pamatoval, pěkně pamatoval! Co se ti na ní líbilo, na té černé, zlé ženské, že's mne i s dětmi nechal v bídě se sužovat! A já myslila, že se nemůžeš vrátit a ty's moh', ty's nechtěl! Jinou si's namlouval a mně's přines' obrázek?! Tak se podívej, co já s ním udělám, s tím tvým obrázkem!" Strhla obrázek se stěny, vytrhla jej z rámu, trhala jej na kusy. „To s ním udělám!" A mrštila obrázkem ke kamnům. „A to s tebou udělám! Nechci je vidět, ty tvé falešné oči, nechci je číst, ty tvé prolhané šmajchle! Tak, tak!"

Trhala podobiznu, trhala jeho listy, a vše to letělo za obrázkem ke kamnům. A teprve když to viděla roztrhané ležeti v koutě, jakoby ten pohled na rozbitý rám i roztrhaný obraz byl schladil její hněv a proměnil jej v lítost — nezměrnou, velikou lítost, která ji uchvátila celou. Vypukla ve vášnivý pláč, klesla na židli, zakryla si tvář a plakala dlouho. A když po dlouhé chvíli setřela slzy a pozvedla zrak, když kalným, tupým pohledem rozhlédla se kolem sebe, šeptaly její rty: „Tak, teď je po všem." A dívala se na stěny, na postele, na svůj šicí stroj, na okno, na obrázky na zdích a opakovala: „Je po všem."

A zdálo se jí, že je tu zima, že je tu pusto, temno a hrozno. Mívala ten svůj pokojíček vždycky tak ráda! Zdával se jí tak pěkný, čistý a milý — každý ten kouteček byl jí drahý. Což pak si nikdy nevšimla, jak ty zdi jsou načernalé a vlhké, jak ten nábytek je sešlý, jak to šatstvo její je bídné, jak její stroj už chátrá — jak ze všech stran, ze všech koutů šklebí se na ni hrozná, krutá bída? Ale její oči hleděly nyní jinak, jakoby poprvé jasně spatřovala a cítila, jak je bídná, jak je opuštěna a sama. Nebyla si toho vědoma, že dříve nebývala tu sama, byly tu s ní její vzpomínky. Nyní rozervaná mrtvola jejích vzpomínek ležela v prachu a jí bylo tak úzko, tak teskno, jako když z domu vynesou mrtvolu milovaného člověka.

(Dokončení.)

*

FEUILLETON.

Pohádka o akordu F-mol.

Hluk na boulevardu zmíral a zmíral, až ztichl zúplna.

Jedno okno po druhém halilo se v černý závoj noci, světla shasínala, a husté chodníky ozařovalo několik pouze svítilen, jichž žlutavé plameny chvěly se nejistým, matným leskem, v husté po ulicích plazící se mlze.

To ohromné město kleslo v spánek a noc zahalila oponou utkanou z neproniknutelné mlhy ten živý obraz jednoho dne, apotheosu šíleného žáru lásky, bídy a klamu, provázenou výkřiky vášně a bolu, smutečních písní a pouličních refrainů.

Měsíc vyhoupnuv se přes černé střechy obrovských domů rozlil záři svoji po nejvrchnějším patru protilehlých činžáků, na nichž rýsovaly se pitvorné stíny střech a komínů. Jeden z paprsků prodral se vrstvou prachu na jednom z okének šestého patra, vnikl do nevelkého pokojíka starého umělce, jenž s hlavou hluboce na prsa skloněnou seděl u staromodního harmonia. Vyrušen měsíční září, jež byla rozlila se po klaviatuře, políbila staré jeho vyschlé ruce, vzhlédl oknem ven do noci, v níž klidně plul srpek měsíce za lehkou sítí bledých, větrem v let hnaných mráčků.

Sledoval zrakem každý z nich, jak zdál se mizeti, strhati se v měsíční zář, jas stával se temnějším a temnějším, ztrácel obrysy a mizel, splývaje v jedno s černem noci. A tak jak ony, v záři měsíce, táhly upomínky z dávných dob šedou hlavou starce, prchaly jedny, vynořovaly se jiné a jiné, zatím co prst po prstu stlačil klávesy harmonia, ton pojil se k tonu, splýval v akordy, provázel tichou melodii myšlénky starcovy.

V myšlénkách přeskočil více než půl století, probíral moment za momentem svého mládí Co setřel po ten čas život z pelu mladých idei a snů — co plánů roztříštilo se na ostrých hranách skutečného života. Co zbylo ze všeho?

Zneuznán, potupen, vyštván byl s posměchem z vlasti, již tak miloval. Chtěl býti mesiášem, stal se pariou, se žhavou touhou v duši, ideou, jíž byl si vědom, jež opanovala celé jeho já, — a on tušil pouze přítomnost její, nemoha vysloviti to, co cítil.

A tolikráte zdál se blízek býti odhalení toho tajemného ideálu, po němž toužil, rozluštění hádanky, jež skrývalo jeho nitro, a vždy padal opět zpět v hrozném poznání, že nikdy, nikdy nedovedl ji rozluštiti.

Dnes stáří stříbrem dopadlo na jeho hlavu, pohaslo oko a popadly tváře, a jen to srdce nezdálo se stárnouti, by klidu a pokoje toužilo, jak před dávným časem po něčem, v jehož jsoucnost věřil, doufal a přece nemohl vysloviti.

Tempo písně stávalo se rychlejším, vášnivějším, hubené prsty chvěly se na klávesech, akordy měnily se v divém, zvláštním chodu, až zazněl jeden divoký, šílený, jak výkřik štěstí i zoufalství zároveň.

Stařec, jak by uleknul se vlastní své hry, odvrátil zraky od oblaku, pohlédl v černý kout nad nástrojem. Ruce klesly bez vlády v klín, a on vyjeveným, vytřeštěným zrakem hleděl v černý kout. Nad starým harmoniem vznášela se postava ženy.

Bílý šat přízraku zdál se utkán býti ze stříbrných paprsků měsíčního svitu, chvěl se před zrakem umělcovým. Zahleděl se v bledý krásný obličej polo ženy, polo dítěte, kol něhož pohrával rusý vlas. Temné oko přízraku lesklo se skleněným leskem a zpod pootevřených rtů skvěla se řada bílých zoubků.

Stařec chopil se chvějícíma rukama horkých skrání. „Kdo jsi?“ splynulo z třesoucích se rtů. Srdce mu prudce bilo, a zdálo se, že musí z prsou vyskočiti. A on poznával, on tušil rozluštění hádanky svého života.

„Kdo jsem?“ zavznělo mu vstříc z úst bledé ženy. „Což mne neznáš? Tvé srdce spjato s mým, a já přebývala v tobě.

Já provázela tě celým tvým žitím, žila v tvých písních, žila v tvém celém stvoření. Tys příliš byl člověkem, než bys se byl mohl vymaniti z té hmoty, jež svírala tvou duši, mohl následovat mne v nekonečný eter.

Jsem duše akordu, jemuž zasvěcen byl celý tvůj život. Tys hledal a toužil bez klidu a pokoje v bludném žití, hledal mne v životě kol sebe, a já sídlila v tvém nitru. Tu kdy sklamán, opuštěn oddal jsi se svému bolu, byla jsem blízka tobě, — však tys zas se mne vzdaloval v honu za domnělou snad představou.

Já jediná tě neopustila nikdy, s tebou žila, s tebou trpěla.“

Stařec klesl na kolena, objal vášnivě její nohy:

„Ó neopouštěj mne, — já věřil, já věděl, že dosáhnu své touhy, že budu blažen. Vlej kouzelnou svou moci mládí do mého stárnoucího nitra, sevři mne v náruč svou a jediným políbením splatíš mi strasti celého mého žití.“ Z očí starcových vytryskly dvě slzy, skutálely se po vrásčitých tvářích na vlas k starci sklonivší se ženy.

Zavřel oči, cítil, jak vane žlutý její vlas kol jeho hlavy, cítil horké rty na svém čele, a kol šuměla milá melodie, píseň akordu F-mol.

Poznával ji. Ano, ano, to ta nenapsaná melodie, melodie lásky k ní, v jejímž náruči ležel, a jež byla pouhou melodií.

Kol zmizely stěny, zmizel strop, cítil, že letí do výšin, v její náruči, jež k němu skloněna líbala jeho rty, a kol šuměla píseň tišeji a tišeji . . .

Hlava byla opět klesla na prsa, vlas skvěl se stříbrem v paprscích měsíce, jež v šedinách se chytaly, — srdce nebušilo víc, jen ztuhlé prsty stlačily tíží těla klávesy klaviatury v rozloženém akordu F-mol.

Jos. Leda.

Knihy redakci zaslané.

Dějiny středověké. Od konce století pátého až do konce století patnáctého. Sepsal Fr. Šembera. Sešit 40. Cena sešitu 50 kr. Nákladem J. Otty v Praze.

Německo-český slovník. Za pomoci četných odborníků sestavuje Phil. C. Jos. Sterzinger, přehlíží Prof. Dr. V. E. Mourek. Sešit 13. Cena 40 kr. Nákladem J. Otty v Praze.

Slovník francouzsko-český. Sešit 21. Sestavili Dr. Jan Herzer a Čeněk Ibl, c. k. profesoři středních škol. Cena 40 kr. Nákladem J. Otty v Praze.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XXII. 20. SRPNA 1894. ČÍSLO 33.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Z básně „Král Sionský“.

Od R. Hamerlinga. Přeložila Eliška Krásnohorská.

ZPĚV IV.

Jeptiška.

Pod koly těžkých děl rachotí v ulicích v noci dlažba
stále, do úsvitu až. Kde nedostává se tahounů,
táhnou též mužové, ženy též. Vytažen tu na náspy
Burlébans šklebivý, vlečen Umpenplump s Bazilí-
škem,
tamto Satan, tu Orel, Sýček, — vše, co jich zbylo
v Münstru
z množství velkohubých hltanů kovových. Na tržišti
líná Káča jenom ponechána. Je trudno a pracno
s místa ji dostati dál; proto línou přezděna právě.
Stálé místo nyní v čele radnice určeno Káče,
tam jako děl hromových největší v Münstru by hřmotně
hlásala v čas lidu zvěst, že okamžik útoku nastal.
Však nejenom na valech: na domů krytbách, valu blíže,
jícen již kovový nejeden zaujal svoje místo.
Též za okénky věží, v skulinách, vlomených k tomu do zdí,
mlčky zejí tlamy děl: draci jsou to, již u vchodu roklin
schouleni na střehu dlí. Sruby ční kol města širého,
venku pak u všech bran v poli mocně vyvýšeny náspy.
Vnitřek Münst u celý — ten v zbrojnici dnes proměnil se;
dílnami jsou domy kol na tržišti a v žáru i čoudu
v nich mužové u krbů klopotí; kovu řinkot a rány
stále buší. Všude duch jediný se na občany snáší.
Knipperdoling, Krechting do ulic pádí jako vzteklí.
„Pojďte, lidé,“ volají, „na věží hroty ještě vylezme,
rychle je shoďme dolů, pleše jim hmoždíři očepme!
Vše, co vypínavo jest, to sníženo buď na Sioně!“
Horlivě město se má k zbrojení. Ale v kobce tajemné
mešká ještě prorok, dalek od hlučivé davu tísně.
V komnatě své samoten je stařec, ztrnulým zraku žárem
ku stěně obrácen, kde ni jídla ni nápoje nedbá.
Shroutily sílu mu snad ty včerejší svízele trapné?
Zmátly mu smysly čilé?
A tu stíny večer klade vůkol.
Vůdci si rozdělují val i brány, by hlídky tu vedli.
Zástupy sešly se dřív na tržišti, vydáno tu heslo,
ve zbroji táhly potom, kde jim určena jsou stanoviska.
Leydenský ale jan vede zástup, jenž tamo poslán,
brána kde Servácská vede z hradby a blízko je klášter
Nitzing; pust je nyní, z něho též jeptišky unikly

Takto se blížila noc. Nenadále vyšel z koby temné
prudce prorok Matison, vsedl pyšně na kůň a opásal
ohromným se mečem. K němu tíhnul roj vytrženců,
blouzniveců, v zbroji též. Ale proč se ježí pocuchána
starcovi spousta šedin? Proč zrak zeje, skelně se leskna,
s příšernou nicotou?
Noci temno jej objalo, — zšílel!
V něj, velikána, i v něj tak osudný blesk šlehl s hůry,
v něm pohasiv ducha jas, jenž v útoku chtěl nebe ztéci!
Jak Nebukadnezar on zdrcený, přece však vzdorující
v před se potácel tmou v čele svých. A neměl tuchy v Münstru
nikdo, že šílen jest . . ., kdo by rozlišil od horování
šílenství v době té? Před ním, prorokem pomatencem,
v trysku běží vidinář i volá: „V roji anděly zírám,
v oblaku k nám se nesou, na pomoc v boji rozhodujícím!“
Ztřeštěně tak to říčí a posuňky divými se zmítá,
jak by letěl k nebesům jim vstříc, a na zad hlavu kroutí
více a víc; oči pak ztrhané se vypoulely z důlků,
upjatý vzhůru, a tak padl na znak a děsně se válel
ve prachu cesty potom. pěna na rty mu vstoupila bílá.
Koňmo jiní před ním; v davu, jenž na ně zevluje, hlasně
občany povzbuzují. by se spolčili již s vyvolenci.
Četní táhli za ním, ani nadšeně slouchali výzvu;
v zápalu odvahy jdou, jimi rostou zástupy starce.
jenžto s okem ztrnulým, v šedinách zmotaných a vlajících
šíleně v tmách dvojaké, hluboké a němé noci cválá . . .
Však mezi tím, co prorok na sever z Křížné jede brány,
dlí u brány jiné, Servácské, v končině různé,
poblíž kláštera, jenž sluje Nitzing, v zástupu zbrojném
hlídkou z Leydenu Jan, náčelník stráže a vůdce.
Na strmivou valu výš, dole k bráně dělí svoje mužstvo,
za zdi také, kde mnohá oblá, vklenutá zeje střílna
ven k ležení, sloužíc tu šlahounům k palbě i puškám.
V kláštera prostorné dvory též tu posádky zavádí.
Všecko zařídil. A pak v mihu známý zjev snědolící —
Divaru spatřuje v tmách. Ona mužně pojí se k oděncům;
s láskyplným snažením dere horlivě blíže se k mládci;
teď stane před ním zas. Však myslitel, odpor ucítě,
odvrátí něm i hrd kroky od ženy neblaze vábné.
Ustoupiv před onou, kráčí samoten v taje nitra
v klášteře zasmušilém, kde co chvíli se hlouběji ztrácí
v chodbách nočně šerých, co meandr se dál klikatících.
Krok příšerně duní hukem ozvěny v pustotě temné, —
chodce děsí tu i tam vidy oblud v tmách strašidelných.

Zdá se, že letmo vlají kol uniklé ze hrobek úzkých
panny ty veškery, jež za celá století nyly v kobkách,
s touhou v srdci chorém protruchlily květ věku marně;
jak by se tísnily kol, rtoma bez krve žíznivě lačny,
rovny upírům, blíž, nepokojné, žhoucně bažící
ze hrobu ještě po tom, co žití jim odepřelo přísně.
Dál tu těká zadumán. Noci stín kol a kol jej opíná.
Však co se blyští tam jako hvězda sirá, tamo z konce
dlouhé chodby šeré? Za malým, třesavým spěje světlem,
kráčí kol řady cel, spěje k poslední tamo právě,
odkud svit mu onen mihotá. A tu — slyš, jako povzdech
zní z cely zvuk v jeho sluch — tak divně a vroucně se ozval
vzdech ten přitlumený, jako ve vzletu slasti vydechnut.
Dvéře otevřel Jan. V celu zasmušilou, samotinkou
zrak proniká — i vidí, zaražen, při kahánci planoucím,
v odhalených kadeřích, bělorouchou, zbožně klečící
dívku mladou v ztrnutí svatě náruživém, sobě nesvou.
Ještě neví, že se k ní krade slidič. Zrak plane vzhůru
k obrazu, kdež zpodoben Spasitel pacholátka nebeská
letmo jej obklopují, a kol obraz růžemi věnčen.
Povznesení blažené z děvy září, jak zlato půdy
kol světic obrazu plá.
K ní mládec blíže tu vstoupí,
zří vzrušené děvy tvář. A tu mocněji ještě zazáří
jí nepohybný zrak, líc jí plamenem plane vyšším
chvíli, a z úst žhoucích zvuk potlačený se zajíká,
povzdech opět — na to však, jako pláknoucí plamen ohně
hasne a umdlívá v nejvyšším plápolu právě,
žár tak umírá jí v oku mdlém i na líci: tu vstává,
v ústrety mládci kročí; jako snům hlubokým kdo je vyrván,
zří s nevolí, zmatená, jemu vstříc, jenž tak vyrušil ji.
Postavy jest vysoké, světící se mu zdá horující,
však spolu též rekyní. Jak možno, že údy ty silné
s tak spanilou se pojí lahodou, nebesky dojemnou?
S tak pyšnou podobou unylé oko, blouznivě zářné?
Zkroušenu, jak by se jí bylo kát — přece dech ji panenský
oblétá nevinou! — Jak náhle si jest nepodobna,
když jí s tváře sešel žár zbožné rozrušenosti!
Zvolna se žhoucí nach líci proměnil ve chorobnou
svítivě jasnou běl, kol očí pak blouznivě něžných
hrá mdloba, jež vroubí sinavými, šerými je stíny,
únava, jež s nebe vlá, s posvátné lásky dumáním.
Mocně tu v srdci dojat s podivem vece Jan k ženě
zbožné:
„Mluv, jak možno, že dlíš sama v pustých kláštera síních,
žes jediná zbyla v něm, když sestry uprchly, by ušly
pohromě blízké již, či že za prorokem je to táhlo?“
Klidně mu v odvět dí děva nábožná: „Ano, sester
poslední spěla dnes teprv odtud, já sama jsem tu.
Však se, cizinče, nedám vypudit z toho místa, dokud jen
chléb v koši zplesnivělý, džbán v koutku mi zásoby skytnou
dost ku žití, či dokud násilně mě z kobky nevyrveš!“
Tak jeptiška mu dí. — Otevírá mládci se srdce
jak tomu, kdož na ledech pustých spanilý květ uzírá
neb v noci tmách třpytivou, zlatojasnou hvězdu. I nelze
žasnoucímu na dél utajit, co mu pohnulo srdcem;
přímo řečí vroucnou, již vnukla mu odvaha mládí,
k ní vece: „O spanilá, lepokrásná! proč jsi zrcadlo
z kobky vyhostila, proč? Rci mi, čím tak dlouho ti možno
tajně se krýt před okem slídící touhy, jež obraz
tak vznešený, jako tys, hledajíc, daleké kraje prošla?“
Zírala naň hněvivá. Uchvácen, dál zase blouznil:
„Když sobě jsem ženu snil mě blažící, lásky mi hodnou,
snil jsem tak ji lepou a hrdou, vznešenou a milostnou,
snil jsem týž lunojas v oku velkém bájně planoucí,
snil jsem tvář spanilou, třpytem úbělu tak divojasnou,
snil jsem tak dumavé čelo, vlas zlatozářně brunátný,
snil jsem na rtu takém půvab záduměivě čárný!
Možno-li, bych se ti zdál lhostejně cizím, jako všichni?
Zdá se mi přec, jako bys ty mi jakživa bývala družkou!“
Náhle se vydrala tak z duše mládcovy záplava žhoucích
lásky prvých pocitů, hlubokých těch a bez viny čistých.
V mužném zaplanutí, ale prostoduchý jako děcko,
vzal jako ve hře milé do rukou pletenec vlasu dlouhý,
nazlátlé hnědi té, jež oněm kadeřím vnadu dává,
jak lem skvostně zlatý drahokam líci skvěle vroubíc.
Rychle tu zašlehl naň bleskem paprsek z oka krásky;
káravě smělce měří, velitelsky mu pryč kyne odtud;
hněvna stojí před ním.
Tu také hne se mládcovi v ňadrech
pyšnější vědomí; s nevolí v oku rozžhaveném on
pýše její klade vzdor. Hled výsostný ji zasáhne,
vstříc děvičím těm očím zahoří vítězně, mohutně
duch muže v síle také, že tichý třas a tesknota náhle
dívce tělem projedou... Zda dosud dumavý je to mládec,
jenž jako dítě hravé na vrkoč zlatavý chtivě sáhl?
Čím to, že chví se hrdá, že její oko v zmatku se sklání
před zraky mládce nyní? — Cosi jak prchavý věje úsměv
přes jeho rtů zvlnění: myšlénka radostně to pyšná
přes čela jas mu letí... Ale úsměv uhasne ve vážném
pohledu láskyplném, an mírně se ptá jako s prosbou:
„Proč tedy, proč, spanilá, odříci se chceš světa na vždy?“
„Věz to, že v zášti ho mám!“ ona s úsměvem odvece hořkým.
„Proč? že to hříchu močál, kde i k andělu poskvrna stříká!
Cos jako ďáblův prst polapí vše, co na světě čisto,
mrzce se závistí, jako lesklé prý oči dětské
havrani vyklovají...“
„Nehanob světa,“ mládec opáčí,
„teď mu nelaj! Děvo, věz, že nyní chce se v rozmachu
mocném
krásněji svět přerodit, k vyššímu se vzpínaje cíli!
Rozkvete věk mu jiný; co šlechetno a krásno a čisto,
teď domovem chce tu být jako dříve nebývalo nikdy!
Pojď, vítána buď jako sestra milá na Sioně!“
Jemnou chtěl tu mocí uchopit ruku panny velebné;
však jemu zlobně čelí děva, jak zloduchem tknuta vtěrným.
„Ustup ode mne,“ volá — tu se hlas jí zachvěje náhle,
„netkni se již ruky mé,“ šeptá, „mne děsí tvoje blízkost!“
Jan k ní žasna hledí i nepoznává, zdali smysly
tak se jeví zmatené nebo posvěcené děvy ostych.
„Jak že děsíš se?“ volá. „Mně je děsno!“ mu odvece panna,
zříc jak omámena snem, velkým naň okem, jako přízrak
před ní stál by jakýs; „ano, věz to, cizinče, děsí mne
tvé oko, úsměv tvůj — to ten úsměv a zrak, jimiž on mne
kdys děsu byl naučil, před nímž se děsíc jsem uprchla
sem v celu zasmušilou, by mi kláštera skrýš byla přána“...
Zkoumavě hlédne jinoch na umdlklé již děvy líci.
Líto mu jí. Znova dí: „Ubohá, měj důvěru ke mně,
svěř se mi, čím že osud z muže pohledu hrůzu ti vštípil!“
Hořce se chví děvy ret jako výsměchem. „Odkrýti všecko
mám ti, cizinče, co jsem zakrývala matce i sestře,
důvěry jim nedadouc?“ — „O svěř se mi s tím jen!“ —
A kouzlo
ve zvuku prosby tiché z hlubokého se srdce ozývá.

Zas děva sklání zrak Hovoří k ní dále pokojně mládec: „Svěř se mi jen! Ochránce nyní třeba jest ti! Víš-li, že město celé od včíra se v moc novokřtěnců dostalo úplně? Víš, že co mnich, jeptiška co jmíno, ven v ležení šlo se skrýt, — že hrozí hrabě z Waldeku válkou. biskup, jenž dosavad panoval jako kníže tu v Münstru?"

Však co to Waldekovým jménem ji zasáhlo, zaleklo, proč zdrcená upadá na trnož dubového klekátka? Selhaly jí kolenou svazy, zastřela jí mdloba smysly? V pozdvižené dlaně své skryla tvář. Tu se vzepjala náhle; před Jana předstupujíc jemu dí: „Tedy slyš, novokřtěnče! Nechť tedy zvíš — ba musíš znát Hillin osud, jehož úklad bědnou sem zapudil v útulnou kláštera kobku! Slyš mě nyní! K řeči teď mě pobádá pud v duši žhoucí! Slyš mě a bez klamu pak dej zprávu, zdaž je to pravda, svět že se lepším stal, co mu Hilla odumřela na vždy."

Vážně jinoch slouchal jeptiščinu vypravování: „Divna — tu dumně tichá, tu zas ohnivě, svéhlavě bujná, stoudně plachá, vedená k Bohu od rodičů bohabojných, s touhou v útrobě své, jíž nuzně lichým jen a pustým svět se jevil, s bažením, jež létalo v dálavy luzné, toť mysl Hilly mladé. Veleben byl dívčiny půvab v rozkvětu svém jarním, a rytíř rodu proslaveného lásku vymáhal oné děvy cudné, v ostychu vzrostlé. Vzňal ji panenský žár. V divokém on chtíči doléhal; však hluboký studu cit v děvičí duši jí vložil ostych před dotykem mužovým, i hrdou byla též a mohutnou tak jako zbožně snivou. Milenec v hněvu bouřně dorážel, únosem až posléz urval děvu odporující na hrad svůj do samot, kde hanebný obnovil útok. Dvojně nyní uražen v hlubinách zprotivil se tu svůdci v srdci panenském cit, že byl úskokem on sliby lásky lhal, by za terč chtíčů ho užil, jej znesvětit uspěl. Zkvetlý kvítku polí, ach blíže ty než k ruce něžné k chodce nohám jsi, a spíš zašlápne tě nežli utrhne! Dlouho mu vzdor znala klást; měla mužnou k obraně sílu v údech svých. Tu zlosyn si pekelnou nástrahu smyslel: šťávu namíchal jí ošemetnou v nápoj i klesla v spánek bezvědomý, hluboký jako smrt. Kdy procitla, zhlédla se s ním spícím sdruženou bezvládně na lůžku, an kol šíje vinul jí rámě; spočívaje ve snu pokliden, uspokojen, kol rtů zavilý jevil úsměv. Jí bylo, jak by na ni byl spáchán děs viny těžké; jí všemi údy projel strach i třas citu teskně cizího, jejž pochopit s to není; jí hrozna bytost byla vlastní. Vzervala mdlé tělo své, zpět mrštila v lůžko padouchem, jenž, probuzen, ji chopit znova v lokty se ještě namáhal; pryč pak pádila v noc... Mnoho dní a nocí v skrytu hvozdů, v šíru stepí těkajíc, spala v jeskyni. Neshledalať se nikdy opět s domovem. Posléze ji ukryla kobka, z níž ona nikdy se víc nazpět nevydá, aby strastný spatřila svět. Nuže, tak do kláštera vstoupila Hilla. Avšak i šlechtic onen, jenž bezděky sem zapudil ji, v kněžský háv se oděl; ne, by slávy se odřekl světské, leč, jako z paustva jiní, přes pancéř komži si vtáhl, biskupskou stolicí by co kníže se povznesl výše. Než pak posvěcení kněžská byla všecka mu dána, na skráň vtiskli mu již biskupskou infuli v Münstru."

V úžase Jan tu volá: „Koho míníš, toť hrabě Waldek?" Hilla kloní hlavu svou. „Nenašel na hrdém ani stolci slasti a lesku tolik, co duší světskou si ho žádal. Mír ale přeblažený zkvetl v důvěrné mně tu kobce, sotva dosud tušený! Ano, jak bych mohla se zříci slasti nebesky libé, bez poskvrny oblažující? Na vždy by vázla potom svým ostnem v srdci mi lítost. Po blahu nejvyšším v duši touha mi bez klidu plála; hleď, tu nalézti mi přál Spasitel blaha výš u nohou svých. Ó kdo vylíčí slast, k níž duch perutí duny zbožné povzlétá k nebesům z ticha komnaty, ó kdo ty sladké hrůzy, jejichž vane dech v šeru chrámu, kde vroucně se modlím! Sladký poklid, jenž s vysokých klenutí kane, mír ten, jímž oltář ovanut, ten nikde není v světě více. Nic zemského tu jas dne nemá; andílky hrající mním, že vidím — svity jsou to nebeské, v stín polo zniklé. Vůně opojně vanou z kadidelnic; souzvuky varhan proudí mocně co bouř, duše uchvacujíce co listy šumně letem k nebesům! — Mně žijí i ty obrazy světců, lásku mi odvetují, něhu svou žárnou zvyšujíce, čím dél k nim zraky lnou v zbožnosti horoucně pokorné. Jenžto byl ukřižován — hle, svatý obraz Jeho stal se snoubencem duše mé, onť můj těšitel je nebeský, dárce radostí mých! Jak zjasňuje kobku mi smutnou! Jak jsi mě spatřil teď v sladké vzrušení se nořící, hleď, tak noc jako noc tu ležím, ano den kdy tu svítí, soumraku stíny volám, aby mou ukonejšily touhu. Srdce-li pak překypí, je-li v kobce mi úzko, a touha, již pochopit neumím, v hrudi mé se vlní, spěji chvatně ven z cely své v noci stín do zamlklé kláštera chodby; když kouzelně mi tam vysokými okny se vlévá v hruď zlatavá luny zář, na chladné dlaždice chodby pak padajíc vpíjím tu opojnou záři měsíce, — pak, jako moc by jakás mi otevřela žíly kypící, slastné rozplynutí cítím. Tu mizí mi ves obraz, sám Spasitel se tratí — jako v náruč chápe mě žhoucí nesmírná blaženost, němě v záchvěvu slasti tu zmírám."

(Pokračování.)

Hrdličky.

Napsala Božena Viková-Kunětická.

(Pokračování.)

Ráno po odbyté snídani v stejných koflíčkách a s maloměstskými houževnatými rohlíky dostala Stázi rozkaz hledati klec, kterou by bylo možno koupiti za slušnou cenu, ale za tu nejvyšší, jelikož služné Benešovo, jako účetního malé strojírny, obnášelo celkem tisíc zlatých, což není jistě ani skvělé, ani závidění hodné. Jeho mladičká žena nepřinesla mu v domácnost také nic jiného než pěknou, roztomilou výbavu plnou stuh, vyšívání a krajek, nábytek z ořechového dřeva, několik mramorových desek, broušená zrcadla, příbory se zlatým lemováním, trochu hrnků, pekáčů,

*

sběraček atd. a mimo to naději, zcela bezpečnou naději, že dostane svým časem od strýce faráře Košťála několik tisíc, o nichž mínili, že jim přijdou vždycky vhod.

Proto nebylo možno strýce urazit žádným způsobem vůbec, neřku-li tím, že by si jeho hrdliček méně vážili než zasluhovaly. Paní Milada vysvětlila to svým tichým, příjemným a přítulným hlasem svému choti u snídaně, pozorujíc, že je už zase v dobré míře po té hodince, kterou ještě přidal k svým nočním snům.

Hrdličky dosud tiše a tulíce se k sobě seděly pod výklenkem, nad nímž praskal oheň, který Stázi rozdělala. Nedotekly se ani rohlíku rozbrobeného a jim hozeného. Krčily se k sobě plny bázně, nedůvěry a únavy.

Beneš nebyl nikterak pro ně zaujat, ale vida svou ženu tak ružovou, sladkou a milou, snažil se pochopiti její starosti a vykládal svoje návrhy široce a důkladně, jak to míval ve zvyku. Mimo to oba ti milí manželé pohybovali se v oné sladké nudě bezstarostnosti a malicherném světě myšlénkovém, do něhož dostává se každý skoro odcházeje od oltáře a probouzeje se v příjemné domácnosti, v které není ještě pranic roztlučěno a v níž jen plnými doušky lze píti každou možnou slast. Potom skutečně jest každá novinka nepatrná nadmíru zajímavá, poněvadž tu hladinu úplného klidu, míru a štěstí aspoň trochu zčeří.

Poslali tedy Stázi pro klec.

„Můžeš přinésti hned dvě, abychom mohli si vybrati z nich," volal Beneš za ní, když už její teplá sukně zmizela v letu mezi dveřmi.

„Umístíme je zatím na chodbě a z jara budou moci býti pod okny naší ložnice. Teď by jim tam bylo zima a mohly by taky zmrznouti," pravila paní Milada zaujata svými úvahami a starostmi, které netýkaly se ani tak dalece klece, jako místa, kam ji umísti.

„Nedělají ale hluk? Víš, že je paní Knotková nervosní."

„Hluk? — — Ach, myslím že ne. To jen v letě uprostřed zeleni cukrují a smějí se."

„Nu, jsem zvědav. Ale dárek páně farářův nezdá se mně být naprosto příjemným. Nejlíp by bylo, aby pošly ještě dnes. Mohli bychom se vymluviti, že jim cestování otřáslo mozek a zkazilo žaludek," pravil Beneš uvazuje si kravatu před zrcadlem.

„Co to jen mluvíš?" vykřikla paní Milada poděšena, „to je bezcitné a svědčí to o moc špatném srdci a vychování."

„Jak to myslíš s tím vychováním? To bylo snad přece trochu ukvapené. Tím se dotýkáš mé matky a to nemohu trpěti k vůli takové pitomé havěti, kterou nám pošle nějaký hloupý strýc z dlouhé chvíle."

„Hloupý strýc! Tak vida, to jsem neočekávala. A pak ten tón. Umíš to znamenitě — znamenitě. Ani ve snu bych se byla nenadála, že po čtrnácti dnech bude se ti zdáti můj strýc hloupým a —"

„A já zase bych se nenadál, že mně budeš vyčítati vychování. Ostatně nemluvme raději o tom, je to příliš směšné! Kde pak mám knoflíčky od manšet?"

„Zde jest jeden — druhý — Kde je jen ten druhý?"

„Ach, zase Stáza! Je jako velká voda, sebeře všecko všudy. To ho jistě shodila se stolu."

„Řekla jsem ti již jednou, abys knoflíčky nekladl si na stůl, od toho že je toilettní stolek a miska na něm. Teď po něm není ani památky —"

„Hm, pro boha živého!" vzkřikl Beneš podrážděn, neboť pospíchal do úřadu. „Přece někde musí být!"

„Ale kde! Kdybys poslechl a pořádně si své věci ukládal —"

„Ach, nech kázání. Je tři čtvrtě na osm a já jsem ještě doma."

„Nemáš tak dlouho spát — nejsi k probuzení."

„Ach, tím jsou vinny ty prožluklé hrdličky. Já jak se protrhnu ze spaní, neprobudím se pak nikdy v obvyklý čas.

To je pedantické."

„Nemohu za to. Ale teď bych rád měl knoflíček."

„Zde je! Konečně! — Po druhé nezapomeň, že jest miska pro knoflíčky, prsteny atd. na toilettním stolku."

„Jen mně to laskavě připomeň," mrzutě odpovídal Beneš bera si klobouk, rukavičky a hůlku.

„Klece se již nedočkáš?"

„To je rozum! Na konec bych si snad měl vzíti dovolenou k vůli hrdličkám!"

Nyní pozoroval Beneš, že má jeho ženuška oči zamlžené a že se jí chvějí rty. Přistoupil tedy k ní, vzal ji kolem pasu a chlácholivě jí šeptal do růžového ouška dotýkaje se svým nakadeřeným vousem její tváře.

„Je to zbytečnost! Teď jsi dozajista roztrpčena a já nebudu mít v úřadě pokoj. A přišlo to náhle jako bouře."

„Co přišlo náhle?"

„Nu, to malé nedorozumění."

Milada položila hlavu na jeho rameno a on ji zdlouha políbil. V témž okamžení pozorovali, že i hrdličky pod kamny nalezly své zobáčky a že utkvěty v dlouhém ptačím políbení.

„Tak vidíš, jak jsou milé," pravila paní Milada.

„Jen aby neměly mladé. Co bychom si s nimi počali, pro lásku boží! A ty mladé mohly by míti zase mladé."

„Vidíš všecko v černém světle," zvolala paní Milada. „Jdi! Zkazil jsi mně celý den."

„Já ne, drahoušku, já ne! Pan farář ti jej zkazil. Buď ale pokojná, jen co Stáza přinese klec, všecko bude dobře. A teď na shledanou, moje dušinko."

Beneš odešel a paní Milada zůstala dlouho tak stát, jak ji opustil. Cosi ji v prsou tísnilo a svíralo, jakoby je měla naplněna olovem, jež jí duši obkličovalo. Nechápala, co bylo tak důležitého v tom celém výstupu, který se udál nyní mezi ní a jejím manželem, ale něco v něm bylo pro ni tak hrozného, neočekávaného a bolestného, že se celá shroutila ve své bytosti, jakoby ji byl někdo náhle obnažil. Pociťovala v sobě stud i úžas a byla nespokojena předně sama s sebou a za druhé s ním, tak jakoby právě společně kopli do oltáře, u něhož se po celých čtrnácte dní jejich manželství a již dříve po celý čas jejich lásky modlili. Co se to jen stalo!? Připamatovávala si jeho i svůj hlas v každém slově, co promluvili, a cítila zřejmě, že to nebyly jejich hlasy obvyklé. Taky pohyby jejich byly cizí, takové hranaté, neurvalé a i tváře jejich (aspoň ona cítila, že i její tvář) byly ohyzdny, jakoby z nich sváta byla ta zář milá a sladká, která vždy jindy na nich spočívala, jako políbení boží.

Připadalo jí, že náhle ocitli se proti sobě rozcucháni, se ztrhaným oděvem, špinaví a že neměli na sobě ničeho, co je činilo krásnými, vznešenými a ušlechtilými.

Vymlouvala se sice v duchu, že přikládá velkou důležitost této malicherné, první jejich srážce, ale tyto omluvy jí připadaly hned na to, jakoby si foukala na prst do krve raněný, v němž dosud vězí tříska.

Bylo jí něčeho líto, co minulo, a bála se čehosi, co jí nyní očekávalo. Vzpomínala si na minulé dny a viděla, jak oni oba byli v nich roztomilí, jakoby v oblacích plouli obsypáni květem a opředeni paprsky zlatého slunce. Všecko na nich bylo jako vzdušné, těl svých při tom necítili a nic je se zemí nespojovalo, jakoby ani lidmi nebyli, podobni druhým, s nimiž se stýkali v malých hovorech, při nichž myslili, pohlížejíce na unavený anebo na drsný výraz jejich tváře: „Ach, jak jsou sprostí a ubozí!“

Nyní se jí zdálo, že je to všecko ztraceno a ačkoliv neshledávala v té změně pranic nepřirozeného, přece jí bylo kruto při pomyšlení, že zachytily se na nich první kousky všednosti, jako bláto, jež nebude lze už nikdy smýt.

A proč to? Jak se to tak najednou stalo? Kde se vzala ta změna hlasu, pohybů, výrazů, v pohledech? Paní Milada nechtěla se přiznati, že po čtrnáctidenní svatební cestě ve vzduchu, mezi hvězdami, vzdáleni od té země, která se pod nimi v nedohlednu krčila, vracejí se, aby na vždy zůstali k ní připoutáni.

Pohledla skoro malomyslně na hrdličky a viděla je k sobě ztulené, křídlo vedle křídla, s hlavičkama do sebe vsunutýma, tiché, bojácné, snad spící. A bylo jí pojednou líto, že tu tak těsně vedle sebe sedí sdílejíce svou úzkost i teplo svých těl, a ona že nemůže právě v tuto chvíli přivinouti se k svému muži a říci mu jedním dechem, tak jakoby té bouři ve svých prsou uvolniti chtěla:

„Ty, Čeňku? Proč to? Proč jen to? Což naše láska není tak velká a stálá, jako u těch ptáků, jíž nám mají býti vzorem?“

Byla by jistě rozběhla se za ním, kdyby nebyla dosud v té nejrannější toilettě a kdyby neuvažovala, jak by to bylo nápadné a divné. Jen to si přála věděti, zdali po tom všem, co se mezi nimi událo, bude možno zase vrátiti se k té záři, k té hvězdné výši, kterou na okamžik opustili, a zdali jim tam bude připadati zase vše stejně jasné a oslňující.

Bála se, aby nyní ona na něm a on na ní nenalezli vždy a všude stop oněch skvrn, kterými nyní byli tak ohavně potřísněni.

* *
*

Za dlouhou dobu vrátila se Stázi červená a větrem pocuchána s velice důležitou zprávou, že klec nelze sehnati.

„Byla jsem tam a tam, to a to mně řekli. Ach, co jsem se naběhala pro nic a za nic. Pochybuji, že v celých Lounicích je k dostání klec na hrdličky. Pan Drozd sice, pekař náš, řekl, že jakýsi Hejna, strážník na dráze, měl klec, ale že neví, zdali ji neprodal již.“

„A proč, můj Bože, jsi tam hned nezašla? Jakou to máš hlavu? Tak se seběř a jdi k němu, bez klece nemůžeme přece hrdličky mít, to sama rozumíš.“

Stázi hluboce vydechla a srovnala si šátek na hlavě.

„Jen co se nasnídám, milostpaní. Mám hlad.“

„Tak tedy rychle, nebuď tak loudavá.“

Hejna skutečně a taky, bohudíky, měl dosud klec, do které bylo možno párek rozšafných hrdliček, který by neměl příliš velkých nároků, umístiti. Stázi ji přinesla u vítězoslávě a paní Milada shledala klec předně ještě velmi zachovanou a za druhé velmi puvabnou. Byla kulatá, se střechou špičatou jako čínské stavby a s dvěma vížkama, na nichž byly umístěny korouhvičky v národních barvách. Byla to ptačí villa nadmíru pohodlná a koketní.

Hejna žádal za ni čtyři zlaté, ale paní Milada neměla času přemýšleti, zdali cena není přemrštěna. Uvelebila hrdličky okamžitě do ní a jako děcko se smála vidouc je, kterak nabývají rázem živosti a stávají se až nezpůsobnými. Pojedly již také trochu drobtu a čechraly si peří, jež měly po cestě zmuchlané. Sameček (Stázi rozpoznala jej na první pohled) vyskočil si na bidélko, nadmul krk, poklonil se hluboce své družce, jakoby jí vítal v novém domě, a dlouze a vážně zacukroval. Ona mu krátce, tiše, ale velmi důvěrně odpovídala, načež on poskočiv s bidélka k ní dolů zasmál se jasným hlasem a potom oba pustili se do jídla.

Paní Milada dívala se na ně s účastenstvím, které v ní zanechávalo dojem skoro trpký a bolestný, neboť na mysli měla neustále otázky:

„Proč to? Proč nejsme jako ti ptáci? A kde se najednou vzala ta neshoda, která rázem probudila nás jako ze sna?“

Celé dopoledne, kdy byl její muž vzdálen, zdálo se jí být věčnosti tak pustou, že v ní bála se dýchati. Bezpočtukrát chopila se práce (háčkovala si krajky k záclonám), ale zase ji odkládala kvapně, jakoby jí do prstů pálila. Oběd měli dnes jednoduchý a nemusila o něm přemýšlet. Chodila z pokoje do pokoje, shledávala steré maličkosti, jež ji rozčilovaly, poněvadž buď byly poprášené, nebo stály nakřivo, anebo konečně byly až příliš ve velkém pořádku, a při tom neustále opakovala si: „Proč to, můj Bože?“

Byla nespokojena sama s sebou, ale i s ním, protože objevil se před ní ve světle nevýhodném, jež na něj vrhalo příliš temné stíny. Nemohla se dočkati, až se vrátí domů, a zase chvěla se úzkostí, aby ráno započatá půtka nepokračovala bez jejich vlastní vůle, jako tok řeky, který nelze zarazit a který plyne svým přirozeným řečištěm, jež si upravil protrhna hráz, kterou již nebylo možno zceliti.

Mimovolně věnovala svému obleku i svému účesu dnes více pozornosti, ačkoliv bylo jí proti mysli, že si chce počínati vůči svému muži výbojně a že zaměstnává se s přípravami, které ji utvrzovaly v přesvědčení, že jest nutno něco zakrýti, něco okrášliti, co dříve na ní nebylo a co nyní objevilo se na její bytosti jako chmura nepěkná, které není tak snadno se zbýt.

A co okrašlovala sama sebe, aby zdála se být sličnější a okouzlující, vzpomínala, že kdyby její muž oblekl se do andělského hávu, slyšela by ona přece ten jeho nezvyklý, hrubý hlas a viděla by ty hranaté pohyby, s kterými hledal ráno knoflíček. Není divu, že se cítila nešťastnou a nepokojnou.

O dvanácté hodině se Beneš vracel z úřadu. S utajeným dechem slyšela jej dole otvírati dvéře u domu, potom jeho kroky na chodbě, na schodech, slyšela jej odkašlati a konečně stál před ní usmívaje se rozpačitě proti své vlastní vůli. Ona hned viděla, že stejné asi myšlénky táhly jeho hlavou po celé dopoledne a že se

vrací s týmž nepokojem v srdci, s kterým ona na něj čekala.

Pohlíželi si chvíli do očí a oba cítili účastenství i soustrast se svým duševním stavem, který měl jedno společné ohnisko, kde se všecka výheň jejich úzkosti i bolesti nad něčím zašlým slučovala.

A milujíce se příliš, než aby mohli snésti vědomí, že jeden z nich trpí, padli si náhle do náruče a pokryly ruce, líce, čela svá, rty, oči polibky, jako hojivým květem, který sice pálí, ale uzdravuje.

„Ty!" šeptala paní Milada usmívajíc se a plačíc zároveň.

„Zlá," odpovídal Beneš záře vnitřní rozkoší.

K obědu se dlouho nedostali a když konečně přišli ke stolu, nalezli polévku vychladlou, omáčku se škraloupem a maso oschlé.

* *
*

Bylo to pro paní Miladu velkým štěstím, mohla-li večer jíti svému muži vstříc, když měl z úřadu se vrátiti a potom zavěšena v jeho rámě, v tom šeru průsvitném a snivém, jaké bývá ku konci února o šesti hodinách večer, kdy měsíc svítí, procházeti se s ním po malém městečku, v němž je všecko zasněženo, bílé a v němž neustále ozývají se zvonky v obchodech ve všech možných nuancích, jejichž zvuk je zvláště za zimních tichých večerů tak milý!

Dívali se spolu do krámů, kde obchodníci za pultem klímali, i do oken, v kterých nebylo záclon a v nichž viděli rozsvícené lampy a lidi, kteří jim přicházeli tajemní a zajímaví v důvěře, že je nikdo nevidí a nepozoruje.

Bývalo jim zima na těch večerních procházkách a tulili se k sobě mlčíce, ale cítíce celé nekonečné blaho vědomí, že jsou u sebe. Obloha bývala plna hvězd, z nichž zařasté jakoby některá se zvedla a letěla kamsi do prázdna, kde úplně zanikala.

„Nač jsi myslil nyní?" ptala se potom paní Milada ztajivši dech jako ve vážné chvíli.

„Abychom byli vždy tak šťastni jako nyní," odpovídal Beneš nemoha jí odepříti určitou odpověď.

„Vyplní se to, protože hvězdička právě spadla. Viděl jsi ji?"

Domů vraceli se promrzlí, ale velice občerstveni, s tou zvláštní únavou, která vyvolává spánek zdravý, beze snů a hluboký, že není skoro z něho ani probuzení.

Tyto procházky večerní staly se jim tak nezbytnými, že lidé o ně se zajímající (a těch bylo v tom malém městečku ovšem mnoho) uvykli si je vídati každodenně takto zavěšené, takto přešťastné kráčeti ulicemi, v nichž vinula se císařská silnice, k sobě nachýleni a k závidění spokojeni.

U večer onoho dne, kdy dostali hrdličky a kdy mezi nimi vznikla první půtka manželská, byli zvláště veselí a povídali si mnoho.

„To bylo ošklivé ráno, Čeňku," pravila na příklad paní Milada a usmála se tím způsobem, kterým vzpomínáme zašlých upřímných chvil.

„Byl jsem pak v úřadě nepokojný a nevrlý," odpovídal Beneš, jakoby se omlouval.

„Mně bylo velice krušno. Připadalo mně všecko strašnější, než můžeš pochopiti, a již jsem se domýšlela, že nebude jakživo mezi námi shody. Bylo mně k zoufání, to mně věř! Kdyby jeden z nás onemocněl, nebyla bych měla větší tíž v prsou. Bohudíky, že je zase všecko vyrovnáno. Budeš dávat knoflíčky do mísky, viď, Čeňku? Nezapomeň na to!"

„Jistě ne! Uvidíš. Umínil jsem si to hned ráno v úřadě. A ty nikdy nedotýkej se neuctivě mého vychování —"

„Ach, odpusť! Nemyslila jsem to tak zle. Víš, že matička tvoje je pro mne světicí."

„Nu, pak je skutečně vše zažehnáno. Ale nechtěla bys kousek uherského salámu k večeři?"

„Máme sice telecí na paprice, ale koupím ho kousek, když rád jej jíš. Či mám jíti pro něj sama?"

„Proč to? Jen pojďme spolu. Nenechám tě jíti samotnu, jsou tam úředníci na víně."

Šli tedy společně pro ten kousek uherského salámu, který potom asi půl hodiny po večeři s chutí snědli, neboť zdrželi se dnes na procházce zvláště dlouho a byli velmi vyhladovělí.

Večeřeli v ložnici k vůli úspoře paliva a oči se jim leskly vnitřní blažeností. Pokoj byl vytopen, osvětlen lampou se zeleným stínítkem, což dodávalo osvětlení cosi magického, v němž vše tonulo jako v pohádce, a paní Milada měla svůj krajkový župánek u krku nedopjatý, neboť ji tísnilo přílišné její blaho a ona se domýšlela, že je jí límeček u něho malý. Byla hezounká a zuby bělaly se jí jako bílé korále v úsměvu, který rozšiřoval se jí k očím a jehož paprsky až i na jejím bílém čele hrály si, jakoby pocházely od slunce, které kdesi v ní bylo skryto.

Seděla v houpací lenošce a odrážela se chvílemi špičkou svých malých střevíčků přivádějíc se v pohyb, který byl příčinou, že čas od času přivírala oči, anebo zívla si lehounce a jako v polosnění.

Beneš díval se na ni pohledem, který měl již cosi otcovského do sebe, neboť tomuto něžnému, tichému a vroucímu pohledu neubrání se žádný muž, vida milovanou ženu tak dětinsky skličenu, tak odevzdánu a při tom tak sladkou, teplou a milou, když nachyluje hlavu, vrkoč se jí uvolňuje, ruce klesají do klína, úsměv hasne na rtech a prsa se jí zvednou zvolna a tiše, tichounce klesají a na celé bytosti spočívá mír tak sladký, tak důvěřivý, jenž podobá se mlze v nocích měsíčných. Vzal noviny do rukou a úzkostlivě je obracel, aby nešustily. Když z nich pozvedl oči, shledal, že to růžové děcko v lenošce usnulo a že ta posice je pro ně nepohodlna v spánku. Vyzul jí tedy šetrně střevíčky, svlekl ze župánku, při čemž ona se probudila sice, ale nechala se odstrojiti, jakoby neměla síly se tomu opříti, vzal ji do náruče a odnášel na lůžko šeptaje jí do ucha v teplém dechu:

„Vidíš, maličká! Musím tě uložit, hlavinka ti visela a dýchat jsi dobře nemohla, drahá dušinko moje! Drahá!"

Líbal ji lehounce, nedotýkaje se jí skoro, jakoby ty polibky jen na ni vdechoval, a ona usnula mu zase v náruči se spokojeným úsměvem děcka, které cítí, že je v dobrých rukou a že je zbožňováno. — —

O páté hodině ranní povstal náhle na chodbě veliký hluk, který byl příčinou, že i Stáza v kuchyni se probudila a vylezla ze své postele.

Hrdličky v kleci cukrovaly již aspoň čtvrt hodiny a jejich hlasy jako mohutné výkřiky rozléhaly se domem

tichým a spícím. Vedle u Knotků bylo slyšet hlasy, kroky, bouchání.

Taky Milada se probudila a naslouchala s utajeným dechem, co se děje. S hrůzou pozorovala, že hrdličky cukrují táhle, vroucně, ba jaksi melancholicky a že se probudily časněji, než to bylo omluvitelno. Sedla na svém lůžku a sbírala myšlénky pod svým čelem, které dosud spaly. V tom Stázi dosti hlučně zaklepala na dvéře, Beneš se probudil a ona volala:

„Paní Knotková dostala prý migrénu — hrdličky ji probudily — je velice rozčilena a prosí, abychom ihned klec vzali z chodby do pokoje.“

„Ach, Bože, to je mrzuté,“ zvolala paní Milada opouštějíc svoje lůžko opatrně, aby muže nevzbudila, neboť se domýšlela, že spí.

„To je nesnesitelné, chceš snad říci,“ dokládal on, ale hlasem pohněvaným na nejvyšší stupeň a jsa ospalý obrátil se, aby znovu usnul.

Paní Milada sama neuspokojena a rozladěna přistoupila ku dveřím kuchyně a volala:

„Stázi! Vezmi hrdličky sem! Podej mně je s klecí. Umístíme je zatím zde v ložnici.“

Z chodby ozýval se zpěv hrdliček, jako u vítězoslávě, nerušeně a nadšeně dál. Bylo slyšet Stázi na chodbě lomozit, potom v kuchyni a konečně umístila klec v ložnici na stolku u okna šeptajíc:

„Paní Knotková je protivná. Ani nechci mluvit o tom, jak se vyjádřila. Mohli jsme nechat klec v kuchyni, ale ona tvrdí, že jest to totéž, jakoby byla na chodbě. Odtud z ložnice snad u Knotků hrdličky slyšet nebude.“

„Jakže, ty myslíš, že i tady?“ tázala se taktéž šeptem paní Milada celá bez sebe.

„Nu, snad se umoudří — snad se umoudří.“

„Ještě nejste hotovy?“ ozval se Beneš: „půjde-li to tak každý den, budu spát v hostinci.“

(Dokončení.)

Vdova.

Napsala Marie Červinková-Riegrová.

(Dokončení.)

Nespustly jen ty stěny jejího pokojíku, když s nich strhla malý obrázek, anděla strážného; s tím obrázkem vytrhla kus své duše. Vždyť měla také ve své duši svého anděla strážce, svůj svatý obrázek — měla v něm svůj oltář, svou modlu, svou pýchu a radost, svou víru v jeho věrnost, svou naději ve shledání, svou lásku obětavou a velkou, a v té byl její talisman, byla její síla, v té bylo její bohatství a štěstí. Nyní to vše bylo zničeno, rozmetáno, zašlapáno v prach a také v její duši bylo pusto. Rty její šeptaly ještě jednou: „Ano, teď je po všem!“ Hleděla před sebe beznadějným, zoufalým zrakem člověka pozbyvšího schopnosti a síly se těšiti a doufati — a když pohlédla na rozbalený balíček nastřihaných kůží, naplnila jí náhle duši nesmírná trpkost. „Jaký já to mám život! Pořád jen píchat a píchat, každý den do půl noci, ještě časně vstávat a dřít. Někdy ani nevím, co do huby dát — ani kousek pěkného šatstva na sebe nemám. A nikdy žádná radost, a pořád tu sedím v té díře — ani nevím, že slunce svítí, že jiní lidé jsou šťastni a veseli, že se radují a smějí. Čím jsem si to zasloužila — zač mne Pán Bůh trestá?!“

V duši jí zabouřil hněv a vzdor, vzdor proti nespravedlnosti osudu — takový hněv, že by byla chtěla zatřásti těmi holými, vlhkými stěnami, zapálit a zničit všecko vůkol sebe, přetrhat vše, co ji tíží, vše, co jí váže ruce v té kruté bídě, jen aby mohla vylétnout z té dusné komůrky do šírého světa, na vzduch, na svobodu.

„Ne, to není k vydržení, co já zkusím!“ vykřikla. „Není to už k vydržení! A to všecko jen k vůli němu, k vůli tomu nevděčníkovi falešnému! Mohla jsem teď být šťastna, mohla jsem se mít dobře! Blázen jsem byla, blázen! Chtěla jsem mu říci, až ho uvidím na věčnosti: Muži, byla jsem ti věrná. Ale teď — teď bych ho už nechtěla ani na věčnosti uvidět, ne, nechtěla bych! Ó!“ zaštkala znovu. „Zahubila jsem já sama sebe, zahubila!“

Dvéře se rozlétly a do světnice vběhl Pepíček. S otevřenou náručí vrhl se k matce, objal její kolena, přitulil se k ní hlavičkou a prosil: „Maminko, dáš mi jíst? Já už mám hlad!“

Ale matka nevztáhla na něho ruky — podívala se na něj chladně, ledově, s krutou přísností pohlédla mu do očí — a tu jakoby podobnost dětské tváře ji byla ranila, prudce odstrčila od sebe dítě a řekla tvrdě: „Jdi pryč, ty šmajchlíři! Budeš beztoho jednou tak falešný, jako byl tvůj táta!“

Odstrčený hošík zaražen hleděl na matku a dal se do pláče. Nikdy ještě nedotkla se ho její ruka tak drsně, nikdy nezněl její hlas tak hrubě.

„Budeš zticha! Ještě ty mne zlob! Ani mi nemukej!“ rozkřikla se hněvivě vdova. Ale hošík zalezl do kouta, dusil svůj pláč, ale vzlykal při tom tak žalostně, že bolestný ston dětského pláče hnul její duší. Vzpomněla si, že je dnes jeho svátek, sáhla do kapsy, otevřela umouněný kožený pytlíček, vyňala šesták a řekla mírnějším hlasem: „Neplač, hloupý kluku! Tu máš šesták, dojdi k hokyni, přines za šest krejcarů čtvrtku mouky a za čtyrák zelí. Uvařím ti knedlíky se zelím, když je tvůj svátek.“

Dítě pohlédlo po očku na matku, setřelo slzy s očí a odběhlo. Vdova vstala, roztopila v plotně, pak vyňala z malé almárky z pytlíčku pár brambor, oloupala je a strouhala, aby jimi zadělala na knedlíky.

Ale vše, čeho se dotýkala, připomínalo jí její bídu, budilo její hněv. Rozviklaná sekerka, nůž, který měl zuby, struhadlo s ulomeným držadlem, potlučená mísa, to vše, jakoby k ní bylo mluvilo a domlouvalo jí: „Mohla's mít pěkné nádobí, mohla's být svou paní, paní mistrovou! A to všecko jsi zahodila k vůli tomu mrtvému falešníkovi!“

A když zadělávala rozstrouhanými brambory knedlík, když stavila na plotnu zelí, myslila při tom: „Mohla's zadělávat mlékem a vejci, mohla's vařit maso.“ A to všecko,

co viděla a myslila, spojovalo se v jedinou trpkost, výčitku nevěrnému nebožtíkovi, v krutou, hroznou výčitku její velké oběti, její stálé věrnosti, které on nezasluhoval, kterou tak bídně zradil.

Pepíček si povšiml, že maminka dnes, když sedla k obědu, zapomněla udělat kříž a nedala mu odříkati jeho obyčejnou modlitbičku, ale netroufal si jí to říci, protože se stále tak mračila, že jeho malé srdečko se svíralo strachem a úzkostí.

„Dobré chutnání!“ ozvalo se to náhle mezi dveřmi a ve dveřích se objevila mladá mužská tvář s pečlivě nakroucenými knírky, s mdlým úsměvem na rtech, s jiskřícím pohledem temných očí, které upřely se pátravě a pozorně na vdovu. Byly to oči, kterým se ona vždy vyhýbala, o nichž sama nevěděla, jestli je nenávidí, aneb jestli se jich bojí, při jichž smělém pohledu také nyní jí bylo nevolno a úzko.

„Pan Holub!“ zvolala polekaně a zmateně. Lekla se té myšlénky, že ten cizí muž uvidí její zármutek. Pomyslila si, že snad mluvil s Kouteckou, že ví o příčině její útrap, že snad se bude posmívati jejímu bolu i té její dlouhé věrnosti k nebožtíkovi; chtěla uhodnouti, chtěla se dověděti, jestli s Kouteckou o ní mluvil.

„Ještě se hněváte, anebo smím dál?“ ptal se on ještě mezi dveřmi. „Přišel jsem se vás zeptat, jestli byste se mnou nešla na špacír.“

„To víte, že já nikam nechodím, pane Holube! Ale jen vejděte dál.“ A při tom dívala se něj tázavě a pozorně, jakoby chtěla z jeho očí uhodnout: „ví anebo neví?“

On si vzpomněl, jak jej jindy odbývala zhurta mezi dveřmi, nikdy nedala mu vejíti, nikdy jej nepobídla, a nyní zněl její hlas tak mírně a krotce a její oči dívaly se na něj tak polekaně a plaše, tak úzkostlivě a prosebně. Zvláštní veselý úsměv přeletěl mu tvář; vešel a řekl: „Tak já si k vám na chvíli sednu.“

Ona podala mu židli a protože měla jen dvě, vzala sama Pepíčka na klín. „Neviděl jste dnes tu — tu Kouteckou?“ otázala se chvějícím se hlasem.

„Já?“ řekl on udiveně. „Já — Kouteckou?“ — A náhle samolibý úsměv přeletěl mu tvář. „Ale kam jen myslíte, paní Holíková. Já od rána myslím jen na vás.“ Ona se odvrátila a mlčela. On se přiblížil a počal hocha škádliti, tahal jej za ouško, smál se a skláněl se nad ním, a pak tázal se: „Co pak mne ani nepobídnete, paní Holíková?“

„Ale když máme tak sprostý oběd.“

„Knedlíky se zelím já rád — a u vás mně bude všecko chutnat. Vstala a chtěla mu přinést talíř, ale on ji zadržel za ruku, řka, že bude jísti z jedné mísy s nimi. Přisedl ještě blíže, lovil žertem Pepíčkovi kousky, které si tento vybíral, ale při tom stále díval se na jeho matku, stále se usmíval a řekl: „Nu, vidíte, jak se dobře snesseme spolu!“ Ale když chtěl Pepíčkovi dáti čtyrák na perník, opřela se tomu vdova. „Nechci, abyste klukovi co dával, pane Holube, nechci to mít.“

„A proč nechcete, paní Holíková? Co pak není dnes jeho svátek?“ Sklonil se blíže a ptal se: „A kdy vy máte svátek?“

„Jmenuju se Anna.“

„To je hezké jméno. To já vám budu říkat paní Naninko!“

Každé jeho slovo, každý jeho pohled rozmnožova ten podivný zmatek, který se jí zmocňoval. Chtěla mu říci, aby ji tak nejmenoval, chtěla mu říci, co mu říkávala jindy: aby odešel, že s ním nechce ani mluvit, ale všecka její energie a odvaha byla jakoby podlomena tou vnitřní bouří, která jí zmítala již od rána. Bylo jí tak milo, že vidí kolem sebe veselou, přátelskou lidskou duši, ale zároveň zarážela ji jistota, se kterou si počínal. A ten proud mocnější vůle, zářící z jiskrného jeho oka, ochromoval její vůli slabší, zmalátnělou tupou bolestí, ozývající se stále v jejím nitru. A když ona mlčela, on se ozval. „Mně se to u vás líbí, paní Naninko! Tady by se to zůstávalo!“ Při pohledu, který na ni upřel, jí krev vstoupila až do skrání. Sklopila oči před tím pohledem, zakroutila hlavou.

„Ne, ne!“ řekla — vstala a šla poklízet nádobí. On zůstal seděti, přeložil nohy křížem, vytáhl doutník.

„Mohu si tu zakouřit!“ Chtěla říci opět: ne, ne — ale hlas vypověděl jí poslušnost — bála se na něj pohlédnout, odvracela tvář a utírala nádobí.

Holub zapálil si doutník, hošík zdvihal papírky ležící u kamen a náhle vykřikl: „Maminko, proč pak jsi roztrhala andělíčka? Proč pak jsi roztrhala tatínkův obrázek?“

Vdova zapálila se do temna, vytrhla útržek papíru z rukou dítěte a hodila jej do kamen. „Protože jsem ho tu nechtěla mít A ty buď zticha, neptej se, všetečko!“ odpověděla přísně.

Hoch usedl na kufřík u postele, zakabonil se a pohlížel z podlebí na Holuba. Cítil zášť a odpor proti tomu cizímu vetřelci — ani ten čtyrák násilně do ruky vtlačený jej neusmířil; tak mocně ozýval se v dětské duši vnitřní hlas — hlas citu, jímž poznával svého nepřítele.

Holub zvolna vypouštěl obláčky dýmu a pak počal mluviti: „Vy máte smutný život, paní Naninko! Na mou duši, je mi vás líto — smutný život!“

Ona tiše povzdechla a on pokračoval:

„Taková mladá ženská — a taková hezká! Každý mužský by s vámi musil být šťastný.“

„Já už nejsem tak mladá “

„Nu — kolik vám může být — čtyryadvacet?“

Ona styděla se říci, že má o tři roky více a zalhala: „Pětadvacet!“

„Pětadvacet! Zrovna tolik jako mně. To jste v nejlepším věku a ještě plná síly, plná života. Ale co jste dosud užila na světě? Co pak jste tomu svému nebožtíkovi slíbila, že se za živa pochováte?! Už se vám beztoho lidé smějou, že pořád jen o svém nebožtíkovi mluvíte.“

„Já mu nic neslíbila a smát se mi lidi nepotřebujou!“ zvolala ona rozhněvaně. „Však mne víckrát neuslyší ani jeho jméno vyslovit. Neuslyší!“

„To je přece jednou moudré slovo! Mrtvý ať se v nebi těší, jak může, a my pokud jsme živi, tak ať jsme živi a těšme se tady — však jsme tady na tom světě jen jednou! Ale vy ani nevíte, co to je užívat! Tady sedíte ve své komůrce, moříte se celé noci prací, ani se nepodíváte, jak je venku krásně, jak slunce svítí, jak za branou je veselo, ani si jednou nezavdáte, nezatančíte, nezasmějete se od srdce!“

Ona opět vzdechla a hleděla z okna. A on povstal, odložil doutník, přiblížil se k ní a mluvil stále tišeji a vřeleji.

„Jestli pak byste dovedla být jednou hodně veselá? Chcete to zkusit? Podívejte se z okna, jak je modré nebe, jak slunce svítí. Pojďte se mnou paní Naninko, projdem se za branou, a já vás pak vyčastuju, půjdem k muzice, provedu vás do kola. Že jste už dávno netančila, paní Naninko! To budem veselí!“

Mluvil k ní tak zblízka, že cítila jeho dech, a zdálo se jí, že jeho pohled pálí ji na tváři, že proniká ji celou. „Tak půjdeme?“ zašeptal ovíjeje svou ruku kolem jejího pasu.

Ona se zachvěla při jeho dotknutí, náhle uchvátila ji hrozná úzkost, ona pohlédla na své dítě, odstrčila jeho ruku. „Dítě!“ řekla tiše — ukazujíc na hocha vyčítavým posuňkem. V tom Pepíček již přiběhl k matce, přitiskl se k ní a volal: „Nedám maminku. Maminka nepůjde nikam! Maminka zůstane u mne!“

„Čertův kluk!“ zabručel muž a zasvítil na něj zrakem plným zášti.

Ona přitiskla hocha k svému tlukoucímu srdci — přitiskla jeho tvářinky ke své tváři, jakoby hledala u něho oporu a spásu, a líbala jej vášnivě a prudce.

On zarděl se v tváři a řekl skrze zuby: „Nelíbejte toho kluka přede mnou!“

Vdova se zarazila, ale tisknouc stále dítě řekla: „Nepůjdu nikam. Nechte mne, jděte!“

„Paní Holíková! Paní Naninko! . . .“

Pepíček se zasmál radostně, zatleskal rukama a volal: „Maminka zůstane doma a bude si hrát se mnou a se Štěpánkem!“

„Štěpánek sem přijde?“ tázala se matka pouštějíc náhle dítě.

„Přijde, přijde! Však už jde — slyšíš?“ A běžel ke dveřím, kde objevil se hošík s velkýma hnědýma očima.

Vdova zůstala státi, pak náhle přiskočila k cizímu dítěti, poklekla na zem, vpila se svým zrakem do jeho tváře, do jeho očí. Pronikavý výkřik vydral se jí z úst. Blesky hněvu séršely jí ze zraku. „Jdi pryč odtud!“ křičela na dítě. „Jdi mi s očí! A ty taky jdi mi s očí! Jděte, nechci vás oba vidět. Nechci vás vidět!“

Pepíček odváděl polekaného Štěpánka a vdova šeptala hledíc za dětmi: „Je to jeho dítě! Má jeho oči. Můj Bože, můj Bože!“

„Co je vám, paní Naninko? Co se vám stalo? Čí je to dítě?“

„Čí je to dítě?“ vzkřikla vášnivě. „To dítě je má hanba, — ne, ne má hanba, ale jeho hanba! Toho falešného, bídného muže, kterému jsem vždycky byla věrna, kterému jsem všecko obětovala — jeho dítě! O, já se tu zalknu, je mi tu úzko, půjdu pryč, pryč, jen tady nechci být v té světničce, ne!“ Chvěla se na celém těle, slzy tekly jí po tváři. On se k ní sklonil a ona se nebránila, když k ní šeptal: „Neplačte, paní Naninko, má milá, má zlatá Naninko! Zapomeňte na toho falešníka — jiný jsou věrnější.“

Ona pohlédla do jeho očí — do těch temných očí s tou zlou magnetickou mocí a bylo jí, jakoby viděla před sebou závratnou propasť.

„Ten mne taky zradí,“ myslela si. „E, což, ať se se mnou stane, co chce. Co pak to není už všecko jedno?“

„Tak nepůjdeme spolu za bránu a k muzice?“ tázal se on. „Rozveselíte se, paní Naninko, zapomenete.“

A ona jakoby přivírala oči před tou propastí, zašeptala: „Zapomenu na všecko. Půjdeme!“

On vykřikl radostně a přitiskl ji k sobě. „Ejchuchu! dnes budeme veselí!“ —

* *
*

Druhého dne dopoledne vdova seděla sama ve své komůrce. Pepíček byl ve škole. Světnička ještě nebyla poklizena a ona byla oblečena nedbale, jeden rozpletený černý cop splýval jí na ramena — seděla na kufříku u postele, rukama objímajíc kolena, oči přimhouřené. Cítila tíži v hlavě, sucho v ústech a chvílemi mráz pobíhal jí po těle při vzpomínkách, letících její myslí. Viděla sama sebe, jak včerejšího rána klečela v kostele u rozžaté svíčičky, modlíc se vroucně za duši nebožtíkovu, a viděla se večer v tom tanečním reji, kde se kroužila v Holubově objetí, omámena nezvyklými dojmy, vínem a tancem. A pak — nechtěla dále vzpomínat, zakryla si oči, zaúpěla tiše. Bylo to zaúpění otrokyně, která cítí, že nemůže více svrhnouti svá pouta. Věděla, že za chvíli přijde ten muž s černýma očima — a ona nemůže jej více vyhnati odtud — on se přistěhuje do jejího pokojíka a bude tu pánem, ona mu bude vařit, bude mu sloužit — a on ji pak opustí a zradí. Ano, věděla, že všichni v domě budou si na ni ukazovat: „Podívejte se na tu Holíkovou, kam to přivedla! Pýcha předchází pád. S tím ludrákem se spustila!“

A zdálo se jí, že slyší jejich jízlivý smích, smích potupy a hany, jemuž nebyla zvyklá a před nímž musí nyní sklopiti svou hlavu, kterou jindy vznášela tak přímo a hrdě . . .

„Holíková, Holíková!“ ozvalo se to za dveřmi a paní ševcová červená a udýchaná vběhla do světnice.

„Viďte, že to není pravda! Já se pohádala se všemi a oni pořád, že prý se k vám Holub přistěhuje, že prý to sám povídal. Ale, tak mluvte přec! . . .“

Vdova zašeptala sotva slyšitelně: „Je to pravda.“

„Kristovy rány! Ženská! Kam jste dala rozum? Ten ludrák? Kolik ženských už ten člověk ošidil! Vždyť vás jen přivede do neštěstí!“

„Může být, že přivede.“

„Ale tak proč to děláte? Proč pak jste odbyla včera Pešku, takového pořádného člověka? Pořád že nebožtík, nebožtík — a on zatím v tom vězel živý!“

„Ne, ne,“ zvolala vdova. „Na svou duši vám to přísahám, nevězel v tom živý. K vůli nebožtíkovi jsem to dělala. Včera ráno bych byla ještě odbyla každého a Holuba bych byla vyhodila prvního ze všech. Ale od té chvíle —“

„Tak jestli jste se rozmyslila, já půjdu k Peškovi, snad se to dá ještě napravit.“

„K Peškovi?! Ne — nechoďte, pro Boha vás prosím! Nemohla bych se na toho hodného člověka ani podívat. — Ne, ne — už je pozdě. Ten Holub byl můj osud a svému osudu člověk neujde.“

A hleděla před sebe tupě, mrtvě beznadějným pohledem zoufalé resignace.

„Nešťastná ženská, nešťastná ženská! Proč jste se s ním spustila?“

A vdova pozvedla sklopený zrak, pohlédla mluvící přímo do očí a řekla: „Vám to nemohu povědět, proč. Jen Pán Bůh na nebi to ví. — Snad ten mi jednou odpustí a bude mně milosrdný, až mne bude soudit!“ —

Několik otázek z práva autorského.

Probírá Dr. Karel Kadlec.

(Pokračování.)

E. Trvání práva autorského.

Již shora jsme pravili, že právo autorské dle většiny zákonů časově jest obmezeno. Po uplynutí jisté doby stává se totiž duševní plod veřejným majetkem, jehož každý volně může užívati. Životní doba vyměřená právu autorskému není ve všech státech stejná, ba ani všechna oprávnění, vyplývající z práva autorského, netěší se vždycky v témž státě stejně dlouhé ochraně. Právo duševní plod mechanicky rozmnožiti čili tak zvané právo nakladatelské trvá na příklad v některém státě déle než právo provozovací a skoro ve všech státech déle než právo překladu, dílům literárním poskytnuta jest v některých státech jiná délka ochrany než dílům uměleckým atd. Kromě toho činí všechny zákony rozdíl mezi díly uveřejněnými pod pravým jménem autorovým a díly kryptonymními (pseudonymními a anonymními).

V různých zákonech má ochranná doba též různé východisko. Ve Spojených Státech Amerických na příklad běží ochranná doba 28 let od uveřejnění díla, pokud se týče od splnění formálností při uveřejnění předepsaných. Chce-li si však autor zákonnou ochranu na delší dobu prodloužiti, může v šesti měsících před uplynutím zmíněných dvaceti osmi let (a není-li autor na živu, tedy jeho dědicové) vyplniti znova formálnosti zákonem stanovené a jest zákonně chráněn na dalších čtrnáct let. Poněvadž doba 42 let jest maximální, může se ve Spojených Státech Amerických přihoditi, že autorovi, který dlouho žije, právo autorské ani po celý život nenáleží. — Také v Italii vychází ochranná doba, vyměřená právu provozovacímu, od podobného momentu. Ochranná perioda počíná se ode dne prvého provozování, pokud se týče uveřejnění díla. Od této chvíle chráněn jest autor a právní jeho nástupcové ve výhradném právu provozovacím 80 let.

Většina zákonů chrání autora po celý život a kromě toho ještě jeho dědice po jistou dobu po jeho smrti. Doba ochranná jest podle těchto zákonů rozdělena vlastně na dvě části. První část, sahající od uveřejnění díla až do smrti autorovy, jest neurčité délky (záležíť na tom, zda dříve či později nastane smrt autorova). Teprve druhá část vyměřena jest jistým pevně stanoveným počtem let.

Velmi dlouhou ochranu právu autorskému poskytuje zákon španělský. Chráníť autorovy dědice ještě 80 let od smrti autorovy. Největší část zákonů vyměřuje po smrti autorově ochranu padesátiletou. Jest to zákon francouzský, belgický, dánský, finský, norský, portugalský, ruský, uherský a švédský (poslední však jen stran práva nakladatelského). Zákon německý a švýcarský stanoví po smrti autorově ochranu jen 30letou. Na podobném stanovisku jest dosavadní zákon rakouský stran práva nakladatelského (§ 13.). Pokud však běží o právo provozovací, poskytnuta jest dědicům autorovým ochrana pouze po 10 let od smrti autorovy. (§ 22. pat.) Tuto křiklavou nesrovnalost mezi právem nakladatelským a provozovacím chtěla poněkud aspoň urovnati vládní osnova nového zákona, prodlužujíc (v § 40.) dosavadní desetiletou lhůtu na lhůtu 20 let. Avšak i toto ustanovení jest neodůvodněné, jak dobře nahlédla spojená právnická a politická komise panské sněmovny, navrhujíc (§ 43.) jak pro nakladatelské, tak i pro provozovací právo stejnou lhůtu 30 let. Trvajíc při dosavadní lhůtě 30 let, nechtěla se vládní osnova uchýliti od dosavadního zákona, poněvadž prý (jak stojí v motivech) není žádného důvodu, aby zmíněná doba se prodloužila, jako se stalo v zákoně uherském. Jest otázka, postačí-li vskutku perioda 30 let, či měla-li by zavedena býti lhůta 50 let? Pro delší periodu 50 let, mluvila by ta okolnost, že by se jejím přijetím nový zákon přiblížil světovému právu autorskému. (Návrh spolku rakouskouherských knihkupců, od něhož vyšla iniciativa k novému zákonu, ustanovoval také lhůtu 50letou.) Dle všeho zdá se, že osnova na základě dosavadní praxe a ještě snad více na základě dosavadního zákona má za to, že doba 30 let po smrti autorově pravidelně postačí ku zužitkování díla. I kdybychom to připustili, jisto jest, že výjimečně ani zmíněná lhůta 30 let nepostačí, aby to které dílo náležitě bylo zužitkováno. Pro takovéto výjimečné případy měla osnova, nechtěla-li přijati periodu 50letou, pomýšleti na nějaké zvláštní ustanovení, které by vhodným způsobem umožňovalo pro jednotlivá díla delší ochranu. Státi by se to mohlo na příklad zvláštním úředním (třebas ministerským) rozhodnutím, jež by se zapsalo v posledním roce uplývající ochranné periody do vkladního rejstříku.

To, co bylo řečeno o době ochranné, platí jen při dílech vydaných od jednoho autora, a sice pod pravým jménem. Pro díla kryptonymní, u nichž osoba autorova jest neznáma aneb aspoň ne pravým jménem naznačena, počítá se absolutní doba ochranná ve většině zákonů nikoliv od smrti autorovy (jestiť autor neznámý), nýbrž od prvého uveřejnění díla, ať běží již o právo nakladatelské či o provozovací. Perioda ochranná rovná se tu pravidlem ochranné době, počítané při dílech vydaných pod pravým jménem autorovým teprv od smrti autorovy. Dle dosavadního rakouského zákona chráněn jest anonymní nebo pseudonymní autor v právu nakladatelském po 30 let od vydání díla tiskem, předpokládajíc, že nebyl na titulním listě, pod věnováním nebo na konci předmluvy jmenován vydavatel, který jinak vstupuje v práva autorova (§ 14. lit. *a*, *b*). Stejnou ochranu 30 let, běžící od prvého uveřejnění, poskytuje rakouský zákon dílu sepsanému od více autorů a konečně dílu posthumnímu (§ 14. lit. *c*, *d*). Ve všech těchto případech zkrácena jest ochranná doba při právu provozovacím pouze na 10 let od prvého veřejného provozování (§ 23.).

Některé zákony poskytují anonymnímu a pseudonymnímu autorovi možnost, aby si kratší ochranu vyměřenou pro díla anonymní a pseudonymní prodloužil na pravidelnou ochrannou dobu tím, že před uplynutím doby ochranné (počítané od prvého uveřejnění) ohlásí veřejně

své jméno, buď že je s dílem svým uveřejní nebo je dá zapsati do vkladního rejstříku nebo jiným předepsaným způsobem ve známost je uvede. To rakouským zákonem výslovně neuznáno při právu provozovacím (§ 23. lit. *b*) a zajisté mlčky i při právu nakladatelském, kdežto vládní osnova zavádí novotu, prodlužujíc (v §§ 37. a 40.) kratší dobu ochrannou v delší, když autor v čas opoví pravé své jméno do veřejného vkladního rejstříku. Ustanovení nynějšího dosud platného zákona jest ještě historickým zbytkem někdejších zákazů vydávati knihy anonymně nebo pseudonymně. Jakožto censurní ustanovení byly zákazy podobné na místě, nikoli však ve právu autorském.

Co se týče spoluautorství, obsahuje nynější zákon rakouský dosti podivné ustanovení. Spoluautorům běží ochranná perioda pouze 30 (resp. při provozovacím právu pouze 10) let od prvého uveřejnění, tak že po případě ještě za svého života pozbývají ochrany. V ostatních státech počítají v tomto případě zákony ochrannou dobu buď výslovně aneb aspoň mlčky ji nechávají běžeti od smrti onoho ze spoluautorů, který ostatní své druhy přežil. Stanoviska toho přidržela se vládní osnova nového rakouského zákona (v § 36. odst. 2.). Nepochopitelno jest, že spojená právnická a politická komise panské sněmovny toho stanoviska neuznala a v návrhu svém (§ 43.) zavádí novou čtyřicetiletou ochrannou dobu, počítanou rovněž od uveřejnění díla. V motivech odůvodňuje to zmíněná komise tím, že dle ustanovení vládní osnovy poskytnuta by byla dílům od více autorů sepsaným neobyčejně dlouhá ochrana tím, že by třebas jen nominální velice mladý „spoluautor“ na díle byl naznačen. Také prý není žádného důvodu poskytovati dílům takovým zvláštní výhody tím, že ochranná doba se počítá od smrti posledně zemřelého autora. Proto prý zvolila komise prostřední cestu, nechávajíc ochrannou periodu běžeti sice od uveřejnění díla, avšak prodlužujíc ji. Důvody komise se nám nezamlouvají. Nominálního spoluautora nebude zpravidla nikdo na titulním listě svého díla udávati, poněvadž by se tím o právo autorské, které jen jemu samému výhradně náleží, dělil s jiným, a sice za nejistou cenu, že mladý snad „spoluautor“ jej přežije. Kdo mu dá záruku, že mladý „spoluautor“ skutečně jej přečká, a přečká-li, že jej přečká na dlouhou dobu? Vždyť mládí před smrtí nechrání. Za nominálního spoluautora uváděti bude na titulním listě nanejvýš otec svého syna, avšak i takový případ bude jen výjimečný, a není třeba, aby se zákon podobného klamání obecenstva se strany autorovy obával. A konečně i kdyby chytrosti takovou dodělal se autor delší ochrany ve prospěch svých dědiců, není nespravedlivo, aby ochrana v tom případě, když autor dílo své na samém sklonku života sepsal (a za života svého tedy dostatečně ho zužitkovati nemohl), trvala poněkud déle po jeho smrti. Vždyť ten, kdo v mladém svém věku dílo nějaké vytvoří a dlouho ještě jest živ, požívá rovněž dlouhé ochrany. Se stanoviskem komise nesouhlasíme z toho důvodu, že ochranná doba od ní navržená jest velmi nedostatečná. Komise uvádí příklad s nominálním mladým spoluautorem. Dejme tomu však, že by spoluautorem byl skutečně mladý člověk. Podle ustanovení komisí navrženého nebyl by po případě spoluautor chráněn ani po celý svůj život. Ze všeho, co uvedeno, vysvítá, že bude nejlépe, když ustanovení osnovy, byť i výjimkou vyplývala z něho nesrovnalost, budou přijata podobně, jako se stalo v zákoně německém, uherském, belgickém, dánském, norském, švédském a portugalském, a podobně, jak to praxí uznáno jest ve státech jiných. Jinak vypadalo by ustanovení komise jako donucovací prostředek, aby nikdo s jiným se nespojoval ke společnému vytvoření duševního díla.

Co se týče děl posthumních, zaujaly zákony různá stanoviska. Dva zákony evropské: francouzský a španělský rovnají majitele rukopisu díla pohrobního autorovi. Doba ochranná počítá se tu tedy dle osoby majitele onoho rukopisu. Jiné legislace poskytují uveřejňovatelům pohrobních děl ochranu po jistou řadu let od prvého uveřejnění. Tři zákony: německý, uherský a dánský počítají ochrannou dobu nikoliv od prvého uveřejnění díla, nýbrž od smrti autorovy. Zákon náš počítá sice ochrannou dobu od prvého uveřejnění pohrobního díla, avšak toto uveřejnění státi se musí v době, ve které právo autorské k dílům pod pravým jménem autorovým vydaným po smrti autorově ještě trvá. (§ 23. obč. z.) Běží-li o právo nakladatelské, musí totiž pohrobní dílo vydáno býti nanejdéle ve 30. roce po smrti autorově, a běží-li o právo provozovací, musí dílo provozováno býti nejdéle v 10. roce po úmrtí autorově. Osnova nového zákona nenavrhuje stran děl pohrobních žádného zvláštního ustanovení. Počítá se tedy doba ochranná od smrti autorovy.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Radosti práce.*)

Není myšlénky smutnější nad onu, jež vzbuzuje rychlé míjení našeho žití. Cítíme, že hodiny, dny, léta ubíhají, že nikdy více se nevrátí. Jsme si vědomi pohybu toho, jímž rychle se ženeme smrti vstříc. Ti, již čas svůj promarní ničemným zaměstnáním, ti, již po sobě nezůstaví díla naznačujícího cestu, kterouž se byli ubírali, pocítí, rozhlednuvše se v minulosti, zvláštní jakýs dojem: léta, která jen tehdy po sobě upomínku zůstaví, když jich užitečným způsobem užito bylo, zdají se prázdnými. Žití uplynulé smrští se v našem vědomí v pouhé nic, a mimoděk vznikne pocit, že minulost není než lichý sen. A s druhé strany, když běh žití počíná pozbývati zájmu novosti, když obtíže existence nás byly poučily o hranicích našich sil a když se nám objeví jednotvárnost přítomnost a budoucnosti, pak pohyb žití zdá se urychliti a trapnému dojmu, že minulost jest snem, přistupuje trapnější ještě pocit, že i přítomnost není ničím jiným. Pro duše, které nedovedou si vydobyti na neodvratných osudech žití organického, na vlastní lenivosti,

*) Výňatek z díla: „Education de la volonté“ od M. J. Payota.

na svých povinnostech i na závazcích žití společenského, některé krásné chvíle rozjímání a přemýšlení, pro také duše tento sen chová cosi bolestně passivného. Zdá se jim, že jako uvěznění uhánějí rychlíkem proti vlastní své vůli. Moudrý člověk ovšem že uhání právě jako oni, avšak dovedl přemýšleti, dovedl se vymaniti, vpraviv se ve vše, co jest nevyhnutelným, hleděv dodati ceste své alespoň zdání cesty dlouhé. Toho dosáhne, nedovolí-li minulosti, by zmizela naprosto. Ví, že těm, jichž životní běh nepozůstaví pražádné stopy, tento pocit marnosti, bezpodstatnosti existence, stává se nesnesitelným. Ví, že vědomí to jest nevyhnutelným u všech lidí líných, u světáků, u lidí, jichž žití jest rozdrobeno starostmi zbytečnými, úsilím neplodným, zkrátka u všech takých, jichž práce nepozůstaví výsledků.

Škoda, že v obecné mluvě k slovu „práce“ se přidružují obyčejně pojmy namáhání, únavy, bolesti, zatím co jest psychologicky zřejmě dokázáno, že každé namáhání vzbuzuje radost, pokud vynaložení sil nepřesahá to, co normální a pravidelná výživa sil poskytnouti může.

Již Montaigne činí podobnou poznámku vzhledem ke ctnosti, totiž že „nejlepším znakem moudrosti jest stálá veselost, nálada její jest vždy dobrá; ctnost není umístěna na temeni hory příkré, drsné a nepřístupné; ti, již k ní se byli přiblížili, mají za to, že naopak dlí v krásné rovině, plodné a kvetoucí . . . A možno tam se dostati — pro toho, jenž její sídlo zná — cestami stinnými, po trávníku a vonném kvítí: ale poněvadž někteří nedovedli vyhledati tuto ctnost nejvyšší, krásnou, vítěznou, milující, rozkošnou stejně jak zmužilou, zřejmou a nezmařitelnou nepřítelkyni veškeré roztrpčenosti, mrzutosti, bázně a tísně — proto lidé tací si vymyslili ten obraz ctnosti zpozdilý, smutný, svárlivý, mrzutý, hrozící, škaredý, a postavili jej o samotě na skálu, mezi trní, co obludu na postrach lidem.“ To, co Montaigne praví o ctnosti, mohl stejně říci o práci intellektuelní. Nikdy není možno dosti usvědčiti mládež o pravé povaze práce, která podobně jest „krásná, vítězná, zřejmá nepřítelkyně a nesmiřitelná veškeré škaredosti, rozkošná a sladce vonná.“

Neboť štěstí, které práce skytá, není pouze štěstím negativným. Nejen že zabrání, by žití pozbylo svěžesti své, by změnilo se v pouhý nepodstatný sen; nejen že zabrání, by duch lidský se nedal schvátiti mrzutostmi a všední lopotou, ale jest nad to sama sebou jasným zdrojem pravého blaha. Sama sebou práce intellektuelní povznese nás nad všednost. Uvede nás téměř co vrstevníky v rozmilý styk přátelský s největšími a nejšlechetnějšími duchy všech dob. Tím probouzí v nás neustále nové prameny různých zájmů. Zatím co lenoch má potřebí společnosti, často i jeho samého nehodné, aby si krátil chvíli, pracovník vždy sám sobě dostačí. Nemožnost sám sobě dostačiti uvádí lenivého v odvislost vůči svým bližním, nutí jej k tisíceré služebnosti, o níž pracující nemá ani zdání, tak že, říká-li se: „Práce jest sama volnost“, není to snad pouhá metaphora. Epiktet dělí všecky věci jednak na věci závislé na nás, jednak na věci závislé na jiných. Podotýká, že v starosti o věci od nás nezávislé pochází největší část našich útrap a svízelů. Nuže, zatím co štěstí zahálčivého závisí jedině na jeho bližních, člověk práci přivyklý nalézá největší své radosti sám v sobě.

A dále ještě, ubíhání dnů, neznačící pro zahálčivého než pokrok stáří a žití neplodného, rozmnožuje zvolna, ale určitě poklad vědomostí přičinlivého studujícího, a jako lze každého večera pozorovati růst jistých květin, tak i mladík může po každém těhodni v práci stráveném se přesvědčiti o vzrůstající síle svých schopností. Tento pomalý, ale nepřetržitý vzrůst může vésti k značně vysokému stupni moci intellektuelní. A ježto vedle velikosti morální nic nestkví se takou září jak duch pečlivě vzdělaný, pilný pracovník vidí každým rokem vzrůstati svou důstojnost nad lidmi jej obklopujícími, zatím co lenivý stářím víc a více na mysli klesá.

A co z toho plyne? Že stáří, odlučujíc pozvolna veškeré rozkoše smyslné, zdvojnásobňuje radosti a rozkoše žití pro ty, již se byli obohatili rozsáhlým vzděláním. Žádný pramen štěstí opravdového nemůže stářím vyschnouti. Aniž zájem, jejž kdo chová pro vědy, pro písemnictví, přírodu, lidstvo, ubývá. Právě naopak. Není nic správnějšího nad slova Quinetova: „Když stáří se bylo dostavilo, shledal jsem je k neporovnání méně typickým, než jste mi tvrdívali. Léta, jež jste mi líčili co vrchol bídy a zármutku, byla pro mne o mnohem krásnější, než doba mého mládí . . . Očekával jsem temeno ledové, pusté, obmezené, zamížené; shledal jsem naopak kolem sebe širý obzor, jaký až doposud před mým zrakem se nebyl rozprostřel. Viděl jsem jasněji jak sebe tak i vše vůkol . . .“ A dodává: „Tvrdíte, že city se žitím otupí. Já však cítím, že mohl bych žíti po celé století, a nikdy bych nepřivykl tomu, což mi nyní jest protivným.“ *)

Tudíž žití pracovníka intellektuelního je žitím šťastným nade vše. Nevylučuje žádnou opravdovou rozkoš. Jedině jím dostává se nám pocitu skutečnosti naší existence; zahání nevyhnutelný, trapný ten dojem zahálčivého, že žití jest nepodstatný sen. Vyrve nás z bídného otroctví myšlének, které mysl nezaměstnanou snižují v pouhou hříčku zevních okolností; nedovoluje, by mysl přechovávala starosti všední a nízké smýšlení.

K těmto nepříznivým výhodám připojuje žití pracovité ještě i jiné; tuží naši vůli, zřídlo veškerého štěstí trvanlivého, učiní z nás obyvatele onoho sídla světla, v němž přebývá výběr člověčenstva, a konečně chystá nám stáří blahé, obklopené úctou a uznáním.

Krom vyšších požitků ducha a srdce podává ale i hojně zadostučinění naší hrdosti, která se soustřeďuje v důstojnosti a pocitu duševní převahy. Tak že to, co marnivci hledávají, — aniž by vždy našli, — v okázalosti svého přepychu, svého jmění, důstojnosti stavu, moci politické, pracovník vše to najde, aniž to hledá — tak jako přídavkem, — uprostřed bohaté sklizně radostí vyššího druhu, jimiž jej hojně odměňují spravedlivé ty zákony, jež se nalézají na základě všeho.

*) L'Esprit Nouveau.

Knihy redakci zaslané.

Anthologie. Z básní Jarosl. Vrchlického. Sešit 19—20. Nakladatelství J. Otto v Praze. Cena sešitu 15 kr.

Sto let práce. Sešit 20. Nákladem výkonného výboru všeob. zemské jubilejní výstavy v Praze r. 1891.

Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Sešit 176. (Dílu IX. sešit 1.) Cena sešitu 36 kr. Nákladem J. Otty.

Redaktor, majitel a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna J. Otty v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „Hynek Votoček“.

ROČNÍK XXII. 1. ZÁŘÍ 1894. ČÍSLO 34.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha. Karlovo náměstí číslo 31

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Na hradčanských schodech.

Napsal J. L. Hrdina.

Na radnických srázných schodech, jež z Ostruhové ulice vybíhají do západního cípu hradčanského náměstí, skoro u samého „tunelu“ — jak říká lid oné části schodů, jež vedou pod dlouhým, špinavým klenutím, stranou k paláci Švarcenberků, stával krámek staré paní Žofky, jenž ráno se tu postavil a večer zase uklidil.

Žofka bydlila kdesi u Mihulky přes noc jen, ráno přišla, přišel i domovník z protějšího — Bůh ví, kolika systémy a jakým uměním ulepeného domu, kde byl pravý labyrint chodeb, schodů, dvorů a dvorečků; vzal klíč od paní Žofky, sešel do sklepa a vynášel „krám“. Starý stůl, několik prkének, židli, stoličku, starý záplatovaný veliký deštník s ohromným podstavcem.

Paní Žofka mlčky a přesně postavila krám a počala vykládat z nůší a ošitek, jež domovník přinášel.

„Tak, — to by bylo jako všecko, paní Žofi!“ jakoby se ptal, ale jakoby zároveň konstatoval správnost odvedeného zboží, povídal domovník, utíraje šátkem čelo, ač se nepotil. To jen, aby dokázal, co se člověk nadře, než si vydělá šesták.

Šesták dostával denně — za přinesení a uklizení zboží Žofčina. Bylo to málo, ale že to byl výdělek stálý, bylo to dosti. Ze sklepa platila Žofka čtvrtletně nájemné zvlášť. Žofka kývla zatím hlavou, že snad to bude v pořádku.

Však ona si to spočte. Ví, kolik hrušek, kolik kousků svatojanského chleba bylo včera večer při sklizení, kolik kyselých okurek, podle nitky si udělala znaménko, pokud sáhala višňovka v láhvi, a marcipány a bonbony taky má spočteny.

Deset švestek schází, — nu, vzal to čert! Až bude paní Žofka večer dávat po skládání domovníkovi obvyklou diškreci, dá mu to v drobných, v krejcarech. K vůli švestkám mu neřekne nic, ale dá mu jen devět krejcarů. A kdyby domovník druhý den se hlásil —

„Tááák? jen devět krejcarů jsem vám dala? Podívejme se! To jste musil jistě krejcar ztratit.“ A je po rozsudku. Domovník jde svou cestou, paní Žofka rovná zboží na krámku, pozdravuje lepší kolemjdoucí známé, děkuje na pozdravy těch „nižších“ a, založivši ruce v boky, rozhlídne se na Prahu, jaký bude dnes „počas“. Z Ostruhové ulice stoupá po schodech pekařský učedník, hlavu při samých schodech, a nůše na zádech pod tíhou toho božího dárku skřípe a vrzá.

„Že už jdeš!“ udělá si Žofka, „ostatně bych měla přestat odbírat vaše zboží. Předvčírem jsi mi propašoval patnáct starých housek, nikdo to nechtěl, já je musila dát rozpéct a dát čtyry hned od rozpečení. Včera jsi mi dal zas o šest housek míň. Jo, — holečku, takhle to nepůjde.“

Kluk je unaven, udýchán, rád by něco uvedl na obhájení, ale je rád, že dýchá. Paní Žofka mluví dál. „Slyšela jsem, že už pán kupuje zase dům. To už je třetí. Šidí-li tak každého překupníka jako mne, koupí hnedle celou Malou stranu. Co já se tu nadřu, než vydělám jednu housku, a pán mi jich pošle o šest míň. Za moje poctivé peníze. Ale to je to! — spoléháte se, že housky nepřepočítávám. Pekařů je jako hmyzu, jeden se mi vtírá přes druhého, slibujou mi větší nádavek, než vy dáváte, nebudou mne šidit, mne, starou, chudou vdovu — —“

„Tak já jim přinesu zítra o šest housek víc, paní Žofi, a řeknu to pánovi.“

„To bych prosila. Šest housek za věrejšek a vyřídíš pánovi, co jsem řekla.“

„Já za to nemohu. Co mi naloží do nůše, to sem donesu.“

„Tobě nic neříkám, tys pořádný hoch, to já říkám vždycky. Tu máš pár hrušek, jsou to muškatelky, jako med — —“

Pekař vzal hrušky, hodil nůši na záda a běžel dolů.

„Bodejť budu hloupá!“ povídá si paní Žofka, usedajíc na stolici, „bude dobrých šest housek zadarmo, — ať pekař myslí, že mne ošidil. Čtyrák přidám a mám zaplaceného domovníka.“

A utře bílý talíř, položí na stůl a vyndá z kožené kapsy hrst krejcarů, nějaký desetník nahoru. Ať mají lidé vztek, co jdou dolů za výdělkem, že už tohle všecko dnes utržila, ač sluníčko teprve vstává. A kupce to láká.

„Ta baba musí mít dobré zboží, když už tolik utržila, — to musíme zkusit!“ A koupí si taky.

Ten, kdo jde po schodech z Hradčan dolů, málo kdy co koupí. Schody jsou tak srázné, že když se člověk jednou rozběhne, hledí, aby už byl dole. Ovšem, kdo stoupá vzhůru, tomu přijde ta pavláčka na schodech vhod.

„Zatrolený vrch!“ vzdychá si starý pán, nesa v jedné ruce klobouk, v druhé šátek.

„No! — a což ty schody!“ přisvědčuje hned Žofka. „Je libo skleničku, vašnosti? proti uhřáti.“

„Co pak to máte?“

„Višňovku, prosím. Domácí výrobek. Mám dva syny. Jeden má veliké zahrady višní, druhý má vinopalnu. To nejlepší, co mají, mi dají. Proto mohu prodávat višňovku, jakou nenajdete na celém světě. Račte ochutnat.“

Ochutná . . . „Áaá! — A co pak to stojí?“

„Skoro zadarmo. Čtyry krejcárky. Ještě jednu libo? Prosím.“

„Tak to máme osm krejcarů.“

„Nějakou houstičku zajist? — To jsou housky z protekce, v celé Praze nejsou. Z jednoho těsta, co pekař peče jen pro pány v kapitule.“

„Nu, jednu si vezmu.“

„Račte si vziti dvě, aby to dělalo celý šestáček. Tak, zaplať Pánbůh za počinek.“

Starý pán chrupe „kanovnickou“ housku a stoupá na Hradčany. Žofka uloží desetník, usedne a špehuje, kdo zase přichází z dola.

Nějaká „mermomocí panička“, tři usmrkaní, umouněni kluci před ní. Dva šilhají, třetí zrzavý jak veverka. Drželi se za ruce, škrábali se do schodů, sotva už nohama pletli. Najednou tu vidí krámek paní Žofky. Hromadu slaných housek, na ošitkách hrušky, švestky, na stole papírové vojáky a dřevěné kačeny. Až se jim koutky stahovaly.

„To jsou roztomilé dětičky!“ diví se paní Žofka a založivši ruce v boky, usmívá se na ně přelibezně, „andělíčkové, jen je vymalovat. To věřím, že má maminka radost. Jeden pan ředitel ze zámku má taky takovéhle tři hezounké hošičky, chodí sem ke mně kupovat. — zrovna jakoby tihle byli jich bratříčky. Ráčejí poroučet, milostpaní?“

To se rozumí, že srdce mateřské je uneseno a každý z kluků si smí za to vybrat něco za šesták.

„Roztomilé dětičky!“ hovoří ještě za odcházejícími paní Žofka, „ani se nemohu dost na ně vynadívat.“

A šibalsky ukládá tři šestáky na talíř.

V protějším domě otevřelo se okno. Jsem v rozpacích, mám-li podrobněji udati polohu a výši tohoto okna. První poschodí to není, okna prvého poschodí jsou níže a druhé poschodí je zas výš. Okno právě otevřené je asi v „puldruhém“ poschodí. Že by to bylo okno ze schodů neb chodby, ani pomyšlení. Na okně jsou květináče, po straně klec s opelichaným kanárem, který — jak je vidět — před lety už přestal zpívat, a za oknem visí laciné krajkové, tu a tam vyspravované záclony. Dvě ruce se objevily a odklízejí květináče z okna. Místo jich zaujal rozedřený polštář, jehož povlak už by se měl dáti do prádla, a na polštáři objevila se hoření půlka lidského těla, patřícího muži asi šedesátiletému. Šedivé kníry byly navoskovány jak dratve, na hlavě promaštěný fez a v ústech vězela dlouhá dýmka, sádrovka, již majitel vystřelil z okna dřív, než se vyložil. Obhlídnul kraj na pravo, na levo, nahoru, dolů — všecko v pořádku, pršet nebude. Tak se položil prsoma na polštář v okně, bafčil, až musily partaje nad ním okna zavírat, a plival dolů na dláždění, že to tu za chvíli vypadalo, jako pod vlaštovčím hnízdem.

„Dobrýtro, paní Žofi!“

„Dej Pámbu!“ odpovídá Žofka, aniž by se byla ohlédla po okně, odkud ranní pozdrav přicházel.

„Vyspala jste se — — krásně, to se rozumí!“

„Dnes jsem měla noc nějak roztrhanou.“ A rovnala slané housky, ty největší na vrch.

„No?“

„Zdálo se mi zase o vás, pane lajtnante.“

„A?“

„Že jsme měli spolu kopulaci.“

„Hm!“

„Člověk si někdy na něco vzpomene a pak se mu o tom zdá desetkrát.“

„Nu, věčně to už trvat nebude. Já myslím — takhle na podzim, před adventem. Musí to přijít. Musí. Psal mi známý z Vídně, — je plukovníkem teď, — že moje dokumenty jsou nyní v úplném pořádku, že ministerstvo války to povolí — — —“

„Poroučejí, paničko? — jen si ráčej vybrat, okurčičky jako hrčál, před chvílí mi je přinesl zahradník ze Strahova, musili ho potkat!“ švítořila paní Žofka, přerušivši hovor se svým vyšším protějškem v okně. Panička chtěla upozornit, že okurky dle stopek jsou trhány nejméně před třemi dny a že přes noc ležely ve vodě, aby přišly k sobě, ale — to by stálo za to.

„Ano, před chvílí je přinesl zahradník ze Strahova, já jej viděl,“ hlásil se za svědka onen navoskovaný pensista v okně.

Panička se ohlédla po hlase vzhůru k oknu.

„Co je to za člověka, paní Žofi?“

„Ale — prosím jich, — takový tlučhuba!“ šeptala hokyně. „Darmo mi odhání kupce.“

„Plivá tu s okna jako nezavřený.“

„No vidějí to! Ale už to přestane. Domácí mu dal k vůli tomu výpověď.“

Panička koupila dvě okurky, zaplatila a šla.

„Co říkala ta panička, paní Žofi?“

„Ale, — taková fiflena, chtěla, abych jí počkala do soboty. To se rozumí, — na to mne chytne. Ani jí pořádně neznám — —“

„Něco jste jí šeptala.“

„No, jako že jste můj muž a že nesmím dávat zboží na dluh.“

„Hehehe! — Je tam Františk?“

„Františk šel do školy, ale já už vím, co chcete. Já dojdu sama pro snídaní. Počkejte mi tu u krámu.“

„Počkám, paní Žofi, počkám.“

Žofka se hrabala po schodech pod radnici a muž v okně protějšího domu „čekal“ u krámku. Dlouho nečekal. Nějaký klučina přiběhl shora, stanul u krámku, už sáhal po hruškách, ale nevida tu nikoho, počal se rozhlížeti.

„Co pak chceš, synáčku?“

Klučík se obrátil a pohleděl k oknu.

„Povídám, co chceš?“

„Za dva krejcary hrušky.“

„Vezmi si, — ty ne, ty jsou po krejcaru, ty vedle, — tři za krejcar. Vezmi si jich šest. Máš jich šest? — ukaž! Dva krejcary tam polož na stůl. Tak, a jdi.“

Nějaký kanonýr s knihou rapportu pod paží se tu taky postavil. Ten už to zná. Žofka tu není, obrátí se tedy vzhůru k oknu.

„Pane Turek, jednou višňovku si poručím — — “

Vojáci mu říkali „pan Turek“, že v té červené čepici a s dýmkou podobal se Turkům, malovaným na trafikách.

„Račte si jen posloužit.“

Kanonýr si nalil do sklenky, vypil, zavřel láhev, postavil vše na dřívější místo a přibral slanou housku.

„My od vojska platíme za višňovku tři — —“

„Dobrá, dobrá!“

„A za krejcar housku —“

„To je čtyráček.“

„Mám šesták.“

„Vidím, vidím. Račte jím cinknout o stůl. Dobrá, — je pravý. Tak prosím, položte šesták na stůl — tak! a vezměte si z talíře šest krejcarů zpátky. Já věřím, že si nevezmete víc, Žofka je chuďas, byl by to hřích — —“

Kanonýr nacpav housku do úst, rozloží na dlani peníze, které si vzal na svůj šesták zpět.

„Vždyť já věřím! — což pak kanonýři, ti neošidí nikoho o krejcar!“

Voják nedbale zasalutuje a jde svou cestou dál.

Žofka se vrací se schodů. Levou rukou drží sukně, aby si na ně nešláp!a a nezlomila vaz, v pravé ruce hezky daleko od sebe nese malovaný hrneček, plný masité polévky, a lžíci v tom.

„Paní Žofi, utržil jsem dvanáct nových. Tam to máte na stole.“

Že si kanonýr vzal z talíře šest nazpět, — ani muk.

„Dnes jsem dostala polívku s knedlíčky, ale už mne to pálí do prstů. Tak si to sem spusťte.“

Muž s promaštěným fezem a zkamenělými kníry odložil dýmku, sehnul se pro něco k zemi a vzpříměv se znovu v okně, spouštěl dolů na silném provázku uvázanou dřevěnou krabičku, jež bývala původně schránkou padesáti doutníků lepšího druhu. Je to tam posud vytištěno.

„Dost!“ znělo komando paní Žofky, když krabička se svezla dolů. Postavila do ní hrnek s polévkou, odskočila ku krámku, vzala tři slané housky, obstrkala jimi hrnek, aby se nepřekotil — —

„Tak si to tam vytáhněte, ale pozorněji než včera, aby polívka nepošplíchala zeď domu. Dnes je dobrá, s knedlíčky, každé kapky škoda.“

A Žofka se vzdechem sotva znatelným poodešla ku svému krámku, sedla a vzala do ruky rozdělanou punčochu. Muž v okně zmizel. Jen podle jednotlivých citoslovců, hlasitě uvnitř pronášených, dalo se souditi, že knedlíčková snídaně byla mnohem, mnohem lepší ještě, než jak Žofka vychvalovala.

Za chvíli se objevil v okně poznovu.

„Jen co je pravda, paní Žofi, — dnes jsem si pochutnal.“

A spouštěl v krabici dolů prázdný hrnek s lžící. Tím způsobem dostával snídaní každý den. Jen tehda, neměl-li Frantík domovníkův školu, došel sám panu lajtnantovi pro snídaní a donesl po schodech nahoru. Pan lajtnant věděl, že dnes Frantík ve škole, ale to už tak bylo jeho. Místo, aby řekl Žofce, že má hlad, ptal se po Frantíkovi. A Žofka rozuměla. Mohla mu ten hrneček taky donést do jeho světničky, aby to nemusil tahat po provázku jako seminarista na podiv lidem, ale to Žofka neudělá. Zná pana lajtnanta celých šest let, od té doby, co se sem nastěhoval, ale to nikdo nesmí o ní říci, že by byla kdy v jeho bytu. To ne.

„K obědu budou švestkové knedlíky, pane lajtnant, zamluvila jsem pro vás už větší porci!“ povídala Žofka, ukládajíc prázdný hrnek pod krám, aby ho v poledne vzala s sebou zpět do hostince, až půjde pro oběd.

„Švestkové knedlíky,“ opakoval muž v okně, uklidiv vytahovací přístroj a vyloživ se znovu se zapálenou dýmkou z okna, „já říkám — není nad paní Žofi.“

„No, no — —“

„Ale teď už to musí přijít od ministerstva. A jakmile to přijde, potom, paní Žofi — —“

„Co pak si přejou, slečinko?“ vyskočila Žofka, odloživši punčochu a dráty. ‚Slečinka‘, nějaká vysloužilá sklepnice, nebo tak něco, perka na boso, jednu uždímanou sukni na sobě, kolem sebe prořídlý šátek, na hlavě nic než hroznou napálenou afinu, ptala se, kde leží kanonýři. Jde prý si tam k jednomu kaprálovi pro dluh.

„Á, kanonýři, to jsou vyškolení chlapci!“ udělala si Žofka, a usednuvši, vzala zas pletení.

„Prosím, kde jsou tu kanonýři?“

„V Černínských kasárnách.“

„Kde je to, prosím?“

„Tady jděte nahoru a tam se někde zeptejte polícajta. — No jo, člověk tu má dar jazyka pro obchod a ne pro takovou — — Kdyby aspoň něco koupila, řeknu: za krejcar. Člověk rád poví. Ale takhle — Ostatně ta podle toho nevyhlíží, aby nevěděla, kudy se jde k Černínským kasárnám.“

„Paní Žofi se zase zlobí!“ škádlí tlustá, lalokatá matrona, sestupujíc krok za krokem po schodech z Hradčan. A milostivě se usmívá, jako že je jí dovolena každá poznámka.

„Ba, milostivá paní! — — ce líbám! opravdu se nazlobím s těmi lidmi. Divím se, že se dosud držím v kůži. Každý smlouvá, každý toho chce za krejcar čepici. Já říkám, jen tak deset kupců takových, jako je tuhle milostpaní, ani bych s tou krejcárkovou žebrotou nemluvila. Milostpaní si poručí, nesmlouvá, poněvadž je solidní dáma — —“

„Dají mi sem do tašky asi za tři šestáky těch lepších hrušek —“

„Libějí poroučet, milostpaninko.“

„Dostali jsme sice z venku hrušky, dva pytle, ale můj hrozně rád hrušky.“

Žofka vybere — to se rozumí — ty nejlepší.

„Tak, prosím, milostpaní. Ruce líbám za počinek, aby jim Pánbůh dal hodně zdraví. Bohatství ne, to už milostpaní má dost. A ráčejí dát pozor dolů po schodech. Ruce líbám!“

Muž v okně dokuřuje sádrovku a pilně plivá dolů na dlažbu. Žofka sestavuje dnešní bilanci. Nu, njde to.

„Paní Žofi, kdo byla ta hezká, tlustá paní?“

„Hezká? To se vám má co líbit!“

„No, já jen tak — —“

„Taková megera! Je od muže pryč a žije s jiným.“

*

Chvíli je ticho. Pensista nacpává dýmku, kolemjdoucí všímají si ledačeho, jen ne delikates Žofčiných a Žofka plete.

„Paní Žofi!“

„No?“

„Aby vám nedali pak ty švestkové knedlíky převařené.“

„Nám by je přece nedali, jsme denními hosty.“

„Snad by bylo lépe, jít o chvíli dřív — —“

„Ale pro Krista pána, vždyť není ještě deset hodin a už se staráte o oběd!“

„No ne, paní Žofi, já jen tak, abyste jako nezapomněla potom jíti o chvilku dřív.“

„To je přec moje starost.“

„Ale jakmile to přijde z Vídně od ministerstva, potom — paní Žofi, slyšíte? — —“ (Pokračování.)

Hrdličky.

Napsala Božena Viková-Kunětická.

(Dokončení.)

A když Stázi zmizela v kuchyni, pravil, pokračuje ve své řeči:

„Celý den nemám chvíle klidné, pracovat musím do vysílení a v noci bych rád měl pokoj. Na to aspoň bys neměla zapomínat.“

Paní Milada neodpověděla, ale s tlukoucím srdcem jako myška malá skryla se na lůžku a cítila, že je jí k udušení úzko. Naslouchala tak bedlivě v nastalém tichu, že jí neušel ani ten nejnepatrnější zvuk. Rozrazila ji zima, protože podlaha byla chladná a ona vyskočila prve bosýma nohama, pak zajektajíc trochu zoubky, svinula se do klubíčka, přivinula se k bělostným poduškám úžeji a usmívajíc se pod vlivem blahostného dotknutí toho vyhřátého lůžka zavřela oči a usínala. Taký muž její se ztišil a z hluboka několikrát vydechl.

V ložnici nastalo úplné ticho. Oknem vnikala hvězdná zář, neboť obloha byla hvězdami jako poseta. Některé z nich zvolna bledly, avšak dennice svítila jako démant skvostná a chvílemi zachvěla se jako v nekonečné slasti. Svítila právě do ložnice, kde mladí manželé usínali a kde párek hrdliček již bděl.

Za krátko ozvalo se zacukrování, nejprve přidušeně, ale pak vždy hlasitěji, důtklivěji, a náhle obě hrdličky v duettu spustily svoje vyznání lásky dlouze a vážně:

„Cukrúúúú! Cukrúúúú!“

Zvuk jejich hlasu vyplňoval celou ložnici a jakoby shledával ji příliš těsnou, vnikal do všech možných skulin a naplňoval je až do nejmenších záhybů. Nebylo již pochybno, že nelze spát při tomto cukrování, jež nepřetržitě dál se vinulo jako proud, který nemožno zastavit.

Beneš vzchopil se a bez jediného slova běžel ke kleci a vší silou do ní uhodil pěstí, tak že něco v ní zaskřípło, něco povolilo a stolek pod ní se zatřásl.

„Tiše, anebo vás zabiju, pitomci!“ vykřiknul, zajektávaje se zlostí, která jako láva žhavá prsa jeho zalévala.

„Toho se neodvažuj, Čeňku!“ zvolala paní Milada taktéž, vystupujíc z postele, ačkoliv by byla z celé duše ráda v teplounkém jejím náručí dál se kochala a byla sama rozmrzena, že nemůže tak učinit. Respekt před strýcem a jakýsi nenadálý vzdor k muži, který tak neslýchaně byl hrubým, podněcovaly ji k odporu.

„Toho se neodvažuj!“

Beneš uhodil však do klece ještě jednou a pravil povýšeným drsným hlasem:

„U všech čertů, to je přespříliš! K vůli takové hloupé havěti poštvat na sebe sousedy a sami celé noci nespat. Myšlénka podobného daru mohla se zrodit jen v hlavě člověka zlomyslného, neslýchaného intrikána, člověka bez citu, ničemného a podlého.“

„Dovol, abych se dříve ustrojila a mohla od tebe odejít. Potom svou zlost dál si vylévej.“

„Kam bys chtěla jít?“

„Pryč. Pojedu domů. Je to přirozeno, protože jsi příliš neomalený.“

„Á! Vida! — Nu, je-li ti libo, můžeš odejít, ale hrdličky, prosím, vezmi si s sebou.“

„Ublížit jim nedám za žádnou cenu. Je vidět ostatně, že my tak snášelivě žít nemůžeme, jak žijí ony, a strýc dobře věděl, proč nám je posílá. Mně je taková zima, podlaha je studená a ty —“

„Proč se neobuješ? Vezmi si aspoň střevíce. Jsi nerozumná, že pro to nemám slov.“

Paní Milada přehazovala různé hávy, jakoby něčeho hledala, ale nenacházela ničeho. Beneš stál proti oknu, ruku maje na čele položenu, jakoby se chtěl vzpamatovati.

„Co hledáš?“

„Rukávník.“

„K čemu potřebuješ rukávník, pro Boha?“

„Vždyť je venku mráz. Podívej se na okna, jsou samý ledový květ.“

„Nešílíš?“

„Ach, jsi příliš — příliš —“

Nedopověděla, co je Beneš příliš, ale schoulila se do sebe a dala se do pláče.

„Vidíš přece,“ pravila uprostřed slz, „že venku mrzne a nechápeš, že chci-li odejít, musím mít rukávník, aby mně ruce nepřemrzly. To je u tebe hned šílenstvím —“

„A nemám pravdu? Teď už vidím docela jasně, že nejsi při rozumu. Pláčeš bez příčiny, jako nerozumné dítě. Jdi, že se nestydíš!“

Beneš pojal ji do náručí a shledal, že je studená jako led a že se celá chvěje zimou. Jen oči a rty jí pálily, protože plakala.

„To je život! To je život,“ zašeptal Beneš, rozčilen těmi prvními slzami, které z očí jeho ženy mu kapaly na ruce a prsa. „Nastydneš! Prosím tě pro Boha, jdi si lehnout. Já tu klec strčím někam do skříně —“

„Ach, ne, ne, udusily by se.“

„Dáme je tedy do salonu na noc. Uznáš přece, že zde je celou noc a každou noc koncertovat nenechám —“

Paní Milada pozvedla oči a usmála se radostně
„Máš pravdu, do salonu a přikryjeme je houní, předně, aby jim nebylo zima a za druhé, aby —“
„Je nebylo slyšet.“
Beneš políbil svou ženu na obě oči a navlhčil si rty jejími slzami. Byl rád, že připadnul na myšlénku a že je s ní žena spokojena. V tom se pootevřely zase dvéře a Stázi ptala se tichým hlasem:
„Mám zatopit? Páni nebudou již spát?“
„Ach, zatop, u všech všudy, na spaní není stejně pomýšlení,“ odpověděl Beneš s resignací, která jeho ženu překvapila. Cítila, že je mrzut v největší míře, ale že se přemáhá, aby ji znovu nepopudil. Počal se oblékati mlčky a ona následovala jej, třesouc se zimou. Stázi mezitím rozdělala v kamnech oheň a za nedlouho prýštilo z nich příjemné teplo, které rozlévalo se po ložnici jako teplý proud skrytého blaha.
Vzdor tomu neosvěžily se myšlénky mladých manželů a chmura na nich spočívající houstla čím dále tím více. Rozsvícená lampa jen mdle svítila, jelikož nebyla očištěna a venku probouzel se nejprvnějším zákmitem studený sychravý den, v němž hvězdy zanikaly rychle, jakoby jejich světla kdosi sfukoval, a na místě jich rozložila se po obloze šedivá neprůzračná plena, která v pochmurných cárech visela s nebe a tu a tam dopadala na krajinu jako plouživí se přízrak.
Na jednom z oken byly ledové, husté květy nejskvostnějších tvarů, druhé, snad že bylo dobře uzavřeno, bylo suché a bylo viděti ten nevlídný, probouzející se den, jenž svítal tak líně a tak nekonečně zvolna, jsa zimomřivý a pochmurný, že vzbuzoval nejtrpčí náladu.
„Jak je po té hvězdnaté noci nepěkně,“ pravila Milada, připínajíc si stužku do vlasů, neboť byla s toilettou hotova. Beneš neodpověděl, ale usedna k stolu, převracel noviny, které včera nedočetl. Jedna z hrdliček zachechtala se a zacukrovala, sletěvši s bidélka.
„Odnes to, prosím tě,“ pravil na to Beneš a zrudnul v obličeji.
„A kam? Stejně již nebudeme spát a v saloně bych zbytečně si dělala nepořádek. Až na noc je tam dáme,“ a zavolavši Stázi, dodávala paní Milada: „Dej sem kousek rohlíku, nadrobím ho hrdličkám.“
Beneš převrátil několikrát noviny prudkým pohybem a pak vstal od stolu, aby postavil se k oknu. Zde, pravil přidušeným hlasem, aby Stázi v kuchyni jej neslyšela:
„Odnes je, Milado, radím ti to upřímně. Jsem prudký člověk a nesnesu odporu. Řekni sama, co to má za význam, když k vůli takové pitomé bavěti jsme v neustálé potyčce. Jak to má dlouho ještě trvati? Teď je šest hodin a my civíme již ustrojeni, jako bychom měli Bůh ví jak na pilno. Přijdu do kanceláře mrzutý, nevyspalý a rozčílen. Má to tak být každý den? A bude to takové, protože kdybychom je dali i do salonu a přikryli je houní, povedou přece svou a my je uslyšíme.“
„Neuslyšíme, věř.“
„Zkus to tedy.“
„Oni už nebudou cukrovat.“
„O to je malá starost. Nic není jistějšího, než že se pořád rozplývají — až hnusno.“
Paní Milada povzdechla z hluboka. Bylo jí líto, že Beneš lásku těchto malých tvorů považuje za hnusnou, protože všecko, co jich se týkalo, slučovala neustále se svým srdcem a se svými poměry. Stín rozložený v její duši zhoustnul a naplnil ji dusícím zármutkem. Viděla, že náhle v jejich životě octlo se cosi nepředvídaného, ohavného a krutého, co nikdy neočekávala a co v smavém zanícení své lásky těch prvních dnů v manželství, jež byly opojením, považovala za nemožné.
Několikrát pohlédla na svého muže a vždy shledala v jeho obličeji takový neobyčejný tah, který ji až k srdci bodal, a poněvadž ctila svého strýce faráře v největší míře, považujíc jej skoro za neomylného, považovala jeho dárek za výstrahu, která v čas ji měla zachrániti před životem plným slz, strádání a hrůzy. Ale vždyť i nyní bylo pozdě! Co pak nebyla Benešovou ženou a co pak jejich spojení bylo možno přervati tak, aby se zdálo, že nikdy nestávalo? A kdyby i tomu tak bylo, milovala — ano, milovala jej příliš, než aby dovedla jej opustiti a žíti bez něho.
Můj Bože milý, a proč tedy ta mračna? To náhlé obnažení duší, ten prach všednosti? Milovali se snad málo, anebo zanikla již ta jejich láska jako mýdlová bublina, kterou vítr uchvátil?
A v této úzkosti, že pozbyla jeho lásky, přitiskla ruce ku svým prsům a zvolala zoufalým hlasem, v němž obrážel se celý její stav duševní, všecky ty nezodpovídané otázky, všechna ta úzkost před tím příštím:
„Čeňku!“
On se obrátil patrně polekán, neboť její výkřik vypadal, jakoby ji srdce pukalo, a sám jsa asi v úvahách podobných úvahám jejím přiskočil k ní a tázal se s velikým neklidem:
„Co? — Co?“
„Ach, úzko je mně!“
„Jak to, že je ti úzko, dušinko? Jsi bledá a chvěješ se.“
Milada chopila jej za hlavu, sklonila ji k sobě a líbajíc jej na čelo, vlasy, oči, tázala se bez dechu:
„Miluješ mne méně? Co pak všecko zmizelo?“
Beneš strhnul ji do své náručí a beze slov přitisknul ji k svému srdci, jehož stala se nerozlučitelnou částí. A tak stáli mlčíce, s úsměvem nekonečné blaženosti na rtech a pohybovali se zase mezi nebem a zemí, jakoby rázem shodili přítěž a zalétli zase k slunci do blankytu, v němž nebylo ničeho pozemského.
V kleci hrdliček bylo také ticho. Náhle, Bůh to suď, proč, slétl samec s bidélka ke své družce, poklonil se jí a zacukroval. Ona neodpověděla, ale jako v bázni schoulila se stranou. A najednou v kleci povstal povyk pro nic za nic, člověk to aspoň nemohl uhodnouti, samec chechtal se skoro ďábelsky, tloukl samičku křídlem, klobal ji nelítostně do krku, do hlavy, do ocasu, ona utíkala, převrhly nádobku s vodou, shodily bidélka, létaly v celé kleci jako bez rozumu a potyčka jejich nebrala konce.
Beneš se svou chotí překvapeni tím nenadálým lomozem v kleci i nezvyklým hlasem hrdliček protrhli se ze svého snění a zadívali se na klec s úžasem. Tam domácí nesvár trval dále. Beneš cítil, kterak lokte jeho ženy tisknou se k němu úžeji a jak její prsa na jeho rychle a z hluboka vydechují. Byl sám dojat více, než tušil a v jeho pohledu bylo cosi labužnického a skoro chtivého.
Konečně hrdličky stulivše se k sobě posadily se do kouta a v kleci nastal mír.

„Ach!“ vydechla nyní paní Milada jako po operaci, v níž jí amputovali křídla, která jí zvláštní choutkou přírody k zádům přirostla.

„Nuže?“ tázal se Beneš měkkým a vroucím hlasem.

„Bohu díky! Ono — ono to tedy musí být. Musí!“

„Co myslíš tím ‚ono‘?“

„Ty potyčky, víš! Ty naše potyčky. Bála jsem se —“

Nedopověděla zase, čeho se bála, protože měla oči plné slz a rty jeden úsměv.

„Ale hrdličky vrátíme?“ tázal se Beneš využitkuje rychle tohoto okamžiku, „nesváru se od nich učit nebudeme. Strýc je zajisté dosti rozumný a uzná, že nemáme-li pro ně místa —“

„Ano, on je rozumný. Nahlédne to. Pošleme je ještě dnes, Čeňku, a napišeme mu, že se prahanebně spolu perou —“

„A že jsme tím byli jako omráčeni —“

„Ne, překvapeni že jsme tím byli —“

„Ano, dušinko! Ale teď bych chtěl snídani.“

Z výletu do Rhodop.

Píše Dr. Fr. Klapálek.

Již kolik dní pokoušel jsem dobré své hostitele, rodinu pana Stříbrného, učitele na hospodářské škole v Sadovu u Plovdiva, hlavně přelaskavou hostitelku tím, že obyčejně, když byla doba k obědu, nebylo možno mne dostati; buď zrovna praeparoval jsem nějaký kousek pro sbírku, buď zatoulal jsem se za Scoliemi a Myrmeleony někam a přišel právě o hodinu později. Kdož by se však podobným věcem u poutníka entomologického divil; ti provádějí prý ještě horší věci. Ostatně, když běží člověk dvě hodiny daleko, než nalezne stanovisko, kde dá se něco chytiti, postačí trocha křesťanské lásky, aby mu odpuštěno bylo, když se od loviště svého těžko může odtrhnouti.

Vlastní osada Sadovo nemá v poloze své nic poutavého. Leží v rovině pole Plovdivského, kterým protéká Marice a několik potoků do ní se vlévajících, ovroubeného na straně severní předhorami Balkánskými, na jižní Rhodopskými. Uprostřed baráků bulharských a doupat cikánských vynikají budovy hospodářské školy v zeleni stromové, která však většinou jest dílem dob od založení školy. Od Sadova i budov školských jest však pěkná vyhlídka na Rhodopy, jejichž svahy přímo z pole Plovdivského se zvedají. A tyto hory byly také jedním předmětem mé touhy a výlet na ně byl již umluven na dobu, jakmile bližší partie okolí Sadovského proběhám. Pan Stříbrný, horlivý sběratel bylin, slíbil také této exkurse se súčastniti, aby některé druhy horské si opatřil. Konali jsme ovšem důkladné k tomu přípravy a opatřeni potřebnými zásobami potravin, vína a koňaku, vybrali jsme se jednoho krásného dopoledne na stanici Sadovskou, sedli na dráhu a jeli do Plovdiva, kde jsme vystoupili a počali vlastní pouť.

Bylo po polednách, slunce krásně pražilo a my klusali po silnici z Plovdiva do Komatova. Já nesl mimo příruční kabelu s drobnými rekvisitami entomologickými, láhvičkami, špendlíky atd. také škatuli na hmyz nasbíraný, a pan Stříbrný obsáhlou torbu botanickou. Na tomto pěším pochodě ovšem mnohému divícímu se pohledu jsme neušli, neboť v Bulharsku, tak jako vůbec v krajinách jižních každý, pokud jen trochu poměry mu to dovolují, musí-li kousek cesty dále, hned obtíží vzácným tělem svým mula, nebo malého koníka. Leč my vesele ubírali se dále k horám, jasně před námi se rýsujícím, a já, ačkoliv jsem se již vlastní zkušeností o tom přesvědčil, jak klamné tyto jasné obrysy jsou, přece těžko jsem tomu věřil, že máme skoro čtyrhodinnou pouť před sebou — vždyť každý zkušený chodec našich krajin na krev by se hádal, že za hodinu na místo dorazí. Zde ovšem průzračnost a jasnost vzduchu lehce mohla by nezkušeného zavésti a leckterou nepříjemnost mu způsobiti.

Před samým Komatovem podařilo se mi první zajímavější kus polapiti, křísa manového. Již z dáli bylo slyšeti pronikavý jeho zpěv, který jsem měl sice již příležitost v Papasli poslouchati, kde však nepodařilo se mi ani zpěváka ve větvoví maudlovníku postřehnouti. Zde konečně přálo mi štěstí a vesele kráčeli jsme dále do Markova, které mělo býti pro dnešek cílem naší pouti. Cesta vedla zprvu polí, před osadou však dostali jsme se k vinicím, v nichž stály roztroušeně rozkladité mandlovníky, se kterých se ozýval hlučný zpěv cikad, kterému nemohl jsem odolati, ač čas již poněkud pokročil. Poslouchám. Se všech stran ozývají se rozmanité zvuky tohoto zpěváka. Tu zní jako nejněžnější zvonečky, tu jsou ostré a řezavé, onde táhlé, až skoro plačtivé. Z počátku nelze se v chaosu těch hlasů vyznati. Konečně zpozoruji jednu. Sedí na větvi, tělem přitisknuta, a rovnoměrným tempem se zvedá a spouští. S sáčkem v jedné ruce počal jsem se drápati na strom. Ačkoliv jsem vždycky byl v umění takovém velmi nedokonalým dilettantem, přece jsem se vyškrábal nahoru. Konečně stojím mezi větvemi a cikáda jest v dosahu mého sáčku; napřahuji již ruku, abych rychlým vzmachem splašenou kořist do síťky polapil, v tom frrr . . . a kýžená oběť usedá na sousedním stromě. Že se mi to několikkráte opakovalo, uvěří mi každý, řeknu-li, že as za hodinu ne více než tři kousky polapiti se mi podařilo. Byl bych však jistě ještě tam setrval, kdyby připozdívající se čas nebyl nutil k odchodu. Sešeřívalo se, když jsme dorazili do Markova — osady značnější s obyvatelstvem částečně mohamedánským, což jevilo se také ve větší výstavnosti obydlí. Sem ubírají se také zámožné rodiny Plovdivské na letní byt.

Jednalo se o nocleh. Přítel Stříbrný namířeno měl na bývalého kollegu, učitele pana Daskalova, který vznešeným povoláním svým vychovávati dorost bulharský, který, jak se zdá, o nic není lepší než náš, pohrdl a za to chopil se zaměstnání sice méně vznešeného, ale výnosnějšího — vinařství a zřídil si malou krčmu, ku které nejprve kroky své jsme řídili. Majitel nebyl doma. Přijede prý brzo z Plovdiva. Co zbývalo činiti? Měli jsme zajíti do hanu a vyspati se někde na holé zemi nebo na lavici? Po válečné poradě usneseno čekati. Krčma byla vzdušná, čtverhranné stavení s jedním velkým oknem

vedle dveří a v předu s malým přístřeškem, ve kterém mimo nás na druhé straně ode dveří sešlo se několik občanů markovských, aby si při kalíšku pohovořili, stojíce, sedíce, jak který místa v malém tom prostoru nalezl.

Konečně přišel pan Daskalov. Dověděl se již na cestě o hostech, kteří naň čekají. Vítal nás vřele, seznámil nás s paní, rozenou Ruskou, a pozval k večeři, která však bohužel teprve měla býti připravena. Zatím usedli jsme k vínu vlastního jeho lisování. Já pro svou osobu jsem si v té chvíli pozdní přál rozhodně více odpočinku než čehokoliv jiného, což hlavně na očích mých se jevilo. Víčka neodolatelně se spouštěla. Během prvé hodiny ještě jakž takž jsem se přemáhal, poněvadž také hovor týkal se celkem věcí obecnějších. Když však později oba bývalí kollegové počali přecházeti na minulost, nezbývalo nic jiného, než prstem víčka vzhůru posouvati, aby aspoň zdání bylo zachováno. Myslil jsem, že přece jen přes vše přemáhání se skulím a na pohovce, na níž jsem seděl, usnu. Nebylo by také divu; vždyť ve dnech předcházejících, snaže se co možná pohody užiti, se šerem jsem vstával, buď na exkurse vycházeje, buď materiál donesený praeparuje. Konečně, — jistě mnoho do půlnoci nescházelo — prostíralo se na stůl. Něco jsem pojedl, myslím, ale více přívětivé hostitelce k vůli a pak také pro to, aby se hodování nezdržovalo, k čemuž se značná náklonnost jevila. Podařilo se nám přece laskavé hostitele, kteří by nás jistě byli nejraději do rána častovali, přesvědčiti, že nejen dnešní chůze, nýbrž i cesta na zítřek vyměřená vyžaduje důkladné posily spánkem. Těšil jsem se na ten okamžik, kdy své oudy natáhnu, jako na málo co na světě. Konečně jsme sami, již ležím na pohovce — a okamžik po tom nevím nic o světě. —

Prvé šero ranní nás vzbudilo; v domě bylo ještě ticho jako v hrobě. Vykradli jsme se opatrně ven, umyli u studny, a když jsme se plížili zpět, abychom své věci sebrali a po nějakém služebném duchovi díky v noci již vyslovené opětovati dali, potkali jsme hospodáře udiveného, že se chystáme již na cestu — neměl jistě nic jiného v úmyslu, než nás ráno dobře vyčastovati. Poděkovali jsme a spokojili se, když každý dostal „edno tursko kafe“ (malý šálek černé kávy, tureckým způsobem připravené), a ubírali jsme se bystrými kroky ven přes Markovo vzhůru k výšinám, které hned za osadou se zvedají. Počasí, tak jako celou téměř cestu, bylo překrásné; lidí potkávali jsme málo. Cestou minuli jsme dvě stranou stojící, čisté a výstavné turecké vesnice, nějaké stádo ovcí a malých, huňatých koz, čemuž vždy náležité ozbrojení kamením předcházelo, poněvadž vlčí ovčáčtí psi nedělají s cizím dlouhých okolků, a tu nezbývá nic jiného, než pořádně psa udeřiti, neboť pán jeho o vás se mnoho starati nebude a teprve na hrozbu, že mu jej zabijete, odhodlá se k tomu zavolati ho. Příjemností této cesty byla hojnost studánek s dobrou vodou, které jen to nepříjemné měly, že se kolem nich šířil ostrý zápach po mulech, kteří zde většinou jako soumaři slouží. Některé z nich dokonce vyznačovaly se také pověstí, že léčí zimnici, jak tomu nasvědčovaly četné hadérky, utržky to šatů, které věřící tam zanechali.

Hned za Markovem počala cesta stoupati dosti prudce, až na prvý stupeň nad Novým Selem. Po té stoupání bylo mírnější a mnohdy odměňovalo nás širým rozhledem, z počátku na širé pole Plovdivské a lemující je na severu Balkány, později do hlubokých, rozrytých údolí Rhodopských. Vysoké lesy tomu nebránily, poněvadž jest jich tu pořídku, ježto za dob tureckého hospodářství nikdo o osazování svahů se nestaral, ale stojící lesy jeden po druhém mizely. Aby samy se nevyvinuly, tomu brání hojná stáda koz.

Mám líčiti nyní další naši pouť? Laskavý čtenář nechť představí si dva poutníky, z nichž jeden do rance shání byliny, druhý po cestě stromy otlouká, a jak se nějaký, trochu se hodící hmyz ukáže, hned ho do smrtonosné láhvičky strká. Po polednách nahradili jsme si zameškaný v noci spánek v malém lesíku, při prameně dobré vody, známém význačným jménem Studenec, při čemž ovšem jsem přišel o něco zkrátka, poněvadž musil jsem plné láhvičky vyprazdňovati, hmyz napíchati a ve škatuli uschovati. Další pouť minula tímto způsobem beze všech zajímavějších příhod, vyjma snad výslech, kterému jsme byli na cestě podrobeni stražarem, kterému se patrně moje počínání zdálo nápadným. S bezpečností jest dnes v Bulharsku lépe než u nás. Tam vás nikde nezastaví otrhaný opilec se sukovkou v ruce, aby se vás ptal, kolik jest hodin, nebo aby žádal za malou almužnu několika zlatých. Poznal jsem na svých potulkách sám, že nebezpečnější jest, zajíti někam do odlehlejšího kouta okolí pražského, než kamkoli v Bulharsku. Nikdo si vás nevšimne, nikdo vás nepozdraví, nikdo se vás na nic neptá — jen stražaři, a těch jest místy dosti. Vláda bulharská dělala s pány loupežníky krátký proces. Několik jich polapili a beze všeho smlouvání i s přechovavači pověsili. Teď jest pokoj. Leda že snad nějaká rota z Turecka hranice překročí.

Na večer, as o šesté, dorazili jsme k cíli své cesty, monastyru Bela Čerkva, klášteru, v němž bydlí jediný igamen a služebnictvo, a který bývá cílem výletů a letním bytem obyvatel z okolních měst, ovšem trochu nepohodlným, poněvadž si musí výletníci přinésti vše od peřin až do sirky.

Přišli jsme, ale mimo psy nikdo si nás nevšímal, až přítel Stříbrný vida, že takhle bychom se ani pod střechu nedostali, zastavil silného chlapíka o jedné noze dřevené, ze kterého se vyklubal kuchař. Ekonom nebyl doma. Nic nedělá. Chvíli jsme čekali, a když pak ekonom dlouho nešel, poslal kuchař nějakého kluka s námi a ten nám jednu světničku otevřel. Byla prázdna — zhola prázdna, vyjma prkno, přibité nahoře na stěně, na které složili jsme své věci a několik hřebů ve zdi. Jediným malým okénkem padalo světlo na ušlapanou podlahu. A na čem budeme spáti? Po dlouhém domlouvání přinesl kluk celé pohodlí, kterého se nám mělo dostati: každému rákosovou rohožku, podhlavnici zcela po způsobu týchž u císařského královského vojska a houni. Podrobivše kluka důkladnému výslechu, zvěděli jsme, že štěnic tu není, ale blechy že jsou tu domácími a chráněnými zvířaty. Nu jaká pomoc. Takové to nebude jako doma na libé vlastní postýlce. Ale co pak člověk k vůli těm broukům nesnese!

Složili jsme své břímě a vybrali se na malé plateau nad klášterem; přítel sbírat bylin a já prohnat trochu hmyz, který beztoho jakživ takového člověka se síťkou v ruce neviděl. Sešli jsme se na nejvyšším bodě, se kterého překrásná otvírala se vyhlídka do horstva Rhodopského, rozervaného, nepravidelného. Jeho jednotlivé hřbety i menší skupiny horské pnuly se před námi z hlubokých údolí svahy příkrými, místy dokonce i skalnatými, holými

srázy. Těžko jest vylíčiti divoký ráz tohoto horstva, který ještě tím jest zvyšován, že lesy jsou tak sporé. Některé stráně jeví se, jakoby mechem porostlé — toť jsou nízké husté křoviny, hlavně dubové, kterým podařilo se na stráních těch se udržeti. Obyvatelstvo mnohdy dělá to podobně jako osadníci v Americe: vyseká nebo i vypálí kus lesa a rozrýpavši trochu půdu, často i mezi pařezy naseje obilí. Seje tak dlouho, dokud bez práce chleba roste, pak táhne dále a hospodaří tam podobně. Dlouho nemohli jsme se od pohledu toho odtrhnouti, až hlad a citelná zima nás domů honila. Žaludek nás poháněl domů, ale večeře žádná ještě nebyla připravena. Nu čekejme tedy. Sedli jsme na špalek na dvoře a já zatím se psů, kteří se s námi již trochu spřátelili, hlavně pomocí dobrého klučiny, kterému jsme neobyčejně byli zajímavi, sbíral kloše (mouchy cizopasné, krev ssající). Za nějakou chvíli přijela malá společnost Řeků a Bulharů s dámami z města Stanimaky. Hluk po celém monastyru. Hleděli jsme na to apathicky, ale měli jsme býti ze své netečnosti důkladně vyburcováni. Nebo za malou chvíli přižene se ekonom, kostrbatý, široký, černý chlap v ovčím kožiše a tahá mne za rameno a žádá, abychom své věci z vykázaného nám pokojíka vynesli. Děláme hluk, toť se rozumí, byli jsme rádi, že aspoň víme, kde budeme spáti, třeba na zemi. Ale nic platno, chlap se nás dlouho neptal, odešel a dal věci odnésti. Co bude s námi dělati dlouhých řečí; přišli jsme pěšky a tudíž se nedá od nás mnoho čekat. Když jsme se pak po svých věcech sháněli, našli jsme je nastěhované dole ve společné komoře ekonoma a kuchaře. Nezbývalo než spokojiti se s osudem. Těšili jsme se tím, že oba milostpánové mají tu široká lehátka z houní a na těch že si poležíme. Viděli jsme, jak pro přibylou společnost hned zabili a stahovali skopce, vyhrabavše dolík, ve kterém pálili dříví, aby získali uhlí na upečení šťavnaté pečeně, ale jak jsme pozorovali, nebylo při tom na nás pomýšleno. Konečně po dlouhém smlouvání kuchař, který se zdál býti ještě trochu milosrdnějším než ekonom, slíbil, že nám už večeři přinese. A přinesl. Usadili jsme se na malých stoličkách u zamřížovaného okénka, jehož spodní část, poněvadž zeď byla velmi silná, tvořila plochu, pokrytou prknem. Vylíčení našeho menu nebude trvati dlouho. Počali jsme čočkovou polévkou z vody, tuze spoře omaštěnou, s polo vařenou čočkou; byla však teplá a proto chopili jsme se horlivě velikých dřevených lžic, spíše našim vařečkám podobných, a snědli jsme ji. Po té ovčí sýr, vlastně tvaroh, a každý kus černého chleba. A dost.

Pojedli jsme a ulehli, jak jsme byli oblečeni. Ale na spaní nebylo pomyšlení. Legie malých buditelů se o to důkladně starala. Jsou lidé, kterým to pranic nevadí, ale ti už musí býti dlouho v Bulharsku! Já nemohl ani oka zamhouřiti. Bylo as k půlnoci, když se přižene, dupaje svou dřevěnou nohou, kuchař a zaklepe milým Stříbrným. „Vstávej, to je moje lože.“ „A kde já budu spáti?“ „Na zemi,“ zní lakonická odpověď, provázená posuňkem, ukazující hned místo příštího lože našeho. Na to se přítel obrátí a chce spáti dál. Milý kuchař ale stáhne přikryvku a třepe jím dále. Nezbylo nic než slézti. „A na čem budu spáti?“ táže se Stříbrný. Žádná odpověď. Po dlouhých domluvách šantročí se kuchař ven a přinese rohož. Jedná se o podhlavnici. Kuchař nechce žádnou sháněti; i chytil přítel jeho vlastní a již se chystal se na ni položiti, když kuchař se rozmyslil a odešel, aby přinesl jinou. Byl jsem zvědav, jak to dopadne se mnou. Dopadlo to jako s přítelem Stříbrným. Když s ním byl hotov, shodil mne a musil jsem na společnou podhlavnici složiti svou hlavu, a po té přehodil přes nás jakýsi starý plášť. Leželi jsme. Přítel jistě podřimoval, ale já zavíral víčka, co mohl, avšak se spaním nebylo nic, a jakmile se počalo šeřiti, vstal jsem a použil jitra k prohlédnutí si kláštera. Stavení obytelné bylo dlouhé, o jednom poschodí, v průčelí však byla hlavní zeď, uprostřed ve přízemku nahrazena sloupy, tak že vznikla tím otevřená chodba. Naproti průčelí obytelného stavení byl malý kostelík a za ním malá zřícenina kostelíka dřívějšího. Dále pak byly stáje. Uprostřed dvora byl pramen a při něm koryta k napájení dobytka. Zde jsem se umyl, odešel až ku zdi, která ohrazovala na svahu klášter, a těšil se na východ slunce, kterýž mě skutečně za útrapy noční skvostně odměnil. Před východem byl obzor na straně východní zaplaven červenou, temně stíněnou září, která na hořejším kraji přecházela v barvu žlutavou a pak v jasnou oblohu se sporými, temnými obláčky s nádechem fialovým. Kol ticho, jen křepelka tluče a ovce v dálce zvoní. Záplava se jasní, fialový nádech ztrácí, žloutne a po poli Plovdivském pod Rhodopy jako zčeřené šedé moře valí se ranní páry, dělající dojem velikého jezera, kotlinu vyplňujícího; valí se stále ku předu, blíže z údolí Rhodopských do roviny. Obloha začíná znova se rdíti a na místě nejrudějším vystupuje ohnivý kotouč sluneční, osvěcující jasně páry, které pomalu se ztrácejí.

Napozorovav se velikolepého tohoto divadla do sytosti, vrátil jsem se k příteli Stříbrnému, který si zatím napravoval polámaná záda. Smluvili jsme se, že jakmile dostaneme něco k snídani, dáme se na pouť zpáteční. Ale než jsme co dostali, byla zase potíž. Nic neměli; na všecko naše ujišťování, že zaplatíme, měl kuchař jedinou odpověď: nemám. Přinesl nám na dřevěné misce jakousi kaši ze hrubě roztlučené pšenice: nemohli jsme se odhodlati, abychom se tím božím dárkem nasytili, a když nám po dlouhém smlouvání přinesl hustého ssedlého mléka, jedli jsme, pokud jsme to mohli pozříti, a zapivše vše vlastní kořalkou, zaplatili příspěvek na udržování chrámu, dali kuchaři bachšiš a rozloučili se s klášterem, zaříkajíce se, že se vystříháme podruhé nějaký navštíviti. Na cestu nám ještě výrostek, patrně službu kostelníka zastávající, zazvonil — tloukl, stoje před dveřmi kostelíku, jednotvárně dřevěnou paličkou do podlouhlého prkénka. Po cestě jsme si ještě z počátku všelijak ulevovali, ale svěží vzduch, jasný svit sluneční, nové sbírky bylin i hmyzu brzy zapudily zlý rozmar a vesele kráčeli jsme cestou zpáteční. A což potom, když podařilo se mi na výslunných, kamenitých svazích nalapati celou řadu kusů Dinarchos, Dasypus, bezkřídlé to, veliké, tlusté kobylky, barvy brouzově hnědé, která posud patří ku velikým vzácnostem, byl jsem zcela s klášterem smířen.

Po páté dorazili jsme do Markova, kde jsme se posilnili číškou černé kávy, při čemž poprvé měl jsem příležitost naslouchati melancholickému, mně ovšem nesrozumitelnému vyvolávání muezzina s mineretu. Učinivše malou zastávku u pana Daskalova, kterého jsme však nestihli doma, jechali jsme, obtíženi oba hojnou kořistí, do Komatova, kde nás krajan, pan Laušmann, druhý den naložil na kočár a dovezl do Plovdiva.

Z básně „Král Sionský“.

Od R. Hamerlinga. Přeložila Eliška Krásnohorská.

(Pokračování.)

Tak vece Hilla, i zas zahoří jí pohled a líce;
vznícena láskou svou plane v nadzemské spanilosti
před jinochem. Zjevení to panenské, v lásky nebeské
zář ztopene — šťasten, komu přáno na ňadra je přimknout,
říci: ty má jsi! — Tu vzdech z hrudi mládcovy ven se vydírá,
an roztouženě k ní zavolá: „Žel, Hillo, že marně
záplavu lásky živé z pramenů bohatých toho srdce
v prázdno lineš! Ó kéž jako čerstvá vláha požehná
spíš zemi žíznící! S vysoké nebes oblohy sestup
zpět ku nivám zemským, ano, chtěj k zemi zpět nebe snésti!
Znáš-li tu lásku jinou, tu pozemskou? Mluv, nezapírej!
Po blahu bez meze vznět je to týž, miluješ-li nebesky
neb-li pozemky kocháš! Kdo se modlí tak vřele, Hillo,
iak tebe jsem modlit se viděl, milovat bude vroucně!
Lásku — ty jistě ji znáš! Ti lidé všední tamo vůkol
ve světa tísni mohou zneužívati jen slova lásky,
však ty — ty, dívko, ji znáš! Citu poklady oblažující
v srdci chováš, ale těch, kdo hoden jich, nezdvihl ještě.
Mrzce ti násilník surový vzal, láska co nejvýš,
nejposvátněji ctí, to co srdce dojemně a něžně
v srdci jenom vyvolá, v duši vzbouzí hrůzu panenskou.
On, co je láska, neví! Jako on, nesčíslně četní
do hrobu sestupují, nevědouce o lásky radostech,
o vzrušení slastném, svatě vážném, cudněji čistém
nad samu čistotu, věř, zbožném nad půst a pokání!

Nutká v srdci mě pud po ryzích korunách blaha sáhat,
o kraji sním, kde pojí se nebeská slast i pozemská;
rozkošná tato říš bez lásky není v světě možna!
Snílek jsem, jako tys, též jsem se lidem vždy vyhýbal;
přec mi hořel v duši pud, kol abych milený hledal obraz,
zbožňovaný, před nímž kleče zmíral bych v citu lásky.
Žeť jsme hrdými, se dí — ale láska hrdých plane nejhloub.
Otrokem úplně být v plesajícím úchvatu srdce,
toť vrcholem štěstí duše nejhrdší, duše volné,
jež kryje nejhlubší svůj žár tiše v nitru až u dna.
Rozkoš jest to, jakou pochopit nemohou malodušní,
jižto jen otroky jsou, narodivše se otroky pouze.
Svého-li já kdo nemá, za oběť jak může je dáti?
Jen velcí dovedou odpláceti lásce obětmi.
Sítě lichotně vnadí ženy již — toť výsměch osudný —
na mne, co na bradě mé první se ukázalo chmýří;
však co mohou mi podat než srdce malá, ženy marné?
Arci burácely dost zvonivou chloubou citu svého,
s cimbálů bzučením jako ztřeštěny tančily kol mne;
však ženu jsem sobě snil bohyní — co mi jest po bachantkách?
Tak jako prahnoucí, jenž plá žízní v toku solném
nesmírných moře vod, tak i když vlny lásky mě nesly,
lásky lačen jsem nyl. Tu pojav ku ženám pohrdání,
lásky darům jsem lál. Naskytla se náhle co démon
černobrvá žena pak, by mě vábila půvaby svými,
jak ženy všecky by mstít chtěla na mně, a sítě čarovné
líčila na mne. Nechať jen špatný zdar měla u mne,
pouto dosud hrozivé po tichounku mi řinčelo stále...
V tom ty se však zjevuješ, tu vidím tě, vytouženu dávno:
krásu milou s nevinou, bohatýrku i anděla v spolku.
Na vždy to kouzlo mizí ženy neblaze kdys mi hrozivší;
jak tebe spatřil jsem, ó Hillo, živou jsi mi spásou!
Pojď se mnou! Sebe víc žena plýtvejž v lásce nebeské,
láska pozemská jen korunou ženy los dokonává!“
Tak hovoří a opět ruku dívky chopit hotoví se
s láskyplným bažením. Znova odstrkujíc ho se vymkla,
však se její ruka chví. Již vůči mladíku lepému,
jenž v krásném vzrušení zvuky srdce libými ji vzývá,
neslyšenými dotud, jalo tajné kouzlo ji mocně,
srdce a smysly halíc v neznámou závrať opojnou.
Nádherná ženy tvář, ty její oči mdlé a nyjící
vzplály opět jako dřív, ale žár je jiný, ano sladší.
Změkne-li srdce děví, mysl uzrává li pokáním,
jen tím jistěji pak by je vznítila touha milostná?
Kdož by vylíčil zjev úchvatně a sladce dojemný,
když se z očí přísných, světu odcizených, tiše smutných,
z líce bledé, k le hrdost, vnady přitlumujíc, dlela trpká,
náhle proráží nach stoudný, toužebně milostný,
byvši dosud světicí, když v lásce nevěsta se zachví!

Však se pocítila zas světicí — netuší sama ještě,
co znamená citu bouř temná a co jí mate smysly.
Ohlíží se plachá, v hrudi úzkost má, v duši závrať,
jak by kohos na pomoc chtěla vzývati; pak se zajíká
šeptmo, zvukem zmateným: „Slyš, byl to hodin s věže úder,
jenž do chrámu dolů k zpěvu žalmů sestry volává
teď na sobotní noc? Jest na mně, abych sama vešla
v prostory posvátné vykonat jako dávněji řádu
posvátný obyčej, je mi zůstati přísaze věrnou,
jižto slyšel v nebi Bůh!“ Tak Hilla mu dí, ale jemně,
úsměvně vece Jan: „Dnes marně čekáš na ten úder,
marně čekáš na hodin zvyklou připomínku; ba věz to:
hrot věže s výše dolů sřícen, kartouny zející
shůry do dálky trčí. Ku jiným hlaholům sluch uvykni,
Hillo, nyní! Jen slyš, jak sladce ti pod cely oknem
písně slavík rokotá dole v kláštera zahradě vonné!“ —
Chvíli naslouchala jen jeptiška zvukům milojemným,
poklidu pozbavená. Ale jak by se náhle zalekla,
mocně odervala sluch luzným hlaholům; plaše pohled
od juna odvracejíc, jako vyplašené spěla ptáče
obrazu Kristovu vstříc: úpěnlivě vzdech potichounku
vyslala z ustrašené hrudi své...

A tu náhle uhasne
míhotavý kahanec u noh obrazu, kobka se zatmí.
Však, hle, tu v okno vniká luny úplněk, ozlacující
postavu mládcovu, jež tak ozářena luzně jeví se,
v temnotě však Spasitel se na obraze svém tamo ztrácí.

„Hleď!“ dí nadšeně jun, „pláknoucí lampy plamének
hasne, že ztráven olej v té lampě, potuchle čadíci;
k nám v celu však proniká tu nové ono světlo nebeské!
Důvěřuj úplně v něj, v ten záblesk oblažující,
v ten nekonečný jas! Nech být čadivého kahance!“ —

„Ustup!“ dívka volá, „prvé! Neb lahodou řeči jemné
ve mně bolestně mučíš a mi tísníš ve hrudi srdce!
Dusno mi v komnatě té, plna dýmu se zdá, dech i hlas mi
selhává.“ Žalujíc tu vidí, že se komnaty okna
tknul noci dech vanutím — již otevřelo se — věje dovnitř
volněji vzduch. Je vlahý a sytý silnou libovůní

houšti kvetoucí kol — s vrcholů stromoví šepotání
jemně co ve snu šumí. Jako zakleti v kouzlo tajemné,
Hilla i Jan v mlčení mimoděk spolu k oknu se blíží,
ven zraky jich zaletí: hle, tu noc veliká v jasu slavném
hvězdami plá jim vstříc, a tu hvězd i měsíce paprsky
jak by řinouce se k nim lily slastně žití v ně opojné,
rosně kanouce dolů v duše, jež mladě vzníceny plály.
„Svět je širý a lepý kol a kol, hle a kobka tak úzka!"
nadšeně Jan tu volá. „Ó pojď, kde život mile jasný
již tě čeká! Ty mlčíš? Ba musíš se mnou odejíti:
zdráhati chceš-li se však, silné moje rámě tě pevně
uchvátí a mocí tě ze zasmušilé cely vyrve!"
Bouřlivě odhodlán, jak láska nutí jej i mládí,
dívku obemknul, a děs jí náhle tělem tiše zachvěl.
Líce a skráně její jako mrtvole zbledly a zchladly, —
mrtvou zdá se mu být, vyděšen jak v lokty ji tiskne.
Však nenadále její dech žhoucí vstříc mu zavívá...
Ještě jedenkrát svou zase sílu nalezla a zpátky
vztrhla se chvějně opět — leč mlčky. Ji Jan zraky stíhá.
Zas mu to blýsklo v očích jako pýcha mihem se budící.
Klidně až odvece jí posléz: „Rozlučme se, Hillo!
Vznítiť lásky požár neuměl jsem v srdci ti mocně, —
má vina jest to, ne tvá. Zač marnivě bych tebe káral?
Pravda: dokud jako hřích se ti láska jeví, dokavad ti
ohněm pekla se zdá polibek, dokavad muže náruč
hrůzy budí v duši tvé a dokud tě radostně a prostě
cit nepudí utulit na prsou se mu tak jako děcko,
bez výčitky — dokud ti nedí vlastní tepy srdce,
na světě tak svato nic že není, tak vážno co láska:
v pravdě by, Hillo, dotud byla zemská láska ti hříchem!
Žár by nebyl to ryzí! — Rozlučme se již tedy, Hillo!
Když mi nemožno dosud v ženě lásku, tu bez viny slastnou,
rozplamenit, nebažím, jeptiško, tě k hříchu zavésti!"
Domluviv obrátil kroky své na to k odchodu z kobky;
na prahu však postál — z cely ozval náhle se výkřik.
Tak v boji někdy tuhém se vojín s vrahy dále potýká,
nechť olovem zasažen, však bledna potom s oře svého
náhle padá bezduch, dřív než svoji ránu pocítil:
tak žena v zápasu svém již dlouho zasáhnuta v srdci
šípem touhy, o něm nevědouc, nenadále se kácí.
Ohlédnuv se po ní, ji vidí jako ve mdlobu skleslou;
sil zbavená tu leží, oči zamčeny jsou, ale dýše.
Bouřně mu srdce buší plesajíc, an tvář svoji žhoucí
sklání k líci její, nekonečně, horoucně ji líbá.
Když probudivši se tak naň otevřela zrak přemilostný,
jak ji tu zří změněnou, znova obrozenou v blahu slastném!
Úlohu svou zda si teď vymění s jinochem milujícím?
Těsně tulí se mu blíž a zajíkavě stále a stále
šepce otázku milou, tu nevěstinu, řkouc: „Miluješ mě
v pravdě, miláčku drahý?" Jemu srdce plní blažeností
chvějivý lásky šepot z úst této lepé ženy něžné.
„Hleď, milená," vece jí, zádumčiv i v úsměvu slastném,
„hleď, v tom rozporu zlém, v reji nepřátel, zbraně třesku,
jenž kol města duní, zuřivými jež objato vojsky,
nám dvěma jen blaženým se nebeský útulek odkryl
v zasmušilé cele té! V útulku našem jak utuhla
síla, jak odvaha má! Zdvojená teď důvěra svítá
v obnovený mně Sion! dvojnásob v srdci mi sálá
cíl vznešený! Přistup mi po bok, dcero říše Sionské!
Vždyť znova pokřtěna též — ano jsi znova pokřtěna láskou!"
Takž oba v úchvatné oplývali slasti srdečné.
Ještě jinoch mnoho děl výmluvně o říši Sionské.
Nadšeně slouchala již; s ochotou takovou věru nikdy
nevnímána nikým ona zvěst učení novokřtěnců.
Silný duch ženy té vpíjel myšlénky ty velké;
slouchala déle a dél, až z mysli její, zcela zahnán,
sled výčitky mizel, zcela byl proměněn duše základ,
až se život minulý co bolestný sen zcela ztrácel.
Však co se skráně její tknulo stínem zasmušilosti?
Prudce se vzepjala výš a chopíc ruku mládcovu křikla:
„Dříve co cítila jsem, zdvojenou to silou v duši bouří!
Dvojnásobně kypí moje zášti teď proti lotru,
jenž mi žití zjedovil, dav mrzkost v odplatu lásce!
Táže se, hodna-li jsem tvé lásky nyní, muži vzácný?
V ňadru burácí bouř mi divá i hrozí, že mě zalkne!
Slyš moji přísahu teď: chci se hodnou říše Sionské
státi dcerou, budu jí, jak chvíle pravá udeří mi!
Pouze to jedno mi slib: v cele té mě zanech tiše ještě
nemnoho dnů jen, abych rozhodla se, jak brzo skutkem
přísahu svou vykonám, — chci paměť minulosti tu pohřbít!
Po mně nepátrej víc; sama já, až chvíle nadejde,
důstojná tebe pak přistoupím, tvá budu v pravdě!"
Vzpřímena před jinochem tu stojí, z jeptišky se stavši
nádhernou rekyní; oko smutně a hněvně se ještě
blýská jí a hoří; jeho srdce dme úžas a láska.
Slyš, nenadále tichem v šero úsvitu rána dunící
zahřmí, až se tuhé zdivo kláštera s klenbami zachví.
Slouchaje vztrhne se Jan: co tu hřmí, znamením je na poplach
z obřích úst kovových děla, jež novokřtěnci nedávno
v města umístili střed, před radnici tam na tržišti,
ten hromový jeho třesk aby bitce a občany všecky
zvěstí svou poučil, již zápasu chvíle že přišla,
útočníci že již na brány ženou voji svými.
Mládec zaslechl rád znamení ono rozhodující.
„Slyš," tu volá, „to se hnul již lev zuřivý na Sioně,
zařval na vrahy již! Jak srdce hoří mi radostí!
Byv jinochem, snílkem dosavad, — v muže teď, v bohatýra
dozrál jsem. Z ramenou tvé lásky do zápasu chvátat —
slávy to předtucha jest, již věstí tepny mi žhoucí.
Na shledanou, děvo má! Čekej, až dokonán bude zápas;
vítězství hlaholem tě uvítám, až se mi vrátíš!"
Děl to a vhroužil opět milující žár oka svého
v hloub duše dívky drahé, by tak obnovil úmluvu sladkou.
Ještě na odchodu pak sobě z věnce kol obrazu poupě
bílé růže vyňal polorozkvetlé na památku:
„Hillo! to poupě nechať mně i za smrti muk připomíná
přeblaženou tuto noc, kdy mi štěstí vzkvetlo co poupě:
kéž spanilou korunou brzy rozkvete nám jeho úplň!" —
Děl to a spěl mezi své, a tam uslyšel úžasu pokřik:
šílen, byl se prorok v noci té s houfcem vyvolenců
odvážil k ležení spících nepřátel i potřel
množství zburcovaných žoldnéřů, však jsa konečně
obklíčen přesilou, zahynul s všemi soudruhy svými.
Však tu vyřítili kol se z ulic muži všichni bojovní,
jimžto není bliž bran, na valech již k obraně státi;
teď na tržiště kvapí, by se v zástupy rovnali řádně,
jak jim vůdci velí. Nepřítel jal se zatím již
páliti z hmoždířů; kule těžké svištěly letmo
přes hrazení, tu i tam spadajíce zarážely do střech,
tak že dolů do ulic zdiva trosky se řítily hustě;
jak hlavy rozkacených beranů do bran divě tloukly,
od trámů drsných dštily jak na kovadlině jiskry,
tříštky, a řinkot skel v to se mísil; temně co bouře

obrovský zahučel na to zvon, zasažen pumy rázem v Lambertské věži tam — v poslední cimbuři čnící, jež zbyla v Münstru dosud. Na to s výše valů všech a se střech houkala odveta v dál zase z jícnů děl novokřtěnců.

Větší zástupy však zbrojných bitců na Sioně proudily teď hromadou na tržiště, slyšíce tu mocné, poplašné znamení. Oduševňuje všecky je touha krev svoji dáti v oběť. Však žel! slovo mistra i vůdce rozhodující, žel! již na vždy umlklo! Tu váhá lid, zdali moudřeji snad, městské zdi si ve zbroji chránit, neb svatolüdgerskou zda branou, kde hotov k boji nával nepřátel hrozivých, odvážně se k výpadu schystat, v pláni širé pokusit se o válečné svoje štěstí.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Idyla a tragedie.

Napsal Salvator Rueda. Ze španělštiny přeložil A. Pikhart.

„Tady je! Tady je!“ volá z dálí shluk klučíkův, utíkajících střemhlav po polích vesnice za hejnem koroptví.

Ve skaliskách roklí a v úžlabinách opakuje ozvěna na stu místech: „Tady je! Tady je!“ mizivě a dutě, jakoby se v těch různých částech pohoří konaly ještě jiné honby.

Jaká to pěkná a podivná družina lovcův! Družina týchže hochův, kteří se vždy vyskytují v mých knihách. Syn Chirriny, Andrés, velící generál pobíhající švadrony, skoro již dvanáctiletý, udílí rozkazy a rány kamením na všechny strany a oživuje hlouček vlastní svojí živostí a řídí jej pohledem svého nezbedného zraku. Otec mu hodně vyhrozil, ale kluk ví, že jest mrzutý původce jeho života v blízké vesnici, a vida, že jest volným, skáče radostí, jakoby byl jiskřičkou plamene. Za ním spěchají, šlapouce mu na paty, Periquin, syn Tarasey; Anselmo, vnuk Cantimplory; Lorencillo, synovec Porcuzy; Jusepe, syn Triucacopasův; Celedonio, schovanec Matapenasův; Robustiano, vnuk Orinadurosův; Pantaleón, bratranec Piernascombasův, a asi dva tucty otrhánkův, kteří, když se chýlí srpen ku konci, oddávají se lovu ptákův a neminou v celém okresu stromu, aby na něj nehodili kamenem, zahrady, aby v ní neškodili, ještěrky, aby jí netrápili, zmije, aby ji nepronásledovali, a kaluže nebo louže, aby do ní neponořili zčernalá svá těla.

Běží, obličeje sežehnuté mocným sluncem, které sálá do oblázkův, nohy i lýtka nahé, bez čepice či jiné pokryvky, která by chránila lebku před žárem, a všichni oblečeni do jediných roztřepených šatů, neboť ten, který má kus spodků, nemá ničeho jiného, a kdo jest majitelem šlí, nemá nohavic, které by jimi upevnil — a hovoří spolu trhanými hovory, unaveni a vysíleni během.

„Sem zapadly, hoši!“ volá Andrés; „tadyhle se uschovaly! Pojďte na ně!“

A opatrně, plazivě, aby koroptve neviděly tolik bílé plochy, se béře četa hochův k houští, které spletí svojí kryje hladinu tůně.

Je to svěží vzduch, když vejdeme pod tu hustou klenbu! Houštinové loubí vrhá na zem zamodralý, klinovitý stín, síťovaný zlatými skvrnami, které se rozplizují po vodě, když pohne větřík zlehka větvemi.

Ty světlé skvrny kryjí chlapcům nohy, ramena, tváře, ruce i hlavy. Chvílemi zachvěje fantastická houština svojí vzdušnou tapetou a pak přebíhá na tisíc zlatých jisker po tělech hošíků s oslňující a závratnou rychlostí . . .

Po marném hledání koroptví počíná drobotina pohlížeti přes hráz tůně na obraz nebe, větví, mechu a celého houští tam na tajemném dně vody. Do ní padá velký počet stružek, čeřících zvučně své praménky, a každá padající kapka zdá se zvučeti jako lyrický orkestr. Plné zaznívání harmonických zvukův lichotí uchu, jako podivná hudba. Hoši zmlkají na okamžik, upoutáni touto symfonií, a pozorují kruhy, paprsky, obloučky a vlnky, které vraští choulostivou pleť hladiny. Jaké to tajemství! Tam dole, v hlubině té průhledné propasti oslňuje a bodá oči tisícem zlatých mečův veliká ohnivá skvrna, živě se chvějící blesk!

Jest to odlesk sluneční.

„Koukej, a neuhasí se!“ praví jeden z hochův, vida, jak slunce vítězoslavně metá své plameny.

„Protože je to hodně pod vodou a kapky na ně nedopadnou.“

„A ty, na kolik tak sáhů je od nás?“

„E jdi! Nejméně na dvacet.“

„Pojď, vezmeme rákos a šťouchnem do něho.“

Koroptve se náhle zvedají z křoví a ukracují hovor lovcův.

„Tady jsou! Tady jsou!“ opakují znovu hoši a utíkají v prašném hloučku, jak praví Virgil, a skaliska roklin a stěny úžlabin vracejí fantastické zvuky a opakují slabě: „Tady jsou! . . .“

Chááska letí se svahu jako čerti: ten klopýtá, onen skáče do řady před svého přeborníka a jiný metá kozelec a dopadá na nohy jako kočka. Kdesi v koutku koroptve zapadly, peří jejich jest stejné barvy jako půda, a hlouček lovcův je míjí a běží dál.

Ptáci se opět hýbají, obhlížejí krajinu, vztyčujíce se na nohou, a když vidí, že jest volno, dávají se k lesu.

Hoši, sluncem a během zase unaveni, usedají na zem, blízko několika révových kmenů, tváře červené, čelo upocené, udýcháni, s nohama a rukama pohmožděnýma.

„To slunce tuze pálí!“ volá neposedný náčelník se zrakem oslněným.

„Udělejme si klobouky z vinného lupení?“

„Tohle máš dobrý nápad!“

A úponky, houpající se na révoví, révové větve s listím padají, utrhány, na zem ve sličných skupinách. Jeden z klučíkův si uplétá korunu a dává si ji na hlavu; druhý si upravuje zelený vínek a klade si jej na spánky; ten tam vine pletenec z vinných úponkův a obvíjí si jím rozžhavenou lebku; onen připravuje si roztomilý diadém Bakchův a krášlí si jím hlavu; všichni se vyzdobují jako řečtí bohové, a ty špinavé tváře, ti temně zbarvení klučíci, ta těla, opálená do bronzova, vypadají pod pěknými těmi korunami, pod tou klasickou výzdobou znamenitě.

Jeden z hochův vykřikl: „Tamhle jsou!“ a četné postavy obrazu, sedíce na zemi, naklánějí se týmže směrem:

*

pořad profilův se mění, těla se různě obracejí, ruce všelijak posuňkují, a úsměvná plastičnost a čirá a svěží roztomilost tvoří živý a rozmarný obrázek.

Obraz se rozpadá, jakmile se hoši přesvědčili, že to neletí koroptve.

„Nu, tedy je půjdeme hledat."

„To bych řekl."

„Ale ne. Uděláme líp, půjdeme-li vybrat čapí hnízdo, které jest nahoře na hlásce."

„To uděláme líp," volá většina hlasů, a již spěchá veselá výprava ve chvějících se plamenech slunka, třpytajícího na kamení jiskrami.

Hláska jest pobořená věž, vysoká, maurská stavba, zázrak starobylosti v tom plášti pavučin, s výstupky a trhlinami, plnými mladých plazův, s křovinami ve výši, o nichž se neví, jakou vlhkostí se živí, a se střílnami, z nichž lze viděti úzký pruh modrého moře a písčiny.

Jakési rákosové, košíkovité pletivo, obrovské hnízdo, vyrobené s mnohou překážkou, bylo viděti nahoře, a vedle něho, stoje s obdivuhodnou rovnováhou na jedné noze, klapal zobákem čáp, vida blížiti se ku věži tlupu malých divochův, a vyletěl pak do značné výše.

Začali rozhodovati, kdo má vylézti k hnízdu; nastaly hádky, hluk, křik, usnesení a zase návrhy opačné, až byl konečně k tomu zvolen Andrés, nejodvážnější, nejstatnější, nejoblibenější Andresillo.

„Dobrá," řekl: „ale mladé, má-li je, nezabijeme; jenom se na ně kouknem."

Vykasal si jediný kus rukávu, který jeho košile měla, svinul si do kusu papíru cigaretu ze suchého listí, a vymrštil se a poskočil několikrát, než se dal do práce, a konečně začal lézti jako žába na stavení. Vystoupil po tom neuvěřitelném schodišti; vylezl, stoupaje hadovitě, na několik loket výše; šplhal, pocítil několikráte zamrazení nebezpečí, a v otvoru, poněkud větším ostatních, zapálil na okamžik cigaretu, by si plíce odpočaly. Zabafal znovu, odhodil sirku, zašvihl několikráte vesele volnou nohou ve vzduchu a objal zase věž.

Již byl blízko hnízda a poslední silou šplhal, unaven namáháním, v závratné výši. Diváci, zaraženi, nepronášeli ani slova. Náhle ucítil Andrés prudké udeření do obličeje a uslyšel zároveň divoké vzkřeky zuřivého ptáka; hoch přitiskl obě ruce na tváře, ztratil rovnováhu a spadl do hlubiny; zatočil se ve vzduchu a odrazil se, tříště si hlavu o skálu, až to buchlo. Zbytek cigarety letěl volněji a rozmarem vánku klesl zapálený a kouříc do roztříštěných úst hochových.

Idyla se změnila rázem v tragedii, ve velkou, děsnou tragedii.

První myšlénkou chlapcův byl útěk; někteří se neohlédli, dokud nepřišli do vsi a nenalezli útulek v klínu matčině: druzi oznámili ve smrtelných křečích, cvakajíce zuby, jaké neštěstí se stalo, a zpráva ta létla jako střelná rána po vsi. Pro mrtvolu došli starci, ženy, děti, celé sousedstvo a přinesli ji na ramenou.

Truchlý pláč, smíšený s výkřiky sta úst, žalostným voláním sta retův a návaly bolu matky, dojímal duši dojmem obrovského neštěstí.

„Podívej se! Podívej se!" říkaly matky svým dětem. „Pamatuj si to na výstrahu, a ať se mi neopovážíš jít tam do polí!"

Děti pohlížely vytřeštěnýma očima na mrtvolu a ustupovaly vyděšeny. Mrtvola uložena ve skromném domku Andrésově a noc zastřela ducha matčina jako moře stínů. Všichni sousedé ze vsi přišli na noční stráž; děti stejného stáří s Andrésem se skloněnou hlavou v klíně matek; starci, zvykli bolestem, s klidnou oddaností vedle druhých starcův; ženy s duší, přibitou žalem na kříž.

Když se otec Andrésův navracel z blízké vsi, byla již noc; spatřil zarmoucené obyvatelstvo, lid před svým oknem, záblesk svící, vycházející z jeho bytu, a konečně, jakoby padla na něho můra, svého mrtvého syna. Nastal nesmírný příval slz, velký výbuch pocitův.

Otec sebou vrhl na zem, volaje, že chce zemříti se svým synem; chtěl se žalem rozervati, zhynouti.

Žal jeho po několika hodinách povolil. Na noční stráži bylo úplné ticho, přerušované pouze nějakým novým výbuchem slz.

Ve hlubinách ticha, v nichž bytosti, které jsou na stráži u mrtvoly, slýchají hroznou smuteční hudbu, bušení horečných žil, opakující se záchvěvy bolu, kroky smrti a mihení přeludův, utvořují a vymýšlejí lidské duše věčnou otázku a očekávají odpověď uchem, ponořeným v stín. Všechna tato podivná hudba není s to, aby se vtělila ve větu, nedovede se sraziti v jediné slovo.

Harmonie mizí a vrací se; hned zaznívají smuteční pochody, hned zní zvuky pláče a modliteb; tu napodobují harmonie ty šustot vlekoucích se rouch; voskovice praskají a zanechávají proužek dýmu ve vzduchu; duše se cítí nehnutými jako kámen; jenom velký ten mechanik, srdce, se připojuje mimovolnou svojí hudbou k tajemstvím, která kráčejí temnými hlubinami mlčení . . .

Rozednilo se a vzešlo mrtvé světlo, bledě zbarvujíc obličeje; oči jakoby se probouzely po věčné noci.

Za dne přišli drobní soudruzi Andrésovi zaplakat u něho a vložit mu do rakve jasmínové květy. Děvčátko asi pětileté přišlo s náručí růží, položilo je k růžím ostatním, pokleklo a pohybovalo rty, jako vídávalo, že činí vyrostlé ženy. Ó té božské její modlitby, tak čisté jako první paprsek za májového jitra!

Odpoledne započal ve vznešeném tichu venkova pohřeb. Černě oděný farář přišel se svým průvodem ku dveřím rodičův zemřelého a žádal na nich milovaného jejich syna. Matka, uleknuta, vykřikla hrozně z nejhlubšího svého vnitra.

Bývalí druzi Andrésovi ujali se rakve a nastala ona děsná, rozechvívající symfonie vzkřekův duší, které se drtí a rozpadají bolem a úzkostí, a propukají v slzy hlubokých hlasův, které znějí do pohřební písně, vůně rozšlapaných růží a seschlého jasmínu, výkrikův, polibkův a slz.

Jak to hrozná věta žalu, kterou se loučíme s tím, kterýž byl. Země sype se na roztomilost, podsečenou v květu; bezcitné hrudy dopadají na rakev, buchajíce hněvivě; oči, které jsou pod zemí, nespatří již melancholických paprskův dne, tajemných světelných zjevů odpoledne, nebe, pokrytého barvami, modrého moře, které zpívá nedaleko hrobu svůj věčný zpěv.

Nutno se s mrtvým rozloučiti. Snažil se vznésti se jako ptáci a klesl, protože neměl křídel. Bůh je udělil ptákům a nechtěl je uděliti dětem, kteréž jsou sličnější než ptáci.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „**Hynek Votoček**".

ROČNÍK XXII. 10. ZÁŘÍ 1894. ČÍSLO 35.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „
Se zasylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl. 25 kr
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „
Patiak původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.
Listy přijímáme jen frankované.
„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Přírodě.

Báseň Jaroslava Vrchlického.

(Josefu Thomayerovi.)

Po dlouhé době jednou zase
jsem přímo hleď v tvůj obličej.
Plál ve obvyklé svojí kráse.
byl svěžest, lesk a ruch a rej,
já cítil, kterak dotýká se
tvých spánků jaro, čaroděj.

Já s tebou zaplanout chtěl znova,
zas šťastný jako děcko snít.
já hledal v píseň zvuk i slova.
jak všemohoucí chtěl to cit;
však chyba v počtu — u hřbitova
že musilo to právě být!

Hned lží mi byla záře zlatá,
jež šlehala až v rakví kout.
já začal vážit: zisk a ztráta,
kde jeden volný, tisíc pout;
tvá veliká lež nestydatá,
těch přechodů a proměn proud!

Že já v tom nic, mne nezaleklo,
u tebe všemu zvykne se;
co v mukách staletím se vleklo,
dál klíčí v tobě — v pralese.
Tys klidna — člověk pouze peklo
si v nitru z něho odnese.

Tvá lhostejnost a necitelnost
mi otrávila všecko v ráz.
já ptal se: Co jest nesmrtelnost?
Tvůj mech to ví, tvé třtiny klas.
Co platna vůle má i dělnost,
bych před tebou se znova třás'.

Na chvíli koketuješ s náma.
cos duchu díš, cos tělu dáš,
a zjevů pestré panorama
kejklířem před zrak rozkládáš,
než v příšerné se zhroutí drama,
jež v katastrofu zapřádáš.

Tvůj lesk a smích, tvůj zpěv a ševel
byl průhlednou mi maskou jen:
já viděl plíseň, rmut a plevel
a slyšel nářek, pláč a sten.
Ó nežádej víc ani nevel,
bych tebou moh' být okouzlen!

Jdeš cestou, již můj rozum nezná,
jdeš cynicky za cílem svým
a pýři květů jak tříšť hvězdná
ti nových tvarů kukla, vím;
já nad propastí skloněn bezdna
jen vidím prázdnotu a dým.

A ty mne lepším nepoučíš,
ať kveteš jako před lety,
ať záříš, hlučíš, zvučíš, pučíš
sterými vnadíc zálety,
ba ani mír mi nezaručíš
v svém klínu v zemi pod květy.

Ó krásné báje, mládí zkazky,
kde je ten štěstí ideal?
Ti strhnout tisíceré masky,
by Boha pohled v tvář nám plál?
Tě poznati a bez otázky
se bráti věčnem dál a dál?

Jsme střízlivější pokolení,
jsme soci dva — to víme dnes,
co nám tvých živlů burácení,
co jarní, nevinný tvůj ples?
Čím filomely zní nám pění,
co kvetoucí nám praví vřes?

Tys věčná Isis! Ve tisíci
nám tající se závojích,
tu koketujíc s večernicí,
tam skryta v dívčích ňader sníh.
Co zbývá? S chladnou dál jít licí,
svůj nech si život, nám náš smích.

Trudy mého strýce Jaromíra.

Z jeho zápisek podává Stanislav Jarkovský.

I.

Už tomu tolik, tolik let, půl věku bez mála, — a přec jakoby se to bylo stalo včera. Kolik představ skleslo hluboko a přehluboko pod práh vědomí, jako do hlubin mořských, z nichž nepovznesou se už nikdy na povrch, ale takhle pořád udržuje se čerstvá a svěží, — jakoby se to bylo stalo včera, ba dnes, dnes ráno, před chvílí. Je to troska rozbité lodi, která nemůže se potopiti, zmítána jsouc pořád všemi vlnami trudného žití. Všecko ostatní, všecky jiné dojmy z těch dob zmizely dávno, jen tenhle zůstal tak pevný a neústupný, že nedovede vyhladiti jej už nic, než smrt.

A přec je tak nepatrný, tak dětský . . .

Na menším náměstí malého venkovského města, které po jedné straně bylo omezeno hraběcím zámkem a vchodem do velikého parku, po straně sousední dlouhým, jednopatrovým stavením úřednickým a ostatek domy soukromými, bylo odpolední ticho. Asi léto tenkrát bylo. A živé duše nikde. Jen před tím úřednickým stavením, po jehož celé délce táhla se uzounká zahrádka s řadou keřů planých růží, jež plazily svoje klikaté větve po zdi, vysoko až do prvního patra, hrálo si dítě asi tříleté. Hoch anebo snad holčička — mělo tmavomodrou sukénku se dvéma černými, sametovými pruhy a kudrnatou, tmavovlasou hlavičku. Přec hoch to byl, nebo hrabalo se pilně v písku u zahrádky, což děvčata nedělávají s takovou horlivostí. Dítě nemyslilo asi na nic, než jak ten písek se sype a jak je hebký. Uprostřed náměstí byly dvě zahrádky, — a jsou tam dosud, — se sochami svatých, zahrádky dost velké, tak že zakrývaly výhled do protějších ulic, vedoucích sem z náměstí velkého. — Pořád bylo ticho a nic se nehýbalo v této aristokratické části malého města. Páni byli v kanceláři v zadu ve dvoře a v domácnostech se asi připravovala svačina. Sem tam přeběhl po náměstí pes, zastavil se u patníku zahrádky, otočil se a odběhl zase dál. Plané růže voněly vlažným vzduchem jemnou vůní, hebkou jako dech spící panny, a křoviny kolem dvou bílých, kamenných svatých ani se nehýbaly v odpoledním slunci. Všecko klidné bylo, tak jako mysl toho hrajícího hošíka, a po všech předmětech kolem kol rozkládal se líbezný mír . . .

Najednou z ulice protější bylo slyšeti odměřený koňský dusot. Mnoho kopyt to cvakalo o oblázkové dláždění. Dítě také zaslechlo ty zvuky a pozvedlo hlavičku, ale ohlíželo se na opačnou stranu, neumějíc ještě souditi z obsahu, síly a přízvuku pocitu na místo popudu. Cvakot se blížil, a když zahrádky výhledu a šíření zvuku již nepřekážely, zazněl jasněji a hlasněji. Hošík teď poznal svůj omyl a zase pohlédl v pravo, odkud zvuk přicházel. Ale trhl sebou leknutím a zesinal všecek . . .

Z velkého náměstí přijížděla četa husarů na koních; ubírali se na šermířské cvičiště za městem a měli na hlavách veliké drátěné helmice šermířské, jež hošík jakživ neviděl a nevěděl, co to je. Jezdci opravdu příšerně vypadali v těch velikých náhlavcích, vzadu bílých, napřed černých, ve vatovaných pancéřích a s ohromnými rukavicemi. Mžikem vybavily se v mladé mysli všecky představy pohádkové, které nabyly strašidelnějšího rázu na tom náměstí opuštěném, kde živé duše nebylo. Hošík zastenal úzkostlivým hlasem: „Mami!“ — nemoha už dořici; vstal, chtěje utíkati před jezdci, kteří teď zahnuli a blížili se. Ale chudinka, jakoby měl v nohách olovo. Jen několik kroků udělal do širokého průjezdu a tam klesl na práh starých, železem pobitých dveří, které vedly do kancelářského archivu. Malé čelo zaperlilo se mu potem studeným, když slyšel dusot blíž a blíže, a ještě dvakrát zastenal, obraceje hnědé svoje oči k vratům s nevýslovnou úzkostí, brzo-li se tam objeví děsné ty postavy, vztahujíce k němu velké svoje bílé ruce. Zavzlykl, malé hrdlo stáhlo se mu nevýslovným, dětským strachem před tím neznámým, nikdy nevídaným, darmo otevíral ještě ústa, chtěje volati po mamince, darmo vší silou chtěl vstáti a utéci, — nemohl. Hlavička mu sklesla na zad a tělo bezvládně sklouzlo na uprášenou zem průjezdu: ale že levou rukou se zachytil o práh, zůstal polo sedě polo leže na zemi a podepřen o práh, o nějž teď kudrnatá hlava se opírala. Vědomí ho opustilo, omdlel . . .

. . . Cvakot kopyt zanikl v ulici a na náměstí zas bylo ticho. Jen vrabci hašteřili se vzadu ve dvoře, kde byly stáje panských koní. Z těch vyšel kočí a na sítě začal prosypávat oves, hvízdaje při tom. Hošíka neviděl. Ten pořád ležel v průjezdě, v mrákotách . . . Neurčitě slyšel ten šumot prosypávaného ovsa a pískot, ale nemohl vykřiknouti. Pak tma úplná ho obestřela. A bůh ví, jak dlouho tak ležel, snad čtvrt, snad půl hodiny . . . V tuhle dobu nikdy nikdo do kanceláří nechodil, aniž do úřednické budovy, leda náhodou.

Až když se probudil, bylo mu lehčeji a to ticho klidnilo mu mladou mysl. Slabá vůně planých růží zavívala až sem do toho stuchlého vzduchu průjezdního, promíseného páchní starého papíru z archivu, vnášejíc sem líbezný letní akkord. Ta úzkost přešla, a jenom v hrdle cítil ještě divný nějaký tlak, jakoby mu je byl někdo šňůrou stáhl, a srdéčko silně mu tlouklo, však už volněji. Vstal tedy a udiveně ohlížel se kolem. Pak vběhl do dvora a domů, k mamince, která seděla v zadním pokoji a šila.

„Mami! maminko!“

„Buď tiše, Miro, Olga spí! . . . Ale co je ti, hochu, žes tak bledý?“

A hoch, přimykaje se k matce, začal teď nesouvisle, dětským způsobem vypravovati o tom divném zjevení, o těch strašidlech, ještě jsa všecek udýchán, tak že matka soucitně hladila mu vlasy. A vidouc, že hlas se mu všecek chvěje, třese a že se zajíká při té vzpomínce, přivinula dítě k sobě, políbila je na tvář, na čelo a ústa mu zlíbala, usmívala se a povídala mírně a plna lásky:

„Neboj se, dítě, neboj, teď jsi u maminky!“ . . .

Ten hoch byl jsem já, a od těch dob jsem koktal.

II.

Přišlo to znenáhla, nikdo nic netušil, nevěděl. Matka dávno zapomněla na tu dětsky hrůznou příhodu, o jejíž hrůze neměla sama ani zdání. Nedovedl jsem tehda všecko

ji říci tak, jako to procítila mladá moje mysl, a dětské vypravování nemělo váhy. Kolikrát děti líčí věci nepatrné velkými barvami, — a pak nikdo nebyl svědkem toho nesmírného leknutí, které otřáslo veškerou tou jemnou nervovou soustavou dětskou. Pak věru, byla to příhoda tak malicherná, bezvýznamná, pro každého jiného. Později arci jsem zvěděl, co byla ta strašidla, ale vzpomínka na strašlivý ten cit pronásledovala mne dlouho a dlouho, pamatuji se naň do dnes docela jasně.

„Co si to ten hoch teď zvyká, tak čerstva mluvit?" povídala matka po nějakém čase. „Pomalu mluv, Miro!"

A tohle napomenutí slýchával jsem teď čím dál tím častěji. — Ale vždyť já rychle nemluvil, ne, nutil jsem se, pokud dítě to dovede, mluvit zvolna v prvním okamžiku po tom napomenutí, dokud mně ještě v paměti uvízlo, — než vždycky, než jsem začal, zarazil se mi dech a první písmeno nebo docela slabiku nemohl jsem vyraziti z prsou plně a jektal jsem. Vypadalo to z počátku, jakoby jen řeč nestačila myšlénkám.

„Nejektal tak, Jaromírku," hrozila mi chuva, „sic mu dáme podřezat jazyk!"

Této hrozby jsem se pak bál a v duchu jsem si umiňoval, že tedy nebudu mluvit. Arciť že první ty úmysly byly jako jarní déšť, neměly opravdovosti. Sotva vyběhl jsem ven, mezi děti, zapomínal jsem hned na svoje předsevzetí. Nicméně podřezávaný jazyk děsiti nepřestával a co chvíli byl mi předkládán na uváženou.

Někdy večer, když jsme hrávali seskupeni jsouce kolem lampy, starší bratr a já, klečíce na stoličích, a když malá Olinka plácala ručičkama na stůl a my ji laskali, tu otec nejednou naslouchaje našemu hovoru přestal čísti svoje noviny a zadíval se na mne. Pak povídal mi svým klidným, mírným hlasem: „Mluv pomalu, Jaromíre, vždyť na tě nikdo nespěchá!"

Ale domluvy nepomáhaly valně, nemohly. Hrozeno i trestem, ač nahlíželi rodiče záhy, že vina na mně nespočívá. Jen že nedovedli si vysvětliti příčinu a dobrá rada je opouštěla; přec pak jen myslili, že volnější mluva by pomohla a proto co chvíli slyšel jsem ten varovný hlas, který stával se mi posléze nesnesitelným. Když bývali jsme v nejlepším hraní a nejveselejší zábavě, vždycky odněkud se ozvalo jako hrozivé mene tekel: „Pomalu mluv, Mírko!", které pronásledovalo mne pořád a pořád a které trpkostí svou mi kalilo všecko dětské potěšení. A mluva stávala se mi obtížnější čím dál tím víc a kříž můj, který už tenkrát jako dítě jsem nesl, začínal býti těžký.

Pozoroval jsem teď sám, jak nejednu náslovní hlásku šeredně opakuji a jak se nutím, abych toho nečinil.

Jen že to vše bylo ještě jen okamžité, dosti neurčité a málo vědomé. Sotva že jsem viděl nějakou hračku, sotva že zas vyběhl jsem ven hráti si mezi děti, zase jsem na to zapomněl. Ó, dítě zapomíná tak snadno, — a také starci, a těším se, že až budu starcem, zapomenu na tohle všecko a že život bude se mi pak zdáti snesitelným . . .

Mezi dětmi nikdo si nevšímal, zajikl-li jsem se nebo ne, což ostatně stávalo se zřídka, neboť tam byl jsem volný věda, že nikdo mne neposlouchá, aby mne napomínal. Dýchalo se mi, abych tak řekl, volněji a mluvíval jsem mnohem lépe. Kdežto před otcem nebo před matkou, pamatuji se, musil jsem se míti mnohem více na pozoru. A ani to ne vždy, jen když nějaký cit mou mladou mysl zaujal.

Z těch dětských rozpomínek vynikají tyhle jako silná elektrická světla z husté mlhy. Jsou to smutné záblesky ve tlumu představ docela temných . . . Z těch nesmírně mnoha rozmluv, káravých i něžných, jež míval jsem s matkou a otcem, slyším stále jen to jediné: „Mluv pomalu!", které čím dále tím stávalo se častějším, někdy úpěnlivým, někdy hrozivým; ostatní jejich řeči z těch dob nadobro jsem zapomněl. A podřezaný jazyk převzala po chuvě kuchařka Anna.

III.

Pak začal jsem choditi do školy a malé, však ostré trny porozseté od těch čas hustěji a hustěji po úzké cestě mého života, z níž vyhnutí nebylo a není, zabodávaly se mi teď do srdce.

Z počátku v té třídě malých tvorů, kde slabikovali jsme tak zvolna a táhle, nic mi nevadilo a četl jsem tak jako ostatní. Ba i malým deklamacím jsem se učil, někdy i dlouhým a pěkným a divná věc, že recitoval jsem je vždycky dobře a plynně. To' snad, že jsem se dovedl zahloubati do svého předmětu a že ničeho jsem nedbal zapomínaje na školní tu veřejnost. Vůbec všechna ta choroba byla chronická a pozoroval jsem zvláště později, že vyskytovala se ob čas a silněji nebo slaběji, za různých okolností jinak, nikdy nebyla stejná, pořád však klamavá a že když nejvíce jsem se spoléhal, že ustala, přišla a zdrcovala mne svou silou . . . A v tom tkvěla její tíha a největší její trud: přišla znenáhla, zvolna se rozvíjela a jen tak na polo, ať tak dím. Cítil jsem ji více sám, než ji pozorovali ostatní, a snad nebyla by bývala tak tísnivou, kdyby byla propukla tak, že bych ani řeči nebyl schopen. Bůh sám ví . . .

Teprv později, když přišel jsem do třídy druhé, chyba dosud utajená vynikla a já byl dán na pospas výsměchu svých spolužáků, dětí stejně nerozumných jako já, raniících nevědomky a nevědomky působících na utváření lidské duše . . . Pohádali jsme se kdysi pro jakési držátko, o němž soused tvrdil, že je jeho a vytrhl mi je. Já ve vědomí svého práva chtěl si odlehčiti chlapeckým způsobem a pověděti mu nepokrytě svoje mínění, že je zloděj.

„Ty zz — !" ale dál to nešlo. Dech vypověděl mi službu a za živý svět nemohl jsem dořící. Soused pozoruje zoufalé moje pokusy a zápasy s výslovností, jejíž nesprávnosti asi již dříve pozoroval, osopil se na mne ukrutně:

„No co, ty jektale!" — Nepěkné svoje slovo jsem mu již nedořekl.

Tenkráte bylo to poprvé, co se mi kdo vysmíval pro moji špatnou řeč, neboť výraz, kterým malý můj soused výčitku svou mi učinil, byl docela jiný, než když napomínali mne doma, abych nekoktal a mluvil pomalu. Teď strach, aby se podobný výsměch neopakoval, ještě zhoršoval špatné služby mých mluvidel a věc byla čím dál tím pro mne trapnější. Neb výsměch pro vadu tělesnou, kterou nijak jsme nezavinili, kterou nejsme s to odstraniti nijak, bolí přehluboce, a bodalo mne to vždy jako ostré jehly, když jsem jen pozoroval, že někdo moji vadu uznamenal. Bylať skryta na první pohled a nezjevila se, dokud úst jsem neotevřel. S úzkostí pak vždy díval jsem se na tvář svého posluchače a každé trhnutí

*

svalu již prozrazovalo mi jeho myšlénky, které u lidí necitných byly výsměchem, u lidí se srdcem — politováním...

Když jsem teď četl bez volného slabikování souvislé články, vždy častěji vázl jsem v řeči, a na konec všiml si toho i pan učitel. A začal napomínati i on, čímž spolužáci upozorněni ještě více na rostoucí neduh. Nesměl jsem se pohádati, nesměl jsem říci křivého slůvka svým soudruhům, aniž mi hrubě vytkli moji vadu. A proto jsem se jich stranil už tehda a v dětské duši klíčil a rostl trud neskonalý, z počátku hněv, pak smutek a bolest, pro kterou v ústraní propukával jsem v pláč.

IV.

Čas prázdninový.

Na dvoře kancelářské a úřednické budovy skládali z velikého vozu do stájí seno. Od vikýře druhého prázdný vůz odejel a zůstal tam jen vysoký žebřík. My děti hrály jsme na dvoře míč. Místa bylo tam ještě dost, neboť dům byl prostranný a sloužíval pro případ potřeby i za jezdeckou školu. Seno vonělo a byli jsme opojeni tou vůní i hrou. Náhodou mrštil bratranec, tehda už gymnasiální student, míčem poněkud výše, tak že míč zmizel v otevřeném vysokém vikýři.

„Počkejte tady, hoši," napomínal nás bratranec, „vylezu nahoru a míč přinesu." Hbitě lezl po žebříku a zmizel ve vikýři.

Já nerozumný, sotva sedmiletý hoch lezu za ním, třeba že ještě starší bratr Břeněk napomínal: „Nelez, Míro!"

Ženské, které odtud nedaleko skládaly a nakládaly seno, byly v tuhé práci a nás dětí nevšímaly si. Byl jsem jižjiž nahoře, když na předposledním stupni noha se sklouzla a z výše asi druhého patra padám dolů na tvrdé oblázkové dláždění.

Ještě v pádu slyším volání: „Ježíš Maria, správcův Jaromírek letí!" a pak jsem pozbyl vědomí...

...Silná vůně arniky přivedla mne k životu. Ležel jsem na pohovce polo obnažen a oči otevíraje vidím nad sebou skloněnou matku. Ta slyšela ze zadního pokoje jenom temný pád... a sama zanesla mne sem. Vedle stál lékař.

„M-maminko, mám hlad!" byla první, ač těžká moje slova...

Lékař ohledal pečlivě a pozorně celé tělo. — nestalo se nic, docela nic. Pravý zázrak.

Jenom co dříve, před lety, počalo leknutí, dodělal teď tenhle pád.

V.

Synům pana hraběte R., kteří byli asi ve stejném stáří co bratr Břeněk a já, stýskalo se po kamarádech. Pan hrabě tedy ráčil milostivě dovoliti, aby některý ze synů pana ředitele jeho hochy jednou za týden navštěvoval. Rodiče posílali tam jenom Břeňka a každý čtvrtek, ba někdy také v neděli bratr vystrojen a umyt, s krásným bílým límcem odcházel s panským lokajem do zámku.

Závistivýma zrakoma provázel jsem jeho odchod a závistivě poslouchával jsem jeho vypravování, jak se mladí hrabata doma vztekali, jak se váleli po peřinách v umazaných botách a jak z kuchyně si přinášeli plné talíře cukrovinek a sladkých věcí. Potom jak šli s Břeňkem do malé stáje za zámkem — u nás ve dvoře měla vrchnost jenom těžší koně kočárové, — a jak jezdili na malých ponies a jak dva černé kozly zapřahali do kočárku... Dětská fantasie přibásnila si k tomu všemu ráj a myslil jsem, že nesmím tam proto, že koktám. Bůh ví, co mně to tenkráte tak napadlo, ale věřil jsem té myšlénce, ač nikdo mi to neřekl. Sám bál jsem se ptáti, proč tam nesmím, — ale děsil jsem se napřed již té odpovědi, a v sobě samém bolest jsem nesl.

Když potom hrabata odjeli a bratru darovali na památku, že se s nimi válel po peřinách, sklenici, vyřezávaného kamzíka a starou obrázkovou knihu, pak už můj smutek se závistí promísený neznal mezí.

VI.

Pak přišel otec do pense a odstěhovali jsme se do kraje docela odlehlého, kde žili ještě rodiče mé matky. Tam dokončil jsem obecné školy. Z těch dob však, asi od osmého do desátého roku, skoro na nic se nepamatuji, třeba že dojmy byly nové, neznámé, a jenom tolik vím, že pan učitel, — tenkrát chodili jsme ještě s děvčaty do jedné třídy, — více byl u lavic dívčích a neustále štípal děvčata do tváře.

Potom nedovedl jsem vysloviti *ř*, říkaje *f*. Přednášel jsem kdysi ve škole známou báseň o vinaři, který synům svým vinici zanechává a v ní domnělý poklad, a spolužáci přezdívali mi pak dlouho a dlouho „Vinař", jak jsem to slovo vyslovoval.

Během času však naučil jsem se říkati *ř* docela zřetelně.

VII.

Nastalo asi nějaké polepšení v mém neduhu, neboť hrál jsem i divadlo při jakémsi představení dětském, jakéhos řízného vojáka jsem představoval a vím, to že mne naplnilo nesmírným sebevědomím. Tenkrát, když vystoupil jsem malý, devítiletý chlapec na osvětlené jeviště před spoustu hlav zahalených v polotemno a když prvních pár slov pěkně se mi podařilo, odříkal jsem celou úlohu bezvadně a když na konec mi tleskali, měl jsem radost, ne ze svého uměleckého úspěchu, ale že řeč mi to nepokazila, a zdálo se mi teď, že jsem roven všem svým soudruhům, pocit to, jehož jsem dosud neznal. Jindy vždycky mi připadalo, že jsem něco méně, že jsem nedovedný, odsouzený na vždy mlčeti, přes to, že měl jsem řeč.

Doma, zdálo se, zvykli si už na moji šerednou, nepříjemnou mluvu. Majíce mne stále na očích ani tak nepozorovali pohoršení. Sem tam musil jsem na některého lékaře vypláznout jazyk, lékař kroutil hlavou, prohlížel celá ústa a na konec ujistil, že v zevních mluvidlech chyby není a že se to poddá. Kdy, neurčil.

Avšak nepoddávalo se nic, bylo naopak horší a horší, když přišel jsem teď do světa a když otec zavezl nás, bratra i mne do sousedního gymnasiálního města na studie. Vyslovoval jsem teď mnohem tížeji a namáhal se nezřídka i rety všelijak, abych si polehčil; někdy i nepoddajný jazyk z úst mi vyklouzl a bylo pak na mne mluvícího truchlivé podívání.

VIII.

Malá Olga plakala, když jsme odjížděli. Avšak my oba, Břeněk a já, byli jsme hrdi na svoje nové povolání.

Moje studie! Osm roků, strávených ve strádání nad starou, neplodnou učeností mrtvých, dávno zašlých jazyků! Co v tom je trápení pro mladé duše, které jsou jako měkký

vosk a hotovy přijímati všecky nové věci! A zatím se jim tam tisknou do paměti staré, nepotřebné hieroglyfy a zkostnatělé formy . . . k tomu ke všemu čekaly na mne po celých osm let veliké trudy, bolesti mladého srdce, a kdybych je byl tehda všecky tušil, byl bych se jistě obrátil a prosil otce, aby mne dal na řemeslo, při němž člověk věčně může mlčeti. Tehda hodinářství se mi tak velmi zamlouvalo!

Vyprovodili nás oba rodiče, a matka odcházejíc vzala mne pak ještě stranou a povídala mi:

„A, Jaromírku, prosím tě, dej si pozor na svoji řeč. Mluv pěkně pomalu a nespěchej nic, když mluvíš. Teď nikdo tě nebude napomínat, ale vzpomeň si vždycky na maminku. A kdyby se ti někdo —“ ne, nechtěla tohle sama říci, jak ji to bolelo, „kdyby ti někdo něco říkal, . . . nic si z toho nedělej a sám proto na nikoho nikdy se nezlob.“

Zaleskly se jí slzy v oku a bylo nesmírně mnoho lásky v těch slovech.

IX.

Teď nastávala ta cesta křížová.

Nebylo mi ještě plných deset let, když přišel jsem do *** na gymnasium a všichni ostatní spolužáci byli starší. Všecko to nové, nezvyklé zaráželo mne, znepokojovalo, jakobych byl cítil, co mně nastává. Již to samo o sobě stahovalo mi hrdlo, jež bolelo mne při každém slově; mluvil jsem s namáháním stejně duševním jako fysickým. V těch prvních dnech byl jsem nejšťastnější, když seděl jsem na druhém konci stolu, jejž společně s bratrem jsem sdílel, rovnaje svoje nové tužky, držátka, malý notes, kalamář a peněženku, kterou mi koupil otec.

Ve škole seděl jsem vedle bratra, pořád ostýchavý, polo němý. Asi třetí týden poprvé byl jsem vyvolán z mathematiky. Napsal jsem řadu číslic, kterou měl jsem pak souvisle vysloviti. Ale to ticho ve škole, tváře dosud neznámé a přísná tvář starého professora, — to všecko pomátlo mne tak, že nebyl jsem s to vysloviti ani prvních dvou číslic. Zahanben, všecek zardělý studem, ne proto, že neumím, — otázka nebyla nesnadna a věděl jsem, co to za číslo, — ale že nemohu říci, co bych byl rád, stál jsem u tabule a slzy draly se mi z očí ven. Professor stál chvíli nade mnou, jakoby se pásl na mých rozpacích, špatně si je vykládaje: jsou někteří takoví učitelé, nebo bývali, kteří cítí z toho ďábelskou rozkoš, když žák neumí . . . Pak zahromoval na mne, až duše moje před ním se choulila nizoučko, a poslal mne do lavice, maje při tom ke mně řeč snad jinak pohnutlivou, které však v bolu svém nic jsem si nevšímal.

Nicméně v duchu byl jsem rád, že neví se ještě nic o mé vadě a že se mi nikdo ještě nebude smáti. Byl bych býval rád oddálil ten okamžik co možno nejdále, aby stále si myslili, že nic neumím, jen aby nepřišli na moji chybu, — na druhé straně byl jsem však zase ctižádostivý, nechtěje zdáti se nevědomým. Již teď bojovaly ve mně ty dvě věci: skrývati svoji koktavost a zase vyniknouti, . . . vyniknouti řečí! Byl to boj těžký pro dětskou duši, který unavoval a v němž teď v mládí útlém víc a více vítězila vůle prvá . . . Sám pak cítil jsem neustále, jak jsem a ještě více jak se zdám nepatrný, malý. A to v těch letech, kdy duše lidská ještě nic nerozvažuje o sobě a kde nemá ještě ani zdání o vniterných bojích a zoufalých zápasech nitra . . .

X.

Moje nebohé incognito netrvalo dlouho. Za pár neděl vyniklo plnou silou při četbě článku z české čítanky. Tady ovšem nemohla býti příčina špatného čtení neznalost. Hned z počátku strach pokazil mi první větu a zakoktal jsem se; bylo zle. Vidím, kterak dva žáci v předních lavicích po mně se ohlédli a to teprve mne pomátlo, že zapomněl jsem na všecky výstrahy matčiny a chtěl spěchati a býti hotov co nejdříve. Tím hůře bylo. A čím dál, tím více žáci se obraceli a někteří i posměšně šklebili se, vidouce, jak zápasím ústy i tváří. Cítil jsem, jak svaly v obličeji se mi stahují a jak to musí býti ohyzdné — a směšné na pohled. Professor češtiny, mladý ještě muž, z počátku, jakoby ničeho nepozoroval a teprve po chvíli napomínal: „Čtěte zvolna.“ — To mne uklidnilo poněkud a článek šťastně jsem dočetl.

Ale když jsem usedl, jakobych byl vyšel z parní lázně. Bylo mi nesmírné horko, cítil jsem, jak tváře mi hoří, a byl jsem všecek uondán. Neodvážil jsem se pozvednouti hlavy a ohlédnouti se po spolužácích, o kterých věděl jsem, že dívají se na mne pokradmo a že si něco šeptají. Co mohlo to býti jiného, než poznámky o mé výřečnosti? Slyšel jsem docela tutlaný smích. Teprve okřiknutí professora a nový jakýsi výklad obrátil jejich pozornost na jiný předmět.

Od té chvíle věděli všichni, že koktám.

XI.

Výsměchy a narážky bodaly mne teď více, než kdy před tím. Byl jsem vnímavější a uzavřeností, která byla jen následkem mé tělesné vady, vzrůstala ve mně citlivost. Proto raději býval jsem doma a čítal knihy, než abych chodil mezi kamarády, s nimiž beztoho mnoho mluviti jsem nemohl, aniž jsem se styděl. Sníval jsem o tom, jak bych byl klidně živ na pustém ostrově jako Robinson, a nelákala mne tam ani tak ta dobrodružství podivná, jako ten nesmírný klid, a že bych s nikým nemusil mluvit . . .

. . . Duši mojí táhnou teď vzpomínky na různé ty professory, kteří trápili nás mnohem víc, než zušlechťovali. Býval z nich jen strach a úzkost, vstupovali do tříd se škaredivou tváří a nedovedli pochopiti, že každý mladý tvor raději si poskočí a poskotačí, než by seděl jako starý pensista — Na jednoho z nich však nemohu zapomenouti. Byl to mladý, hezký muž, který přišel k nám na ústav, když jsme byli v sekundě. Byl to přírodozpytec, a přírodozpytci vždycky bývají dobrého srdce: jsouť žáky té velké přírody, neskonalé učitelky. Přicházel do školy pěkně ustrojen, s bělostným límcem a manžetami, a v kravattě tkvěla mu zlatá jehlice s velikou perlou. Hned když ponejprv do školy vstoupil, usmíval se, a jak jsme naň pohleděli, nic jsme se ho nebáli. Jal se pěkně vypravovati o přírodě a pořád se usmíval. Pak na toho neb onoho se obrátil, na všelicos se vyptávaje. Já trnul úzkostí, aby se mne neptal po jméně, jež nikdy nemohl jsem vysloviti. To bylo mi vždy to nejtrapnější a počátky semestrů, kdy dostávali jsme nové professory a ti s námi teprv se seznamovali, bývaly mi postrachem. Každý musil obyčejně přihlásiti se a pověděti svoje jméno . . .

Professora Šebka měli jsme rádi . . . Učil jsem se také jako ostatní co nejvíce, abych ho nerozhněval, ba

těšil jsem se, jakou bude míti radost, až mne vyvolá. Vyvolal mne a dal mi otázku.

Seděl jsem na kraji a professor popošel ke mně. Radost a pak jeho přímá blízkost, popletly mne trochu. Zadíval jsem se na jeho zlatý řetízek hodinkový a cítil jsem jemnou vůni čistého prádla, jež z něho vyzařovala. A na okamžik jsem přestal . . .

„Nu tak!“ pobízel docela vlídně.

Ale to mne zarazilo, že myslí snad, že to neumím a začal jsem koktati. Těžce zápasil jsem s každým slovem a k bolesti, kterou cítil jsem na prsou a v hrdle, přidružila se lítost nevýslovná tak, že bezděky slza kanula mi po tváři. Professor však znamenaje hned pravou příčinu jemnou svou rukou, zvolna vjel mi do vlasů a pohladil mne po tváři. Jako když z temna mračen prosvitne slunce, hned se mi odlehčilo. Zase jsem začal.

„Tak, dobře, dobře,“ pobádal ten hodný člověk, „nu tak vidíte . . . vždyť to umíte . . . jen nespěchejte nic s odpovědí, . . . vždyť vidím, že jste se učil . . .“ a pomáhal mi, dořikávaje slova, která měl jsem na jazyku. Pak se na mne usmál tak, že i já s okem ještě slzavým musil jsem se usmáti a bylo mi teď tak blaze v jeho blízku.

Po škole, když ostatní odcházeli, zavolal na mne: „Počkejte chvilku, Koláři!“ (Dokončení.)

Z básně „Král Sionský“.

Od R. Hamerlinga. Přeložila Eliška Krásnohorská.

(Dokončení.)

Dlouho se takto radí mužové, rozbouřeni, v zmatku.
Náhle během divokým se zamihne letem po tržišti
bílý oř, plach a sám, bez jezdce a cíle tu bloudě;
hříva mu větru letem divě kol skloněné hlavy mává.
Každý zrak se točí za ořem ztepilým v klusu bludném;
nářek uvítal jej: „Hle, to válečný Matisonův
oř, jenž smutně se k nám bez pána ze zápasu vrátil!“
Povzdechy, nářky letí z úst k ústům v zástupu mužstva.
Truchlivě ve středu jich praporec chýlí se Sionský,
posvěcený prorokem pro budoucí zápasu chvíle:
jasně na půdě rudé mu Sionský znak skvěle září,
toť světokoule zlatá, vbodené dva se v ní meče kříží.
Zástupy stesk ovanul, všech srdce se v postrachu svírá.
Však tu se řítí z tlup Jan z Leydenu; líc jeho sálá,
an, jako v poušti Arab zručný když hřebce divého
v útěku pevně lapí, tak zručně, tak ohnivě schvátí
uzdu běhouna rukou již oř proroků se podává,
pyšně v okamžiku pak ztepilý vyšvihne se jezdec
na ztepilé, pyšné ono zvíře a cválaje množstvem
hlasně volá v lidu dav, jsa nesen jako křídloma: „Bratři!
Živtě Sion! Živa nám i korouhev ještě Sionská,
posvěcená prorokem pro budoucí zápasu chvíle,
zástava posvátná! Co, korouhevníku, ji skláníš?
Sem ji podej v ruce mé, ať rozvinutá vlaje k výši!“
Děl to a mocně chopil praporec, jenž k výši se rozvlál:
jasně na půdě rudé mu Sionský znak skvěle září
toť světokoule zlatá, vbodené dva se v ní meče kříží.
Hlasně zajásaly pak v divokém vzplanutí davy bitců,
když to svaté znamení zřeli k výši se pnout v zlatolesku.
„Vzhůru nyní, mužové!“ zve je Jan; „v krytu zdí nečekejme
nepřátel srocených, ale ven v pole mužně vyražme!
Když se nyní přiženou, by mocí zuřivou valy ztekli,
srdnatě hrňme se ven z bran náhle se rozšklebujících;
tak vzplane boj dvojaký, — vítězství nám kyne dvojné!“
Tak vece Jan. Tu pojal davy záchvat vášně mohutné.
„Veď, Jene, nás! Jdeme v boj za tebou!“ Hle a zástupy zbrojné
k bráně ho Lüdgerské sledují, jako třeštěny, bouřně.
Slyš, hlasy horlitelů, zpěvy žalmů leckde se ozvou,
přehlušovány rykem, zbraně třeskem. K blankytu mává
ve zlatě, v purpuru svém praporec vroucích novokřtěnců.
Boj však rozkacený byl jižtě se rozpředl dříve
s výše valů; směle blíž nepřátele mocně pobádal
pád proroků. K valu blíž houf ukvapený přiburácel,
v příkop hlínu metá, třtiny, slámu s otýpkami roští,
tím sobě mosty robí: vrhají se mnozí jako plavci
v příkopu bahno, a tak kdy dosáhli valů krutě strmých,
ohrady jich trhají, koly rozštěpují meči svými;
v zeď žebříky jejich hroty hákovitými se zatnou
Obhajců ruce však žebříky chopí, metajíce
se zdí zpět je dolů, že do dálky duní zem a chví se,
když s rachotem svalují s žoldnéři se vrávoravými.
S bašt olejem vroucím a vodou, vápnem se hasícím,
smůly ba síry varem tu polévali vztekle a běsně
z kotlů rozžhavených mužové ano ženštiny křtěnců
útočníky čilé, i namáčeli ve smole žhoucí
obruče, obvinuté konopím, a je házeli lezcům —
věnce kruté z plamenů — kol šíjí; šíleně řvoucí
vzývali marně pomoc ti, kterým lpělo jarmo planoucí
kol ramenou, lpěly též jim na žhoucí smole pěsty
v marné námaze své, aby servaly pouto; i ryčně,
zoufale dál prchají — tím výš ale jarma ta pláknou,
až s chropotem klesají a tu mrouce i trávu popálí.
Tak s voji biskupových žoldnéřů vedli Sionští
boj zuřivý na valech, když Jan s branným lidu jádrem
Lüdgerskou vyhrnul se branou odvážně na výpad.
Tam se na útok již hotové hromadí praporečky,
jež proti bráně čelí, i stojí s mužstvem tu mohutným
nepřátel děla již hrozivá. Hle otevřela pádně
brána se teď dokořán, s praporem hrdě k výši vlajícím
z ní se vyřítil voj novokřtěnců. Skryt děly svými
žoldácký na to dav hromovým ohněm chutě vítá
útočníky divé. Novokřtěnci valí ale rovněž
obrovitá děla svá, hle i jich doutnáky tu blýsknou,
již zahučí kule též k nepřátel táboru s náspu.
Kol divoký šum a vřesk se probouzí, šíp z luku víří
svižně povětřím v dál a syčí jako hádě letící;
palba pušek rachotí i letí bzučivý z praku kámen.
Slyš! kovovým štěkotem chrti bitvy, šlahouny se sápou
hůře a hůř! Rty hadic plivají v pole žáry, sokolnice
chřtány vyjí; železem plýtvá Baziliškovo hrdlo
hřmotné po centnéřích, a povážně metá za to krátký

hmoždíř mdlým rachotem žulové kule v půlkruhu v dálku:
zhoubně puká i granát, — hej, od ostré píšťaly útlé,
ježto metá olovem v půllibrách z roury vytáhlé,
k houfnici, ježto chrlí kamenů též dvojstoliberní,
všecko zuří si to vstříc, s náspů, na širé dole pláni,
veškera střelná zbroj; na deset mil vůkol u Münstru
půda se otřásá temným duněním dělopalby.
Však nedlouho bují tato střelba. Opět mezi svými
ohnivě cválá Jan. „Nuže vzhůru!“ volá, „nuže v útok.
bratří Sionští, v boj! Meči teď rozhodněte zápas,
rázy kyjů a seker!“ Za junákem z Leydenu těsně
kráčí Bernt divoký, i volá jeho hlas přemohutný:
„Za mnou!“ Tak se vrhá mezi mužstvo u děl papeženců
s přední svou družinou; tu opuštěna hned děla hřmící,
jichž ukořistí část odvážně, jiným ale, pádným,
tak že je též jimi hnout, takovým vráží hřeby do tlam,
tak že hanebně mlčí, a na místě běsů hromoplodných
špalky tupé tu zejí.
Zmatení jalo biskupových se
žoldnéřů, ale již z ležení na pomoc tlupa chvátá·
bubnů vír lomozí, vřesk polnic sem přivolává
biskupské šiky blíž. A tu se všech stran stahují se
síly bojovné sem. kde čeká boj rozhodující!
Rozvinují po nivách s vlajnými se již praporečky
zástupy v boj hotové; v předu pod každým praporečkem
tam v brněních se ježí řada blyskotavých kopiníků,
dřevce trčíc; v středu jich halapartníků tlupa blýská
ostřím svých širočin, s nimi mušketníci, nesoucí
dlouhé pušky. A dál s pěchotou pestrých praporečků
jízda se střídá zas; v klusu pancéřníci rojí se
píkami ozbrojení, pak lehcí arkabuzýři
s houtci dragounů, též mušketníků šiky jízdné.
S přilbami skvostně peřím zdobenými, se zářivě vlajným
svým praporem, kde se skví kříž osmirohý, v zbroji táhne
v pyšném postupu v před četa Maltézů. — mniši jsou to
s válečníky slití. S žoldáky se biskupovými
říšská vojska pojí, na pomoc přišlé voje přátel,
Kleve, Kolín v čele jich; papeženci i též luteráni
svorně se teď sdružují k udolání tlup novokřtěnců.
Vestfalský nejeden hle rytíř se zbrojnoši svými
lenní slib tu plní a tu v nádheře výzbroje skvoucí
v biskupových se řadách k boji chystá v záhubu Münstru
Však se pořádaly též tlupy rozjařených novokřtěnců,
dychtivy utkati již nepřítele v bitvě pořádné.
„Hleďte tu, bratři,“ volal k davu Knipperdoling přemohutný,
„jak žoldáci popů hemží se co červi na sýru!
Blázen kdož by se chvěl! Huby bouchaček ucpala dobře
jim naše ráznost již, — na ně dojde nyní na samotné!
Zdaž z kopiníka je strach? Jen bloud rozběhne se zrovna
na dlouhý mu rožeň! Nu a střelci se zastaralými
hákovničkami? Aj! Než brach takový nemotorně
vidlici v zem zarazí, než rouru vloží mezi háky,
než pomaloučku potom ji namířiv, ránu vypálí,
jižtě mu kulku čilou zasadí naše ručnice hybná,
již z luku nám vyletí šíp, jenžto do kůže ho škrábne.
Neb snad i jezdce se bát? Hrozný je bubák to železný,
jestliže právě ležím; tu valach jeho vytlape díru
snad v břich můj; ale jakž, stojatého-li chlap mě nalezne?
Někdy-li však ho také, kovaného bubáka, zasáhne
rána i s hřebce-li jej povalí: byť i kůži celou měl,
sotva mu vstát pomohou čtyři pak mužové pomaloučku!
Nuž, tedy zhurta do nich, novokřtěnští bratři, domácí
jakž i cizí! Ale nám nade všecky, synum to Sionským,
patří biskupu dnes povědět slovo nejzmužilejší!
Zhurta do nich! Kdo co rek v boji padne, my růže mu na hrob
vsázejmež! za to však zbabělec, jak dí pořekadlo,
za hrob měјž kravinec, jako brouk blíž pastviny v cestě.“
Pochvalu jásali kol řečníkovi bratří Sionští.
Však muži vážnější, šiky horlitelů novokřtěnských,
slouchali mládce slovům a řečem vzrušených vidinářů.
Bouřně vyřítili teď k boji záhubnému se z blízka
již nepříteli vstříc, zaburácela zápasu hrůza
v pláni širé kol a kol; meče řinčí, ručnice praští,
slyšno koňů ržání, steny mroucích; krok v krvi klouže.
Zdaž běsi pekla to jsou, oni rozzuření novokřtěnci?
Zdaž se bledým snílkům trojnásob zvýšila síla?
Žoldnéř leckde vidí novokřtěnce ležet na bojišti,
an tu z očí hrozivých divokých. naň ještě se dívá;
tož se vrhá krutě naň sekerou zdviženou se mu bránit;
s hrůzou však zdvojenou tu vidí, že to mrtvola děsná,
jež tak okem hrozivým, divě roztaženým k němu zírá.
Aj tak horko dosud nebylot zkušenému vojínu
nikdy, ni Turkům vstříc, ni na lombardském poli války.
Ejhle, prapor zářný dme se v nádheře nad novokřtěnci
pyšně, co plachta lepá, ale žoldáků praporečky
pestře vlají s třepotem jako listy suché k opadání!
Knipperdoling v seči kol s krvavou sekerou tu burácí,
jásaje září, že se již nepřítele odvaha viklá.
„Hleďte,“ volá tu bitec ten pádný v srdce radosti,
„jak žoldáci leží tu na zádech kol jako žáby,
když na ně kroupy tuhé se za bouře sypou u močálu!
Kdež jste, milostpane, hej? Kde vězí vzácní z rady páni,
kdež vojevůdci jací? Jediný tamo Wilke ze Štědink
ještě bojovně stojí; ostatní k ústraní tíhnou.
když z boje uzřeli zpět se Corytzra dotápati v tábor,
an pračník mu vybil kamenem bídným oko z důlku,
jak sráží si hošík kamenem též se stromu jablko.
Malchus s hřebce na zem povalen, mladší hrabě Bentheim
v lepší svět vyletěl na letící kouli hrdinsky;
leklo se hojně jiných. Popové i rytíři a páni
svých si osob šetří; kdo se tak vykrmil, že se leskne
podnaditý, hladký, na konec chce se s údy celými,
v dobré kůži, ne však jako rozštěpená z pole řípa
neb cedník děravý přece dostati k bráně nebeské.
Však hle, tu ještě jeden staršího je jádra, vychrtlý
z Gütersloh to rytíř; bojoval sice dost v cizozemsku
s černochy dřív, ale sám doma své sedláky robotné
dříti umí, že Turek či pohan neuměl by to lépe!
Však mi honem ho podá s jeho ryzky dolů tato kulka!“
Děl to a pušku chopil; tu rytíř s oře svého se skácel
smrtným tím olovem. Tu se on zase, sloup to Sionský,
neznavený v řeči tak jako skutcích, s úsměvem ozval:
„Hleďme, jaký z toho zisk, že za dob klidných jsme se pilně
střílet učívali dřív! Měšťanská zábava pouhá,
hříčka nedělních dnů — vida, jak nám k prospěchu slouží!
Však co to jest? Zdali sem nejechá za tatíka se pomstit
mládeneček tamo ten? Mně se zdá, že to jest ratolístka
velmože v Gütersloh; však jádra ryzího se nezdá,
ten po tatíku není, to je větroplach doby dnešní!
Pojď, holobrádku milý, tebe polknu, co vítr tě vdýchnu,
kýchnu-li však, vyletíš mi, panáčku, nosem zase zpátky!“
Však hrdě cválá vstříc statnému tu Knipperdolingu
v skutku panic nadutý, s chocholem na přilbě vlajícím.

Těsně u vod řeky Aa kde širými palouky se proudí
k městu se obracejíc, tamo soupeř soupeře utkal.
Úderem obrovským tu Sionský rek si zamířil
v pyšnou mládcovu hruď, pancéř se zajiskřil a praskl:
střemhlav přes koně dál k řece Aa zaletěl beze spásy
v pádu panic; padl v proud, vlny na vždy se zavřely nad ním.
„Zdaž tu není vidu již v davu kol po přilbě rytířské?“
tak vítěz tu volá; „čeledí spokojit se mi nutno!
Aj, známého vidím! Ten Frýz, hle, biřic je to z Münstru!
Půlkopě pánův on již sloužil a biskupu v posled
zaprodal údy, padouch, a kopím teď chtěl by našincům
šťárati snad do zubů. He, pozor, lotříku ty fryzský!
Délky ti zůstane dost, kdybys o hlavu byl třeba skrácen!“
Děl to a již se i hnal chutě na statném oři k Frýzu,
pádnou svou sekerou rázem ježatou hlavu sťal mu,
tak že se skoulel trup, smáčen kaluží krve vlastní.
Takto burácel a břměl v poli Knipprdoling přemohutný,
soupeře dále i blíž si vybíraje; měl pořekadlo
neb žert vždycky jakýs, aby sek jako bod jimi žehnal.
Mlčky, ba hrozněji však než Knipprdoling přemohutný,
onde jiný v davu rek vraždil; to Tylan, roven obru.
Ještě mu kůže losí kryje plec, rezavá jemu přilba
témě cloní, ale on strašným kladivem se ohání,
jak by to hřměl sám Thor, pravěký bůh vlasti severní,
neb zuřiví Hünové, zhynulí, dávní velikáni,
házevší kladivem proti sobě na míli do dálky.
V nejhlubší boje vír jako řvoucí běs vždy se řítí;
nechť mu i vyhrožují sta mečů a kopí v reji vůkol,
odráží se ocel sebe tvrdší od jeho kostí,
píka drtí se na nich. Hrozivé kdy naň oštěpy míří,
pěstmi silák je chopí a tu pak rázem k zemi strhne
s oštěpy houfy mužů. Ale s důstojným-li se potká
odpůrcem v boji tom, kladivem pak máchne, že hřmící
v přilbu a leb dopadá a železné trosce se mísí
jiskry a krůpěje v mok z hlavy prýštícího se mozku.
Aj, chce-li vyslati dnes noci říš zjevy veškery zašlých
hrůz a reků pravěkých, aby v zápase rozhodujícím
před Münstrem spěli též bojovat na zmar novokřtěnců?
Kdož na běhounu plavém, s ohonem černým, hnědohřívém,
jest Walkýra divá, již vlas vlaje kol jako křídla?
Divara jesti to, choť pro Sion zhynulého to věštce;
povždy letíc Jana blíž, kde se v ohni vrhá v boje příval,
mládce lepého ve vír zraky svými neumdleně stíhá. —
šípy to jsou z plamenů, a kdy selhaly nejžeřavější
bez moci odražene štítem vyšší jeho lásky:
běsněji zpět se vrhá v krvavý ona chvat na bojišti
Jak mává tu kopím, jak jí z ruky oštěpy sviští
v zástupy žoldácké, nebo rvouc bambitku či dýku
z pásu na boj bližší, v boje rozkoš v smíchu se řítí!
Často pobádá v seč zvuky bujně divými, cizími
soudruhy své věrné, hnědolící plémě potulné.
Pohroma netkne se jí v zuřivé seči; však běda bitci,
jejž ona lehce raní šípem hozeným nebo kulkou
spálí jen! Jako blesk, jako jed ho to sžehne, i zmírá.
Jak se mohutna jeví, jak silna ta postava štíhlá
temnobrvé ženy teď! Koni na hřbetě náhle tu vstává,
vztyčena v boj cválá, odvážliva až k zběsilosti,
v postoji šípy metá. Divokrásně její plane líce!
Tak žena Hunská snad kdysi na ztepilém oři bujném
v bitvě polem se ženouc, oka házela přes hlavy bitců,
zaškrcujíc lapené. Germanská takto mužatka
snad zraky koulela kdys, za Odinovy as doby dávné,
v rouše kdy ze lnu tkaném, bosa, upjata v pásu ze žíní
stála, dolů s vozu zříc, a zajatci uvrhla bledému
přes hlavu mrštně věnec, lano přes prsa těžce supící,
táhnouc jej k sobě výš, by kovem jemu hrdlo zařízla,
z kouřící krve pak, kapající z rány do kotle,
věštecká znamení aby hádala o zdaru bitvy.
Sestra samých Furií, Walkýra i přízrak osudný —
tak řádí zuřivá s přemohutným Knipprdolingem,
s ním i rekem Tylanem, plna jsouc krvežízně a lásky.
Vedle gigantů však, jich síly divé, poloběsné,
jakby olympský bůh střelovládný, v dálku planoucí
zářivě stál, tak čněl v boji velkolepém teď u Münstru
vedle divých hrdinů, silného to Knipprdolinga,
obra i rozkacené Walkýry oné v reji bitvy
následník proroků, na bělouši jinoch lepotvárný,
Jan Leydenský sám, levicí praporec nesa k výši,
třímaje meč pravicí; v krvavém poli vítězověstně
bouřil on obdivován a za jásotu svých novokřtěnců;
kamkoli hnul se jen on s tou lící zářivě jasnou,
srdce burácela všem, všude jistota vítězoslávy
jak libovůně palem svěže vedrem zápasu vlála.
Mocné rozkoše žár jako v lásce i v slasti bojovné
uchvátí muže hruď; tak i Jan s ňadrem tepajícím
v bitvu se hnal; jeho sen, jeho pud, bažení jeho tajné,
všecko to, což plamenem v duši sálalo kdys mu horoucí,
cítil rozlito teď v paže své zdvižené — vzlet a sílu,
již teprv odvaha tak zocelí, že nedočkavě v bitvu,
jak na svatbu jechal. Hle, pojednou zhlédl, že statný
Wilke ze Stedink sám jen z biskupových vojevůdců
v předních ještě řadách na běhounu hbitém se potýká.
Mocně se rozplamenil tu jinoch žárem bohatýrským,
tak že se bouřně vrhá v šiky nepřátel jako zmámen,
vůdce jejich porazit chtěje v zápase rozhodujícím.
Již mu tu cválal vstříc obrovský Wilke ze Stedink
na zpěněném oři svém; na mládce kopím si trčícím
bystře zamířil, a ten se jen oštěpu v rozběhu vyhnul
ohnivě, pružně, hybem těla v síle mladosti čilého,
třeskutě ťal čepelem v brnění odpůrce starého,
jenž nemotorně teprv meč k ráně tasil proti mládci:
Jan tu bledí kovové při samém obočí jemu rozťal, —
na vždy obestřela noc bohatýrův zrak v oku jednom.
Všecko se vzbouřilo kol; již houště kopí smrtonosných
mládci hrozí, i zvedá sám Stedink, nedbaje rány,
prahna po pomstě kruté, meč opět pádný, aby smělci
rozpoltil hlavu v ráz. V úzkosti kolem novokřtěnci
křikli; tu ejhle, Tylan hrozným kladivem v tlupu mrštil;
slétlo co hrom s hukotem; tu se vzepjal kůň bohatýrův,
hlasně bolestí ržál; čelo rozdrcené zeje hřebci,
jenžto do písku klesá; s něho jezdec též se potácí.
V jásotu blíž se hrnou teď rozjaření novokřtěnci.
Ustupují zlekaní žoldáci, ba vyrvali těžce
vůdce vrahům hrozivým; jeť omámen a tvář mu krvácí.
Postrach a zlé zmatení v nepřátel zástupy vnesla
zvěst o porážce kruté jich vůdce, neboť byli dřív již
váhali, zříce kolem v krvi svých padlých do tisíců
pláň zbrocenou, a ničím již nezdržováno tu vojsko
k Telgtu prchá v kvapu zpět. Hromadí se pěších praporečky
s tíží jen na pochod, by se vrátili k biskupu v tábor,
též na koních zbrocených tlupy jezdců mdlých, krev a hlína
lípne na nich. Mezi tím skřípou dělová kola v písku,
těžce derouce se v před; všelicos posléz ukořistí
z nich novokřtěnci šmahem, vozatajstvo pronásledujíce.

Zahlaholil jásot Münsterských vítězoslavně,
když potom uzřeli kol žoldnéřů zproštěnu pláni;
všichni tu poklekají, a tu pod praporem zlatojasným
z hloubi desíti tisíc srdcí k nebi slavně velebný
rozlehl týž se chorál novokřtěnců říše Sionské,
jenž byl zněl poprvé v lesa temnotě v poušti Daverty.
Vůdce, jemužto zvučí ten jásot, z Leydenu mládec,
do bran Münstru nyní vede vítězné voje nazpět.
S ním, usmívavě hrd, jede Knipperdoling přemohutný,
Divara též, k Janu blíž se derouc, zálibně a pyšně
hřebce pohání v rej před ním, a Tylan divohrůzný,
Krechting potměšilý, ponurý Rotman mluvoskoupý
spolně kluší. S veselím zní píšťaly, surmy a bubny,
když pak umlkly, opět zazněl ze šiků se vlnících
zpěv žalmů vznešených, pěje chválu Sionu. A vstříc jim
zástupy dítek a žen putují, jim i starci koří se;
v cestu prší kvítí. Dojaté dcery říše Sionské
zří Jana v kráse lepé v čele vítězných novokřtěnců,
an pravicí drže meč, levicí praporec nese v výši
na skvoucím oři svém. Tu se schváceny v cestu mu vrhly
jak v blaženém vidění a vysýpaly všecko to kvítí
naň, plesajíce mu vstříc; vonnými ho věnčily vínky,
věnčily hřebce mu též.
Nenadále ze zástupu lidstva
jenž se rojil kol a kol, vynořil v skoku v před se Duzentšur,
kmet smyslů zmatených, i volá v blažený lidu jásot:
„Zdráv buď král vznešený! Zdar a sláva ti, králi Sionský!“
Úžas jal davy kol; znali v Münstru ho dávno něméno;
aj, ten náhle nyní že nabyl řeči zas, totě věštby
významné splnění! Tu se každý pohled upíná
v líc Jana jen; ticho kol, vše mlčí, ale jak země otřas
pak zachví to lidem. Jako sudba nová kdyby křídlem
nad čely vlála mužům, tak v jásotu náhle šumí to,
z úst to na ústa letí; hlaholí slovo starce něméno,
až Münstrem zjařeným od konce do konce to zavzní:
„Zdráv buď král vznešený! Zdar a sláva ti, králi Sionský!“

Na hradčanských schodech.

Napsal J. L. Hrdina.

(Pokračování.)

Je tomu pěkná řada roků. Řekněme: pětadvacet let. Tenkrát byla Žofka hezounkou dívčicí. Dnes ovšem — už tomu tak dávno, že již to ani pravda není. Dnes je Žofka babou.

Ale tenkrát! Sloužila od osmnáctého roku a byla jednou z těch šťastných děvčat služebných, jež „trefily“. Po všecky roky zůstala na Hradčanech. Nejprve jako chůva v rodině jistého plukovníka, pak byla „paní k ruce“ u jednoho správce opuštěného paláce, později postoupila na panskou, na komornou u ovdovělé kněžny a v té funkci dočkala se pětadvacátého roku. Každý jí hádal tenkrát osmnáct, jak byla hezká, svěží, kyprá — krev a mléko. I známost měla, upřímnou, srdečnou. Milenec její byl lajtnantem u myslivců. Já vojenské lásce vůbec nevěřím, lajtnantské už docela ne, ale lidé vyprávěli, že mladý onen důstojník byl do komorné Žofky opravdu zamilován. A Žofka sama svatosvatě tvrdí, že by si byl důstojník jinou nevzal, než ji, a říká, že nebožka kněžna sama dovolila jí tu známost a kdysi se vyjádřila, bude-li se chtít důstojník ženit, že sama složí za Žofku kauci vojenskou. To byly přece hezké vyhlídky pro srdce Žofčino. Ale vypukla válka, vojsko odtáhlo, odešli i myslivci a Hradčany podobaly se hřbitovu. Za čtvrt roku oživly zase. Nahrnulo se sem Prušáků jako much. I ti po čase odtáhli, odkud přišli, pomalu se sem zase trousili vojáci „naši“, ale Žofčin lajtnant se více nevrátil. U Sadové zůstal. Žofka nemohla pochopit z počátku, později však seznala tuto ránu v duši jí zasazenou. Neplakala, neuměla plakat, ale tím více musila trpět. Sama stará šlechtična ji těšívala, že není opuštěna, že tu může býti ve službě pohodlně dále, že může vzpomínat a modlit se za toho, jejž milovala. A Žofka zůstala u té stařenky, dokud tato byla živa. Ještě plných patnáct let. Po smrti kněžny odstěhovala se se svými úsporami k příbuzným na venek. Ale dlouho tam nevydržela. Viděla, proč tak o ni stojí, dala každému, co tak myslila, že by dostal podle jejího testamentu, a vrátila se do Prahy. Na Hradčany. Sloužit — k tomu se nemohla odhodlat. Takovou službu, jakou měla u nebožky kněžny, nenajde, kdyby svíčkou hledala, a jít někam do menšího domu a nechat se obléci za otroka nějaké šestnáctileté paničky neb šedesátileté slečinky, to ne! Najala si krámek, hokynářství, v podloubí proti černínským kasárnám. Ale — špatně pochodila. Ač prodávala zboží od polovice zdarma, přece ji ošidili, a tak konec konců byl, že tam za rok prodělala Žofka asi pět stovek. Pak žila z peněz, jež si vysloužila a jež zdědila po staré paní kněžně, ale — zahálka, to nebylo pro Žofku nic. Tak znovu krámek. Moučný. Tam teprve prodělala. Tu jí někdo dohodil ten krámek na radnických schodech. Překoupila to. A tu se drží již pět let. Výdělky jdou, chvála Pánubohu, ale tak nějak se to všecko rozpráší a Žofka nemůže býti s rozpočtem u konce.

Což o to, — kdyby byla Žofka sama na ten výdělek, šlo by vše hladce. Vzala by se křída, — tohle jsem vydala, tuhle je příjem, tady je tedy výdělek a saldo je hotovo. Ale kde jeden vydělává a dva utrácejí, když Žofka musí říkat: tohle jsem přijala a tohle jsme vydali — to je těžko. Žofka mnoho nespotřebuje, ale ten starý pensionovaný lajtnant — — — tomu se chce třikrát denně jíst a celý den kouřit.

„Žofka snad vydržuje toho člověka?“

„Ano, Žofka.“

„Proč?“

„Hm!“

„Je opravdu, či býval někdy lajtnantem ten vyschlý dědek?“

„Byl a nebyl. Přijde na to.“

„Jak to?“

„Nu, je to snaze k pochopení, než násobilka. Býval v roce šestašedesátém u myslivců — —“

„Ah, tak on je ten Žofčin lajtnant, první a poslední láska její z mládí! Tak vida, že stará láska nerezaví — —“

„Nerezaví, ba někdy zahřeje a zasvítí v pozdních letech víc, než bývalo v mládí, a to právě starému člověku nesluší. Každý měl Žofku v podezření, že po čtvrtstoletém postu nalezla bývalou svou lásku, svého lajtnanta. Aspoň v pořádné povídce by tak mělo být. Ale nenalezla. Milenec její z dávných let zůstal tam, jak označil po válce vojenský úmrtní certifikát, u Sadové, a tak pevně tam usnul a tak bezpečně jej tam přikryli vojáci sboru zdravotního, že ani fantasie lidská nemá právo jím hýbat. Tu ta mumie mužská v okně, držící celý den dýmku v ústech, předmět lásky a péče Žofčiny, je zcela jiná osoba.“

„Tak Žofka nezůstala věrnou svému slibu, své staré lásce?“

„Právě v tom zračí se první její bývalá, nerezavějící láska. Jen nepatrnou skulinou v houštině útrap, ohledů a jiných věcí lze starou lásku její spatřiti. Tento stařec býval kdysi švarný hoch, — bylo to ovšem v době, kdy i Žofka bývala v plné kráse. Jmenuje se Mařík a byl tehda poddůstojníkem mysliveckého praporu, jenž ležel na Hradčanech posádkou. U téže setniny sloužil, co byl její lajtnant. Žofku znal tehda. Potkal ji často, kdy zavěšena na rámě svého milence procházela se s ním v sadech na hradbách. Mařík svému představenému zasalutoval a šel dál. Žofka si ho nikdy nevšimla. Takových, kteří musili jejímu milenci salutovati, potkali každý večer na sta. Lajtnant si poddůstojníka taky nevšímal, leda aby povinný jeho pozdrav byl na chlup dle předpisu, a kdyby ne, — zastavit a před svou milenkou a před zástupem lidu zevlujícího nechat před sebou několikrát defilovat, vypeskovat jej hezky hlasitě a jít dál. Po čase nastala válka. Ve válce ovšem byla mluva jiná. U Sadové byl zaskočen Prušáky oddíl myslivců. Bránili se statně ti čeští hoši, ale salvy z pruských jehlovek řádily nepěkně. Ten stál bez čepice, onen odhodil tornistu, aby se mohl puškou lépe oháněť, ten střílel leže, onen stoje — —

„Vojáci, Čechové, bratři, držte se, palte v levo, tam tudy se prosekáme!“ volal mladý lajtnant, mávaje šavlí.

Vojáci zahájili palbu v naznačenou stranu a jako řetězem semknuti postupovali ku předu. Pojednou lajtnant obě ruce přitisknul na pravou tvář. Z úst se mu vyhrnula krev.

„Maříku, bratře drahý, převezmi velení, — jsi nejstarší poddůstojník — —“

Mařík přiskočil ku klesajícímu lajtnantovi, levou rukou obemknul a přidržel si jej přes levé rameno, pravou ruku, v níž držel pušku s nasazeným bajonetem, vzepřel vzhůru —

„Za mnou, hoši!“

Ale v té chvíli, jakoby země se pod ním otevřela, klesl o půl těla k zemi, jakoby plameny vyšlehly ze země, taková bolest projela nohy jeho. A pojednou nic neslyšel, oči se mu násilně zavíraly, takový divný spánek ho přemohl a hrozný sen v zápětí, že zástupy vojska prchajícího klopýtají přes jeho tělo. A všelijaké jiné sny probíhaly jeho duší. — —

Jak byl rád, že konečně se mohl probudit. Nejdřív se ohlížel, kde je. V polním lazaretu. Pak se ohlížel po lajtnantovi. Toho prý tam nechali. Proč ho nevzali s sebou do lazaretu? Lazaret prý je pouze pro ty, o nichž se dá mysliti, že je v nich ještě aspoň jiskřička života.

„Tak náš lajtnant mrtev!“ zašeptal Mařík a posledně teprv si všimnul, že i s ním se něco stalo. Malá změna jen. Z obou jeho nohou zbyly dva pahýly, jež nesáhaly ani v místa bývalých kolen. Dal se do pláče, ne bolestí, ale lítostí sám nad sebou. Za chvíli se však utišil. „A co, — mohu být ještě rád, že to tak dobře dopadlo. Což kdyby dělová koule, která mi urvala nohy, byla zasáhla moje prsa!“

Slabá útěcha, ale Maříkovi postačila.

I odměna přišla. Ještě v lazaretu byl Mařík jmenován titulárním lajtnantem za chrabrost, že chopiv svého raněného velitele do náruče, převzal velení, hleděl se s mysliveci prosekati a zachrániti svého důstojníka, vojáky sobě svěřené a snad i sebe. A směl si obléci bluzu se zlatou hvězdičkou a na hlavu nasaditi čepici se zlatým prýmkem. Myslelo se, že dlouho se nebude těšiti tomu vyznamenání a že svým těžkým ranám podlehne vzdor amputaci, ale radost, že je lajtnantem, přehlušila každou bolest, nahradila v srdci jeho ztrátu krve a zachovala Maříka na živu. A měl na vybranou: zaopatření v invalidovně, anebo si dát vyměřit pensi. Mařík si vzal pensi. Toť víte, jaká ta pense byla. Titulární lajtnant. Asi dvaadvacet krejcarů přišlo na den. A žil z toho. Dovedl z toho žít celých dvacet let. Až nastal čas, kdy myslil, že už bude s ním konec. Mařík měl bratra kdesi na venku, chuďasa, jako on sám. Má-li chuďas čeho hojnost, jsou to děti. Maříkův bratr jich měl sedm. Dorostlí už byli někteří, synové na vojně, děvčata po službách, aneb provdány. Všem dal starý táta nějaký podílek, ovšem musily si to dcery vypočítat, aby se vdávaly za tři, za čtyry léta za sebou. Za tři léta přece starý tatík udřel na tom světě tolik, že by mohl dáti dceři podílem padesátku, aby si za ni koupila stůl, postel, almaru a nějaký obrázek na zeď. Ale letos vdával dceru Toničku, je tomu sotva půl roku, a teď už škemrá Verunka. Je nejmladší, osmnáctiletá, myslil, že jí dá taky podíl, jako těm druhým, ale za půl roku se na venku při polní práci padesátka ani nevydělá, což teprv, aby se dala ušetřit. A milenec Verunčin, hodný hoch, nechce svatbu odkládat. Asi týden přemýšlel starý tatík dnem i nocí, kde by sehnal podíl pro dceru nejmladší, — najednou si vzpomněl na bratra v Praze, jenž je lajtnantem v pensi. A psal mu o pomoc. Myslil, bůh ví jaká ta pense je. A invalida Mařík, když přečetl dopis bratrův, umínil si, že nepoví pravdu bratrovi, že nepoví, v jaké bídě je živ. Pomůže mu.

„Musím mu pomoci. On je žebrák, já jsem lajtnantem!“

Aby něco odprodal z nábytku, ani řeči. V bytu jeho nebylo, čím by psa vyhnal. Ale pomůže mu jinak. Zastaví svoji pensi a peníze pošle bratrovi, aby dopomohl ku svatbě své dceři, když je tak hezká a hodná, jak o ní píše. Dal si zavolati člověka, starého lokaje jednoho paláce, o němž slyšel, že vypomáhá důstojníkům, a nabídl mu za půjčku šedesáti zlatých svoji pensi ročních sto zlatých na jeden celý rok.

Dobrodinec lokaj nechtěl ani slyšet o tak nepříznivých podmínkách.

„Čtyrycet procent ročně, — považte: ročně! Ty já vydělám za týden.“

Při tom si prohlížel platební arch invalidův. Vše v pořádku.

„Takhle třicet zlatých — —“

„Za mých sto zlatých mi dáte jen třicet zlatých?“

„To je přec dost slušné. Chcete-li, tu jsou — —“

„Když já potřebuji šedesát — —“

„Tak mi odstupte pensi na dva roky. No, vždyť přece umíte počítat.“

„Na dva roky! — dva roky nejíst, nebydlet — —“

Pan lokaj ovsem na filosofii mnoho nedbal. Ještě tak handrkovali chvíli, lokaj vysázel lajtnantovi šedesát zlatek a vzal si jeho platební arch. Na dva roky — tak stálo ve smlouvě, a prý na poskytnutou půjčku dvou set zlatých. To tam taky stálo. Lajtnant to podepsal, a teď ať někdo řekne, že pan lokaj je lichvář. Půjčuje bez úroku, dělá dobrodiní lidstvu.

Lajtnant Mařík poslal peníze bratrovi — prý „ze svých úspor“, a je prý rád, že může bratrovi vypomoci.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Vojta Náprstek

† 2. září 1894.

Vylíčiti život a působení muže, který právě od nás odešel, není úkolem těchto řádek. To učiní zajisté brzo celá kniha způsobem velkého vlastence, vzorného lidumila, poctivce a neunavného pracovníka důstojným. Zde budiž mu věnována pouze vzpomínka. Mluví-li se při úmrtích o ztrátách nenahraditelných, jest tomu u Vojtěcha Náprstka skutečně tak. Velký talent objeví se z nenadání a nahradí jiný právě odešlý. Muži velkého srdce a praktického bystrého ducha, jehož veškerá energie věnována jest obecnému dobru, rodí se v každém národě jen zřídka a sami vlastní svou železnou vůlí musí se vychovat. Dlouhá léta uplynou, než opět někdo ve společnosti české jen přibližně zaujme místo zesnulého. Zcela nenahradí jej nikdo. Vykristalisovalť se ve zvláštních národních i společenských poměrech, které se nevrátí. Patřilť k našim nejhorlivějším buditelům na poli práce. Že nám v tomto oboru v posledních desítiletích narostla křídla, jest z velké části jeho zásluhou. Obětoval tomu veškeré své bohaté zkušenosti, veškeré své jmění, všechnu duševní neúmornou sílu. Slovo jeho bylo vážné jako celá jeho povaha a za slovem jeho a místo slova šel vždy čin. Konal vše tak prostě, tak čistě, tak nesobecky. Viděl jasně, že pákou všeho pokroku jest vzdělanost. Zasazoval se o její šíření mezi všemi vrstvami, na kterých spočívá pokroková naděje našeho lidu. Naše živnostnictvo povzbuzoval v umělosti, naši mládež v pilném studiu, naše ženy ve vlastenectví a na cestách k samostatnosti. Široký, velký rozhled po světě usiloval přenésti k nám a každý, kdo se v práci k němu přidružil, měl na něm přítele i podporovatele. Osobně byl Vojtěch Náprstek celý muž a vzor soukromých i občanských ctností. Lež v jakékoliv formě byla mu neznáma, pomluva neposkvrnila jeho rty a tak pravdu všemi cítěnou vyslovil po jeho odchodu jeden z našich denních listů, že tento muž neměl nepřátel. Nepřítelem mohl mu býti jen člověk zlý. Kruhem přátel, jejž kolem sebe nashromáždil, byl vřele milován a vroucněji než on, nebyl zajisté nikdo oplakáván. Jeho popel odpočívati bude v samém pomníku práce jeho, v Průmyslovém museu, jež velkodušně odkázal pražské obci. Stojíce tam před vyrytým jeho jménem, tisícové a tisícové věrných Čechů budou čerpati novou sílu. Jméno Vojty Náprstka jest zapsáno mezi českými jmény nesmrtelnými.

Hrad Svojanov.

Cestopisná črta z vých. Čech. Od Terézy Novákové.

Předčasně umlknuvší slavík náš, Vítězslav Hálek, sbásniv drama „Záviš z Falkenštejna“ a nakresliv ostrými rysy jeho jako hrdinu, dal jen průchod citům většiny národa, v dějinách minulých se probírajícího. Záviš Vítkovic jest z nejvábnějších, nejznamenitějších postav našeho středověku; mocně poutá nás zjev rytíře, pěvce, zplna pochopujeme svůdný vliv, jímž obetkával královnu-vdovu Kunhutu, mladou kněžičku uherskou Jitku, ba i nedůvěřivého jinocha královského Václava II., a pochopujeme i hněv, který vzbuzoval důmyslný vladař, státník a válečník v Rudolfu a družině jeho. V duchu vidíme jej v čele správen země české, z bystrých nejbystřejšího, zříme jej, jak u vězení hradu pražského skládá a pěje zkazky hrdinské i jak u nohou žen milovaných něžně koná službu rytířskou na hradě Svojanově.

Sladky, nerušeny a tajemny byly asi obojí libánky pěvce-státníka, když trávil je uprostřed lesů divokých a nepřístupných, ale čarokrásných ve své svěžesti a nedotknutosti, na hradě pyšném a osamělém, vysoko na skále trčícím a temenem téměř oblak se dotýkajícím.

Kouzlo potomka pánů z Růže, v lásce a písni tak šťastného, náhlým koncem svým tak neblahého, ještě dnes obetkává velikolepý, polozbořený hrad na moravském pomezí. Vydávajíce se k němu, zapomínáte všech bývalých jeho držitelů sebe proslulejších a jen a jen obíráte se v mysli jím, který první uvedl jméno hradu skalního v paměť lidskou.

Svojanov obklíčen jest se všech stran silně zalesněnými a vysokými kopci či, jak tu lid říká, „chrby“, jež prostoupeny jsou údolími hlubokými a velmi malebnými. V údolích těch, protékaných potokem horským, Jedlovskou vodou, Svojanskou a posléze Křetínkou zvaným, ukrývají se městečka Svojanov a Starý Svojanov, vesnice Hanary, Hartmanice, Rohozná, Předměstí, Studnice, Dolní Lhota, dále na Moravě Bohuňov, Poříčí a Křetín. Nechať blížíme se ke hradu od Bystrého a Hartmanic přes neschůdné „Babky“, nechať sestupujeme k němu od Trpína přes vysoce položenou, zapomenutou vesničku Hlásnici, nechať přicházíme od strany moravské krásným údolím Křetínky či velkolepými lesy od Rohozné a Hanaru, vždy

Ať nám pochmurnou a zajímavou silhouettu Svojanova či Fürstenberka hledati: jak neočekávaně se nám objevila, tak rychle nám opět zmizí, ba v samém městečku Svojanově, bývalém to podhradí, na leckterém místě nelze s hradu vysoko trnícího spatřiti ani kamene. A přece stojí zádumčivý hrad na kopci zcela holém a osamělém, který jen s jediné strany, blíže bývalého manského statku Hradčan na cestě k vesnici Rohozné šíjí zcela úzkou, nad lesními srázy se pnoucí s ostatními význačnými výšinami souvisí. Vrch hradní skládá se z ruly a svoru; v prahorniny tyto vrostly jsou kromě šestistěnných turmalínů přepěkné hnědé granáty, neprůhledné, ale velmi dokonalých, dvanáctistěnných krystallů. Hrbolatá, ač dosti široká cesta z městečka na hrad vedoucí všecka je poseta drahokamy těmi, české země slzami: děti okolní sbírají je plnými hrstěmi, pohrávají a pohazují jimi. Jsouť jim hranoly půvabné čímsi všedním a jen turista sem zabloudivší podivuje se bohatství milé vlasti, jež mezi drobící se svor a rulu drahokamy pod nohu mu sype.

Svojanov je hradem velmi různotvárným, s každé strany jeví se diváku v podobě jiné, dle toho, která část hradu jest v popředí. Jinak vypadá Svojanov se strmých výšin nad Hamry čnějících, jinak s Rohozenské cesty, jinak s vrchu Pupku, bezprostředně nad ním vystupujícího, jinak z městečka na úpatí.

Svojanov nynější jest pravou strakatinou: jest tu starobylá hláska, na níž místo krovu bujná spoušť plazivých rostlin se třepotá, vedle ní jeví se zbytky „starého paláce", honosící se vzácnými a věru spanilými zděmi o díle škrábaném, jsou tu kol do kola okrouhlé basty, žel! šindelovými střechami a moderními okénky opatřené, při vchodu vidíme i střízlivé stodoly a hospodářská stavení, předhradí jest květinovou zahradou, bývalý příkop štěpnicí, ku hmotným zdím a výstupkům, leckde starobylými iniciálkami vyznačeným a břečťanem porostlým divně se druží laťový plot a tuhové vásy . . .

A ve směs tu různověkou a různotvárnou postaven či vlastně vmetnut žlutavý obydelní dům „nový palác" (!) v tak střízlivém slohu kasárnickém, že by nám i ve staré Praze překážel, kde přece takových rozmilých stavení po ulicích zvláště novějších bývalo do nedávna na sta. A to postaven po bok památné věkovité hlásky, po bok pevných, ještě zachovaných a starobyle sklenutých bran a krásné (asi po prvním požáru r. 1572 zřízené) renaissanční stavby starého paláce! Žlutavé to stavení, střízlivé, hranaté a nemotorné jest jakoby skvrnou celku, starobylou a zádumčivou romantičnosti dýšícího a dlužno vyznati, že pohled na hrad Svojanov jest tím poutavější, čím méně žlutý dům je zřejmý, jako na př. s vrchu Pupku.

Hrad Svojanov s širošírým svým okolím z ruky hrdinného a zpěvného Vítkovice octl se v rukou držitelů mnohých. Nejdéle vytrval při rodech veskrze proslulých pánů z Boskovic, Žehušických z Nestajova a Zárubů z Hustiřan. Učený a bohatýrský mecenáš Ladislav z Boskovic, souročence neohrožené zastánkyně Jednoty a Bratří na Hoře Olivetské, Marty z Boskovic, panoval nad hradem roku 1510—1512 jsa z Boskoviců, držitelů Svojanova, nejslavnější. Po něm nastoupili Trčkové z Lípy a po těchto Žehušičtí z Nestajova. Tenkráte panství Svojanovské obsahovalo bez mála celý okres Poličský a zabíhalo přes hranice až do Moravy. Kromě Václava Žehušického, jenž Svojanov získal, a synů jeho Jana a Hertvíka připomínají se z rodu toho i obě ženy Hertvíkovy, první Kateřina, že jsouc horlivou podobojí městečku Bystrému (1558) drahocenný kalich darovala, druhá Bohunka, že jí, po smrti Hertvíkově, přešlo panství v ruce rodiny její, Zárubů z Hustiřan. Po vládě starožitného toho rodu, který Svojanov držel až do vymření svého, nejčastější jsou sledy po celém okolí; jejich dary, fundace, pověsti z jejich života, místa jich pohřební dosud trvají v paměti dosti živé.

Sotva že erb Zárubů zlomen (koncem první polovíny předešlého věku), pustnul a klesal Svojanov vždy více. Získal jej na čas baron Ubelli, ale pak přešel hrad, který kdysi pány z nejpřednější v království a markrabství šlechty se pyšnil, v ruce obskurných, ovšem zcela po německu smýšlejících rodů měšťanských. Vystřídali se na něm po sobě Haissler, Dlouhý, Diebl, Reissig, Stillfried, Havlín, Nesvadba, Kristen, Sommer a Hasche; z nich jediný Stillfried náležel k šlechtě, ovšem skrovnější. Na hradě pátráno po starožitnostech a pokladech, prokopáno a rozházeno vše pod zemí i nad zemí — a konečně za majitele Kristena přikvačil r. 1842 strašlivý požár, jenž zhoubu starého Svojanova dokonal.

Oheň vyšel v městečku, které rovněž velice bylo poškozeno. Vypravují staří lidé, že bydlel blíže radnice jakýsi švec, jenž si opíkal kus špeku; špek mu chytil, hořel jasným plamenem, chytl domek ševcův, chytla i radnice vedle a od ní veliká část města. Hořící kus špeku vyletěl prý až do zámecké kanceláře (na hradě), tu zapálil, tak že pan vrchní sotva života uhájil. Co na této „ševcovské" historii pravdivého, ovšem nevíme.

Za pobývání měšťanských rodů na Svojanově byl „Svánovský pán" (jak se dosud majitelům hradu zde říká) velmi populárním v okolí. „Svánovští páni" přátelili se s většími sedláky a hlavně s rychtáři. Tak byl na příklad Trpínský a Hartmanický „rychetský" Fonstka, zámožný to svobodník, se „Svánovským pánem" jedna ruka, půjčoval a opatřoval mu koně, vybíral mu nevěstu, na hony s ním jezdíval atd.

Nynější majitel Svojanova je Němec zarytý, podporuje značnými částkami školu schulvereinskou v blízké české vesnici Rohozné zařízenou a zasazuje se vší silou o národnostní rozdělení okresu Poličského, jež mezi věrnými Čechy po roky vzbuzovalo bouři hněvu a vzdoru.

Přístup na český hrad, s Rychemburkem a Košumberkem nejpamátnější v Čechách východních, poskytuje nynější pán jen nerad a jen hostům národnosti své. Tourista — Čech dostane se leda k hlásce a k renaissančním zdím starého paláce, místností vnitřních, rytířského sálu, čtverhranné síně, hrobového výklenku, bývalé krypty, kaple, příkopů v zahrady proměněných neshlédne.

I připadá Čechu upřímnému tato cizí svrchovanost nad slavným, starým hradem Závišovým, Boskoviců, Žehušických a Zárubů jako onen nemotorný, žlutý, v zádumčivou spanilou zříceninu jakoby vmetený dům obydelní, jenž veškerý dojem skalního hradu tolik ruší. A připadá mu dále, že tenkráte, když pan Záviše na hradě zpíval, když Žehušičtí tak horlivě kalicha se drželi, když Zárubové z Hustiřan tolik činili pro lid okolní, pro chrámy a kaple jeho, granáty po hradním kopci se koulející byly jasny, průsvitny a ohnivy, a že teprve tehdy zakalily se drahocenné slzy země, když perla hradů pomezných jako většina toho, co mají Čechy nejlepšího, přešel v ruce cizí a nepřátelské!

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy **„Hynek Votoček"**.

ROČNÍK XXII. 20. ZÁŘÍ 1894. ČÍSLO 36

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt léta . . 1 zl. 20 kr.
na půl léta . . 2 „ 40 „
na celý rok . . 4 „ 80 „

Se zásylkou po poště:
na čtvrt léta . . 1 zl 25 kr.
na půl léta . . 2 „ 50 „
na celý rok . . 5 „ — „

Patisk původních prací se vyhrazuje.

LUMÍR.

ČASOPIS ZÁBAVNÝ A POUČNÝ.

Veškeré dopisy týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Karlovo náměstí číslo 34.

Listy přijímáme jen frankované.

„Lumír“ vychází dne 1., 10. a 20. každého měsíce vždy o 9. hodině ranní.

Trudy mého strýce Jaromíra.

Z jeho zápisek podává Stanislav Jarkovský.

(Dokončení.)

Lekl jsem se, že snad teď teprve mi začne domlouvati, a všecek jsem se chvěl. Když všichni odešli a já s professorem zůstal sám ve třídě najednou ztichlé jako hrob, měl jsem už na kahánku a sotva že jsem nezačal plakati. Ale ne. Mladý professor oblékaje rukavičku zase se na mne tak přívětivě usmál jako dřív a ptal se:

„Jak se jmenujete křestním jménem?“

„Jaromír,“ odpověděl jsem dobře.

„Nu tak, Jaromírku,“ pravil důvěrně, „vám dělá řeč trochu obtíže, viďt?...“

Když takhle začal, tak vlídně a laskavě, všecko jakoby se mne spadlo a mluvil jsem docela plynně. Professor tázal se, jak dlouho už koktám, co je toho příčinou, pak po naší rodině se vyptával a bera mne za bradu a upřímně do očí mi pohlížeje těšil mne:

„Nic si z toho nedělejte, Jaromírku, nic to není, to přestane samo sebou, až trochu povyrostete... není to tak zlé, jak se vám snad zdá... jen nemějte nikdy žádného strachu a když vás vyvolám někdy, tak jako kdybyste mluvil s tatínkem — anebo ještě lépe s maminkou... Viďte, že se nebudete bát, Jaromírku?...“

A teď zase vytryskly mi slzy, slzy vděčnosti a chtěl jsem v tom rozmachu svých chlapeckých citů dokonce políbiti tu jemnou, čistou ruku, kterou mi podával. Ale on rychle utrhl.

„Co vás to napadá, dítě!“ A vzal mi hlavu do obou svých dlaní a sklonil se ke mně, jakoby mne chtěl políbiti. Však cítil jsem jen, jak ústa jeho dotekla se mých vlasů, tenkrát ještě kudrnatých.

„Tak, a hodně se učte,“ dodal ještě, stiskl mi ruku a odcházel.

Já za ním jako ve snách. Ještě u vrat školní budovy zapaluje si doutník kynul mi s úsměvem a pak zašel. Pádil jsem domů se smíchem na rtech. Což bych byl teď pro toho člověka udělal: do vody, do ohně bych byl skočil nevěda ani dobře proč! Pro tu lásku jeho a pro tu mírnost, se kterou zacházel se mnou, žákem, on, professor, takový velký pán v mých očích!...

Ostatní professoři, když jsme bývali v respiriu veselými, vždycky zakřikli nás zhruba, jako důstojníci svoje mužstvo, on chodivával okolo naší třídy a ani si toho nevšímal. Jen když vřava stávala se přes příliš hlučnou, otevřel dvéře, zastavil se v nich a usmívaje se povídal žertem a důvěrně: „Poslouchejte, děti, jak venku roste tráva!“ anebo: „Křičte, studenti, ale šeptem!“ — My se dali do smíchu, on s námi, a bylo pak ticho. Když jiný přišel a pomocí „hulvátů“ a „holomků“ ústa nám ucpával, bývalo tím hůř. Arci, tenkrát ještě byly staré časy.

Professor Šebek už umřel, chudák, dávno tomu, velmi dávno. Z *** odešel po roce, a po nějakých dvou, třech letech došla k nám ta smutná zvěst. Souchotiny měl. Ale vždycky srdce se mi zachvěje vděkem a lítostí, když si naň vzpomenu. Lítostí, že zemřel prý sám a že ráno posluhovačka jeho jej našla již ztuhlého, studeného...

XII.

Když jsme byli v kvartě, zemřel nám otec a všechna tíha výchovy a vedení domácnosti spočívala na bedrách matčiných, která musila spokojiti se s nevelikou pensí a malým příspěvkem na výchovu svých tří dětí. Olga chudinka začala doma už pomáhati. Byla o půl třetího roku mladší než já, tehda dítě asi jedenáctileté, ale třeba že jen o prázdninách a krátkých svátcích vánočních a velikonočních jsme se stýkali, přece vyvinul se mezi námi poměr něžné, bratrské lásky, která je nejsilnější ze všech svazků příbuzenských.

S Breňkem jsme se někdy poprali, dost důkladně, a řekli si nejedno dětsky nerozumné, trpké slovo a teprve později přilnuli jsme k sobě za to tak pevně, že nepoznal jsem přátelství věrnějšího. Olga byla už jako dítě andělem, mírná a dobrá, jako matka. — Když někdy jsem doma vypravovával o škole, o professorech, a když silně koktaje musil jsem přestati, tu Olga po chvíli, někde v ústraní nebo v osamotí nic neříkajíc vzala mne kolem krku, pohleděla mi do očí tak plna lásky a soustrasti nevyslovené a konečně řekla:

„Povídej mi taky něco, Jaromíre!“

Věděla, že když jsme sami, že nekoktám, že tím zase nabude odvahy a že skleslá mysl moje zase se vzpruží.

XIII.

Začal jsem i studovati svoji chorobu. Čítaje o Demosthenovi a jeho pokusech, také jsem se chtěl tak vyléčiti a vycházel daleko do polí, na návrší, směrem ku

své domovině, odkudž byla vyhlídka kolem kol. Když pak nikoho jsem neviděl na blízku a nikdo mne slyšeti nemohl, mluvil jsem nahlas, učil se nahlas z paměti, dělal dlouhé řeči, — a vždy pěkně, hladce a bez závady. Slova a písmena, kterých jinde, ve škole, nebyl jsem s to pronésti, proslovoval jsem zde docela plynně a krásně! Tak tedy nebyla to přece žádná chyba organická a zdávalo se mi, že to je spíše nějaká nemoc duševní, snad nervová, jistě však nemoc na duši nesmírně působící. Proč býval jsem tak přenesmírně smuten a teskliv, příčiny k tomu nemaje? Ale nedovedl jsem ještě dobře rozlišovati svého nitra od světa zevnějšího, ode kterého jsem se čím dál tím více uzavíral. V létě, jakmile po škole bylo, až do večera, ve středu, v sobotu a v neděli celá odpůldne až do slunce západu toulával jsem se po polích, hájích a lukách, jež rozléhaly se slabým mým hlasem, který nevycházel z prsou, než jenom z hrdla, nikam nedorážeje. Tam učil jsem se milovati přírodu, tu tichou, klidnou, tu těšitelku velkou v bolestech a trudu. Ty hodiny v širých samotách polních byly jako velká, dlouhá modlitba, po níž vracel jsem se posilněn do všech trudů nastávajících.

Spolužáci zatím také si zvykli na koktavého Jaromíra a jen zřídka kdy některý surovec učinil v hádce narážku na moji vadu. — Zase vzpomínám, jak vznikl mezi námi spolužáky spor, když jako kvintáni vyšli jsme si k židovskému hřbitovu hrát bambulku, hru míčem. Bylo tenkrát už první krásné jaro, cesty však nedosti vyschly, a bratr, který nikde nescházel, kde bylo veselí a společnost, vytáhl mne s sebou. Dal jsem se vylákati ochotně, neboť bylo tak jasno a krásně, skřivani zpívali plným sborem a všecko ve přírodě se veselilo. Pak přece jen stýskalo se mi po společnosti a po radosti, která stala se mi tak vzácnou, tou odloučeností dobrovolnou i nucenou zároveň. Ne, nebylo to v mých povahách straniti se takhle světa, ale cítil jsem, že nesmím plésti se tak v ten veselý ruch jako jiní, nechci-li zakoušeti bolestí pořád nových, bolestí, jež působil mi vždycky vlastní můj hlas.

Rozdělili jsme se ve dvě strany a strana naše byla „dole“. Když už všichni, co byli „nahoře“, byli vystřídáni při metě, při napalování míče a všichni u posledního cíle, stávalo se jejich postavení kritickým a měl je odtamtud vysvoboditi jich náčelník, vysoký a hranatý Lojza, hrubý hoch, jehož nemíval jsem rád, protože byl tak hřmotný a někdy neurvalý; na pohlavku hrubě mu nesešlo. Ale pro svoji sílu požíval obecné vážnosti. Napálil míč zprudka a vysoko. Všichni jeho druzi utíkali od posledního cíle nahoru k metě a Lojza dolů. Však vysoko napálený míč snesl se pěkně dolů a dopadl hned přede mne tak, že jsem se rychle shýbnul a hodil míčem po Lojzovi. Viděl jsem dobře, že míč jej zasáhl, ale jen se strany tak, že letěl ještě dál, odrážeje se jen slabým úhlem. Jásám, že jsme teď „nahoře“ my. Ale protivná strana nechtěla připustiti, srážíme se v klubko, v němž hledím dokázati faktum. Ale kam by se dělo s mojí výmluvností! Moje řeč málo přesvědčovala a protivníci dali se do smíchu. Jeden z nich, úlisný, potměšilý hoch, uštěpačně se na mne utrhl:

„Kdybys mlčel a nekoktal!“

Ale v témže okamžiku velká ruka dopadla mu s pleskotem na tvář. Lojza vytal mu z ničeho nic políček, až se mu chudákovi asi v očích zajiskřilo, a pak dodal:

„Kdybys mlčel ty a nesmál se... Jaromír má pravdu a, že koktá, za to nemůže; pamatuj si to, osle. Pojďte dolů, hoši...“

Potrestaný chytil se za tvář a ani nemukaje postavil se k ostatním, kteří přijali toto pádné naučení s patrným uspokojením. Měl jsem pak velkého Lojzu velmi rád.

XIV.

Doposud žití moje bylo omezeno na školu a dům, ve kterém jsem bydlil s bratrem a dvěma studenty. Ti také všichni zvykli na nepříjemnou moji mluvu a nikdo si mne nevšímal. Ostatek jsem nikdy mnoho nemluvíval a prázdné chvíle, pokud venku nemohl jsem dlíti, trávil jsem doma u knihy.

Ó ty knihy moje milé! Tak jako venku příroda, tak zase doma knihy byly mi útěchou a rozkoší; při nich zapomínal jsem také na svoje strádání divné a zanášel jsem se v duchu do zlatých zámků pohádek a cizích krajů cestopisů. A tak žil jsem vlastní svůj svět, plný kouzla, svět tak docela jiný, ve kterém mluvíval jsem s postavami své fantasie tak plynně a pěkně, jako každý jiný člověk, ba krásněji, jakoby zlatý řetěz od úst mi plynul... Můj věčný sen, můj věčný sen! — —

Teprve v sextě nastalo jinak.

Do našeho města přišel taneční mistr a matka chtěla, abychom tam chodili oba. Já nechtěl z počátku živou mocí, bál jsem se toho, ač kouzlo prvních těch citů mladických, jehož předmětem jsou dlouhé copy a jasné oko dívčí, táhlo mne tam do té síně. Šel jsem tedy polo rád, polo jako beránek obětní. Ale po dvou, třech hodinách jakoby se mne spadla těžká tíha, která svírala mne ve škole, a ani spolužáci mne nepoznávali. Byla toho asi ta okolnost příčinou, že ve společnosti mladých děvčátek, snad vesměs mladších, než jsem byl sám, cítil jsem se jaksi povznesena a stísněnost, která nejvíc bývala příčinou mého koktání, mne opustila. Tu můj život nabýval jiného rázu a ze své uzavřenosti dětské mimoděk vstupoval jsem do jinošství, maje radost ze svých těch chvilkových úspěchů. Tenkrát zas víc a více ve mně zrála myšlénka pro budoucnost, — státi se professorem. Bylo to jen pokračování a ztělesňování oné touhy, která mne pudila právě tam, kde cesta byla pro mne nejneschůdnější, — snad také jakási neurčitá snaha vymstíti se těm, kteří vždy pohrdlivě krčili ramenoma nad mojí výřečností nebohou. Neboť má-li čeho professor zapotřebí, je to právě jeho výřečnost a dobrá mluva, — ó, jak zkusil jsem nesčetněkráte sám, trpce, velmi trpce! — Ale jako kulhavý nebo hrbatý sní o rovné postavě, jako nahluchlí rádi zpívávají, tak já pořád myslil na to, že vyniknu řečí. Sníval jsem o přednáškách, řečnění ve shromážděních a bůh ví ještě o čem. Myšlénka ta zaujala mne všecka a pořád a pořád stavěla se mi do cesty, a ačkoli odháněl jsem ji s nevolí, vracela se zas a zas...

XV.

Valnou část mých trudů měla škola na svědomí. Tam pořád nejen já, ale všichni žili jsme v neustálém strachu, špatné známky vznášely se nám nad hlavami jako Damoklův meč, a jenom přísností a zlobou byli jsme doháněni k plnění svých povinností.

Professor stál v nezměrné výši nad námi a sám pachtil se ještě výš. Mimo školu nikdy slova nepromluvil s námi mladými tvory, jako bychom nízko byli pod jeho důstojnosti. A promluvil li, byla to jen slova příkrá. Málo lásky mezi nimi bylo.

Proto i ve škole nejenom já, i ostatní, když bývali voláni, byť i uměli, mluvili nesměle, trhaně, pletli se v řeči, tak jako venkovský rychtář před císařem pánem. A nikdo je z toho nekáral, nikdo nepovzbudil, nikdo neupozornil. Nic samostatného a sebevědomého v nás nepěstovali, tak že jsme si připadali jako nic v životě.

To všecko jsou už doby dávné, a teď je jinak.

XVI.

Bylo to koncem prvního půlletí, kdy odbývali jsme zkoušky semestrální, v sextě. Každý z nás „dřel“, co mohl, jako obyčejně. Nejvíc bával jsem se předmětů, při kterých běželo o souvislé vypravování, jako při náboženství, přírodopisu a zejména dějepisu. Za to rád odpovídal jsem z mathematiky, kde často pomáhala křída a kde často nemusil jsem promluviti ani slova. Hodný professor L*** vždycky nad tím zamhuřoval obě oči, když počítal jsem mlčky. Z dějepisu bylo jinak, docela jinak. Tu, když jsem odříkával, professor přísné, oholené tváře se zlatými brejlemi postavil se ke mně co nejblíže, pohodil hlavou nazpět a přimhouřil na mne oči, beztoho již mžouravé, neříkaje ani slova. Jakoby škodolibě se díval na zápasy mých svalů v tváři a pásl se na té řeči čím dál tím ohyzdnější, nepěknější, která zajíkala se co chvíli, opakovala některá písmena a celé slabiky, než dořekla konečně slovo. Při tom nezřídka ruce si pomáhaly divnými, křečovitými posuňky, tak že podívání na mne musilo býti nesmírně smutné, ba odporné. Při tom zardíval jsem se, studený pot vyvstával mi na čele a oči buď ztrnule zadívaly se na jeden předmět nebo těkaly zoufanlivě s místa na místo, jakoby hledaly pomoci a ochrany, které nebylo nikde, ach nikde . . . Děsné to bývaly okamžiky.

Professor při tom jen poslouchal.

Tenkrát, při té semestrální zkoušce ze sextánského dějepisu šlo to velmi bídně.

„No, v tanečních hodinách jste mluvil docela dobře, Koláři.“ poznamenal professor jízlivě.

Hryzl jsem se do rtů a sklopil hlavu. Zase mi bylo do pláče, ale nad touto výčitkou nechtěl jsem ukázati lítosti. Bůh ví, co to tomu člověku napadlo, že dodal:

„Abych vás přesvědčil, že nejsem nespravedlivý, dám vám vaše odpovědi napsat. Vezměte papír a péro a pojďte ke stolku!“

Zavzlykl a zastenal jsem:

„Vždyť nejsem němý!“

Hlas mi selhal, tak že proslovil jsem to skoro šeptem. Nevím, jestli to slyšel.

Ve třídě vznikl ruch a šepot, — neviděl jsem nic zaslzeným okem, jen jsem cítil, že ruch ten znamenal nevoli a nespokojenost s jednáním professora. Váhavě vytahoval jsem náčiní psací a papír a ubíral se ku kathedře, kde sám, beze vší možné výpomoci, měl jsem psáti dějepisnou rozpravu. Kdo se kdy učil středověkému dějepisu a kdo kdy ty nudné partie divných krvavých vojen odříkával, ten pochopí, jak mi tam bylo krušno. Zde jedno slovo psané mělo desateronásobný význam slova mluveného. A jak a co jsem měl psáti v té lítosti bezměrné, která svírala mi hruď a srdce? Teď už nic se nepamatuji, co jsem napsal, a napsal-li jsem vůbec něco. Jen tolik vím, že jsem tam u toho stolu plakal, plakal nesmírně a hořce . . . Můj Bože! Což už to se mnou došlo tak daleko, že to, co chci říci, musím napsat? Což nedovedu vyjádřit svých myšlének slovy? Poznání toto krutě zasáhlo mi duši a jalo mne lítostí, které dosud jsem nepoznal.

Professor při tom přecházel po třídě vítězoslavně, nevšímaje si nic mého pláče a mého lkání . . . Vždyť jsem mu přece jakživ nic neudělal, zdvořilým jsem k němu vždycky byl, jak mne matka k tomu vedla, a on tohle na mne dopouští! A toho přec nebylo zapotřebí, abych psal svou odpověď, vždyť nedělal jsem tak ze žádného předmětu a nikdy, i když mluvil jsem mnohem hůře, žádný učitel na mně nežádal odpovědi písemné! — Tolik odvahy však neměl ten člověk bez srdce, aby mi pláč zakázal, a vzlykot můj ozýval se co chvíli tichem školní síně, v níž spolužáci seděli bez hnutí a zaraženi nad tím podivným divadlem, jež poskytoval jejich spolužák, plačky skloněný nad bílou čtvrtkou papíru . . .

Ta chvíle, než odzvonili, byla mi věčností

Když pak professor odešel i s mým papírem, na němž tkvělo víc slz, než inkoustu, potácel jsem se z výstupku dolů a teď teprv štkaní tlumené a zdržované propuklo. Spolužáci kde který seskupili se kolem mne, opřeného hlavou o kamna, a všichni, zapomínajíce nad bezcitností a krutostí toho učitele i osobních neshod a malicherných svárů chlapeckých, těšili mne slovy upřímnými, milými, abych si z toho nic nedělal, a způsobem svým charakterisovali to jednání. Ó jak to bylo příjemné, ty jejich domluvy vřelé, a jak rychle klidnil jsem se jejich účinkem!

A ten professor byl kněz . . .

XVII.

Snad zželelo se mu přece toho skutku, nebo po dvou letech, při maturitě opravdově mi pomáhal.

XVIII.

Třeba že takové scény neopakovaly se co hodinu, třeba že ostatní professoři chovali se laskavěji, ba mírně a shovívavě, přece s řečí nebylo lépe. Jen že jsa vázán na úzký kruh své školy a malé město, v němž s nikým jsem se nestýkal, kdo by byl nepřivykl bolestnému pohledu na koktajícího hocha, jinak zdravého, nepociťoval jsem všecku tíhu svého neštěstí, které mnohem větší je ve skutečnosti, než se zdá. Neboť i když jsem pronesl některé slovo zdánlivě dobře, přece předcházelo tomu nesmírné namáhání všech mluvidel a prsou, jež pracují neviditelně. A pak, co horší bylo, dříve než jsem pronesl nějakou větu, musil jsem hledati slova synonymní, jež bych mohl snáze vysloviti, formuloval jsem věty, jež budu odpovídati ve škole svým způsobem, svým slovosledem, jen abych si polehčil. A tak duch můj byl neustále v práci, i při kterékoli hře, a pravého, nerušeného odpočinku a klidu jsem neznal, — a nikdy nepoznal. Leč byl-li jsem sám, docela sám, a pak bylo mi smutno.

*

Nejhůře bývalo, když jsem šel něco koupit. Tu celou cestu nemyslíval jsem na nic, než jak to řeknu, abych to řekl pěkně a aby v krámě se nepozastavovali a neohlíželi. Nebo nejhroznějším býval mi okamžik, když jsem postřehl, že někdo je na moji vadu upozorněn. Tak ve škole bylo, tak bylo i v životě. Proto žil jsem v neustálém strachu, neustálé úzkosti a v lítosti neustálé. Záviděl jsem druhům jejich veselý smích, který mi nikdy nešel od srdce, záviděl jsem jim jejich vtipy, neboť měl jsem sám dost často nápad stejně dobrý, snad i lepší, ale běda, kdybych jej byl chtěl pronésti! Jakmile soudruzi nebo kdokoli jiný začali naslouchati mé řeči, už byl jsem ve strachu, dokončím-li dobře svoje vypravování, svou anekdotu, svůj vtip, — a bylo veta po všem.

Soudruhové z pouhé šetrnosti nevšímali si mne a byl jsem osamocen ještě víc.

XIX.

V nitru mém víc a více rozvíjely se ty duše dvě, dvě mohutnosti, od sebe docela rozdílné, jedna, která mne hnala do světa, velkého, širého, kde bych vynikl, a druhá ta, která mne od toho zdržovala. Obě nepřestávaly vespolek bojovati a bojovaly teď urputněji, než před lety. První byla asi mou přirozenou povahou, druhá jen následkem té vady tělesné A proto, když odcházel jsem na universitu do Prahy, šel jsem tam také s pocitem dvojím. Byla to radost a rozkoš z toho nového světa, který se mi otevíral, — a zase strach, pořád ta nevýslovná úzkost, co teď na mne čeká za lítost, za ponížení, za nesnáze, utrpení a trudy.

Pořád studoval jsem s bratrem, se kterým byli jsme teď v přátelství tak pevném, že byli jsme jednou duší ve dvou tělech, třeba že způsob života nás obou byl rozdílný. On studoval práva, já filosofii, on byl roztomilý světák, který žádnou radost nepokazil, já mrzout, domovníček.

Dříve než jsem se k té filosofii odhodlal, radil jsem se s matkou.

„Když máš k tomu takovou lásku nesmírnou," povídala ta duše dobrá, „a když myslíš, že jiného bys studovat nemoh', tak tedy studuj tu professuru. Jsem přesvědčena, že se tvoje chyba ztratí věkem, až nabudeš více samostatnosti a sebevědomí... A pak," dodala, „přece snad bude někde nějaký doktor, který tě vyléčí. Mám ještě nějakou zlatku ze svého věna a je to jedno, zůstane-li to vám nebo obrátím-li to teď k vašemu dobru. Pošlu tě někam na léčení, nepolepší-li se to, a uvidíš, že bude dobře."

Přec ve mně vytryskla naděje na lepší budoucnost. Jen měl jsem strach, jak bude do těch dob, jak při kolloquiích, při zkouškách. Na gymnasiu professoři mne už znali, brali náležitý zřetel, pokud srdce měli, — na universitě tak nebude! — A v neustálém tom strachu místo abych vyhledával společnost a trochu se otesával, uzavíral jsem se doma. Darmo mne bratr prosíval, abych vyšel někdy s ním, do hostince, na výlet, že se mu stýská takhle samotnému. Ne, stával jsem se až nepříjemně tvrdošíjným a nechodil jsem nikam. V duchu byl bych rád. Bože! jak jsem si to představoval pěkné, takovou veselou studentskou společnost velkého města, o níž bratr tak vyprávěl! — Avšak jen jsem si ještě představil, jak smutnou bych tam hrál úlohu, buď neustále mlče nebo bojuje ošklivě se svou řečí, — a zůstal jsem doma.

Tak z pražského života, toho vytouženého, kýženého, neznal jsem než cestu do zasmušilého Klementina a zpět, domů, do malé světničky hluboko ve dvoře starého domu na Starém městě pražském.

XX.

Už ku konci června vrátili jsme se na druhé velké prázdniny.

Léto krásné bylo a v naší domovině, tom malém venkovském městečku, kde mimo nás dvou bylo ještě pět akademiků, naším příchodem nastal veselý ruch. Výlety, zábavy taneční, divadla, — jak to tak bývá...

Tenkrát miloval jsem Helenu, přítelkyni naší Olgy, děvče plné života a sotva odrostlé dětským sukénkám. Přicházívala k nám, když my byli doma, ovšem jen zřídka, většinou jen obřadně v neděli dopoledne nebo někdy odpoledne na chvilku do zahrádky, ale přinesla tolik ruchu a tolik líbeznosti, že v duchu vídal jsem ji u nás neustále. Zejména vedle naší Olgy, která byla tichá, mírná a tak přenáramně dobrá.

Už dávno, dokud docela malá byla, měl jsem Helenu rád. Teď, když všecky mladistvé city a bouřky ve mně propukaly, zamiloval jsem se do ní první, vroucí láskou, která je prý nejkrásnější. Prý, — neboť sám od těch dob jsem nemiloval... Škádlívali jsme se často a často, a dráždil mne ten její veselý smích a to velké, tmavé oko vybízelo k milování Teď, o prázdninách, stýkávali jsme se častěji. Naše přípravy k zábavám, merendám a akademiím, zejména pak k divadlu — při němž však já jsem se již nesúčastnil leda večer u kasy, — vyžadovaly spolupůsobení všech děvčat městských, mezi kterými Helena hrála první úlohu... Vznikla nyní dlouhá řada těch obyčejných příhod, které provázejí každé milování a které jsou nesmírně drahy těm, kteří je prožívají, nesmírně však nudny passivnímu divákovi. —

Za srpnového odpoledne seděla obě děvčata, Helena a Olga, na zahrádce, patřící k domu, v němž matka měla svůj skromný byt. Seděla v besídce a šila nějaký kostým k příštímu divadlu. Přisedl jsem k nim, zatím co bratr s ostatními odbývali první zkoušku k aktovce, ve které ani Helena ani Olga nebyly zaměstnány. Jinak by byli přišli všichni a byl bych měl po té sladké hodině. Bylo mi tak krásně tady po jejím levém boku, že teď — přál jsem si umříti. Ano, v té chvíli líbezné... Jakobych se bál kaziti zvukem své ohyzdné řeči to štěstí, ani jsem nedutal. —

Olga najednou vstala, že prý cosi zapomněla doma. Chudák, chtěla mne zde nechati samotného na chvíli a netušila, že v okamžiku tom rozhodne se snad o vší mé budoucnosti...

Byl jsem tedy s Helenou sám a sám, tuším poprvé ve svém životě neb aspoň od té chvíle, co jsem ji miloval... Všude kolem ticho bylo, neboť za zahrádkou začínala velká štěpnice a potom pole. Do besídky zavívala vůně fial a vzduch vlažný byl a tady ve stínu příjemný. Loubím hustým míhalo světlo přitlumené, zelené přítmí, v němž hlava její byla tak tajemně krásná. Černé vlasy její byly spjaty a sčesány vzhůru, tak, že viděl jsem bílý její krk, jemný jako samet, za uchem obrostlý jemnými vlásky,

Líce jí zčervenalo spěchem při práci a snad teď také proto, že byli jsme tak sami. Vlny mladých ňader, spjaty v živůtku barvy temně červené, dmuly se nepravidelně a snad také bouřilo se její nitro. Vpíjel jsem se zrakoma do té růže . . .

Helena šila pilně oči neodvracejíc a nic neříkala Mně srdce tlouklo snad hlasitě. — aspoň já jsem se domníval, že je slyším, a chvěl jsem se na všech údech roztouženim. I Heleně třásla se ruka. Věděla jistě, co si myslím a co obmýšlím. Ale já jen se na ni díval, pořád v obavách, abych nezkazil si tenhle okamžik . . . Olga se nevracela velmi dlouho.

Najednou rozhodl jsem se a chopil Helenu za levou ruku. Helena přestala šíti a pohledla na mne tím okem svým krásným, sovím, v němž myslil jsem viděti velikou lásku.

„Heleno," pravil jsem, „já vás m—" — dále jsem nemohl. Zas hrdlo se mi stáhlo a dech vypověděl službu. Dvě, tři vteřiny byl jsem jako omráčen a v úzkosti bezměrné. Pak jsem chtěl dořící, co tísnilo mi srdce, co dralo se teď ven vší svou silou. Ale udělal jsem při tom asi hrozně pitvorný posuněk a stažené rty, nutící se mermomoci do toho sladkého slova, tváře zarudlé námahou a čelo lesknoucí se jemným, studeným potem, to všecko vypadalo asi hrozně směšně, když tak dlouho nemohl jsem dořící, co jsem chtěl. Zoufale i jazyk začal pracovati . . .

A Helena dala se do hlasitého, nevázaného smíchu. Srdce stáhlo se mi bolem. V ukrutných rozpacích nevěda, co počíti, vstal jsem. V tom však již přicházela Olga — a já neříkaje slova odešel jsem rychle z besídky . . .

„. . . Nehněvej se na Helenu, Jaromíre," povídala mi večer Olga. „Když jsi odešel a ona viděla, co vlastně učinila, tak beze všeho rozmyslu a ve své divokosti, dala se mi do pláče a nebyla k upokojení. Odpusť jí to, prosím tě, nemyslila to tak . . ." přimlouvala se Olga, ač bylo na ní znáti, že jí ta přímluva je trapnou, velmi trapnou. „Nehněvej se na ni!"

„Nehněvám se, Olinko, ale bolí mne to. Nemluv již o tom, prosím tě za to."

A tak skončila moje první a poslední láska . . . V zásuvce svého stolu mám dosud jednoduchý stříbrný náramek, jejž kdysi dala si stáhnouti s ruky, pak malý batistový šátek, který dosud, po tolika, tolika letech, zavání slabě jemnou vůní, a posléze ústřižek modrého sametu, s nímž pohrával jsem si tehda. Nač schovávám to všecko, já bláhovec?

. . . Od těch čas bál jsem se dívčích zraků, i později, když bych byl snad dobře pověděl svoje vyznání, a trávím žití svoje v osamění, ve svých čtyřech stěnách, kde nikdy není veselého smíchu, ale také výsměchu kde není, a kde je tak ticho, kde je tak pusto.

XXI.

Zdánlivě byli jsme všickni tak šťastni. Naše studie pokračovaly dobře, bratr odbyl výborně svoji státní zkoušku, já přinášel co semestr plný index kolloquijních vysvědčení a nikdo nechápal moje mrzoutství; vytýkali mi docela přestárlost, blaseovanost. Avšak křivdili mi přenáramně.

Nepotkala mne žádná veliká rána osudu, žádné neštěstí, žádné úmrtí, vyjma otcovo, teď už vzdálené, polo zapomenuté, ale ten červ, který od let, od let mladistvých hlodal v mé duši, mnohem horší byl . . .

O naši Olgu začal se ucházeti městský lékař Jarkovský, hodný člověk, a s tím mívala moje matka dlouhé porady o mně. Konečně rozhodli se, že mne pošlou do německého města B. v Porýnsku, kde je prý výtečný jeden lékař, který koktání dovede vyléčiti. — Byla to událost, která se v úzkém našem kruhu rodinném přetřásala na všecky strany.

Po odbytém trienniu dala mi matka do ruky peněz, jak jsem jich nikdy tolik pohromadě neviděl, doktor Jarkovský přidal k tomu potřebná naučení a odejel jsem do Němec. Nikdy před tím nejel jsem někam sám: jindo vždycky jezdíval jsem do Prahy s bratrem Břeňkem, on koupil lístky, obstaral zavazadla a všecko ostatní, tak že mi bylo lehko cestovati. Teď bylo hůř . . .

V B. na nádraží mne již očekával dr. G***, který o mém příchodu byl již zpraven, a zavedl mne do své villy za městem, ležicím v krajině dosti příjemné. Srdce mi tlouklo, když jsem sem přicházel. Věděl jsem, že na výsledku téhle léčby záleží všecken můj budoucí život a že nezdaří-li se, — nebudu moci nastoupiti svůj učitelský úřad. A co potom? —

Sám jsem již před tím studoval mnoho a mnoho lékařských knih o podstatě a původu koktání, ale nezmoudřel jsem z nich. Dr. G*** prohlašoval svoji vlastní methodu za jedině správnou a přirozenou a honosil se řadou vážných svědectví. Zprávy, jež měl o něm doktor Jarkovský, byly velmi příznivy, a tak odevzdával jsem se mu s důvěrou . . .

Solamen miseris, socios habsuisse dolorum . . . Bylo nás tam stejně nešťastných v ten čas pět, jeden Angličan, syn jakéhos anglického lorda, tři Němci a já, a ovšem byli jsme u lékaře na stravu i na byt. V nevelikém tom městě nás brzo znali a říkali nám „die Stotterherren". Byli vlídni k nám.

Myslím, že dr. G*** dobře rozpoznal podstatu našeho neduhu. Tvrdil, že nespočívá v jiném nežli ve špatném návyku, který při mluvení nedovede spotřebovati všeho nabraného dechu, že zaráží jej a tím ubírá mluvidlům možnosti fungovati. Já šel bych ještě dále, a mám za to, že není to jen návyk, ale že to jest nemoc nervová, v následcích svých i duševní. Nechci se však příti.

Každé ráno vstávali jsme časně a scházeli se po snídaní ve společné síni, v níž až do poledne učili jsme se správně mluviti čili při mluvě užívati správně dechu. Četli jsme i hovořili, vypravovali a dr. G*** dal si s námi opravdu velkou práci.

. . . Nesmírně se mi zastesklo v té cizině. Dlouhé, velmi dlouhé listy psával jsem domů matce a všecko do podrobna jí líčil a radostí byl bych plakal dostávaje zase zprávy z domova. Jenom jsem se bál, aby léčení mělo opravdový úspěch a aby veliké ty oběti, jež matka pro mne učinila, nebyly marny.

XXII.

A opravdu, bylo lépe. Jenom že moje řeč byla trochu těžkopádná, nucená, divná. Hlas, když dbal jsem předpisů lékařských, stal se hlubším, prsním, vycházeje z hluboka hrudi a ne z hrdla. Tak s chutí dal jsem se do práce a brzo odbyl jsem si předepsané zkoušky z mathe-

matiky a fysiky, kteréž předměty zvolil jsem ani ne tak z lásky k nim jako spíše z vděčnosti, že z těch měl jsem při studiích trudu nejméně. Bylo mi celkem lhostejno, čemu budu učit, jen když budu mezi mládeží, která ještě neví, co to jest soustrast, i kdyby někdy vybuchla v smích nad chybou člověka. Neboť právě tak jako výsměch bolívala mne trpce i ta soustrast tichá, skrývaná a neprosłovená všech, kteří mne slýchali koktati. Z očí vyčetl jsem jim vždycky slovo: Chudáku! A tím pořád byl jsem pamatován na to, že jsem jeden z těch bídných, kteří nejsou takoví, jako všichni ostatní... Pomocí naučených pravidel zakryji snad mládeži větší část své chyby a s ostatkem snad ona se smíří vidouc, že přináším jí vstříc jen oddanost, vůli dobrou a lásku...

Zatím také bratr dokončil svoje studia právnická, udělal doktorát a stal se advokátním koncipientem. Kdežto Olga byla už paní doktorovou Jarkovskou.

Přec však sobě jsem nedůvěřoval a dříve než na škole začnu působiti, chtěl jsem se trochu ostříleti a přijal jsem místo vychovatele u jistého německého barona. Poněvadž učil jsem se správně mluviti u dra. G*** jen po německu, šla mi němčina dosti dobře, ba tak dobře, že s hrůzou znamenal jsem, že mluvím raději německy než česky. A přec tak tuze miloval jsem svůj jazyk mateřský, přes to, že tolik nesnází způsobily mi tvrdé jeho hlásky!...

Tři léta jsem tam byl, ale pak pojal mne nesmírný stesk po českém prostředí a třeba že baron sám byl nad míru hodný a laskavý pán a mladý Richard láskou přilnul ke mně, ne o mnoho staršímu, odešel jsem přec a nastoupil dráhu professorskou, se srdcem tlukoucím...

XXIII.

Po letech.

... Bylo lépe, mnohem lépe. Osvojil jsem si teď jistý klid a dovedl mluviti konečně zvolněji, čili, jak to řekl dr. G***, spotřeboval jsem náležitě nadýchaného vzduchu. Nedělal jsem již tolik ohyzdných posuňků rukama a škubnutí v tváři objevilo se jen výminkou, tak jakoby náhodné bylo. Někdy jakobych měl strach, abych sama sebe neviděl, zavíral jsem oči mluvě... Starý neduh byl sice zmírněn, ale nebyl vyhlazen, tak že hlodání toho starého červa cítil jsem ještě, ba tím více, čím byl jsem rozvážnější a čím více byla duše moje zemdlena ze stálých těch bojů a trudů bez konce.

Ba bývaly chvíle, kdy začal jsem litovati nastoupené dráhy. Záviděl jsem úředníkům jich klidné hodiny úřední u psacího stolku, a hodina strávená ve škole, to neustálé zakrývání tělesné vady zdálo se mi pracnější, než půl dne práce kancelářské.

Hned v prvních letech přišel jsem do gymnasiálního města Z., kde byl čilý ruch společenský. Těšili se z toho, že jim přibyl mladý supplent, který jistě žádnou radost nepokazí. Nechtěl jsem pokaziti, ba vyhověl jsem i pozvání učiniti populární přednášku z fysiky. Můj starý sen, moci vystoupiti na řečniště a uchvátiti posluchačstvo! — Přednášel jsem velkému, četnému obecenstvu dvakráte — ale s nesmírnou vniternou námahou a strachem. Snad z velké části zbytečným, — však navykl jsem si již mluviti s úzkostí. Věděl jsem, jak každé slůvko tady na váhu se béře. Když pak po třetí jsem znamenal, jak při jednom místě, kde jsem se zarazil, zápase poněkud se slovem, strkají hlavy dohromady, skončil jsem mnohem dřív, než jsem měl v úmyslu, a s velikým napjetím sil duševných udržel jsem se v rovnováze až do konce.

Můj sen se ztroskotal a od těch dob nevystoupil jsem veřejně...

Snáším podobné útrapy co den ve škole, už po dvacet dlouhých, nesmírně dlouhých let, jsa v neustálých úzkostech a strachu, aby se mi žáci nevysmáli. Zdánlivě klidná, volná moje řeč provázena je vždycky vniternými zápasy, neustále hledám slova snazší k vyslovení, přeměňuji neustále slovosled vět, jež chci pronésti, jen abych plynněji to promluvil, a o té námaze, kterou stojí mne někdy jediné slovo, než dostanu je z hrdla, nikdo nic neví...

XXIV.

Měl jsem divné a nehezké to přání, abych sám měl koktavého žáka. A měl jsem jednou, před několika lety, v septimě a v oktávě. Chtěl jsem oplatiti jemu, co dobrého professor Šebek učinil mně. Ba dal jsem si s ním ještě práci a chtěl jsem ho léčit, jako jsem byl léčen já.

Ten žák, když pak přišel na universitu a ode mne už nic nepotřeboval, vraceje se domů na svátky a prázdniny, ani mne nepozdravil. Tomu jsme my professoři ostatek zvykli.

XXV.

Ze Z. byl jsem přeložen do V. v západních Čechách, jako definitivní.

„Což pak vám, — vám je hej!“ říkávali známí. „Jste sám, máte svoje pěkné služné, jehož nespotřebujete, máte to nejpěknější živobytí na světě!“ — Ale život můj byl a je pořád trudný a jednotvárný. Hostincům nikdy jsem nepřivykl a trávím večery sám a pořád sám trudné ty večery zimní, dlouhé neskonale. A měniti tohle živobytí se bojím, bojím se, že chtěje skrývati svou vadu před bytostí, která stále byla by kolem mne, podlehl bych té námaze.

Zde, ve V. nevědí o tom, že jsem kdysi koktal tak náramně a říkají jen, že mám řeč trochu trhanou a tvrdou. Jen když se rozhorlím a rozčilím, pak starý neduh vrátí se ve vší staré síle. Proto všecky vášně svoje do sebe uzavírám a ve škole už se nezlobím. Myslí, že jsem takový dobrák, ale není to pravda: nesmím se zlobiti, abych se neučinil směšným. — A v duchu se ptávám: dovedl-li bych se tak přemoci, kdybych byl ženat? Myslím, že ne, a proto raději kráčím sám tou pouští života.

Jen o prázdninách zahřívám se na výsluní trocha štěstí, když navštívím Olgu a její děti. Nejstarší, Gustav, je už hrubý hoch a studuje s chutí. Ale nejraději mám Stáňu, protože se mi zdá, že ve mnohém podobá se mně.

XXVI.

Zas po letech.

— — — — — — — — — — — — — — —

Začínám býti už docela klidným a ve škole mluvívám teď celé hodiny, pěkně a plynně. Studenti poslouchají a nikdo již se neusměje a nenakloní k sousedovi, aby mu pošeptal, jistě něco o mé řeči; poslouchávají napjatě.

Však jsem k tomu potřeboval dvacet šest plných let školní praxe, než jsem přemohl hrozný ten neduh,

a ta děsná muka před tím měl jsem k tomu nádavkem. Teprve letos zdá se, že přestalo to úplně a těším se nesmírně na prázdniny, pojedu se Stanislavem někam na cesty . . .

Však jsem všecek zemdlen od toho boje a potřebuji klidu, zotavení. Lékař radí mi, abych si vzal delší dovolenou. Chvílemi opravdu se mi zdá, že jsem dobojoval. Prsa zmořená umdlévají také a kdyby neudržovala mne ta radost, že mohu mluviti, nevydržel bych to nikdy celou hodinu. Silný kašel mne v tom ruší a trápí mne... Někdy vzpomínám na ubohého professora Šebka, jak zemřel docela sám a jak posluhovačka jej našla až druhý den ráno, vychladlého, studeného.

Je mi teprv padesát let a hlavu mám už bílou jako sníh. —"

* *

Zde končí zápisky mého strýce Jaromíra, z nichž vynechal jsem jen místa příliš intimní, týkající se rodiny. A zde končí také jeho trudy, nebo podle data zemřel za dva měsíce po té, co napsal poslední slovo. Nic nám nepsal o své nemoci a také jeho našla posluhovačka ráno, už ztuhlého, studeného, však ještě se stopami slz na studených lících.

Už od několika let neslyším jeho trhaného, nejistého hlasu a nevidím jeho neskonale smutných očí.

Z básní Jana Styky.

Duševní krása.

Žes, Bože, stvořil tolik pěkných věcí,
květ, hory, vody, louky, slunce stkvoucí,
leč krásu největší, tu skryl's nám přeci,
svět divů zavřel's do duše nám vroucí

A náhle zázraky a v také kráse
před ducha stavíš oči rozjasněné,
že člověk v týž čas vyvýšeným zdá se
nad vše, co před zemský zrak rozložené,

že pouze tuchou v myšlénkách tkví cele,
předbíhá citem božských vidin roje,
prohlíží duše ideály stkvělé,
chce šinout v nekonečnost štěstí svoje.

Svému štětci.

Když zrakem zaníceným patře v nebe
já chytám tebe,
v modlitbu svatou chvíle roztoužení
hned tebe změní.

Když láska k vlasti rozechvívá duši,
i tebe vzruší;
a rázem jsi mi jako střelou palnou
ve bitvu valnou.

Ó stůj mi v dvojí této službě k boku;
po řadě roků
znám budeš přáteli, znám budeš vrahy,
můj štětci drahý!

Před obrazem Marie Magdaleny na Wawelu.

Jak vznášíš, kajicnice, svoje ruce,
jak národ můj ve staleté své muce,
Ó kéž jak tobě, kéž i jemu plyne
vždy láska s kříže, až bol jeho mine!

Kéž vše, co marné, pod nohy mu klesne,
tak jako tvoje zlatotkané šaty,
kéž tvář svou k tobě vznese, světlo plesné
by padlo v žalář jeho mezi katy,

jak ve sluj tvou zář nebeská se lila,
kdy's břímě hříchů ctností zaměnila.

U hrobu Mickiewiczova.

Při tom hrobě,
pravím tobě,
že laur tomu věrný jen,
čí byl spánek trním v žití proboden.

Přel. Jar. Vrchlický.

Na hradčanských schodech.

Napsal J. L. Hrdina.

(Dokončení.)

A počal žíti nový život. Vzal berličky a šoural se po ulicích, navštěvuje staré známé z času vojenských. Byli to bývalí vojáci a poddůstojníci. Mezi důstojníky se nehlásil, ač měl titul lajtnanta, a skoro se k nim ani hlásit nesměl. Známým, kteří byli vzdálenější, posýlal dopisy. Zcela obyčejné dopisy. Jen tak mimochodem se zmínil o svých „neutěšených poměrech". Jeden se dovtípil a poslal pětku, deset jich ani neodpověďělo.

A z té pětky žil, jak nejdéle dovedl. Šidil žaludek, jak mohl, ale domácí pán ošidit se nedal. Dozvěděv se, že lajtnant zastavil pensi, dal mu výpověď. A když přišel čas, lajtnant se vystěhoval. Nevím, kdo mu dohodil ten byt na radnických schodech. Domovník mu sem přinesl železnou postel se slamníkem a dlouhou dýmku, a byl nastěhován. Činži zaplatil. To je hlavní věc. O ostatní věci se domácí nestaral.

Invalida si postavil v koutě postel, nacpal dýmku, zapálil a vyložil se z okna. Naproti seděla Žofka u svého krámku, na jehož rohu stála odřená klec s opelichaným kanárem.

„Hezounký ptáček!" povídal lajtnant, když Žofka od klece obrátila oči a podívala se vzhůru.

„Jen že nechce zpívat."

„Ale?"

„Už je starý, chudinka."

„To ovšem!"

„To je památka po jedné nebožce paní kněžně."

„Je-li možná!"

„Jsem tu celý den, a poněvadž by se mu doma stýskalo, beru jej ráno s sebou z domova a večer zas jdeme na noc domů."

„Daleko?"

„U Mihulky."

„To snad by bylo lépe, kdybyste klec s ptákem přes noc nechávala zde."

„U koho? — domovník má dvě kočky a rozpustilé děti — —"

„Což pak u mne? Je tu hřebík mezi oknem, bývala tu taky beztoho klec. Děti nemám a kočky taky ne."

„Když člověk nechce obtěžovat."

„Ale, prosím!"

„Když budete tedy tak dobrým — —"

„S největší radostí. A může tu býti ptáček i ve dne, vždyť naň budete vidět, bude tu na blízku."

Tak se lajtnant Mařík seznámil s Žofkou. Večer, když domovník uklidil Žofčin krám do sklepa, musil odnésti ještě klec s opelichaným slepým kanárem k panu lajtnantovi. A druhý den ráno Žofka se smála, vidouc klec s ptákem mezi oknem. A Frantík domovníkův musil donést panu lajtnantovi, co Žofka přinesla. Kornout semence, kornout písku, kornout cukru a svazeček čerstvého žabince. Když si to vzal na starost, ať ptáka ošetřuje. A že to okno bylo tak pusté, přinesla Žofka třetí den z domova starou záclonu a několik hrnků s květinami. Kanár je na podobné okolí zvyklým. Záclonu ať si napne a připevní pan lajtnant sám, anebo ať mu domovník pomůže. Žofka tam nepůjde. Je tam samotný mužský. To by stálo za řeči.

Žofka hovořila s kanárem, a poněvadž neuměl mluvit, odpovídal jí zaň pan lajtnant. Celý den jim huba nestála. Lajtnant se dozvěděl něco ze životopisu Žofčina a Žofka se dozvěděla, jak se ten člověk jmenuje, kde a při jaké příležitosti přišel o nohy.

Tenkrát, když Mařík líčil Žofce episodu z bitvy u Sadové, mohl přijít, kdo chtěl, mohl si vzíti padesát hrušek za krejcar, mohl přehrabat celý krám a pomačkat všecky housky, nic by byla Žofka neřekla.

„Za dva švestky, paní Žofi."

„Jen si vezmou!" A ani se neohlídla, nespustila oči s Maříka, ani nevěděla, platil-li kdo a mnoholi.

Vzpomínky na mládí, na šťastné chvíle zapadlé lásky, na miláčka vynořily se v plné síle v obstárlé duši její.

Kde by byla dnes, kdyby milenec její byl se vrátil! Takový hezký hoch, tak rád ji měl. A kdyby se byl vrátil třeba tak zmrzačen jako Mařík, přece by byl její.

„Znala jste našeho lajtnanta, paní Žofi, že vás to tak zajímá?"

„Znala. Chodíval do našeho paláce a stará paní kněžna si ho tak vážila."

„Tak vy jste sloužila právě u té kněžny?"

„Ano."

„Já vím, že tam náš lajtnant chodil na návštěvu. Měl tam lásku, komornou paní kněžny — vidte, že je to tak?"

„Ano."

„Znal jsem ji tehda. Bylo to krásné děvče — —"

Žofka vstala a sbírala po krámku krejcary, jak je kdo z kupujících kde položil.

„A vy jste taky lajtnantem?" ptala se za chvíli.

„Jen titul mám, ten jsem zdědil po tom, jehož jsem chtěl zachránit a jenž titulu toho už nepotřeboval."

„A pensi máte?"

„Pensi? — mám, jenom poddůstojnickou pensi, — ale — —"

„Co, — ale — —?"

„Neberu ji."

„Proč?"

Invalida pověděl, kde zastavil pensi a proč. Žofka chvíli přemýšlela.

„A z čeho jste živ?" A soustrastně zahleděla se v hubenou zažloutlou tvář jeho. Podíval se na ni, ale musil sklopit oči. Upamatoval se, že je starý voják, že neměl před ženou, byť i ženou rozumnou, odhaliti úplnou pravdu a dovolit jí pohled na nezměrnou bídu svoji.

„Povídám, z čeho jste živ?"

Invalida vstal a odešel od okna. Žofka myslila, že Mařík se bojí, aby někde nad ním nebo vedle nebylo otevřeno okno, aby zvědavci neslyšeli, co jim nepatří, proto že snad sejde k ní dolů a poví jí, z čeho žije a jak. Marně čekala. Nepřišel. A v okně už se do večera neobjevil.

Druhý den ráno už si pokuřoval v okně, když Žofka přišla na schody radnické, pozdravil a žertoval, jakoby se nebylo nic přihodilo. Z toho znovu Žofka soudila, že ten člověk má dobré srdce. A umínila si, že nebude tu včerejší nezodpověděnou otázku více opakovat, ale poněvadž i žádná odpověď je odpovědí, ba často odpovědí velmi zřetelnou, pochopila situaci, byla pevně přesvědčena, že Mařík má hlad a bídu, a pro památku svého mrtvého milence, jemuž Mařík prokázal poslední službu za všecky, již mu drahými byti, umínila si, že ze svého výdělku bude jej podporovati, aby nezahynul.

A věrně plnila slib sobě samé daný. A tvářila se, jakoby to vše šlo z přebytků, s nimiž člověk nerad se počítá.

„A jak pak to bude s platem, paní Žofi?" ptal se lajtnant Mařík.

„Jezte, pokud vám chutná, a neptejte se. Mám radost, že vám mohu vypomoci. A žádné zbytečné starosti! Až vám bude zbývat někdy, pak mi nahradíte, budu-li totiž potřebovat."

Tak to trvá již přes dva roky. Žofka sama nemyslila, že by vůbec vydržela živit zdravého člověka po celé dva roky. A už to trvá přes dva roky, co krámek její musí uhrazovat všecky potřeby obou. Lajtnant měl dostat již dávno zpět platební arch na zabavenou pensi, ale pan lokaj si napočítal ještě nějaké útraty a úroky, a tak se to protáhne na půl třetího roku. A Žofka — jednou už vybídla toho chuďasa beznohého, aby jedl z její ruky, přijal to vděčně. Žofka by toho nedovedla, aby náhle svoji ruku před jeho hladovými ústy zavřela, ač už ji lezlo za nehty. Lajtnant myslí, že je živ z odpadků, z přebytků, jichž Žofka nepostrádá. Vždyť to sama řekla. A pochybovat o jejím výroku bylo by nevděkem neodpustitelným. Proto lajtnant vděčně jedl.

Z počátku jídali společně. Lajtnant mezi oknem a Žofka u svého krámku. Stravu jim nosil domovníkův Frantík. Ale později — Žofka si vzala křídu a počítala doma na stole. Bilance zněla v ten rozum, že od toho dne chodila pro snídani a pro oběd sama. Výmluvu si vzala, že jí přec dají lepší porce, než klukovi. Žofka šla a lajtnant Mařík „čekával" u krámku. Snídani a oběd přinášela jen pro jednu osobu. Pro Maříka.

„Což vy, paní Žofi?"

„O mne se nestarejte, já se už najedla hned tam. Proto nejdu tak dlouho."

A nebylo to pravda. Žofka si sedla na chvíli v kuchyni hostince, ale jen aby se zdálo, že se zdržela jídlem. Pohovořila se ženskými, odešla pak a dodávala Maříkovi chuti, jak je to dnes dobré. A kručelo jí v žaludku. A Mařík neměl práva pátrati po pravdě jejích slov, neměl práva pochybovati o slovech své dobroditelky. Jedl chutě a Žofka po straně slupla včerejší housku, jež jí zbyla, a zakousla nějakou přezrálou švestkou. Bývala plná, zdravá, silná, ale poslední dobu se jí každý divil, jak chřadne, až se na to zlobila.

„Až vy budete tak staří, jako já, taky vám krása pomalu bude dávat výpověď!" bylo její odpovědí.

V duchu ovšem myslila jinak. „Až bude lajtnant brát zase svoji pensi, pak nedá se ode mne živit, vím to jistě, pak budu moci pořádně se najíst a bude zas dobře."

„Jen co to přijde od ministerstva, paní Žofi!" každou chvíli s útěchou pronášel v okně.

Někdy kývla Žofka hlavou na znamení souhlasu, někdy řekla „hm!" a někdy na to ani neodpověděla. Snad přeslechla nebo do toho přišel kupec.

Lajtnant Mařík podal si totiž žádost k ministerstvu vojenství, předně: aby mu byla udělena výpomoc v částce dvou set zlatých, jakožto dvouletní pense, z níž po celé dva roky neužil ani krejcaru. A nyní vypsal, jak se to stalo. A připojil, že za dvě stě zlatých dostal pouze šedesát.

Za druhé: aby mu dosavadní pense byla zvýšena aspoň na poloviční obnos pense, jakéž požívají skuteční lajtnanti.

Konečně žádal za svolení, aby se směl oženit a aby žena po jeho smrti měla nároky na pensi vdovskou.

Koho si chtěl vzíti za ženu, v žádosti neuvedl. O prvých dvou bodech žádosti Žofka věděla a modlívala se vroucně, aby „mu to přišlo". Že by věděla i o třetím odstavci žádosti, pochybuji, a že snad by si dělala naději, býti ženou beznohého invalidy, tomu docela nevěřím. Mařík byl rozumný člověk. Myslil si: povolí-li ministerstvo, pak teprv se zeptá Žofky, chtěla-li by býti jeho ženou, začež by měla příspěvek na živobytí a po jeho smrti pensi. Nebude-li to povoleno, nemusí o tom Žofka ani vědět. O ostatním věděla. Ale nevěděla, že Mařík žádá za podporu mimořádnou a zvýšení pense za tím účelem, aby Žofce něco nahradil za dosavadní dobrodiní. Někdy se oba hlasitě těšili, jindy zas mlčky pochybovali. Žofka víc.

* * *

Bylo to nějak v podzimku, jednoho ucouraného, mrzutého dne. Od rána pršelo, obloha zamračena jako kakabous a na schodech a dlážděných terasách leskly se kalužiny vody. To byl zas jednou pěkný počinek! Lidé běhali se schodů a do schodů, odplivovali, klelí, ale nikdo nekoupil ani za vídeňský. Žofka seděla pod ohromným širokým deštníkem, jenž kryl celý krámek před deštěm, a nohy majíc na stoličce, smutně se dívala na ty potůčky, jež řinuly se kolem ní dolů, mrzutě naslouchala, jak déšť bubnuje do deštníku a jak to pleská kolem do kola. Před chvílí vrzalo okno nahoře, — to asi lajtnant Mařík si otevřel a dívá se ven. Ať se dívá, Žofka dnes nebude začínat řeč, je jí beztoho nějak divně. Raději kdyby šli nějací kupci, Žofka neutržila dnes ještě ani na hrnek kávy a pomalu aby šla pro oběd.

Nějaký voják se tu začal točit a pak vstoupil „pod střechu".

„Co pak si přejou, vojáčku? — vyberou si."

„Ale — celou hodinu už hledám ňákého pensistu, někdo řekne: na zámeckých schodech, jiný zas: na radnických — —"

„Co je to?"

„Nevím, je to zapečetěno. Ale ani ulice, ani číslo není tu udáno, jenom napíšou Mařík a tu máš, — běhej, hledej — —"

„Lajtnant Mařík?"

„Ovšem."

„Ten bydlí tuhle v domě." A Žofka vstala se židle a vystrčila hlavu zpod deštníku. „Pane lajtnant, slyšíte? — pane lajtnant, — něco vám přišlo — —"

„Tak? odkud?“ ptal se Mařík, nahnuv se s okna.

„Z jenerálního velitelství!“ povídal voják.

„Tak pojďte nahoru!“

„Tak jen jdou nahoru!“ pobízela zároveň Žofka a oči se jí začaly lesknout jakousi útěchou, nadějí. Už si nesedla. Přestupovala sem a tam, urovnávala zboží na krámku, ač je nikdo nerozházel, a průjezd domu nespustila s očí.

Za chvíli voják vyšel.

„Tak jste konečně trefil, vojáčku?“

„Ano. Děkuji.“

„Co bylo v té obálce, nevíte — —“

„Ne. Podepsal mi to, že to obdržel a basta.“

A zahrnuv límec pláště kolem krku, běžel po schodech dolů.

Nu, však se to Žofka dozví, jaké psaní dostal Mařík.

„Povídám, — pane lajtnant!“

Invalida objevil se u okna. Tváře jeho vypadaly jako z vosku a ohlížel se udiveně na všecky strany, jakoby pátral, kdo ho volá. Kdo jiný by ho mohl volat mimo Žofku!

„Co přinesl ten voják? — slyšíte? — pane lajtnant — —“

„Víte, — to je to — —“

„Z Vídně?“

„Ano!“

„Jak to dopadlo?“

„Ještě nevím, začal jsem to číst, ale bojím se číst dál.“ Já to tedy přečtu a povím vám pak.“

A odešel od okna.

„Musí to býti psaní dlouhé!“ netrpělivě si šeptala Žofka. Nebylo dlouhé. Arch papíru, nahoře orlíček, dole orlíček a mezi nimi asi dvacet řádků. Za minutu to člověk přečte, a dozví se celou budoucnost Maříkovu. Šmahem byla žádost jeho odmítnuta. Při zamítnutí prvního odstavce dostal Mařík ještě důtku, poněvadž prý není pravda, že za dvouletní pensi, zastavenou, obdržel pouze šedesát, nýbrž plných dvě stě zlatých, jak při zavedeném vyšetřování dosvědčil věřitel lokaj předloženým a Maříkem podepsaným úpisem. Žádosti v odstavci druhém nelze vyhověti, poněvadž Mařík je pouze titulárním lajtnantem a nemohl-li z pense žíti, měl žádati o zvýšení dříve, a ne teprv po pětadvaceti letech, zvláště když je prokázáno, že nyní víc nepotřebuje, než potřeboval dříve, a konečně — chce-li se oženit, zůstavuje se jeho vůli, k tomu není třeba svolení, poněvadž Mařík je více civilistou, než vojákem. Žena jeho ovšem nemůže míti nároků na vdovskou pensi.

„No tak, pane lajtnant, jak to dopadlo?“

Mařík seděl na posteli a znovu četl tu listinu.

„Povídám, pane lajtnant — —“ A zas marně dívala se k oknu. Mařík se neobjevil. V tom nebude nic dobrého.

„To už si mohu domyslit, jak mu odpověděli. Kdyby byla jeho žádost příznivě vyřízena, skočil by radostí s okna. V tom nebude nic dobrého.“

„Pane lajtnant, — slyšíte? — Je čas, abych šla pro oběd, dejte mi tu pozor!“

Nikdo neodpověděl, nikdo nepřišel k oknu.

„Ještě naposled, pane lajtnant, — což si už nezasloužím ani vaší odpovědi?“

Mařík se neukázal, neodpověděl. Žofka si sedla. Ale za chvíli vstala a vidouc známé okno otevřeno, ale prázdno, vešla do průjezdu, tiše po schodech tmavou chodbičkou a stanula před nízkými dveřmi. Naslouchala. Nic se tam nepohnulo. Pomalu otevřela dvéře. Na chudičké posteli v pusté světničce seděl Mařík, na kolenou lokty vzepřené a na dlaních složenou hlavu. A vedle na slamníku ležela listina.

„Pane lajtnant!“

Mařík vyskočil a chytiv se železné pelesti, postavil se na vratké dřevěné nohy. A jako list se chvěl.

„Pořád vás volám a když mi neodpovídáte, jdu se podívat, zdali jste neumřel.“

Mařík neodpovídal. Žofka vzala listinu do ruky a šla s ní k oknu. Mařík se třásl tak, že musil znovu usednout. Klidně přeslabikovala lejstro a položila na dřívější místo.

„Tak vy jste podal tu žádost, ne abyste si přilepšil nebo uplatil dluhy, ale že jste se chtěl ženit — —“

Mařík sklopil oči.

„Proto vy jste se mi neozýval, když jsem vás volala, a ukryl jste se jako tenkrát Adam v ráji — — —“

Už zas chtěla odejít. Ale vrátila se k oknu a vzala klec s kanárem.

„Pane lajtnant, toho ptáčka si zas vezmu. Je to památka po nebožce kněžně. Dám vám zaň něco jiného. Daruji vám celé své jmění, celý svůj krámek. Co mi zbylo, to vám dám. Řekněte to domovníkovi. Dnes jste neobědval. Je tam na misce pár krejcarů, co jsem utržila, pošlete si pro trochu polévky. Je mi vás líto, věřte mi, ale dva žaludky krámek neuživí. Vy sám se tu uživíte. Tady máte mou koncessi a — s Pánem Bohem!“

Mařík chtěl něco povědít, ale hlas mu selhal, chtěl povstat a na rozloučenou podat ruku Žofce, — nemohl.

* *
*

Asi po dvou letech setkala se zase Žofka s Maříkem. Sloužila kdesi v Karlíně a vyšla si s dětmi na procházku do parku k invalidovně. Mařík tam seděl na lavičce.

Poznali se hned.

„Vy jste tady, pane lajtnant?“

„Od vás zděděný krámek přece jsem sám nedojedl, dal jsem jej domovníkovi na místo činže a ten to rozprodal v licitaci. A teď jsem tu, kam měl jsem jíti už před pětadvaceti lety.“

„A já zas sloužím, jako jsem sloužívala před pětadvaceti roky. Ale to byste mi mohl pověděti, pane lajtnante, s kým jste se chtěl oženit. Přece vím, že jste žádnou známost neměl, ale zas musil jste míti už ženskou vyhlídnutou, která by s vaším úmyslem souhlasila, když jste žádal tak určitě o povolení k sňatku.“

„Ne, to vám nepovím, paní Žofi. Byla to hloupost, ale vy byste mi tu hloupost nikdy neodpustila. Neptejte se na to.“

A vstal, podal Žofce ruku a belhal se k invalidovně.

FEUILLETON.

Poslední illuse

Španělsky napsal Julián del Casal.
Přeložil A. Pikhart.

„Nezavraždím se," řekl mi přítel můj Arsenio, opíraje se pohodlněji o polštář z modrého sametu, na němž rozevíral zlatý drak strašnou tlamu, lapaje perleťového motýla. — „opakuji ti, nezavraždím se, protože mne zarážejí fysické bolesti, a třebas byly sebe nepatrnější, ale chápu, že jako tak mnozí lidé, jsem na světě přebytečným."

Tyto melancholické fráze, vyslovené hlasem tichým, (tím tichým hlasem bytostí výstředních, hlasem, který jakoby vznikal v nejhlubších hlubinách organismu a jakoby se pak, nežli vyjde, prosíval mušelinovou rouškou), pronesl sám druh můj ku konci dlouhého rozhovoru, ve kterém jsem se snažil všemi možnými prostředky vyvésti jej z dobrovolného vyhnanství, v němž vadly květné dni jeho mladosti. Nepřekvapily mne, protože jsem věděl, že jest již od dob jinošských zachváceu myšlénkami velmi smutnými, podivnými a zoufalými. Duch můj jest růži, říkával někdy v důvěrných chvilich, užívaje obrazného rčení, ale jest růží, která vábí pouze černé motýly. — A tak jsem, slyše temnou odpověď, kterou mi dal na má slova, nehleděl jej potěšiti, protože bych byl tím jenom ještě více podráždil nervósní jeho citlivost, ale hledal jsem raději nějaké thema, abych změnil směr jeho myšlének; tu jsem ho náhle spatřil, jak povstal se sedadla, zbledl okamžitě, rozevřel šedé oči a pohybuje jemnou a vztyčenou hlavou, podobnou těm, které vídáme na obrazech Clouetových, řekl mi, jakoby se pokoušel o nějaký monolog:

„Ano, neměj pochybnosti, jsem ve světě zbytečným. Hůře jest, že, jak jsem ti řekl, jest mnoho těch, kdož jsou stejně stiženi. Jenom že toho někteří nechápou, kdežto já jsem si toho vědom s naprostou jasností. Šel jsi někdy v době žní do polí? Stalo-li se tak někdy, mohl jsi pozorovati, že žnečky, když sklidí žeň, nechávají v brázdě několik zapomenutých zrn. Zrna ta se ani neujmou, ani je ptáci nesezobou. Tam trouchnivějí den po dni vlivem větru, deště a slunce. Totéž se přihází i některým lidem. Smrt, tento kostlivý přelud bílých vlasův, který žne stříbrným srpem v pomerančovém sadu hlavy bohům, králům, válečníkům, kněžím i zamilovancům, trpí také touto hroznou zapomnětlivostí. Jsem jednou z těch bytostí, které zapomněla skliditi s pole života.

„Ó mlč!" přerušil jsem jej, „jsi ještě příliš mlád, abys zoufal . . ."

„Ano, jsem velice mlád, ale na tom nezáleží; třebas mi bylo dvacet sedm let, připadá mi, že mám v srdci již celé věky. Věk není přístrojem, který řídí naši duševní teplotu. Jsou povahy tělesné, které uchovávají si do osmdesáti let jarní teplo, a jsou zase jiné, které se cítí ve dvaceti letech ztuhlými ledným útokem nejkrutější zimy, zimy, která nikdy nepřestává. Není také nutno dlouho žíti, aby člověk postřehl souhru štěstí, ve které smíme doufati. Dějiny světa nám to dokazují na svých stránkách. Ať probíráme kteroukoliv z nich, poznáme záhy, že dobré jako zlé bylo vždy totéž, a možno se přesvědčiti, že jest logické, vzdáti se obojího a ani se nedomáhati onoho, ani se neobávati tohoto. Míti zájem na životě, jest mi totožno jako vstoupiti na bojiště, přidati se k neznámému vojsku, opásati se vojenským úborem a se zbraní v ruce, bojovati za cizí ideál, aniž by člověk toužil při tom po laurech vítězství, ani se neobával hanby porážky. Byla by situace více vysilující, osudnější, neutěšenější?"

„Ale tys měl dříve," odpověděl jsem, „velkolepé sny, velkolepé zámysly."

„Ano, ale všechny mne opustily, protože jsou vesměs nemožny. Byl jsem jako rozsvícený maják u opuštěného moře, kterýž metá oštěpy svého světla do temnoty vln. Když se připozdívalo, hledali bludní ptáci útočiště v jeho trhlinách, prchajíce přede šleháním větru a přede světlem bleskův. Nenalezli však v jeho temném klínu ani tepla pro své peří, ani potravy pro svůj zobák, a uprchli všichni, jeden za druhým, až mne zanechali v děsnější ještě samotě."

„To je tím, jak ti řekl nejmoudřejší a snad nejupřímnější z tvých přátel, že neumíš toužiti."

„Snad je to tím, pochopuji; ale kdo nás naučí tomuto tajnému umění? A kdybychom jednoho dne se mu naučili, jakmile bychom je počali prakticky prováděti, nejevili bychom tím, že jsme již okroceni a potupeni týmže žitím, předpokládaje, že bychom mu museli podrobiti již předem každou myšlénku, která by svítla naší intelligencí, každý tep, který by pohnul naším srdcem? A pak: mohu se domáhati za našich sociálních poměrů něčeho, co srovnává se s mojí povahou, s mým vychováním, anebo s mými náklonnostmi? Štěpovati sem moje snahy: nebylo by to, jakobych sázel růže na skálu, nebo pěstoval motýle ve studni? Jakou dráhu bych si měl zvoliti, abych dospěl na výši štěstí? Obchodníkovu? Nebylo by mi dostatečnou směnou za takovou oběť ani vědomí, že budu míti za deset let ve svých schránkách větší poklad než poklad indického radzy. Byrokratovu? Stačí vstoupiti do kterékoliv kanceláře, aby člověk poznal různé odrůdy vampyrismu, nebo příští chovance žalářův v Ceutě. Politikovu? Ta by mne od prvního kroku vedla na vrchol směšnosti, kdež bych zahynul, svázán vlastní neschopností a ubit hroty povržení lidu. Právníkovu? Osobiti si soudnictví nad sobě rovným, býti podroben týmže chybám a vydávati jej v posměch jménem zákonů lidských mně připadalo vždy nejnešťastnějším ze všech pokleskův. Lékařovu? Myslím, že, chceme-li oddati se této vědě, zvoliti si tuto dráhu, jest třeba, abychom byli buď nejnesvědomitější nebo nejzločinnější z lidí. Duchovního? Nehledě k tomu, že ku dráze této jest třeba vnuknutí — jest v našich klášterech jediný, který by velkostí svých tradic, přísností své řehole, krásou svých obřadův, nebo ctností svých obyvatel dovedl vábiti chorou duši, která letí jako labuť stříšněná bahnem ku čistému jezeru, aby spěla tam očistit se od mrzkosti pozemských?"

„Rozumím ti úplně," zvolal jsem, „ale myslím, že jest lék ve tvých rukou."

„Jaký to?“

„Abys odešel daleko.“

„Ano, daleko; ale kam?“

„Nu, do Paříže: již se ta zaslíbená zem nelíbí?“

„Řeknu ti to: Paříž jest dvojím městem: jedno jest všední a druhé mne oslňuje. Nenávidím Paříž, která ročně slaví čtrnáctý den měsíce července; Paříž, která se vypíná ve Velké Opeře, na útercích v Comédie Française a na cestách Buloňského lesa; Paříž, která tráví léto na moderním pobřeží moře, nebo zimu v Nizze nebo v Cannes; Paříž, která se sbíhá do Institutu, nebo do Akademie ve dnech velkých slavností; Paříž, která čte Figaro nebo Revue des deux Monds; Paříž, která ústy Déroulédovými den za dnem žádá revanche na Němcích; Paříž Gambettovu a Thiersovu; Paříž, kterou uvádí v extasi Coquelin a která opakuje popěvky Paulusovy; Paříž spojenectví francouzsko-ruského; Paříž světových výstav; Paříž, pyšnící se věží Eiffelovou; Paříž, která se dnes zabývá otázkou panamskou; Paříž konečně, která vábí tisíce a tisíce bytostí různých rass, různých náboženstev a různých národností. Ale za to zbožňuji Paříž vzácnou, exotickou, vybroušenou, citlivou, skvoucí a uměleckou: Paříž, která vyhledává zvláštní dojmy v étheru, mortiu a hašiši; Paříž žen s líčenými rty a obarvenými vlasy; Paříž roztomile převrácených rekyň Catulla Mendèse a Reného Maizeroy; Paříž, která pořádá duchu Marie Stuartky růžový ples v paláci lady Caithnesové; Paříž theosofickou, tajemnou, satanickou a okullistickou; Paříž, která navštěvuje v hospitálech Pavla Verlaina; Paříž, která vztyčuje sochy Baudelairovi a Barbeyovi d'Aurevilly; Paříž, která způsobila noc v mozku Guy de Maupassantově; Paříž, která sní před obrazy Gustava Moreaua a Puvise de Chavannes, před krajinami Luisy Abbemy, před sochami Rodinovými, při hudbě Reyerově a Mlle Augusty Holmésové; Paříž, ve které ožil král Ludvík II. bavorský, v osobě hraběte Roberta de Montesquieu-Pezansac; Paříž, která rozumí Huysmansovi a vnuká kroniky Jeanu Lorrainovi; Paříž, které se podává Orient v Judithe Gauthierově a v Pierru Lotim, Řecko v Jeanu Moréasovi a osmnácté století v Edmondu de Goncourt; Paříž, která čte Rachildu, nejčistší z panen, ale nejneřestnější ze spisovatelek; a Paříž konečně, které cizinci neznají a o jejíž existenci snad ani nezvědí.“

„Nuže, proč tam nejdeš?“

„Protože, kdybych šel, jsem jist, že by mně můj sen prchl, jako vůně květu, který jsme vzali do ruky, když byl již zbaven všech svých vnad; kdežto, když ji vidím z dáli, věřím stále ještě, že jest něco ve světě, co oslazuje zlo života, něco, co tvoří mojí poslední illusi, která se nalézá vždy jako perla v zaprášené schráně, v srdcích nejsmutnějších, onu illusi, která se neztrácí nikdy, snad nikdy . . .“

— Dr. Ant. Dvořák složil „Dvacet písní biblických“ na text „Žalmů“. O letošních prázdninách přepracoval také docela svou operu „Dimitrij.“

— Italsko-německá operní společnost bude v letošní zimní saisoně provozovati v Londýně Smetanovu „Hubičku“.

— Nakladatelství Jos. R. Vilímka začalo tisknouti nové laciné vydání „Obrázkových dějin národa českého“ pro mládež od Dolenského a Rezka. Celé dílo asi o 30 tiskových arších státi bude 1 zl. Není české knihy pro mládež, vedle Jiráskových „Starých pověstí českých“, které bychom přáli hojnějšího rozšíření u našich dítek.

— Jednota „Komenský“ založila nový časopis pro dítky: „Květy mládeže“. Považuje se to za list konkurenční „Malému čtenáři“. Myslíme však, že oba časopisy mohou zdárně působiti vedle sebe. Nemámeť dobrého čtení pro mládež nadbytek. Bylo by si jen to přáti, aby v obou listech vždy převládal jasný duch a nálada kde možná veselejší, jak toho mysl dětská potřebuje. Není-li původního materiálu dost, ať se překládá. Kdo se poněkud jen poohledne po našich povídkách pro mládež a vidí tu řadu nemocí, pohřbů, poprav atd., uzná, že naše připomenutí není prázdným slovem. Na ty poslední věci člověka má dítě vždycky času dost.

— Půjčovny knih patří v Anglii mezi největší odběratele nových děl. Nejnovější povídky Halla Cainea „The Manxman“ zakoupila půjčovna Mudieho 1000, Smithova 260, a Smithův železniční sklad 2000 výtisků. V prvních čtrnácti dnech po vyjití prodalo se této novelly asi 20.000 výtisků.

— Mnozí angličtí spisovatelé vyslovují se ve veřejných listech o otázce, má-li se ve školách učiti literární historii dosavadním způsobem. Většina vyslovuje se proti tomu. Nezajímavá data životopisná prý žáky unavují, suché rozbory děl učí je autora a čtení spíše nenáviděti, než si je oblíbit. Nejlépe bylo by prý zříditi řádné a bohaté školní bibliotéky a půjčovati žákům vynikající a zajímavá díla sama. Kdo ke čtení chuti nemá, učením se literární historii že jí nenabude a ví-li o nějaké literární jméno více nebo méně, to zrovna tak málo přispěje k jeho vzdělání jako vypočítávání jmen různých králů, vojevůdců a jiných osob bez širších vědomostí o jejich působení na vývoj a blaho lidské společnosti. — Jiný spisovatel praví, že cíle veškerého moderního vzdělání jsou prospěchářské. Studie, kterými se dá v životě obchodovati, že jsou nejvíce hledány a není prý potom divu, že řádné studium literární nemůže nalézti místo v systému moderního vychování. A přece každý moudrý a ušlechtilý člověk uznává, že snahy ideální, kterými se nedá kupčit, které však tvoří slast a kotvu duševního života jednotlivcova, jsou potřebou nejen pro něho, ale pro celou lidskou společnost. Burke napsal: „Co jest vzdělání ve světě? Čtení hromady knih? Ne! Disciplina, sebeopanování, příklady ctnosti a spravedlnosti, ty tvoří vzdělání světa.“ Ale právě literatura zachovává to nejlepší, co se kdy myslelo, mluvilo a konalo ve světě. A bez dobré knihy zapadl by svět brzo v moderní, rafinované a bezcitné barbarství.

Redaktor, majitel a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **J. Otty** v Praze. — Papír z továrního skladu firmy „**Hynek Votoček**“.